Antonii Dadini Alteserrae antecessoris olim Tolosani Opera omnia Tomus II. AsceticΩn sive originum rei monasticae libri decem [-Tomus III. In duas partes divisus. Quarum prior Notas et observationes in Anastasium De vitis Romanorum pontificum ; altera vero Notas et observationes in XII libros Epistolarum B. Gregorii papae, hujus nominis I. cognominis Magni, exhibet]. Cura et sumtibus Michaelis Marotta jurisconsulti et in supremis Neapolitanis tribunalibus causarum patroni. Editio prima Neapolitana. - [S.l.] : [s.n.], 1777. - 2 t. en 1 vol. ([22]-281-[6 bl.] ; [4]-XVI-290 p.). Index pour le 3e tome

Antonii Dadini Alteserrae antecessoris olim Tolosani Opera omnia. Tomus II. AsceticΩn sive originum rei monasticae libri decem. Cura et sumtibus Michaelis Marotta jurisconsulti et in supremis Nea pollitanis tribunalibus causarum patroni.....Non paginé

Liminaria.....Non paginé

[Page de titre].....Non paginé

[Préface] : Erudito lectori Michael Marotta.....sig. †

Specimen errorum, qui, inter alios, in Parisiensi editione sunt admissi.....sig. †,2

[Dédicace] : Ilustrissimo viro D. Guillelmo de Lamoignon, senatus principi. sig.....*

Praefatio auctorissig.....*,v

Index capitumsig.....*,2

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber primus.....1

Caput primum. Monastices aetas a temporibus Diocletianae, aut Decianae persecutionis.....1

Caput II. Monastices initia in Aegypto, inde ejus transitus in Syriam et Palestinam.....3

Caput III. Incrementa monachisini per totum orbem terrarum. Monachi per Basilium ex eremo evocati, ut opponerentur Arianis.....5

Caput IV. Processus monachismi in Gallia, Anglia, Hispania et Germania. Cur serius in Occidente monasticen profecit.....8

Caput V. Monachorum nomen quando notum. Monachi unde dicti. Monachorum varia nomina : άσκηταὶ, nonni, sancti.....9

Caput VI. [D]uo praecipua genera monachorum, anachoretae et coenobitae. In Aegypto tertium genus monachorum, quod remoboth dicunt vel sarabaitas. Quid distent anachoretae ab eremitis.....11

Caput VII. Varia genera eremitarum, μεμορίται, στηλίται, inclusi, ακοίμητοι.....13

Caput VIII. Eremitarum et coenobitarum comparatio. A coenobitis quid distent synoditae.....16

Caput IX. Monachismi propagatio in Oriente per Basilium, in Occidente per Benedictum Studium Romanorum pontificum laudatur in construendis monasteriis, etiam monachis Graecis.....18

Caput X. Agnatio variorum ordinum, camaldulensium, grandimontensium, cartusianorum, cisterciensium. Cistercienses albo colore distincti a benedectinis. Cisterciensibus aggregantur varia monasteria benedectina. Propagatio cisterciensium.....22

Caput XI. Quadriga ordinum mendicantium. Fratres praedicatores, fratres minores, carmelitae, augustiniani.....25

Caput XII. Origo, propagatio, et restitutio canonicorum regularium.....26

Caput XIII. Varii ordines militares instituti.....30

Caput XIV. Lapsus monachismi, ac ejusdem variae causae et remedia.....32

Caput XV. Variae monasteriorum reformationes per tempora. An inviti compellendi sint ad reformations.....36

Caput XVI. Monasteria debent reformari in suo ordine, si fieri possit. Translatio monasteriorum de uno ordine ad alium.....40

Caput XVII. Monasteria reformanda in suo ordine. Saecularisatio monasteriorum....42

Caput XVIII. Monachi ex eremo acciti ab episcopis. Approbatio religionum quando petita a Summo Pontifice.....43

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber secundus.....45

Caput primum. Abbas, ἀρχιμανδρίτης, pater, nomen commune praefectis monasterii et canonicae regularis.....45

Caput II. Aetas, qualitas, ordo abbatum.....46

Caput III. Officium et potestas abbatum.....48

Caput IV. Officium et potestas abbatis. Ejus jurisdictio in monachos.....49

Caput V. Jurisdictio episcopi in monachos.....51

Caput VI. Abbates commendatarii. Origo et abusus commendarum.....52

Caput VII. Abbates laici.....54

Caput VIII. Prior conventualis, ἡγούμενος.....56

Caput IX. Prior claustralis, ejus officium et potestas. Decanus, ejus officium.....57

Caput X. Magister novitiorum, ejus officium et potestas.....60

Caput XI. Ἔξαρχοι monachorum, provinciales et generales ordinum.....61

Caput XII. Abbatissa et praeposita seu priorissa, utriusque officium.....62

Caput XIII. Vicarii seu rectores monialium : iidem dicti patres spirituales vel patriarchae. Earundem confessarii ordinarii.....63

Caput XIV. Electio abbatis penes monachos. Abbas eligendus de gremio, si fieri posset. Confirmatio abbatis electi ad quem pertineat.....64

Caput XV. Benedictio abbatum. Effectus hujusmodi benedictionis.....66

Caput XVI. Renunciatio et depositio abbatum. Formula depositionis.....68

Caput XVII. Advocati monasteriorum, et eorum officium.....70

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber tertius.....74

Caput primum. Varia appellationes monachorum : ἀσκηταὶ, ἡσυχασται, ἱκεταὶ θεραπευταὶ, ἐγκρατευομένοι, sancti, nonni, fratres, servi Dei, religiosi.....74

Caput II. Sacrae virgines ab apostolis. Earum variae appellationes. Nonnae, ascetriae, castimoniales, sanctimoniales, velatae, dominae, sorores, ancillae Dei. Virgo deipara unde alma dicta.....78

Caput III. Sacrarum virginum varia genera. Reclusae, canonicae, canonicae saeculares, virgines privatae, viduae velatae.....80

Caput IV. Pseudovirgines et pseudomonachi haereticorum.....82

Caput V. Conversi, fratres laici : eorum origo et munia. Oblati seu donati : eorum institutum approbatum ab Urbano II.....83

Caput VI. Conjugati conversi.....86

Caput VII. Confratres monachorum. Jus fraternitatis.....86

Caput VIII. Monachi primis saeculis extra clerum, a Syricio allecti ad clerum.....87

Caput IX. Monachi primis saeculis imperiti litterarum, postea eruditissimi. Scriptores in monasteriis : inde copia librorum.....89

Caput X. De monachis varia judicia paganorum et Judaeorum. Haeretici infensi monachis.....91

Caput XI. Monachi ab initio viles et contempti. Julianus Parabutes hostis monachorum. Ne ii exheredentur, constitutione vetitum.....93

Caput XII. Varia persecutiones in monachos. Monachi ad militiam coacti. Constitutio Valentis de monachis revocandis ad munera municipalia. Persecutio in fratres praedicatores et minores.....94

Caput XIII. Persecutio in monachos ab episcopis. Notatur durities episcoporum.....96

Caput XIV. Monachi infesti episcopis. Ne episcopi accusentur a monachis.....97

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber quartus.....99

Caput primum. Postulantium vocatio probanda antequam admittantur. Eis legatur regula.....99

Caput II. Quinam recipiendi in monasterium.....101

Caput III. Professionis regularis tempus.....103

Caput IV. Novitii dicti pulsantes, incipientes, ἀρχάριοι, ῥασόφοροι. An pro religiosis habeantur.....105

Caput V. Ne quid exigatur pro ingressu monasterii. Ne plures monachi recipiantur, quam res monasterii ferre possunt.....106

Caput VI. Professionis solemnia. Alia expressa, alia tacita.....107

Caput VII. De professione singularia quaedam. Professio repetita.....109

Caput VIII. Merita et effectus professionis regularis.....112

Caput IX. Monachum facit aut propria professio, aut paterna devotio seu oblatio. Ritus oblationis liberorum manu involuta palla altaris.....115

Caput X. Consecratio virginum.....116

Caput XI. In professione tria vota solemnia, obedientiae, paupertatis, castitatis : his adde quartum, stabilitatis.....118

Caput XII. Votum paupertatis, unum e tribus votis religionis.....119

Caput XIII. Votum castitatis unum e tribus votis regularibus.....122

Caput XIV. Votum stabilitatis quartum votum benedictinorum. Arguuntur monachi vagi et nundinatores reliquiarum.....124

Caput XV. Apostasiae vitium. Ejusdem poenae.....125

Caput XVI. An Summo Pontifici liceat dispensare contra votum solemne religionis.....128

Caput XVII. Damnantur qui liberos vel alios a religione avertunt.....129

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber quintus.....130

Caput primum. Communis vita monachorum utriusque sexus.....130

Caput II. Vitae communis pars melior communis oratio et psalmodia. Duplex officium, matutinum et vespertinum. Ritus monachorum orandi et psallendi. Perpetuum officium.....132

Caput III. Oratio ad calculum, oratio mentalis, olim apud monachos in usu.....137

Caput IV. Orationis comes lectio sacrorum librorum. Lectionis delectus.....138

Caput V. Collationum usus monachos inter.....138

Caput VI. Sacrae communionis usus apud monachos varius pro tempore.....139

Caput VII. Manuum opus monachorum, ejusdem ratio : modus operis, variae species operis.....141

Caput VIII. An monachis manibus operandum esset, disputatum.....144

Caput IX. In Occidente an monachi manibus operati sint.....145

Caput X. Scholae in monasteriis : scholae interiores et exteriors.....147

Caput XI. Vitae monachorum asperitas : panis paximatius, modus panis et vini, tempus refectionis hora vespertina vel nona.....149

Caput XII. Cibum praecedit et sequitur oratio apud monachos : refectionis comes lectio sacrorum librorum.....154

Caput XIII. Jejunium monachorum usque ad solis occasum.....155

Caput XIV. Monachis unum dormitorium, χαμευνία. Matta, mattula, stratum e junco, graecis ψιάθιον. Somni tempus.....157

Caput XV. Meridiatio et aliae relaxationes monachorum.....159

Caput XVI. Balnearum et medicinae usus an probetur in monachis.....161

Caput XVII. Vestis novitiorum et monachorum distincta : vestes variae monachorum, colobium, cuculla, melote, maforte, analabus, pallium, floccus.....162

Caput XVIII. Monachi alii nudipedes, alii sandaliis usi. Evectio monachorum in mulis et asinis.....167

Caput XIX. Benedictini monachi nigri : cistercienses albati, tum grisei.....168

Caput XX. Ne monachi vestem deponant : monachi episcopi facti vestem non mutant.....169

Caput XXI. Monachi alii comati, alii rasi, alii tonsi in modum coronae.....171

Caput XXII. Monachorum mors in cinere et cilicio : eorumdem funus et sepultura in capitulo.....172

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber sextus.....175

Caput primum. Variae regulae monasteriorum. Regulam Benedicti fere secuta sunt omnia monasteria Occidentis. Regulae frequens lectio in capitulo.....175

Caput II. Primis saeculis monachi erant in potestate episcopi. Abbatis jurisdictio in monachos.....180

Caput III. Variae poenae regulares, abstentio a communione mensae et orationis, jejunium, μετάνοια, prostratio, regradatio, excommunicatio, coercitio virgarum et alaparum, custodia.....181

Caput IV. Correctio fratrum in capitulo. Lectio regulae in capitulo.....184

Caput V. Capitulum generale cisterciensium quotannis. In aliis ordinibus receptum ex concilio generali Lateranensi triennio quoque.....185

Caput VI. Visitatio monasteriorum disciplinae vinculum.....186

Caput VII. Solitudo monachorum, et ejus utilitas. Monachis fugienda consuetudo saecularium, maxime mulierum : sanctimonialibus etiam medicorum.....187

Caput VIII. Ne mulieres ingrediantur septa monasterii. Laici non ingrediantur claustrum sine duce et cuculla.....189

Caput IX. Clausura sanctimonialium restituta.....190

Caput X. Ut monachi bini procedant.....191

Caput XI. Monasteria duplicia vetita.....192

Caput XII. Observatio silentii disciplinae prior gradus.....193

Caput XIII. Cilicium interior tunica monachorum. Notantur qui exteriorem gestabant.....195

Caput XIV. Monachi catenis ferreis vincti.....196

Caput XV. Usus disciplinarum notus antiquis patribus, restitutus a Petro Damiani. Disciplinae vapulatio in capitulo.....197

Caput XVI. Humilitatis studium commendatur in monachis, μετάνοια, prostratio, oscula pedum hospitum adventantium, sessio humi.....199

Caput XVII. Monachorum reverentia et obsequium erga episcopos et praesbyteros.200

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber septimus.....202

Caput primum. Variae appellationes monachorum, philosophi christiani, angeli, martyres, θεραπευταὶ, nonni, patres, καλογήροι, monachi, sancti, canonici, religiosi. Eremus arae Ecclesiae, scala Paradisi.....202

Caput II. Primis saeculis monachi erant extra clerum. Constitutione Syricii in clerum admissi. Cur monachis imperatum mulieres et episcopos fugere.....205

Caput III. In monachis ordinandis notabilia quaedam.....207

Caput IV. E monachis millia episcoporum. Judicium Chrysostomi de episcopis e monachis promotis.....208

Caput V. Monachi ab initio viles et contempti. In monachis genus non spectandum. Monachi genere clariores.....210

Caput VI. Monachi ex episcopis. Seniorum e coenobiis secessus in eremum. Laicorum secessus.....213

Caput VII. Gratia curationum, et donum exorcizandi datur monachis.....214

Caput VIII. Monachorum judicium spectatum in rebus fidei et Ecclesiae. Principum, episcoporum et plebis cultus erga monachos.....215

Caput IX. Reverentia monachorum inter se. Ordo monachorum spectatur a die professionis. Ordinum regularium gradus.....217

Caput X. Monachi gaudent privilegiis clericorum. Monachi exempti a jurisdictione episcopi, a decimis laborum suorum. Excusantur a tutelis et curationibus : immunes a vectigalibus.....218

Caput XI. An monasteria exempta sint a lege dioecesana. Explicatur canon. 3. concilii Ilerdensis.....220

Caput XII. Origo et causa exemptionum, earum vis et effectus. Romanus pontifex ordinarius exemptorum. Exemptionum clades. Exemptionibus modus impositus.....222

Caput XIII. Monasteria sunt in mundeburde regio. Horum causae pertinent ad curiam principis.....225

Caput XIV. Abbates patres et magistri. Abbatum jura episcopalia. Abbatum varia privilegia.....227

Caput XV. Abbatum insignia episcopalia : his modus adhibitus a Clemente IV. Abbatum sigillum authenticum.....229

Caput XVI. Quando abbates vocati ad concilia generalia.....230

Caput XVII. Officiales temporales, stipatus abbatum.....231

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber octavus.....233

Caput primum. Utilitas monachorum. Monachi eversores paganismi, defensores fidei catholicae.....233

Caput II. Monachorum preces publicae. Eorum consilio usi imperatores. Monachi defensores et adjutores episcoporum.....235

Caput III. Monachi intercessores pro reis, et pro plebe. Intercessiones ecclesiasticae.....236

Caput IV. Monachi possunt curam animarum exercere ex dispensatione apostolica. Habent jus praedicandi, et paenitentias ministrandi de licentia ordinarii.....237

Caput V. Scholae in monasteriis. Scholae exteriores, interiors.....238

Caput VI. Baptizandi vel ordinandi instituti in monasteriis.....240

Caput VII. Monachi defensores Romanorum pontificum in schismate.....241

Caput VIII. Pia instituta monastica suscepta ab Ecclesia. Monachi utiles reipublicae.....242

Caput IX. Monachi scriptis illustrant Ecclesiam. Historiae scriptores.....243

Caput X. Monachi colunt hospitalitatem. Ritus suscipiendi hospites. In adventu hospitum solvebatur jejunium. Hospitalitati modus imponendus.....245

Caput XI. Societas cum fratribus. Societas inter monasteria et ecclesias.....249

Caput XII. Monasteria loca paenitentiae. Detrusio in monasterium poenae causa. Episcopi et presbyteri depositi traditi monasterio solatii causa.....251

Caput XIII. Mulieres reclusae in monasterium poenitentiae causa. Μετάνοια.....252

Caput XIV. Militiae munus regi praestatur ab abbatibus.....253

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber nonus.....255

Caput primum. Cellae, monasteria. Horum variae appellationes, coenobia, φροντιστήρια, mandrae, ἡσυχαστήρια, ἀσκητήρια. Laurae quid distent a monasteriis. Μοναί, casae Dei. Monasterium vox communis habitaculis monachorum, et canonicum regularium.....255

Caput II. Monasteria non debent construi sine auctoritate episcopi : etiam desideratur auctoritas pontificia et regia.....257

Caput III. Ne monasteria construantur sine dote idonea. Doti ecclesiarum et monasteriorum consultum.....258

Caput IV. Jura patroni seu fondatoris monasterii.....259

Caput V. Episcopi fere singuli habuere suum monasterium. Zelus episcoporum in construendis monasteriis. Romanorum pontificum, regum et privatorum in eadem re zelus laudatur.....260

Caput VI. Situs monasteriorum in montibus et insulis qualis eligendus, ex regulis Joannis Chrysostomi et Benedicti. Insana aedificia monachis prohibentur.....261

Caput VII. Officina et partes monasteriorum, oratorium, claustrum capitulum.....263

Caput VIII. Aliae officinae monasteriorum : refectorium, dormitorium, cellarium, coquina, vestiarium. Cellerarii, camerarii officium.....265

Caput IX. Aliae officinae monasteriorum : valetudinarium seu infirmarium. Infirmarii officium. Auditorium seu locutorium, larvatorium seu balneum, cella hospitum. Hospitalarius. Cellarium seu custodia, armarium, id est bibliotheca.....267

Caput X. Officiales monasteriorum, cellerarius, camerarius, hospitalarius, infirmarius, oeconomus seu procurator monasterii, hebdomadarius.....269

Caput XI. Cellae seu prioratus. Obedientiae ad tempus dari solitae ad nutum abbatis. Praestant censum majori monasterio. Μετόχιον. Cellae extra monasterium synagogae diabolic.....271

AsceticΩn sive originum rei monasticae. Liber decimus.....273

Caput primum. Stipes fidelium in monachos, quas diaconiam vocabant. Monasteria accipiunt annonas e fisco. Possessione praediorum interdictum monachis. Portiones fratrum ἀδελφάτα. Praebendae fratrum. Praebendae monachis concessae in ecclesiis saecularibus.....273

Caput II. Distinctio beneficiorum saecularium et regularium. Status beneficiorum praescribitur quadraginta annis. Regularia regularibus, saecularia saecularibus. Beneficia regularia ad tempus. Monachi possunt eligi in episcopos.....275

Caput III. Collatio portionum et beneficiorum regularium pertinet ad abbatem. In his fit devolutio.....276

Caput IV. Beneficia regularia alia sunt majora, ut abbatia, prioratus conventualis et claustralis : alia minora, ut prioratus extra claustrum, seu obedientiae.....277

Caput V. Inter beneficia regularia censentur praeceptoriae seu commendae ordinis sancti Joannis Hierosolymitani : hae sunt ad vitam. Harum collatio pertinet ad magistrum ordinis. In his non fit devolutio.....277

Caput VI. Peculium monachorum acquiritur monasterio vel abbati. Vitium peculiaritatis, jus spolii.....278

Caput VII. Praedia monachorum grangiae. Ecclesiae parochiales et decimae tributae monachis. Harum regimen penes vicarium perpetuum. Redemptio altarium.....279

Caput VIII. Monachi dotati latifundiis. His interdictum monachis consti[tu]tione Manuelis Comneni.....280

Caput IX. In monasteriis praebendae adscriptae etiam fidelibus laicis egentibus, vel episcopis sedibus suis pulsis, fundatoribus vel beneficis, quae Graecis ἀδελφάτα. In Gallia juris regii est militem veteranum imponere singulis monasteriis, quem vocant oblatum.....281

Antonii Dadini Alteserrae antecessoris olim Tolosani Opera omnia tomus III. In duas partes divisus. Quarum prior Notas et observationes in Anastasium "De vitis Romanorum pontificum" ; altera vero Notas et observationes in XII. libros epistolarum B. Gregorii Papae, hujus nominis I. cognominis Magni, exhibet. Cura et sumtibus Michaelis Marotta jurisconsulti et in supremis Neapolitanis tribunalibus causarum patroni.....Non paginé

Liminaria.....Non paginé

[Page de faux-titre].....Non paginé

[Page de titre].....Non paginé

[Préface] : Erudito lectori Michael Marotta.....I

[Specimen errorum].....III

[Dédicace] : Ilustrissimo viro domino domino Michaeli Le Tellier, Galliarum cancellario.....XIV

Indiculus Romanorum pontificum quorum vitae in hoc opere illustrantur.....XVI

Antonii Dadini Alteserrae notae et observationes in Anastasium "*De vitis Romanorum pontificum*".....1

In Lino.....1

In Clemente.....2

In Anacleto.....2

In Evaristo.....3

In Alexandro.....3

In Sixto.....4

In Telesphoro.....5

In Hygino.....6

In Aniceto.....6

In Pio.....6

In Sotere.....6

In Zepherino.....7

In Calixto.....7

In Urbano.....8

In Fabiano.....8

In Cornelio.....9
In Lucio.....9
In Stephano.....10
In Xisto II (*sic* pour Sixto II) 10
In Dionysio.....10
In Felice.....10
In Eutychiano.....11
In Cajo 12
In Marcellino.....12
In Marcello.....13
In Eusebio.....13
In Melchiade.....13
In Sylvestro.....13
In Marco.....21
In Julio.....22
In Liberio.....22
In Damaso.....23
In Syricio.....23
In Anastasio.....24
In Innocentio.....25
In Zozimo.....25
In Bonifacio I.....25
In Caelestino I.....26
In Sixto III.....26
In Leone.....26
In Hilaro.....27
In Simplicio.....29

In Felice III.....30
In Gelasio.....30
In Symmacho.....31
In Hormisda.....32
In Bonifacio II.....34
In Johanne II.....35
In Agapito.....35
In Silverio.....35
In Vigilio.....36
In Pelagio.....37
In Johanne III.....38
In Benedicto I.....38
In Pelagio II.....38
In Bonifacio III.....39
In Bonifacio IV.....39
In Deusdedit.....39
In Bonifacio V.....40
In Honorio.....40
In Severino.....41
In Theodoro.....42
In Martino.....43
In Eugenio.....44
In Vitaliano.....45
In Adeodato.....46
In Dono.....46
In Agatone.....47
In Leone II.....49

In Benedicto II.....51
In Johanne V.....52
In Conone.....52
In Sergio.....53
In Johanne VI.....55
In Johanne VII.....56
In Sisinnio.....57
In Constantino.....57
In Gregorio II.....59
In Gregorio III.....61
In Zacharia.....65
In Stephano III.....68
In Paulo.....70
In Stephano IV.....70
In Adriano.....47 (sic pour 74)
In Leone III.....81
In Stephano V.....87
In Paschali.....88
In Eugenio II.....89
In Gregorio IV.....89
In Sergio II.....93
In Leone IV.....94
In Benedicto III.....99
In Nicolao I.....102
In Hadriano II.....104
[Page blanche] .....[106]

Antonii Dadini Alteserrae antecessoris Tolosani, Notae et observationes in XII. libros epistolarum B. Gregorii Papae, hujus nominis I. cognomine Magni, opus varium et utile, tum utriusque juris cum historiae et antiquitatis sacrae et profanae necnon grammaticae studiosis. Tom. III. Pars II.....[107]

Liminaria.....[108]

[Page blanche] .....[108]

[Dédicace] : Sanctissimo patri Clementi IX. Pontifici Maximo, et vicario Domini Nostri Jesu-Christi.....[109]

Testimonia veterum de B. Gregorio et ejus epistolis. Joannes diaconus vit. Gregor. lib. 4, cap.71..... [112]

Antonii Dadini Alteserrae antecessoris Tolosani Notae et observationes ad libros duodecim epistolarum D. Gregorii Papae, ejus nominis I. cognomine Magni.....113

Ad librum primum.....113

Ad librum secundum.....146

Ad librum tertium.....171

Ad librum quartum.....182

Ad librum quintum.....198

Ad librum sextum.....208

Ad librum septimum.....214

Ad librum octavum.....235

Ad librum nonum.....243

Ad librum decimum.....254

Ad librum undecimum.....258

Ad librum duodecimum.....264

Index rerum notabilium quae in hoc tomo continentur.....273

A.....273

B.....274

C.....275

D.....277

E.....278

F -G- H.....280
I.....281
K - L -M.....282
N - O.....284
P.....285
Q -R.....286
S.....287
T -V.....289
X - Y.....290

ANTONII DADINI ALTESERRÆ

ANTECESSORIS OLIM TOLOSANI

OPERA OMNIA

TOMUS II.

ASCETICΩN

SIVE ORIGINUM REI MONASTICÆ

LIBRI DECEM.

CURA ET SUMTIBUS

MICHAELIS MAROTTA

Jurisconsulti & in supremis Neapolitanis tribunalibus causarum patroni.

10615

Bibliothèque de l'École de Droit

EDITIO PRIMA NEAPOLITANA. M DCC LXXVII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

Source : BIU Cujas

ERUDITO LECTORI

MICHAEL MAROTTA.

Ecundus hic tomus operum eruditiſſimi Antonii Dadini Alteserræ, qui typis meis nunc in publicum emittitur, continet ASCETICΩN ſive *originum rei monaſticæ* libros decem, & ex Pariſienſi editione anni M DC LXXIV deſcriptus eſt. Opinio jam pervulgata de optimis librorum editionibus, quæ in Tranſalpinis regionibus elaborari creduntur, quamvis, animadverſis tot tantiſque erroribus, quibus tractatus de *eccleſiaſticæ juriſdictionis vindiciis* ſcatet, apud me multum vacillare cœperit; non tamen omnino interciderat: nimirum opus illud poſtumum prodiit, & ita a multis deſcriptum fortaſſe fuerat, antequam ad typographi manum perveniret: & typographus vel lucri cupiditate, vel alia de cauſa, emendandæ editioni ſeligere voluit viros tantæ rei impares, & qui vix Latine & Græce legere ſcirent. Verum ubi animadverti, etiam opus *de rei monaſticæ originibus* innumeris mendis eſſe conſpurcatum; tandem verum eſſe vidi, ubique gentium eadem regnare vitia. Etenim opus hoc auctore vivente Pariſiis editum eſt: atque ideo exemplar ab ipſo prelo committi debuit. Lubens admitto, menda multa

Source : BIU Cujas

in citationibus, & quæ in fragmentis auctorum passim in toto opere relatis occurrunt, ipsius auctoris fuisse, utpote qui sæpe ex memoria, qua multum valebat, citationes & aliorum loca describere potuit. Sed dubitationi nullus locus esse debet, errores in recta scribendi ratione, & in syntaxi frequentes, typographo adscribendos esse: cujus rei certum est argumentum auctoris eruditio & utriusque linguæ peritia.

Quæ quum ita sint, plane constat, sæculi vitia omnibus gentibus esse communia, optimasque librorum editiones non ex locis, ubi elaborantur, sed potius ex industria curis & eruditione eorum, qui illas procurant, esse extimandas. Et profecto optimas & emendatas librorum editiones Transalpinæ regiones dederunt, ubi typographi fuerunt JANNUSOVII, MILLANGII, STEPHANI, BADII, DOLETI, CASTONI, aliique; emendandisque plagulis BERGLERI, ERASMI, FRISNERI, WEDELII, similesque præfuerunt. Emendatæ similiter in Italia prodierunt, illæ scilicet, quas dederunt typographi SCHWEINHEIMI, PANNARZII, SPIRENSI, MANUTII, JUNTÆ, similes; corrigendis vero plagulis CAMPANI, MOMBRITII, LASCARI, ALCYONI, JUSTINI, MUSURI, JUNTINI, ceteri de litteris benemeriti operam dederunt. Sed postquam ars typographica tantum præsentis lucri gratia ab iis exerceri cœpit, qui vix Latine legere sciunt, & ejusdem conditionis homines curandis editionibus emendandisque plagulis præpositi sunt, mirum videri non debet, si æque in Transalpinis regionibus ac in Italia librorum editiones parum emendatæ & aliis nominibus imperfectæ frequenter prodierunt, & in diem prodeunt. Tantum libri egregia forma in publicum emitti solent, si a viris sapientibus & litterarum amantibus, magis propter gloriam, quam propter lucrum suscipiuntur & curantur.

Sed redeo ad Parisiensem editionem hujus operis. Errores in ea comprehensi multiplicis sunt generis: alii nimirum spectant orthographiam, & ignorantiæ vel negligentiæ typographi adscribendi sunt: alii sensum dubium & obscurum reddunt: & alii legum & canonum aliorumque auctorum citationes & loca corrumpunt: quorum aliquot infra exhibeam. Qui vero maxime turbant, ii sunt, qui in citationes irrepserunt. Sane quamvis eruditum sit aliquod opus; parvi tamen, aut nullius usus esse potest, si talibus mendis refertum sit. Quisque faci-

Source : BIU Cujas

facile intelliget, nonnisi magno exantlato labore mihi licuisse ejusmodi menda abstergere; ea nimirum tolli haud poterant, nisi inspectis autographis. Sed non audeo præstare, me similia menda omnino deleviſſe, & sinceras citationes ubique restituisse. Id tantum possum adfirmare, me citationes omnes legum & canonum contuliſſe: idem præstitisse in citationibus & fragmentis omnium auctorum Græcorum, quorum libros habere potui; & in locis Latinorum, quæ idoneum sensum referre non videbantur; quæ tria præstare cœpi, postquam intellexi, ALTESERRÆ opera mendis esse referta, prout in antiloquio primi tomi exposui. Interim vero loca auctorum, præsertim Græcorum, sunt, quæ omni adhibita diligentia, propter corruptas citationes, conferre non licuit, ne in auxilium quidem indicibus adhibitis.

Sunt porro res quedam levis momenti, quæ inter errata non recensui, quod ad margines hoc signo † adnotatæ reperiuntur. Illud vero dicendum supereſt, (ne forte quis credat per negligentiam aliquid omissum) in cap. XV. lib. IV. ubi auctor de apostasiæ crimine agit, vel quartam pœnam deesse, vel in illis numerandis erratum fuisse. Ibi enim dicit: *Apostasiæ pœnæ hujusmodi sunt. Primo* &c. Tamen post secundam transit ad quartam & ad septimam usque progreditur, tertia prorsus omissa. Quod vero fieri potest, ut tertia hæc pœna, cujus ego notitiam nullam habeo, reapse per canones aut leges irrogata fuerit, nihil mutandum censui; integrumque propterea est viris rerum ecclesiasticarum peritis mutila & hiantia supplere.

Specimen errorum, qui, inter alios, in Parisiensi editione sunt admissi.

Errores in recta scribendi ratione, aliique, qui tipographis tribui solent.

Pag. 33. lin. penult. illusceſcente, pro illuceſcente. pag. 47. lin. penult. *plebeiis*, pro *plebejis*. pag. 48. lin. 23. & 24. Nicen. pro Nicæn. pag. 49. lin. 19. *fractibus*, pro *fructibus*. pag. 59. lin. 4. ab infra, sustendanda, pro sustentanda. pag. 68. lin. 4. ab infra, ævi, pro avi. pag. 71. lin. 9. & 10. monastea, pro monasteria. pag. 77. lin. 24. extinguntur, pro extinguuntur. pag. 93. in fin. ad 94. Cathedralici, pro cathedratici. pag. 95. lin. 1. & 10. *Parchisiacæ*, & *Parchisiensis*, pro *Parisiacæ* & *Parisiensis*. pag. 134. lin. 14. *sæcutæ*,

Source : BIU Cujas

pro *secutæ*. ibid. ab infr. lin. 7. Cæsaræam, pro Cæsaream. pag. 148. lin. 19. *greges ebrios*, pro *greges ebrios*. pag. 164. lin. 20. oblaterabant, pro oblatrabant. pag. 189. lin. 3. voca, pro vocat. pag. 190. lin. 9. Melsitana, pro Melphitana. pag. 196. lin. 18. debet esset, pro debet esse. pag. 199. lin. 20. *paciis*, pro *pacis*, pag. 202. lin. penult. Brodeus, pro Brodæus, & iterum, atque iterum pag. 422. lin. 9. & pag. 500. sive ultima, lin. penult. pag. 236. lin. 5. in commun, pro in commune. pag. 256. lin. 10. *medios*, pro *modios*. pag. 276. lin. 13. *lypo*, pro *lipo*. pag. 289. post cap. lin. 8. *uniquique*, pro *unicuique*. pag. 290. lin. 4. camelancum: iterum lin. 6. *camelanco*: atque iterum lin. 8. *Camelaneus*, pro camelaucum, &c. pag. 304. lin. 12. *mittellas*; & denuo lin. 17. pro *mitellas*. pag. 322. in summar. cap. *custodi*, pro *custodia*. pag. 325. lin. 24. & 25. Marcelinum, pro Marcellinum. pag. 339. lin. 18. letania, & iterum lin. 19. pro litania. pag. 343. lin. 12. Crocodillis, pro crocodilis. pag. 346. post cap. lin. 9. Bœticum, pro Bæticum. pag. 352. lin. 19. *Cimeterio*, & denuo pag. 388. lin. 2. *cœmiterium*, pro *cœmeterio*. pag. 364. lin. 24. *accusarent*, pro *accusaret*. pag. 366. lin. 18. Et nos dispari, pro non dispari. pag. 376. lin. 21. pupura, pro purpura. pag. 392. in summ. cap. *canone*, pro *canon*. pag. 393. lin. 20. *nequaquaquam*, pro *nequaquam*. pag. 446. lin. 8. *delinquat*, pro *derelinquat*. pag. 463. emolescerent, pro emollescerent, pag. 471. lin. 20. esculenta & potulenta, pro esculenta & poculenta &c.

Errores in textu latino, qui dubium & obscurum sensum reddunt.

Editio Paris.	*Editio mea.*
Inter multos sæpe dubitatum est, a quo potissimum Monachorum eremus habitari cœpta sit. Quidam enim altius repetentes, a beato Elia & Joanne sumpsere principium, quorum & Elias plus nobis videtur fuisse quam Monachus, & Joannes &c. pag. 5. lin. 10 & seqq.	*quorum & Helias plus nobis videtur fuisse Propheta, quam monachus*, pag. 2. lin. 8. ab infr.
ὅτι κατὰ τὸν διωγμὸν τὸν παλαιὸν ἦν ἰδεῖν ὄντως χριστιανοὺς ἀνδρὰ &c. *In persecutione antiqua licebat videre veros christianos* &c. ibid. lin. 21. & seq.	ὄντως Χριστιανοὺς ἄνδρας . . . *viros vere Christianos*. d. pag. 2. in fin. ad pag. 3.
Est alius locus, qui a Nitria abest stadia fere septuata, cui nomen erat Gellia. pag. 24. lin. 6. ab infr.	*stadia fere septuaginta*, pag. 14. lin. 8.
Nec quia institutionem cœnobitarum, nec curam fratrum sanctam, & laudabilem merito profitemur, pag. 32. *lin.* 10. & seq.	*ac curam fratrum*, pag. 18. lin. 4.
Habebat autem unum Conversum in administratione exteriorum, ita scioculum & circumspectum, pag. 151. lin. 23.	*ita sciolum*, pag. 84. lin. 21. & 22.
Laborantes etiam morbo sentico, *pag.* 182. *lin.* 10. *ab infr.*	morbo sontico, *pag.* 102. *lin.* 20. *ab infr.*
Presbyter inconsulto virgines consecrare non potest, *pag.* 209. *lin.* 15. *&* 16.	inconsulto Episcopo, *pag.* 117. *lin.* 14.
Qui noverunt se ituros Romam vel	*Qui voverunt &c.* pag. 124. lin. an-

Source : BIU Cujas

SPECIMEN ERRORUM.

Editio Pariſ.	*Editio mea.*
Hieruſalem in ſæculo, pag. 223. lin. 9. & ſeq. ab infr.	tepen.
Utrumque more orandi expanſis matribus & proſtrato corpore, *pag.* 242. *lin.* 11.	expanſis manibus, *pag.* 135. *lin.* 25.
Alii ſcriptos codices artificioſe concluti-nabant, alii corrigebant, rubro nimio ceteri exornabant, pag. 261. lin. 13. ab infra.	*rubro minio*, pag. 146. lin. 28.
cum Samaritani non coutantur Judæis, pag. 301. lin. 25.	*non contantur*, pag. 169. lin. 6.
Cumque ſicut mos Chriſtianorum eſt, & maxime Monachorum, in ſubſtrato cilicio & cinere a fratribus compoſitus jaceret, atque horam vocationis ſuæ expectaret, frater monaſterii, ut ejus exitum orationibus commendarent, venerunt, pag. 308. lin. 9. & ſeqq. ab infr.	*fratres*, pag. 173. lin. 13.
in hypopeis, ſeu conditoriis mortuorum, *pag.* 327. *lin.* 2. *&* 3.	in hypogeis, *pag.* 184. *lin.* 10.
De Genta Abbatiſſa Vallis Floridæ, *pag.* 339. *lin.* 8. *ab infra*. & denuo, de vita Gentæ, *pag.* 471. *lin.* 6.	De Geuta, *pag.* 191. *lin.* 20. de vita Geutæ, *pag.* 265. *lin. penult.*
Gratia curationum & clerum exorcizandi datur Monachis, pag. 380. in ſumm. cap.	*& donum exorcizandi*, pag. 214. in ſummar. cap.
Innocentio II. electo in ſchiſmate cum Petro Leonis, Monachi omnes ejus partes amplexi ſunt, Cluciacenſes maxime... *Inde magnam auctoritatem apud Occiduos promeruit, quod a Cluniacenſibus Petro præpoſitus fuerit. Gregorius itaque a Cluniacis, quorum auctoritas inter noſtrates Monachos maxime præcellit, amicabiliter, ut pater patrum ſuſceptus, pontificali ſtemmate in Galliis enituit, & deinceps ab Occiduis Principibus & Epiſcopis ſuſceptus in brevi magnas vires impetravit.* pag. 427. circa med. uſq. ad 428.	*Innocentius itaque &c.* pag. 241. poſt cap. lin. 17.

Errores in vocibus & fragmentis Græcis ſunt pæne innumerabiles. Aliquot exempla tantum exhibentur excerpta ex primis, mediis, & poſtremis plagulis.

Editio Pariſ.	*Editio mea.*
σκιδαδεῖσας, pag. 9. lin. 14.	σβεσθεῖσαν, pag. 5. lin. 11.
πω, pag. 10. lin. 24.	πως, ibid. ab infr. lin. 5.
κρατοῦντες ..... καπειργούσιν, pag. 20. lin. 27. & 28.	κρατοῦνται .... καθειργνύσιν, pag. 11. ab infra lin. 11. & ſeq.

Source : BIU Cujas

SPECIMEN ERRORUM.

Editio Paris.	*Editio mea.*
δεῖψαι .... ὁ πατήρ. ὅπερ, pag. 82. lin. 15. & 17.	δεῖξαι ... ὁ πατὴρ, ἀλλ' ἀββᾶ ὁ πατὴρ, ὅπερ, pag. 46. lin. 4. & 5.
ἐπὶ πρόδεν .... τῷ πόδε, οὐκ ἕνα ... ἀποτάττεται .... τὴν τιτθὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβοήσας ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀπαμφιέσας, καὶ μετὰ τῶν &c. pag. 192. lin. 28. 30. & ultim. & pag. 193. lin. 1.	ἐπίπροσθεν ... τὼ πόδε κλίνων, οὐκ ἕνα ... ἀποτάσσεται .... τὴν τρισσὲν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβοήσας ὑπόστασιν, καὶ, τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀπαμφιέσας, ἑτέραν ἀμφιέννυσι, καὶ μετὰ τῶν &c. pag. 108. lin. 5. 6. & 7. 9. & 10. 13. & 14.
τὸν δὲ συνοικεῖν αὐτοῖς βουλόμενον πρότερον ἐπὶ τριετίαν τὰ χαλεπώτερα τῶν ἔργων πόνειν. *Si quis cum ipsis habitare cuperet, ut primo omnium ad triennium gravioribus laboribus exerceretur, & ita eorum convictus particeps fieret*. pag. 195. post cap. lin. 5. & seqq.	.... πονεῖν, & ut verba verbis responderent, addendum duxi, καὶ οὕτω μετέκειν τῶν αὐτῶν συνοικίας. pag. 109. post cap. lin. 5.
καὶ ἑστήκασι τὸν ἅγιον στησάμενοι χόρον, καὶ τὰς χεῖρας εὐθέως ἀνατείναντες. *Adstantque sacro instituto choro, protinusque expansis manibus sanctos concinunt imnos*. pag. 241. lin. 28. & seqq.	ἀνατείναντες, eadem ratione, quam mox dixi, fuit additum, τοὺς ἱερούς ἄδουσιν ὕμνους. pag. 135. lin. 9. & 10.
ὅτι καὶ ... καὶ ποίνην ... ἑάσομεν αὐτοὺς ἐπιταγήνναι τα μαθήματα, καὶ ῥιζωθῆνναι .... ἔτι τρίφεσθαι, &c. pag. 263. post cap. lin. 7. 9. 10. & 11.	ὅτι κἂν .... μὴ τοίνυν ... ἐάσωμεν αὐτοῖς ἐμπαγῆναι τα μαθήματα, καὶ ῥιζωθῆναι ... ἔτι τρέφεσθαι &c. pag. 147. post cap. lin. 5. 7. 8. & 9.
μετὰ τὸ δεῖπνον λέγοντές τινας εὐχαριστηρίους εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ταυτῆς, μέμνηνται τῆς φωνῆς. *Post cœnam igitur quosdam gratiarum actionis hymnos ad Deum dicentes, hujus etiam vocis meminerunt*. pag. 275. post cap. lin. 15. & seqq.	εὐχαριστηρίους ὕμνους &c. pag. 154. lin. 12. ut responderet: *gratiarum actionis hymnos*.
διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὴν ἔρημον ἕλκομεν, οὐκ ἵνα σάκκον ἁπλῶς περιβάλωνται, οὐδὲ ἵνα κλοιὰ περιθῶνται, ἀλλ' ἵνα πρὸς τῶν ἄλλων ἁπάντων φύγωσι μὲν κακίαν, ἕλωνται δὲ ἀρετὴν. *Quo circa nos ad desertum pertrahimus, non ut cilicio induantur, torquesque ferreos sibi circumdent, aut cinerem susternant solum, sed ut imprimis vitia effugiant, eligantque virtutes*. pag. 349. lin. 1. & seqq.	Post, περιθῶνται: fuit additum; οὐδ' ἵνα σποδὸν υποστορεσῶνται, pag. 196. post cap. lin. 10. alias superflua essent verba illa: *aut cinerem substernant solum*.

Errores in citandis legibus sacrisque canonibus, & in auctorum nominibus & locis ab auctore relatis, admissi.

Editio Paris.	*Editio mea.*
Sozomenus lib. 1. cap. 13. *pag.* 5. *lin.* 25.	libri 1. cap. 12. *pag.* 3. *lin.* 3.
Socrat. lib. 4. cap. 21. *pag.* 10. *lin.* 23.	lib. 4. cap. 26. *pag.* 5. *lin.* 5. *ab infr.*

Source : BIU Cujas

SPECIMEN ERRORUM.

Editio Pariſ.	*Editio mea.*
Socrat. lib. 2. cap. 30. *pag.* 11. *lin.* 6.	lib. 2. cap. 38. *pag.* 6. *lin.* 12. *&* 13.
Euſeb. lib. 2. cap. 16. *p.* 17. *poſt cap. lin.* 12.	lib. 2. cap. 17. *pag.* 10. *lin.* 5.
Euſeb. lib. 8. cap. 20. *pag.* 18. *lin.* 23.	lib. 8. de martyribus Palæſtinæ cap. 10. *ibid. lin.* 33.
Evagrius lib. 6. cap. 21. *pag.* 20. *lin.* 26.	lib. 1. cap. 21. *pag.* 11. *lin.* 12. *ab infr.*
Caſſianus diſt. cap. 4. *pag.* 22. *lin.* 23.	diſt. cap. 4. *pag.* 12. *lin.* 8. *ab infr.*
Can. *Monachum* 20. quæſt. 3. *pag.* 23. *lin.* 7.	20. quæſt. 4. *pag.* 13. *lin.* 9. & 10.
Sozomenus lib. 3. cap. 13. *pag.* 24. *poſt cap. lin.* 12.	lib. 3. cap. 14. *pag.* 14. *lin.* 1.
Auguſtin. lib. contra Petiliani epiſt. cap. 14. in hæc verba Cantici : *Ubi paſcis, ubi cubas in meridie ? Si ergo ſponſus tanquam de loco familiarius dilecto, & cubili quodam ſuo ſecreto interrogatus reſponderet eſſe in meridie ; multo probabilius Eccleſia Catholica in his membris ſuis hoc agnoſceret, quæ ſunt in Ægypto, in millibus ſervorum Dei, qui per eremum ſancta ſocietate vivunt, perfectionem Præfecti evangelici ſtudentes tenere, quod dictum eſt : Vis perfectus eſſe ? vade, vende omnia quæ habes &c.* pag. 29. in fin. ad 30.	Auguſtinus epiſt. contra Donatiſtas, vulgo de unitate eccleſiæ cap. 16. in hæc verba cantici : *Ubi paſcis, ubi cubas in meridie ? Si ergo ſponſus ab ſponſa tanquam de loco familiarius dilecto, & cubili quodam ſuo ſecreto interrogatus reſponderet eſſe in meridie ; multo probabilius eccleſia Catholica in his membris ſuis hoc agnoſceret, quæ ſunt in Ægypto in millibus ſervorum Dei, qui per eremum ſancta ſocietate vivunt, perfectionem præcepti evangelici ſtudentes tenere, quo dictum eſt &c.* pag. 16. poſt cap. lin. 21. & ſeqq.
Quercelanus in Bibliotheca Cluniacenſi, *pag.* 37. *lin.* 22.	Quercetanus, *pag.* 20. *lin.* 8. *ab infr.*
Sigovius de regno Italiæ, *pag.* 40. *lin. ult.*	Sigonius, *pag.* 22. *lin.* 10. *ab infr.*
Cap. *Sicut & homicidio*, pag. 41. lin. 20.	*de homicidio*, pag. 23. lin. 6.
Primariæ Ciſtercii propagines fuere Firmitas, Pontiniacum, Clarevallis, Moribundus, *ibid. lin. antepen. & ſeq.*	Morimundus, *ibid. lin.* 19.
Onufrius Pannin. in Chronic., *pag.* 50. *lin.* 29. Teſte Onufrio Panninio, *pag.* 51. *lin.* 25. Onufrio Panninio, *pag.* 55. *lin.* 4.	Panvin. & Panvinio, *pag.* 28. *lin.* 2. *&* 28. *& pag.* 30. *lin.* 23.
can. *ſtatuimus* 19. qu. 1. pag. 53. lin. 11. ab infr.	19. qu. 3. *pag.* 29. *lin.* 19. *& ſeq. ab infr.*
Cap. tuam *de ætate & qualitate Præfect.* pag. 72. lin. 1. & 2.	*de ætate & qxalitate præfic.* pag. 39. lin. 9. ab infr.
Cap. *Ad audientiam* 2. *de rebus Eccleſ. alienand.* pag. 76. lin. 7. ab infr.	*de eccleſ. ædificand.* pag. 42. poſt cap. lin. 10.
Can. *Monaſterium* 10. quæſt. 7. *pag.* 77. *lin.* 15. *& ſeq.*	16. quæſt. 7. *ibid. lin.* 8. *ab infr.*
L. *Falſa*. §. *Si cui. de condit. & demonſtrat.* ibid. lin. 20.	§. *ſed ſi cui*, ibid. lin. 5. ab infr.
L. *Jubemus*. Cap. *De proxim. ſacr.* Sorin. lib. 12. *ibid. lin.* 21.	L. *jubemus*, *cod. de proxim. ſacr. ſcrin. lib.* 12. ibid. ead. lin. & ſeq.
Gloſſ. in cap. *Cum ex eo*. verb. *de Ordine tertio. De ſententia excommuni-*	Gloſſ. in clem. *cum ex eo*, pag. 44. lin. 7. & ſeq. ab. infr.

Source : BIU Cujas

SPECIMEN ERRORUM.

Editio Pariſ.	*Editio mea.*
cat. & Gloſſ. in Clem. 1. verb. *Obedientiam de religioſ. domib.* pag. 80. lin. 9. & ſeq. ab infr.	
Cap. *Indemnitatibus*, §. ſupra dicto, *de Elect. in 6.* ibid. lin. pen. & ult.	§. *ſupradicta*, ibid. lin. ult.
Cap. 1. extr. *de ætat. qualit. & ordinat. præficiendor.* pag. 84. lin. 2. & 3.	*de ætat. qualit. & ordin. præficiendor.* pag. 47. lin. 1.
Clem. *Monaſteria. de reb. Eccleſ. alienand.* pag. 86. lin. 17.	clem. *monaſteriorum*, pag. 48. lin. 17.
Can. *Hoc tantum* 18. quæſt. 1. *pag.* 90. *lin.* 3. & iterum pag. 92. lin. 17.	18. quæſt. 2. *pag.* 50. *lin.* 22. & pag. 51. lin. 33.
Cap. *Ad hæc ut lit. non conteſtat.* pag. 91. lin. 3. & 4.	cap. *ad hoc*, pag. 50. lin. pen.
Cap. *Statuimus de ſupplement. negligent. Prælator.* pag. 93. lin. 10. & ſeq.	*de ſupplend. negligent. Prælat.* pag. 52. lin. 10.
Cap. *cum ad monaſterium*. §. *Abbates. de ſtat. Monachor.* pag. 97. lin. 4.	§. *prior*, pag. 54. lin. 14.
in cap. *Etſi Clerici*. §. *De adulteriis. de judic.* pag. 111. lin. pen. & ult.	in cap. *at ſi clerici*, pag. 62. lin. 25.
Goffridus Abbas Vindocinenſis lib. 4. epiſt. quod diceretur &c. *pag.* 115. *lin.* 15. *& ſeq.*	Abſque autographo editum fuit: lib. 4. epiſt. ...., *pag.* 64. *lin.* 15. Poſt editionem inveni, epiſt. 47.
Can. *Hoc tantum* 18. quæſt. 1. *pag.* 116. *lin.* 13.	18. qu. 2. *pag*, 64. *poſt cap. lin.* 11.
Cap. *Si Abbas* eod. tit. in 6. *pag.* 119. *lin.* 10. *&* 11.	*ſi abbatem*, pag. 66. lin. 21.
Cap. *Si auctoritate de privilegiis in 6.* ibid. lin. 12.	cap. *auctoritate*, ibid. lin. 22.
Euſebius libro 2. cap. 16. *pag.* 134. *lin.* 21.	lib. 2. cap. 17. *pag.* 75. *lin.* 8.
L. 53. C. *De raptorib. virgin.* §. *Item* Lex Julia Inſtit. de public. judic. *pag.* 143. *lin.* 6. *& ſeqq.*	L. *unic. C. de raptu virgin. &* §. *Item, lex Julia de vi publica, inſtit. de publicc. judic.* pag. 79. lin. 8. & ſeq. ab infr.
Auguſtinus contra Parmenianum lib. 2. cap. 8. *pag.* 148. *lin.* 17.	lib. 2. cap. 19. *pag.* 82. *poſt cap. lin.* 17.
Socrate lib. 4. cap. 18. *pag.* 161. *lin.* 14.	lib. 4. cap. 23. *pag.* 89. *lin.* 4. *ab infr.*
Can. *Sanctimonialis* 20. quæſt. 1. *pag.* 180. *lin.* 12. *ab infr.*	can. *Sanctimoniales*, pag. 101. lin. 22.
Ambroſius de Virginibus lib. 3. *ibid. lin.* 9. *& ſeq. ab infr.*	Ambroſius de Virginitate cap. 7. num. 39. & 40. *ibid. lin.* 24.
Can. *Monachum* 20. imo &c. *pag.* 188. *lin.* 3.	20. qu. 1. *pag.* 105. *poſt cap. lin.* 2.
Poſſidonius in prolog. vitæ Auguſtini, *pag.* 191. *poſt cap. lin.* 16. *&* 17.	Poſſidius, *pag.* 107. *poſt cap. lin.* 12.
Sozomenus lib. 3. cap. 13. *pag.* 195. *poſt cap.* lin. 5.	lib. 3. cap. 14. *pag.* 109. *poſt cap. lin.* 4.
Cap. *Ad noſtrum.* cap. *ſignificatum.* cap. *Virum* eod. tit. *pag.* 196. *lin.* 4. *&* 5.	cap. *ad noſtram*, cap. *ſignificatum*, cap. *cum virum*, eod. tit. *pag.* 109. *in fin. ad* 110.
Can. *puella* 20. quæſt. 1. *ibid. lin.* 9.	20. qu. 2, *pag.* 110. *lin.* 19.

Source : BIU Cujas

SPECIMEN ERRORUM.

Editio Pariſ.	*Editio mea.*
ab infr.	
Novell. 123. cap. 38. & 48. *pag.* 202. *lin.* 8. *ab infr.*	Deletum fuit, & 48. *pag.* 113. *lin.* 9. *ab infr.* ex quo cap. dict. novell. num. 44. non excedunt ; & in iis, quæ ſunt ſupra 38. nihil ad rem.
Can. *Non oportet* 20. quæſt. 2. pag. 206. *poſt cap. lin.* 8.	can. *oportet*, *pag.* 115. *poſt cap. lin.* 6.
Can. *Statuimus* 20. quæſt. unde &c. *pag.* 209. *lin.* 11. *ab infr.*	20. qu. 2. *pag.* 117. *lin.* 23.
Marcus deciſ. 959. *ibid. lin.* 9. *ab infr.*	deciſ. 957. *ibid. lin.* 24.
Can. *Vidua* 20. quæſt. Concilium &c. *pag.* 210. *lin.* 5. *&* 6.	20. qu. 1. *ibid. lin.* 15. *ab infr.*
Dicta Novella 123. capite 43. *pag.* 227. *lin.* 19.	cap. 42. *pag.* 126. *lin.* 4. *ab infr.*
Cap. ultim. extra *De regular.* cap. *Ne religioſi* eod. tit. in 6. *pag.* 228. *lin.* 26. *& ſeq.*	capite *ne religioſi* eod. tit. *pag.* 127. *lin.* 32.
Cap. *Quod inter* extra *De pœnitent.* pag. 239. lin. 4.	*quod in te*, pag. 133. lin. 17. & ſeq. ab infr.
Can. *Placuit* 12. diſtinct. 1. *pag.* 245. *lin.* 15.	can. *placuit*, 12. diſtinct. *pag.* 137. *lin.* 9.
Soſomenus libro 6. capite 29. *ibid. lin.* 4. *ab infr.*	Sozomenus, *ibid. poſt cap. lin.* 4.
Socrates libro 4. capite 18. *pag.* 258. *lin.* 8.	lib. 4. capite 23. *pag.* 144. *poſt cap. lin.* 6.
Carund. 1. Reſp. 67. *pag.* 266. *lin. ult.*	Charond. *pag.* 149. *lin.* 24.
Sozomenus libro 3. cap. 13. *pag.* 291. *lin.* 19.	lib. 3. cap. 14. *pag.* 163. *lin.* 19.
Petrus Cluniacenſis libro 1. epiſt. 28. ad Bernardum Abbatem Cluniacenſem, *pag.* 301. *lin.* 14. *&* 15.	ad Bernardum abbatem Clarevallenſem, *pag.* 168. *lin. antepen.*
Can. *Hoc tantum* 18. quæſt. 1. *pag.* 321. *lin.* 10.	18. qu. 2. *pag.* 180. *lin. penult. & ult.*
Concilii Aquiſgranenſis habiti anno Chriſti 816. *pag.* 323. *lin.* 2. *pag.* 327. *poſt cap. lin.* 5. *&* *pag.* 469. *lin. penult.*	anno Chriſti 817. *pag.* 181. *lin.* 4. *ab infr.* *pag.* 265. *poſt cap. lin.* 5. & ſic lege *pag.* 184. *poſt cap. lin.* 4.
Can. *Circumcelliones* 23. quæſt. 4. *pag.* 325. *lin.* 8. *ab infr.*	23. qu. 5. *pag.* 183. *lin.* 26.
Can. *Perniciosum* 18. quæſtione 2. *pag.* 342. *lin.* 21.	*perniciosam*, pag. 193. lin. 3.
Zozomenus libro 6. capite 34. *pag.* 369. *lin.* 8.	Sozomenus, *pag.* 208. *lin.* 9.
Nicel. libro 7. *pag.* 377. *lin.* 6.	Nicet. *pag.* 212. *lin.* 16. *ab infr.*
Can. *Suggeſtum* 7. q. 1. Can. *Sciſcitaris* eadem cauſa quæſtione 5. *pag.* 378. *lin. penult. & ult.*	eadem cauſ. & qu. *pag.* 213. *lin.* 23.
Cap. *In noſtra*. Extra *De Sepultura.* pag. 388. lin. antepen.	*de ſepulturis*, pag. 219. lin. 5.
Atque ita Ciſtercienſibus inſultantibus Cluniacenſibus, quaſi proprium Epiſco-	

Source : BIU Cujas

SPECIMEN ERRORUM.

Editio Pariſ.	*Editio mea.*
pum habere detrectarent, rectè reſpondit, Cluniacenſes ſuum habere Epiſcopum Romanum Pontificem, ad quem immediate pertinerent ex lege fundationis. Locus eſt elegans libro 1. epiſtola 28. ad Bernardum Abbatem Clarevallenſem. *pag.* 397. *in fin. ad* 398.	recte reſpondit Petrus Cluniacenſis; Cluniacenſes ſuum habere Epiſcopum &c. *pag.* 323. *lin.* 8. *& ſeqq. ab infr.*
Sic eidem Pipino Regi monaſterium S. Galli apud Helvetios, tuitionis gratia tradidit Waltramus Comes. Ratpertus Monachus de caſibus monaſterii S. Galli cap. 1. *Poſtea vero tempore præcedente, atque ſtatu monaſterii in melius proficiente præfatus Waltramus &c.* pag. 402. lin. 2. & ſeqq.	tradidit Waltrammus Comes; Ratpertus monachus de caſibus monaſterii S. Galli cap. 2. *Poſtea vero tempore procedente . . . præfatus Weltrammus &c.* pag. 226. lin. 11. & ſeqq.
Ut recte obſervavit Cujac. in Nov. 3. *De Monachis* pag. 431. lin. 4. & ſeq. ab infr.	in nov. v. *de Monachis*. pag. 243. lin. 16. & ſeq. ab infr.
Rappert. de caſib. monaſt. S. Galli, *pag.* 450. *lin. ult.*	Ratpert. *pag.* 253. *lin.* 7. *ab infr.*
Cap. *Sicut de conſecrat. Eccleſ. vel altar.* pag. 458. lin. 13.	Cap. *cum ſicut*, pag. 258. poſt cap. lin. 9.
Cap. *Dilectæ de exceſſ. Prælat.* pag. 460. lin. 7.	Cap. *dilecta*, pag. 259. lin. antepen.
Clem. *Ne in agro* §. *Abbate* eodem tit. *pag.* 492. *lin.* 8. *ab infr.*	§. *Si qui vero*, *verſ. abbate*, pag. 277. poſt cap. IV. lin. 16.

Errores qui ex Pariſienſi editione in meam irrepſerunt.

In Editione Pariſ.	*In Editione mea.*
Pag. 268. lin. 8. νηδεία	Pag. 150. νησδεία, lege, νησεία,
Pag. 356. lin. 4. ab infr. πάλω	Pag. 200. poſt cap. lin. 20. πάλω, lege πάλιν.

Errata propria meæ editionis.	*Corrigenda.*
Pag. 26. lin. 9. Hjeroſolimitano	Hjeroſolymitano
Pag. 43. poſt. cap. lin. 4. can. 2.	can. 11.
ibid. lin. 22. tom. 7.	tom. 8.
Pag. 82. lin. 9. diſtrictus	diſtinctus.
Pag. 92. lin. 6. πρωσσαρεισελδόντων	πρωσπαρεισελδόντων
Pag. 94. poſt cap. lin. 4. ἀκηταῖς	ἀσκηταῖς
Pag. 134. lin. 27. μάλιν	πάλιν
Pag. 142. lin. 8. lib. 18.	lib. 10.

Source : BIU Cujas

SPECIMEN ERRORUM.

Pag. 147. lin. 13. ab infra. ἐκ	ἀκ
Pag. 159. lin. 12. collat. 10.	collat. 19.
Pag. 160. lin. 16. τὸ	τὸν
Pag. 193. lin. antepen. cap. 64.	cap. 46.
Pag. 203. *Hipponorum*	*Hipponomum*
Pag. 245. lin. 2. Moguntinus ; ſcripſit chronicon	dele interpunctionem
Ibid. lin. 28. 53.	43.
Pag. 255. in ſumm. cap. *canonicum*	*canonicorum*
Pag. 257. poſt. cap. lin. 7. εἴδοξεν	ἔδοξεν
Pag. 260. lin. 5. τεν	τῆς
Pag. 274. lin. 35. Gellenſi	Cellenſi
Pag. 281. lin. 28. inielligitur	intelligitur
In indice cap. lib. III., CAO. IX.	Cap. IX.
Ibid. lib. V. 224.	124.

Aliqua alia correcta ſunt in marginibus ſigno *: atque alia transfuſa ex editione Pariſ. ſigno †. Vale. Dabam Neapoli d. IV. m. Junii M DCC LXXVI.

Source : BIU Cujas

ILLUSTRISSIMO VIRO

D. GUILLELMO DE LAMOIGNON,

SENATUS PRINCIPI.

Non alienum est, PRINCEPS SENATUS ILLUSTRISSIME, *rei monasticæ opus tibi inscribi. Principatus, quem tenes, non præfectura & sæcularis militia apud te est, sed magis sacerdotium & asceticum institutum. Laudamus & miramur sacerdotes & monachos, qui jugibus officiis intenti cælestem vitam ducunt in terris: quanto mirabilius magistratum in foro sacerdotem implere, in strepitu rerum forensium a Dei conspectu non recedere, inter turbas & querelas litium libero cælo perfrui. Nam si quid indulges amicorum & litteratorum conversationi, jucundior non est tibi sermo, quam de Deo & rebus piis. Inter hæc,* SENATUS PRINCEPS ILLUSTRISSIME, *nihil de reipublicæ studiis omittis, Regi reddis quod suum est, quæ sunt Dei Deo. Mosis exemplo, perpetuus apud Principem pro populo intercessor existis, & salvo regiæ Majestatis obsequio, plebis solatio quasi tutor fidelis, & parens bonus, amanter & considerate consulis. Inter bellicos tumultus & regios triumphos auditur vox orantis commodum publicum; & Principi placet sinceri prudentisque affectus officium. Celebris fama de his universam Galliam personat. Hæc ego quam lætus & exiliens audio: ac ne populari lætitiæ desim, hoc studii & obsequii in te mei monumentum dico & addico,*

CELSITUDINI TUÆ

Tolosæ 27. Martii 1673.

Obsequentissimus & devotissimus
ANT. DADINUS ALTESERRA,
U. J. Professor, & Decanus Universitatis Tolosanæ.

Source : BIU Cujas

PRÆFATIO AUCTORIS.

JAm olim miratus ſingularem Dei providentiam in diſponendis variis ordinibus eccleſiæ, & inſtituendis monachis in opem & ſubſidium eccleſiæ; & memoria ſæpius recolens, quibus & quam parvis initiis monachi ex Ægypti finibus in univerſum orbem ſeſe effuderint, & ex eremo tranſierint in urbes & oppida, & provincias univerſas occuparint, ita ut eremus videtur ſeſe commiſcuiſſe eccleſiæ; mirabilem abſtinentiam, & cæteras virtutes monachorum cogitans, quæ tantæ erant, ut in carne angeli viderentur; delectatus etiam lectione patrum tum Græcorum, cum Latinorum, maxime Hieronymi, Theodoriti, Palladii, Ruffini, Severi Sulpitii, Gregorii M. Jo: Moſchi, & aliorum, qui de vitis aſcetarum eleganter & ſumma fide ſcripſere; allectus etiam crebris hac de re ſermonibus reverendi patris & avunculi mei Nicolai Albaſpinæ, viri piiſſimi & eruditiſſimi, ordinis D. Franciſci, & exprovincialis provinciæ Toloſanæ, quem maximo ſtudiorum damno infelici & immaturo funere raptum fere adoleſcens amiſi; conſilium cepi, quod nunc adjuvante domino aggredior, aſcetica ſeu origines rei monaſticæ tradere: ad hæc invitatus quoque deſiderio & hortatu amicorum & familiarium, qui hoc operis a profeſſore utriuſque juris non alienum duxere, cum juriſprudentia ſit juris divini & humani ſcientia, & quod pertinet ad regulares ſit pulcherrima pars juris canonici. Tu, lector, propoſitum grato & benevolo animo ſuſcipe, & ſi juvat, ora pro auctore, ut hoc opus ei proſit ad ſalutem & veniam peccatorum, ſimulque ad laudem & emolumentum monaſtices.

INDEX

Source : BIU Cujas

INDEX CAPITUM.

LIBRR PRIMUS.

CAP. I. MONASTICES *ætas a temporibus Diocletianæ, aut Decianæ persecutionis.* pag. 1

CAP. II. *Monastices initia in Ægypto: inde ejus transitus in Syriam, & Palestinam.* 3

CAP. III. *Incrementa monachismi per totum orbem terrarum. Monachi per Basilium ex eremo evocati, ut opponerentur Arianis.* 5

CAP. IV. *Processus monachismi in Gallia, Anglia, Hispania, & Germania. Cur serius in occidente monasticen profecit.* 8

CAP. V. *Monachorum nomen quando notum. Monachi unde dicti. Monachorum varia nomina: ἀσκηταὶ, nonni, sancti.* 9

CAP. VI. *Duo præcipua genera monachorum, anachoretæ, & cœnobitæ. In Ægypto tertium genus monachorum, quod remoboth dicunt vel sarabaitas. Quid distent anachoretæ ab eremitis.* 11

CAP. VII. *Varia genera eremitarum,* μεμοβίται, σπλίται, *inclusi,* ἀκοίμητοι. 13

CAP. VIII. *Eremitarum & cœnobitarum comparatio. A cœnobitis, quid distent synoditæ.* 16

CAP. IX. *Monachismi propagatio in oriente per Basilium, in occidente per Benedictum. Studium Romanorum Pontificum laudatur in construendis monasteriis, etiam monachis Græcis.* 18

CAP. X. *Agnatio variorum ordinum, camaldulensium, grandimontensium, cartusianorum, cistercienſium. Cistercienses albo colore distincti a benedictinis. Cistercienſibus aggregantur varia monasteria benedectina. Propagatio cistercienſium.* 22

CAP. XI. *Quadriga ordinum mendicantium. Fratres prædicatores, fratres minores, carmelitæ, augustiniani.* 25

CAP. XII. *Origo, propagatio, & restitutio canonicorum regularium.* 26

CAP. XIII. *Varii ordines militares instituti.* 30

CAP. XIV. *Lapsus monachismi, ac ejusdem variæ causæ & remedia.* 32

CAP. XV. *Variæ monasteriorum reformationes per tempora. An inviti compellendi sint ad reformationem.* 36

CAP. XVI. *Monasteria debent reformari in suo ordine, si fieri possit. Translatio monasteriorum de uno ordine ad alium.* 40

CAP. XVII. *Monasteria reformanda in suo ordine. Sæculariſatio monasteriorum.* 42

CAP. XVIII. *Monachi ex eremo acciti ab Episcopo. Approbatio religionum quando petita a summo Pontifice.* 43

LIBER SECUNDUS.

CAP. I. ABBAS, ἀρχιμανδείτης, *pater, nomen commune præfectis monasterii & canoniæ regularis.* 45

CAP. II. *Ætas, qualitas, ordo abbatum.* 46

CAP. III. *Officium & potestas abbatum.* 48

CAP. IV. *Officium & potestas abbatis. Ejus jurisdictio in monachos.* 49

CAP. V. *Jurisdictio Episcopi in monachos.* 51

CAP. VI. *Abbates commendatarii. Origo & abusus commendarum.* 52

CAP. VII. *Abbates laici.* 55

CAP. VIII. *Prior conventualis,* ἡγούμενος. 56

Source : BIU Cujas

CAP. IX. *Prior clauſtralis, ejus officium & poteſtas. Decanus, ejus officium.* 57
CAP. X. *Magiſter novitiorum, ejus officium & poteſtas.* 60
CAP. XI. Ἔξαρχοι *monachorum, provinciales & generales ordinum.* 61
CAP. XII. *Abbatiſſa & præpoſita ſeu prioriſſa, utriuſque officium.* 62
CAP. XIII. *Vicarii ſeu rectores monialium : iidem dicti patres ſpirituales, vel Patriarchæ. Earumdem confeſſarii ordinarii.* 63
CAP. XIV. *Electio abbatis penes monachos. Abbas eligendus de gremio, ſi fieri poſſet. Confirmatio abbatis electi ad quem pertineat.* 64
CAP. XV. *Benedictio abbatum. Effectus hujuſmodi benedictionis.* 66
CAP. XVI. *Renunciatio & depoſitio abbatum. Formula depoſitionis.* 68
CAP. XVII. *Advocati monaſteriorum, & eorum officium.* 70

LIBER TERTIUS.

CAP. I. VARIÆ *appellationes monachorum :* ἀσκηταὶ, ἡσυχασταὶ, ἱκεταὶ, θεραπευταὶ, ἐγκρατευόμενοι, *ſancti, nonni, fratres, ſervi Dei, religioſi.* 74
CAP. II. *Sacræ virgines ab Apoſtolis. Earum variæ appellationes. Nonnæ, aſcetriæ, caſtimoniales, ſanctimoniales, velatæ, dominæ, ſorores, ancillæ Dei. Virgo deipara unde alma dicta.* 78
CAP. III. *Sacrarum virginum varia genera. Recluſæ, canonicæ, canonicæ ſæculares, virgines privatæ, viduæ velatæ.* 80
CAP. IV. *Pſeudovirgines & pſeudomonachi hæreticorum.* 82
CAP. V. *Converſi, fratres laici : eorum origo & munia. Oblati ſeu Donati : eorum inſtitutum approbatum ab Urbano II.* 83
CAP. VI. *Conjugati converſi.* 86
CAP. VII. *Confratres monachorum. Jus fraternitatis.* ibid.
CAP. VIII. *Monachi primis ſæculis extra clerum, a Syricio allecti ad clerum.* 87
CAP. IX. *Monachi primis ſæculis imperiti litterarum, poſtea eruditiſſimi. Scriptores in monaſteriis : inde copia librorum.* 89
CAP. X. *De monachis varia judicia paganorum & Judæorum. Hæretici infenſi monachis.* 91
CAP. XI. *Monachi ab initio viles & contempti, Julianus Parabutes hoſtis monachorum. Ne ii exheredentur, conſtitutione vetitum.* 93
CAP. XII. *Variæ perſecutiones in monachos. Monachi ad militiam coacti. Conſtitutio Valentis de monachis revocandis ad munera municipalia. Perſecutio in fratres prædicatores & minores.* 94
CAP. XIII. *Perſecutio in monachos ab Epiſcopis. Notatur durities Epiſcoporum.* 96
CAP. XIV. *Monachi infeſti Epiſcopis. Ne Epiſcopi accuſentur a monachis.* 97

LIBER QUARTUS.

CAP. I. POSTULANTIUM *vocatio probanda antequam admittantur. Eis legatur regula.* 99
CAP. II. *Quinam recipiendi in monaſterium.* 101
CAP. III. *Profeſſionis regularis tempus.* 103
CAP. IV. *Novitii dicti pulſantes, incipientes,* ἀρχάριοι, ῥασόφοροι. *An pro religioſis habeantur.* 105
CAP. V. *Ne quid exigatur pro ingreſſu monaſterii. Ne plures monachi recipiantur, quam res monaſterii ferre poſſunt.* 106
CAP. VI. *Profeſſionis ſolemnia. Alia expreſſa, alia tacita.* 107
CAP. VII. *De profeſſione ſingularia quædam. Profeſſio repetita.* 109
CAP. VIII. *Merita & effectus profeſſionis regularis.* 112

Source : BIU Cujas

CAP. IX. *Monachum facit aut propria professio, aut paterna devotio seu oblatio. Ritus oblationis liberorum manu involuta palla altaris.* 115
CAP. X. *Consecratio virginum.* 116
CAP. XI. *In professione tria vota solemnia, obedientiæ, paupertatis, castitatis: his adde quartum, stabilitatis.* 118
CAP. XII. *Votum paupertatis, unum e tribus votis religionis.* 119
CAP. XIII. *Votum castitatis, unum e tribus votis regularibus.* 122
CAP. XIV. *Votum stabilitatis quartum votum benedictinorum. Arguuntur monachi vagi & nundinatores reliquiarum.* 224
CAP. XV. *Apostasiæ vitium. Ejusdem pœnæ.* 125
CAP. XVI. *An summo Pontifici liceat dispensare contra votum solemne religionis.* 128
CAP. XVII. *Damnantur qui liberos vel alios a religione avertunt.* 129

LIBER QUINTUS.

CAP. I. COMMUNIS *vita monachorum utriusque sexus.* 130
CAP. II. *Vitæ communis pars melior communis oratio & psalmodia. Duplex officium, matutinum & vespertinum. Ritus monachorum orandi & psallendi. Perpetuum officium.* 132
CAP. III. *Oratio ad calculum, oratio mentalis, olim apud monachos in usu.* 137
CAP. IV. *Orationis comes lectio sacrorum librorum. Lectionis delectus.* 138
CAP. V. *Collationum usus monachos inter.* ibid.
CAP. VI. *Sacræ communionis usus apud monachos varius pro tempore.* 139
CAP. VII. *Manuum opus monachorum, ejusdem ratio: modus operis, variæ species operis.* 141
CAP. VIII. *An monachis manibus operandum esset, disputatum.* 144
CAP. IX. *In occidente an monachi manibus operati sint.* 145
CAP. X. *Scholæ in monasteriis: scholæ interiores & exteriores.* 147
CAP. XI. *Vitæ monachorum asperitas: panis paximatius: modus panis & vini: tempus refectionis hora vespertina vel nona.* 149
CAP. XII. *Cibum præcedit & sequitur oratio apud monachos: refectionis comes lectio sacrorum librorum.* 154
CAP. XIII. *Jejunium monachorum usque ad solis occasum.* 155
CAP. XIV. *Monachis unum dormitorium,* κοιμητηρια. *Matta, mattula, stratum e junco, Græcis* ψιάθιον. *Somni tempus.* 157
CAP. XV. *Meridiatio & aliæ relaxationes monachorum.* 159
CAP. XVI. *Balnearum & medicinæ usus an probetur in monachis.* 161
CAP. XVII. *Vestis novitiorum & monachorum distincta: vestes variæ monachorum, colobium, cuculla, melote, maforte, analabus, pallium, floccus.* 162
CAP. XVIII. *Monachi alii nudipedes, alii sandaliis usi. Evectio monachorum in mulis & asinis.* 167
CAP. XIX. *Benedictini monachi nigri: Cistercienses albati, tum grisei.* 168
CAP. XX. *Ne monachi vestem deponant. Monachi Episcopi facti vestem non mutant.* 169
CAP. XXI. *Monachi alii comati, alli rasi, alii tonsi in modum coronæ.* 171
CAP. XXII. *Monachorum mors in cinere & cilicio: eorumdem funus & sepultura in capitulo.* 172

Source : BIU Cujas

LIBER SEXTUS.

CAP. I. VARIÆ *regulæ monasteriorum. Regulam Benedicti fere secuta sunt omnia monasteria occidentis. Regulæ frequens lectio in capitulo.* 175
CAP. II. *Primis sæculis monachi erant in potestate Episcopi. Abbatis jurisdictio in monachos.* 180
CAP. III. *Variæ pœnæ regulares, abstentio a communione mensæ & orationis, jejunium, μετάνοια, prostratio, regradatio, excommunicatio, coercitio virgarum & alaparum, custodia.* 181
CAP. IV. *Correctio fratrum in capitulo. Lectio regulæ in capitulo.* 184
CAP. V. *Capitulum generale cistercienſium quotannis. In aliis ordinibus receptum ex concilio generali Lateranenſi triennio quoque.* 185
CAP. VI. *Visitatio monasteriorum disciplinæ vinculum.* 186
CAP. VII. *Solitudo monachorum, & ejus utilitas. Monachis fugienda consuetudo sæcularium, maxime mulierum: sanctimonialibus etiam medicorum.* 187
CAP. VIII. *Ne mulieres ingrediantur sepia monasterii. Laici non ingrediantur clauſtrum ſine duce & cuculla.* 189
CAP. IX. *Clauſura ſanctimonialium reſtituta.* 190
CAP. X. *Ut monachi bini procedant.* 191
CAP. XI. *Monaſteria duplicia vetita.* 192
CAP. XII. *Obſervatio ſilentii diſciplinæ prior gradus.* 193
CAP. XIII. *Cilicium interior tunica monachorum. Notantur qui exteriorem geſtabant.* 195
CAP. XIV. *Monachi catenis ferreis vincti.* 196
CAP. XV. *Uſus diſciplinarum notus antiquis patribus, reſtitutus a Petro Damiani. Diſciplinæ vapulatio in capitulo.* 197
CAP. XVI. *Humilitatis ſtudium commendatur in monachis, μετάνοια, proſtratio, oſcula pedum hoſpitum adventantium, ſeſſio hunti.* 199
CAP. XVII. *Monachorum reverentia & obſequium erga Epiſcopos & presbyteros.* 200

LIBER SEPTIMUS.

CAP. I. VARIÆ *appellationes monachorum, philoſophi Chriſtiani, Angeli, martyres,* θεραπευταί, *nonni, patres,* καλογήροι, *monachi, ſancti, canonici, religioſi. Eremus arx eccleſiæ, ſcala paradiſi.* 202
CAP. II. *Primis ſæculis monachi erant extra clerum. Conſtitutione Syricii hi in clerum admiſſi. Cur monachis imperatum mulieres & Epiſcopos fugere.* 205
CAP. III. *In monachis ordinandis notabilia quædam.* 207
CAP. IV. *E monachis millia Epiſcoporum. Judicium Chryſoſtomi de Epiſcopis e monachis promotis.* 208
CAP. V. *Monachi ab initio viles & contempti. In monachis genus non ſpectandum. Monachi genere clariores.* 210
CAP. VI. *Monachi ex Epiſcopis. Seniorum e cœnobiis ſeceſſus in eremum. Laicorum ſeceſſus.* 213
CAP. VII. *Gratia curationum, & donum exorcizandi datur monachis.* 214
CAP. VIII. *Monachorum judicium ſpectatum in rebus fidei & eccleſiæ. Principum, Epiſcoporum, & plebis cultus erga monachos.* 215
CAP. IX. *Reverentia monachorum inter ſe. Ordo monachorum ſpectatur a die profeſſionis. Ordinum regularium gradus.* 217
CAP. X. *Monachi gaudent privilegiis clericorum. Monachi exempti a jurisdictione Epiſcopi, a decimis laborum ſuorum. Excuſantur a tutelis & cura-*

Source : BIU Cujas

curationibus : immunes a vectigalibus. 218
CAP. XI. *An monasteria exempta sint a lege diœcesana. Explicatur canon 3. concilii Ilerdensis.* 220
CAP. XII. *Origo & causa exemptionum, earum vis & effectus. Romanus Pontifex ordinarius exemptorum. Exemptionum clades. Exemptionibus modus impositus.* 222
CAP. XIII. *Monasteria sunt in mundeburde regio. Horum causæ pertinent ad curiam Principis.* 225
CAP. XIV. *Abbates patres & magistri. Abbatum jura episcopalia. Abbatum varia privilegia.* 227
CAP. XV. *Abbatum insignia episcopalia : his modus adhibitus a Clemente IV. Abbatum sigillum authenticum.* 229
CAP. XVI. *Quando abbates vocati ad concilia generalia.* 230
CAP. XVII. *Officiales temporales, stipatus abbatum.* 231

LIBER OCTAVUS.

CAP. I. UTILITAS *monachorum. Monachi eversores paganismi, defensores fidei catholicæ.* 233
CAP. II. *Monachorum preces publicæ. Eorum consilio usi Imperatores. Monachi defensores & adjutores Episcoporum.* 235
CAP. III. *Monachi intercessores pro reis, & pro plebe. Intercessiones ecclesiasticæ.* 236
CAP. IV. *Monachi possunt curam animarum exercere, ex dispensatione apostolica. Habent jus prædicandi, & pœnitentias ministrandi de licentia ordinarii.* 237
CAP. V. *Scholæ in monasteriis. Scholæ exteriores, interiores.* 238
CAP. VI. *Baptizandi vel ordinandi instituti in monasteriis.* 240
CAP. VII. *Monachi defensores Romanorum Pontificum in schismate.* 241
CAP. VIII. *Pia instituta monastica susceptæ ab ecclesia. Monachi utiles reipublicæ.* 242
CAP. IX. *Monachi scriptis illustrant ecclesiam. Historiæ scriptores.* 243
CAP. X. *Monachi colunt hospitalitatem. Ritus suscipiendi hospites. In adventu hospitum solvebatur jejunium. Hospitalitati modus imponendus.* 245
CAP. XI. *Societas cum fratribus. Societas inter monasteria & ecclesias.* 249
CAP. XII. *Monasteria loca pœnitentiæ. Detrusio in monasterium pœnæ causa. Episcopi & presbyteri depositi traditi monasterio solatii causa.* 251
CAP. XIII. *Mulieres recluſæ in monasterium pœnitentiæ causa, μετάνοιαι.* 252
CAP. XIV. *Militiæ munus Regi præstatur ab abbatibus.* 253

LIBER NONUS.

CAP. I. CELLÆ, *monasteria. Horum variæ appellationes, cœnobia, φροντιστήρια, mandræ, ἡσυχαστήρια, ἀσκητήρια. Lauræ, quid distent a monasteriis, μοναὶ, casæ Dei. Monasterium vox communis habitaculis monachorum, & canonicorum regularium.* 255
CAP. II. *Monasteria non debent construi sine auctoritate Episcopi : etiam desideratur auctoritas pontificia & regia.* 257
CAP. III. *Ne monasteria construantur sine dote idonea. Doti ecclesiarum & monasteriorum consultum.* 258
CAP. IV. *Jura patroni seu fundatoris monasterii.* 259
CAP. V. *Episcopi fere singuli habuere suum monasterium. Zelus Episcoporum in construendis monasteriis. Romanorum Pontificum, Regum & privato-*

Source : BIU Cujas

torum in eadem re zelus laudatur. 260
CAP. VI. *Situs monasteriorum in montibus & insulis qualis eligendus ex regulis Joannis Chrysostomi & Benedicti. Insana ædificia monachis prohibentur.* 261
CAP. VII. *Officinæ & partes monasteriorum, oratorium, claustrum, capitulum.* 263
CAP. VIII. *Aliæ officinæ monasteriorum: Refectorium, dormitorium, cellarium, coquina, vestiarium. Cellerarii, camerarii officium.* 265
CAP. IX. *Aliæ officinæ monasteriorum: Valetudinarium seu infirmarium. Infirmarii officium. Auditorium seu locutorium, lavatorium seu balneum, cella hospitum. Hospitalarius. Cellarium seu custodia, armarium, idest bibliotheca.* 267
CAP. X. *Officiales monasteriorum, cellerarius, camerarius, hospitalarius, infirmarius, œconomus seu procurator monasterii, hebdomadarius.* 269
CAP. XI. *Cellæ seu prioratus. Obedientiæ ad tempus dari solitæ ad nutum abbatis. Præstant censum majori monasterio.* μετόχιον. *Cellæ extra monasterium synagogæ diaboli.* 271

LIBER DECIMUS.

CAP. I. STIPES *fidelium in monachos, quas diaconiam vocabant. Monasteria accipiunt annonas e fisco. Possessione prædiorum interdictum monachis. Portiones fratrum* ἀδελφάτα. *Præbendæ fratrum. Præbendæ monachis concessæ in ecclesiis sæcularibus.* 273
CAP. II. *Distinctio beneficiorum sæcularium & regularium. Status beneficiorum præscribitur quadraginta annis. Regularia regularibus, sæcularia sæcularibus. Beneficia regularia ad tempus. Monachi possunt eligi in Episcopos.* 275
CAP. III. *Collatio portionum & beneficiorum regularium pertinet ab abbatem. In his fit devolutio.* 276
CAP. IV. *Beneficia regularia alia sunt majora, ut abbatia, prioratus conventualis & claustralis: alia minora, ut prioratus extra claustrum seu obedientia.* 277
CAP. V. *Inter beneficia regularia censentur præceptoriæ seu commendæ ordinis sancti Joannis Hierosolymitani: hæ sunt ad vitam. Harum collatio pertinet ad magistrum ordinis. In his non fit devolutio.* ibid.
CAP. VI. *Peculium monachorum acquiritur monasterio vel abbati. Vitium peculiaritatis, jus spolii.* 278
CAP. VII. *Prædia monachorum grangiæ. Ecclesiæ parochiales & decimæ tributæ monachis. Harum regimen penes vicarium perpetuum. Redemptio altarium.* 279
CAP. VIII. *Monachi dotati latisundiis. His interdictum monachis constitutione Manuelis Comneni.* 280
CAP. IX. *In monasteriis præbendæ adscriptæ etiam fidelibus laicis egentibus, vel Episcopis sedibus suis pulsis, fundatoribus vel beneficis, quæ Græcis* ἀδελφάτα. *In Gallia juris regii est militem veteranum imponere singulis monasteriis, quem vocant oblatum.* 281

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Monaſtices ætas a temporibus Diocletianæ, aut Decianæ perſecutionis.

Regna & imperia ſuas habent ætates, parvis creſcunt initiis, & latius terminos fundunt : cum excreverint per tempus, durant in ſuo ſtatu ; tandem vergentia in ſenium dilabuntur. Eadem fere fuit ſors monaſticæ religionis. Tenuiora fuere ejus exordia in eremo : inde creſcente nominis fama, urbes & provincias pervaſit, & ad ultimas oras orbis terrarum penetravit. Verum, ut ſe habent res humanæ, diutius in eo ſtatu non ſtetit, re recenti incaluit, ſed temporis lapſu refrixit : penitus defectura, niſi ſubinde reſtituta eſſet ſtudio & vigilantia Pontificum & Principum, qui religionis obſervantiam cura ſua dignam ſemper exiſtimarunt. Scripturo igitur de re monaſtica mihi congruens viſum eſt, primum origines & incrementa monachiſmi explorare, ne ignoretur origo rei, quæ eſt totius operis argumentum, & ut efformetur, qua par eſt diligentia, typus religionis, quæ perfecte noſci non poteſt, niſi noſcas ejus origines, incrementa, & caſus. Eccleſia ab Apoſtolis inſtituta eſt in ordine clericorum, quorum vita ei ſimilis erat, quæ nunc eſt propria monachorum. Clerici enim, immo & fideles omnes in commune vivebant, & victus cauſa ſua conferebant ; act. 4. Sed ſi verum amamus, nondum notum fuit nomen vel inſtitutum monachorum,

Source : BIU Cujas

& de his nullum vestigium extat apud scriptores apostolicorum temporum. Quod enim scriptum est ab Hieronymo de scriptor. eccles. cap. 11. & Cassiano de institut. cœnobior. lib. 2. cap. 5. Sozomen. lib. 1. cap. 13. & aliis, monachos Ægyptios a B. Marco evangelista, & primo Alexandrino Episcopo, vivendi formam accepisse, non ita accipiendum est, ut credamus monachos ab Apostolis exordium sumpsisse; sed potius quasi dictum esset, monachos exemplo Apostolorum perfectionis evangelicæ studio ardentes, vitæ apostolicæ genus, quod tale erat, ut nihil proprium haberent, & omnia cum fratribus communia ducerent, restituisse. De cætero enim monachorum nomen & institutum ignotum fuit longo post Apostolos tempore. Et quod etiam Philo de vita contemplativa scriptum reliquit, de quibusdam viris Ægyptiis, qui vitam colebant fere similem ei, qua utuntur monachi, per quos & monachos depingi voluit Eusebius lib. 2. cap. 12. pertinet tantum ad Christianos, quorum nomen forte dissimulavit Philo, ne homo Judæus videretur probare Christianam religionem, & in se excitaret invidiam & insidias Judæorum, quibus nomen Christi & ejus cultorum sciebat exosum. Nec modo ab Apostolis, sed etiam e veteri testamento, nimirum ab Helia, Eliseo, Rechabitis, Nazareis & Joanne Baptista stemma suum repetere nituntur, eodem fere ingenio, quo sæculares, dum se commendant de antiquitate generis. Nec carent auctoribus, quos inter Hieronymus ad Paulinum: *Nos autem habeamus propositi nostri principes Paulos & Antonios, Julianos, Hilarionem, Macharios; & ut ad scripturarum auctoritatem redeam, noster princeps Helias, noster Eliseus, nostri duces filii Prophetarum, qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluenta Jordanis.* Et idem ad Rusticum monachum: *Filii Prophetarum quos monachos in veteri testamento legimus, ædificabant sibi casulas propter fluenta Jordanis, & turbis urbium derelictis, polenta & herbis agrestibus victitabant.* Et Isidorus de ecclesiasticis officiis lib. 2. cap. 15. *Quantum enim pertinet ad auctoritatem veterum scripturarum, hujus princeps Helias, & discipulus ejus Eliseus fuerunt, sive alii Prophetæ, qui habitabant in solitudine, urbibusque relictis faciebant sibi casulas prope fluenta Jordanis. Hujus etiam propositi in evangelio Joannes Baptista extitit, qui eremum solus incubuit, locusta tantum & agresti melle nutritus.* Sed hæc omnia fuerunt tantum simulacra vitæ monasticæ, nec monachi Christiani possunt laudare auctores homines veteris testamenti, quod lege evangelica omnino evacuatum est. Et satis est, si admittamus eos adumbrasse figuram monachorum, quorum longe perfectius fuit propositum solemnitate & religione voti. Nec monachorum origo altius repetenda est, quam a temporibus Diocletianæ aut Decianæ persecutionis, quæ omnium, quæ antecesserant, cruentissimæ fuere. Per hæc tempora, grassante furore persecutionis per universum orbem Romanum, infinitus prope numerus fidelium, metu tormentorum & diffidentia virium suarum, secessit in solitudinem, maxime in Ægypto. Tum Paulus Ægyptius secutus consilium evangelicum: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*; Matth. 10. recessit in vastam solitudinem, & adjuvante Domino, necessitatem vertit in consilium, & suo exemplo eremitarum & monachorum institutum stabilivit; Hieronymus in vita ipsius Pauli init. *Inter multos sæpe dubitatum est, a quo potissimum monachorum eremus habitari cœpta sit. Quidam enim altius repetentes, a beato Helia & Joanne sumpsere principium, quorum & Helias plus nobis videtur fuisse Propheta, quam monachus, & Joannes ante prophetare cœpisse, quam natus: alii autem, in quam opinionem vulgus omne consentit, asserunt Antonium hujus propositi fuisse caput, quod ex parte verum est; non enim tam ipse ante omnes fuit, quam ab eo omnium incitata sunt studia.* Paulus patria Ægyptius sub Decio & Valeriano fugiendæ persecutionis causa secessit in eremum: dum persecutionis finem præstolaretur, necessitatem in voluntatem vertit. Et Joannes Chrysostomus in acta apostolorum homilia 24. ὅτι κατὰ τὸν διωγμὸν τὸν παλαιὸν ὧδε ἰδεῖν ἦσαν Χριστιανοὺς ἄνδρας ..... οἱ μὲν ἐν μνήμασι καὶ τάφοις, οἱ δὲ

δὲ ἐν ἐρημίαις ἐκρύπτοντο. *In persecutione antiqua licebat videre viros vere Christianos..... alii quidem in sepulcris & monumentis, alii vero in solitudinibus latebant.* Et Sozomenus libri 1. cap. 12. ἄλλοι δὲ φασὶν αἰτίαν αὐτὴν παρασχεῖν τὰς κατὰ καιρὸν τῇ θρησκείᾳ συμπάσας διωγμὰς. *Memorant porro alii persecutionum procellas, quibus religio Christiana variis jactabatur temporibus, homines ad hoc vitæ genus suscipiendum impulisse.* Inde receptis animis, ex eremo prodiere monachi ad lauream martyrii. Per ipsum tempus Diocletianæ persecutionis martyrium passus memoratur Petrus ἀσκητὴς, seu monachus Ægyptius; Euseb. lib. 8. cap. 20. Dionysium, qui sub Decio martyrium pertulit, monachum fuisse fertur ex Damaso; sed ejus auctoritas facile corruit eo ipso quod astruit e monacho electum fuisse Pontificem. Incredibile enim est Pontificem præter canones electum e laico, qualis erat monachus ea ætate, & ecclesiam Romanam, quæ tot pollebat clericis idoneis & peritis, elegisse hominem expertem rerum ecclesiæ, maxime difficillimis temporibus, debacchante persecutione, in qua ecclesia indigebat viro præstantiori, qui ecclesiæ clavum teneret. Proximus a Paulo Antonius, non metu cruciatus & fuga persecutionis, sed majori cum laude, studio purioris & melioris vitæ, audiens illud evangelii: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*, Matth. 19. rebus distractis & erogatis in pauperes, recessit in eremum, monachos collegit, cœnobitas instituit; Athanasius in ipsius vita: ἔπεισε πόλοις αἱρήσασθαι τὸν μονήρη βίον· καὶ οὕτω λοιπὸν γέγονε, καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι μοναστήρια, καὶ ἡ ἔρημος ἐπολίσθη ὑπὸ μοναχῶν. *Multos persuasit eligere vitam solitariam; unde illa in montibus monasteria, & eremus in civitatem redacta a monachis*; Cassianus collat. 18. cap. 6. *Cujus professionis principes sanctos, videlicet Paulum vel Antonium, novimus extitisse, qui non, ut quidam, pusillanimitatis causa, nec impatientiæ morbo, sed desiderio sublimioris profectus, contemplationisque divinæ, solitudinis secreta sectati sunt, licet prior eorum necessitatis obtentu, dum tempore persecutionis affinium suorum devitat insidias, eremum penetrasse dicatur*; de quo & Sozomenus lib. 1. cap. 13. Socrat. lib. 1. cap. 17. Isidor. de ecclesiasticis officiis lib. 2. cap. 15. Unde & Paulum anachoreseos auctorem, Antonium illustratorem prædicat Hieronymus ad Eustochium: *Hujus vitæ auctor Paulus, illustrator Antonius, & ut ad superiora conscendam, princeps Joannes Baptista.* Et Antonium hujus propositi caput ex vulgi sententia vocat idem Hieronymus in vita Pauli, propter cœnobitas, qui ab eo initium sumpsere.

* lege, ἀσκητὴς

* lege, πόλλους

CAPUT II.

Monastices initia in Ægypto, inde ejus transitus in Syriam & Palæstinam.

PAULUS & Antonius primi vitæ asceticæ exordia statuere in eremo & solitudinibus Ægypti, a quibus Hilarion, Macharius, Pachomius, & tot sanctorum examina ibidem prognata sunt. Unde effectum sit, ut Ægyptus olim patria materve superstitionis & idololatriæ, cultrix monstrorum & dæmonum, tot sanctos ediderit: forte quod regio, quæ olim Hebræos exulantes, adeoque Christum ipsum in cunis vagientem, Herodis furori subreptum suscepit, vestigiis Christi consecrata, tot sanctos meruit obtinere, in præmium officii, & gratiam hospitalitatis. Vel Deus singulari beneficio tot sanctos in Ægypti solitudine suscitavit, ut impleretur dictum apostoli: *Ubi abundavit peccatum, superabundavit & gratia.* Nusquam enim superstitio insanius valuit, quam in Ægypto: quæ fuit ratiocinatio Palladii histor. Lausiac. cap. 52. & Deus tulisse videtur Ægyptios propter merita posterorum, idest propter ecclesias & monasteria, quæ postea claruere in Ægypto, & propter illos, qui vitam angelicam ibi coluerunt, ut fere sensit Joannes Chry-

Source : BIU Cujas

ſoſtomus orat. 55. ad populum Antiochenum. Inde infinitus prope numerus monachorum, & tot monaſteria ſurrexere in Ægypto; Auguſtinus de verbis Domini ſerm. 50. in hæc verba cantici: *Ubi paſcis, ubi cubas in meridie? Illic autem in Ægypto, quomodo paſtor eſt iſte? Qui norunt, agnoſcunt; qui non norunt, requirant quam magnum illic gregem colligat, quantam numeroſitatem ſanctorum atque ſanctarum habeat contemnentium penitus mundum.* Et Severus Sulpitius de virtute monachor. orient. dialog. 3. *Haud longe ab eremo contigua Nilo multæ ſunt monaſteria: habitant in uno loco plerique centeni, quibus ſummum jus eſt, ſub abbatis imperio vivere, nihil arbitrio ſuo agere, per omnia ad nutum illius poteſtatemque pendere.* Antonii & ſequacium nominis & vitæ ſanctitatis fama ita orbem implevit, ut Conſtantinus auditis Antonii meritis honorificas ad eum literas ſcripſerit; de quibus Athanaſius in ejus vita, & Sozomenus lib. 1. cap. 13. & fideles etiam ab extremis occidentis partibus, religionis cauſa Ægypti monaſteria luſtrarent; Hieronym. de ſe ipſo lib. 3. adverſ. Ruffinum: *Inde contendi Ægyptum, luſtravi monaſteria Nitriæ, & inter ſanctorum choros aſpides latere perſpexi.* Tanta fuit cura fidelium in patres Ægyptios, ut ſuſtentarentur eleemoſynis etiam Gallorum. Siſinnium monachum in orientem miſit Exuperius Toloſanus Epiſcopus, cum literis ad Hieronymum ea tempeſtate degentem in Bethleem, ut ſtipes perferret monachis Palæſtinæ & Ægypti; de quo teſtem habemus ipſum Hieronymum in procem. lib. 1. 2. & 3. in Zachar. Ab Ægypto religio monaſtica tranſiit in Syriam & Palæſtinam, duce Hilarione diſcipulo Antonii: eo curante in Syria & Palæſtina ſurrexere quamplura monaſteria; Hieronymus in vita ipſius Hilarionis: *Quod poſtquam auditum eſt, & longe lateque percrebuit, certatim ad eum de Syria & Ægypto confluebant, ita ut multi crederent in Chriſtum, & ſe monachos profiterentur; necdum enim tunc monaſteria erant in Palæſtina, nec quiſquam monachum ante ſanctum Hilarionem in Syria noverat. Ille fundator & eruditor hujus converſationis & ſtudii in hac provincia fuit.* Et paulo poſt: *Exemplo itaque ejus per totam Palæſtinam innumerabilia monaſteria eſſe cœperant, & omnes ad eum monachi certatim currere.* Et brevi religio aſcetica in tantum profecit in Syria & Palæſtina, ut ætate Hieronymi Syria fere certaret cum Ægypto de numero monaſteriorum, & laude religionis; teſtis ipſe Hieronymus in Eſaiæ cap. 19. *Hæ enim vel maxime gentes monachorum florent examinibus, Ægyptus & Meſopotamia, & pari inter ſe pietate contendunt.* Pauciora tamen fuiſſe monaſteria in Syria ea ætate, & longe frequentiora & tumultuoſiora in Ægypto intelligere eſt, quod Germanus abbas apud Caſſianum collat. 24. capit. 18. ait ſe teneri deſiderio ex Ægyptia eremo redeundi in monaſterium Syriæ, quod erat Bethleemiticum, ſtudio ſecretioris anachoreſeos. Adhuc ea ætate, ut pateat qualis fuerit progreſſus Aſcetices in oriente, pauciora fuere monaſteria in Ponto & Armenia & Anachoretarum nomen vix notum; Caſſianus collat. 18. cap. 7. *Temporibus ſiquidem Lucii, qui Arianæ perfidiæ Epiſcopus fuit,* (is fuit Alexandrinus Epiſcopus) *ſub Valentis imperio, cum diaconiam noſtris fratribus deferremus, his videlicet, qui de Ægypto ac Thebaida fuerant, ob Catholicæ fidei perſeverantiam, metallis Ponti atque Armeniæ relegati, licet cœnobiorum diſciplinam in quibuſdam civitatibus rariſſimam viderimus; Anachoretarum tamen apud illos ne ipſum quidem nomen auditum ſuiſſe comperimus.*

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT III.

Incrementa monachiſmi per totum orbem terrarum. Monachi per Baſilium ex eremo evocati, ut opponerentur Arianis.

NON longo temporis tractu, monachi læta propagine fuſi per totum orbem terrarum, & monaſteria paſſim conſtructa, non modo in locis aviis & deſertis, verum & in vicis, ſuburbiis & urbibus; Auguſtinus de moribus eccleſ. Catholic. capite 31. *Quis enim neſcit ſummæ continentiæ hominum Chriſtianorum moltitudinem per totum orbem in dies magis magiſque diffundi, & in oriente maxime atque Ægypto? quod vos nullomodo poteſt latere*; Joannes Chryſoſtomus in Matthæum homil. 33. al. 34. καὶ μαρτυροῦσιν οἱ τῶν μοναχῶν χοροὶ, οὓς κατεφύτευσαν πανταχοῦ, οὐ τὴν οἰκεμένην μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀοίκητον ἐκκαθάραντες. *Teſtantur id chori monachorum, quibus ubique plantatis habitata ſimul & deſerta loca perlucent*. Idem in 1. ad Corinth. homil. 6. ἢ οὐκ ὁρᾷς τὴν οἰκεμένην πᾶσαν προσελθοῦσαν, τὴν πλάνην σβεσθεῖσαν, τὴν τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπουσαν; *An non vides univerſum orbem terræ acceſſiſſe, errorem diſſipatum eſſe, monachorum philoſophiam pluſquam ſolem reſplendere?* Quod eo dictum, quia monachorum multitudo valde profecit ad tollendas reliquias erroris, ideſt Paganiſmi; Theodoritus de vit. patr. cap. 25. in Aſclepio: πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τὴν τούτου ἐζήλωσαν ἀρετὴν, καὶ πλήρης ἐχ ὑ ἡμετέρα μόνη, ἀλλὰ καὶ αἱ γειτονεύουσαι πόλεις, καὶ κῶμαι, τῆς τοιᾶσδε φιλοσοφίας. *Multi porro & alii hujus virtutem æmulati ſunt, nec noſtra ſolum plena eſt, ſed vicinæ etiam urbes & vici hujuſmodi philoſophia*. Et idem eodem libro capite 30. μυρία δὲ τοιαῦτα, καὶ ἀριθμὸν νικῶντα φιλοσοφίας ἐστὶ φροντιστήρια, ὄχι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν ἑῴαν· πλήρης δὲ τούτων καὶ Παλαιστίνη, καὶ Αἴγυπτος, καὶ Ἀσία, καὶ Πόντος, καὶ Εὐρώπη πᾶσα. *Extant autem infinita numerumque excedentia iſtiuſmodi philoſophiæ gymnaſia, non in regione noſtra tantum, ſed per totum etiam orientem; plena iſtis & Palæſtina, & Ægyptus, & Aſia, & Pontus, & Europa univerſa*. Idem teſtatur Cyrillus Hieroſolymitanus catech. 16. βλέπε μοὶ ἑκάστου ἔθνους Ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, διακόνους, μοναζόντας, παρθένους, καὶ λοιποὺς λαϊκούς. *Perſpice cujuſlibet nationis Epiſcopos, ſacerdotes, diaconos, monachos, virgines, & reliquos laicos*. Quanta fuerit Conſtantinopoli turba monachorum, ex hoc uno diſces, quod ingentes turbas cierint ob diſceſſionem Joannis Chryſoſtomi, & majorem eccleſiam occuparint; de quo Zozimus lib. 5. ἀπείληπτο δὲ ἡ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησία ὑπὸ τῶν λεγομένων μοναχῶν. *Jamque adeo fuerat intercepta Chriſtianorum eccleſia ab iis qui monachi vocantur*. Eadem ætate populoſa collegia monachorum fuere, & in pleriſque urbibus, ut ſubjungit idem Zozimus: οὗτοι δὲ γάμοις τοῖς κατὰ νόμον ἀπαγορεύουσι, συνήματα δὲ πολυάνθρωπα κατὰ πόλεις καὶ κώμας πληροῦσιν ἀνθρώπων ἀγάμων, καὶ οὔτε πρὸς πόλεμον, οὔτε πρὸς ἄλλην τινὰ χρείαν ἀναγκαίαν τῇ πολιτείᾳ. *Hi legitimis nuptiis abſtinent, & tam in urbibus quam vicis populoſa collegia complent hominibus non maritatis, nec ad bellum, nec ad alium reipublicæ uſum idoneis*. Primus fere in oriente Baſilius ex monacho Epiſcopus Cæſarienſis, ex eremo monachos tranſtulit ſuam in diœceſim: in ea varia cœnobia inſtituit, ut monachos opponeret hæreticis, nimirum Arianis ſubrepentibus, & regulam dedit; Socrat. lib. 4. cap. 26. δεδιὼς γὰρ μή πως Ἀρειανὴ καινοτομία, καὶ πᾶς κατὰ τὸν Πόντον ἐπινεμεθῇ ἐπαρχίας, δρομαῖος ἐπὶ τὰ ἐκεῖ μέρη διέβαινεν, ἐκεῖ τε ἀσκητήρια συνεσάμενος. *Nam cum magnopere extimeſceret, ne nova Arianorum doctrina per provincias Ponti ſerperet, ſumma cum celeritate ad eas partes proficiſcitur, ibi monaſteria conſtituens*. Hac de re

Basilium laudat Gregorius Nazianzenus orat. 20. in ejus laudem, quod vitam solitariam, & communem, maxime discrepantes, inter se conciliarit, extructis asceteriis virginum & monasteriis non longe a vulgo remotis : ἀσκητήρια καὶ μοναστήρια διειμάμενος μὲν, ἀπόῤῥω δὲ τῶν κοινωνικῶν, καὶ μιγάδων. Ægre tulere hæretici monachos Nicænæ fidei acerrimos propugnatores. Hac de causa se hæreticos valde infensos habere, quod apud se monachos haberet, fatetur ipse Basilius epist. 63. ad Neocæsarienses : ἐγκαλούμεθα δὲ, ὅτι δὲ ἀνθρώπους ἔχομεν τῆς εὐσεβείας ἀσκητάς, ἀποταξαμένους τῷ κοσμῳ, καὶ πάσαις ταῖς βιωτικαῖς μερίμναις, &c. *Accusamur vero & hujus, quod homines habeamus pietatis studiosos, qui mundo renunciarint, & universis sæculi istius curis.* Imo & inter hæreticos paulo ante Basilium Marathonius Nicomediensis Episcopus, & propagator hæreseos Macedonianæ, utriusque sexus cœnobia sua in diœcesi instituit; Socrates lib. 2. cap. 38. σπουδαίως δὲ περὶ τὸ συνήσασθαι ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν μοναστήρια. Roma orbis caput, & universa Italia monachos & sacras virgines suscepit ab Athanasio Alexandrino Episcopo, qui Romam profugus monachos fugæ & laborum socios habuit, & vitam Antonii a se scriptam attulit, & monasteria utriusque sexus sua intra septa admisit. Nomen monachorum ab initio vile & contemptum propter novitatem & deformitatem cultus, cognitis professionis meritis honorificum & amplectendum visum est, & paucos intra annos Romæ & per Italiam varia surrexere monasteria utriusque sexus; Hieronymus ad principium de laudibus Marcellæ : *Nulla eo tempore nobilium fœminarum voverat Romæ propositum monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis sacerdotibus, Papaque Athanasio; & postea Petro, qui persecutionem Arianæ hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant, vitam beati Antonii adhuc tum viventis, monasteriorumque in Thebaide Pachumii & virginum ac viduarum didicit disciplinam, nec erubuit profiteri quod Christo placere cognoverat.* Et paulo post : *Crebra Virginum monasteria, monachorum innumerabilis multitudo, ut pro frequentia servientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, esset postea gloriæ.* Urbis exemplo clariores civitates Italiæ monachos vocarunt, & monasteria intra muros vel in suburbiis collocarunt, maxime studio & cura Episcoporum, ut Mediolanum studio Ambrosii sui Episcopi; Augustinus confessionum lib. 8. capite 6. ex relatione Nebridii : *Inde sermo ejus devolutus est ad monasteriorum greges, & mores suaveolentiæ tuæ, & ubera deserta eremi, quorum nos nihil sciebamus; & erat monasterium Mediolani plenum bonis fratribus, extra urbis mœnia, sub Ambrosio nutritore, & non noveramus.* Et idem de moribus eccles. Catholic. capite 33. *Vidi ego diversoria sanctorum Mediolani non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat vir optimus & doctissimus. Romæ etiam plura cognovi, in quibus singuli gravitate atque prudentia & divina scientia præpollentes, cæteris secum habitantibus præsunt, Christiana caritate, sanctitate & libertate viventibus.* Inde primus in occidente Eusebius Vercellensis Episcopus monachos, eosdemque clericos instituit in ecclesia sua; auctor est Ambrosius epist. 82. ad Vercellenses : *Quod si in aliis ecclesiis tanta suppetit ordinandi sacerdotis consideratio, quanta cura expetitur in Vercellensi ecclesia, ubi duo pariter exigi videntur ab Episcopo, monasterii continentia, & disciplina ecclesiæ? Hæc enim primus in occidentis partibus diversa inter se Eusebius sanctæ memoriæ conjunxit, ut & in civitate positus instituta monachorum teneret, & ecclesiam regeret jejunii sobrietate.* Et paulo post : *Hæc igitur patientia in sancto Eusebio monasterii coaluit usu, & durioris observationis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Namque hæc duo in attentiore Christianorum devotione præstantiora esse quis ambigat clericorum officia, & Monachorum instituta? Ista ad comitatem & moralitatem : disciplina illa ad abstinentiam assuefacta atque patientiam. Hæc velut in quodam theatro, illa in secreto; spectatur*

* lege, ἀσκητάς

Source : BIU Cujas

tur ista, illa absconditur. Idem sermone 69. de natali S. Eusebii Vercellensis Episcopi : *Illud quam admirabile est, quod in hac sancta ecclesia Vercellensi eosdem monachos instituit quos clericos, atque iisdem penetralibus sacerdotalia officia contineri, quibus & singularis castimonia conservatur, ut esset in ipsis viris contemptus rerum, & accuratio levitarum : ut si videris monasterii lectulos, instar orientis propositi indices ; si devotionem cleri perspexeris, angelici ordinis observatione gaudeas*. Eodem tempore surrexere monasteria in insulis, quæ sunt in ora Tyrrheni maris ; de quibus idem Ambrosius hexamer. lib. 3. capite 5. *Quid enumerem insulas, quas velut monilia plerumque prætexit, in quibus ii, qui se abdicant intemperantiæ sæcularis illecebris, fido continentiæ proposito eligunt mundum latere, & vitæ hujus declinare dubios anfractus*. Inter ea clariora fuere monasteria sita in insulis Capraria, Gorgonia & Palmaria ; de quibus Rutil. Numatianus itinerarii lib. 1. Augustinus epistola 81. Gregorius libro 1. epist. 48. & 50. lib. 4. epist. 49. & 60. Eisdem temporibus monachi congregati in Africa monasteria instituta Carthagine, Thagaste, Hippone Regio, & aliis celebrioribus urbibus Africæ ; Paulin. ad Alipium epist. 35. apud Augustinum : *Benedictos sanctitatis tuæ comites & æmulatores, in domino fratres, si dignantur, nostros tam in ecclesiis quam in monasteriis Carthagini, Thagastæ, Hippone Regio, & totis parochiis tuis, atque omnibus cognitis tibi per Africam locis, Domino catholice servientes, multo affectu & obsequio salutari rogantus*. Et Augustinus retractationum lib. 2. cap. 21. *Ut de opere monachorum librum conscriberem, illæ me necessitas compulit, quod cum apud Carthaginem monasteria esse cœpissent, alii se suis manibus transigebant, obtemperantes Apostolo ; alii vero ita ex oblationibus religiosorum vivere volebant, ut nihil operantes unde necessaria vel haberent, vel supplerent, sed potius implere præceptum evangelicum existimarent*, &c. Monachorum institutioni propagandæ in Africa, maxime operam dedit Augustinus post reditum ex Italia in Africam ; testis ipse libro de opere monachorum capite 28. *Sub generali nomine monachorum vestrum propositum blasphematur, tam bonum, tam sanctum, quod in Christi nomine cupimus, sicut per alias terras, sic per totam Africam pullulare*. Unde factum est, ut hæretici, qui monachos impatienter ferebant, Augustino obstreperent, quasi hujus instituti auctor esset. De Petiliano uno ex Donatistis Augustinus ipse lib. 3. contra Petilianum cap. 40. *Deinceps perrexit ore maledico in vituperationem monasteriorum & monachorum, arguens etiam me, quod hoc genus vitæ a me fuerit institutum : quod genus vitæ quale sit nescit, vel potius toto orbe notissimum nescire se fingit*. Adeoque Augustinus ipse monasterium suum habuit juxta ecclesiam ; auctor est ipse Augustinus libro de bono perseverant. cap. 15. *Fuit quidam in monasterio nostro, qui corripientibus fratribus cur quædam non facienda faceret, & facienda non faceret, respondebat : Qualiscumque nunc sim, talis ero qualem me Deus futurum esse præscivit*. Idem instituit & monasterium virginum, & regulam dedit ; testis ipse epist. 109. Eodem fere tempore Fulgentius Ruspensis Episcopus etiam monasterium instituit e clericis & monachis mixtum, ut legitur in ejus vita apud Surium 1. Januar. *Similitudinem magni cujusdam monasterii, monachis & clericis adunatis, sapienter effecit : erat quippe eis communis mensa, commune cellarium, communis oratio simul & lectio*.

Source : BIU Cujas

CAPUT IV.

Processus monachismi in Gallia, Anglia, Hispania & Germania. Cur serius in occidente monasticen profecit.

Isdem fere temporibus religio monastica susceptа est in Galliis, & Athanasio exulante apud Treviros cum monachis Ægyptiis, quos passionum socios habuit, juxta muros urbis ædificatum est monasterium, in quo repertum codicem vitæ beati Antonii ab ipso Athanasio scriptæ eo vivente narrat Augustinus confess. lib. 8. cap. 6. Inde Martinus relicta militia cum venisset in Galliam, susceptus ab Hilario Pictavensi Episcopo, haud procul oppido monasterium posuit: postea electus Turonensis Episcopus propositi tenax novum monasterium construxit; monachos in eo collocavit, & regulam imposuit; de quo Severus Sulpitius libro 1. de vita sancti Martini cap. 7. Paulinus lib. 2. Fortunat. lib. 2. de ejusdem vita. Proximis temporibus a beato Honorato ædificatum est monasterium in insula Lirinensi, quæ objacet litori Narbonensi; de quo Sidonius in eucharistico ad Faustum Reiensem:

- - - - - - - - - Quantos illa insula plana
Miscuit in cœtum montes.

Honoratum adjuncto sibi sene Capraso celeberrimum in insula Lirinensi monasterium extruxisse refert Hilarius Arelatensis de vita & morte Honorati apud Surium 16. Januar. Eadem ætate a Jovinìano, Minervio, Leontio, & Theodoro clarissimis monachis instituta sunt cœnobia insularum Stœchadum, quæ sunt in ora Massilienſi; Cassianus in præfat. collat. 18. qua eisdem dicavit septem collationes posteriores: *Totidem & nunc vobis, o sancti fratres Joviniane, Minervi, Leonti, & Theodore, credidi deputandos: posterior siquidem vestrum illam cœnobiorum sanctam atque egregiam disciplinam in provinciis Gallicanis antiquarum virtutum districtione fundavit; cæteri vero non solum cœnobialem professionem apprime monachos expetere, verum etiam anachoreticam subire sublimitatem vestris institutionibus provocastis.* His auctoribus asceticum vitæ genus late propagatum in Galliis. Minervius & Alexander monachi ex insulis, ni fallor, evocati ab Exuperio Tolosano Episcopo, Tolosæ claruere. Eorum amicitiam eadem fere observantia, qua Exuperii, coluit Hieronymus, & his commentarium in Malachiam eodem tempore, quo Exuperio commentarium in Zachariam dicavit; testis est ipse in procem. libro 3. in Amos: *Præsenti anno, qui sexti consulatus Archadii Augusti, & Amicii Probi, fastis nomen imposuit, Exuperio Tolosanæ ecclesiæ Pontifici Zachariam, & ejusdem nobis Minervio & Alexandro monachis Malachiam Prophetam interpretatus sum.* Minerium vocat Hieronymus in procem. commentar. in Malachiam, ubi eosdem germanos, vel saltem genere proximos fuisse significat: *Hæc, mi Mineri & Alexander, non tam sanguine quam religione concordes, ne susceptum opus dimitterem Prophetarum, & extraordinario vobis labore sudarem, breviter in procemio sum locutus.* Eodem tempore Massiliæ fuit monasterium, in quo monachum profiteri aliquando cogitavit Paulinus Ausonii nepos; auctor est ipse in carmine eucharistico de vita sua, ubi Deum sic affatur:

Quem majora meis audentem viribus ante
Prospiciens, melius per te mihi consuluisti,
Conatus inhibendo meos, nimis alta petentes,
Auderem ut monachi perfecto vivere ritu.

Et infra:

Massiliæ demum pauper consistere legi
Urbe quidem, in qua plures sancti essent mihi cari.

De-

Source : BIU Cujas

Denique his temporibus monasteria tota Gallia increbuere, monachorum numero & sanctitate pollentia; Cassianus in præfat. collat. 11. mihi auctor est, sua ætate in Gallia fuisse plurima cœnobia, ingenti numero fratrum repleta, quibus ad ritum orientalium vitæ normam præscripsit. E Gallia, ut monastices iter prosequamur, religio monastica pervenit serius in Angliam, a Gallicis monasteriis petita disciplina regularis, ita ut illius addiscendæ causa, Angli utriusque sexus monasteria Gallicana adirent; de quo Beda lib. 3. historiæ Anglicanæ cap. 8. *Earcongota filia Eadbaldi Regis Cantii monialis sanctissima in monasterio, quod in Francia constructum est ab abbatissa Fara, in loco qui dicitur Brige. Nam eo tempore necdum multis in regione Anglorum monasteriis constructis, multi de Britannia, monasticæ conversationis gratia, Francorum vel Galliarum monasteria adire solebant, sed & filias suas eisdem erudiendas, ac sponso cœlesti copulandas mittebant, maxime in Brige, & in Cale, & in Andilegum monasterio.* Inter antiquiora & celebriora, quæ in Anglia extitere monasteria, fuit Bangoriense; de quo idem Beda libro 2. cap. 2. *Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tantus fertur fuisse numerus monachorum, ut cum in septem portiones esset cum præpositis sibi rectoribus monasterium divisum, nulla harum portio minus quam trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum suarum vivere solebant.* Quid de Hispania? anno Christi 575. Donatus monachus cum septuaginta sociis sentiens cladem religionis invasione barbarorum, ex Africa migravit in Hispaniam, & ope nobilissimæ matronæ, cui nomen erat Minicea, monasterium posuit Letabi, & Hispanis regulam monasticam tradidit; ut refert Vascus in chronic. 569. Mariana ex Ildefonso lib. 5. cap. 11. Serius in Germaniam pervenit religio monastica, nec ante Bonifacium Moguntinum Episcopum, qui primus, susceptа legatione sedis apostolicæ in Germania, Christianam fidem simul & monasticam vivendi rationem invexit, & celeberrimum monasterium Fuldense extruxit in Saxonia, ex Mariano Scoto, Sigeberto, & aliis. Hic fuit processus religionis monasticæ ab Ægypto & oriente usque ad extremas oras occidentis, ut his gradibus monachi filii matris sterilis, quæ est religio continentiæ alumna, orbem terrarum impleverunt, felici vaticinio Esaiæ cap. 54. *Exulta sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis, quia multi filii desertæ magis, quam ejus quæ habet virum.* Tardius in occidente profecit religio monastica, quam in oriente, quod in oriente monachi sua dote, idest suo labore se exhiberent: verum in occidentis partibus monachi orationi & lectioni magis quam labori manuum operam darent, & pleraquæ monasteria beneficio Principum & Episcoporum posita fuerint; Cassian. de institutione cœnobitarum lib. 10. cap. 23. *Hinc est quod in his regionibus nulla videmus monasteria tanta fratrum celebritate fundata, quia nec operum suorum facultatibus fulciantur, ut possint in eis jugiter perdurare; & si eis suppeditare quoquomodo valeat sufficientiæ victus alterius largitate, voluptas tamen otii & pervagatio cordis diutius eos in loco perseverare non patitur.*

CAPUT V.

Monachorum nomen quando notum. Monachi unde dicti. Monachorum varia nomina: ἀσκηταὶ, nonni, sancti.

DISCUSSA ætate instituti vitæ monasticæ, an eadem fuerit ætas nominis monachorum, & quando monachi dici cœperint, observatione dignum videtur, & proximum proposito. Monachi tertium hominum genus, medium inter clerum & plebem, vix notum fuit ante tempora Diocletianæ persecutionis, imme-

necdum notum fuit nomen monachorum. Ante Constantinum qui hujusmodi vitæ genus colebant, quale monachi, dicti sunt θεραπευταί; Dionysius dictus Areopagita de eccles. hierarch. cap. 6. Quod nomen videtur fuisse commune Christianorum, quorum vitam depinxit, quosque similiter θεραπευτὰς vocat Philo de vit. contemplativ. quem laudat Eusebius lib. 2. capite 17. A temporibus Constantini frequens fuit & celebre nomen monachorum; Arnobius in psalm. 105. *Ille monachus hoc egit, ille clericus hoc, illa sanctimonialis hoc.* Dionysius loco modo laudato: ἡ δὲ τῶν τελουμένων ἁπασῶν ὑψηλοτέρα τάξις ἡ τῶν μοναχῶν ἐστιν ἱερὰ διακόσμησις. *Summus vero eorum qui perficiuntur, ordo est sanctorum monachorum.* Unde monachorum nomen recentius professione & instituto; Augustinus in Joannem tractat. 97. ad finem: *In Antiochia enim, primum post ascensionem Domini appellati sunt discipuli Christiani, & xenodochia & monasteria postea sunt appellata novis nominibus: res tamen ipsæ, & ante nomina sua erant, & religionis veritate firmantur, qua etiam contra improbos defenduntur.* Idem insinuat & Cassianus collat. 18. capite 5. *Qui paulatim tempore procedente segregati a credentium turbis, ab eo quod a conjugiis abstinerent, & a parentum se consortio mundique istius conversatione secernerent, monachi sive monazontes singularis ac solitariæ vitæ districtione nominati sunt.* Monachi sic dicti a solitudine, a Græco μόνος, quod est solus; Hieronymus epist. 13. ad Paulinum: *Sin autem cupis esse, quod diceris monachus, ideſt solus; quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?* can. *si cupis*, 16. quæst. 1. Et idem ad Heliodor. *Interpretare vocabulum monachi, hoc est nomen tuum: quid facis in turba qui solus es?* Et Augustinus in psalm. 132. in illud: *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum! Ex voce hujus psalmi appellati sunt & monachi, ne quis de vobis de isto nomine insultet catholicis.* Et infra: *Quare ergo & nos non appellemus monachos, cum dicit psalmus: Ecce quam bonum*, &c. μόνος enim unus dicitur, & non unus quomodocumque: *nam & in turba est unus, sed una cum multis dici potest;* μόνος non potest, *ideſt solus:* μόνος enim unus solus est. *Qui ergo sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut sit illis vere, quomodo scriptum est, una anima, & unum cor; multa corpora, sed non multæ animæ; multa corpora, sed non multa corda: recte dicitur* μόνος, *ideſt unus solus.* Nec unum fuit nomen monachorum, alio enim nomine dicti ἀσκηταί; Eusebius lib. 8. de martyribus Palæstinæ cap. 10. ἐπὶ τῆς αὐτῆς Καισαρείας Πέτρος ἀσκητής. *Hic fuit monachus Ægypti Cæsareæ martyrium passus.* Et Athanasius in apolog. ad Constant. καὶ οἱ μὲν ἀπὸ Ἀλεξάνδρου Ἐπίσκοποι, μοναζόντες καὶ ἀσκηταὶ ἐξωρίδησαν: *Atque ita ab Alexandro Episcopi, monachi, ascetæ profligati sunt.* Monachos vulgus reverentiæ ergo vocabat nonnos, ideſt sanctos; Arnobius in psalm. 105. modo laudatum: *Si ille qui sanctus vocatur & nonnus sic agit.* Et idem in psalm. 140. *Et adulantes nobis invicem in præsenti positi sanctos nos vocamus & nonnos.* Sancti dicti sunt monachi ob laudem sanctitatis professioni propriam magis quam ob personæ merita; Hieronymus lib. 3. in Zachariæ ad Exuperium Tolosanum: *Rudes igitur non mea culpa, sed studio portitoris susçipe libros, dum ipse festinat sanctis ara dividere*, ideſt monachis Palæstinæ & Ægypti; Augustinus de moribus ecclesiæ Catholicæ cap. 33. *Vidi ergo diversoria sanctorum Mediolani non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat vir optimus & doctissimus*; idemque in psalm. 75. *In societatem sanctorum*; & Cassianus collat. 18. cap. 16. *Et beati Isidori abbatis atque presbyteri, aliorumque sanctorum consortio fruebatur*; idem cap. 1. ejusdem collat. *Ad vicum cui nomen est Dyolcos, uni ex septem Nili fluminis ostiis imminentem, non tam itineris necessitate, quam desiderio sanctorum illic commmorantium compellente pervenimus*; idem collat. 17. capite 2. *Quid agimus de sponsionis fide, quam senioribus nostris velocissimum reditum pollicentes dedimus, nos novimus, ut vel vicissim liceret nobis hujus provinciæ sanctos, & monasteria circumire.*

CAPUT

CAPUT VI.

uo præcipua gener a monachorum, anachoretæ & cœnobitæ. In Ægypto tertium genus monachorum, quod remoboth dicunt vel ſarabaitas. Quid diſtent anachoretæ ab eremitis.

UBI ſemel fama celebrata eſt vita & converſatio monachorum, maxime Pauli, Antonii, Hilarionis, Pachomii & Macharii, & aliorum id ætatis Primatum, ita placuit id vitæ genus, ut millia hominum in eremum & ſolitudinem agmine facto ſeceſſerint, & in tantum auctus ſit numerus monachorum, ut eremus nomen ſuum amiſerit, & monaſteria in civitates fere converſa ſint. Inde monachi pro vario ingenio hominum, alii ſtatim eremum & ſolitudinem petierunt, ante diſciplinæ monaſticæ expertes, & dicti ſunt eremitæ: alii horrorem vaſtæ ſolitudinis non ferentes in unum convenere, cœnobia ſeu monaſteria ædificarunt, & dicti ſunt cœnobitæ. Hæc duo propria genera monachorum agnoſcit Juſtinianus novell. 5. de monach. capite 3. Et ante Auguſtin. de moribus eccleſiæ catholicæ capite 31. *Nihil de illis dicam, qui ſecretiſſimi penitus ab omni hominum conſpectu pane ſolo, qui eis per certa intervalla temporum affertur, & aqua contenti, deſertiſſimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt, & ejus pulchritudinis contemplatione beatiſſimi, quæ niſi ſanctorum intellectu percipi non poteſt.* Et paulo poſt: *Sed ſi hoc excedit noſtram tolerantiam, quis non illos miretur, & prædicet, qui contemptis atque deſertis mundi hujus illecebris, in communem vitam, caſtiſſimam ſanctiſſimamque congregati ſimul ætatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, in diſputationibus, nulla ſuperbia tumidi, nulla pervicacia turbulenti, nulla invidentia lividi, ſed modeſti, verecundi, pacati concordiſſimam vitam & intentiſſimam in Deum gratiſſimum munus ipſi offerunt, & quo iſta poſſe meruerunt.* Idem Severus Sulpitius de monachis orient. dialog. 2. *Haud longe ab eremo contigua Nilo multa ſunt monaſteria: habitant in uno loco plerique centeni, quibus ſummum jus eſt ſub abbatis imperio vivere, nihil arbitrio ſuo agere, per omnia ad nutum illius poteſtatemque pendere. Ex his ſi qui majorem virtutem mente conceperint, aut acturi ſolitariam vitam ſe ad eremum conferant, nonniſi permittente abbate diſcedunt*, &c. Eadem duo genera monachorum laudat Caſſian. de inſtitut. cœnobitarum lib. 5. cap. 36. *Itaque cum de Palæſtinæ monaſteriis, ad oppidum Ægypti quod Dyolcos appellatur, rudes admodum veniſſemus, ibique plurimam turbam cœnobii diſciplina conſtrictam, & optimo ordine monachorum, qui etiam primus eſt, inſtitutam mirifice videremus; alium quoque ordinem, qui excellentior habetur, ideſt anachoretarum, cunctorum præconiis inſtigati ſagaciſſimo corde videre properavimus.* De utriuſque Evagrius lib. 1. cap. 21. οἱ μὲν γὰρ ἀγεληδὸν ζῶντες οὐδενὶ τῶν ἐς γλῶ βελτόντων κρατοῦνται. Et paulo poſt: ἕτεροι δ' αὖ πάλιν ἀπεναντίας ἰόντες μόνοι ἑαυτοὺς καθειργνύουσιν ἐν οἰκίσκοις. *Nam alii gregatim vitam degunt, nihil rerum quæ animos hominum ad terram deprimere ſolent poſſident.... Alii autem aliud ingrediuntur vivendi genus, idque diverſum a ſuperioribus: nam ſe ſeparatim in ædiculas concludunt*; de quo & Nicephorus lib. 11. cap. 41. Utrumque monachorum genus laudat & Gregorius Nazianzenus orat. 21. in laud. Baſilii: οἱ μὲν τὸν πάντη μοναδικόν τε καὶ ἄμικτον διαβλοῦντες βίον, ἑαυτοῖς μόνοις προσλαλοῦντες καὶ τῷ Θεῷ, καὶ τοῦτο μόνον κόσμον εἰδότες, ὅσον ἐν τῇ ἐρημίᾳ γνωρίζουσιν· οἱ δὲ νόμον ἀγάπης τῇ κοινωνίᾳ σεργόντες, ἐρημικοί τε ὁμοῦ καὶ μιγάδες. *Quorum alii vitam prorſus ſolitariam & ab hominum ſocietate remotam agunt, ſui ipſorum tantum & Dei colloquio fruentes, atque hanc dumtaxat terræ partem pro mundo*

Source : BIU Cujas

habentes, quam in solitudine cognitam habent. Alii autem caritatis legem per communionem & societatem colentes, solitarii simul & cœnobitæ sunt. Cœnobitas & eremitas complectitur Epiphanius adversus hæreses in Anachephaleos num. 23. πνὲς δὲ τῶν μοναζόντων αὐτῆς κατοικοῦσι πόλεις, πνὲς δὲ ἐν μοναστηρίοις καθέζονται, καὶ ἀπὸ μήκοθεν ἀναχωροῦσιν. *Porro monachorum alii in urbibus degunt, alii in monasteriis habitant, & ab hominum frequentia longius abscedunt.* Et Theophylactus in Marcum cap. 4. οἱ μὲν εἰσι παρθένοι καὶ ἐρημικοὶ ἄλλοι μιγάδες καὶ ἐν κοινοβίῳ. *Sunt virgines & solitarii, alii qui in cœnobio vivunt.* In Ægypto tria genera monachorum: primum anachoretarum, secundum cœnobitarum, tertium, idque acerrimum, quod Ægyptia lingua vocabant remoboth; ponit Hieronymus ad Eustochium epist. 22. *Tria sunt in Ægypto genera monachorum. Primum cœnobitæ, quod illi sanses gentili lingua vocant, nos in communi viventes possumus appellare. Secundum anachoretæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur. Tertium genus est quod remoboth dicunt, deterrimum atque neglectum, & quod in nostra provincia* (ea erat Syria & Palæstina) *aut solum, aut primum est. Hi bini vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitratu ac ditione viventes, & de eo quod laboraverint in medium partes conferunt, ut habeant alimenta communia; habitant autem quamplurimi in urbibus vel capellis; & quasi ars sit sancta, non vita, quicquid vendiderint majoris est pretii.* Et his respondent sarabaitæ, quod tertium genus monachorum in Ægypto fuisse tradit Cassianus collat. 18. cap. 4. *Tria sunt in Ægypto genera monachorum, quorum duo sunt optima: tertium tepidorum, atque omnimodis evitandum. Primum est cœnobitarum, qui scilicet in congregatione pariter consistentes, unius senioris judicio gubernantur: cujus generis maximus numerus monachorum per universum commoratur Ægyptum. Secundum anachoretarum, qui prius in cœnobiis instituti, jamque in actuali conversatione perfecti solitudinis elegere secreta; cujus professionis nos quoque optamus esse participes. Tertium reprehensibile sarabaitarum est.* De quibus idem cap. 7. ejusdem collat. *Emersit istud sarabaitarum genus, qui ab eo quod semetipsos a cœnobiorum congregationibus sequestrarent, ac sigillatim suas curarent necessitates, Ægyptiæ linguæ proprietate sarabaitæ nuncupati sunt.* Tria dumtaxat genera monachorum, quæ erant antiquiora, descripsit Cassianus in d. capite 4. Quartum tamen ex anachoretarum genere subortum innomine addit cap. 8. ejusdem collat. quod genus gyrovagos appellat Benedict. regul. cap. 1. Cassianum, ut solet, secutus. Sex vero genera monachorum posuit Isidor. de ecclesiasticis officiis lib. 2. cap. 15. nimirum cœnobitas, eremitas, anachoretas, gyrovagos, circumcelliones sarabaitas, sive renuitas. Sed hæc sex genera monachorum ab Isidoro posita, facile rediguntur ad tria, cœnobitas, eremitas, & sarabaitas seu gyrovagos. Breve enim est confinium inter eremitas & anachoretas, & ea ætate plerumque eremitæ & anachoretæ promiscue accipiebantur. Eremitæ proprie sunt, qui statim e sæculo migrant ad solitudinem: anachoretæ, qui post diutinam in monasterio exercitationem, studio majoris perfectionis de licentia abbatis secedunt in eremum, sic dicti a Græco ἀναχωρέω, secedo, ἀναχώρησις, secessio. Severus Sulpitius de monachis orient. dialog. 2. *Ex his si qui majorem virtutem mente conceperint, aut acturi solitariam vitam se ad eremum conferant, nonnisi permittente abbate discedunt;* Cassianus dict. cap. 4. *Secundum anachoretarum, qui prius in cœnobiis instituti, jamque in actuali conversatione perfecti solitudinis elegere secreta;* Sozomenus lib. 6. cap. 31. οἰκοῦσι δὲ ἐν τοῖς κελλίοις, ὅσοι τῆς φιλοσοφίας εἰς *ἄρκον ἐληλύθασι, καὶ σφᾶς ἄγειν δύνανται, καὶ μόνοι διατρίβειν δι' ἡσυχίαν χωρισθέντες τῶν ἄλλων. *Has equidem cellas incolunt hi, qui ad id quod in disciplina monastica summum est pervenerint, seque ipsos vite instituere, & soli vitam degere possunt propter quietem ab illis sejuncti.* Et Aymoinus Floriacensis de miracul. sancti Benedicti lib. 2. cap. 4. *Venerabilique viro Wlfado ei succedente, qui post Carnotensis extitit Præ-*

* lege, ἄκρον

sul

sul urbis, jam dictus vir Drogo ab eo petiit, ægerrimeque impetravit, ut sibi in cœnobitali diuturna probato conversatione, eremi liceret egredi pugnam. Inde æmulatione veterum, institutum ut cellæ seorsim ponerentur intra septa monasterii, in quibus seniores & emeriti monachi, permissu abbatis, & sub ejus imperio vivebant; synod. Agathensis, can. 38. *Servandum quoque de monachis, ne eis ad solitarias cellulas liceat a congregatione discedere, nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem asperior abbatis licentia regula remittatur: quod ita demum fiat, ut intra eadem monasterii septa manentes, tamen sub abbatis potestate separatas habere cellas permittantur;* can. *monachum*, 20. quæst. 4. Serius vero nec ante tricennium impletum in monasterio impetrata anachoresis; Isidorus loco modo laudato: *Tertium genus est anachoretarum, qui jam cœnobitali conversatione perfecti includunt semetipsos in cellis procul ab hominum conspectu remotis.* Et paulo post: *Sed isti examinatione cœnobiorum probati, in omnibus disciplinis monasterii per triginta annos, ad hanc contemplationem per obedientiam eliguntur.* Post triginta annos in cœnobio transactos se in eremum secessisse, ait abbas Joannes apud Cassianum collat. 19. capite 2. qui hoc exemplo permotus seipsum damnat, quod vix biennium demoratus in Bethleemitico cœnobio, in eremum evolasset. Etiamnum religiosi mendicantes post emerita justa stipendia de consensu superioris possunt eligere vitam solitariam; cap. unic. *de excess. prælator.* in 6. cap. penult. de V. S. eodem. Alii hanc differentiam statuunt inter eremitas & anachoretas, quasi anachoretæ sint, qui per silvas vagantur incertis sedibus: Eremitæ, qui certas sedes habeant in cellulis; Petrus Damiani opuscul. 15. capite 3. *Eremitarum ordo bipartitus est, quorum videlicet alii cellulas incolunt, alii passim per eremi deserta gradientes, certas ædes habere contemnunt, sed qui per eremum spatiando discurrunt anachoretæ; qui vero cellulis contenti sunt, usitato vocabulo eremitæ dicuntur, quibus nimirum nomen commune factum est speciale.* Sarabaitæ sunt qui cellas sibi construunt, proprio viventes arbitrio sine duce: inde renuitæ dicti Isidoro, quod renuant disciplinam; de his Odo Cluniacensis collat. lib. 3. cap. 23. *Nos miseri non sumus monachi, ut falso nominamur, sed sarabaitæ, idest renuitæ, qui jugum regularis disciplinæ renuimus;* Ivo Carnotensis epist. 192. *An fieri sarabaitas, ut in privatis locis proprio jure vivant.* Et hoc est quod deterrimum & infidele genus monachorum vocat Cassianus collat. 18. cap. 8. quem secutus est Benedictus regul. capite 1. Circumcelliones genus pessimum monachorum, vixque inter monachos censendi: fuere enim Donatistæ, vagi, & sævi admodum in Catholicos, maxime in clericos; sic dicti, quia circum cellas, idest extra cellas vagabantur; Augustinus in psalm. 132. & idem epistola 159. unde desumptus est can. *circumcelliones*, 23. quæstion. 5. ibi vid. Archidiacon.

CAPUT VII.

Varia genera eremitarum, μεμορίται, σηλίται, inclusi, ἀκοίμητοι.

EREMITIS & Anachoretis non unum, sed varium fuit vitæ genus: quemadmodum flumina vario itinere ad mare perveniunt, æque sancti vario vivendi schemate Deo placere studuerunt. Alii secreta solitudinis petentes, cellas ceu tuguria construebant, in quibus orationi & lectioni & cælestium contemplationi assidui operam dabant, ut Antonius, Hilarion, & plerique alii; Hieronymus in vita Hilarionis: *Extructa deinceps brevi cellula, quæ usque hodie permanet, latitudine pedum quatuor, altitudine pedum quinque.* Et infra de cellula beati Antonii: *Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quam homo dormiens extendi*

Idem Pallad. hist. Lausiac. cap. 38. Evag. lib. 1. cap. 21.

poterat; Sozomenus lib. 3. cap. 14. ex regula Pachomii : οἰκήματα δὲ μικρὰ κατασκευάσαι πολλὰ καὶ καθ' ἕκαστον οἴκημα τρεῖς καταμένειν, ὑπὸ ἕνα δὲ οἶκον πάντας τροφῆς μεταλαμβάνειν. *Præscripsit præterea, ut multas ædiculas extruendas curaret; & in singulis ut tres monachi habitarent; in una tamen domo, ut omnes cibum caperent.* Κελλία Nitriæ memorat idem lib. 6. cap. 31. ἕτερός ἐστι τόπος σχεδὸν ἐβδομήκοντα σταδίοις διεστὸς, ὄνομα Κελλία· ἐν τούτῳ δὲ σποδάδην ἐστὶ μοναχικὰ οἰκήματα πολλὰ, καθὸ καὶ τοιαύτης ἔλαχε προσηγορίας. *Est alius locus, qui a Nitria abest stadia fere septuaginta, cui nomen erat cellia: in eo sunt cellæ monachorum permultæ sparsim positæ, qua de causa hoc nomen habuit.* Alii in memoriis seu monumentis mortuorum cellarum vice se includebant, religionis causa; synodus Chalcedonensis act. 4. Θεόδωρος μεμοριτης ἐστί. Τψας μεμοριτης ἐστὶν ἔχων δύο ἢ τρία ὀνόματα εἰς τὸ ξυλόκιρκον· Παῦλος ὁ Βιθυνὸς κατὰ μόνας ἐστὶν εἰς μεμόριν. Et paulo post : ὥστε μὴ ἑαυτοὺς ἀρχιμανδρίτας λέγειν, τοὺς ἐν μεμορίοις κατοικοῦντας. *Theodorus in monumentis habitat. Ypsius in monumentis habitat, habens dua vel tria nomina in xylocirco, ideſt duas vel tres personas sibi parentes. Paulus Bithynus habitans solitarie in monumento... Ut non se dicant archimandritas, qui in monumentis habitant. Hujusmodi solitarii, qui degebant in monumentis, habebant suum præpositum, qui archimandritæ nomen notatur assumere.* Et paulo supra dicitur : μεμοροφύλαξ, *custos monumentorum*, Ἐλπίδιος μεμοροφύλαξ τῶν Προκωπίε ἐστί. *Elpidius præfectus monumentorum loci, qui dicebatur Procopia.* Antiquius fuit hoc genus exercitationis : Antonium enim sub initia quandoque secessisse in sepulcra, narrat Athanas. in ejus vit. & de pœnitente incluso ἐν τοῖς νεκροταφίοις refert Palladius histor. Lausiac. cap. 35. Fuit & pœnæ genus damnatio in sepulcrum, velut in metallum. Ignatium Patriarcham Constantinopolitanum sepulcro incluſit Bardas Cæsar ab eo excommunicatus; de quo Cedren. Κοπρονύμε πάφῳ ἀποκλεῖν. Alii fortiores in speluncis & specubus degebant; de quibus Evagrius libro 1. cap. 21. σπηλαίοις προσκαρτεροῦντες καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνὴν, ἄλλοι σύνοικοι θηρίοις γινόμενοι, καὶ ποσὶ τῆς γῆς ἀτειμάρτοις ἐνδομυχοῖς πὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἐντεύξεις ποιοῦνται. *Quorum alii, ut est apud Apostolum, in speluncis & cavernis vitam assidue degunt, unaque cum bestiis habitant, & in quibusdam occultis & ignotis terræ latibulis Deo precationes adhibent*; Epiphanius in Panar. hæres. 40. de Entacto hæretico: ἀναχωρητὴς γὰρ ἐδόκει εἶτον ἐν σπηλαίῳ τινὶ καθεζόμενος. *Anachoreta quippe esse videbatur in spelunca degens.* Alii cælo tantum pro tecto usi, per deserta vagabantur, incertis sedibus, herbarum radicibus pro omni pabulo utentes, quos βόσκοις, ideſt silvestres, vocabant; Sozomenus lib. 6. cap. 63. Evagrius lib. 1. cap. 21. Nicephorus lib. 11. cap. 40. De his Severus Sulpitius de monach. orient. dialog. 1. *Habitant plerique in eremo sine ullis tabernaculis, quos anachoretas vocant: vivunt herbarum radicibus, nullo unquam certo loco consistunt, ne ab hominibus frequententur, quas nox coegerit sedes habent.* Alii in columnis stabant sub dio perpetuas Deo preces offerentes. Hujus propositi, quo vis naturæ infertur, princeps & auctor fuit Symeon, inde dictus στυλίτης, ideſt, columnarius, qui primas columnam conscendit, & in ea fulmine percussus vitam finivit; Evagrius lib. 1. cap. 13. πρῶτος τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν ἐπιτηδεύσας δίπηχυ μόλις ἐνδιαίτημα τὸ περίμετρον. *Hic primus stationem in columna instituit, domicilumque in ea, cujus mensura vix duos continebat cubitos, construxit.* De quo idem lib. 2. cap. 9. in fine; Theodoritus de vit. Patr. cap. 26. Cedrenus in Theodos. Junior. Non multo post tempore Daniel in Anaplo (id nomen suburbio Constantinopolis) Symeonis exemplo provocatus, columnam inscendit, multaque & insignia edidit miracula; testis est idem Cedrenus, & Zonar. in Leone Magno, necnon apud eundem in Nicephoro generali Nicolaus quidam : ἐν τῷ ἔξω κιονίῳ ψευδερημίτης. *In exteriori columella pseudoeremita memoratur.* In Gallia fuit & quidam monachus apud Treviros, qui Symeonem æmulatus in montis vertice columnam conscendit; sed ab Episcopis descendere jussus, quasi impar pro-

* lege, ἀποκλεῖν

* lege, ἀτειμάρτοις

* lege, εἰναῖ

* lege, βόσκοις

Sigebert. ad ann. 458.

Source : BIU Cujas

proposito propter cæli inclementiam, reverenter paruit, & rediit ad monasterium; teste Gregorio Turonensi lib. 8. histor. Francor. cap. 16. Alii etiam se humili & angustiori cellula, veluti perpetua custodia, ultro damnabant, *κατειργμένος, inclusos Græci vocabant: apud Theodoritum de vitis Patr. cap. 20. celebratur Maris κατειργμένος cui in cellula sacra mysteria se obtulisse refert ipse Theodoritus; vel *ἐγκλείστοις, eadem significatione; Cedrenus in Constantino Copronymo de Stephano juniore Martyre: ἑξήκοντα γὰρ *χρόνοις ἐποίησεν ἐν τῷ βουνῷ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου ἐγκλειστός. *Sexaginta enim annos exegit in colle sancti Auxentii inclusus*. Hoc vitæ genere laudatus Acepsimas Ægyptius, per sexaginta annos vixit inclusus in cellula, neque visus a quoquam, neque cuiquam locutus; Theodoritus lib. 4. cap. 26. Et Jacobus Syrus cancellis se inclusit; Procopius de bell. Persic. lib. 1. καὶ αὐτοῦ οἱ ταῦτοι ἄνθρωποι ὑπειργοῦντες τῇ γνώμῃ δρυφάκτοις τισὶ περιέβαλον. *Hic ei addicti homines cancellis eum incluserunt*. Et Theodotus quidam ἐγκλειστὸς memoratur a Justiniano Rhinotmet publicorum vectigalium quæstor factus; Suidas in voce Ιουστινιάνος: καὶ Θεόδοτόν, τινα, ἐγκλειστὸν γεγονότα, κατὰ τὰ Θρακῶα μέρη τοῦ στενοῦ, τῶν δημοσίων λογιστήν. *Et Theodotum quendam qui fuerat inclusus, in Thraciæ partibus publicorum vectigalium quæstorem fecit*. Apud latinos passim occurrunt etiam inclusi; Augustinus de opere monachorum cap. 23. *An forte quia sunt sanctiores, eo sunt volucribus dissimiliores, quia nisi reponant sibi escas in plurimos dies, includere se itaut faciunt non valebunt*. Et Anastasius in Agathone: *Ex presbyteris & inclusis in exilium in Romanam directi sunt civitatem*. Horum frequens fuit usus in Gallia, quos vulgus reclusos vocabat. Hos inter celebriores fuere Maxentius, Calappa, Hospitius, Eparchius reclusi: de quibus Gregorius Turonensis lib. 2. cap. 37. lib. 5. cap. 9. & 10. lib. 6. cap. 6. Aymoinus lib. 3. cap. 39. Regin. 1. chronic. Symeon Treviris, Theobaldus Vincentiæ urbe Venetiæ, Paternus *Paderbonæ in Germania; de quibus Sigebertus in chronico ad annum 1010. 1050. 1058. & Petrus inclusus in Hispaniæ finibus, qui fuit auctor & incentor sacræ expeditionis, quæ suscepta est a Godefrido & aliis; de quo Dorlechinus ad ann. 1096. Et ut virtus sexu non distinguitur, etiam mulieres tam audacis propositi laudem meruere. Puellam monasterii sanctæ Crucis Pictaviensis, permissu Radegundæ abbatissæ inclusam celebrat Gregorius Turonensis libro 6. capite 29. *Hæc cum puella vidisset, compuncta est corde, & post dies paucos rogavit abbatissam, ut sibi in qua includeretur cellulam præpararet. At illa velociter perfecta ait: Ecce, inquit, cellulam; quid nunc desideras? Puella vero petiit ut recludi permitteretur. Quod cum ei præstitum fuisset, congregatis virginibus cum magno psallentio, accensis lampadibus, tenente sibi beata Radegunde manu, ad locum usque perducitur. Et sic valefaciens omnibus, & osculans singulas quasque, reclusa est. Obstructoque aditu, per quem ingressa fuerat, ibi nunc orationi ac lectioni vacat*. Etiam Romæ fuere reclusæ; Stephanus II. epist. 4. ad Pipin. de obsidione urbis per Aistulphum Regem Longobardorum: *Et sanctimoniales fœminas atque reclusas, quæ ab infantia & pubertatis tempore pro Dei amore sese clausuræ tradiderunt*. Reclusæ quoque fuere in Normannia a claustralibus distinctæ; Anselmus Cantuar. lib. 3. epist. 15. *Mandate hoc monachis, & sanctimonialibus in Normanniam inclusis, & claustralibus*. Herveo & Evæ inclusis scripsit Goffridus abbas Vindocinensis epistolam, quæ est 48. lib. 4. Sed cum hujusmodi inclusi victi gravitate suscepti oneris, facile laberentur a proposito, ne temere includerentur, vetitum est ne id fieret absque consensu Episcopi & abbatis; concilium Francofordiense habitum anno Christi 794. can. 12. *Ut reclusi non fiant, nisi quos ante Episcopus provinciæ atque abbas comprobaverint, & secundum eorum dispositionem in reclusionis loco ingrediantur*. Leone Magno imperante Constantinopoli surrexit novum genus monachorum, qui dicti sunt ἀκοίμητοι, insomnes, semper vigilantes, qui perpetuas diu noctuque per vices divisis officiis Deo laudes canebant. Hujusce instituti angelici princeps &

* lege, κατειργμένους

* lege, ἐγκλείστους

* lege, χρόνους

* lege, Paderbornæ

auctor fuit Alexander, qui successores habuit Joannem & Marcellum, qui facilius exigendi jugis officii causa cœtum monachorum in tres classes divisit. Eodem tempore Studius quidam divo Joanni Baptistæ monasterium posuit Constantinopoli, in quo id genus monachos, qui dicebantur ἀκοίμητοι, collocavit; testes sunt auctor vitæ Marcelli abbatis apud Surium 29. decembr. & Nicephorus lib. 15. capite 23. Hi temporibus Justiniani a veteri laude lapsi, & Nestorii erroribus labefactati, a Joanne Romano Pontifice damnati sunt; Evagrius lib. 3. capite 19. & lib. 5. capite 16. Sua laus tamen remansit divino instituto, quod Romani Pontifices Gregorius II. & III. Paulus I. Adrianus Romæ æmulati sunt in nonnullis ecclesiis, ex Anastasio. Nec institutum hoc caret exemplis veteris testamenti: est enim imago perpetui sacrificii Judæorum, quod *ἐνδελεχισμοῦ vocabant. Joannes Chrysostomus orat. 36. ad Antiochenos.

Suidas in voce Στυδίου.

* lege, ἐνδελεχισμοῦ

CAPUT VIII.

Eremitarum & cœnobitarum comparatio. A cœnobitis quid distent synoditæ.

RELIGIO monastica cœpit ab eremitis & anachoretis, & per cœnobitas mirum in modum aucta est & effusa per totum orbem terrarum. Inde valde disputatum est, quodnam vitæ genus esset præstantius, eremitarum, an cœnobitarum: de quo non alienum & supervacuum erit hoc loco tractare. Certe eremitarum vita, si bene sibi constet, angelica fere & supra hominem est, quæ cum solo Deo commercium continet. Joannes abbas apud Joannem Moschum in sermonar. cap. 81. τὸ σπήλαιον τοῦτο, τέκνον, κύριμά ἐστι· δὸς, λάβε. *Spelunca ista, fili, spiritalis mercatura est: dat, accipit.* A solitariis scilicet perpetuæ laudes offeruntur Deo, & a Deo incessanter gratiæ & retributiones referuntur. Suo honore digni sunt eremitæ, qui soli Dei vivunt, abdicatis omnibus; synod. Chalcedonens. can. 4. οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὴ μονήρη μετιόντες βίον, τὴ προσηκούσης ἀξιοῦσθωσαν τιμῆς. *Qui vere & sincere monasticam vitam aggrediuntur, digni sunt conventi honore;* can. *qui vere* 16. quæst. 1. Eremitas tanquam Deo propiores cœnobitis præfert Petrus Damiani lib. 6. epist. 12. *Fratres itaque in monasterio immobiliter permanentes tolerandi sunt; ad eremum vero fervido spiritu transmigrantes, plausibus ac præconiis efferendi: illi siquidem sub divinæ protectionis clypeo delitescunt; isti vero in campum certaminis prodeuntes, victoriæ titulis decorantur: illi defendunt sua; isti referunt spolia: illi Deo protegente sunt insuperabiles; isti quotidie satagunt hostium suorum calcare cervices: illi contra mœnia constituti obsidentes ne ingrediantur obsistunt; isti minaces hostium cuneos procul de suis finibus terga cedentes expellunt.* Eremitas inter membra ecclesiæ refert Augustin. epist. contra Donatistas, vulgo de unitate ecclesiæ cap. 16. in hæc verba cantici: *Ubi pascis, ubi cubas in meridie? Si ergo sponsus ab sponsa tanquam de loco familiarius dilecto, & cubili quodam suo secreto interrogatus responderet esse in meridie; multo probabilius ecclesia Catholica in his membris suis hoc agnosceret, quæ sunt in Ægypto, in millibus servorum Dei, qui per eremum sancta societate vivunt, perfectionem præcepti evangelici studentes tenere, quo dictum est: Vis perfectus esse? vade, vende omnia quæ habes,* &c. Cœnobitica tamen vita est potior & tutior, quia cœnobitæ juvantur exemplo & correctione fratrum; Hieronym. ad Rusticum epist. 4. *Primumque tractandum est, utrum solus, an cum aliis in monasterio vivere debeas: mihi quidem placet ut habeas sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam quam numquam ingressus es*; can. *si clericatus* 16. quæst. 1. Tutius est cœnobitis, quia habent testem vitæ & conversationis, qui vultu suo peccandi pudorem eis suffundat, & labentes suscitet; Bernard. epist. 115. *Cur, inquis,*

* lege, τιμῆς

non

Source : BIU Cujas

non est sapere, ut opulentiam, ut urbis frequentiam, ut pinguia fugiam & delicias? An non mea mihi pudicitia tutior erit in eremo, ubi in pace cum paucis, aut sola conversans, soli placeam cui me probavi? Nequaquam, nam volenti perperam agere, & desertum abundantiam habet, & nemus umbram, & silentium solitudo: malum quippe quod nemo videt, nemo arguit. Vbi autem non timetur reprehensor, securius accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas: in conventu vero bona si quæ facis, nemo prohibet; malum autem facere si vis, non licet: mox etenim a pluribus comperitur, arguitur, emendatur, sicut e contrario bonum cum vident, omnes mirantur, venerantur, imitantur. Vita eremitica timenda est propter periculum solitudinis, in qua cadentem deest qui sublevet. *Væ soli, quia cum ceciderit non habet sublevantem*, Eccles. His de causis vitam cœnobiticam eremiticæ præponit Basilius regul. fusius disput. regul. 7. Idem D. Thom. 2. 2. quæst. 188. art. 8. Jo: Andreas in cap. *sane, de regular.* & cœnobitarum genus fortissimum prædicat Bened. regul. cap. 1. Cœnobitarum vita etiam perfectior habetur, quia una vitæ solitariæ & communis connubium continet, & mixta est ex vita activa & contemplativa; Gregor. Nazianzen. orat. 21. ἐρήμικοί τε ἅμου καὶ μιγάδες. *Solitarii simul & cœnobitæ.* Alio & argumento cœnobitarum vita perfectior probatur, quia scilicet hi renuntiant propriis, habentque hominem supra se: eremitæ vero non renunciant propriis, deque his testamento vel inter vivos disponere possunt; can. *perlatum* §. *e contra* 19. qu. 3. gloss. in d. can. *qui vere*. Eremitæ sunt acephali; can. *nulla*, 93. dist. & locustis comparantur, quæ non habent regem; gloss. in d. can. *qui vere*. Cœnobitarum vita eo rectior & perfectior intelligitur, quod vitæ monasticæ institutum cœpit quidem ab eremitis, sed a cœnobitis mirum in modum auctum, & per universum orbem propagatum; & quod erat rude & informe, certis regulis legibusque excultum est. Millia monachorum Ægypti congregata sub uno duce Deo militarunt, non sine stupore totius orbis. Quinque monachorum millia fuere coloni montis Nitriæ, quibus præerat unus presbyter. Pacomius ter mille fratrum archimandrita in monasterio Tabennesiotarum, Ammon totidem, Serapion decem mille monachorum præfectus memoratur; de quo Pallad. hist. Lausiac. cap. 6. 38. 48. 76. Sozomen. lib. 6. cap. 28. & 31. In Anglia tot extitere monachi in Bangoriensi cœnobio, ut in septem classes dividerentur, quarum singulæ erant non minus trecentorum virorum suis rectoribus subditæ; Beda lib. 2. hist. Anglor. cap. 2. Inde congregatio monachorum quasi synodus fuit propter frequentiam & multitudinem, & cœnobitæ iidem dicti συνοδίτου. Eosdem synoditas vocat L. *addictos*, C. *de episcopal. audient;* quos cœnobitas L. *addictos*, quæ est eadem C. Th. *de pœn.* Socrat. lib. 4. cap. 18. ἓν πρὸς τὲς ἐν τοῖς κοινοβίοις ἢ ἐν συνοδίαις μοναχές. *Unus ad monachos, qui in cœnobiis & conventibus degunt.* Et Gennad. de viris illustrib. cap. 11. *Composuit & cœnobitis & synoditis doctrinam aptam vitæ communi.* Cœnobitæ fuere, ut conjicio ex his locis, quibus unum fuit tectum, unum cœnobium: Synoditæ, qui fuere in diversis monasteriis sub eodem abbate; utrosque tamen vulgus imperitum promiscue accipiebat. Quidnam de vita cœnobitica senserint patres, re, idest gestis probarunt. Antonius primus post vicennium exactum in eremo, cœnobium construxit, & fratres congregavit: ac licet postea redierit ad eremum, monasterii curam non abjiecit; Athanas. in ejus vit. Et idem Paulo Simplici, vitæ eremiticæ studio æstuanti, vitam cœnobiticam suasit, apud Pallad. histor. Lausiac. cap. 28. εἰ ἄρα θέλεις μοναχὸς εἶναι, ἔσελθε εἰς κοινόβιον πλειόνων ἀδελφῶν, οἵτινες δύνανται σου τὴν ἀδυνεσίαν ἀνέχεσθαι. *Si enim vis esse monachus, ingredere cœnobium ubi sunt complures fratres, qui possunt tuam ferre imbecillitatem.* Eodem ingenio Paulus abbas relicta anachoresi rediit ad cœnobium; Cassianus collat. 19. cap. 2. & 3. Paulo vitam cœnobiticam suasit Antonius, propter simplicitatem morum & ætatem provectiorem, quæ impatiens videbatur solitudinis. Anachoresis vel

Source : BIU Cujas

cœnobitica ſuadetur pro ingenio & ætate cujuſque ; Caſſian. collat. 24. cap. 8. *Non enim quia bona eſt ἀναχώρησις , univerſis eam congruam comprobamus . A multis enim non ſolum infructuoſa , ſed etiam pernicioſa ſentitur : nec quia inſtitutionem cœnobiorum , ac curam fratrum ſanctam atque laudabilem merito profitemur , idcirco ab univerſis eam expetendam eſſe cenſemus .* Alii anachoretarum vitam probant fiducia anteactæ probationis in monaſterio : Eremitarum vitam damnant propter diſciplinæ vacuitatem & periculum prævaricationis proximæ , quæ timenda eſt ex tædio ſolitudinis ; Ivo Carnot. epiſt. 192. *Hæc dicens anachoretarum vitam non improbo , eorum videlicet , qui in cœnobiis regularibus inſtructi diſciplinis ordinabiliter ad eremum ſecedunt , quibus eſt ſolitudo paradiſus, & civitas carcer , ut activam vitam de labore manuum viventes exerceant , aut dulcedine contemplativæ vitæ mentem reficiant , fontem vitæ ore cordis ſitiant , & eorum quæ retro ſunt obliti , ad ea ultra non reſpiciant . Verum cum quidam ex hac profeſſione in melotis ſuis vicos , caſtella , civitates gyrando perluſtrent , humilitate veſtium , vilitate ciborum merita ſua populis oſtentant , ambiunt fieri magiſtri , qui nunquam fuerunt diſcipuli , deprimentes vitam omnium hominum , quia non ſunt quod ipſi ſunt : hos nec eremitas computandos intelligo , nec cœnobitas , ſed Gyrovagos , aut Sarabaitas , qui corpus Chriſti , quod eſt eccleſia , tanquam ad unum membrum redigunt ,* &c.

CAPUT IX.

Monachiſmi propagatio in oriente per Baſilium , in occidente per Benedictum. Studium Romanorum Pontificum laudatur in conſtruendis monaſteriis , etiam monachis Græcis .

PRIMUS in oriente Baſilius ex monacho Epiſcopus Cæſarienſis , monachos ex eremo tranſtulit in ſuam diœceſim , utilitatis eccleſiæ cauſa , & ſua in diœceſi varia monaſteria inſtituit , & monachos , quos vocant cœnobitas , ideſt in commune viventes , ibi collocavit , & regulam dedit , quam in hunc diem colunt monachi S. Baſilii , qui non modo in oriente , ſed etiam in Græcia , Italia , Calabria & Sicilia propagati , ea forte occaſione , quod pars Italiæ occupata ſit a Græcis . Hujus generis eſt monaſterium Cryptæ Ferratæ in agro Tuſculano , 12. milliario ab urbe , quod monachi Græci tenent in hunc diem , ad quos pertinet cap. *conſtitutus , de religioſ. domib.* Hujus monaſterii fundator memoratur S. Nilus abbas , patria Calaber ; martyrolog. Rom. 26. ſept. Paul. Moriſus origin. monaſtic. lib. 1. cap. 16. Miræus in chronic. ad ann. 1438. In occidente ante Benedictum ſingula monaſteria habebant ſuam regulam & inſtituta , & abbatis manu & propria diſciplina potius quam lege regebantur . In Gallia multa monaſteria ſuſceperunt regulam Lerynenſium patrum , quæ eſt eadem , ni fallor , quæ Cæſarii , qui ex monacho Lerynenſi factus eſt Arelatenſis Epiſcopus ; vel Columbani , qui conſtruxit monaſterium Luxovienſe in Burgundia , & regulam dedit ; de quo fuſius dicemus infra lib. 4. cap. 2. Benedictus prius in loco , cui nomen Sublacus , quadrageſimo ab urbe Roma milliario , in ſpelunca ſolitariam vitam egit per triennium , cum unico ſocio , nomine Romano : inde ſentiens ſe non poſſe diutius ibi latere fama ſanctitatis illuceſcente , additis fratribus Mauro & Placido , Caſſinum (id nomen caſtro Samnii) ſe tranſtulit , ubi in editiſſimo monte monaſterium poſuit , caput religionis futurum ; Leo Oſtienſ. lib. 1. cap. 1. Paulus Warnefrid. de geſt. Longobard. lib. 1. cap. 26. Regino 1. chronic. 450. Gregor. dialog. lib. 2. cap. 14. Aymoin. lib. 2. cap. 16. Marian. Scot. ad ann. 561. Benedictus religionis propagandæ cauſa Maurum in Galliam , Placidum in Siciliam miſit . Maurus in Gallia comiter ſuſceptus a Theodoberto Rege , monaſterium Glannafo-

Source : BIU Cujas

nasolium construxit in pago Andegavensi, adjuvante Floro Vicecomite Andegavensi; Faust. in vita Mauri apud Surium Januar. 14. Aymoin lib. 2. cap. 25. Orderic. Vital. lib. 8. Post Benedicti obitum everso a Longobardis, tunc Italiæ incubantibus, monasterio Cassinensi, fratres vix salvi evaserunt, & Romam secum asportarunt regulam patris Benedicti, libram panis & mensuram vini; & beneficio Pelagii II. Pontificis, juxta Lateranense Patriarchium monasterium B. Petro sacrum construxerunt; Leo Ostiensis lib. 1. cap. 4. Regin. 2. chronic. Sigebert. ad ann. 596. Anno. 714. Cassinense monasterium a Petronace abbate instauratum, centum & decem annis ex quo a Longobardis desolatum fuerat; Gregor. dialog. lib. 2. cap. 17. Regino 2. chronic. Sigebert. ad ann. 714. Leo Ostiens. lib. 1. cap. 4. Antiquiora monasteria Benedicti regulam & instituta certatim assumpsere, & quæ ab eo surrexere monasteria, sub Benedicti regula constituta sunt, & monasterium Lerynense traditum Cassinensibus. Monasterium S. Medardi Suessionensis a Clothario I. fundatum sub regula B. Benedicti, ex bulla Joannis III. quæ extat apud Chopinum monastic. lib. 1. tit. 2. num. 19. & alia fere omnia, quotquot ab eo extitere monasteria; Odilo abbas Cluniac. in vit. S. Maioli abbatis: *Processu vero temporis, post transitum videlicet supradicti piissimi patris per beatum Maurum ejus discipulum omnis pene Gallia ejus institutionis & religionis suscepit exordium: deinde per eum & eos quos ipse ad justitiam condiit, per plurima temporum spatia eadem religio ad cumulum perfectionis excrevit.* In Gallia Glannafolium monasterium nequitia Gaidulfi Comitis Andegavensis destructum, præcepto Ludovici Pii Fossatensibus monachis unitum; Vet. scriptor. miraculor. B. Mauri cap. 3. Sed postea in conc. Turonensi habito ab Urbano II. anno Christi 1096. idem monasterium Fossatensibus ademptum, & Cassinensi cœnobio attributum; Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 4. cap. 18. Idem præterea Pontifex pro negotiis ecclesiasticis Gallias ingressus, in Turonensi concilio, ubi ipse præsidebat, monasterium S. Mauri in Glannafolio a Fossatensium monachorum abstractum tyrannide, pristinæ dignitati libertatique restituit, sub magisterio tantum Cassinensis cœnobii perpetuo mansurum. Hac de plaga graves querelæ excitatæ a Fossatensibus, pro quibus apud Paschalem II. intercessit Ivo Carnot. epist. 159. *Conqueruntur enim se in concilio Turonensi fuisse prægravatos, quoniam ad suggestionem Comitis Andegavensis dicunt fuisse subreptum Domno Papæ Urbano monasterium S. Mauri, situm in patria Andegavensi, quod sub jure Fossatensis monasterii, antea per trecentos aut eo amplius annos, extiterat, de ejusdem monasterii jure auferret, & ordinato ibi abbate liberum esse constitueret. Quod & factum est, Fossatensibus monachis jus suum reclamantibus, & multis qui concilio intererant, aliter sentientibus, cum viderent privilegium, quo nitebantur Fossatenses monachi, de manibus eorum ab Andegavensibus fuisse ereptum, & in plures partes fuisse conscissum. Adhibitis ergo moltorum intercessionibus supplicant prædicti monachi, ut eorum negotium a majestate vestra legitima discussione retractetur*, &c. In Gallia igitur propagatus est ordo B. Benedicti per Maurum, in Sicilia per Placidum, in Germania vero per Bonifacium ex monacho Moguntinum Episcopum, & legatum sedis apostolicæ in Germania, a quo conditum est Fuldense monasterium in Saxonia; Joann. diaconus vit. Gregor. M. lib. 4. cap. 80. 82. In Anglia per Augustinum & Mellitum monachos & missos Gregorii I. a quibus Angli initia fidei simul & monastices acceperunt. Episcopi a monachis lecti, & monachi pro clericis instituti in plerisque ecclesiis episcopalibus, ut patet ex Beda lib. 2. cap. 1. & aliis scriptoribus Anglicis, & ex cap. *novit, ne sede vacant. aliquid innovet.* de quo chronic. Normannor. ad ann. 1151. *Sunt itaque hodie in Gnatia 4. Episcopatus, in Anglia 17. In octo eorum sunt monachi in episcopalibus sedibus: hoc in aliis provinciis aut nusquam aut raro invenies; sed in omni Anglia hoc reperitur, quia primi prædicatores Anglorum, scilicet Augustinus, Mellitus Justus, Laurentius, monachi fuerunt. In aliis octo*

Source : BIU Cujas

episcopalibus sedibus sæculares, in una canonici regulares; & Ordericus Vitalis lib. 12 ad ann. 1112. *Angli monachos, quia per eos ad Deum conversi sunt, indefinenter diligentes honoraverunt, ipsique clerici reverenter & benigne sibi monachos præferri gavisi sunt*; & idem lib. 4. ad ann. 1070. *Augustinus & Laurentius, aliique primi prædicatores Anglorum, monachi fuerunt, & in episcopiis suis vice canonicorum, quod vix in aliis terris invenitur, monachos pie constituerunt, cœnobia multa & præclara construxerunt, & conversis instituta regularia verbis & exemplis tradiderunt*. Itidem in Sardiniam missi sunt monachi ab ipso Benedicto, postulante Boresore Sardiniæ Rege; Leo Ostiens. chronic. Cassinens. lib. 4. cap. 22. Monachos e Cassinensi cœnobio impetravit & Stephanus Ungariæ Rex, per quos genti recens ad fidem conversæ accessit religio monastica. Idem Ostiens. lib. 2. cap. 79. Bonfin. rer. Hungaric. lib. 1. decad. 2. In orientem penetravit & ordo Benedictinus: ab Amalphitanis negotiatoribus extructum est monasterium Hierosolymis, consensu Caliphæ Ægyptii, quod dictum est de Latina, quod fundatores Latini erant, quo nomine veniebant omnes occidentales; W. Tyr. de bell. sacr. lib. 18. cap. 5. In Gallia, ut eo redeam, anno Christi 911. Cluniacense cœnobium in diœcesi Matisconensi fundatum a Bernone abbate, Guillelmo Pio, inde dicto Comite Arvernorum & Duce Aquitaniæ, dotem dicente; de quo auctor vit. S. Genulfi lib. 2. cap. 17. Glaber. lib. 3. cap. 5. Perperam Geraldo Aquitanico id tribuit Orderic. Vital. lib. 12. nec felicius Sigebertus Avæ Comitissæ, rejecta fundatione ad ann. 895. Mirum in modum ibi effloruit religio monastica; Petrus Damiani lib. 6. epist. 4. *Cluniacus præterea spiritualis quidam campus est, ubi cælum & terra congreditur, ac velut arena certaminis, ubi spiritualis more palæstræ caro fragilis adversus potestates aereas colluctatur*, &c. & Petrus Cluniacens. de miracul. lib. 1. cap. 9. *Est autem Cluniacense monasterium religione, disciplina, severitate, fratrum numerositate, omnique monastici ordinis observatione, toto pene orbe notissimum, singulare ac commune peccatorum refugium, per quod multa inferis damna illata, & regnis cælestibus quamplurima lucra collata sunt. Ibi innumeræ hominum multitudines, graves mundi sarcinas ab humeris suis abjicientes, suavi Christi jugo colla submiserunt. Ibi omnium professionum, dignitatum & ordinum personæ fastum luxumque sæcularem in humilem & pauperem monachorum vitam commutaverunt. Ibi ipsarum ecclesiarum venerabiles etiam ecclesiasticorum negotiorum onera fugientes, tutius quietiusque vivere, magisque subesse quam præesse elegerunt*; & paulo post: *Hinc effusa spiritualium virtutum nardo, impleta est tota mundi domus ex odore unguenti, dum religionis monasticæ fervor, qui illo tempore pene refriguerat, illorum virorum exemplo studioque recaluit. Gallia, Germania, transmarina quoque Brittannia hoc testatur. Hispania, Italia, totaque Europa fatetur, plena monasteriis ab eis aut noviter fundatis, aut ab antiquo senio reparatis. Sed quid aliquas mundi partes enumero, cum de nostro ultimo occidente usque ad ipsum orientem fama hæc pervenerit, nec aliquem Christiani orbis angulum latuerit?* Cluniacensibus tanta erat fama eorum vitæ sanctitatis, ultro se adgregarunt quamplura antiquiora monasteria Galliæ. Cœnobio Cluniacensi a Gregorio VII. adunatum est cœnobium Moyssiacense in finibus Cadurcorum in Aquitania, quod fundationem repetit a Clodoveo, ut observavi ex rescripto Paschalis II. ad Hugonem abbatem Cluniacensem, quod edidit Quercetanus in bibliotheca Cluniacensi, & ex registro ipsius Gregorii VII. lib. 9. epist. 29. qua emendatio monachorum Moyssiacensium tanquam subditorum rejicitur ad abbatem Cluniacensem, ob ereptam certam ecclesiam canonicis D. Saturnini Tolosæ. *Conqueruntur & super monachis Moiacensibus, qui quandam ecclesiam, unde interpositis sacrosanctis evangeliis, secundum judicium legati nostri Amati Ellorensis Episcopi*, (is erat legatus sedis apostolicæ in Aquitania) *collaudantibus alii Episcopis qui aderant, lis inter eos determinata fuerat, iterata deterius injuria per vim Comitis W. datis, ut fertur, mune-*

muneribus, occupatam detinere nituntur. Et mox: *De monachis tamen, quoniam Cluniacenſi abbatiæ pertinent, ipſi venerabili abbati inprimis notificandum cenſemus, ut ipſe inſolentiam ſubditorum ſuorum compeſcat, & juſtitiæ acquieſcere, ſi forte noluerint, compellat*. Falſo id Urbano II. tribuit vetus ſcheda monaſterii Moyſiacenſis, quæ apud me eſt: quæ tamen hoc loco omittenda non eſt, propter multa ſingularia, quæ ibi feruntur conceſſa eſſe abbati Moyſiacenſi, in gratiam unionis & ſubjectionis. Quod iſte Dominus Urbanus olim monachus Cluniacenſis ſubmiſit monaſterium Moyſiaci Cluniacenſi monaſterio, licet monaſterium Moyſiacenſe ſit antiquius, &c. *Cum Dominus Urbanus dicit in bulla ſua, quod tempore ſuo monaſterium Moyſac fuit reparatum per abbatis Cluniacenſis induſtriam; abbas autem Moyſiacenſis multa inſignia habet in monaſterio Cluniacenſi in primo adventu ſuo: nam incarceratos omnes relaxat tam monaſterii quam caſtrorum; tenet etiam capitulum ſecunda die, in quo magnam habet poteſtatem; eadem honorifice & proceſſionaliter ex aliis monachis Cluniacenſibus claves caſtrorum recipit, & multa alia facit*. Per idem tempus & novum monaſterium Pictauienſe traditum Cluniacenſibus; chronic. Malleacenſ. ad ann. 1075. *Eodem anno donatum eſt monaſterium novum, quod eſt Pictavis, Hugoni abbati Cluniacenſi: in quo cœnobio primum abbatem Guidonem conſtituit monachis ibidem Deo ſervientibus*. Cluniacenſes in majori monaſterio Turonenſi inſtituit Odo Comes campaniæ Turonum ſuggerente Hermengardi uxore ſua pulſis clericis ſæcularibus; Anonym. de geſt. Epiſcop. Turon. & abbat. major monaſter. *Nec modo per Galliam palmites ſuos dilatavit Cluniacum, ſed & in Hiſpaniam & alias regiones*. Ab Alphonſo VI. Rege Caſtellæ acciti Cluniacenſes, ut religionem monaſticam fere extinctam in Hiſpania diutina incubatione Sarracenorum reſtituerent: Bernardum olim monachum S. Orientii Auxitani, oriundum ex oppido Salvitatis apud Aginnenſes, cum aliis fratribus miſit Hugo abbas Cluniacenſis, qui primum fuit abbas S. Facundi, poſtea Archiepiſcopus Toloſanus; de quo Roderic. Tolet. lib. 6. cap. 25. Marian. lib. 9. cap. 17. In orientem uſque penetrarunt Cluniacenſes: prioratui caritatis Cluniacenſis ordinis monaſterium Civitot dictum, in ſuburbio civitatis Conſtantinopolitanæ, conceſſit Imperator CP. Petrus Cluniacenſ. lib. 2. epiſt. 39. ad Calojoannem Imperatorem: *Fecit hoc inter egregios Principes recenſendus Alexius pater veſter*; & paulo poſt: *Inter quæ Cluniaco monaſterio omnibus Latinis Regibus & gentibus notiſſimo, eique ſubdito magno & religioſo loco, qui charitas dicitur, monaſterium juxta ipſam regiam civitatem, quod Civitot vocatur, dedit, & in perpetuum abbatis Cluniacenſis & prioris de charitate obedientiæ ſubjecit*, &c. Nec tacendum hoc loco memorabile ſtudium Romanorum Pontificum in propagandis & curandis monaſteriis. Conſtitutum Innocentii I. de regulis monaſteriorum laudat Anaſtaſius in ejus vita: *Hic conſtitutum fecit de omni eccleſia & de regulis monaſteriorum*. Præter infinita monaſteria, quæ ſtruxerunt & dotarunt Romani Pontifices, etiam monachis Græcis monaſteria poſuere Paſchalis I. & Leo IV. De Paſchali teſtatur Anaſtaſ. in ejus vita: *Conſtruxit in eodem loco a fundamentis cœnobium, quod & nomine ſanctæ Praxedis virginis titulavit, in qua & ſanctam Græcorum congregationem aggregans, quæ die noctuque Græcæ modulationis pſalmodiæ laudes omnipotenti Deo ſanctiſque illius ibidem quieſcentibus ſedulo perſolveret, introduxit*. De Leone IV. idem in ejus vita: *Mox autem ipſe almificus Pontifex ſuperno nutu compunctus monaſterium, quod nunc ſancti vocatur Sthephani & Caſſiani, reſtaurans muneribus ac divitiis locum pleniſſime peromavit*.

Source : BIU Cujas

CAPUT X.

Agnatio variorum ordinum, camaldulenſium, grandimontenſium, cartuſianorum, ciſtercienſium. Ciſtercienſes albo colore diſtincti a benedectinis. Ciſtercienſibus aggregantur varia monaſteria benedectina. Propagatio ciſtercienſium.

MULTIS ſæculis monachi Ss. Baſilii & Benedicti ſoli orbem implerunt, & quaſi diviſo inter ſe orbe imperium Dei in terris tenuerunt: ſed tandem e moltitudine monachorum nata eſt diverſitas ordinum. Jam olim quidem monachi vario vitæ genere & exercitationum diſcrimine gaudebant, nec iſtud a vera religione alienum erat. Variæ ſunt viæ, quibus ad Deum pervenitur; & hoc eſt quod ſignavit Propheta regius pſalm. 127. *Qui ambulant in viis ejus.* Ubi Chryſoſtomus: Non dixit via, inquit, ſed viæ, oſtendens non unam eſſe, ſed multas quibus ad Deum pervenitur, ut earum multitudine faciliorem nobis faceret ingreſſum: τῇ ἀφθονίᾳ τὰς ὁδοιποιίας εὔκολον ποιῶν ἡμῖν εἴσοδον. Eodem ſpiritu eccleſia, quæ eſt ſponſa Chriſti, gaudet videri coram ſponſo verſicolori veſte ornata; pſalm. 44. *Aſtitit Regina a dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate.* Non ſine ſtupore ſpectabat orbis tot genera monachorum, fideles movebat hujuſmodi ſpectaculum ad pietatem, infideles ad fidem; & hi qui ſpiritualia ſapiebant, varium hoc vitæ monaſticæ ſchema Deo acceptius eſſe affirmabant; Theodoritus de vit. patrum cap. 26. ᾧ ὥσπερ ἡ βασιλεύειν τῶν ἀνθρώπων λαχόντες ἀμείβουσι κατὰ τινα χρόνον περίοδον τὰς τῶν νομισμάτων εἰκόνας, πότε μὲν λεόντων ἐκτυποῦντες, ἐνδάλματα πότε δὲ ἀετῶν καὶ ἀγγέλων, ἄλλοτε τῷ ξένῳ χαρακτῆρι τιμιώτερον ἀποφαίνειν πειρώμενοι τὸν χρυσόν· οὕτως ὁ τῶν ὅλων παμβασιλεὺς τίνας χαρακτῆρας τὰς καινὰς παύσεις καὶ παντοδαπὰς πολιτείας τῇ εὐσεβείᾳ περιπλέκει, ἃ μόνον τῶν τροφίμων τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ τῶν τὴν ἀπιστίαν νοσούντων εἰς εὐφημίαν τὰς γλώττας κινεῖ. *Et quemadmodum qui apud homines imperium obtinent, per temporum intervalla nummorum imagines mutant, leonum interdum effigiem imprimentes, interdum ſtellarum & angelorum, interdum novo charactere pretioſius aurum reddere conantes: ſic univerſorum Rex tanquam characteres quoſdam novas iſtas diverſaſque vitæ rationes pietati adjiciens, non fidei alumnorum tantummodo, ſed incredulitate quoque laborantium linguas ad laudandum excitat.*

Hactenus tamen unus & alter erat ordo monachorum, nimirum SS. Baſilii & Benedicti: verum poſteriore excreſcente in millia monachorum, & ex turba intepeſcente obſervantia diſtrictiori regulæ, non ſine Numinis providentia factum eſt, ut e lapſu benedectini ordinis ſurrexerint varii ordines, qui diverſo ſchemate regulam ſancti Benedicti pene deficientem excitarunt, ut camaldulenſes, ciſtercienſes, & alii quos recenſere par eſt. Anno Chriſti 1012. a beato Romualdo inſtituti ſunt camaldulenſes eremitæ ſub regula ſancti Benedicti, & camaldulenſe monaſterium, quod eſt caput ordinis, fundatum in diœceſi Aretinæ; de quo Petrus Damiani in ejus vit. Sigonius de regno Italiæ lib. 8. Bernardus epiſt. 126. gloſſ. in cap. *cum monaſterium, de elect.* Joannes Andreas in cap. *ſane, de regularibus.* Anno Chriſti 1080. Stephanus de Mureto in monte de Mureto gentilitii dominii monaſterium quoque condidit ſub regula ſancti Benedicti, quod poſt ejus deceſſum tranſlatum eſt in locum Grandiſmontis, a quo nomen acceperunt Grandimontenſes monachi, quos propter vitæ ſimplicitatem vulgus bonos-homines appellavit; Stephanus Tornacenſis epiſt. 1. de Grandimontenſibus: *Hominibus placent, & ſervi Chriſti ſunt, boni-homines appellantur.* Et infra: *Si ab eis quæſieris cujus ordinis ſunt, reſpondent: peccatores ſumus. Si ab aliis, bonos-homines eſſe dicunt: nam & in provincia ſua unde*

De Grandimontenſibus Vincent. Belvacenſ. ſpecul. hiſt. lib. 26. cap. 46. & ſeqq.

Source : BIU Cujas

unde originem habent, ubi est caput & sedes eorum, cellulæ ipsorum bono-homine appellantur. Anno 1084. initium cepere cartusiani fundatore Brunone canonico Colonienſi, a quo extructum est monasterium in eremo in finibus Delphinatus juxta Gratianopolim, quod est caput totius ordinis cartusiani, & sedes generalis ejusdem ordinis; de quo Bernardus epist. 11. 126. & 153. Petrus Cluniacensis lib. 6. epistola 12. cap. *per tuas de simon.* cap. *sicut, de homicid.* capite 2. §. *statuimus de decim.* in 6. Anno Christi 1098. Robertus Molismensis abbas in Burgundia, studio restituendæ observantiæ regulæ & disciplinæ benedictinæ, quæ jam opum affluentia & multitudine monachorum dilabi cœperat, cistercienſe monasterium in diœcesi Cabillonensi fundavit sub regula sancti Benedicti; Sigebertus anno Domini 1098. *Robertus abbas Molismensis monasterium cistercienſe instituit, auctoritate & consensu Hugonis Archiepiscopi Lugdunensis, & sedis apostolicæ legati, & Walterii cabillonensis Episcopi, & Odonis Burgundiæ Ducis; & præfatus abbas Robertus virgam pastoralem suscepit ab Episcopo Cabillonensi.* Idem Ordericus Vital. lib. 8. ad ann. 1098. & Cæsarius de miracul. lib. 1. cap. 1. Petrus Cellensis lib. 7. epist. 14. Ex tunc congregatio cistercienſis late suos palmites extendit. Hujus initia illustravit Bernardus, postea Clarevallensis abbas & fundator. Primariæ cistercii propagines fuere Firmitas, Pontiniacum, Clarevallis, Morimundus; Cæsarius loco modo laudato: *Ex tunc cœpit vinea illa Domini Sabaoth crescere ac dilatari, atque palmites suos extendere a mari usque ad mare, & impleta est terra possessione ejus. Primæ ejus propagines Firmitas, Pontiniacum, Claravallis, Morimundus. Istarum quatuor domorum abbates tantæ auctoritatis sunt, ut abbatem cistercienſem visitent simul, & singillatim ab eo versa vice visitentur.* Paucis annis tot monasteria cistercienſium surrexere in Gallia, Anglia, Germania & aliis regionibus, ut statuto capituli cistercienſis anni 1155. modus impositus sit, ne plura ædificarentur; Matthæus Paris. ad hunc annum: *In capitulo cistercienſi statutum est, ne de cætero aliqui novam construerent abbatiam, quia numerus abbatiarum illius ordinis usque ad quingentas excrevit.* Nec modo novis monasteriis cistercienſes aucti sunt, sed & acceſsione antiquiorum monasteriorum benedictini ordinis, quæ studio perfectioris vitæ passim ultro seſe adgregabant cistercienſi ordini; vita D. Bernard. lib. 2. cap. 8. *E diversis etiam regionibus, odore religionis illius ubique diffuso, fratres ad fundanda monasteria invitantur; fundata quoque & statuta ditioni ejus seſe subjiciunt, & arctioris ineunt regulas disciplinæ.* Sic Grandis-Sylvæ monasterium, quod est in pago Tolosano, aggregatum Clarevallensi; Bernardus epist. 241. ad Tolosanos: *Sit vobis commendatus lator epistolæ venerabilis abbas Grandis-Sylvæ, & domus ejus, quæ ut nostra est, nuper nobis & nostro ordini ab ipso tradita, & ecclesiæ Clarevallis specialiter associata.* Inde secutum est, ut cistercienſem ordinem professi, ideſt qui per aggregationem facti erant cistercienſis ordinis, eodem jure conferentur, & privilegio decimarum aliisque juribus cistercienſis ordinis uterentur, modo regulæ districtionem servarent; cap. *cum ordinem, de rescript.* cap. *cum dilectus, de his, quæ vi metusve causa fiunt*, cap. *recolentes, de statu monach.* Tanta etiam fuit fama Clarevallensium, ut in ordine cistercienſi propriam familiam duxerint, quæ per universum orbem feliciter propagata est auspiciis Bernardi primi Clarevallensis abbatis, ut ostenditur in ejus vita lib. 1. cap. 13. *Jam domus ordinis illius, filiæ domus ipsius citra & ultra Alpes & maria, deserta plurima impleverunt, & adhuc sunt, & quotidie confluunt, quibus locus quærendus est. Et petuntur undique fratres & mittuntur, cum beatos se æstiment Reges gentium & præsules ecclesiarum, civitates & regiones, quocumque de domo illa & disciplina viri Dei meruerint contubernium aliquod adipisci.* Et infra: *Hoc usque nunc egerunt & quotidie agunt mirificæ ejus capturæ Catalaunensis, Parisiacensis, Moguntinæ, Leodiensis, & aliarum nonnullarum civitatum: Flandriæ quoque & Germaniæ, Italiæ, Aquitaniæ, & alia-*

Source : BIU Cujas

rum regionum, quascumque quacumque necessitate contigit aliquando, seu adhuc hodie contingit virum Dei visitare; Guillelmus Neubrigensis rerum Anglicarum lib. 1. cap. 15. *Sane paulo ante a nobili viro Walterio Espec, & a felicis memoriæ abbate Bernardo directi monachi Clarevallenses Eboracensem provinciam venerant, & in loco, qui nunc dicitur Brevallis* (tunc autem erat locus horroris & vastæ solitudinis) *mansionem acceperant, præfato viro tradente, & venerabili Trustino episcopalem cum affectu paterno favorem præbente*; Petrus abbas Cellensis lib. 8. epist. 9. *Certe, ut credo, aut nullas filias in terris habet ecclesia, quæ est mater nostra, aut in Clarevallensi cœnobio quotidie parturit, & maternis uberibus alit matrissantes filias.*

Benedictinorum vestis nigra, cistercienſium alba: inde inter benedictinos & cistercienses nata æmulatio, quasi cistercienses vestis candore meliores & puriores videri vellent; Petrus Cluniacensis lib. 1. epistola 28. ad Bernardum Clarevallensem: *Et vos sancti, vos singulares, vos in universo orbe vere monachi, aliis omnibus falsis & perditis, secundum nominis interpretationem, solos vos inter omnes constituitis: unde & habitum insolitum coloris prætenditis, & ad distinctionem cunctorum totius fere mundi monachorum, inter nigros vos candidos ostentatis. Et certe hæc vestium nigredo antiquitus humilitatis causa a patribus inventa, cum a vobis rejicitur, meliores vos ipsis candorem inusitatum præferendo indicatis*; Ordericus Vitalis lib. 8. ad annum 1094. *In saltibus & campestribus passim construuntur cœnobia, novisque ritibus variisque schematibus trabeata peragrant orbem cucullatorum examina: albedine in habitu suo præcipue utuntur, quæ singulares ab aliis notabilesque videantur. Nigredo in plerisque locis sanctæ scripturæ humilitatem designat, quem idcirco colorem religiosorum fervor hactenus gratanter gestat; nunc autem nigredinem, qua prisci patres, tam regulares clerici in cappis, quam monachi in cucullis, ob humilitatis specimen usi sunt, moderni tanquam ob majoris justitiæ ostentationem abjiciunt: inusitata quoque pannorum sectione suorum ab aliis discrepare appetunt*; Et Petrus Cellensis in prædict. epist. scripta ad Albertum cancellarium ecclesiæ Romanæ pro Clarevallensibus: *Forte dicitis quid ad se de Clarevallensibus, cum Samaritani non contantur Judæis, & nigra Æthiopissæ facies & vestis differat ab illa veste & facie, quæ apparuit Apostolis in transfiguratione Domini*. Anno 1117. Robertus de Arbrisellis, alias de Arbusculo, instituit ordinem Fontis Ebraldi sub regula sancti Benedicti, & in eremo Fontis Ebraldi apud Pictones extruxit cœnobium virginum, quod est caput totius ordinis, & paret abbatissæ, quæ est princeps totius ordinis; de quo Guillelmus Neubrigensis rerum Anglicarum lib. 1. cap. 15. *Eodem tempore Robertus de Arbusculo monasterium sanctimonialium de Fonte Ebraudi construxit, & regularibus disciplinis informavit*. Monasterium exemptum a jurisdictione Episcopi Pictavienſis, & immediate subjectum sedi apostolicæ, de cujus exemptione tuenda adversum Episcopum Pictavienſem, qui professionem exigebat ab abbatissa, scripsit Petrus Cellensis lib. 1. epist. 3. ad Alexandrum III. *Prædecessorum vestrorum privilegiis & beneficiis abbatiam Fontis Ebraldi sublimatam & communitam, ubique divulgatum & notum est in partibus nostris. Episcopus autem Pictavensis, cum rigare debuisset, & favere plantationi dextræ Dei & vestræ, nititur libertatem hujus ecclesiæ diminuere, & cogit professionem sibi & obedientiam promittere, quam sibi sedes Petri retinuit*. Hac ætate valde refloruit religio monastica agnatione variorum ordinum, reparato senio ordinis benedictini; Arnulphus Lexovienſis epist. ad Alexandrum III. de Innocentio II. ejus decessore: *Memini ego quantum in diebus ejus religio munda & immaculata profecerit, adeo ut plures hodie religiosorum deserta contineant, quam ferarum olim habuerint bestiarum.*

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT XI.

Quadriga ordinum mendicantium. Fratres prædicatores, fratres minores, carmelitæ, augustiniani.

A Veteri disciplina labentibus benedictinis & cistercienſibus, ſubortum eſt novum genus fratrum mendicantium, ut damnum religionis, quod ex affluentia opum & poſſeſſionum contigerat, remedio paupertatis ſarciretur. Hujus inſtituti Principes fuere Dominicus natione Hiſpanus, & Franciſcus Aſſiſio oriundus. Ordinem prædicatorum inſtituit Dominicus, fratrum minorum Franciſcus. Utrumque ordinem confirmavit Innocentius III. rejectis humiliatis & pauperibus de Lugduno; Abbas Urſpergenſ. in chronic. ad ann. 1212. *Eo tempore mundo jam ſeneſcente, exortæ ſunt duæ religiones in eccleſia, cujus ut aquilæ renovatur juventus, quæ etiam a ſede apoſtolica ſunt confirmatæ, videlicet minorum fratrum & prædicatorum, quæ forte hac occaſione ſunt approbatæ, quia olim duæ ſectæ in Italia exortæ adhuc perdurant, quorum alii humiliatos, alii pauperes de Lugduno ſe nominabant, quos Lucius Papa quondam inter hæreticos ſcribebat, eo quod ſuperſtitioſa dogmata & obſervationes in eis reperirentur.* Et infra: *Cæterum dominus Papa in loco illorum exurgentes quoſdam alios, qui ſe appellabant pauperes minores, confirmavit, qui prædicta ſuperſtitioſa & proboſa reſpuebant, ſed præciſe nudis pedibus tam æſtate quam hieme ambulabant, & neque pecuniam, neque quicquam aliud præter victum accipiebant, etſi aliquando veſtem neceſſariam quiſquam ipſis ſponte conferebat: non enim quicquam petebant ab aliquo. Hi tamen poſtea attendentes, quod nonnunquam nimiæ humilitatis nomen gloriationem importet, & de nomine paupertatis cum multi eam fruſtra ſuſtineant, apud Deum vanius inde gloriantur: maluerunt appellari minores fratres, quam minores pauperes, apoſtolicæ ſedi in omnibus obedientes. Alii, videlicet prædicatores, in locum humiliatorum ſucceſſiſſe creduntur. Humiliati quippe nulla habita auctoritate, aut licentia Prælatorum, mittentes falcem in meſſem alienam, populis prædicabant, & vitam eorum plerumque regere ſatagebant, & confeſſiones audire, & miniſteriis ſacerdotum derogare, quæ volens corrigere Papa, ordinem prædicatorum inſtituit & confirmavit*, &c. De fratribus minoribus Matth. Pariſ. ad ann. 1208. *Sub his diebus prædicatores, qui appellati ſunt minores, favente Papa Innocentio ſubito emergentes terram repleverunt, habitantes in urbibus & civitatibus denis & ſeptem, nihil omnino poſſidentes, de evangelio viventes, in victu & veſtitu paupertatem nimiam præferentes, nudis pedibus incedentes, maximum humilitatis exemplum omnibus præbuerunt*, &c. Dominicum tamen ab Innocentio III. repulſum, ſed Pontificem in ſomnis viſu admonitum Dominici Lateranenſem baſilicam ruentem humeris ſuſtentantis, de confirmando ejus inſtituto apud ſe conſtitutum in animo habuiſſe; ſed eo morte prævento, Honorium III. proximum ejus ſucceſſorem, rem perfeciſſe, narrat Martin. Polonus ad ann. 1216. „ Hic Honorius „ primo anno pontificatus ſui ordinem prædicatorum confirmavit, beato Dominico, „ natione Hiſpano, ejuſdem inventore, procurante. Nam Innocentius Papa, qui „ durus ſibi in hoc fuerat, viſione habita quomodo beatus Dominicus Lateranen„ ſem eccleſiam cadentem humeris ſuſtentaſſet, confirmare voluit: ſed morte præ„ ventus non potuit„. Ordinem fratrum minorum confirmavit & Gregorius IX. auctore eodem Polono. Ordinem carmelitarum, olim accolarum montis Carmeli, confirmavit idem Gregorius, ex eodem Polono. Jam a temporibus Innocentii III. tamen noti fuere carmelitæ, jam e Carmelo pulſi ob feritatem barbarorum, & felici clade ſparſi per univerſum orbem, & eremitæ ſancti Auguſtini. Utriuſ-

Antonin. part. 3. tit. 24. cap. 7.

Source : BIU Cujas

que ordinis institutionem concilium Lateranense præcessisse agnovit Gregorius X. in concilio Lugdunensi; cap. unic. §. *sane, de religios. domibus* in 6. quod de eremitis sancti Augustini probat cap. *insinuante, qui clerici vel voventes matrimon. contrah. possf.* Carmelitarum ordinem cœpisse ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano anno Christi 1203. refert Wernerus in fascicul. tempor. *Albertus Patriarcha Hierosolymitanus ordinem carmelitarum instituit in monte Carmelo.* Perperam ad annum 1286. initia hujusce ordinis rejicit auctor paralipomenon abbat. Urspergens. *Anno Domini* 1286. *Carmelitarum ordo cœpit primum ab Alberto Patriarcha Hierosolimitano.* Ordo vero eremitarum sancti Augustini institutum memoratur anno Christi 1204. a quodam Guillelmo Parisiensi scholari, qui secessit in eremum, & multos discipulos congregavit. Augustinianum primus probavit Innocentius III. post eum Honorius III. ordinem ampliavit Innocentius IV. & post eum Alexander IV. conjunctis aliis eremitis, qui diversis titulis censebantur; de quo Antoninus in chronic. part. 3. tit. 24. capite 14. §. 3. & Paul. Langius in chronic. Cityzens. ad ann. 1256. Cum autem jam intelligeret Innocentius III. ecclesiam turba religionum maxime mendicantium laborare, his modum imposuit in concilio generali Lateranensi, dicta lege ne deinceps nova quæpiam religio admitteretur; cap. ultim. *de religios. domibus*, quod repetitum est concilio Lugdunensi; cap. unic. eodem tit. in. 6. quo res redacta est ad quatuor ordines mendicantes, prædicatores scilicet, fratres minores, eremitas sancti Augustini, & carmelitas. Nihilominus post hæc tot alii ordines surrexere ut inter eos graves rixæ orirentur, & plebem onerarent. De quo querebatur Matthæus Paris. ad annum 1258. *Universitas insuper Parisiaca per prædicatores & minores non mediocriter est perturbata; tot autem ordines exorti sunt, quod hi hos & e converso supplantant: nec sufficit, ut consuevit, populus eos plebejis eleemosynis sustentare.*

CAPUT XII.

Origo, propagatio, & restitutio canonicorum regularium.

LICET de monachis opus institutum sit, tamen de canonicis regularibus hoc loco dicere parergon non erit, quia hi cum monachis eodem fere jure censentur, propter usum consimilem vitæ communis, cujus exemplum dedere monachis, & quæ est insigne perfectionis evangelicæ: qua de causa canonici regulares appellantur monachi; Arnold. abbas Lubec. supplem. Helmod. lib. 2. cap. 26. *Quamvis plerique canonicorum sancte & juste vivant, monachus tamen nomen est summæ sanctitatis, & huic nomini nihil perfectius deesse debet; sed hoc paucorum est. Inde est quod sæculares ignorantes discretionem ordinis monachorum & canonicorum regularium, ipsos canonicos monachos appellare consueverunt.* Monachos canonicos vocat Anast. in Gregor. IV. *Monasterium a fundamentis statuit, in quo etiam monachos canonicos aggregavit.* A cunabulis ecclesiæ & multis post sæculis clerici cujusque ecclesiæ in commune vivebant, quibus erat una mensa, unum tectum, unum conclave. De clericis Rhinocorurensis ecclesiæ, quæ est in Ægypto, testatur Sozomen. lib. 6. cap. 31. κοινὴ δὲ ἐστι τοῖς αὐτόθι κληρικοῖς οἴκησίς τε καὶ τράπεζα, καὶ τ' ἄλλα πάντα. *Clericis illius ecclesiæ communis habitatio & mensa, & alia denique omnia.* Idem Nicephor. lib. 11. cap. 38. Hac de causa dicti sunt κανονικοὶ Basil. 1. ad Amphiloch. cap. 5. quod essent descripti ἐν τῷ κανόνι, conc. Nicæn. can. 17. in canone, idest in matricula seu tabula clericorum in commune viventium. Unde si quis clericus deprehenderetur habere proprium, nomen ejus expungebatur de tabula seu albo clericorum, & e societate clericorum remove-

Source : BIU Cujas

movebatur; Auguſtin. ſermone 2. de vita communi clericor. *Quiſquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat teſtamentum; ſed delebo eum de tabula clericorum;* can. *nolo* 12. quæſt. 1. Et hoc eſt quod prius dixit ſerm. 1. ejuſdem argumenti: *Recte illi tollerem clericatum*, ideſt communionem vitæ clericorum, quæ eſt quaſi clericatus, quia eſt propria clericorum. Deferveſcente zelo religionis, necnon vitæ communione ad impoſſibile redacta propter nimiam multitudinem clericorum, confuſionis & diſcordiæ vitandæ cauſa, clerici ſeorſim quidem habitarunt, ſed ſportulas ſeu annonas menſurnas, ideſt menſtruas, ab eccleſia acceperunt; Cyprian. epiſt. 28. *Interim ſe a diviſione menſurna tantum contineant, non quaſi a miniſterio eccleſiaſtico privati eſſe videantur, ſed ut integris omnibus ad noſtram præſentiam differantur.* Et idem epiſt. 34. *Cæterum presbyterii honorem deſignaſſe nos illis jam ſciatis, ut & ſportulis iiſdem cum presbyteris honorentur, & diviſiones menſurnas æquatis quantitatibus partiantur.* Unde fratres ſportulantes dicti ſunt, qui ſportulas accipiebant, retenta appellatione fratrum, memoria antiquæ communionis, cujus imago remanebat in erogatione ſportularum, quæ fiebat ex ærario eccleſiæ; Idem epiſt. 66. *Sed in honore ſportulantium fratrum tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & ſacrificiis non recedant.* Communitatem clericorum jam fere exoletam & deſuetudine ſublatam in Africa reſtituit magis quam inſtituit Auguſtinus: poſtquam enim Epiſcopus Hipponenſis factus eſt, ne eſſet ſine fratrum ſolatio & teſtimonio, in domo epiſcopali monaſterium clericorum congregavit; teſtis ipſe de ſe ſermon. 1. de vit. commun. clericor. *Perveni ad epiſcopatum, & vidi neceſſe habere Epiſcopum exhibere humanitatem aſſiduam quibuſque venientibus ſive tranſeuntibus: quod ſi non feciſſem, Epiſcopus inhumanus dicerer. Si autem conſuetudo iſta in monaſterio permiſſa eſſet, indecens eſſet: & ideo volui habere in iſta domo Epiſcopi mecum monaſterium clericorum.* Idem ante epiſcopatum cum presbyter factus eſt, monaſterium in eccleſia in qua ordinatus erat, ideſt juxta eccleſiam, inſtituit; de quo meminit Auguſtin. loco modo laudato, & Poſſid. in vit. Auguſtin. cap. 5. *Factus ergo presbyter monaſterium intra eccleſiam mox inſtituit, & cum Dei ſervis vivere cœpit ſecundum modum & regulam ſub ſanctis Apoſtolis conſtitutam: maxime ut nemo quicquam proprium in illa ſocietate haberet, ſed omnibus eſſent omnia communia, & diſtribueretur unicuique prout cuique opus erat.* Illud idem eſt monaſterium, quod a ſe conditum in horto Valerii poſt presbyteratum teſtatur ipſe Auguſtin. ſermon. 1. de vit. commun. clericor. *Apprehenſus & presbyter factus, per hunc gradum perveni ad epiſcopatum. Et quia hic diſponebam eſſe in monaſterio cum fratribus, cognito inſtituto & voluntate mea, beatæ memoriæ ſenex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc eſt monaſterium. Cœpi boni propoſiti fratres colligere*, &c. Prius illud monaſterium fuiſſe monachorum inde colligitur, quod monaſterium ſimpliciter dixit; poſterius vero monaſterium clericorum diſtinctionis cauſa. Ac ne dubites Auguſtinum prius monaſterium inſtituiſſe, & monachicham vitam elegiſſe, Auguſtinus ipſe Donatiſtas valde infenſos habuit, quaſi eſſet auctor monaſtici inſtituti in Africa; teſtatur ipſe de ſe lib. 3. contra Petilianum cap. 40. *Deinceps perrexit ore maledico in vituperationem monaſteriorum & monachorum, arguens etiam me quod hoc genus vitæ a me fuerit inſtitutum*, &c. Idemque in pſalm. 132. *Quid ergo dicunt illi, qui vobis de nomine monachorum inſultant*, &c. Auguſtini exemplo Proſper ejus diſcipulus & Rhegienſis Epiſcopus clericos regulares in eccleſia ſua inſtituit, quod ipſe inſinuat lib. 2. de vit. contemplativ. cap. 16. *Hæc ſunt propter quæ non explendis voluptatibus ac fovendis, ſed congregandis fratribus aut alendis expedit facultates eccleſiæ poſſidere, ut uno ſollicitudines omnium in ſua ſocietate viventium ſuſtinente, omnes qui ſub eo ſunt, fructuoſa vacatione potiantur ſpiritualiter & quiete.* Anno Chriſti 496. Gelaſius I. Rom. Pontifex ordinem canonicorum regularium S. Auguſtini pro-

Source : BIU Cujas

pagavit in Italia, & in basilica Lateranensi eos collocavit, in qua per multa sæcula claruerunt; Onufrius Panvin. in chronic. ex archivo Lateranensi, & Genebrardus. In ecclesia Turonensi in Gallia mensam canonicorum instituit Baudinus ex quæstore Clotarii Regis Turonensis Episcopus; de quo Gregor. Turonens. lib. 10. cap. 30. *hic instituit mensam canonicorum*. In aliis plerisque & ecclesiis Galliarum instituti sunt canonici in commune viventes, inter quos usum vitæ communis forte jam solutum restituit conc. Turonense III. jussu Caroli Magni congregatum can. 23. *Canonici & clerici civitatum, qui in episcopiis conversantur, consideravimus ut in claustris habitantes simul omnes in uno dormitorio dormiant, simulque in uno reficiantur refectorio, quo facilius possint ad horas canonicas celebrandas occurrere, ac de vita & conversatione sua admoneri & doceri*, &c. quod repetitur & can. seq. Et conc. Meldense habitum sub Carolo Calvo can. 53. *Ut canonici in civitate vel monasteriis, sicut constitutum est, in dormitorio dormiant, & in refectorio comedant, & in domo infirmorum necessario subleventur*, &c. In Hispania jam fere desierat usus vitæ communis inter canonicos majorum ecclesiarum: junioribus clericis tantum indicta vita communis; de senioribus nihil actum; conc. Tolet. IV. can. 23. *Ob hoc constituere oportuit, ut si qui in clero impuberes aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commaneant, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem & magistrum disciplinæ & testem vitæ habeant*; can. *omnis ætas* 12. qu. 1. In Italia usum vitæ communis clericorum restituere etiam Eugenius II. & Leo IV. quorum constitutiones in unam conflatæ in can. *Necessaria* 12. quæst. 1. *Necessaria etenim res exigit, ut juxta ecclesiam claustra constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis vacent: itaque omnibus unum sit refectorium ac dormitorium, seu ceteræ officinæ ad usus clericorum necessariæ*. Anno Christi 1062. canonicos regulares Romæ, Lucas, & aliis locis in Italia restituit Alexander II. Pontifex, ante Lucensis Episcopus; teste Onufrio Panvinio in chronic. In Gallia ordo canonicorum regularium S. Augustini instauratus in ecclesia S. Quintini Belvacensis ab Ivone ejusdem eecclesiæ præposito, postea Carnotensi Episcopo, anno Christi 1078. Sigebertus: *Ab hoc tempore cœpit reflorere in ecclesia beati Quintini Belvacensi canonicus ordo, primum ab Apostolis, postea a beato Augustino Episcopo regulariter institutus, sub magistro Ivone venerabili ejusdem ecclesiæ præposito, postea Carnotensium Episcopo*. Idem Vincent. Belvacens. lib. 26. cap. 51. Antonin. part. 2. tit. 9. cap. 8. §. 2. & 3. Volaterran. lib. 21. Naucler. vol. 2. generat. 37. Ante Ivonem in Gallia canonici in commune viventes nesciebant regulam beati Augustini, sed utebantur regula collecta ex sententiis patrum, ut patet ex conc. Aquisgranensi in præfat. & Ademaro, ita ut regulam S. Augustini in canonicis Galliarum magis institutam quam restitutam fuisse dicendum sit. Inde in Gallia valde floruit ordo canonicorum regularium S. Augustini; de quo multa Jac. a Vitriac. occident. hist. lib. 2. cap. 21. Et in omnibus ecclesiis Galliæ instituti fuere canonici regulares. De Burdegalensi & Tolosana probatur ex cap. *præterea*, *de præbend.* ubi archidiaconus quidam in Burdegalensi simul & Tolosana ecclesia regulariter professus, & in utraque archidiaconatu donatus, jubetur alterum, utrum maluerit, dimittere. Carcassonenses canonicos fuisse regulares testis est Petrus Vallissernens. hist. Albigens. cap. 16. *Nec silendum quod cives Carcassonenses pessimi & infideles refectorium & cellarium canonicorum Carcassonensium, qui erant canonici regulares, ipsa etiam stalla ecclesiæ, quod execrabilius est, destruxerunt, ut muros civitatis inde munirent*. Albiensem ecclesiam tenuere canonici regulares, donec Bonifacius VIII. ex causis quæ satis notæ sunt, eam sæcularitate donavit anno Christi 1297. de quo Rebuff. in prax. art. 1. tit. *de erect. eccles. in secular.* Aniciensis quoque ecclesia canonicorum regularium fuisse noscitur ex procem. constit. Benedicti XII. pro restituenda

Source : BIU Cujas

da disciplina regularium, ubi inter regulares censetur. Anno Christi 1095. monasterium canonicorum regularium juxta Tullum civitatem construxit Lutolfus Tullensis ecclesiæ decanus: tantum erat ubique studium in canonicos regulares; Bertold. Constantiens. presbyter in chronic. ad hunc ann. *Lutolfus sanctissimi Leonis IX. Papæ filius, sanctaque Tullensis ecclesiæ decanus, monasterium clericorum, quod canonicum Romani cognominant, prope eandem civitatem construxit, in quo clericos secundum regulam S. Augustini vivere professos congregavit, quibus & præpositum ejusdem professionis præfecit, quem Episcopus loci in abbatem eidem congregationi solemniter consecravit: est enim consuetudo in illis partibus, ut præpositi congregationum hujusmodi abbates nominentur, & in abbates conseverentur, hoc tantum excepto, quod baculos non portant.* In Hibernia canonicos regulares instituit B. Malachias Archiepiscopus Hibernorum; Bernard. in ejus vita. *Malachias factus Dunensis Episcopus confestim more suo curavit adsciscere ad solatium sibi de filiis suis conventum regularium clericorum: & ecce rursus accingitur quasi novus Christi tyro ad spirituale certamen, rursus induitur arma potentia Deo, sanctæ paupertatis humilitatem, rigorem disciplinæ cœnobialis, otium contemplandi, orandi assiduitatem.* Denique canonici regulares ubique fuerunt sub regula sancti Augustini; Stephanus Tornacens. epist. 1. *Sed & canonicos regulares nostri temporis sub regula beati Augustini Christo deservire scimus, & sub ea in domo Domini unius moris habitare.* Et ab eo tempore dicti sunt canonici regulares a regula quam observabant, etsi canonicus Græcis idem sit quod regularis; Tornacens. eod. loco: *Inde est quod sicut a regulæ quam observabant canonici nostri dicuntur regulares:* eadem scilicet figura loquendi, qua dicimus abba pater, etsi abbas idem sonet quod pater, ad significandam reverentiam prælationis & ordinis. Et canonici, qui regulam beati Augustini districtius observabant, in commune viventes, & nihil proprium habentes, nomen regularium addiderunt, ut distinguerentur a canonicis qui seorsim habitabant, & proprium habebant ut sæculares: unde canonici sæculares dicti sunt. Sicut vitis diligentius culta palmites suos latius extendit, ordo canonicorum regularium in varias congregationes diversi nominis sub eadem regula sese effudit, & variæ ejusdem ordinis propagines fuere. Circa annum Christi 1107. congregatio canonicorum regularium S. Rufi florere cœpit, cujus caput est monasterium S. Rufi Valentiæ apud Delphinates in Gallia, cujus fundator extitit B. Rufus Archiepiscopus Lugdunensis; Naucler. vol. 2. generat. 37. Canonicos regulares S. Rufi esse sub regula S. Augustini, ex eo satis colligitur, quod can. *statuimus*, 19. qu. 3. qui est Urbani II. ne canonici regulares monachi fiant, inscribitur abbati S. Rufi; Stephanus Tornacensis loco modo laudato: *Urbanus Papa de regulariter professis, idest de his qui sub regula B. Augustini militant Deo, sic agit. Nam & abbati S. Ruffi, ubi procul dubio regulam beati Augustini sequuntur, ipsis & consimilibus privilegium hoc indulget.* Anno Christi 1097. institura est congregatio canonicorum regularium de Arroagia, cujus caput est monasterium de Arroasia, vulgo *Arrouage*, in diœcesi Atrebatensi; de quo Jacob. a Vitriaco hist. occidental. lib. 2. cap. 23. *Sunt alii regulares canonici, qui de Arroasia nuncupantur, eo quod prima hujus institutionis abbatia, quæ caput est omnium aliarum, sic vocetur, in diœcesi Atrebatensi sita*, &c. Unus ex auctoribus hujusce instituti fuit Cono, primum eremita, postea Prænestinus Episcopus & sedis apostolicæ legatus in Gallia; Robert. Montensis in supplement. Sigebert. ad ann. 1114. *Hic est Cono unus ex illis religiosis, qui eremiticam vitam apud truncum Bereager primo duxerunt, & Arroasiani ordinis auctores extiterunt. qui ordo usque hodie floret & crescit.* Anno Christi 1126. Norbertus Præmonstratum monasterium in diœcesi Laudunensi fundavit, & ordinem canonicorum Præmonstratensium sub regula B. Augustini instituit; Jacob. a Vitriac. ejusd. lib. cap. 22. *Quidam vero vir justus & timoratus, verus Dei cultor, & permanens in mona-*

Source : BIU Cujas

centia sua, dictus Nobertus, cum prædicatione sua velut cælestis fistula & tuba argentea multos docuisset, & ad Dominum convertens, ad frugem melioris vitæ divinitus inspiratos incitasset: tandem in loco qui Præmonstratum dicitur, ad opus sui & discipulorum suorum pacificum constituit habitaculum. Sumpto autem regulari habitu, ut secundum regulam beati Augustini Domino militaret, consuetum vivendi modum, quem prædicti regulares canonici usque ad tempora illa laxius observaverant, in se & in discipulis suis coarctavit, quasdam novas institutiones addendo, quasdam etiam veteres immutando; Robert. Montens. ad ann. 1116. *Hoc tempore loci & ordinis Præmonstratensis fundator*, &c. De Præmonstratensibus Bernard. epist. 252. Innocent. III. lib. 1. epist. 201. & seqq. Anno Christi 1401. auctore Leone de Carate Mediolanensi canonico regulari, cœpit congregatio canonicorum regularium, quæ dicta est de Frigionaria, a cœnobio sanctæ Mariæ de Frigionaria, in diœcesi Lucensi, in qua instituta est. Eadem postea Lateranensis nomen accepit ab Eugenio IV. postquam eam probasset, & canonicos regulares de Frigionaria in basilicam Lateranensem revocasset. Anno Christi 1410. cœpit alia congregatio canonicorum regularium S. Servatoris, quam fundavit Stephanus Bononiensis, ordinis eremitarum S. Augustini: is enim cum paucis, Gregorio XII. approbante, ad ædem S. Salvatoris in Scopeto prope Florentiam secessit, & ibi cœnobium extruxit, unde dicti sunt & Scopetini. Alia item congregatio canonicorum regularium S. Petri de monte Corbulo in diœcesi Florentina surrexit, quam confirmavit Julius II. Quæ descripta sunt ex Volaterrano lib. 21. Philippo Bergomens. in supplem. chronic. lib. 14. 1367. & 1406. 1407. & Onufrio Panvinio de 7. urbis eccles.

CAPUT XIII.

Varii ordines militares instituti.

ECclesia laborante in oriente & Hispania sub jugo sarracenorum, Monachis, qui jugi oratione Deo militant, additi sunt militares ordines, novum genus Machabæorum, qui manu & precibus pugnarent adversus hostes Dei & ecclesiæ. Ac primum Hierosolymis instituti sunt tres sacræ militiæ ordines, nimirum fratres hospitalis, seu hospitalarii, alias milites S. Joannis Hierosolymitani, & fratres seu milites templi, qui vulgo templarii dicti sunt. Dum Hierosolyma erat in potestate Sarracenorum, Latini, hi fuere Amalphitani negotiatores, qui commercii causa Syriam frequentabant, juxta sepulcrum Domini, annuentibus Sarracenis, cœnobium construxere, quod dictum est de Latina, de nomine fundatorum, qui erant Latini: id nomen erat in Syria omnibus Christianis occidentalibus. Cœnobio abbas & monachi impositi, quorum officium in primis fuit peregrinos fovere, & a barbarorum injuriis tueri. In dies pietatis studio, excrescente peregrinorum multitudine, cum loci angustiæ peregrinos non caperent, appositum est xenodochium seu hospitale, & altare seu oratorium sancti Joannis Eleimonis, vel, ut hodie malunt, S. Joannis Baptistæ, ubi peregrini excipiebantur. A Sarracenis recepta Hierosolyma, vir quidam religiosus Gerardus nomine, adjunctis sibi quibusdam sociis, diu & cum laude hocce xenodochium administravit, & habitum regularem suscepit, pullæ vesti assuta alba cruce. Hujus ordinis munus fuit peregrinis & pauperibus ministrare, advenientes & discedentes a grassatoribus & latrunculis tueri. Hi ab initio abbati de Latina & Patriarchæ Hierosolymitano parebant; sed postea liberalitate & munificentia tam Principum quam Pontificum, Episcoporum, virorum nobilium & privatorum opibus & prædiis aucti, a jurisdictione utriusque, ideſt abbatis de Latina & Patriarchæ

Source : BIU Cujas

triarchæ Hierosolymitani, exemptionem impetrarunt: eisdem concessa privilegia de non præstandis decimis de prædiis suis; de quo Willelm. Tyrius de Bell. sacro lib. 18. cap. 5. Jacob. a Vitriaco. hist. oriental. lib. 1. cap. 68. Iidem postea milites Rhodii dicti sunt, ex quo amissis sedibus Hierosolymitanis, novas quærentes, Rhodum insulam vi & armis occuparunt circa annum Christi 1310. quam duobus fere sæculis tenuere, donec a Solimanno diutina obsidione & numero hostium magis oppressi quam victi, mutare solum coacti, Melitam insulam Caroli V. Imperatoris beneficio acceperunt, quam in hunc diem multis victoriis clari feliciter tuentur: unde & Melitenses dicuntur. Anno Christi 1118. Hierosolymis institutus est alter ordo fratrum seu militum templi, vulgo templariorum. Hujus ordinis auctores fuere Hugo de Paganis, & Gaufridus de sancto Audemaro; sic dicti quod juxta templum Domini sedes haberent. Eorum cum hospitalariis unum & par officium, peregrinos ab injuriis & latrociniis barbarorum tueri. Anno salutis 1122. eis regulam & vestem candidam tradidit Honorius II. in concilio habito Trecis in Gallia: postea ab Eugenio vesti albæ addita crux rubra. Hi pari fortuna usi ac hospitalarii, opibus ditati, a Patriarchæ Hierosolymitani ditione exempti sunt, prædia quæ ab his possidebantur decimis soluta; de his fusius Willelm. Tyrius lib. 12. cap. 7. Jacob. a Vitriac. histor. oriental. lib. 1. cap. 65. Matth. Paris. ad ann. 1118. Tandem hi opum affluentia a disciplina lapsi, & nefandis fœdati, ut jactant, variis suppliciis affecti, & ordo ipse sublatus in concilio Viennensi sub Clemente V. anno 1312. eorum bona ex parte tradita hospitalariis, ut refertur in paralipomen. abbatis Urspergens. Eodem fere tempore Hierosolymis surrexit tertius ordo ejusdem instituti, militum Teutonicorum. Hujus ordinis auctor fuit vir Teutonicus, qui suo sumptu xenodochium extruxit in gratiam Germanorum. Fratrum hujus ordinis idem officium fuit, peregrinis adventantibus Hierosolymam ministrare, & a barbarorum insidiis tutum eis iter præstare. Pulsi Hierosolymis hi migrarunt in Prussiam, quam vi & armis profligatis infidelibus occuparunt, & tribus fere sæculis tenuerunt: donec Albertus Brandeburgius Lutheranam in hæresim lapsus, ducta uxore, Prussiam sibi vindicavit jure dominii, & titulum Ducis Prussiæ assumpsit, quem in hunc diem ejus posteri tenent; de his Jacob. a Vitriaco hist. oriental. cap. 66. Volaterran. lib. 21. In Hispania quoque constituti sunt alii ordines militares, qui præsidio essent adversus Sarracenos. Primum instituti sunt fratres S. Jacobi de Spatha, sub regula sancti Augustini: hunc probavit Alexander III. Conjugati admittuntur, ita ut mulieres seorsim habitent; Jacob. a Vitriac. hist. occidental. cap. 26. Volaterran. lib. 21. Marian. rerum Hispanic. lib. 11. cap. 13. Anno Christi 1120. milites Calatranæ instituti sunt a Sancio III. cognomine Desiderabili, Rege Castellæ, cum fratres militiæ templi, qui arcem Calatranæ tenebant, apparatu belli Sarracenici consternati, de salute urbis desperantes, in manibus Regis ea cessissent, nec alius in defensionem oppidi sese offerret, præter abbatem de Fiterio cistercienfis ordinis, & monachum quendam ejusdem ordinis, olim militia clarum, nomine Didacum Velasquium. Rex illico ei tradidit arcem cum agro de Calatrana jure perpetui dominii, ex quo multi ad eum ordinem confluxerunt sub lege militiæ adversus Sarracenos. Roder. Tolet. lib. 7. cap. 14. & 27. Volaterr. lib. 21. Marian. rerum Hispanic. lib. 11. cap. 6. Anno 1326. milites Jesu Christi instituti in Lusitania sub Dionysio Rege, auctorante Joanne XXII. quibus bona templariorum sub censu expeditionis Sarracenicæ tradita: crucem rubram gestant, nigro amictu, & cistercienfis ordinis censentur; Volaterr. libro 21. Milites S. Juliani de Pyro, sic dicti quod in cognomine oppido, vulgo *Pereyro* apud Legionenses primum hujus ordinis collegium sit excitatum a Gomezio Fernando. Instituti sunt ab anno 1170. exinde Alcantaræ oppido ad Tagum donati a Calatranenfibus, translatis eo sedibus, Alcantarenfium nomen acceperunt; Volaterr. lib. 21. Marian.

De fratribus hospitalis & templi Bernard. ep. 175. 288. 289. & serm. ad milites templi.

Source : BIU Cujas

lib. 12. cap. 3. In Arragoniæ regno duo extitere ordines militares. Prior S. Mariæ de mercede seu redemptione captivorum, institutus a Jacobo I. anno 1218. probante Gregorio IX. Zurita in indicibus Aragon. Marian. lib. 12. capite 8. Hic ordo partim ex militaribus viris, partim ex monachis constabat: sed hodie desiit in monachos, qui colunt regulam beati Augustini. Alter ordo Montesiæ dicitur, quibus sedes Montesia: id nomen oppido in regno Valentiæ, unde militiæ nomen. Ordinis cistercienſis sunt calatranæ ordinis contributi, sub proprio tamen magistro. Hic ordo institutus anno Christi 1317. a Joanne XXII. Pontifice, Jacobo II. Rege Aragonum; Zurita in indicibus Aragon. Volaterr. lib. 21.

CAPUT XIV.

Lapsus monachismi, ac ejusdem variæ causæ & remedia.

ACCELERATIS gradibus religio monastica ad culmen perfectionis pervenit; sed vitio rerum humanarum haud diu ibidem stetit, e fastigio in imum vergere & inclinare cœpit. Quæ fuerint causæ & momenta tristis lapsus, hoc loco disquirere opportunum erit, & religioni conducibile: ubi enim semel noscuntur causæ malorum & vitiorum corporis, facile inveniuntur remedia idonea ad eorum medelam. Variæ fuere & concurrentes causæ lapsus religionis. Jam a quarto sæculo religionis asperitas refrixit, quasi natura senescente corporibus antiquam vitæ duritiem non ferentibus, & in ipsa eremo Ægyptia a veteri abstinentia discessum, pani & aquæ additum oleum, acetum & modicum casei ad sustentationem monachorum; Cassianus collat. 19. capite 6. *Verum ut in illa anachoretica disciplina illos elationum spiritalium fluctus & exitiabilis cœnodoxiæ pericula præteream, ad hoc generale cunctorum pondus, ideſt communem parandi victus sollicitudinem revertamur, quæ eo usque mensuram, non dico illius antiquæ districtionis, excussit, quæ usum olei penitus nesciebat. Sed ne hac quidem nostri temporis remissionem cœpit esse contenta, in qua uno olei sextario, itidemque lenticulæ modio adventientium usibus præparato, totius annuæ refectionis explebantur officia, itaut duplicato nunc ac triplicato modio necessitas victualis vix queat expediri: & in tantum apud nonnullos vis noxiæ hujus remissionis excrevit, ut aceto muriæque permixtis non illam unam olei admisceant guttam, quam prædecessores nostri, qui eremi instituta majore abstinentiæ virtute sectati sunt, repellendæ tantum cœnodoxiæ gratia, instillare consueverant; sed infringentes Ægyptiacam, pro salibus caseum, plus olei quam necesse est supersundant, & ita duos cibos propria suavitate distantes, qui sigillatim diversoque tempore monachos reficere jucundissime potuissent, sub unius saporis oblectatione percipiant.* Falsos monachos sui temporis acerbe increpat Augustinus in psalm. 132. *Verumtamen, carissimi, sunt & qui monachi falsi sunt, & nos novimus tales; sed non periit fraternitas pia propter eos qui profitentur quod non sunt.* Et idem libro 5. contra Faustum cap. 9. *Quam multæ fraternæ congregationes nihil habentes proprium, sed omnia communia, & hæc non nisi ad victum & tegumentum necessaria, unam animam & cor unum in Deum charitatis igne conflantes: atque in his omnibus professionibus quam multi fallaces & perditi deprehenduntur; quam multi etiam latent, quam multi primo recte ambulantes, perversa voluntate cito deficiunt; quam multi in tentationibus inveniuntur, quod alio animo talem vitam adumbrata specie susceperunt.* Monasticæ disciplinæ lethalis quoque lues fuit, evagandi, & in primis regiam urbem, ideſt Constantinopolim, adeundi licentia. Tempore Chalcedonensis synodi Constantinopolis ita laboravit turba monachorum undique confluentium, ut ampliſſimæ urbi graves essent, & turbas passim cierent;

quam

quam ob causam ejus synodi can. 23. urbe pulsi sunt, & vetitum ne ad urbem accederent sine licentia sui Episcopi; can. *quidam*, 16. quæst. 1. Proxima & præcipua remissionis monachorum causa fuit ingens accessio opum: religio paupertatis alumna, a pauperculis humilitatis & paupertatis studiosis, pane & aqua & obvio cibo contentis instituta, eadem ratione & cultu vitæ sustentanda erat, qua cœperat. Ubi vero monachi opibus aucti sunt munificentia Principum & Pontificum, facile a veteri disciplina secesserunt, divitiis luxum & mollitiem suadentibus; & tunc impletum est quod ait Trithemius abbas de viris illustribus ordinis sancti Benedicti cap. 8. *Peperit olim religio divitias, at nunc matrem filia suffocavit*. Inde casum religionis ortum deplorat Petrus Cluniacensis lib. 1. epist. 20. *Nam qui penuriam professus fuerat, paulatim opes congregat, nec prius desistit, quam alienis reatibus proprium penu faciat: simulat ea colligens indigentiæ supplementum, vel si quid suæ necessitati superfuerit, indigentium adjumentum: vult dispensator fieri alienorum bonorum, qui possessionem abjuraverat propriorum. Hac occasione Dei servus mammonæ efficitur famulus, ut cum se fingit egenorum utilitati prospicere, cupiditati suæ liberius valeat inservire. Ea de causa omnes ad subveniendum pauperibus exhortatur, ut dum Paulus ministrans sanctus esse creditur, Ananias fraudator nullatenus æstimetur. Hoc astu tugurium pauperis fit Regum gazophylacium, solitarii inopia Salomonis opibus antefertur, & de spelunca egestatis Indorum thesauri largissime profunduntur. Post de cura pauperum ad culmina transfertur ædificiorum, inde subjecta omnia curiose perlustrat, fundamenta jacit, perpendiculum extendit, structuræ suæ longitudinem, altitudinem, & latitudinem studiosus geometer dimetitur, ecclesias ædificat, urbes mœnibus ambit, flumina pontibus obnubit, & se solum destruens universa construit.* Et Arnoldus abbas Lubecensis in supplement. Helmoldi libro 3. capite 9. *Crevit possessio, & evanuit religio, siquidem ex temporalium abundantia, dum cœperunt carnaliter vivere, cœperunt etiam carnaliter sapere: refrixit caritas, subintravit mundialitas*, &c. Huic modo ut consuleretur, apud cartusienses statutum, ne ultra certum modum prædia & homines, idest colonos vel feudatarios acquirere liceret; Robertus Montensis in supplement. Sigebert. ad ann. 1133. *Cartusienses præ cæteris continentes pesti avaritiæ, qua plurimos sub religionis habitu laborare videmus, terminos posuerunt, dum certum numerum hominum, animalium, possessionum, quem eis prætergredi nullomodo liceat, statuerunt*. Idem Jacobus a Vitriaco occident. histor. libro 2. capite 18. de cartusiensibus: *Habent autem certum animalium numerum & certas metas possessionum, quibus mediocriter austeram vitam valeant sustentare*. Eodem ingenio, ne monachi prædiorum cultura a meliore Dei cultu avocentur, Emanuel Comnenus edicto restituit constitutionem Nicephori Phocæ de non ampliandis prædiis Monachorum; Nicetas in ejus vitæ lib. 7. τοσοῦτον δ' ἀπεῖχε τῶν νῦν κατάσασιν ἐπαινεῖν, οἱ μονάζειν μὲν ἐπαγγέλονται, πολυκτήμονες δὲ καὶ πολυφρόντιδές εἰσιν, ὑπὲρ τοὺς τῇ ἐνταῦθα φιλησδοῦπας ζωῇ, ὥστε κ' τ νεαρὰν νομοθεσίαν, ἣν ὁ βασιλευτατος τῷ ὀνπ Νικηφόρῳ ὁ Φωκᾶς, ὁ τὴν ἰσχὺν ἡρωϊκὸς, καὶ πολὺς τὴν σύνεσιν ἔθετο, παύουσαν τὰς μονὰς ἐμπλατύνεθας κτήσεσι τεθνικυῖαν πάλαι τῷ χρόνῳ, κ τὸ κῦρ ἀποδεμένῳ, τῷ ἐρυθρῷ τῆς βασιλείου βάφῆς, ὡς αἵματι ἀναθάλψας ἐζώωσεν. *Tantum autem abfuit ut eorum institutum laudaret, qui monasticam vitam professi, & opibus affluunt, & multitudine curarum magis distrahuntur, quam ii qui hujus vitæ deliciis occupantur, ut sanctionem Nicephori Phocæ, fortissimi & cordatissimi Imperatoris, olim abolitam de non augendis monasteriorum latifundiis, quasi postliminio revocavit*. Accessit & alia causa relaxationis monastices, nimia multitudo monachorum, & indiscreta receptio tot cucullatorum, ultra modum facultatum monasteriorum: unde secutum est, ut monachi turba audaciores & indociliores facti coerceri non possent, nec in officio contineri, non suppeditatis necessariis, non secus ac milites, quibus non præstantur stipendia. Ideo provide constitutum,

Source : BIU Cujas

ne plures recipiantur in monasteriis, quam res ejus ferre possint; concilium Moguntinum capite 19. Turonense III. can. 21. Arelatense III. can. 8. qui refertur in cap. 1. *de institut.* cap. *periculoso*, §. *sane*, *de statu regular.* in 6. Religionis itidem gravior lapsus contigit ex diutinis bellis & incursionibus Normannorum, a quibus tota fere Gallia incensa & eversa monasteria, pulsi monachi, qui amissis sedibus vagi & errantes vestem mutabant, & ad suos redibant; Joannes Monachus in vita Odonis Cluniacensis lib. 3. init. ex relatione ipsius Odonis: *Per illud namque tempus, quo Nortmannorum gladius in nostris finibus grassabatur, cœpere multi ex nostro ordine propria relinquere occasione hostium reperta, & cuncta usui humano placita repetere, quæ pridem abrenunciaverant: pro consortio namque fratrum sequentia habebant, parentum & amicorum, & pro rebus monasterii, substantiis propriis appetebant ditari: fracta tandem vestimenta, cum quibus de monasterio exierant, denuo non induebantur similia, sed colorata, quæ nos vulgo dicimus* blancs. Eandem cladem deplorat concilium Trosleianum habitum anno Christi 909. cap. 3. *De monasteriorum vero non statu, sed lapsu, quid dicere vel agere debeamus, jam pene ambigimus: dum enim mole criminum exigente & judicium a domo Domini incipiente, quædam a paganis succensa vel destructa, quædam rebus spoliata, & ad nihilum prope sint redacta; si tamen quorumdam adhuc videntur supersesse vestigia, nulla in eis regularis formæ servantur instituta; sive namque monachorum, seu canonicorum, seu sint sanctimonialium, propriis & sibi jure competentibus carent rectoribus. Et dum contra omnem ecclesiæ auctoritatem, prælatis utuntur extraneis, in eis degentes, partim indigentia, partim malevolentia, maxime inhabilium sibi præpositorum faciente inconvenientia, moribus vivunt incompositis, & qui sanctitati religionique cælesti intenti esse debuerant, sui velut propositi immemores terrenis negotiis vacant. Quidam etiam necessitate cogente monasteriorum sepia derelinquunt, & volentes nolentesque sæcularibus juncti sæcularia exercent.* Eodem tempore disciplinam regularem jam nutantem solo evertit constitutio abbatum laicorum, qui non abbatum, sed villicorum animum gerentes, de suis commodis solliciti, monasterium velut villam & prædium habuerunt, de vita monachorum prorsus non curarunt; concilium Meldense can. 10. *Perventum est siquidem ad nos, quod auditu lugubre & dictu nefas actuque horribile ac nimis triste dignoscitur, quia contra omnem auctoritatem, contra patrum decreta, & totius Christianæ religionis consuetudinem in monasteriis regularibus laici in medio sacerdotum & levitarum, ac cæterorum religiosorum virorum, ut domini & magistri resideant, & velut abbates de illorum vita & conversatione decernant*, &c. Et concilium Trosleian. d. cap. 3. *Nunc autem in monasteriis Deo dicatis monachorum, canonicorum & sanctimonialium, abbates laici cum suis uxoribus, filiis & filiabus, cum militibus morantur & canibus.* Disciplinæ regularis dissolutio simul & monasteriorum depauperatio etiam suborta est ex ipsis beneficiis Romanorum Pontificum, idest exemptionibus pontificiis monasteriorum. Inde surrexit exemptorum elatio & æmulus livor in Episcopos, dum sese pares esse gloriantur, quibus parere desinunt, & monachos se esse oblivisCuntur, pontificiis insignibus exultantes. Inde egestas monasteriorum, exemptionibus gravi ære & annuo censu redemptis; Bernardus de consideratione lib. 3. *Nolo autem prætendas mihi fructum emancipationis ipsius: nullus est etenim, nisi quod inde Episcopi insolentiores, monachi etiam dissolutiores fiunt, quidquod & pauperiores. Inspice diligentius talium ubique libertorum & facultates & vitas, si non pudenda admodum & tenuitas in his, & in illis sæcularitas invenitur;* & idem epist. 42. *Miror quosdam in nostro ordine monasteriorum abbates hanc humilitatis regulam odiosa contentione infringere, & sub humili, quod pejus est, habitu & tonsura tam superbe sapere, ut cum ne unum quidem verbulum de suis imperiis subditos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant Episcopis, spoliant ecclesias ut emancipentur, redimunt se ne obediant.* Non minima etiam causa

causa dissolvendæ disciplinæ regularis fuit susceptio sacræ expeditionis, quæ permissa etiam clericis & monachis, quamplurimi nomen dedere militiæ, magis tædio regularis vitæ, quam studio sacræ militiæ, & magis apostatarunt, quam militarunt; Bertoldus Constantiensis presbyter in chronic. ad ann. 1096. *Non erat autem mirum, quod propositum iter ad Hierosolymam explere non potuerunt, quia non tali humilitate & devotione, ut deberent, illud iter adorsi sunt: nam & plures apostatas in comitatu suo habuerunt, qui abjecto religionis habitu cum illis militare proposuerant.* Lapsus etiam religionis ex parte contigit e monachorum inscitia & supina ignorantia, qui nescientes litteras, regulam discere & scire non potuerunt; concilium Trosleianum d. capite 3. *Legitur quoque in capitularibus, ut abbates monachorum regulam per singula verba discutientes pleniter legant, & intelligentes, Domino opitulante, efficaciter cum monachis suis implere studeant. Et quomodo discutiet, quomodo leget, quomodo intelliget, si forsitan oblatus fuerit hujusmodi codex? Respondebit illud Esaianum: Nescio litteras. Et cum monachorum abbati a regula sancti & sancto Spiritu pleni beatissimi patris Benedicti: In doctrina, inquit, sua abbas illam semper apostolicam formam debet servare, in qua dicit: Argue, obsecra, increpa. Quomodo Apostolum ignorans regulæ instituta vel ipsam abecedariam lineam penitus nesciens, spiritualem discretionis modum tenebit?* Ignorantiæ litterarum vitio monachi Ægyptii in errores Origenis incidere; Socrates lib. 6. cap. 7. Sozomenus lib. 8. cap. 11. Nicephorus lib. 13. cap. 10. Cassianus collat. 10. cap. 2. Sed religionis franciscanæ, cujus unum propositum fuit humilitatis & paupertatis evangelicæ studium, peculiare malum fuit studium litterarum, quasi e vocatione ordinis alienum, Franciscus maluit suos orare quam legere. Ordinis periculum sensit, cum audivit litterarum scholam Bononiæ institutam a Joanne ordinis ministro generali: itaque ei maledixit, nec extremum spiranti maledictionem remittere rogatus voluit, asserens eam in cælo ratam esse, seque malle fratres suos orare quam legere. Agnellus quoque ejusdem ordinis minister generalis, cum & ipse in conventu Oxoniensi in Anglia scholam instituisset, & paulo post audisset fratres inter se clamose disputantes, an esset Deus; scholam clausit & interdixit, dicens: Heu! simplices & illitterati ad Deum rapiuntur, & isti litterati ponunt in quæstione, an sit Deus? *Paul. Langius in chronic. Citzenf. ad ann. 1254.*

Sæcularitatis vitium monasteriis invexit clericorum commixtio cum monachis, idest receptio clericorum sæcularium ad præbendas seu portiones inter monachos, quæ ex consuetudine inoleverat. Unde sequebatur fœda confusio, & ex contagio clericorum sæcularium sequebatur corruptela monachorum. Hac de causa constitutione Honorii III. vetitum ne clerici sæculares recipiantur ad præbendas seu portiones monachorum, neve recepti locum vel vocem in capitulo, dormitorio vel claustro habeant; cap. *ea quæ, de statu monachorum.* Monachi etiam in primis depravati nimia consuetudine sæcularium, & tumultu placitorum sæcularium & conventuum publicorum qui habebantur in monasteriis. Hac ratione collapsam disciplinam monasterii sancti Dionysii agnoscit Bernardus epist. 78. ad Sugerium abbatem: *Locus quippe ab antiquo nobilis & regiæ dignitatis extiterat, palatii causis Regumque exercitibus deservire solebat, sine cunctatione & fraude sua Cæsari reddebantur, sed non etiam Deo, quæ Dei sunt persolvebantur atque fideliter*; & infra: *Nunc vero vacatur inibi Deo, studetur continentiæ, disciplinæ invigilatur, lectionibus sanctis intenditur.* Post tot causas internecionis disciplinæ monasticæ, successit alia; qua fere corruit status ordinum mendicantium, nimirum mortalitas sæviissimæ pestis, quæ per totum orbem grassata est anno Christi 1348. qua sublatis universis fere monachis, instaurandi ordinis causa necesse fuit, ut impuberes admitterentur, qui, cum per ætatem regulæ austeritatem ferre nequirent, malo exemplo fecerunt, ut posteri regulam jam desuetam neglexerint; Antoninus 3. part. tit. 21. capite 8. *Anno se-*

Source : BIU Cujas

quenti, scilicet anno Domini 1348. *pestis jampridem ingressa urbem, ita desævit, ut supra fidem videatur stragem hominum referre*. Et infra: *Conventus religiosorum copiosi in civitate fere evacuati sunt, & tunc, ut dicitur, cœperunt religiones mendicantium, quæ florebant in ecclesia Dei, relaxari & tepescere, tum deficientibus in eis ex morbo plurimis patribus & notabilibus viris, qui eas doctrina & exemplis sustentabant; tum ex causa, tot scilicet & talium infirmitate, relaxato rigore in cibo & aliis, cessante peste rigor ille reparari non valuit, ex tepiditate supervenientium tam præsidentium quam subditorum*. Nunc cognitis causis malorum, quo pacto cavenda sit imposterum relaxatio disciplinæ monasticæ, facile erit intelligere: nimirum religio non statim corruit, sed primum intepescit, & e tepiditate sensim resolvitur. Haud secus ac ruina ædium non subito casu contingit, sed veteri vitio fundamentorum, vel stillicidii labe, aut diutina inhabitantium incuria; Cassianus collat. 6. cap. 17. Quare, ut lapsus religionis vitetur, initia spectanda sunt, & tempestive providendum, ut regula districtius servetur, & ne quid remittatur de ejus apicibus. Citharæ harmonia fovetur, donec fides citharæ non solvuntur, & qui adverso flumine lembum ducit, si vel minimum remigium remiserit, undis cedere incipit: sic & disciplina regularis vel minimæ remissionis damnum sentit; Hieronymus adversus Pelag. lib. 3. *Hoc & nos dicimus posse hominem non peccare, si velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quamdiu intentus est animus, quamdiu chorda nullo vitio laxatur in cithara. Quod si paululum se remiserit, quomodo qui adverso flumine lembum trahit, si remiserit manus, statim retro labitur, & fluentibus aquis quo non vult ducitur: sic humana conditio, si paululum se remiserit, discit fragilitatem suam, & multa se non posse cognoscit*. Igitur ut lapsus vitetur, etiam in levioribus rigor disciplinæ servandus est: eo enim semel remisso in minoribus, facile infringitur in majoribus, & rimula facta, facile datur via ad graviora; Anselmus lib. 3. epist. 69. *Certissimum namque est, quod in multis ecclesiis experimento didicimus, quia in monasterio ubi minima districte custodiuntur, ibi rigor ordinis monachorum inviolabiliter permanet, ibi pax inter fratres, & in capitulo proclamationes conquiescunt: ubi vero minimi excessus negliguntur, ibi totus ordo paulatim dissipatur & destruitur*.

CAPUT XV.

Variæ monasteriorum reformationes per tempora. An inviti compellendi sint ad reformationes.

VARIIS temporibus labente religione monastica, ecclesiæ patres, qua par erat diligentia, enisi sunt ejus ruinas instaurare. Monachis fere a disciplina lapsis in universo oriente insania Eutychetis abbatis, concilium Chalcedonense habitum anno Christi 451. extinctam fere religionem restituit. Religionis reformandæ causa in eo editi sunt multi canones, ut 4. 16. 23. 24. quos retulit Gratianus in can. *qui vere*, can. *quidam*, 16. quæst. 1. can. *quidam*, 18. quæst. 1. can. *quæ semel*, 19. quæst. 3. can. *si qua virgo* 27. quæst. 1. quos laudat Alexander II. in can. *juxta*, 16. quæstione 1. In occidente quinto sæculo religione quoque intepescente ortus est sol, qui sua luce defectam religionem ac emortuam suscitaret. Hic est beatus Benedictus, qui propriam religionem non modo instituit & regulam dedit, sed & cætera monasteria, quæ ante erant, ad se & obsequium suæ regulæ traxit, & religionem jacentem restituit: de quo vere & sine fuco dici potuit, quod falso & adulatorie de Juliano; Liban. orat. 10. tom. 2. φυγάδα τὴν εὐσέβειαν κατήγαγε. *Fugitivam pietatem reduxit*. A beato Benedicto missus est in Galliam beatus Maurus, qui regulam beati Benedicti tradidit, & per universa fere

Source : BIU Cujas

fere monasteria Galliæ propagavit. Tandem Carolus Magnus jam senior, de rebus Ecclesiæ & imperii pari zelo sollicitus, sentiens rem monasticam in occasum vergere, monachos Cassinenses accivit, qui religionem instaurarent in Gallia; Leo Ostiensis chronic. Cassinensis lib. 1. cap. 14. *Ad hunc abbatem idem Carolus per Adagarium Episcopum de Francia litteras misit, rogans ut aliquos sibi de monasterio beati Benedicti dirigeret fratres, qui regularem disciplinam in illis partibus jam extinctam renovarent: quod & fecit, mittens illi etiam regulam & hymnos, qui tunc ex traditione regulæ in hoc monasterio canebantur. Pondus quoque libræ panis & mensuram vini, sed & calicis mensuram, quam in mixto servitores accipere debent, & omnem consuetudinem, quæ tunc in hoc loco servabatur, scriptam transmisit.* Varia in hanc rem auctore Carolo convocata sunt concilia anno Christi 813. ut Moguntinum, Turonense III. Cabillonense II. quibus maxime actum est de reformatione monasteriorum utriusque sexus. Inter eos laudandus can. 25. Turonensis concilii, cujus hæc sunt verba: *Monasteria monachorum, in quibus olim regula beati Benedicti patris conservabatur, sed nunc forte qualicumque negligentia subrepente remissius ac dissolutius custoditur, vel certe penitus abolita negligitur: bonum videtur, ut ad pristinum revertantur statum, & abbates eorumdem in eodem habitu & vita, qua ipsa regula præcipit eos incedere, vivere studeant: quoniam aliqua sunt monasteria, in quibus jam pauci sunt monachi, qui prædicti patris regulam suis abbatibus promissam habeant, quippe cum ipsi abbates magis canonice quam monachice inter suos conversari videntur*; & can. 26. ejusdem concilii: *Porro in monasteriis puellarum multa inveniri possunt, quæ emendatione indigent; nam quædam abbatissarum negligentius, quam oporteat, vivere dicuntur; & ob hoc earum vita & conversatio a multis diffamatur. Sed & talium actus subditam familiam imitari velle credendum est. Victus etiam ac vestimenta, aliaque nonnulla necessaria, quæ jure ab abbatissis præparari debuerant, abstracta sibi eadem conqueritur familia.* Atque notandus est can. 22. concilii Cabillonensi II. *De abbatibus vero & monachis idcirco hic pauca scribimus, quia pene omnia monasteria regularia in his regionibus constituta, secundum regulam sancti Benedicti se vivere fatentur: quæ beati Benedicti documenta per omnia demonstrant, qualiter eis vivendum sit. Inquiratur ubi secundum ipsum ordinem vivitur, & ubi ab ipso ordine digressum est, ut juxta ejusdem beati viri institutionem vivere certent, qui se ut ita viverent cum attestatione professi sunt.* Pauca hic dicuntur scribi de reformatione monasteriorum, vel quia in provincia Lugdunensi, cujus erat concilium, integrior erat disciplina regularis pene in omnibus monasteriis: vel ut consuleretur pudori monachorum; quicquid enim dicatur, diligens inquisitio super observantia regulari mandatur. Carolo morte prævento ne inceptum opus impleret, Ludovicus Pius paternæ pietatis æmulus, acturum indixit concilium Aquisgranense anno Christi 816. in quo de reformatione canonicorum regularium & monachorum diligenter tractatum est, & lecti visitatores in omnia monasteria Galliæ; auctor vitæ Ludovici Pii: *Quo peracto negotio Imperator generalem habuit conventum Aquisgrani, in quo quantum fervoris circa divinum cultum in arca pectoris gestaret, toto adnisu declaravit. Congregatis enim Episcopis nobilissimoque sanctæ ecclesiæ clero, fecit componi ordinarique librum canonicæ vitæ normam gestantem, in quo totius illius ordinis perfectio continetur, sicut recluſus ipse fatetur: in quo etiam inseri jussit cibi potusque atque omnium necessariorum summam, ut omnes tam viri quam sanctimoniales sub hoc ordine Christo servientes, nullis præpediti necessitatibus, libera servitute Domino omnium militare meminissent. Quem librum per omnes civitates & monasteria canonici ordinis sui Imperii misit per manus missorum prudentium, qui illum in omnibus supradictis locis transcribi facerent, debitaque atque conscripta exigerent stipendia ministrari. Itidemque constituit idem Deo amabilis Imperator, Benedictum abbatem, & cum eo monachos strenuæ vitæ, quia per omnia monasteria monachorum euntes redeunteſque uniformem*

Source : BIU Cujas

traderent cunctis monasteriis tam viris quam sanctimonialibus feminis vivendi secundum regulam sancti Benedicti incommutabilem morem. Quæ omnia iisdem verbis descripsit Aymoinus lib. 5. capite 10. Æque Carolus Calvus propositi patris & avi tenax effecit, ut in concilio Suessionensi II. habito anno Christi 853. legati mitterentur per totam Galliam, qui statum monasteriorum recognoscerent, & de eo referrent ad Principem & proximam synodum; de quo can. 7. ejusdem concilii: *Ut in civitatibus & monasteriis utriusque sexus & ordinis Dei cultus, quam proxime fieri posset, instauraretur, statuit sancta synodus, annitente Pio Principe, ut idonei legati dirigerentur, qui singulorum locorum statum solertissime perscrutarentur, & quæ ipsi per se non valerent corrigere, judicio proximæ futuri concilii & potestati regiæ revelarent.* Quod proxime confirmavit concilium Turonense celebratum anno Christi 855. auctore & præsente eodem Carolo: *De monasteriis autem virorum seu feminarum, quæ secundum regulam sancti Benedicti, vel secundum canonicam auctoritatem dispositæ esse debent, quia inspiratio omnipotentis Dei (credimus) cor vestri moderaminis incitavit, ipsi gratias referimus. Nam quod jam maxima ex parte ordinem suum amiserint, omnibus est manifestum: quæ, ut ad pristinum statum reducantur, in Domini ac genitoris vestri, ac vestra gloriosa dispositione consistit.* Nono sæculo diutinis bellis Normannorum & vastatione monasteriorum sublatam fere religionem restituit Odo abbas Cluniacensis, ut refert Joannes monachus in ejus vitæ libro 3. Inde per Cluniacenses restituta infinita prope monasteria Galliæ: & Cluniacense monasterium, dum de aliorum monasteriorum salute laborat, suam in periculum deduxit, sparsis per diversa monasteria fratribus senioribus destituta. Qua de causa Petrus Cluniacensis abbas rogatus, ut e suis mitteret abbatem & officiales necessarios ad restituendum Luxovienſe monasterium, valde dubitavit, vetitus ne Cluniacense monasterium, translatis alio fratribus, exhaustum idoneis viris, a disciplina deficeret; testatur ipse lib. 1. epist. 23. ad Innocentium II. Papam: *Fratres Luxovienses nuper ad nos venerunt, scripta paternitatis vestræ nobis deferentes, in quibus & destitutio magni quondam Luxovienſis monasterii paterna pietate a vobis defletur; atque ut in eodem loco fratribus nostris abbatem & officiales necessarios conredamus, nihilominus nobis injungitur. Per quos nimirum secundum litterarum tenorem omnipotenti Domino ibidem laudabiliter serviatur & tam nobile monasterium in sui status prærogativam & pristinam integritatem, divina cooperante clementia, reparetur. Quod præceptum debita quidem reverentia suscepimus, sed pro sui difficultate non mediocriter formidamus: nam, sicut novit sapientia vestra, in negotio religionis facilius possunt nova fundari, quam vetera reparari, quia, secundum beatum Gregorium, hominibus aliter institutis durum valde videtur, in mente veteri nova meditari. Qui enim nova tantum ædificat, eum in veterum destructione non oportet laborare: qui autem vetera reparare nititur, duplici cura constringitur, quoniam illi & veterum destructio, & novorum incumbit ædificatio. Super hæc & vestræ Cluniacensi ecclesiæ nos qui rem novimus valde timemus, ne frequenter, sicut sæpe fit, ad alias ecclesias translatis fratribus nostris, quod aliis refrigerium, nobis inferat detrimentum.* Proximis temporibus Gosuinus Aquicinctensis prior claustralis ab Alviso abbate missus varia monasteria Galliæ feliciter reformavit, in primis monasteria sancti Crispini, & sancti Medardi Suessionensis, & sancti Remigii Rhemensis. De monasterio sancti Crispini legitur in ejus vitæ lib. 1. cap. 16. *Laborabant eo tempore incomodo duplici monasteria Gallicana, rerum temporalium damnis, & spiritualium detrimento. Misit autem Dominus in cor prælatorum ordinem reformare perditum, & informare custodiendum, exteriora quoque subdere parcitati, infrenare prodigalitatem, superflua resecare. Sed quoniam affectus affectui succumbebat, impar erat efficacia desiderio, & possibilitas citra voluntatem, quod solis suis non poterant, tentabant agere manibus alienis, & ad opus tam laudabile ex alicrum opibus suam inopiam solabantur, doctos & industrios viros*

Source : BIU Cujas

viros colligentes ex monasteriis ordinatis, qui & indoctos scirent erudire, & rigidos curvarent, frangerent superbos, & contumaces debellarent, emollirent duros, & revincerent contemptores. Abbas proinde sancti Crispini Suessionensis, cum esset unus ex iis qui nimis auxiliariis indigebant, accessit ad Alvisum patrem abbatem monasterii Aquicincti, & ut in Dei messem de suis aliquem mitteret operari petiit & impetravit: unde venerabilem Gosuinum ad opus sanctum destinavit. De monasterio sancti Medardi cap. 17. ejusdem libri: *Post hæc cum non multum temporis effluxisset, abbas sancti Medardi Gaufridus, qui postea Cathalaunensem ornavit cathedram, ad erectionem sui monasterii colligebat idoneos adjutores, pro eo quod ipsum quoque multæ confusionis horror invasisset, deperisset ordo, subsidia defluxissent,* &c. De monasterio sancti Remigii ejusdem lib. 1. cap. 21. *Unde factum est, ut Rhemis quoque apud sanctum Remigium mitteretur, ubi prioris claustralis officium non segnius, quam Suessionis exercebat, quia nec minus ibi vacillaverat ordo, mutaverat religio, imminutæ res fuerant adjacentes.* Tandem concilium Tridentinum sess. 25. *de regularibus* cap. 1. recte intelligens disciplinam regularem non posse conservari sine perpetuo reformationis remedio, propria lege præcepit, ut omnes regulares utriusque sexus reformentur secundum præscriptum regulæ quam professi sunt: non immerito, quia utilius est, vetera monasteria, in quibus disciplina collapsa est, reformari, quam nova instituí. Laudatur Augustus, quod ædes sacras vetustate aut igne consumptas maluit instaurare, quam novas extruere; Tranquill. in ejus vita capite 30. Et monachi jure compelli possunt ad reformationem juxta præscriptum regulæ quam professi sunt; clementina *exivi*, §. *cum igitur in primis de V. S.* gloss. in cap. *periculoso, de statu regular.* in 6. Oldrad. cons. 96. concilium Tridentinum sess. 25. *de regular.* cap. 1. Nec tueri se possunt inobservantia longi temporis, quia contra ea, quæ sunt de substantia vitæ regularis, nulla est præscriptio temporis, neque dispensatio; cap. *cum ad monasterium*, in fin. *de statu monach.* Ultra regulam sane districtior vita invitis non jure infligitur, quia quisque in ea vocatione, qua accessit ad religionem, permanere debet; can. *diaconi*, 28. dist. can. *ante triennium*, 31. dist. can. *integritas*, 32. quæst. 1. Bernardus epist. 83. ad Symonem abbatem sancti Nicolai: *Invitandi quippe sunt ad arctiorem vitam, non cogendi, quibus utique semel in ordine illo Cluniacensi præesse consensisti.* Item reformatio non est mutatio status, seu novi status formatio, sed prioris status restitutio; Paulus epist. ad Rom. cap. 12. *Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, bene placens & perfecta;* Hieronymus in epistolam ad Galat. capite 4. *Hoc adversum Novatianos, qui nolunt reformari eos quos semel peccata contriverunt.* Ideo monachis semel professis non potest ultra regulam novum opus imponi invitis; cap. *prohibemus, de censibus*, plura Chopin. monastic. lib. 1. tit. 2. num. 17. in fin. Rebuff. in concordat. *de regul. ad prælat. nominat.* §. 1. in verb. *reformatis*. Abbatis est reformare monachos juxta regulam; cap. *tuam, de ætate & qualitate præfic.* vel Episcopi diœcesani cessante abbate; cap. *quanto, de offic. ordinar.* cap. *relatum, ne cleric. vel monach.* Non solius, sed adhibitis nonnullis abbatibus, vel religiosis districtioribus. Et ita judicatum adversus Carnotensem Episcopum, qui solus processerat contra quosdam monachos, refert Rebuff. loco proxime laudato. Quandoque reformatio monasteriorum fit auctoritate apostolica d. cap. *quanto*, d. cap. *relatum*. Etiam senatus extra ordinem cognoscit de reformatione monasteriorum, & solet compellere Episcopum diœcesanum, ut creet vicarios generales quosdam senatores clericos, qui edunt statuta & alia quæ pertinent ad reformationem: & ita sæpius servari se vidisse testatur Rebuff. eod. loco.

Source : BIU Cujas

CAPUT XVI.

Monasteria debent reformari in suo ordine, si fieri possit. Translatio monasteriorum de uno ordine ad alium.

MONASTERIA, si forte in his religio collapsa sit in suo ordine & sexu, reformanda sunt, si fieri possit: alioquin si in suo ordine reformari non possint, puta propter nimiam relaxationem vel defectum personarum idonearum ad reformationem, auctoritate apostolica nihil vetat transferri de uno ordine ad alium; cap. *inter quatuor, de religios. domib.* cap. *relatum, ne cleric. vel monach. sæcular. negot. se immisc.* quod est Alexandri III. in appendice Lateranens. conc. part. 27. cap. 7. cap. *possessiones, de reb. eccles. alienand.* Monasteria reformari debent in suo ordine, si fieri possit. Hoc religionis spiritu, cum Ottho III. Imperator cogitaret de monachis e B. Pauli monasterio in urbe ob turpiores mores ejiciendis, a Paulo Apostolo in somnis monitus, ne id faceret, his verbis, quæ referuntur a Glabro hist. lib. 1. cap. 4. *Non enim omnino expedit cujusque ecclesiastici ordinis, quamvis ex parte depravati, propositum unquam abjici seu immutari: in eo namque unusquisque judicandus est ordine, in quo se primitus Deo novit servire; reemendari tantum licet corrupto cuique in eadem propriæ vocationis sorte.* Unus est casus in quo monasteria possunt transferri de suo ordine ad alium, si in suo ordine reformari nequeant, quod variis rerum gestarum exemplis non caret. Anno Christi 1107. Philippus I. pulsis monialibus prioratus S. Eligii Parisiensis, monachos Fossatenses in earum locum suffecit, ut patet ex præcepto regio quod edidit Juretus in notis ad epist. Ivonis 70. Circa annum Domini 1129. Monasterium puellarum de Argentolio ob malos mores, auctoritate Honorii II. per Matthæum Albanensem Episcopum & legatum sedis apostolicæ in Gallia, traditum abbati & monachis S. Dionysii; Sugerius abbas in vita Ludovici Crassi: *Honorius II. cum justitiam nostram de monasterio Argentolienſi puellarum miserrima conversatione infamato, tum legati sui Matthæi Albanensis Episcopi, tum Domini Carnotensis, Parisiensis, Suessionis, Domini etiam Archiepiscopi Rhemensis Ramali, & multorum virorum testimonio cognovisset, præcepta Regum antiquorum Pipini, Caroli M. Ludovici P. de jure loci præfati nunciis nostris oblata protegisset curiæ totius persuasione, tam pro nostra justitia, quam pro earum fœtidæ enormitate, beato Dionysio & restituit & confirmavit.* Cum monasterium sanctæ Faræ diœcesis Meldensis de moribus male audiret, ad querelam Adeltheidis comitissæ Meldensis, Galterio Meldensi Episcopo, ut eas in suo ordine emendaret, vel si fieri non posset, ut locum transferret ad religiosos monachos, suasit Ivo Carnotensis epist. 70. *Quod ideo suggero dilectioni vestræ, quia tam ex verbis Turonensium monachorum, quam & litteris dominæ Adeleidis venerabilis Comitissæ, audivi turpissimam famam de monasterio sanctæ Faræ, quod jam non locus sanctimonialium, sed mulierum dæmonialium prostibulum dicendum est, corpora sua ad turpes usus omni generi hominum prostituentium. Quæ quidem si corrigi nollent, & sibi tantum mortem facerent, tolerari forsitan possent; sed quia multarum factæ sunt laqueus animarum, suggero & consulo vigilantiæ vestræ, ut aut prædictas mulieres in loco suo & in suo ordine corrigatis, aut si id fieri non potest, religiosis monachis locum illum cum suis possessionibus committere studeatis: accepta tamen ab eis cautione, ut prædictas mulieres sub arcta disciplina coerceant, & eisdem necessaria de rebus monasterii, quamdiu vixerint, provideant.* Anno Christi 1128. monasterium S. Joannis Laudunensis, pulsis monialibus, traditum monachis, consilio, idest consensu Regis, & Diogo primus abbas impositus a Bar-

Bartholomeo Laudunensi Episcopo ; Robertus Montens. in supplem. Sigebert. ad d. ann. *Lauduni in ecclesia sancti Joannis consilio Regis & Principum, monialibus, quæ male infames erant, ejectis, & monachis in earum locum substitutis, Drogo religione & facundia venerabilis a Bartholomeo Episcopo primus abbas ordinatur.* Eodem fere tempore Compendiense monasterium, pulsis ob pravos mores canonicis regularibus, translatum ad monachos, qui & ipsi ab Aquicinctinis emendati ; In vit. D. Gosuini lib. 2. cap. 18. *Et ante anno Christi 817. Walcaudus Episcopus Leodiensis ex clericis Andainensis ecclesiæ monachos instituit ;* Anselm. Leodiens. in gestis Leodiens. Pontific. cap. 34. *Commutato ordine clericali anno Domini 817. idus augusti, in die sancti Laurentii martyris, cum consilio Papæ Leonis, & Lodovici Imperatoris, monachorum ibi religionem constituit, dispositis ibi possessionibus, quæ sufficerent ibi Deo servientium.* Anno Christi 970. in concilio omnium Episcoporum Angliæ celebrato a Dunstanno Archiepiscopo Cantuarien si, canonici sæculares ob incontinentiam remoti ab omnibus ecclesiis, suffectis in eorum locum monachis, probante Edgaro Rege, & jubente Joanne XIII. Pontifice ; de quo fusius Osbertus in vit. S. Dunstanni apud Surium 19. maii, auctor vit. S. Oswald. Episcopi Vigornien sis apud Surium 15. octobris, Willelm. Malmesbur. lib 2. de gest. Reg. Anglor. cap. 8. Roger. Hoveden. & Matthæus Westmonaster. ad ann. prædict. Polydor. Virgil. lib. 6. hist. Anglic. Anno Christi 1093. cœnobium canonicorum regularium diœcesis Patavien sis, situm in loco cui nomen *Cotevich*, translatum ad monachos non sine auctoritate Urbani II. Bertold. Constantien sis presbyter in chronic. ad dict. ann. *Erat autem in illo loco cœnobium clericorum regulariter viventium, qui tamen hoc a Domino Papa, & per Papam a proprio eorum Episcopo impetrarunt, ut depositio habitu clericali fierent monachi*, &c. Monasterium B. Petri juxta muros Papiæ urbis in Lombardia, ob nefariam cædem abbatis, a monachis ad canonicos regulares translatum ; Thomas Cantipraten s. lib. 1. apum, cap. 21. *Apud Papiam Longobardiæ nobilem civitatem in monasterio beati Petri extra muros, ab Innocentio hujus nominis Papa tertio, monachi abbatem suum crudelissime peremerunt : quam ob causam digne expulsi, regulares ibidem pro eis canonici sunt locati.* Non sine causa monasterium potest transferri de uno ordine ad alium, quia quisque in sua vocatione ferendus est, idque ne quidem a patrono. Hinc cum Herimannus Babenbergen sis Episcopus ecclesiam in honorem B. Jacobi extra muros urbis Babenberg suo sumptu extruxisset, ibique clericos regulares locasset, & postea mutato consilio nulla alia de causa monachos in eorum locum accersisset, frustra tentato precibus animo Episcopi, a clericis ne id fieret appellatum ad Romanum Pontificem ; Lambert. Schafnaburg. de reb. gest. Germanor. ad ann. 1075. *His diebus contigit gravi scandalo Babenbergen sis ecclesiæ statum labefactari : Herimannus Episcopus ecclesiam in honorem beati Jacobi Babenberg foris murum propriis impensis extruxerat, ibique clericos 25. scientia, moribus & canonicæ conversationis disciplinis haud obscuros congregaverat, & eis, quæ ad victum vestitumque sufficerent, affatim providerat. Cumque is, quem congregationi præfecerat, morbo præventus diem clausisset extremum, nactusque opportunitatem temporis clericos expulit, & locum ipsum cum omnibus appendiciis suis Egberto abbati de sancto Michaele tradidit ad instituendum illic ordinem monasticum, non offensus crimine aliquo clericorum, cum, ut dixi, honestissime juxta ecclesiasticas leges vitam instituerent : sed monasticæ conversationis munditia delectatus, in toto episcopatu suo, si fieri posset, hanc solam esse vitam cupiebat, zelo quidem Dei, sed non secundum scientiam.* Et infra : *Clerici & inopia familiari & indignitate rei vehementer exacerbati, Regis & omnium Principum regni aures quotidiana proclamatione obtundebant pro injuria sua. Cumque nihil usquam opis, nihil spei esset, versi ad validissimum illud, quod in sancta ecclesia ultimæ semper necessitatis, unicum esse præsidium consuevit, Romam pergunt, & recitata Romano Pontifici*

V. Chopin. 1. monastic. tit. 2. num. 17.

Source : BIU Cujas

per ordinem suæ calamitatis historia, apostolicæ sedis patrocinium contra tanti calumniatoris violentiam supplicitèr implorant, &c. Pariter cum quidam Hannoniæ Comes, pulsis ex ecclesia S. Joannis Valentiennis canonicis regularibus, canonicos sæculares inducere vellet, abbas monasterii ad summum judicem, ideſt Deum appellavit; Thomas Cantipratens. lib. 2. cap. 35. *Simile quid & de Comite quodam Hannoniæ fide indubitata percepimus, qui dum vellet in ecclesia sancti Joannis in Valencienis canonicos expellere regulares, & pro eis ponere canonicos sæculares, abbas ejusdem loci ad summum judicem appellavit*. Et ubi monasterium ex causa transfertur de uno ordine ad alium, translatio debet fieri, salva prioribus idonea pensione, alimentorum causa, donec superstites fuerint; cap. *ad audientiam 2. de eccles. ædificand.* Hoc jure si monasterium S. Faræ transferretur ad religiosos virilis sexus, monialibus reservandam esse pensionem ducebat Ivo Carnotensis juris peritissimus, d. epist. 70.

Petrus de Perus. de mutat. stat. eccles.

CAPUT XVII.

Monasteria reformanda in suo ordine. Sæcularisatio monasteriorum.

MONASTERIA, si forte in his religio collapsa sit, debent reformari in suo ordine, ideſt per religiosos reformatos alterius monasterii, ejusdemque ordinis, ne ordinem professi a sua vocatione removeantur: sed si hi desint, possunt transferri ad alium ordinem, reformationis causa, ac demum deficientibus regularibus, possunt redigi ad sæculares; cap. *inter quatuor, de religios. domib.* & ibi Jo: Andreas, Rodriguez tom. 2. quæst. regul. 50. art. 6. Ratio est, quia tolerabilius est ecclesiam regi per honestos clericos sæculares, quam per pravos monachos. Verum ecclesia regularis non potest converti in sæcularem sine auctoritate summi Pontificis, bulla sub plumbo expedita; cap. *ad audientiam 2. de eccles. ædificand.* cap. *relatum, ne cleric. vel monach.* Rebuff. in prax. part. 1. tit. *de erect. eccles. in sæcular.* n. 10. & seq. qui male in hanc rem adducit can. *quæ semel*, 19. qu. 3. ex conc. Chalcedonensi, in quo traditur monasteria semel Deo dicata non posse fieri sæcularia habitacula. Hoc enim non pertinet ad clericos sæculares, quorum distinctio ea ætate ignota erat, sed ad usus sæculares: & ita Græcum habet, κοσμικὰ καταγώγια. Effectus sæcularisationis est, quod status ecclesiæ mutatur a regulari in sæcularem, & monachi solvuntur votis, & fiunt sæculares, quod summus Pontifex potest de plenitudine potestatis: licet enim S. Pontifex non possit facere, ut monachus remanens monachus solvatur a votis substantialibus religionis; cap. *cum ad monasterium, de stat. monach.* Quia non potest efficere, ut monachus, quamdiu manet monachus, non sit monachus: tamen non negatur, quin possit monachum absolvere a votis religionis, & eum reducere ad statum sæcularem. Ecclesia regularis etiam non transfertur in sæcularem sine auctoritate Principis, tanquam patroni omnium ecclesiarum sui regni, quia status ecclesiæ non mutatur sine consensu patroni; cap. *suggestum, de jur. patronat.* cap. *pervenit, de censib.* cap. *dilecta, de excess. prælat.* can. *monasterium*, 16. quæst. 7. Panormitan. in cap. *cum accessissent, de constitut.* Ubi monasterium convertitur in ecclesiam sæcularem, sæcularisatio semper fit salvis prioribus privilegiis, quia accessione novæ dignitatis prior non adimitur; L. *senatoris filius*, ff. *de senat.* L. *falsa*, §. *sed si cui, de condit. & demonstrat.* L. *jubemus*, cod. *de proxim. sacr. scrin.* lib. 12. Petr. de Perus. *de mutat. stat. eccles.* Rodriguez tom. 2. quæst. regular. 68. art. 4. Quod tamen dubitatione non carebat, quia privilegia concessa regularibus reformationis intuitu, extinguuntur cessante reformatione; cap. *recolentes, de stat. monachor.* cap. *cum ordinem, de rescript.* Religiosi tamen

ita

Source : BIU Cujas

ſta adſtringuntur votis regularibus, ut ſæculariſatio per omnia non mutet ſtatum regularem, ut religioſi regularitatis vinculo ſoluti, neque ab inteſtato, neque ex teſtamento ſuccedunt proximis; Benedict. in cap. *Raynut.* in verb. *in eodem teſtamento*, 1. num. 125. quia privilegium pontificium non debet porrigi in alterius injuriam; L. *impuberi*, ff. *de adminiſtr. tutor.* L. *nec avus*, C. *de emancipat.* atque ita non debet excludere proxime ſucceſſores. Et ſæculariſatio non liberat monaſterium ab oneribus, quæ ante præſtabantur, maxime a jure regio imponendi veteranum militem, quem vocant oblatum; Chopin. monaſtic. lib. 2. Rebuff. conſ. 105. Imo cum eccleſia regularis erigitur in cathedralem, ſtatus regularis non mutatur, quia nihil vetat eccleſiam cathedralem eſſe regularem; cap. *novit, ne ſed. vacant.* Petr. de Peruſ. *de mutat. ſtat. eccleſ.* init. Chopin. de S. polit. lib. 1. tit. 3. art. 7. & 8. idem 1. monaſtic. tit. 3. num. 6.

CAPUT XVIII.

Monachi ex eremo acciti ab Epiſcopis. Approbatio religionum quando petita a ſummo Pontifice.

MULTIS ſæculis monachi fuere omnino in poteſtate Epiſcopi, velut filioli in poteſtate, vel potius in ſinu patris. Monaſterium ædificari, & congregatio monachorum adunari non potuit ſine conſenſu & auctoritate Epiſcopi; conc. Chalced. can. 4. Agathenſ. can. 27. & 58. Aurelianenſ. I. can. 2. can. *quidam*, can. *de monachis*, can. *cellulas*, can. *abbates*, 18. qu. 2. Primus in oriente Baſilius monachos ex eremo deduxit in diœceſim, varia monaſteria inſtituit, monachos ibi congregavit, & regulam dedit. Euſebius Vercellenſis Epiſcopus clericos & monachos conjunxit in ſua eccleſia. Auguſtinus in Africa clericos regulares magis reſtituit, quam inſtituit, & regulam impoſuit: inde varia cœnobia canonicorum, quos vocant regulares, & monachorum ubique gentium fundata, quæ omnia facta ſunt adhibita ſola auctoritate Epiſcopi: nec legitur uſpiam his de rebus aditum fuiſſe Romanum Pontificem. Primum in occidente, ubi Benedictus religionem propriam inſtituit, & regulam conſcripſit, non ſine conſenſu & auctoritate Romani Pontificis id factum videtur: Benedicti enim regulam probavit & laudavit Grægorius I. dialog. lib. 2. capite 36. *Vir Dei inter tot miracula, quibus in mundo claruit, doctrinæ quoque verbo non mediocriter fulſit: nam ſcripſit monachorum regulam diſcretione præcipuam, ſermone luculentam: cujus ſi quis velit ſubtilius mores vitamque cognoſcere, poteſt in eadem inſtitutione regulæ omnes magiſterii illius actus invenire.* Specialiter idem Pontifex in ſynodo Romana Benedicti ordinem & regulam confirmavit; teſtis ipſe in tabulis privilegii conceſſi Sublacenſi monaſterio, quæ fuit prima ſedes Benedicti, e qua migravit Caſſinum, apud Baron. annal. tom. 7. *Ego Gregorius S. R. E. Præſul ſcripſi vitam beati Benedicti, & legi regulam quam ipſe ſanctus manu propria ſcripſit: laudavi eam & confirmavi in ſancta ſynodo, & per diverſas partes Italiæ, & ubicumque latinæ litteræ legerentur, præcepi ut diligentiſſime obſervarent quicumque ad converſionis gratiam acceſſuri eſſent ad finem mundi.* Idem auctor chronici Altiſſiodor. ad ann. 538. *Hujus* (loquitur de Benedicto) *vitam ſanctus Papa Gregorius ſcripſit, virtutibus plenam & miraculis coruſcantem, quam ab iis didicit & audivit, qui faciem illius viderunt, & ei in præſenti peregrinatione comites fuerunt: quam etiam vitam & regulam idem Dominus Apoſtolicus auctoritate roboravit & ſtylo: unde & ab illo tempore mos inolevit, ut pene omnes, qui monachico habitu induuntur, ſecundum hujus ſancti patris regulam ſe vivere profiteantur.* Poſt Gregorium ordinem & regulam ſan-

Source : BIU Cujas

cti Benedicti comprobavit pari cum elogio Bonifacius IV. in can. *ſunt nonnulli*, 16. qu. 1. *Neque enim beatus Benedictus, monachorum præceptor almificus, hujus rei aliquo modo fuit interdictor, ſed eos ſæcularium negotiorum edixit expertes fere tantummodo*. Regulam S. Benedicti in rebus regularibus ejuſdem auctoritatis ac Chalcedonenſe concilium habuit Alexander II. in can. *juxta*, 16. qu. 1. *Juxta Chalcedonenſis tenorem optimi concilii, monachis, quamvis religioſis, ad normam ſancti Benedicti intra clauſtrum morari præcipimus*. Item regulas Baſilii, Auguſtini & Benedicti una ſententia collaudavit Innocentius II. in ſynodo Romana, in can. *perniciosam*, 18. qu. 2. *Perniciosam & deteſtabilem conſuetudinem quarumdam mulierum, quæ licet neque ſecundum regulam beati Benedicti, neque Baſilii aut Auguſtini vivant, ſanctimoniales tamen vulgo cenſeri deſiderant, abroleri decernimus*, &c. Quem ſequutus eſt Eugenius III. in concil. Rhemenſ. celebrato anno Chriſti 1148. Circa annum Domini 1170. in Italia exortæ ſunt duæ ſectæ humiliatorum & pauperum de Lugduno, qui a ſede apoſtolica confirmationem petiere: ſed a Lucio III. repulſi, ob varios errores & ſuperſtitioſam opinionem, quod omne jusjurandum nefas ducerent; cap. ult. de hæretic. in 1. collect. de quo abbas Urſpergenſis ad ann. 1211. *Olim duæ ſectæ in Italia exortæ adhuc perdurant, quorum alii humiliatos, alii pauperes de Lugduno ſe nominabant, quos Lucius Papa quondam inter hæreticos ſcribebat, eo quod ſuperſtitioſa dogmata & obſervationes in eis reperirentur*. Et infra: *Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum, qui dicebantur pauperes de Lugduno, apud ſedem apoſtolicam, cum magiſtro ſuo quodam, ut puto, Bernhardo: & hi petebant ſectam ſuam a ſede apoſtolica confirmari & privilegiari. Aſt Dominus Papa quædam ſuperſtitioſa in converſatione ipſorum eis objecit*, &c. Haud diu poſt variis religionibus exſurgentibus, ne turba religionum gravaretur eccleſia, Innocentius III. in concilio generali Lateranenſi vetuit, ne novæ religiones deinceps inſtituerentur abſque approbatione ſedis apoſtolicæ; cap. ult. *de religioſ. domib.* quod a Gregorio X. repetitum in concil. Lugdunenſi eod. tit. in 6. de quo Thomas Walſingan. in Eduard. I. ad ann. 1275. *Ipſe quoque Gregorius aliquos ſtatus de ordinibus mendicantium approbavit, utpote prædicatores & minores; aliquos toleravit, utpote carmelitas & auguſtinenſes; aliquos reprobavit, ut Saccinos, qui intitulantur de pœnitentia, ſive de valle viridi, & conſimiles*, noſtris *l'ordre de Vauvert*. Juxta hæc decreta humiliatos, cum errores emendaſſent, reſtituit Innocentius III. & poſt eum Clemens IV. ut patet ex cap. *olim cauſam*, & ibi gloſſ. *de reſtitut. ſpoliator.* Eodem jure prædicatorum & fratrum minorum ordines, quorum auctores ſunt BB. Dominicus & Franciſcus, confirmati ſunt a ſede apoſtolica; Urſpergenſ. loco modo laudato: *Eo tempore mundo jam ſeneſcente exortæ ſunt duæ religiones in eccleſia, cujus ut aquilæ renovatur juventus, quæ etiam a ſede apoſtolica ſunt confirmatæ*. Item tertium ordinem fratrum & ſororum B. Franciſci confirmavit Nicolaus III. gloſſ. in clem. *eum ex eo*, verb. *de ordine tertio, de ſentent. excommunicat.* & gloſſ. in clem. 1. verb. *obedientiam de religioſ. domib.* Et ordo templariorum damnatus a Clemente V. in concilio Viennenſi. Denique approbatio & ſuppreſſio religionum ſpecialiter reſervata eſt ſedi apoſtolicæ: de quo Petrus de Peruſio *de mutat. ſtatus eccleſ.* Hoc jure Bonifacius VIII. ſtatum canonicarum ſæcularium toleravit, ſed non approbavit; cap. *indemnitatibus*, §. *ſupradicta, de elect.* in 6.

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Abbas, ἀρχιμανδρίτης, pater, nomen commune præfectis monaſterii & canonicæ regularis.

QUEMADMODUM reſpublica vel exercitus ſine Duce & Imperatore, navis ſine proreta regi non poteſt: ita & congregatio monachorum in officio ſtare non poterat ſine præfecto. Idcirco cum monachi tædio ſolitudinis in unum coiere, & cœnobia, ideſt habitacula monachorum in commune viventium extructa ſunt, primum in eremo, poſtea in vicis & urbibus, electus eſt unus e ſenioribus, qui gregi præeſſet: qui ab ætate vel officio, quod eſt paternum, dictus eſt abbas, quod nomen utraque lingua, Hebraica & Syriaca, idem ſonat quod abbas; Hieronym. 2. in epiſt. ad Galat. cap. 4. *Abba pater, abba hebraicum eſt, id ipſum ſignificans, quod & pater: & hanc conſuetudinem in pluribus locis ſcriptura conſervat, ut Hebraicum verbum cum interpretatione ſua ponat. Cum autem abba pater Hebræo Syroque ſermone dicatur, & Dominus noſter in evangelio præcipiat, nullum patrem vocandum niſi Deum: neſcio qua licentia in monaſteriis vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquieſcamus*; Auguſtin. epiſt. 178. *Non accipiatur Paulus, qui dicit Romanis ſcribens: In quo clamamus, abba pater. In uno nomine duabus utitur linguis: dicit enim abba Græco vocabulo patrem, & Latine nominat identidem patrem*; & idem de conſenſ. evangeliſtar. lib. 3. cap. 4. in illud Marci 14. *Abba pater, ſi poſſibile eſt, transfer calicem iſtum*

Source : BIU Cujas

a me. Quod autem ipse Marcus non solum pater, sed abba pater eum dixisse commemorat, hoc est abba Hebraice, quod est Latine pater; & Chrysostom. in epist. ad Rom. homil. 14. in eadem verba: *In quo clamamus, abba pater.* ὁ δὲ βουλόμενος δεῖξαι γνησίοπαν, καὶ τῇ τῶν Ἑβραίων ἐχρήσατο γλώσσῃ· οὐ γὰρ εἶπε μόνον ὁ πατήρ, ἀλλ' ἀββᾶ ὁ πατήρ, ὅπερ τῶν παίδων μάλιστά ἐστι τῶν γνησίων πρὸς πατέρα ῥῆμα. *Hic autem ostendere volens germanam legitimamque cognationem, & Hebræorum quoque usus est lingua: neque enim solum dixit, pater, sed abba pater, quæ potissimum vox est germanorum ac legitimorum ad patrem liberorum.* Abbatis nomen commune est præfectis canonicorum regularium & monachorum; conc. Turonens. III. can. 24. *Simili modo & abbates monasteriorum, in quibus canonica vita antiquitus fuit, vel nunc videtur esse, sollicite suis provideant canonicis*, &c. Paris. VI. can. 37. *Decet, immo necesse est, ut abbates canonicorum attendant ut quid abbates vocentur.* Abbas etiam a Græcis dictus est ἀρχιμανδρίτης; nov. Justin. 5. cap. 7. Καὶ διὰ κωλύσουσιν οἱ θεοφιλέσατοι ἐπίσκοποι, ἢ οἱ γε ἀρχιμανδρίται λεγόμενοι. *Eapropter etiam hoc prohibeant Deo amabiles Episcopi, & archimandritæ nuncupati.* Et nov. 123. κελεύομεν τοίνυν τὸν ἀββᾶν ἢ τὸν ἀρχιμανδρίτην τοὶς ἐν ἑκάστῳ μοναστηρίῳ προβάλλεσθαι, μὴ πάντως κατὰ βαθμοὺς τῶν μοναχῶν. *Jubemus igitur abbatem aut archimandritam in unoquoque monasterio ordinari, non omnino secundum gradum monachorum.* Et quod archimandrita nomen dignitatis esse significat, præfecti habitantium in memoriis, idest monumentis, archimandritarum nomen vetantur assumere; Chalced. concil. act. 4. ὥστε μὴ ἑαυτοὺς ἀρχιμανδρίτας λέγειν τοὶς ἐν μεμορίοις κατοικοῦντας. *Ut non se dicant archimandritæ qui in monumentis habitant.* Archimandritæ nomen a Græco μάνδρα, quod est spelunca, quod cellæ monachorum essent in speluncis & abditis silvarum; Evagr. lib. 1. cap. 13. de Symeone Stylite. ἐν μὲν τῷ πρώτῳ φροντιστηρίῳ, ἔνθα τὰ θεῖα κατηχήθη, ἔτη ἐννέα. ἐν δὲ αὖ τῇ καλουμένῃ μάνδρᾳ ἕπτα καὶ τεσσαράκοντα. *Nam in monasterio, in quo primum divina didicit, annos vixit novem: in mandra autem (sic enim vocatur) quadraginta septem*; Idem Nicephor. lib. 14. cap. 51. Abbates patres dicti a monachis, & retro monachi filii; cap. ult. *de regul.* Augustin. de morib. eccles. catholic. cap. 31. *Hi vero patres non solum sanctissimi moribus, sed etiam divina doctrina excellentissimi, omnibus rebus excelsi, nulla superbia consulunt iis quos filios vocant, magna sua in jubendo auctoritate, magna illorum in obtemperando voluntate.* Hieronymus ad Eustoch. *Et completis orationibus, cunctisque residentibus, medius, quem patrem vocant, incipit disputare.* Et infra: *Opus diei statum est, quod decano redditum fertur ad œconomum, qui & ipse per singulos menses patri omnium cum magno tremore reddit rationem.* Abbates etiam a monachis magistri dicti, quod abbatis officium est docendi munus; Hieronym. in vit. Hilarion. *Eodem ferme tempore Hadrianus discipulus ejus de Palæstina supervenit, ubi Hadrianus infelix volens Palæstinam reverti, & pristinam sub nomine magistri quærens gloriam, multas ei fecit injurias super hoc, quia aliter locus referendi non est: hoc tantum dixerim in terrorem eorum, qui magistros despiciunt, quod post aliquantulum temporis computruerit morbo regio.*

CAPUT II.

Ætas, qualitas, ordo abbatum.

EXPOSITA significatione vocabuli abbatis, & variis appellationibus ejusdem, proximum est scire, quænam ætas, qualitas & ordo requirantur in abbate. Abbates & alii prælati regulares debent esse præsbyteri, quia habent curam animarum

marum annexam officio ; cap. 1. *de ætat. qualit. & ordin. præficiendor.* cap. *cum in cunctis*, §. *inferiora*, *de elect.* Synod. VII. can. 14. can. *quoniam*, 69. dist. Ab initio cum monachi essent extra clerum, abbates ipsi erant laici : unde abbas ponitur post ostiarium, qui est infimus ordo clericorum ; can. *a subdiacono*, 93. dist. Sed rebus in melius compositis, ne deesset in monasterio qui missam celebraret, & sacramenta fratribus ministraret, usu inolevit, ut abbas cujusque monasterii esset presbyter ; Augustin. de morib. eccles. catholic. cap. 33. *Vidi ego diversoria sanctorum Mediolani non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat, vir optimus & doctissimus. Romæ etiam plura cognovi, in quibus singuli gravitate atque prudentia & divina scientia præpollentes cæteris secum habitantibus præsunt, Christiana caritate, sanctitate & libertate viventibus.* Ita Eudoxio abbati & presbytero insulæ Caprariæ scripta est Augustini epist. 81. Paphnutium & Isidorum abbates & presbyteros Scythæ vel Scythicæ eremi, quæ est in Ægypto, memorat Cassian. collat. 18. cap. 15. *Nunc aliud abbatis Paphnutii pandamus exemplum, qui in illius insignis & ubique prædicabilis Scythioticæ eremi, in qua nunc presbyter est, secretis tanto studio semper insedit*, &c. Et infra : *Cumque celebrata omnis fuisset ex more solemnitas, querelam sancto Isidoro, qui ante hunc eundemque Paphnutium ejusdem eremi presbyter fuit, coram cunctis fratribus detulit.* Hodie abbas intra annum ad sacerdotium promovendus est, alioquin privatur ; clem. *ne in agro*, §. *cæterum*, *de stat. monachor.* Se diaconum electum in abbatem, & paulo post presbyterum ordinatum testatur Goffridus abbas Vindocinens. lib. 2. epist. 30. *Nam contra vitæ merita ordinatus levita ; deinceps vero non quidem sapientiæ doctrina abbas factus, & Romæ presbyter consecratus.* Etiam in minoribus ordinibus constitutus potest esse abbas ex dispensatione ; cap. *tuam*, *de ætat. & qualit.* Rainaldus abbas Cassinensis depositus, quod subdiaconus electus esset contra canones ; Leo Ostiens. chronic. Cassinens. lib. 4. cap. 123. Fratres hospitalis Hierosolymitani habent priorem qui presbyter esse debet ; cap. *canonica*, *de sentent. excommunic.* cap. *tuarum*, *de privileg.* Abbas debet esse 25. annorum, quæ ætas est idonea ad presbyteratum. Hodie in Gallia nominandus a Rege ad prælaturam sæcularem vel regularem saltem debet esse 27. annorum, ex concord. §. 1. *de regia ad prælatur. nominat.* Item abbas & quilibet prælatus regularis debet esse professus in ea religione, in qua eligitur in abbatem : non professus non potest eligi in abbatem, ne prius sit magister quam discipulus ; cap. *cum causam*, cap. *cum ad nostram*, cap. *officii*, cap. *cum in magistrum*, *de elect.* Arnulf. Lexovien. sermon. habito in synodo : *Regularis autem conventus accipiat patrem regulari institutione formatum, ne statuæ aureæ caput æneum tuo, quod absit, opificio dicatur affixum.* Non professus, inquam, non potest eligi in abbatem : imo non potest eligi, nisi expresse professus ; cap. *nullus*, eod. tit. in 6. nisi cum electo dispensetur a Pontifice ex causa ; d. cap. *officii*. Singulare est in ordine B. Francisci ex regula confirmata a sede apostolica, ut conversi, qui sunt laici, nullo ordine præditi, possint esse prælati : sed hoc contrario usu sublatum est propter imperitiam hujusmodi hominum, & damna ordinis inde erumpentia ; Roderic. quæst. regular. tom. 1. quæst. 16. art. 2. Abbas etiam debet esse legitimis natalibus : illegitimus non prohibetur esse monachus, sed omnino arcetur a prælaturis regularibus, ex conc. Pictavien. ; cap. 1. *de filiis presbyterorum*. can. *presbyterorum*, can. *nisi*, 56. dist. quia major idoneitas requiritur in abbate quam in monacho. Chopin. 2. monastic. tit. 3. num. 7.

Chopin. monastic. lib. 1. tit. 2. num. 10.

Source : BIU Cujas

CAPUT III.

Officium & potestas abbatum.

Officium abbatis graphice depingit Innocent. III. l. 1. epist. 8.

EXPOSITA ætate, qualitate & ordine abbatum, proximus locus subit tractandi de officio & potestate abbatum. Abbas est prælatus & ordinarius in suo monasterio & ecclesiis pleno jure subditis; cap. *ne pro defectu, de elect.* cap. *quanto, de offic. ordinar.* & habet jurisdictionem quasi episcopalem; cap. *abbates, de privileg.* in 6. Habet enim fere eandem potestatem in monachos, quam Episcopus in clericos sæculares. Abbas habet plenam & ordinariam potestatem in monachos, & hoc est quod dicitur in can. *nullam*, 18. quæst. 2. de abbate: *Ad quem potestas tota pertinere convenit.* Potestas vero abbatis alia est dominica seu œconomica, alia ordinis & dignitatis, alia jurisdictionis. Potestatis œconomicæ est administratio & dispositio bonorum monasterii: Abbas enim habet administrationem & curam omnium bonorum temporalium monasterii, & debet habere sollicitudinem omnium quæ pertinent ad divinum cultum, vel ad utilitatem monasterii; d. can. *nullam*. Unde ex hoc can. abbatis nomen potius esse sollicitudinis quam ordinis & honoris ait Glossa in cap. *tuam, de ætat. & qualit. & ord. præficiend.* Abbas habet dispensationem rerum ecclesiasticarum, non perdendi impune potestatem: non potest enim alienare res ecclesiæ, nisi ex causa necessitatis & utilitatis, & adhibito consensu capituli; clem. *monasteriorum, de reb. eccles. alienand.* Covarruv. lib. 2. variar. resolut. cap. 3. num. 9. Rebuff. tractat. de alienat. rerum eccles. num. 91. Roderic. quæst. regular. tom. 1. quæst. 28. art. 2. Nec potest in feudum dare res ecclesiæ, quæ sunt ejusdem tituli, ideſt dos ecclesiæ, nec solent in feudum dari, ex constitut. Urbani II. quæ laudatur 1. feud. tit. 2. quia in feudum vel emphyteusim datio est genus alienationis; leg. ult. C. *de reb. alien. non alienand.* cap. *ex parte, de feud.* Nihil vetat tamen ab abbate vel prælato quolibet in feudum vel emphyteusim dari, etiam sine solemnibus, res in feudum dari solitas, quia hujusmodi infeudatio non est alienatio, sed res & actus rectæ administrationis; Guid. Pap. quæst. 100. Et administratio rerum monasterii ita pertinet ad abbatem, ut monachis quoque non liceat alienare res ecclesiæ sine consensu abbatis, etiamsi mensæ distinctæ sint inter abbatem & conventum, quia sectio mensarum non mutat rei statum & communionem rerum, neque abbati adimit procurationem rerum ecclesiæ quasi communium; cap. *edoceri, de rescript.* Panormitan. in cap. *cum ad monasterium, de stat. monach.* Chopin. de S. polit. lib. 1. tit. 1. num. 15. Idem monastic. lib. 1. tit. 2. num. 16. Covarr. præd. loc. Ad potestatem ordinis pertinet ordinatio divini officii, collatio tonsuræ & minorum ordinum, & jus benedictionis. Abbatis est ordinare divinum officium & omnia quæ pertinent ad divinum cultum; d. can. *nullam*. Ejusdem est horas canonicas suis temporibus significare; regul. benedict. cap. 47. Ut in sæcularibus & regularibus ecclesiis horis debitis devote psallatur, statutum est in concilio Viennens. clem. 1. *de celebrat. missar.* Apud Græcos erat unus e fratribus nomine κανονάρχης, qui monachos de nocte excitabat pulsu ligneæ tabulæ, ut surgerent ad matutinas; Jo: Moschus limonar. cap. 11. κρούσαντος τὸν κανονάρχου τὸ ξύλον, ἐφ' ᾧ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς συναχθῆναι. *Pulsante Canonarcho lignum, quo omnes fratres convenirent.* Ex privilegio vel consuetudine abbas potest conferre tonsuram & ordines minores subditis intra septa monasterii sui, non aliis, si sit presbyter & benedictus; can. 1. & 2. 69. dist. cap. *Cum contingat, de ætat. & qualit. & ord. præf.* cap. *abbates, de privileg.* in 6. conc. Trid. sess. 23. *de reform.* cap. 10. cap. 1. *de suppl. negligent.*

Source : BIU Cujas

gent. *Prælat.* Et hoc est quod intelligit Alexand. III. in cap. 1. *de ordinat. ab Episcopo*, quandoque minores ordines a non Episcopis conferri. Vel si habendus sit pro benedicto; Chopin. monastic. lib. 1. tit. 2. num. 18. Capel. Tolos. decis. 450. Hoc jure usi olim abbates Galliæ; Gregor. Tur. de vit. patr. capite 6. apud Surium tom. 4. *Tunc abbas ista nunciis referentibus puerum clericum fecit*. Abbas quoque, si sit presbyter & benedictionem acceperit, habet jus fundendi benedictionem super monachos; Cæsarius de miracul. lib. 1. cap. 35. *Et chorum more abbatis circumiens monachis benedixit*. Ex privilegio speciali abbas etiam potest solemnem benedictionem fundere super plebem, post missarum solemnia, aut matutinas vel vespertinas preces, in ecclesiis plene sibi jure subjectis, alibi minime, nisi ex speciali privilegio; d. cap. *abbates*, & conc. Trident. d. loc. His exceptis abbas non potest episcopalia exercere, puta non potest publicam pœnitentiam injungere, missam publicam celebrare, oleum seu chrisma conficere, plebem confirmare, indulgentias concedere, ne vilescat auctoritas episcopalis; can. *pervenit*, can. *interdicimus* 16. qu. 1. cap. *accedentibus*, *de excess. Prælat.* Clerici non ordinantur sine testimonio abbatis; can. *si quis*, 58. dist. can. *monachi*, 16. qu. 1. can. *quam sit*, 18. qu. 2. Jurisdictionis sunt correctio monachorum, excommunicatio, suspensio, & alia de quibus proprium caput, quod proxime sequitur, institui par videtur.

CAPUT IV.

Officium & potestas abbatis. Ejus jurisdictio in monachos.

ABBAS habet ordinariam jurisdictionem in monachos. Hoc jure proprium abbatis est recipere professionem monachorum; cap. *porrectum*, cap. *ad apostolicam*, *de regular.* de quo fusius suo loco. Abbatis est conferre professis beneficia regularia; cap. *cum singula*, *de præbend.* in. 6. clement. *ne in agro*, §. *cæterum*, §. *sane prioratus*, *de statu monach.* Ad abbatem pertinet correctio monachorum, & ejus est convocare capitulum pro corrigendis fratribus; cap. *nimis prava*, *de excess. prælatorum*, ubi notantur Episcopi, quod capitula & scrutinia in locis fratrum, pro his corrigendis, se facturos interminantur. Abbatis est monachos excommunicare; cap. *cum in ecclesiis*, *de major. & obedient.* cap. *quanto*, *de offic. ordinar.* cap. *sicut*, *de simonia*; & suspendere, quia suspensio & excommunicatio ejusdem sunt jurisdictionis; cap. *quærenti*, *de V.S.* Monachos, qui aliquod delictum admiserant, ad tempus ab altari arcebat Eulogius abbas & presbyter; Sozomenus lib. 6. cap. 28. Idem de Arsisio narrat Nicephorus lib. 11. capite 37. Idem de Bernardo in ejus vitæ lib. 1. cap. 11. *Agebatur solemnitas quædam præcipua, & frater aliquis, quem pro secreta culpa ab altaris sacri communione suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens, ad manum ejus cum cæteris nimium præsumptuosus accessit*. Monachi vero excommunicari vel suspendi ab abbate non possunt, nisi ob graviora delicta, & præmissa monitione; cap. *reprehensibilis*, *de appellat.* can. *abbates*, 18. qu. 2. Abbatis est monachos fugitivos requirere, eosque ad claustrum reducere, salva ordinis disciplina; d. cap. *quanto*, cap. ultim. *de regular.* cap. *a nobis*, *de apostat.* Abbas monachos, si se in claustro percusserint, disciplinæ subdere debet, & post correctionem eos absolvere, ne eis detur occasio evagandi; cap. *monachi*, *de sentent. excommunicat.* cap. *religioso*, eodem tit. in 6. Abbas habet coercitionem monachorum per virgas vel flagella: unde plerumque abbates habebant virgam ad manum; Gregor. dialogor. lib. 1. cap. 2. *Quadam namque die is, qui post venerabilis Honorati exitum monasterii regimen tenebat, contra eundem venerabilem Libertinum in gravi iratum diu exarsit, itaut eum manibus cæderet: & quia virgam, qua eum ferire posset, minime invenit, compre-*

Source : BIU Cujas

henſo ſcabello ſuppedaneo faciem ei ac caput intudit. Et idem lib. 2. cap. 4. ſcribit de monacho vago & errone, qui ex quo a beato Benedicto virga percuſſus eſt, in monaſterio conſtans & ſtabilis fuit; & Petrus Damiani in vita ſancti Romualdi cap. 4. *Marinus vero virgam in dextera gerens, Romualdo e diverſo ſedenti ſiniſtram capitis partem ſæpiſſime verberabat*. Ad fores Nitrienſis eccleſiæ conſitas fuiſſe tres palmas, quarum e ſingulis flagellum penderet: unum ad correctionem monachorum, ſecundum & tertium ad animadverſionem latronum & advenarum, narrat Pallad. hiſtor. lauſiac. capite 6. Quandoque abbas monachos etiam palma in os percutiebat, patientiæ ipſorum fortius exercendæ cauſa; de abbate Paulo refert Caſſianus collat. 19. cap. 1. *Sub occaſione iſtius tarditatis prædictus abbas Paulus, qui inter turbas miniſtrantium fratrum ſollicite diſcurrebat, exerta manu palma eum ſub omnium percuſſit intuitu*. Etiam Epiſcopis frequens fuit id genus coercitionis virgarum in clericos; Auguſtinus epiſtola 159. ad Marcellinum Comitem: *Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſervaſti, quando tantorum ſcelerum confeſſionem, non extendente equuleo, non ſulcantibus ungulis, non urentibus flammis, ſed virgarum verberibus eruiſti: qui modus coercitionis & a magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus, & ſæpe etiam in judiciis ſolet ab Epiſcopis adhiberi*; can. *circumcelliones*, 23. qu. 5. Abbas habet coercitionem monachorum in his quæ pertinent ad diſciplinam regularem, & quæ intra clauſtrum admittuntur; in aliis vero, quæ committuntur extra clauſtrum, & gravioribus delictis, quæ pœnis legum vel canonum digna ſunt, cognitio pertinet ad Epiſcopum; can. *hoc tantum*, 18. qu. 2. can. *ſi quis* 58. diſt. can. *de perſona*, 11. qu. 1. cap. *reprehenſibilis*, *de appellat.* cap. *monachi*, cap. *univerſitatis*, *de ſentent. excommunicat.* concilium Tridentinum ſeſſ. 25. *de reformat.* cap. 14. Abbas quidem habet ordinariam poteſtatem juxta regulam: tamen ex cauſa poteſt diſpenſare cum monacho, ut modicum retineat ad uſum ſuum, reſervata proprietate monaſterio, quia monachus nihil poteſt habere proprium; cap. *cum ad monaſterium*, *de ſtatu monach.* Abbas habet totam poteſtatem in monachos; can. *nullam*, 18. qu. 2. unde religioſus non poteſt conſentire electioni de ſe factæ in abbatem, vel prælatum alterius monaſterii, ſine conſenſu abbatis, quia nec velle nec nolle habet, ejuſque arbitrium non ſua, ſed illius, quem vice Dei ſupra caput ſuum poſuit, & cujus imperio ſe ſubjecit, voluntate dependet; cap. *quorumdam*, cap. *ſi religioſus*, *de elect.* in 6. clement. ultim. eod. tit. Anſelmus abbas Beccenſis, & poſtea Cantuarienſis Archiepiſcopus, lib. 2. epiſt. 42. Lanfranco monacho ejuſdem cœnobii: *Antequam donum abbatis acciperes, dicebam tibi & aliis ſecrete & publice, corde & ore, me nolle ut acciperes, non approbare, non conſulere, nunquam me eſſe præcepturum, & ſi ſine juſſione mea acciperes, numquam te benedictionem abbatis ab ullo Epiſcopo meo aſſenſu eſſe accepturum*. Et infra: *Non enim intrat monachus in abbatiam per rectitudinem, qui non intrat per regularem electionem & per obedientiam*. Et idem lib. 3. epiſt. 32. Gervino Epiſcopo Ambianenſi: *Frater ille Normannus eccleſiæ noſtræ profeſſus, quem abbatem electum eſſe mihi mandaſtis, & cujus ordinationi me aſſenſum præbere ſuadetis, me & fratribus eccleſiæ ignorantibus trans mare abiit, ut nec iter ejus nec cauſam itineris ejus agnoſceremus. Quapropter nec vos, ut literis veſtris intimatis, eum ſine aſſenſu noſtro ordinare debetis, nec ego in hoc aſſenſum præbeo, nec præbere debeo, in quantum intelligere queo*. Abbas habet poteſtatem in monachos & ſubditos regulares, ſed non habet juriſdictionem in laicos, ideſt colonos poſſeſſionum vel eccleſiarum monaſterio ſubjectarum: ideo non habet cognitionem cauſarum matrimonialium, inter eos ſcilicet; cap. *accedentibus*, *de exceſſ. Prælat.* niſi ex privilegio ſpeciali vel conſuetudine; cap. *auditis*, *de præſcriptionibus*; quia cognitio hujuſmodi cauſarum eſt Epiſcopi; cap. *ad hoc*, *ut lit. non conteſtat.* cap. *litteras*, *de reſtitut. ſpoliat.* cap. 1. *de conſanguinit. & affinitat.*

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT V.

Jurisdictio Episcopi in monachos.

QUÆNAM sit jurisdictio abbatis in monachos, proximo capite quæsitum est: nunc videamus quænam sit jurisdictio episcopalis in eosdem. Jure antiquo abbates & monachi omnes parebant Episcopo diœcesano; synod. Chalced. can. 4. ἔδοξεν τοὺς καθ' ἑκάστην πόλιν καὶ χώραν μοναζοντας ὑποτετάχθαι τῷ Ἐπισκόπῳ. *Placet eos qui per singulas civitates vel regiones in monasteriis sunt, subjectos esse Episcopo*; can. *qui vere*, 16. qu. 1. Qua de causa eodem canone vetitum est, ne monasteria ædificentur sine consensu Episcopi; can. *quidam*, 18. qu. 2. de quo irati Eutychiani monachi multas ob concilium Chalcedonense in Palæstina turbas excitarunt; Evagrius lib. 2. cap. 5. Quam insane & religioni parum congruenter, tacere non sustineo: Chalcedonenses enim canones jus novum non continent, sed antiquum tuentur. Monachos enim ab origine fuisse subjectos Episcopis, variis locis probatur. Episcopalem potestatem in monachos vindicavit Theophilus Alexandrinus Episcopus, cum monachos quosdam ex eremo accivit, ut eis uteretur in administrationem ecclesiæ: & cum verbis suadere non posset, auctoritate episcopali eos coegit, & clericos ordinavit; Socrates lib. 6. cap. 7. ὡς Ἐπίσκοπος δὲ ὅμως καὶ προσηνάγκασεν. *Ut Episcopus coegit*. Eadem auctoritate usus est Episcopus, cum rogante sorore Pior monachum Ægyptium, qui voto se obligarat, ne quemquam e suis unquam oculis aspiceret, ad se evocavit, scriptis ea de re litteris ad abbatem, ut ad se Pior mitteretur. Paruit monachus, cum non posset illis contradicere: & ubi in patriam pervenit, stans pro foribus ædium paternarum sorori clausis oculis se in conspectum præbuit, & paulo post recessit, & jussum Episcopi implevit, salva religione voti; Sozomenus lib. 6. cap. 29. Ægyptii monachi eadem demissione & obsequio parebant Episcopo, quo clerici. Eadem erat potestas Episcopi in monachos, quæ in clericos: & singulis annis epistolæ Episcopi Alexandrini per universas Ægypti ecclesias & monasteria dirigebantur, quibus initium quadragesimæ & dies Paschæ designaretur; Cassianus collat. 10. cap. 2. Monachi erant omnino in potestate Episcopi; concil. Aurelianens. I. can. 11. *Abbates pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant; & si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur*; can. *abbates*, 18. qu. 2. Omnimoda correctio monachorum spectabat ad Episcopum, etiam in his quæ spectabant ad regulam & disciplinam regularem. Hæc enim est vera & sanior sententia; can. 50. concili Toletani IV. qui refertur in can. *hoc tantum*, 18. qu. 2. *Sed hoc tantum sibi in monasterio vendicent sacerdotes, quod præcipiunt canones: hoc est monachos ad conversationem sanctam præmonere, & abbates aliaque officia constituere, atque extra regulam facta corrigere*. Inepta & lusoria distinctio interpretum, qui volunt ex his canonibus jurisdictionem Episcopi in monachos locum habere tantum in his quæ admittuntur extra regulam, idest foris & extra claustrum: hi enim canones plenissimam jurisdictionem tribuunt Episcopo in monachos, etiam in admissis contra regulam, saltem in gravioribus. In levioribus enim delictis haud dubie coercitio erat abbatis, ut concedit ipsa glossa in d. canon. *hoc tantum*, in cæteris cognitio erat Episcopi: quod enim dictum est in utroque canone *extra regulam*, idem sonat ac *contra regulam*, ut in can. *præsens*, 20. qu. 3. extra voluntatem fieri dicitur, quod fit contra voluntatem, & alibi extra legem quod contra legem; Petron. in Satyric. *O Dii Deæque, quam male est legem extra viventibus!* Ne credas me indulgere Episcopis, passim occurrunt insignia vestigia jurisdictionis episcopalis in monachos;

Source : BIU Cujas

Isidorus Pelusiot. lib. 1. epist. 149. Episcopi officium esse ait, Ἐπισκοπεῖν τὰς τῶν μοναχῶν ὀλιγωρίας, *speculari monachorum negligantias*. In concilio Chalcedonensi contumaciæ simul & hæresis damnatus Eutyches Archimandrita, qui in synodum vocatus a Flaviano Patriarcha Constantinopolitano, respondit se monasterio tanquam sepulcro teneri, inde egredi non posse: τρόπῳ δέ τινι ὡς ἐν τάφῳ διατρίβειν ἐν τῇ μονῇ, ut fertur act. 1. ipsius synodi. Olim etiam ordinatio & institutio abbatum erat penes Episcopum, ex ordine Romano, & d. can. *hoc tantum*, d. can. *abbates*, can. *accedens*, 50. dist. can. *si quis*, 58. dist. Etiam hodie benedictio abbatum pertinet ad Episcopum; cap. *cum inter R. seniorem*, *de elect.* cap. *statuimus*, *de supplend. negligent. Prælator.* Et in argumentum subjectionis & obedientiæ, abbates ante benedictionis munus acceptum solebant Episcopis edere subjectionis & obedientiæ professionem, cujus formulam abbatibus cisterciensibus dedit Honorius III. in cap. *ne Dei ecclesiam*, *de simon.* Ejusdem subjectionis singulare argumentum est, quod abbates ad pedes Episcoporum provolvi consueviſse indicat epistola Acacii & Pauli Archimandritarum Syriæ ad Epiphanium Salamynæ Cypri Episcopum, qua significant se in votis habere eum videre, & ad ejus pedes accidere: αὐτοὶ γενόμενοι πρὸς τοὺς παίδας σου. Jure antiquo ex his plenissima erat jurisdictio Episcoporum in abbates & monachos, nec eam detrectabant, immo lubenter & reverenter amplectebantur abbates & monachi. Sed ex quo ordinatio abbatum desiit esse apud Episcopos, & abbates eligi cœpere a suis, quod jam a Pelagio I. statutum est; can. *abbatem*, 18. qu. 2. Inde paulatim excussa potestas episcopalis in monachos, monachis Episcopum quasi alienum despicientibus; & jurisdictio episcopalis, quæ erat plenior in monachos, variis artibus & technis tentata, primum commento divisionis jurisdictionis episcopalis in legem diœcesanam, & legem jurisdictionis. Hac enim semel audita, monasteria quidem manserunt in potestate Episcopi quoad ea quæ sunt jurisdictionis, nisi specialiter essent exempta; can. *monasteria*, 18. qu. 2. cap. *cum venerabilis*, *de religios. domibus*; cap. *dilectus*, *de offic. ordinar.* De cætero monasteria soluta sunt a lege diœcesana in multis, puta a jure processionis publicæ & popularis conventus; can. *si ex laicis*, 10. qu. 1. a præstatione cathedratici; can. *inter cætera*, 10. qu. 3. vel quotæ oblationum quæ a fidelibus fiebant, ut egestati monachorum consuleretur; can. *cum pro utilitate*, 16. qu. 1. Sed paulo post fere in totum corruit jurisdictio episcopalis in monachos pontificiis exemptionibus monachorum, quæ valde increbuerunt a temporibus Gregorii I. can. *quam sit necessarium*, can. *luminoso*, 18. qu. 2.

CAPUT VI.

Abbates commendatarii. Origo & abusus commendarum.

QUAMDIU genius regularis disciplinæ viguit, non monachus, ideſt non professus, puta clericus sæcularis cujusque ordinis, in abbatem eligi non potuit; can *presbyteros*, 16. qu. 1. cap. *cum causam*, cap. *cum in magistrum*, *de elect.* & singula monasteria habebant proprium abbatem regularem, nec poterat unus & idem abbas præesse diversis monasteriis; can. *monachum*, 20. qu. 4. can. *unum abbatem*, 21. qu. 1. Sed vitio sæculi & nimia indulgentia Principum factum est, ut plures abbatiæ uni & eidem abbati traderentur ob gratiam Principis vel merita de republica: una scilicet in titulum & nomine abbatis, aliæ procurationis seu custodiæ nomine, unde cœpit usus commendarum. Hilduino abbati sancti Dionysii & archicapellano palatii a Ludovico Pio concessæ

sunt

Source : BIU Cujas

sunt procurationis nomine abbatiæ sancti Medardi Sueſſionenſis & ſancti Germani Pariſienſis; Aymonius lib. 4. cap. 114. *Ipſe autem venerabilis abbas præfatus Hilduinus inter plurima, quæ ei auguſtali benignitate commiſſa fuerant monaſteria, habebat procurationem cœnobii nobilis in proſpectu urbis Sueſſorum, quod Clotharius quondam Rex Francorum filiuſque ejus Sigebertus, in honorem beatiſſimi Medardi confeſſoris Chriſti, magnis conſtruxerant ſumptibus, in quo & ejus ſacratiſſima tumulaverant membra. Simili modo prædictus abbas poſt deceſſum Irminonis regebat locum ſancti Vincentii levitæ & martyris in ſuburbano urbis Pariſiacæ, ubi pretioſus Chriſti confeſſor Germanus requieſcit*, &c. Eodem & pejori vitio temporis abbatiæ commendatæ ſunt Epiſcopis cuſtodiæ ſeu procurationis nomine. Abbatiam ſancti Germani, vacantem morte Hilduini abbatis, Ebroino Pictavienſi Epiſcopo conceſſit idem Ludovicus Pius, commendæ ſeu procurationis nomine; idem Aymoinus lib. 5. cap. 19. *Imperator porro præfatum Epiſcopum in Aquitaniam cum multis gratiarum actionibus remiſit, dans ei regimen abbatiæ ſancti Germani Pariſienſis: nam Hilduinus abba vita deceſſerat*. Abbatiam ſancti Galli apud Helvetios una cum epiſcopatu Aquileienſi tenuit Udalricus; Bertoldus Conſtantienſis presbyter in chronic. ad ann. 1093. *Dominus Udalricus, qui abbatiam ſancti Galli & Aquileienſem Epiſcopatum, non intrando per oſtium obtinuit*. Etiam in urbem Romam jam a temporibus Nicolai I. irrepſit idem vitium. Zachariam Epiſcopum Anagninum procuratorem ſeu adminiſtratorem fuiſſe monaſterii ſancti Andreæ ad clivum Scauri in urbe, quod a beato Gregorio in ædibus propriis extructum eſt; Joannes diaconus ipſius vitæ lib. 4. cap. 93. *Reverendæ quoque memoriæ Nicolai Pontificis tempore regimen ejuſdem monaſterii Zacharia civitatis Anagninæ Præſule, ſicut hodie ſupereſt, procurante*. Et idem cap. 97. ejuſdem libri: *Zacharia Epiſcopo, de quo præfatus ſum, Gregoriani monaſterii curam gerente*. Abbatiam Abbendonienſem Gothofredo Epiſcopo S. Aſaph in Wallia cuſtodiæ nomine conceſſit Henricus II. Rex Anglorum; Roger. Hovedenus ad ann. 1175. *Henricus II. Gothofredo Epiſcopo S. Aſaf in Wallia dedit abbatiam Abbendoniam vacantem in cuſtodiam, donec ad propriam ſedem, quam deſerere coactus fuerat, rediret*. Inde jam a temporibus Leonis IV. Italia peſſumdata infeſtis Sarracenorum armis, & pleriſque eccleſiis paſtore deſtitutis, ne vacuæ & miniſterii expertes jacerent, facile a Leone IV. viro piiſſimo conceſſum eſt, ut quis plures eccleſias ſæculares vel regulares obtineret, unam in titulum, alteram in commendam; can. *qui plures*, 21. qu. 1. Res eo corruptelæ pervenit, ut plures epiſcopatus uni concederentur diverſis nominibus: unus in titulum, alter in commendam; Albertus Krantzius metropol. lib. 3. cap. 37. *Giſelerus pridem Mersburgenſis Epiſcopus perfecit apud Ottonem Imperatorem Rufum, ut a minori ad majorem aſſumeretur eccleſiam, (ea eſt Magdeburgenſis) minore tamen non relicta; ſcandalumque peperit res illa ætate incompoſita, ut duabus eccleſiis unus eſſet Pontifex, hoc eſt, unus ſponſus duabus ſponſis. Id vero ætas noſtra jam deſiit pro frequentia mirari, quod paſſim cernimus alteram alteri eccleſiæ in una perſona accedere, ut habeat alteram in titulum, alteram vero in commendam*, &c. Commendæ ab initio, quod tolerabilius erat, admittebantur ad tempus, puta ſex menſium, ut eccleſiæ vacanti conſuleretur, & interim de idoneo paſtore provideretur; cap. *nemo, de elect. in 6*. Sed nimia indulgentia Pontificum commendæ, quæ temporales erant, & brevioris temporis lineis circumſcribebantur, deſiere in perpetuas, & lues ita late ſerpſit, ut malum inſanabile factum ſit. Aliquando etiam abbatiæ commendæ nomine clericis ſæcularibus datæ ſunt, ob defectum regularium; Innocentius III. epiſt. 4. regiſtr. 13. *Cum dilectus filius B. titulo S. Suſannæ presbyter Cardinalis, tunc apoſtolicæ ſedis legatus, Sebaſtienſi Epiſcopo, ſalvo mandato noſtro, cuſtodiam monaſteriorum Montis ſancti, quæ ad ſedem apoſtolicam immediate pertinere dicuntur, duxerit committendam*, &c. Clemens V. commendas ſæculares beneficiorum regularium exhor-

Source : BIU Cujas

ruit; earumque ſublatione initia pontificatus conſecravit; extravag. 2. *de præbend.* Sed eas reſtituere Urbanus VI. & Bonifacius IX. quos ſecutus eſt Paulus II. qui poſtridie ordinationis ſuæ a Cardinali Portuenſi monitus, ne latius fœdam labem eccleſiæ ſerpere ſineret, reſpondit monaſteria quingenta & amplius a pontificatu Callixti III. in eum diem commendata clericis ſæcularibus, ex Jacobi Papienſis epiſtola ad Franciſcum Spinulam; Chopin. 1. monaſtic. tit. 1. num. 14. His auctoribus peſſimus uſus commendarum perpetuarum invaluit in hunc diem, hoc linimento adhibito, quod commendis aliquis modus impoſitus eſt, ne diſciplina regularis per eas in totum labefactetur. Nimirum abbates commendatarii quidem gaudent commodo fructuum, quaſi titulares, etiam ipſa collatione beneficiorum & juribus honorificis: puta judices dantur a ſummo Pontifice, & mandata apoſtolica exequuntur, vocantur ad Synodos diœceſanas & provinciales. Sed non habent penes ſe correctionem & diſciplinam religioſorum: ea enim pertinet ad priorem clauſtralem; cap. *cum ad monaſterium*, §. *prior*, *de ſtat. monachor.* Nec poſſunt recipere profeſſionem monachorum, inſtituere vel amovere priorem clauſtralem, niſi ſint Cardinales, quibus abbatiæ pleniori & pinguiori cum jure commendantur; Chopin. lib. 1. monaſtic. tit. 1. num. 2. Idem de doman. lib. 3. tit. 28. in fin. Canut. lib... cap. 7. 28. 29. Loetius in litt. R num. 40. & ibi Brodæus. Immo & commendis perpetuis hic modus impoſitus eſt, ut ſolus ſummus Pontifex valeat commendare beneficia in perpetuum; cap. *dudum* 2. *de elect.* d. cap. *nemo*, eod. tit. in 6.

CAPUT VII.

Abbates laici.

VITIO ſæculi in pejus ſemper ruente, etiam abbates laici viſi ſunt paſſim in monaſteriis. Laborante republica, & fiſco diutius bellis tum civilibus, tum Sarracenicis exhauſto, Carolus Martellus primus, cum non haberet unde ſtipendia militibus præſtaret, Comitibus & militibus decimas, eccleſias, & monaſteria jure beneficii ad tempus vel in perpetuum poſſidendas aſcripſit: quem caſum eccleſiarum deplorat Bonifacius Moguntin. epiſt. 131. ad Zachar. Papam, & Hincmarus in vit. B. Remigii apud Surium 13. januar. Carolus M. etſi rerum eccleſiæ ſtudioſiſſimus defenſor, iniquitati temporum conſulens, æque Comites, & viros nobiles abbatiarum beneficio ſibi conciliare conatus eſt: & hoc ſenſu abbates, ideſt beneficiarios laicos quamplures per Aquitaniam inſtituit; Aymoin. lib. 5. cap. 1. *Carolus ordinavit per totam Aquitaniam Comites abbateſque, necnon alios plurimos, quos Waſſos vulgo vocant.* Et idem eod. lib. cap. 34. *Quibuſdam abbatiolas, ſicut erant, integras dedit; quibuſdam de abbatia martiniana beneficiola donavit.* Eodem beneficii genere Comites ſibi obſtrinxit & Ludovicus P. Idem Aymoin. lib. eod. cap. 36. *Ludovicus quos potuit conciliavit ſibi, dans eis abbatias, Comitatus & villas.* Carolus Calvus quoque bellis civilibus attritis rebus, Comitibus & laicis, quo in obſequio continerentur, abbatias paſſim diſtribuit, ut Odulfo Comiti dedit cellam S. Judoci (*S. Joſſe*) ademptam cœnobio Ferrarienſi; Lupus Ferrar. epiſt. 88. Unde manavit ut Comites & alii viri militares monaſteriorum incubatores abbatum nomen ſuum facerent. Hoc ſenſu abbates dicuntur apud Aymoin. laici, quos abbatiis donavit Carolus M. Hoc ſenſu Robertus, & poſt eum Hugo, ut Comites Pariſiorum, & Duces Francorum, & cœnobii ſancti Germani Pariſienſis beneficiarii, abbates ſeſe inſcribebant; Aymon. lib. 5. cap. 34. *Tamen vigore decedente Regum Robertus Comes Pariſiorum, qui Marchio Francorum vocabatur, frater videlicet Odonis Regis*

Source : BIU Cujas

gis, necnon Hugo magnus, quin etiam usque ad tempora Roberti Regis, ea quæ abbates accipiebant, sibi addixerunt, & statuentes decanos monachis sibi nomen abbatis usurpaverunt. Et idem eod. lib. cap. 33. *Interea baptizati sunt quidam Normanni ab Hugone abbate & Marchione, & Hugo Capetius postea Rex Francorum abbicomes vocabatur.* Gerbert. epist. 17. ad Geraldum abbat. Aureliacens. *Qui status regnorum penes vos sit, scire cupit, & an Hugo, quem vestra lingua abbicomitem dicitis, uxorem duxerit.* Hoc etiam sensu Hucbertus Comes, germanus Thietbergæ Reginæ, abbatem se nuncupabat; Regino Prumiens. lib. 2. chronic. *Lotharius Hucberto abbati inter juram & montem Jovis commisit, eo quod tunc fidelissimus putaretur, utpote affinitate conjunctus propter sororem Thietbergam.* In concilio Rhemensi sub annum Christi 893. celebrato notatur Balduinus Comes Flandrensis, quod res monasteriorum & nomen abbatis usurparet: de quo Flodoard. lib. 4. hist. cap. 7. ex litteris Fulchonis Archiepiscopi Rhemensis. *Quod ecclesiastica simul & legalia jura contemneret, res ecclesiasticas & honores sibi non concessos invaderet, locum sacri monastici ordinis pervadens, & abbatis sibi nomen usurpans: unde communi decreto Episcoporum judicatum fuerat, eum auctoritatis canonicæ anathemate feriendum.* Denique ea ætate laici monasteriorum subsessores abbates Comites dici non erubescebant; Balderic. Noviomens. lib. 1. chronic. Camerac. cap. 70. *Tunc temporis abbas comes abbatiunculam B. Humberti, cui Episcopum Stephanum Rex Carolus præfecerat, possidebat, ipsamque regiam ac locupletem abbatiam sanctissimi Gaugerici cum omnibus appendiciis sibi beneficiatam de regio jure tenebat.* Adeoque turpiter rebus sacris abutebantur hujusmodi abbates laici, ut decanos imponerent monachis, eisque relicta particula, reliquum sibi adscriberent, ut ex Aymoino observatum est: necnon in ipsis monasteriis cum uxore & liberis & servorum grege & apparatu venatico habitarent; Synod. Meldens. can. 10. *Perventum est si quidem ad nos, quod auditu lugubre & dictu nefas actuque horribile ac nimis triste dignoscitur, quia contra omnem auctoritatem, contra patrum decreta & totius Christianæ religionis consuetudinem, in monasteriis regularibus laici in medio sacerdotum & levitarum ac cæterorum religiosorum virorum, ut domini & magistri resideant, & velut abbates de illorum vita & conversatione decernant.* Et conc. Trosleian. can. 3. *Nunc autem in monasteriis Deo dicatis monachorum, canonicorum & sanctimonialium, abbates laici cum suis uxoribus, filiis & filiabus, cum militibus morantur & canibus.* A regibus autem dabantur abbatiæ laicis, vel in allodium; Synod. Meldens. can. 41. *Providendum est regiæ majestati, ut monasteria quæ & infra & nunc in allodium sunt data, quapropter omnis exinde religio funditus est eversa, qualiter vota fidelium inconvulsa permaneant.* Et ead. synod. can. seq. *Monenda est solertia regia, ut strenuos & fideles missos per regnum sibi commissum dirigat, & investigent ac diligenter imbrevient res ecclesiasticas, quas per subreptionem atque ignorantiam quorumcumque in allodium ipse aut pater suus donavit.* Vel in beneficium seu feudum, sub onere servitii militaris; Annal. Fuldens. ad ann. 881. *Rex* (is est Carolus III.) *post Pascha in Galliam profectus, Hugonem HLotharii ex Waldrada filium ad se venientem in suum suscepit dominium, & ei abbatias & Comitatus in beneficium dedit, ut ei fidem servaret.* Hic est Hugo abbas, de quo Joannes VIII. epist. 132. & 305. & Hincmar. epist. ad Ludovic. Balb. cap. 7. & Baldericus præter locum modo laudatum lib. 1. cap. 70. de monasterio Altimontis: *Supervenientibus autem causis diversarum tempestatum, quas legimus, Comitibus in beneficium traditum est, & ad tantum casum paulatim devolvitur, ut monachis quidem egestate coactis, paucorum clericorum custodiæ mandaretur.* Unde factum est ut Comites abbates mansus vel prædia abbatiarum militibus seu clientulis suis in subbeneficium seu retrofeudum darent. Aymoin. lib. 5. cap. 34. *Et statuentes decanos monachis sibi nomen abbatis usurpaverunt. Ea vero, quæ tunc sibi ex rebus ecclesiasticis vin-*

Source : BIU Cujas

dicarunt, propriis militibus distribuerunt, & juri ecclesiastico subtraxerunt. Et Notgerus in vit. S. Laudoaldi apud Surium 19. mart. *Post Normamicam autem repulsionem Thietboldus locum prælibatum, ubi corpora sanctorum erant reposita, a Comite Flandrensi abbatiam sancti confessoris Christi Bavonis tenente, accepit jure beneficii, post eum Adelgaudus.* Nec solum militiæ, sed etiam mundo muliebri, & Reginarum illustriumque matronarum sumptui inserviere abbatiæ. A Carolo Simplici defecit Hugo Comes Parisiensis, quod Hagavoni Comiti, consiliorum omnium participi, ereptam Rothildi socrui suæ Calensem abbatiam virginum transcripsisset, ut narrat Flodoard. ad ann. 922. Laudunensi abbatia Gerbergam matrem multavit Ludovicus Transmarinus, quod se inscio Heriberto Comiti Veromanduensi enupsisset; auctore eod. Flodoard. ad ann. 951. Nec sine stupore dicam, quod fœdam hanc labem tulerunt aut dissimularunt ipsi Pontifices. Extat Adriani II. epist. 8. ad Lotharium, qua eum hortatur ut Thietbergæ a toro repulsæ, donec ei concilietur, abbatias, quas promiserat, præstet in sumptum alimoniæ: *Habeatque in potestate sua ipsa abbatias, quas ei dare ipse ore proprio promisisti, de quarum sumptibus atque reditibus necessaria possit habere stipendia dignaque subsidia.* Nec æquior fuit sors monasteriorum in oriente. Militibus passim monasteria concessit Constantinus Copronymus, pulsis inde monachis. Zonar. in Copronymo, de Dalmatæ monasterio: Græci μονὴν vocant, ἀφ' ἧς ἀπελάσας τοὺς μοναχοὺς, στρατιωτῶν αὐτὴν πεποίηκε καταγώγιον: *quod pulsis monachis, militum diversorium fecit.* Idem Paul. Diac. lib. 22. *Monasteria vero, quæ in gloriam Dei & salvandorum refugium effecta sunt, domos fere communes fautoribus suis militibus sanciebat.* Et ante non levis conjectura est, moris fuisse ut ab Imperatoribus monasteria traderentur sæcularibus, quod synod. Chalcedonens. can. 24. vetat ne monasteria semel Deo dicata fiant κοσμικὰ καταγώγια, *secularia habitacula.* Quod repetiit synod. Nicæn. II. can. 23. forte nondum sublato abusu donationis monasteriorum in usus sæcularium. Laudanda inter mala tempora Ottonis Magni virtus, qui in summo rerum discrimine Comitem Bavariæ Laurishamensem abbatiam in beneficium deposcentem constantius repulit, palam contestatus se nequaquam daturum sanctum canibus; Luitprand. Ticinens. lib. 4. cap. 15. & abbas Urspergens. in Othon. I.

CAPUT VIII.

Prior conventualis, ἡγούμενος.

ALIA sunt monasteria quæ habent abbatem; alia quæ priorem conventualem, qui nullum supra se habet abbatem, cap. *monachi, de stat. monach.* clem. *ne in agro*, §. *cæterum, de stat. monachor.* Nec hoc peculiare Latinis. Etiam Græci distinxere monasteria, quibus præerat abbas, ab his quibus præfectus erat ἡγούμενος. Synod. Nicæn. II. can. 14. ἀναγνώστου δὲ χειροθεσίαν ἀδικά ἐστιν ἐν ἰδίῳ μοναστηρίῳ ἢ μόνῳ ἐκάστῳ ἡγουμένῳ ποιεῖν. *Lectoris autem manuum impositionem licet in proprio monasterio etiam soli unicuique præfecto monasterii facere.* Male interpres vertit *abbati*; can. *quoniam*, 69. dist. Evagr. lib. 3. cap. 19. Κύριλλος ὁ τῶν ἀκοιμήτων καλουμένων ἡγούμενος. *Cyrillus præfectus monachorum, quos insomnes seu vigilantes vocant.* Hinc ἡγουμενεία, præfectura monasterii. Balsam. in d. can. 14. syn. Nicænæ II. Unde posteriores Latini, qui Græcis pro Latinis uti affectarunt, hujusmodi præfectum monasterii Hegumenum dixere. Paul. Diac. lib. 19. *Et Gregorius Cappadox, qui & Clusuriarches extiterat, deinde monachus factus, & Hegumenus Flori.* Idem lib. 23. de Constantino & Eirene: *Qui direxit Petrum Vicedominum ecclesiæ, & Petrum Hegumenum S. Sabæ*

Source : BIU Cujas

Sabæ. Et idem eodem lib. *Eirene, cum secundo imperare cœpisset, confestim direxit Dorotheum Hegumenum Chrysopolitanum*. Idem lib. 24. *Et multis trophæis factis misit ad Aaron metropolitam synodorum, & Petrum Hegumenum Gybei*. Et idem rursus eod. lib. *Theodorus autem Hegumenus studii, & Joseph frater ejus Archiepiscopus Thessalonicensis*. Et Anastasius in Hadriano I. *Direxit ejus ter beatitudo ad eundem Desiderium Regem suos missos ad easdem recipiendas civitates, scilicet Pardum religiosum Hegumenum beati Sabæ, & Anastasium primum defensorum*. Idem in Leone III. *Sicut ipse Hegumenus monasterii sancti Erasmi professas est*. Olim idem præpositus dicebatur; cap. *scriptum, de elect.* cap. *litteras, de conces. præbend.* hodie prior conventualis. Hic ab abbate distat sola fere appellatione: nam eadem est potestas prioris conventualis, ac abbatis. Prioris conventualis est monachos corripere, excommunicare, suspendere; cap. *cum in ecclesiis, de majorit. & obedient.* ut abbatis. Prior conventualis eligitur sicut abbas, sed investitura pertinet ad abbatem ex consuetudine; d. cap. *litteras*, d. cap. *monachi*. Prioratus conventualis est beneficium electivum, nisi aliud sit de consuetudine; clem. *et si principalis, de rescript.* Prior conventualis habet dignitatem; Oldrad. consil. 281. Hinc potest esse judex apostolicus, idest potest delegari a summo Pontifice ad exequenda mandata apostolica; clem. *et si principalis, de rescript.* Nam vocatur quandoque ad electionem Episcopi; d. cap. *scriptum*. Ad capitulum provinciale vocantur abbates, & priores abbates proprios non habentes; cap. *in singulis, de stat. Monach.* & dignitatis causa prior conventualis dicitur prior major vel summus prior; in vit. D. Gosuini lib. 1. cap. 22. *Et cum opportunitas accidisset, in summum est priorem sublimatus*. Et quia præpositus habet curam animarum, debet esse presbyter; can. *innovamus*, 60. dist. cap. 1. *de ætat. qualit. & ordin. præf.* saltem intra annum; in eo enim servatur cap. *licet canon, de elect.* in 6. Quare ut sit presbyter intra annum, debet esse major 25. annis; d. clem. *ne in agro*, §. *cæterum*. In ordine Præmonstratensi olim erant præpositi, nunc abbates; Cæsarius de miracul. lib. 4. cap. 62. *Et scholasticus tantum habitum suscepit, qui non multo post ejusdem cœnobii factus est præpositus*. Nondum enim in ordine Præmonstratensi erant abbates. In ordine canonicorum regularium B. Augustini prælati humilitatis studio dicuntur priores, rejecto abbatis nomine. Sic vocat ipse Augustinus serm. 3. de vita communi cleric. *Quod si propinquus vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit, primo quidem priori insinuetur, & sic suscipiatur, si ipse mandaverit: de quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod priori placuerit*; can. *non dicatis*, 12. qu. 1.

CAPUT IX.

Prior claustralis, ejus officium & potestas. Decanus, ejus officium.

ALIUS est prior conventualis, alius prior claustralis. Prior conventualis est, qui præest conventuali ecclesiæ absque abbate, ut modo dictum est. Prior claustralis est, qui præest claustro & monasterio post abbatem. Olim præpositus dictus est, quia eandem fere potestatem habet quam abbas, & præest monasterio post abbatem; regul. benedict. cap. 65. ex qua synod. Aquisgran. habita anno Christi 817. *Ut præpositus intra & extra monasterium post abbatem majorem reliquis abbatis subditis habeat potestatem*. Præpositus est, qui curam gerit monasterii sub abbate; synod. Aquisgranens. can. 139. *Quamvis omnes qui præsunt, præpositi recte dicantur; usus tamen obtinuit eos vocari præpositos, qui quandam prioratus curam sub aliis prælatis gerunt*. Alius ergo erat abbas, alius præpositus; Gregor. I. dialog. 1. *abbas erat Honoratus, præpositus Libertinus*. Soracten-

Source : BIU Cujas

fis, de quo cap. 7. præpositus Nonnosus abbas, quem asperrimum fuisse tradit Leo Ostiens. in chronic. Cassinens. lib. 2. cap. 100. *Post paucos dies mandavit præposito nostro, ut omnem ecclesiæ hujus thesaurum, in auro dumtaxat atque argento festinanter sibi & quam posset occultius ferret;* Gregor. I. lib. 9. epist. 42. *Ideoque volumus, ut Domitius presbyter abbas esse Lacusiani monasterii debeat, eique præpositus Lucifer monachus fiat, in cujus requiescere solatio valeat.* Et idem lib. 7. epist. 91. *Quem ad præsens præpositum esse decernimus,* (is erat Barbatianus monachus) *ut si ejus vita tuæ fraternitati placuerit, hunc post aliquantum temporis eorum patrem debeas ordinare.* Ejus ordinatio pertinet ad abbatem, ne si eligatur ab iisdem, a quibus abbas ipse, intumescat, & credat se esse secundum abbatem; ejusd. reg. benedict. eod. cap. Hodie prioris claustralis electio pertinet ad conventum, ita ut fiat præsente abbate, si adsit. Ita judicari refert Chopin. 2. monastic. tit. 2. num. 23. Præpositus est primas monasterii post abbatem: unde ne extollatur in abbatem, reg. benedict. d. cap. 65. voluit, ut ubi fieri possit, res monasterii dispensarentur per decanos potius quam per præpositos, quod comprobavit synod. Moguntina I. can. 11. de quo infra. Officium præpositi seu prioris claustralis est, disciplinæ regularis curam gerere; Beda hist. eccles. lib. 4. cap. 27. de B. Cudberto: *Cum ergo venerabilis Domini famulus multos in Mailrosensi monasterio degens annos, magnis virtutum signis effulgeret, transtulit eum reverendissimus ipsius abbas Eata ad insulam Lindiffarnensium, ut ibi quoque fratribus custodiam disciplinæ regularis, & auctoritate præpositi intimaret, & propria actione præmonstraret.* Officium prioris claustralis est, coercere monachos delinquentes, verbo & exemplo eos instruere; cap. *cum ad monasterium, de stat. monach.* In vita D. Gosuini lib. 1. cap. 17. *Claustralis prior constitutus, animos claustralium ad claustralem inflectebat tam exemplis quam sermonibus dignitatem, & agebat in eis primo, ut claustrales observantias haberent non ignotas, deinde ut cognitas custodirent.* Thomas Cantipratens. lib. 1. cap. 17. *Prior autem qui conventum sub abbate gerebat.* Idem lib. 2. cap. 26. *Priores & subpriores in claustris, vel illos qui dicuntur officio curatores, istis maxime vigilanter incubuit, ne sessiones inordinatæ & intra vel extra suspecta colloquia teneantur.* Prior claustralis habet dignitatem: unde & Græcis idem dicitur ἡγούμενος, præfectus monasterii. Lauso ἡγουμένῳ historiam patrum inscripsit Palladius. Hinc præpositos apud monachos nonnos vocabant; synod. Aquisgranens. can. 54. *Ut qui præponuntur nonni vocentur.* Quod repetitum est addit. 1. capitul. cap. 54. Nonni dicebantur sancti; Arnob. in psalm. 140. *Adulantes nobis invicem in præsenti positi sanctos vocamus & nonnos.* Et idem in psalm. 105. *Terrenæ mentes interficiuntur hoc ordine: si ille qui sanctus vocatur & nonnus, sic agit; ego quis sum, quotus sum, ut non agam?* Gosuinus prior claustralis Aquicinctensis creatus, personatum gerere dictus est; ejus vit. lib. 1. cap. 21. *Agebat proinde cum gratia ad quem assumptus fuerat personatum.* Et præpositura claustralis est proximus gradus ad abbatis dignitatem; ejusd. Gosuin. vit. lib. 1. cap. 2. *Scito*, inquit, *certissime, quia vel præpositus vel abbas es futurus.* Item præpositus habet duplicem præbendam; cap. *litteras, de concess. præbend.* Et ita judicatum arresto senatus Tolosani pro D. Arnaldo Puio priore claustrali S. Orientii Auxitani, adversus priorem commendatarium, 1. julii 1644. In ecclesiis cathedralibus, quæ sunt regulares, Episcopus idem est ac abbas monasterii, & habet ordinariam jurisdictionem in monachos vel canonicos regulares, præterquam in his quæ pertinent ad regulam, in quibus prior claustralis habet suam jurisdictionem in eosdem, & vacante sede episcopali, jurisdictio Episcopi devolvitur ad priorem; cap. *novit, ne sede vacant.* cap. *causam quæ, de judic.* cap. *ad nostram*, cap. *porrecta, de confirm. util.* In majoribus monasteriis, ubi est subprior, idem est officium subprioris ac prioris; Anselm. lib. 3. epist. 29. ad Cantuarienses monachos: *Præcipio igitur, ut omnes sicut mihi, nostra servata prælatione, & in petendis licen-*

Source : BIU Cujas

licentiis, & in exequendis mandatis, & in judicandis negligentiis, domino priori, & post illum subpriori subditi sitis, humili benignitate & benigna mansuetudine. In majoribus monasteriis, præter priorem claustralem & subpriorem, non unum, sed plures quandoque erant decani, qui singulis decuriis monachorum, maxime juniorum, præerant, ut eos diligenter observarent : & hi plerisque locis succesſere in locum præpositorum, juxta scopum reg. Benedicti cap. 63. quam probavit synod. Moguntina I. can. 10. *Decrevimus, sicut sancta regula dicit, ut monasterium, ubi fieri possit, per decanos ordinetur, quia illi præpositi sæpe in elationem incidunt & in laqueum diaboli.* In majoribus monasteriis plures erat decani, & senior primum locum tenebat post abbatem & præpositum ; synod. Aquisgranens. can. 55. *Ut senior decanus reliquis decanis præponatur, & abbate vel præposito præsente locum proprium teneat ;* Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 4. cap. 90. *Cives autem inito consilio ascendunt montem, decanos fratresque conveniunt, quorum primas suum locum tenebat post abbatem & præpositum.* Decani officium erat idem fere quod prioris claustralis, disciplinam regularem curare ; Ekkeard. Jun. de casib. monast. S. Galli cap. 3. *Cui ille cum sibi solita usque ad convicta respondisset protervia, Waltramus decanus in proximo fratrum capitulo regulari vindictæ subjecit.* Et idem cap. 9. *Accidit autem tempore labente, ut ad amicos foras eundi a decano licentiam Victor peteret.* Non modo spiritualia, sed etiam temporalia curabat decanus monasterii ; Adrevald. de miracul. B. Benedict. lib. 1. cap. 22. *Expergefactus frater, post expletionem officii nocturni, evocato secretius monasterii decano, somnium refert, hortaturque, ut cum fratribus fluvium piscandi aviditate expetat.* Abbates laici etiam, licet potentiores, præpositorum fastum non ferentes, monachis decanos imponebant, quibus relinquebatur particula fructuum ; Aymoin. lib. 5. cap. 34. *Et statuentes decanos monachis, sibi nomen abbatis usurpaverunt.* Institutum decanorum apud monachos unde manarit, ex usu scilicet monasteriorum Ægypti ; de quo Hieronym. ad Eustochium : *Divisi sunt per decurias atque centurias, ita ut novem hominibus decimus præsit.* Eorum officium erat, monachos docere, fluctuantes consolari & firmare, monachos nocte observare, & hac de causa cellas singulorum lustrare ; Hieronym. eod. loco : *Usque ad horam nonam, ut institutum est, nemo pergit ad alium, exceptis his decanis quos diximus, ut si cogitationibus forte quis fluctuat, illius consoletur alloquiis.* Et infra : *Et quia nocte extra orationes publicas in suo cubili unusquisque vigilat, circumeunt cellulas singulorum, & aure apposita quid faciant diligenter explorant : quem tardiorem deprehenderint, non increpant ; sed dissimulato quod norunt, eum sæpius visitant, & prius incipientes provocant magis orare quam cogunt.* Eorumdem officium erat, juniores suos deducere ad mensam refectionis causa, & eis in mensa ministrare ; Hieronym. eod. loco : *Et unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant.* A cœna hymno dicto, eorumdem officium erat, cum suis colloqui, exemplo eos invicem excitare, infirmos consolari, ferventes cohortari ad perseverandum ; Hieronym. *Dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto ad præsepia redeunt ; ibi usque ad vesperam cum suis unusquisque loquitur, & dicit : Vidistis illum & illum, quanta in ipso sit gratia, quantum silentium, quam moderatus incessus. Si infirmum viderint in fide, consolantur ; si in Dei amore ferventem, cohortantur ad studium.* Eorumdem officium erat, pensum operis manuum cuique tribuere, perfectum recipere, & tradere œconomo ; Hieronym. *Opus diei statum est, quod decano redditum fertur ad œconomum,* ut habeat scilicet unde consulatur alimoniæ monachorum de pretio rerum ; Augustin. de moribus ecclesiæ catholicæ cap. 31. *Opus autem suum tradunt eis, quos decanos vocant, eo quod sint denis præpositi, ut neminem illorum cura sui corporis tangat, neque in cibo, neque in vestimento, neque si quid aliud opus est, vel quotidianæ necessitati, vel mutatæ, ut assolet, valetudini.* Denique decani habebant curam subditorum in omni-

bus: sed hæc omnia erant sub potestate patris, quem vocabant abbatem; Augustin. eod. loco: *Illi autem decani cum magna sollicitudine omnia disponentes & præsto facientes, quicquid illa vita propter imbecillitatem corporis postulat, traditionem tamen etiam ipsi reddunt uni quem patrem vocant.*

CAPUT X.

Magister novitiorum, ejus officium & potestas.

IN singulis monasteriis eligendus est idoneus magister novitiorum, per quem novitii recens ingressi monasterium, necdum professi, per annum probationis regulari disciplina informantur & exercitantur. Non unum in singulis monasteriis, sed plures fuisse intelligimus ex eo, quod cuique novitio proprium magistrum imponit regula Benedict. cap. 58. *Postea autem sit in cella novitiorum, ubi meditetur & manducet & dormiat: & senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum omnino curiose intendat & sollicitus sit*, &c. Nec hoc fuit proprium institutum Benedicti: idem enim usu notum antiquioribus monachis. Ingressus monasterium statim tradebatur seniori, qui curam habebat peregrinorum & hospitum, cui præsto erat in susceptione peregrinorum & hospitum. Post annum tradebatur alii seniori, qui decem junioribus præest, idest uni ex decanis, qui præerant singuli decem monachis: frequentiores enim congregationes monasteriorum divisæ erant per decanias; Cassian. de institut. cœnobitar. lib. 4. cap. 7. *Cum igitur quis susceptus & hac perseverantia quam diximus improbatus, ac depositis propriis vestimentis, habitu monasteriali fuerit accinctus, non statim congregationi fratrum commisceri permittitur, sed deputatur seniori, qui seorsum haud longe a vestibulo monasterii commanens, habet curam peregrinorum & advenientium deputatam, eisque omnem diligentiam susceptionis & humanitatis impendit. Cumque ibidem integro anno deserviens absque ulla querela suum circa peregrinos exhibuerit famulatum, imbutus per hæc prima institutione humilitatis ac patientiæ, atque in ea longa exercitatione præcognitus, admiscendus ex hoc congregationi fratrum, alii traditur seniori, qui decem junioribus præest, quos sibi creditos ab abbate instituit pariter & gubernat.* Novitius propriam cellam non habebat, sed in eadem cella commanebat cum seniore cui traditus erat, ut assiduum vitæ testem & custodem haberet. Sic Pinufius abbas cum secessisset clam e monasterio suo, (id erat in Ægypto) in Palæstinam incognitus receptus est, ut novitius, & traditus seniori concellaneus; de quo Cassian. collat. 20. cap. 1. *Furtim ascendens navem ad Palæstinam Syriæ provinciam transmeavit, ubi velut incipiens atque novitius, in illo, in quo nos degebamus, monasterii receptus habitaculo, in nostra cellula ab abbate præceptus est commanere.* Sic & Euphrosynen virginem sub viri habitu & Smaragdi nomine latentem, abbas susceptum tradidit seniori, ut legitur in vita ipsius apud Rosveydum de vit. patr. lib. 1. & Joannem Damascenum, & si notæ virtutis virum, præfectus lauræ S. Sabæ recipiens monasterio, tradidit uni e senioribus, ut narrat Jo: Patriarcha Hierosolymitanus in ejus vit. apud Surium 6. maii. Postea in singulis monasteriis unum fuit conclave & unus magister novitiorum, ne varietas magisterii confusionem pariat; conc. Aquisgranens. can. 135. *Omnes in uno conclavi atrii commorentur, deputati probatissimo seniori, quem & magistrum doctrinæ & testem vitæ habeant.* Quæ verba descripta sunt ex conc. Tolet. IV. can. 23. can. *omnis ætas*, 12. qu. 1. Qualis debeat esse magister novitiorum, signat regula sanctissimi patris Benedicti, quæ requirit idoneum ad animas Deo lucrifaciendas, idest ad conversionem morum. Novitii per omnia obsequentes debent esse magistro, & prava cogitata ei sincere

nota

nota facere, ne tentationibus victi subruantur; Cassianus de institut. cœnobitar. lib. 4. cap. 9. nec iidem possunt e cella pedem efferre sine licentia præpositi; Idem cap. 10. ejusdem libri. Præter magistrum disciplinæ in singulis monasteriis, quibus suppetunt facultates, statuendus est magister, qui monachos in primitivis scientiis diligenter instituat; clem. *ne in agro*, §. *ruršus*, *de statu monachor.* Quo pacto educandi sint novitii, fusius tractat Basilius fusior. reg. 15.

CAPUT XI.

Ἔξαρχοι *monachorum, provinciales & generales ordinum.*

OLIM abbates & monachi erant in potestate Episcopi, ex concilio Chalcedonensi can. 4. can. *qui vere*, 16. qu. 1. concilio Arelatensi I. can. 11. Arelatensi V. can. 2. can. *abbates*, can. *monasteria*, 18. qu. 2. Sed quia Episcopi propter varias occupationes muneris, frequentiam monasteriorum & multitudinem monachorum non poterant per se sufficere curæ monachorum; unum ex abbatibus diœcesis suæ ad hoc magis idoneum eligere solebant, qui ut vicarius Episcopi præesset monasteriis: quem ob dignitatem muneris vocabant ἔξαρχον, Primatem. Hæresis insimulatus Theodoritus Cyrensis Episcopus, Alypium exarchum monachorum diœcesis suæ cum Hypatio & Abrahamio chorepiscopis misit ad Leonem I. summum Pontificem, purgationis suæ causæ; testatur ipse epist. 113. ταῦτα διὰ τῶν εὐλαβεστάτων καὶ θεοφιλεστάτων πρεσβυτέρων Ὑπατίου καὶ Ἀβραμίου τῶν χωρεπισκόπων, καὶ Ἀλυπίου τοῦ ἐξάρχου, τῶν παρ' ἡμῖν μοναζόντων, τὴν ἡμετέραν ἁγιωσύνην ἐδήλωσα. *Hæc per reverentissimos deoque carissimos presbyteros Hypatium & Abramium chorepiscopos, & Alypium monachorum, qui apud nos sunt, exarchum, sanctitati vestræ suggessi.* Quod idem repetit epist. 116. & 117. Synodo Constantinopolitanæ sub Mena celebratæ anno 536. act. 5. primus post Episcopos subscripsit Marianus archimandrita monasterii sancti Dalmatii, & ἔξαρχοι venerabilium monasteriorum regiæ urbis. In constitutione Germani Patriarchæ, quæ est lib. 3. juris GR. apud Leunclavium, memoratur exarchus patriarchalium monasteriorum, idest eorum quæ erant sub Patriarcha. Eundem Παντοκρατορυνὸν, vel Παντοκράτορα vocat Balsamon in Nomocanon. Photii tit. 1. capite 20. τὸ δὲ προΐστασθαι τὸν Παντοκρατορυνὸν ἡγούμενον πολλῶν μοναστηρίων, οὐκ ἐναντοῦται τῷ κανόνι· τὰ γὰρ πολλὰ μοναστήρια ὡς ἓν λογίζονται, διὰ τὸ κατ' ἐπίδοσιν περιελθεῖν εἰς τὸν Παντοκράτορα. *Quod autem Pantocratorenus præfectus præsit multis monasteriis, canoni non adversatur: multa enim monasteria, ut unum reputantur, quod per accessionem ad Pantocratorem redeant.* In Ægypto abbati Tabennensi parebant non solum Tabennæ insulæ, quam Nilus efficit, verum etiam cætera Thebaidis & Ægypti monasteria, tanquam generali & primati; Sozomenus lib. 3. cap. 14. καθάπερ δὲ μητέρα τὴν ἐν Ταβέννῃ νήσῳ συνοικίαν ἡγοῦντο· πατέρας δὲ καὶ ἄρχοντας, τοὺς ἐνθάδε ἡγεμένους. *Conventum autem, qui est in Tabenna insula, matris loco ducunt, & qui illi præsunt, patres & Principes arbitrantur.* Pachomium & Ammonem trium mille virorum archimandritas sex in monasteriis Tabennesiotarum celebrant Palladius histor. lausiac. cap. 38. & 48. & Rufinus de vit. Patr. lib. 1. cap. 3. Eadem ratione abbas sancti Columbani primatum obtinuit, non modo abbatum & monachorum, sed & Episcoporum Scotiæ; Beda lib. 3. historiæ Anglic. cap. 4. *Beatus Columbanus Hybernus construxit nobile monasterium in Britannia, in insula quæ Hydesti appellatur, ex donatione Pictonum, ubi & ipse sepultus est. Habere autem solet ipsa insula rectorem semper abbatem presbyterum, cujus juri & omnis provincia, & ipsi etiam Episcopi ordine inusitato debeant esse subjecti, juxta exemplum primi doctoris illius, qui*

Source : BIU Cujas

non, Episcopus, sed presbyter extitit & monachus. Ejusdem ordinis censendus est Helias abbas provinciæ Isauriæ, ad quem extat Gregorii epistola 30. lib. 4. indict. 13. His exemplis secutis temporibus instituti sunt generales & primates ordinum. Multis sæculis hujusmodi regimen nescit ordo Benedictinus: singula monasteria suum habebant abbatem & monachos, qui non alium agnoscebant judicem quam Pontificem, utpote exempti. Sed quia exemptorum facilis erat lapsus, quod procul essent a suo judice, per tempora visitatores instituti per omnia monasteria Galliæ: sed experientia rerum magistra docuit non satis idoneum esse visitatorum officium ad tuendam disciplinam, & rem indigere fortiori remedio. Idcirco ubi congregatio cluniacensium latius suos palmites propagare cœpit, abbas cluniacensis factus est caput & primas totius congregationis cluniacensis: quo jure subditos omnes mediatos & immediatos visitat, & ab his procurationem accipit; Oldrad. cons. 204. Et pariter abbas cistercienſis factus est primas & caput totius ordinis cistercienſis; cap. 1. *de supplend. negligent. Prælator.* Et prior majoris cartusiæ simul factus est prior domus, & generalis præfectus totius ordinis; & prior eremi Fontis Avellani factus est prior generalis eremitarum ejus instituti in Italia; Petrus Damian. opuscul. 15. cap. 16. 18. & Joannes monachus in vita Petri Damiani cap. 4. Postea ubi ordines mendicantium exorti sunt, præter gardianos & priores, qui sunt præpositi cujusque domus, instituti sunt provinciales, qui præessent singulis; & generales ordinis, qui præsunt universo ordini: de quibus hoc sciendum est, quod electio provincialis pertinet ad capitulum provinciale, & confirmatio ejusdem ad generalem vel vicarium ordinis; electio generalis ordinis pertinet ad capitulum generale, confirmatio ad summum Pontificem; clement. *exivi de paradiso, de V. S.* Et minister generalis ordinis habet jurisdictionem quasi episcopalem in subditos; Panormit. in cap. *at si clerici*, §. *de adulteriis, de judic.*

CAPUT XII.

Abbatissa & præposita seu prioriſſa, utriusque officium.

SICUT monasteria virorum habent abbatem, a quo reguntur, monasteria virginum habent abbatissam, quæ ita subditas regere, & impenso studio custodire debet, ut sciat, se pro his in conspectu Domini rationem reddituram; concilium Cabillonense II. can. 54. capitular. lib. 2. capite 42. Nimirum hæc sese gerere debet erga puellas sibi commissas, ut mater erga filias: unde abbatissa mater spiritualis dicitur; concilium Parisiense VI. can. 39. eo alludens Optatus lib. 2. adversus Donatistas: *Inde revertentes Urbanus Formensis, & Felix Idierensis, invenerunt matres, quas de castimonialibus fecerunt mulieres;* Augustinus epist. 109. qua regulam dedit quibusdam monialibus: *Præposita tanquam matri obediatur honore servato, ne in illa offendatur Deus.* Eadem significatione Græcis ἀμμᾶς vocatur; Palladius historiæ lausiacæ cap. 42. ἀμμᾶς ἐστι, οὕτω γὰρ καλοῦσι τὰς πνευματικὰς μητέρας. *Ammas est, sic enim vocant matres spirituales.* Abbatissæ officium est, necessaria ministrare monialibus pro facultatibus monasterii; concil. Aquisgranens. lib. 2. cap. 13. Augustinus loco modo laudato: *Et distribuatur unicuique vestrum a præposita vestra victus & tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes; sed unicuique sicut opus fuerit.* Abbatissa potest corrigere delinquentes; concilium Cabillonense II. d. can. 54. Augustinus eodem loco: *Convicta vero secundum præpositæ vel presbyteri arbitrium debet emendatoriam sustinere vindictam: quam si ferre recusaverit, & si ipsa non abscesserit, de vestra societate projiciatur;* Thomas Cantipratensis lib. 1. cap.

Source : BIU Cujas

cap. 24. *Audit illa culpas & corrigit, exhortatur singulas ad ordinem servandum, & negotia monasterii*. Abbatissa non potest excommunicare monachas, vel canonicas, vel clericos subjectos monasterio : sed potest eas eosve suspendere ab officio & beneficio ; cap. *dilecta, de majorit. & obedient.* Quod caute intelligendum non de suspensione juris, quatenus est censura ecclesiastica, quæ violata inducit irregularitatem : sed de suspensione regulari, quæ multat tantum societate vel emolumento fructuum. Si enim damnatus non pareat, abbatissa non potest per se subditos coercere per censuras ecclesiasticas : sed potest adire superiorem, puta summum Pontificem, si sit exempta, a quo dabitur judex, qui per censuras ecclesiasticas non parentes compellat, ut subditur in fin. d. cap. *dilecta*. Item abbatissa non potest benedicere seu velare virgines, earum confessiones audire, easdemque absolvere, neque evangelium prædicare, quia non habet potestatem clavium ; cap. *nova quædam, de pœnitent.* can. *statuimus*, 20. qu. 2. concilium Parisiense VI. can. 43. capitular. lib. 1. cap. 76. Sicut abbatissa non potest subditas excommunicare, non potest eas absolvere, si se invicem percusserint : sed adeundus est superior ; cap. *de monialibus, de sentent. excommun.* Abbatissa potest conferre beneficia, & instituere clericos in ecclesiis monasterio subjectis ; d. cap. *dilecta*, & cap. *dilecta, de excess. Prælator.* Collatio beneficiorum potest pertinere ad abbatissam ex privilegio vel consuetudine præscripta ; d. cap. *dilecta*, Rebuff. de nominat. qu. 8. Sunt monasteria, quæ habent præpositam seu prioris-sam, quæ non habet abbatissam supra se, ut legitur in d. epist. Augustini 109. In quibus monasteriis est abbatissa, in eisdem etiam est præposita seu prioriſſa, quæ prior est post abbatissam ; Gregorius I. lib. 4. epist. 4. *Et Victoria, sicut audio, res monasterii disperſit, ut ad prioratus locum pertingeret, & ipsa post abbatissam interim inveniri debuisset*.

CAPUT XIII.

Vicarii seu rectores monialium : iidem dicti patres spirituales vel patriarchæ. Earundem confessarii ordinarii.

PRÆLATIS regularibus non abs jure accensentur vicarii seu rectores monialium : sic dicuntur presbyteri, qui præponuntur virginibus Deo sacris, quia ab Episcopo instituuntur ; synodus Carthaginensis IV. can. 97. *Qui religiosis feminis præponendus est, ab Episcopo loci probetur* ; can. *qui religiosis*, 18. qu. 2. Ex quo sunt vicarii Episcopi in hac re, & propter dignitatem & pondus muneris dicuntur præpositi ; Cæsarius de miracul. lib. 4. cap. 89. *Factus vero abbas honestas consuetudines, quas in suo monasterio didicerat, induxit, inter cætera præcipiens, ut tam suæ congregationis fratres, quam subjectæ sorores, necnon & præpositi earum ab esciis carnium omnes abstinerent*. Et patres spirituales ; concil. Hispal. II. can. 11. *Tunc enim salubria Christo dicatis virginibus præbemus, quando eis patres spirituales eligimus, quorum non solum gubernacula tueri, sed etiam doctrinis adificari possint* ; can. *in decima*, 18. qu. 2. Et Patriarchæ, quasi patres virginum. De Glycerio diacono narrat Gregorius Nazianzenus epistola 205. quod collectis propria auctoritate virginibus, gregis imperium arripere conatus est, & insolenter se efferre cœpit, ἡ πατριαρχίας ὄνομα καὶ σχῆμα ἑαυτῷ περιθεὶς, *Patriarchæ nomine atque habitu sibi impositio*. Rectores monialium eligendi sunt idonei, ætate seniores & moribus probatissimi ; capitul. lib. 7. cap. 196. E monachis, non e clericis sæcularibus eligendos duxit synodus Hispalensis initio can. modo laudati : *In decima actione communi consensu decrevimus, ut monasteria virginum in provincia Bætica monachorum administratione ac præsidio gubernentur*. Iidem non

Source : BIU Cujas

debent ultra triennium durare in officio, ne longa consuetudine cum puellis labantur. Monasterium 300. virginum magna cum laude per quadraginta annos rexit Helias abbas: sed non prius accessit ad id numeris, quam posteaquam angeli eum castrassent per visum, κατὰ φαντασίαν, ex quo nullas imposterum sensit carnis illecebras. Unde ob singularem gratiam, qua valuit in regimine virginum, celebratur a Palladio histor. lausiac. cap. 35. φιλοπάρθενος τῆ ἀσθενεστέρου μέρους πουούμενος πρόνοιαν. *Amans virginum curam gerens partis infirmioris*. Quomodo vero sese iidem gerere debeant: nimirum, qui curam gerunt sanctimonialium, debent esse remoti ab earum familiaritate, nec licet eis colloqui cum virginibus, extra eam quæ præest, idest citra conscientiam ejus, neque cum ipsa præposita sola, sed tantum adhibito testimonio duarum aut trium sororum, ex dicto canone Hispalens. Ne presbyteri in monasteriis puellarum immorentur, nisi per tempus ecclesiastici officii, vetat synodus Cabillonens. II. can. 60. Aquisgranens. libro 2. cap. 27. Roberto de Arbrissellis rectori virginum monasterii fontis-ebraldi succenset Goffridus abbas Vindocinensis lib. 4. epist... quod diceretur cum ipsis familiarius versari, & inter ipsas cubare, quasi novo martyrii genere, ut castitatem probaret. Familiaritas vitanda, & reverentia conciliandа raritate colloquii. Tanquam patri spirituali a virginibus debetur obedientia presbytero qui eis præpositus est; Augustinus epistola 109. ad monachas quasdam: *Præpositæ tanquam matri obediatur, honore servato, ne in illa offendatur Deus, multo magis presbytero, qui omnium vestrum curam gerit*. Sacris virginibus dandus est confessarius ordinarius: sed præter ordinarium, alius extraordinarius iterum vel ter in anno eis offertur, ex concilio Tridentino sess. 25. *de regular.* cap. 11.

CAPUT XIV.

Electio abbatis penes monachos. Abbas eligendus de gremio, si fieri posset. Confirmatio abbatis electi ad quem pertineat.

OLIM ordinatio abbatum pertinebat ad Episcopum: tum enim abbates & monachi erant omnino in potestate Episcopi; concilium Chalcedonens. can. 4. can. *qui vere*, 16. qu. 1. Aurelianense I. can. 11. can. *abbates*, 18. qu. 2. Sed quia episcopi ultra modum abutebantur potestate quam habebant in monachos, & ex cœnobio fiebat possessio, id est fundus vectigalis, & monachi pro servis habebantur, & serviles operæ eis imponebantur, & ab eis corradebantur oblationes fidelium, quæ fiebant monasterio, synodus Toletana IV. can. 50. sanxit, ut hoc tantum sibi in monasterio vindicent sacerdotes, quod præcipiunt canones: id est monachos ad conversationem sanctam præmonere, abbates aliaque officia, id est alios officiales, puta præpositum, decanos, instituere, atque extra regulam facta corrigere; can. *hoc tantum*, 18. qu. 2. Adhuc ordinatio abbatum erat penes Episcopos: serius enim eis adempta, saltem in Hispania, intelligitur ex hoc canone, nisi malis credere, electione abbatum jam monachis permissa, quod astruit can. ultim. 16. qu. 7. qui ex concilio Toletano profertur, solam institutionem electi, idest investituram vel missionem in possessionem, Episcopo relictam. Sane jam ante ex regula sanctissimi patris Benedicti cap. 64. quæ comprobata est a Gregorio I. electio abbatis concessa est congregationi monachorum: *In abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio, ut hic constituatur quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars, quamvis parva, congregationis saniori consilio elegerit*. Et Gregorius ipse secutus eandem regulam in concilio Lateranensi, ut consuleret quieti mona-

Source : BIU Cujas

monachorum, electionem abbatis penes monachos esse voluit, salva Episcopo ordinatione, id est benedictione electi. Quod & idem sancivit libro 4. epistola 43. lib. 7. epist. 18. can. *abbatem*, can. *quam sit necessarium*, 18. qu. 2. & lib. 12. indict. 7. post epistolam 31. *de privilegiis monasterii sancti Medardi Suessionensis*. Idem constitutum a Justiniano, ut abbas eligatur a monachis, ordinetur ab Episcopo, L. 47. cod. *de Episc. & cleric.* nov. 123. capite 34. Necnon ante Pelagius electionem abbatis tribuit congregationi monachorum, & possessionis domino, id est fundatori monasterii; can. *abbatem*, 18. qu. 2. Licet ex regula Benedicti & constitutionibus pontificiis electio abbatis pertineret ad monachos; tamen juris firmandi causa, quia tutius est quod obtinetur jure speciali, quam quod lege generali, variis temporibus monachi a Regibus & Principibus privilegia impetrarunt, ut liceret sibi eligere abbatem de Lerinensi, Agaunensi & Luxovienſi monasteriis celeberrimis tota Gallia, ut tradit Marculfus lib. 1. formul. 1. Cassinensibus jus eligendi abbatis juxta regulam confirmavit Carolus Magnus; Leo Ostiensis chronic. Cassinensis libro 1. cap. 14. *Jussit quoque, ut monachi juxta præceptum sanctæ regulæ abbatem sibi sine cujusquam præjudicio eligerent*. Beato Mauro & cœnobio Glannafolii jus perpetuum eligendi abbatis sacro diplomate sancivit Clotharius Rex; testem habemus Faustum in vita Mauri apud Surium 14. junii. Anno Christi 682. celebratum est Rothomagense concilium sub Ansberto Archiepiscopo, in quo actum est inter alia de privilegio concesso monasterio Fontanellensi, ut per succedentia tempora, juxta Benedicti regulam & concessionem Francorum Regum, monachi e gremio sibi abbatem eligerent, ut legitur in vita ipsius Ansberti apud Surium 9. febr. Anno Christi 1084. cum monachi Cassinenses adiissent Conradum Imperatorem, postulantes, ut eis abbatem constitueret Imperator, negavit rem sui juris esse dicens: *Non est hoc meum, vos unum ex vestris eligite*. Illis autem respondentibus se non habere idoneum, & instantibus ut aliquem ex suis sibi præficeret, Imperator in priori sententia perstans: *Nequaquam*, inquit, *sed de congregatione vestra idoneum abbatem vobis eligite*, ut narrat Leo Ostiensis chronic. Cassinensis libro 2. capite 65. Licet vero libera electio pertineret ad monachos; tamen vacante sede monachi per nuncios solebant petere licentiam eligendi a Principe, eaque impetrata fiebat electio; Matthæus Paris. in vita Joannis I. 21. abbatis sancti Albani: *Et cum Rex tunc esset in partibus transmarinis, videlicet in Pictavia, missi sunt ad eum duo de fratribus, ut licentiam eligendi ab ipso, ut moris est, impetrarent*. Idemque in vita Willelmi 22. abbatis: *Quo sepulto, incontinenti tres fratres ad Regem sunt destinati, ut ab eo impetrata rite eligendi potestate abbatem eligerent*. Et rursus idem in vita Joannis 23. abbatis: *Et sepulto tertio Kalendas martii in capitulo, eadem die tres fratres ad Dominum Regem sunt destinati, ut ab eo impetrata libera rite eligendi facultate, abbatem, ne grex Domini diu detrimentum pateretur, eligerent*. Abbas vero eligendus est de gremio ipsius monasterii, non extraneus, nisi in defectum idonei; can. *abbatem*, can. *quam sit necessarium*, 18. qu. 2. Ne monachus alterius monasterii vel ordinis in abbatem eligatur, Corbeiensibus monachis vetuit Nicolaus I. epist. 24. *Abbatem vero fratres ipsius monasterii de se ipsis eligendi semper habeant potestatem, & eam personam eligant, quæ monachi propositum & habitu & moribus profiteatur, non canonicum aut laicum, neque alterius monasterii monachum: quoniam monachico ordini præficere vel laicum vel canonicum, non est servare ordinis professionem, sed evertere: quod unusquisque præpositus cujus est ordinis, ejus quoque erit & propagator*. Idem pro Stradensi monasterio statuit Carolus Calvus; Auctor vitæ sancti Genulfi libro 2. capite 12. *In clausula demum perscripti decreti statutum, ut per succedentia tempora locum ipsum inhabitantes e suis non aliunde petitis personis eligerent semper, quibus sacra prælatio loci committeretur, a quibus cœnobii totius gubernatio æquo jure tractaretur: idque non cujus-*

Source : BIU Cujas

quam mortalium vi, sed fraterno cœnobialium voto fieri quam maxime decrevit. Ex privilegio tamen vel consuetudine præscripta quandoque electio abbatis fit de alio monasterio; cap. *cum dilectus, de consuetudin.* cap. *abbate, de V. S.* Non monachus, id est non professus, non potest eligi in abbatem; cap. *cum causam,* cap. *cum ad nostram,* cap. *officii,* cap. *cum in magistrum, de elect.* Adeoque religiosus non potest eligi in abbatem sui vel alterius monasterii, nisi fuerit expresse professus: alioquin electio ipso jure est nulla & irrita; cap. *nullus, de elect.* in 6. Clement. *ne in agro,* §. *cæterum,* §. *sane, de statu monachor.* Item religiosus non potest consentire electioni de se factæ in abbatem alterius monasterii sine consensu sui abbatis; cap. *si religiosus, de elect.* in 6. Sane abbas vel prior potest consentire electo sine consensu capituli, ut facilius & ocyus consulatur ecclesiæ vacanti; d. cap. *si religiosus,* §. *quia vero.* Superior quidem potest consentire electo, non eligendo, ne ambitioni detur occasio; Clement. *cum concessa,* eod. tit. Monachus cujuspiam monasterii semel electus in abbatem in alio monasterio, non potest habere suffragium in capitulo prioris monasterii; cap. *constitutis, de elect.* quia non potest esse quis monachus in pluribus monasteriis, nisi unum dependeat ab alio; cap. 1. *de privileg.* in 6. Nec idem abbas potest præesse pluribus monasteriis; cap. ultim. *de religios. domibus.* Electio abbatis in non exemptis requirit confirmationem ordinarii; L. 47. cod. *de Episcop. & cleric.* In exemptis electio abbatis requirit confirmationem summi Pontificis, vel legati, qui est in provincia; cap. *nihil est, de elect.* cap. *si abbatem,* eodem tit. in 6. quia summus Pontifex est ordinarius exemptorum; cap. *auctoritate, de privilegiis* in 6. Hoc jure Cassinenses querebantur de Victore II. summo Pontifice, quod electioni abbatis manum injicere niteretur, cum ante Pontifices solam confirmationem sui juris duxissent; Leo Ostiensis chronic. Cassinensis lib. 2. cap. 95. *Ita ad subjugandum sibi monasterium Papa animum vehementer incenderat, cum nemo ante illum ex Romanis Pontificibus id attentasset, sed electio libera semper monachis fuerit, sola confirmatione ad Papam pertinente.* Olim & ordinatio abbatissæ spectabat ad Episcopum; sed postea ex sacris constitutionibus electio abbatissæ pertinuit ad moniales, ordinatio ad Episcopum; Gregorius lib. 6. epist. 12. Monialis non potest eligi in abbatissam, nisi impleverit 30. annum, ac expresse professa fuerit; cap. *indemnitatibus, de elect.* in 6. Hoc in primis notandum, quod in electione abbatum & prælatorum regularium servata est forma capitis *quia propter*: in electione abbatissæ forma cap. *indemnitatib.* donec hæc jura mutata & perturbata sunt concordato solemni habito inter Leonem X. & Franciscum I. in quo nominatio prælatorum sæcularium & regularium ascripta est Regi, provisio seu collatio Pontifici; §. 1. *de regia ad Prælatur. nominat.*

CAPUT XV.

Benedictio abbatum. Effectus hujusmodi benedictionis.

ABBATES electi, præter confirmationem, benedictionem accipiunt ab Episcopo; cap. *cum inter R. seniorem, de elect.* cap. *statuimus, de supplend. neglig. Prælat.* cap. *cum contingat, de ætat. & qualit. & ordin. præficiend.* Formam benedictionis tradit ordo Romanus. Abbatissæ etiam benedicuntur ab Episcopo; cap. *meminimus, de accusat.* Non omnes, sed quæ solent benedici: clem. *attendentes, de stat. monachor.* Effectus benedictionis est, quod abbas per benedictionem accipit potestatem eorum quæ sunt ordinis: abbas enim non potest monachos benedicere, seu conferre tonsuram subditis, priusquam benedictus sit; d. can. *quoniam,* d. cap. *cum contingat.* Quod si Episcopus moram faciat in impertiendo benedictionis

Source : BIU Cujas

ctionis munere, abbas, si sit exemptus, potest impetrate mandatum a summo Pontifice, ut Episcopus compellatur munus benedictionis tribuere; d. cap. *meminimus*. Vel mandante Pontifice potest suscipere benedictionem ab alio quovis Episcopo. Vel si non sit exemptus, & Episcopus tertio conventus abbatem benedicere renuerit, post trinam conventionem abbati licet proprios monachos benedicere, & alia quæ pertinent ad officium exercere, donec Episcopus duritiem recogitet, & abbatem benedicere non recuset; d. cap. *statuimus*. Quandoque etiam recusante Episcopo abbates exempti petere solent benedictionem a summo Pontifice. De electo abbate sancti Augustini Cantuariensis memoratur, quod cum Richardus Archiepiscopus Cantuariensis iudificaretur eum benedicere in ipso monasterio, juxta rescriptum impetratum per electum ab Alexandro III. Romam profectus benedictionem accepit ab ipso Pontifice; Roger. Hoveden. ad ann. 1177. Udalricum Augiensem abbatem benedixit Leo IX. Hermann. Contract. in chronic. ad ann. 1049. *Leo IX. in proximo Pascha Udalricum Augiensis cœnobii provisorem Romam venientem abbatis benedictione consecravit*. Hoc distat benedictio abbatis a consecratione Episcopi, quod consecratio est omnino necessaria, ut fiat & dicatur Episcopus; cap. *licet, de translat. Episcop.* Abbatis benedictio non est necessaria, ut sit & dicatur abbas, ut ea quæ sunt jurisdictionis exerceat, vel ut temporalia administret, sed quoad quædam tantum, nimirum ut monachos benedicere, vel eis tonsuram & minores ordines conferre possit; d. cap. *quoniam*, d. cap. *cum contingat*. Per consecrationem Episcopi confertur ordo episcopalis: per benedictionem abbatis non imprimitur character; non confertur ullus ordo; sed ex privilegio tribuitur potestas quasi episcopalis operandi quædam, quæ sunt ordinis; gloss. in d. clem. *attendentes*, Ostiensis & Jo: Andreas in cap. *tuam, de stat. & qualitat.* Oldrad. consil. 14. Et his argumentis tentabat Ivo Carnotensis non uno loco probare benedictionem abbatis non esse necessariam, ut epist. 73. *Habent fortasse fratres isti zelum Dei, sed non secundum scientiam, putantes quod promotionem abbatis faciat episcopalis benedictio, & non potius fratrum communis electio, cum tamen ipsam benedictionem conferat Dominus, non secundum meritum dantis, sed secundum fidem & puritatem benedictionemque accipientis*. Et idem epist. 88. *Dicunt enim quia non potest esse abbas sine benedictione*, quod probat his quæ sequuntur: *Cum abbatis benedictio nulla sit sacramenti repetitio*. Abbates non exempti in sui benedictione tenentur edere Episcopo solemnem professionem subjectionis, obedientiæ & reverentiæ, salvo ordine suo, idest regula, qualem solebant præstare abbates cistercienses ordinis, cujus formulam edidit Honorius III. in cap. *ne Dei ecclesiam, de simonia*: *Ego frater abbas cistercienses ordinis subjectionem & reverentiam & obedientiam a sanctis patribus constitutam, secundum regulam sancti Benedicti, tibi, Domine Episcope, tuisque successoribus canonice substituendis, & sanctæ sedi apostolicæ, salvo ordine meo, perpetuo me exhibiturum promitto*. Et hujusmodi professio solebat præstari ex scripto, interposito jurejurando super signo sacræ crucis; Arnulfus Lexovien. epist. ad abbatem sancti Ebrulfi: *Nosse siquidem debes, in eo, qui religionem professus est, inobedientiam crimen esse, ipsumque ad exactissimam diligentiam teneri, qui obedientiam Prælato suo viva voce & scripto, juramento etiam corporaliter interveniente, adhibita salutiferæ crucis impressione signavit*. Abbates vero exempti, cum benedicuntur, non tenentur edere professionem subjectionis; cap. *sane, de excess. Prælat.* cap. *cum olim* 2. in fin. *de privileg.* Necnon a quocumque Episcopo benedictionem suscipere eis fas est citra professionem. Hoc jure Malmesburiensis abbas dicens se exemptum, contendebat suo jure se benedictionem accepisse a Laudunensi Episcopo, omisso Sarisberiensi, in cujus diœcesi situm est Malmesburiense monasterium; de quo Petrus Blesens. epist. 68. *Abbas testibus nitebatur asserere, decessores suos benedictiones a quibus volebant Episcopis pro suo libitu citra professionis vinculum suscepis-*

Source : BIU Cujas

se. Ob id Willelmus abbas S. Germani de Pratis, pulsus a monachis, restituto Reinaldo decessore, qui abbatia cesserat, ad quod ab Episcopo Parisiensi benedictionem recipiens, ei professionem fecisset, ne exemptioni fraus fieret; continuator Aymoin. lib. 5. cap. 51. Idcirco Bernardum abbatem majoris monasterii valde increpabant monachi, quod benedictionem accepturus, Turonensi Archiepiscopo subjectionem promisisset; de quo eum tuetur Ivo Caanotens. d. epist. 73. *De cætero quod calumniantur, non recte vos fecisse, quod ante benedictionem promisistis obedientiam sedi Metropolitanæ, vana vel nulla calumnia est: quomodo enim connexa sibi ad invicem poterunt esse membra corporis Christi, nisi dispensatores canonicarum vel monasticarum congregationum eam obedientiam exhibeant Prælatis suis, quam sibi exhiberi volunt a subditis suis?* Et professionem abs Goffrido Vindocinensi abbate exempto extortam per Ivonem Carnotensem Episcopum irritam dixit Urbanus II. & post eum Paschalis II. de quo Goffridus ipse lib. 2. epist. 11. & 27. Professionem ab abbate, cum benedicitur, Episcopo præstari, non grave, sed superfluum duxit Anselmus lib. 2. epist. 52. pulcherrima ratiocinatione: *Scimus enim*, inquit, *quia semper profiteri ore, & opere exhibere debemus majoribus nostris regularem obedientiam, quam scripto repetere, quamdiu eam non abnegasse cognoscimur, superfluum certe est. Quod si quis nos vult cogere, cum ad abbatiæ prælationem promovemur, sine ulla ratione fieri videtur: cum enim professi sumus confessionem morum nostrorum, utique promisimus obedientiam, non solum abbatibus, nec solum quamdiu essemus sub abbate, sed omnibus majoribus nostris, & quamdium vivemus*, &c. Ne vero pro benedictione abbatis ab Episcopo id exigatur vetuit concil. gen. Lateranense habitum sub Innocentio III. cap. *sicut*, *de simon.* Et ne quid exigatur ab Episcopo pro abbatis benedictione, installatione, vel recipienda professione, vetuit etiam Honorius III. d. cap. *ne Dei ecclesiam*, & ante Innocent. III. lib. 2. epist. 207. & 366. Benedictio abbatum pertinet ad Episcopum, installatio abbatum & abbatissarum ad archidiaconum; cap. *ut nostrum*, *de offic. archidiac.* Et quia hujusmodi installatio non fiebat sine sumptu & pompa, quæ repugnabat humilitati religiosæ, installationis solemnitatem apud abbates cistercienses ordinis sustulit Honor. d. cap. *ne Dei ecclesiam*.

CAPUT XVI.

Renunciatio & depositio abbatum. Formula depositionis.

ABBAS quilibet potest renunciare abbatiæ, verum abbas non exemptus non potest renunciare abbatiæ, nisi in manibus ordinarii, ad quem confirmatio pertinet; can. *abbas*, 18. qu. 2. Nec valet renunciatio facta in manibus conventus seu capituli, cujus est electio; cap. *lectæ*, *de renunciat.* Non valet renunciatio, nisi expresse fiat in manibus ordinarii: si abbas monachos absolverit ab obedientia, etiam vocato Episcopo, non videtur renunciasse d. cap. *lectæ*. Abbas vero exemptus non potest renunciare abbatiæ sine licentia summi Pontificis; cap. *dilecti* eod. tit. Nec potest transferri de uno monasterio ad aliud sine licentia summi Pontificis; cap. *cum venerabilis*, *de consuetud.* Non potest etiam renunciare exemptioni, vel compromittere in arbitros de libertate monasterii, sine ejusdem Pontificis licentia; cap. *cum tempore*, *de arbitr.* Nec potest professionem obedientiæ facere Episcopo in præjudicium exemptionis; cap. *cum dilectus*, *de religios. domib.* quia beneficium exemptionis confertur quidem in gratiam exempti: sed semel collatum vertitur in jus & in rem sedis apostolicæ, siquidem per exemptionem monasterium exemptum fit allodium & prædium ecclesiæ Romanæ,

Source : BIU Cujas

manæ, de quo fusius suo loco. Abbatiæ renunciatio fiebat per resignationem virgæ super altare, & absolutionem fratrum a sacramento obedientiæ; Leo Ostiensis chron. Cassinens. lib. 4. cap. 44. *Accipite* (inquit Bruno abbas virgam pastoralem deponens) *quam mihi tradidistis; absolutioneque fratribus facta, ad Episcopatum suum rediit.* Abbas vel prior conventualis canonice electus, est perpetuus, nec potest amoveri sine gravioribus causis, puta si insufficiens, incontinens, dilapidator bonorum monasterii, vel negligens in eorum administratione fuerit; can. *nullam*, can. *si quis abbas*, 18. qu. 2. cap. *monachi*, in fin. *de stat. monachor.* Propter simplicitatem depositus Willelmus abbas S. Germani Parisiensis, quod deceptus a Parisiensi Episcopo accepta benedictione professionem obedientiæ ei fecisset, ne monasterii exemptio tentaretur; Continuator Aymoin. lib. 5. cap. 51. *Anno Incarnationis Dominicæ* 1108. *Rainaldus monasterii S. Germani abbas, præ simplicitate abbatiam dimisit, & loco ejus Guillelmus est substitutus, qui duobus annis monasterium rexit: sed pravo consilio deceptus, ad Episcopum Parisiensem pergens, & ei professionem faciens, benedictionem ab eo accepit. Quod audientes præfati monasterii fratres, timentes ne per hoc ecclesiæ suæ minueretur libertas, revertentem a professione noluerunt recipere; sed clausis januis valide resistentes, eum ab abbatiæ dignitate penitus removerunt, prædictumque Rainaldum revocantes, eum iterum sibi præfecerunt abbatem.* Item abbas potest deponi, si prævaricator ordinis fuerit, seu contemptor aut negligens vel remissior; cap. *cum ad monasterium*, sub fin. *de stat. monachor.* Prævaricator ordinis dicitur, qui regulæ observantiam negligit aut contemnit, quia prævaricatur adversus votum, ut & virgines, quæ virginitatem promissam temerant, prævaricari dicuntur; Synod. Ancyran. can. 18. *Quotquot virginitatem pollicitam prævaricatæ sunt*, can. *quotquot*, 27. qu. 1. Græci ἀθετοῦσι τὴν ἐπαγγελίαν. Synod. Arausican. I. can. 28. *In utroque sexu desertores professæ castitatis prævaricatores habendi.* Rainaldus abbas Cassinensis depositus, quod subdiaconus electus esset contra canones; Leo Ostiens. chronic. Cassinens. lib. 4. cap. 123. Sane abbas potest ex levioribus causis suspendi ab administratione; cap. *per tuas*, *de simon.* id est, ex levioribus causis, quam his quæ requiruntur in depositione, quæ graviores causas desiderat. Abbas enim non facile, nec sine graviori causa deponendus est, ne ei adimatur auctoritas, si monachorum potestati cœperit subjacere; d. can. *nullam*, id est si possit amoveri ad libidinem monachorum, neve fiat meticulosior ad coercendos monachos, metu depositionis. Humani scilicet moris est, illum vereri, cujus voluntate & judicio nunc erigitur, nunc deprimitur; can. *visis*, 16. qu. 2. Nec facile audiendi sunt subditi contra prælatos, qui quasi signum sunt positi ad sagittam, id est exposti sunt malitiæ & insidiis subditorum; cap. *qualiter*, *de accusat.* Abbas deponendus est intercedentibus justis causis, etiamsi omnis congregatio vitiis ejus consentiens, id est vitia ejus dissimulans & ferens, quasi conniventibus oculis, eum abbatem habere voluerit; d. can. *si quis abbas*. Non est ferendus abbas, cujus electa est negligentia a monachis, ut impune eis sit; can. *placuit*, 10. qu. 3. Depositio autem abbatis non pertinet ad monachos, sed ad Episcopum, nec solum, sed cum abbatibus vicinis; d. can. *si quis abbas*, concil. Turonens. II. can. 7. *Ne Episcopus abbatem vel archipresbyterum sine compresbyterorum & abbatum consilio removeat.* Et hoc in abbate non exempto: abbatis enim exempti confirmatio & depositio pertinet ad summum Pontificem, qui est ordinarius exemptorum, vel ad legatum sedis apostolicæ, qui est in partibus. Hoc jure anno Christi 1214. per Nicolaum Tusculanum Episcopum, & legatum sedis apostolicæ in Anglia, depositus est Radulphus de Arundel, abbas Westmonasterienses exemptus; de quo Matth. Paris. ad hunc annum: *Illis diebus per prædictum legatum depositus est Radulphus de Arundel abbas Westmonasterienses in crastino sancti Vincentii per N. abbatem de Westham, missum ex parte legati, fracto ipsius sigillo.* Nimirum depositio abbatum

Idem Matt. Westmonast. ad ann. 1214.

Source : BIU Cujas

non fiebat solemniter, uti depositio Episcopi, vel degradatio presbyteri; sed nuda & simplici fractione sigilli, quia abbatis munus non est ordo, sed officium. Præter Matth. Paris. Innocent. III. lib. 2. epist. 38. de abbate Conchensi: *Et instrumenta sua, fracto sigillo, quo usus fuerat, in manibus eorumdem judicum resignavit, & abbatiam abjuravit memoratam.* Vel per depositionem virgæ super altare; Leo Ostiens. chronic. Cassinens. lib. 1. cap. 94. *Ita demum Basilius ad hoc monasterium veniens, & abbatis virgam, quam eatenus tenuerat, abjiciens, paucis post diebus ad vallem Luce præpositus transmissus est.* Et idem cap. 96. ejusd. lib. *Tertia post hæc die coram cunctis fratribus in ecclesiam veniens,* (Petrus Abbas) *ac virgam super altare deponens, officium & hoc monasterium deseruit.* Vel per depositionem virgæ simul & annuli & regulæ super corpora sanctorum; Idem lib. 4. cap. 123. de Rainaldi abbatis Cassinensis depositione: *Sicque illorum jussu astantibus omnibus, virgam & annulum & regulam supra corpus sanctissimi Benedicti deposuit.* Plerumque abbati depositio vel ab administratione amoto assignabatur cella vel prioratus alimoniæ gratia, ut liquet ex d. epist. 38. Innocent. & 30. ejusd. lib. unde deductum est cap. *cum inter R. seniorem, de elect.* & ex epist. 8. ejusd. lib. 1. & ex epist. 111. regist. 13.

CAPUT XVII.

Advocati monasteriorum, & eorum officium.

UT consuleretur quieti monachorum, præter prælatos regulares suscepti sunt advocati & defensores monasteriorum, nimirum viri nobiles & potentes, qui res & personas monachorum tuerentur a prædis & insidiis laicorum. Advocati sunt defensores ecclesiarum vel monasteriorum, cap. *præterea*, cap. *cum autem, de jur. patronat.* cap. *in quibusdum, de pœn.* Urbanus II. in can. *Salvator*, 1. qu. 3. *Defensoris nomine advocatum sive Castaldum & judicem.* Et Gregorius X. in cap. *generali, de elect.* in 6. *Universos & singulos qui regalia, custodiam sive guardiam, advocationis seu defensionis titulum in ecclesiis, monasteriis, seu quibuslibet aliis piis locis usurpare conantur.* Sic dicti a vernaculo *avouër*, quod ecclesiæ & monasteria suscipiendo advocatos eos defensores suos advocarent, idest profiterentur seu recognoscerent, quod vulgariter dicitur, *avouër*, cap. 2. *de reb. eccles. non alienand.* eod. Ecclesiæ & monasteria cum opibus & latifundiis nimium aucta essent, & ob id impune exposita essent rapinis & infestationi laicorum, tutelæ & præsidii causa sibi assumpsere viros nobiles e laicis in advocatos & defensores, quod probarunt patres ecclesiæ; concil. Moguntin. celebratum sub Carolo M. can. 50. *Omnibus igitur Episcopis, abbatibus cunctoque clero continuo præcipimus, vicedominos, præpositos, advocatos sive defensores bonos habere.* Et Carolus ipse varia capitula edidit de advocatis & defensoribus ecclesiarum a Principe postulandis, & idoneis eligendis, ut capitul. lib. 5. cap. 31. *Defensores ecclesiarum adversus potentias sæcularium vel divitum ab Imperatore sunt poscendi.* Et lib. 7. cap. 303. *Pro ecclesiarum causis ac necessitatibus earum atque servorum Dei, executores vel advocati seu defensores, quoties necessitas ingruerit, a principe postulentur.* Et lib. 4. cap. 62. *Ut nullus Episcopus, nec abbas, nec Comes, nec abbatissa centenarium Comitis advocatum habeat.* Ne vero hujusmodi advocati advocatiæ & defensionis obtentu ecclesiam gravarent, statutum, ut ab Imperatore vel Principe postularentur, ut regio examine probati cautius se gererent in rebus ecclesiarum & monasteriorum; Trithemius abbas in chronic. Hirsaugiens. ad ann. Christi 1064. *Sin autem aptum & utilem advocatum undecumque sibi placuerit eligant. Hic denique abbate petente a Rege accipiat*

Source : BIU Cujas

cipiat bannum legitimum. Idemque in eodem chronic. ad ann. Christi 1199. ex privilegio Urbani II. *Advocatum autem Imperatorem Romanorum, qui & noster advocatus est, præficimus: propter multiplices tamen ejus curas & dispositiones, liceat abbati & fratribus de familia de Calune eligere, si idoneus inventus fuerit.* Et infra: *Sin autem alias undecumquelibet liceat alium eligere, qui etiam advocatus in præsentiam abbatis & fratrum juret in sacramento cum familiaribus suis, quod contra privilegia ecclesiæ non veniat: hic adductus in præsentiam Domini Imperatoris simili modo confirmet.* Et hoc institutum est in occidentis partibus, exemplo Africanæ ecclesiæ, quæ cum defensore egeret adversus donatistas, necessarium duxit, ut defensores in singulas ecclesias ab Imperatore postularentur. Synod. Carthag. V. can. 4. can. *ab Imperatoribus*, 23. qu. 3. quos Græci ἔκδικους vocarunt. Advocati hujuscemodi postulabantur a Principe, & ab eo bannum accipiebant, ideſt titulum advocatiæ; præter Trithemium loco modo laudato, acta Murensis monasterii, quod est apud Helvetios, ex tabulis Henrici IV. *Constituit etiam, ut major natu filiorum suorum, commendante sibi abbate, advocatiam habeat, non in beneficium & jus proprium, sed ad securioris & gratæ defensionis suffragium, qui non pro terreno commodo, sed pro æterna mercede, sollicitus & studiosus bona & constitutam libertatem monasterii & justitiam defendere voluerit. Hic denique, abbate petente, a Rege accipiat bannum legitimum, &c.* Advocati libera electio erat penes abbatem, nuda confirmatione spectante ad Principem; Gregor. VII. lib. 7. epist. 24. pro monasterio Hirsaugiensi: *Ut nullus sacerdotum, Regum, vel Ducum, aut Comitum, seu quælibet magna aut parva persona, præsumat sibi in eo loco aliquas proprietatis conditiones, non hæreditarii juris, non advocatiæ, non investituræ, non cujuslibet potestatis, quæ libertati monasterii noceat, vindicare.* Et infra: *Abbas autem advocatum quem voluerit eligat: quod si is postmodum non fuerit utilis monasterio, eo remoto alium constituat.* Et Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 1. cap. 76. *Ibi eum abbas & equo optimo & armis præcipuis insignique pulcherrimo donans, monasterii defensorem constituit.* Officium advocati erat curare res ecclesiæ, easdem tueri, & in jure defendere, & a prædonibus occupatas vindicare; concil. Moguntin. can. 22. *Ut monachi ad sæcularia placita nullatenus veniant.* Et infra: *Neque ipse abbas sine consilio Episcopi sui, & cum necessitas exigit, tunc per jussionem & consilium Episcopi illuc vadat; nequaquam tamen contentiones aut lites aliquas ibi movere præsumat: sed quicquid quærendum, vel etiam respondendum sit, per advocatos suos hoc faciat.* Adrevald. de miracul. S. Benedict. lib. 1. cap. 26. de prædiis monasterii Floriacensis sitis in Aquitania, quæ ab antiquo utitur lege Romana: *Advocatus vero una cum Razavario monacho ad locum cessionis terræ juxta morem legis adveniens, prædictam vineam ad jus S. Benedicti sua auctoritate revocare nitebatur.* Et Flodoard. hist. hemens. lib. 3. cap. 10. de Hincmaro Archiepiscopo: *Rex quoque nonnullus juraque ecclesiæ ac mancipia legibus per advocatos evindicata recepisse reperitur.* Ekkeard. Junior de casib. monast. S. Galli cap. 1. *Invadit loca lege Alamannica cum advocato Episcopus, tribus diebus, uti jus erat, homines fisci juramentis S. Othmaro vindicantes.* Tabulæ & gesta pertinentia ad monasterium inscribebantur de abbatis nomine, addito fratrum & advocati consensu; Bernard. epist. 229. ad Episcopum Ostiensem & alios pro abbate Latiniacensi: *Jam de terris & bonis ecclesiæ, quasi distractis & alienatis, & datis ab eo cognatis suis, coram venerabilibus Episcopis Suessionensi & Autissiodorensi, Comiteque Theobaldo, advocato utique monasterii, satis responsum est, & adhuc respondetur, sic illum dedisse suis quomodo alienis, ideſt ad eumdem censum vel consuetudinem.* Idemque epist. 284. ad Eugenium P. *Betunienſis decanus voluntate Episcopi, & assensu advocati, bonam rem pro ecclesia sua in ecclesia eadem constituit: bonum est ut vestra auctoritate firmetur.* Penes advocatum erat donationum piarum acceptatio; Ekkeard. de casib. monast. S.

Source : BIU Cujas

Galli cap. 1. *Ille vero* (Conradus Imp.) *quicquid inibi regii fisci erat, totum in manum advocati super aram ejus* (S. Galli) *tradiderat, & sigillo suo roboraverat*. Nec status ecclesiæ potuit mutari sine consensu advocati; Petrus Cluniacens. lib. 4. epist. 43. ad Gaufredum Carnotensem Episcopum: *Dixit enim ecclesiam Castri Duni, quam Cluniacensis olim possedisse dicebatur, a canonicis ejusdem ecclesiæ, ab advocato ecclesiæ, vicecomite Vindocinensi, ab omnibus tandem, qui aliquid juris in ea se habere dicebant, tam precibus, quam vi justitiæ extorsisse, & vestræ Cluniacensi ecclesiæ, cujus juris fuerat, reddidisse*. Advocatorum etiam munus fuit temporalem ecclesiæ jurisdictionem in servos, colonos & subditos ecclesiæ vel monasterii exercere. De advocato Murensis monasterii testantur tabulæ Henrici IV. Imp. quæ sunt editæ inter acta Murensis monasterii: *Hic denique abbate petente a Rege accipiat bannum legitimum, & ter in anno, si necesse fuerit, aut in ipso loco, aut ubicumque, vel quandocumque abbati visum fuerit, invitatus ab illo veniat, & ibi placitum justum pro causis & necessitatibus monasterii rite peragat*. De advocato monasterii Laurishamensis in Germania chronic. Laurishamens. *Hic itaque Conradus II. Rex rogatu præfati Reginbaldi abbatis, tradidit S. Nazario omne suum reale jus in mancipiis, in Ganuita, ea scilicet ratione, ut nullus Comes, vicecomes, aut alia quælibet judiciaria persona in eisdem mancipiis aliquam deinceps habeat sui juris exercendi potestatem, sive ad placitum suum constringendi, seu bannum persolvendi, nisi præditus abbas suique successores, & quem ipsi advocatum elegerint*. De advocato monasterii Hirsaugiensis Trithemius abbas in chronic. Hirsaugiens. ex tabulis Henrici IV. *Sin autem aptum & utilem advocatum undecumque sibi placuerit eligant: hic denique abbate petente a Rege accipiat legitimum bannum, & ter in anno, si necesse fuerit, aut in ipsam cellam, aut ubicumque, vel quando abbati placuerit, invitatus ab illo veniat, & ibi placitum jussum pro causis & necessitatibus monasterii rite peragat. Nullum autem servitium aliud jus aut beneficium sibi pro hoc concedi recognoscat, nisi tertium bannum, & consuetudinariam justitiam, & legem quam cæteri advocati in aliis liberis monasteriis habent super fures proterviam, & censuales, & cætera talia, & in illis trium placitorum diebus, in unoquoque unum malthum de frumento, & unum frisingum, & unum siclum de vino, & cætera ad hæc pertinentia*. De advocato Fuldensis monasterii traditiones Fuldenses lib. 2. pag. 514. *Tunc Centurio Sigisrid, qui advocatus noster fuit, & una fratres nostri cum eo, placitum constituerunt*, &c. De advocato Lacensis monasterii tabulæ Henrici Comitis Palatini apud Miræum lib. 2. diplomat. cap. 25. *Advocatus ne alium sibi, nisi abbatis ordinarium: judicem subroget in cognitione, causarum, neve ad causas audiendas veniat, nisi a monachis invitatus*. De advocato monasterii Egmondensis Jo: a Leidis. hist. Belgicæ lib. 21. cap. 11. *Dicebat juris sui esse, si monachi pugnarent in claustro, hoc judicare & corripere: mansionarios & ministrales ecclesiæ, & etiam famulos abbatis, coquos, pistores & braxionarios* * *suo judicio stare coegit, interdicens eisdem, ne fratribus, sicut consueverant, servirent aliquo modo*. Unde advocati, ut jurisdicundi officio suffi-

* Braxionarii, *Brasseurs de biere*.

cerent, jurisperiti eligebantur; Paulus Langius in chronic. Citizensi, de advocatis monasterii Bozawiensis: *Verum nunc extenuatis rebus, minoratis & opibus, ad minimos quoque advocatos tenendos defecimus, ut qui quondam ob rerum copiam Marchiones, ut dictum est, Comitesque necessarios habuimus, nunc moriones & viles quosque homunciones, dummodo jurisperiti fuerint, ad præfatam advocatiæ dignitatem assumimus*. Advocatis pro mercede officii ascripta certa stipendia & annonæ, & ut in monasterio Hirsaugiensi moris fuisse jam probatum ex Trithemio. Idem usu receptum in monasterio Ursspergensi; abbas Urspergensis: *Cumque talis Prælatus coram inclitæ recordationis Imperatore Frederico comparuisset, ipse coram tota curia sua sprevit eundem, odioque sui nobili viro Deginhardo de Hedinstein procuratori suo per omnia regalia prædia Sueviæ injunxit*,

Source : BIU Cujas

xit, quatenus personaliter accederet ad ecclesiam Urspergensem, & de voluntate fratrum in prædiis ipsorum extra abbatiam & grangias statutis apponeret annuum, quod sibi pro advocatia & defensione solveretur, ut videlicet quilibet mansus rusticanorum prædiorum solveret maltare unum avenæ, ut officiales sui equis ipsorum ex hoc haberent annonam. Idem institutum in monasterio Spanheimensi; Trithemius in chron. Spanheimens. ad ann. Chr. 1325. *Denique ad petitionem præfati Comitis Joannis Willicho abbas prædictam filium ejus advocatum suum in villa monasterii, quæ Anven dicitur, constituit, cui duodecim maldræ avenæ & totidem pullos ab incolis ejusdem villæ danda singulis pro feudo assignavit.* Omnium ecclesiarum civitatis Cameracensis advocatus fuit Comes Flandrensis, eoque nomine tulit certam portionem fructuum, quæ vulgo *Gavena*. Sæpius & advocatiæ nomine in beneficium seu feudum data certa prædia ecclesiæ, inde advocatiæ dicta; d. cap. *in quibusdam*, Baldric. Noviomens. chron. Cameracens. lib. 2. cap. 98. *Sub hac etiam specie ipse Herivardus advocatias aliquantarum villarum quasi pro defensione præsumpsit, sed plus quam inimicus prædo assiduis exactionibus devastavit;* Conrad. de Fabaria de casib. monast. S. Galli cap. 8. *Cum advocatiæ aliaque quamplurima feuda nostræ cessissent jurisdictioni, abbas iisdem quoque temporibus mortuo Adelgoro de Suabegge sine hærede, (is fuit advocatus Augustæ) ipse Imperator tam advocatiam quam alia prædia ipsius sibi vendicavit.* Et infra; *Ducatus, Marchias, Comitatus advocatias, monetas, telonea, cæterorumque regalium summam.* Inter regalia scilicet numerantur advocatiæ, quod a Principe postularentur. In deterius ruente sæculo advocatiæ ecclesiarum & monasteriorum, quæ in præsidium & defensionem institutæ erant, versæ sunt in necem & exitium, & eventus rerum probavit ovem lupo creditam, ut ajunt: advocati enim ita potestate abusi sunt, ut ecclesias & monasteria spoliarent tanquam prædones, & ab ecclesiis velut a propriis rusticis & colonis graviores census & annonas passim exactitarent, quibus modum imposuit Lucius III. in cap. *præterea, de jur. patronat.* lege dicta, ne quid ab ecclesiis præter antiquos & moderatos reditus ab initio institutos exigerent. Et ante Eugenius II. in synod. Rhemens. celebrata anno Christi 824. can. 5. *Auctoritate apostolica prohibemus, ut nullus advocatus, præter jus & beneficium antiquitus, aliquid sibi arripere vel usurpare præsumat: quod si quis contra hoc attentaverit, Christianorum careat sepultura.* Ecclesiis & monasteriis quam graves essent advocati frequenti metatu & crebris exactionibus, testatur Cæsarius de miracul. lib. 2. cap. 7. *Vacca ipsa sua inquietudine & depastione nobiles & advocatos temporis nostri designat, qui domos & agros subditorum hospitando depascunt, & per assiduas exactiones, quas in illos faciunt, in substantia recrescere non sinunt.* Et idem lib. 4. cap. 72. *Ejusdem ordinis cella quædam in episcopatu Colonienſi sita est: Episcopus vero, qui & advocatus ejusdem cellæ est, sciens hominem* (id est præpositum) *pecuniosum esse & inhospitalem, semel vel bis in anno cum plurimo equitatu & multitudine militum hospitatur apud ipsum.* Immo advocati ecclesiarum & monasteriorum ita cervicem erexerunt, ut vacantibus ecclesiis minoribus, quæ pertinebant ad monasteria, clericos ad eas præsentandi jus sibi usurparent: unde advocatorum & patronorum nomen promiscue acceptum est; d. cap. *cum autem.* Ac denique res eo pervenit, ut vacantibus ecclesiis advocati liberam electionem prælatorum tollerent, de rebus ecclesiarum & monasteriorum disponere præsumerent, quasi haberent custodiam vacantium ecclesiarum, & in ipsos prælatos sævirent usque ad necem. Quam ob causam concil. generali Lateranensi habito sub Innocent. III. ne quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium retorqueretur, statutum est, ut advocati, qui hujusmodi noxis tenerentur, jus advocatiæ amitterent, & eorum liberi arcerentur a sacris ordinibus ad quartam usque genesim, nisi forte cum eis dispensaretur; d. cap. *in quibusdam*, & concilio Lugdunensi habito sub Gregorio X. addita est pœna excommunicationis; d. cap. *generali*, quod est velut supplementum d. cap. *in quibusdam*.

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Variæ appellationes monachorum : ἀσκηταὶ, ἡσυχασταὶ, ἱκεταὶ θεραπευταὶ, ἐγκρατευόμενοι, ſancti, nonni, fratres, ſervi Dei, religioſi.

EXPOSITIS initiis, incrementis & decrementis monaſtices, propoſito conveniens erit de ſtatu monachorum quoad perſonas ſermonem inſtituere, quo e perſonarum notitia, rerum monaſticarum obſervatio in ſequentibus plenius eluceſcat. Rebus eccleſiæ ad perfectiorem ſtatum ſurgentibus, tres ordines fidelium in ea inventi ſunt, nimirum clerici, monachi, & laici. Hos tres ordines agnoſcit Ambroſius ſermone 10. *Qui ſunt iſti, niſi clerici idonei, vel monachi religioſi, vel laici ?* Auguſtinus de ſalutar. documentis cap. 38. *Omnibus enim laicis, clericis, monachis æqualiter convenit fidem, ſpem & caritatem habere.* Idem de verbis Domini ſermone 19. *Quid habebam facere homo ſæcularis aut miles ? numquid monachum ſum profeſſus, aut clericum ?* Sidonius lib. 4. epiſt. 24. *Quod genus vitæ de tribus arripuiſſet ordinibus : Monachum ageret, an clericum pœnitentemve.* Monachos tertium hominum genus inter ſacerdotes & laicos ponit Joannes Chryſoſtomus in epiſt. ad Romanos homil. 23. ὅτι πᾶσι πᾶσι διατάττεται καὶ ἱερεῦσι καὶ μοναχοῖς, οὐχὶ τοῖς βιωτικοῖς μόνον. *Quod iſta*

ista imperentur omnibus & sacerdotibus & monachis, non solum sæcularibus. Eandem distinctionem ordinum adhibuit Gregorius moral. 1. cap. 12. *Quia post Apostolorum conspectam fortitudinem tres distinctiones fidelium in ecclesiæ conversatione secutæ sunt, pastorum videlicet, & continentium, & conjugatorum.* Monachorum institutum prius usu celebratum, quam notum esset nomen. Ii prius variis aliis nominibus appellati, primum dicti sunt, θεραπευταὶ, cultores, a Dei cultu, cui intentius vacant: sic θεραπευτὰς vocitavit Philo Judæus de vita contemplativa, per quos ascetas seu monachos intellexit; Eusebius lib. 2. cap. 17. & Dionysius Areopagita de Hierarch. eccles. cap. 6. οἱ μὲν θεραπευτὰς, οἱ δὲ μοναχὺς ὀνομάζοντες, ἐκ τῆς τῷ Θεῷ καθαρᾶς ὑπηρεσίας καὶ θεραπείας, καὶ τῆς ἀμερίστου καὶ ἑνιαίας ζωῆς. *Alii cultores, alii monachos vocantes, a puro Dei famulatu & cultu, & individua & singulari vita.* Iidem dicti ἀσκηταὶ, exercitatores. Eusebius loco modo laudato: ἀλλὰ καὶ τὸν βίον τῶν παρ' ἡμῖν Ἀσκητῶν, ὡς ἔνι μάλιστα ἀκριβέστατα ἱστορῶν, γένοιτ' ἂν ἔκδηλος. *Jam vero eorum vivendi rationem, qui apud nos ascetæ, ideſt monachi, virtutis studio dedit, quam accuratissime percenseat.* Apud eundem lib. 8. cap. 20. memoratur Petrus ἀσκητὴς, ideſt monachus, qui ex Ægypti finibus Cæsaream profectus, ibi cum aliis martyrium passus est; Et Athanasius apolog. ad Constant. Imperatorem: καὶ οἱ μὲν ἀπὸ Ἀλεξάνδρου Ἐπίσκοποι μονάζοντες καὶ ἀσκηταὶ ἐξωρίσθησαν. Ἀσκηταὶ dicti ab exercitationis studio, quod eorum vita jugis esset exercitatio, variis officiis distincta, lectionis, orationis & manuum operis: virtutis studium scilicet nihil aliud est quam exercitatio. Inde psalm. 83. *Exercitatus sum, & defecit pauliſper spiritus*, ideſt ut interpretatur Gregorius moral. lib. 22. cap. 20. *Exercitatione crevit spiritus Dei in me, & defecit spiritus hominis.* Eadem analogia synodus VI. in Trullo cap. 77. statuit non oportere clericos vel monachos, quos vocat ἀσκητάς, lavari cum mulieribus; ubi Balsamo satis inepte notat ascetas esse monachos nondum clericos, qui tonsuram monachalem habent tantum, non clericalem: indistincte enim ascetæ passim dicti monachi, sive clerici, sive non clerici essent, quod par esset utriusque exercitationis studium. Iidem dicti ἡσυχασταί, in quiete agentes; novell. Justin. 5. cap. 3. de monachis: εἰ μή τινες αὐτῶν τὸν ἐν θεωρίᾳ καὶ τελειότητι διαζῶντες βίον, ἰδιάζον ἔχοιεν οἴκημάτιον, οὓς δὴ καλεῖν ἀναχωρητάς τε καὶ ἡσυχαστὰς εἰώθασιν, ὡς τῆς κοινότητος ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐξηρημένους. *Nisi tamen quidam eorum in contemplatione & perfectione degentes, vitam remotam habeant in hospitio, quos vocare anachoretas, ideſt secedentes & hesychastas, ideſt quiescentes, consueverunt, tanquam a communione ad meliora exceptos.* Inde monasterium ἡσυχίας ἐργαστήριον vocitat Nicephorus lib. 11. cap. 39. ὁ μὲν ἦν ἡσυχᾶς τὸ τῆς ἡσυχίας ἐργαστήριον ἐπὶ Γάζης εἶχεν. *Et hesychas quidem quietis officinam apud Gazam instituit.* Monachi etiam dicti ἱκεταὶ, supplices, ob assiduum orationis studium; liber de vita contemplativa, qui Philone scriptus simul & inscribitur ἱκετῶν, ideſt de supplicibus, quos idem vocat θεραπευτάς. Iidem a Græcis dicti ἐγκρατευόμενοι, Latinis continentes; can. 41. Synodi Carthaginensis apud Balsamon; qui canon extat in canone *clerici*, 81. distinct. In tantum sanctitatis fama ubique bene audiere monachi, ut sanctorum nomen factum sit proprium monachorum, & appellatione sanctorum intelligerentur monachi, quasi jam cælo fruerentur in terris; Hieronymus lib. 3. in Zachariam in procem. ad Exuperium Episcopum Tolosanum: *Rudes igitur non mea culpa, sed studio portitoris suscipe libros, dum ipse festinat sanctis æra dividere*, ideſt monachis Ægypti, & Palæstinæ, ad quos mittebantur stipes ab Exuperio. Idem adversus Ruffinum lib. 3. *Navim in Romano portu securus ascendi maxima me sanctorum frequentia prosequente.* Et inferius: *Inde contendi Ægyptum, lustravi monasteria Nitriæ, & inter sanctorum choros aspides latere perspexi*; Augustinus in psal. 75. *Alius vovet relinquere omnia sua distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam, in societatem sanctorum, magnum votum vovit.* Et idem de moribus ecclesiæ Catholicæ cap. 33. *Vidi ego*

Source : BIU Cujas

diversoria sanctorum Mediolani, non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat vir optimus & doctissimus; Cassianus collat. 18. cap. 1. *Ad vicum cui nomen est Dyolcos, uni ex septem Nili fluminis ostiis, imminentem non tam itineris necessitate, quam desiderio sanctorum illic commorantium compellente pervenimus.* Idem eadem collat. cap. 16. *Et beati Isidori abbatis atque presbyteri aliorumque sanctorum consortio fruebatur.* Idem collatione 17. cap. 2. *Quid agimus de sponsionis fide, quam senioribus nostris velocissimum reditum pollicentes dedisse vos novimus, ut vel cursim liceret vobis hujus provinciæ sanctos ac monasteria circumire*; Nicolaus I. in epist. ad Episcopos Galliæ, quæ a Gratiano refertur in can. *præsens*, 20. qu. 3. *Non enim putamus, quod absit, canonicos religiosos a sanctorum monachorum vita & consortio sejunctos.* Alii sanctos & nonnos vocabant monachos; Arnobius in psalm. 105. *Ille monachus hoc egit, ille clericus hoc, illa sanctimonialis, ille qui sanctus vocatur & nonnus, sic agit.* Et idem in psalm. 140. *Et adulantes nobis invicem in præsenti positi sanctos nos vocamus & nonnos.* Nonnus lingua Ægyptia idem sonare videtur quod sanctus: quæ vox Ægyptia cum Latina interpretatione copulari solebat, augendæ significationis causa, ut cum dicimus abba pater: abba enim Syriacum est, hoc ipsum significans quod pater. Eadem analogia sacras virgines vel viduas, castas & nonnas dictas scimus; Hieronymus ad Eustochium: *Et quia maritorum expertæ dominatum, viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur & nonnæ.* Posterior ætas seniores monachos, vel qui cum dignitate essent, ut præpositos seu priores monasterii, nonnos passim appellitavit regula Benedict. cap. 63. *Juniores autem priores suos nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia*; synodus Aquisgranensis can. 54. *Ut qui præponuntur, nonni vocentur.* Cæsarius de miraculis lib. 1. capite 7. *Hæc mihi dicta sunt a nonno Frederico monacho, qui tunc præsens fuit.* Et cap. 27. ejusdem libri: *Sicut mihi dicere solitus erat nonnus Conradus senex monachus noster.* Et idem lib. 2. cap. 3. *Audi quid mihi dixerit nonnus Cæsarius monachus noster, quondam abbas Pruniæ.* Ubi monachi coiere in commmunem vitam, inter se fratres dicti ob individuam vitæ societatem, quæ fraternitatem quodammodo induceret, & quod unum patrem haberent, abbatem scilicet, qui pater est monachorum; Augustinus in psalm. 75. *Nemo ergo positus in monasterio frater dicat: recedo de monasterio*, &c. Idem in psalm. 132. in illa verba: *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum! Ista enim verba psalterii, iste dulcis sonus, ista suavis melodia, tam in cantico quam in intellectu, etiam monasteria peperit. Ad hunc sonum excitati sunt fratres, qui habitare in unum concupierunt.* Et infra: *Hi etiam insultare nobis audent, quia fratres cum vident homines, Deo gratias dicunt*; Joannes Chrysost. in epistolam ad Hebræos homil. 25. ἐαν γὰρ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἦ, φησὶ, ἀδελφὸν ἐνταῦθα πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, οὐ τὸν μονάζοντα. *Si quis enim*, inquit, *frater nominatur inter vos, fratrem hic dicens absolute quemvis fidelem, non monachum.* Unde desumptus est can. *ad mensam* 11. qu. 3. regula Benedict. cap. 63. *Priores juniores suos fratres nominent.* Eadem ratione templarii & hospitalarii Hierosolymitani dicti sunt fratres templi & hospitalis; cap. *cum & plantare*, *de privileg.* de quibus Nicætas in Andronico Comneno lib. 1. ὁ δὲ πρὸς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν λυθεὶς, οὓς Φρερίους φασίν. *Tandem redemptus ab Hierosolymitis, quos Frerios dicunt.* De eisdem Georgius Pachymer. lib. 5. cap. 8. ἔστι δ' ἐνίοτε καὶ οὓς Φρερίους αὐτοὶ λέγουσιν ἀδελφοὺς δηθεν. *Submittebat & quos Latini Frerios vocant, quasi diceres fratres.* Immo & qui invicem fratres dicuntur, a laicis reverentiæ gratia patres dicuntur; Hieronymus 2. in epist. ad Galat. cap. 4. *Cum autem abba pater Hebræo Syrove sermone dicatur, & dominus noster in evangelio præcipiat, nullum patrem vocandum nisi Deum: nescio qua licentia in monasteriis vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquiescamus.* Et idem in Matthæum cap. 23. *Quæritur quare adversum hoc præceptum doctorem gentium Apostolus se esse dixerit, aut quo-*

modo

Source : BIU Cujas

modo vulgato sermone, maxime in Palæstinæ & Ægypti monasteriis, se invicem patres vocent. Tandem communiter dicti quicumque cœnobiticam vitam profiterentur, qui primum ascetarum, hesycastarum, & aliis nominibus celebrati sunt: unde monachorum nomen instituto recentius esse dixit Augustinus in Joannem capite 97. ad finem: *In Antiochia enim primum post ascensionem Domini appellati sunt discipuli Christiani, & xenodochia & monasteria postea sunt appellata novis nominibus: res tamen ipsæ & ante nomina sua erant, & religionis veritate firmantur, quæ etiam contra improbos defenduntur.* Et quia ipsum institutum cœpit in eremo, in Ægypti & Palæstinæ desertis monachi nomen acceperunt a solitudine, quæ Græcis μονή; Hieronymus ad Heliodorum: *Interpretare vocabulum monachi, hoc est tuum: quid facis in turba, qui solus es?* Et idem ad Paulinum: *Si cupis esse quod diceris monachus, idest, solus, quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?* Unde libatus est can. *si cupis*, 16. qu. 1. Et Gregorius lib. 7. epist. 53. indictione 2. ad Secundinum abbatem: *Vos autem, qui solitariam vitam ducitis, quid aliud quam monachos dixerim, qui fervore virtutis etiam ante aciem exire festinatis.* Et Eugenius IV. in can. *placuit*, 16. qu. 1. *Sedeat itaque solitarius, & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit; agnoscat nomen suum: monos enim Græce, Latine est unus; achos Græce, Latine tristis sonat.* Hujusmodi monachorum nominis originem ludens agnoscit Rutil. Numat. itinerar. lib. 1.

Processu pelagi jam se capraria tollit:
Squalet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt.

Eodem alludit & Gregorius Nazianzenus in carmine de vita sua: τρόπων γὰρ εἶναι τὴν μόνην, οὐ σωμάτων. *Nam vita monachum, non locus solus facit.* Aliud monachorum vocis etymon a Græco μόνας, idest unitas, quod in commune quasi uno spititu vivant excogitavit Augustinus in psalm. 132. Monachis per omnia infensi hæretici, etiam ipsi nomini insultabant, subsannantes quid sibi vellet monachorum nomen: quibus respondet vir divinus, originem nominis peti a monade, idest unitate, ut eis exprobret damnum unitatis, quæ ab eis discissa est: *Sed tamen dicere consueverunt: Quod sibi vult nomen monachorum?* Et infra: *Quare ergo & nos non appellemus monachos, cum dicit psalmus: Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum! μόνος enim unus dicitur, & non unus quomodocumque; nam & in turba est unus, sed una cum multis dici potest, μόνος non potest, id est solus: μόνος enim unus solus est. Qui ergo sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut sit illis vere, quomodo scriptum est, una anima & unum cor, multa corpora, sed non multæ animæ, multa corpora, sed non multa corda, recte dicitur μόνος, id est unus solus.* Et paulo post: *Merito insultant nomini unitatis, qui se ab unitate præciderunt; merito illis displicet nomen monachorum, quia illi nolunt habitare in unum cum fratribus: sed sequentes Donatum, Christum dimiserunt.* Ob singularem vitæ sanctitatem monachos etiam servos Dei dictos notandum est; Augustinus in psalm. 147. *Vident plerumque, ut fit, transire servos Dei: cognoscunt ipso habitu vel vestis, vel capitis.* Idem epist. 5. appendic. 2. *Et nos utrum implenda sit extorta juratio servorum Dei, munere sanctitatis præeminentium monachorum, ad perfectionem mandatorum Christi, rerum etiam suarum distributione currentium, quasi disceptari ponimus quæstionem.* Et passim apud Gregorium & alios servi Dei & ancillæ Dei accipiuntur pro monachis & sanctimonialibus. Inter monachos & canonicos regulares hoc discrimen, quod monachi sancti dicti sunt ob præeminentiam sanctitatis; canonici regulares simpliciter religiosi, quod eorum regula esset laxior, ut jam observare

Source : BIU Cujas

licuit ex d. can. *præsens*, quem laudavit Innocentius III. libro 2. epist. 11. Licet vero sanctum & venerabile sit nomen monachorum, posteriores, veluti fratres prædicatores & minores, & qui secuti sunt, rejecto monachorum nomine, se religiosos dici maluere.

CAPUT II.

Sacræ virgines ab apostolis. Earum variæ appellationes. Nonnæ, ascetriæ, castimoniales, sanctimoniales, velatæ, dominæ, sorores, ancillæ Dei. Virgo Deipara unde alma dicta.

IDEM virtutis studium commendatur in feminis, ac in viris: par enim merces utrisque proponitur in cælo; Ambrosius in psalm. 1. *Paria igitur studia virtutis, quia par prærogativa est creaturæ: quid autem sexum discutias, ubi non corporis a te, sed animæ certamina postulantur, quæ sexum non habet? Non ergo illic discernas honorem, mercede dividas, ubi non discernitur sexus.* Quin immo in hoc sanctiori vitæ asceticæ proposito, eo major laude sexus muliebris, quo tempore prior fuit, & quasi exemplo fuit. Temporibus Apostolorum nequaquam auditum est nomen monachorum: ab ipsis tamen Apostolis sacrarum virginum & viduarum collegia in ecclesia esse cœpere; Ignatius discipulus Apostolorum epist. ad Tarsenses: τὰς ἐν παρθενίᾳ τίματε ὡς ἱερείας Χριστοῦ. *Eas quæ sunt in virginitate, honorate ut sacras Christi*; Idem epist. ad Philippenses: ἀσπάζομαι τὸ σύστημα τῶν παρθένων. *Saluto congregationem virginum.* Cyprianus qui claruit sub Decio epist. 52. *Floret ecclesia tot virginibus coronata, & castitas ac pudicitia tenorem gloriæ suæ servat*; Idem epist. 62. *Et caste sine ulla fabula perseverent, ita fortes & stabiles præmium virginitatis expectent.* Athanasius in vita Antonii: τῷ δὲ ἀδελφῷ παραδίμεν & γνωρίμοις καὶ πιστοῖς παρθένοις, δοὺς τε αὐτῇ εἰς παρθενῶνα ἀνατρέφεσθαι. *Sororem commendans notis & fidelibus virginibus, dans ipsi ut in parthenone enutriretur*; Arnobius in psalm. 105. *Ille monachus hoc egit, ille clericus hoc, illa sanctimonialis hoc.* Et Optatus Milevitanus lib. 2. *Inde revertentes Urbanus Formensis, & Felix Idicrensis invenerunt matres, quas de castimonialibus fecerunt mulieres.* Etiam frequentia virginum monasteria fuere in eremo Ægypti; Joannes Chrysostomus in Matthæum homil. 8. καὶ νῦν ἐλθὼν εἰς τὴν ἔρημον τῆς Αἰγύπτου, παραδείσου παντὸς βελτίω τὴν ἔρημον ταύτην ὄψει γεγενημένην, καὶ χοροὺς ἀγγέλων μυρίους ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι, καὶ δήμους μαρτύρων, καὶ συλλόγους παρθένων. *Denique si quis nunc ad Ægypti veniat solitudines, paradiso quovis omnem illam videbit eremum digniorem, & innumerabiles angelorum choros in corporibus fulgere mortalibus, & populos martyrum, & choros virginum.* Et idem in eundem homil. 55. al. 56. Οὐκ ἄνδρες δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ταύτην ἀσκοῦσι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως τῇ περιουσίᾳ τῆς προθυμίας νικῶσαι. *Nec viri solum, sed mulieres etiam hoc genere philosophandi exercentur, & naturæ infirmitatem magnitudine animi superant.* In Tabennensi solitudine, quæ est in Thebaide, monasterium 300. virginum congregavit Helias abbas, eisque cum laude præfuit per 40. annos. Monasterium virorum 1400. & aliud 400. medio Nilo flumine sejuncta posuit Pachomius abbas, ne viris liber esset accessus ad monasterium virginum; Palladius historiæ lausiacæ cap. 34. & 38. Denique eadem ætate in Ægypto & in oriente & in Africa passim congregata sunt infinita sacrarum virginum examina. In Oxyrincho civitate Ægypti viginti millia sacrarum virginum, & decem millia monachorum fuisse narrat Rufinus de vit. patrum libro 1. cap. 5. *Requirentes enim a sancto Episcopo vici illius, viginti millia*

Source : BIU Cujas

lia virginum, & decem millia monachorum inibi haberi comperimus. Quot in Ægypto, in oriente & Africa quotannis consecrarentur virgines, non sine stupore refert Ambrosius de virginibus lib. 3. *Discite quantas Alexandrina totiusque orientis & Africana ecclesia quotannis sacrare consueverint.* Variis de partibus Italiæ, de Mauritania ipsa regione Africæ sacrandas virgines ad se venire testatur idem Ambrosius de virginibus lib. 2. *Denique de Placentino sacrandæ virgines veniunt, de Bononiensi veniunt, de Mauritania veniunt, ut hic velentur.* Vix adhuc Romæ nobiles feminæ monasticen noverant, & nomen quasi vile ob novitatem spernebant; Hieronymus ad Principiam: *Nulla eo tempore nobiliorum feminarum noverat Romæ propositum monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere.* Sed brevi Romæ visa sunt millia sacrarum virginum. Tria millia ancillarum Dei, quas monastrias vocant, in urbe suo sumptu alta in summa caritate annonæ, imminente obsidio Longobardorum, testatur Gregorius lib. 6. epist. 23. indictione 15. & ipsius vitæ scriptor Joannes Diaconus lib. 2. cap. 27. Inter tot greges sacrarum virginum notatur etiam melioris ætatis probrum, quod patresfamilias tristioris formæ puellas vel aliqua parte corporis debiles Deo dicarent, magis domus levandæ, quam religionis gratia; Hieronymus ad Demetriadem: *Solent miseri parentes & non plenæ fidei Christiani deformes & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non invenirent, virginitati tradere, tantum ut dicitur vitrum quanti margaritum. Certe qui religiosiores sibi videntur, parvo sumptu, & qui vix ad alimenta sufficiat, virginibus dato, omnem censum in utroque sexu sæcularibus tradunt.* Idem vitium gentilium ridet Persius satyr. 5.

Cum sistro lusca sacerdos.

In tantum ascetices studio insaniere & nonnullæ feminæ, ut sumpto virili habitu monachorum cœtibus se ingererent: qua de causa synodus Gangrensis can. 13. vetuit ne qua mulier vestem mutet, & virilem assumat, *διὰ ἄσκησιν, propter exercitationem*; can. *si qua mulier*, 30. distinct. Sacras virgines eodem cultu & honore habuit ecclesia ac monachos: immo & virilem virtutem in infirmiori sexu & corpusculo magis suspexit. Hinc sicut monachi sancti & nonni dicti, virgines castas & nonnas vocari placuit Hieronymo ad Eustochium: *Et quia maritorum expertæ dominatum, viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur & nonnæ.* Bonifacius Moguntinus epist. 19. *Si reus inventus fuerit, ut cum nonna velata & consecrata Domino concubuisset, ab omni gradu Dei sacerdotii prohibetur.* Capitulare Caroli Magni libro 5. capite 2. *Similiter & nonnæ velatæ eadem pœnitentia contineantur.* Bernardus epist. 114. *Ut quid enim nonna & sanctimonialis appellata es?* Gallis *nonnains*. Sicut & monachi dicti ascetæ propter exercitationem, quam Græci *ἀσκήσιν*; Moniales etiam dictæ sunt ascetriæ; L. *omnia*, L. *raptores*, C. *de Episcopis & cleric.* novell. Justin. 79. 123. cap. 27. & 43. qua analogia & Anna prophetissa dicitur *ἀσκήτρια* Cyrillo Hierosolymitano cateches. 10. Passim eædem dictæ castimoniales. præter Optatum loco modo laudato, Augustinus in psalm. 75. *Non nubere castimoniali præcipitur, & nuptæ non præcipitur.* Et paulo post: *Nescio quæ castimonialis nubere voluit, quid voluit? aliquid mali voluit. Mali plane. Quare? Quia jam voverat Domino Deo suo.* Et rursus: *Virgo est castimonialis jam dicata Deo*, &c. Eædem & sanctimoniales passim dicuntur; L. *unic.* C. *de raptu virgin.* & §. *item, lex Julia de vi publica, instit. de public. judic.* Augustinus in psalm. 99. *Invenis sanctimoniales indisciplinatas, numquid ideo sanctimonium reprehendendum est?* Idem de verbis Domini serm. 23. *Non mihi videtur ista parabola vel similitudo ad eas solas pertinere propria & excellentiori sanctitate virgines, quæ in ecclesia nominantur, quas etiam usitatiore vocabulo sanctimoniales appellare consuevimus: quamvis & si illas solas intelligeremus, quæ sanctimoniales vocantur, numquid decem sunt? absit ut tanta virginum multitudo ad tam exiguum numerum revo-*

Source : BIU Cujas

cetur. Idem lib. 20. contra Faustum cap. 21. *Sicut autem non ideo contemnenda vel detestanda est virginitas sanctimonialium, quia & vestales virgines fuerunt*. Ut varia nomina monialium persequar, sicut monachi servi Dei dicti sunt, eædem dictæ sunt ancillæ Dei; Gregorius lib. 2. epist. 58. indict. 11. *In vico in quo Lampadius monasterium ancillarum Dei constituit*. Et idem lib. 6. epist. 23. indictione 15. *De medietate vero ancillis Dei, quas vos Græca lingua monasticas dicitis, lectisternia emere dispositi*. De quo Joannes diaconus ejus vitæ scriptor lib. 2. cap. 27. *Tribus milibus ancillis Dei, quas Græci monastrias vocant, quindecim libras auri pro lectisterniis dedit*. Et capitulare modo laudatum: *Statuimus ut post hanc synodum quisquis servorum Dei vel ancillarum Christi in crimen fornicationis lapsus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua*. Eædem dicuntur sorores; Tertullianus 1. ad uxorem: *Adhibe sororum nostrarum exempla, quarum nomina penes Dominum, quæ nulla formæ vel ætatis occasione pressæ maritis sanctitatem anteponunt: malunt enim Deo nubere*. Cassianus collat. 18. cap. 14. *Da*, inquit, *mihi aliquam de sororibus, quam repansem, idest reficiam*. Gregorius Turonensis lib. 6. capite 29. de Disciola una e monialibus monasterii B. Radegundis: *Cum ægrotare cœpisset, & ei assidue sorores aliæ deservirent, venit dies ille quo migraret a corpore, & circa horam nonam ait sororibus. Hæc audientes sorores ejus recesserunt parumper a cellula*. Eædem dominæ dici solent, quasi sponsæ Domini; Rodericus Toletanus lib. 6. cap. 4. *Mortuus autem sepultus est* (Petrus Rex Arragonum) *in Sexena, quam mater sua Regina Sancia construxerat, hospitali, & instituerat ibi collegium dominarum*. Easdem etiam velatas dici placuit, ut in capitulari modo laudato nonnæ velatæ. Velatas simpliciter dixit Rogerius Hoveden. in Henrico II. ad ann. 1188. *Eodem anno magister Joannes Gilbertus de Simplingam obiit in ecclesia sua de Simplingam, inter velatas sepultus*. Nec omittendum in calce hujus capitis virginitati dicati, virginem deiparam almam dici, quod lingua Hebraica sonat absconditam vel secretam, vel usu sermonis sanctam; Hieronymus in Esaiæ cap. 7. in hæc verba: *Ecce virgo concipiet. Dicitur enim & adolescentula, & abscondita, & ἀπόκρυφος. Ergo alma non solum puella, vel virgo, sed etiam ἐπιπόσει virgo abscondita dicitur & secreta, quæ numquam virorum patuerit aspectibus, sed magna parentum diligentia custodita sit. Lingua quoque Punica, quæ de Hebræorum fontibus manasse dicitur, proprie virgo alma appellatur; & ut risum præbeamus Judæis, nostro quoque sermone alma sancta dicitur*.

CAPUT III.

Sacrarum virginum varia genera. Recluſæ, canonicæ, canonicæ sæculares, virgines privatæ, viduæ velatæ.

SACRARUM virginum varia fuere genera: aliæ in congregatione uno in conclavi vixere, & abbatissæ paruere: aliæ anachoretarum propositi æmulæ, solitudinem petiere, de quibus in lege 1. cod. Th. *de hon. cleric. & monach. Aut monachus, aut mulier quæ vitæ solitariæ dedita est*. Cujusdam sanctimonialis Erundinis nomine, quæ in Prænestinis montibus vitam eremiticam duxerat, meminit Gregorius homil. 40. *Hæc illius Erundinis discipula fuerat, quæ magnis virtutibus pollens, super Prænestinos montes vitam eremiticam duxisse ferebatur*. Aliæ fuere quæ religionis districtioris causa in cellulam se inclusere, unde recluſæ dictæ: de quibus Gregorius Turonensis lib. 6. cap. 23. *Hæc cum puella vidisset, compuncta est corde, & post dies paucos rogavit abbatissam, ut sibi in qua includeretur cellulam præpararet. At illa velociter perfecta ait: Ecce, inquit, cellulam, quid nunc desideras?*

Puella

Source : BIU Cujas

Puella vero petiit ut recludi permitteretur: quod cum ei præstitum fuisset, congregatis virginibus, cum magno psallentio, accensis lampadibus, tenente sibi beata Radegunde manum, ad locum usque perducitur, & sic vale faciens omnibus & osculans singulas quasque recluſa est. Obstructo aditu per quem ingressa fuerat: ibi nunc orationi ac lectioni vacat. Ekkeard. junior de casibus monaster. sancti Galli cap. 9. *Cralo abbas*, inquit, *etiam ipsa die virginem Rachildam Notkeri Balbuli neptim apud sanctum Magnum circa Wiboradæ clausulam includere ipse condixerat. Nam & antea quidem Rachilda post Wiboradæ passionem jugissima primo ad Deum assumpta, Perchtera quædam vidua sancta, cum & ipsa includi apud nos optasset, & clausula ejus sibi oblata, pene annum in probatione laudabili appareret, vulgi visitationes crebras & inanes devitans, in cella Salomonis circa parietem tituli sancti Georgii includi rogaverat.* Anselmus lib. 3. epist. 15. *Mandate hoc monachis & sanctimonialibus per Normanniam inclusis, & claustralibus.* Eadmerus histor. lib. 5. *Ad sanctum Hireneum quadam vice ascendens, diversi ad oratorium beatæ Mariæ Magdalenæ, duabus ancillis Dei juxta idem oratorium pro Deo recluſis locuturus.* De eisdem Cæsarius de miracul. lib. 4. capite 39. *Quæ Christo quasi de victoria gratias agens, cellam sibi fieri fecit, in qua ab Episcopo velata & recluſa ipsi soli sola satis devote per dies aliquot servivit.* Servo & ancillæ Dei Herveo & Evæ inclusis scripsit Goffredus Vindocin. lib. 4. epist. 48. Aliæ a monialibus sunt canonicæ regulares, quæ regularem vivendi formam & virginitatem profitentur; canonicas & ascetrias conjunxit Justin. novell. 59. cap. 2. & seqq. Extat Basilii epist. 303. quæ scripta est Theodoræ καvονικῇ. Id genus canonicæ jam ab ipsis temporibus Caroli Magni fuere in Gallia: his regulam dedit synodus Cabillonensis II. can. 53. *Libuit huic sacro conventui quasdam admonitiunculas breviter eis sanctimonialibus scribere, quæ se canonicas vocant.* Earumdem mentio habetur in addit. 2. Ludovici Pii ad capitula Caroli Magni cap. 16. in quo vetantur canonici & monachi ne inconsulto Episcopo adeant monasteria sanctimonialium, tam monacharum quam canonicarum. Quibus locis monachæ videntur dictæ, quæ regulam sancti Benedicti profiterentur; canonicæ, quæ Augustini. Quibus nominatim cavit synodus Rhemensis habita anno Christi 824. præside Eugenio II. ut sanctimoniales & mulieres, quæ canonicæ vocantur, juxta Benedicti & Augustini regulam vitam in melius emendent. Est & aliud genus canonicarum, quas canonicas sæculares vocant, quæ nec propriis renunciant; nec professionem faciunt regularem, sed vivunt ut canonici sæculares: quarum institutum non est approbatum; cap. *indemnitatibus*, §. *pen. de elect.* in 6. Clement. *attendentes*, *de statu monachor.* Hujus ordinis auctor vel certe propagator extitit beatus Meinulfus, qui claruit temporibus Ludovici Pii, ut legitur in vita ipsius Meinulfi apud Surium 5. octobris; *Ea autem tempestate Ludovicus filius Caroli Magni imperii habenas moderabatur, & in concilio provinciali apud Aquisgranum anno tertio imperii ejus habito, ordo canonicarum, quas sæculares vocant, tum recens constitutus erat.* Hujus ordinis nimis irregularis quædam sunt domus in finibus Hannoniæ & Brabantiæ, & in quibusdam provinciis Germaniæ, in gratiam nobilium puellarum institutæ; Jacob. a Vitriaco histor. occidental. capite 31. *In partibus Hannoniæ & Brabantiæ, & in quibusdam Teutonicorum & Alemannorum provinciis, quædam sunt mulieres quas canonicas sæculares seu domicellas appellant: non enim moniales nominari volunt, sicut canonici sæculares monachi non dicuntur. Hæ siquidem adeo personas accipiunt, quod nonnisi filias militum & nobilium in suo collegio volunt recipere,* &c. Aliæ fuerunt & virgines, quæ velo sumpto ab Episcopo virginitatem domi colebant; concilium Toletanum IV. can. 8. *De viduis & puellis, quæ habitum religionis in domibus propriis tam a parentibus, quam per se mutaverunt,* &c. Harum in censu fuere Marcellina soror Ambrosii, quæ Romæ a Liberio Papa velata, privatos intra lares degebat: necnon Eustochium, Principia, Deme-

Source : BIU Cujas

trias, & aliæ quæ Romæ maxima ſanctitatis laude claruere; & proximo ſæculo tres ſorores Gordiani Gregorii patris, Tarſilla, Gordiana, & Æmiliana, quarum meminit ipſe Gregorius homilia 38. *Tres pater meus ſorores habuit, quæ cunctæ tres ſacræ virgines fuerunt, quarum una Tarſilla, alia Gordiana, alia Æmiliana dicebatur. Uno omnes ardore converſæ, uno eodemque tempore ſacratæ, ſub diſtrictione regulari degentes, in domo propria ſocialem vitam ducebant.* Ejuſdem inſtituti ſequaces fuere quamplures clariores feminæ in oriente, de quibus Gregorius Nanzianzenus carm. 47. ad Hellenium. Hujuſmodi devotis virginibus ſuus erat locus in eccleſia poſitus, a muliebri plebe cancellis diſtrictus; Ambroſius ad virginem lapſam capite 6. *Nonne vel illum locum tabulis ſeparatum, in quo in eccleſia ſtabas, recordari debuiſti, ad quem religioſæ matronæ & nobiles certatim currebant tua oſcula petentes, quæ ſanctiores & meliores te erant.* Sed quia hujuſmodi virginum lapſus ſæpius contingebat ex laicorum conſuetudine, id ab eccleſia ſublatum eſt; concil. Carthaginenſ. I. can. 2. quo vetitum ne ſanctimoniales feminæ habitent cum laicis, ne detur occaſio peccandi, aut malæ ſuſpicioni locus fiat. Inter ſanctimoniales erant & viduæ, quæ veſte mutata & velo ſumpto ab Epiſcopo caſtitatem vovebant; concilium Toletanum X. can. 4. can. *vidua*, 20. qu. 1. can. *vidua*, can. *viduitatis*, 27. qu. 1. Gregorius Turonenſis lib. 1. capite 13. *Reſidentibus tamen Epiſcopis die Dominico, mulier quædam velata atque devota audenter ad eos ingreditur.* Et Regino 2. chronac. *Eodem anno Berengarius quondam Italiæ Rex exul moritur, & in Babenberg regio more ſepelitur, cujus vidua Willa, antequam ſepeliretur, ſibi velum ſanctimoniale aſſumpſit.*

CAPUT IV.

Pſeudovirgines & pſeudomonachi hæreticorum.

ETIAM ipſi hæretici, taceo enim de ethnicis, ſuas habuere virgines, necnon quidam eorum monachos, ut adumbratæ religionis imagine facilius ſtultos & imperitos deciperent. Suas virgines & continentes habuit Marcion; Tertullianus de præſcriptionibus adverſus hæretic. cap. 40. *Habet & diabolus & Marcion ſuas virgines & continentes.* Suos monachos jactarunt Novatiani, Conſtantinopoli monaſterium juxta regulam degentium in ſolitudine inſtituit Paulus Novatianorum Epiſcopus; de quo Socrates lib. 7. cap. 17. ᾧ συνησάμενος ἀνδρῶν σπουδαίων μοναστήριον, ἂν ἀλλοίστερον τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ μοναχῶν διατέλει. *Monaſterium autem ex viris virtutis ſtudioſis inſtituit, quod a monaſteriis monachorum in ſolitudine degentium diſcrepare non videbatur.* Suos monachos habuere Maſſaliani, qui dicebantur σπουδαῖοι; Epiphanius hæreſ. 80. Sanctimonialium greges habuere & Donatiſtæ, quarum commeſſationes & fœda conſortia cum circumcellionibus deteſtatur Auguſtinus contra Parmenianum lib. 2. cap. 19. *An non cum mœchis particulam ſuam ponunt, qui greges ebrios ſanctimonialium ſuarum cum gregibus ebriis circumcellionum die noctuque permixtos vagari ſinunt.* Circumcelliones erant falſi monachi Donatiſtarum, ſic dicti quod circum cellas vagarentur, latrociniis & homicidiis in Catholicos furentes: de quibus Auguſtinus in pſalm. 132. *Quando vos recte hæreticis de circumcellionibus inſultare cœperitis, ut erubeſcendo ſalventur, illi vobis inſultant de monachis. Sed tamen dicere conſueverunt: Quid ſibi vult nomen monachorum? Quanto melius dicimus nos: Quid ſibi vult nomen circellionum? Forte circumcelliones vocantur, non circelliones: nam circumcelliones dicti ſunt, qui circum cellas vagantur; ſolent enim ire hac atque illac, nuſquam habentes ſedes, & facere quæ noſtis, & quæ illi norunt, velint*

nolint

nolint. Sanctimonialium nomen quam impudicitiæ labe fœdarint hujusmodi mulieres, testatum facere quædam ex his, quæ falsi martyrii insano studio e saxis se præcipites dantes, fœda morte tumentem uterum prodiderunt; Idem contra secundam epistolam Gaudentii lib. 2. cap. 17. *Unde se etiam quædam sanctimoniales vestræ per saxa demiserunt, & dissilientibus uteris homicidiorum scelere, & stuprorum scelera prodiderunt*. Sanctimoniales Donatistarum ab Episcopis ipsis, qui eas consecraverant, stupratas & matres factas refert Optatus Milevitanus lib. 2. *Inde revertentes Urbanus Formensis & Felix Idicrensis, invenerunt matres, quas de castimonialibus fecerunt mulieres*. Tot argumentis Catholicas matronas istis virginibus longe potiores affirmat Augustinus libro de bono viduitatis cap. 15. *Præcipue igitur doctrina sana bonitatem propositi & ornet & muniat: inde est quippe quo Catholicæ fœminæ etiam sæpius nuptæ, non solum univiris viduis, sed & virginibus hæreticorum justo judicio præferuntur*. Suas virgines habuerunt & manichæi: Eusebiæ enim sanctimonialis, secta Manichææ, meminit idem de hæresibus ad Quod vult Deum: *Tunc Eusebiam quandam Manichæam, quasi sanctimonialem, id ipsum propter hoc ipsum passam, vix compulit confiteri*. Denique passim hæretici, ne quid in eis desideraretur de specie religionis, suas habuere sanctimoniales, sed, quod omnium hæresum proprium vitium, valde suspectæ, immo labefactatæ pudicitiæ, quam ob causam hæreticorum virgines valde insectatur Hieronymus in Zachariam cap. 8. *Videmus hæreticorum virgines, philosophorum vigorem, Judæorum in escarum varietate observantiam: & tamen dicitur juxta Aggeum, quod comedant, & non satientur*. Ecclesiæ Catholicæ propria laus est, quod virginitatis votum apud virgines nostras feliciter impletur: & hoc esse optimum argumentum rectitudinis religionis merito tradidit Athanasius apolog. ad Constant. Imperatorem: τοῦτο μέγα τεκμήριόν ἐστι τῦ παρ' ἡμῖν εἶναι τὴν ὄντως καὶ ἀληθῆ θεοσεβείαν. *Atque in eo magnum documentum est, plane apud nos veram esse religionem*.

CAPUT V.

Conversi, Fratres laici: eorum origo & munia. Oblati seu Donati: eorum institutum approbatum ab Urbano II.

PRIORIBUS sæculis una & compar fuit conditio monachorum: unde fratres inter se dicti, quod socii essent officii & ministerii. Inaudita erat distinctio inter clericos & laicos, quia omnes erant laici & extra clerum, donec ad clericatum admissi sunt constitutione Syricii; can. *monachos*, 16. qu. 1. de quo proxime dicemus. Posterioribus sæculis, ubi monasteria adaucta sunt prædiis & rebus temporalibus, tunc monachi cœperunt esse alii clerici, ad quos spectabat tantum cura sacri officii: alii laici, qui monachis ministrabant, & curabant res monasterii, & dicti sunt conversi; cap. *in nostra, de sepultur.* quia assumebantur e laicis, qui studio melioris vitæ se offerebant monasterio: ex quo hujusmodi rusticorum monachorum proprium factum est nomen conversorum; quod erat ante commune monachorum; concilium Aurelianense I. can. 21. *Monachus si in monasterio conversus*; concilium Turonense II. can. 15. *Si in monasterio conversi sunt, aut converti voluerint*. Exinde iidem dicti sunt fratres, vel fratres laici, vel conversi; Bernardus in vita Malachiæ: *Ipse vero juvenis primum conversus laicus Surienſis monasterii testimonium habet ab omnibus, quod sancte conversetur inter fratres secundum ordinem cistercienſem*. Et auctor vitæ D. Gosuini lib. 2. capite 4. *Quidam autem frater monachus quidem, sed laicus, cum a suo aberrasset, in lectulo composuit.*

Source : BIU Cujas

Hi eo discrepantes erant a monachis, quod monachi erant in claustro, a quo claustrales dicti: Conversi sedes suas & cellas habebant extra claustrum, nec licebat eis pedem inferre in claustrum monachorum, nisi certis diebus. Idem auctor vitæ D. Gosuini lib. 3. cap. 17. *Prior in mandato diebus festis capitulum conversorum tenebat, quia nec ipsis nisi in præcipuis diebus claustrum intrare licebat.* Ex quo loco illud etiam singulare discimus, quod correctio conversorum fieret ab abbate in capitulo proprio, & distincto a capitulo quod fiebat pro correctione monachorum. Conversi quoque non habebant locum in choro monachorum, sed habebant suum chorum; Cæsarius de miracul. lib. 1. capite 35. *Et chorum more abbatis circumiens, monachis benedixit, sicque inter abbatis & prioris stallum exiens, quasi ad conversorum chorum properavit.* Monachi erant rasi, conversi barbati; Trithemius in chronic. Hirsaugiensi in Willelmo abbate ad annum 1069. *Supra hunc monachorum numerum habebat & alios fratres barbatos complures, quos usitato nos vocabulo conversos appellamus.* Monachi sacris tantum dabant operam, conversi erant præpositi curtibus & grangiis, idest prædiis rusticis monasterii; Cæsarius lib. 1. cap. 3. *Noverunt multi Henricum conversum de claustro Hemmenrode magistrum in grangia quæ vocatur Hart.* Et infra: *Nosti fratrem, qui infra hunc mensem de grangia vicina deceptus a muliere recessit; neminem inter conversos æstimabam eo meliorem.* Idem lib. 5. cap. 5. *Erat tunc temporis illic conversus quidam, nomine Henricus, magister cujusdam grangiæ quæ Hart vocatur.* Idem lib. 4. cap. 62. *Habebat autem unum conversum in administratione exteriorum ita sciolum & circumspectum, ita sollicitum & perfectum, ut omnia per manus ejus transirent, & curtibus ecclesiæ, quæ necessaria erant, tam in aratris, quam in pecoribus, & expensis ipse quasi solus universa provideret. Suasum est ei, ut ex diversis domibus ordinis cistercienses conversos fideles atque providos accommodaret, qui & curtibus præessent, & annuos reditus sua industria reformarent;* Jacobus a Vitriaco histor. occident. lib. 2. cap. 24. *Fratres eorum in grangiis ex mansionibus suis extra abbatiam vinum non bibunt;* Et Trithemius loco modo laudato: *Conversos appellamus, qui laboribus manuum insistentes, temporalium curam secundum mandata seniorum agerent, & monachis contemplationi & orationi semper deditis corporum necessaria providerent.* Conversorum, qui impositi erant molendino monasterii, meminit Bernardus epist. 74. *De molendino illo dico, quod conversi custodientes feminarum pati coguntur frequentiam.* Humilitatis studio sæpius etiam clerici seu litterati & nobiliores postulabant se recipi in conversos, & semel recepti non poterant apud cistercienses demutari in monachos; Cæsarius lib. 1. cap. 37. *Adhuc vivit vir bonus & religiosus, prius inter monachos novitius, postea ob humilitatem factus est conversus.* Et idem capite 39. ejusdem libri: *Tanta est virtus humilitatis, ut ejus amore sæpe ad ordinem venientes clerici laicos se simulaverint. Hoc quia sæpius in ordine contigit, itaut de conversis fierent monachi, ante hos quatuor annos definitum est in capitulo generali, ut tali modo conversi manerent inter conversos. Eodem anno quidam veniens, ut puto, diaconus, laicum se simulans in conversum susceptus est.* Et Bertoldus Constantiensis in chronic. ad annum 1083. *In his itaque monasteriis nec ipsa exteriora officia per sæculares, sed per religiosos fratres administrantur: & quanto nobiliores erant in sæculo, tanto se contemptibilioribus officiis occupari desiderant, ut qui quondam erant Comites & Marchiones in sæculo, nunc in coquina & pistrino fratribus servire, & porcos eorum in campo pascere, pro summis computent deliciis.* Conversi seu fratres laici, qui erant positi in officio, puta curatione rei rusticæ, vel in ministerio, puta coquinæ, pistrini, dicebantur fratres officiales vel ministrantes; auctor vitæ D. Gosuini lib. 1. cap. 7. *Officiales loci ipsius fratres Duacum adire frequens necessitas faciebat.* Et idem cap. 8. ejusdem libri: *Post horum notitiam quos ministeriales diximus, claustralium quoque videre contubernia, mores agnoscere, verbis attendere concupivit.* Hujusmodi conversorum usum in Germaniæ cœnobiis insti-

Source : BIU Cujas

instituisse, vel destitutum instaurasse Willelmum abbatem Hirsaugiensem narrat Trithemius loco modo non semel laudato: *Ferunt denique hunc reverendissimum patrem Willelmum conversorum hujuscemodi usum in Germaniæ cœnobiis primum vel instituisse, vel potius abolitum renovasse, quem solum in primæva monachorum conversatione olim novimus celebrem.* Crescente in dies zelo religionis velut conversorum adjuvæ & vicarii accesserunt servi quidam monachorum, qui oblati & donati communiter dicti sunt, quia se & sua offerunt monasterio, & humiliter inserviunt monachis, seduli æmulatores Christi, qui non venit ministrari, sed ministrare. Hoc laicorum monasteriis deservientium genus maxime in Germania frequens & celebre fuisse, & ab Urbano II. approbatum, testatur Bertoldus Constantiensis presbyter, qui res Urbani II. diligentius persecutus in chronic. ad ann. 1091. *His*, inquit, *temporibus in regno Teutonicorum communis vita multis in locis floruit, non solum in clericis & monachis religiosissime commorantibus, verum etiam in laicis se suaque ad eandem communem vitam devotissime offerentibus: qui et si habitu nec clerici, nec monachi viderentur; nequaquam tamen eis dispares meritis fuisse creduntur: se enim servos eorumdem pro Domino fecerunt, imitantes eum qui non venit ministrari, sed ministrare, qui & suos sectatores ad majoritatem per servitii exhibitionem docuit pervenire. Nempe ipsi abrenunciantes sæculo, se & sua ad congregationes tam clericorum quam monachorum regulariter viventium devotissime contulerunt, ut sub eorum obedientia communiter vivere, & eis servire mererentur. Quapropter invidia diaboli contra eorumdem fratrum probatissimam conversationem, quosdam æmulos incitavit, qui eorum vitam malevolo dente corroderent, quamvis ipsos ad formam primitivæ ecclesiæ communiter vivere viderent. Unde dominus Papa Urbanus illorum conversationem ab ipsis Apostolis plantatam, sed ab eorum successoribus latissime propagatam, decreti sui apostolica auctoritate firmatam, ipsumque decretum prælatis eorumdem fratrum his verbis denunciare curavit. Quosdam, inquit, accepimus morem vestrorum cœnobiorum corrodentes, quo laicos sæculo renunciantes, & se suaque ad communem vitam transferentes, regendos obedientia suscipitis. Nos autem eandem conversationem & consuetudinem, sicut oculis nostris inspeximus laudabilem, & eo pro perpetua conversatione dignissimam, quo in primitivæ ecclesiæ formam impressa est, judicantes approbamus, sanctam & catholicam nominamus, & per præsentes litteras apostolica auctoritate confirmamus.* Inter hujusmodi servos cœnobiorum Germaniæ non modo viri admissi sunt, sed etiam feminæ nuptæ vel innuptæ, quæ sub presbyteri obedientia monasteriis magna cum religione servierunt; testatur Bertoldus loco proxime laudato: *Non solum autem virorum & feminarum innumerabilis multitudo his temporibus se ad hujusmodi vitam contulerunt, ut sub obedientia clericorum sive monachorum communiter viverent, eisque more ancillarum quotidiani servitii pensum devotissime persolverent. In ipsis quoque villis filiæ rusticorum innumeræ conjugio & sæculo abrenunciare, & sub alicujus sacerdotis obedientia vivere studuerunt: sed etiam ipsæ conjugatæ nihilominus religiose vivere, & religiosis cum summa devotione non cessaverunt obedire. Hujusmodi autem studium in Alemannia potissimum usquequaque decenter efflorvit.* Hujusmodi oblati, qui se offerunt ordini, mutata veste sæculari gaudent privilegiis ordinis; cap. *in nostra, de sepultur.* cap. *ut privilegia, de privileg.* Sed si non mutent vestem, non utuntur præscriptione fori, nec aliis privilegiis ordinis; Capell. Tolos. qu. 8. Chopin. monast. lib. 1. tit. 3. num. 22.

Source : BIU Cujas

CAPUT VI.

Conjugati converſi.

INTER converſos numerantur & conjugati. Si religionis cauſa diſcedant a toro conjugali, & ſe convertant ad religionem, nondum conſummato matrimonio, alter conjugum, invito altero, poteſt monaſticen profiteri, nec alter prohibetur in ſæculo remanere, & ad alias nuptias tranſire; L. *Deo nobis*, Cod. *de epiſc. & cleric.* can. *decreta*, 27. qu. 2. capite 2. & 7. *de converſ. conjugat.* Conſummato matrimonio neceſſe eſt ut uterque monaſterium ingrediatur, vel uno monaſticam vitam eligente, alter remanens in ſæculo, in conſpectu eccleſiæ continentiam voveat, modo ejus ætatis ſit, ut ſine mala ſuſpicione in ſæculo remanere poſſit; cap. 4. cap. *uxoratus*, cap. *ſignificavit*, eodem tit. Et hic eſt caſus quo matrimonium ſolvitur conſenſu utriuſque conjugis religionis gratia; Nicolaus I. epiſtola ad Lotharium, quæ extat apud Reginonem 2. chronic. *Nam licet ſit ſcriptum: Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet: Deus tamen, & non homo ſeparat, quando divini amoris intuitu, ex conſenſu utriuſque conjugis, matrimonia diſſolvuntur.* Si vir vel uxor religionis cauſa monaſterium ingrediatur, licet alteri dotem vel donata propter nuptias recipere, ac ſi morte ſolutum eſſet matrimonium; L. *ſancimus* 53. §. ultim. L. *Deo nobis*, Cod. *de Epiſc. & cleric.* novell. Juſtinian. 123. cap. 40.

CAPUT VII.

Confratres monachorum. Jus fraternitatis.

INTER converſos ſeu quaſi monachos, mihi locandi videntur & laici, qui jus fraternitatis & participii beneficiorum, id eſt precum, ſuſcepere in monaſterio: moris enim antiqui fuit, ut benefactores monaſterii in eo reciperentur in fratres & ſocios beneficii precum; de quo in cap. *ut privilegia*, *de privileg.* Nec modo privati, verum etiam Reges & Principes, ac ipſimet Epiſcopi hujuſmodi fraternitatem in clarioribus monaſteriis ambierunt. Theodebertum Regem Francorum in Glannafolienſi monaſterio, recens a ſe condito, in fratrem & ſodalem recepit beatus Maurus diſcipulus ſancti Benedicti; Fauſtus in vita Mauri apud Surium 14. junii: *Tunc Rex Theodebertus beatum Maurum petiit, ut fratres eum in ſuum recipere dignarentur, & nomen ejus inter ſua nomina ſcribere.* Calojoannem Imperatorem, Reges Francorum & alios Principes in fratres admiſit monaſterium Cluniacenſe; Petrus Cluniacenſis lib. 2. epiſt. 39. ad ipſum Calojoannem: *Et ut aliquid beneficii ſpiritualis vobis iſta facientibus rependamus, ſicut præceſſores noſtri, ac nos ipſi, Reges Francorum, Reges Anglorum, Reges Hiſpanorum, Reges Germanorum, ipſos Imperatores Romanorum, ac vicinos nobis Reges Ungarorum, confratres & comparticipes omnium beneficiorum Cluniacenſis congregationis fecimus: ita ſublimitatem veſtram in eiſdem ſpiritualibus beneficiis plene & perfecte in quantum licet ſuſcipimus.* Ludovicum Juniorem Regem Francorum jure fraternitatis apud ſuos donavit Stephanus abbas ciſtercienſis, ut ipſe commemorat, non ſine exprobratione beneficii, in epiſtola ad eum ſcripta, quæ eſt 45. inter epiſtolas Bernardi. Pandulfum Marſorum Epiſcopum eodem commilitii & fraternitatis honore dignatus eſt abbas Caſſinenſis; Leo Oſtienſis

Source : BIU Cujas

Ostiensis libro 2. cap. 99. *Sicque societate ac benedictione fratrum percepta reversus, ex eo tempore familiarissimus monasterii fuit.* In eodem censu & linea conversorum non silendi & laici, qui cum moriuntur, pœnitentiæ causa assumunt monasticum habitum, & cum eo sepeliuntur. Hujus amictus gratiam in morte solatii loco duxere clarissimi Principes. Inter Latinos Fridericus II. Imperator; de quo Matthæus Paris. ad ann. 1251. *Obiit autem circa eadem tempora Principum mundi maximus Fridericus, assumpto, ut dicitur, habitu cisterciensium, & mirifice compunctus & humiliatus.* Inter Græcos Emanuel Comnenus; de quo Nicetas in ejus vita lib. 7. τέλος δὲ καὶ αὐτὸς τῇ ἀρτερίᾳ προσάγων τὴν χεῖρα, καὶ τὰς κινήσεις τὰ σφυγμοῦ γνωματεύων, βυθίον τι στενάξας, καὶ πλήξας τῇ χειρὶ τὸν μηρὸν, τὸ μοναδικὸν σχῆμα ἤτησε. *Denique admota ad arteriam manu, & pulsu pertentato, cum alto suspirio femur percussit, & monasticum habitum postulavit.* De Theodoro Lascari Juniore idem narrat Gregoras libro 3. ἀλλαξαμένῳ προθύμως τὸ σχῆμα μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς εἰς τὸ μοναδικὸν τριβώνιον. *Alacriter vestem mutavit paulo ante obitum in habitum monasticum.* De Andronico Juniore cum extremum spiraret, narrat idem Gregoras libro 9. ἐξώρκισε μὲν τοὺς περὶ αὐτὸν, μοναχικὸν αὐτὸν ἐνδύσαι τριβώνιον, πρὶν ἀποθεῖναι τὸ ζῆν. *Jurejurando adstantes adegit, ut sibi monasticam cucullam induerent, priusquam vita excessisset.* Solebant etiam multi in infirmitate vestem monasticam suscipere, & sæculo renuntiare; Petrus Cluniacensis de miracul. lib. 1. cap. 7. *Venerat ad eundem locum infirmitate carnis urgente laicus quidam, & , ut fieri solet, monachico habitu a fratribus indutus, sæculo renuntiaverat. Faciunt hoc multi etiam in extremis constituti, qui licet eorum, quos nullæ corporis molestia ad hoc impellit, laudem minime consequi videantur; numero tamen monachorum, si ex corde convertantur ante æterni judicis oculos, nullo modo excluduntur.*

CAPUT VIII.

Monachi primis sæculis extra clerum, a Syricio allecti ad clerum.

AB initio monachi erant extra clerum, id est laici manebant, clericatus expertes: & diebus festis, puta sabbato & dominico, procedebant ad ecclesiam loci, & una cum plebe communicabant, & sacra mysteria percipiebant; Theodoritus de vit. patrum capite 12. τοσοῦτον δὲ ἀρετῆς κεκτημένος πλοῦτον, ὡς πενίᾳ τῇ ἐσχάτῃ συζῶν, εἰς τὴν θείαν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν πόλεων κατὰ κυριακὴν ἡμέραν ἐρχόμενος, τε τῶν θείων ἐπαίων λόγων, καὶ τοῖς διδασκάλοις ὑποτιθεὶς τὰ ὦτα, καὶ τῆς μυστικῆς μεταλαμβάνων τραπέζης εἰς τὸ καινὸν ἐκεῖνο κατωγώγιον ἐπανήει. *Tantum virtutis possidens thesaurum, quasi extrema laborans inopia, veniebat cum populo ad divinam ecclesiam die dominico, & divinos audiebat sermones, & aures præbebat doctoribus, & mysticæ mensæ particeps factus redibat ad novum illud habitaculum.* Et Nicephorus Callist. libro 11. cap. 38. εἰσάπαξ δὲ εἰς ταὐτὸν τῆς ἑβδομάδος συντρέχουσιν ἐκκλησιάζοντες τῇ πρώτῃ καὶ κυριάκῳ τῶν ἡμερῶν. *In hebdomade autem semel primario & dominico die in ecclesiam convenire soliti erant.* Ejusdem usus locuples testis Cassianus de institut. cœnob. libro 5. cap. 26. *Vidimus alium in solitudine commorantem, qui nunquam se sibi soli indulsisse cibum testatus est, sed etiam, si per totos quinque dies ad ejus cellulam nullus e fratribus advenisset, refectionem jugiter distulisse, donec sabbato vel dominico die devotæ congregationis obtentu procedens ad ecclesiam, peregrinorum quempiam reperisset.* Inde Heronem senem, quod ad ecclesiam non conveniret ne quidem semel in anno, in die paschæ, notat idem Cassianus collat. 2. cap. 5. *Siquidem tanto rigore immutabilem jeju-*

Source : BIU Cujas

nii continentiam semper exercuit, & solitudinis cellæque ita jugiter secreta sectatus est, ut ab eo participationem ineundi cum fraternitate convivii, nec veneratio quidem diei paschalis aliquando potuerit obtinere: in qua fratribus cunctis pro anniversaria solemnitate in ecclesia retentatis, solus non potuit aggregari, &c. E diverso Paphnutium abbatem, quod jam senior e cella quinto milliari distante, sabbato & dominico die indefessus ab ecclesiam vicanam conveniret, laudat idem collat. 3. cap. 1. *Hic namque presbyter congregationis nostræ, idest illius quæ in eremo Scythi morabatur, fuit, in qua ita usque ad extremam duravit ætatem, ut nunquam e cella, quam junior cœperat habitare, quæque ab ecclesia millibus quinque distabat, saltem ad viciniora migraverit, nec fessus annis tanti itineris spatio die sabbati vel dominico venturus ad ecclesiam vexaretur.* Collationem in multam noctem productam solvit Serenus apud eundem collatione 7. capite 34. ut paulum detur somno proximo jam diluculo, ac inde procedatur ad ecclesiam, quia erat dies dominicus: *Quamobrem*, inquit, *soporis modicum degustantes, discutiamus obrepentem oculis nostris vicina jam luce torporem, ac deinceps pariter ad ecclesiam procedentes, quoniam nos hoc facere dominicæ diei solemnitas commonet, reversi post synaxim, ea quæ Dominus ad instructionem communem pro desiderio vestro largitus fuerit, duplicato gaudio conferamus.* Unum e fratribus livore accensum in Paphnutium adhuc juniorem, in ejus cella suum codicem clam deposuisse per tempus quo Paphnutius e cella aberat, processurus ad ecclesiam die dominico, ut furti eum notaret, narrat idem Cassianus collat. 18. cap. 15. *Hoc genus malignitatis excogitat, ut opportunitatem temporis captaret, quo Paphnutius ad ecclesiam die dominico processurus abesset a cella.* Licet monachi extra clerum essent, tamen in ecclesia non fuere in turba laicorum. Monachorum statio in ecclesia fuit extra cancellos, media inter clerum & plebem, ne clericis se immiscerent utpote inferiores, vel inter laicos viderentur ut præstantiores; Dionysius Areopagita epistola 8. ad Demophilum monachum: τοῖς δὲ τεταγμένοις θεραπευταῖς αἱ πύλαι τῶν ἀδύτων εἰσὶν ἀφορισμέναι, καθ' ἃς καὶ τελοῦνται καὶ παρεστᾶσιν, οὐ πρὸς φυλακὴν αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τάξιν καὶ ἐπίγνωσιν ἑαυτῶν μᾶλλον τῷ λαῷ παρὰ τοὺς ἱερατικοὺς πλησιάζοντες. *Iis, qui monachi sunt ordinati, adytorum portæ segregatæ sunt, juxta quas initiantur & adstant, non ad custodiam, sed ut ordinem recognoscant suum, sintque ipsi populo propinquiores, quam hi qui sacra ministrant, & populo ipsi quoque magis sacerdotibus accedentes.* Hinc post sacræ mensæ ministros, Nazaræos (ii sunt monachi) constituit Gregorius Nazianzenus oratione 32. ad CL. Episcopos. Prioribus sæculis monachi erant inter laicos: qua de causa in pœnis canonicis, non depositione ut clerici, sed excommunicatione ut laici plectebantur; synodus Chalcedonensis canon. 2. καὶ οὗτος εἰ μὲν κληρικὸς εἴη τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων ἀναθεματιζέσθω. *Et ipse siquidem clericus fuerit, proprio gradu decidat; si laicus aut monachus, excommunicetur;* can. *si quis Episcopus*, 1. qu. 1. Et abbas cum monacho ultimus locatur post ostiarium, qui est infimus gradus clericorum; can. *a subdiacono*, 93. distinct. Hinc & Renatum monachum laicum appellat Augustinus libro 2. de anima & ejus origine cap. 1. Ac per laicos propositi superioris monachos intelligit Hilarius Pictaviensis libro de synodis. Excrescente multitudine monachorum, monachi suas ædes sacras habere cœperunt, & cum his habuere presbyterum: is erat abbas, vel unus e fratribus, a quo sacra mysteria percipiebant; Augustinus de moribus ecclesiæ Catholicæ cap. 31. *Vidi ego diversoria sanctorum Mediolani non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat vir optimus & doctissimus.* Hoc more Paphnutius idem fuit abbas & presbyter congregationis, quæ sedes suas habebat in eremo Scythi in Syria; de quo Cassianus collat. 3. capite 1. Idemque Paphnutius Danielem, unum e fratribus, destinans sibi successorem, eum ad sacerdotii ordinem provexit, id est promoveri ab Episcopo curavit; Cassianus collat. 4. capite 1. *Optansque*

que sibimet successorem dignissimum providere, superstes eum presbyterii honore prævexit. In monte Nitriæ in Ægypto fuere quinque millia monachorum in una ecclesia, in qua erant octo presbyteri, quorum quandiu primus viveret, nullus alius offerebat vel prædicabat; Palladius historiæ lausiacæ cap. 33. Adeoque illis sæculis, si forte presbyteri in monasterium secederent, humilitatis causa deinceps abstinebant officio presbyteri, & ut laici communicabant. Eo nomine se excusat apud Joannem Hierosolymitanum Episcopum Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopus, quod presbyterum ordinasset in monasterio Bethleemitico Paulinianum fratrem Hieronymi, quia Vincentius & ipse Hieronymus presbyteri ejusdem monasterii, humilitatis gratia, nollent sacra peragere: *Cum vidissem*, inquit in epistola ad Joannem Episcopum, quæ est inter epistolas Hieronymi; *quia multitudo sanctorum fratrum in monasterio consisteret, & sancti presbyteri Hieronymus & Vincentius propter verecundiam & humilitatem nollent debita nomini suo exercere sacrificia, & laborare in hac parte ministerii, quæ Christianorum præcipua salus est*, &c. Quid? Pachomius abbas, cum tot millia monachorum sua sub ditione haberet, non ferebat quemquam ex his in clericum ordinari, quo magis eos in humilitate & demissione animi contineret, ut legitur in vita ipsius Pachomii capite 24. *Postea ex nimia multitudine monachorum secuta penuria clericorum, monachi sacris ordinibus initiari cœpere, & felici connubio monachi & clerici in unum coaluere ex constitutione Syricii*; can. *monachos*, 16. qu. 1. de quo fusius dicemus alio loco.

CAPUT IX.

Monachi primis sæculis imperiti litterarum, postea eruditissimi. Scriptores in monasteriis: inde copia librorum.

PRIORIBUS sæculis monachi clericatum fugientes, & laicos inter morantes, humilitatis studio, non dispari ingenio litteras tanquam inanis gloriæ altrices, magis fugerunt quam nescierunt. Ac certe veneranda fuit, non erubescenda in monachis litterarum imperitia, proposito, id est humilitatis jugi exercitationi conveniens: non docentis vel discentis, sed lugentis, id est pœnitentis, est officium monachi; Hieronymus ad Riparium adversus Vigilantium: *monachus non docentis, sed plangentis habet officium, qui vel se vel mundum lugeat, & Domini pavidus præstoletur adventum*; can. *monachus*, 16. qu. 1. Quod mireris tamen, humiles isti & litterarum insciі non caruere sacrarum scripturarum intelligentia, sacras scripturas didicere sine magistro, orando & meditando magis quam legendo; Augustinus de doctrina Christiana lib. 1. in prolog. *Nec propterea sibi ab Antonio sancto & perfecto viro Ægyptio monacho insultari debere, qui sine ulla scientia litterarum scripturas divinas & memoriter audiendo tenuisse, & prudenter cogitando intellexisse prædicatur.* Hinc uni ex philosophis Ægyptiis, qui ad eum accesserat studio visendi virum, cujus fama tanta erat, miranti quonam modo vitam in eremo sustinere posset, Antonius respondit: τὸ ἐμὸν βιβλίον ἔφη ὁ Ἀντώνιος, ὦ φιλόσοφε, ἡ φύσις τῶν γεγονότων ἐστὶ, καὶ πάρεστιν ὅτε βούλομαι τοὺς λόγους ἀναγινώσκειν τοὺς τοῦ Θεοῦ. *Meus liber, dixit Antonius, philosophe, est natura rerum a Deo conditarum, quæ quotiescumque animo lubitum sit meo, libros ipsius Dei ad legendum suppeditat*, narrante Socrate lib. 4. cap. 23. Eodem studio sacras scripturas feliciter assecutus beatus Bernardus, in silvarum secessu non alios doctores nactus, quam quercus & fagos, ut ipse venuste inter suos per jocum dictitare solebat; vita Bernardi lib. 1. cap. 4. *Nam usque hodie quicquid in scri-*

Source : BIU Cujas

pturis valet, quicquid in eis spiritualiter sentit, maxime in silvis & in agris meditando & orando se confitetur accepisse, & in hoc nullos aliquando se magistros habuisse nisi quercus & fagos, joco illo suo gratioso inter amicos dicere solet. Hac mente monachos fide, spe, caritate instructos, satis valere ut ad perfectionem Christianam quasi machinis quibusdam subvecti nitantur, tradit Augustinus libro de doctrina Christiana modo a me laudato capite 38. *Homo itaque fide, spe & caritate subnixus, eaque inconcusse retinens, non indiget scripturis, nisi ad alios instruendos. Itaque multi per hæc tria etiam in solitudine sine codicibus vivunt: quibus tamen quasi machinis tanta fidei & spei & caritatis inest instructio, ut perfectum aliquid tenentes, ea quæ sunt ex parte, non quærant.* In eandem sententiam fratribus suis licet grossis, id est crassis ingenio, & litterarum expertibus adeo non insultat, quin immo quasi gratulatur auctor sermon. ad fratres in eremo sermone 15. *Non tamen dico, fratres, quod omnino non quæratis: sed quæstiones in divinis vos, qui grossi estis, multiplicare non debetis; quærite tantum vos, qui spiritales estis, quomodo præcepta Dei servare possitis.* Et idem sermone 22. ad eosdem: *Sed dicitis: Ecce multi sumus, & præter Evodium, Alipium & Pontianum, qui de scriptura sancta multum noverunt, omnes grossi & idiotæ sumus. Igitur doce nos orare. O fratres mei, licet grossi sitis, & subtilia non capiatis; non tamen debiliores vos reputo: sed cariores vos teneo, ignaros & humiles, quam sapientes, elatos & superbos. Licet enim medullam scripturarum non intelligatis, sicut Evodius, Alipius & Pontianus, qui Romæ diu mecum commorati sunt; tamen scripturarum corticem vos intelligere non dubitamus.* Idem rursus sermone 24. ad eosdem: *Et quia grossi estis, fratres, veniat verbi gratia.* Valentino abbati, & monachis, qui cum eo erant, hoc unum, ut librum Cypriani de oratione dominica diligenter legerent, & quoad possent intelligerent, ac memoriæ mandarent, præcepit Augustinus, libro de gratia & libero arbitrio ad Valentinianum & cum illo monachos, capite 13. *Commoneo autem caritatem vestram, & multum exhortor, ut beati Cypriani librum, quem scripsit de oratione dominica, diligenter legatis, & quantum vos Dominus adjuverit intelligatis, memoriæque mandetis.* Ex quo satis intelligimus lectionem librorum non desiderari a monachis, ut doctiores fiant, sed ad orandum & meditandum potentiores. Hinc fratres, id est monachos sine injuria laicos, id est rudes litterarum, appellitat idem Augustinus retractation. lib. 2. capite 38. *Interea multa sunt mihi a quibusdam fratribus, laicis quidem, sed divinorum eloquiorum studiosis, scripta nonnulla.* Et librum de agone Christiano, continentem regulas fidei in usum fratrum, quia Latinæ linguæ imperiti erant, humili & vulgari sermone conscriptum ait idem Augustinus eodem libro 2. retractation. cap. 3. *Liber de agone Christiano fratribus in eloquio Latino ineruditis humili sermone conscriptus est, fidei regulam continens & præcepta vivendi.* Periculosam tamen in monachis crassiorem litterarum inscitiam docuit eventus: nimis enim facile propter simplicitatem in Antromorphitarum hæresim lapsi sunt Ægyptii monachi; de quo Socrates lib. 6. cap. 7. Sozomenus lib. 8. cap. 11. Nicephorus Callistus lib. 13. cap. 10. Cassianus collat. 10. capite 2. Posterioribus sæculis magna rerum conversione facta, clerici passim visi sunt idiotæ & ignari litterarum, soli fere monachi litterati. In monasteriis solis fuit pulcherrima penus librorum: hi fugientes litteras in orbe Christiano morati sunt, emortuas fere suscitarunt, &, ut quod est fateamur, monachorum industria & opera ad nos salvi pervenere omnium artium & scientiarum libri, quos in manibus habemus, quibus illuminatur respublica litteraria. In singulis enim manasteriis inter monachos erat ordo scriptorum, qui libris describendis operam dabant: juniorum id officium fuit ex regula beati Martini Turonensis Episcopi, senioribus incumbente tantum orationis penso; Paulinus de vita sancti Martini lib. 2.

Ne-

Source : BIU Cujas

Ne deguſtati famis improba creſceret auri,
Exercere artem prohibet: conceditur unum
Scribendi ſtudium, quod mentem oculoſque manuſque
Occupet, atque uno teneat ſimul omnia puncto,
Aſpectum viſu, cor ſenſibus, ordine dextram.
Attamen his rebus minor ætas ſola tenetur,
Nam jam maturæ ſatis eſt oratio menti.

Exinde in monaſteriis Galliæ & Germaniæ non vile fuit ſcriptorum officium; Trithemius in chronic. Hirſaugienſi ad ann. 1064. de Friderico abbate Hirſaugienſi: *Inter ſcriptores namque reliquos, quod officium apud veteres monachos erat valde communiter in uſu, locum tenere cum fratribus non erubuit.* Et quo maxime profecere litteræ, fuere ſcholæ in monaſteriis, in quibus pietate ſimul & litteris imbuebantur etiam adoleſcentes laici: de quibus ſuo loco dicemus.

CAPUT X.

De monachis varia judicia paganorum & Judæorum. Hæretici infenſi monachis.

IN ortu monachorum obſtupuit univerſus orbis: gentiles & Judæi ipſi novum hominum genus mirati ſunt, & qui inter eos ſapientiores erant, illorum vitam cæleſtem potius quam humanam duxerunt; Caſſianus de inſtit. cœnob. lib. 2. capite 5. *Etenim ſecedentes in ſecretiora ſuburbicrum loca; agebant vitam tantæ abſtinentiæ rigore diſtrictam, ut etiam his, qui erant religionis externi, ſtupori eſſet tam ardua converſionis eorum profeſſio.* Et auctor ſermon. ad fratres in eremo ſerm. 39. *Hæc eſt illa religio immaculata, cujus ſanctitas per totum orbem terrarum divulgatur: quorum converſatio a cunctis miratur, quorum vita non ſolum a Chriſtianis, ſed a Judæis & paganis potius angelica quam humana reputatur.* Alii ignavos & inutiles bello & reipublicæ inclamabant, quod continentes eſſent, ſine uxore & liberis; Zozimus libro 5. ubi de Joanne Chryſoſtomo Conſtantinopoli ablegato: ἀπείλητο δὲ ἡ τῶν χριστιανῶν ἐκκλησία ὑπὸ τῶν λεγομένων μοναχῶν· οὗτοι δὲ γάμοις τοῖς κατὰ νόμον ἀπαγορεύουσι, συστήματα δὲ πολυάνδρωπα κατὰ πόλεις καὶ κώμας πληροῦσιν ἀνδρώπων ἀγάμων, καὶ οὔτε πρὸς πόλεμον, οὔτε πρὸς ἄλλω τινὰ χρείαν ἀναγκαίους τῇ πολιτείᾳ. *Jamque adeo fuerat intercepta Chriſtianorum ab iis eccleſia, qui monachi vocantur: hi legitimis nuptiis abſtinent, & tam in urbibus quam vicis populoſa collegia complent hominibus non maritatis, nec ab bellum nec alium reipublicæ neceſſariumu ſum idoneis.* Alii de monachis iniquius cogitantes eorum famæ oblatrabant, eorum vitam ferinam & ſilveſtrem deteſtabantur, angelicis viris porcorum mores, nefanda & incredibilia propemodum eis objectabant: forte eis falſo aſcribentes, quæ de circumcellionibus, qui erant falſi monachi donatiſtarum, circumferebantur; Eunapius in Ædeſio: ἀπὸ ἐπεισῆγον τοῖς ἱεροῖς τόποις τοὺς καλουμένους μοναχοὺς, ἀνδρώπους μὲν κατὰ τὸ εἶδος· ὁ δὲ βίος αὐτοῖς συώδης, καὶ ἐς τὸ ἐμφανὲς ἐπασχόν τε καὶ ἐποίουν μυρία κακὰ κ᾽ ἄρρητα· ἀλλ᾽ ὅμως τοῦτο μὲν δυσεβὲς ἐδόκει τὸ καταφωνεῖν τοῦ θείου. τυραννικὴν γὰρ εἶχεν ἐξουσίαν, ὁπότε πᾶς ἀνδρωπος μέλαιναν φέρων ἐσθῆτα, κ᾽ δημοσίᾳ βουλόμενος ἀσχημονεῖν· ἐς τόσον δὲ ἀρετῆς ἦλασε τὸ ἀνδρώπινον. *Iidem poſtea in ſacra loca invexerunt monachos ſic dictos, homines quidem ſpecie, ſed vitam turpem porcorum more exigentes, qui in propatulo infinita atque infanda ſcelera committebant: quibus tamen pietatis pars videbatur ſacri loci reverentiam proculcare. Nam ea tempeſtate quivis atram veſtem indutus, quique in publico ſordido habitu ſpectari non*

Source : BIU Cujas

abnuebat, is tyrannicam obtinebat auctoritatem: in eam virtutis opinionem venerat id genus hominum. Imo & gentiles, ut invidiam in monachos concitarent, eos hostes imperii contestabantur, clades reipublicæ eis imputabant. Alarico cum ingentibus copiis Gothorum per Thermopylas in Græciam irrumpenti ducatum præstitisse monachos ait Eunapius in maximo: τοιαύτας αὐτῷ τὰς πύλας ἀπέδωξε τῆς Ἑλλάδος, ἥτε τῶν τὰ φαιὰ ἱμάτια ἐχόντων ἀκωλύτως πρωσσαρισελθόντων ἀσέβεια. Ne novis calumniis pene locus esset, monachos lucifugas, id est osores humanæ conversationis, & Bellorophonteo morbo laborantes, id est emotæ mentis deprædicabant; Rutilius itinerar. lib. 1.

Processu pelagi jam se capraria tollit:
Squalet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt.
Quænam perversi rabies tam stulta cerebri,
Dum mala formides, nec bona posse pati!
Sive suas repetunt ex fato ergastula pœnas
Tristia, seu nigro viscera felle tument:
Sic nimiæ bilis morbum assignavit Homerus
Bellorophonteis sollicitudinibus.
Nam juveni ostenso sævi post tela doloris
Dicitur humanum displicuisse genus.

Cum in Hispaniam secessisset Paulinus religionis amplectendæ studio, non alio quam gentili ingenio & stylo a proposito eum avocare nisus est Ausonius, olim ejus præceptor, fugam sæculi quasi Bellorophonteum furorem exprobrans, metro scripta epistola, quæ est 25. ad ipsum Paulinum:

Tristis egens deserta colat, tacitusque pererret
Alpinis connexa jugis: seu dicitur olim
Mentis inops, cœtus hominum & vestigia vitans,
Avia perlustrasse vagus loca Bellorophontes.

Quale futurum erat potiorum judicium de secessu Paulini non tacuit Ambrosius epistola 30. ad Sabinum: *Paulinum splendore generis in partibus Aquitaniæ nulli secundum, venditis facultatibus tam suis quam etiam conjugalibus, in hos se induisse cultus ad fidem comperi, ut ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam: & ipse pauper ex divite factus, tanquam deoneratus gravi sarcina, domui, patriæ, cognationi quoque valedicat, quo impensius Deo serviat.* Et infra: *Hæc ubi audierint proceres viri, quæ loquentur? Ex illa familia, illa prosapia, illa indole, tanta præditum eloquentia migrasse a senatu, interceptam familiæ nobiles successionem: ferri hoc non posse. Et cum ipsi capita & supercilia sua radant, si quando Isidis suscipiunt sacra, si forte Christianus vir attentior sacrosanctæ religioni vestem mutaverit, indignum facinus appellant.* Quid? hæretici omnium maxime insultabant monachis, horum testimonio & judicio eorum continentia & vitæ sanctitate se oppugnari satis intelligentes; Augustinus in psal. 132. *Quando vos recte hæreticis de circumcellionibus insultare cœperitis, ut erubescendo salventur, illi vobis insultant de monachis. Primo si comparandi sunt, vos videte. Quid opus est ut verbis nostris comparentur ebrioso cum sobriis, præcipites cum consideratis, furentes cum simplicibus, vagantes cum congregatis? Sed tamen dicere consueverunt: Quid sibi vult nomen monachorum? Quanto melius dicimus nos: Quid sibi vult nomen circumcellionum?* Petilianum unum e signiferis hæreticorum eo nomine maxime infensum habuit Augustinus, quod in-

stituti

ſtituti monachorum auctor vel propagator haberetur ; teſtis ipſe de ſe libro 3. contra litteras Petiliani capite 40. *Deinceps perrexit ore maledico in vituperationem monaſteriorum & monachorum, arguens etiam me, quod hoc genus vitæ a me fuerit inſtitutum : quod genus vitæ omnino quale ſit neſcit, vel potius toto orbe notiſſimum neſcire ſe fingit.* Eodem ingenio Afri vix ferebant palliatum tonſum & pallidum, id eſt monachum ; Salvianus de gubernat. Dei lib. 8. *Non ſine cauſa itaque illud fuit, quod inter Africæ civitates, & maxime intra Carthaginis muros, & palliatum, & pallidum, & reciſis comarum fluentium jubis, uſque ad cutem tonſum videre tam infelix ille populus, quam infidelis, ſine convicio atque execratione vix poterat.* Quid? noviſſimis ſæculis Lutherus, Calvinus & alii non nominandi hæretici, continentiæ everſores, propoſitum monachorum omnibus votis damnarunt. Vix ferunt improbi vitam monachorum, horum vitam ſibi in opprobrium verti ducentes. Sed ſi quando ad ſaniorem frugem redeunt, nonne dolent, & beatam prædicant ſortem monachorum, ut ait Joannes Chryſoſtomus in acta Apoſtolorum homil. 15. εἰ μὴ μακαρίζουσι τοὺς ἐν νηστείᾳ, τοὺς ἐν ὄρεσι, τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ ζῶντας. *Et beatos dicant jejunantes in montibus, & philoſophiæ deditos.*

CAPUT XI.

Monachi ab initio viles & contempti. Julianus Parabutes hoſtis monachorum. Ne ii exheredentur, conſtitutione vetitum.

IN occidente monachorum nomen ab initio quaſi novum & peregrinum, vile ac contemptum fuit, ac pene ignominioſum utrique ſexui, maxime inter nobiles & divites ; Hieronymus ad Principiam : *Nulla eo tempore nobiliorum feminarum noverat Romæ propoſitum monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominioſum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen aſſumere.* Vix ferebat ſine ſibilis & conviciis plebs ipſa id genus hominum palliatum, vultu pallidum, & capite raſum ; Salvianus de gubernat. Dei lib. 8. *Non ſine cauſa itaque illud fuit, quod inter Africæ civitates, & maxime intra Carthaginis muros, palliatum, & pallidum, & reciſis comarum fluentium jubis, uſque ad cutem tonſum videre tam infelix ille populus, quam infidelis, ſine convicio atque execratione vix poterat.* Qui veſtem mutabant, inſanæ plebis exiſtimatione, e nobilibus ſtatim ignobiles, & pro ſervulis habebantur ; Idem lib. 4. de gubernat. Dei : *Jam vero illud quale, quam ſanctum, quod ſi quis ex nobilibus converti ad Deum cœperit, ſtatim honorem nobilitatis amittit ! aut quantus in Chriſtiano populo honor Chriſti eſt, ubi religio ignobilem facit ! ſtatim enim ut quis melior eſſe tentaverit, deterioris abjectione calcatur, ac per hoc omnes quodammodo mali eſſe coguntur, ne viles habeantur.* Maledictis & conviciis plebis paſſim expoſitos fuiſſe monachos teſtatur Arnobius in pſalm. 105. *Jacent enim ante ora eorum, de ipſis loquuntur, de ipſis riſus, de ipſis jocus, de ipſis opprobria univerſa reperiunt : Ille monachus hoc egit, ille clericus hoc, illa ſanctimonialis. Sic interficitur terra ſanguinibus, id eſt terrenæ mentes interficiuntur hoc ordine, ſi ille, qui ſanctus vocatur & nonnus, ſic agit*, &c. Hæreticis diſplicebat nomen monachorum, nomen fraternitatis his exoſum, qui ab eccleſiæ unitate diſceſſerant ; Auguſtinus in pſalm. 132. *Merito illis diſplicet nomen monachorum, quia illi nolunt habitare in unum cum fratribus ; ſed ſequentes Donatum, Chriſtum dimiſerunt.* Monachis tot paſſis a plebe eis non pepercere Principes. Quot conviciis inceſſi fuerint monachi & eorum exercitationes a Juliano Parabute, teſtem habemus Gregorium Nazianzenum orat. 4. Denique quam male acciperentur mo-

Source : BIU Cujas

nachi, ex eo satis intelligimus, quod Joannes Chrysostomus, cum adhuc presbyter esset, tres libros scripsit adversus vituperatores vitæ monasticæ, ne impune viderentur offendi, & silentio agnosci injuria. Etiam ipsis parentibus ita exosos fuisse liberos qui monachismum profiterentur, ut eos quasi ingratos & indignos bonis abdicarent, notum est: qua de causa constitutionibus Justiniani vetitum est, ne parentibus liceat liberos quasi ingratos exheredare, eo nomine quod monasterium ingressi sint; L. *ut non liceat*, L. *Deo nobis*, §. 1. C. *de Episcopis & clericis*, can. *non liceat*, 19. qu. 3.

CAPUT XII.

Variæ persecutiones in monachos. Monachi ad militiam coacti. Constitutio Valentis de monachis revocandis ad munera municipalia. Persecutio in fratres prædicatores & minores.

A Constantino pace reddita ecclesiæ, desiere agones martyrum: sed succedente Constantio, qui in Arii hæresim lapsus erat, Arianorum machinis vincti monachi, plagis cæsi ad mortem usque; Athanasius epistola ad Solitarios: πόσοις ἀκήτοις ἐπεβούλευσαν, πόσους ἔχει διατρίβοντας ὁ λοιπὸν τὸ ἐφέσιον ἔχοντας ἔχει διωχθῆναι πεποίηκασιν. *Quot, monachis insidiati sunt, quot ibi commorantes & jam ibi fixum domicilium habentes.* Et idem in eadem epistola: καὶ λοιπὸν Ἐπίσκοποι δέσμιοι, πρεσβύτεροί τε καὶ μοναζοντες σεσιδηρώμενοι, καὶ πληγαῖς κατατοπέντες ἴσα θανάτῳ παρεπέμφθησαν. *Jam inde Episcopi & Presbyteri & monachi ferro vincti & plagis cæsi usque ad mortem, alio atque alio transmittuntur.* Et in sequentibus idem narrat monasteria Ægypti ab Arianis eversa, & ignem subjectum quo cremarentur monachi. Post Constantium Julianus Parabutes alio persecutionis genere usus, ut monachorum genus alieno ferro tolleret, eos ad militiam coegit; Rufinus 1. de vit. patr. capite 7. *Hic cum audisset Juliani temporibus fratrem quendam militia comprehensum detineri in carcere, venit ad eum cum fratribus, consolandi gratia*; Hieronymus in vita Hilarionis: *Urbis enim Gaza, postquam profecto de Palæstina Hilarione, Julianus in Imperium successerat, destructo monasterio ejus precibus ad Imperatorem datis, & Hilarionis & Hesychii mortem impetraverat, amboque ut quærerentur, toto orbe scriptum erat.* Palladius historiæ lausiacæ capite 52. Anno Christi 373. repetita lege a Valente monachi ad militiam exacti; Hieronymus in chronic. *Multi monachorum Nitriæ per tribunos & milites cæsi: Valens enim lege data, ut monachi militarent, nolentes fustibus interfici jussit.* Idem Theodoritus lib. 3. Orosius lib. 7. cap. 33. Gregorius Turonensis lib. 1. cap. 37. Cassianus collat. 18. cap. 7. Prius legem tulit idem Valens de decurionibus (ii sunt senatores municipales, qui curia relicta in eremum Ægyptiam secedebant, munerum municipalium suffugiendorum causa) revocandis, & si non parerent, bonis eorum addicendis his qui eorum vice municipalia munera laturi essent; L. *quidam* C. *de decurionib.* L. 63. C. Theod. eodem. Nec modo militiæ onere a Valente districti monachi, sed etiam capitationis, idest vectigalis quod pro capite penditur, quo immunes erant constitutionibus Constantini & Constantii; Gregorius Nazianzenus orat. in Julianum, & in carmine ad Hellenium. Eadem tempestate, sæviente persecutione Valentiniana in monachos Ægyptios, monachorum millia quinque per triduum latuere, a Melania ejus sumptu sustentata; Paulinus epist. 10. *Eadem tempestate per triduum quinque millia monachorum latentium panibus suis pavit Melania totidem apud homines testimoniis gloriosa, quot pastis Deo conscia.* Nec modo in Ægypto, sed & in aliis provinciis Imperii a Valente gravem persecutionem perpessi sunt monachi: qua de re monachos oratione conso-

consolantur Basilius epist. 19. Isidorus Peluſiot. lib. 1. epist. 191. Eodem tempore manu militari sævitum in monachos Ægyptios, duce Lucio Episcopo Alexandrino Ariano; Socrates lib. 4. cap. 17. Ruffinus lib. 2. capite 3. & 4. Et Chrysostomo Constantinopolitano Episcopo sede sua pulso, monachi qui erant ejus partium, & pro ejus defensione ecclesiam occupaverant, signo dato impune trucidati, & ut in turba sæpius evenit, quidam per errorem pro aliis accepti periere; Zozimus lib. 5. Per idem tempus & monachi in Africa persecutionem passi ab hæreticis & infidelibus; auctor sermon. ad fratres in eremo sermone 1. *Si vero, ut fieri solet, ab hæreticis supervenit incursio repentina, vel ab infidelibus, aut hostilitas, ita ut necesse sit fratribus fugam arripere, si Deo favente evaserint, mox ad nemus cum Helia redire festinent.* Constitutionem Juliani, ne quis miles ante emerita stipendia in monasterium admittatur, instauravit Mauritius, quam impugnavit Gregorius I. attestante ipso lib. 2. epist. 61. Ab eodem Imperatore lex lata, ne obligati publicis ratiociniis admitterentur in monasterium: sed ea temperata a Gregorio hoc pacto, ut non vetarentur religionem profiteri, prius per triennium probati; testem habemus ipsum Gregorium lib. 7. epist. 11. can. *legem*, 53. dist. Imperante Constantino Copronymo exarsit novum bellum in monachos, & adinventum novum martyrii genus in eos. Monachi ad nuptias coacti, recusantes erutis oculis in Cyprum insulam deportati, res monasteriorum distractæ, & pretium in fiscum redactum, monasteria beneficii nomine & stipendii vice militibus tradita; Cedrenus in Copronymo: *μιμησάμενος τοίνυν ὁ Λαχανοδράκων τὸν διδάσκαλον αὐτῦ, πάντα μοναχὸν καὶ μοναστήριον, τοὺς ὑπὸ τὸ δέμα τῶν Θρακησίων ὄντας συνῆξεν εἰς Ἔφεσον· καὶ φησι πρὸς αὐτούς· ὁ βουλόμενος τῷ βασιλεῖ καὶ ἡμῖν πειθαρχεῖν, ἐνδυσαμένῳ στολὴν καὶ λαβέτω γυναῖκα τῇ ὥρᾳ ταύτῃ· οἱ δὲ τοῦτο μὴ ποιοῦντες τυφλούμενοι εἰς Κύπρον ἐξορισθήσονται. Καὶ ἅμα τούτῳ λόγῳ τὸ ἔργον ἐξετέλειτο, καὶ πόλοι μάρτυρες τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεδείχθησαν· οὗτος πάντα τὰ μοναστήρια πέπρακε, καὶ πάντα τὰ ἱερὰ σκεύη, καὶ βιβλία καὶ ξῶα, καὶ πάσας τὰς ὑποστάσεις αὐτῶν, καὶ τὰς αὐλὰς τούτων εἰσεκόμισε τῷ βασιλεῖ.* Et infra: *ὁ δὲ Κοπρώνυμος τὰ εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ καταφυγὴν τῶν σωζομένων, μοναστήρια τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ γραπώσας ἐδίδου, καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐξαφανίσαι ἐσπούδαζε.* *De his Lachanodraco magistrum imitatus, omnes monachos monachasque, qui in Thracensi erant præfectura, Ephesum conducit. Itaque alloquitur: Qui Imperatori & mihi obedire vult, stolam is induat, hacque ipsa hora uxorem ducat; qui recusaverit, is erutis oculis Cyprum deportabitur, & rem illico exequitur. Itaque multi eo die extiterunt martyres. Idem omnia monasteria, omnem sacram supellectilem, libros, animalia, omnemque prorsus habitum eorum divendit, & pretium Imperatori tradidit... Copronymus monasteria, quæ ob honorem Dei & refugium salutem consecuturorum condita fuerant, suis suam amplectentibus sententiam militibus tradidit, utque monachi cum ordinem exscinderet operam dedit.* Nec melius actum cum monachis temporibus Theophili: tunc monachi urbibus pulsi, nec tutum fuit ulli videri in quapiam urbe, & monasteria tradita laicis; Cedrenus in Theophilo: *ἀβάτους γὰρ τηρῆσθαι τὰς πόλεις τοῖς μοναχοῖς ἐγκελευσάμενος, καὶ πάντα τρόπον αὐτοὺς ἀπελαύνεσθαι ἐθέσπισε, μᾶλλον δὲ μηδὲ κατὰ χώραν ὁρᾶσθαι πολεμᾶν· ἐργάσατο δὲ τὰ μοναστήρια καὶ ἡσυχαστήρια πολύανδρα, καὶ κόσμικα καταγώγια.* *Edixerat enim Theophilus ne monachis ullam urbem intrare liceret, jusseratque omni modo eos arceri, atque adeo non tutum erat iis conspici ea in regione: quin & monasteria, atque ocii sacri causa conditas ædes, profanis hominibus frequentabat.* Idem Paulus diaconus lib. 22. Et hoc est quod prius vetuit synodus Chalcedonensis can. 24. ne monasteria Deo dicata fierent *κόσμικα καταγώγια*, *secularia habitacula*. Nec minora excidia a Sarracenis & Normannis passi sunt monachi. Joanne VIII. Pontifice, cum Sarraceni campaniam armis occupassent, servi Dei (ii sunt monachi) passim trucidati, monasteria flammis consumpta; testatur ipse Pontifex epist. 35. Et Nor-

Source : BIU Cujas

manni tota fere Gallia monasteria cremarunt, monachos trucidarunt : unde secutus est gravis lapsus religionis, ut jam a me observatum est ex Joanne Italo vitæ S. Odonis abbatis cluniacensis lib. 3. Temporibus beati Ludovici a magistris Parisiensibus multa passi sunt & fratres prædicatores & minores, non impune, quia a sanctissimo Rege & Alphonso ejus fratre fortiter defensi sunt, eorum persecutores damnati, & libri adversus eos scripti, Parisiis cremati; de quo Thomas Cantipratensis lib. 2. capite 10. num. 23. & capite 57. num. 67. Non sine calumnia igitur universitatem Parisiensem, quæ Thomam & Bonaventuram & tot alia decora a fratribus prædicatoribus & minoribus accepit, per eos esse conturbatam ait Matthæus Parisiensis ad ann. 1258. *Universitas insuper Parisiaca per prædicatores & minores non mediocriter est perturbata*. Revera enim hi ordines perturbationem universitati non intulere, sed potius passi sunt. Denique vix ulla fuit ætas, quæ monachos variis passionibus non exercuerit, itaut dici possint martyres suæ ætatis.

CAPUT XIII.

Persecutio in monachos ab Episcopis. Notatur durities Episcoporum.

VARIIS temporibus persecutionem passi sunt monachi non modo ab infidelibus & hæreticis, verum etiam a Principibus, verum etiam ab ipsis Episcopis, quorum in sinu & ulnis adoleverant. Tempore Gregorii I. monachis Ariminensibus nimis gravis & infestus fuit Castorius Episcopus : qua causa motus est Pontifex, ut eos liberaret a potestate Episcopi; testis locuples ipse Gregorius lib. 4. epist. 41. 42. 43. ex quibus contextus est can. *luminoso*, 18. qu. 2. Inde secutæ sunt tot aliæ exemptiones monasteriorum, ut consuleretur quieti monachorum; de quibus idem Gregorius lib. 7. epist. 18. indict. 1. can. *quam sit necessarium*, eadem causa & qu. Hac de re irati Episcopi vix tulere monachos. Inter cæteros notatur Fridericus Moguntinus Episcopus, quod cum monachis immitius ageret, causatus ex his plures ignavos & desidiæ deditos esse, non attendens lolium molliter crescere inter segetes, nec avelli priusquam messis legatur; Witichindus lib. 3. sub finem : *Gravisque persecutio monachis oritur, in diebus illis affirmantibus quibusdam pontificibus melius arbitrati paucos vita claros, quam plures negligentes messe monasteriis oportere : obliti, ni fallor, sententiæ patrisfamiliæ prohibentis servos zizania colligere, sed utraque crescere oportere, & zizania & triticum, usque ad messem. Quo factum est, ut plures propriæ infirmitatis conscii, deposito habitu & relictis monasteriis, grave onus sacerdotum devitarent. Fuerunt autem quidam, qui summum Pontificem Fridericum hoc non pure, sed ficte fecisse arbitrati sunt, quatenus venerabilem virum Regique fidelissimum abbatem Hadumarum quoquo modo posset dehonestaret : ipse enim erat magnæ prudentiæ atque industriæ.* Idem abbas Urspergensis. Eodem ingenio in synodo Romana habita a Callisto II. apud eum vehementius conquesti sunt Episcopi, sibi de apicibus pontificii nihil fere residuum esse præter mitram & annulum, cætera jam a monachis occupari, ecclesias, villas, castra, decimas, oblationes; Leo Ostiensis chronic. Cassinensis lib. 4. cap. 80. *In hac synodo Episcopi adversus monachos invidia inflammati cœperunt dicere, nihil superesse aliud, nisi ut sublatis virgis & anulis monachis deservirent : illos enim ecclesias, villas, castra, decimationes, vivorum & mortuorum oblationes detinere; conversique ad Pontificem, decidit, aiebant, pudor canonicorum, honestas obliterata est, clericorum religio corruit, dum monachi contempto cælesti desiderio, jura Episcoporum insatiabiliter ambiunt, & omnes quæ sua sunt quærunt, & qui mundum cum suis concupiscentiis reliquerunt,*

Source : BIU Cujas

liquerunt, his quæ mundi sunt, inhiare non desinunt. De Episcopis etiam frequentes audimus querelas abbatum & monachorum; Petrus abbas Cluniacensis lib. 1. epist. 3. *Minoribus majores subditis prælati: Monachis Episcopi sic infesti sunt, ut non sicut pastores gregem pascere, sed sicut vere secundum evangelium mercenarii, ad lanam tollendam, & lac emulgendum, toto annisu intendere videantur.* Et Anselmus tum abbas Beccensis, & postea Cantuariensis Archiepiscopus, lib. 2. epist. 33. ad Urbanum II. qua petit privilegium pro monasterio Uticensi: *Non enim*, inquit, *ignotum esse puto vestræ excellentiæ, quia plures Episcopi non tantum gaudent monasteria paterna pietate nutrire, & Episcopali cura erudire, quam austere quadam dominatione & propria voluntate gravare.* Vituperanda certe durities Episcoporum in monachos: hi enim Episcopos ut patres colere debent, Episcopi monachos amplecti ut filiolos & susceptos suos. Placet mihi quam maxime media sententia Joannis Episcopi Constantinopolitani, qui monachos in monasteriis suis modeste quiescentes laudabat, eisque necessaria sollicite procurabat. At si quando prodirent in publicum, ac per urbem conspicerentur, conviciis eos insectabatur, & ad sua compellebat; Sozomenus lib. 8. cap. 9. Duritiem Episcoporum in abbates uno verbo compescuit Alexander III. cum in gratiam cisterciensium constituit, ut si Episcopus cum humilitate ac devotione tertium conventus abbatem noluerit benedicere, abbati liceat proprios monachos benedicere, & alia quæ ad officium pertinent exercere, *donec Episcopus duritiem recogitet*; & abbatem benedicere acquiescat; cap. *statuimus, de supplend. negligent. prælat.*

CAPUT XIV.

Monachi infesti Episcopis. Ne Episcopi accusentur a monachis.

MONACHIS non pepercere Episcopi, Episcopis quasi non pepercere monachi. Dissidia & schismata inter utrosque, quod pene effari pudet, semper extitere. Etiam ipsi Basilio monachorum parenti & legum latori, graves & infensi fuere monachi Cæsarienses; locuples testis Athanasius epistola ad Palladium, significat se eis scripsisse, ut quasi filii obediant patri, ἵν' ὡς τέκνα ὑπακούωσι πατρί. A monachis contumeliis affectus Nanzianzenus & ipse ex monacho Episcopus, attestante ipso epist. 81. In Theophilum Alexandrinum Episcopum quot turbas commoverunt Ægyptii monachi, Origenis errorum insani sectatores; Nicephorus Callistus lib. 13. cap. 10. Joanni Chrysostomo quam molesti fuere monachi, vagantes & circumforanei; Idem Callistus lib. 13. cap. 9. Zozimus lib. 5. Quid? monachi Cantuarienses, quam male affecti fuere in suos Archiepiscopos, eo usque, ut Anselmo & Thomæ pro ecclesiæ libertate tuenda exulantibus, non pepercerint; Joannes Saresberiensis epist. 227. *Monachi cantuarienses hoc quasi hereditarium semper habent, ut Archiepiscopos suos oderint, & ut verbo faciam fidem, Anselmo, inquiunt, bis pro justitia exulanti nihil unquam solatii contulerunt, contempserunt Radulphum, oderunt Guillermum, Theobaldo tetenderunt insidias, & ecce nunc Thomam gratis insatiabiliter persequuntur.* Inde ortæ variæ lites inter monachos Cantuarienses & Archiepiscopos in curia Romana agitatæ, pro capella de Lamech: de quo agitur in cap. *cum ex injuncto, de oper. nov. nunciat.* & cap. *dilecti, de appellat.* De hujusmodi monachorum in Episcopos inobsequio nimis offensi sunt religiosiores ascetæ; Hieronymus ad Marcum presbyterum: *Pudet*, inquit, *dicere: De cavernis cellularum damnamus orbem, in sacco & cinere volutati de Episcopis sententiam ferimus. Quid facit sub tunica pœnitentis regius animus? Catenæ, sordes & cœnæ non sunt diadematis si-*

Source : BIU Cujas

gna, ſed fletus. Et Bernardus ipſe abbas Clarevallenſis in Epiſcopos toto corpore & corde proſtratus, in cantic. ſermon. 12. *Fratres, revereamur Epiſcopos, ſed vereamur labores eorum. Si labores penſamus, non affectamus honores. Agnoſcamus impares vires noſtras, nec delectet molles & femineos humeros virorum ſupponere ſarcinis, nec obſervemus eos, ſed honoremus*. Monachorum vitium iſtud & labem animorum agnovere Pontifices: ac ne Epiſcopi paterent inſidiis monachorum, vetuere Epiſcopos accuſari a monachis; Hadrianus II. in capitulis capite 31. *Placuit eorum accuſandi ſacerdotes & teſtificandi in eos vocem obſtruere, quos non humanis, ſed divinis vocibus mortuos eſſe ſcimus*, &c. can. *placuit* 2. qu. 7. Idem ante cavit Dionyſius Areopagita epiſt. 8. ad Demophilum monachum: οὐ θεμιτὸν ἱερέα πρὸς τῶν ὑπέρ σε λειτουργῶν, ἢ τῶν ὁμοταγῶν σοι θεραπευτῶν διδύνεσθαι καὶ ἀσεβεῖν εἰς τὰ θεῖα δοκῇ, κἂν ἄλλο τι τῶν ἀπειρημένων ἐξελέγχοιτο δράσας. *Neſas eſt ſacerdotem a miniſtris, qui te ſuperiores ſunt, aut a tui ordinis monachis corrigi & reprehendi, ſive aliquid impie in divina facere videatur, ſive aliquid aliud eorum, quæ vetant leges, feciſſe arguatur*.

ASCE-

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

Postulantium vocatio probanda antequam admittantur. Eis legatur regula.

EXPOSITO statu monachorum nunc ordo rerum exigit ut sciamus quis sit modus probationis & professionis monachorum, in professione quænam edantur vota solemnia, & quis sit effectus professionis. Quoniam propositum monachorum, quo fideles studio melioris vitæ corpus & animam Deo offerunt, se ipsos abnegant, sibi & omnibus renunciant, est valde arduum & periculosum, & summa perfectionis evangelicæ: non temere admittendi sunt, qui ad hoc propositum accedunt. Sollicite & curiose spectanda est illorum vocatio, ne forte admittantur, qui carent recto proposito, & a Deo vocati non sunt; auctor sermon. ad fratres in eremo sermone 1. *Si quis autem de sæculo ad nostram congregationem venire desiderat, primo præcipio, ut probetur, an voluntas ex Deo sit: non enim debet esse violenta, non coacta, non mobilis, sed sempiterna, virilis, utilis, constans, & omni spiritu caritatis plena atque perfecta. Tunc enim proponatur ei quomodo abneget voluntatem propriam, & sponte sequatur me: nec veto quod cogitet amplius, quid necesse ei fuerit.* Congruenter regula Benedicti capite 58. *Noviter veniens quis ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus: sed, sicut ait Apostolus, probate spiritus si ex Deo sunt.*

Source : BIU Cujas

Per experimentum obedientiæ maxime probari potest vocatio accedentium ad monasticen. Hoc argumento patuit vocatio Symeonis Stylitis, quæ novitate suspecta erat: nimirum is monitus a patribus eremi, ut novum hoc vitæ genus dimitteret, & ad eremum transiret, is statim pariturus pedem extulit, ut e columna, in qua stabat, se deponeret. Quo permotus nuncius, qui mandatum patrum perferebat, annuit ut pergeret qua cœperat via, hæc verba effatus: ἴσχυε, καὶ ἀνδρίζου, ἡ στάσις σου παρὰ Θεοῦ ἐστιν. *Bono animo esto, & strenue rem gere, statio tua a Deo est*, ut narrant Evagrius lib. 1. cap. 13. & Nicephorus Callistus lib. 14. cap. 51. Vocationis spectandæ causa, qui se efferebant monasterio, non admittebantur in monasterium, priusquam per decem dies excubassent pro foribus monasterii, patientiæ periculum facturi; Cassianus de institut. cœnobitar. cap. 3. *Igitur ambiens quis intra cœnobii recipi disciplinam, non ante prorsus admittitur, quam diebus decem, vel eo amplius, pro foribus excubans, judicium perseverantiæ, ac desiderii sui, pariterque humilitatis ac patientiæ demonstraverit.* Idem capite 36. ejusdem libri: *In hac quoque humilitate ac patientia, quæ ut suscipereris in monasterio, decem diebus perseveras, multis lacrymis imploraſti: non solummodo persistas, verum etiam proficias atque succrescas.* Idem collat. 20. capite 1. de abbate Pinufio e suo monasterio ad Tabennense clam emigrante: *Ubi tamen ne ullo habitus sui proderetur indicio, indutus veste sæculari, multis, ut illic moris est, diebus lacrymans pro foribus excubavit, atque ad omnium genua provolutus, post eorum diuturna fastidia, tandem ut susciperetur obtinuit.* Probatus patientia decem dierum ad hostium monasterii, nondum admittebatur in monasterium: sed dabatur eis locus in cella hospitum, & tradebatur magisterio senioris, qui habebat curam peregrinorum & hospitum, & post annum tradebatur alii seniori, qui decem junioribus instituendis præerat; Cassianus lib. 4. de institut. cœnob. capit 7. Pulsantibus, idest monachismum ambientibus, primam illam mansionem in cella hospitum statuit quoque Benedictus, sed pauciores per dies, & inde eos transtulit in cellam novitiorum; regul. prædict. cap. 58. *Ergo si veniens perseveraverit pulsans, & illatas sibi injurias & difficultatem ingressus, post quatuor, aut quinque dies visus fuerit patienter portare, & persistere petitioni suæ, annuatur ei ingressus, & sit in cella hospitum paucis diebus: postea autem sit in cella novitiorum, ubi meditetur & manducet & dormiat.* Inde synodus Aquisgranensis anno Christi 817. canon. 34. *Ut novitio non facilis in monasterium tribuatur ingressus, & ut in cella hospitum probationis causa hospitibus serviat paucis diebus.* Ingressuris monasterium vocationis probandæ causa proponebatur via dura & aspera, qua itur ad Deum, semel atque iterum eis legebatur regula, antequam deducerentur in cellam novitiorum; Benedictus reg. capite 58. *Prædicentur ei omnia dura & aspera per quæ itur ad Deum*, &c. Adventantibus novitiis ita durum & asperum se habebat Bernardus Claravallensis, ut eis proponeret foris dimittendum corpus quod de sæculo attulerant; vit. Bernard. lib. 1. cap. 4. *Postmodum enim cum jam Clarevallis abbas esset ordinatus, adventantibus novitiis & festinantibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem, ac dicentem: Si ad ea quæ intus sunt festinatis, hic foris dimittite corpora quæ de sæculo attulistis.*

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT II.

Quinam recipiendi in monaſterium.

IN probanda vocatione expetentium veſtem monaſticam ſpectanda ſunt multa: ætas, qualitas, fortuna, conditio, ingenium, & mores illorum. In his primum ſpectanda eſt ætas. Seniores non recipiendi, quia ſunt indociles & indolatiles, diſciplinam & exercitationes ferre non valentes. Juniores eligendi, quia tenerior ætas facilius componitur ad diſciplinam, uti mollior cera impreſſum characterem facile recipit. Macarium jam ætate ſeniorem in monachum vix recipit Pachomius abbas, quaſi impatientem diſciplinæ. λοιπον, inquit, εἰς γῆρας ἥλασας ἀσκεῖν σὺ πῶς δύνασαι· ἀδελφοί εἰσιν ἀπὸ νεότητος ἀσκήσαντες, καὶ τοῖς πόνοις συντραφέντες φέρουσι τὸν κάματον. *Non potes deinceps fieri monachus, qui ſis tam provectus ætate, non potes te exercere: ſunt fratres qui ſe exercent a juventute, & laborem tolerant.* Paulum Simplicem ætate jam ſexagenarium, poſt tridui decubationem ad oſtium ejus cellulæ, fractus ejus patientia vix admiſit Antonius: ἐπῶν ἐξήκοντα γέρων ἄνθρωπος ὧδε μοναχὸς γενέσθαι οὐ δύνασαι. *Senex ſexagenarius non potes hic fieri monachus.* De utroque narrat Palladius hiſtoriæ lauſiacæ capite 20. & 28. Cum Pinufius abbas clam relicto ſuo monaſterio aſſumpta ſæculari veſte, ad Tabennenſe monaſterium migraſſet non ſine multo deſpectu, tandem admiſſus propter ætatis ſenium; Caſſianus de inſtitut. cœnob. lib. 4. capite 30. Puerum ſe in monachum admiſſum teſtatur Serapion abbas apud Caſſianum collat. 2. cap. 11. *Cum adhuc eſſem puerulus*, inquit, *& cum abbate Theone commanerem.* Serius, ideſt ante annum 40. ſanctimoniales velari vetuit ſynodus Agathenſis can. 19. quem ſynodo Carthaginenſi falſo tribuit Gratianus can. *ſanctimoniales*, 20. qu. 1. Et hæc fuit vetus diſciplina eccleſiæ, forte propter levitatem ſexus, quæ ætatis maturitate purgatur, & propter laxiorem regulam, quæ etiam in provectiori ætate ferenda eſt; Ambroſius de virginitate cap. 7. num. 39. & 40. *Aiunt etiam plerique maturioris ætatis virgines eſſe velandas; neque ego abnuo ſacerdotalis eſſe cautioris debere, ut non temere puella veletur. Spectet plane, ſpectet ætatem ſacerdos, ſed fidei vel pudoris. Spectet maturitatem verecundiæ, examinet gravitatis canitiem, morum ſenectam, pudicitiæ annos, animos caſtitatis.... Denique non virtutem ætatis appendicem dicimus, ſed virtutis ætatem.* Conjugati quoque non admittendi in monaſterium invita uxore, ne adulterio detur occaſio; Baſilius regular. fuſius diſputatar. regul. 12. can. *agathoſa*, 27. qu. 2. & tot. tit. *de converſ. conjugat.* Nec probatur quod Theonas invita uxore abjecta, monachum profeſſus eſt; de quo Caſſianus collat. 21. capite 9. Liberi vero monachi fieri poſſunt, etiam invito patre, cujus in poteſtate ſunt; L. *ut non liceat*, L. *Deo nobis*, §. 1. C. *de Epiſc. & cleric.* novell. Juſtin. 123. capite 41. In his quæ ſunt Dei & religionis, non ſpectatur patria poteſtas: Deus venit in mundum, ut dividat liberos a parentibus; Matth. 10. *Non veni*, inquit, *pacem mittere in terram, ſed gladium.* Gladius hic ſpiritualis eſt, quo abſcinduntur liberi a parentibus; Hieronymus ad Heliodorum: *Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſſis veſtibus ubera, quibus te nutrierat, mater oſtendat, licet in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem, ſiccis oculis ad vexillum crucis avola: ſolum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem.* Auguſtinus in pſalm. 44. interpretans prædicta verba Matthæi: *Placet juveni alicui Deo ſervire, diſplicet patri, diviſi ſunt adverſus ſe: ille promittit terrenam hereditatem, ille amat cœleſtem: aliud iſte pollicetur, aliud ille eligit: non ſibi putet pater factam injuriam, Deus ſolus illi præfertur. Et tamen litigat cum filio volente ſervire Deo;*

Source : BIU Cujas

sed fortior est ille gladius spiritualis separans, quam copulans natura carnalis. Et quod ex can. 5. Gangrensis synodi si qui filii parentes, maxime fideles, deseruerint προφάσει θεοσεβείας, *prætextu divini cultus*, anathemate damnantur; can. *si qui filii*, 30. dist. statutum est specialiter propter liberos, qui ab hæreticis seducti religionis obtentu recedebant a parentibus fidelibus, non sine religionis periculo. In monasterium nec recipiendi sunt servi sine consensu domini; L. *servis*, C. *de Episc. & cleric.* novell. Justin. 123. cap. 35. concil. Chalced. can. 4. can. *qui vere*, 16. qu. 1. can. *si quis incognitus*, 17. qu. 2. Basilius regular. fusius disputatar. interr. 11. Onesimum Philemonis servum e fure & fugitivo ad fidem conversum domino remisit Paulus; de quo extat ipsius Apostoli epistola ad Philemonem, qua servum meliorem factum ei commendat: *Forsitan enim*, inquit, *ideo discessit ad horam a te, ut æternum illum reciperes.* Ubi Hieronymus: *Nonnunquam malum occasio fit bonorum, & hominum prava consilia Deus vertit ad rectum.* Rei jam postulati criminis non admittuntur ad militiam; L. ultim. ff. *de re milit.* neque ad monasterium: & ob delictum ante ingressum religionis commissum, nihil vetat eos puniri a judice sæculari juxta constitutionem Sixti V. Covarruvias practicar. qu. cap. 32. Jul. Clarus prax. criminal. §. ultim. qu. 6. num. 43. Non desunt tamen, qui metu mortis ob delictum secedentes in eremum, ad summæ sanctitatis apicem pervenere, quales memorantur Moses abbas & Macarius, digni exemplo Mosis, qui a cæde Ægyptii recens secessit in montem Sina, ibique dignus est habitus visione Domini; de quo Sozomenus lib. 6. cap. 29. Palladius histor. lausiacæ cap. 17. Cassianus collat. 3. cap. 5. Latronem quendam monachum e sectum abjecto habitu captum scelerum pœnas dedisse narrat Moschus Limon. cap. 166. Latronem tamen post publicam confessionem scelerum in monachum attonsum, & in fratrem receptum, probat Joannes Climacus scal. 4. Constitutione Mauritii militiæ vel ratiociniis publicis obligati arcebantur omnino a clericatu & monastice. Hanc ita temperavit Gregorius, ut obligati rationibus publicis non admittantur ad monasterium, priusquam ratiociniis publicis absoluti sint, neque milites, antequam per triennium in habitu sæculari probati sint; testatur ipse lib. 7. epist. 11. can. *legem*, 53. dist. Item obærati, puta debitores fisci vel privatorum, non sunt suscipiendi in monasterio, ne in monasterio latere videantur in fraudem fisci vel creditorum; Basilius regul. brevior. capite 94. Rodericus tom. 2 qu. regul. qu. 63. art. 6. & tom. 2. qu. 10. art. 9. Laborantes etiam morbo fontico seu perpetuo vel contagioso, puta lepra, epilepsi, non sunt suscipiendi: et si professi fuerint, eorum professio est nulla & irrita; Rodericus tom. 3. qu. regular. qu. 17. art. 9. Etiam monachi alterius monasterii suscipi vetantur sine licentia abbatis sui; concil. Agathens. can. 58. can. *monachum*, 20. qu. 4. & regul. Benedicti cap. 71. Goffridus abbas Vindocinensis lib. 4. epist. 2. ad Pontium abbatem Cluniacensem, de Petro Goscelini monacho Vindocinensi, qui transierat ad Cluniacenses. *Quod si alicujus privilegii auctoritate monachum de noto & regulari monasterio sine licentia sui abbatis vobis retinere conceditur, hujus auctoritas privilegii contra sancti Benedicti regulam nititur.* Alias non idem est de monachis ac de clericis: monachos enim de quacumque diœcesi suscipi nihil vetat, etiam invito suo Episcopo, quia monasteria sunt loca pœnitentiæ, quæ patent omnibus converti studentibus; Augustinus epist. 15. ad Quintianum Episcopum. *Miror ergo prudentiam tuam, quod me admonueris, ut jubeam non recipi eos, qui ad nos a vobis ad monasterium veniunt, ut quod statutum est a nobis in concilio, permaneret. Recense ergo concilium, & omnia quæ ibi legeris commenda memoriæ: & ibi etiam invenies de solis clericis fuisse statutum, non etiam de laicis, ut undecumque venientes non recipiantur in monasterium, non quia monasterii facta mentio est, sed quia sic institutum est, ut clericum alienum nemo suscipiat.* Spurii non arcentur a monachatu; cap. 1. *de filiis presbyter.* quia professio purgat labem natalium; gloss. in cap. ult. eodem tit. Chopin. 1. monastic. tit. 3. num.

num. 7. de quo plura suo loco. Denique ne a monasterio repellantur egeni, quod per famem & inopiam Deus ad se homines trahat, optimus mihi auctor est Hieronymus lib. 7. in Esaiam cap. 23. *Sæpe videmus in sæculo quosdam de alio proposito transire ad aliud, verbi gratia, ut qui militiam male experti sunt, transeant ad negotiationem, rursumque causidicos bellatorum arma corripere: mutant industriam, ut mutent infelicitatem; & nihilominus dispensatione Dei, his quos salvare dignatur, omnia nitentibus evenire contraria, ut per inopiam ac miserias cogantur non in se, sed in Creatore suo habere fiduciam.* Optandum est ut boni ingrediantur religionem, quo meliores fiant: mali non rejiciendi, sed diligentius probandi; Augustinus in psalm. 99. *Nam quid dicturus est mihi quisquis talibus locis forte præest, immo servit fratribus in his quæ monasteria dicuntur: quid dicturus es? Cautus ero, nullum malum admittam. Quomodo nullum malum admittes? Nullum hominem malum, nullum fratrem malum intrantem admissurus sum, cum paucis bonis bene mihi erit. Ubi cognoscis quem forte vis excludere? Ni cognoscatur malus intus, probandus est. Quomodo ergo excludis intraturum, qui postea probandus est, & probari nisi intraverit, non potest?*

CAPUT III.

Professionis regularis tempus.

RELIGIONIS candidati ad professionem admittendi non sunt, priusquam probentur, ne si admittas expertes disciplinæ, facile & cum rubore deficiant a proposito, vel non idonei reperti turpiter ejiciantur. Ad Olympicos ludos non admittebantur athletæ, nisi prius exercitati palæstra, & jurati se decem menses adimplesse ἐς ἄσκησιν, *in exercitationem*, ut tradit Pausanias in eliac. 1. Quanto convenientius idem desideratur in agone spirituali, in quo non de inanis gloriæ compendio, sed de summa rerum, de salute ac de Christi regno certatur. Hac comparatione usus Cassian. de instit. cœnob. lib. 4. cap. 13. *Cumque nos nulla concupiscentiæ turpis respersos infamia examen certamini præsidentis invenerit, nec fuerimus ab eo, ut servi carnis & ignobiles indignique Olympiacis vitiorum colluctationibus judicati, tunc poterimus contra cœvos nostros, ideſt concupiscentiam carnis & motus ac perturbationes animæ, inire certamen.* Et idem cap. 16. ejusd. lib. *Itaque ventris & gulæ concupiscentia hoc intuitu superata, nec servi carnis, nec infames vitiorum nota pronuntiati, velut in Olympiacis disciplinis judicabimur superiorum quoque certaminum digni esse conflictu.* Ingredientibus monasterium proponi omnia dura & aspera, regulam eis legi justis intervallis, semel atque iterum & tertium injuriis & conviciis eorum patientiam tentari, præcipit regula Benedicti cap. 58. quod ex usu patrum Ægyptiorum translatum: sic enim Pinufium in Tabennensi monasterio post decem dierum excubationem pro foribus monasterii, lacrymis madentem ad patrum genua provolutum, post longa eorum fastidia tandem susceptum refert Cassianus collat. 20. cap. 1. His tamen modus adhibendus. Probandi tyrones, sed ut probentur, non statim supra modum onerandi, ne insueti oneris mole oppressi deficiant: nec rursus nimis eis indulgendum est, ne mollioribus innutriti asperiora ferre non valeant; Isidor. Pelusiot. lib. 1. epist. 258. τοὺς τῶν μοναχῶν νεοπαγεῖς οὔτε καταφορτίζειν δεῖ τῷ τοῦ κανόνος ζυγῷ, ἵνα μὴ εὐθὺς ἐν προοιμίῳ ἀπείπωσιν, οὔτε ἀδαμάστους καὶ ἀπόνους ἐᾶν, ἵνα μὴ πρὸς ῥᾳθυμίαν ἐμπέσωσιν. *Monasticos tyrones nec regulæ jugo onerare oportet, ne statim in initio animo frangantur; nec rursus indomitos ac malorum expertes relinquere, ne in socordiam & ignaviam prolabantur.* Juniores non ut servi, sed ut filioli cum caritate tractandi; Basil. regular. fusius disputatar. regul. 15.

Source : BIU Cujas

ἀλλ' ἐκτρεφέσθω μὲν καὶ ἐν πάσῃ ἀγάπῃ ὡς κοιναὶ τέκνα τῆς ἀδελφότητος. *Sed educandi illi quidem sunt cum omni caritate, non secus ac si communes totius fratrum collegii filii essent.* Eadem est fere sententia Gregorii lib. 5. epist. 49. indict. 14. *Quisquis*, inquit, *divina inspiratione compunctus, relictis sæculi hujus actionibus ad Deum converti festinat, ita cum caritate suscipiendus est, & blandis per omnia consolationibus refovendus est, ut in ea quam elegit Deo adjuvante delectetur modis omnibus conversationem persistere.* Tyrones post decem dierum vel pauciorum excubationem ad ostium monasterii, & post justam mansionem in cella hospitum seu peregrinorum, probationis causa collocantur in cella novitiorum, quæ erat distincta a claustro professorum; regul. Benedict. cap. 58. *Postea autem sit in cella novitiorum, ubi meditetur & manducet & dormiat, & mox tunc ducatur in cellam novitiorum.* In Cassinensi monasterio a Desiderio abbate seorsim extructam cellam novitiorum refert Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 3. cap. 31. *Ab occidentali parte claustri novitiorum cellam decenter aptavit, in qua juxta institutum regulare meditari, quiescere atque comedere novitii ipsi deberent.* Et cum Carlomanus frater Pipini ignotus Cassinense monasterium expetiisset, ut ibi in monachum admitteretur, in cella novitiorum cum socio locatus; de quo Regino 2. chronic. ad ann. 746. *Spiritualis pater ejus precibus annuens, præcepit eum in cella novitiorum recipi una cum suo collega, probari secundum quod regula jubet.* De Bernardo Clarevallensi postea abbate memoratur jam annum eum exegisse in cella novitiorum, cum inde exiens ignoraret, an domus ipsa (ea erat cistercium) habet testudinem, quod solemus vocare doma seu fastigium; de quo in vita ipsius Bernardi lib. 1. cap. 4. *Jam quippe annum integrum exegerat in cella novitiorum, cum exiens inde ignoraret, an haberet domus ipsa testudinem, quam solemus dicere celaturam.* Ejusd. vit. eod. lib. cap. 13. *In cellam novitiorum probandum intromisit.* Et infra: *Vidit idem Stephanus, sicut confessus est, cum in cella novitiorum adhuc demoraretur, Maurulum quendam puerum ab oratorio se extrahentem.* Novitiis seorsim diætam seu cœnaculum ponit Basil. regul. fusius disputatar. cap. 15. ἀφωρίσθω δὲ καὶ οἶκος καὶ δίαιτα τοῖς τε ἄρσεσι τῶν παίδων, καὶ ταῖς θηλείαις. *Seorsimque ipsis locus & diæta in qua habitent, assignari debet.* Novitii præter cellam seu diætam habebant etiam chorum proprium, & segregatum a choro professorum; Cæsarius de miraculis lib. 4. cap. 54. *Cumque novitius in choro novitiorum staret, & clamores monachorum in choro superiori super caput suum cantantium frequenter exciperet, tentari cœpit.* Novitiis probationis & disciplinæ gratia imponitur magister, unus e senioribus, qui eos instituat regularibus in officiis; regula Benedict. cap. 58. *Et senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum omnino curiose intendat, & sollicitus sit si vere Deum quærit, si sollicitus est ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria.* Immo & novitiis adhuc in cella hospitum, quæ erat in vestibulo monasterii, stantibus, suus erat senior seu magister; Cassian. de institut. cœnobitar. lib. 4. cap. 7. *Cum igitur quis susceptus fuerit, non statim congregationi fratrum commisceri permittitur, sed deputatur seniori, qui seorsum haud longe a vestibulo monasterii commanens habet curam peregrinorum & advenientium deputatam.* Interim dum novitii probantur, qua humilitate & devotione se habere debeant, ex his intelliges, quod seniori seu magistro cogitationes malas statim notas facere debent, ne tentationibus frangantur; regul. Bened. cap. 4. *Cogitationes malas cordi suo advenientes, mox ad Christum allidere, & seniori spirituali patefacere.* Quod a patribus Ægyptiis haustum videtur; Cassian. de instit. cœnob. lib. 4. cap. 9. *Consequenter instituuntur, nullas penitus cogitationes prurientes in corde pernicioſa confusione celare, sed confestim, ut exortæ fuerint, eas suo patefacere seniori.* Quod & repetit idem collat. 2. cap. 10. Et iisdem sine præpositi permissu, ne quidem naturalis necessitatis causa, pedem efferre licet; Cassian. de instit. cœnob. lib. 4. cap. 10. *Post hæc tanta observantia obedientiæ regula custoditur, ut juniores absque*

Source : BIU Cujas

que præpositi sui scientia vel permissu, non solum non audeant cella progredi, sed ne ipsi quidem communi ac naturali necessitati satisfacere sua auctoritate præsumant. Initium probationis novitiorum confessio omnium peccatorum, qua eluantur omnes labes vitæ anteactæ; ita Cæsarius de miraculis lib. 3. cap. 1. *Necessarium est scire ista novitiis maxime, qui mox post conversionem suam omnia peccata, quæ commiserunt, tenentur abbati suo confiteri*. Dum probantur novitii, debent stare in timore, & adversus tentationes colluctari; Bernard. in cantica sermon. 33. *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem*, &c. Olim novitii probabantur in veste sæculari, nec vestem mutabant ante professionem; regul. Benedict. cap. 58. *Suscipiendus frater in oratorio exuatur rebus propriis, quibus vestitus est, & induatur rebus monasterii*; synod. Aquisgranens. ann. Christi 817. can. 34. *Ipse vero nec tondeatur, nec vestimenta pristina immutet, priusquam obedientiam promittat*. Et synod. Romana apud Gregor. lib. 4. epist. 44. indict. 13. *Quisquis ex juris ecclesiastici servitute ad Dei servitium converti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus*. Idem fuit ritus apud patres Ægyptios; Cassian. de instit. cœnob. lib. 4. cap. 5. *Susceptus in concilio fratrum productus in medium exuatur propriis, ac per manus abbatis induatur monasterii vestimentis*. Hodie ingredientes monasterium in ipso probationis initio vestem mutant, & regularem suscipiunt, ne in pari professione dispar sit habitus; concil. Trident. sess. 25. *de regular.* cap. 15. Olim etiam novitii non admittebantur ad professionem ante triennium; novell. Justin. 5. cap. 2. & novell. 123. cap. 35. synod. VI. in Trull. can. 41. Hodie probatio est unius anni, ita ut professio ante annum non valeat; cap. *ad apostolicam, de regular.* cap. *non solum*, cap. *constitutionem* eod. tit. in 6. conc. Trident. sess. 25. *de regular.* cap. 16. de quo plura infra dicemus.

CAPUT IV.

Novitii dicti pulsantes, incipientes, ἀρχάριοι, ῥασόφοροι. An pro religiosis habeantur.

NOVITII donec profiteantur, proprie monachi vel religiosi non sunt, quia monachum facit professio; can. *monachum*, 20. qu. 1. immo inter laicos censentur: quam ob causam dicuntur novitii, ut distinguantur a professis, exemplo servorum, quos inter novitii dicuntur qui nondum annum servierunt; L. ult. §. *quotiens, ff. de publican.* Necnon iidem ejusdem distinctionis causa, dicuntur pulsantes, quasi stantes & pulsantes ad ostium, nondum ingressi monasterium; regula Benedicti, quæ mihi est vice legis apostolicæ, cap. 58. *Ergo si veniens perseveravit pulsans, annuatur ei ingressus, & sit in cella hospitum paucis diebus*. Et in vita sancti Walerici apud Surium 1. aprilis: *Perspecta itaque tanta ejus gratia, beatus pater Columbanus jussit eum inter probatos recipi monachos, quem alii tanquam novitium inter pulsantes statuendum censuerant*. Unde locus probationis, vel saltem in quo ingredientes monasterium primitias probationis experiuntur, vocatur pulsatorium; capitulare Aquisgranens. *Ut ad monasteria venientes secundum regularem ordinem primo a pulsatorio probentur, & sic recipiantur*. Eadem analogia iidem promiscue incipientes vel novitii dicti; Cassian. collat. 20. cap. 1. *Ac furtim ascendens navem, ad Palæstinam Syriæ provinciam transmeavit, ubi velut incipiens atque novitius in illo, in quo nos degebamus, monasterii receptus habitaculo, in nostra cella ab abbate præceptus est commanere*. Et quod idem significat Græcis ἀρχάριοι; Dorotheus doctrin. 4. οὗτος ἀκμὴν ἀρχάριός ἐστιν. *Hic adhuc novitius & incipiens est*; Joannes Climacus scal. 4. καὶ

ἐν τῇ ἐσχάτων ἀρχαίων καταπάττει χώρᾳ. *Et in novissimorum tyronum locum redegit;* Hesychius: εἰσαγωγικούς, νεαρούς, ἀρχαίους, *introductos, juniores, incipientes;* Euchologium Græcorum: ἀκολουθία εἰς ἀρχάριον ῥασοφορεῖσθαι. *Ordo instituendi incipientem rasam ferentem.* ῥασοφόριον id erat genus vestis peculiare, quo utebantur novitii, a quo Græcis dicti ῥασόφοροι. εἰσαγωγικούς vocat etiam Climac.grad. 20. τοῖς εἰσαγωγικοῖς πρῶτον ἐν τῷ πολέμῳ ὑπισέρχεται. *Tyronibus primum movet bellum.* Eosdem νεοπαγεῖς, neophytos tyrones vocat Pelusiota lib. 1. epist.258. τοὺς τῶν μοναχῶν νεοπαγεῖς. Quem æmulatus Joann.Climac.grad.4. ἐγὼ ἐκεῖσε παρὼν τῶν τινῶν τῶν νεοπαγῶν πίστιν. *Admiratus ego præsens ibi quorumdam tyronum fidem.* Inde beneficium novitii non vacat ante professionem: & si forte id dimiserit interim, & postea ante professionem egressus sit monasterio, datur ei regressus ad beneficium; can. *Gonsaldus*, 17. qu. 2. cap. *beneficium*, *de regular.* in 6. cap. *ex transmissa*, *de renunciat.* Et ut consulatur novitio, non debet is renunciare beneficio sine consensu superioris, nec priusquam altero mense ante professionem; concil. Trident. sess. 25. *de regular.* cap. 16. Flamin. Paris. *de resignat. benefic.* lib. 3. qu. 13. Eadem ratione iidem non habent vocem in capitulo; cap.ult. *de stat.monac.* clem. *ut ii qui*, *de ætat. & qualit. & ordin. præfic.* Et ante professionem de bonis suis disponere possunt, & si disponant, habent suos heredes; Gloss. in cap. 2. de *regular.* in 6. conc. Trident. sess. 25. *de regular.* cap. 16. capitulare Aquisgranens. can. 34. *Res vero quas habet*, (novitius) *parentibus suis commendet: expleto autem probationis suæ anno, secundum quod regula præcipit inde faciet.* Novitii tamen in aliis pro religiosis habentur, & gaudent jure & privilegiis regularium: puta gaudent privilegio fori, nec in civilibus vel criminalibus causis possunt conveniri coram judice sæculari. Et si quis eos percusserit, incidit in excommunicationem latæ sententiæ, id est can. *si quis suadente*; cap. *religioso*, §. ult. *de sentent. excommunic.* in 6. Et novitio vacans beneficium conferri non potest; gloss. in d. cap. *beneficium*. Nec is utitur jure retractus gentilitii. Quæ omnia fuse persequitur Tiraquell. de retract. gentil. §. 1. gloss. 8. num.21. & seqq. Tamburinus de jur. abbat. tom.3. disp. 6. qu.27. & 28.

CAPUT V.

Ne quid exigatur pro ingressu monasterii. Ne plures monachi recipiantur, quam res monasterii ferre possunt.

QUALITER novitii recipiantur, jam observatum est: nunc an pro receptione illorum pecunia exigi possit, videamus. Sicut ordinatio clericorum, ita & receptio monachorum, quæ est genus ordinationis, debet esse gratuita. Ex conciliis Lateranensi & Turonensi (utrumque est habitum sub Alexandro III.) districte vetatur ne quid a novitiis exigatur pro ingressu monasterii: alioquin simonia contrahitur; cap.*monachi*, *de stat. monach.* cap. *non satis*, cap. *veniens*, *de simonia*. Idem ante statuit synod. Melphitana can.12. can.*nullus abbas*, 1. qu. 2. & synod. VII. quæ est Nicæn. II. can. 19. & capitulare Aquisgranens. can. 75. Etiam pro receptione monialium ne quid exigeretur prætextu paupertatis, vetuit concil. generale Lateranense habitum sub Innocent.III. cap. *quoniam*, *de simon.* Sed si quid ultro offeratur sine pacto, nihil vetat accipi; cap. *tua nos*, eod. tit. regul. Benedict. cap. 58. Goffrid. Vindoc. lib.4. epist. 49. *Nihil tamen pro faciendis monachis quærimus: sed si quid oblatum fuerit, quia illud regula suscipi jubet, suscipimus.* Immo quod vetitum fuit quidpiam exigi pro receptione monialium, abrogatum est constitutione Martini V. ut consulatur egestati monialium, quæ honeste paupertatem ferre non valent; gloss. in pragmatic.

Source : BIU Cujas

pragmatic. tit. *de annat.* §. 1. *verſ. labore*. De his Guid. Papa qu. 80. & ibi Ferrer. & Capell. Toloſ. deciſ. 311. Certe veterum patrum ſententia fuit, pro his qui ſuſcipiendi ſunt in monaſterio, quicquam accipiendum non eſſe, ne de his quæ obtulerint, intumeſcant, vel fratres, qui vacui & inanes admiſſi ſunt, confundantur: quod vitandum eſſe monuit Apoſtolus 1. corinth. 11. de iis qui in eccleſia epulas inferrent: *Confunditis eos qui non habent*. Baſilius regul. brevior. capite 304. Caſſianus de inſtitut. cœnob. lib. 4. cap. 3. & 4. Quis vero modus adhibendus ſit in numero monachorum: non plures ſcilicet recipiendi ſunt, quam quot commode ali poſſint de facultatibus monaſterii; concilium Arelatenſ. III. can. 8. concilium Turonenſ. III. can. 21. Rhemenſ. II. can. 27. cap. 1. *de inſtitut.* L. 33. C. Th. *de Epiſc. & cleric.*

CAPUT VI.

Profeſſionis ſolemnia. Alia expreſſa, alia tacita.

PROBATIONEM rite curriculo unius anni emenſam ſequitur profeſſio. Profeſſio eſt actus legitimus & ſolemnis, quo novitius, poſt impletam annalem probationem, ſolemni voto renunciat ſæculo, & profitetur religionem; Chryſoſt. in geneſ. homil. 21. μὴ γὰρ ἀπεταξάμην, μὴ γὰρ μοναχός εἰμι. *Numquid renunciavi ſæculo? numquid monachus ſum?* Et in eandem ſententiam Auguſtinus de verb. dom. ſermon. 19. *Numquid monachum ſum profeſſus aut clericum?* Hic actus dicitur ſimpliciter profeſſio, quia eſt teſtatio ſolemnium votorum, quæ in profeſſione emittuntur; Caſſian. de inſtitut. cœnob. lib. 7. cap. 16. *Aut ſi profeſſionem monachi re atque opere cupiant experiri*. Idem collat. 1. capite 20. *Quo genere ſunt illi quoque decepti, qui poſt profeſſionem monachi, nitore ſermonis & quibuſdam ſunt philoſophorum dogmatibus illecti*. Eadem appellatur & propoſitum, quia eſt propoſitum religioſæ mentis Deo ſe dicantis; Poſſidius in prolog. vitæ Auguſtini: *Memor propoſiti mei*. Et Auguſtinus ipſe retractat. lib. 2. cap. 21. *Inter aliquot inferioris propoſiti, ſed tamen ſtudio ferventes*. Unde hæc duo quaſi ſynonyma conjungit Caſſian. collat. 17. cap. 29. *Sine jactura profeſſionis ac propoſiti noſtri*. Abbatis eſt recipere profeſſionem monachorum; cap. *porrectum*, cap. *ad apoſtolicam*, *de regular.* can. *nullam*, 18. qu. 2. Joannes Moſchus in limonar. cap. 143. παῦτα ἀκούσας ὁ ἀββᾶς ἐδέξατο αὐτὸν ἔνδον τῦ μοναστηρίου, καὶ ἀποκείρας δέδωκεν αὐτῷ τὸ ἅγιον σχῆμα. *Hæc audiens abbas ſuſcepit eum intra monaſterium, tondenſque illum tradidit ei religioſum habitum*. Indignante Polyeneto Patriarcha CP. quod Romanus Auguſtus Joannem quemdam ex monacho clericum inter cubicularios admiſiſſet, negavit Imperator eum rite profeſſum eſſe: ἢ δ'χὶ παρά τινος τῶν ἱερέων λάβειν. *Ab ullo ſacerdote*, id eſt abbate presbytero, *benedictionem ſuſcepiſſe*; Cedren. in Romano. Aliquando tamen de conſuetudine receptio profeſſionis monachorum pertinet ad abbatem & monachos; cap. ult. & ibi gloſſ. *de regular.* in 6. Oldrad. conſil. 97. Boer. deciſ. 260. Et hæc intelligenda ſunt de abbate regulari: Abbatis enim commendatarii nullæ ſunt partes in receptione profeſſionis monachorum, quia non habet juriſdictionem ſpiritualem, ſed tantum adminiſtrationem, niſi ſit Cardinalis: quo caſu abbatis regularis jure utitur; Chopinus monaſtic. lib. 1. tit. 2. Idem de doman. lib. 3. tit. 28. Profeſſio fit Deo, abbas eſt teſtis profeſſionis, non dictator ſeu ſtipulator; Bernardus epiſt. 7. ad Adam monachum. *Item notum eſt ſolemniter ac regulariter profiteri quemque in præſentia abbatis. In præſentia ergo tantum, non etiam ad nutum ipſius fit cujuſque profeſſio: teſtis proinde adhibetur abbas, non dictator profeſſionis*. Idem epiſt. 108. ad Thomam de S. Audomaro: *Teſtis accitus*

Source : BIU Cujas

sum, & non dominus voti. Professio fit publice in ecclesia ante altare. Professus prius interrogatur ab abbate, an renunciet sæculo: professus se renunciare, fusa benedictione tondetur, & detracta veste sæculari induitur veste monastica, & sacræ communionis fit particeps; Dionysius Areopagita de eccleſiastic. Hierarch. cap. 6. Ὁ μὲν Ἱερεὺς ἕστηκεν ἐπίπροσθεν τῦ θείυ θυσιαστηρίυ, τῷ μοναχικῷ ἐπίκλησιν ἱερολογῶν. Ὁ δὲ τελέμενος, ὀπίσω τῦ ἱερέως ἕστηκεν, οὐκ ἄμφω τὼ πόδε κλίνων, οὐκ ἕνα τοῖν ποδοῖν, οὐκ ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων τὰ θεοπαράδοτα λόγια, μόνον δὲ τῷ ἱερεῖ παρεσὼς ἱερολογοῦντα τὴν ἐπ' αὐτῷ μυσικὴν ἐπίκλησιν. Τελέσας δὲ αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, ἐπὶ τὸν τελέμενον ἐλθὼν, ἐπερωτᾷ πρῶτον αὐτὸν, εἰ πάσας ἀποθέσεται παῖς διαφαπαῖς, ὐ μόνον ζωαῖς, ἀλλὰ καὶ φανταsίαις. Εἶτα τὴν τελειοτάτην αὐτῷ ζωὴν ὑφηγεῖται, μαρτυρόμενος, ὅτι χρὴ τῆς μέσης αὐτὸν ὑπερανεσηκέναι. Ταῦτα δὲ πάντα τῦ τελεμένυ προσεχῶς ὁμολογήσαντος, τῷ σταυροειδεῖ τύπῳ σφραγισάμενος αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἀποκείρει, τὴν τρισσὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβοήσας ὑπόσασιν, καὶ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀπαμφιέσας, ἑτέραν ἀμφιέννυσι, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν, ὅσοι πάρεισιν, ἀσπασάμενος, αὐτὸν κοινωνὸν ἀποτελεῖ τῶν θεαρχικῶν μυσηρίων. *Sacerdos quidem stat ante divinum altare, precationem, quæ monachos attingit, recitans ac pronuncians: is autem, qui consecratur & initiatur, stat post sacerdotem, nec utrumque genu flectit, nec alterum, nec caput habet suppositum a Deo traditis evangeliis; sed tantum præsto est sacerdoti, qui mysticam precationem pro ipso recitat. Sacerdos vero ea perfecta cum ad eum, qui initiatur, venit, illum rogat primum, num remittat nuncium, non solum dividuis distinctisque vitis, verum etiam imaginationibus; deinde perfectissimam ei vitam exponit, hoc pro testimonio dicens, eum mediam vitam superare ac transilire oportere. Quæ ubi omnia is, qui initiatur, continenter professus est se esse facturum, sacerdos signo crucis eum consignatum tondet, appellans tres personas divinæ beatitudinis, omnique veste detracta eum alia induit, & cum aliis sanctis viris qui adsunt, cum eum salutavit, participem facit divinorum mysteriorum.* Ritus solemnes professionis hic unus omnes fere collegit hoc loco: alios alii sparsim tradidere. Ritum interrogationis Basilius 2. ad Amphiloch. can. 19. ἡγοῦμαι προηγεῖσθαι προσῆκεν. ἐρωτᾶσθαι αὐτοὺς, καὶ λαμβανέσθαι τῶν παρ' αὐτῶν ὁμολογίαν ἐνεργῆ. *Existimo præcedere oportere, ut ipsi interrogentur, & evidens ipsorum accipiatur professio.* Ritum benedictionis, solemnitatem numeri testium; Ivo Carnotens. epist. 41. *Quod vero postea multiplicatis monachorum congregationibus, professiones ab eis exactæ sunt, & benedictiones super eos datæ, quadam cautela factum est, ut monasticus ordo quanto firmius in conspectu Dei & hominum & solemnius ligaretur, tanto robustius & devotius ab ipsis servaretur; & si qui vellent ab hoc proposito recedere, testimoniis pluribus convincerentur, & tanquam jurati in Christi sacramenta tyrones ad propositum suum reverti cogerentur.* Solemnem confessionem professioni præviam non tacuit Jo. Climac. scal. 4. ἐξομολογησάμενον τοίνυν ἐπιτρέπει ἀδέως ἀποκαρδῦναι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς συγκαταριθμηθῆναι. *Confessum statim jubet in monachum attonderi, & fratribus cooptari.* Quandoque professio & rasura monachorum fiebat in capitulo; Cæsarius de miraculis lib. 4. cap. 51. *Novitius quidam cum in Hemmenrode satis tranquille annum peregisset probationis, & voluntate stabilitatis expressa in capitulo radendus esset in monachum.* In professione profitenti induitur cuculla, quæ est vestis talaris, cum caputio; Rufinus de vit. patrum lib. 1. cap. 9. *Inter quos accessit ad eum adolescens quidam, cupiens ejus esse discipulus, cui ille cum habitum monachorum, hoc est, lobetam & cucullam ac melotem, quæ est caprina pellis, imposuisset, docere eum de cæteris monachorum institutionibus cœpit.* Et Cæsarius de miraculis lib. 1. cap. 3. *Ecce tali intentione legit professionem, promisit obedientiam, induit cucullam.* In professione mutatur nomen, quasi ea novi hominis natalis sit & regeneratio; Balsam. in can. 5. synod. Constantinopolitan. I. & II. πνὰ γὰρ εἰσελθόντων εἰς μοναστήρια, καὶ ῥασοφορησάντων, ἴσως καὶ μετὰ τρισαγίου ἐν ναῷ, καὶ μεταμοιβέντων, καὶ ἁπλῶς κατὰ μοια-

μοναχοὺς ἀναστρεφομένων. *Cum enim aliqui monasteria ingressi essent, & rasa induti, & cum in trisagio in templo & nomen mutavissent, &, ut semel dicam, instar monachorum & intra & extra versarentur;* Niceph. Gregor. lib. 9. de Andronico seniore. ἄκοντος ἑκόντος τῷ τε κομῶν κείρουσι ταὐτα, καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα περιπθέασι, καὶ ἐς Ἀντώνιον τὸ ὄνομα μεταφέρουσι. *Volentem nolentem tondent, & cucullo induunt, atque Antonium nominant.* Leo Ostiensis in chronic. Cassinens. lib. 3. cap. 4. de Gregorio abbate. *Is Desiderium multa hilaritate suscipiens, quia cunctis desiderabilis erat; tunc primum mutato ejus nomine, Desiderium appellari jussit, nam usque ad id tempus Dauserius vocabatur.* Professio alia est expressa, alia tacita. Expressa est quæ fit solemniter in scriptis adhibita subscriptione vel signo profitentis, post probationem per annum; concilium Tolet. X. can. 4. & 5. can. *vidua*, 20. qu. 1. can. *omnes feminæ*, 27. qu. 1. Professio expressa requirit scripturam & testes, nec probatur nisi per litteras, non per testes; can. *legum*, 2. qu. 1. gloss. in cap. 1. *de censib.* in 6. quod constitutione Molisnensi artic. 55. sancitum est. Professio tacita est quæ fit per gestationem habitus monastici ultra annum, ubi non est distinctus habitus professorum & novitiorum; cap. *ex parte, de regular.* cap. 1. eod. tit. in 6. clem. *eos qui*, eod. tit. cap. un. *de vot. & vot. redempt.* Hoc refert inter professionem expressam & tacitam, quod prioratus vel administratio regularis non potest conferri nisi expresse professis; cap. *nullus*, cap. *indemnitatibus*, *de elect.* in 6. clem. *ne in agro*, §. *cæterum*, *de stat. monachor.* Chopinus 1. monastic. tit. 3. num. 4. Alias professio tacita æque obligat religioni ac expressa; Goffridus Windocinensis lib. 4. epist. 28. *Igitur si consuetudinaria professio, quæ fit visibiliter, & benedictio illum, sicut dicitis, non tenet ligatum, proposita devotio religionis, in qua adhuc perseverat, mundo amplius non patitur esse solutum, præsertim cum illam professionem sua voluntate jam secisset, & suscepisset benedictionem, si per nos ei dilatum non extitisset.*

CAPUT VII.

De professione singularia quædam. Professio repetita.

OLIM professio non fiebat ante triennium; nov. Justin. 5. & nov. 123. cap. 35. auth. *verum*, C. *de Episcopis, & clericis;* synod. Constantinopolit. I. & II. can. 5. apud Balsamon. Quod petitum est ex regula Pachomii, de qua Sozomen. lib. 3. cap. 14. τὸν δὲ συνοικεῖν αὐτοῖς βελόμενον, πρότερον ἐπὶ τριετίαν τὰ χαλεπώτερα τῶν ἔργων πονεῖν, καὶ ὅτω μετέχειν τῶν αὐτῶν συνοικίας. *Si quis cum ipsis habitare cuperet, ut primo omnium ad triennium gravioribus laboribus exerceretur, & ita eorum convictus particeps fieret.* Et Pallad. hist. lausiac. cap. 38. τὸν μὲν πρὶ εἰσελθόντα εἰσάπαξ συμμεῖναι αὐτοῖς. ἐπὶ τριετίαν εἰς ἀγῶνα ἀδύτων αὐτὸν οὐ δέξη, ἀλλ' ἐργατικώτερα ἔργα ποιήσας, οὕτως εἰς τὸ σάδιον ἐμβαινέτω μετὰ τῶν τριετίαν. *Semel ingredientem, nec valentem cum eis ad triennium sustinere certamen, non admittes. Sed cum opera fecerit difficiliora, sic prodeat in studium post triennium.* Immo & non ante quatriennium sc. extra claustrum, & triennium in claustro; synod. VI. in Trull. can. 41. Hodie professio fit post annum probationis. Professio ante impletum annum probationis est nulla & irrita; cap. *porrectum*, cap. *ad apostolicam*, *de regular.* cap. *non solum* eod. tit. in 6. concil. Trident. sess. 25. *de regular.* cap. 15. vitæ D. Bernardi lib. 4. cap. 1. *Nec longe aberat dies, quæ post annuam ex more probationem, novum indueret hominem, si non prius hominem exuisset.* Jure veteri professio ante pubertatem emissa non valet; can. *illud*, 20. qu. 1. can. *pueri*, 22. qu. 5. concilium Moguntin. can. 23. cap. 1. *de regularibus*, cap. *ad nostram*, cap. *significa-*

Source : BIU Cujas

tum, cap. *cum virum* eod. tit. Immo & ex constitutione Gregorii I. professio non valebat ante plenam pubertatem, id est ante 18. annum, in monasteriis quæ erant in insulis maris, propter cæli & soli asperitatem; can. *quia autem*, 20. qu. 1. cap. *quia in insulis*, *de regularibus*. Hodie in personis utriusque sexus professio nulla est ante impletum 16. annum; concilium Tridentin. sess. 25. *de regularibus*, cap. 15. Item non valet professio, nisi facta sit in una ex religionibus approbatis; cap. unic. *de vot. & vot. redempt.* Hinc rubrica de regular. & transeuntibus ad religionem est accipienda de transeuntibus ad unam ex religionibus approbatis. Professio debet esse libera: per vim & metum extorta nullius est momenti; cap. *perlatum*, *de his quæ vi metusve causa*. Hinc abbas Cassinensis in synodo apud Cyperanum Leonis Ostiensis lib. 4. cap. 1. *Non vult*, inquit, *Deus coacta servitia: unde si contra voluntatem monasterium arripuistis, institutum vestrum erit, vel relinquere illud, vel tenere*. Et instante Polyeneto P. CP. apud Constantinum Imperatorem, ut Joannem quendam ex monacho clericum Palatinum domo arceret, non annuit Imperator, causatus eum non rite & vere professum, sed propositum simulasse, διὰ τὸν τῦ βασίλεως φόβον, *metu Imperatoris*, refert Cedren. pag. 529. Professio igitur per vim & metum extorta est nulla; sed superveniente consensu convalescit; cap. *significatum*, cap. *cum virum*, *de regular.* nempe olim silentio anni & diei; can. *puella*, 20. qu. 2. cap. *si quis*, *de regular.* vel silentio quinquennii; concilium Tridentin. sess. 25. *de regular.* cap. 19. Si enim professus proclamare potuit, cur tamdiu tacuit? cap. 1. *de frigid. & malefic.* cap. ult. *qui cleric. vel vovent. matrim. contrah. poss.* Item professio facta ab Episcopo sine licentia summi Pontificis non valet, cum non possit dimittere sponsam, id est ecclesiam, sine licentia summi Pontificis; cap. *nisi cum pridem*, cap. *post translationem*, *de renunciat.* Tamburinus tom. 3. de jur. abbat. disputat. 6. qu. 16. Inde memoratur Gaufridus Silvanectensis Episcopus cessisse episcopatu impetrata licentia summi Pontificis, & monachum professum in cœnobio Caroli loci cisterciensis ordinis; Rigord. in Philippo 4. anno 1213. *Gaufridus Silvanectensis Episcopus sentiens se tam ætate quam corpulentia ponderosa insufficientem oneri quod jam per triginta annos portaverat, impetrata a summo Pontifice, sicut in jure cautum est, licentia, renunciavit episcopatui, & transtulit se ad monachos Karoli loci cistercienſis ordinis*. Similiter non valet professio facta a servo sine consensu domini, reclamante domino intra biennium; can. *si quis incognitus*, 17. qu. 2. Nulliter professus potest reclamare contra professionem intra quinquennium; ultra non auditur, nisi vis & metus & impedimentum reclamandi duret ultra quinquennium. Reclamans hæc tria observare debet. Primum, ut reclamet intra quinquennium, non durante impedimento. Secundum, ne habitum ante reclamationem deponat. Tertium, ut causas nullitatis suæ professionis proponat coram ordinario & suo superiore; concilium Tridentin. sess. 25. *de regular.* cap. 19. Tamburinus de jura abbatum tom. 3. disputat. 6. qu. 25. Roderic. qu. regular. tom. 3. qu. 18. art. 16. & 17. Nullitas professionis disceptanda est apud ordinarium una & superiorem regularem, quia ejus est potissimum scire an justa sit causa reclamandi contra professionem. Hoc jure Archiepiscopo Consentino conquerente apud Urbanum II. in synodo habita apud Cyperanum, se sede sua pulsum per Rogerium Siciliæ Regem, & invitum monachum tonsum, Pontifex rem judicandam rejecit ad abbatem Cassinensem tanquam proprium judicem rei; Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 4. cap. 51. *Ad hæc Papa, non, inquit, hoc attinet ad me; hujusmodi quippe cognoscere & vindicari, abbati Cassinensi prædecessores mei sua auctoritate contulerunt: ideoque Cassinensis abbas super hac re respondeat*. Nulliter professus intra quinquennium potest reclamare contra professionem apud ordinarium & superiorem, post quinquennium non auditur; non prohibetur tamen propter restitutionem adversus vota a summo Pontifice post quinquennium, impetrato in hanc rem

Source : BIU Cujas

rem rescripto pontificio: sed post quinquennium non licet reclamare apud ordinarium & superiorem jure ordinario. Et ita judicavit Oliva lib. 1. cap. 5. Non omittendum hoc loco quod post quinquennium restitutus adversus vota, non restituitur ut succedat bonis paternis vel maternis, vel ut repetat beneficium, cui semel renunciavit, vel ut revocet alienata medio tempore, quia restitutio non retrograditur in præjudicium tertii; Flamin. Paris. *de resignat. benefic.* lib. 3. qu. 13. num. ult. Oliva lib. 5. cap. 5. Professio est actus legitimus & solemnis, qui non recipit conditionem; L. *actus legitimi, de R.J.* Puta professio non potest ita fieri, ut proprium quis retineat: quia illud est contra substantiam voti, & sic indispensabile, etiam per summum Pontificem. Pontifex quidem de plenitudine potestatis potest quempiam absolvere a monachatu, & de monacho facere non monachum: sed stante professione non potest cum eo dispensare, ut proprium retineat; cap. *cum ad monasterium* in fin. & ibi gloss. *de stat. monach.* Rebuff. *de regia ad prælat. nominat.* §. *monasteriis*, in verb. *religiosis* in concordat. Chopinus monastic. lib. 1. cap. 3. num. 8. Staphil. *de litteris gratiæ*, tit. *religios. profess.* num. 12. Barbos. juris ecclesiastic. lib. 1. cap. 2. num. 131. Etsi professio sit vice baptismi, qui iterari non debet, cap. ult. *de baptism.* tamen non est novum nec inutile professionem repeti, ut firmius servetur repetitum propositum. Virginem semel in basilica Petri consecratam, rursus in monasterio Betlheemitico Deo dicatam narrat Hieronymus in Sabinianum diaconum, *qui virginem Deo sacram ad stuprum sollicitaverat post Apostoli Petri basilicam, in qua Christi flammeo consecrata est post crucis & resurrectionis dominicæ sacramenta, in quibus rursum in monasterio victuram spoponderat.* Primum professio fiebat ante altare, tum repetebatur ante crucem cellæ, in ingressu ipsius cellæ; Petrus Damian. lib. 6. epist. 13. *Recordare, venerabilis pater, quia te præsente frater ille, & prius ante sanctum altare ecclesiæ, & postmodum ante crucem cellulæ, sub excommunicationis se denotavit elogium, si nostri prioratus obedientiam ex industria ulterius violaret.* Laudandi patres societatis Jesu, qui ex regula iterum in anno, in festis resurrectionis dominicæ & nativitatis, vota sua, qualiacumque sint, repetunt. Quo mirum in modum fovetur vigor & genius religionis, recenti semper in animis votorum & promissionum memoria. Nec dispari forte consilio, licet impari gratia, in mysteriis gentilium solemnia initiationis sæpius repetebat sacerdos iis qui initiabantur; Dio Chrysost. orat. 17. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς μυστηρίοις ὁ ἱεροφάντης οὐχ ἅπαξ προαγορδύει τοῖς μυουμένοις ἕκαστον ὧν χρὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον, κ) τοὺς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων λόγους, ὥσπερ ἀπόῤῥησιν ἱερὰν λυσιτελεῖ πολλάκις, μᾶλλον δὲ ἀεὶ λέγεσθαι. *Quemadmodum enim in mysteriis sacerdos non semel tantum prædicat iis qui initiantur, unumquodque eorum quæ oportet, eo modo & sermones de utilibus rebus, tanquam sacram prædicationem conducit frequenter, immo semper haberi.* Eodem consilio in rebus politicis sacramentum in nomen Principis quotannis instaurari suadebat Messala; Tacit. 1. annal. *Addebat Messala Valerius renovandum per annos sacramentum in nomen Tyberii.* Eodem ingenio Mediolanensibus in ordinem redactis a Friderico Ænobarbo lex dicta, ut præstaretur quoquo quinquennio jusjurandum solemne de pace servanda; Gunter. Ligurin. lib. 8.

Ac ne forte sacra veniant oblivia pacis,
Singula juratam renovent quinquennia formam.

Nec omittendum quod ut professio firmior esset jurejurando sancita, de professione Carolomanni testatur Anastas. in Zachar. *Et post aliquantum temporis ad beati Benedicti, quod in Aquinensium finibus situm est, profectus est monasterium in quo & suam finiri vitam jure professus est jurando.* Unde professionem monasticæ religionis sacramentum vocat Goffridus Vindocinens. lib. 2. epist. 30. *Ca-*

Source : BIU Cujas

vissimè pater & domine, per primæ regenerationis, & per monasticæ religionis sacramentum, veterem exuisse hominem, & induisse novum me profiteor. Optime, quia professio regularis est jurata, & professio solemnis habet vim sacramenti.

CAPUT VIII.

Merita & effectus professionis regularis.

EXPOSITIS solemnibus monasticæ professionis, subit disquirere quænam sit gratia, quis effectus professionis. Varia sunt charismata, varii effectus professionis. 1. Professionis præcipua & singularis gratia est, quod benedictio professionis confert Spiritum sanctum, quasi ordinationis vice testata miraculis; Cæsarius de miracul. lib. 1. cap. 3. *Noverunt multi Henricum conversum de claustro Hemmenrode, magistrum in grangia, quæ vocatur Hart, qui testatus est Spiritum sanctum in specie columbæ super caput cujusdam novitii descendisse, cum in monachum benediceretur ab abbate.* 11. Professio religiosa habet vim & gratiam baptismi, & secundum baptisma vocatur Hieronymus ad Paulam de obitu Blesillæ: *Cum propitio Christo ante quatuor fere menses secundo quodammodo se propositi baptismo laverit, & ita deinceps vixerit, ut calcato mundo semper monasterium cogitaverit, non vereris, ne tibi Salvator dicat: Iraseeris, Paula, quia filia tua, facta est filia mea.* Idem ad Demetriadem: *Nonne quia sæculum reliquisti, & secundo post baptismum gradu inisti pactum cum adversario tuo, dicens ei: Renuncio tibi, diabole, & sæculo tuo, serva fœdus quod pepigisti.* Et Bernardus de præcept. & dispensat. sub finem: *Audire*, inquit, *& hoc vultis a me, unde inter cætera pœnitentiæ instituta, monasterialis disciplina meruerit hanc prærogativam, ut secundum baptisma nuncupetur: arbitror, ob perfectam mundi abrenunciationem*, &c. 111. Professio monastica solvit alia omnia vota, ita ut in votum religionis alia omnia vota transfundantur; cap. *scripturæ, de vot. & vot. redempt.* Divus Thomas 2.2. qu. 88. art. 12. add. 1. Anselmus lib. 3. epist. 33. ad Richardum monachum: *Audivi, frater mi, quia antequam monachus fieres, in ægritudine venisti, te iturum ad sanctum Ægidium: & idcirco modo timidus & nimis sollicitus es de voto illo solvendo, ita ut quiescere non possit cor tuum, nisi ad sanctum Ægidium iveris: de qua re non debet*, &c. Et infra: *Certus enim esse debes, quia cum te ipsum Deo totum vovisti, & reddidisti per monachicam professionem, solvisti omnia vota minora quarumlibet actionum, quæ prius sine jurejurando & fidei allegatione promisisti.* Idem lib. 3. epist. 154. *De voto monachi, de quo nostrum vultis audire consilium, qui antequam ad nostrum ordinem veniret, vovit se nunquam amplius vinum bibiturum: hoc mihi videtur esse faciendum, quod fit a majoribus nostri ordinis, & maxime apud Cluniacum, videlicet ut hujusmodi vota, quæ fiunt sine promissione fidei & sacramento, in voto monachichi ordinis, in quo homo quicquid ad se pertinet & se ipsum totum Deo offert, judicentur esse completa, & sit in dispositione prælati, vel ea servare rationabiliter, vel mutare.* Et Cæsarius de miraculis lib. 1. cap. 6. *Habet ordo cistercienſis a sede sibi apostolica indultum, ut cruce signatus, vel voto cujuslibet alterius peregrinationis obligatus, si transire voluerit ad ordinem, Deo & facie ecclesiæ sit absolutus.* 1v. Professio etiam solvit irregularitatem, quæ oritur ex defectu natalium, non in totum, sed quoad ordines, & quoad minora beneficia, non quoad dignitates & prælaturas regulares obtinendas. Ex concilio Pictavienſi capite 1. *de filiis presbyterorum*, & ex concilio Claromontenſi habito sub Urbano II. apud Matthæum Parisiens. ad ann. 1195. & ex constitutione Urbani II. quæ est in can. *presbyterorum*, can. *nisi*, 56. distinct. Ratio canonum

Source : BIU Cujas

nonum est, quia professio propter meritum actus, quo quis se Deo offert, detergit omnem humanam maculam; novell. 5. *de monachis* in princip. Chopin. monastic. lib. 2. tit. 3. num. 7. v. Effectus professionis est, quod professi pro mortuis habentur: institutum vitæ monasticæ est mortis genus; Eugenius IV. *Monachus sedeat solitarius & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit*; can. *placuit*, 16. qu. 1. Balsamo in can. 41. synod. VI. in Trull. μέγα τὶ καὶ τολμηρόν ἐστι καταμόναις ἡσυχάσαι τινὰ, καὶ ἐν βραχυτάτῳ οἰκισκῷ ἐγκλεῖσαι ἑαυτὸν ὡς τεθνεῶτα παρ' ὅλον τὸν τῆς οἰκείας ζωῆς χρόνον. *Magna quædam res est & incœptum valde audax, separatim & in solitudine quiescere, ac silentium agere, seipsumque in exigua domuncula tanquam toto vitæ suæ tempore mortuum includere*; Joannes Climacus scal. paradis. grad. 27. ὑπομονητικὸς ἀνὴρ πρὸ μυήματος τέθνηκε, μνῆμα ἑαυτῷ τὸν κέλλαν ποιησάμενος. *Vir patiens ante mortem est mortuus, qui cellam suam in sepulcrum vertit*. Hinc & monachismum νεκροποιὸν διαγωγὴν, *mortificantem vitæ rationem*, appellat idem Balsamo in canone 6. synod. Constantinopolitan. I. & II. Cassianus collat. 24. cap. 9. *Abbas Apollo, ignoras ergo, ait, me quoque ante annos viginti huic mundo fuisse defunctum, nullaque jam posse de hujus cellæ sepulcro, quæ ad præsentis vitæ pertineant statum, tibi solatia conferre*. Hinc monachi judicio neque convenire, neque conveniri possunt; can. *nullus*, 2. qu. 7. Non possunt clericum accusare, vel adversus eum testificari, quia vocem habent funestam; can. *placuit* eadem causa & quæst. can. *canonica*, 3. qu. 5. Chopin. de S. polit. lib. 3. cap. 1. num. 17. Capell. Tolos. qu. 20. Iidem non possunt pro aliis postulare in foro; cap. 2. *de postulând.* Vita D. Gosuini lib. 3. cap. 36. *Alienæ causæ nunquam voluit proloquutor fieri, sed magis elegit humilis monachus appellari, quam causidicus curialis*. Non possunt parochialia seu curam animarum exercere, prædicare verbum Dei, sine licentia Episcopi; can. *placuit*, can. *interdicimus*, can. *juxta*, can. *adjicimus*, 16. qu. 1. Monachus non docentis, sed lugentis habet officium. Hieronymus ad Riparium: *Monachus non docentis, sed plangentis habet officium, qui vel se vel mundum lugeat*; can. *monachus*, 16. qu. 1. Chrysostomus 1. ad Timoth. homil. 14. ὄντως οἰκεία πένθος τὰ μοναστήρια. *Vere domus luctus monasteria sunt*; Bernardus in cantic. sermon. 64. *Et scimus monachi officium esse non docere, sed lugere. Ex his nempe claret & certum est, quod publicæ prædicare, nec monacho convenit, nec novitio expedit, nec non misso licet*. Inde semel professi non possunt testari de rebus suis, ex novell. Justin. 5. cap. 5. & novell. 123. cap. 38. novell. Leon. 5. L. 5. C. Theodos. *de bon. cleric. & monach.* & constitutione Gregorii I. can. *quia ingredientibus*, 19. qu. 3. idque ne quidem ex dispensatione summi Pontificis; cap. *cum ad monasterium* in fin. *de statu monach.* Et si dispensetur, ab executione dispensationis licet appellare tanquam ab abusu; Durantus qu. 13. Brodæus in Loetium in litt. C. num. 8. & litt. R. num. 41. Explosis constitutionibus Gregorii, ex quibus licebat Pontifici dispensare cum monachis, ut testarentur; de quo Gregorius lib. 9. epist. 22. indictione 4. & idem lib. 11. epist. 5. indict. 4. Ante Justinianum monachos jus testandi habuisse aperte insinuat lex *si quis presbyter*, C. *de episc. & cleric.* Si monachus intestatus decesserit, non existentibus liberis, nec parentibus vel cognatis, bona ejus acquiruntur monasterio; cui congruit novell. 123. cap. 38. unde desumpta est authen. *si qua mulier*, C. *de SS. eccles.* Leges Wisigoth. lib. 4. tit. 2. num. 12. Juxta hujus temporis usum memoratur testamentum Antonii magni, quo tritam melotem & pallium Athanasio, a quo novum acceperat, Serapioni Episcopo alteram melotem, fratribus cilicium reliquit; teste ipso Athanasio in ejus vita in fine, & Hieronymo. Monachos si non testarentur, suos heredes habere maluit Augustinus epistola 19. in 2. appendic. *Nam quum quisque ad monasterium convertitur, si veraci corde convertitur, illud non cogitat, maxime admonitus quantum malum sit: usque adeo autem eo-*

Source : BIU Cujas

dem jure presbyteri Honorati est illud unde agitur, ut non solum alibi ordinatus, sed adhuc in Tagastensi monasterio constitutus, si re sua non vendita, vel per manifestam donationem in quempiam translata moreretur, nonnisi heredes ejus in eam succederent, sicut frater Æmilianus in illos triginta solidos fratri Privato successit. Hodie semel professi testari non possunt, & si ante professionem intestati decedant, habent suos heredes, nec eis succedit monasterium. Nec enim in Gallia servatur authen. *ingressi*, C. *de SS. eccles.* ex qua ingressi monasterium ipso ingressu se suaque dedicant Deo, nec de his testantur, utpote nec domini rerum. Monachus etiam professus quasi mortuus non potest esse executor testamenti; cap. *religiosus*, *de testament.* in 6. Clementina unic. eodem tit. concilium Tridentinum sess. 22. *de reformat.* capite 8. Rodericus qu. regular. tom. 3. qu. 70. art. 1. Eadem ratione monachus tutoris vel curatoris officio fungi non potest; novell. 123. cap. 5. authent. *presbyteros*, C. *de Episc. & cleric.* d. cap. *religiosus*, *de testament.* in 6. Nam monachi non possunt fungi officio judicis sæcularis; cap. *sed nec*, *ne cleric. vel monachi sæcul. negot. se immisc.* can. *de præsentium*, 16. qu. 1. Notatur Justinianus II. quod monachum quendam Theodotum nomine logothetam creasset; Paulus Diaconus lib. 22. *Similiter & in generalis logothesii rebus constituit monachum quendam Theodotum nomine, qui primo inclusus fuerat in Thracensibus Augusti partibus, sed & in ipsum sævissimum existentem*, &c. Iidem arcentur prorsus a republica, etiam ab officiis palatinis. Indignante Polyeneto Patriarcha Constantinopolitano, quod Romanus Imperat. Joannem quendam ex monacho clericum suos inter cubicularios recepisset, hoc pacto se excusavit, quod per vim & metum professum diceret, ex Cedreno. Non prohibetur tamen monachus vel canonicus regularis esse vicarius Episcopi; gloss. in d. can. *de præsentium*, & in cap. *statutum*, *de rescript.* in 6. Joannes Andreas in cap. ultim. *de cleric. ægrot. vel debilit.* demptis mendicantibus; clement. *ut professores*, *de regular.* concilium Tridentin. sess. 25. *de reformat.* capite 4. Rebuff. in prax. part. 1. in form. vicariat. num. 30. 32. Guid. Pap. qu. 212. Marcus qu. 1285. part. 1. ne monachi desint ecclesiæ, si forte eorum ope & consilio egeat. VI. Professionis effectus est, quod si monachus professus eligatur in Episcopum, ordinatione non desinit esse monachus, neque solvitur votis religionis, sed absolvitur a jurisdictione abbatis, & jugo regulæ, & quicquid postea acquirit, acquirit monasterio; can. *de monachis*, 16. qu. 1. can. *statutum*, 18. qu. 1. cap. *cum olim*, *de privileg.* Monachus Episcopus vel Cardinalis creatus vestem mutare non potest; synod. Constantinopolit. VIII. act. 10. cap. 27. can. *sanctimonialis*, & ibi gloss. 23. distinct. cap. *clerici*, *de vit. & honest. cleric.* Matthæum ex monacho Cluniacensi Cardinalem, & Albanensem Episcopum, quod exemplo Martini nihil de monacho mutasset, laudat Petrus Cluniacensis de miraculis lib. 2. cap. 14. *Provectus ergo ad sublimem pontificalis ordinis gradum, & super ecclesiæ candelabrum ad lucendum omnibus, qui in domo Dei erant, magnifice exaltatus, nihil de monacho quorumdam more dimisit, sed sicut de magno Martino legitur, eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas mansit.* De his Boer. decis. 158. Chopin. de sacr. polit. lib. 2. tit. 8. num. 11. idem lib. 1. monastic. tit. 3. num. 7. Loetius in litt. E. num. 4. VII. Professionis effectus est, quod parentibus non licet liberos quasi ingratos exheredare ob eam causam, quod monasterium ingressi sint; L. *ut non liceat*; L. *Deo nobis*, §. 1. C. *de Episc. & cleric.* novell. 123. cap. 41. can. *non liceat*, 19. qu. 3. quod statutum est, quia parentes solebant exheredare liberos odio monachismi; de quo dolet Salvianus lib. 3. ad eccles. *Denique si qui a parentibus filii offeruntur Deo, omnibus filiis postponuntur oblati, indigni judicantur hereditate, qui digni fuerant consecratione, ac per hoc una tantum re parentibus viles fiunt, quia cœperunt Deo esse pretiosi*, &c. VIII. Professionis effectus est, quod professio monastica æquatur matrimonio, & conditio nuptiarum impletur

per

Source : BIU Cujas

per professionem: puta si legetur puellæ sub conditione nuptiarum, legatum debetur puellæ, si monasterium ingrediatur; novell. Justinian. 123. cap. 37. authent. *nisi rogati*, C. ad Trebell. IX. Professionis effectus est, quod monasterium est loco filii, puta si cui fideicommissum relictum sub conditione liberorum, & monasterium ingrediatur, fideicommissum debetur; novell. 123. cap. 3. d. authent. *nisi rogati*, & L. *sancimus* 53. §. *item illud statuimus*, C. *de Episc. & cleric.* X. Professionis effectus, quod si sponsalia solvantur ingressu monasterii, sponsus sine ullo damno arrhas recipit, nec sponsa tenetur in duplum, sed hoc dumtaxat restituit, quod accepit: nam & nuptiis solutis per monachismum, unusquisque res suas recipit pro dote vel ante nuptias donatione traditas, & hoc tantum lucri consequitur, quod debetur a lege vel ex pacto in casum mortis; d. L. *Deo nobis*. An professio monastica inducat capitis minutionem, negat Cujacius in d. novell. 5. contra Accursium, optima ratione, quia nec civitatem, nec libertatem, nec familiam adimit: *Non omnis*, inquit, *status mutatio, capitis minutio est; manumissio non est capitis minutio*; L. 3. ff. *de capit. minut.* Senatu motio non est capitis minutio; L. 3. *de senator.* L. pen. *de extraord. cognit.* Monachismus non est capitis minutio: nam & jus legitimarum hereditatum monachi habuere; L. ult. §. *hoc etiam*, C. *de Episc. & cleric.* & ante d. novell. 5. habuere bona propria, & testamenti factionem; L. *generali*, C. *de SS. eccles.* Nec testamentum irritum fit monachismo, quod tamen irritum fit capitis minutione vel minima; quod probatur d. novell. 5. & novell. 76.

CAPUT IX.

Monachum facit aut propria professio, aut paterna devotio seu oblatio. Ritus oblationis liberorum manu involuta palla altaris.

MONACHUM facit aut propria professio, aut paterna devotio, id est oblatio; concilium Toletanum IV. can. 48. can. *monachum*, 20. qu. 1. & concil. Wormat. can. 23. cap. *cum virum*, *de regular.* Solebant parentes liberos impuberes offerre Deo, ut fierent monachi, adhibitis pluribus testibus, ut tolleretur occasio maledicti, id est calumniæ; concilium Aquisgranense can. 36. quem perperam laudat Gratianus ex nona synodo, can. *oportet*, 20. quæst. 2. Hujus instituti auctorem habemus Basilium, qui regular. fusius disputatar. interrog. 15. pueros in monasteria admittit, ἀπὸ πρώτης ἡλικίας, *ab ipsa prima ætate*, ita ut parente destituti, solo admittentis arbitrio: qui vero patrem haberent, ab ipso oblati coram multis testibus accederent. Solemnis fuit hujusmodi oblatio liberorum: moris fuit a parentibus liberos offerri ad altare, manu involuta palla altaris; regula Benedicti cap. 59. *Si quis forte de nobilibus offert filium suum Deo in monasterio, si ipse puer in minoritate est, parentes ejus faciant petitionem, & manum pueri involvant in palla altaris, & sic eum offerant.* Hoc argumento probabat Lamberti pater, professionem filii nullam esse, quod absque patris oblatione & abbatis benedictione effectus esset monachus, ut refertur in can. *præsens*, 20. qu. 3. qui est Nicolai I. ad Episcopos Galliæ: *Neque ego pater pallio altaris indutum illum obtuli.* Eodem argumento professionem Roberti Nepotis apud Cluniacenses, quod petitio pro eo non fuisset facta a parentibus, nec oblatus fuisset manu involuta palla altaris, nullam & irritam esse probabat Bernardus epist. 1. *Videant & judicent quid potius stare debuerit, an votum patris de filio, an filii de se ipso, præsertim cum filius aliquid majus devoverit. Videat & famulus tuus legislator noster Benedictus, quid regularius fuerit, utrum quod factum est de infantulo, nesciente ipso, aut quod ipse per se postmodum pru-*

Source : BIU Cujas

dens & sciens fecit, cum jam ætatem haberet, ut de se loqueretur, quamquam dubium non sit promissum illum fuisse, non donatum: nec enim petitio, quam regula præcipit, pro eo facta fuit a parentibus, nec manus illius cum ipsa petitione involuta palla altaris, ut sic offerretur coram testibus. Pari ritu traditio sponsæ fiebat apud altare, manu obvoluta palla altaris, id est pallio quo obtegitur altare. Ejus rei singularis est locus in vita sancti Aichadri apud Surium 15. septembr. *Tum herus apprehensa mulieris dextera, manu pallio obvoluta, ut habet mos nuptiarum, coram abstantibus confervis, conjuge & prole, hilari vultu collocavit eam illi in matrimonium.* Nec sine traditione alicujus prædii quasi pro dote a parentibus fiebat oblatio liberorum; Leo Ostiensis chronic. Cassinensis lib. 1. cap. 16. *Quidam etiam vir dives Waco nomine Beneventanus in expeditione constitutus, obtulit monasterio filium suum nomine Wachipertum cum* XX. *possessionibus suis variis in locis constitutis.* Ekkeard Junior de casibus monaster. sancti Galli cap. 10. de Burkardo ingenito: *Pater illum tandem nutricis sinu abductum, Gallo ut eum matre voverat, super aram ipsius ponens, cum terris in Hoesten & decimis multum matrem plorans initiaverat.* Hoc jure Cluniacenses dicebant Robertum oblatum monasterio, & prædium pro illo traditum; Bernard. prædict. epist. 1. *Ostenditur deinde terra, quæ cum illo & pro illo dicitur data fuisse: sed si cum terra eum receperunt, cur non & cum terra eum retinuerunt?* Solebant pueri offerri monasterio a parentibus in ordine beati Benedicti, & inde multis sæculis profecit sanctissimus ordo, magistra rerum experientia docente in ista tenella ætate facilius pueros imbui disciplina, quam provectiores ætate; concilium Aquisgranense can. 45. *Ut schola in monasterio non habeatur, nisi eorum qui oblati sunt;* Cæsarius de miracul. lib. 6. cap. 37. *In diœcesi Treverensi monasterium quoddam sanctimonialium situm est, Lutere vocabulo: in hoc ex quadam antiqua consuetudine nulla recipitur puella, nisi septennis sit vel infra, ad conservationem simplicitatis.* Et Thomas Cantipratensis apum lib. 1. cap. 17. *In monasterio nigri ordinis puer quidam nobilis a parentibus traditus est, disciplinis regularibus educandus.* Idem lib. 2. cap. 36. *Antiquissimo more servatum est in ordine sancti Benedicti, a cunabulis fere pueros indui, & sic eosdem ibidem per vitæ innocentiam educari: quod contra tamen sæpius actum audivimus, nec approbamus per omnia puerum rationis expertem vovere quod nescit, sed potius adultum quemlibet, qui possit discretive reprobare quod displicet, & electione digna approbare quod placet.* Licebat parentibus liberos offerre monasterio usque ad pubertatem, non ultra: concilium Toletanum X. can. 6. can. *si in qualibet*, 20. qu. 2. Nec a jure usuque veterum aliena est hujusmodi devotio parentum. Jure civili pater potest vovere liberos, & filius familias sine auctoritate patris voto non obligatur; L. 2. §. 1. ff. *de pollicitat.* Et hoc de jure veteri pontificio ductum, cujus scientissimus Virgil. lib. 11.

Ipse pater famulam voveo.

CAPUT X.

Consecratio virginum.

SERIUS admissa est professio virginum quam virorum propter fragilitatem & levitatem sexus, quæ senioris ætatis probationem desiderat. Primo sanctimoniales ante annum 40. non velari placuit; can. *sanctimoniales*, 20. qu. 1. quem Gratianus laudat ex concilio Carthaginensi can. 41. Labente disciplina eo perventum est, ut virgines consecrarentur post 25. annum; concilium Carthaginense III. can. 4. can. *placuit* eadem caus. & quæst. concilium Agathense canon. 19. Turonense

ronense III. can. 28. synodus VI. in Trullo canon. 6. Immo non ante 60. annum; Anastasius in Leone I. *Hic constituit ut monacha non acciperet velaminis capitis benedictionem, nisi probata fuerit in virginitate sexaginta annorum*. Ad Episcopum pertinet consecratio, idest benedictio puellarum: hæc ita propria est Episcoporum, ut vetetur presbyteris; concilium Carthaginense II. can. 3. can. *si jubet*, 26. qu. 6. can. *perlectis vers. ad Episcopum*, 25. distinct. Hieronymus ad Demetriadem: *Scio quod ad imprecationem Pontificis flammeum virginale sanctum operuit caput*. Hinc Felicem Episcopum, unum e donatistis, qui virginem cui mitellam, idest velum, imposuerat, stupravit, increpat Optatus Milevitanus lib. 2. *Supra memoratus Felix inter crimina sua & facinora nefanda ab eo comprehensa puella, cui mitram ipse imposuerat, a qua paulo ante pater vocabatur, nefarie incestare minime dubitavit*. Consecratio virginum non modo vetita est presbyteris, verum etiam chorepiscopis; can. *quamvis*, can. *chorepiscopi*, 68. dist. Presbyter inconsulto Episcopo virgines consecrare non potest; concilium Carthaginense III. can. 86. can. *presbyter*, 26. qu. 6. Sed non prohibetur presbyter virgines consecrare de licentia Episcopi; unde concilio Parisiensi can. 41. gravius redarguuntur presbyteri, quod virgines consecrassent. Consecrationem virginum Episcopo reservatam, sed tamen si usurpetur a presbyteris, forte sine licentia Episcoporum, non iterari ab Episcopis ait Ivo Carnotensis epist. 41. *Unde nec consecratio virginum, quæ ex auctoritate apostolica Episcoporum privilegio reservatur, si aliquando a presbyteris usurpetur, propter sacramentum Christi & ecclesiæ, quod ibi continetur, nullatenus ab Episcopis iteratur*. Abbatissa vetatur puellam, aut viduam velare; can. *statuimus*, 20. qu. 2. unde desumptus est, can. 43. concilii Parisiensis, licet usu aliud receptum scribat Marcus decis. 957. quem usum damnavit Innocentius III. in cap. *nova quædam, de pœnitent. Nova quædam*, inquit, *nostris sunt auribus intimata, quod abbatissæ moniales proprias benedicunt*, &c. Virgo cum offertur Episcopo ad consecrationem, debet præsentari in veste religiosa, non sæculari; concilium Carthaginense IV. can. 11. can. *sanctimonialis*, 23. dist. Solebat offerri Episcopo, & recipi manu involuta palla altaris; Ordo Romanus: *Virginem Episcopo parentes cum oblatione offerant, & ille involutam manum ejus in palla altaris recipiat*. Professio puellarum & viduarum æque ac virorum debet fieri solemniter in scriptis; adhibita subscriptione profitentis, apud sacerdotem vel ministrum, idest, presbyterum vices agentem Episcopi; concilium Toletanum X. can. 4. can. *vidua*, 20. qu. 1. concilium Parisiense can. 40. Pro solemni consecratione virginum certi dies erant constituti, uti pro ordinatione clericorum; can. *devotis*, can. *virgines*, 20. qu. 1. Professionis virginum & viduarum hoc discrimen est, quod virgines consecrantur, idest benedicuntur: viduæ tantum velamen & nigram vestem assumunt; can. *devotis*, can. *vidua*, 20. qu. 1. Regino 2. chronic. *Eodem anno Berengarius quondam Italiæ Rex exul moritur, & in Babenberg regio more sepelitur, cujus vidua Willa, antequam sepeliretur, sibi velum sanctimoniale assumpsit*. Virgines & viduas cum velantur, tonderi moris fuit; Hieronymus in Sabinianum diaconum: *Moris est in Ægypti & Syriæ monasteriis, ut tam virgo quam vidua, quæ se Deo voverint, & sæculo renuntiantes omnes delicias sæculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum, non intecto postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter & velato*. Inde virgines tonsas & cucullatas depingit Palladius historiæ lausiacæ capite 41. τῶν οὖν ἄλλων παρθένων τὸ σχῆμα ὧν κεκαρμένων, ἐχουσῶν κοκουλία ἐπὶ τῶν κεφαλῶν.

Source : BIU Cujas

CAPUT XI.

In professione tria vota solemnia, obedientiæ, paupertatis, castitatis: his adde quartum, stabilitatis.

IN professione emittuntur tria vota solemnia, obedientiæ, paupertatis & castitatis, quibus in ordine benedictino quartum additur, stabilitatis, juxta regulam beati Benedicti. Nec recens est hujusmodi institutum, ut volunt Lutherus, Calvinus & alii asceticæ continentiæ oppugnatores. Prioribus sæculis ex quo monachi coiere in collegia, quæ cœnobia dicta sunt, in usu fuit votorum solemnitas, quorum observantia laudi fuit, & transgressio vituperationi & opprobrio; Basilius epistola ad monachum lapsum: ὅρα οὖν μήποτε συνθήκας βουλόμενος πινῶν φυλάττειν, παραβῇς πὰς πρὸς τὸν Θεὸν συνθήκας, ἃς ὡμολογήσας ἐπὶ πολλῶν μαρτύρων. *Vide igitur ne forte dum vis, quæ quibusdam pactus es custodire, transgrediare pacta a te inita cum Deo, quæ professus es coram multis testibus*; Augustinus in psalm. 75. in illud: *Vovete & reddite. Nemo ergo positus in monasterio frater dicat: Recedo de monasterio, neque enim soli qui sunt in monasterio, perventuri sunt ad regnum cælorum, & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent? Respondetur illi: Sed illi non voverunt, tu vovisti.* Inde professionis nomen tritum apud Cassianum, quam Græci ὁμολογίαν, συνθήκλω. In professione Benedictus exigit tantum votum obedientiæ, stabilitatis & conversionis morum; regula capite 58. *Suscipiendus autem in oratorio coram omnibus promittat de stabilitate sua & conversione morum suorum & obedientia coram Deo & sanctis ejus.* In professione benedictina nulla fit mentio paupertatis & castitatis, quia conversio morum & obedientiæ promissio cætera complectitur. Nulla sperari potest conversio morum, inanis & lusoria est obedientia, nisi colatur paupertas & castimonia, quæ obedientiæ præcipui fructus sunt. Obedientia est primaria virtus monachorum; Sulpitius Severus dialog. 1. de virtut. monachor. *Præcipua ibi virtus & prima est obedientia, neque aliter adveniens ad monasterium abbatis suscipitur, quam qui tentatus prius fuerit & probatus, nullum unquam recusaturus quamlibet arduum ac difficile indignumque toleratu abbatis imperium.* Obedientia est supplementum virtutum omnium, in tantum ut suppleat orationis vigorem; Gregorius Nissenus de scopo Christi πρὸς ἀσκητὰς· εἰ δὲ τινες μήπω τὸν τῆς ἀρκας ἀρχῆς πόνον ἔχοντες, μηδὲ τῷ ὀφειλομένῳ τῷ πράγματι σπουδῇ τε καὶ δύναμιν ἀπολιμπάνονται ταύτης τῆς ἀρετῆς, ἐν τοῖς ἄλλοις πληρούσωσαν τῷ ὑπακοῇ, καπὶ δύναμιν διακονοιοῦντες, προθύμως ἐργαζόμενοι. *Quod si quidam, qui nondum perfectæ orationis vigorem tenent, neque debitum huic negotio studium & vim obtinent, privati sunt hac virtute: in cæteris compleant obedientiam, pro viribus ministrantes, alacriter operantes.* Denique votum obedientiæ est caput professionis, quia est abnegatio sui ipsius, & renunciatio voluntati, qua homines sumus; Anselmus lib. 3. epist. 7. *Cum enim professus sum monachum, abnegavi me ipsum mihi, ut deinceps meus non essem, idest non viverem secundum propriam voluntatem, sed secundum obedientiam. Vera autem obedientia, aut est Deo, aut ecclesiæ Dei, & post Deum maxime prælatis.* Et juxta eandem sententiam, præceptum obedientiæ est prima lex vitæ cœnobiticæ; Hieronymus ad Eustochium: *Primo cœnobitarum confœderatio, obedire majoribus.* Obedientiam in primis coluere veteres monachi tanquam disciplinæ regularis vinculum; Cassianus collat. 18. capite 7. *Ita se cœnobiorum præpositis subdiderunt, ut ne sui quidem ipsius fateantur esse se dominos.* Idem collatione 24. capite ultim. da obedientia: *Quam virtutem illi specialiter exercent, qui in cœnobiis commorantes senioris reguntur imperio, qui nihil omnino arbitrio*

suo

Source : BIU Cujas

suo agunt ; sed voluntas eorum ex voluntate pendet abbatis. Plura Basilius constitut. capite 22. Quonam studio exculta fuerit obedientia a monachis, disces variis exemplis. Pior unus e patribus Ægyptiis voverat Deo se neminem ex suis aliquando conspecturum quinquaginta post annos, litteris Episcopi in patriam accitus, ut a sorore sua videretur, ut mandatis pateret, eo profectus est ; de quo Sozomenus lib. 6. capite 29. ὃν ἔχων ἀντειπεῖν· οὐ γὰρ θέμις Αἰγυπτίοις μοναχοῖς, οἶμαι, δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ἀπειθεῖν τοῖς ἐπιτασσομένοις. *Non habens contradicere : nam nefas erat monachis Ægypti, credo, item aliis imperatis resistere*. Per obedientiam probata est singularis vocatio Symeonis Stylitis, qui jussus ab Episcopis per nuntium, ut e columna descenderet, illico paruit, & pedem extulit, ut e columna se deponeret : quod miratus nuntius, ex mandato jussit, ut in quo cœperat vivendi proposito, perseveraret ; Evagrius lib. 1. cap. 13. Pauli simplicis obedientiam in lusoriis ac fere puerilibus ludis probavit Antonius, jusso eo totum diem aquam haurire de puteo, & haustam mox in terram effundere, tum sportellas contextas resolvere : quibus artibus informatum ad summam perfectionem perveniisse memorant Rufinus de vit. patr. lib. 1. capite 30. Palladius historiæ lausiacæ capite 28. Marcus unus e fratribus, quod est singulare obedientiæ exemplum, ab abbate Sylvano e cella evocatus, statim se rapuit media littera, quam exarabat imperfecta relicta ; Rufinus de vit. patr. lib. 2. capite 141. Pelag. 14. cap. 5. celebratur de abbate Joanne, quod propter obedientiæ virtutem ad prophetiæ gratiam sublimatus sic universo perclaruit orbi, ut etiam Principibus sæculi hujus merito redderetur illustris, & ab his consuleretur de vario rerum eventu ; Cassianus de institutione cœnobitar. lib. 1. capite 23. De beato Mauro narratur, quod ad abbatis imperium super aquas ambulavit ; Gregorius 2. dialogor. capite 7. Inobedientiæ pœnis commendatur etiam obedientiæ meritum. A dæmone arreptus Moses monachus ob duriorem sermonem habitum contra Macarium abbatem ; Cassianus collat. 7. cap. 27.

CAPUT XII.

Votum paupertatis, unum e tribus votis religionis.

UNUM e tribus substantialibus votis religionis est votum paupertatis, quod proponitur his, qui ad evangelicam perfectionem aspirant, audito consilio Domini : *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me*, Matth. 19. Paupertas enim voluntaria est apex perfectionis evangelicæ ; Hieronymus adverf. Pelag. lib. 1. *Nec mihi Abraham & cæteros quos in veteri testamento divites legimus, exemplo proponas, qui divites ingressi sunt regna cælorum : cum ipsis divitiis ad bona utentes opera, divites esse desierint, immo cum non sibi, sed aliis divites fuerint, & dispensatores magis Dei, quam divites appellandi sunt. Sed nobis evangelica perfectio requirenda est, in qua præcipitur : Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me*. Gregorius moral. lib. 26. capite 25. *Speciali namque jussione paucis perfectioribus & non generaliter omnibus dicitur hoc, quod adolescens dives audivit : Vade & vende omnia quæ habes*, &c. *Si enim sub hoc præcepto cunctos jussio generalis astringeret, culpa profecto esset aliquid nos de hoc mundo possidere*. In professione fit votum paupertatis, idest abdicatio proprietatis rerum omnium ; cap. *cum ad monasterium, de statu monach.* Monachus nihil potest habere proprium propter voti religionem ; Cassianus collat. 18. capite 7. *Illi hoc omnibus expetunt votis, ut ἀκτημοσύνῃ, idest nuditatem omnium rerum paupertatemque possideant*. Idem collat. 19. capite 9. *Quia nec Anachoretæ*

Source : BIU Cujas

ἀκτημοσύνῃ, *ideſt contemptum ac privationem materialium rerum, nec cœnobita theoricam ad integram poteſt aſſequi puritatem*. Idemque collat. 21. capite 9. *Confeſtim omni mundana facultate nudatus, ad monaſterium pervolavit*; Auguſtinus in pſalm. 25. *Alius*, inquit, *vovet relinquere omnia, & ire in communem vitam, in ſocietatem ſanctorum, magnum votum vovit*. Idem de civitate Dei lib. 17. capite 14. *Dixerunt, inquit, potentes illi: Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te. Hoc votum potentiſſimi voverant. Sed unde hoc eis, niſi ab illo, de quo hic continuo dictum eſt: Dans votum voventi*. Idem lib. 1. de moribus eccleſ. catholic. capite 31. *Nemo quicquam poſſidet proprium, nemo quicquam oneroſus eſt*. Idem lib. de hæreſib. ad quod vult Deum: *Apoſtolici qui ſe iſto nomine arrogantiſſime velaverunt, eo quod in ſuam communionem non reciperent utentes conjugibus, & res proprias poſſidentes, quales habet catholica eccleſia, & monachos & clericos plurimos*. Et hoc in primis vetat regula Benedicti capite 33. *Ne quis aliquis habeat proprium*. Monachus, inquam, nihil debet habere proprium, ne veſtem quidem vel viliora quæ ſunt in uſu familiari, puta ſportellas, ideſt parvulas ſportas, ſeu vaſa viminea inferendis cibariis, vel ciſtellas, ideſt parvulas ciſtas ſeu arculas, nec clavem vel annulum, quo obſignarentur velut propria & peculiaria, quæ uſus cauſa comparata erant; Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum lib. 4. cap. 13. *Nulli ciſtellam, nulli peculiarem ſportellam licet poſſidere, ne tale aliquid quod velut proprium retinens ſuo debeat communire ſignaculo: quos ita novimus omni ex parte nudos exiſtere, ut præter colobium, maſortem, caligas melotem ac pſiathium, nihil amplius habeant*, &c. Idem ejuſdem libri capite 15. *Ad hæc nos miſerabiles quid dicemus, qui in cœnobiis commorantes, ac ſub abbatis cura & ſolitudine conſtituti, peculiares circumferimus claves, omnique profeſſionis noſtræ verecundia & confuſione calcata, etiam annulos, quibus præcondita præſignemus, in digitis palam geſtare nos non pudet: quibus non ſolum ciſtellæ vel ſportæ, ſed ne arcæ quidem vel armaria, ad ea quæ congerimus, vel quæ egreſſi de ſæculo reſervavimus, condenda ſufficiunt?* De quo idem videndus collat. 4. cap. 21. Præter hunc auctor vitæ D. Goſuini lib. 3. cap. 28. *Monachorum clauſtralium nulli clavem vel arcam concedebat propter opus peculiare, exceptis excellentioribus decanis, ad reponendas res eccleſiæ ſponſas, quarum numerus nunc eſt innumerabilis: numquam prior vel abbas habuit, niſi illam quæ omnium communis fuit*. In profeſſione monachus non poteſt ſibi quicquam proprium ſeponere. In hanc rem memoria celebratur elegans ſententia beati Baſilii adverſus ſyncleticum ſeu ſenatorem quendam, qui monachum profeſſus, quædam ſibi de propriis reſervavit: Senatorem, inquit, perdidiſti, & monachum non feciſti; Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum lib. 7. cap. 19. *Senatorem ille perdiderat, quia profeſſione ſenatoriam dignitatem amiſerat, ut monachus fieret, & tamen verum monachum non fecerat, propter propriorum retentionem*. Hieronymus in vita Hilarionis: *Deteſtabatur autem præcipue monachos qui infidelitate quadam in futurum reſervarent ſua, & diligentiam haberent vel ſumptuum, vel veſtitus, vel alicujus earum rerum quæ cum ſæculo tranſeunt*. Ne minutum quidem æs poteſt monachus peculiare habere; Idem de inſtitut. cœnobitarum lib. 7. capite 21. *Nec minuto quidem minime conſcientia monachi polluatur*. Adeo monachus nihil poteſt habere proprium, ut nec quicquam poſſit dicere ſuum; Auguſtinus epiſtola 109. ad monachas quaſdam, quibus regulam dedit: *Non dicatis aliquid proprium, ſed ſint vobis omnia communia*. Clericis regularibus idem præſcribit ipſe Auguſtinus ſermon. 3. de vita communi clericorum: *Non dicatis aliquid proprium, ſed ſint vobis omnia communia*; can. *non dicatis*, 12. qu. 1. Etiam in remiſſioribus monaſteriis idem diſtrictius ſervari; ut ne verbo quidem quis auderet quicquam dicere ſuum, teſtatur Caſſianus de inſtitut. cœnobit. lib. 4. capite 13. *In aliis quoque monaſteriis, in quibus aliqua remiſſius indulgentur, hanc regulam videmus ſtrictiſſime nunc uſque ſervari, ut ne verbo quidem audeat quis aliquid dicere ſuum, magnumque ſit crimen*

ex

Source : BIU Cujas

ex ore monachi processisse codicem meum, tabulas meas, graphium meum, tunicam meam, caligas meas: proque hoc digna pœnitentia satisfacturus sit, si casu aliquo per subreptionem vel ignorantiam hujusmodi verbum de ore ejus effugerit. Ideo monachus nihil debet ex opere sibi peculiare & proprium facere: & hoc est opus peculiare quod vetat regula Benedicti capite 55. & ita auctor sermon. ad fratres in eremo sermone 1. *Nemo tamen ex opere suo aliquid sibi appropriet*, &c. Proprietatis tollendæ causa monachus non debet munuscula dare vel accipere sine abbatis licentia; Augustinus sermon. 3. de vita communi clericorum: *Certum est eos nihil habere, possidere, dare vel accipere debere sine superioris licentia;* d. can. *non dicatis*. Idem præd. epist. 109. *Quæcumque autem in tantum progressa fuerit, ut occulte ab aliquo litteras vel quælibet munuscula accipiat, si hoc ultro confitetur, parcatur illi, & oretur pro ea: si autem deprehenditur atque convincitur, secundum arbitrium præpositæ vel presbyteri, vel etiam Episcopi gravius emendetur*. Et hoc est quod vetat regula Benedicti capite 54. *Ne liceat monacho eulogias vel munuscula dare vel accipere sine præcepto abbatis*. Eulogiæ sunt munuscula, quæ benedictionis causa a clericis offerebantur Episcopo. In synodo Meldensi can. 45. *Decet presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruo visitare & venerari suos Episcopos*. Leo IV. epistola ad Episcopos Britanniæ capite 5. *De eulogiis ad sacra concilia deferendis nihil invenimus a majoribus terminandum, sed sicut unicuique presbytero placuerit;* can. *de eulogiis*, 18. dist. Sic a monachis solebant dari vel accipi eulogiæ, benedictiones, idest xenia vel munuscula, vel epulæ, etiam a sæcularibus, quod vetatur, nisi adsit licentia abbatis. Inde abbatissa monasterii Pictavensis apud Episcopos accusata de epulis exhibitis sæcularibus viris apud Gregorium Turonensem lib. 10. capite 15. ait *se nullam novam feciisse consuetudinem, nisi sicut actum est sub domna Radegunde, se Christianis fidelibus eulogias obtulisse*. Quam grave sit monacho proprium habere, indicat pœnæ modus, quæ est sepultura in sterquilinio, si monachus in morte inventus fuerit proprium habere. Cum unus e fratribus Ægyptiis Nitriæ 30. solidos moriens reliquisset, patres decrevere, infodientes cum domino suo intra monasterium in sterquilinio, dicentes: *Pecunia tecum sit in perditione;* Hieronymus epistola ad Eustochium, Rufinus de vit. patr. lib. 2. capite 219. Eodem pœnæ genere usum Gregorium testatur ipse de se lib. 4. dialog. cap. 55. Joannes diaconus lib. 1. cap. 15. Ivo Carnotensis epist. 57. Exemplo Gregorii idem statuit Innocentius III. in cap. *cum ad monasterium*, init. *de statu monach.* Quænam sit laus paupertatis monasticæ, prima hæc est, quod Christum habet auctorem, qui paupertatem amplexus est, & ejus verecundiam exemplo suo sustulit: Christus pauper erat, pedes iter faciebat usque ad fatigationem; Joannes III. utebatur fortuito & oblato cibo, quod David prænuncians psalm. 109. *De torrente*, inquit, *in via bibet*. Christus nihil proprium habebat; quam ob causam dicebat Luc. 9. *Vulpes foveam habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet*. Inde pretiosam Christi paupertatem commendat Ambrosius in psalm. 40. *Hæ sunt divitiæ simplicitatis, in quibus est Christi pretiosa paupertas*. Secunda ejus laus ab Apostolis, qui æque exemplo magistri paupertatem coluere, missi a Christo ad prædicandum vacui & inanes, cum pera & baculo; Luc. 9. Inde Augustinus in psalm. 48. exponens illud Pauli 2. Cor. 6. *Quasi nihil habentes, & omnia possidentes. Et ipsum*, inquit, *nihil habere quasi Apostoli erat*. Paupertatis monasticæ quænam merces? Centuplum; Matthæus 18. Religio monastica paupertatis est alumna, paupertate crevit, paupertate tuenda est. Abdicatio proprietatis ita est propria monachorum, ut super ea dispensari non possit, nec ab abbate, nec ab ipso summo Pontifice; Innocentius III. in cap. *cum ad monasterium, de statu monachorum*, ad abbatem & conventum Sublacensem, quæ fuit prima sedes beati benedicti, unde Cassinum transiit: *Nec æstimet abbas, quod super haben-*

Source : BIU Cujas

da proprietate possit cum aliquo monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

CAPUT XIII.

Votum castitatis unum e tribus votis regularibus.

TERTIUM votum est votum castitatis, quod est quasi vinculum adamantinum cæterorum: & licet in ordine benedictino non desideretur specialiter, non abest a sponsione conversionis morum, quæ fit apud monachos illius ordinis, quia nulla est conversio morum sine castitate, quæ est fundamentum religionis monasticæ. A primordiis ascetices monachi in primis castitatem coluere, & nuptias exhorruerunt; Epiphanius hæres. 42. art. 1. de Marcione Pontico: τὸν δὲ πρῶτον αὐτῷ βίον παρθενίαν δῆθεν ἤσκει· μονάζων γὰρ ὑπῆρχε. *Qui initio vitæ scilicet castitatem præ se ferens, monachorum instituta professus est.* Idem hæresi 58. artic. 4. in illud: *Et sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cælorum.* τίνες τοίνυν εἰσὶν οὗτοι, ἀλλ' ἢ οἱ γενναῖοι Ἀπόστολοι, καὶ μονάζοντες, καὶ οἱ καθεξῆς παρθένοι. *Nisi egregii illi primum Apostoli, tum monachi, ac reliqui virginitatis cultores.* Idem in exposit. fidei catholicæ artic. 21. συνέπεται δὲ τῇ αὐτῇ παρθενίᾳ ἡ μονότης παρὰ πλείοσι τῶν μοναζόντων καὶ μοναζουσῶν. *Virginitatem solitaria vita proxime sequitur, quam in plerisque sexus utriusque monachis videmus.* Sobrietatem & castimoniam in monachis requirit Cyrillus Alexandrinus epist. 1. ad monachos Ægyptios: inde ἐγκρατευομένοι, idest continentes, dicti sunt monachi; synodus Carthaginensis can. 41. apud Balsamon. Continentium appellatione monachos passim cohonestat Augustinus lib. 1. contra Faustum capite 9. *Quam multi continentes in ecclesia & monasteriis, victum & tegumentum commune habentes, & in his ipsis professionibus multi fallaces!* Et idem sermone 53. de verbis Domini capite 8. *Sunt continentes humiles, sunt & superbi; usque adeo autem continentes homines plerumque superbiunt, ut non solum quibuscumque hominibus, sed etiam parentibus ingrati sunt.* Monachos continentes prædicat idem de moribus ecclesiæ catholicæ cap. 31. *Quis enim nescit summæ continentiæ hominum Christianorum multitudinem per totum orbem in dies magis magisque diffundi, & in Oriente maxime atque Ægypto, quod vos nullomodo potest latere.* Et infra: *Sed si hoc excedit nostram tolerantiam, quis non illos miretur & prædicet, qui contemptis atque desertis mundi hujus illecebris, in communem vitam castissimam sanctissimamque congregati, simul ætatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus,* &c. Idem libro de gratia ad Valentin. & cum illo monachos capite 4. *Ac primum de ipsa vestra professione aliquid dicam: neque enim congregaret vos ista societas, in qua continenter vivitis, nisi voluptatem conjugalem contemneretis;* Hieronymus lib. 3. adversus Jovinianum: *Miror clericos & monachos & continentes, id non laudare quod faciunt: castrant se ab uxoribus suis, ut imitentur virginum castitatem: id ipsum volunt esse maritatos, quod virgines.* Notat Jovinianum monachum, qui damnavit continentiam: de quo Gregorius Moral. lib. 15. capite 9. lib. 19. capite 14. Nec monachis licet uxorem ducere, etiam si clerici facti sint, puta cantores aut lectores; novell. Justin. 5. capite 8. can. *& quia*, 27. qu. 1. Monstro pene simile fuit videre monachum conjugatum; Athanasius epistola ad Dracontium: πολλοὶ δὲ τῶν Ἐπισκόπων οὐδὲ γεγαμήκασι· μοναχοὶ δὲ πάντες τέκνων γεγόνασιν. *Multi quoque ex Episcopis matrimonia non inierunt, monachi contra liberorum parentes facti sunt.* Castitatis tuendæ causa monachi debent esse cauti & circum-

circumspecti. Primo ii vitare debent consuetudinem mulierum; Augustinus serm. 250. de tempore: *Unde, fratres carissimi, ab omnibus Christianis, præcipue tamen clericis sive monachis, indigna & inhonesta familiaritas fugienda est, quia sine ulla dubitatione, qui familiaritatem non vult vitare suspectam, cito delabitur in ruinam.* Singularis patrum sententia fuit monachum fugere debere mulieres,& Episcopos: Mulieres quo castitas in tuto sit; Episcopos, ne ex eorum consuetudine gignatur ambitio & cenodoxia; de quo Cassianus de institutione cœnobitar. lib. 11. capite 17. Monachos, qui quæritabant contubernia feminarum, quæ male quæsitas pecunias sibi custodirent, detestatur idem de institutione cœnobitarum lib. 7. capite 11. Etiam sororum consuetudine monachos abstinere suadet Ambrosius serm. 65. *Sunt enim plerique, qui singularem vitam proponentes, singuli esse non possunt; sed quærunt sibi contubernia, atque utinam fratrum. Inveniti Christianum monachum, cui cum fratre non convenit, & libentius ei convenit cum sorore, qui non sequitur seniorem utilia commonentem, & sequitur adolescentulam incongrua cachinnantem.* Eodem consilio monachi æquali parsimonia corpus castigare debent, ut nocturnæ pollutiones vitentur; Cassianus collatione 2. capite 23. Etiam in aquæ potu a monachis servandum esse modum, ut pollutiones corporis vitentur, tradit idem auctor rerum asceticarum peritissimus collatione 12. cap. 11. & collat. 22. capite 3. Et hoc fuisse consilium Evagrii tradit Rufinus de vit. patr. capite 27. Palladius historiæ lausiacæ capite 86. Tertio, ad custodiam castitatis his maxime remediis uti debent monachi, jejunio, contritione spiritus, oratione, lectione scripturarum, opere manuum, & studio humilitatis; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 6. cap. 1. *Nec enim sufficit solum corporale jejunium ad conquirendam vel possidendam perfectæ castimoniæ puritatem, nisi præcesserit contritio spiritus & oratio contra hunc immundissimum spiritum perseverans, dein continuata meditatio scripturarum, huicque fuerit scientia spiritalis adjuncta, labor etiam opusque manuum instabiles cordis pervagationes coercens ac revocans, & ante omnia fundata fuerit humilitas vera, sine qua nullius penitus vitii poterit unquam triumphus acquiri.* Quarto, monachi, ne suspicionibus locus sit, non singuli, sed bini debent procedere in publicum, testimonii gratia; concilium Aquisgranense anno Christi 817. can. 15. *Ut soli sine alio fratre in via non dirigantur.* Quod & ante statutum in clericis; concilium Turonense II. can. 20. *Quotiescumque archipresbyter seu in vico manserit, seu ad villam suam ambulaverit, unus lector canonicorum suorum, aut certus aliquis de numero clericorum, cum illo ambulet.* Hujus instituti auctorem habemus Dominum Jesum Christum, qui Apostolos binos misit ad prædicandum; Luc. 10. Marc. 6. de quo Augustinus qu. evangelic. lib. 2. capite 14. Chrysostomus in genes. capite 24. Hieronymus in Marc. capite 11. Gregorius homil. 17. Hujus instituti sequax Paulus Titum comitem peregrinationis accepit, ne esset sine testimonio, neve in suos usus convertere crederetur, quæ accipiebat egenis distribuenda; 2. Cor. 8. Augustinus de opere monachorum capite 16. Hoc ritu monachi Ægyptii non processere nisi bini. Pior unum e discipulis misit Antonius cum alio monacho, ut videret sororem; Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 31. *Dixit ei beatus Antonius: Vade ut videat te soror tua. Tunc assumpsit secum alium monachum, & perrexit ad locum & domum sororis suæ.* Hoc pacto monachus, qui habet socium, habet dominum, quippe habet testem conversationis & correctorem; Thomas Cantipratensis lib. 1. capite 18. *Vulgo dicitur: Miles in clisequio famulum, clericus socium, monachus habet dominum.* Quinto, ut tollatur occasio mali, vetantur monachi, ne pueros de baptismo suscipiant, sibique commatres faciant; can. *placuit* 16. qu. 1. can. *pervenit*, 18. qu. 2. can. *non licet*, can. *monachi*, *de consecrat.* dist. 4. concilium Aquisgranense anno Christi 817. can. 16. Eadem mente vetantur clerici commatres procurare, idest epulis vacare, apud auctor. sermon. ad fratres in eremo cap. 36.

Source : BIU Cujas

CAPUT XIV.

Votum ſtabilitatis quartum votum benedictinorum. Arguuntur monachi vagi & nundinatores reliquiarum.

IN profeſſione benedictina primam ceram implet votum ſtabilitatis, cui quaſi ancillantur converſio morum & obedientia; regula Benedicti cap. 58. *Suſcipiendus autem in oratorio* (ſic vocat eccleſiam monaſterii) *coram omnibus promittat de ſtabilitate ſua & converſione morum ſuorum & obedientiam coram Deo & ſanctis ejus*. Votum ſtabilitatis hujuſmodi eſt, quo profitens ex voto promittit ſtabilitatem non modo in religione, verum & in ipſo monaſterio in quo profitetur. Stabilitatem ſic interpretatur Bernardus abbas Clarevallenſis regulæ benedictinæ optimus interpres & exactiſſimus obſervator, epiſtola 7. ad Adam monachum: *Duo præcipue nobis in monaſteriis converſantibus obſervanda traduntur, ſubjectio abbati & ſtabilitas in loco, & ita obſervanda, quod neutrum præpediat alterum, nec alterutrum ſibi præjudicent, ut verbi gratia, ſic te ſtabilem in loco exhibeas, ut abbati ſubjici non contemnas; ſic obedias ſubjectus abbati, ut ſtabilitatem non amittas*. Et hoc eſt quod objiciebant ciſtercienſes cluniacenſibus, eos a regula beati Benedicti divertere, quod jam ſemel ſtabilitatem, converſionem morum & obedientiam uno in loco profeſſos, inde in alium locum migrantes, eadem vovere compellerent, ſibi ipſis contrarios, & vota votis evertentes. Quibus reſpondit Petrus abbas Cluniacenſis lib. 1. epiſt. 28. ad Bernardum abbatem Clarevallenſem: *Illud autem, illud, inquam, omni rationi & auctoritati adverſum quomodo tuemini, quod jam ſemel ſtabilitatem & converſionem morum & obedientiam uno in loco profeſſos, rurſus alio in loco ſtabilitatem, rurſus converſionem morum, rurſus obedientiam vovere, & priorem fidem irritam facere compellitis; ita quippe ita inevitabili periculo vobis adquieſcentes cingitis, ut ad quamlibet partem ſe verterint, prævaricatores non eſſe non poſſint. Nam ſi prius votum ſervaverint, ſecundi rei tenebuntur; ſi ſecundum, prioris noxa conſtringentur*, &c. Hujus voti clericum regularem ad ſe venientem, & importune, ut in monachum reciperetur poſtulantem, non audivit beatus Bernardus, & comiter monuit, ut ad eccleſiam ſuam reverteretur, ut legitur in ejus vita lib. 3. capite 6. *Stabilitatis ſcilicet tranſgreſſorem non tulit vir divinus, memor præcepti apoſtolici: Unuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat*; 1. Cor. 7. His legibus monachus ſemel profeſſus in monaſterio, quaſi vinctus, non debet egredi monaſterio ſine neceſſitate. Hoc propoſito Bernardus ipſe epiſtola 227. *Decretum eſt mihi*, inquit, *ultra non egredi monaſterio, niſi ad conventum abbatum apud Ciſtertium ſemel in anno*; Anſelmus lib. 3. epiſt. 26. *Occaſiones equitandi clauſtrales, niſi cogente obedientia, non ſolum non exquirant, ſed nec occurrentes ſuſcipiant: qui enim clauſtra monaſterii libenter exeunt, non ſolum ſibi, ſed & aliis ſuo exemplo noxii, quoniam aut murmurationis, aut vagationis illis auctores ſunt*. Propter ſtabilitatis votum, monachis vetantur etiam peregrinationes, ne religionis obtentu his detur occaſio evagandi; Bernardus epiſtola 319. ad Letbertum abbatem montis ſancti Michaelis: *Neque enim terrenam, ſed cæleſtem requirere Hieroſolymam, monachorum propoſitum eſt, & hoc non pedibus proficiſcendo, ſed affectibus proficiendo*. Inde ſemel profeſſi abſolvuntur votis cujuſlibet peregrinationis ante profeſſionem contractis; Anſelmus lib. 3. epiſtola 96. *Qui voverunt ſe ituros Romam vel Hieruſalem in ſæculo, ſi ad ordinem noſtrum venerint, & devote & obedienter ſe habuerint, omnia vota ſua, quæcumque voverunt, compleverunt*. Eodem conſilio peregrinationem Hieroſolymitanam velut

mate-

materiam evagationis monachis vetuit Gregorius Nyſſenus, vel alius quiſquis auctor de euntibus Hieroſolymam: συμβούλδσον οὖν, ἀγαπητὲ, τοῖς ἀδελφοῖς ἐκδημεῖν ἀπὸ τῦ σώματος πρὸς τὸν κύριον, κὴ μὴ ἀπὸ Καππαδοκίας εἰς Παλαιστίνην. *Conſule ergo, dilecte, fratribus, ut a corpore peregrinentur ad Dominum, non e Cappodocia in Paleſtinam.* Nec diſpari ratione damnantur inſtabiles monachi, qui migrant de monaſterio ad monaſterium; Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſtola 41. τι τοίνυν καταλιπὼν τὸ ἐρείδεσθαι ἀσφαλῶς ἐπὶ κύριον, κὴ σαυρὸν ἔχειν τὸν ἀκόλουθον ἄσκησιν, τόπον μεταβάλλεις ἐκ τόπου, μᾶλλον, ὡς ἔοικε, τράπεζαν ἁβροτέραν, ἀλλ' οὐ παίδευσιν τερποτέραν ζητῶν. *Quid igitur relinquens inniti tuto Domino, & crucem habere comitem religionis, locum ex loco mutas, magis, ut videtur, menſam pinguem, quam firmiorem eruditionem quærens.* Pelagium monachum arguit idem epiſtola 314. ejuſdem libri, quod conſueviſſet de monaſterio ad aliud ſubinde migrare, atque omnium menſas explorare. Inde damnantur monachi vagi & circumforanei; concilium Chalcedonenſe can. 4. can. *quidam*, 18. qu. 2. cap. *quanto*, *de offic. ordinar.* Hujuſmodi monachos vagos per Africam & alias provincias & nundinatores reliquiarum inſectatur Auguſtinus de oper. monach. capite 28. *O ſervi Dei, milites Chriſti, itane diſſimulatis callidiſſimi hoſtis inſidias, qui bonam famam veſtram, tam bonum Chriſti odorem omni modo cupiens obſcurare putoribus ſuis, tam multos hypocritas ſub habitu monachorum uſquequaque diſperſit, circumeuntes provincias, nuſquam miſſos, nuſquam fixos, nuſquam ſtantes, nuſquam ſedentes. Alii membra martyrum, ſi tamen martyrum, venditant; alii fimbrias & phylacteria ſua magnificant.* Hoc nomine maxime male audiere Græci monachi, de quibus Gregorius lib. 3. epiſt. 30. indictione 12. *Nam quidam monachi Græci huc ante biennium venientes, nocturno ſilentio juxtæ eccleſiam ſancti Pauli corpora mortuorum in campo jacentia effodiebant, atque eorum oſſa recondebant, ſervantes ſibi dum recederent, qui cum tanti, & cur hoc facerent, diligenter ſuiſſent diſcuſſi, confeſſi ſunt, quod illa oſſa ad Græciam eſſent tanquam ſanctorum reliquias portaturi*, &c.

CAPUT XV.

Apoſtaſiæ vitium. Ejuſdem pœnæ.

PROFESSIONIS meritum ſpectatur ex perſeverantia: qui enim non perſeverant, non poſſunt dici monachi, & illis convenit quod dictum eſt a Joanne: *Qui a nobis exierunt, non erant ex nobis.* Auguſtinus de gratia & libero arbitrio ad Valentin. & cum illo monachos capite 9. in illud Joannis: *Ex nobis exierunt*, &c. *Cum ergo filii Dei dicunt de his qui perſeverantiam non habuerunt: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis; & addunt, quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum: quid aliud dicunt? niſi: Non erant filii, etiam quando erant in profeſſione & nomine filiorum, non quia juſtitiam ſimulaverunt, ſed quia non permanſerunt.* Et Ambroſius in pſalm. 36. *Conſidera enim aliquem per aliquot annos habuiſſe ſtudium probitatis, caſtitatis cuſtodiam, vitæ attentioris affectum, piæ propoſitum ſervitutis, ſedulæ obſervationis officium, ſubitoque eum eſſe mutatum, diſceſſiſſe de monaſterio, valedixiſſe jejuniis, continentiæ renunciaſſe, indulgere deliciis, ſtudere luxuriæ. Dudum de monaſteriis exierunt, & nunc luxuriæ ſunt magiſtri, diſſeminatores incontinentiæ, incentores petulantiæ, obtrectatores pudoris, nonne de his pulcre dixeris: Effuſi ſunt greſſus eorum quos bene vixiſſe pœnituit; egerunt itaque novi generis pœnitentiam pro virtutibus, & non agunt pro delictis. Sed hi ex nobis exierunt, dicit Joannes, ſed non erant ex nobis: ſi enim ex nobis fuiſſent, nobiſcum perſeveraſſent.* Semel profeſſi non poſ-

Source : BIU Cujas

sunt ejurare monachismum sine labe apostasiæ; Leo epist. 90. ad Rusticum cap. 12. *Propositum monachi proprio arbitrio & voluntate susceptum deseri non potest absque peccato: quod enim vovit Deo, debet & reddere;* can. *propositum*, 20. qu. 3. Augustinus in psalm. 75. in illud: *Vovete & reddite. Nemo ergo positus in monasterio frater dicat: Recedo de monasterio, neque enim soli qui sunt in monasterio, perventuri sunt ad regnum cælorum, & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent? Respondetur illi: Sed illi non voverunt, tu vovisti, tu retro respexisti. De die judicii cum Dominus minaretur, quid ait: Mementote uxoris Loth. Omnibus dixit: Quid enim fecit uxor Loth? Liberata est a Sodomis, & in via posita, retrorsum respexit. Ubi respexit, ibi remansit. Facta est autem statua salis, ut illius contemplatione condiantur homines, cor habeant, non sint fatui, non retro respiciant, ne malum exemplum dantes, ipsi remaneant, & alios condiant.* In eandem sententiam idem in psalm. 83. & 99. & auctor sermon. ad fratres in eremo sermone 34. & sermone 60. unde desertores vitæ asceticæ dicuntur apostatare; synodus Arelatens. II. can. 25. *Hi qui post sanctam religionis professionem apostatant;* can. ult. 50. distinct. Et ipsi dicuntur apostatæ; auctor sermon. ad fratres in eremo sermone 8. *O monache, levis reputaris per tuam apostasiam, cum Juda incurris mentis instabilitatem, postponis Deum, amittis amicos, spiritum & spem perdis, odio a cunctis haberis, & velut omnibus pejor apostata comprobaris in vita;* Cæsarius de miraculis lib. 1. cap. 6. *Monachus ordinem deserens, & crucem suscipiens, vel, quod tolerabilius est, sine præcepto & licentia ordinis eidem peregrinationi se mancipans, non Christi peregrinus, sed apostata judicatur.* Vitio apostasiæ iidem dicuntur prævaricatores; synodus Ancyrana can. 18. *Quotquot virginitatem pollicitam prævaricatæ sunt professione contempta.* Græci ἀθετοῦσι τὴν ἐπαγγελίαν; concilium Arausic. I. can. 28. *In utroque sexu desertores professæ castitatis prævaricatores habendi.* Semel professi non possunt deserere monasterium, ne quidem ut ad aliud monasterium transeant; novell. Justin. 5. cap. 7. cap. 5. *de regular.* nisi velint ad districtiorem religionem transire; cap. *licet quibusdam* eodem tit. apostasiæ pœnæ hujusmodi sunt: Prima, quod monachi transeuntes ad militiam vel ad nuptias, non absolvuntur nisi peracta pœnitentia publica; Leo prædict. epistola ad Rusticum: *Unde qui relicta singularitatis professione ad militiam vel ad nuptias devolutus est, publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandus est.* Quem locum laudat concilium Triburiense can. 26. Petrus Damian. opusculo 16. capite 4. synodus Arelatensis II. can. 23. *Hi qui post sanctam religionis professionem apostatant, & ad sæcularem redeunt conversationem, & postmodum pœnitentiæ remedia non requirunt, sine pœnitentia communionem penitus non accipiant.* Secunda est, quod desertores non admittuntur ad clericatum, etiam post pœnitentiam, ut subjunxit d. can. 25. synodi Arelatensis II. *Quos etiam jubemus ad clericatus officium non admitti.* Quem ad canonem se refert Augustin. epistola 15. in appendic. *Recenti autem concilio statutum est, ut de aliquo monasterio qui recesserint vel projecti fuerint, non fiant alibi clerici aut præfecti monasteriorum.* Quod & vetat idem epistola 76. *Et ipsis etiam facilis lapsus, & ordini clericorum sit indignissima injuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericatus eligantur, cum ex eis, qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores in clerum assumere soleamus;* can. *legi epistolam*, 16. qu. 1. Quarta est, quod desertor monasterii non admittitur ad quampiam militiam: & si ad aliquam irrepserit, ea spoliatur, & traditur curiæ civitatis; L. *sancimus*, 53. §. 1. C. *de Episcopis & cleric.* novell. Justin. 123. cap. 42. Quinta est, quod idem redigi potest inter officiales provinciæ præsidis; novell. 5. cap. 6. d. novell. 123. cap. 42. Sexta pœna est, quod qui relinquit monasterium, non recipit res monasterio illatas; sed eæ remanent penes monasterium; L. *qui sua*, L. *ut non liceat*, L. *Deo nobis*, §. *hujus*, C. *de Episc. & cleric.* novell. 5. cap. 4. novell. 123. cap. 42. Sed Leoni

novell.

Source : BIU Cujas

novell. 8. diſplicuit deſertorem redigi ad cohortes præſidis, & potius viſum eſt revocari ad monaſterium. Septima pœna eſt, quod apoſtatæ arcentur ab hereditatibus parentum; Oldrad. conſil. 202. Chopin. monaſtic. lib. 1. tit. 2. num. 7. Apoſtaſiæ pœnas canonicas & civiles ſequitur etiam nonnumquam vindicta numinis. Monachos de fuga cogitantes vexatos a dæmone, teſtem habemus Gregorium lib. 9. indict. 4. epiſtola 38. Deſertores monachiſmi inde pejores & nequiores fiunt; Auguſtinus lib. 2. contra Julianum in fin. *Nunquid adoleſcentes ex monachis diſſoluti, nunquid poſtremo de qualicumque clericorum turba iſti ſunt, quos urbana exagitatos dicacitate vel potius vanitate contemnis?* Apoſtata pejor infideli; Auguſtinus qu. veter. teſtam. 39. Inde deſertores maledici & vituperatores vitæ monaſticæ; Auguſtinus in pſal. 99. *Et paucorum hominum moleſtia irritatus, dum non perſeveraverit implere quod vovit, fit deſertor tam ſancti propoſiti, & reus voti non redditi. Jam vero cum inde exierit, fit & ipſe vituperator & maledicus, & dicit ea ſola quæ quaſi ſe pati non potuiſſe adſeverat, & aliquando vera. Sed vera mala malorum toleranda ſunt propter ſocietatem bonorum.* Tanto ii nequiores, ſcilicet quod alios ad defectionem ſollicitant, ut in turba peccantium lateant, & aliorum lapſu pudori ſuo conſulant; Joannes Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum lib. 7. cap. 9. *Deinde occaſiones quibus offendi vel iraſci debeat, ſtudioſe perquirit, ne leviter motus de cœnobii diſciplina videatur exire, nec ſolus tamen tranſmigrare contentus, ne tanquam ſuo vitio deſeruiſſe credatur, quantos potuerit ſuſurrationibus clandeſtinis depravare non deſinit. Per omne illud tempus ſuſpenſo anxioque reſidens corde triſtitias ſerere vel excitare non ceſſat, diſceſſus ſolatium, & excuſationem levitatis non ſe aliter credens quam nota vel macula monaſterii reperturum.* Deſertores monachi cum Deo ſint infideles, hominibus fidem ſuam nimis ſuſpectam faciunt, cunctis exoſi, viles & contempti. Fertur Theodoricus Dux Africæ, qui ſecta Arianus erat, diaconum quendam ſibi perfamiliarem, & ut gratior eſſet, Arianiſmum amplexum, necaſſe: ὡς ἐπεὶ, inquit, τῷ Θεῷ οὐκ ἐθηρήσας πίστιν, μᾶλλον οὐ τηρήσας σαυτὴν ἐμοί. *Quia Deo fidem non ſervaſti, multo magis mihi ſervaturus non es*, narrante Zonara in Anaſtaſio. Fugitivos monachos annuatim abbas vel prior ſollicite perquirere debet, eoſque revocare ad ſepta monaſterii, ſalva ordinis diſciplina; cap. ultim. *de regular.* capite *ne religioſi* eodem tit. capite *a nobis*, *de apoſtat.* concilium Aurelianenſe I. can. 19. Toletanum VII. can. 5. ſynod. Conſtantinopolitan. I. & II. can. 3. apud Balſamon. can. *abbates*, 18. qu. 2. Ait, ſalva ordinis diſciplina; ſi enim incorrigibiles fuerint, puta ſi tertium e monaſterio fuga ſe ſubduxerint, e monaſterio ejiciendi ſunt; d. cap. ult. & d. cap. *ne religioſi*, cap. *cum in eccleſiis*, *de majorit. & obed.* quod deſumptum eſt ex regula Benedicti capite 29. quam laudat Petrus Bleſenſis epiſtola 88. *Miſericordiam quam monaſtici ordinis inſtitutor ad ternarium numerum coarctavit, evangelicæ manſuetudo gratiæ ſeptuagies ſepties ampliavit.* Et ex ſententiis patrum; Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt. 318. Lucæ Archimandritæ: εἰ δὲ τοιοῦτός ἐστιν οἷος μηδὲν ἐκ τῆς συγγράμμης βελτιωθῆναι, μηδὲ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων ἀπόνηται, ἀλλ' ἔξω τῆς τῶν ἀδελφῶν γαλήνης καθίσεται, μὴ κυμάτων φλεγμονὰς καὶ δινήσεις τοῖς ἡσυχάσουσιν αὐτῶν ἥδεσιν ἐπεγείρῃ. *Sin autem is eſt, qui venia minime melior fiat, nolim ille fructum ex litteris noſtris ullum capiat; verum e fratrum tranquillitate foras ablegetur, ne tumidos ac vertigines placidis & quietis ipſorum moribus excitet.* Pro monachis fugitivis intercedit Bernardus epiſtola 297. Petrus Bleſenſis epiſtola 88. Hildebertus epiſtola 23. Hodie ne monachis vagandi occaſio detur, contumaces & incorrigibiles non ejiciuntur, ſed in ergaſtulum mittuntur pœnitentiæ cauſa; Speculat. in tit. *de ſtatu monach.* num. 23. Ancharan. reſponſ. 352. Chopin. monaſtic. lib. 1. tit. 3. num. 17. ſi monachi profeſſi temere, id eſt ſine cauſa, monaſterium relinquant: ex juſta cauſa tamen his licet egredi monaſterio ſine vitio apoſtaſiæ, permiſſu ſuperiorum, puta ut paren-

Source : BIU Cujas

tes egenos alant sua industria ; auctor sermon. ad fratres in eremo sermone 6. *Nam si pater alicujus sine filio monacho vivere nullatenus potest, procurare debet filius quomodo de bonis monasterii patri subveniatur : & si monasterium impotens fuerit, filius toto affectu videat, quomodo patri non deficiat : etsi non viderit, cum Dei benedictione monasterium de licentia majoris exeat, & verbo & opere patri subveniat, ut non deficiat ex negligentia, nec votum frangere credat. Si post ejus patrem vivendo remanserit, statim ad pristinam vitam redire non pigeat sancte & juste vivendo, sicut incœperat, & tanto fortius quanto senserit se plus in paterno ministerio ultra necessitatem gravatum* : de quo Lessius 2. institut. capite 41. Quam periculosum tamen sit ut filius monasterio egrediatur patris alimoniæ consulturus, exclamat Hieronymus ad Fabiolam de veste sacerdotum : *Quanti monacherum, dum patris matrisque miserentur, suas animas perdiderunt! subaudi, per apostasiam & dejectionem.* De lapsu monachorum vide Basilium, constitut. cap. 21.

CAPUT XVI.

An summo Pontifici liceat dispensare contra votum solemne religionis.

AN summus Pontifex valeat dispensare circa vota solemnia religionis, valde ardua & disceptata est quæstio. Negat divus Thomas 2. 2. qu. 88. artic. 11. nixus cap. *cum ad monasterium* in fin. *de statu monachor.* In quo Pontifex, ut probet abbati non esse jus dispensandi cum monacho ut testetur, utitur hoc argumento, ne quidem id licere summo Pontifici. Verba capitis hæc sunt: *Nec æstimet abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Et cum res semel Deo dicatæ non possint transferri ad usus profanos ; can. *quæ semel*, 10. qu. 3. cap. *semel Deo, de R. J.* in 6. multo minus personæ quæ semel Deo sese dicarunt, non possunt redire ad sæculum. Tamen ex sententia juris scriptorum Pontifex potest dispensare cum monachis, & de monachis eos facere non monachos, etiam ut ducant uxorem, propter plenitudinem potestatis quam habet in spiritualibus, non sine gravi causa, puta ob causam publicam ; Joannes Faber in authent. *multo magis* ; C. *de Episc. & cleric.* Covaruvias *de testament.* cap. 2. num. 11. Sanchez *de matrimon.* lib. 8. disput. 8. num. 6. Nec res caret exemplis. Ex dispensatione Ramirus ex monacho cœnobii sancti Pontii de Thomeriis in Gallia Narbonensi evectus in Regem Aragonum, duxit uxorem filiam Comitis Pictavensis, ex qua suscepta est filia, cui nomen fuit Petrona primum, tum Urraca : qua nupta Comiti Barcinonensi, memor prioris propositi rediit ad monasterium ; Rodericus Toletanus lib. 6. capite 1. & 2. Zurita in indic. rer. Aragon. ad ann. 1134. Marineus lib. 8. rerum Hispanicarum. Hieronymus Blanca in commentar. rerum Aragon. Marianus lib. 10. capite 5. Sic Poloni Cazimirum in monasterio sancti Benedicti super Ligerim professum, jamque diaconum ordinatum, repetierunt ab abbate : a quo rejecti, ad summum Pontificem, non solum voti liberationem, sed etiam uxorem ducendi licentiam impetrarunt, his conditionibus, ut in singula capita, demptis clericis & nobilibus, numum præstitarent sedi apostolicæ, pro lampade perpetuo in æde D. Petri arsura, & ut deinceps Poloni comam attonsam more monachorum ferrent, & ut denique singuli milites festis solemnibus inter missarum solemnia fasciam lineam in modum stolæ, qua in sacris utuntur presbyteri & diaconi, de collo suspensam ferrent. Martinus Cromerus rerum Polonicarum lib. 4. ad ann. 1040.

Joannes

Source : BIU Cujas

Joannes Dubravius historiæ Bohemicæ lib. 7. Quid? Constantia nata Rogerii Regis Siciliæ, professa in monasterio beatæ Mariæ apud Panormum, jamque quinquagenaria, ex dispensatione Cælestini III. nupsit Henrico III. Imperatori, e qua susceptus est Fridericus II. Pandulfus Collenut. histor. Neapolit. lib. 3.

CAPUT XVII.

Damnantur qui liberos vel alios a religione avertunt.

QUANTO detestabilius est vitium apostasiæ, tanto detestabiles sunt parentes vel alii, qui a religionis proposito liberos vel alios avertunt. Horum pœna canonica est excommunicatio; concilium Toletanum III. can. 10. *Si quis vero propositum castitatis viduæ vel virginis impedierit, a sancta communione & a liminibus ecclesiæ habeatur extraneus;* can. *hoc sanctum* 32. qu. 2. Bannum episcopalem, idest excommunicationem, eo nomine imponit ordo Romanus: *Deinde publica voce bannum episcopalem imponat, ne quis eam a divino servitio sub vexillo castitatis impediat, ut bona sua cum pace & quiete possideat.* Adversus vituperatores vitæ monasticæ tres libros scripsit Joannes Chrysostomus. Non excusantur, inquit ille lib. 3. capite 20. qui liberos vel alios ab ingressu monasterii avertunt, metu lapsus, non aliter ac si quis casui proximum, præcipitem daret. Cur enim, inquit, non sustinuisti illum suo fato, suo casu ruere: ἀλλὰ προλαβὼν ἥρπασας τὴν ἁμαρτίαν. *Sed præveniens alterius peccatum rapuisti,* idest tuum fecisti tua præventione. Quam graviter peccent parentes, qui liberos sine causa a proposito religionis avertunt, dolet Bernardus epistola 111. ex persona Heliæ monachi ad parentes suos: *O durum patrem, o sævam matrem, o parentes crudeles & impios, imo non parentes, sed peremptores, quorum dolor salus pignoris, quorum consolatio mors filii est! Qui me malunt perire cum eis, quam regnare sine eis; qui me rursus ad naufragium, unde tandem nudus evasi; rursus ad ignem, unde vix semiustus exivi, rursus ad latrones, a quibus semivivus relictus sum, sed miserante Samaritano jam aliquantum convalui, revocare conantur, & militem Christi prope jam rapto cælo triumphantem, ab ipso jam introitu gloriæ, tanquam canem ad vomitum, tanquam suem ad lutum, ad sæculum reducere moliuntur,* &c. Æque nefarium inhibere volentem, quam invitum compellere ad monasticen, existimavit Faustus apud Augustinum lib. 30. contra Faustum cap. 4. *Nam & ipsi tam stultum judicamus inhibere volentem, quam nefas & impium sectis nolentem cogere,* &c. Nec desunt etiam inter ipsos fratres, qui alios ad fugam sollicitant. De quodam fratre, qui alios ad migrationem e monasterio sollicitabat, quasi comes fugæ futurus, & in monasterio semper subsistebat, narrat Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 10. capite 20.

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER QUINTUS.

CAPUT PRIMUM.

Communis vita monachorum utriusque sexus.

QUA ratione a primis sæculis clerici in commune vixere, nihil proprium habentes ; Sozomenus lib. 6. capite 31. κοινὴ δέ ἐστι τοῖς αὐτόθι κληρικοῖς οἴκησίς τε καὶ τράπεζα, καὶ τἄλλα πάντα. *Clericis illius ecclesiæ* (ea fuit Rhinocafurensis) *communis mensa, & alia denique omnia communia* ; Augustinus sermon. de vita communi cleric. *Nulli liceat in societate nostra habere aliquid proprium : sed si forte aliqui habent, nulli licet ; & qui habuerint, faciunt quod non licet. Enthecam nobis habere non licet.* Idem sermone 3. de vita communi eorumdem : *Non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia* ; can. *nolo*, can. *non dicatis*, 12. qu. 1. Quod vitæ institutum duravit multis sæculis ; synodus Turonensis III. can. 23. Moguntina can. 9. Meldensis can. 53. can. *necessaria* 12. qu. 1. Eodem genere vivendi usi sunt monachi, ex quo in societates & cœnobia coiere : eis fuit unum tectum, unum cœnaculum, unum refectorium, unum dormitorium, denique nihil non commune ; Basilius sermon. de institut. monach. ἀποθήκη δὲ πᾶσιν ἔσω μία κοινὴ, καὶ μηδὲν ἴδιον ἑκάστῳ ὀνομαζέσθω, μὴ ἱμάτιον, μὴ ὑπόδημα, μὴ ἄλλο τῶν πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν

χρείαν τῆ σώματος. *Apotheca vero communis omnium sit, neque proprium alicujus quicquam nominetur, non vestimentum, non calceamentum, non denique aliud quippiam eorum, quæ ad necessarium corporis usum spectant.* In eandem sententiam Joannes Chrysostomus adv. vituperatores vitæ monasticæ lib. 3. capite 10. καὶ πάντα αὐτοῖς κοινὰ, καὶ τράπεζα, καὶ οἴκησις, καὶ ἱμάτια. *Cuncta quippe illis communia sunt, mensa, domus, indumentum.* Idem in Matthæum homil. 72. al. 73. μία τράπεζα πᾶσι, καὶ τοῖς διακονουμένοις, καὶ τοῖς διακονοῦσι, τὰ αὐτὰ ἐδέσματα, τὰ αὐτὰ ἐνδύματα, τὰ αὐτὰ οἰκήματα, ἡ αὐτὴ διαίτα. *Una mensa omnibus, & ministrantibus, & his quibus ministratur, eadem epulæ, eadem indumenta, eadem domus, eadem vivendi ratio.* Inde vitam monachorum primævæ vitæ fidelium, quæ erat communis, imaginem esse scribit Hieronymus de illustribus ecclesiæ scriptoribus cap. 11. *Talem primam in Christum credentium fuisse ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt, ut nihil cujusquam proprium sit, nullus inter eos dives, nullus pauper, patrimonia egentibus dividantur, orationi vacent & psalmis, doctrinæ quoque & continentiæ, quales & Lucas refert primum Hierosolymæ fuisse credentes.* Communem vitam monachorum, societatem sanctorum commemorat Augustinus in psalm. 75. *Alius vovet relinquere omnia sua distribuenda pauperibus, & ire in communem vitam, in societatem sanctorum, magnum votum vovit.* Idem in psalm. 99. *Sic & in illa vita communi fratrum, quæ est in monasterio, magni viri sancti quotidie in hymnis, in orationibus, in laudibus Dei inde vivunt. Cum lectione illis res est, laborant manibus suis: inde si transigunt, non avare aliquid petunt: quicquid eis infertur a piis fratribus, cum sufficientia & cum caritate utuntur; nemo sibi usurpat aliquid, quod alter non habeat; omnes se diligunt, omnes invicem se sustinent.* Idem in psalm. 132. *Præter communionem rerum monachis est una anima, unum cor, idest par communio spiritus ac rerum;* Augustinus contra Faustum lib. 5. capite 9. *Quam multæ fraternæ congregationes nihil habentes proprium, sed omnia communia, & hæc nonnisi ad victum & tegumentum necessaria, unam animam & cor unum in Deum caritatis igne conflantes;* Chrysostomus in acta Apostol. homil. 4. in illud: *Omnium erat cor unum & anima una.* οὕτως οἱ ἐν τοῖς μοναστηρίοις ζῶντες νῦν, ὥσπερ πότε οἱ πιστοὶ, τις ἂν ἀπέθανεν οὖν ἀπὸ λιμοῦ, τις δὲ οὐ διετράφη μετὰ ἀφθονίας πολλῆς. *Sic qui in monasteriis nunc vivunt, quemadmodum olim fideles, quis mortuus est fame, quis non liberaliter educatus est?* Hinc monachorum conventum angelicam reipublicam vocitat Chrysostomus in acta Apostolorum cap. 2. homil. 7. αὕτη πολιτεία ἀγγελική, μηδὲν αὐτῶν λέγειν ἴδιον εἶναι. *Hæc erat Angelica respublica, nihil dicere sibi proprium esse.* Et apud monachos solos esse perpetuam societatem rerum, quæ morte vel renunciatione vel alio casu non solvitur, ait eleganter Joannes Cassianus collat. 24. capite ultimo: *Monachi soli perpetuæ conjunctionis retinent unitatem, atque indiscrete possident universa, qui omnia sua esse quæ fratrum, omnia fratrum credunt esse quæ sua sunt.* Si qua est inter homines perfecta rerum societas, ea apud monachos existit, religionis vinculo solidata. In hujusmodi tamen societate multi fallaces & falsi fratres inveniuntur; Augustinus contra Faustum lib. 5. capite 9. *Quam multi continentes in ecclesia & monasteriis, victum & tegumentum commune habentes, & in his ipsis professionibus multi fallaces! Inter veros monachos una anima, unum cor.* Verum etiam ætate Augustini crebrius inter eos suboriebantur rixæ & schismata solis miseriis humanis condonanda. Fatetur ipse in psalm. 99. *Laudat qui nescit, quid interius agatur, qui nescit quomodo illo vento intrante, etiam naves in portu colliduntur.* In cœnobiis in commune monachi habitare debent, exceptis solis anachoretis & hesychastis, quibus solis licet habere proprias & separatas cellulas; nov. Justinian. 5. cap. 3. nov. 123. cap. 36. nov. 133. in princ. & cap. 1. Quæ est vitæ communio & proprietatis abdicatio inter monachos, eadem præcipitur inter sanctimoniales, nihil discrepante in utroque sexu religionis

Source : BIU Cujas

proposito; Augustinus epistola 109. ex regula quam sanctimonialibus dedit: *Et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia*. Monachi ita certe vivunt in commune, ut nihil proprium habeant, ne quidem vestem, ita ut omnes per vices una utantur; Evagrius lib. 1. capite 21. ubi de monasteriis Palæstinæ: οἱ μὲν γὰρ ἀγεληδὸν ζῶντες .... ὡς καὶ τὴν πάντων ἐσθῆτα ἑνὸς εἶναι δοκεῖν, καὶ τὴν ἑνὸς ἁπάντων. *Nam alii in commune vivunt .... adeo ut omnium vestis unius esse videatur, & unius omnium*.

CAPUT II.

Vitæ communis pars melior communis oratio & psalmodia. Duplex officium, matutinum & vespertinum. Ritus monachorum orandi & psallendi. Perpetuum officium.

VITÆ communis monachorum præcipuum officium communis oratio & psalmodia, cujus concentu maxime continetur & accenditur religio; Augustinus in psalm. 99. *Sic & in illa vita communi fratrum, quæ est in monasterio, magni viri sancti quotidie in hymnis, in orationibus, in laudibus Dei inde vivunt. Cum lectione illis res est*, &c. Joannes Cassianus collat. 9. capite 2. *Omnis monachi finis cordisque perfectio ad jugem atque indisruptam orationis perseverantiam tendit*. Dulcedo psalmodiæ ea est, quæ peperit monasteria, idest infinita propemodum millia hominum congregavit ad laudes Dei concinendas; Idem in psalm. 132. *Ista enim verba psalterii, iste dulcis sonus, ista suavis melodia, tam in cantico, quam in intellectu, etiam monasteria peperit: ad hunc sonum excitati sunt fratres, qui habitare in unum concupierunt*. Ac certe sine oratione & psalmodia non potest intelligi vita ascetica, nec ea tuta est a dæmonum insidiis. Juges monachorum preces sunt perpetuæ excubiæ adversus insidias dæmonum; Cassianus collat. 7. capite 23. *Siquidem in ipsis cœnobiis, in quibus commorabantur octo vel decem, ita eorum* (dæmonum) *atrocitas grassabatur, & frequentes ac visibiles sentiebantur aggressus, ut non auderent omnes pariter noctibus obdormire, sed vicissim aliis degustantibus somnum, alii vigilias celebrantes, psalmis & orationibus seu lectionibus inhærebant: cumque illos ad soporem naturæ necessitas invitaret, expergefactis aliis, ad eorum, qui dormituri erant, custodiam similiter excubiæ tradebantur*. Inde oratio validissimum scutum adversus tentationes dicitur; Joannes Chrysostomus in acta Apostolorum homil. 3. in illa verba capitis 1. *Et erant perseverantes in oratione*· καλῶς, *inquit*, μέγα γὰρ τοῦτο ὅπλον ἐν τοῖς πειρασμοῖς. *Pulcre, magna siquidem armatura in tentationibus est deprecatio*. Et psalmodia peregrinatio est & recta via qua itur ad Deum, & velut continens quo terra cælo conjungitur; Gregorius Nazianzenus epistola 13. τίς δώσει τὰς ψαλμῳδίας ἐκείνας, καὶ τὰς ἀγρυπνίας, καὶ τὰς δι' εὐχῆς πρὸς Θεὸν ἐκδημίας, καὶ τὴν οἱονὲς αὔλον ζωὴν καὶ ἀσώματον. *Quis dabit psalmodias illas, & vigilias, & per orationem ad Deum peregrinationes, illamque velut materia vacantem & incorpoream viam?* Monachis oratio est coriphæus chori virtutum; Gregorius Nyssenus de Scopo Christiano πρὸς ἀσκητάς· δεῖ δὲ ἡμᾶς τῇ εὐχῇ πλέον προσκαρτερεῖν· οἷος γὰρ κοριφαῖός τις τοῦ χόρου τῶν ἀρετῶν αὐτῇ τυγχάνει. *Nobis vero amplius orationi insistendum est, siquidem hæc veluti coriphæus chori virtutum*. Oratio præcipuum officium monachi; Rufinus de vit. patrum lib. 1. capite ... *Monachi autem illud opus est præcipuum, ut orationem puram offerat Deo, nihil habens in conscientia reprehensibile*. Et quod in vita communi caritatis fastigium est, monachi erant pro universo mundo; Joannes Chrysostomus in Joannem homil. 78. al. 77. καὶ αὐτοὶ πάλιν ὑπὲρ ἁπάσης εὔχονται τῆς οἰκουμένης, ὅπερ μέγιστον φιλίας

λίας ἐπὶ τεκμήριον. *Et ipsi rursum pro universo mundo erant, quod maximæ est dilectionis argumentum.* Denique officium divinum est opus Dei: sic passim vocat regula Benedicti capite 22. 43. 44. 50. 52. 58. Bernardus in cantic. sermon. 47. *Ex regula namque nostra nihil operi Dei præponere licet, quo quidem nomine laudum solemnia, quæ Deo in oratorio quotidie persolvuntur, pater ideo Benedictus voluit appellari, ut ex hoc clarius aperiret, quam nos operi illi velit esse intentos.* Primis sæculis monachi Ægyptii duplex officium per diem frequentarunt, vespertinum & nocturnum: vespertinum, quod solebat fieri sub vesperam ad solis occasum; nocturnum, nocte intempesta, idest media nocte: utrumque duodecim psalmorum recitatione implebatur; Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 2. capite 4. *Igitur per universam Ægyptum & Thebaidem duodenarius psalmorum numerus tam in vespertinis, quam in nocturnis solemnitatibus custoditur; ita dumtaxat, ut post hunc duæ lectiones, veteris scilicet ac novi testamenti, singulæ subsequantur, qui motus antiquitus constitutus: idcirco per tot sæcula penes cuncta illarum provinciarum monasteria intemeratus nunc usque perdurat, quia non humana adinventione statutus, a senioribus affirmatur, sed cœlitus angeli magisterio patribus fuisse delatus.* Et ab initio apud Ægyptios patres psalmodiæ ritus diversus fuit ab eo quem ecclesiæ cæteræ observabant: nec enim psalmodia celebrabatur alternis choris, sed unus stans psalmum decantabat, sedentibus & silentibus aliis; Idem de institutione cœnobitarum lib. 2. capite 5. *Quotidianos orationum ritus volentibus celebrare, unus in medium psalmos Domino cantaturus exurgit, cumque sedentibus cunctis, ut est moris nunc usque in Ægypti partibus, & in psallentis verba omni cordis intentione defixis, undecim psalmos orationum interjectione distinctos contiguis versibus pari pronunciatione cantasset.* Usu tamen frequentior in monasteriis orientis fuit ritus psallendi alternis choris, cujus auctorem Ignatium in Antiochena ecclesia tradit Socrates lib. 6. capite 8. Flavianum & Diodorum monachos, Theodoritus lib. 2. capite 24. in hoc concors cum Socrate, quod in ecclesia Antiochena primum hoc genus psallendi institutum fuisse refert, & inde ad universas ecclesias felici traduce perveniſſe. Hujus scriptoris verba hæc sunt: οὗτοι πρῶτοι διχῇ διελόντες τοὺς τῶν ψαλλόντων χοροὺς, ἐκ διαδοχῆς ᾄδειν τὴν Δαυϊτικὴν ἐδίδαξαν μελῳδίαν· καὶ τοῦτο ἐν Ἀντιοχείᾳ πρῶτον ἀρξάμενον, πάντοσε διέδραμε καὶ κατέλαβε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα. *Hi primi psallentium choro in duas partes diviso, hymnos Davidicos alternis canendos tradiderunt: quæ res primum incœpta Antiochiæ ubique pervenit, & ad ultimas orbis terræ oras pervagata est.* Inde ad occidentales ecclesias brevi tractu pervenit iste ritus psallendi alternis, etiam in conventualibus ecclesiis, quem tempore interdicti quoque tulere Pontifices modo clausis foribus fieret; cap. *quod in te, de pœnitent.* Singulare est, quod memoratur de Publio abbate, eum collegisse duplicem cœtum monachorum: alium Græcorum, qui sermone Græco laudes Dei celebrarent; alium Syrorum, qui Syriaca lingua: eoque satis functo, Theotecnum Græcæ linguæ, Aphtonium Syriacæ præfecturam suscepisse; Theodoritus histor. patr. capite 5. Monachorum sacrum officium aliud erat vespertinum, aliud nocturnum, ut modo dixi. Vespertinum erat, quod sub vesperam & ad solis occasum celebrari moris erat: unde vespertina synaxis dicitur passim; Cassianus collatione 8. capite 16. *Nam cum unus ex fratribus nostris in hac solitudine iter ageret, advesperascente jam die, antrum quoddam reperiens, ibidem substitit, vespertinam volens in eo synaxim celebrare.* Idemque collatione 9. capite 36. *Vespertina synaxi celebrata, sopore paululum membra laxavimus.* Idem collat. 22. cap. 1. *In ipso noctis initio, ideſt post synaxim vespertinam.* Alia enim erat synaxis precum, alia ἁγιασμάτων, seu sacrorum mysteriorum; Athanasius apolog. ad Constantium: καὶ γέγονεν οὐκ ἐγκαίνια, ἀλλὰ σύναξις ἁπλῆ. *Nec celebrata sunt encænia, sed tantum precum synaxis.* Et hoc est quod alibi vocatur lucernarium, quod perageretur accensis lucernis; concilium Toletanum I.

Source : BIU Cujas

can. 9. *Lucernarium vero nisi in ecclesia non legatur*. Lucernalis hora ; Cassian. lib. 3. de institutione cœnobitarum capite 7. Vespertinum, synod. Emeritens. can. 2. *Sicut in aliis ecclesiis vespertino tempore, post lumen oblatum prius dicitur vespertinum*. Græci λύχνικον ; synod. VI. in Trullo can. 91. Palladius historiæ lausiac. cap. 38. ἡ ἐν τῷ λυχνικῷ δώδεκα. *Et in vespertino duodecim orationes*. Epiphanius in synopsi fidei : λυχνικοὶ τε ψαλμοὶ ἡ προσδχαι. *Lucernales psalmi & orationes*. Nocturnum officium erat quod media nocte incipiebat : ab ecclesia institutum exemplo Davidis psal. 118. *Media nocte surgebam ad confitendum tibi ;* Ambrosius in Lucam lib. 2. cap. 3. *Væ mihi est, si non media nocte surrexero ad confitendum tibi*. De quo idem in psalm. 118. Chrysostomus in acta Apostolorum homil. 26. Hunc ritum tenacius secuti monachi. Eo se referens Chrysostomus de comparat. Regis & monachi : Si noctis tempus, inquit, spectemus, monachum videbimus πολὺ πρόσπερον ᾄδοντα τῶν ὀρνίθων, *multo prius avibus canentem*, nimirum ante lucem jam a media nocte : & hæc est quæ dicitur nocturna synaxis ; Cassianus collat. 17. capite 3. *Adventum senis atque instantem jam horam nocturnæ synaxeos paulatim præstolati, postquam eum solita salutatione suscepimus, & legitimus orationum atque psalmorum impletus est numerus*. Officium nocturnum & diurnum statis horis distinctum, ne ullum momentum a Dei cultu & obsequio vacaret. Post nocturnas vigilias secutæ sunt matutinæ, tertia, sexta, nona, vesperæ, completorium. Hæ sunt quas horas canonicas dicunt, certis intervallis distinctæ ; Hieronymus in epitaphio Paulæ : *Mane, hora tertia, sexta, nona, vespera, noctis medio, per ordinem psalterium recitabant*. Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 3. capite 2. *Apud illos etenim hæc officia, quæ Domino solvere per distinctiones horarum & temporis intervalla, cum admonitione compulsoris adigimur, per totum diei spatium jugiter cum operis adjectione spontanee celebrantur*. Chrysostomus in primam ad Timoth. homil. 14. ἐκεῖνοι δὲ μάλιν δ᾽χὰς ἑωθινὰς ἐπιτελέσαντες καὶ ὕμνους, πρὸς τὴν τῶν γραφῶν ἀνάγνωσιν τρέπονται... οὐδενὸς φλυαροῦντος, οὐδενὸς οὐδὲν λέγοντος· Εἶτα τρίτῳ, ἕκτην, ἐννάτην, ἡ τὰς ἑσπερινὰς δ᾽χὰς ἐπιτελοῦσι. *Illi contra matutinis precibus hymnisque peractis, ad sanctarum scripturarum studia se convertunt... sicque nemine nugante, aut aliud aliquid loquente, tertiam, sextam, nonam, vespertinamque consummant synaxim*. De officio nonæ Theodoritus de vit. patrum capite 3. κοινῇ τὴν τῆς ἐννάτης ἐπετέλεσαν λειτουργίαν. *Nonne simul officium peregerunt*. Inde quia officium certis spatiis velut decurritur, cursum vocarunt Bonifacius Moguntinus epistola 17. *Wigbertus presbyter & Megingordus diaconus regulam vestram vobis insinuant, & speciales horas, & cursum ecclesiæ custodiunt*. Et Hugbaldus abbas in vita sanctæ Rictrudis apud Surium 12. maii : *Cursum vero suum, idest pensum precum canonicarum*. Ekkeard. junior de casibus monaster. sancti Galli capite 3. de Notkero : *Plerumque cursus & missas negligebat, bonas, inquiens, missas audimus, cum eas agi docemus*. Pensum canonicum vocat Ivo Carnotensis epistola 19. *Raro etiam canonicum pensum determinatis horis solvere prævalemus*. Veteres collectam vocant, quia collecti fratres officium celebrant ; Hieronymus ad Eustochium : *Post alleluja cantatum, quo signo vocabantur ad collectam, nulli residere licitum erat ;* Rufinus de vit. patrum lib. 1. cap. 29. *Surge, abba Macari, & eamus ad collectam, ubi fratres ad vigilias congregantur*. Et mox : *Abiit ergo ad collectam, ubi a fratribus vigiliæ celebrantur*. Quod idem repetit iisdem verbis lib. 2. capite 43. Et hoc est quod signat Gregorius lib. 9. epistola 38. indict. 4. *Tunc collecti pro eo fratres sese per triduum in precibus astrinxerunt*. In Oriente psalmum quemque sequebatur oratio : in Occidente solemnis glorificatio Trinitatis, quæ in hunc diem perstat ; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 2. capite 8. *Illud etiam quod in hac provincia vidimus, ut uno cantante in clausula psalmi, omnes astantes concinant cum clamore, gloria Patri, & Filio & Spiritui sancto, nusquam per omnem Orientem audivimus, sed cum*

Source : BIU Cujas

cum omnium silentio ab eo qui cantat finito psalmo, orationem succedere. Monachi stantes psallebant: inter hæc orabant flexis genibus, expansis manibus; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 2. capite 7. *Apud illos ergo non ita est, sed antequam flectant genua, paulisper orant, & stantes in supplicatione, majorem temporis partem expendunt: itaque post hæc puncto brevissimo procidentes, humi velut adorantes tantum divinam clementiam, summa velocitate consurgunt, ac rursus erecti expansis manibus, eodem modo quo prius stantes oraverant, suis precibus intentius immorantur.* Joannes Chrysostomus in 1. ad Timothæum homil. 14. καὶ ἑστήκασι τὸν ἅγιον σπασάμενοι χορὸν, καὶ τὰς χεῖρας εὐθέως ἀνατείναντες τοὺς ἱεροὺς ᾄδουσιν ὕμνους. *Adstantque sacro instituto choro, protinusque expansis manibus sanctos concinunt hymnos;* auctor sermon. ad fratres in eremo serm. 3. *Elevate capita, ut elevemini corde: extendite brachia, ut extendamini toto corpore, volantes ad cælum.* Bernardus in vita Malachiæ: *Quoties noctes totas pervigiles duxit, extendens manus in oratione.* Laudatur Gosuinus Aquicinctensis abbas, quod inter officia sacra sessione abstinuerit usque ad extremam senectam; auctor ejus vitæ lib. 2. capite 5. *Nullius solemnis officii prolixitate potuit permoveri, ut indulgeret corpusculo sessionem, nisi interdum triennio ejus decessionem præcedente.* Eadem laude Othonem priorem sancti Mathiæ juxta Treverim commendat Thomas Cantipratensis lib. 2. cap. 1. *Primus semper ad omnes horas, primus ad matutinas de nocte surgebat, nullo unquam in choro die vel nocte impediamento sedium utebatur.* Monachi etiam toto corpore prostrati orabant; Rufinus de vit. patrum lib. 1. capite 29. *Ubi vero post psalmum ad orandum se projecissent, fratres percurrebant nihilominus singulos, & ante alium jacentem in oratione quasi mulierum specie ferebantur.* (ii erant dæmones puerulorum Æthiopum specie monachis infesti) Utrumque morem orandi expansis manibus & prostrato corpore signat Augustinus de cura pro mortuis gerenda capite 5. *Nam & orantes de membris sui corporis faciunt, quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo.* Veteres monachi utriusque sexus psalmos memoriter canebant; hinc Hieronymus ad Rusticum monachum: *Nunquam de manibus & oculis discedat liber, discatur psalterium ad verbum.* Idemque ad Lætam: *Discat primo psalterium, his se canticis avocet.* Idem in epitaph. Paulin. *Nec licebat cuiquam sororum ignorare psalmos, & non de scripturis sanctis quotidie aliquid discere.* Idem in vita Malchi: *Orabam juxta, canebam psalmos, quos in monasterio didiceram.* Epiphanius in sinopsi fidei: ἐν ψαλμῳδίαις δὲ οἱ πλείους, καὶ εὐχαῖς διανύουσιν, ἀναγνώσεσί τε γραφῶν ἁγίων, καὶ ἀποστηθισμοῖς ἀσκοῦνται. *Magna vero ex parte in decantandis psalmis, ac perpetuis orationibus, & sacrarum litterarum lectionibus, iisdemque memoriter pronunciandis, se ipsos exercent.* Abbatis officium erat nunciare horas canonicas: vel quia plerumque non vacabat ob majores occupationes, sollicito fratri id demandabat; regula benedicti capite 47. Abbatis munus fuisse, ut monachos de nocte excitaret ad horas canonicas, testatur Chrysostomus in prælaudatam 1. ad Timothæum homil. 14. ἀλλ' εὐθέως ἅπαντες μετὰ εὐλαβείας τὸν ὕπνον ἀποδέμενοι διανίστανται, τὸ προεστῶτος αὐτοὺς διεγείροντος. Et infra: ἀλλ' ὅπερ ἔφθη ἀλεκτρυόνων ἐφώνησε, καὶ εὐθέως ἐλθὼν ὁ προεστὼς, καὶ τῷ ποδὶ τὸν κείμενον ἁπλῶς ὑπονίξας πάντας ἀνέστησεν. *Verum omnes cum reverentia discusso sopore consurgunt a præsule excitati suo... Sed ut dixi, galli cantu continuo præpositus assistit, pulsatque modice pede jacentem, sicque omnes una protinus excitat.* Cura indicendi horas canonicas solebat demandari uni e fratribus, quem Græci κανοναρχὴν, qui signo dato, puta pulsatione tabulæ lignea, fratres excitabat ad horas canonicas; Palladius historiæ lausiacæ capite 11. καὶ κρούσαντι τοῦ τῆ κανοναρχου τὸ ξύλον, ἐφ' ᾧ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς συναχθῆναι. *Pulsante canonarcho lignum, quo omnes fratres convenirent.* Idem capite 50. ὅτε ἐν μιᾷ νυκτὶ ἠγέρθην, ἐφ' ᾧ κρούσαι τὸ ξύλον· ἦμην γὰρ κανόναρχος. *Cum quadam nocte surrexissem, ut pulsarem signum: eram enim canonarcha.* Dorotheus doctrin. 11. ἆρα εἶπέ μοι ὁ

Source : BIU Cujas

κανονάρχης ῥῆμα, ἢ ἄλλος τῶν ἀδελφῶν ἢ ἐκ ἐβάσασα. Et infra : καὶ ὡς μόνον ἥρπαζον μικρον, ἰδοὺ ὁ κανονάρχης ἐξύπνιζέ με. *An dixit mihi canonarchas vel quis alius fratrum, nec ferre potui. Et cum paululum obdormissem, excitabar a canonarcha nostro.* Compulsorem vocat Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 3. capite 2. *Cum admonitione compulsoris adigimur.* Pulsantem idem lib. 4. cap. 12. *Cum sonitum pulsantis ostium ac diversorum cellulas percutientis audierint, ad orationem eos scilicet seu ad opus aliquod invitantis, certatim e cubilibus suis unusquisque prorumpit.* Circatorem a circando, ideſt circumeundo, quod officii causa lustraret monasterium ; Ekkeard. junior de casibus monasterii sancti Galli cap. 3. *Et ecce primo signo ad vesperas pulsato, circator fratres collecturus, asino pro religione insidens, ostio domus hospitii jam dicti, quasi aliquem & ibi quæsiturus, appropriat.* In fine synaxis fiebat trina supplicatio & genuflexio ; Joannes Cassianus collat. 9. capite 34. *Satis vero constat illum trinæ orationis numerum, qui solet in congregationibus fratrum ad concludendam synaxim celebrari, eum qui intento animo supplicat, observare non posse.* Apud dominicanos, post completorium cum processione solemni cantatur *salve Regina*, in laudem virginis matris Dei : quod a Parisiensibus institutum susceptum est in aliis monasteriis ordinis ; Thomas Cantipratensis lib. 2. cap. 10. *Vere ergo digne & juste a fratribus prædicatoribus Parisiis est sancitum, ut post completorium omni die cum processione & solemnitate cereorum salve Regina, flexis in initio genibus, in gloriam & laudem glorioſissimæ virginis decantetur : & hoc diligentissime in singulis domibus ordinis observatur.* Post nocturnas vigilias, in Aquicinctensi monasterio fratres non recedebant e choro somni causa, sed sedebant in stallis suis : donec ab Henrico Archiepiscopo Rhemensi statutum est, ut post matutina fratres pausarent, quo infirmis consuleretur ; auctor vitæ D. Gosuini lib. 3. capite 11. *Antiquitus enim in ecclesia Aquicinctensi, a kalendis novembris usque ad Pascha, fratres post matutina dormitum non ibant, sed in conventu sedebant, ita ut sæpe pueri ad lumen cantarent candelarum : sed in anno quo de vita decessit, præceptum est a Domino Henrico Rhemorum Archiepiscopo, ut fratres matutinis expletis pausarent, propter multorum infirmitatem.* In quibusdam monasteriis juge & indesinens die noctuque moris fuit celebrari officium, aliis per vices succedentibus, tum ut laudes Dei perpetuæ canerentur, tum ut vitaretur confusio, propter multitudinem monachorum. De Benchorensi monasterio Hyberniæ testatur Bernardus in vita Malachiæ : *Ajunt tam magnam gentem fuisse, ut succedentibus sibi vicissim choris continuarentur solemnia divinorum, ita ut ne momentum quidem diei ac noctis vacaret a laudibus. Hæc de antiqua dicta sint Benchorensis monasterii gloria.* Gennadii Patriarchæ tempore Constantinopoli extructum est cœnobium monachorum, quos ἀκοιμήτους vocant, insomnes, vigilantes, quod in classes divisi die noctuque pervigiles Deo laudes canerent per vices : de quibus Evagrius lib. 3. capite 19. lib. 5. capite 16. Nicephorus Callist. lib. 5. capite 23. Zonar. in Leone, Suidas in verbo *Studius*. Æque apud Judæos perpetuum sacrificium fuit, quod a Græcis dicitur ἐνδελεχισμός ; Joannes Chrysostomus orat. 36. ad Antiochenos. Apud veteres patres jugis & indefessa exercitatio fuit oratio. De Antonio Athanas. in ejus vita, προσμύχετο δὲ σωεχῶς, *orabat sine intermissione.* Hic pernoctabat in oratione ita indefessus, ut orientem solem increparet, quasi impediretur ; Cassianus collatione 9. capite 31. In ordine cluniacensi ita prolixum fuit officium, ut vix per æstatem vacaret semihora : quod optima ratione statutum, ut peccandi occasio tolleretur ; tradit Petrus Damianus lib. 6. epist. 5. ad cluniacenses : *Nam tanta erat in servandi ordinis continua jugitate prolixitas, tanta præsertim in ecclesiasticis officiis protelabatur instantia, ut in ipso cancri sive leonis æstu, cum longiores sunt dies, vix per totum diem unius saltem vacaret horæ dimidium, quo fratribus in claustro licuisset miscere colloquium. Hoc autem tam continui laboris exercitium ad hoc est, ut reor,*

solerti

Source : BIU Cujas

ſolerti ſatis ac provida magiſterii arte proviſum, ut levium atque infirmorum fratrum fragilitatem reprimat, & delinquendi propemodum occaſionem tollat, quatenus, etiam ſi velint, præter cogitationem peccare vix poſſint. Fragilium igitur imbecillitati conſulitur, dum in perſolvendo continui ordinis penſo, totum non modo divini, ſed & nocturni temporis ſpatium profligatur. A ciſtercienſibus tamen notantur cluniacenſes, quod completorium ſequeretur comeſſatio; Petrus Cellenſis lib. 8. epiſt. 23. *Eſt autem conſuetudo comeſſationum & epotationum, quæ fiunt poſt completorium.* His adde quod ſacrum officium monachorum diverſum fuit ab officio clericorum, ut colligitur ex can. *placuit*, 12. diſtinct. quo præcipitur ut unus & idem ordo pſallendi ſervetur, neque monaſteriorum conſuetudines cum eccleſiaſtica regula permiſceantur. Hinc curſum monaſterialem a Gallicano, ideſt eccleſiaſtico, diſtinxit auctor vitæ ſancti Walerici apud Surium 1. april. cum ait *eum curſum tam monaſterialem quam Gallicanum magno ſtudio indeſinenter celebraſſe.*

CAPUT III.

Oratio ad calculum, oratio mentalis, olim apud monachos in uſu.

PRÆTER canonicum pſalmodiæ officium, veteres monachi aliis privatis orationibus certo numero repetitis operam dabant, quaſi ad calculum. Moſes Æthiops ex principe latronum ſanctiſſimus monachus, quinquaginta per diem orationes repetebat; Palladius hiſtoriæ lauſiacæ capite 22. Sozomenus lib. 6. capite 29. Paulus abbas per diem trecentas orationes fundebat; Palladius cap. 23. Apollonius centum per diem, totidem per noctem preces Deo conſignabat; Palladius capite 52. Rufinus de vit. patrum lib. 1. capite 7. Necnon pſalmodiæ addebatur oratio, ideſt oratio mentalis ſeu meditatio; Theodoritus de vit. patrum cap. 5. ἀλλὰ τῷ μὲν ψαλμῳδίαν ἡ εὐχὴ, τῷ δὲ εὐχῇ ἡ ψαλμῳδία, ἀμφότερα δὲ ἡ τῶν θείων λογίων ἀνάγνωσις διεδέχετο. *Sed pſalmodiam oratio, orationem pſalmodia, & utrumque divinorum lectio excipiebat.* Et haud dubie de hoc genere orationis intelligendum eſt, quod fertur de magno Antonio, eum pernoctaſſe in oratione. Quali enim oratione uſus ſit, ſatis aperte colligitur ex aurea ejus ſententia de oratione, quam refert Caſſianus collatione 9. capite 31. *Non eſt, inquiebat, perfecta oratio, in qua ſe monachus, vel hoc ipſum quod erat, intelligit.* Hoc ſchema orationis fere deſuetum reſtituit Benedictus in Occidente, ut indicat ingredientibus religionem regula capite 58. *Poſtea autem ſit in cella novitiorum, ubi meditetur & manducet & dormiat.* Alio loco tempus orationis præſcribitur, poſt nocturnas vigilias, anima jam ad orationem parata, pſalmodiæ incentivo; ejuſdem regula capite 8. *Quod vero reſtat poſt vigilias, a fratribus, qui pſalterii vel lectionum aliquid indigent, meditationi inſerviatur.* Hujuſmodi orationis uſus his diebus maxime refloruit. Hunc univerſi ordines avide amplexi ſunt, auctore & duce Tereſia, ordinis carmelitarum ſanctiſſima virgine.

Source : BIU Cujas

CAPUT IV.

Orationis comes lectio sacrorum librorum. Lectionis delectus.

PSALMODIÆ & orationi veteres apud monachos comes erat lectio sacrorum librorum, quasi adjecta oratio; Joannes Chrysostomus in primam ad Timoth. homil. 14. ἐκεῖνοι δὲ πάλιν εὐχὰς ᾠδινὰς ἐπιτελέσαντες ὕμνους, πρὸς τὴν τῶν γραφῶν ἀνάγνωσιν τρέπονται. *Illi contra matutinis precibus hymnisque peractis, ad sanctarum scripturarum studium se convertunt*; Theodoritus de vit. patrum capite 5. ἀλλὰ τὴν μὲν ψαλμῳδίαν ἡ εὐχὴ, τὴν δὲ εὐχὴν ἡ ψαλμῳδία, ἀμφότερα δὲ ἡ τῶν θείων λογίων ἀνάγνωσις διεδέχετο. *Sed psalmodiam oratio, orationem psalmodia, & utrumque divinorum lectio excipiebat*. Eleganter auctor sermon. ad fratres in eremo: *Lectio sacræ scripturæ monachorum refectio, Episcoporum vacatio, sacerdotum cellarium*. Ob dolorem capitis lectioni se vacare non posse, dolet Cassianus collat. 10. capite 10. *Volentem me ob stabilitatem cordis insistere lectioni, interpellans capitis prohibet dolor, horaque tertia faciem meam ad sacram paginam somnus allidit, ac deputatum quieti tempus vel transgredi vel prævenire compellor*. Junioribus monachis lectionis sacrorum librorum delectus habendus est judicio seniorum; Cassianus collat. 19. capite 16. *Satis enim perversum est adhuc, infirmisque ægrisque pectoribus, vel tenuissimam recordationem hujus passionis admittere, ita ut nonnumquam eis etiam sub recordatione sanctarum feminarum, vel sub sacræ lectionis historia noxiæ titillationis stimulus excitetur, cujus causa seniores nostri hujuscemodi lectiones sub præsentia juniorum solent consultissime præterire*. Hac ratione ne heptateucum aut libri Regum a fratribus legantur, quod ibi mentio fiat de rebus bellicis, de conjugio, uxoribus & liberis, vetat regula Benedicti capite 42. *Et legat unus collationes vel vitas patrum, aut certe aliquid quod ædificet audientes: non autem heptateucum, aut Regum, quia infirmis intellectibus non erit utile illa hora hanc scripturam audire, aliis vero horis legantur*. Monachis assiduam orationem & lectionem indicit Gregorius lib. 2. indictione 11. epistola 3. ad Eusebium abbatem: *Non frequenter foras egrediaris, in causis istis procuratorem institue, & tu ad lectionem atque orationem vaca*. Et infra: *In ipsis autem fratribus monasterii tui, quos video, non invenio vos ad lectionem vacare*. Eodem ingenio clericis assiduam orationem & lectionem, quasi præcipuas partes vitæ spiritualis, suadet Cyprianus epistola 2. ad Donatum; *Sit tibi vel oratio assidua vel lectio; nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum; ille te præceptis suis instruat, ille disponat*, &c.

CAPUT V.

Collationum usus monachos inter.

PRÆTER lectionem sacrorum librorum, apud patres in usu fuit collatio de rebus asceticis, cui semper præerat unus e senioribus; Joannes Cassianus collat. 2. capite 2. *Memini igitur quondam in annis adhuc pueritiæ constitutus, in partibus Thebaidis, ubi beatus Antonius morabatur, seniores ad eum perfectionis inquirendæ gratia convenisse; cumque a vespertinis horis usque ad lucem fuisset protracta collatio, quæstionem hanc maximum noctis spatium consumsisse*. Idem collat.

Source : BIU Cujas

collat. 16. capite 10. *Sed cum in unum convenientes sententias nostras promere cœpissemus, quædam communi examinatione discussa, primum ab altero falsa ac noxia notabantur; mox deinde ut pernicioſa communi pronunciata judicio damnabantur, quæ in tantum prius infusa a diabolo, velut luce fulgebant, ut facile potuissent generare discordiam, nisi præceptum seniorum, velut divinum quoddam oraculum custoditum, ab omni nos contentione revocasset. Quod ab illis legali quadam sanctione præscriptum est, ut neuter nostrum plus judicio suo quam fratris crederet.* Hinc vitam monachorum in orationibus, lectionibus & disputationibus, per quas intelliguntur collationes, quæ non sine disputatione fiunt, transigi ait Augustinus de moribus ecclesiæ catholicæ capite 31. *Sed si hoc excedit nostram tolerantiam, quis non illos miretur & prædicet, qui contemptis atque desertis mundi hujus illecebris, in communem vitam castissimam sanctissimamque congregati, simul ætatem agunt viventes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus, nulla superbia tumidi, nulla pervicacia turbulenti, nulla invidentia livi di; sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam & intentissimam in Deum gratissimum munus ipsi offerunt, & quo ista posse meruerunt.* Collatio est collatio sermonis duos vel plures inter; Ambrosius epistola 2. *Collatio sermonis ut pecuniæ magno est usui.* In monasteriis Ægypti & aliis, advenientibus hospitibus, post refectionem cum his habebatur collatio de rebus spiritualibus; Cassianus collatione 18. capite 11. *Tum abbas Serapion refectione transacta, collationis consuetudine provocante, monere eum benigne ac leniter cœpit.* Rufinus de vit. patrum lib. 1. cap. 1. de Joanne Lycopolita: *Verum ubi refectus est, & paulatim requievit, ex more quasi ab eruditissimo & opinatissimo patre cœperunt verbum ædificationis expetere, ac monita salutis inquirere.* Benedictus hujusmodi collationum usum videtur non susscepisse, sed ejus loco lectionem collationum patrum: ne forte contentioni inter fratres, & silentii infractioni occasio daretur; regul. cap. 42. *Et legat unus collationes vel vitas patrum, aut certe aliquid quod ædificet audientes.* Et hujusmodi lectio collationum juxta regulam Benedicti in usu fuit, etiam ætate Bernardi, ut traditur in ejus vitæ lib. 1. cap. 12. *Contigit autem advesperascente jam die, ut cæteris fratribus juxta consuetudinem accedentibus ad lectionem collationum, solus abbas cum duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diversorio, in quo jacebat.* Tamen collationem religiosi sermonis mirum conducere Monachis ad adipiscendam perfectionem vitæ ascеticæ, uti negotiantibus collationem pecuniæ ad amplificandum mercimonium, verissimum: & hoc est quod dictum est a patribus, sedere in cella dimidium esse, & cum senioribus congredi alterum dimidium esse; Dorotheus doctrin. 11. ὅτι καθίσαι εἰς τὸ κελλίον ἥμισύ ἐστι, καὶ τὸ παραβαλεῖν γέρουσιν ἥμισύ ἐστι. *Sedere in cella dimidium quoddam est, & cum senioribus congredi dimidium est.*

CAPUT VI.

Sacræ communionis usus apud monachos varius pro tempore.

VETERES monachi, ut cætera eorum pia officia persequar, quia adhuc erant extra clerum, singulis diebus dominicis conveniebant ad ecclesiam proximam, & a manibus presbyteri cum plebe communicabant; Theodoritus de vit. patrum cap. 12. εἰς τὴν θείαν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν πολλῶν κατὰ κυριακὴν ἡμέραν ἐφοίτα, τε τῶν θείων ἐπαίων λόγων, καὶ τοῖς διδασκάλοις ὑποτιθεὶς τὰ ὦτα, καὶ τῆς μυστικῆς μεταλαμβάνων τραπέζης, εἰς τὸ καινὸν ἐκεῖνο καταγώγιον ἐπανήει. *Veniebat cum populo ad divinam ecclesiam die dominico, & divinos audiebat sermones, & aures præbebat doctoribus, & mysticæ mensæ particeps factus, redibat ad novum il-*

Source : BIU Cujas

lud habitaculum. Cassianus collat. 7. cap. 34. *Quamobrem soporis modicum degustantes, discutiamus obrepentem oculis nostris vicina jam luce torporem, ac deinceps pariter ad ecclesiam procedentes, quoniam nos hoc facere dominicæ diei solemnitas commonet, reversi post synaxim, ea quæ Dominus ad institutionem communem pro desiderio vestro largitus fuerit, duplicato gaudio conferamus*. Rufinus de vit. patrum lib. 1. cap. 22. *Die tantum sabbati & dominica in unum ad ecclesiam coeunt, & ibi semel ipsos invicem tanquam cælo redditos vident*. Et ubi monachi ad ecclesiam conveniebant communionis causa, locus eis erat extra cancellos altaris, medius inter clerum & plebem; Dionysius Areopagita epistola 8. ad Demophilum. Tabennesiotæ, juxta regulam Pachomii ab angelo traditam, communicabant die sabbati & die dominico; Palladius historiæ lausiacæ cap. 38. εἰσίοντες δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων τῆ Χριστοῦ, κατὰ σάββατον καὶ κυριακὴν τὰς ζώνας λυέτωσαν. *Ingredientes autem ad Christi communionem sabbato & dominica zonas solvant*. Eadem disciplina usi sunt & alii monachi Ægyptii; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 5. capite 26. *Vidimus alium in solitudine commorantem, refectionem jugiter distulisse, donec sabbato vel dominico die, devotæ congregationis obtentu, procedens ad ecclesiam, peregrinorum quempiam reperisset*. Eundem morem suscepere & monachi Syriæ & orientis. Laudatur Paphnutius abbas Scythi, quod monasterium erat in Syria, quod jam longævus, e cella millibus quinque remota, die sabbati & dominico ventitaret ad ecclesiam; Cassianus collat. 3. cap. 1. collat. 18. cap. 15. Alii zelo ferventiores quotidie communicabant, nec prius cibum sumebant, quam refecti sacris mysteriis. Quotidianam communionem fratribus ad se venientibus indicebat Apollo abbas; Palladius capite 52. εἰ γὰρ σὺν αὐτῷ ἀδελφοὶ οὐ πρότερον τῆς τροφῆς μετελάμβανον, πρὶν τῆς εὐχαριστίας τῆ Χριστοῦ κοινωνήσωσι· τοῦτο δὲ ἐποίουν κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν ἡμέριον. *Qui enim cum ipso erant fratres, alimentum non prius accipiebant, quam eucharistiæ Christi communicassent. Hoc autem faciebant hora nona diei*. Idem institutum fuit Apollonii abbatis; de quo Rufinus de vit. patrum lib. 1. capite 7. *Consuetudo autem erat apud eum, ut fratres, qui cum ipso erant, non prius cibum sumerent, quam communionem dominicam perciperent circa horam diei nonam. Sed & hoc monebat, ut si fieri posset, quotidie monachi communicarent mysteriis Christi, ne forte qui longe fuerit ab his, longe fiat a Deo*. Persæpe alii de manu presbyteri sanctam eucharistiam accipiebant, & eam in cellulam asportabant, ut sua manu assumerent, si necessitas urgeret; Basilius epist. 289. ad Cæsariam: πάντες γὰρ οἱ κατὰ τὰς ἐρήμους μονάζοντες, ἔνθα μή ἐστιν ἱερεὺς, κοινωνίαν οἴκοι κατέχοντες, ἀφ' ἑαυτῶν μεταλαμβάνουσιν. ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἕκαστος, καὶ τῶν ἐν λαῷ τελούντων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔχει κοινωνίαν ἐν τῷ οἰκῷ αὐτοῦ. *Nam & illi omnes, qui per eremos vitam monasticam instituunt, ubi copia non suppetit sacerdotis, cum habeant domi communionem, illam de manibus suis percipiunt. Alexandriæ autem & per Ægyptum unusquisque, etiam de plebe, ut plurimum, habet domi suæ communionem*. Tandem collapsa fere religione, cum de ea instauranda cogitatum est, satis visum est, pro tepiditate ætatis menstruam communionem apud monachos restitui; Clement. *ne in agro*, §. *sane, de statu monach. Sane singulis mensibus tam in monasteriis quam extra, sublata occasione quacumque, ad confessionem saltem semel accedant omnes & singuli monachi. Et in prima dominica mensis cujuslibet in monasteriis semper communicent; nisi ex causa forte, quam abbati, priori, aut pœnitentiariis monasteriorum non differant intimare, eorumque judicio vel abstineant vel accedant*. Quod comprobavit constitutio benedictina cap. 27.

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT VII.

Manuum opus monachorum, ejusdem ratio: modus operis, variæ species operis.

PSALMODIAM, orationem & lectionem apud monachos sequebatur manuum opus. Hæc duo præcipua sunt officia monachorum, sacris scripturis vacare, aut manibus operari; novell. Justinian. 133. capite ultimo; Augustinus qu. utriusque testament. cap. 115. *Munimenta ergo sunt animorum, meditatio assidua legis Dei, & operatio, quia si otiosos nos viderint* (dæmones) *a divinis, excitantur ad sollicitandos nos.* Idem in psalm. 99. *Cum lectione illis res est, laborant manibus suis, inde se transigunt, non avare aliquid petunt.* Et ipsum opus manuum erat quasi sequela & supplementum orationis; operantes enim psalmos canebant; Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 2. cap. 15. *Sed sic unusquisque opus exequitur injunctum, ut psalmum vel scripturam quamlibet memoriter recensendo, non solum conspirationi noxiæ, vel consiliis pravis, sed nec otiosis quidem colloquiis ullam copiam vel tempus impartiat, oris pariter & cordis officio in meditatione spiritali jugiter occupato.* Idem lib. 3. cap. 2. *Ita namque ab eis incessanter operatio manuum privatim per cellulas exercetur, ut psalmorum quoque vel cæterarum scripturarum meditatio numquam penitus omittatur.* Inde quia manuum operatio monastica erat admixta precibus, genus philosophiæ eam vocat Joannes Chrysostomus in primam ad Corinth. homil. 5. τὸ γὰρ διαπαντὸς ἐργαζόμενον τρέφεσθαι, φιλοσοφίας εἶδός ἐστι. *Perpetuo enim opus facientem ali, est genus philosophiæ.* Monachi totius Ægypti & orientis post psalmodiæ, orationis & lectionis officia, labori manuum operam dabant; Epiphanius hæres. 80. καὶ πάντων τῶν τὰ Θεοῦ δούλων, τῶν εἰς δικαιοσύνην καμνόντων, ταῖς ἰδίαις χερσὶν, εἰς τὸ ἐπαρκεῖν καὶ τοῖς ἐνδεομένοις· καθὼς δὲ ἐν ἑκάστῃ μοναστηρίᾳ ἐν τε τῇ τῶν Αἰγυπτίων χώρᾳ, καὶ ἐν πάσαις χώραις οὕτω κάμνουσιν εἰς δικαιοσύνην. *Præterea nullus est Dei famulus, qui non ad obtinendam justitiam manibus suis opus exerceat, quo in egentes beneficus esse possit: quod in unoquoque monasterio tam in Ægypto quam in aliis provinciis fieri cernimus.* Idemque in synopsi fidei: καὶ πινες ἀπετάξαντο τῷ βίῳ τέχνας κέπτας καὶ ἀπράγμονας ἑαυτοῖς ἐπινοήσαντες, ἵνα μὲ ἀργὸν βίον διατελῶσι, μηδὲ τὸν ἄρτον βεβαρίμενον ἐσθίωσιν. *Nonnulli sæculo ita renunciarunt, ut leviores quasdam artes ac minus negotiosas sibi ipsis excogitarent, ne otium in otio degerent, aut cibum cum cujusquam incommodo sumerent.* De monachis sparsis in monte Nitriæ haud procul Alexandria, testatur Palladius historiæ lausiacæ capite 6. πάντες δὲ οὗτοι ὀθόνιον ἐργάζονται ταῖς χερσὶν ἑαυτῶν, ὡς εἶναι τοὺς πάντας ἀνενδεεῖς. *Hi autem omnes suis manibus faciunt vestem lineam, adeo ut sint omnes minime egentes.* Hieronymus epistola ad rusticum monachum: *Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quam propter animæ salutem.* Idemque epistola ad Marcum presbyterum: *Nihil alicui præripui, nihil otiosus accipio, manu quotidie & proprio sudore quærimus cibum, scientes ab Apostolo scriptum esse: Qui autem non operatur, nec manducet.* Augustinus lib. 1. de moribus ecclesiæ catholicæ cap. 31. *Nemo quicquam possidet proprium, nemo cuiquam onerosus est: operantur manibus ea, quibus & corpus pasci possit, & a Deo mens impediri non possit.* Monachi ex instituto laborabant exercitationis causa, ne otiosi essent; Augustinus de opere monachor. cap. 25. *Nullomodo decet, ut in ea vita, ubi fiunt senatores laboriosi, ibi fiant opifices otiosi, & quo veniant relictis deliciis suis, qui fuerant*

Source : BIU Cujas

prædiorum domini, ibi sint rustici delicati. Et cap. 28. ejusdem libri: *Ostendite*, inquit, *hominibus non vos in otio facilem victum, sed per angustiam & arctam portam regnum Dei quærere.* Et auctor sermon. ad fratres in eremo sermone 1. *Postquam autem refecerint, sive in horto, sive in eremo, vel ubicumque necesse fuerit, operentur: nihil enim servis Dei otiositate pejus*, &c. Ideo Paulus abbas, cum ex hortulo & palmarum fructibus idoneum sumptum haberet, juge operis pensum per annum a se exigebat, annoque emenso supposito igne opus concremabat; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 18. cap. 24. Proxima ratio laboris manuum monachorum fuit evitatio & fuga tentationum ex otio obrepentium. Et hæc fuit sententia Ægyptiorum patrum, uno dæmone tentari operantem monachum, innumeris otiosum; Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 10. cap. 23. *Unde hæc est apud Ægyptum ab antiquis patribus sancita sententia, operantem monachum dæmone uno pulsari, otiosum vero innumeris spiritibus devastari.* Tertius laboris monachorum scopus fuit, ne plebi graves & onerosi essent, immo & quod superfluum esset, in hospites vel in pauperes peregrinos & vinctos expenderent; Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 10. cap. 22. *His itaque exemplis per Ægyptum patres eruditi, nullo modo otiosos esse monachos, ac præcipue juvenes, sinunt, & non solum a nullo quicquam ad usum victus sui accipere patiuntur: sed etiam de laboribus suis non tantum supervenientes ac peregrinos reficiunt fratres, verum etiam per loca Lybiæ, quæ sterilitate ac fame laborant, necnon etiam per civitates his qui squalore carcerum contabescunt, immanem conferentes dirigunt alimoniæ victusque substantiam.* Theodoritus de vit. patrum capite 30. ἐν Αἰγύπτῳ δὲ φασι, καὶ ἀνὰ πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν ἔχειν ἔνεα φροντιστήρια ἐργαζομένων, καὶ μεταξὺ τὸν δεσπότην ἀνυμνούντων, καὶ οὐ μόνον τῶν ἀναγκαίων ἐκ τῶν ἔργων ποριζομένων τροφῶν, ἀλλὰ καὶ ξένοις ἀφικνουμένοις καὶ πενομένοις ἐπικουρούντων. *In Ægypto vero ferunt quædam esse monasteria, quæ virorum habeant ad quinque millia opus facientium, Deumque interea laudantium, qui opificio suo non solum victum parant necessarium, sed peregrinis etiam egentibusque subveniunt.* Augustinus lib. 1. de moribus ecclesiæ catholicæ capite 31. *Sane quicquid necessario victui redundat,* (*nam redundat plurimum ex operibus manuum & epularum restrictione*) *tanta cura egentibus distribuitur, quanta non ab ipsis qui distribuunt, comparatum est: nullomodo namque satagunt, ut hæc sibi abunden; sed omnimodo agunt, ut non apud se remaneat quod abundaverit, usque adeo ut oneratas etiam naves in ea loca mittant, quæ inopes incolunt.* Certus erat canon, id est modus quotidiani operis apud monachos: sed plerumque certatim monachi ultra canonem operabantur, ut quod excederet, pro arbitrio dispensaretur in alimoniam pauperum & vinctorum; idem collatione 18. capite 7. *Illi ob hoc certatim statutum transcendere canonem diurnis operibus elaborant, ut quicquid monasterii sanctis usibus redundarit, vel carceribus, vel xenodochio, vel nosocomio, vel indigentibus pro abbatis dispensetur arbitrio.* Denique labore manuum victitabant monachi, ut parerent præcepto Apostoli; idem collat. 24. cap. 12. *Nam utique omne hominum genus absque illo tantum genere monachorum, quod secundum præceptum Apostoli, quotidianis manuum suarum laboribus vivit, agapen alienæ operationis expectat.* Idem Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 2. cap. 3. Varia fuere opera monachorum: his artibus se exercebant ii, quas Epiphanius loco novissime laudato vocat λεπτὰς καὶ ἀπραγμονας. Alii terram aratro colebant, arbores conferebant, consitas irrigabant; Joannes Chrysostomus lib. 2. adversus vituperatores vitæ monasticæ: καὶ φυτεύειν ἐκεῖ, καὶ ἄρδειν, καὶ ὑδροφορεῖν, καὶ τὰ ἄλλα δὴ πάντα τὰ τῶν μοναχῶν ποιεῖν. *Et ibi plantare, inserere, rigare, aquas ferre, & alia omnia monachorum facere;* Hieronymus in vita Hilarionis: *Orans frequenter & psallens, & rastro humum fodiens, ut jejuniorum laborem labor oneris duplicaret.* Alii sportas nectebant, alii fiscellas, alii plectas, alii flabella,

alii

Source : BIU Cujas

alii calathos, alii flabella de junco vel foliis palmarum, de quibus fiebant εὐλογίαι seu munuscula; Hieronymus in 2. præfat. in Job. *Si aut fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Quapropter, o fratres dilectissimi, pro flabello, calathis sportellisque, munusculis monachorum, spiritualia hæc & mansura dona suscipite.* Cassianus collat. 18. cap. 15. *Hoc genus malignitatis excogitat, ut opportunitatem temporis captaret, quo Paphnutius ad ecclesiam die dominico processurus abesset a cella, in qua furtim irruens, codicem suum inter ejus plectas, quas de palmarum foliis solebat intexere, latenter abscondit.* Theodoritus de vitis patrum capite 10. καὶ τῷ τῶν χειρῶν ἐργασίαν μετιέναι, νῦν μὲν τὰς καλουμένας ῥιπίδας ὑφαίνων ἢ σπυρίδας, νῦν δὲ μικρὰς ἀρούρας ἐν τῇ νάπῃ κατασκευάζων, καὶ σπέρματα καταβάλλων, καὶ τῷ ἀποχρῶσαν ἐκεῖθεν συλλέγων τροφὴν· καὶ ἓν ἰδεῖν τοὺς μὲν ἰσία, τοὺς δὲ δέρρεις τριχίνας ὑφαίνοντας, τοὺς δὲ τὰς ῥιπίδας, ἢ τὰς σπυρίδας διαπλέκοντας, ἄλλους δὲ τὴν γηπονίαν ἀναδεδεγμένους. *Manuum quoque opificia tractabat, nunc flabella quæ vocant, sportellasque texens, nunc agellos in saltu parans, & semina spargens, unde necessaria vitæ alimenta colligeret. Ac videre erat hos vela, illos cilicia texentes, alios flabella, alios sportellas plectentes, alios agriculturæ operam dantes.* Alii messis tempore elocabant operas metendis segetibus; Rufinus de vit. patrum lib. 1. cap. 18. *Hoc autem moris erat non solum ipsis, sed & omnibus pene Ægyptiis monachis, ut messis tempore elocent ad metendum operam suam, atque ex ea mercede octogenos unusquisque modios frumenti plus minus conquireret, & horum partem plurimam pauperum usibus offerant.* Inter monachos alii erant, qui libris perscribendis operam dabant; Joannes Chrysostomus in primam ad Timoth. homil. 14. εἰσὶ δὲ οἱ καὶ βιβλία γράφειν μεμαθήκοτες. *Sunt & qui libros scribere didicerant;* Hieronymus epist. ad Rusticum monachum: *Scribantur libri, ut & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur.* Ideoque inter monachos erat quasi ordo scriptorum; Rufinus de vit. patrum lib. 2. cap. 147. *Et ingressus abbas in cellam Marci, quoniam scriptor erat, reperit quaternionem quem scribebat.* Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 4. cap. 12. *Certatim e cubilibus suis unusquisque prorumpit, ita ut is, qui opus scriptoris exercet, quam repertus fuerit inchoasse literam, finire non audeat.* Idem lib. 5. cap. 30. *Quo respondente nihil se nec posse, nec prævalere ex his quæ illic exercebantur a fratribus, operari præter librariam manum*, &c. Operi manuum certum erat tempus præfixum; regula Benedicti capite 48. *Et ideo certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, certis iterum horis in lectione divina: ideoque hac dispositione credimus utraque tempora ordinari, id est ut a pascha usque ad kalendas octobris, a mane exeuntes a prima usque ad horam pene quartam laborent quod necessarium fuerit; ab hora autem quarta usque ad horam quasi sextam lectioni vacent*, &c. Apud Ægyptios patres id tempus erat usque ad horam lucernariam, id est usque ad vespertinum officium; Pseudo-August. ad fratres in eremo serm. 1. *Operentur ergo in nomine Domini sacrum ordinem non habentes usque ad horam lucernariam.* Opus imperatur sacrum ordinem non habentibus, id est fratribus laicis: opus enim remittebat monachis presbyteris vel diaconis, ut insinuat ipse Augustinus de opere monachorum cap. 21. *Si evangelistæ sunt, si ministri altaris, si dispensatores sacramentorum, bene sibi istam non arrogant, sed plane vendicant notestatem, nimirum vivendi ex facultatibus populi.* Ab opere manuum recurrebatur ad officium divinum, tanta obedientia, ut ad monitum pulsantis seu compulsoris opus incœptum omitteretur, & a scriptoribus vel littera incœpta imperfecta relinqueretur; Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 4. cap. 12. *Itaque considentes intra cubilia sua, & operi ac meditationi studium pariter impendentes, cum sonitum pulsantis ostii ac diversorum cellulas percutientis audierint, ad orationem eos scili-*

Source : BIU Cujas

cet, seu ad opus aliquod invitantis, certatim e cubilibus suis unusquisque prorumpit, ita ut is qui opus scriptoris exercet, quam repertus fuerit inchoasse literam, finire non audeat: sed in eodem puncto quo ad aures ejus sonitus pulsantis advenerit, summa velocitate prosiliens, nec tantum quidem moræ interponat, quantam cœpti apicis consummet effigiem; sed imperfectas literæ lineas relinquens, non tam operis compendia lucrave sectetur, quam obedientiæ virtutem exequi toto studio atque emulatione festinet. A monachis perfectum operis pensum, ne quid peculiare esset, tradebatur decano, id est præposito cujusque decaniæ: tum decanus idem opus tradebat seniori, quem patrem vocabant; Augustinus de moribus ecclesiæ catholicæ cap. 31. *Opus autem suum tradunt eis quos decanos vocant, eo quod sint denis præpositi, ut neminem illorum cura sui corporis tangat, neque in cibo, neque in vestimento, neque si quod aliud opus est, vel quotidianæ necessitati, vel mutatæ ut assolet valetudini: illi autem decani cum magna sollicitudine omnia disponentes, & præsto facientes quicquid illa vita propter imbecillitatem corporis postulat, traditionem tamen etiam ipsi reddunt uni quem patrem vocant.* Hic fuit œconomus monasterii, cui idem officium tribuit Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 10. cap. 15. *Novimus fratrem, qui cum in cœnobio moraretur, eumque necessitas coarctaret, ut statutum operis pensum quotidie œconomo traderet,* &c.

CAPUT VIII.

An monachis manibus operandum esset, disputatum.

MONACHI tam Ægyptii quam Asiatici labore manuum exercebantur. Antonium ipsum vitæ cœnobiticæ auctorem opere manuum sese sustentasse, & sportas texuisse, quas daret iis qui aliquid ob victum afferrent, testatur Athanasius in ejus vita. Ac certe monachis ita familiaris & proprius erat labor manuum, ut monachum qui vacaret ab opere manuum, prævaricari dictum sit a quodam patrum; Socrates lib. 4. capite 23. ὅτι ὁ μοναχὸς ἐὰν μὴ ἐργάζοιτο, ἐπίσης τῷ πλουτοῦντι κρίνεται. *Monachum si non laboret, pro fraudatore habendum esse.* Hoc nomine damnati Euchitæ seu Messaliani, hæreticorum genus, quod monachos ab opere manuum removerent, quasi totos orationi addictos esse vellent; Augustinus de hæresibus ad Quod vult Deum: *Dicuntur Euchitæ opinari, monachis non licere, sustendandæ vitæ suæ causa, aliquid operari, atque ita se ipsos monachos profiteri, ut omnino ab operibus vacent.* Cum multa monasteria hujusmodi hæresi labefactata videret Letoius Melitinensis Episcopus, ea incendio consumpsit, & lupos a grege abegit; Theodoritus lib. 4. cap. 20. Inde inter clericos & monachos in Africa contentio orta est, an manibus operandum esset, an præstaret jugi orationi se tradere. Propter hoc litis tollendæ causa editi sunt canones 51. 52. concilii Carthaginensis IV. *Clericus victum & vestimentum sibi artificiolo vel agricultura, absque officii sui detrimento, dumtaxat paret. Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus, artificiolo victum quærat;* can. *clericus*, 1. & 2. 91. distinct. Hac occasione etiam Augustinus scripsit librum de opere monachorum ad tollendas contentiones, quæ ciebantur inter ipsos laicos, an monachis laborandum esset, ut ipse profitetur initio libri, & capite 30. & lib. 2. retractat. cap. 21. *Quia*, inquit, *inter laicos inferioris propositi existere cœperant tumultuosa certamina, quibus ecclesia turbaretur.* Et tota quæstio soluta est ab Augustino, dum ostendit, utrique, & orationi & manuum operi, suas vices esse servandas, & laborem manuum ab oratione & lectione esse distinguendum

Source : BIU Cujas

ſtinguendum. Hoc magiſtro Fulgentius, unus e diſcipulis Auguſtini, poſtea Ruſpenſis Epiſcopus, olim monachus, laborem manuum orationi & lectioni conjunxit, ut legitur in ejus vita apud Surium 1. januar. *Nam & ſcriptoris arte laudabiliter utebatur, & palmarum foliis flabellos ſæpiſſime contexebat : cui operi, etiam cum ſuiſſet abbas, in ſuo monaſterio vacabat.*

CAPUT IX.

In occidente an monachi manibus operati ſint.

MONACHI in Italia, Gallia & aliis occidentis partibus, laborem manuum fere non admiſerunt, ſola oratione & lectione contenti. Martinus ex abbate Turonenſis Epiſcopus, in regula, quam ſuis tradidit monachis, opus manuum prohibuit, quo orationi intentius vacarent, ſcriptione librorum junioribus tantum permiſſa; Paulinus de ipſius vita lib. 1.

Exercere artem prohibet, conceditur unum
Scribendi ſtudium, quod mentem oculoſque manuſque
Occupet, atque uno teneat ſimul omnia puncto,
Aſpectum viſu, cor ſenſibus, ordine dextram:
Attamen his rebus minor ætas ſola tenetur.
Nam jam maturæ ſatis eſt oratio menti.

Et hoc eſt quod paucioribus expreſſit Severus Sulpitius diſcipulus ipſius Martini, ejus vitæ capite 7. *Ars ibi exceptis ſcriptoribus nulla habebatur.* Italicos monachos non alium laborem toleraſſe quam ſcriptionis librorum, argumento nobis eſt, quod cum monachus quidam, cui nomen erat Symeon, ex Italiæ partibus in Ægyptiam eremum commeaſſet, interrogatus ab uno e ſenioribus monaſterii, cur otioſus ſederet, reſpondit nihil ſe nec poſſe, nec prævalere ex his quæ illic exercebantur a fratribus, operari præter librariam manum, ideſt artem librarii ſeu ſcriptoris librorum, ut tradit Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum libro 5. capite 34. Hinc res monaſtica ſerius propagata eſt in occidentis partibus, & pauciora minuſque frequentia extitere monaſteria, quod propria penu & cenſu, id eſt operum ſolatio deſtituerentur; Joannes Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum lib. 10. cap. 23. *Hinc eſt quod in his regionibus nulla videmus monaſteria tantæ fratrum celebritate fundata, quia nec operum ſuorum facultatibus fulciuntur, ut poſſint in eis jugiter perdurare: & ſi eis ſuppeditare quoquomodo valeat ſufficientia victus alterius largitate; voluptas tamen otii & pervagatio cordis diutius eos in loco perſeverare non patitur.* Et Sarabaitas (hi erant monachi vagi & otioſi) in Maſſilienſi provincia æquali numero certare cum aliis monachis, & in aliis regionibus multo frequentiores, immo pene ſolos eſſe, refert idem collatione 18. capite 7. *Hæc igitur duo genera monachorum in hac quidem provincia æquali propemodum numeroſitate inter ſe contendunt: cæterum per alias regiones, quas me neceſſitas catholicæ fidei compulit peragrare, iſtud tertium Sarabaitarum genus abundare, ac prope ſolum eſſe cognovimus.* Ineunte jam quinto ſæculo, cum in Gallia quamplura ſurrexiſſent monaſteria, Principum vel privatorum liberalitate dotata latifundiis & mancipiis, monachis, ut impenſius orationi vacarent, agrorum cultura interdictum eſt, & opus rejectum in mancipia eorum; concilium Agathenſe can. 26. *Mancipia vero monachis donata ab abbate non liceat manumitti: injuſtum enim putamus, ut monachis quotidianum rurale opus facientibus, ſervi eorum libertatis otio potiantur;* can. *in venditionibus*, 17. qu. 4. Quod re-

Source : BIU Cujas

petitum est concil. Epaunens. can. 4. Inde tot monasteriis in Gallia regum munificentia luculenter dotatis, sola oratio fuit opus monachorum, & labor manuum desuetudine monachis remissus est; Ordericus Vital. lib. 8. *Dagobertus Rex, & Theodoricus, atque Carolus Magnus Imperator, aliique Reges, & augusta cœnobia devote condiderunt, & de suis reditibus ad victum & vestitum servorum Dei ubertim erogaverunt, multitudinemque clientum ad exteriora monasteria pleniter expetenda subjecerunt, monachosque lectionibus & sacris orationibus pro cunctis benefactoribus suis, & cœlestibus mysteriis intentos esse constituerunt. Exinde Principum institutione & diutina consuetudine usitatum est in Gallia, ut rustici ruralia, sicut decet, peragant opera, & servi servilia passim exerceant; Monachi autem, qui sponte relictis hujus mundi vanitatibus Regi Regum militant, claustralibus septis ut filiæ Regis quiete insideant.* Benedictus, religionis monasticæ præcipuus propagator in occidentis partibus, opus manuum suos inter monachos data lege instauravit regulæ capite 48. *Et ideo certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, certis iterum horis in lectione divina.* Etiam messis tempore, si necesse fuerit, onus colligendi fruges benedictinis monachis imponi moris fuit, ita ut consuetum legendi, & meridianum pausandi seu quiescendi tempus eis liberum relinqueretur; capitulare Aquisgranense anni 817. can. 17. *Ut si necessitas fuerit eos occupari in fruges colligendo, constitutum legendi, & meridie pausandi tempus præmittatur.* Posterioribus sæculis monachis benedictini ordinis vix aliud opus notum fuit, quam exscribendi libros; Gregorius dialog. lib. 2. cap. 4. *Festine ad ejus* (Equitii) *monasterium cucurrit, ibique absente illo antiquarios scribentes reperit, ubi abbas erat inquisivit.* Trithemius abbas de viris illustribus ordinis sancti Benedicti lib. 1. cap. 6. *Cæteri juxta quod regula vetat, otio non vacabant; sed post orationem operi manuum devote insistebant, libros scribebant, qui ad hoc erant idonei, & a doctoribus edita ex schedis ad mundum redigebant. Alii scriptos codices artificiose conglutinabant, corrigebant alii, rubro minio cæteri exornabant.* Idem in chronic. Hirsaugiens. ad ann. 1004. de Friderico abbate Hirsaugiensi: *Inter scriptores namque reliquos, quod officium apud veteres monachos erat valde communiter in usu, locum tenere cum fratribus non erubuit.* In Anglia labore manuum victitarunt Bangorienses monachi, divisi in septem agmina, singula non minora trecentis capitibus; Beda historiæ ecclesiast. lib. 2. cap. 2. *Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tantus fertur fuisse numerus monachorum, ut cum in septem portiones esset cum præpositis sibi rectoribus monasterium divisum, nulla harum portio minus quam trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum suarum vivere solebant.* Et in Gallia opus manuum lege fundationis institutum in quibusdam monasteriis, ut a beato Joanne in monasterio Reomaensi; de quo Jonas in ejus vita lib. 1. cap. 8. *Alio quoque tempore monachi sanctorum patrum instituta sequi cupientes, quæ sanciunt monachum jugi manuum operatione & contritione non modo corporis, sed etiam cordis, adhibita perfectæ castimoniæ puritate exerceri, hoc mandatum quasi cœlitus delatum servabant.* Cistercienses, observantiæ regulæ beati Benedicti maxime studiosi, laborem manuum restituere, imposito cuique labore pro ejus industria; vita Bernardi lib. 1. capite 4. *Propter quod communis vitæ seu conversationis ferventissimus æmulator, cum opus aliquod manuum fratres actitarint, quod seu minor usus ei seu imperitia denegabat, fodiendo seu ligna cædendo, & propriis humeris deportando, vel quibuslibet laboribus æque laboriosis illud redimebat.* Et infra: *Messis tempore fratribus ad secandum cum fervore & gaudio sancti Spiritus occupatis.* Inde natum schisma inter cistercienses & cluniacenses. Hi ridebant sollicitudinem & studium cistercienfium in manuum opere, quasi insaniam & stultam fatigationem; Bernardus epistola 1. ad Robertum nepotem, qua revocat eum a cluniacensibus: *Primo quidem missus est magnus quidam prior ab ipso principe priorum.* Et infra:

Et

Source : BIU Cujas

Et novi evangelii prædicator commendat crapulam, parsimoniam damnat, voluntariam paupertatem miseriam dicit, jejunia, vigilias, silentium, manuumque laborem vocat insaniam. Qualis vero religio est fodere terram, silvam excidere, stercora comportare? Cistercienses cluniacensibus objiciebant otium a labore manuum: *Opus manuum, quo sancti patres eremitæ & antiqui monachi semper usi sunt, quo ipsi Apostoli victum sibi & aliis ministrabant, ita abjeciistis, ut nec istæ omnes auctoritates ad operandum vos cogere possint, nec obedientia quam juxta regulam Deo nos exhibere promisistis, delicatas otio manus de sinu ad opus extrahere valeat.* Quibus respondit Petrus Cluniacensis lib. 1. epistola 28. Laborem manuum suscepere etiam præmonstratenses, & inter cæteros scriptionem librorum; Cæsarius de miraculis lib. 12. cap. 49. *In Arnisberg monasterio ordinis præmonstratensis, sicut audivi a quodam sacerdote ejusdem congregationis, scriptor quidam erat Richardus nomine, natione Anglicus*, &c. In Italia camaldulenses maxime labori manuum intentius vacarunt; de quibus Petrus Damiani in vita sancti Romualdi capite 26. *Faciebant autem omnes opera manuum, alii scilicet* * *cocharia, alii nebant, alii retia nectebant, alii cilicia.* Idemque lib. 6. epistola 32. *Erat autem ille frater multis exercitiorum artibus pollens, scribendi videlicet, & notandi, tornandi insuper & fabricandi.* Fratres prædicatores & minores instituta omnium regularium amplectuntur; Thomas Cantipratensis apum lib. 2. capite 10. *Clerici sæculares laborant in studio, canonici sæculares vel regulares horis canendis invigilant: monachi vero vel alii religiosi institutionibus regularibus diligenter insudant, & in his omnibus suo modo vivendi singuli sunt contenti. Fratres autem prædicatores & minores, prout ordo eorum instituit, simul hos tres vivendi modos servare videntur. Student cum clericis, cum canonicis horis canendis invigilant; cum monachis vero & aliis religiosis in conventibus suis accusationes, vapulationes, jejunium, & pro magna parte silentium, quotidianasque fere ac generales post completorium sustinere tenentur disciplinas*, &c.

* *leg* colearia

CAPUT X.

Scholæ in monasteriis: scholæ interiores & exteriores.

PSALMODIÆ, orationi, lectioni & operi manuum adjungebatur docendi officium. Ne qua pars munerum spiritualium aut civilium desideraretur in proposito vitæ monasticæ, e primis sæculis in orientis monasteriis fuere scholæ, quæ pueris sæcularibus patuere; Joannes Chrysostomus adversus vituperatores vitæ monasticæ lib. 3. cap. 17. οὐκ ὁρᾶτε τοὺς γεωργοὺς, ὅτι κἂν σφόδρα ἐπείγωνται τῶν πόνων λάβειν, τοὺς καρποὺς ἀώρους αὐτοὺς, ἐὰν ἀνάσχοιντο τρυγῆσαι ποτε· μὴ τοίνυν μηδὲ ἡμεῖς πρὸ ὥρας ἀπάγωμεν τῆς κατὰ τὼ ἐρημίαν διατριβῆς τοὺς υἱοὺς, ἀλλ' ἐάσωμεν αὐτοῖς ἐμπαγῆναι τὰ μαθήματα, καὶ ῥιζωθῆναι τὰ φυτὰ, κἂν δέκα, κἂν εἴκοσιν ἔτη τρέφεσθαι αὐτοὺς ἐν μοναστηρίῳ δέῃ, μὴ θορυβώμεθα, μηδὲ ἀλύωμεν. *Nonne agricolas videtis, ut etiam cum satis properant laborum fructus carpere, acerbos tamen eos numquam metere sustineant: ergo ne nos quidem intempestive liberos nostros ab deserti commoratione revocemus; verum studii cælestis disciplinam in eis solidari permittamus, altisque radicibus arbusta firmari, & sive decem annos, sive etiam viginti, nutriendi illi sint in monasterio, non perturbemur, non mœrore ullo afficiamur;* quod tamen displicuit Basilio regular. brevior. cap. 292. forte ne monachi sæcularium consuetudine labefactentur, & aliquod vitium sæcularitatis irrepat. Benedictus monasticæs fere auctor aut propagator in occidente, Ægyptiorum & orientalium patrum instituta in multis secutus, nobilium vi-

Source : BIU Cujas

rorum liberos in monasterio educandos lubens susceipit; Gregorius ejus vitæ dialog. 2. capite 4. *Cœpere etiam tunc ad eum Romanæ urbis nobiles & religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare.* Ab eo tempore in monasteriis benedictini ordinis scholæ passim institutæ, in quibus nobiles & ingenui pueri erudiebantur; Leo Ostiensis in chronic. Cassinensis lib. 3. capite 21. *Cum adhuc in schola monasterii degerem.* In monasteriis Angliæ in primis claruere scholæ, quibus præfuit primum venerabilis Beda, & post eum Alcuinus, qui cum in Galliam emigrasset, in Turonensi monasterio docendi munere æterna cum laude functus est; de quo ipse epistola 1. ad Carolum Magnum: *Ego vero Flaccus vestram secundans exhortationem & bonam voluntatem vestram, aliis per tecta sancti Martini sanctarum mella scripturarum ministrare satago; alios vetere antiquarum disciplinarum mero inebriare studeo; alios grammaticæ subtilitatis enutrire pomis incipiam; quosdam stellarum ordine, ceu pictæ cujuslibet magnæ domus culmine inluminare gestio; plurima plurimis factus, ut plurimos ad profectum sanctæ Dei ecclesiæ, & ad decorem imperialis regni vestri erudiam.* In Aquicinctensi monasterio scholam suam habuit Gosuinus abbas; auctor ejus vitæ lib. 1. cap. 6. *Habebat contiguam ecclesiæ mansionem: unde ad legendum scholaribus suis pergens, per transversum chori transitum faciebat.* Inde magnum accessit benedictino ordini incrementum, necnon ecclesiæ ac reipublicæ decus & adjumentum: dum plerique accedentes ad monasterium, studiorum causa dulcedine vitæ allecti, ab eo recedere non sustinerent, vel ibi semel litteris & disciplina imbuti, ad ecclesiasticas vel sæculares dignitates meliores facti promoverentur. In monasteriis autem benedictinis fuere duæ diversæ scholæ, interiores & exteriores: cujus sectionis auctorem habemus Ekkeardum decanum sancti Galli apud Helvetios. Interiores erant monachorum vel monachandorum: exteriores sæcularium puerorum, quas canonicas vocitat ipse Ekkeardus de casibus monasterii sancti Galli cap. 1. *Traduntur post tempus Marcello scholæ claustri cum Notkero postea cognomine Balbulo, & cæteris monachici habitus pueris; exteriores autem, idest canonicæ, Isoni cum Salomone & ejus comparibus.* Idemque cap. 6. *Erant disciplinæ loci, ut semper & tunc semotæ, non modo in claustro, sed & in scholis exterius.* Non alias in monasteriis scholas, quam claustrales, id-est eas quæ positæ essent pro his qui religionis causa monasterio oblati essent, admisit capitulare Aquisgranense anno 817. can. 45. *Ut schola in monasterio non habeatur, nisi eorum qui oblati sunt.* Haud tamen desiere esse scholæ in monasteriis benedictinis pro instituendis pueris sæcularibus; Trithemius in chronic. Hirsaugiens. ad ann. 890. *Erat autem his temporibus in monasteriis nostri ordinis, alterius in Europa Germaniæ & Galliæ nulla fuerunt. Hæc consuetudo celeberrima, ut scholæ monachorum in singulis pene cœnobiis haberentur, quibus non sæculares homines, sed monachi, moribus & eruditione præficiebantur ornatissimi, qui non solum in divinis scripturis docti essent, verum etiam in mathematica, astronomia, arithmetica, geometria, musica, rhetorica, poesi, & in cæteris omnibus sæcularis literaturæ scientiis eruditissimi haberentur.* Nec modo benedictini, sed & cistercienses, canonici regulares & sæculares suas habuere scholas. Scholæ sanctæ Genovefæ Parisiensis præfuit Petrus Abelardus; auctor vitæ D. Gosuini lib. 1. capite 4. *Tunc temporis magister Petrus Abailardus, multis sibi scholaribus aggregatis, in claustro sanctæ Genovefæ schola publica utebatur.* De schola ecclesiæ Castellionis meminere scriptores vitæ divi Bernardi lib. 1. cap. 3. *Unde & quam citius potuit in ecclesia Castellionis, quæ postmodum ipsius Bernardi opera a sæculari conversatione in ordinem regularium canonicorum promota cognoscitur, magistris litterarum tradens erudiendum, egit quicquid potuit, ut in eis proficeret.* Monasteriis studiorum causa tradebantur maxime hi, qui cogitabant de clericatu; concilium Nicænum ex Arabic. can. 55. Gregorius Turonensis historiæ lib. 5. cap. 14. *Post hæc Merovethus, cum a patre in custodia retineretur,*

Source : BIU Cujas

neretur, tonſuratus eſt, mutataque veſte, qua clericis uti mos eſt, presbyter ordinatur, & ad monaſterium Cenomannicum, quod vocatur Aniſola, dirigitur, ut ibi ſacerdotali eruditetur regula. Abbas Urſpergenſis in Lothario Saxone: *Chunradus in clericum ordinatus, cum ſub puerilibus annis domi litterarum ſtudiis informaretur, tempore maturo Colonienſi Archiepiſcopo altiori ſtudio & diſciplinæ clauſtrali educandus committitur.* Monaſteriis ſtudiorum vel diſciplinæ cauſa non tradebantur pueri ſæculares abſque litteris & auctoritate Epiſcopi; Theodulfus Aurelianenſis ad presbyteros capite 19. *Si quis ex presbyteris voluerit nepotem ſuum aut aliquem conſanguineum ad ſcholam mittere in eccleſia ſanctæ Crucis, aut in monaſterio ſancti Aniani, aut ſancti Benedicti, aut ſancti Lifardi, aut in cæteris de his cœnobiis, quæ nobis ad regendum conceſſa ſunt, ei licentiam id faciendi concedimus.* Lupus Ferrarienſis epiſtola 115. *Ut ergo particeps efficiatur doctrinæ memoratus puer, cui juſte conſulitur, ſi licentiam & litteras ſui habet Epiſcopi, perducatur ad nos a dilectiſſimo Remigio IV. kalend. julii, & gratia Dei opitulante conabimur cum aliis illi quoque prodeſſe.* Poſterioribus ſæculis inopia magiſtrorum ſcholis ſilentibus in monaſteriis, tandem clauſtrales ſcholæ reſtitutæ a Clemente V. *Rurſus ut ipſis monachis proficiendi in ſcientia via opportuna non deſit, in ſingulis ipſorum monaſteriis, quibus ad hoc ſuppetant facultates, idoneus teneatur magiſter, qui eos in primitivis ſcientiis inſtituat diligenter.* Ubi vero ſchola in monaſterio defuerit, abbas tenetur religioſis præſtare ſumptum ſtudiorum cauſa; cap. *ex parte*, cap. *olim*, *de acçuſat.* Vel ſi facultates monaſterii non ſinant, proximi tenentur eis præſtitare penſionem annuam eo nomine, de fructibus bonorum, quæ ex ejus profeſſione ad eos pervenerunt; Chopin. 1. monaſtic. 3. num. 12. Charond. 1. reſp. 67.

CAPUT XI.

Vitæ monachorum aſperitas: panis paximatius: modus panis & vini: tempus refectionis hora veſpertina vel nona.

VITÆ monaſticæ vinculum eſt communis vitæ ratio; ideo Chryſoſtomus homil. 53. ad populum Antiochenum vocat monachorum ordinem, *συμπορον καὶ κοινωνὸν τὸ βίου παντὸς, connegotiantem atque totius vitæ ſocium.* Quemadmodum enim negotiationis cauſa ſocietas contrahi ſolet inter duos pluresve; ita & lucri ſpiritualis gratia ſocietas coitur inter monachos: & ut collatione pecuniæ mirum in modum adjuvatur res connegotiantum, collatione precum & aliorum operum feliciter creſcit negotium vitæ ſpiritalis. Et hoc eſt quod dictitabat Joannes abbas cuidam fratri apud Joannem Moſchum limonar. capite 182. *τὸ σπήλαιον τοῦτο κήρωμά ἐστι· λάβε. Cella ſpiritalis eſt mercatura, dat & accipit.* Ob id monachi omnia habent communia: eis unum eſt tectum, unum cœnaculum ſeu refectorium, unum dormitorium; can. *præter*, 32. diſtinct. can. *neceſſaria*, can. *nolo* 12. qu. 1. Ne abbas vel quiſpiam fratrum cibum ſumat extra refectorium, vel prætextu hoſpitalitatis, puta ne ad portam monaſterii, ubi erat manſio hoſpitum, eſitet cum hoſpitibus, vetat capitular. Aquiſgranenſe can. 27. *Ut abbas vel quiſpiam fratrum ad portam monaſterii cum hoſpitibus non reficiantur; in refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi ac bibendi exhibeat.* Dura & aſpera vita monachorum, ac vere angelica deoque proxima; Gregorius Nazianzenus orat. 3. de monachis: *ὁρᾶς τοὺς ἀβίους τούτους, καὶ ἀνεστίους καὶ ἀσάρκους μικροῦ, καὶ ἀναίμονας, καὶ θεῷ κατὰ τοῦτο πλησιάζοντας. Vides hos pauperes & laris expertes, carne & ſanguine deſtitutos, & per id Deo proximantes.* Monachorum vita non alia quam Heliæ, Joannis & Apoſtolorum; idem oratione 16. *καλὸν*

Source : BIU Cujas

ἡ δίαιτα, ἡ διδάσκει με Ἠλίας ἀναπαυόμενος παρὰ χήρᾳ, Ἰωάννης θριξὶ καμήλου σκεπόμενος, Πέτρος ἀσσαρίου θέρμοις τρεφόμενος. *Pulchra res victus tenuitas, docet Helias apud viduam quiescens, Joannes pilis cameli tectus, Petrus lupinis assis alitus.* Inde monasteria domus luctus, in cinere, cilicio & jejunio fundatæ; Chrysostomus in primam ad Timothæum homil. 14. ὄντως οἰκία πένθους, τὰ μοναστήρια, ἔνθα σάκκος καὶ σποδός, ἔνθα μόνωσις, ἔνθα γέλως οὐδεὶς, οὐδὲ βιωτικῶν πραγμάτων ὄχλος, ἔνθα νηστεία, ἔνθα χαμεύνια. *Vere domus luctus monasteria sunt, ubi cinis atque cilicium, ubi solitudo, ubi risus nullus, nullus negotiorum sæcularium strepitus, ubi jejunium, ubi humi cubatio.* Inde & monachos ἐσταυρωμένους, crucifixos, ob vitæ asperitatem vocitat idem in Matthæum homil. 69. ὁ τῶν μοναχῶν λέγω καὶ τῶν ἐσταυρωμένων. *Monachorum inquam & crucifixorum.* Dixi monachorum vitam duram & asperam: alii enim solo pane & sale victitabant, alii oleribus & leguminibus; idem in primam ad Timoth. homil. 14. ἀλλ' οἱ μὲν ἄρτον μόνον, καὶ ἅλας, οἱ δὲ ἔλαιον προσθέντες, ἕτεροι δὲ, ὅσοι ἀσθενέστεροί εἰσι, καὶ λαχάνων ἔχονται καὶ ὀσπρίων. *Sed alii panem tantum & sal, alii & oleum sumunt, plerique infirmiores olera atque legumina in cibum accipiunt.* Augustinus de moribus ecclesiæ catholicæ capite 31. *Nihil de illis dicam, quos paulo ante commemoravi, qui secretissimi penitus ab omni hominum conspectu, pane solo, qui eis per certa intervalla temporum affertur, & aqua contenti, desertissimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei*, &c. Quibus panis tantum cibus erat, hic erat panis siccior & bis coctus, quem paxamation vel paxamidium vocabant; Palladius historiæ lausiacæ capite 28. καὶ ἐπιτίθησι τῇ τραπέζῃ παξαμάτια τέσσαρας ἔχοντας, ὡς ἀπὸ ἓξ οὐγκιῶν. *Imponit mensæ quatuor paxamidia sex unciarum.* Idem cap. 151. ἄρτους παξαμίδας, *panes paxamidios*; Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 4. *Vidit de sportella, ubi panis, ideſt paximatia reposita erant, surrexisse sumum magnum.* Et idem eodem libro capite 195. *Eodem nutu jussus, mensulam parvulam cum tribus paximatiis apposuit.* Sic dictus a Paxamo, qui hoc genus panis invenit in usum militum, & de re pistoria & culinaria scripsit; Columella lib. 12. capite 4. quem secutus Hieronymus lib. 1. adversus Jovinianum: *Et elaboratas carnes ad jura apitii & paxami.* De hoc genere panis Suidas: δίπυρος ἄρτος ὁ παρὰ Ῥωμαίους λεγόμενος παξαμᾶς. *Biscoctus panis, qui apud Romanos dicitur paxamas.* Idem: παξαμᾶς ὁ δίπυρος ἄρτος, ἔστι δὲ ἡ λέξις Ῥωμαϊκή. *Paxamas panis biscoctus, est autem vox Romana.* Modus panis, qui præbebatur monachis in singulos dies, erat paxamatia duo, panes minores vix libræ unius; Cassianus collat. 2. capite 19. *Præposuere cunctis illis refectionem solius panis, cujus æquissimum modum in duobus paximatiis statuerunt, quos parvulos panes vix libræ unius pondus habere certissimum est.* Idem collat. eadem cap. 24. *Quod nuper Benjamin civem vestrum pertinaciter tenuisse cognoscitis, qui ne quotidie paximatia duo percipiens; æquali castigatione continuam parcitatem jugiter retentaret, maluit biduana jejunia semper continuare.* Idemque collat. 12. capite 26. *Itaque in neutra parte reprehensibiles inveniemur, si hæc a nobis consuetudo teneatur, ut hora nona de duobus paximatiis, quæ nobis canonica mensura jure debeantur, uno paximatio prælibato, aliud hujus expectationis gratia in vesperam reservemus.* Idem collatione 19. capite 4. *Ob quam etiam causam septem dierum cibus, hoc est, septem paximatiorum paria, sequestratim in procherio, ideſt admanuensi sporta, die sabbati reponuntur, ut refectio prætermissa non lateat.* Quam parvuli essent hujusmodi panes, inde facile intelliges, quod hi non amplius venirent quam tribus denariis; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 4. capite 14. *Præter duo paximatia, quæ tribus vix denariis ibidem distrahuntur, nihil sibimet amplius unusquisque præsumit.* Paxamatio usi etiam camaldulenses ex instituto beati Romualdi; Petrus Damiani in ejus vita capite 8. *Pater, inquit Petrus Dux qui eremo se dederat, quia magnum corpus habeo, pro peccatis meis ex hac paximatii medietate sustentare me non possum. Romualdus igitur fragilitati*

pie

Source : BIU Cujas

pie compatiens, consuetæ mensaræ quadram paximatii superaddidit. Erant qui vitam tolerabant pane & aqua, & vino abstinebant; Hieronymus in vita Pauli: JESUM *testor & sanctos angelos ejus, in ea eremi parte, quæ juxta Syriam Sarracenis jungitur, vidisse me monachos, de quibus unus per triginta annos clausus hordeaceo pane & lutulenta aqua vixit.* Monachos vino utentes perstringit Athanasius epistola ad Dracontium: ἴδομεν καὶ Ἐπισκόπους μὴ πίνοντας οἶνον, μοναχοὺς δὲ πίνοντας. *Vidimus Episcopos vinum non bibentes, monachos non bibentes.* Alii xerophagiis, idest siccis cibis & inconditis, alii homophagiis, idest crudis & incoctis, puta oleribus, leguminibus, utebantur. Alii pisciculos salitos addebant, quos vocant mænidia seu haleces; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 4. capite 22. *Non enim magno labore corporis fatigatur, quia nec tanta cura inter eos parandorum ciborum vel coctionis impenditur, quippe qui maxime xerophagiis vel homophagiis utuntur, & apud quos forte singulis mensibus porrorum folia, lapsania, sal frictum olivæ, pisciculi minuti saliti, quos illi mænidia vocant, summa voluptas est.* Idem lib. 5. capite 23. *Nec eorum quempiam, qui hanc regulam declinantes, prætermisso panis usu, leguminum vel olerum seu pomorum refectionem sectati sunt, inter probatissimos habitum aliquando conspeximus.* Idem collat. 2. cap. 19. *Discutientes continentias diversorum, qui vel solis leguminibus, vel oleribus tantum, vel pomis vitam jugiter exigant, præposuere cunctis illis refectionem solius panis.* Olera & legumina communis & quotidianus cibus monachorum: pisciculi interdum inter delicias fuere; Hieronymus ad Paulinum: *Sit vilis & vespertinus cibus olera & legumina, interdumque pisciculos pro summis ducas deliciis.* Alii monachi abstinebant a carnibus, alii etiam ab ovis & caseo, alii etiam a piscibus; Epiphanius in synopsi fidei: εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι ἄλλαι ἐξαίρετοι ἐν τῇ αὐτῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ φυλαττόμεναι, φημὶ δὲ τὸ ἀπέχεσθαι κρεῶν πάντων, τετραπόδων τε, καὶ ὀρνέων, ἢ ἰχθύων, ὠοῦ τε καὶ τυροῦ. *Sunt & alia in eadem catholica ecclesia instituta vivendi præstantia, nimirum quod alii carnibus prorsus abstineant, tam quadrupedum & avium, quam piscium, necnon ovis & caseo.* Laudatur Hieronymus, quod in eremo per 50. annos vinum & siceram non gustavit, a carnibus & piscibus prorsus abstinuit; de quo Augustinus epist. 205. *Helias & Joannes eremitæ magnis ciborum & vestium asperitatibus carnem maceraverunt. Non minoris vitæ Hieronymus gloriosissimus eremita idem per quadriennium in eremo ferarum tantum socius perstitit, quinquaginta annis vinum & siceram aliqualiter non gustavit, ab omni carnium & etiam piscium esu ita se abstinuit, quod vix ea nominare vellebat: coctum quid nisi in ultima ægritudine bis comedit.* Tabennesiotæ (ii erant monachi Ægyptii) abstinebant esu carnium: solis infirmis & senibus licebat vesci ungulis & extremis partibus suillis. Palladius historiæ lausiachæ capite 39. Inde Marcellum monachum, quod a carnibus abstinens, a conviciis sibi non temperaret, notat Isidorus Pelusiota lib. 1. epistola 446. εἰ ὑπεύθυνος ἀπὸ βρωμάτων, τί κρεωφαγεῖς λοιδορίας. *Si abstines a cibis, quid conviciis tanquam carnibus vescris?* Etiam posterioribus sæculis monachi abstinuere esu carnium; Sidon. lib. 4. epistola 9. *Novoque genere vivendi monachum complet, non sub palliolo, sed sub paludamento, ferarum carnibus abstinet, cursibus acquiescit. Itaque occulte delicateque religiosus venatu utitur, nec utitur venatione.* Licet abstinere propter exercitationem, non propter abominationem. Notantur sorores Romani III. Imper. quod invitæ monachæ factæ, eo digresso statim vestem deposuerunt, & carnes edidere, ἐκρεωφάγουν, auctore Cedreno. Carnium esu præterquam debilibus & ægrotis omnino interdixit regula Benedicti capite 39. *Carnium vero quadrupedum omnino ab omnibus obstineatur comestio, præter omnino debiles & ægrotos.* Quod enim in eodem capite præmittitur, ut cocta duo pulmentaria quotidianæ refectioni fratrum sufficiant, non potest intelligi quam de alio cibo a carne, ut declaratur sequentibus, quibus comestio carnis prorsus vetatur. Et pulmentarium est quod additur pani

Source : BIU Cujas

coctum vel non coctum, ut colligitur ex eodem capite, in quo si necesse sit, tertium pulmentarium additur de pomis vel leguminibus. Et veteribus pulmentarium est, quodvis obsonium præter panem; Plinius lib. 18. capite 8. *Pulte autem, non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodieque discuntur.* Et laserpitium ipsum pro pulmentario fuit; Charisius institut. grammatic. lib. 1. *Pulmentum & pulmentarium dicitur: nam Cato originum tertio laserpitium pro pulmentario suo habet.* Varro autem ad Ciceronem 5. *Pulmentum*, ait, *quod id cum pulte esset, & inde pulmentarium dictum.* Ætate Petri Damiani abstinentiam carnis colebant monachi; testis ipse lib. 6. epistola 19. *Cumque hunc & monachus miraretur, & oculos in eum inhiante curiositatis aviditate defigeret, ait comes: Quia carnes tanquam laicus comedisti, piscem tanquam monachus cur attendis?* Veteres patres panem esitabant certa mensura. Publius abbas monachorum cellas perlustrans, trutina mensuram panis diligenter expendebat: & si ultra statutum pondus inveniret, gravioribus verbis increpabat, helluones appellando; Theodoritus de vit. patrum capite 5. Modum pani & vino præbendo fratribus imposuit Benedictus, nimirum libram panis, & heminam vini in singulos dies, reg. capite 39. & 40. Modum panis juxta regulam, & in quo excessit regulam, vini abstinentiam servavit Bernardus abbas Clarevallensis; testis ipse in cantica sermon. 66. *Abstineo a vino, quia in vino luxuria est; aut si infirmus sum, modico utor, juxta consilium Pauli. Abstineo a carnibus, ne dum nimis nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vitia. Panem ipsum cum mensura studebo sumere, ne onerato ventre stare ad orandum tædeat. Sed ne simplici quidem aqua ingurgitare me assuescam, ne distentio sane ventris usque ad titillationem pertingat libidinis.* Unde post cibum Bernardus secum cogitare solebat, an modum cibi excessisset: & si vel modicum se excessisse deprehenderet, sibi impune non ferebat, ut legitur in ejus vita lib. 1. cap. 4. *Semper autem post cibum quasi pensare solitus est quantum comederit; si quando vel ad modicum mensuram solitam excessisse se deprehenderit, impune abire non patitur.* Quæ cura fuerit Benedicto in servando modo panis & vini juxta regulam, argumento est, quod Mauro discipulo cum sociis destinato in Galliam ad propagandam religionem, tradidit regulam manu sua perscriptam, pondus libræ panis, & vasculum æneum vini heminam capiens; Faustus in vit. Mauri apud Surium januar. 14. Mensuram panis & vini ita tenaciter observarunt cassinenses, ut a Longobardis per vim occupato cœnobio Cassinensi, monachi Romam fuga petentes, præ cæteris codicem regulæ, libram panis & mensuram vini secum asportarint, magis solliciti de custodia regulæ, quam rerum temporalium; Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 1. cap. 2. Regino 1. chronic. Sigebertus anno Christi 596. Eadem mensura panis & vini usi sunt monachi in Gallia. E cœnobio Cassinensi monachos evocavit Carolus Magnus, qui regularem disciplinam in Gallia fere extinctam instaurarent, per quos transmissa est regula beati patris Benedicti, pondus quoque libræ panis, & mensura vini; chronic. Cassinens. lib. 1. capite 14. Inde concilium Aquisgranense Ludovici Pii jussu congregatum pro reformatione benedictini ordinis, can. 57. *Ut libra panis triginta solidis per duodecim denarios metiatur:* ideſt, ut libra panis, quæ est portio quotidiana monachorum, æstimetur triginta solidis, qui singuli valent duodecim denarios. Et idem concil. canon. 76. *Ut unicuique fratri in cibo & in potu sua mensura separatim detur, & de ipsa mensura sibi data alicui nihil tribuat.* De hac panis & vini mensura fuse Petrus Cluniacensis lib. 1. epistola 28. Tempus refectionis erat varium. Alii non edebant ante solis occasum: inde Avitus Marciano humanitatis & hospitii gratia eum invitanti ad cibum sumendum: οὐκ οἶδα, inquit apud Theodoritum de vit. patrum capite 3. πώποτε πρὸ τῆς ἑσπέρας σιτίων μετελαβών. *Non memini cibum me unquam sumpsisse ante vesperam.* Monachorum proprium est, quod de Essenis tradit Sozomenus ex Philone libro 1. capite 12.

καὶ

Source : BIU Cujas

καὶ πρὸ ἡλίου δύσεως μὴ ἀπογεύεσθαι τροφῆς. *Et ante solis occasum nullum gustare cibum.* Hæc fuit vitæ ratio Hilarionis & ejus discipulorum; Hieronymus in ejus vita: *Sicque complens ordinem vitæ, numquam ante solis occasum, nec in diebus festis, nec in gravissima valetudine solvit jejunium.* Et infra: *Elegit quadraginta monachos, qui haberent viaticum, & possent jejunantes ingredi*, id-est post solis occasum cibum sumere. Idem epistola ad Paulin. *Sit vilis & vespertinus cibus.* Augustinus de moribus ecclesiæ catholicæ capite 31. *Conveniunt autem diei tempore extremo de suis quisque habitaculis, dum adhuc jejuni sunt, ad audiendum illum patrem: corpus deinde reficitur.* Et idem capite 33. ejusdem libri: *Jejunia etiam prorsus incredibilia multos exercere didici, non quotidie semel sub noctem reficiendo corpus, quod est usquequaque usitatissimum, sed continuum triduum vel amplius sæpissime sine cibo ac potu ducere.* Alii sibi remissiores reficiebantur hora nona, ideſt tertia pomeridiana; Cassianus collatione 2. capite 26. *Itaque in neutra parte reprehensibiles inveniemur, si hæc a nobis consuetudo teneatur, ut hora nona de duobus paximatiis, quæ nobis canonica mensura jure debeantur, uno paximatio prælibato, aliud hujus expectationis gratia in vesperam reservemus.* Et infra: *Qua parcitate nec stomachus vespere poterit aggravari, quippe hora nona uno paximatio jam præmisso, quod plerumque his qui districtiorem abstinentiam se tenere credentes, totam refectionem ad vesperam differunt, evenire consuevit.* Idem collatione 2. capite 11. *Hæc mihi fuerat inimici impugnatione consuetudo ingesta, ut postquam refeciſſem hora nona cum sene, unum paximatium quotidie in sinu meo latenter absconderem, quod sero illo ignorante occulte edebam.* Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 5. *Videns enim eos fatigatos de itinere, ideo ante horam nonam fecit eos reficere.* Refectio non differebatur ultra nonam propter acediam, ideſt tædium quod parit inedia circa horam sextam, ideſt sub meridiem; Cassianus de institutione cœnobitarum libro 10. capite 1. *Acedia maxime circa horam sextam monachum inquietat*, &c. Tempus refectionis erat hora vespertina vel nona: extra tempus statutum monachis non licebat cibum sumere, vel aliquid de refectione sibi reservare; Cassianus de institutione cœnobitarum libro 5. capite 20. *Igitur monachus hanc in primis cautionem sibimet indicat, ut non potus quicquam, non esus ulla oblectatione devictus ante stationem legitimam communemque refectionis horam extra mensam percipere sibimet prorsus indulgeat, sed ne refectione quidem transacta, ex his præsumere sibi quantulumcumque permittat.* Et de hoc se ipsum notat Serapion abbas apud Cassianum collatione 2. capite 11. quod cum adhuc esset puerulus sub disciplina abbatis Theonis, de quotidiana refectione, quæ sumebatur hora nona, unum paximatium in sinu clanculum seponeret, quod sub noctem inscio abbate comedebat. Inde propter tenuitatem victus monachos ore pallentes defingunt veteres; Gregorius Nazianzenus orat. 14. τὸ καλὸν ἄνθος τῶν ἡλίων τοῦ αἰσχρότητα, *Pulcrum florem sublimium pallorem.* Hinc Helias abbas risit fratres corpulentos, qui ad eum accesserant: *Pallor enim*, inquit, *& macies cum humilitate decus est monachi.* Rufinus de vit. patrum libro 2. capite 64. Diebus non feriatis seu profestis unica per dies singulos erat refectio monachis: diebus feriatis, puta die sabbati & die dominica vel aliis, fratribus exhibebatur gemina refectio, prandium & cœna; Cassianus de institutione cœnobitarum libro 3. capite 12. *Denique etiam in ipsis diebus, ideſt sabbato vel dominica seu feriatis temporibus, quibus pariter prandium & cœna solet fratribus exhiberi, psalmus ad vesperam dicitur.*

Source : BIU Cujas

CAPUT XII.

Cibum præcedit & sequitur oratio apud monachos : refectionis comes lectio sacrorum librorum.

REFECTIO monachorum tota fere spiritualis, in ea simul corpus & animus pascitur, ne rimula pateat insidiis diaboli, neve momentum ullum vacet ab oratione vel lectione. Refectionem fratrum præcedit oratio & sequitur. Et licet hoc non sit proprium monachorum, sed commune omnibus clericis & religiosis laicis, ut non edant panem nisi hymno dicto, & post cibum gratias Deo referant; can. *non liceat*, 44. distinct. tamen apud monachos impensiori studio observatur regula Benedicti cap. 43. *Ut simul omnes dicant versum, & orent, & sub uno simul omnes accedant ad mensam.* Et infra : *Similiter autem patiatur, qui & ad illum versum non fuerit præsens, qui post cibum dicitur.* Post refectionem statim ad ecclesiam properatur εὐλογίας seu benedictionis studio. Joannes Chrysostomus in cap. Matthæi 18. homil. 55. al. 56. μετὰ τὸ δεῖπνον λέγοντες ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν, καὶ παύσης μέμνησαι τῆς φωνῆς. *Post cœnam igitur quosdam gratiarum actionis hymnos ad Deum dicentes, hujus etiam vocis meminerunt.* Joannes monachus in vit. Odonis abbatis cluniacensis libro 1. *Cum post versum ab ecclesia essent regressi.* Ekkeardus de casibus monasterii sancti Galli capite 11. *Surgitur a mensa, itur solitis benedictionum hymnis in ecclesiam.* Fratribus ante mensæ accubitum præbebantur eulogiæ seu benedictiones, idest panes benedicti, qui ab eis prægustabantur; Basilius regular. brevior. capite 123. capitular. Aquisgranens. anno Christi 817. *Ut eulogiæ fratribus a presbyteris in refectorio dentur*, idest ab abbate vel præposito vel senioribus : nec enim licebat monachis eulogias accipere a parentibus, vel quoquo extraneo; regula Benedicti cap. 54. Oblatas alii appellant; Burkardus de casibus monasterii sancti Galli capite 6. *In hebdomada paschali, etiam in meridie, vinum & oblatas fratribus dari constituit.* Iso de miracul. sancti Othmari libro 1. cap. 3. *Quædam panis rotulæ, quæ vulgo oblatæ dicuntur.* Joannes monachus in vit. Gaufredi Comitis Andegavensis : *His panibus quos oblatas appellant*, nostri *oblies*, quod benedictionis gratia offerrentur fratribus vel laicis religiosis. Dum fratres cibo reficiuntur, additur eis animæ pabulum, & auditur lectio sacrorum librorum. Ex consuetudine vererum patrum inolevit usus sacræ lectionis per tempus refectionis; Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum libro 4. cap. 17. *Illud autem ut reficientibus fratribus sacræ lectiones in cœnobiis recitentur, non de lipo Ægyptiorum processisse, sed de Cappadocum noverimus* : quos nulli dubium est non tam spiritalis exercitationis causa, quam compescendæ superfluæ otiosæque confabulationis gratia, & maxime contentionum, quæ plerumque solent in conviviis generari, hoc statuere voluisse, videntes eas aliter apud se non posse cohiberi. Inde lectionem in refectorio tempore refectionis fratribus statuit regula Benedicti cap. 38. & ex ea concil. Aquisgranes. anno Christi 816. canon. 123. Et ex regula Benedicti constituitur lector hebdomadarius, qui accepta benedictione ad legendum accedit; de quo & capitulare Aquisgranens. anno Christi 817. can. 67. *Ut lector stando benedictionem postulet.* Nec modo monachorum, sed etiam sacrarum virginum refectioni lectionem adhiberi placuit; Hieronymus ad Eustochium : *Ita tibi semper comedendum est, ut cibum & oratio sequatur & lectio.* Etiam apud veteres usu recepta fuit lectio librorum inter epulas; Cornelius Nepos in vit. Pomponii Attici : *Nemo in convivio ejus aliud ἀκρόαμα audivit quam Anagnostem, quod nos quidem jucundissimum arbitramur : neque umquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est, ut non minus animo*

quam

quam ventre convivæ delectarentur. Gellius noct. atticar lib. 3. cap. 19. *Apud cœnam Phavorini philosophi, cum discubitum fuerat, cœptusque erat apponi cibus, servus assistens mensæ ejus, legere incœptabat aut Græcarum quid litterarum, aut nostrarum*. In mensa Episcoporum ne inanes fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiantur, suadet Gregorius lib. 2. epistola 37. can. *convivia*, 44. distinct. Joannem Syracusanum Episcopum ne ipsius scripta ad mensam legi faciat, sed veterum patrum, monet idem Pontifex lib. 6. epist. 9. indict. 15. Quæ omnia satis probant, sacram lectionem usu receptam fuisse in mensis Episcoporum. B. Thomæ Cantuariensis Episcopi in mensa lectionem perpetuam fuisse, legitur in ejus vita cap. 17. *Lectio quotidie in mensa Pontificis ab initio usque ad finem discubitus personabat*. Idem narratur de Ambrosio amico Origenis; Hieronymus ad Marcellam: *Ambrosius, quo chartas sumptus notarios ministrante tam innumerabiles libros vere Adamantius & Chalcenterus noster explicavit, in quadam epistola, quam ad eundem de Athenis scripserat, refert numquam se cibum Origene præsente sine lectione sumpsisse, nunquam se iisse somnum, nisi unus e fratribus sacris literis personaret*. Etiam laicis religiosis lectio inter epulas suadetur, ut anima simul cum corpore reficiatur; Augustinus sermon. 56. de tempore: *Si aliquis ita fuerit occupatus, ut ante refectionem scripturæ divinæ non possit insistere, non eum pigeat in conviviolo suo aliquid de divinis scripturis relegere, ut quomodo caro pascitur cibo, sic reficiatur anima Dei verbo, ut totus homo, ideſt exterior & interior, de sancto & salubri convivio satiatus exurgat*.

CAPUT XIII.

Jejunium monachorum usque ad solis occasum.

VITA monachorum tota fere jejunium erat. Veteres monachi cibum non sumebant ante solis occasum, immo & ante noctem. Memoratur de quodam Ægyptio monacho, quod sol eum numquam vidit edentem; Severus Sulpitius de vita beati Martini libro 1. *In hoc monasterio duos ego senes vidi, de quorum virtutibus & abbatis ipsius testimonio, & omnium fratrum audierim sermone celebrari, quod unum eorum sol numquam vidisset epulantem*. Et hoc est quod celebratur de fratribus ipsius Martini, eos cibum non sumpsisse nisi post horam jejunii, ideſt post vesperam, qua solvebatur idem jejunium; hujus rei testis locuples idem Severus, unus e discipulis ejusdem, libro 1. de vita ipsius: *Cibum una omnes post horam jejunii accipiebant*. Propter jejunium monachi nesciebant prandium, & post vesperam tantum cœnabant; Joannes Chrysostomus in capite Matthæi 18. homil. 55. al. 56. ἐκεῖνοι γὰρ μετὰ τὸ ἀριστοποιήσασθαι, μᾶλλον δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον· ἄριστον γὰρ οὐκ ἴσασί ποτε. *Nam illi post prandium, immo vero post cœnam: prandium enim penitus ignorant*. A quibusdam jejunium producebatur in triduum vel amplius; Augustinus de moribus ecclesiæ catholicæ capite 33. *Jejunia etiam prorsus incredibilia multos exercere didici, non quotidie semel sub noctem reficiendo corpus, quod est usquequaque usitatissimum, sed continuum triduum vel amplius sæpissime sine cibo ac potu ducere*. Sed ne nimia abstinentia dissolveretur in crapulam, jejunio modum imponi placuit, idque quotidiana refectione coercere; Hieronymus: *Parcus cibus & venter semper esuriens triduanis jejuniis præfertur, & multo melius est quotidie parum quam raro satis sumere*. Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum libro 5. capite 9. *Melior est rationabilis cum moderatione quotidiana refectio, quam per intervalla arduum longumque jejunium*; &c. Ideo in districtioribus monasteriis unus e fratribus ad vesperam monachorum cellas perlustrabat,

Source : BIU Cujas

fratres percunctaturus, an refectionem sumpsissent; Cassianus collatione 17. capite 21. *Quid quæso faciendum est, cum refectionem properastinare disponentibus nobis, utrum refecerimus ad vesperam, frater adveniens percunctatur? celandumne jejunium est, & virtus parsimoniæ contegenda, an veritatis professione prodenda?* Et quia abbas Joannes frequentius in ecstasim raptus, sub vesperam nesciebat an cibum percepisset, ac sequenti die de hesterni absolutione jejunii dubitabat: ob hanc causam septem dierum cibus, hoc est septem paximatiorum paria, in limine ejus cellæ in sporta deponebantur, ne omissa refectio lateret; Cassianus collat. 19. capite 4. Et abbas Poemen consultus de modo jejunii, quotidiana refectione temperandum esse respondit; Rufinus de vit. patrum libro 2. capite 45. *Requisitus abbas Poemen, quemadmodum oporteat jejunare, respondit: Ego volo monachum ita esse quotidie parum comedentem, ut non satietur; nam biduana & triduana jejunia vanæ gloriæ vacant.* Eadem fuit sententia Marciani, præstare refici quotidie, sed non satiari; Theodoritus de vit. patrum cap. 3. ἐκεκρίκει γὰρ ἐσπέρας κατὰ μίαν ἐσθίειν ἡμέραν, κόρον δὲ μηδέποτε λάβειν, ἀλλ' ἀεί μεν πεινῶ, ἀεὶ δὲ διψῆν. Et infra: ἄμεινον τοίνυν ἔλεγε καθ' ἡμέραν μεταλαμβάνειν τροφῆς, κόρον δ' ὑπομεῖναι μηδέποτε. ἀληθὴς γὰρ νηστεία ἡ διηνεκὴς ἔνδεια. *Statuerat enim vespere comedere quotidie, numquam autem satiari, sed semper esurire, semperque sitire... Præstare itaque ajebat, vesci quidem quotidie, sed numquam expectare satietatem: verum enim jejunium est perpetua esuries.* Jejunium solvebatur die sabbati & die dominica; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 3. capite 12. *Denique etiam in ipsis diebus, ideſt sabbato vel dominica seu feriatis temporibus, quibus pariter prandium & cœna solet fratribus exhiberi, psalmus ad vesperam non dicitur.* Iisdem diebus fratribus præbebatur vinum vel cervisia; auctor sermon. ad fratres in eremo sermone 1. *Dominica autem die qui volunt vinum cum Dei gratia bibant.* Idem sermon. 28. ad eosdem: *Talibus in Christi nomine præcipio, ut saltem diebus dominicis & solemnibus vinum vel cervisiam bibant.* Et idem sermon. 39. ad eosdem: *Non turbemini, fratres dilectissimi, si compello vos vinum bibere, & panem tritici cum betis butyro mixtis simul comedere: nam hodierna die credimus filium hominis resurrexisse a mortuis, ideo gaudere & epulari oportet.* Hinc a patribus Ægyptiis damnatus Hero quidam, quod jejunium non solveret, ne quidem die paschali; Cassianus collatione 2. capite 5. *Jejunium etiam solvebatur circa horam nonam in adventu hospitum, fratrum advenientium & peregrinorum gratia, quasi jejunio potius esset caritatis meritum.* Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum libro 5. capite 24. *Cum de Syriæ partibus seniorum scita discere cupientes, Ægypti provinciam petissemus, ibique tanta cordis alacritate nos susceipi miraremur, ut nulla prorsus, sicut fueramus in Palæstinæ monasteriis instituti, usque ad præstitutam jejunii horam, refectionis regula servaretur, sed absque legitimis quartæ sextæque feriis, quocumque pergebamus, quotidiana statio solveretur. Quidam seniorum percunctantibus nobis, cur ita indifferenter apud eos præteriretur quotidiana jejunia, respondit: Jejunium semper est mecum,* &c. Et capite 26. ejusdem libri: *Itaque ut norunt in adventu fratrum indifferenter solvere quotidiana jejunia, ita discedentibus eis refectionem ob illos indultam continentia majore compensant.* Idem collatione 2. capite 25. *Nam nonnumquam hora nona soluta jam statione jejunii, supervenientibus fratribus, necesse est eorum obtentu aut adjici aliquid ad statutam solitamque mensuram, aut certe humanitatem, quam jubemur omnibus exhibere, penitus abdicari.* Et ita jejunium solvi hora nona hospitalitatis gratia indicat idem collatione 19. capite 16. in fin. *Hoc abbas Joannes cum horæ nonæ refectionem imminere sensisset, collationem sine concludit,* in gratiam scilicet hospitum, ut liquet ex præcedentibus. Apud occidentales monachos jejunium quadragesimæ non ante vesperam solvi consuevit: extra quadragesimam, puta quarta & sexta feria, mitius fuit, videlicet usque ad nonam; regula Benedicti

Source : BIU Cujas

nedicti capite 43. *Quarta & sexta feria jejunent usque ad nonam; reliquis vero diebus ad sextam prandeant: ab initio vero quadragesimæ usque ad pascha ad vesperam reficiant.* Petri Damiani institutum in monasterio sancti Vincentii de Petra Pertusa fuit, ut quadragesimæ jejunium iniretur hoc modo, nimirum ut per triduum pane & aqua & nudis pedibus agerent, & expleto psalterio mutua se scoparum castigatione purgarent; testis ipse lib. 6. epistola 32. *Jejunium etiam, quod pœnitentiæ causa fratribus imponebatur, ducebatur usque ad vesperam*; concilium Turonense II. can. 18. *Quicumque minus quam duodecim psalmos ad matutinum dixerit, jejunet usque ad vesperam, panem cum aqua manducet.* Veteres impransi reficiebantur tantum post vesperam. Ideo Sidon. lib. 7. epist. 14. *Ut insinuet ante Mamercum fuisse celebratas rogationes, in quibus jejunium sæpius infringebatur, quæ sæpe, inquit, interpellantium prandiorum obicibus hebetabantur.* Posterioribus sæculis defluente robore corporis, quasi senio ætatis, ex consuetudine in jejunio admissum est prandium hora nona, idest tertia pomeridiana; Thomas Cantipratensis lib. 2. capite 54. *Gradientibus namque duobus fratribus prædicatoribus jejuniorum tempore ante pascha, cum jam instaret tempus prandii hora nona.* Immo & in pejus ruente vitæ cælestis instituto, apud monachos fere jejunium defecit: inde pingues & obesos depingit abbates & priores Romanum seu carmen eroticum quod vocant rosæ:

Et je les voy comme jengleurs
Plus gras que abbez, ne que prieurs.

CAPUT XIV.

Monachis unum dormitorium, χαμευνία. Matta, mattula, stratum e junco, Græcis ψιάθιον. Somni tempus.

MONACHIS nihil non commune, unum refectorium, unum dormitorium; can. *necessaria*, 12. qu. 1. concil. Mogunt. can. 9. Turonense III. can. 23. Meldense can. 53. Et quod valde notandum est, olim dormitorium non cellis distinctum erat, ut hodie, sed erat una schola seu mansio amplior in modum scholæ, in qua quiescebant monachi una cum abbate seu præposito, dispositis ordine lectulis, ut testes essent mutuæ conversationis; synodus Turonensis II. can. 15. *Non liceat monachis cellulas habere communes, ubi aut bini maneant, aut singulares reponi possint: sed schola labore communi construatur, ubi omnes jaceant aut abbate aut præposito gubernante.* Veteres monachi eadem vitæ districtione usi in cubitu, ac in cibo & potu & vestitu. Ferventiores alii humi cubabant, idest super nudo solo: quem modum cubandi Græci vocant χαμευνίαν. De Antonio Magno testis locuples est Athanasius in ejus vita: καὶ τὸν μὲν ἐν καρτερίᾳ, τὸν δὲ ἐν νηστείαις καὶ χαμευνίαις ἐθαύμαζε. *In illa tolerantia, illum in jejuniis & humi cubatione admirabatur.* De sancto Ephrem Gregorius Nyssenus in ejus vita: προσευχὴ ἀκατάπαυστος, νηστεία καὶ ἀγρυπνία μέτρον οὐκ ἔχουσα, χαμευνία καὶ σκληραγωγία λόγον ὑπερβαίνουσαι. *Oratio perpetua, jejunium & vigiliæ immoderatæ, humi cubatio & vitæ austeritas pene incredibilis.* De Dorotheo monacho Sozomen. lib. 6. cap. 29. οὐδέ ποτε ὠράθη ἐπὶ ῥιπὸς ἢ κλίνης καθευδήσας. *Nunquam visus est super stoream vel super lectum dormire.* De Jacopo monacho Theodoritus de vit. patrum capite 1. τῇ γὰρ νηστείᾳ καὶ χαμευνίᾳ, καὶ τῇ τοῦ σάκκου περιβολῇ. *Jejunio, humi cubatione & sacci indumento.* De Hilarione Hieronymus in ejus vita: *Super nudam humum stratumque junceum usque ad mortem cubitavit.* De Hieronymo Augustinus epistola 205. *Stratum aliud nisi terram nunquam scivit.* Et Hieronymus ipse de se epistola 22. *Si quando repugnan-*

Source : BIU Cujas

tem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. De Martino Paulin. lib. 4.

At si quando brevi cessissent lumina somno,
Nuda humus ad tenuem sat erat subjecta soporem.

De monachis in genere Gregorius Nazianzenus oratione 3. πῦς ἀνιπτόποδας καὶ χαμαιεύνας. *Pedibus illotos & humi cubantes.* Et Chrysostomus orat. 39. ad Antiochenos: ὅπερ οὔδὲ νηστεία, οὐδὲ χαμευνία, οὐδὲ παννυχίδες, οὐκ ἄλλο τι δύναται ἐργάσασθαι, τοῦτο ἡ τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρία ποιεῖ. *Quod neque jejunium, neque humi peractæ cubationes, neque pervigilia, neque aliud quippiam potest efficere, id efficit fratris procurata salus.* De Lirinensibus monachis Sidon. in eucharistico ad Faustum Reiensem:

Succinctos gelido libantem cespite somnos.

Alii cubabant in mattis, quæ erant vilia strata e junco texta; vita Pachomii capite 43. *Ingressus monasterium, post orationem venit ad coquinam, & inveniens fratrem, qui coquinæ præerat, psiathos operantem, quas vulgus mattas appellat.* Mattarum usum ad cubitum retinuit Benedictus regul. capite 55. *Stramenta autem lectorum sufficiant, matta, sagum, lina, capitale.* His usi sunt cluniacenses, sed non semper; Petrus Cluniacensis lib. 1. epistola 20. *Sed & si palustria prope sunt loca, mattas antiquum monachorum opus compone, super quas aut semper aut sæpe dormias.* In matta cubasse Odonem abbatem cluniacensem testatur Joannes monachus in ejus vita lib. 1. *Nempe, qui super nudam humum matta solum, & quibus induebatur vestibus contentus erat.* Cistercienses magis observantes fuisse usus mattæ insinuat Bernardus epistola 1. ad Robertum nepotem, qua eum revocat a cluniacensibus, ad quos migraret: *Fletus æternus & stridor ille dentium ante cordis oculos reductus pares tibi reddet mattam & culcitram.* A mattis mattarii dicti, qui cubarent in mattis; Augustinus contra Faustum libro 5. capite 5. *Et quia in mattis dormiunt, mattarii appellantur, a quorum stratis longe dissimiles fuerunt plumæ Fausti & caprinæ lodices, qua deliciarum affluentia non solum mattarios fastidiebat, sed etiam domum patris sui hominis pauperis Milevitani.* Mattæ diminutivum est mattula, cujus idem erat usus; Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 29. *Credite mihi, fratres, quia magis optò mattulam fratris Eulalii, cum humilitate & patientia ejus, quam omnia opera eorum dumtaxat, qui murmurantes in cordibus suis operantur in monasterio.* Et idem capite 195. ejusdem libri: *Tunc illi mattulam in uno angulo ad opus ipsius collocarunt.* Græci vocant ψιάθιον, quo quandoque usus Antonius; Athanasius in ejus vita: εἰς δὲ τὸν ὕπνον ἠρκεῖτο ψιαθίῳ, τὸ δὲ πλεῖστον καὶ ἐπὶ γῆς μόνης κατέκειτο. *Ad somnum contentus erat psiathio, ut plurimum nuda humo;* Cassianus collat. 1. capite 23. *His itaque beatus Moses collationi nostræ dans finem, adhuc nos avidos ac de suo ore pendentes degustare somnum pauliſper hortatus est, iisdem ipsis quibus insidebamus psiathiis admonens incubare.* Mattæ & psiathia usui erant non modo ad cubitum, sed etiam ad sessionem. Ambrosius vel alius auctor quisquis est in primam ad Corinthios capite 14. *Sedentes disputent seniores dignitate in cathedris, sequentes in subsellis, novissimi in pavimento super mattas;* Petrus Cluniacenses lib. 2. epistola 50. *Ipse ei in matta monachica, quæ sedi illi contigua erat, assedit.* De psiathio Cassianus collat. 15. cap. 1. *Post synaxim vespertinam ad repromissam narrationem intenti psiathiis pariter ex more consedimus.* Idem collat. 18. capite 11. *Psiathii quoque ipsius refugiens sessionem, humi potius residebam.* Alii cubabant super cilicio; de Paula testatur Hieronymus in epitaphio ipsius ad Eustochium: *Mollia etiam in gravissima febre lectuli strata non habuit, sed super durissimam humum stratis viliciolis quiescebat.* Ciliciorum quoque ut mattarum usus erat ad sessionem; Seve-

ru-

rus Sulpitius dialog. 1. de virtutibus monach. oriental. *Jactis in terram ciliciis consedimus*. Et infra: *Quod cum dixisset, paululum omnes conticuimus, dein cilicium, cui insederat, ad me propius admovit*. Alias in collationibus fratres humi considebant; Cassianus collat. 21. capite 11. *Vespertina orationum solemnitate transacta humi paululum considentes, cœpimus diligentius percunctari*. In extrema ægritudine S. Macrina non quiescebat super strato aut lectulo, sed humi super asserem tectum cilicio; Gregorius Nyssenus in ejus vita. Alii cubabant in sago. Hinc abbas Machetes fratres arguebat, quod haberent in cellulis sagum, quo scilicet decubarent; Cassianus de institutione cœnobitarum capite 30. Et ut remissio in monasteriis irrepsit, obtentu humanitatis & susceptionis hospitum, monachi cœpere habere sagum in cellulis pro susceptione advenientium fratrum. Idem collat. 10. capite 6. *In tantum hæc ἀλχῆς χρῆσις, ideſt materialium rerum possessio, supercrevit, ut sagum quoque, quod absque verecundia referre non possum, sub obtentu humanitatis ac susceptionis hujus, anachoretæ in suis habere cellulis cœperint*. Monachi Pachomiani somnum capiebant cincti in tunicis simul & pellibus, in sellis reclivibus, ita ut magis sederent, quam jacerent; Sozomenus lib. 3. capite 13. Modicum tempus somni, trium vel quatuor horarum, dabatur monachis; Cassianus collat. 12. capite 16. *Quisquis igitur extractus a cunctis confabulationibus otiosis, & mortificatus ab omni ira ac sollicitudine curaque mundana, duobus tantum paximatiis fuerit quotidiana refectione contentus, & aquæ satietate subtracta, quietem somni trium, sive, ut alii statuerunt, quatuor horarum spatio terminarit*. Idem collat. 13. capite 6. *Quis aquæ perpetuam sitim sine domini consolatione tolerare illumque dulcem ac delectabilem matutinum soporem humanis fraudari oculis, & intra terminos horarum quatuor omnem quietis refectionem jugi possit lege concludere?* Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 199. *Quatuor horis dormiebant in nocte, & quatuor psallebant, & quatuor operabantur. Hic erat abbas Poemen & socii*. Et hoc est canonicum somni tempus, de quo Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 5. capite 20. *Similiter quoque canonicum somni tempus mensuramque custodiat*.

CAPUT XV.

Meridiatio & aliæ relaxationes monachorum.

Tot vigiliis, orationibus, lectionibus, manuum operibus fatigatis fratribus datur modica relaxatio, ne languentes ad opus redeant, vel in eo deficiant. Primum fratribus æstivo tempore sub horam sextam, ideſt sub meridiem, licet tantillum somnum capere: qui modus dormitandi dicitur meridiatio. Veteribus in usu fuit somnus meridianus propter æstivos calores, 2. reg. 4. *Isboseth dormiebat super stratum suum meridie*, & 2. reg. 11. *David cum surgeret de strato suo post meridiem*; Job 24. *Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt*. Varro de re rustic. lib. 1. capite 2. *Ego hic ubi nox & dies modice redit, & abit tamen, æstivum diem si non diffinderem, meo insitio somno, meridie vivere non possem*; Cæsar de bello Gallico lib. 7. *Theutomatus Rex Nitiobrigum subito in tabernaculo oppressus, ut meridie conquieverat*; Tranquill. in August. capite 78. *Post cibum meridianum ita ut vestitus calceatusque erat, retortis pedibus paulisper conquiescebat, oppositaad oculos manu*. Et idem in Nerone: *Missos a Messalina uxore Claudii, qui eum meridiantem quasi Britannici æmulum strangularent*. Et meridiatio in usu erat etiam vilioribus & humilioribus personis, puta libertis: liberti enim patrono non tenebantur præstare nisi liberales operas, ita ut adquiescere eis meridiano tempore liceret; L. *medicus* in

Source : BIU Cujas

princip. *de oper. libertor.* Etiam posterioribus sæculis somnus meridianus passim in usu fuit; Sidonius lib. 2. epistola 9. *Excusso torpore meridiano paulisper equitabamus*; Paulus diaconus lib. 20. *Cum autem meridie requiesceret, repente per aream portam introivit Ruffus primus stratorum*; Cedrenus in Philippico: ἐν δὲ τῷ σαββάτῳ τῆς Πεντηκόστης μεσημβριάζων. *In sabbato Pentecostes meridians*. Moris fuisse Romanis post prandium meridiari, infelici argumento indicat Procopius de bello Vandalico lib. 3. cum ait civibus meridiantibus, ab Alarico urbem Romam captam fuisse ἁπάντων ὕπνων, ὡς τὸ εἰκὸς, ἡμέραν μέσην, *omnibus meridiantibus, ut solent, post prandium*. E recentioribus Petrus Vallis Sernensis historiæ albigensis capite 55. *Dum prandi essent nostri, & ut mos est, post prandium pausarent in meridie*. Etiam Episcopis vitæ severioris viris usu honestus fuit somnus meridianus; Theodoritus lib. 5. capite 21. ἐρμήνυσαν τοῦτο τῷ ποιμένι μετὰ μεσημβρίαν καθεύδοντι. *Episcopo sub meridiem forte dormienti rem indicant*. Idem Nicephorus Callistus lib. 12. capite 27. Etiam monachis somni meridiani pausatio, seu quies indulta per æstivum tempus; Joannes Climacus scala paradis. grad. 27. χαλεπὸν τὸ τῆς μεσημβρίας ἀποναξασθαι ὕπνον, ἐν ταῖς θερειναῖς μάλιστα ὥραις. *Difficile est pomeridianum somnum, præsertim æstivis horis, arcere*. Regula Benedicti capite 48. *Post sextam autem surgentes a mensa, pausent in lectis suis cum omni silentio*; Gregorius dialog. 1. capite 13. *Cumque meridiano tempore cuncti fratres quiescerent, more solito fur advenit*. Idem Radulphus Rabani discipulus in vita sanctæ Liobæ virginis: *Nam licet semper modicum tota tamen æstate post prandium, tam ipsa quam cunctæ sibi subjectæ sorores pausabant, nec ulli earum indiscrete vigilare volenti consensit: dixit enim adempto somno sensum adimi maxime legendi*. Edinerus Anglus in vita beati Anselmi: *Cum igitur fratres meridiana hora in lectis ex more quiescerent, & iterum una dierum fratribus loci illius post mensam in lectis suis pausantibus, subito fragore cælum intonuit*. Fratribus indulgetur somnus post sextam, ideſt post meridiem, sed ferventioribus aliis dormientibus per id tempus sacræ lectioni operam dabant; capitulare Aquisgranense anno 817. can. 38. *Ut quando fratres post sextam dormiunt, si quis eorum voluerit legere, in ecclesia aut in lecto suo legat*. Etiam fratribus conversis meridiari fas erat; Cæsarius de miraculis lib. 3. capite 33. *Tempore quodam æstivo conversis ordinis nostri in dormitorio suo meridie quiescentibus*. Nec modo per æstivum tempus, sed etiam per hibernum diebus solemnibus nocturnis vigiliis defessis fratribus permittebatur somno meridiano recreari; Gregorius lib. 9. indictione 4. epistola 38. *Alio quoque tempore dum in natalitio sancti Andreæ Apostoli jam meridianis horis fratres quiescerent*. Præter meridiationem etiam monachis conceduntur nonnullæ relaxationes animi & corporis, ne nimia & nusquam interrupta districtio desinat in tepiditatem: puta apud Ægyptios jejunium solvebatur in adventu & susceptione hospitum; de quo Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 5. capite 24. 26. & collatione 24. capite 20. vel in gratiam festivitatis; de quo idem collatione 21. capite 14. & 23. Monachis oblectationis causa quandoque conceditur piscatio; Thomas Cantipratensis lib. 2. capite 25. *Mense Augusto familia circa messem instantius occupata, facto mane prandio, ego & diaconus, qui mecum religiose degebat, rete sumpsimus, & ut tempus deduceremus, ad piscinam late diffusam accessimus ad piscandum*. Remissionis causa quoque interdum monachis permittitur spatiari extra monasterium; idem Cantipratensis lib. 2. capite 36. *Juvenem igitur adultum abbas suus pro recreatione vel joco secum proficisci extra præcepit*. Etiam sanctimonialibus abbatissa duce id permissum; idem lib. 1. capite 10. de Geura abbatissa Vallis-floridæ: *Si moniales suas ad solatium educebat, in medio omnium considebat, & aliquid de Deo, vel scripturis, vel etiam de moribus proponebat*. Hujusmodi honestas remissiones probat Cassianus collatione 24. capite 21. exemplo & judicio Joannis Apostoli, qui venatori offenso, quod cum perdice luderet, respondit: *Cur arcum semper tensum*

Source : BIU Cujas

tenſum non circumfers ? Et ubi ab eo audivit, id caveri, ne nimio rigore ſolveretur : *Et nos*, inquit, *interdum animum relaxamus, ne nimia contentione frangatur.*

CAPUT XVI.

Balnearum & medicinæ uſus an probetur in monachis.

ETIAM leviores deliciæ vetantur in monachis, puta balneorum uſus; Hieronymus epiſtola ad ruſticum : *Balnearum fomenta non quærat, qui calorem corporis jejuniorum cupit frigore extinguere.* Sanctimonialibus propter ſexus infirmitatem ſemel in menſe balneorum uſum indulget Auguſtinus epiſtola 109. *Lavacrum etiam corporum uſuſque balnearum non ſit aſſiduus, ſed eo quo ſolet intervallo temporis tribuatur, hoc eſt, ſemel in menſe.* In Gallia balneorum uſus ægre ferebatur in ſacris virginibus : inter alia capita quæ objiciebantur abbatiſſæ monaſterii ſanctæ crucis Pictavienſis a Chrodielde, hoc erat unum e gravioribus, quod in balneo lavarentur incongrue : de quo ſeſe purgavit abbatiſſa apud Epiſcopos hac de cauſa congregatos ; teſte Gregorio Turonenſi lib. 10. capite 16. Benedictinis monachis vix licuit uti balneo, niſi infirmitatis cauſa, idque permittente abbate ; regula Benedicti : *Balnearum uſus infirmis quoties expedit offeratur ; ſanis autem, & maxime juvenibus, tardius concedatur.* Et capitulare Aquiſgranenſe can. 7. *Ut balnearum uſus in arbitrio prioris conſiſtat.* Non modo delicias corporis & oblectamenta balneorum exhorruere aſcetici legiſlatores, verum etiam vix tulere uſum medicinæ pro curatione morborum, magis de animæ, quam de corporis ſalute ſolliciti, vitæ contemptores, ac pene oſores. Monachis non fugiendum ſolatium medicinæ in morbis, ſed nimis non expetendum voluit Baſilius regular. fuſius diſputatarum capite 55. οὔτε οὖν φευκτέον πάντῃ τὴν τέχνην, οὔτε ἐπ' αὐτῇ πάσας τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἀκόλουθον. *Neque igitur fugienda penitus ars iſta eſt, neque rurſum omnia in ea ſalutis noſtræ præſidia collocanda.* Chryſoſtomus in primam ad Timothæum homil. 14. κἂν ἀῤῥωστήσῃ, ὦ δάκρυα, ὦ θρῆνος, ἀλλ' εὐχαὶ πάλιν· οὐκ ἰατρῶν χεῖρες, ἀλλὰ πίστις μόνη πολλάκις ἀπήλλαξε τὸν ἄῤῥωστον· εἰ δὲ καὶ ἰατρῶν δεηθείη, πολλὴ καὶ ἐνταῦθα ἡ φιλοσοφία, πολλὴ ἡ καρτερία. *Quod ſi quis infirmatus fuerit, non lamenta, non lacrymæ, ſed perpetuæ funduntur preces, non ibi medicorum operatur manus, ſed fides ſæpe ſola ſanavit infirmum : nempe & ſi opus fuerit medicis, magna & hic oſtenditur philoſophia, ingenſque oſtenditur tolerantia.* Uſum medicinæ ægre tolerarunt ciſtercienſes, valetudinem corporis ſoli Deo acceptam fieri volentes; Bernardus epiſtola 321. ad fratres ſancti Anaſtaſii : *Compatior utique, & multum ego compatior infirmitati corporum ; ſed timenda multo magis, ampliuſque cavenda infirmitas animarum ; propterea minime competit religioni veſtræ medicinas quærere corporales ; ſed nec expedit ſaluti, non de vilibus quidem herbis, & quæ pauperes deceant, interdum aliquid ſumere tolerabile eſt, & hoc aliquando ſolet fieri. At vero ſpecies emere, quærere medicos, accipere potiones, religioni indecens eſt, & contrarium puritati, maximeque ordinis noſtri, nec honeſtati congruit, nec puritati.*

Source : BIU Cujas

CAPUT XVII.

Vestis novitiorum & monachorum distincta : vestes variæ monachorum, colobium, cuculla, melote, maforte, analabus, pallium, floccus.

MONACHI, ut cæteras partes vitæ communis monachalis persequar, omnia habent communia, nihil proprium, ne vestem quidem, quam desumunt ex uno & communi vestiario ; Augustinus epistola 109. ad monachas quasdam : *Et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia, & distribuatur unicuique vestrum a præposita vestra victus & tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes, sed unicuique sicut opus fuerit.* Et infra : *Et sicut pascimini ex uno cellario, sic induamini ex uno vestiario.* De quo plura capite 1. hujusce libri. Olim novitii probationem implebant in veste sæculari, & professentes vestem mutabant ; Dionysius Areopagita ecclesiasticæ Hierarchiæ capite 6. Monachus dum initiatur, sacerdos signo crucis consignatum tondet, καὶ τῷ ἐσθῆτα πᾶσαν ἀπαμφίεσας ἑτέραν ἀμφιέννυσι, *omnique veste detracta eum alia induit.* Ambrosius epistola 36. de Paulino. *Et cum ipsi*, inquit, *capita & supercilia sua radant, si quando Isidis suscipiant sacra, si forte Christianus vir attentior sacrosanctæ religionis vestem mutaverit, indignum facinus appellant.* Hieronymus epistola ad Rusticum : *Vidi ego quosdam, qui postquam renunciavere sæculo, vestimentis dumtaxat & vocis professione, non rebus, nihil de pristina conversatione mutarunt.* Et idem epistola ad Paulinum : *Tunicam mutas cum animo.* Apud Græcos alia fuit vestis novitiorum, alia professorum. Novitiorum vestis erat rasa, unde ῥάσαν Græci vocabant, forte ut distingueretur a veste villosa. Euchologium in officio susceptionis novitii, ἀκολουθία εἰς ἀρχάριον ῥασοφοροῦντα. Aliter καμιλαύχιον, ut habetur in indice capitum Euchologii, ἀκολουθία γινομένη εἰς τὸ φορέσαι πνὰ ῥάσον μόνον καὶ καμιλαύχιον. Forte quod id genus vestis esset contextum pilis cameli. Inde forte camelaucum vestis pontificiæ genus : de quo Anastasius in Constantino : *Apostolicus Pontifex cum camelauco, ut solitus est Romæ procedere, a palatio egressus, in placidias usque, ubi hospitaturus erat, properavit.* Papias : *Camelaucus vestimentum Papæ.* ῥάσαν vocat quoque Nicetas in Manuele Comneno libro 7. τὸ μοναδικὸν σχῆμα ἤτησε, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὅδεν εὑρόντες πνὸς μοναχοῦ ῥάσα, περιδύουσι μὲν αὐτὸν, καὶ ἀπεκδύουσι τὰ μαλακὰ καὶ ἀρχικὰ ἄμφια. *Monasticum habitum postulavit, & qui circa illum erant, nescio ubi nacti vestem monachicam illi induxerunt, & vestes molles & regias detraxerunt.* Ita hunc locum tradit Meursius in lexico Græco Barbaro. Vulgata editio πνευματικωτέρας ἀμφιάσεως, *spiritualis vestis.* Schema monasticum, idest professorum, duplex erat : unum quod dicebatur τὸ μικρὸν σχῆμα, sive τῦ μανδύε ; alterum τὸ μέγα sive τὸ ἀγγελικόν. In utriusque susceptione varia officia distinxit Euchолog. ἀκολουθία τῦ μικροῦ σχήματος ἤτοι τῦ μανδύου. *Officium parvi habitus seu mandyi.* ἀκολουθία τῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος. *Officium magni & angelici habitus.* Et hoc est quod ἅγιον σχῆμα vocat Joannes Moschus limonarii capite 166. ὁ δὲ γέρων νουθετήσας αὐτὸν ἐποίησεν αὐτὸν μοναχὸν, παρασχὼν καὶ τὸ ἅγιον σχῆμα. *Senex vero exhortans illum fecit monachum, & sanctum ei habitum dedit.* ῥάσα erat vestis novitiorum : μικρὸν σχῆμα erat vestis, quæ tradebatur professuris antequam tonderentur, ut patet ex Euchologio. μέγα seu ἀγγελικὸν σχῆμα erat vestis, quæ deposito parvo habitu tradebatur professis in signum perfectionis & propositi angelicæ vitæ ducendæ : & hanc vestem prius solemniter impositam altari & benedictam tradebat abbas profitenti, ex Euchologio : & hoc est quod insinuat Isidorus Peluſiot. lib. 1. epistola 310. monachus quidam,

Source : BIU Cujas

quidam, inquit, ad nos venit, σχῆμα τὸ τῆς τιμίας σου φέρων δεξίας, καὶ ᾧ αὐτὸς οἶδας σφραγίζειν τοὺς ὑποφύτας σου, *habitum tuæ venerandæ ferens manus, & quo discipulos tuos consignare nosti*. Monachorum vestis non una & varia fuit pro diversitate instituti & regionum; Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum libro 1. capite 11. *Cæterum a nobis tenenda sunt illa tantummodo, quæ vel locorum situs vel usus provinciæ admittit: nam neque caligis nos, neque colobiis seu una tunica esse contentos hiemis permittit asperitas; & parvissimi cuculli velamen, vel melotis gestatio derisum potius quam ædificationem ullam videntibus comparabit*. Ægyptiorum patrum propriæ vestes fuere lebitus sive colobium, & cuculla & melotes; Hieronymus in præfat. in regul. Pachomii: *Nihil habent in cellulis præter psiathium, & quæ infra scripta sunt, duo lebitonaria, quod Ægyptiis monachis genus vestimenti est, sine manicis, & unum jam attritum ad dormiendum vel operandum, & amictum lineum cucullosque duos, & caprinam pelliculam quam melotem vocant, balteolum lineum, & gallicas, ac bacillum itineris socium*. Colobium vel lebitus, quod idem est, est linea vestis monachorum sine manicis vel abscissis manicis, ut expeditiores sint ad operandum, & soluti ad dormiendum; Palladius historiæ lausiacæ capite 38. φορέσωσαν δὲ ἐν ταῖς νυξὶ λεβιτῶνας λινοῦς ἐζωσμένοι. *Noctu autem gestent lebitones lineos succincti*. Sozomenus lib. 3. cap. 14. καὶ τοὺς μὲν χιτῶνας ἀχειριδώτους ἐνδεδύσκεσθαι. *Nam tunicis se induebant manibus carentibus*. Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 1. cap. 5. *Colobiis quoque lineis induti, quæ vix ad cubitorum ima pertingunt, nudas de reliquo circumferunt manus, ut amputatos habere eos actus, & opera mundi hujus suggerat abscessio manicarum, & ab omni conversatione terrena mortificatos eos velaminis linei doceat indumentum*. Rufinus de vit. patrum libro 1. capite 3. *Tabennensii appellantur, quibus usus est indui colobiis quasi saccis lineis*. Et idem capite 7. ejusdem libri: *Indumentum ejus stuppeum, collobium erat, quod apud illos lebites appellatur, & linteum quod collum & caput obvolveret*. Cuculla apud Ægyptios erat tegumentum capitis ad humeros usque demissum, quo utebantur monachi utriusque sexus. Cucullæ, quod est indumentum capitis infantile, a Pachomio datæ monachis suis tanquam pueris, ut puerilem simplicitatem a se desiderari intelligerent; Palladius historiæ lausiacæ cap. 38. Idem Dorotheus doctrin. 1. εἰσιόντες δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων τῆ Χριστοῦ κατὰ σάββατον καὶ κυριακὴν τὰς ζώνας λυέτασαν, καὶ τὴν μηλωτὴν ἀποτιθέσθωσαν, καὶ μετὰ κουκουλίου μόνου εἰσίτωσαν. κουκουλλία γὰρ αὐτοῖς ἐτύποσεν ἄμαλλα ὡς παιδίοις, ἐν οἷς καὶ καυτηρᾶς, τινὰς ταυροῦ διαπορφυρίου ἐκέλευσε τούτοις ἐνπίπτεσθαι. *Ingredientes ad communionem mysteriorum sabbato & dominica zonas solvant, & melotem deponant, & cum sola cuculla ingrediantur: fecit autem eis cucullas sine pilis tanquam pueris, in quibus etiam jussit imponi figuram crucis purpureæ*. Idem Sozomen. lib. 3. cap. 14. Eo se refert Hieronymus ad Eustochium: *Sunt quæ ciliciis vestiuntur, & cucullis fabrefactis, ut ad infantiam redeant, imitantur noctuas & bubones*. Virgines tonsas & cucullis caput velatas depingit Palladius capite 41. τῶν οὖν ἄλλων παρθένων τὸ σχῆμα τοῦτο χεκαρμένων ἐχουσῶν κουκουλλίαν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν. *Atque aliarum virginum erat hujusmodi habitus, ut essent tonsæ, & haberent cucullos in capite*. Formam & modum cucullæ typice describit Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 1. cap. 4. *Cucullis namque perparvis usque ad cervicis humerorumque demissis confinia, quibus tantum capita contegant, indesinenter diebus utuntur ac noctibus, scilicet ut innocentiam & simplicitatem parvulorum jugiter custodire etiam imitatione ipsius velaminis commoneantur*. Colobio & cucullæ superaddebatur melote, idest pellice, quæ ab humeris ad lumbos pertinebat: e pelle caprina contextam ponit Cassianus de institutione cœnobitar. lib. 1. cap. 8. *Ultimus est habitus eorum pellis caprina, quæ melote vel pera appellatur & baculus, quæ gestant ad imitationem eorum, qui professionis hujus præfiguravere lineas in veteri testamen-*

Source : BIU Cujas

to. Melotes e pelle ovilla, quod convenientius est nomini rei (melotes enim Græco μῆλον, ideſt ovis, deduci conſtat) geſtabant Pachomiani; Palladius hiſtoriæ lauſiacæ capite 38. ἕκαστος αὐτῶν ἐχέτω μηλοτὴν αἰγίαν εἰργασμένην λευκὴν. *Habeat unuſquiſque ex his pellem caprinam albam elaboratam.* Antonium uſum pellicea ab Athanaſio accepta, refert ipſe Athanaſius in ejus vita, & Palladius capite 26. Pelliceum ependyten, qui idem eſt cum melote, ex dono Antonii geſtaſſe Hilarionem teſtis Hieronymus in ipſius vit. *Igitur ſacco tantum membra coopertus, & pelliceum habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiſcenti dederat.* Etiam beatum Benedictum melote uſum refert Gregorius libro 2. dialog. capite 7. Monachi Ægyptii exemplo Heliæ Thesbytis pellibus amicti in ſignum mortificationis, quod pellibus demortuis induerentur, ex regula Pachomii, quam tradit Sozomenus libro 3. capite 13. Idem Iſidorus Peluſiot. libro 1. epiſtola 427. ad Nilum monachum: τὰ τῶν μηλωτῶν περιζώματα μόνοις τοῖς τῷ σάρκα νεκρώσασιν ἀνδρείως περίκειται, σημεῖα ὄντα νεκρώσεως. *Ovillarum pallium lumbaria ſolis iis, qui carnem ſuam enecarunt, imprimuntur ut ſigna mortificationis.* Maforte erat palliolum monachorum caput & humeros tegens, aliud a cuculla; Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum libro 1. capite 7. *Poſt hæc anguſto palliolo tam amictus humilitatem, quam vilitatem pretii compendiumque ſectantes, colla pariter atque humeros tegunt, quæ mafortes tam noſtro quam ipſorum nuncupantur eloquio: & ita planeticarum atque birrorum pretia ſimul ambitionemque declinant.* Maforte uſi monachi utriuſque ſexus; Gregorius Turonenſis libro 10. capite 15. *De palla quod reputarent, protulit monacham nobilem, quæ ei mafortem holoſericum, quem de parentibus detulit, muneris cauſſa conceſſerint.* μαφόριον vocat Baſilius vel alius quiſquis auctor eſt de pœnis in monachos delinquentes capite 7. εἴ τις ἄνευ μαφορίου ποιεῖ ἔργον, γενέσθω ἀπόλογίας. *Si quis abſque capitis velamine opus faciat, careat benedictione.* Alii mavortem; Hieronymus ad Euſtochium: *Et per humeros hyacinthina lana mavorte volitans.* Præter colobium, cucullam & melotem ſeu pelliceam, Ægyptii monachi habebant aliud veſtis genus, quod Græci vocant ἀνάλαβον, ſuperhumerale; Dorotheus doctrin. 1. de renunciatione: τὸ σχῆμα ὃ φοροῦμεν, κολόβιον ἐστι, μὴ ἔχον χαρίδια, καὶ ζώνη δερματίνη, καὶ ἀνάλαβος, καὶ κουκούλιον. *Habitus noſter is eſt, tunica abſque manicis, & zona pellicea, analabus & cucullus.* Quæ forma eſſet analabi, nempe in modum crucis ſuper humeros, exponit idem infra eodem loco: ἔχομεν καὶ ἀνάλαβον. ὁ ἀνάλαβος τίθεται σταυροειδῶς, ἐπὶ τοὺς ὤμους ἡμῶν τιθέντες τὸ τοῦ σταυροῦ τὸ σύμβολον βαστάζομεν. *Habemus & analabum, analabus ſeu ſuccinctorium in crucis modum ponitur; ſuper humeros autem noſtros crucis ſignum deferimus.* Succinctorium ſeu rebrachiatorium vocat Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum lib. 1. capite 6. *Geſtant etiam veſticulas duplices laneo plexas ſubtegmine, quas Græci ἀναλάβους, nos vero ſuccinctoria ſeu redimicula, vel proprie rebrachiatoria poſſumus appellare, quæ deſcendentia ſumma cervicis, & a lateribus colli diviſa, utrarumque alarum ſinus ambiunt, atque hinc inde ſuccingunt, ut conſtringentia latitudinem veſtimenti ad corpus contrahant, atque conjungant, & ita conſtrictis brachiis impigri ad omne opus expeditique reddantur.* Analobum καπανώτιον appellat S. Ephrem doctrin. var. capite 88. *Arbitror conducere monacho, maxime novitio, non exire cella ἄτερ καπανωτίου, ſine ſuperhumerali*, ut vertit Voſſius. Apud Græcos & orientales pallium erat propria veſtis monachorum, unde ex concilio Gangrenſi canone 12. *Si quis propoſito religionis utatur pallio περιβολαίῳ, & ex eo quaſi ſanctificatus condemnet eos, qui byrros geſtant,* (id nomen pileo ſæcularium) *ſit anathema*, can. *ſi quis virorum* 30. diſtinct. Et monachi propter amictum pallii, quod erat indumentum Græcorum, Romæ notabantur ut Græculi; Hieronymus ad Marcellam: *Si tunica non canduerit, ſtatim illud e trivio: Impoſtor & Græcus eſt.* Necnon monachi de nigro pallio notabantur a paganis; Eunapius in Ædeſio:

τυραν-

Source : BIU Cujas

τυραννικὴν γὰρ εἶχεν ἐξουσίαν τότε πᾶς ἄνθροπος μέλαναν φόρον ἐνδῦσα, καὶ δημοσίᾳ βουλόμενος ἀσχημονεῖν. *Tyrannicam obtinebat auctoritatem quivis atram veſtem indutus, quique in publico ſordido habitu ſpectari volebat.* Monachi utriuſque ſexus apud Græcos nigro pallio induti paſſim memorantur. Suborta ſeditione Conſtantinopoli in monachos, quod pulſo Joanne Chryſoſtomo eccleſias occupaſſent, interfecti omnes, ὅσοι φαιᾶς ἔτυχον ἐνδῦσιν ἐμφιεσμένοι, *quicumque pullis induti erant veſtibus*, ut refert Zozimus libro 5. Zonaras in Irene & Conſtantino meminit Mariæ Conſtantini uxoris, quæ a viro repudiata, nigrum pallium ſumpſiſſet. μοναζούσης ἄμφια μέλανα. Et idem in Michaele Rangabe memorat Theophanonem Stauracii conjugem, κατεῖσαν τῷ κόμῳ, καὶ μέλαναν ἐνδυσαμένῳ στολήν. Manuelem Comnenum in extremis nigra veſte, quæ erat monachica, indutum refert Nicetas in ejus vit. libro 7. ἢ τῆς πνευματικωτέρας ἀμφιάσεως ἐχούσης τὸ ἀπαράσκευον τριβωνίου μέλανος, &c. *Et ſpiritualem veſtem nigro panno omnis ornatus expertem.* Gregorius Nazianzenus oratione 14. δὲ τὸ αὐτὸ ἀμπεχομένων φαιὸν ἢ μέλαν τριβώνιον ἁ σεμνότης βίου προβάλλεται. *Idem pallium fuſcum vel nigrum habentium vitæ ſanctitas ſignatur.* Syneſ. epiſtola 146. ad Joannem Monachum: καὶ φαιὸν τριβώνιον ἀμπέχεσθαί σέ φησιν. *Et fuſco pallio te veſtitum eſſe dixit.* Hinc monachos qui ſolo pallio & promiſſa barba monachos ementiuntur, ridet Iſidorus Peluſiota libro 1. epiſtola 92. εἰ δὲ τρίβωνα, καὶ ὑπύνλω, καὶ βάκτρον ἀρκεῖν ἡμεῖν πρὸς ἐξάνυσιν τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας οἰόμεθα. *Quod ſi pallium & promiſſam barbam & baculum ad angelicam vitam omnibus partibus explendam nobis ſufficere arbitramur.* Etiam in Africa palliati monachi non ſine ludibrio viſi; Salvianus libro 8. *Intra Carthaginis muros palliatum & pallidum, & reſciſis comarum fluentium jubis, uſque ad cutem tonſum videre tam infelix ille populus quam infidelis ſine convicio atque execratione non poterat.* In Gallia etiam monachos pallio uſos notum eſt; Severus Sulpitius epiſtola ad Baſſulam ſocrum ſuam: *Agebat ante ſe paſtor extinctus greges ſuos, ſanctæ illius magnitudinis pallidas turbas, agmina palliata.* Sidonius libro 4. epiſtola 9. *Novoque genere vivendi monachum complet, non ſub palliolo, ſed ſub paludamento.* Benedictinorum veſtes propriæ tunica, cuculla & ſcapulare; Benedictus regul. capite 55. *Nos mediocribus locis ſufficere credimus monachis per ſingulos cucullam & tunicam & cucullam in hieme villoſam, in æſtate puram aut vetuſtam, & ſcapulare propter opera.* Tunica eſt interior veſtis ſtrictior, habens manicas, cui ſuperponebatur cuculla; vita Bernardi lib. 2. capite 8. *Adhærebat carni ejus lanea tunica, & diebus & noctibus cuculla veſtitus ſic ibat, ſic cubabat.* Guibertus hiſtoriæ Hieroſolymitanæ lib. 2. capite 8. *Petrus eremita lanea tunica ad purum, cucullo ſuper utriſque talaribus, byrro deſuper induebatur brachiis minime, nudipes autem.* Cuculla eſt veſtis propria monachorum, quam ab abbate profitentes ſuſcipiebant; can. *præſens*, 20. quæſt. 3. Hinc poſt profeſſionem monachi per triduum cuculla opertum caput habebant; capitulare Aquiſgranenſe anno Chriſti 817. canon. 35. *Ut monachus profeſſione facta tribus diebus cuculla coopertum habeat caput.* Hinc & ſuſcepto in novitium, mox ut apparuit eum eſſe profeſſum nigri ordinis, abbas cappam illi mutavit in cucullam; Cæſarius de miraculis lib. 4. capite 91. *Suſceptus a domino Giſilberto abbate in novitium, mox ut eum per confeſſionem cognoverat nigrum monachum fuiſſe, cappam illi mutavit in cucullam.* Hinc & cuculla eſt præcipuum inſigne monachorum: cujus rei argumentum eſt, quod ſi canonicus regularis migraverit ad monachos, revocatur, & in pœnam defectionis memorialem deinceps cucullam geſtat, & ultimus in choro ſtat, ex decreto Urbani II. can. *mandamus*, 19. qu. 3. cap. *intelleximus*, *de ætat. qualit. & ordin. præficiend.* Et cucullatus pro monacho accipitur; Petrus Cellenſis lib. 7. epiſtola 14. *Mundus plenus eſt cucullatis, & pene vacuus monachis.* Et cucullæ ſuſceptio in monachis ſui deditio eſt; Anſelmus libro 2. epiſtola 23. *Noſtrum utique ſemper eſt conſilium*,

Source : BIU Cujas

ut nullum ante illam sui deditionem, quam per cucullæ spontaneam acceptionem facit, si ad aliud monasterium ire voluerit, invitum teneamus. Olim cucullus erat indumentum capitis; Juvenal. satyr. 8.

Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

Idque ad usum utriusque sexus, idem satyr. 3.

Ausa palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos.

Et sagis rusticorum addebatur cucullus ad arcendam injuriam tempestatum; Columella lib. 11. capite 1. *Pellibus manicatis, & sagatis cucullis.* Inde ob vilitatem vestitus cuculla facta est vestis monachorum. Apud Ægyptios patres cuculla erat tantum indumentum capitis: sed a temporibus Benedicti patris cuculla a capite demissa est ad humeros & ima corporis; capitulare Aquisgranense can. 21. *Ut mensura cucullæ duobus consistat cubitis.* Cucullam ad pectus pertinentem depingit Cæsarius de miraculis libro 3. capite 25. *Cucullam supra pectus suum palpavit, quam totam invenit madidam.* Tandem ita placuit usus cucullæ, ut producta fuerit ad talos usque, uti videtur hodie. Inde, ut opinor, orta est distinctio cucullæ a flocco: & cucullæ appellatione cœpit intelligi vestis monachorum quæ corpus ambiebat: & flocci nomine pars cucullæ quæ caput tegebat, idest capitium seu caputium, quod forte contexeretur e floccis, qui sunt capita lanei velleris; de quibus Cornelius Celsus libro 2. capite 6. *In veste floccos legit, fimbriasve diducit.* Et Terentius in Adelphis: *Aut enim stipulam aut floccum moverat aut summum digitum.* Et ita floccellum pro ea parte cucullæ, quæ caput obvelat, sumpsisse videtur Goffridus Vindocinensis libro 2. epistola 7. *Domnus Ernaldus, quem decanum vestrum dicitis, si sibi secundum justitiam placuisset, teste flocello de capite suo, potius in nostra quam in vestra sorte manere debuisset.* Alii floccum a cuculla vestem diversam faciunt; Ingulphus in chronic. Croyland. *Induit omni anno totum conventum cum secta sua de tunicis, omni altero anno de cucullis, & omni tertio anno de floccis.* Anonymus de gest. Episcoporum & abbat. Turonens. in abbate 19. *Et insuper ordinavit, quod floccum cum cuculla portaremus, sicut modo deferimus.* Varia fuit acceptio flocci & cucullæ pro diversitate regionum: quo circa Clemens V. in concilio Viennensi in ordinandis rebus monasticis, quo dubitandi circa hæc materia tolleretur, declaravit cucullam esse vestem monachorum, longam & amplam, manicas non habentem; floccum vero vestem longas & amplas habentem manicas; Clementina *ne in agro*, §. *statuimus*, *de statu monachor.* Præter floccum & cucullam pelliceis usi benedictini, licet de his nihil traditum sit in regula: nimirum pro regula eis fuit exemplum patris Benedicti, quem pellicea usum testatur Gregorius lib. 2. dialog. capite 7. Cistercienses pellicearum usum cluniacensibus objiciebant, quibus respondet Petrus Cluniacensis lib. 1. epistola 28. *Sed si nos pelliciis utendo, quoniam de eis regula reticet, prævaricamur, prævaricamini nobiscum & vos, qui simplici flocco & cuculla contenti esse non vultis, & ultra regulæ metas, quæ nihil de his loquitur, multiplices & quotquotlibet tunicas induitis, & eas absque aliqua discretione fertis.* Armanno monacho griseam pelliceam se obtulisse testatur Gosfridus abbas Vindocinensis lib. 1. epistola 12. ad Callixtum II. *Armanno monacho Romæ pro ejus amore servivi, & cum apud Turonum nocte nudatus esset a furibus, non dimidiam vestem, ut beatus Martinus, sed grisiam pelliciam, atque varias pelles obtuli patri meo.*

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT XVIII.

Monachi alii nudipedes, alii ſandaliis uſi. Evectio monachorum in mulis & aſinis.

QUo cuncta congruant in monachis, veſtem rudem & aſperam ſequitur nuditas pedum ſeu diſcalceatio. Veteres monachi, alii nudis pedibus incedebant, & nudipedalia exercebant, ut ait Caſſianus collatione 24. cap. 10. *Certi etenim ſumus tam præſentis hujus habitus vilitatem, quam quotidiana hæc nupipedalia in illorum vicinia, nullatenus exercere nos poſſe.* Idem Ambroſius vel alius quiſquis auctor eſt, in 1. Cor. capite 12. *Simili modo & quidam fratrum cum ſint egeſtate & habitu inhoneſti, non tamen ſunt ſine gratia, propter quod membra ſint corporis noſtri: nam ſolent ſuccincti pede nudo veſticula tetrica incedere. Quamquam ergo videantur contemptibiles, magis honori ſunt, quia ſolent vitam habere mundiorem.* Nudos pedes & apoſtolicis ſimiles monachis ponit Gregorius Nazianzenus orat. 12. πόδες γυμνοὶ, καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς ἑπόμενοι. *Nudi pedes, & apoſtolicis ſimiles.* Epiphanius in ſynopſi fidei artic. 23. ἄλλοι δὲ οὐδὲ ὑποδεννύνται. *Alii nudis pedibus incedunt.* Alii caligis, ideſt ſandaliis ſeu ſoleis, quibus ſola pedis planta defenditur, ſuperiore parte nuda & intecta, utebantur, rejecto uſu calceorum, quaſi interdicto Apoſtolis & eorum ſectatoribus, ideſt monachis, & aliis perfectioris vitæ cultoribus; idem de inſtitutione cœnobitarum lib. 1. capite 10. *Calceamenta vero velut interdicta evangelico præcepto recuſantes, cum infirmitas corporis, vel matutinis hiemis rigor, ſeu meridiani æſtus fervor exegerit, tantummodo caligis ſuos muniunt pedes*, &c. Et quidem uſum ſandaliorum in monachis utriuſque ſexus obſervo. Hinc monaſtrias Alexandrinas ſandalarias vocat Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſtola 87. μοναστρίαις Ἀλεξανδρίναις σανδαλαρίαις. Nec miremur nudipedes monachos veræ philoſophiæ ſectatores. Inter philoſophos gentilium celebratur Proæreſius ſophiſta ἀνυπόδητος, *incalceatus*; Eunapio in ejus vita. Inter Judæos unus e prophetis Iſaias diſcalceatus & nudus captivitatem populi prænunciavit; Iſaiæ 20. Infirmitati multorum obſecundans Benedictus, uſum ſandaliorum ſeu caligarum ſuis permiſit; regul. capite 55. *Indumenta pedum pedules & caligas.* Exemplo apoſtolorum ſandaliis uſi monachi: Apoſtolos enim ſandaliis uſos indicat Matthæus capite 6. *Sed calceatos ſandaliis.* Unde & Petro dixit angelus, act. 12. *Calcea te caligas tuas*; Græci σανδάλια. Sylvanus Epiſcopus adeo ſimplicitatis amans fuit, ut ſandaliis fœneis publice uteretur, ἀπὸ χαλκίνων σανδαλίων; Socrat. lib. 7. capite 30. Nicephorus Calliſt. lib. 14. capite 39. Veteres monachi humilitatis per omnia cultores, pedes ibant, & iter ineuntes ſumebant peram & baculum; Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum lib. 1. capite 8. *Ultimus eſt habitus eorum pellis caprina, quæ melotes vel pera appellatur, & baculus: quæ geſtant ad imitationem eorum qui profeſſionis hujus præfiguravere lineas in veteri teſtamento.* Idemque collat. 11. capite 3. *Sumpto itaque baculo & pera, ut illis cunctis viam ingredientibus monachis moris, ad civitatem nos ſuam, ideſt parephyſim, itineris dux ipſe perduxit.* Benedictini, ex quo affluxere opes, cœpere in mulis equitare; Petrus Cluniacenſis abbas lib. 1. epiſtola 27. *Dum cum domino Vizeliacenſi abbate armatis hoſtibus pro pace ſociorum obvius occurriſſem, primo impetu mula noſtra ictu lanceæ confoſſa in partem cedere coacta eſt.* Et hoc eſt quod cluniacenſibus objicit Bernardus in apolog. ad Willelmum abbatem: *Putaſne ibi cuiquam ducentorum ſolidorum mula parabatur ad equitandum?* Immo & numeroſo equorum ſtipatu uti non erubuerunt, quod aliquatenus emendatum eſt; Robertus Montenſis in ſupple-

Source : BIU Cujas

ment. Sigebert. ad ann. 1180. *Walterius Cluniacenſis abbas priorem de ſtallo depoſuit, qui ſolebat ducere in comitatu ſuo quadraginta equos, & juſſit ut eſſet contentus tribus equitibus.* Fratres prædicatores & minores pedibus ire eorum inſtituti eſt. Hinc Alcydis abbatiſſa Vallis-Ducis inſimulata quod fratres prædicatores & minores mollius tractaret, apud Thomam Cantipratenſem lib. 2. capite 10. *Fratribus*, inquit, *pedes egredientibus, & in cœno lubricatis concedo veſtes mundas & tunicas, ut nocte poſſint quieſcere: Monachi autem noſtri equites vadunt, & in manticis ſuis tunicas & veſtes portant.* De quodam priore prædicatorum narratur, quod jejuniis & laboribus attritus vix aſino vehi ſuſtinuerit; idem Cantipratenſis lib. 2. capite 1. *Hic poſtmodum multis jejuniis & laboribus fatigatus, præ nimia debilitate eques ire compulſus eſt, ſed tamen aſino uſus eſt pro vectura. Hic ſemel ſtans in provinciali capitulo coram diffinitoribus & prioribus ſe accuſaturus, audivit aſinum ſuum hinnitu, ut ſolent, horrido vociferari, & dixit: Ecce, fratres, aſinus meus accuſat me, quod non ſum dignus tenere prioris officium, qui invalidus ire pedes, contra ordinem ſubvehor dorſo ejus.*

CAPUT XIX.

Benedictini monachi nigri: Ciſtercienſes albati, tum griſei.

VETERUM monachorum pellis nigra aut pulla ſeu fuſca fuit, quia eſt habitus pœnitentium. Hunc colorem ſuorum veſti impoſuit benedictus, licet de colore veſtium nihil exprimatur capite 55. ipſius regulæ. Benedectini ex veteri inſtituto magis quam ex regula nigrum colorem in veſtibus aſſumpſerunt in ſignum humilitatis & paupertatis: nigra enim veſtis erat ſchema egentium; Gregorius Turonenſis lib. 1. hiſtoriæ Francor. capite 17. *Et aſpiciens eam in veſte nigra, ſenio jam provectam, putavit eſſe unam de egentibus.* Ciſtercienſes licet Benedicti regulam ſecuti ſint, ejuſque ſtrictiorem obſervantiam profeſſi ſint, albam veſtem diſtinctionis cauſa ſuſceperunt: unde benedictini nigrorum monachorum, ciſtercienſes alborum nomine audiri cœpere; Ordericus Vitalis lib. 8. ad ann. 1094. *In ſaltibus & campeſtribus paſſim conſtruuntur cœnobia, noviſque ritibus variiſque ſchematibus trabeata peragrant orbem cucullatorum examina. Albedine in habitu ſuo præcipue utuntur, qua ſingulares ab aliis notabileſque videantur. Nigredo in pleriſque locis ſanctæ ſcripturæ humilitatem deſignat, quem idcirco colorem religioſorum fervor hactenus gratanter geſtat: nunc autem nigredinem, qua priſci patres, tam regulares clerici in cappis, quam monachi in cucullis, ob humilitatis ſpecimen uſi ſunt, moderni tanquam ob majoris juſtitiæ oſtentationem abjiciunt: inuſitata quoque pannorum ſectione ſuorum ab aliis diſcrepare appetunt.* Inde benedictinos nigros monachos paſſim appellitat Cæſarius ciſtercienſis libro 4. capite 15. *Nobilis quidam monaſterium in Francia expoliavit, erat autem de ordine nigrorum.* Et capite 46. ejuſdem libri: *Abbas quidam nigri ordinis modo monachus in ordine noſtro, narravit mihi*, &c. De his Romanum ſeu carmen eroticum quod vocant roſæ:

Aynſi a celluy plus de peine,
Qu'aucun Hermite, ne blanc Moine.

Inde e varietate ſchematis orta eſt æmulatio inter cluniacenſes & ciſtercienſes; de qua Petrus Cluniacenſis lib. 1. epiſtola 28. ad Bernardum abbatem Clarevallenſem: *Et vos ſancti, vos ſingulares, vos in univerſo orbe vere monachi, aliis omnibus falſis & perditis, ſecundum nominis interpretationem, ſolos nos inter omnes*

Source : BIU Cujas

nes constituitis : unde & habitum insolitum coloris prætenditis, & ad distinctionem cunctorum totius fere mundi monachorum, inter nigros vos candidos ostentatis. Et certe hæc vestium nigredo antiquitus humilitatis causa a patribus inventa, cum a vobis rejicitur, meliores vos ipsis candorem inusitatum præferendo judicatis. Et Petrus Cellensis lib. 8. epistola 9. *Forte dicitis : Quid ad te de clarevallensibus, cum Samaritani non contantur Judæis, & nigra Æthiopissæ facies & vestis differat ab illa veste & facie, quæ apparuit Apostolis in transfiguratione Domini?* Postea cistercienses floccos griseos sumpsere : inde grisei monachi dicti, & ex paritate vestium nata est discordia inter cistercienses & fratres minores; Paulus Langius in chronic. Citizens. *Anno Domini* 1275. *grisei monachi cistercienses videlicet, in concilio ordinis generali cistercienſi in archisterio celebrato, statuerunt contra minores fratres, quod nusquam ad hospitia deberent suscipi vel admitti, nec in curiis vel grangiis eorum, & forsan ob decretum supradicti Gregorii Papæ,* (ideſt decretum Gregorii IX. in concilio Lugdunensi de ordinibus mendicantium ad duos redigendis) *vel parilitatem coloris : antiquitus enim & ipsi cistercienses floccos gesserunt griseos, ut usque hodie in monialibus eorumdem cernitur & observatur, quæ omnes cucullis utuntur griseis.* Secutis sæculis orti sunt varii ordines variis vestibus distincti. Immo & aliquando ipsi Pontifices mutavere vestem religiosorum, ut Martinus IV. Pontifex carmelitarum cappas, quæ erant stragulatæ & byrratæ, ideſt variæ & villosæ, mutavit in albas; Thomas Walsingan in Eduardo I. ad ann. 1282. *Hic Martinus Papa cappas fratrum carmelitarum mutavit in album, quæ prius erant stragulatæ & birratæ.* Inde carmelitas bariatorum nomine intelligit Romanum seu eroticum carmen quod vocant rosæ.

Les Cordeliers & les Barrez,
Tant soient-ils gros & quarrez.

CAPUT XX.

Ne monachi vestem deponant : Monachi Episcopi facti vestem non mutant.

RELIGIOSI semper debent gestare religionis habitum, nec in scholis vel alibi eum dimittere licet, ne eis detur materia evagandi; cap. *ut periculosa ne clerici vel monachi* in 6. nec in lectulo etiam ob ægritudinem; can. *viduæ* 20. qu. 1. can. *sanctimonialis* 23. distinct. Idem jussit regula Benedicti capite 22. *Ut fratres vestiti dormiant, ut parati & expediti sint ad surgendum dato signo ad opus Dei*, ideſt ad nocturnas vigilias. Sic in cuculla cubabat Bernardus abbas clarevallensis, secundum regulam; ipsius vita lib. 2. capite 8. *Adhærebat carni ejus lanea tunica, & diebus & noctibus cuculla vestitus sic ibat, sic cubabat.* Ideo cum monachi ob delictum e monasterio ejiciuntur, caputium, quod est capitis indumentum, eis abscinditur; Ordericus Vitalis lib. 1. de monacho Nicensi furace : *Sed postea more canis ad suum vomitum reversus est : unde capitium illi abbas Theodoricus abscidi fecit, eumque de cœnobio expelli.* Et monachi etiam in morte non deponunt habitum, & cum eo sepeliuntur; Vita D. Gosuini lib. 2. capite ultimo : *Lavatur itaque corpus exanime, deinde vestitur cuculla monachali, ornamentis desuper sacerdotalibus operitur.* Adeo vestis monachalis semel suscepta dimitti non potest, monachus etiam Episcopus factus vestem non mutat. Ex concilio generali Constantinopolitano inito anno Christi 896. sub Adriano II. act. 10. can. 27. & ex concilio generali Lateranensi habito sub Innocentio III. cap. pen. *de vit. & honest. clericor.* Sic Basilius ex monacho Episcopus factus vestem non mutavit; Gregorius Nazianzenus orat. 20. in ipsius funere : ἡ τούτῳ τείχινον ἔσθημα. *Eique*

Source : BIU Cujas

vestis aspera. Idem colligimus ex epistola ipsius Basilii 79. ἡγούμην αὐτάρκη μηνύματα εἶναι τῆς ταπεινοφροσύνης τὸ ταπεινὸν τοῦ ἐνδύματος, καὶ ἤρκει μοι πρὸς πληροφορίαν τὸ παχὺ ἱμάτιον, καὶ ἡ ζώνη, καὶ τῆς ἀδεψήτου βύρσης τὰ ὑποδήματα. *Satis indicii ad declarandam animi humilitatem esse putavi, si humili veste induerer, sufficereque mihi ad faciendam ejus rei fidem, crassum & rude pallium & zonam & e rudi corio calceamenta*. Gregorius ipse Nazianzenus ex monacho factus Episcopus vestem non mutavit; testatur ipse de se orat. 25. ἡ καὶ τῆς ἐσθῆτός μου τὸ τρίχινον αἰπάσῃ, καὶ τοῦ προσώπου τὴν θέσιν ὐκ εὐφυῶς ἔχουσαν; *An mihi quoque vestis asperitatem objicis, vultusque situm haud satis elegantem?* Vestem non mutavit & Martinus ex monacho Turonensis Episcopus, qua deceptis militibus, qui fiscali rheda vehebantur, ab his male acceptus in via publica; Severus Sulpitius dialog. 2. capite 4. de ejus virtutibus: *Interim per aggerem publicum plena militantibus viris fiscalis rheda veniebat: sed ubi Martinum in veste hispida, nigro pendulo pallio circumtectum, contigua de latere jumenta viderunt, paululum in partem alteram pavefacta hæserunt*, &c. Vestem non mutasse Martinum Episcopum factum, apertius testatur idem lib. 1. de ejus vita: *Eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas erat: atque ita plenus auctoritatis & gratiæ implebat Episcopi dignitatem, ut non tamen propositum monachi virtutemque desereret*. De Fulgentio Ruspensi Episcopo ex monacho fertur in ejus vita jan. 1. quod orario, sicut Episcopi, numquam utebatur, sed pelliceo cingulo, tanquam monachus. Ansbertum ex abbate Fontanellensi Rothomagensem Episcopum vestem non mutasse refert Jonas in vita sancti Wlfrani mart. 20. Monachi debent uti veste viliori & nativi coloris lanæ; Beda in vita sancti Cuthberti capite 16. apud Surium 20. martii: *Unde usque hodie in eodem monasterio, exemplo ejus observatur, ne quis varii aut pretiosi coloris habeat indumentum: sed ea maxime vestium specie sint contenti, quam naturalis ovium lana ministrat*. Monachos qui pulcriorem colorem vestium affectabant, sugillat Bernardus in apolog. ad Willelmum abbatem: *Putasne ibi cuiquam galabrunum aut issembrunum quærebatur ad induendum?* Sanctimoniales tamen nigro vel purpureo pallio velari sinit concilium Toletanum X. can. 4. *Ut autem deinceps nihil devocetur in dubium, pallio purpureo vel nigri coloris caput contexat ab initio susceptæ religionis*. Monachis etiam non licet mutare vestem in aliam. Sanctimoniales donatistarum, quod mitellas mutarent in alias, increpat Optatus Milevitanus lib. 6. *Jam illud quam stultum, quam vanum, quod ad voluntatem & quasi ad dignitatem vestram revocare voluistis, ut virgines Dei agerent pœnitentiam, ut jam dudum professæ signa voluntatis capitibus postea vobis jubentibus immutarent, ut mitellas alias projicerent, alias acciperent*. Monachos Gallos e monasteriis pulsos hostili vi Normannorum, quod attritis vestibus vestem cæruleam seu blavam, quæ erat familiaris ea ætate, notat Joannes monachus vitæ sancti Odonis lib. 3. init. *Fracta tandem vestimenta, cum quibus de monasterio exierunt, denuo non induebantur similia, sed colorata, quæ nos vulgo dicimus blava*. Monachis etiam non licet uti orario, quod est proprium clericorum: nec tzangis, quod est barbarici calceamenti genus; synodus Aurelianensis I. can. 22. *Monacho uti orario in monasterio, vel tzangas habere non liceat*; can. *monacho*, 27. qu. 1. Monachi & canonici regulares debent uti suo quisque habitu: & quod in cap. *Deus qui, de vit. & honestat. clericor.* præcipitur, ut monachi & canonici regulares eodem habitu utantur, pertinet ad Livoniam, quæ regio erat de novo ad fidem conversa, ne populi in fide recentes varietate vestium offenderentur. Laicis & scœnicis non licet uti schemate monachi vel ascetriæ, vel imitari vel illudere; novell. Justin. 123. capite ultim.

CAPUT

CAPUT XXI.

Monachi alii comati, alii rasi, alii tonsi in modum coronæ.

MONACHI veteres, alii erant comati, quod genus monachorum erat ignobilius, & existimatione hominum deterius; Epiphanius hæres. 80. ἀλλὰ καὶ ἄλλῳ τύπῳ προελήφθησαν οἱ αὐτοὶ τίμιοι ἡμῶν ἀδελφοὶ, οἱ κατὰ Μεσοποταμίαν ἐν μοναστηρίοις ὑπέρχοντες, ἅτινα μάνδρας καλουμένας κώμας γυναικᾶς προβαλλόμενοι, καὶ σάκκῳ προφανεῖ ἐπεισδόμενοι. *Est & alia quædam vivendi forma, quæ istiusmodi venerandi nostri fratres utuntur, qui in Mesopotamia in monasteriis, quæ mandras appellant, domicilium fixerunt, qui & comas muliebrem in modum promittunt, & cilicium propalam affectant.* Idem in Synops. fidei art. 23. ἤρεσε δὲ παισὶ καὶ κόμας ἔχειν τειχῶν. *Nonnullis vero prolixior coma placuit.* Hieronymus ad rusticum: *Videns nonnullos accinctis renibus, pulla tunica, barba prolixa, a mulieribus non posse discedere.* Augustinus de opere monachorum capite 31. *Nam & hoc quo pertinet, quæso, tam aperte contra Apostoli præcepta comari, an ita vacandum est, ut nec tonsores operentur; an quia evangelicas volucres imitari se dicunt, quasi depilari timent, ne volare non possint: vereor in hoc vitio plura dicere propter quosdam crinitos fratres, quorum præter hoc multa & pene omnia veneramur. Illi enim venalem circumferentes hypocrisim, timent ne vilior habeatur tonsa sanctitas quam comata, ut videlicet, qui eos videt antiquos illos, quos legimus, cogitet Samuelem & cæteros, qui non tondebantur.* Hinc pallio & promissa barba monachum fieri negat; Isidorus Pelusiota lib. 1. epistola 220. ἐκ ἔστιν ἀσκήσεως πλεροφορία τρίβωνος καὶ ὑπήνης ἐπεύδιξις. *Religiosæ vitæ non est perfectio pallii ac promissæ barbæ ostentatio.* Alii erant attonsi, & id genus tonsuræ in monachis probat Gregorius Nazianzenus orat. 12 κουρᾷ σύμμετρος, *moderatæ tonsura.* Alii severiorem disciplinam profitentes erant tonsi & rasi ad cutem usque, quod erat schema pœnitentium. Tales visi sunt monachi in occidente, ut in Italia, Africa & Gallia; Paulinus epistola 7. ad Severum: *Nos adeant & revisant conservuli & compallidi nostri, non vestibus pictis superbi, sed horrentibus ciliciis humiles, nec chlamyde curtalini, sed sagulis palliati, nec baltheo, sed reste succincti, nec improba attonsi capitis fronte criniti, sed casta informitate capillum ad cutem cæsi, & inæqualiter semitonsi, & destituta fronte prærasi.* In Africa vix ferebantur a plebe monachi tonsi & rasi; Salvianus lib. 8. *Intra Carthaginis muros palliatum & pallidum, & rescisis comarum fluentium jubis, usque ad cutem tonsum videre tam infelix ille populus quam infidelis, sine convicio atque execratione non poterat.* In Gallia monachi erant brevi coma & prolixa barba spectabiles, qui erat cultus clericorum & pœnitentium; Sidonius lib. 4. epistola 24. *Habitus viro, gradus, pudor, sermo religiosus, tum coma brevis, barba prolixa: cum surgeremus clam percontor astantes, quod genus vitæ de tribus arripuisset ordinibus, monachum ageret, an clericum, pœnitentemve.* Hilarius Arelatensis in vita Honorati abbatis Lirinensis, & postea Arelatensis Episcopi apud Surium 16. januar. *Rediguntur ad breves capillos luxuriantes comæ, transfertur ad nitorem mentis vestium splendor, cervicis lacteæ decus palliis rigentibus occupatur.* Quam vetus institutum esset, monachos videri tonsos & rasos, ex his satis intelliges, quoſt monachum, dum initiatur, tonderi statuit Dionysius Areopagita hierarch. eccles. capite 6. τῷ σαυροειδεῖ τύπῳ σφραγισάμενος αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἀποκείρει. *Sacerdos signo crucis eum consignatum tondet.* Et paulo post tonsuræ mysticam significationem explicat: ἡ δὲ τῶν τειχῶν ἀπόκαρσις ἐμφαίνει τὴν καθα-

Source : BIU Cujas

ρὰν καὶ ἀσχημάτιστον ζωλὼ. *Tonsura capillorum significat puram & exercitatam vitam*. Monachi utriusque sexus, ut caput tondeant in modum coronæ, jubet concilium Nicænum ex Arabico can. 76. Julianum Parabutem capillo tonso ad cutem monachum simulasse scribit Socrates lib. 3. capite 1. ἐν χρῷ τε χειράμενος τὸν τῶν μοναχῶν ὑπεκρίνετο βίον. In Ægypto & oriente sacras Virgines tonsas fuisse, & ob id cucullatas, testis est Hieronymus in Sabinianum : *Moris est in Ægypti & Syriæ monasteriis, ut tam virgo quam vidua, quæ se Deo voverint, & sæculo renunciantes, omnes delicias sæculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum, non intecto postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter ac velato*, &c. De iisdem Palladius historiæ lausiacæ capite 41. τῶν οὖν ἁγίων παρθένων τὸ σχῆμα ὧδε κεκαρμένων ἐχουσῶν κουκουλία ἐπὶ τῶν κεφαλῶν. *Virginum erat hujusmodi habitus, ut essent tonsæ, & haberent cucullos in capite*. Et quod can. Gangrens. 17. sancitum est, ut si qua mulier. δι᾽ ἄσκησιν, religionis obtentu comam sibi amputaverit, anathema sit, can. *quæcumque*, 30. distinct. pertinet tantum ad mulieres, quæ deceptæ ab Euchitis seu Messalianis hæreticis, secedebant a viris, & falso religionis studio comam sibi detondebant. Monachi, maxime ex quo in clerum recepti sunt, exemplo clericorum caput detonsi sunt in modum coronæ; Beda lib. 5. capite 22. *Ita etiam oportet eos, qui vel monachi vitam, vel gradum clericatus habentes, artioribus se necesse habent pro Domino continentiæ frœnis astringere; formam quoque coronæ, quam ipse in passione sua spineam portavit in capite, suo quemque in capite per tonsuram præferre*. Et certe monachi in hunc diem gestant latiorem cōronam, qualem olim ferebant clerici; Matthæus Parisiensis in Henrico III. ad annum 1234. *Inter quos Petrus de Rivallis primus in causam vocatus apparuit coram Rege inhabitu clericali, cum tonsura & lata corona, artelacio* (hoc est, castelli genus) *tamen a lumbali dependente*. Monachi autem in veste & tonsura laica probabantur, nec tonsuram aut vestem mutabant ante professionem; novell. Justin. 5. *de monach.* capite 2. Et hoc est quod vetat Gregorius lib. 8. epistola 23. indict. 3. ne monachi tonsurentur, priusquam biennium in conversatione impleverint.

CAPUT XXII.

Monachorum mors in cinere & cilicio : eorumdem funus & sepultura in capitulo.

QUÆ fuit inter monachos, dum vivunt & spirant, vitæ conjunctio & societas, eadem permanet ad extrema usque, nec ipsa morte dissolvitur. Fratribus extremum spirantibus totus conventus vocatur signo dato, tabula, ideſt signum defunctorum pulsatur, & collegium fratrum in cellam infirmorum accurrit prælata cruce, & simul orat pro felici transitu agonizantis; Cæsarius de miraculis lib. 11. capite 6. *Nocte beati Stephani, quæ proxima est natali Domini, pulsata est tabula defunctorum pro eo, & surgentes festinanter advenerunt fratres orationibus munientes fratris exitum*. Et idem capite 8. ejusdem libri : *Dum in extremis age et frater Hildebrandus, tabulæ pulsata conventus accurrit*. Et idem capite 16. ejusdem libri : *Interim pulsata est tabula, & accurrit conventus, cumque crux inferretur, columba nivea illam præcedens, ostium infirmatorii prior intravit*. Moriturus e strato deponitur in cinere & cilicio, ideſt super cilicio conspersō cinere, & ibi moritur in modum pœnitentis. In cinere & cilicio mortuus Martinus monachus & Episcopus, nec aliter Christianum mori congruere suis edixit; Severus Sulpitius ejus discipulus epistola ad Bassulam de obitu ipsius: *Itaque cum jam per aliquot dies vi febrium teneretur, non tamen a Dei opere cessa-*

Source : BIU Cujas

ceſſavit, pernox etiam in orationibus & vigiliis, fatiſcentes corporis artus ſervire ſpiritui cogebat nobili illi ſtrato ſuo, in cinere & cilicio recubans; & cum a diſcipulis rogaretur, ut ſaltem vilia ſibi ſineret ſtramenta ſupponi. Non decet, inquit, filii, Chriſtianum niſi in cilicio & cinere mori: ego ſi aliud vobis exemplum relinquo, ipſe peccabo. Hoc ritu benedictini mori ſolebant in cinere & cilicio. Sic beatus Maurus ſtratus in cilicio ante altare beati Martini adſtantibus diſcipulis Deo reddidit animam; Fauſtus in ejus vita apud Surium januar. 14. *Ante altare beati Martini ſuper cilicium ſtratus ſui decubans, cum exitum ſuum vivificorum muniſſet perceptione ſacramentorum, adſtantibus diſcipulis, migravit feliciter ad Dominum.* Petrus cluniacenſis de miraculis lib. 1. capite 4. de Gilberto monacho: *Cumque ſicut mos Chriſtianorum eſt, & maxime monachorum, in ſubſtrato cilicio & cinere a fratribus compoſitus jaceret, atque horam vocationis ſuæ expectaret, fratres monaſterii, ut ejus exitum orationibus commendarent, venerunt, & eum undique pſallendo,* &c. Et idem capite 19. ejuſdem libri: *Habetur autem in domo media locus unius corporis capax, ad hoc aptatus, ut fratres ibidem in cinere & cilicio compoſiti extremum Deo inde ſpiritum reddant.* De Matthæo olim monacho cluniacenſi, poſtea Albanenſi Epiſcopo, apud Cluniacum defuncto, idem lib. 2. capite 22. *Hoc ultimo verbo poſtquam cunctis ſermonibus ſuis finem dedit, in lectum reclinatus, indeque poſt modicum ad cilicium cinere conſperſum a fratribus tranſlatus eſt. Sæpe autem eoſdem fratres ante rogaverat, ne ſe caſu aliquo niſi in cinere & cilicio Chriſtiano more mori permitterent: timebat enim ne qualibet infirmitatis ejus compaſſione ducti hoc prætermitterent vel negligerent, in quo ſicut & in aliis Martini ſui exempla & verba ſequi nitebatur, qui ſicut omnibus notum eſt, diſcipulis moriens prædicabat, non debere Chriſtianum niſi in cinere mori.* De Kerholdo monacho Ekkeardus junior de caſibus monaſterii ſancti Galli capite 14. *Exutus vero alba & reveſtitus, clamoreque familiæ uſque cancellos Galli proſecutus, domum infirmorum per ſe nemine ſuffultus, multiſque quid facere vellet mirantibus introiit; ibi ergo parumper reſidens, ſubſterni ſibi fœnum terra nuda rogabat, ſuperque cilicium, in quo ſe quaſi nihil mali paſſus reponens, fratres omnes vocari rogabat.* De Goſuino abbate Aquicinctenſi auctor ejus vitæ lib. 2. capite 26. *Tertio igitur nonas octobris cum jam ſpes omnis de recuperatione ſanitatis ejus defeciſſet, jamque cernerent imminere quod audierant ipſum toties prædixiſſe, pergentem ad eccleſiam hinc inde ſupportaverunt, & dum vivificis muniretur ſacramentis, fratres ſecundum præceptum ipſius cilicium conſtraverunt in loco fratribus obeuntibus aſſignato.* Cæſarius de miraculis lib. 11. capite 9. *Moris autem tunc erat, ut aliquo ſuper mattam poſito, fratres ſicut ſine proceſſione occurrerunt, ita ſine ordine circa morientem ſtarent, ubi cuique prior occurſus aut devotio locum dedit, laicis fratribus hinc inde circa monachos ſtantibus.* Moris pariter Chriſtianorum erat pro agonizantibus preces fieri in eccleſia; Auguſtinus homil. 37. *Videtis certe modo, ſi cujus vita præſentis ſæculi periclitetur, quomodo amici ejus currunt pro ea, quomodo curritur ad eccleſiam, rogatur Epiſcopus, ut intermittat, ſi quas habet actiones, currat, feſtinet? Quare pro anima omnes contremiſcunt, omnibus cæteris rebus intermiſſis feſtinandum eſſe decernunt: omnis feſtinatio laudatur, omnis tardatio accuſatur.* Ubi frater expiraſſet, ſcapulare ei tollebatur, cuculla induebatur, & in matta rurſus componebatur; Cæſarius de miraculis lib. 11. capite 36. *Reverſus infirmum reperit expiraſſe, non modicum ex hoc turbatus domum clauſit, ſcapulare extraxit, & induit ei cucullam, ſicque in matta illum ponens, tabulam pulſavit.* Goſuinum Aquicinctenſem abbatem in cuculla ſepultum refert auctor ejus vitæ lib. 2. capite ultimo: *Lavatur itaque corpus exanime deinde veſtitur cuculla monachali, ornamentis deſuper ſacerdotalibus operitur.* Abbonem abbatem Floriacenſem, qui a ruſticis apud Regulæ monaſterium in pago Aginnenſi, nefarie trucidatus, illotum & in ipſa veſte in qua occiſus erat, ſepultum,

Source : BIU Cujas

quod moris esset occisos ita tumulari, tradit Aymoinus in ejus vita capite 20. *Matutino sane tempore feriæ quartæ, cum ipsis quibus indutus erat vestimentis, uti mos est sepeliri interemptos, inlotus etiam lapideo tumulatus sarcophago.* Monachis commune sepulcrum in capitulo; Matthæus Paris. in vitis abbatum sancti Albani, in Guarino 20. abbate, de sepultura Adæ cellerarii: *Statutum est ab abbate Gwarino, & a toto conventu, ut in die quo anniversarium Adæ hujus ecclesiæ cellerarii, qui ob præclara ejus merita in capitulo meruit obtinere sepulturam, pronunciatum fuerit*, &c. Apud cluniacenses pro monachis utriusque sexus defunctis tricenarius missarum celebrari solebat; Petrus Cluniacensis lib. 2. capite 16. pro Ringarda monacha Marciniacensi matre sua: *Orat ergo & per filium mater, & pro matre filius, ut tricenarius missarum ei per loca, ubi possibile fuerit, persolvatur, & duodecim pauperes reficiantur.* Et Eloysa apud eundem lib. 6. epistola 21. *Mihi quoque quam hoc ancillæ nomine dignari sublimis humilitas vestra tam scripto quam verbo sororem vocare non dedignata est, singulare quoddam velut amoris & sinceritatis privilegium donastis tricenarium, scilicet quod mihi defunctæ conventus cluniacensis persolveret.* Mortui efferuntur cum hymnis sive lacrymis; Chrysostomus in primam ad Timoth. homil. 14. μετ' ὕμνων προπέμπουσι τοὺς ἀπελθόντας, προπομπὴν τὸ πιστὸν καλοῦσιν, οὐκ ἐκφοράν. *Cum hymnis prosequuntur abeuntes, eamque rem non elationem funeris, sed pompam & præmissionem vocant.* Duo monasteria, unum virorum, alterum mulierum, construxit Pachomius abbas in Tabennensi agro ad utramque Nili ripam. Cum virgo obierit, a sororibus deponitur ad ripam fluminis, & a monachis effertur ad monasterium virorum, & ibi spelitur μετὰ βαΐων κλάδων ἐλαιῶν, μετὰ ψαλμῳδίας, *cum ramis palmarum & psalmodia.* Palladius historiæ Lausiacæ cap. 39.

ASCE-

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER SEXTUS.

CAPUT PRIMUM.

Variæ regulæ monasteriorum. Regulam Benedicti fere secuta sunt omnia monasteria occidentis. Regulæ frequens lectio in capitulo.

DELINEATA vita communi monachorum, quia ea cohærere & subsistere non valet absque disciplina & certis regulis, quibus disciplina fovetur, non secus ac respublica sine legibus, diu stare non potest: de disciplina regulari, ac primum de diversis regulis, quibus monachi variis temporibus instituti sunt, hoc libro tractare conducit. Antonius vitæ cœnobiticæ parens & auctor suis regulam non tradidit, ac magis opere & exemplo quam scriptis suis præfuit, & vitæ rationem, qua usuri erant, instituit. Sed ejus vita, quæ nobilissimum habet auctorem Athanasium, pro regula fuit omnibus, qui eum secuti sunt, & est quasi matrix & typus omnium regularum, quas ejus discipuli vel alii secutis sæculis condiderunt. Et hoc est quod prophetico spiritu videtur dixisse Athanasius in ejus vita: ἔστι γὰρ μοναχοῖς ἱκανὸς χαρακτὴρ πρὸς ἄσκησιν ὁ Ἀντωνίου βίος. *Est enim monachis sufficiens character ad asceticam Antonii vita.* Post Antonium Macarius senior & Pachomius varia in Ægypto condidere monasteria, & uterque regulam tradidit. Regulæ Macarii meminit Palladius historiæ lausiacæ capite 17. Regulæ Pachomii, quam ferunt ipsi ab angelo traditam, descriptam in æreæ tabula, & quam Tabennensibus monasteriis imposuit; idem

Source : BIU Cujas

capite 38. 39. Sozomenus lib. 3. capite 13. vita Pachomii capite 12. Basilius ex monacho Episcopus Cæsarienſis, collectis ex eremo in unum monachis, per diversa monasteria leges & regulas monasticas constituit, quæ extant inter ejus opera ascetica. Et hoc est quod ait Gregorius presbyter in vita Gregorii Nazianzeni, Basilium & Nazianzenum exemplo Mosis secedentes in montem, leges monasticas condidisse: quas tamen Eustathio Sebastensi Episcopo tribuit Sozomenus lib. 3. capite 13. & Nicephorus Callistus lib. 3. capite 29. Et hæc est regula quam monachi Græci & alii orientales in hunc diem coluere. Augustinus tres regulas conscripsisse memoratur: primam clericorum regularium, quæ fere continetur tribus sermonibus, qui inter ejus opera extant de vita communi clericorum: alteram monachorum, de qua nihil certi est: tertiam sanctimonialium, de qua nihil est quod dubitemus, cum eam consignarit epistola 109. In occidui orbis partibus primus beatus Martinus Mediolani posuit monasterium: inde ab Auxentio Ariano Episcopo depulsus transiit in Galliam, quo invitatus ab Hilario Pictavienſi Episcopo, prope Pictavum extruxit monasterium. Inde Turonenſis Episcopus factus, suum apud Turones monasterium excitavit, fratres ibi collegit octoginta numero, quibus regulam dedit, quam prosa descripsit Severus Sulpitius lib. 1. de ejus vita, & metro Paulinus lib. 1. de ejusdem vita. Inde quæ in Italia, Gallia & aliis occidentis partibus surrexere monasteria, regulam patrum Ægyptiorum & orientalium avide & certatim suscepere. Joannes Cassianus discipulus Joannis Chrysostomi, in Galliam profugus, apud Massiliam duo monasteria condidit, unum virorum, alterum mulierum, quibus regulam juxta instituta patrum Ægyptiorum & orientalium, adhibito temperamento, quod cæli & soli varietati conveniebat, quæ continetur libris decem & duobus, quos edidit de institutis cœnobitarum; de quo Honorius Augustodunenſis de illustribus eccles. scriptor. capite 430. Et ipse Cassianus in præfatione operis, quod dicavit Castori Aprensi Episcopo, satis significat voluisse Castorem, cœnobium quod ab eo primum extructum erat in provincia Narbonenſi, regulis patrum Ægyptiorum & orientalium institui. *In provincia siquidem*, inquit, *tua cœnobiorum experte, orientalium maximeque Ægyptiorum volens instituta fundari, poscis præcipisque ut instituta monasteriorum, quæ per Ægyptum ac Palæstinam custodiri conspeximus, ita ut ibi nobis a patribus tradita sunt, quamvis imperito digeram stylo.* Et infra: *In eo quoque præceptis tuis satisfacere studebo, ut si quid forte non secundum typum majorum antiquissima constitutione fundatum, sed pro arbitrio uniuscujusque instituentis monasterium, vel diminutum, vel additum in istis regionibus comprobavero, secundum eam quam vidimus monasteriorum regulam per Ægyptum vel Palæstinam antiquitus fundatorum, fideli sermone vel adjiciam, vel recidam: nequaquam credens rationabilius quidpiam vel perfectius, constitutionem novellam in occiduis Galliarum partibus reperire potuisse, quam illa sunt instituta, in quibus ab exordio prædicationis apostolicæ a sanctis ac spiritualibus patribus fundata monasteria ad nos usque perdurant.* Monachis regulam posuit & Innocentius I. Pontifex: de quo Anastasius in ejus vita: *Hic constitutum fecit de omni ecclesia & de regulis monasteriorum.* Regulas Ægyptiorum patrum primi in Gallia arripuere Lirinenſes; Sidonius lib. 8. epistola 14. ad Principium: *Satis in illo quondam cœnobio Lirinensi spectabile caput, luporum concellita maximorumque, & parsimoniæ saltibus consequi affectans Memphiticos & Palæstinos archimandritas.* In tantum nostris placuit vita Ægyptiorum patrum, ut legatur de hospitio recluso Nicenſi, quod solo pane vesceretur & dactylis nonnullis, & per quadragesimæ dies sustentaretur radicibus herbarum Ægyptiarum, quarum copia ei fiebat a negotiatoribus transmarinis; Gregorius Turonenſis lib. 6. *Fuit autem apud urbem Nicensem eo tempore hospitius reclusus magnæ abstinentiæ, qui constrictus catenis ad purum corpus ferreis, induto desuper cilicio, nihil aliud quam purum panem sumpsit cum paucis dactylis: in diebus autem qua-*

quadrageſimæ de radicibus herbarum Ægyptiarum, quibus eremitæ utuntur, exhibentibus ſibi negotiatoribus, alebatur. Quod ſcribit etiam Paulus Diaconus de geſt. Longobard. libro 3. capite 1. Aimoinus libro 3. capite 39. Regulam monachorum ex traditione patrum compoſuit & Vigilius diaconus; de qua Gennadius de ſcriptor. eccleſ. capite 51. Monaſterium Reomaenſe, quod eſt in diœceſi Lingonenſi, inſtituit ſub regula Macarii Joannes primus abbas & fundator, auctore Jona in ejus vita libro 1. capite 7. Agaunenſe monaſterium apud Allobroges, vulgo ſancti Mauricii, aut *Chablais ſur le Rhoſne*, varie inſtitutum ſub regulis Pachomii, Baſilii, Caſſiani & Lirinenſium; auctor vitæ beati Eugendi Agaunenſis abbatis apud Surium 1. januar. *Sic namque quod non omnino illa quæ quondam ſanctus ac præcipuus Baſilius Cappadociæ urbis Antiſtes, vel ea quæ ſanctorum Lyrinenſium patrum ſanctus quoque Pachomius Syrorum priſcus abbas, ſive illa quæ recentior venerabilis edidit Caſſianus, faſtidioſa præſumptione calcemus: ſed ea quotidie lectitantes, iſta pro qualitate loci & inſtantia laboris invicta potius quam orientalium perficere affectemus, quia procul dubio efficacius hæc faciliuſque natura vel infirmitas exequitur Gallicana.* Monaſterium Albigenſe, in quo Salvius poſtea Albigenſis Epiſcopus diutius verſatus eſt, ſub regulis patrum inſtitutum; de quo Gregorius Turonenſis libro 7. capite 1. *Relicta ſæculari militia monaſterium expetivit, in quo monaſterio diu ſub regula a patribus inſtituta verſatus eſt.* Cœnobium in Lemovicibus fundavit & inſtituit Aredius abbas, vulgo *S. Yrier*, ſub variis regulis Baſilii, Caſſiani & aliorum patrum; idem Turonenſis libro 10. capite 28. *Aredius abbas ex familia propria tonſuratos inſtituit monachos, cœnobiumque fundavit, in quo non modo Caſſiani, verum etiam Baſilii & reliquorum abbatum, qui monaſterialem vitam inſtituerunt, celebrantur regulæ.* Monaſteriorum non una regula fuit, & ſingulorum ferme monaſteriorum propriæ fuere leges & ſtatuta, prout ferebat genius cæli & ſoli; Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum libro 2. capite 2. ubi de ritu pſallendi: *Multos namque comperimus per alias regiones, pro mentis ſuæ capacitate habentes quidem, ut ait Apoſtolus, zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam ſuper hac re diverſos typos & regulas ſibimet conſtituiſſe: atque in hunc modum diverſis in locis diverſum canonem agnovimus inſtitutum, totque propemodum typos ac regulas vidimus uſurpatas, quot etiam monaſteria cellaſque conſpeximus.* Idemque capite 3. ejuſdem libri: *Ideoque diverſitates typorum ac regularum per cæteras provincias cernimus uſurpatas, quod plerumque ſeniorum inſtitutionis expertes, monaſteriis præeſſe audemus, & abbates nos antequam diſcipulos profeſſi, quod libitum fuerit ſtatuimus, promptiores noſtrorum inventorum exigere cuſtodiam, quam examinatam majorum ſervare doctrinam.* Alia fuit regula Lirinenſium, alia Grinincenſium: utriuſque uſum commendat Sidonius libro 7. epiſtola 17. ad Voluſianum, qua eum hortatur ut diſcipulos ſancti Abrahami abbatis ſancti Cyrici in ſuburbano Arvernæ civitatis monaſterio, morte ejus ſolatio deſtitutos, inſtituat regulis Lirinenſium & Grinincenſium: *Ad vicem quæſo tu quoque quibus emines inſtitutis, diſcipulos ejus aggredere ſolari, fluctuantemque regulam fratrum deſtitutorum, ſecundum ſtatuta Lirinenſium patrum vel Grinincenſium feſtinus informa.* Non una eſt via, plures ſunt viæ quibus pervenitur ad Deum, multas vias muniit Deus, ut earum varietate facilior pateret ingreſſus. Et hoc eſt quod ait Chryſoſtomus in pſalm. 127. in illum verſiculum: *Qui ambulant in viis ejus.* Hac ratione placuit diverſarum regularum inſtitutum, ut quiſque eam eligeret, quæ magis conveniret viribus corporis & animi, vel cæli ſolique varietati. Cæſarius, ex monacho Lirinenſi Arelatenſis Epiſcopus, Cæſariam ſororem Maſſilienſi monaſterio tradidit monaſticis inſtitutis excolendam, eamque poſtea Arelatenſi aſceterio virginum a ſe conſtructo impoſuit, & regulam conſcripſit, auctore Cypriano in vita ejus apud Surium auguſt. 27. Sub Cæſarii regula ab Epiſcopis Galliæ poſitum eſt monaſterium Pictavenſe B. Radegundis; Gregorius libro 9.

Source : BIU Cujas

capite 40. ex epistola Episcoporum ad beatam Radegundem: *Specialiter diffinivimus, si qua de locis sacerdotaliter nostræ gubernationi Domino providente commissis in Pictavensi civitate, vestro monasterio meruerit sociari secundum beatæ memoriæ Domini Cæsarii Arelatensis Episcopi constituta, nulli sit ulterius discedendi licentia.* Fortunatus libro 8. epistola 1. ad ipsam Radegundem:

Regula Cæsarii linea nota tibi est.

Et infra:

Concipiente fidem Christi Radegundis amore
Cæsarii lambit regula quidquid habet.

Et idem libro 5. epistola 1. ad Martinum Gallicienſem Episcopum:

Atque adscita sibi servetur in urbe Genesi
Regula Cæsarii præsulis alma pii,
Qui fuit Antistes Arelas de sorte Lirini
Et mansit monachus pontificale decus.

Post tot sanctissimos patres Benedictus omnium maximus in occiduo orbe religionis propagator, congregatis fratribus in Sublacensi, tum in Cassinensi monasterio, regulam scripsit, quam laudavit & probavit Gregorius dialogorum lib. 2. capite 36. *Benedictus scripsit monachorum regulam, discretione præcipuam, sermone luculentam.* Eandem laudarunt & probarunt Bonifacius IV. Alexander II. & alii Pontifices; can. *juxta*, can. *sunt nonnulli*, 16. qu. 1. Regulam Benedicti in Galliam devexit Maurus, unus e nobilioribus ejus discipulis, & in pago Andegavensi Glanafolium monasterium construxit; Aimoinus lib. 2. cap. 22. & 25. Adrevald. Florus de miraculis sancti Benedicti lib. 1. cap. 6. 7. & 8. Leo Ostiensis in chronic. Cassinensis lib. 1. capite 1. Ab eo tempore omnia fere monasteria Galliæ regulam Benedicti certatim arripuerunt, & sub ea feliciter militarunt; concilium Cabillonense II. habitum anno Christi 813. sub Carolo Magno, can. 22. *De abbatibus vero & monachis idcirco hic pauca scribimus, quia pene omnia monasteria regularia in his regionibus constituta secundum regulam sancti Benedicti se vivere fatentur: quæ beati Benedicti documenta per omnia demonstrant, qualiter eis vivendum sit.* Et capitulare Caroli Magni, quod a Jacobo Sirmondo editum est tom. 2. concil. Galliæ capite 12. de his quæ inquirenda proponebat: *De conversatione monachorum, & utrum aliqui monachi esse possint præter eos qui regulam sancti Benedicti observant: inquirendum etiam si in Gallia monachi fuissent, priusquam traditio regulæ sancti Benedicti in has parochias pervenisset.* Et Odilo abbas in vita sancti Maioli abbatis cluniacensis: *Processu vero temporis post transitum videlicet supradicti piissimi patris, per beatum Maurum ejus discipulum omnis pene Gallia ejus institutionis & religionis suscepit exordium, deinde per eum & eos quos ipse ad justitiam condiit, per plurima temporum spatia eadem religio ad cumulum perfectionis excrevit.* Jam a tempore ipsius Mauri monasterium sancti Medardi Suessionensis, a Clotario I. fundatum sub regula sancti Benedicti ex bulla Joannis III. quæ extat apud Chopinum 1. monastic. tit. 2. num. 19. Nonnulla tamen antiquiora suam regulam tenacius retinuerunt, & tabulis exemptionis monasterii Corbiensis a Bertefrido Episcopo Ambianensi, quæ habentur tom. 1. concil. Galliæ, permissum ut ipsi monachi sub regula sancti Benedicti vel sancti Columbani conversari & vivere debeant. Et Altumvillare monasterium a Berchario abbate conditum sub regula patrum Benedicti & Columbani, ex Flodoardo historiæ Remensis lib. 2. capite 7. Idem institutum in monasterio Floriacensi, ex testamento Leodebodi abbatis primi & fundatoris, quod præfixit Helpaldus vitæ Roberti Regis. Columbanus

Source : BIU Cujas

banus ex Hybernia venit in Galliam, cœnobium Luxovienſe in Burgundia ædificavit, & regulam ſcripſit, quæ recepta eſt in quampluribus monaſteriis, ut Jonenſe cœnobium fundavit Ado frater beati Audoeni ſub regula ſancti Columbani; Aimoinus lib. 5. capite 41. Multa monaſteria extructa in Gallia ſub regula ſancti Columbani teſtatur Jonas abbas in vita ſancti Euſtachii abbatis Luxovienſis apud Surium 29. martii. Gemeticenſe monaſterium in Normannia fundavit B. Philibertus, & ex regulis Macarii, Baſilii, Benedicti & Columbani propriam concinnavit, quam ſuis tradidit, ut legitur in ejus vita apud Surium 20. auguſt. Resbacenſe monaſterium ſub regula ſancti Columbani conſtruxit Audoenus, poſtea Rothomagenſis Archiepiſcopus, ex ejus vita apud Surium 24. auguſt. In concilio Matiſconenſi I. probata eſt ab Epiſcopis regula Columbani, damnato quodam Agreſtino deſertore monaſterii Luxovienſis, qui eam palam inſectabatur. Nonnulla tamen monaſteria Galliæ jam a Carolo Magno non fuiſſe in viridi obſervantia regulæ Benedicti, negandum non eſt. Ideo in concilio Remenſi II. anno Chriſti 813. habito, lecta eſt Epiſcoporum juſſu regula Benedicti, ut ejus memoria recoleretur ab abbatibus qui aderant, ut patet ex can. 9. concilii: *Lecta eſt regula ſancti Benedicti, ut ad memoriam reduceretur abbatibus minus ſcientibus, ſi qui forte adfuerint, qualiter & ſe & ſuos ſecundum eandem regulam cuſtodire valerent atque gubernare.* Et de reſtituenda regula Benedicti editus eſt can. 25. ſynodi Turonenſis III. eodem anno habitæ: *Monaſteria monachorum, in quibus olim regula beati Benedicti patris conſervabatur: ſed nunc forte qualicumque negligentia ſubrepente remiſſius ac diſſolutius cuſtoditur, vel certe penitus abolita negligitur: bonum videtur, ut ad priſtinum revertantur ſtatum*, &c. Carolus ipſe paulo ante obitum jam collabentem diſciplinam regularem, & Benedicti regulam reſtituere ſategit, & ob id e cœnobio Caſſinenſi diſtrictiores monachos evocavit: ſed morte præventus, rem implendam reliquit Ludovico Pio, qui paternæ pietatis heres, & conſiliorum patris tenaciſſimus executor, viſitatores generales per omnia monaſteria Galliæ inſtituit pro reformatione ordinis ſancti Benedicti, & eadem de cauſa concilium Aquiſgranenſe indixit anno Chriſti 817. ut legitur in ejus vita, & apud Aimoinum lib. 5. capite 10. & apud Leonem Oſtienſem chronic. Caſſinenſ. lib. 1. cap. 14. & 18. Unde & patres concilii Ticinenſis habiti anno 855. gratulantur Ludovico Pio, & reformationem ordinis ei patrique acceptam referunt: *De monaſteriis autem virorum ſeu feminarum, quæ ſecundum regulam ſancti Benedicti, vel ſecundum canonicam auctoritatem diſpoſita eſſe debent, quia inſpiratio omnipotentis Dei, credimus, cor veſtri moderaminis incitavit, ipſi gratias referimus; nam quod jam maxima ex parte ordinem ſuum amiſerint, omnibus eſt manifeſtum, quæ ut ad priſtinum ſtatum reducantur, in Domini Dei genitoris veſtri ac veſtra glorioſa diſpoſitione conſiſtit.* Ciſtercienſes mutata veſte regulam Benedicti retinuerunt, eamque jam fere collapſam reſtituerunt; Sigebertus ad annum 1107. *Abbas Ciſtercii & fratres ejus non immemores ſponſionis ſuæ, regulam beati Benedicti in loco illo ordinatam unanimiter ſtatuerunt tenere, rejicientes a ſe quicquid regulæ refragabatur, ſericos videlicet & pelliceas, eſtamina, caputia quoque & femoralia, pectinia & coopertoria ſtramina lectorum, ac diverſa ciborum in refectorio fercula, ſagimen etiam, & cætera omnia quæ puritati regulæ adverſabantur: ſicque rectitudinem regulæ ſupra cunctum vitæ ſuæ tenorem ducentes, tam in eccleſiaſticis quam in cæteris obſervationibus regulæ veſtigiis ſunt adæquati ſeu confirmati.* Proprium ſtatutum addidit Stephanus abbas ciſtercienſis, quod chartam caritatis vocavit, & a ſede apoſtolica confirmari curavit; Sigebertus loco mox laudato: *Unde & ſcriptum illud chartam caritatis competenter voluit nominari, quod ea tantum, quæ ſunt caritatis, tota ejus ſeries redoleat, itaut pene nil aliud ubique ſui proſequi videatur, quod nemini quicquam debeatis, niſi invicem diligatis: quæ quidem charta ſicut ab eodem patre digeſta, & a præſatis viginti*

Source : BIU Cujas

abbatibus confirmata, sigilli quoque apostolici auctoritate munita est, &c. Inde secutæ sunt aliæ regulæ, de quibus dicere supersedeo, cum omnibus notæ sint. Hoc unum addo, quod disciplinæ valde profuit, nimirum moris fuisse, ut regula in congregatione fratrum seu capitulo frequentius legeretur, ne ignorata præteriretur; regula Benedicti capite 66. *Hanc autem regulam volumus sæpius in congregatione legi, ne quis fratrum se de ignorantia excuset*. Inde concilium Aquisgranense anno Christi 817. can. 69. *Ut ad capitulum primitus martyrologium legatur, deinde regula aut homilia quælibet legatur*. Sanctimonialibus Dunensis monasterii epistolam, quæ est vice regulæ, quaque hebdomada in conventu legi præcepit Ivo Carnotensis, quæ est epistola 10. *Volo autem & præcipio in summa obedientia, ut omni hebdomada semel in conventu vestro legatur hæc epistola, quatinus ea, quæ inhonesta sunt, sollicite cavere discatis*. Tabulas fœderis icti cum Roma iterum quoque die legi faciebat Philippus Rex Macedonum, ne in ullo perversæ fidei teneretur; Livius lib. 44. *Philippus institutum usque ad ultimum vitæ diem servabat, quotidie eis in die fœderis icti cum Romanis perlegendi*.

CAPUT II.

Primis sæculis monachi erant in potestate Episcopi. Abbatis jurisdictio in monachos.

POTISSIMUM disciplinæ regularis vinculum est, jurisdictio & potestas superioris, sive sit Episcopus, sive abbas aut præpositus. Idcirco quæ sit Episcopi aut abbatis vel præpositi jurisdictio & potestas in monachos, primum exponere necesse est. Olim monachi omnes erant in potestate Episcoporum; concilium Chalcedonense can. 4. can. *qui vere*, 16. qu. 1. concilium Aurelianense I. can. 11. & 19. can. *abbates*, 18. qu. 2. can. *omnes basilicæ*, 16. qu. 7. Non abs jure, quia Episcopi sunt patres spirituales monachorum; Cyrillus Alexandrinus epistola 1. ad monachos Ægyptios: ὑμᾶς δὲ πατέρας πνευματικοὺς ὄντας, καὶ λόγοις ὑμᾶς ἐπαλείφοντας τοῖς εἰς ἀγαθὴν ἀντολμίαν. *Nos autem patres spirituales, qui doctrinis, quæ ad animi cultus virosque comparandas haud parum faciunt, vos imbuimus*. Sed ex quo electio abbatum pervenit ad monachos, deficere cœpit potestas episcopalis in monachos, ac primum cum valde labefactari contigit, commento divisionis jurisdictionis episcopalis in legem diœcesanam & legem jurisdictionis. Hac enim semel excogitata, monasteria quidem manserunt in potestate Episcopi, quoad ea quæ essent jurisdictionis, nisi specialiter essent exempta; can. *de persona*, 11. qu. 1. can. *monasteria*, 18. qu. 2. cap. *cum venerabilis*, *de religios. domibus*, cap. *dilectus*, *de offic. ordinar.* novell. Justinian. 123. Verum monasteria soluta sunt a lege diœcesana in multis, puta a jure processionis publicæ & popularis conventus, ut consulatur quieti monachorum; concilium Ilerdense can. 3. can. *si ex laicis*, 10. qu. 1. a præstatione cathedratici; can. *inter cætera*, 10. qu. 3. vel quotæ oblationum, quæ a fidelibus erogabantur, ut egestas monachorum sublevaretur; can. *cum pro utilitate*, 16. qu. 1. Sed paulo post fere in totum concidit jurisdictio episcopalis in monachos, pontificiis exemptionibus, quæ valde increbuerunt a Gregorio I. Ab eo tempore abbatum jurisdictio excrevit ruina episcopalis, & abbas habuit plenam jurisdictionem in monachos, in his quæ contra regulam intra claustrum admittebantur, salva Episcopo jurisdictione in his tantum quæ extra regulam, vel, ut pessime interpretantur, extra claustrum perpetrarentur; can. *hoc tantum*, 18. qu. 2. Quæ distinctio inspecto usu placuit patribus concilii Tridentini sess. 25. *de regular.*

Source : BIU Cujas

gular. cap. 14. Dum viguit jurisdictio episcopalis in monachos, judicii episcopalis erat cognitio graviorum delictorum tantum, non leviorum, ἀνάκρισις τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων, *delictorum mortalium examinatio*; Concilium Constantinopol. I. can. 1. apud Balsamon. Correctio leviorum delictorum semper fuit in potestate abbatis, alioquin lusoria & inanis foret potestas & præfectura abbatis. Hujus usus insigne argumentum est, quod tradit Palladius historiæ lausiacæ capite 6. in ecclesia Nitriensium tres fuisse palmas, e quarum singulis pendebat flagellum unum εἰς ἐπιστροφὴν, idest ad conversionem monachorum delinquentium: secundum in pœnam latronum: tertium in correctionem peregrinorum. Et quod ait Isidorus Pelusiota lib. 1. epistola 149. Episcopi officium esse Ἐπισκοπεῖν τὰς τῶν μοναχῶν ὀλιγωρίας, *speculari monachorum negligentias*, non adimit abbati propriam jurisdictionem in coercitione monachorum, sed ei tribuit tantum observationem, magis ut moneat, quam ut puniat delinquentes. Correctio monachorum pertinet ad abbatem vel priorem claustralem; cap. *reprehensibilis*, *de appellat.* cap. 2. *de sentent. excomm.* cap. *si religiosus*, *de elect.* in 6. Non ad abbatem commendatarium, qui habet nudam administrationem & emolumentum fructuum, nisi sit Cardinalis; Chopin. monast. lib. 1. tit. 2. auctor historiæ pontificiæ jurisdict. lib. 4. tit. 7. num. 9.

CAPUT III.

Variæ pœnæ regulares, abstentio a communione mensæ & orationis, jejunium, μετάνοια, prostratio, regradatio, excommunicatio, coercitio virgarum & alaparum, custodia.

DISCIPLINA monasterii est in potestate abbatis vel præpositi: uterque habet correctionem monachorum delinquentium, & ab eo pœnæ regulares varie infliguntur pro modo delicti, quarum seriem hoc loco describere convenit, quo jurisdictionis regularis typus perfectior delineatur. Pro levioribus delictis regularis pœna fuit abstentio a participatione mensæ communis: pro gravioribus noxis suspensio a societate orationis & psalmodiæ; Basilius sermon. de institutione monachorum: τὰ δὲ ἐπιτίμια ἐπὶ πλημμελείᾳ τινὶ καταγνωσθέντος πρὸς μέτρον τοῦ ἁμαρτήματος ἔστω, καὶ τὸ κωλυθῆναι συστῆναι εἰς ψαλμῳδίαν, καὶ τὸ μὴ παραδεχθῆναι εἰς εὐχῆς κοινωνίαν, καὶ τὸ ἀπόβλητον γένεσθαι εἰς τὴν τῆς τροφῆς μετουσίαν. *Iis autem, qui in culpa aliqua deprehensi fuerint, ad magnitudinem delicti pœnæ etiam modus accommodatur: videlicet ut vel in communi cum cæteris psalmorum decantationi interesse prohibeantur, vel ad orationis communionem neutiquam admittantur, itemque a cibi communicatione arceantur.* Joannes Climacus scal. 4. εἰ δὲ σκληρυνόμενοι ἐσκληρύνοντο, ἢ μὴ μεταλαμβάνειν τροφῆς ἄχρι τῆς διαλλαγῆς ἐπετιμῶντο. *Quod si duriores medicinam non admitterent, neque reconciliari se paterentur, a mensa tantisper arcebantur.* Regula Benedicti capite 24. *Si quis tamen frater in levioribus culpis invenitur, a mensæ participatione privetur*, &c. Et capite 25. *Is autem frater, qui gravioris culpæ noxa tenetur, suspendatur a mensa simul & ab oratorio, nullus ei fratrum in ullo jungatur consortio, neque in colloquio.* Ait ab oratorio, idest a societate orationis & psalmodiæ quæ fiebat in oratorio. Oratorium est ecclesia monasterii; Gregorius lib. 9. indictione 4. epist. 38. Græcis εὐκτήριον. Palladius historiæ lausiacæ capite 27. Regulæ Benedicti concordat can. 134. concilii Aquisgranensis habiti anno Christi 817. *Si vero nec sic se correxerit, separetur a mensa, & a societate fratrum in choro psallentium removeatur*, &c. Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 2. capite 15. *Quam culpam, nisi in unum conjunctis fratribus congregatis, publica diluerint pœniten-*

Source : BIU Cujas

tia, orationi fratrum nullus eorum intereſſe permittitur. Et cap. ſequent. ejuſdem libri: *Sane ſi quis pro admiſſo quolibet delicto fuerit ab oratione ſuſpenſus, nullus cum eo prorſus orandi habet licentiam, antequam ſatisfactione admiſſa in terram pœnitentia, reconciliatio ejus & amiſſi venia coram fratribus cunctis publice fuerit ab abbate conceſſa*. Idemque lib. 4. cap. 20. *In ſeptimana cujuſdam fratris, cum præteriens œconomus tria lenticulæ grana vidiſſet jacere in terra, quæ hebdomadario feſtinanti, dum ea præparat coctioni, cum aqua qua diluebantur, elapſa ſunt: confeſtim ſuper hoc abbatem conſuluit, a quo velut interverſor neglectorque ſacri peculii judicatus, ab oratione ſuſpenſus: cujus negligentiæ reatus non aliter ei remiſſus eſt, niſi eum publica pœnitentia diluiſſet*. Privationi a communione precum additur abſtentio a ſacra communione; Dorotheus doctrin. 9. καὶ καλεῖ τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐκ ὑπονοίας ἔχοντα, καὶ ἐπιπλήττει αὐτὸν, καὶ ἀφορίζει αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἁγίας κοινωνίας. *Vocatoque fratre altero, qui ſuſpicionibus ſuis agebatur, illum acriter increpavit, & communione prohibuit*. Inter regulares pœnas etiam cenſetur per biduum vel triduum impoſitum jejunium; Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 29. *Cum autem iterum ac frequenter accuſarent eum, & ſecundum regulam monaſticam biduana ac triduana jejunia ei indicerentur, ille omnia patienter tolerabat*. Unum e fratribus ab abbate liberatum a fornicationis ſpiritu indicto jejunio & ægrorum cura, ex Evagrio narrat Dorotheus doctrin. 14. ἀσθενέσι μετὰ νηστείας ὑπηρετῆσαι προστάξας. *Ægris cum jejunio miniſtrare jubens*. Inter pœnas regulares eſt μετάνοια, *proſtratio humi* ſeu genuflexio; Joannes Moſchus in limonar. capite 105. κατὰ βαθμὸν ἔβαλον τῷ Θεῷ μετάνοιας ἑκατόν. Et infra: ἦλθε μετὰ τὸ πληρῶσαί με πάς κατὰ βαθμὸν μετάνοιας. *Per ſingulos gradus centies flectebam genua, & procidebam Deo... cumque impleſſem inclinationes corporis per ſingulos gradus*. Et idem capite 184. ἔρχου, καὶ βάλε τριάκοντα μετάνοιας, καὶ πάξω σοι ἓν κεράτιον. *Veni huc, & triginta genuflexiones pro me facito, & dabo tibi unum argenteum*. Dorotheus doctrin. 9. καὶ λέγει δέκα ῥήματα ἀδδῆ, ἵνα μὴ βάλλῃ μίαν μετάνοιαν. *Et decem mendacia profert, ne unicam proſtrationem deferat*. Joannes Climacus ſcal. 4. εἰ δὲ καὶ ἐκ ἤσθετο ἴσως, βαλὼν λοιπὸν μετάνοιαν ὁ ὑπομνήσας ἀνεχώρει. *Quod ſi non ſentiret, tum monitor proſtrato ante illum in pœnitentis modum corpore recedebat*. Idem infra eodem tit. καὶ εἴ πού τις τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμφιβολίας πρὸς τὸν πλησίον ἤρξατο, παροιῶν ἕτερῳ, καὶ μετάνοιαν πεποιηκὼς, τῷ ὀργὴν διεκέδαζεν. *Si quis cum altero jurgari cœpiſſet, alius qui forte tranſibat, in pœnitentis modum proſtratus iram diſſolvit*. Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum lib. 4. capite 16. *Si quis vas fictile fregerit, aut ad congregationem tardius occurrerit, vel aliud ſimile commiſerit delictum, publica diluet pœnitentia, cunctiſque in ſynaxi fratribus congregatis, tamdiu proſtratus humi veniam poſtulabit, donec ſolemnia orationis conſummentur*. Inter eaſdem pœnas cenſetur regradatio & rejectio in infimum locum. Macedonium unum e fratribus, & archidiaconum, ideſt primum inter diaconos monaſterii, quod paulo ſerius foris rediiſſet ad monaſterium, officio depoſitum, & in ordinem tyronum rejectum, narrat Joannes Climacus ſcal. 4. ἀφορίζει ὁ ποιμὴν τῆς διακονίας, καὶ ἐν τῷ ἐσχάτων ἀρχαρίων καταστάτει χώρῳ. *A miniſterio paſtor depoſuit, & in noviſſimorum tyronum locum redegit*. Ex decreto Urbani II. ſi canonicus regularis ad monachos tranſeat, revocatur, & in pœnam defectionis rejicitur in ultimum locum, & memorialem cucullam defert; can. *mandamus*, 19. qu. 3. cap. *intelleximus*, *de ætat. & qualit. & ordin. præfic.* Et apud Innocentium III. lib. 2. epiſt. 11. Goffridum Vindocinenſem lib. 2. epiſtola 12. *Domnus Ernaldus, quem decanum veſtrum dicitis, ſi ſibi ſecundum juſtitiam placuiſſet, teſte floccello de capite ſuo, potius in noſtra quam in veſtra ſorte manere debuiſſet*. Et hoc genus pœnæ commune eſt omnibus clericis; can. *presbyter*, 82. diſtinct. can. *præcipimus*, 93. diſtinct. Et apud Gregorium lib. 1. epiſtola 81. indictione 9. Primis ſæculis antequam monachi

Source : BIU Cujas

nachi essent recepti in clerum, in pœnis canonicis, non depositione, ut clerici, plectebantur, sed excommunicatione pariter ac laici; synodus Chalcedonensis can. 2. καὶ οὗτος εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω. *Et ipse siquidem clericus fuerit, proprio gradu decidat; si vero laicus aut monachus, anathematizetur;* can. *si quis Episcopus*, 1. qu. 1. Et hæc pœna nota fuit in monachis ante Chalcedonens. concil. monachos enim excommunicatione corripi voluit Augustinus de correptione & gratia ad Valentinum & cum illo monachos capite 15. *Corripiantur itaque a præpositis subditi fratres correptionibus de caritate venientibus, pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus, quia & ipsa quæ damnatio nominatur, quam facit episcopale judicium, qua pœna in ecclesia nulla major est, potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere atque proficere;* can. *corripiantur*, 24. qu. 3. Inde etsi jam monachi in clerum essent recepti, pro gravioribus delictis excommunicationis pœnam indixit monachis regula Benedicti cap. 23. *Si vero neque sic correxerit, si intelligit qualis pœna sit, excommunicationi subjaceat.* Si monachus his modis correptus non resipiscat, additur virgarum castigatio; ejusdem regulæ capite 28. *Si quis frater frequenter correptus pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus non emendaverit, acrior ei accedat correctio, id est ut verberum vindicta in eum procedat.* Unde desumptus est can. 134. concilii Aquisgranensis. Et hoc genus disciplinæ usu receptum fuit etiam in canonicis regularibus; Augustinus epistola 159. ad Marcellinum Comitem: *Noli perdere paternam diligentiam, quam propria inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti: qui modus coercitionis, & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi;* can. *circumcelliones*, 23. qu. 5. Thomas Cantipratensis lib. 1. cap. 17. *Cum in Theutoniæ partibus circa annum Domini 1242. adolescens quidam nobilis in lubricitate corporis excessisset, a senibus concanonicis & decano ab ingressu ecclesiæ arctatus est, & infra septa monasterii, quasi pro agenda pœnitentia, in loco ad hoc deputato reclusus, qui humiliter valde pœnam suscipiens flagellabatur interim a decano, & gravibus conviciis culpabatur.* Ideo abbas semper virgam ad manum habebat; Gregorius dialogorum lib. 1. cap. 2. *Quadam namque die is qui post venerabilis Honorati exitum monasterii regimen tenebat, contra eundem venerabilem Libertinum in gravi iracundia exarsit, ita ut eum manibus cæderet; & quia virgam, qua eum ferire posset, minime invenit, comprehenso scabello suppedaneo, faciem ei ac caput intudit.* Idem lib. 2. capite 4. scribit de monacho errone & vago, quem ut sanctus Benedictus virga percussit, ex eo die in monasterio stabilem continuit. Et Petrus Damiani in vita sancti Romualdi cap. 4. *Marinus vero virgam in dextera gerens, Romualdo e diverso sedenti sinistram capitis partem sæpissime verberabat.* Etiam alapis ab abbate cæsi monachi correctionis causa; Cassianus collatione 19. capite 1. *Sub occasione istius tarditatis prædictus abbas Paulus, qui inter turbas ministrantium fratrum sollicite discurrebat, exerta manu palma eum sub omnium percussit intuitu.* Et hoc est quod palmatas vocat Burcardus lib. 19. cap. 17. & 25. & Petrus Damiani opusc. 15. capite 18. quia hujusmodi percussio fiebat palma manus. Si tot pœnis non proficeret monachus in graviora lapsus, coercebatur carcere, vinculis & custodia. Valentem quendam e monachis Ægyptiis ob vitium elationis per annum ferreis catenis vinctum, narrat Palladius historiæ lausiacæ capite 32. τότε δήσαντες αὐτὸν οἱ ἅγιοι πατέρες σιδήροις ἐπὶ ἔτος ἓν ἀπεθεράπευσαν. *Tunc patres eum anno uno vinxerunt, & in ferreos compedes conjecerunt, & curarunt.* Idem de Erote narrat idem capite sequent. ὡς καὶ αὐτὸν ὕστερον σιδηρωθῆνναι, μὴ θέλοντα τῇ οἰήσει, μηδὲ τοῖς μυστηρίοις αὐτοῖς προσέρχεσθαι. *Ut fuerit etiam ferro vinctus, cum nollet convenire ad sacramenta.* Quod si quis-

quiam frater incorrigibilis sit, ideſt tertium pœnis regularibus tentatus ad ſanam frugem non redeat, e monaſterio velut membrum putridum abſcinditur & ejicitur; regula Benedicti cap. 28. & 29. cap. *ne religioſi, de regularibus*. Et ſi forte ejectus recipiatur, in ultimum gradum rejicitur, d. cap. 29. Præter pœnas regulares, etiam duriora injungi ſolebant fratribus probationis cauſa, ut Iſidoro impoſitum, ut ſtaret in limine monaſterii, & cuivis intranti & exeunti ſupplex poſito genu accideret, & precum ſuffragium peteret, quaſi epilepticus eſſet: quo in pœnitentiæ genere conſtantem permanſiſſe narrat Joannes Climacus ſcal. 4. Inter remedia etiam ad coercendas tentationes carnis, fratribus ſuadetur manſio ad tempus in hypogeis ſeu conditoriis mortuorum, propter memoriam mortis, ἀορῶν οἴκησις. Joannes Climacus ſcalæ paradiſ. grad. 15. ubi Scholiaſt. ὅτι καὶ σόροι πρὸς τὸ φυγεῖν πειρασμὸν συμβάλλονται. *Quia mortuorum conditoria ad fugiendam tentationem conferunt*. Duriores ſunt pœnæ & coercitiones regulares: ſed, o Deus, quam leves, ſi ſpectemus mercedem quam proponis in cælo!

CAPUT IV.

Correctio fratrum in capitulo. Lectio regulæ in capitulo.

EXPOSITIS variis generibus pœnarum regularium, quonam loco & quo ritu fiat correctio monachorum, docere ſubit. Hujuſmodi correctio fit in capitulo, ideſt in loco monaſterii, ubi fratres congregantur de rebus monaſterii acturi; concilium Aquiſgranenſe anno Chriſti 816. can. 133. *Ut quotidie ad collationem veniant, ubi & hanc inſtitutionem & aliarum ſcripturarum ſanctarum lectiones perlegant, & pro admiſſis veniam poſtulent, & ſententiam pro qualitate admiſſi ſuſcipiant, ubi etiam de communi profectu & utilitate eccleſiæ pertractent*. Ekkeardus Junior de caſibus monaſterii ſancti Galli cap. 16. *Abbate accito, ſignum pulſatur ad capitulum: ibi juſſu abbatis juvenis ille adhuc furens ad columnam pyralis ligatus acerrime virgis cæditur*. Et infra: *At Ruomo ſurgens, decano quidem non jubente, flagello fratrum, quod cominus pendebat, modeſte ſumpto, maximos illi ictus infregit*. Petrus Cellenſis lib. 7. epiſtola 10. *Hactenus monachi ſolent judicari in capitulo, non in conſilio; inter monachos, non inter presbyteros; ab abbate, non ab archidiacono; corporali, non pecuniaria pœna*. Unde capitulum ſumitur pro correctione ipſa, & capitulare pro corripere, corrigere; Ekkeardus de caſibus præd. monaſt. cap. 3. *Qui cum labem maximam clauſtri, impunitatem nominaſſet, ad capitulum tamen nonniſi vocatus venit, cum ſibi officium capitulandi & puniendi graviſſimum, ut ait, ſit traditum*. Gallis *chapitrer*. Unde in monaſterio ſancti Galli correctionis & diſciplinæ cauſa, flagellum e columna pendebat in pyrali, ideſt in ſtuba conventuali, ubi coibat capitulum ſeu conventus fratrum; Ekkeardus, præter locum modo laudatum, capite 3. *Rapperte autem mi, rapto flagello fratrum, quod penderet in pyrali, deforis accurre*. Emendationis cauſa ab abbate oratio habebatur in capitulo; vita D. Goſuini lib. 2. capite 6. *Sciebat, quod capitulo fratrum eſſet ſibi præſidendum, & agendum negotium, quod non poteſt, niſi Dei ſpiritu moderante, diſpenſari*. Etiam canonicorum correctio fit in capitulo. Thomas Cantipratenſis lib. 2. capite 39. *Reſidentibus ergo cunctis, dixit decanus electo: Nondum adhuc, ut credo, archidiaconatum aut canoniam reſignaſtis? Cui electus, nondum, inquit. Surgite ergo, ait decanus, & ſatisfaciatis eccleſiæ, & dorſum ad diſciplinam coram fratribus præparate, eo quod ſine veſte nuptiali chorum cum canonicis contra regulam introiſtis*. Et infra eodem capite: *Convocato ergo capitulo canonicorum dixit: Nepotem meum exceſſiſſe percepi, & juxta conſuetudinem eccleſiæ*

Source : BIU Cujas

cleſiæ per annum in præbenda punitum. Si quis frater deliquiſſet, ultro ſe ipſum deferebat in capitulo, & humi proſtratus, depoſita veſte pœnitentiam accipiebat; Baſilius ſermon. de inſtitutione monachorum : *μὴ ἐπικρυπτέσθω τὸ πλημμέλημα, ἀλλὰ τῷ κοινῷ ἐξαγγελέτω. Admiſſum a ſe delictum nullomodo occultum teneto, ſed in medium audientibus cunctis enunciato.* Et ſi quis ultro ſe ipſum ſtatim non accuſaret, apud abbatem vel congregationem fratrum majori pœna plectebatur; regula Benedicti capite 46. Ultroneæ hujuſmodi accuſationis capitularis uſum forte deſuetum reſtituit concil. Aquiſgranenſ. anno 817. can. 13. *Ut cunctis a quocumque priore ſuo increpatus quis eorum fuerit, mea culpa primo dicat: deinde proſternens ſe illius pedibus cum cappa, ſi habuerit, veniam petat, & tunc jubente priore ſurgat, & unde interrogatus fuerit, rationem humiliter reddat.* Et idem concilium can. 41. *Ut ſi quis negligenter ſonitum fecerit, aut aliud quid exceſſerit in refectorio, mox a priore veniam petat.* Tantum erat ſtudium diſciplinæ, ut qui deliquerant, ultro pœnitentiam poſtularent; Ekkeardus d. cap. 16. *Surgens ille quaſi cæteris exemplum dando, roccum exuit, & coram ſe expandit, ſuperque illum ſe extendit, utque puniretur pro tali exceſſu gemendo oravit.* Inter actus capitulares, præter correctionem fratrum, martyrologium, ideſt vita ſanctorum, maxime martyrum, & regula, ideſt capitulum aliquod regulæ, vel homilia patrum ſolebat legi in capitulo & exponi; concilium Aquiſgranenſe anno 817. can. 69. *Ut ad capitulum primitus martyrologium legatur, & dicatur verſus, deinde regula aut homilia quælibet legatur.* Et idem concilium can. ſequ. *Ut ad capitulum lectio tradatur, ſimiliter ad conlationem, ſi tempus fuerit opportunum.* Matthæus Pariſienſis ad ann. 1237. de ſtatutis benedictinorum : *Fecerunt autem quamplures hæc in martyrologia ſcribi, ut ſæpius in capitulo recitata, ſicut ſolet regula beati Benedicti, audientium cordibus inhærerent.*

CAPUT V.

Capitulum generale Ciſtercienſium quotannis. In aliis ordinibus receptum ex concilio generali Lateranenſi triennio quoque.

DISCIPLINÆ tuendæ gratia in ſingulis monaſteriis celebratur capitulum privatum, in quo tractatur de reformatione vel utilitate monaſterii. Præter capitulum proprium cujuſque monaſterii, ciſtercienſes, cognita utilitate rei, ſtatuere ut capitulum generale totius ordinis ſingulis annis haberetur apud Ciſtercium, quo convenirent abbates & priores ordinis; Bernardus epiſtola 228. ad Petrum abbatem cluniacenſem : *Decretum eſt mihi ultra non egredi monaſterio, niſi ad conventum abbatum apud Ciſtercium.* Et vita Bernardi lib. 1. capite 7. *Præfatus Epiſcopus ad capitulum ciſtercienſe, ibi coram pauculis abbatibus, qui convenerant, pontificali humilitate & ſacerdotali caritate, toto corpore in terram proſtratus, petiit & obtinuit, ut toto anno uno in obedientiam ſibi traderetur.* Et libro 4. ejuſdem vitæ capite 4. *Eodem anno apud Ciſtercium, juxta morem abbatibus congregatis, prædictus Papa venerabilis, affuit.* Helmoldus hiſtoriæ Slavor. lib. 1. capite 91. *Hi ſingulis annis celebrant concilium apud Ciſtercium, & decernunt ea quæ utilia ſunt.* In hujuſmodi capitulo moris fuit edi ſtatuta ad reformationem ordinis, quæ vim legis haberent; Innocentius III. in cap. *nuper abbates, de decim. Nuper*, inquit, *abbates ciſtercienſis ordinis in generali concilio congregati, ad commonitionem noſtram provide ſtatuerunt, ne de cætero fratres ipſius ordinis emant poſſeſſiones, de quibus decimæ debeantur eccleſiis, niſi forte pro monaſteriis noviter fundandis.* Matthæus Pariſ. ad annum 1151. *In capitulo ciſtercienſi ſtatutum eſt, ne de cætero aliqui novam conſtruerent abbatiam,*

Source : BIU Cujas

quia numerus abbatiarum illius ordinis usque ad quingentas excrevit. Capituli cistercienſis quanta fuerit gratia & cultus apud Reges & Principes, & apud Pontifices, ex his intelliges, quod Richardus I. Rex Anglorum capitulo cistercienſi centum annuas marchas argenti conceſſit pro ſumptu conventus; Matthæus Pariſ. ad annum 1188. *Magnificus autem Rex Richardus ac munificus monachis ciſtercienſibus ad capitulum generale de diverſis terris & longinquis venientibus & convenientibus, centum marcas argenti annuatim percipiendas contulit*. Capitulo ciſtercienſi anno 1244. interfuit beatus Ludovicus Rex Francorum una cum matre & fratribus, & rogatus promiſit patribus ſe eccleſiam Romanam defenſurum adverſus Fridericum II. Imperatorem, teſte ipſo Matthæo Pariſ. Capitulo ciſtercienſi interfuiſſe Eugenium Romanum Pontificem, jam obſervatum ex vita Bernardi. Ciſtercienſium exemplo commotus Innocentius III. in concilio generali Lateranenſi ſtatuit, ut in ſingulis regnis vel provinciis quoque triennio fiat commune capitulum abbatum & priorum abbates proprios ſuper ſe non habentium, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis & obſervantia regulari, in quo eligantur idonei viſitatores, qui ſingula monaſteria regni vel provinciæ, correctionis & reformationis cauſa, viſitent *vice noſtra*, inquit, ideſt tanquam delegati ſedis apoſtolicæ; cap. *in ſingulis, de ſtatu monach.* Ad capitulum provinciale tenentur convenire abbates tam exempti, quam non exempti; cap. *ea quæ*, eodem tit. In capitulo provinciali fit correctio monachorum, & idem eſt reus & accuſator ſui ipſius; Thomas Cantipratenſis lib. 1. cap. 1. *Hic ſemel ſtans in provinciali capitulo, coram diffinitoribus & prioribus ſe accuſaturus, audivit aſinum ſuum*, &c.

CAPUT VI.

Viſitatio monaſteriorum diſciplinæ vinculum.

PRÆCIPUI duo diſciplinæ monaſticæ axes ſunt: Capitulum ſeu congregatio capituli, in quo diſcutiuntur & emendantur culpæ monachorum: & viſitatio frequens monaſteriorum; cap. *in ſingulis, de ſtatu monachor.* & his duobus axibus diu ſuſtentatus eſt ordo ciſtercienſium; Cæſarius de miraculis lib. 1. capite 1. de initiis ciſtercienſium: *Quid eſt viſitatio? Diſciplinæ conſervatio. Duo enim primitivi patres inſtituerunt ad vitiorum correctionem & caritatis conſervationem, videlicet generale capitulum, & ſingulis annis viſitationem domorum*. Primis ſæculis, queis monachi erant in poteſtate Epiſcopi, officium Epiſcopi vel chorepiſcopi erat viſitare monaſteria; concil. Nicæn. ex Arabico canon. 54. Etiam exempta monaſteria ab Epiſcopo viſitari voluit Gregorius Magnus ſine gravamine, ideſt ſine ſumptu, ſine procurationis onere, lib. 7. epiſtola 18. indict. 1. can. *viſitandi*, 18. qu. 2. Diſciplinam monaſticam jam collabentem impatienter ferens Carolus Magnus, monaſteria Galliæ & Germaniæ per miſſos una cum Epiſcopis viſitari curavit; concilium Moguntinum can. 20. *Deinde dignum ac neceſſarium eſt, ut Miſſi per quæque loca directi, ſimul cum Epiſcopis uniuſcujuſque diœceſis perſpiciant loca monaſteriorum canonicorum pariter & monachorum, ſimiliterque puellarum, ſi in apto & congruo loco ſint poſita, ubi commodum neceſſarium poſſit acquiri, quod ad utilitatem pertinet monaſterii, ſicut in ſancta regula dicitur*. Quod comprobatum eſt capitular. lib. 5. capite 79. Studii paterni tenax Ludovicus Pius, viſitatores generales per monaſteria ditionis ſuæ inſtituit; auctor anonymus vitæ ipſius: *Itidemque conſtituit idem Deo amabilis Imperator Benedictum abbatem & cum eo monachos ſtrenuæ vitæ per omnia, qui per omnia monaſteria monachorum euntes redeunteſque uniformem traderent cunctis*

cunctis monasteriis, tam viris quam sanctimonialibus feminis, vivendi secundum regulam sancti Benedicti incommutabilem morem. Quod etiam scripsere Aimoinus libro 5. capite 10. Leo Ostiensis chronic. Cassinensis lib. 1. cap. 14. & 18. Ab Episcopis monasteria visitari, decretum suadente Carolo Calvo; concilium Tullense apud Saponarias anno Christi 859. can. 9. *Ut congregationes canonicorum & monachorum ac sanctimonialium, secundum canonicam institutionem a propriis Episcopis strenue visitentur, & eorum religio & habitus exquiratur*, &c. Nec dispari zelo Innocentius III. in concilio generali Lateranensi, in capitulo religiosorum cujusque provinciæ visitatores eligi statuit, qui monasteria provinciæ lustrarent vice apostolica, idest tanquam visitatores sedis apostolicæ; cap. *in singulis, de statu monachor.* Anno Christi 1232. juxta decretum concilii generalis Gregorius IX. visitatores generales designavit per universa monasteria orbis Christiani, & de ea re epistolam scripsit ad Episcopos Angliæ, & aliam ad quendam abbatem Montis-belli, unum e visitatoribus delegatis, quas dedit Matthæus Parisiens. in Henrico III. Et Clemens V. in concilio Viennensi cuncta monialium monasteria jussit visitari per ordinarios: exempta scilicet, apostolica; non exempta, ordinaria auctoritate; Clement. *attendentes, de statu monachor.* Denique concilium Tridentinum sessione 25. *de regular.* capite 8. monasteria exempta, non subdita cuipiam capitulo generali, vel quæ non haberent proprium visitatorem, ab Episcopis diœcesanis, tanquam apostolicæ sedis delegatis, visitari concessit: quod transfusum est in constitutionem Aurelianens. artic. 11. Blesens. art. 27. 31. & 32. de quo Chopin. monastic. lib. 1. tit. 2. num. 12. Abbas habet quidem penes se correctionem monachorum: sed si gravior sit culpa, refertur quandoque ad visitatorem; Cæsarius de miraculis lib. 4. capite 24. *Non est diu quod monachus quidam stimulis invidiæ agitatus & superatus, quendam ex fratribus suis adolescentem accusavit apud abbatem, imponens ei crimina pessima: cui cum minus abbas crederet, ille ad majorem vindictam usque ad visitatoris præsentiam, suam accusationem reservavit. Quid plura tanta apud illum invidi machinatio profecit, ut ipse visitator juveni vitia relata in capitulo coram omnibus objiceret.*

CAPUT VII.

Solitudo monachorum, & ejus utilitas. Monachis fugienda consuetudo sæcularium, maxime mulierum: sanctimonialibus etiam medicorum.

AD monasticam disciplinam tuendam mirum quantum prosit solitudo & fuga consuetudinibus sæcularium, ejus utilitatem exemplo vitæ commendavit Christus Dominus noster, qui frequens secedebat in eremum ut doceret & oraret; Tertullianus 4. adversus Marcion. capite 8. in illud Luc. 4. *In solitudinem procedit. Solemnis & hujusmodi regio creatoris. Oportebat sermonem illic quoque videri in corpore, ubi egerat aliquando & in nube. Competebat & evangelio habitus loci, qui placuerat & legi.* Ambrosius in idem caput Lucæ: *Tria sunt enim quæ ad usum proficiunt salutis humanæ, sacramentum, desertum, jejunium. Christus secessit in eremum, ut doceret nos Deum quærendum in solitudine.* Joannes Chrysostomus in Joannem homil. 42. al. 41. in illud cap. 6. *Quid autem montem subiit, & ibi sedebat cum discipuli suis.* ἐπιτήδειον γὰρ πρὸς φιλοσοφίαν ἐρημία. *Idoneus siquidem ad philosophiam locus solitudo.* Deus quærendus in secessu & solitudine, vix est ut eum operiamur in turba; Augustinus in Joannem tractatu 17. in illa verba: *Declinaverat ab eo in turba. Difficile est in turba*

Source : BIU Cujas

videre Christum, solitudo quædam necessaria est menti nostræ, quadam sollicitudine intentionis videtur Deus, turba strepitum habet, visio ista secretum desiderat. Noli Jesum quærere in turba, non est tanquam unus de turba. Joannes ipse in eremo agnovit Christum, eumque demonstravit Judæis dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi;* Joan. 2. Felix solitudo, quæ monachos parit Deo! Felix solitudo, quæ est familiaris collocutio & conversatio cum Deo! Hieronymus ad Heliodor. *O desertum Christi floribus vernans! o solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi civitas magni Regis extruitur! o eremus familiarius Deo gaudens!* Auctor sermon. ad fratres in eremo sermon. 3. *Estote solitarii, ut sitis angelis sociati: estote rustici, ut sitis cives sanctorum & domestici Dei: estote muti, ut sitis loquaces: loquimini Deo, ut sitis veraces: contemplate in eremo, ut contemplemini a sanctis in cœlo.* Solitarius mundo mortuus est, Deo vivit; Eugenius IV. in can. *placuit*, 18. qu. 1. *Sedeat itaque solitarius, & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit.* Solitudo quietem mentis conciliat; Chrysostomus in Joannem homil. 61. al. 60. *Mulier*, inquit, *domi sedet*, καὶ καθάπερ οἱ τὰς ἐρήμους οἰκοῦντες, οὐδένα ἔχουσι τὸν ἐνοχλοῦντα, *& more eremos habitantium, qui se perturbet, habet neminem.* Eleganter Petrus Damiani lib. 6. epistola 5. *At postquam ad cellulam perventum est, immo postquam in me ipse, qui fueram exclusus, intravi, mox æstuantis animi fervor extinguitur, contentiosi litigii querela sopitur, tumor, clamor & indignatio præsto deponitur, & omne quod in meis visceribus amarum fuerat, divinitus obdulcatur, ne decipiamur.* Solitudo sola, ideſt locus solitudinis, non facit monachum & beatum, sed mens solitaria & studiosa veræ philosophiæ; Joannes Chrysostomus in psalm. 140. οὐ γὰρ ἐρημίαν ποιεῖ τὸν μόνον εἶναι, ἀλλὰ γνώμη φιλόσοφος. *Solitudo enim non facit esse solum, sed mens quæ tenetur studio sapientiæ.* Solitudo ita propria est monachi, ut monachus extra cellam sit piscis extra aquam. Hinc Antonius rogatus a præfecto militum ut apud eum diverteret, non annuit: quemadmodum enim, inquit, piscis simul atque terram attigerit emoritur, monachi extra monasterium versantes dissolvuntur. Athanasius in ejus vita, Sozomenus lib. 1. capite 13. Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 109. Inde monachis jugis mora in monasterio suadetur: vix enim monachus potest pedem efferre e monasterio, quin profectus damnum sentiat, & de amissis resarciendis laboret; Joannes Cassianus collatione 6. cap. 15. *Ideoque jugis cellæ commoratio retentanda est: toties enim etiam reversus quis, velut novus in ea & incipiens habitator titubabit, atque turbabitur quoties ab eadem fuerit evagatus: illam namque quam in cella residens acquisierat animi intentionem, si fuerit relaxata, resuperare rursus non sine labore poterit ac dolore, & per hoc reductus retro, non de amisso cogitabit profectu, quem superadjicere potuit, si e cella non fuisset excussus: sed gaudebit potius, si illum statum de quo recidit, semel ipsum senserit recepisse*, &c. Monachis e monasterio egredi non licet, exceptis apocrisiariis seu procuratoribus, quibus id officii causa permittitur; L. *qui in monasteriis*, C. *de Episc. & cleric.* Gregorius lib. 2. indictione 11. epistola 3. ad Joannem abbatem: *Non frequenter foras egrediaris, in causis istis procuratorem institue, & tu ad lectionem atque orationem vaca.* Monachis vitanda est consuetudo sæcularium, ne eorum contagio vitium sæcularitatis contrahant: maxime eis fugienda est consuetudo mulierum. Inde districtius vetatur ne monachi commatres faciant; Gregorius lib. 3. epistola 40. indict. 12. can. *pervenit*, 18. qu. 2. can. *non licet*, can. *monachi*, *de consecrat.* distinct. 4. Sanctimonialibus pariter vitandam consuetudinem laicorum, maxime medicorum, monet Gregorius lib. 4. indictione 13. epistola 4. Immo patrum sententia fuit monachos fugere debere mulieres & Episcopos pari cautela, ne avocentur a quiete cellæ; de quo Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 11. capite 17. *Quapropter hæc est antiquitus patrum permanens nunc usque sententia, omnimodis monachum fugere debere mulieres & Episco-*

Source : BIU Cujas

Episcopos: neuter enim sinit eum, quem semel suæ familiaritati devinxerit, vel quieti cellulæ alterius operam dare, vel divinæ theoriæ per sanctarum rerum intuitum purissimis oculis inhærere. Adeoque solitudo delicatula & morosa est, ut ipsi etiam monachi inter se mutuo debeant abstinere colloquio; regula Benedicti capite 48. *Neque frater ad fratrem jungatur horis incompetentibus.* Ideo monachi singuli debent se continere in singulis cellis, vel saltem cum uno socio operis, vel seniore disciplinæ magistro; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 2. capite 12. *Ideoque cum fuerint orationum canonicarum functiones ex more finitæ, unusquisque ad suam recurrens cellulam, quam aut solus, aut cum alio tantum inhabitare permittitur, quem scilicet societas operationis, vel discipulatus & disciplinæ imbutio copulavit*, &c. Denique disciplina solitudinis detrimentum patitur, vel ex ipsis hospitalitatis officiis, & receptione adventantium fratrum, quod in adventu hospitum jejunium solvatur; Joannes Lycopolita apud Rufinum de vit. patrum lib. 1. cap. 1. *Multum*, inquit, *tamen prodest ad hæc obtinenda secretior habitatio & conversatio solitaria, quia interdum per occasionem adventantium fratrum, & euntium ac redeuntium frequentiam, abstinentiæ & parsimoniæ frena laxantur, & per hujusmodi occasiones venitur paulatim in consuetudinem & usum deliciarum, & sic interdum etiam perfecti jam viri capiuntur.*

CAPUT VIII.

Ne mulieres ingrediantur septa monasterii. Laici non ingrediantur claustrum sine duce & cuculla.

MONACHI vitandam esse consuetudinem sæcularium, maxime mulierum, jam a nobis observatum est: ideo disciplinæ causa cautum est, ne mulieres admittantur intra septa monasteriorum; concilium Turonense II. can. 16. *Ut mulier intra septa monasterii nullatenus introire permittatur.* Gregorius lib. 3. epistola 40. ad Valentinum abbatem: *Ideo hujus te præcepti serie commonemus, ut neque mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere, neque monachos tuos commatres sibi facere;* can. *pervenit*, 18. qu. 2. Eadem fuit sententia veterum patrum; Basilius sermon. de institutione monachorum: αἱ εἰσοδοι τῶν ἀσκητηρίων ταῖς μὲν γυναιξὶν ἀποκεκλείδωσαν. *Mulieres a monasteriorum ingressu prorsus arcentur.* Gregorius Turonensis de vit. patrum cap. 1. apud Surium februarii 28. *Non potest fieri, inquit Lupicinus abbas, ut ego in monasterio sepulcrum habeam, a quo mulierum accessus arcetur.* Et hæc disciplinæ cautio servata in monasteriis benedictinorum & cistercienſium. De monasterio Floriacensi testatur Adrevaldus de miraculis sancti Benedicti lib. 1. cap. 28. *Porro quia ex antiqua auctoritate sancitum erat, feminas intra exteriores portas monasterii haud quaquam transitum introrsus habere.* Ann. 1244. Cistercium monasterium intravit Blancha Regina cum Ludovico Rege nato sanctissimo, orationis causa, non sine licentia summi Pontificis; de quo Matthæus Paris. *Comitabatur autem eum nobilis Domina Blanchia mater ejus, quæ a Domino Papa privilegium impetraverat, ut liceret ei domos religiosas cistercienſis ordinis cum duodecim mulieribus orandi gratia intrare.* Nedum mulieribus interdictum aditu monasteriorum, quin immo & ipsis monachis interdictum affatu mulierum. Cum matrona nobilis Antiochena rogaret se admitti ad Marcianum abbatem, ut filiæ a dæmone vexatæ ejus gratiam postularet, ei responsum esse narrat Theodoritus de vit. patrum cap. 3. οὐκ εἴη ἔθος τῶν πρεσβυτέρων γυναιξὶ διαλέγεσθαι, *præsidem loqui cum mulieribus non solere.* Mulieres non solebat affari Aphrates,

Source : BIU Cujas

nisi pro foribus monasterii; idem capite 8. ἔλεγε δὲ πεῦπα ἡ γυνὴ πρὸ τῆς αὐλαίου θύρας ἑστῶσα, οὕτω γὰρ εἰώθει τῷ πρὸς τὸ θῆλυ ποιεῖσθαι διαλέξιν. *Hæc autem ad atrienſem januam ſtans mulier dicebat: ibi enim feminas alloqui ſolebat, neque ullam intra januam recepit umquam.* Eadem religione cum Paulus abbas ad ſenioris cujuſpiam cellam pergeret una cum abbate Archelao, obviæ mulieris vultu territus, velut a facie leonis vel draconis fuga ſe proripuit ad monaſterium; Caſſianus collatione 7. capite 26. In monaſterio ſancti Galli apud Helvetios nefas fuit laicis vel clericis ingredi clauſtrum monaſterii ſine duce uno e fratribus, & ſine cuculla, ne alieni admitti viderentur; Ekkeardus Junior de caſibus monaſterii ſancti Galli capite 1. *Salomon capellanus locum autem noſtrum ſibi præ omnibus habitum ſubinde adiit, clauſtrumque ille, quia potens erat, abſque duce, & quod maximæ confuſionis tunc erat, cum lineis veſtibus diatim introiit. Plurima fratribus velut dives opum commoda fecit, quorum cum uni reverendo quidam pelliceum traderet, & ſui eum apud Deum memore fore rogaret: Pelliceum, ait ille, tuum, ſi volueris, tibi optime repretiabor: nam duas cucullas ab abbate habeo, quarum unam tibi, ut clauſtrum decentius nobiſcum in ea introeas.* Et infra: *Sed nos in fraternitatem interdum & laicos recepimus, quibus tamen in laico habitu nequaquam, inquit, in clauſtro abutimur.* Et infra: *Abſtinuit tandem abſque aliquo patrum, ut moris eſt, præduce clauſtrum intrare.* Idem capite 16. *Clauſtrum autem ſancti Galli ab antiqua patrum memoria tantæ venerationi ſemper eſt habitum, ut nemini vel potentiſſimorum ſæculi canonicorum ſeu laicorum introitus vel etiam introſpectus ejus licuerit. Vidi egomet Comites alioſque potentes, loci quoque milites, pro dilectione feſtis diebus crucem nobiſcum per clauſtrum ſequendo, juvenes & ſenes ad cingulum quoſdam barbatos monachicis indutos roccis, nobiſcum quaque ivimus ingredi. In refectorio quoque octo de illis, qui tamen emeriti videbantur, circa abbatem & decanos, ad menſam monachico conſediſſe habitu in die paſchæ vidi.* In eodem monaſterio laicis maxime nefas erat intrare capitulum; Ekkeardus capite 9. de Amalungo Ekkeardi fratre: *Huic ſoli, ut audivimus, laico ab ullius memoria, capituli domum intrare permiſſum eſt.*

CAPUT IX.

Clauſura ſanctimonialium reſtituta.

QUANTA fuerit cura diſciplinæ monaſticæ in utroque ſexu, id maxime elucet in cuſtodia ſacrarum virginum. Haud enim ſatis tuta viſa eſt earum pudicitia, voti ſolemnis religione, & pœnis prævaricantium, necnon vigilantia abbatiſſæ ſeu præpoſitæ. His additum eſt ſeptum & præſidium murorum, & clauſuræ arctioris cautio. A primis ſæculis devotæ Deo virgines fuere recluſæ intra monaſteria: unde monaſteria virginum φυλάκας, ideſt, *cuſtodias*, vocat Palladius hiſtoriæ lauſiacæ capite 39. οἰκονομοῦντες καὶ τὰ τῶν γυναικῶν μοναστήρια καὶ φυλάκας. *Ædificant etiam mulierum monaſteria & cuſtodias.* Ideo ſanctimonialibus non licere egredi e monaſterio, niſi urgente neceſſitate, ac ne ſic quidem ſine ἀλογίᾳ, ideſt permiſſione ejus quæ præeſt, & adjecta comite una e ſenioribus, ita ut liceat abnoctare a monaſterio, decernit can. 46. ſynodi VI. in Trullo. Etiam abbatiſſæ ipſi non licet egredi e monaſterio abſque licentia Epiſcopi, nec ſine graviori cauſa, puta ſi evocata fuerit ad comitatum Principis; concilium Turonenſe III. can. 30. *Abbatiſſæ abſque ſui Epiſcopi licentia foras monaſterium egrediendi non habeant poteſtatem, niſi cum ad piiſſimum Imperatorem noſtrum proficiſci voluerint.* In eandem ſententiam concilium

Cabillo-

Source : BIU Cujas

Cabillonense II. can. 57. *Abbatissa, quæ in civitate monasterium habet, nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam Episcopi sui, aut qui ejus vicem obtinet, nisi forte aut imperialis jussio eam cogat, aut prolixitas itineris id facere minime permittat.* Vel si feudi nomine teneatur præstare fidem & hominium domino feudi, nec admittatur per procuratorem: tunc licet ei egredi e monasterio cum honesto comitatu, ita ut præstito hominio statim revertatur ad monasterium. Et ne sit occasio egrediendi, si dominus feudi sit spiritualis, præstetur hominium per procuratorem; cap. *periculoso, de statu regular.* in 6. vel ob publicam causam, ex mandato pontificis, ut in urbe grassante lue indicta a Gregorio Magno solemni litania, pestis arcendæ gratia, abbatissis & monialibus mandatum ut hujusmodi litaniæ adessent; Gregorius Turonensis lib. 10. cap. 1. *Omnes abbatissæ cum congregationibus suis egrediantur ab ecclesia sanctorum martyrum Marcelliani & Petri cum presbyteris regionibus primæ.* Extra causam abbatissis & monialibus non licet egredi monasterio. Clausuram monialium districte curarunt Episcopi Galliarum: inter eos maxime Ivo Carnotensis Episcopus epistola 10. ad sanctimoniales Dunenses: *Ad hoc enim sepia monasterii vobis facta sunt, ne mundi amatores intra castra mundum fugientium recipiatis, ne ad publicum prodeatis, ac de corporali mundi visione tractis introrsum fœdis imaginibus, atque expugnata intus virginitate, corpus quoque corruptioni subjici permittatis.* Labente sæculo de clausuræ rigore multum remissum. De Geuta abbatissa Vallis-Floridæ cisterciensis ordinis in Brabantia, narratur, quod aliquando moniales suas solatii seu relaxationis causa e monasterio educeret; Thomas Cantipratanus lib. 1. capite 10. artic. 3. *Si moniales suas ad solatium educebat, in medio omnium considebat, & aliquid de Deo, vel de scripturis, vel etiam de moribus proponebat.* Nec id vitio ducebatur, quia propter consuetudinem aberat scandalum. Tandem ex inobservantia clausuræ monialium nomine nimis labefactato, Bonifacius VIII. restituit clausuram, lege data, ut ordinarius in monasteriis non exemptis ordinaria, in exemptis apostolica auctoritate clausuram tueri vel conservare, vel collapsam restituere valeat; d. cap. *periculoso* in fin. quod repetitum est concil. Tridentin. sessione 25. *de regular.* capite 5. & constitutionibus regiis sancitum.

CAPUT X.

Ut monachi bini procedant.

Disciplinæ monasticæ singulare & institutum est, ut monachi extra monasterium non aliter quam bini procedant, ne scilicet careant teste conversationis. Et hujus instituti auctorem habemus Christum. Ad prædicandum evangelium Christus apostolos binos misit; Luc. 10. Marc. 6. Hieronymus in Marcum 11. in illa verba: *Misit duos ex discipulis suis. Bini vocantur, & bini mittuntur discipuli Christi, quoniam caritas non consistit cum uno. Unde dicitur: Væ soli.* August. qu. evangelic. lib. 2. cap. 14. *Quod autem binos mittit, sacramentum est caritatis, sive quia duo sunt caritatis præcepta, sive quia omnis caritas minus quam inter duos esse non potest.* Idem Joannes Chrysost. in genes. cap. 14. & Gregorius homil. 77. Titum ad hoc comitem peregrinationis sibi ordinatum ait Paulus, 1. Cor. 8. ne sine testimonio sanctorum tanquam sibi videretur accipere stipes fidelium, quæ erant distribuendæ egentibus. Ab apostolis hujusmodi institutum transit ad monachos. A primis sæculis monachi non aliter quam bini missi sunt extra monasterium; Rufinus de vit. patrum lib. 2. cap. 31. *Dixit ei beatus Antonius: Vade ut videat te soror tua. Tunc assumpsit secum alium*

Source : BIU Cujas

monachum, & perrexit ad locum & domum ſororis ſuæ. Auctor ſermon. ad fratres in eremo ſermon. 1. *Quando neceſſe eſt, ut aliqui ad ſæculum vadant, vaveant, ne vadant minus quam duo vel tres.* Hac diſciplina uſi ſunt benedictini; capitulare Aquiſgranenſe anno Chriſti 817. can. 15. *Ut ſoli ſine alio fratre in via non dirigantur*, nimirum ut teſtem habeant converſationis & judicem. Et hoc eſt quod dicitur, monachos ſocium habere dominum; Thomas Cantipratanus lib. 1. capite 18. *Vulgo dicitur: Miles in obſequio famulum, clericus ſocium, monachus habet dominum.* Inde forte ſuborta eſt parœmia vernacula: *Qui a compagnon a maiſtre.* Eadem etiam fuit diſciplina inter clericos; concilium Turonenſe II. can. 20. *Quotieſcumque archipresbyter ſeu in vico manſerit, ſeu ad villam ſuam ambulaverit, unus lector canonicorum ſuorum, aut certus aliquis de numero clericorum cum illo ambulet.* Etiam Epiſcopi ipſi clericos vel monachos electos in obſequio habere debent, ut ſint teſtes converſationis; ſynodus Romana habita a Gregorio I. anno Chriſti 595. cujus geſta extant apud eum lib. 4. indictione 13. epiſtola 44. *De qua re præſenti decreto conſtituo, ut quidam ex clericis, vel etiam ex monachis electi, miniſterio cubiculi pontificalis obſequantur, ut is qui in loco eſt regiminis habeat teſtes tales, qui vitam ejus in ſecreta converſatione videant, & ex viſione ſedula exemplum profectus ſumant;* can. *cum paſtoris*, 2. qu. 7. Et ante ſynodus Romana in cauſa Symmachi ſtatuit, Epiſcopos & presbyteros ſecum ſemper contubernales habere, quos concellaneos ſeu cellulanos appellat, ne eſſet locus malignis ſuſpicionibus; de quo Baronius ad ann. 498. Etherium Lexovienſem Epiſcopum non ſine teſtibus per noctem in lectulo cubaſſe, refert Gregorius Turonenſis lib. 6. capite 36. *Etherius Lixovienſis Epiſcopus in ſtratum ſuum quievit, habens circa lectum ſuum multos lectulos clericorum.* Foris revertentes ad monaſterium fratres humi proſtrati ad pedes abbatis, ab eo benedictionis gratiam petebant, ut ſi qua extra monaſterium labes contracta erat, expurgaretur hoc genere pœnitentiæ; de Mena refert Joannes Climacus ſcal. 4. ἀνελθόντα αὐτὸν ἐν τῷ ἡγουμενείῳ, καὶ βαλόντα μετάνοιαν ἐσπέρας τῷ ἡγουμένῳ, παράδεσιν τε λάβειν σωμάτως ἱκετεύοντα, εἶασεν αὐτὸν οὕτως χαμαὶ κείμενον ἄχρι τῆς κανόνος ὥρας. *Revertentem alicunde domum, & veſperi ad modum pœnitentis ante pedes præpoſiti proſtratum, & ex more gratiam benedictionis petentem, ſic humi abjectum pater reliquit uſque ad horam canonis.*

CAPUT XI.

Monaſteria duplicia vetita.

QUo diſciplina monaſtica tuta ſit, & turpium ſuſpicionum tollatur materia, vetantur monaſteria duplicia, ideſt communia virorum & mulierum, conſtitutionibus Juſtiniani, L. *ſanctiſſimarum*, C. *de Epiſc. & cleric.* novell. 123. capite 36. ſynodo Nicæna II. can. 20. & conſtitutione Gregorii I. can. *diffinimus*, can. *in nullo*, 18. qu. 2. & apud Gregorium lib. 4. epiſtola 20. indictione 4. Hujuſmodi monaſteria, quæ erant in Compoſtellana provincia, ſuſtulit Paſchalis II. epiſtola 10. ad Didacum Compoſtellanum Epiſcopum, quæ eſt anni Domini 1103. *Illud omnino incongruum eſt, quod per regionem veſtram monachos cum ſanctimonialibus habitare audimus: ad quod refecandum experientiæ tuæ immineat, ut & qui in præſentiarum ſimul ſunt, diviſis longe habitaculis ſeparentur, prout arbitrio & religioſorum virorum conſilio melius viſum fuerit, neque in poſterum conſuetudo hujuſmodi præſumatur.* Ne ſanctimoniales una cum monachis vel canonicis regularibus in eadem eccleſia & choro conveniant officii cano-

Source : BIU Cujas

canonici gratia, vetuit Innocentius II. in synodo Romana can. 27. *Simili modo prohibemus ne sanctimoniales simul cum canonicis vel monachis in ecclesia in uno choro conveniant ad psallendum*; can. *perniciosam*, 18. qu. 2. Anno Christi 1148. Joannes Gilbertus de Semplingam Anglus, plura construxit monasteria communia servorum & ancillarum Dei, de consilio Bernardi abbatis Clarevallensis, si credimus Guillelmo Neubrigensi rerum Anglicarum lib. 1. capite 16. & inter velatas sepultus est anno Domini 1183. Rogero Hovedeno in Henrico II. Verum harum famæ non pepercit Nigellus ejus ævi satyricus:

Harum sunt quædam steriles, quædam parientes,
Virgineoque tamen nomine cuncta tegunt.
Quæ pastoralis baculi dotatur honore,
Illa quidem melius fertiliusque parit.
Vix etiam quævis sterilis reperitur in illis,
Donec eis ætas talia posse neget.

Monasteria duplicia virorum & mulierum instituit & beata Brigita; de quibus Antoninus Florent. chronic. part. 3. tit. 14. §. 4. Monasteria puellarum longius a monasteriis virorum collocari statuit synodus Agathensis can. 28. *Monasteria puellarum longius a monasteriis monachorum, aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur*; can. *monasteria*, 18. qu. 2. Duo monasteria, unum virorum, alterum mulierum, in agro Tabennensi ad utramque Nili ripam ex adverso collocavit Pachomius abbas, caute medio flumine divisa, ut a crocodilis hinc inde tutus esset accessus; Palladius historiæ lausiacæ cap. 39.

CAPUT XII.

Observatio silentii disciplinæ prior gradus.

PRIMUM disciplinæ monasticæ præceptum est observatio silentii, & hoc junioribus in primis commendat abbas Nestero apud Joannem Cassianum collatione 14. cap. 9. *Observate igitur in primis, & maxime tu Joannes, cui magis ad custodienda hæc, quæ dicturus sum, ætas adhuc adolescentior suffragatur, ne studium lectionis ac desiderii tui labor vana elatione cassetur, ut indicas summum ori tuo silentium. Hic est enim primus disciplinæ actualis ingressus*, &c. Silentii ante omnes perobservantes fuere patres Ægyptii. Nitriensium institutum fuit, ut hospitibus illo adventantibus non liceret cum ullo colloqui ante horam sextam, idest meridianam; Palladius historiæ lausiacæ capite 6. μὴ συγχωρήσαντες αὐτῷ ἕως ἕκτης ὥρας μηδενὶ συντυχεῖν. *Non permittentes ei, ut cum ullo colloquatur usque ad horam sextam.* De abbate Nitriensi, nomine Or, illud singulare memorat idem, teste Melania capite 9. ejusdem historiæ, quod numquam esset locutus ἐκτὸς χρείας, *sine necessitate*. Macarius ipse Ægyptius quadragesimam transegit μὴ λαλήσας μὴ μικρὸν, μὴ μέγα, *non loquens neque submisse, neque alte*, ut refert idem capite 20. Joannes ex Episcopo monachus per annos septem & quadraginta juge silentium coluit, unde Silentiarius dictus; teste Cyrillo monacho in ejus vita apud Surium 13. maii. Inde & monachos a silentio & quiete, quæ Græcis ἡσυχία, ἡσυχασὰς dici placuit; novell. Justin. 5. & 133. Silentium adeo est primus gradus disciplinæ, ut cisterciensibus indictum sit perpetuum silentium intra annum probationis; Cæsarius de miraculis lib. 4. cap. 64. *Magister quidam Parisiensis ad ordinem nostrum venire desiderans, silentium primi anni ex quadam pusillanimitate mentis ita timuit, ut ordinem nigrorum in-*

Source : BIU Cujas

traret, ibique probationis annum compleret. Solitudini juge silentium adjecere cartusiani, velut condimentum orationis; Bernardus epistola 11. ad cartusienses: *Verebar nimirum sanctam, quam in Domino habetis, importunis scriptitationibus infestare, quietem, juge illud vestrum sacrumque silentium a sæculo, susurrium cum Deo vel ad modicum interrumpere, nostraque ingerere auribus secretis penitus occupatis supernis eulogiis.* Apud benedictinos silentium suis horis & locis qua par est religione servari moris fuit; Innocentius III. in cap. *cum ad monasterium, de statu monach.* Ad abbatem & monachos Sublacenses, quæ fuit prima domus in qua initia religionis posuit Benedictus: *In oratorio vero, refectorio & dormitorio continuum silentium servetur.* Silentium indicitur in oratorio, idest in ecclesia, per tempus divini officii: ideo abbas psallentes, si forte a modo psallendi aberrarent, plausu, quem manu edebat, coercere solebat: non voce, ne in sacris silentium infringeretur; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 2. capite 11. *Denique si quispiam juniorum vel pro fervore spiritus, vel pro eo, quod necdum institutus est, cœperit modum decantationis excedere, psallentis progressio senioris interdicitur plausu, quem dans manu sua in sedili, quo sedet, cunctos facit ad orationem consurgere.* Adimpleto officio, ut fratres ad cellas suas redeant cum silentio, præcipit regula Benedicti capite 52. *Expleto opere Dei, omnes cum summo silentio exeant,* &c. Silentium etiam æque imperatur in mensa ac in refectorio, quo interim sacra lectio attentius audiatur, nec quicquam momenti vacet a Deo; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 4. capite 17. *Apud Ægyptios enim, vel maxime Tabennesiotas, tantum silentium ab omnibus exhibetur, ut cum in unum tanta numerositas fratrum refectionis obtentu consederit, nullus nec mutire quidem audeat præter eum, qui suæ decaniæ præest: qui tamen si quid mensæ superinferri vel auferri necessarium esse perviderit, sonitu potius quam voce significat.* Inde regula Benedicti capite 38. *Summumque silentium fiat ad mensam, ut nullius mussitatio vel vox, nisi solius legentis, ibi audiatur.* Inde ne in mensa silentium effringeretur, abbas fratres per signa & nutus revocabat ad preces; Joannes Climacus scal. 4. καὶ γὰρ οὐδὲ ἐπ' αὐτῆς τῆς τραπέζας, τῆς νοερᾶς ἐργασίας, ἐπασίας ἐπαύοντο. σεσημειωμένῳ δὲ ἤδη τινὶ ἀγνώστῳ καὶ πνεύματι τῆς κατὰ ψυχὴν ἑαυτοὺς προσευχῆς ὑπεμίμνησκον οἱ μακάριοι. *Ne dum ad mensam accumberent, ab cœlestium rerum meditatione animum remittebant: nam more quodam per occulta signa & nutus perbeati illi seipsos in animo ad preces revocabant.* Silentium & cuique præscribitur in cella; Joannes Chrysostomus in primam ad Timoth. homil. 14. ἕκαστος οἴκημα ἀποτεταγμένον ἐν λαβὼν, ἡσυχίαν διαπαντὸς ἀσκεῖ. *Unusquisque vero præstitum habens domicilium, silentio perpetuo studet.* Silentium etiam in ipso manuum opere teneri religio fuit; Augustinus de opere monachorum capite 3. *Et quemadmodum dicit:* (Paulus) *Præcipimus & obsecramus in Christo, ut cum silentio operantes panem suum manducent: non disputent contra manifestissima verba apostoli, quia & hoc pertinet ad silentium, cum quo debent operantes manducare panem suum.* Ideo in statutis, quæ edita sunt pro reformatione benedictinorum concilio Londinensi 1238. silentium statis horis & locis restituitur, & usus signorum, apud Matthæum Pariss. *Item statuimus quod silentium semper in debitis locis, temporibus & horis statutis observetur, & signa scire studeant omnes necessaria.* Et apud cistercienses operæ & alia officia regularia ob studium silentii indicebantur per signa & tabulæ sonitum; Cæsarius de miraculis lib. 5. capite 6. *Fratribus ad laborem post capitulum præparatis, cum starent circa auditorium, & expectarent tabulæ percussionem, essentque aliqui ex eis remissi per otiosam signorum consignificationem.* Inde & ne silentium evertatur multiloquio, monachi occurrentes salutant duabus voculis *Deo gratias*, tenore parvulis, sensu & caritate latissimis; Augustinus in psalm. 132. *Hi etiam insultare nobis audent, quia fratres, cum vident homines, Deo gratias dicunt. Quid est, inquiunt, Deo gratias? Itane surdus es,*

ut

Source : BIU Cujas

ut nescias quid sit Deo gratias. Qui dicit, Deo gratias, gratias agit Deo. Vide si non debet frater Deo gratias agere, quando videt fratrem suum : non enim non est locus gratulationis, quando se invicem vident, qui habitant in Christo. Inde regula patris Benedicti capite 66. *Et mox ut aliquis pulsaverit, aut pauper clamaverit, Deo gratias respondeat, aut benedicat.*

CAPUT XIII.

Cilicium interior tunica monachorum. Notantur qui exteriorem gestabant.

INTER monasticæ disciplinæ exterioris instrumenta maximum locum tenet cilicium : sic vocant interiorem tunicam e pilis camelorum vel caprorum contextam, quæ monachis, quorum vita est perpetua pœnitentiæ ratio, optime convenit, quia cilicium est signum pœnitentium ; Hieronymus in Zachariam capite 13. in illa verba : *Confundentur prophetæ, & induentur pelle cilicina. Hic enim erat habitus prophetarum, ut quando populum ad pœnitentiam provocabant, induerentur cilicio.* Et idem ad Lucinium Bæticum : *Ciliciola quotidianæ symbola pœnitentiæ.* Quocirca pœnitentibus ab Episcopo cilicium super caput imponebatur ; concilium Agathense can. 15. *Pœnitentes tempore, quo pœnitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput a sacerdote, sicut ubique constitutum est, consequantur.* Et idem concilium capite 9. *Episcopus cum lacrymis pro eorum absolutione decantet : tunc resurgens ab oratione, juxta quod canones jubent, manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum operiat ;* can. *pœnitentes*, can. *in capite*, 50. distinct. Exterior vestis veterum monachorum fuit pellicea, interior cilicina. Hac usus Antonius vitæ cœnobiticæ signifer ; Athanasius in ejus vita : τὸ δὲ ἔνδυμα εἶχεν, ἔνδον μὲν τριχίνιον, ἐπάνω δὲ δερμάτινον, ὁ καὶ ἕως τελευτῆς τετήρηκε. *Veste amiciebatur interiore cilicio, exteriore pelle, quam ad vitæ finem usque servavit.* Cilicio usi monachi orientales, ex regula quam eis tradidit Basilius regul. brevior. interrog. 90. ἡ μὲν τῶ τριχίνου χρῆσις χαιρούς ἔχει ἰδίους· οὐ γὰρ χρείας σωματικῆς ἕνεκεν ἐστὶν ἡ τούτων χρῆσις, ἀλλὰ κακουχίας καὶ ταπεινώσεως ψυχῆς. *Sane cilicini usus habet opportunitates suas : neque enim ad necessitates corporis comparatus est, sed ad macerationem & afflictionem animæ.* Joannes Chrysostomus in Matth. homil. 68. al. 69. καὶ ἡ στολὴ δὲ αὐτοῖς τῆς ἀνδρίας ἄξια... τοῖς μὲν ἀπὸ τριχῶν αἰγῶν· τοῖς δὲ ἀπὸ τριχῶν καμήλων· εἰσὶν οἷς καὶ δέρματα ἤρκεσε μόνον, καὶ παῦτα πάλαι πεπονηκότα. *Amictus autem ipsis fortitudini suæ conveniens est ... etenim aliis caprarum, aliis camelorum pilis vestes confectæ sunt : multis coria solum, & ex vetustate consumpta, satisfaciunt.* Cilicio usum Hieronymum, testis est Augustinus epistola 205. *Cilicino sacco carnem veluti Æthiopis macerans, desuper panno vilissimo se tegebat.* Et Barlaam monachus Regem Indorum alloquens, apud Joannem Damascenum in ejus vita capite 18. *Vestes autem nobis ex asperis ciliciis & ovium pellibus sunt vetustæ omnes, atque ex variis pannis consutæ, imbecillam nostram carnem atterentes.* Sic Nicephorus Phocas, quo suspicionem affectati imperii a se amoveret, apud Bringam, quendam suadendo sese de vita monastica cogitare, vestem solvit, & interius cilicium ei ostendit ; Zonaras in Romano puero : καὶ τοῖς λόγοις πίστιν ἐδίδου, δείξας αὐτῶ ῥάκος τὸ τρίχινον ὃ ἐν χρῶ περιέκειτο, τῇ δὲ ἔξωθεν αὐτῶ περιβολῇ καλυπτόμενον. *Et verbis fidem fecit, ostensa lacerna e pilis contexta, quam nudo corpore cæteris vestibus tectam gestabat.* Idem Cedrenus pag. 532. Aphtonius ex abbate Episcopus, nec vestem monasticam, nec cilicium deposuit ; Theodoritus de vit. Patrum capite 5. οὔτε τῶ ἀσκητικῶ ἐναλλάξας σοσύραν, οὔτε τῶ ἐξ αἰγείων

Source : BIU Cujas

τριχῶν κατεσκευασμένον χιτῶνα. *Nec pallium mutans ascetícum, nec tunicam caprarum e pilis contextam.* Romanum depingit idem capite 11. ᾧ ἐκ τριχῶν ἐσθήματι κεχρημένον, *cilicina veste amictum.* Et Paulus Diaconus lib. 22. *At alii monachico schemate atque cilicino vestimento contegebantur.* Cilicio carnem afflictarunt & monachi Occidui, ut discipuli beati Martini; de quibus Severus Sulpitius in ejus vit. capite 7. *Plerique camelorum setis vestiebantur, mollior ibi habitus pro crimine erat.* De monachis Capratiæ insulæ idem insinuat Augustinus epistola 81. ad Eudoxium: *Eustathius*, inquit, *nec Capratiam desiderat, quia nec cilicio jam quærit indui.* Et in vita beati Thomæ Cantuarienſ. capite 14. *Habitu monachali cum cilicio suscepto.* Et mirabile quod narrat Thomas Cantipratenſ. lib. 2. capite 28. beatam Virginem resarciisse cilicium ejusdem Thomæ Cantuariensis. Cilicium erat interior vestis monachorum: & damnantur quidam qui id exterius gestabant, propter vitium elationis; Joannes Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 1. capite 3. *Quamobrem cilicinam vestem, velut circumspectam cunctis atque notabilem, & quæ ex hoc ipso non solum nulla spiritui possit emolumenta conferre, sed etiam elationis concipere vanitatem, quamquam ad necessarii operis exercitium, in quo monachum semper impigrum expeditumque oportet incedere, inhabilis atque inepta, omnimodis refutarunt.*

CAPUT XIV.

Monachi catenis ferreis vincti.

PRÆTER cilicium alii etiam ferro & catenis palam corpus vinciebant, quod valde notatur a patribus, propter suspicionem cenodoxiæ, quæ facile ex his irrepit; Hieronymus ad Eustochium: *Viros quoque fuge, quos videris catenatos, quibus feminei contra apostolum crines, hircorum barba, nudum pallium.* Idemque ad Marcum presbyterum: *Quid facit sub tunica pœnitentis regius animus? catenæ, sordes & comæ non sunt diadematis signa, sed fletus.* Epiphanius in synopſ. fidei de monachis: ἀπρεπὲς δὲ καὶ τὸ κλοιοῖς πρόϊέναι. *Indecens est vinculis collo inditis incedere.* Jo. Chrysost. lib. 3. adversus vituperator. vitæ monasticæ: διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὸν ἔρημον ἕλκομεν, οὐχ ἵνα σάκκον ἁπλῶς περιβάλωνται, οὐδὲ ἵνα κλοιὰ περιθῶνται, οὐδ' ἵνα σποδὸν ὑποσορέσωνται, ἀλλ' ἵνα πρὸς τῶν ἄλλων ἁπάντων φύγωσι μὲν κακίαν, ἕλωνται δὲ ἀρετήν. *Quocirca nos ad desertum pertrahimus, non ut cilicio induantur, torqueſque ferreos sibi circumdent, aut cinerem substernant solum, sed ut imprimis vitia effugiant, eligantque virtutes.* Et Apollo anachoreta apud Palladium historiæ lausiacæ capite 52. τοὺς τὰ σιδηρᾶ φέροντας, καὶ τοὺς κομῶντας, *eos qui ferrum gestarent, & comam promitterent.* Et Apollonius apud Rufinum de vit. patrum lib. 1. capite 7. *Culpabat sane valde eos, qui vel comam capitis nutriunt, vel ferrum in collo circumserunt, vel aliquid tale, quod ad ostentationem hominum fieri videatur, gerunt.* Eusebium & Jacobum monachos ferri mole laborantes depingit Theodoritus de vit. patrum cap. 3. 4. & 21. Damianus Polychronii discipulus ferrum gestare abnuit, veritus ne inde animo superbia intumesceret; idem capite 24. In Gallia hospitius inclusus catenis, quas ad cutem gestabat, cilicio superinduebatur, ne apparerent; Gregorius Turonensis lib. 6. capite 6. *Fuit autem apud urbem Nicensem eo tempore hospitius reclausus magnæ abstinentiæ, qui constrictus catenis ad purum corpus ferreis, induto desuper cilicio, nihil aliud quam purum panem cum paucis dactylis comedebat.* Idem Paulus Diaconus de gestis Longobardorum lib. 3. capite 1. Ferreis catenis collum, manus & pedes vinctus egit S. Senoch. Gregorius Turonensis de vit. patrum capite 15. apud Surium 24. octobris: *Rigorem vero hiemis sine ullo pedum tegmine*

Source : BIU Cujas

mine pati contentus erat, manibus ac pedibus simul & collo ferrea catena revinctus. Ferreorum vinculorum usum jam desuetum restituit Dominicus, inde dictus Loricatus, quia ferrea lorica ad carnem indutus, per tria lustra ferreis vinculis corpus & brachia vinctus vitam toleravit; Petrus Damiani in ejus vita capite 9. apud Surium 14. octobris: *Hic denique a tribus circiter annorum lustris lorica ferrea vestitur ad carnem, duobus autem ferreis circulis in corpore cingitur, duobus item per brachiorum armos arctatur.* His exemplis Willelmus Dux Aquitaniæ stupendum genus pœnitentiæ egit, lorica ferrea ad carnem, & desuper cilicio indutus, & casside ferrea caput tectus: sed hæc omnia magis miranda quam imitanda. In monachis damnatur singularitatis studium, utpote de inanis gloriæ vitio suspectum; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 11. capite 18. *Quicquid etiam in conversatione fratrum minime communis usus recipit vel exercet, omni studio ut jactantiæ deditum declinemus, & ea quæ nos possunt inter cæteros notabiles reddere, ac veluti solis facientibus laus apud homines sit conquirenda, vitemus.* Hinc affectationis quosdam monachos notat idem collatione 8. capite 3. qui male interpretantes illud evangelii: *Qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus; fecerunt sibi cruces ligneas, easque jugiter circumferentes, non ædificationem, sed risum cunctis videntibus intulerunt.*

CAPUT XV.

Usus disciplinarum notus antiquis patribus, restitutus a Petro Damiani. Disciplinæ vapulatio in capitulo.

QUANTUM fovendæ disciplinæ regulari conducat quotidiana, vel saltem frequens corporis flagellatio, vel ex hoc uno intelligere est, quod ea disciplinæ nomen accepit. Ejusmodi spontaneæ castigationis usum exemplo commendavit Paulus; de se ipso testatur is, 1.Cor.9. *Castigo*, inquit, *corpus meum, & in servitutem redigo.* Hujus generis castigationis auctorem agnoscit Paulum Gregor. Nazianzen. oratione 16. καλὸν ὑποπιεσμὸς σώματος, καὶ πειθέτω σε Παῦλος ἑαυτὸν ἔτι παιδαγωγῶν. *Pulcra res corporis castigatio, & persuadeat tibi Paulus se ipsum pædagogizans.* Disciplinarum usum non ignotum fuisse patribus Ægyptiis, credendum est, vel hoc argumento quod fertur a Palladio historiæ lausiacæ capite 6. & Heraclid. Paradis. capite 2. in ecclesia Nitriensi tres fuisse palmas, e quarum unaquaque pendebat flagellum: unum ad correctionem monachorum, alterum ad coercitionem latronum, tertium ad correctionem peregrinorum. Antiquum disciplinarum usum desuetudine sublatum restituit, ac cassinensibus suasit Petrus Damiani; Leo Ostiensis chronic. Cassinensis lib. 3. capite 21. *Domnus Petrus Damiani ad monasterium Cassinense veniens, cum verbo pariter & exemplo quoscumque posset ferventer accenderet; tandem permissione D. abbatis ab omni congregatione obtinuit, voluntaria oblatione in remissionem peccatorum omnium, ut sexta feria per totum annum pane & aqua contenti, disciplinam singuli facta confessione perciperent: insuper & triduanum jejunium in capite quadragesimæ per annos singulos agerent.* Et Damianus ipse opusculo 43. ad monachos cassinenses: *Observatio sextæ feriæ, dilectissimi, cui vestra sancta devotio dedicavit & jejunii salutaris inediam, & apostolicorum verberum disciplinam, quot hominum multitudines ad exemplum salutis attraxerit, & tanquam novella divinæ plantationis oliva, in exuberantium germinum propagines pullulaverit, testes sunt non modo monasteria vestra, hoc est quæ suorum gaudent imitari vestigia magistrorum, sed & multitudines urbium atque villarum, quæ se*

Source : BIU Cujas

communiter ingerentes atque lætantes, id ipsum plausibiliter arripiunt institutum: adeo ut plerique præ devotionis ardore concepto, nisi quantocyus hujus observantiæ susceipiant regulam, non levem se reputent propriæ salutis perferre jacturam, nullatenus ambigentes, quia dum die veneris per corporalem alimentorum se continentiam mactant, passioni Redemptoris in veritate communicant, atque ad dominicæ resurrectionis gloriam se pervenire non inaniter credunt, dum Christo in cruce pendente, ipsi quoque suæ carnis illecebras per abnegatæ refectionis patibulum crucifigunt. Idem lib. 5. epistola 8. *Quod igitur de monachici ordinis exercitiis scripsi, & scoparum præcipue disciplinis monachus monacho specialiter misi, nec laicorum, sive etiam clericorum notitiæ prodenda mandavi. Urbici autem eremitæ, forenses videlicet solitarii, monachi universales, id solum machinati sunt de medio styli currentis excerpere, quod scandalum posset monachici fervoris arcanæ nescientibus generare. Sed testes mihi sunt fratres, qui sub institutione sanctæ regulæ regulariter vivunt, hoc me apicibus tradidisse, quod ipsi quotidie satagunt operibus exercere.* Idem lib. 6. epistola 27. ad Petrum Cerebrosum monachum: *Hoc itaque disciplinæ genus nequaquam modernis est studiis noviter adinventum, sed ex sacræ scripturæ potius auctoritate prolatum.* Quod probat variis exemplis, Paulino inter alia, & infra: *Nam & ante nos omnibus fere sanctis monasteriis hæc disciplinæ regula nequaquam fuit incognita, etsi non adeo frequentata: unde & singulos annos pœnitentiæ millenis scopis redimere consueverunt. Tu quoque non disciplinæ regulam, sed longioris disciplinæ detestaris insaniam, nec improbas cum disciplina dici psalmum; sed perhorrescis ut continuetur cum disciplina psalterium.* Idem opusculo 33. capite 3. ad Desiderium Cassinensem abbatem: *Sexta quoque feria vivificæ cruci non inconvenienter adscribitur, quæ scilicet dies pendentis in cruce Domini glorioso sanguine purpuratur: qua die omnes fratres nostri, quos utique monasterialis ordo connectit, hoc etiam ad cumulum propriæ salutis adjiciunt, ut & se mactent in capitulo vicaria collisione scoparum, & insuper celebrent in pane & aqua jejunium.* Idem Leo Ostiensis chronic. Cassinensis lib. 4. capite 57. de quodam fratre: *Nam singulis noctibus in cœmeterio juxta sancti apostoli Andreæ basilicam nudus permanens, & psalmos canens, duris scoparum ictibus carnem suam affligere non desinebat.* Intemperantem & indiscretum usum disciplinarum tamen non probat Petrus Damiani lib. 6. epistola 34. ad eremitas congregationis suæ: *Non ignoret sancta vestra devotio, dilectissimi, quoniam disciplina ista scoparum, cui tam ferventer insistitis, sicut poterat moderata prodesse, sic agnoscitur indiscreta nocere: propterea scilicet corpora vestra viribus effœta deficiunt, & aliquando, sicut a quibusdam creditur, tot allisionibus tabefacta langueſcunt, nimirum cum nonnulli vestrum unum continuum, vel etiam duo psalteria quotidie cum disciplina decurrant.* Disciplinarum usum suscepere & cistercienses; Cæsarius de miraculis lib. 1. capite 22. *Nobilis adolescens dominus Adolphus, nunc Episcopus Osnaburgensis, canonicus fuerat majoris ecclesiæ in Colonia. Hic cum tempore quodam ad campum, domum ordinis nostri, venisset, & post missam ad orationem in oratorio staret, vidit quomodo monachi, tam senes quam juvenes, ad universa currentes altaria, ad disciplinas suscipiendas nudabant dorsa sua, humiliter confitentes peccata sua.* Ait, in oratorio, quia disciplinæ vapulatio fiebat quibusdam locis in oratorio, ideſt in ecclesia in qua oratio fiebat: aliis locis fiebat in capitulo, qui erat locus correctionis; vel in secretis cellæ; Petrus Damiani d. epistola ad Petrum Cerebrosum: *Detestaris illas quæ ex more fiunt in capitulo disciplinas.* Anselmus Cantuariensis lib. 3. epistola 50. *Audivi a Dn. abbate tuo, quod majoris meriti judicas, cum monachus se aut verberat, aut ab alio se verberari postulat, quam cum in capitulo ex præcepto prælati, non ex sua voluntate, vapulat. Quid non ita sicut existimas? Illud enim judicium quod sponte sibi aliquis indicit regale; illud vero quod per obedientiam in capitulo sustinet monachicum,* &c. Et Thomas Cantipratensis

lib. 2.

Source : BIU Cujas

lib. 2. capite 16. *Apud sanctum Victorem Parisiis in monasterio canonicorum regularium magister Hugo canonicus fuit, qui etsi vitæ valde laudabilis fuerit, in hoc tamen minus perfecte fecit, quod disciplinam in secreto vel in capitulo cum aliis pro quotidianis excessibus non accepit.*

CAPUT XVI.

Humilitatis studium commendatur in monachis, μετάνοια, prostratio, oscula pedum hospitum adventantium, sessio humi.

DISCIPLINÆ regularis præsidium & arx munitissima est modestia & humilitas, qua nititur obedientia, unum e tribus religionis votis. Hæc est magistra & fundamentum omnium virtutum; Joannes Cassianus collatione 15. capite 7. *Humilitas est ergo omnium magistra virtutum, ipsa est cælestis ædificii firmissimum fundamentum, ipsa est donum proprium atque magnificum Salvatoris.* Ideo sanctiores monachi omni studio vitabant omnes fastus & ostentationis illecebras. Fratres fugillabat abbas Machetes, quod curationum gratia oleum benedicentes poscentibus sæcularibus darent, ob præsumptionis audaciam; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 5. capite 30. *Monachos, qui exorcistarum officium affectabant, quasi gratiam abigendorum dæmonum haberent, increpat.* Idem d. capite 7. collatione 15. *Quapropter numquam monachos probos, nec morbo cenodoxiæ vacuos, nostri majores esse dixerunt, qui semetipsos exorcistas coram hominibus profitentur, & inter admirantium turbas, hanc quam meruerunt vel præsumpserunt gratiam, jactantissima ostentatione diffamant, sed incassum.* Humilitatis studio pene insanientes monachi accedentes ad seniores, ad eorum pedes provolvi solebant; Moschus limonar. capite 105. ἐν μιᾷ οὖν βάλλω αὐτῷ τὴν μετάνοιαν, λέγων· ποίησον ἀγάπῃ, ἀββᾶ. *Die igitur quadam prostratus ante illum dixi: Fac caritatem, pater.* Leo Ostiensis chronic. Cassinensis lib. 2. capite 96. *Surgentes tandem illi quatuor fratres, ac de more monasterii terræ humiliter prostrati, se solos, ignorantibus cæteris, hujus facinoris auctores fuisse confessi sunt.* Monachi commendantes se precibus fratrum, ad eorum genua procidebant; idem Ostiensis lib. 4. capite 77. *Tunc & Pontius cluniacensis abbas, ob amorem ac reverentiam sancti Benedicti, una cum duodecim fratribus Cassinense monasterium petiit, abbatisque nostri Gerardi provolutus vestigiis, dum perlustrasset officinas monasterii, dixit: Mallem decanus esse cassinensis, quam cluniacensis abbas. Demum fratrum omnium genibus provolutus, illorumque orationibus se intente commendans, Hierosolymam profectus est.* Hospitum adventantium pedes osculabantur prostrati ad terram veteres monachi; de Damiano Polychronii discipulo testatur Theodoritus de vit. patrum capite 24. οὕτως ἐστὶ τὸ φρόνημα μέτριον, ὡς ἑκάστου τὸν ὡς αὐτὸν ἀφικνουμένων, ἄμφω τῷ πόδε περιπτύσσεσθαι, καὶ τὸ μέτωπον ἐπιτιθέναι τῇ γῇ, εἴτε στρατιώτης, εἴτε χειροτέχνης, εἴτε ἄγροικος εἴη. *Tanta est animi modestia, ut singulorum, qui ad eum veniunt, pedes amplectatur, & terræ frontem imponat, seu miles, seu opifex is fuerit, seu rusticus.* Inde regula Benedicti capite 53. *Omnibus venientibus sive discedentibus hospitibus inclinato capite, vel prostrato omni corpore in terra, Christus in eis adoretur, qui & suscipitur.* Et hoc genus prostrationis seu inclinationis, μετάνοιαν Græci vocabant, quam in monasterio cluniacensi ob multitudinem hospitum desiisse observari tradit Petrus Cluniacensis lib. 1. epistola 28. *Tanta certe est adventantium fere semper frequentia, ut si omnibus inclinare, vel ante omnes prosterni oporteat, si omnibus manus & pedes abluere expediat, cum eis ab ortu solis ad occasum fratres omnes esse necessarium sit, & tam in metanœis,*

Source : BIU Cujas

quam in ablutione manuum & pedum totam diem expendere. Alii etiam humilitatis ſtudio, falſo an vero, humi ſedebant; Caſſianus collatione 18. capite 11. *Ille nequaquam annuens deprecanti, tantis ſe ſubjiciens aſſerebat flagitiis involutum, ut ne uſum quidem hujus communis aeris capere mereretur: pſiathii quoque ipſius refugiens ſeſſionem, humi potius reſidebat.* Nec eſt quod mireris: hic erat pœnitentium habitus, etiam humi cibum capere ſolebant; Cæſarius de miraculis lib. 1. capite 42. *Cum ab prandendum in terra more pœnitentium conſediſſent.*

CAPUT XVII.

Monachorum reverentia & obſequium erga Epiſcopos & præsbyteros.

SINGULARE quoque diſciplinæ monaſticæ rudimentum fuit, monachorum obſervantia & reverentia erga Epiſcopos & presbyteros, dum eis obedire, probari & placere gauderent. Chriſtum Redemptorem omnium in ſacerdotibus & in eccleſiæ throno ſeſe cernere prædicabat Pachomius abbas; ut legitur ipſius vitæ capite 27. Monachi colebant Epiſcopum ut dominum & rectorem: adventanti in monaſterium occurrebant cum hymnis & pſalmodia. Cum eccleſias ſuperioris Thebaidis luſtraret beatus Athanaſius Alexandrinus Epiſcopus, accedenti ad Tabennenſem eremum properans occurrit Pachomius cum omnibus monachis, & cum hymnis & pſalmis ſuſcepit pontificem, ut narratur ipſius Pachomii vita d. capite 27. Idem fuit obſequium omnium monachorum erga Epiſcopos; Hieronymus epiſtola ad Theophilum Epiſcopum Alexandrinum: *Ad adventum, ut reor, tuum non pavet turba monachorum; ſed gaudent, cum certatim tibi procedunt obviam, & de eremi latibulis exeuntes, ſua te cupiunt humilitate ſuperare. Quid eos compellit exire? Nonne amor tui? Quis per eremum ſeparatos in unum cogit? Nonne tua dilectio? amari enim parens debet, amari parens & Epiſcopus, non timeri.* Monachi etiam parebant Epiſcopo ut domino & prælato ſuo. Cum Athanaſius exularet in monaſteriis Ægypti, monachi ei parebant ut legislatori, ejus præcepta erant eis vice legum & tabularum Moſis; de quo Gregorius Nazianzenus oratione 21. ἦ πᾶτο λῶ νόμῳ αὐτοῖς, ὅ τι ἐκείνῳ ἐδόκει· καὶ πᾶτο ἀπώμοτον πάλιν ὃ μὴ ἐδόκει. καὶ πλάκες Μωϋσεως αὐτοῖς τὰ ἐκείνου δόγματα. *Et eis lex erat, quod ei videbatur: & rurſus interdictum, quod ei non placebat; & tabulæ Moſis ipſis illius dogmata.* Monachi egrediebantur e monaſterio juſſu Epiſcoporum: cum mater epiſtolas ab Epiſcopis ad Pachomium impetraſſet, ut Theodorum ejus filium, qui erat unus e monachis Tabennenſibus, videre liceret; acceptis epiſtolis Pachomius fratrem evocavit, eique permiſit, ut matri ſui copiam faceret; de quo Theodoritus de vit. patrum lib. 2. capite 34. Beatus autem Pachomius vocavit ejus filium Theodorum, & dixit ei: *Audivi, fili, quia mater tua advenit propter te; itaque propter epiſtolas Epiſcoporum, qui ſcripſerunt ad me, vade, & videat te mater tua.* Pior monachus, et ſi ſacramento ſe obligaſſet e cella non egredi, tamen facile paruit Epiſcopo ad ſe eum evocanti; Sozomenus lib. 6. capite 29. Nicephorus Calliſtus lib. 11. cap. 37. Nathanael unus e patribus Ægyptiis, cum Epiſcopos, a quibus fuerat aditus, non eſſet diſcedentes proſecutus, ob voti quo tenebatur e cella pedem non efferendi, religionem, & a diaconis Epiſcoporum hac de cauſa argueretur: ἐγώ, inquit apud Palladium hiſtoriæ lauſiacæ capite 18. τοὺς κυρίους μου τοὺς ἐπισκόπους σέβω, καὶ πάντα τὸν κλῆρον τιμῶ. *Ego dominos meos & Epiſcopos colo, & omnem clerum.* Hieronymus ipſe e presbytero eccleſiæ Romanæ monachus, Epiſcoporum mandatis parere ſummo ſtudio duxit. Teſtis ipſe de ſe in præfatione ad Chromatium & Heliodorum Epiſcopos: *Sed melius eſſe*

Source : BIU Cujas

esse judicans Phariseorum displicere judicio, & Episcoporum jussionibus deservire institi, ut potui. Etiam Episcopis patuere sanctimonialium secreta, velut extra omnem suspicionem positis. Theodoritum Cyrensem Episcopum intra septa admisere Marana & Cita inclusæ: τῆς ἱεροσύνης τῷ προεδρίαν τιμῶσαι, ut narrat de se ipse Theodoritus de vit. patrum capite 29. Etiam abbates ipsi provolvebantur ad genua Episcoporum. Extat apud Epiphanium init. libri adversus hæreses epistola Acacii & Pauli Archimandritarum, qua petunt hunc librum ad se mitti, & se excusant quod non possint ob valetudinem per se ipsum petere, & provolvi ad ejus genua, αὐτοὶ γενόμενοι πρὸς τοὺς πόδας σου. Monachis post Episcopum primo loco erant presbyteri. Singulis diebus dominicis monachi conveniebant in ecclesiam vicanam, & a parocho sacramenta petebant, ut liquet ex epistola Dionysii Areopagitæ ad Demophilum monachum. Monachi etiam infimis clericis se minores credebant, & ab ipsis benedictionem petebant tanquam laici. Theodorito id temporis lectori, enixe oranti ut benedictionem daret, diu restitit Zeno Ascetes, æquius esse dicens, ut eam ab illo acciperet, ἰδιώτῃ, idest laicum se dicens, illum militem ob lectoris officium; testis ipse Theodoritus de vit. patrum capite 12.

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER SEPTIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Variæ appellationes monachorum, philosophi christiani, angeli, martyres, θεραπευταὶ, nonni, patres, καλογήροι, monachi, sancti, canonici, religiosi. Eremus arx ecclesiæ, scala paradisi.

Proximo libro expositis his quæ pertinent ad disciplinam regularem, de dignitate monachorum, quæ oritur ex pulcherrima eorum vitæ & conversationis ratione, proximum est hoc libro tractare. Monachi sanctissimo vitæ genere ita admirationem omnium sibi conciliarunt, ut omni honorum genere a populo affecti sint, & variis nominibus dignioribus cohonestati. Ob christianæ sapientiæ studium, quæ in eis elucebat, philosophi Christiani dicti, & veræ philosophiæ sectatores; Gregorius Nazianzenus oratione 3. πὰς δὲ παρ' ἡμῖν οὐ θαυμάζεις χιλιάδας, ἢ μυριάδας, καὶ ταῦτα, ἢ τούτων ἔτι θαυμασιώτερα φιλοσοφουμένων ἐν παντὶ τῷ βίῳ. *Infinitam autem illam apud nos hominum multitudinem non miraris, qui & hæc his sublimiora philosophantur in omni vitæ genere.* Idem oratione 9. in fin. πάντα χόρον ἱερέων, χόρον φιλοσόφων, οὐδενὶ δεσμῷ κάτω κατεχομένων, μόνα κεκτημένων τὰ σώματα, καὶ οὐδὲ αὐτὰ παντελῶς. *Omnem chorum sacerdotum, chorum philosophorum, nullo vinculo humo detento-*

Source : BIU Cujas

tentorum, qui sola corpora, ac ne ea quidem tota, possident. Joannes Chrysostomus homil. 17. ad populum Antiochenum: μόνοι δὲ οἱ διὰ τῶν ἔργων ἀληθῶς τῷ φιλοσοφίαν ἐπιδεικνύμενοι. *Soli vero qui per opera vere philosophiam exercent.* Isidorus Pelusiota lib. 1. epistola 1. ad Nilum monachum: οἱ μὲν ἅγιοι τῆς μοναχικῆς φιλοσοφίας κορυφαῖοι καὶ ἡγέμονες. *Sancti viri monasticæ philosophiæ principes & antesignani.* Joannes Climacus scal. paradis. grad. 27. βραχύτεροι τῷ τῆς ὄντως ἡσυχίας φιλοσοφίαν ἐπισάμενοι. *Pauciores qui veram solitariæ vitæ philosophiam exacte pernoverunt.* Christianorum sapientissimi; Procopius de bello Persico lib. 1. τὸν πύργον ὃς δὴ τῶν Χριστιανῶν οἱ σοφρονέστατοι ἔλαχον, ὥσπερ καλεῖν μοναχοὺς νενομίκασι. *Turrem prope Hipponorum Christianorum sapientissimi forte custodiebant, quos monachos vocant.* Iidem angeli dicti, quod in humano corpore angelicam fere & cælestem vitam ducerent; Theodoritus lib. 4. capite 19. ἄνδρες ἐν Αἰγύπτῳ τῷ τῶν ἀγγέλων πολιτείαν ζηλώσαντες τοὺς μὲν πολιτικοὺς θορύβους ἀπέδρασαν, τῷ ἐν ἐρήμῳ δὲ προσίλοντο βιοτῷ. *Erant in Ægypto homines qui angelicam plane vivendi rationem summo studio excolentes, a tumultu ac strepitu civili se removerent, vitamque in solitudine degere instituerent.* Joannes Climacus scal. paradisi gradu 27. ἡσυχαστής ἐστι τύπος ἀγγέλου ἐπίγειος. *Solitarius est terrestris forma angeli.* Eosdem angelos & martyres vocat Chrysostomus homil. 8. in Matthæum: καὶ νῦν ἐλθὼν εἰς τῷ ἔρημον τῆς Αἰγύπτου, παραδείσου παντὸς βελτίω τῷ ἔρημον ταύτῃ ὅλῃ γεγενημένῃ, καὶ χόρους ἀγγέλων μυρίους ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι, καὶ δήμους μαρτύρων, καὶ συλλόγους παρθένων. *Denique si quis nunc ad Ægypti veniat solitudinem, paradiso quovis omnem illam videbit eremum digniorem, & innumerabiles angelorum cœtus in corporibus fulgere mortalibus, & populos martyrum, & choros virginum.* Angelorum & martyrum gloria simul coronantur monachi, tum ob vitæ puritatem, tum ob laborum & egestatis rerum omnium patientiam, & vitæ contemptum. Cæli cives propter certam pene spem cæli, quia in terris cælo & Deo perfruuntur; Chrysostomus homil. in Matth. 55. al. 56. οἱ τῆς ἐρήμου πολῖται, μᾶλλον δὲ οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται. *Hi dico eremi habitatores, immo vero cælorum cives.* θεραπευταὶ, medici, curatores, quia hoc vitæ genere curantur omnes passiones & ulcera animæ; Dionysius Areopagita de hierarch. eccles. capite 6. οἱ μὲν θεραπευτὰς, οἱ δὲ μοναχοὺς ὀνομάζοντες, ἐκ τῆς τῷ Θεοῦ καθαρᾶς ὑπηρεσίας καὶ θεραπείας, καὶ τῆς ἀμερίστου, καὶ ἐνιαίας ζωῆς. *Alii cultores, alii monachos vocantes a puro Dei famulatu & cultu, & individua & singulari vita.* ἀσκηταὶ, exercitati, ob jugem exercitationem, per quam in genere virtutum proficiunt; Gregorius moral. 22. capite 20. in illa verba psalmi 83. *Exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus.* Exercitatione, inquit, crevit spiritus Dei in me, & spiritus hominis. Nonni, ideſt sancti, ob studium sanctitatis quod profitentur; Arnobius in psalm. 105. *Ille monachus hoc egit, ille clericus hoc, illa sanctimonialis hoc, si ille qui sanctus vocatur & nonnus sic agit.* Et idem in psalm. 140. *Et adulantes nobis invicem in præsenti positi, sanctos nos vocamus & nonnos.* Inde regula Benedicti capite 63. *Juniores autem priores suos nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia.* Concilium Aquisgranense anno Christi 817. can. 54. *Et qui proponuntur, nonni vocentur.* Cæsarius de miraculis lib. 1. capite 7. *Hæc mihi dicta sunt a nonno Frederico Monacho, qui tunc præsens fuit.* Et idem capite 27. ejusdem libri: *Sicut mihi dicere solitus erat nonnus Conradus senex monachus noster.* Idemque lib. 2. capite 3. *Audi quid mihi dixerit nonnus Cæsarius monachus noster, quondam abbas Prumiæ.* Inde & sanctimoniales pari significatione nomiæ; Hieronymus ad Eustochium: *Et quia maritorum expertæ dominatum viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur & nonnæ.* Monachi etiam jam olim dicti Domni, modestiæ & humilitatis causa elisa voce Domini: & hoc proprium nomen fuit abbati; regula Benedicti capite 83. *Abbas autem, quia vices Christi agere creditur, Domnus & abbas vocetur, non sua assum-*

Source : BIU Cujas

ptione, sed honore & amore Christi. Ea ætate etiam ipsi Reges & Reginæ & Episcopi abstinuere appellatione Domini & Dominæ, & maluere vocari Domni & Domnæ; Gregorius Turonensis lib. 9. capite 20. in exemplo factionis initæ inter Guntranum & Childebertum Reges: *Cum in Christi nomine præcellentissimi Domni Guntchramnus & Childebertus Reges, & gloriosissima Domna Brunichildis Regina Andelaum caritatis studio convenissent.* Et idem capite 43. ejusdem libri ex epistola beatæ Radegundis ad Episcopos: *Domnis sanctis & apostolica sede dignissimis in Christo patribus omnibus Episcopis.* Paulus Diaconus historiæ miscell. lib. 22. *Gentis Francorum, quibus olim moris erat Domnum, idest Regem secundum genus suum principari.* Honoris causa etiam monachi dicti sunt patres; Hieronymus in Matth. cap. 23. *Quæritur quare adversum hoc præceptum doctorem gentium apostolus se esse dixerit, aut quomodo vulgato sermone, maxime in Palæstinæ & Ægypti monasteriis, se invicem patres vocent.* Et idem lib. 2. in epistola ad Galat. 4. *Cum Dominus noster in evangelio præcipiat, nullum patrem vocandum nisi Deum, nescio qua licentia in monasteriis vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquiescamus.* Eodem usu sanctimoniales, maxime præpositas, ammas seu matres dici moris fuit; Palladius historiæ lausiacæ capite 42. ἡ πεσὼν αὐτῆ εἰς τοὺς πόδας λέγει αὐτῇ· εὐλόγησον με, Ἄμμᾶ. Et infra: Ἄμμᾶς ἐστιν, οὕτω γὰρ καλοῦσι πᾶς πνεῦματικὰς μητέρας. *Et cadens ad pedes ejus dicit ei: Benedic me Amma... Est Amma, sic enim vocant matres spirituales.* Monachos etiam utriusque sexus Græci καλογήρους vocant, pulcros senes, quod est nomen dignitatis, potius quam ætatis; Palladius histor. lausiacæ cap. 103. δακρύσας οὖν ὁ καλόγηρος. *Lacrymatus ergo pulcher senex.* Et idem capite 137. de Amma Talida: τῇ παύτης τῆς καλογήρου διδασκαλίᾳ, *illius calogeræ doctrina.* Dorotheus doctrin. 7. τί ἔχει πρᾶγμα ὁ Θεὸς, καλόγηρ. *Quid hoc ad Deum, o calogere?* vulgo *calohiers;* de quo Meursius in gloss. G. B. in voce καλόγηρος. Monachi sancti, canonici regulares, quorum laxior est regula, religiosi dici solebant; Nicolaus I. in can. *præsens*, 20. qu. 3. *Non enim putamus, quod absit, canonicos religiosos a sanctorum monachorum vita & consortio sejunctos.* Monachi etiam utriusque sexus, quod toti Dei obsequio mancipari ab aliis vacant, servorum & ancillarum Dei nomen, quod est commune omnium fidelium, proprium fecerunt, ut passim occurrit apud ascéticos auctores. Denique monachi, quod sine invidia dixerim, ecclesiæ decus & ornamentum, pulcherrimi flores & lapides pretiosi ecclesiæ sunt; Hieronymus ad Marcellam, ex personis Paulæ & Eustochii: *Certe flos quidam & pretiosissimus lapis inter ecclesiastica ornamenta monachorum & virginum chorus est.* Eremus arx ecclesiæ, & scala qua ascenditur ad Deum; Gregorius Nazianzenus orat. 2. ubi queritur se de eremo raptum apud episcopatum: ἡ τῆς ἡμετέρας ἀκροπόλεως ἀποσπάσαι τῆς ἐρήμιας, καὶ ὧν ἐγὼ πάντων μάλιστα ἠσπασάμην, καὶ ὡς συνεργὸν μητέρα τῆς θείας ἀναβάσεως, ἡ δεσποινὸν διαφέροντος ἠγάσθην. *Ad nos ab arce nostra extrahendos, hoc est a solitudine, quam ego omnium maxime amplexus eram, ac velut cooperatricem, & matrem divinæ ascensionis, & deificantem admiratus eram.*

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT II.

Primis ſæculis monachi erant extra clerum. Conſtitutione Syricii in clerum admiſſi. Cur monachis imperatum mulieres & Epiſcopos fugere.

MONACHORUM dignitas ſuis ætatibus crevit: primis ſæculis monachi erant extra clerum, & inter laicos cenſebantur. Hinc quaque die ſabbati & dominicæ una cum plebe conveniebant ad eccleſiam proximæ civitatis aut vici, a presbytero loci ſacramenta petebant, & una cum plebe communicabant. De Zenone teſtatur Theodoritus de vit. patrum capite 12. εἰς σὺν θείαν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν πόλων κατὰ κυριακὴν ἤμεραν ἐφοίτα, τε τῶν θείων ἐπαίων λόγων, καὶ τοῖς διδασκάλοις ὑποπιθεὶς τὰ ὦτα, καὶ τῆς μυστικῆς μεταλαμβάνων τραπέζης, εἰς τὸ καινὸν ἐκεῖνο καταγώγιον ἐπανήει. *Veniebat cum populo ad divinam eccleſiam die dominico, & divinos audiebat ſermones, & aures præbebat doctoribus, & myſticæ menſæ particeps factus redibat ad novum illud habitaculum.* Joannes Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum capite 26. *Vidimus alium in ſolitudine commorantem, qui numquam ſe ſibi ſoli indulſiſſe cibum teſtatus eſt; ſed etiam, ſi per totos quinque dies ad ejus cellulam nullus e fratribus adveniſſet, refectionem jugiter diſtuliſſe, donec ſabbato vel dominico die devotæ congregationis obtentu procedens ad eccleſiam peregrinorum quempiam reperiſſet.* Idem collatione 7. capite 34. *Quamobrem ſoporis modicum deguſtantes, diſcutiamus obrepentem oculis noſtris vicina jam luce torporem, ac deinceps pariter ad eccleſiam procedentes, quoniam nos hoc facere dominicæ diei ſolemnitas commonet, reverſi poſt ſynaxim, ea, quæ Dominus ad inſtructionem communem pro deſiderio veſtro largitus fuerit, duplicato gaudio conſeramus.* Inde notatur quidam monachus nomine Horon, quod ad eccleſiam non conveniret, ne quidem die paſchali; Caſſianus collatione 2. capite 5. *Et laudatur Paphnutius abbas, quod jam ſenior die ſabbati & dominicæ non deſineret e cella millibus quinque diſſita venire ad eccleſiam.* Idem collatione 3. capite 1. De eodem narrat idem collatione 18. capite 15. *Quod quidam e fratribus captato tempore quo Paphnutius ad eccleſiam die dominico proceſſurus abeſſet a cella, furtim ſubmiſit codicem ſuum inter ejus plectas, ut eum furti accuſaret.* Itaque monachi in eccleſia ſtabant extra cancellos, qui erat locus clericorum: ita tamen ut proximi ſtarent, medii inter clerum & plebem; Dionyſius Areopagita epiſtola ad Demophilum: τοῖς δὲ τεταγμένοις θεραπευταῖς αἱ πύλαι τῶν ἀδύτων εἰσὶν ἀφωρισμέναι, καθ' ἃς οὐ τελοῦνται οὐ παρεστᾶσιν, οὐ πρὸς φυλακὴν αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τάξιν καὶ ἐπίγνωσιν ἑαυτῶν μᾶλλον τῷ λαῷ παρὰ τοὺς ἱεραρχικοὺς πλησιάζοντες. *Iis qui monachi ſunt ordinati, adytorum portæ ſegregatæ ſunt, juxta quas initiantur & adſtant, non ad cuſtodiam, ſed ut ordinem recognoſcant ſuum, ſintque ipſi populo propinquiores, quam hi qui ſacra miniſtrant, & populo ipſi quoque magis ſacerdotibus accedentes.* Et ſi is, qui e vita exceſſerat, eſſet clericus, ejus corpus deponebatur intra cancellos altaris: ſi vero monachus aut ſimplex laicus, extra cancellos; idem eccleſ. hierarch. cap. 7. εἰ δὲ τοῖς ἁγίοις μοναχοῖς, ἢ τῷ ἱερῷ λαῷ κατετετάκτω, παρὰ τὸ ἄμυον ἱερατεῖον αὐτὸν κατακλίνει πρὸ τῆς ἱερατικῆς εἰσελάσεως. *Sin autem ſacris monachis ſanctove populo annumeratus erat, eum ad venerationem dignum chori locum collocat, ante ſacerdotum introitum.* Et cum dominica die monachi accederent ad eccleſiam, faciebant oblationes tanquam laici; Hieronymus ad Heliodorum: *Alia cauſa eſt monachorum, alia clericorum. Clerici paſcunt oves, ego paſcor: illi de altario vivunt, mihi, quaſi infructuoſæ arbori, ſecuris ponitur ad radicem, ſi mu-*

Source : BIU Cujas

nus ad altare non defero. Et dæmon, specie pueri qui agebat asinum, panem in sporta ferens, interrogatus ab abbate Nathanael, quisnam esset, respondit: ἐγὼ δέ εἰμι τοῦ δὲ τοῦ μοναχοῦ τὸ μελάκιον, καὶ ἄρτους ἀποφέρω, ἐπειδὴ ἀγάπη ἐστὶν τοῦ σοῦ γνωρίμου τοῦ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ, ἡ αὔριον σαββάτου διαφάνοντος χρεία τῶν προσφορῶν. *Ego sum hujus monachi minister, & fero panes, quoniam est agape tui noti fratris, & cras illucescente sabbato opus est oblationibus*. Eorumdem canonica pœna erat, non depositio ut clericorum, sed excommunicatio ut laicorum; synodus Chalcedonensis can. 2. εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἢ μοναζων, ἀναθεματιζέσθω. *Si sit quidem clericus, proprio gradu excidat; si sit autem laicus vel monachus, anathematizetur*. Idem synodus Nicæna II. can. 5. synodus Ticinensis apud Aimoinum lib. 5. capite 35. *Patratores & incitatores hujus consilii, siquidem clerici fuerint, deponantur: laici vero & monachi perpetuo anathemate feriantur*. Eadem de causa in censu ordinum ecclesiasticorum, abbas locatur ultimus post ostiarium, qui est infimus gradus clericorum; can. *a subdiacono*, 93. distinct. Hinc & Augustinus lib. 2. de anima & ejus origine, Renatum monachum appellat laicum; & Hilarius Pictaviensis libro de synodis, per laicos propositi superioris, monachos intelligit, optima ratione, quia licet monachi sint minores clericis gradu & ordine, certe proposito sunt majores, quia eorum vita est scopus & exemplum perfectionis evangelicæ; inde monachos fratres boni propositi appellat Augustinus sermon. 1. de vita communi cleric. *Cœpi boni propositi fratres colligere*. Et laicos velut proposito minores, laicos inferioris propositi vocat idem de opere monachorum init. Professio regularis scilicet est perfectius melioris vitæ propositum, quo spectantem Arsenium solitum sibi dicere: Ἀρσένιε, διὰ τί ἐξῆλθες: *Arseni, ad quid venisti?* refert Dorotheus doctrina 10. Postea monachi ne plebis contagio fœdarentur, cœpere habere proprias ecclesias seu oratoria, οἰκτήρια, & unum e gremio presbyterum, is erat plerumque abbas, vel unus e senioribus; Augustinus de moribus ecclesiæ Catholicæ capite 33. *Vidi ego diversoria sanctorum Mediolani non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat vir optimus, & doctissimus*. Sic Paphnutius fuit idem abbas & unicus presbyter monasterii sui; Cassianus collatione 3. capite 1. *Hic namque presbyter congregationis nostræ, id est illius quæ in eremo Scythi morabatur, fuit*, &c. Et idem collatione 10. capite 1. *Ut præter abbatem Paphnutium nostræ congregationis presbyterum, nullus eam* (loquitur de epistola Theophili Alexandrini Episcopi) *cæterorum presbyterorum, qui in eadem eremo aliis tribus ecclesiis præsidebant, nec legi quidem aut recitari in suis conventibus prorsus admitterent*. Et non dispari disciplina Pachomius abbas, cum tot millia monachorum sub ditione haberet, non ferebat quemquam inter eos esse, qui ad clericatus ordinem promoveretur, ut legitur ipsius vitæ capite 24. Tandem excrescente multitudine monachorum, ut consuleretur inde emergenti penuriæ clericorum, Syricius Pontifex cum monachis dispensavit, ut admitterentur ad clericatum; can. *monachos*, 16. qu. 1. & post eum Gelasius I. can. *priscis*, 55. distinct. Ab eo tempore quamplures monachi per tempora ab Episcopis etiam inviti in clerum asciti, ob utilitatem ecclesiæ, ut Macarius, Macedonius cognomine χριτόφαγος, Arepsimas, Salomon, Jacobus, Longi fratres, & alii; de quibus Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 99. Theodoritus de vit. patrum cap. 13. 15. 19. 21. Socrates lib. 6. capite 7. Nicephorus Callist. lib. 13. capite 10. Ægre tulere patres, severioris disciplinæ studiosi, fratres suos clericos fieri, & occasione clericatus disciplinam relaxari. Ideo illorum sententia fuit monachos duo in primis fugere debere, mulieres & Episcopos: mulieres, ne earum consortio fœdarentur: Episcopos, ne ordinarentur; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 10. capite 17. Monachos inani gloria accedentes ad clericatum detestatur Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 11. capite 14. *Nonnumquam vero cenodoxia clericatus gradum & desiderium presbyterii*

Source : BIU Cujas

terii vel diaconatus immittit, &c. Sciebant divini patres facile clericatus gradu intumescere monachos: ideo ne monachi clericatum ambiant, nec delatum respuant, suadet Augustinus epistola 81. ad Eudoxium: *Vos autem, fratres, exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiatis, & usque ad finem perseveretis; ac si quam operam vestram mater ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis*, &c. can. *vos autem*, 16. quæst. 1. Idem fuit consilium Joannis Lycopolitæ, apud Rufinum de vit. patrum lib. 1. capite 1. *Sic ergo, filioli mei, neque fugiendum omnimodis dicimus clericatum vel sacerdotium, neque rursus omnimodis expetendum*. Ea ætate tamen quamplures monachi fuere inter clericos; Hieronymus ad Eustochium: *Quod cum vidisset, occurrente sibi sancto & venerabili Episcopo Isidoro confessore, & turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos sacerdotalis & leviticus sublimabat gradus*.

CAPUT III.

In monachis ordinandis notabilia quædam.

CONSTITUTIONE Syricii monachi ad clericatum admissi sunt ob utilitatem ecclesiæ, nimirum ob penuriam clericorum; can. *monachos*, 16. qu. 1. can. *cum pro utilitate*, eadem causa & qu. verum monachi ab Episcopis non temere ordinandi sunt. 1. Non sunt ordinandi monachi, nisi ætate maturiores & moribus probati, d. can. *monachos*, d. can. *cum pro utilitate*. Hieronymus ad rusticum: *Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis. Multo tempore disce, quæ postmodum docens*. Et infra: *Si clericatus te titillat desiderium, discas quod possis docere*. II. Non sunt promovendi ad ordines sine consensu & testimonio abbatis; can. *monachi*, 1. & 2. 16. qu. 1. can. 1. & 2. 58. distinct. clement. *ne in agro*, §. penult. *de statu monachor.* Ideo desertores monasterii arcentur ab ordinibus, utpote destituti testimonio abbatis; Augustinus epistola 26. ad Aurelium: *Et ipsis etiam facilis lapsus, & ordini clericorum sit indignissima injuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericatus eligantur, cum ex eis, qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores in clerum assumere soleamus*; can. *legi*, 16. qu. 1. Ne monachi ordinentur sine testimonio abbatis, optima ratione vetitum, ne vagi & desertores & nequiores ordinentur. Ideo in concilio Arelatensi III. auditæ querelæ Lerinensium adversus Theodorum Episcopum diœcesanum, statutumque a patribus, ne Episcopus ex toto laicorum grege aliquem clericum ordinare, nisi abbate postulante, præsumat. Et monasteriis Galliæ id privilegii a Regibus dari moris fuit, ut sine abbatis consensu, monachi non ordinarentur ab Episcopo; Formular. Marculf. lib. 1. tit. 1. Idem concessum monasterio Gorbiensi privilegio libertatis a Bertefrido Ambianensi Episcopo. Idem habetur in privilegio a Gregorio I. concesso xenodochio & monasterio Augustodunensi; de quo Gregorius ipse lib. 11. epistola 11. cujus pars extat in can. *hinc est etiam*, 16. qu. 1. III. Monachi non possunt ordinari ab alio, quam proprio Episcopo; concil. Carthaginens. V. can. 13. synodus Carthaginensis can. 83. can. *si quis*, 58. distinct. Hinc a Joanne Hierosolymitano Episcopo graves querelæ excitatæ in Epiphanium Salamynæ Cypri Episcopum, quod Paulianum fratrem Hieronymi in monasterio ipsius in presbyterum ordinasset: de quo se excusat Epiphanius, propria epistola ad Joannem Hierosolymitanum, quæ est inter epistolas Hieronymi, quod Paulinianus esset ex monasterio fratrum peregrinorum, qui nihil ipsius provinciæ deberent, nimirum quia de aliena diœcesi erant: & quod Hieronymus, qui erat præpositus mo-

Source : BIU Cujas

nasterii, præ nimia humilitate non sustinebat sacra fratribus ministrare. Ante Tridentinum concilium hoc sibi vindicabant regulares, præsertim mendicantes, tanquam ex privilegio apostolico, ut a quocumque Antistite ordinari possent. Sed hoc vetuit Tridentinum concilium sessione 23. de reformat. capite 8. quo jubetur ut unusquisque ordinetur a proprio Episcopo, nec ab alio promoveri possit, obtentu cujusquam privilegii. Religiosi tamen ordinari possunt ab Episcopo, in cujus diœcesi situm est monasterium, in quo versantur; cap. *cum nullus, de temp. ordinat.* in 6. Rebuff. consil. 1. Barses & Eulogius monachi Episcopi creati non urbis alicujus, sed honoris causa in propriis monasteriis; Sozomenus lib. 6. capite 34. Nicephorus lib. 11. cap. 23. & 40. Idest sine actu, sine administratione, ita ut nec monachos proprios ordinare fas esset. Sic cum Adelbertus Pragensis Episcopus, sede sua pulsus, & Romæ monachum professus, in Cassinense monasterium secessisset, a quibusdam e senioribus rogatus apud eos morari, non inutilis futurus, cum ecclesias monasterii dicare, & monachos ordinare posset tanquam Episcopus, valde moleste hoc tulit, nec dictis audiens fuit, ne ordini episcopali injuria fieret; Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 2. capite 17. IV. Monachi quoque non sunt ordinandi sine examine; can. *si quis monachus*, can. *monachos*, can. *monachi*, can. *cum pro utilitate*, 16. qu. 1. Concilium Tridentinum sessione 23. de reformatione capite 12. cum aliquando etiam boni monachi sint clerici minores, &, ut ait Augustinus in d. epistola 76. *aliquando etiam bonus monachus vix bonum clericum faciat*. v. Regulares quoque ante legitimam ætatem non possunt ordinari; cap. ultim. *de tempore ordin.* in 6. concilium Tridentinum loco mox laudato. Tamen Daniel Monachus ob merita puritatis & mansuetudinis, a Paphnutio abbate, cum multis junior esset ætate, ad diaconii officium ut ordinaretur prælatus est; Cassianus collatione 4. capite 1. Hodie ex privilegio Innocentii VIII. regulares anno vigesimo-tertio inchoato, immo vigesimo secundo impleto, possunt ordinari in presbyteros, ac tandem vigesimo-secundo incœpto.

CAPUT IV.

E monachis millia Episcoporum. Judicium Chrysostomi de Episcopis e monachis promotis.

EX quo monachi in clerum asciti sunt, proximus eis gradus fuit ad episcopatum, & certantibus votis populorum e monasteriis vocati sunt Episcopi. Ob famam vitæ sanctitatis Athanasium, unum e monachis, ἵνα τῶν ἀσκητῶν, Alexandrinum Episcopum lectum scimus ex synodi Alexandrinæ epistola, quæ extat apud ipsum Athanasium apolog. 2. de fuga. Et Athanasius idem e monachis multos Episcopos elegit, ut Serapionem, Agathonem, Ammonium & alios: quibus exemplis Dracontium monachum hortatur, ut suscipiat Hermopolis, quæ est civitas Ægypti, Episcopatum, in epistola ad eum scripta: οὐ γὰρ σὺ μόνος ἐκ μοναχῶν κατεστάθης, οὐδὲ σὺ μόνος προέστας μοναστηρίου, ἢ μόνος ὑπὸ μοναχῶν ἠγαπήθης. *Neque tu solus ex monachis constitutus*. E monachis Basilius & Gregorius Nazianzenus ecclesiam illustrarunt. E monasterio beati Martini Turonensis Episcopi infiniti propemodum emersere Episcopi per totam Galliam; Sulpitius Severus de vita sancti Martini lib. 1. *Discipuli vero octoginta erant, qui ad exemplum beati magistri instituebantur: pluresque ex his postea Episcopos vidimus. Quæ enim esset civitas, aut ecclesia, quæ non sibi de Martini monasterio cuperet habere sacerdotem?* Idem Paulinus de ejusdem vit. lib. 1.

Denique

Source : BIU Cujas

Denique mirati tantorum insignia morum
Confines populi, vicinaque mœnia, sanctos
Hinc sibi rectores studio certante petebant.

E Lerinensi cœnobio pariter manarunt quamplures sanctissimi Episcopi, ut Lupus ex monacho Lerinensi raptus ad episcopatum Trecensem; Sidonius lib. 4. epistola 4. & lib. 8. epistola 14. & in ejus vita apud Surium julii 29. Maximus ex abbate Lerinensi factus est Episcopus Rhegiensis; Dynam. in ejus vit. apud Surium novembris 27. Honoratus idem primus abbas & fundator monasterii Lerinensis, postea Arelatensis Episcopus extitit; Hilarius Arelatensis serm. de vita & morte ejus apud Surium junii 16. Eucherius ex monacho Lerinensi Lugdunensis Episcopus; testatur ipse in libro de laudibus eremi, & Cassianus collatione 11. in præfat. quam inscripsit Honorato & Eucherio, a quibus prima anachoreseos instituta se suscepisse fatetur. Hilarius quoque ex monacho Lerinensi fuit Episcopus Arelatensis; Leo I. epistola 80. Hos omnes percensuit Sidonius in carmine ad Faustum Reiensem;

- - - - Quantos illa insula plana
Miserit in cœlum mentes, quæ sancta Capraſi
Vita senis, juvenisque Lupi, quæ gratia patrem
Mansit Honoratum, fuerit quis Maximus ille,
Urbem vel cujus monachosque antistes & abbas
Bis successor agis, celebrans quoque laudibus illis
Eucherii venientis iter redeuntis Hilari.

Hos intelligit Cæsarius Arelatensis homil. 25. ubi de monasterio Lerinensi: *Et quos accepit filios, reddit patres, & quos nutrit parvulos, reddit magnos: recte sane, nam quamdiu in monasterio sunt, parvuli haberi debent & filii; & ubi adeo profecere, ut clerici ordinari meruerint, & magni & patres redduntur.* Suum monasterium habuit beatus Augustinus, e quo innumeros ecclesiæ Africæ petiere Episcopos; Possidius in ejus vita capite 11. *Ex monasterio, quod per illum venerabilem virum & esse & crescere cœperat, maximo desiderio poscere atque accipere Episcopos & clericos, pax ecclesiæ atque unitas & cœpit primo, & postea consecuta est.* Antonius, unus e discipulis Publii abbatis, cum annos amplius 40. monachorum choro præfuisset, factus est Episcopus, ita tenax propositi, ut nec vestem mutarit, nec cilicium, nec vivendi modum; Theodoritus de vit. patrum capite 5. Leontius ex asceta Ancyranus Episcopus. Præsidius multas pro Episcopo rexit urbes; Nicephorus Callistus lib. 11. capite 41. Epiphanius quoque ex monacho Salaminæ Cypri Episcopus; idem eodem libro cap. . . . Theophilus Alexandrinus Episcopus Dioscorum monachum Sceti, quæ est in Ægypto, Hermopolis Episcopum constituit; idem lib. 3. capite 10. Eustathius ex monachorum optimo duce Sebastensis Episcopus, cujus quidam esse ferunt, quæ Basilii Magni ascetica dicuntur; idem lib. 15. capite 29. E beati Benedicti ordine prodiere quamplures Pontifices & Cardinales, & millia Episcoporum. Inde invitus deductus est ad pontificatum Gregorius Magnus: unde in epistola ad Leandrum Hispalensem Episcopum, quæ præponitur libris moralium, queritur se de portu & quiete monasterii translatum ad curas pontificatus; Paulus Langius in chronic. Citizensi: *Cujus rei testis est Joannes Papa ejus nominis XXII. qui industria sua studiosa in annalibus suorum reperit anteceſſorum, in ordine nostro benedictino fuisse Pontifices 24. Cardinales 183. Archiepiscopos & Episcopos 1464. abbates insignes quindecim millia.* E cistercienſi ordine exiere Eugenius III. ex monacho Clarevallensi & abbate sancti Anastasii Romanus Pontifex, Stephanus Prænestinus Episcopus, Hugo Ostiensis; vita Bernardi lib.

Source : BIU Cujas

1. capite 8. *Sed & diversarum regionum civitates ex hoc collegio meruere Episcopos; in primis Roma summo ornatur Pontifice: Prænestе Stephanum habuit totius gloriæ virum: Ostia virum magnum Hugonem.* Monachi e sæculo veniunt in monasterium, ut fruantur amplexu Rachel, ideſt contemplationis Dei & orationis; & inviti ab ecclesia transferuntur in amplexum Liæ, ideſt ad curam ministerii Episcopalis: & hoc est quod ait Augustinus lib. 22. contra Faustum capite 58. *Quis non videat hoc geri toto orbe terrarum, venire omnes ex operibus sæculi, & ire in otium cognoscendæ & contemplandæ veritatis tanquam in amplexum Rachel, & excipi de transverso ecclesiastica necessitate, & ordinari ad laborem, tanquam Lia dicente: Ad me intrabis*, &c. Feliciter ecclesia multos e monachis suscepit Episcopos: multos tamen se novisse, qui ex bonis monachis minores fuissent Episcopi, scripsit Chrysostom. de sacerdot. lib. 3.

CAPUT V.

Monachi ab initio viles & contempti. In monachis genus non spectandum. Monachi genere clariores.

AB initio monachorum nomen vile & exosum erat propter vitæ asperitatem & rei novitatem, & vix quisquam, nisi de plebe, hoc vitæ genus amplectebatur; Hieronymus ad Principiam: *Nulla eo tempore nobilium feminarum noverat Romæ propositum monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere.* Idcirco ut medela adhiberetur falsæ opinioni hominum, qui hoc vitæ institutum ex genere personarum spectabant, in monachis genus minime esse spectandum, nec plebejos rejiciendos, ait Augustinus de opere monachorum capite 22. *Non videtis ex quam vili conditione ad monasteria plurimi veniant, qui si non admittantur, grave peccatum est.* Et monachos genere obscuriores in clariores viros evasisse, observat Chrysostomus in primam ad Timoth. homil. 11. πολλοὶ γὰρ πολλάκις ἀπὸ μικρῶν ὄντες, καὶ δίπελῶν, μάχεσθαι μεταχειρίζοντες μόνον, καὶ οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας μόνης εὐπορουῦτες τροφῆς, προσηγορίαν μονάζοντος ἔχοντες, πάντων μᾶλλον ἐφάνησαν, καὶ παρὰ βασιλέων ἐτιμήθησαν· ἀλλὰ μικρὰ ταῦτα; *Nempe enim complures sæpe obscuro loco nati, & qui victum antea manuum suarum labore quærebant, necessariisque alimentis egebant, quum se ad monachorum vitam contulissent, illustriores omnibus evasere, atque a Regibus ipsis honorati sunt. Num parva ista putabimus?* Primus e senatorio genere Paulinus, excusso horrore & pudore nominis, dimissa Therasia uxore, & opibus in pauperes sparsis, monachum professus est, & in agro Nolano secessum elegit, non sine stupore totius senatus; Ambrosius epistola 30. *Paulinum splendore generis in partibus Aquitaniæ nulli secundum, venditis facultatibus, tam suis quam etiam conjugalibus, in Dos se induisse cultus ad fidem comperi, ut ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam, & ipse pauper ex divite factus, tanquam deoneratus gravi sarcina, domui, patriæ, cognationi quoque vale dicat, quo impensius Deo serviat. Elegisse secretum affirmatur Nolanæ urbis, ubi tumultum fugitans ævum exigat. Hæc ubi audierint proceres viri, quæ loquentur? Ex illa familia, illa prosapia, illa indole, tanta præditum eloquentia migrasse a senatu, interceptam familiæ nobilis successionem, ferri hoc non posse.* Arsenius Romanæ ecclesiæ diaconus clarus in palatio sub Theodosio, liberorumque ejus Arcadii & Honorii præceptor, studio melioris vitæ correptus, clam e comitatu recessit, & in eremum Scythi in Palæstinam secessit, & toto orbe anxie quæsitus a Theodosio, nuspiam repertus vitam finivit, mortalibus incognitus, soli Deo notus; Rufinus de vit. patrum lib. 2.

Source : BIU Cujas

lib. 2. capite 37. Zonaras in Theodosio. Temporibus Zenonis Joannes Episcopus Colonienſis in Armenia, abdicato episcopatu monachum profeſſus in monaſterio ſancti Sabæ abbatis in Palæſtina, & ob admirabilem jugis ſilentii obſervantiam ſilentiarius eſt dictus. Ejus vitam ſcripſit Cyrillus monachus apud Surium 13. maii. Caſſiodorus vir patricius, officio quæſtoris cum maxima laude functus apud Theodoricum Regem Gothorum, ex aula ſeceſſit, monaſterium Claſſenſe ædificavit apud Scyllitanam civitatem, quæ erat ejus patria in magna Græcia, ubi conſenuit; de quo meminit ipſe libro divinar. lect. capite 29. Quidr Gregorius I. genere ſenatorio natus, monachum profeſſus in monaſterio ſancti Andreæ ad clivum Scauri in propriis ædibus extructo; teſte Joanne Diacono ejus vit. lib. 1. capite 6. de quo ipſe homil. 11. in Ezechiel. *Et quidem in monaſterio poſitus, valebam & ab otioſis linguam reſtringere, & in intentione orationis pene continuo mentem tenere.* Arnulfus ex majore-domus Epiſcopus Metenſis: ex Epiſcopo ſolitarius ſeceſſit in eremum, ubi vitam finivit; Sigebertus ad ann. 640. Eodem anno Earcongote filia Earconberti Regis Cantuariorum Angliæ, religionis ſtudio migravit in Galliam, & Deo ſe tradidit in monaſterio Brigenſi, quod erat conſtructum a Fara abbatiſſa: adhuc enim pauciora erant monaſteria in Anglia; Beda lib. 3. capite 8. *Cujus filia Earcongote, ut condigna parenti ſoboles, magnarum fuit virtutum, indeſinenter ſemper ſerviens Deo in monaſterio, quod in regione Francorum conſtructum eſt ab abbatiſſa nobiliſſima, vocabulo Fara, in loco qui dicitur Brige; nam eo tempore necdum multis in regione Anglorum monaſteriis conſtructis, multi de Britannia monaſticæ converſationis gratia Francorum vel Galliarum monaſteria adire ſolebant; ſed & filias ſuas eiſdem erudiendas, ac ſponſo cæleſti copulandas mittebant: maxime in Brige & in Cale, & in Andilegum monaſterio.* Anno Chriſti 644. Sigebertus Rex Anglorum orientalium, relicto regno, & tradito cognato Egrico, monaſterium ingreſſus eſt, & accepta tonſura cæleſtem militiam ſuſcepit. Verum hoſtili manu imminentibus Merciis duce Rege Penda, a ſuis invitus coactus monaſterio egredi ad tuendos fines ab hoſtibus, conſerta manu in prælio occiſus eſt; Beda lib. 3. capite 18. Anno Chriſti 668. Theodericus Rex Francorum ultro religionis cauſa ſeceſſit in Luxovienſe monaſterium; teſtem oculatum habemus Urſinum in vita ſancti Leodegarii apud Surium: de quo narratur etiam, quod tutelæ cauſa, ut Ebroini inſidiis ſe ſubduceret, in idem monaſterium ſe recepit, ubi ad obitum Childerici manſit, a quo epiſcopatum repetiit. Anno 653. Judocus Regis Britonum filius, ſpreto regno & ſæculo, peregrinus & eremita in pago Pontino quievit; Sigebertus ad hunc annum; vulgo *S. Joſſe*, ubi conſtructa eſt cella ſancti Judoci; de qua meminit Lupus Ferrar. epiſtola 11. ad Lotharium. Anno 680. Wamba Rex Gothorum, inſidiis Ervegii Comitis hauſto letali poculo, ſopore correptus, cum morti proximus crederetur, veſte monaſtica indutus ex ſolemni more, qui ea ætate in Hiſpania obtinebat; ſed cum ad ſe rediiſſet, cognito caſu, veſtem monaſticam deponere noluit, & in monaſterio vitam finivit; ex Luca Tudenſ. lib. 3. & geſtis concilii Toletani XII. capite 1. Anno 704. Edilredus Rex Merciorum in Anglia, poſtquam regnaſſet annos triginta & unum, Coenredo regno relicto, monaſticam vitam amplexus eſt. Anno 737. Ceolvulphus Anglorum Nordanhumbrorum Rex, idem ipſe, ad quem Beda ſcripſit libros de rebus geſtis Anglorum, Eadberto regno tradito, in monachum tonſus eſt; Beda in Epitome, Rogerius Hoved. ad ann. 764. Anno 740. Ina Rex occidentalium Saxonum in Anglia, abdicato regno, monachum profeſſus eſt, & una uxor ejus Edilburga velum aſſumpſit. Anno Domini 746. Carlomannus Caroli Martelli filius natu major, rebus bello paceque geſtis clariſſimus, hortante beato Bonifacio Archiepiſcopo Moguntino, relicto regno fratri Pipino, Romam migravit, ubi ſuſcepto ſchemate monaſtico, ac poſtea conſtructo monaſterio in monte Soracte, in honorem ſancti Sylveſtri Papæ, qui ibi

Source : BIU Cujas

olim diutius latuerat, ibi per tempus moram fecit. Sed ut vitaret frequentiores salutationes nobilium Francorum, qui Romam veniebant, clam secessit in Cassinense monasterium, ubi diu ignotus tum coquinæ ministerio, tum aliis vilioribus officiis summa cum humilitate & demissione animi inserviens, sanctissimam vitam duxit; Eginartus in vita Caroli Magni, Anastasius in Zachar. Regino 2. chronic. ad ann. 746. Walafrid. Strabo in vita ejusdem Carlomanni apud Surium 16. novembris, Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 1. capite 7. vita Bonifacii lib. 1. capite 36. Anno 750. Rachis Longobardorum Rex, cum Perusiam obsidione vallatam teneret, aditus a Zacharia Pontifice, non modo obsidionem solvit, verum etiam ejus suasu post aliquot dies Romam pergens, deposita purpura, monasticam vestem assumpsit ab ipso Zacharia Pontifice; Anastasius in Zacharia, Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 1. capite 8. Anno 758. Eadbertus Rex Nordanhumbrorum in Anglia, dimisso regno filio suo, monachus tonsus; Beda in epitome. Anno 855. Lotharius, divisis ditionibus inter liberos, Prumiense monasterium ingressus, ubi habitu suscepto vitam finivit; Regino 2. chronic. Hugo Rex Italiæ in Burgundiam reversus, ibi monasterium construxit sub titulo sancti Petri, ibique pecuniis traditis monachus effectus est; Leo Ostiensis lib. 4. capite 64. Anno 974. Romualdus, Ravennas nobilissima Ducum stirpe oriundus, in cœnobio Classensi fit monachus, e quo ad vitam eremiticam transiens, clarissimam sectam eremitarum instituit, qui dicuntur Camaldulenses. Ejus vitam scripsit Petrus Damiani apud Surium 19. junii. Romualdi simul & Guarini abbatis consilio Petrus Ursеolus Dux Venetorum, in Galliam clam secessit, & in monasterio sancti Michaelis de Cusano in Vasconiæ finibus, monachum professus est, ubi cum maxima sanctitatis laude vitam finivit; Andreas Dandulus historiæ lib. 8. capite 15. Petrus Justinianus rerum Venetarum lib. 1. Arnoldus Wion in martyrol. 11. januar. Manuel Comnenus, sentiens se in extremis vitæ esse, pœnitentiæ causa habitum monasticum postulavit, quo a suis indutus expiravit; Nicet. lib. 7. Idem de Theodoro Lascari Juniore, & de Andronico Juniore scripsit Nicephorus Gregor. lib. 3. & lib. 9. Anno 1194. Henricus, frater Ludovici Junioris Francorum Regis, factus est monachus ordinis cistercienſis; vita Bernardi lib. 4. capite 3. Inde Belvacensis Episcopus; Petrus Cluniacensis lib. 6. epistolæ 2. & 3. Et Theobaldus Comes Campaniæ se & sua tradidit Clarevallensi monasterio, & monachum professus est; ejusdem Bernardi vita lib. 2. capite 8. Guillelmus Comes Montispessulanus factus est monachus cistercienſis in monasterio Grandis-Sylvæ in pago Tolosano; ejusdem Bernardi vita lib. 4. capite 1. Eodem tempore cistercienſes monachi facti sunt complures alii viri nobiles, ut Gaufridus de Perona, & alii; ejusdem vita Bernardi lib. 4. capite 3. Anno 1251. Fridericus II. in extremis vitæ habitum cistercienſium suscepit; Matthæus Parisiensis. Anno 1074. Hermannus Marchio, filius Bertholdi Ducis Zeringensis, Cluniaci vitam monasticam amplexus est, ubi vita perfunctus est; Bertholdus Constantiensis ad hunc annum. Humbertus Delphinus Viennensis, mœrore orbitatis filii unici, Delphinatum consensu procerum primogenito Francorum Regis in perpetuum concessit, & prædicatorum ordini se dicavit.

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT VI.

Monachi ex Episcopis. Seniorum e cœnobiis secessus in eremum. Laicorum secessus.

QUAMPLURES ex monachis Episcopi per tempora ecclesiam illustrarunt, & rursus quamplures ex Episcopis Anachoretæ & solitarii eremum nobilitarunt. Narcissus Episcopus Hierosolymitanus, non ferens calumniam qua impetebatur, relicta sede migravit in eremum, inscientibus cunctis quo evasisset, usque ad Gordiam tertium successorem, sub quo e latebris in medium prodiit, & sedem recepit; Eusebius lib. 6. cap. 9. & 10. Pari studio solitudinis Palladius Santonensis Episcopus tempore quadragesimæ in eremum secedebat; Gregorius Turonensis lib. 8. capite 13. *Erat autem eo tempore dies quadragesimæ sanctæ, & Episcopus in insulam maris orationis causa secesserat.* Idem de Eparchio Arvernensi Episcopo narrat idem Turonensis lib. 1. cap. 21. *Ferunt etiam ipsum in arce Cantobennici montis monasterium collocasse, ubi nunc oratorium est: & ibi se diebus quadragesimæ sanctæ recludebat; die autem cœnæ dominicæ cum magno psallentio, comitantibus clericis civibusque, ad ecclesiam suam revertebatur.* Idem de Bernardo Ambianensi Episcopo fertur in vita Valerici apud Surium 1. aprilis: *In eo autem loco Ambianensis Pontifex beatus Bernardus, diebus quadragesimæ divinæ solitus erat contemplationi vacare.* Idem de Eadberto Lindisfarnensi Episcopo narrat Beda lib. 4. capite 30. *Qui tum forte in remotiori ab ecclesia loco, refluis undique pelagi fluctibus cincto, solitarius manebat: in hoc etenim semper quadragesimæ tempus agere, in hoc quadraginta ante dominicum natale dies, in magna continentiæ, orationis & lacrymarum devotione transigere solebat.* Episcopis tamen non licet renunciare episcopatui, ut intrent monasterium, sine consensu summi Pontificis; can. *suggestum*, 7. qu. 1. can. *sciscitaris*, eadem causa & qu. cap. *nisi cum pridem*, de renunciat. Bernardus in vita Malachiæ: *Et primo quidem Malachias, quod altius infixerat animo, cum multis lacrymis implorabat, licere sibi vivere & mori in Claravalle, permissu & benedictione summi Pontificis.* Rigordus in Philipp. A. ad annum 1213. *Gaufridus Sylvanectensis Episcopus sentiens se tam ætate quam corpulentia ponderosa insufficientem oneri quod jam per triginta annos portaverat, impetrata a summo Pontifice, sicut in jure cautum est, licentia, renunciavit episcopatui, & transtulit se ad monachos Caroli loci, cisterciensis ordinis.* Etiam monachis non licet a monasterio secedere ad cellas, quæ intra septa monasterii ab eo sepositæ sunt, nisi post emeritos labores, nec absque consensu abbatis; concilium Agathense can. 2. can. *monachum*, 20. qu. 4. Nec hujusmodi secessus in eremum probatur, nisi in senioribus diutina conversatione in monasterio probatis; Cassianus collatione 18. in præfat. *Ut non solum hi qui adhuc in congregatione laudabili subjectione perdurant; sed etiam illi, qui haud longe a vestris cœnobiis secedentes, anachoretarum sectari gestiunt disciplinam, pro conditione locorum ac status sui mensura plenius instruantur.* Unde tria inter genera monachorum, secundum est anachoretarum, qui prius in monasteriis instituti, & diuturna conversatione probati, solitudinis secretum elegere; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 5. capite 36. collatione 18. capite 4. regula benedict. capite 1. Inde cœnobia, primas scholas anachoretarum vocat Cassianus collatione 18. capite ultimo: *De primis cœnobii scholis ad secundum anachoreseos gradum tendere cœperamus.* Idemque collatione 19. capite 2. *Ille velut imparem se anachoreticæ disciplinæ, & sublimitate tantæ perfectionis indignum, ad juniorum scholas re-*

Source : BIU Cujas

vertisse dicebat. Loquitur de abbate Joanne, qui ab eremo transiit ad cœnobium, velut impar perfectioni, quæ desideratur in anachoretis. Secessus e cœnobio in eremum desiderat virum perfectum, & in regulari disciplina consummatum. Tutior est vita cœnobitica, quæ habet socium sublevantem, & periculosum consilium anachoreseos, etiam in cœnobiis probatis; Bernardus in cantica sermon. 33. *Ubi pascas, ubi cubes in meridie. Et tunc meridies, idest major claritas, apparet tentans, cum quasi boni majoris imaginem præfert. Quotiens, verbi causa, suggessit anticipare vigilias, quoad solemnia fratrum illuderet dormitanti? Quotiens produci jejunia, ut divinis obsequiis eo inutilem redderet, quo imbecillem? Quotiens bene proficientibus in cœnobiis invidens, obtentu quasi majoris puritatis, eremum petere persuasit, & cognoverunt miseri tandem quam verus sit sermo quem frustra legerunt: Væ soli*. Idem in Cantica sermon. 64. *Quantos ex monasteriis spiritu serventes eremi solitudo suscepit, & aut tepefactos evomuit, aut tenuit contra eremi legem non modo remissos, sed etiam dissolutos*. Laicis quandoque patuit secessus in monasteriis ad tempus orationis causa; Cæsarius de miraculis lib. 4. capite 37. *Miles quidam Bonnensis, Henricus nomine, tempore quodam quadragesimali, carenam fecit apud nos*, &c. Alias eisdem secretum ruris fuit pro monasterio; Hieronymus ad Principiam de laudibus Marcellæ: *Suburbanus ager vobis pro monasterio fuit, & rus electum pro solitudine*. Paulinus epistola 29. ad Aprum oratorem: *Postquam a foro recessisset, ut Deo se daret. Et ideo rarus, ut scribis, urbium frequentator familiare secretum taciti ruris adamasti*, &c.

CAPUT VII.

Gratia curationum, & donum exorcizandi datur monachis.

Inter charismata & gratias veterum monachorum primaria fuit gratia curationum, & donum exorcizandi, idest adjurandi & abigendi dæmones. In his maxime claruere multi sancti anachoretæ, quamvis laici, nulloque ordine ecclesiastico insignes, ut Antonius, Paulus simplex, Hilarion, Macarius, & alii, qui oleo benedicto morbos curabant, & signo crucis dæmones pellebant; Athanasius in vita Antonii, Hieronymus in vita Hilarionis, Palladius historiæ lausiacæ capite 20. Quænam esset patrum virtus in juvandis dæmoniacis, hoc casu satis liquebit, quod dæmon, qui servum coquum graviter vexabat, a Petro Monacho interrogatus, qui data sibi esset potestas in servum, tale emisit responsum, referente Theodorito de vit. patrum capite 9. ancillas Heliopoli, quæ est urbs Ægypti, ludentes inter se, auditis gestis monachorum Antiochensium, & quanta in dæmones prædita essent potestate, dæmoniacas & furiosas per ludum simulasse: coquum autem illum pellicea amictum, quæ erat vestis monachorum, solemni ritu eas adjurasse. Quæ dum fierent, omissis ancillis coquus a dæmone correptus est. Beati patres oleo signo crucis benedicto ægros curabant; De Hilarione Hieronymus in ejus vita: *Concurrebant Episcopi, Presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoque Christianorum, grandis tentatio; & hinc inde ex urbibus & agris vulgus ignobile: sed & potentes viri, & judices, ut benedictum ab eo panem vel oleum acciperent*. Et infra: *Benedicto itaque oleo universi agricolæ atque pastores tangentes vulnera certam salutem resumebant*. De abbate Benjamin Palladius historiæ lausiacæ capite 14. καπξιώθη χαρίσματος ἰαμάτων, ὡς πάντα, ὅ ἂν χεῖρας ἐπιθῇ, ἢ ἔλαιον εὐλογήσας ἐδίδου, πάσης ἀπηλλάττετο ἀρίστας ὁ ἐνοχλούμενος. *Dignatus fuit gratia curationum, adeo ut cuicumque manus imposuisset, aut, quod benedixerat oleum, dedisset, qui laborabat*,

bat, liberaretur ab omni ægritudine. De Macario idem capite 20. παραδίδωσιν αὐτὸν αὐτὸς τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀλείψας αὐτὸν ἐλαίῳ ἁγίῳ. *Et tradidit eum patri, cum unxisset oleo sancto.* De Joanne Lycop. idem capite 43. ἔλαιον δὲ δίδους, πλείστους τῶν καμνόντων ἐθεράπευεν. *Dans autem oleum curavit multos ex iis qui laborabant.* Eodem pharmaco usus in Gallia Maxentius abbas, pagi Pictavensis; de quo Gregorius Turonensis lib. 2. capite 37. *Hujus vero brachium beatus confessor cum oleo benedicto contrectans, impositio signo crucis restituit sanum.* De Eparchio Recluso Engolismensi lib. 6. capite 8. *Pusularum malarum venenum crucis signo sæpe compressit, dæmones de obsessis corporibus oratione abegit.* Sed quia erant quidam, qui famæ sanctitatis captandæ causa, licet laici, officio exorcistarum defungi præsumebant, hac de re eos notat Cassianus collatione 15. capite 7. *Quapropter numquam monachos probos, nec morbo cedonoxiæ vacuos nostri majores esse dixerunt, qui semetipsos exorcistas coram hominibus profitentur, & inter admirantium turbas, hanc, quam vel meruerunt vel præsumpserunt gratiam, jactantissima ostentatione diffamant: sed incassum,* &c.

CAPUT VIII.

Monachorum judicium spectatum in rebus fidei & ecclesiæ. Principum, Episcoporum & plebis cultus erga monachos.

VETERES monachi dum famam toto orbe fugiunt in eremo, veram & æternam nacti sunt: & dum in cellula latent, universo orbe spectaculum fuere. Et certe tantam de his virtutis opinionem plebs universa concepit, ut eorum judicium in causis fidei velut sacrum oraculum desideraretur. Eos Ariani acerrimos adversarios experti, omnibus technis & artibus petierunt, ut in partes suas eos adducerent, quos plebs facile secutura esset; Nicephorus Callist. lib. 11. capite 27. ἐπεὶτοι γε πολλοὶ τἀνικαῦτα, καὶ θεσπέσιοι ἄνδρες ἦσαν τῶν κατ' Αἴγυπτον καὶ Θηβαΐδα μοναστηρίων προεστήκοτες, τῷ Ἀρείου δόξαν μάλιστα ἐκτρεπόμενοι· οἷς τὰ πλήθη ἑπόμενα, τὰ ἴσα φρονεῖν περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο. *Quandoquidem multi ea tempestate venerandi in Ægypto & Thebaide viri monasteriis præibant, Arii opinionem maxime aversantes: quos plebs ipsa sequuta, ut eadem cum illis de religione sentiret, maximi faciebat.* Ægyptii, Syri & Cappadoces Arianis aliisque hæreticis restiterunt, fidei signiferos secuti monachos: tanta in dogmatibus fidei erat eorum auctoritas; Sozomenus lib. 6. capite 27. τὸ γὰρ τῇδε πλῆθος, τοὺς διαφανεστάτους μοναχοὺς τῆς ἀρετῆς τῶν ἔργων ἐκθαυμάζον, ὀρθῶς αὐτοὺς δοξάζειν ἐπίστευε· καὶ τοὺς ἄλλως φρονοῦντας, οἷά γε μὴ καθαρεύοντας, νόθων δογμάτων ἀπεστρέφοντο· ὥσπερ Αἰγύπτιοι τοῖς παρ' αὐτοῖς μοναχοῖς ἑπόμενοι, ἐναντίως εἶχον πρὸς τοὺς Ἀρείου. *Nam populus in hisce regionibus monachos propter virtutem & recte facta magnopere admiratus, eos vere de fide sentire credebat, & qui aliter sentirent, illos utpote doctrinis adulterinis corruptos detestabatur: non aliter sane atque Ægyptii, qui monachorum suorum doctrinam secuti, Arianis strenue restiterunt.* Hoc argumento potissimum probavit Petrus Alexandrinus Episcopus, Lucium, non Episcopum, nec catholicum, sed hæreticum hostem, lupum & invasorem esse, quod eum nulli Episcopi & clerici, nulli monachi ad pontificiam sedem cum hymnis & more solemni deduxerint; Theodoritus lib. 4. capite 22. οὐ προῆγον πᾶσαν μονάζοντες ὕμνους ἐκ γραφῶν ἀναμέλποντες. *Non illum deduxerunt monachi hymnos ex sacris literis depromptos concinentes.* Cæsario Episcopo Nazianzeno per animi simplicitatem in Arianismum lapso, cum monachi ab ipsius communione sese segregassent, statim ab eo abscessit non exigua pars plebis: τῇ ἀξιοπιστίᾳ τῶν ἀσκητῶν ἀτεχνῶς ἑξακολουθήσαντες, *monachorum aucto-*

ritatem aperte secuta, ut ait Gregorius presbyter in vita Gregorii Nazianzeni. Ecclesia Antiochena laborante schismate tres inter Episcopos, Paulinum, Meletium & Luciferum, spectatum est testimonium monachorum, ut ille potior haberetur, quem monachi sequebantur; Hieronymus ad Damasum: *Hinc in tres partes scissa ecclesia ad se rapere me festinat, monachorum circa manentium gregis antiqua in me insurgit auctoritas*. Electionem Innocentii II. factam in schismate cum Leone, hoc argumento maxime comprobavit Bernardus epistola 126. ad Episcopos Aquitaniæ, quod omnium monachorum assensu niteretur: *Itaque*, inquit, *Camaldulienses, Wallumbrosani, Cartusienses, Cluniacenses, & qui de majori-monasterio sunt, mei quoque Cistercienses, Cistemblenses, Cadumenses, Tironenses, & Saviniacenses: universitas denique & unanimitas fratrum tam clericorum, quam monachorum, regularis vitæ probatæque conversationis sequentes Episcopos, tanquam greges pastores suos, Innocentio firmiter adhærent*. Ne canonici sedis episcopalis Episcopum eligant absque consilio religiosorum virorum, statuit ipse Innocentius II. in synodo generali Romæ habita; can. *obeuntibus*, 63. distinct. Et hoc in electione Archiepiscopi Senonensis observandum consuluit Bernardus epistola 202. ad clerum Senonensem: *Expectandum proinde suffragaeneorum consilium Episcoporum, expectandus assensus religiosorum, qui sunt in episcopatu, atque in commune tractandum commune negotium*. Quid? sancti Anachoretæ Imperatorum & Principum litteris & gratia honorati: Antonii amicitiam coluit Constantinus, & litteras honorifice scriptas ad eum misit; Athanasius in ipsius vita, Sozomenus lib. 1. capite 13. Theodosius, expeditionem instruens adversus Maximum tyrannum, Joannem abbatem Lycopolitam de eventu belli consuluit, & victoriæ prænuncium ab eo accepit; Augustinus de civitate Dei lib. 5. capite 26. Rufinus lib. 2. capite 32. Palladius historiæ lausiacæ capite 43. Cassianus collatione 24. capite ultimo. Et in hoc centuplum accipiunt monachi, qui e servili genere vel obscuris natalibus, ultra votum ad majora perveniunt; idem eodem loco: *Nonne obsecro etiam in hoc centuplum gratiam evidentissime, qui fideliter Christo deserviunt, consequuntur, dum pro nomine ejus a summis Principibus honorantur: ac licet ipsi humanam gloriam non requirant, venerabiles tamen, etiam in persecutionum angustiis, judicibus cunctis ac potestatibus fiunt: quorum vilitas etiam mediocribus forsitan despicabilis esse potuisset, vel pro obscuritate natalium, vel pro conditione servili, si in sæculari conversatione mansissent*. Monachos singulari observatione & cultu prosequebantur Episcopi. Episcopi suum monasterium habuere, & monachos contubernales, socios & testes conversationis; de se ipso testatur Athanasius apolog. 1. de fuga sua: *οἱ σὺν ἡμῖν ἐκεῖ ὄντες μοναχοὶ, καὶ τινες τῶν κληρικῶν ἀνελόντες εἵλκυσαν ἡμᾶς. Monachi mei, & nonnulli ex clericis inter abeundum me secum abstraxerunt*. Quanti monachos fecerit Augustinus, ex eo intelliges, quod librum de gratia & libero arbitrio scripsit ad Valentinum & cum illo monachos. Ut veris monachis suus honor tribuatur decernit synodus Chalcedonensis canon. 4. *οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τῷ μονήρει μετιόντες βίον, τῆς προσηκούσης ἀξιοῦσθαι τιμῆς. Qui vere & sincere monasticam vitam degunt, convenienti honore afficiantur*; can. *quidam*, 18. qu. 2. Monachos ut Deum & angelos colebat Thomas Cantuariensis Episcopus, ut legitur ipsius vitæ cap. 16. *Religiosos viros tanta reverentia excipiebat, ut credi posset se in eis divinam præsentiam aut angelos venerari*. Honoris causa plebs benedictionem poscens decidebat ad genua monachorum; Hieronymus in vita Hilarionis: *Gregatim ei cum uxoribus & liberis obviam processere, submittentes colla, & voce Syra Barach, idest Benedic, inclamantes*. Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 120. *Ingressusque cellulam, tam se quam infantem projecit in terram, ut est moris postulantium benedictionem*. In hoc cultus genere propensior fuit plebs Anglicana in clericos & monachos; Beda lib. 3. capite 26. *Tota enim tunc fuit sollicitudo doctoribus illis Deo serviendi, non sæculo; tota cura cordis exco-*

Source : BIU Cujas

excolendi, non ventris: unde & in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus, ita ut ubicumque clericus aliquis, aut monachus adveniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur; etiam si in itinere pergens inveniretur, accurrebant, & flexa cervice vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebant. Eodem spiritu coibant agmina peregrinantium ad lustranda monasteria Ægypti & orientis; Joannes Chrysostomus in primam ad Timoth. homil. 14. προθυμότερον γενοῦ ἐν ταῖς δ' χαῖς, πεφιεργάζου τὴ ἁγίους ἄνδρας, τοὺς ὄντως ἁγίους, τοὺς ἐν ταῖς ἐρημίαις καθημένους, τοὺς οὐ δυναμένους ἐπαιτεῖν, τοὺς προσανέχοντας τῷ Θεῷ· βάδιζε μακρὰν ὁδὸν, δίδου διὰ σαυτῶ. *Studiosior ad orationis opus accurre sollicite, & sanctos viros inquire, qui re vera sancti sunt, qui in solitudinibus sedent, qui mendicare non valent, qui Deo semper ac jugiter vacant. In longinquam abi peregrinationem, per te ipsum eroga.*

CAPUT IX.

Reverentia monachorum inter se. Ordo monachorum spectatur a die professionis. Ordinum regularium gradus.

QUA reverentia monachi coluntur ab aliis tum laicis, cum clericis, eadem ipsi uti debent inter se. Ideo fratres invicem se appellant, quod est nomen necessitudinis & caritatis; Joannes Chrysostomus in epistola ad Hebræos homil. 25. ἐὰν γάρ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενον, ἤ, φησι, ἀδελφὸν ἐνταῦθα λέγων πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, οὐ τὸν μοναζοντα. *Si enim quis frater, inquit, nominatur inter nos, fratrem in hoc loco omnem fidelem simpliciter intellige, non monachum sanctum;* can. *ad mensam*, 11. qu. 3. Ac inter fratres, ne puro, id-est nudo & simplici nomine, Petrus, Joannes, quis appelletur: sed priores juniores fratres appellitent, juniores priores suos nonnos, quod est nomen dignitatis, statuit regula beati patris Benedicti capite 63. *In ipsa autem appellatione nominum nulli liceat alium puro nomine appellare: sed priores juniores suos fratres nominent, juniores autem priores suos nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia.* Appellationis ratio habetur inter monachos ad tuendam reverentiam inter eos, quæ mutuis continetur obsequiis. Minoris est majorem appellare nomine meriti, ideſt dignitatis; contra majoris est minorem appellare nomine proprio, ut recte observat Servius in illum locum 1. Æneidos: *Tuus, o regina, quid optes. Inferioris personæ reverentia est, majorem meritis appellare, non nomine: contra majoris est juniorem nomine tantum vocare.* Sic Dido sororem Annæ nomine compellat, illo loco 4. Æneid. *Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent?* Reverentiæ etiam tuendæ gratia inter monachos spectatur ordo professionis, propter quam primus, secundus & tertius designantur; Theodoritus de vit. patrum capite 3. ὡς δὲ ἔγνωσαν τὸν ζητούμενον· τρίτος δὲ ἦν τῆς μόνης, ἀλλ' οὐ πρῶτος. *Ubi ergo cognoverunt quem quærebat: erat autem is tertius monasterii, non primus.* Ordinem conversionis, ideſt professionis, inter fratres suos tam in choro, capitulo, quam aliis locis, servari voluit regula Benedicti d. capite 63. *Ordines suos in monasterio ita conservent, ut conversionis tempus & vitæ meritum discernit, utque abbas constituerit. Ergo secundum ordines quos constituerit, vel quos habuerint ipsi fratres, sic accedant ad pacem, ad communionem, ad psalmum imponendum, in choro standum. Et in omnibus omnino locis ætas non discernatur in ordine, nec præjudicet*, &c. Clerici sæculares ordine præcedunt omnes regulares, quia ecclesia fundata est in ordine sæculari; can. *alia causa*, can. *sic vive*, can. *si clericatus*, 16. qu. 1. Barbos. de paroch. part. 1. capite 9. num. 12. Ex constitutione Pii IV. canonici regulares præcedunt

Source : BIU Cujas

monachos benedictinos, hos sequuntur alii omnes monachi, juxta ætatem ordinis. Inter mendicantes primas tenent fratres prædicatores, secundas fratres minores, tertias eremitæ sancti Augustini, quartas carmelitæ; Guido Papa qu. 511. num. 5. Et hoc ordine censentur fratres mendicantes in cap. unic. §. *fane*, *de religios. domibus* in 6. Et monachi districtioris regulæ gradu potiores sunt monachis laxioris regulæ; cap. *quod Dei timorem*, *de statu monachor.* Joannes Andreas ad cap. *fane*, *de regular.* Felin. ad rubr. *de major. & obedient.* not. ad cap. *quorumdam*, *de elect.* in 6. Si quæ de præcedentia oriantur controversiæ inter ecclesiasticas personas, tam sæculares quam regulares, in processionibus & aliis, Episcopi est eas summatim & de plano componere; concilium Tridentinum sessione 25. *de regular.* capite 13. Capella Tolos. qu. 489. Chopin. de S. polit. lib. 2. tit. 6. num. 16. & 2. monastic. tit. 3. num. 23.

CAPUT X.

Monachi gaudent privilegiis clericorum. Monachi exempti a jurisdictione Episcopi, a decimis laborum suorum. Excusantur a tutelis & curationibus: immunes a vectigalibus.

MONACHI, ex quo in clerum asciti sunt, facile ob merita religionis a sede apostolica donati sunt omnibus privilegiis clericorum. 1. Quia monachi pariter atque clerici malignitate sæculi passim expositi erant injuriis & insidiis laicorum, & impune vim patiebantur ab eis. Innocentius II. in synodo Lateranensi, qua Petrus Leo schismaticus damnatus est, ut consuleretur securitati clericorum & monachorum, maxime inter turbas schismatis, legem dedit, ut si quis in clericum vel monachum violentas manus injecerit, anathemate teneatur, nec ab alio quam summo pontifice, vel ejus mandato absolvatur; can. *si quis suadente*, 17. qu. 4. Hujus synodi decreta laudat Otto Frisingens. lib. 7. capite 23. Idem sancitum in synodo Londinensi anno Christi 1142. Matthæus Paris. *In synodo Londinensi sancitum est ibi & generaliter constitutum, ne aliquis, qui ecclesiam cœmeteriumque violaverit, vel in clerico, aut viro religioso manus injecerit violentas, ab alio quam ipso Papa possit absolvi.* II. Monachis remissum est jusjurandum, propter religionem professionis quæ habet vim jurisjurandi; puta ex constitutione Henrici II. quæ extat lib. 2. leg. Longobard. tit. *de advoc.* & constitutione Honorii II. monachi perinde ac clerici non tenentur jurare de calumnia, immo nec debent; cap. 1. *de juram. calumn.* & soluti sunt ab omni juramento; cap. *etsi*, *de jurejur.* Hoc jure abbas Cassinensis professionem fidei Innocentio II. Romano Pontifici præstare abnuebat, hoc colore, quod monachis neque per evangelium, neque per regulam beati Benedicti fas esset jurare; Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 4. cap. 97. 109. & 110. Et abbates Episcopis non negabant quidem promissionem obedientiæ, sed absque sacramento: quare discordiæ sopiendæ causa, quæ erat circa id inter Episcopum & abbatem quendam, Fulbertus epistola 41. suasit Episcopo, ut reciperet promissionem obedientiæ sine jurejurando: *Igitur si abbas sancti Benedicti de vestro contemptu culpam suam recognoverit, & illam deinceps subjectionem promiserit, quæ vobis canonice debetur, hortor & suadeo ut recipiatis. Sacramenta vero & cætera quæ ad mundanam legem pertinent, propter amorem regis Domini missa faciatis, ut religionem magis quam sæcularem ambitionem vos sectari cognoscat.* III. Ut consuleretur quieti monachorum, & tuitioni disciplinæ regularis, quæ non fert extraneum cognitorem, hoc eis concessum est, ut liberi & soluti essent a jurisdictione Episcopi in his quæ spectant ad regulam, salva Episcopo sua jurisdictione

Source : BIU Cujas

dictione in his quæ sunt extra regulam; can. *hoc tantum*, can. *abbates*, 18.qu. 2. cap. *monachi*, *de sentent. excommunic.* Concilium Tridentinum sessione 23. *de regular.* capite 14. & constitut. Aurel. art. 11. IV. A sede apostolica monachis concessum est, ut possint sepelire eos, qui apud se eligunt sepulturam, salva parocho quarta funeris; cap. *in nostra*, *de sepulturis*, clement. *dudum*, eodem titulo; concilium Tridentinum sessione 25. *de regul.* cap. 13. V. Ex privilegiis sedis apostolicæ, ut consuleretur egestati monachorum, eis omnibus fere indultum est, ut non solverent decimas de laboribus suis, ideſt de prædiis, quæ propriis manibus, aut suo sumptu excolerent. Primus Gregorius VII. monachos absolvit ab onere præstandi decimas laborum suorum, cujus privilegium refertur ab Alexandro III. in concilio Lateranensi part. 13. capite 9. & post eum Paschalis II. in can. *decimas*, 16.qu.1. Privilegio modum imposuit Adrianus IV. illud restringens ad decimas novalium, de quibus olim decimæ non solvebantur; cap. *commissum*, *de decim.* Joannes Saresber. policratic. lib. 7. capite 21. *Inde est quod cum ad iniquum compendium avaritiæ privilegia trahi conspiceret beatus Adrianus, volens ea omnino revocare, licentiam eorum hac moderatione compescuit, ut quæ de laboribus usurpant, circa novalia dumtaxat interpretetur.* Idemque Pontifex solis cistercienſibus, templariis & hospitalariis indulsit decimas laborum suorum, ideſt prædiorum, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt: cæteris vero remisit tantum decimas prædiorum, quæ propriis manibus vel sumptibus colerent; quæ omnia confirmavit Alexander III. cap. *ex parte*, *de decim.* cap. *cum ordinem*, *de rescript.* Immo ne hujusmodi privilegio ecclesiæ ultra modum gravarentur, Innocentius III. in concilio generali Lateranensi, secutus statutum capituli cistercienſis, vetuit ne privilegium de non solvendis decimis, cistercienſibus & aliis regularibus concessum, locum haberet in terris alienis, & in posterum adquirendis, etiam si eas propriis manibus & sumptibus excolerent; cap. *nuper*, *de decim.* In ante quæsitis privilegium cistercienſium, & aliorum regularium de non præstandis decimis laborum confirmavit Alexander IV. capite 2. §. *statuimus*, *de decim.* in 6. Hujusmodi tamen exemptiones valde molestè tulerunt censores ejusce sæculi; Petrus Blesenſis epistola 82. ex persona Richardi Archiepiscopi Cantuarienſis, ad monachos cistercienses: *Vota & linguæ omnium in vestræ sanctitatis præconium laxarentur, nisi raperetis quod alienum est, nisi monachis & clericis decimas auferretis. Et quæ est hæc injuriosa immunitas, ut exempti sitis a decimarum solutione, quibus obnoxiæ terræ erant, antequam vestræ essent, & quæ solutæ sunt hactenus non personarum obtentu, sed territorii ratione. Si in vestram possessionem terræ devolutæ sunt, quare in hoc periclitatur alienum jus? Nam ad vos terræ juxta communem æquitatem cum suo onere transierunt*, &c. Et Saresberienſis loco modo laudato: *Primo quidem dum religio paupertate gaudebat, & in aliorum necessitates aut usus effundebat viscera inopiæ suæ, indulta sunt privilegia professionibus, quæ, necessitate cessante, & frigescente caritate, potius avaritiæ, quam religionis instrumenta creduntur*, &c. VI. Monachi una cum clericis excusantur a tutelis & curis; L. *generaliter*, C. *de Episc. & cleric.* Immo monachi, ne volentes quidem, possunt esse tutores vel curatores; authent. *presbyteros*, C. eodem tit. VII. In generali interdicto ex privilegio sedis apostolicæ regularibus licet voce remissa, foribus clausis, non pulsatis campanis, horas canonicas recitare, & sacra celebrare; cap. *quod in te*, *de pœnitent. & remiss.* cap. *alma mater*, *de sentent. excommunicat.* in 6. clement. 1. eod. tit. VIII. Ex privilegiis sedis apostolicæ regulares habent jus prædicandi suis in ecclesiis, & audiendi confessiones sæcularium; clement. *dudum*, *de sepultur.* de quo plenius alio loco dicemus. IX. Professi in religione approbata, licet defecti natalibus, admittuntur ad ordines & beneficia regularia alia a prælaturis; cap. 1. *de filiis presbyter.* can. *presbyterorum*, can. *nisi*, 56. distinct. quia professio purgat vitium natalium; novell.

Source : BIU Cujas

Justinian. 5. de monach. ut & solvit jugum servitutis ; authent. *verum*, C. *de Episc. & clerio.* x. Monachi & canonici regulares possunt esse vicarii Episcoporum, quia sunt habiles ad ministeria ecclesiastica ; gloss. in can. *de præsentium*, 16. qu. 1. & in can. *si quis*, 58. distinct. Joannes Andreas in capite ultimo *de cleric. agrot. vel debilit.* Non sine licentia superioris sui ; d. can. *si quis*, concilium Tridentinum sessione 25. *de regular.* capite 4. Rebuff. in prax. tit. *de vicar. Episcop.* num. 30. & 31. Et monachi, ex quo in clerum admissi sunt, sunt secundarii & adjuvæ ecclesiæ ; Augustinus in psalm. 132. *Sicut unguentum in capite quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti ejus. Ergo illud primum unguentum descendit in Apostolos, descendit in illos qui primos impetus sæculi sustinuerunt. Sed si nequaquam a barba descendisset unguentum, modo monasteria non haberemus : sed quia descendit & in oram vestimenti, secuta est ecclesia de veste Domini, peperit monasteria ; nam vestis sacerdotalis ecclesiam significat.* Sane religiosi mendicantes arcentur a vicariatu Episcoporum ; clement. 1. *de regular.* Rebuff. d. tit. *de vicar.* num. 32. De his tractant Guido Papa qu. 563. Marcus qu. 1285. part. 1. Flamin. Paris. *de resignat. benefic.* lib. 9. qu. 4. num. 5. Sbrozz. *de offic. vicar.* lib. 1. qu. 37. 38. & 40. Nec modo privilegiis Pontificum, verum etiam Imperatorum cohonestati sunt monachi. Constitutionibus Imperatorum hi erant immunes a vectigalibus ; Basilius epistola 304. ad Censitorem : *οἶμαι μὲν πνα ἤδη τύπον κεκρατῆσθαι παρὰ τῇ σῇ σπουδῇ σου τῶν μοναζόντων ἕνεκεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς δεῖσθαι ἰδιάζουσαν χάριν ἐπ' αὐτοῖς αἰτεῖν, ἀλλ' ἐξαρκεῖν αὐτοῖς τὴν τῆς κοινῆς μετὰ πάντων ἀπολαύσεως φιλανθρωπίας.* Et infra : *ἐπιστέλλω τῇ τελείᾳ σωφροσύνῃ σου τοὺς πάλαι μὲν ἀπεσπουδακότας τῷ βίῳ, νεκρώσαντας δ' ἑαυτῶν τὸ σῶμα ὡς μήτε ἀπὸ χρημάτων, μήτε ἀπὸ τῆς σωματικῆς ὑπηρεσίας δύνασθαί τι παρέχειν τοῖς δημοσίοις χρήσιμον, ἀφιέναι τῶν σωτελειῶν. Apud tuam dignitatem etiamnum reor constitutionem obtinere in gratiam monachorum editam, ut non sit mihi opus privatam iis gratiam mea causa indulgendam postulare, sed sufficere ipsis ut fruantur, & contenti sint communi & in omnes diffusa benignitate... Ad tuam prudentiam litteras hasce mitto supplicaturas : velis jubeas immunes esse contributione omni, eos qui mundo quidem olim renunciarunt ; corpus vero suum mortificarunt, ut ne possint aliquid vel de re sua familiari, vel de ministeriis & laboribus corporalibus, publicis adjicere vectigalibus, aut in fiscum inferre.*

CAPUT XI.

An monasteria exempta sint a lege diœcesana. Explicatur canon. 3. concilii Herdensis.

JURE communi monasteria subjecta sunt Episcopo in his quæ sunt legis jurisdictionis : an autem soluta sint in his quæ sunt legis diœcesanæ, ex parte tantum vel in totum, non satis convenit inter interpretes juris canonici. Ut hæc facilius explanentur, sciendum est quod jurisdictio episcopalis tria potissimum complectitur : ea quæ sunt ordinis, quæ jurisdictionis, & quæ legis diœcesanæ. Ordinis sunt ordinatio clericorum, seu collatio ordinum, consecratio basilicarum, confectio chrismatis, benedictio sacrarum virginum, consignatio seu confirmatio baptizatorum ; can. *perlectis, vers. ad Episcopum*, 25. distinct. Jurisdictionis sunt canonica obedientia, subjectio & reverentia, institutio & destitutio sive degradatio clericorum, correctio & reformatio, ac censuræ ecclesiasticæ, & jurisdictio causarum omnium quæ ad forum ecclesiasticum pertinent ; cap. *conquerente*, cap. *dilectus, de offic. ordinar.* Quod ad ea quæ sunt legis diœcesanæ, lex diœcesa-

na

na ſumitur duobus modis, latius vel ſtrictius. Latius ſumpta continet univerſum jus Epiſcopi, & juriſdictionem epiſcopalem: quo ſenſu accipienda eſt in cap. *auditis, de præſcript.* cap. *quod ſuper his, de majorit. & obedient.* cap. *veniens, de V. S.* in 6. cap. *cum in magiſtrum, de elect.* ubi jus diœceſanum pro lege diœceſana. Et ita Matthæus Pariſienſis in Henrico I. ad ann. 1109. *Epiſcopo Lincolnienſi ſubtracto, huic novo Pontifici lege diœceſana ſubjicitur comitatus.* Ea ſtrictius ſumpta continet eam partem juriſdictionis epiſcopalis, quæ ſegregatur a lege juriſdictionis: & tunc legis diœceſanæ ſunt ſynodus, ideſt jus cogendi ſynodum, ſynodaticum & cathedraticum, quarta decimarum & mortuariorum, viſitatio annua, & viſitationis nomine procuratio, & moderatum auxilium quod caritativum ſubſidium vocant: quæ omnia colliguntur ex d. cap. *conquerente*, & d. cap. *dilectus*, cap. *ad abolendam* in fine, *de hæretic.* cap. *veniens, de V. S.* in 6. Sane jure communi monaſteria ſubjiciuntur Epiſcopo lege juriſdictionis, niſi probentur exempta; d. cap. *conquerente*, d. cap. *dilectus*, cap. *cum venerabilis, de religioſ. domibus*, can. *de perſona*, 11. qu. 1. can. *omnes baſilicæ*, 16. qu. 7. can. *abbates*, can. *monaſteria*, 18. qu. 2. Hoc jure coercitio monachorum ſpectat ad Epiſcopum in his quæ ſunt extra regulam; d. can. *abbates*, & can. *hoc tantum*, eadem cauſa & qu. capitul. lib. 6. capite 137. Vel abbates poſt benedictionem præſtant profeſſionem & obedientiam Epiſcopo, ſalvo ordine; cap. *ſane, de exceſſ. prælat.* cap. *ne Dei eccleſiam, de ſimon.* de quo Fulbertus epiſtola 41. Sed an monaſteria in totum vel ex parte tantum exempta ſint a lege diœceſana, liquido non convenit. Sentientes monaſteria omnino libera & ſoluta eſſe a lege diœceſana, nituntur can. *ſi ex laicis*, 10. qu. 1. deſumpto ex can. 3. concilii Ilerdenſis: *Si ex laicis quiſpiam a ſe factam baſilicam conſecrari deſiderat, nequaquam eam ſub monaſterii ſpecie, ubi congregatio non colligitur, a diœceſana lege audeant ſegregare.* In eandem ſententiam adducitur can. *cum & pro utilitate*, 16. qu. 1. *Ea vero quæ in jure monaſterii de facultatibus offeruntur, in nullo diœceſana lege ab Epiſcopis continguntur.* Sed nequaquam ea eſt ſententia horum canonum qui conjungendi ſunt tanquam partes ejuſdem canonis, ut monaſteria omnino abſolvantur a lege diœceſana. Sed in quibuſdam nempe, ut ſolvantur a proceſſione publica, & populari conventu, ut conſuleretur quieti monachorum. Quod confirmatum eſt a Gregorio I. lib. 4. epiſtola 87. can. *luminoſo*, 18. qu. 2. Et ne occaſione legis diœceſanæ & poteſtatis epiſcopalis quicquam in ſuos uſus converterent Epiſcopi de oblationibus, quæ a fidelibus offerrentur monachis, quod jure ſingulari conſtitutum eſt, ut per hoc conſuleretur inopiæ monachorum. Idemque placuit Gregorio I. lib. 2. epiſtola 58. ad Fortunatum Epiſcopum Neapolitanum: *Itaut in eodem monaſterio neque fraternitas tua, neque presbyteri, præter diligentiam diſciplinæ aliquid moleſtiarum inferant, aut ſi quid pro diverſorum devotione commoditatis acceſſerit, ſive aurum, ſive argentum, ſive prædium, ſive veſtimentum omnibus modis conſtructio præfata poſſideat, cum ancillis Dei in eodem loco deſervientibus debeat proficere quicquid offerri ibidem contigerit.* Et revera ſi integrum canonem repetamus, tantum abeſt, ut in omnibus monachi lege diœceſana ſoluti intelligantur, quin etiam in cæteris lex diœceſana defenditur, ex eo quod in priori parte comprobantur canones concilii Agathenſis, & concilii Aurelianenſis: *De monachis vero id obſervari placuit, quod ſynodus Agathenſis & Aurelianenſis noſcitur decreviſſe.* Quo intelliguntur can. 27. 28. & 38. Agathenſ. & can. 11. Aurelianenſis I. ex quibus conſtat monachos Epiſcopis omnino fuiſſe ſubjectos. Et quod magis probat, monaſteria non omnino ſoluta eſſe a lege diœceſana, negari non poteſt, abbates, tanquam lege diœceſana ſubditos, teneri venire ad ſynodum, ut habetur in cap. *quod ſuper his, de major. & obed.* Quod jam olim uſu probavit Gallicana eccleſia; concilium Aurelianenſe I. can. 11. ex can. *abbates*, 18. qu. 2. concilium Turonenſe can. 2. in can. *epiſcopus*, 18. diſtinct. & concilium

Source : BIU Cujas

Altissiodor. can. 7. *Ut medio maio omnes presbyteri ad synodum in civitatem veniant, & kalendis novembris omnes abbates ad concilium conveniant.* Ad dedicationem basilicæ in honorem sancti Benigni martyris Divionensis, a Gregorio Episcopo Lingonensi vocati abbates diœcesis; Gregorius Turonensis de miraculis lib. 1. capite 51. *Sed sanctum sepulcrum nescio qua causa faciente foris evenit, quod ille convocavit ad hoc obsequium abbates atque alios religiosos viros.* Ad translationem reliquiarum beati Desiderati presbyteri, ab Agricola Arvernensi Episcopo acciti abbates diœcesis; idem de gloria confessorum capite 86. *Post hæc ædificato ex xenodochio leprosorum sacerdos suburbano in ejus basilicam collectis abbatibus & omni clero beatum corpus transtulit.* Eodem jure monasteria sunt subjecta visitationi Episcopi, & eo nomine debetur procuratio; cap. *cum ex officii, de præscript.* cap. *sopitæ, de censib.* Gregorius lib. 7. epistola 18. cap. *visitandi*, 18. qu. 2. Alias monasteria sunt libera ab onere cathedratici; concilium Toletanum VII. can. 4. can. *inter cætera*, 10. qu. 3. Et hoc est quod voluit Gregorius I. in can. *quam sit necessarium*, 18. qu. 2. *Ut nullis canonicis juribus deserviant.* De oblationibus tamen quæ fiunt monasteriis, pars debetur Episcopo, eulogiæ vel xenii nomine, duobus casibus: primo, si id actum sit in dedicatione ecclesiæ; altero, si id consuetudine præscripta obtinuerit; can. *Eleutherius*, can. ult. 18. qu. 2. synodus Carthaginensis can. 83. apud Balsamonem.

CAPUT XII.

Origo & causa exemptionum, earum vis & effectus. Romanus Pontifex ordinarius exemptorum. Exemptionum clades. Exemptionibus modus impositus.

Jure communi monasteria omnia erant subjecta Episcopo, synodi Chalcedonensis can. 4. can. *quidam*, 18. qu. 2. Etiam in Gallia, ubi maxime valebat potestas Episcoporum; synodus Aurelianensis I. can. 11. *Abbates pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant*; can. *abbates*, eadem causa & quæstione. Ante Gregorium I. vix auditum nomen libertatis & exemptionis monachorum. Quod enim in concilio Arelatensi III. Lerinense monasterium solutum est a jurisdictione Episcopi, limitatum fuit quoad administrationem temporalium, salva Episcopo cura disciplinæ monasticæ & rerum spiritualium. Primus Pontificum Gregorius I. propensior in monachos ob memoriam commilitii, fuerat enim monachus, ut consuleretur quieti monachorum, ex quo tuti essent ab injuriis & molestiis, quas patiebantur ab Episcopis, quamplura monasteria exemit a jurisdictione Episcoporum, ut monasterium Ariminense, monasterium sancti Cassiani Massiliæ, monasterium Classense Ravennatis diœcesis, monasterium Augustodunense; testis ipse Gregorius lib. 1. epist. 41. & 43. can. *luminoso*, 18. qu. 2. Idem lib. 6. epist. 12. lib. 7. epistola 18. can. *quam sit necessarium*, eadem causa & quæst. idem lib. 11. epistola 10. can. *hinc est*, 16. qu. 1. Cassinense monasterium, caput ordinis beati Benedicti, exemptione donavit Zacharias Pontifex; Leo Ostiensis chronic. Cassinens. lib. 1. capite 4. *Ab hoc etiam Papa sanctissimo prædictus abbas* (Petronax) *privilegium primus accepit, ut hoc monasterium cum cellis omnibus ad se pertinentibus ubicumque terrarum constructis, ob honorem ac reverentiam sanctissimi patris Benedicti, ab omnium Episcoporum ditione sit liberum, ita ut nullius juri subjaceat, nisi tantum Romani Pontificis.* Monasterium Fuldense in Germania a Bonifacio Episcopo Moguntino constructum, ad ejusdem preces a jurisdictione ordinarii exemit idem Pontifex; testem ipsum habemus epistola 14. ad eundem. Monasterium majus

Turo-

Source : BIU Cujas

Turonense exemit Victor III. Hujus monasterii exemptionem pontificiam tuetur Ivo Carnotensis epistola 108. *Manifeste scitis non aliunde exarsisse istam malivolentiam, nisi inde quod interdicente sedis apostolicæ decreto, non potest Turonensis Archiepiscopus in majori monasterio publicas missas celebrare, erga monachos imperiose agere, bona monasterii prout libuerit usurpare.* Eodem fere jure in oriente Patriarcha Constantinopolitanus per σταυροπηγιον, ideſt *crucis fixionem*, in universo suo tractu extruebat monasteria libera & solura a jurisdictione Episcopi loci, & immediate ad se pertinentia, quæ inde dicebantur patriarchica; de quibus Balsamo juris orientalis lib. 2. novell. 8. & in can. 7. synod. Constantinopolit. sub Photio. In occidente monasteriorum exemptio non ita reservata erat summo Pontifici, quin etiam ipsi Episcopi sui juris esse præsumerent eximere monasteria a sua jurisdictione in sua quisque diœcesi vel etiam Reges ipsi de Episcoporum assensu, ut patet ex formulis Marculfi lib. 1. capite 1. ubi memoria celebrantur exemptiones monasteriorum Lirinensis, Agaunensis, Luxoviensis, in hunc modum factæ. Sic Clodoveus II. monasterium sancti Dionysii absolvit a jurisdictione Episcopi Parisiensis de consensu Landerici ipsius urbis Episcopi, idque in synodo apud Clipiacum; Aimoinus lib. 4. capite 41. & cœnobium sancti Basoli a propria jurisdictione exemit Nivardus Rhemensis Archiepiscopus; Flodoardus lib. 2. capite 7. & Corbiense monasterium a Bertefrido Ambianensi Episcopo solutum a propria jurisdictione, postulantibus Clothario III. Rege & Batilde conjuge, extat præcept. tom. 1. conciliorum Galliæ apud Sirmondum. Exemptionem Corbiensis & Dionysiani cœnobiorum confirmavit Alexander II. epistol. 13. & 15. Frequentior exemptionum causa fuit vis & oppressio Episcoporum; Gregorius VII. lib. 2. epistola 69. ad Cunibertum Taurinensem Episcopum: *An ignoras quod sancti Patres plerumque & religiosa monasteria de subjectione Episcoporum, & episcopatus de parochia metropolitanæ sedis propter infestationem præsidentium diviserunt, & perpetua libertate donantes, apostolicæ sedi, velut principalia capiti suo membra, adhærere sanxerunt.* Quandoque tamen exemptioni locum dedit voluntas & devotio fundatorum; Bernardus de consider. ad Eugenium lib. 3. *Nonnulla tamen monasteria sita in diversis episcopatibus, quæ specialius pertinuerint ab ipsa sui fundatione ad sedem apostolicam, pro voluntate fundatorum, quis nesciat? Sed aliud est quod largitur devotio, aliud quod molitur ambitio impatiens servitutis.* Sic Willelmus Pius, Dux Aquitaniæ, & Comes Arvernorum, cœnobium Cluniacense in pago Matisconensi a se fundatum lege fundationis subjecit Romano Pontifici, sub censu annuo decem & duorum aureorum, ut patet ex ipsis tabulis fundationis, quas edidit Andreas Quercetanus in bibliotheca cluniacensi, quibus congruit Ordericus Vitalis historiæ lib. 12. Et ante monasterium Fuldense a Zacharia exemptum, precibus ipsius fundatoris, ideſt Bonifacii Moguntini Episcopi, ut modo dictum est. Jus exemptionis est, quod exemptum liberat a potestate & jurisdictione ordinarii, & eum transfert ad immediatam & ordinariam jurisdictionem Romani Pontificis. Et per exemptionem summus Pontifex fit ordinarius exemptorum; can. *nulla*, 93. dist. ne exempti sint acephali, & sicut locustæ sine rege; can. *quidam*, 24. qu. 3. can. *abbatibus*, 18. qu. 2. gloss. in cap. *auctoritate*, *de privileg.* in 6. Atque ita cistercienſibus insultantibus cluniacensibus, quasi proprium Episcopum habere detrectarent, recte respondit Petrus Cluniacensis, cluniacenses suum habere Episcopum Romanum Pontificem, ad quem immediate pertinerent ex lege fundationis; locus est elegans lib. 1. epistola 28. ad Bernardum abbatem Clarevallensem: *Hunc unum solum*, inquit, *& maximum nos habere Episcopum gloriamur, huic soli specialiter obedimus: ab hoc solo, si causa, quod absit, exigeret, interdici, suspendi, atque excommunicari possemus. Hoc ipsius sanctæ sedis irrefragabilis sanxit auctoritas, nec unius tantum, sed multorum decreta inde apud nostram matricem ecclesiam conservantur: hoc ipsi ita condiderunt, non ut*

Source : BIU Cujas

hanc, de qua loquimur, cluniacensem ecclesiam alteri Episcopo prius eam possidenti auferrent; sed a fundatoribus, qui eam in proprio allodio construxerant, rogati in propriam retinuerunt, atque soli Romano Pontifici eam in æternum subjacere decernentes, pluribus hoc privilegiis confirmaverunt. Idem Goffridus abbas Vindocinensis, & ipse exemptus, lib. 2. epistola 27. *Acephali non sumus, quia Christum Salvatorem caput habemus, & post ipsum Romanum Pontificem.* Inde locus exemptus dicitur esse de diœcesi, non in diœcesi, quia quoad jurisdictionem episcopalem perinde habetur ac si existeret extra diœcesim; Geminianus in cap. *cum Episcopus, de offic. ordinar.* in 6. Fridericus Senensis consil. 16. Exemptionis beneficio velut vinculo exemptus ita tenetur summo Pontifici, ut non possit renunciare beneficio sine licentia summi Pontificis, ideſt nisi in manibus ejus; cap. *dilecti, de renunciat.* cap. *si abbatem, de elect.* in 6. nec possit renunciare exemptioni per se sine licentia summi Pontificis; cap. *cum venerabilis, de consuetud.* nec compromittere de libertate monasterii sine licentia ipsius Pontificis; cap. *cum tempore, de arbitr.* Alia jura exemptionis sunt, quod Episcopus diœcesanus non potest visitare monasteria, nec cathedram ibi collocare, vel missas publicas celebrare, ne popularis conventus præbeatur occasio; d. can. *luminoso.* Et hoc fuit jus monasterii majoris Turonensis; Ivo Carnotensis epistola 108. & Carrofensis; Innocentius III. reg. 13. epistola 18. Et exempti, ordinationes clericorum, consecrationes altarium, a quocumque Episcopo petere possunt; cap. *constitutus, de religios. domibus.* Licet exemptiones sint privilegia & beneficia ecclesiæ Romanæ, quæ inferioribus ecclesiis privilegia concedere potest; can. *privilegia*, 1. & 2. & per totum 25. qu. 2. tamen quasi factas in necem & damnum Episcoporum, valde insectati sunt religiosissimi patres; Bernardus abbas Clarevallensis, utcumque sedi apostolicæ devotissimus, de consideratione ad Eugenium lib. 3. *Subtrahuntur abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis, Archiepiscopi Parriarchis sive Primatibus. Bona-ne species hæc? Mirum si excusari queat, vel opus. Sic factitando probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed justitiæ forte non ita: facitis hoc, quia potestis; sed utrum & debeatis, quæstio est. Honorum, ac dignitatum gradus & ordines quibusque suos servare positi estis, non invidere.* Et infra: *Nolo autem prætendas mihi fructum emancipationis ipsius: nullus est enim, nisi quod inde Episcopi insolentiores, monachi etiam dissolutiores fiunt; quid quod & pauperiores? Inspice diligentius talium ubique libertorum & facultates & vitas, si non pudenda admodum & tenuitas in his, & in illis sæcularitas invenitur.* Idemque epistola 42. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum: *Miror quosdam in nostro ordine monasteriorum abbates hanc humilitatis regulam odiosa contentione infringere, & sub humili, quod pejus est, habitu & tonsura tam superbe sapere, ut cum ne unum quidem verbulum de suis imperiis subditos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant Episcopis, spoliant ecclesias ut emancipentur, redimunt se ne obediant.* Idem Richardus Cantuariensis Archiepiscopus epistola ad Alexandrum III. apud Petrum Blesensem epistola 68. accusat abbatem Malmesburiensem, quod omisso Saresberiensi Episcopo diœcesano benedictionem expetierit a Wellensi Episcopo, & infert eum dixisse: *Viles sunt abbates & miseri, qui potestatem Episcoporum prorsus non exterminant, cum pro annua auri uncia plenam a sede Romana possint assequi libertatem.* Et infra: *Quid est eximere ab Episcoporum jurisdictione abbates, nisi contumaciam ac rebellionem præcipere, & armare filios in parentes? Videant, quæso, ista, & judicent, qui judicant orbem terræ, ne inde emanare videantur injuriæ, unde jura sumuntur.* Et rursus: *Scimus equidem quod ob quietem monasteriorum, & Episcoporum tyrannidem, has exemptiones plerumque Romani Pontifices indulserunt; verumtamen in contrarium res versa est, monasteria enim, quæ hoc beneficium damnatissimæ libertatis, sive apostolica auctoritate, sive, quod frequentius est, bullis adulterinis adepta sunt, plus inquietudinis, plus inobedientiæ,*

Source : BIU Cujas

tiæ, plus inopiæ incurrerunt, &c. Etiam Episcopi possunt eximere ecclesias a sua jurisdictione, non in totum, nisi accedente consensu summi Pontificis; cap. *constitutus, de religios. domibus*, cap. *cum venerabilis, de censibus*. Et hoc distat exemptio ecclesiæ quæ fit ab Episcopo, ab ea quæ fit a summo Pontifice, quod Pontifex potest eximere ecclesias in totum a jurisdictione ordinarii, propter plenitudinem potestatis. Hoc commune est inter hanc & illam, quod in exemptione ecclesiarum uterque potest, sicut consuevit, sibi reservare annuum censum seu pensionem in signum subjectionis; d. cap. *constitutus*, d. cap. *cum venerabilis*. Ut Albanensis Episcopus in exemptione ecclesiarum, quæ erant unitæ monasterio Cryptæ Ferratæ, sibi reservavit annuam pensionem octo denariorum; quod probat Innocentius III. in d. cap. *constitutus*. Sic monasterium Cluniacense & Vindocinense singula præstant annuum censum duodecim solidorum; ex tabulis fundationis ipsius monasterii cluniacensis, & Goffrido Vindocinensi lib. 1. epistola 9. & 13. Monasterium Vezeliacense libram argenti quotannis; Innocentius III. lib. 1. epistola 150. Pleraque monasteria unciam auri; Petrus Blesensis epistola 68. Monasterium sancti Michaelis in Germania, marmotimum, hoc est denarium aureum; Albertus Argentinensis in chronic. Et ideo per exemptiones ecclesias depauperari, tum propter præstationem annui census, cum propter sumptum qui fiebat pro adipiscenda exemptione, ajunt Bernardus & Petrus Blesensis. Exemptionibus primum modus impositus est in concilio Constantiensi anno Christi 1416. & sopito schismate, quamplures exemptiones, quas Clemens Antipapa, ut fautores undique sibi conciliaret, indulserat, a Martino V. rescissæ sunt. Tum in concilio Tridentino exemptiones fere evacuatæ, pleriſque casibus concessa justa potestate Episcopis in exemptos, tanquam apostolicæ sedis delegatis, ut in casu visitationis monasteriorum, in quibus non viget disciplina regularis, & quæ non parent capitulo generali, sess. 25. *de regular.* quod comprobatum est constit. Blesens. art. 27. In collatione ordinum, sess. 23. *de reform.* cap. 10. Et in casu tuendæ vel restituendæ clausuræ monialium, sess. 25. *de regular.* cap. 5. de quo ante cautum est in cap. unic. in fin. *de statu regular.* in 6. & aliis casibus, qui satis noti sunt omnibus.

CAPUT XIII.

Monasteria sunt in mundeburde regio. Horum causæ pertinent ad curiam principis.

MONASTERIORUM dignitatis accedit & illud argumentum, quod monasteria in Gallia sunt in mundeburde regio, ideſt sub tuitione & defensione regia, perinde ac ecclesiæ episcopales, ut patet ex formulis Marculfi, lib. 1. capite 24. cui congruit synodus Confluentina: *Volumus ut ecclesiæ, & casæ Dei, & Episcopi, & Dei homines clerici, & monachi, & nonnæ, talem mundeburdem & honorem habeant, sicut tempore antecessorum nostrorum habuerunt*. Ecclesiæ & monasteria sunt sub mundeburde regio, tum quod ecclesia est in republica, Optato lib. 3. tum quod pleræque ecclesiæ & monasteria Regem fundatorem vel benefactorem agnoscunt: vel quia ab initio privati fundatores, ut tuta essent a prædis & injuriis laicorum, ea passim advocatiæ & tutelæ Principum commendarunt; synodus Meldensis can. 41. *Providendum est regiæ majestati, ut monasteria, quæ ab hominibus Deum timentibus in sua proprietate constructa, prædecessores illius causa defensionis & mundeburdi susceperunt, ut libera libertate, remota spe hereditaria de illorum propinquitate, ibidem religio observaretur, & nunc in allodium sunt data, qualiter vota fidelium inconvulsa permaneant*. Et syno-

Source : BIU Cujas

dus Ticinenſis can. 16. *Suggerendum eſt beatiſſimis Imperatoribus, quia hi, qui monaſteria & xenodochia ſub defenſione ſacri palatii poſuerunt, ideo feciſſe probantur, quod a nullo melius quam a ſummis poteſtatibus protegenda crediderunt.* Sic Wifredus Comes Bituricenſis, & Oda ejus conjux, fundatores monaſterii Stradenſis, Pipini Regis tutelæ id credidere; auctor vitæ ſancti Genulfi lib. 2. capite 8. *Quibus*, inquit, *ut ſe tempus obtulit opportunum, continuo de rebus eidem loco delegandis teſtamentum faciunt, Domnique Pipini Regis adeuntes præſentiam vota ſuggerunt, & locum ſibi rebus decretis per teſtamentum ejus poteſtati committunt, ut ipſius auctoritate atque Francorum deinceps Regum providentia tueretur.* Sic eidem Pipino Regi monaſterium ſancti Galli apud Helvetios, tuitionis gratia tradidit Waltrammus Comes; Ratpertus monachus de caſibus monaſterii ſancti Galli cap. 2. *Poſtea vero tempore procedente, atque ſtatu monaſterii in melius proficiente, præfatus Waltrammus eundem abbatem Othmarum Pipino Regi præſentavit, ipſique Regi monaſterium, quod adhuc hereditario jure in ſua tenebat poteſtate, cum ipſo pariter abbate contradidit: ea videlicet cauſa, ut ipſe abbas ejuſque ſucceſſores, idem monaſterium regia auctoritate retinentes, nullius deinde violentia premerentur, ſed tantummodo Regum juſſionibus obedirent.* Nonnumquam etiam ipſæ eccleſiæ & monaſteria ultro tutelæ regiæ ſeſe dederunt, ut Carolo Magno Laurishamenſe monaſterium; chronic. Laurishamenſe ad ann. Chriſti 776. *Gundelandus igitur abbas in juris ſui quieta poſſeſſione, tum dictante juſtitia, tum regia auctoritate confirmatus, Laurishamenſe monaſterium cum omnibus illuc pertinentibus in manus & mundeburdem glorioſi Regis Caroli tradidit, quatenus privilegiis inſigniretur regalibus.* Immo & ipſum monaſterium ſancti Galli Ludovici Pii tuitionem primum expetiit, ſi fides Sangallenſi de geſtis Caroli Magni lib. 1. *Quod adeo verum eſt, ut cum fidelis ejus abba noſter Hart, nunc autem veſter incluſus, ei retulerit, quod reiculæ ſancti Galli, non ex regalibus donariis, ſed ex privatorum traditiunculis collectæ, nullum privilegium aliorum monaſteriorum, vel communes cunctorum populorum leges haberet, & ideo neminem ſui defenſorem, vel advocatum reperire potuiſſent, ipſe cunctis adverſariis noſtris opponens advocatum ſe vilitatis noſtræ coram cunctis Principibus ſuis profiteri non erubuerit.* Regiæ advocatiæ præcipuum jus fuit, quod eccleſiarum & monaſteriorum, quæ illa potirentur, cauſæ nullo medio deferrentur ad curiam Principis, ut obſervatur ex prædicta formula Marculfi, & ex ſynodo Ticinenſi: quo jure cauſam de rebus monaſterii Laurishamenſis adverſus Heimericum Comitem ad audientiam Caroli Magni deductam, refert chronic. Laurishamenſe: *Heimericus Comes filius Cancronis, mortuis patre & avia, cernens præfatum locum ex parvo & modico ad tantam rerum & famæ provectum eminentiam, nitebatur eum ſibi proprietatis titulo vendicare: cujus rei actione ad palatium delata, & allegatione utriuſque partis audita, juxta legem Francorum diffinitum eſt, Gundelandum abbatem jure poſſidere quod ſibi fuerat a fratre ſine contradictione collatum, nec Heimericum poſſe repetere quod pater ejus & mater probantur ſoſpites in ſcriptis tradidiſſe.*

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT XIV.

Abbates patres & magistri. Abbatum jura episcopalia. Abbatum varia privilegia.

UT monachorum dignitas comparatione majorum magis magisque eluceſcat, abbatum, qui eis præſunt, quænam ſit dignitas & poteſtas ſcire opportunum eſt. Antequam monachi admiſſi eſſent in clerum, abbates & monachi etiam plebi clericorum primas dabant; in ſynodo Romana ſub Sylveſtro habita can. 7. Abbas cenſetur poſt omnes ordines eccleſiaſticos, & poſt ipſum oſtiarium, cujus eſt infimus gradus, & poſt abbatem monachus; can. *a ſubdiacono*, 93. diſt. Ex quo vero monachi in clerum aſſumpti ſunt, adunatis ſacerdotii & ſanctitatis meritis, ad dignitatis epiſcopalis apicem fere pervenerunt. Antea præfecti monachorum abbates quidem, ideſt patres & magiſtri inter monachos dicebantur. Abbas eſt nomen dignitatis, idem ſonat quod pater; Hieronym. lib. 2. in epiſt. ad Galat. capite 4. *Abba pater, abba Hebraicum eſt, id ipſum ſignificans quod & pater, & hanc conſuetudinem in pluribus locis ſcriptura conſervat, ut Hebraicum verbum cum interpretatione ſua ponat. Cum autem abba pater Hebræo Syroque ſermone dicatur, & Dominus noſter in evangelio præcipiat nullum patrem vocandum, niſi Deum: neſcio qua licentia in monaſteriis vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquieſcamus.* Idem Auguſtin. 3. de conſenſu evangeliſt. 4. & de verb. Apoſtol. ſerm. 13. Jo: Chryſoſtom. in epiſt. ad Roman. homil. 14. appellationem magiſtri ſignat; Hieronym. in vit. Hilarion. *Eodem ferme tempore Hadrianus diſcipulus ejus de Palæſtina ſupervenit, ubi Hadrianus infelix volens Palæſtinam reverti, & priſtinam ſub nomine magiſtri quærens gloriam, multas ei fecit injurias. Super hoc, quia alter locus referendi non eſt, hoc tantum dixerim in terrorem eorum, qui magiſtros deſpiciunt, quod poſt aliquantulum temporis computruerit morbo regio.* Abbates dicebantur patres & magiſtri, quia monachi eis ſubditi erant, tanquam liberi patri, & diſcipuli magiſtro. Sed hujuſmodi dignitas claudebatur ambitu monaſterii, & latebat inter monachos. Sed poſtquam clero aggregati ſunt, poſt Epiſcopos primarii facile evaſere; Auguſtin. lib. de ſalutar. documentis cap. 62. *Expectatur enim dies judicii, aderit ille æquiſſimus judex, qui nullius potentis perſonam accipiet, cujus palatium auro argentoque nullus Epiſcopus, nec abbas, nec Comes corrumpere poterit.* Exinde abbates numerantur inter Prælatos & ordinarios; cap. *ne pro defectu*, *de elect.* cap. *quanto*, *de offic. ordinar.* cap. ult. eod. tit. in 6. Et monachi honorem & obſequium abbati poſt Deum deferre tenentur; auctor ſermon. ad fratres in erem. ſerm. 1. *Illum qui vobis præeſt, poſt Deum omnes ſicut decet Dei famulos honorate.* Hinc honoris cauſa monachorum inclinationes & proſtrationes ad pedes abbatum; Pallad. in lauſiac. cap. 42. καὶ πεσὼν αὐτῆ εἰς τὰς πόδας λέγει αὐτῇ, Εὐλόγησόν με, ἀμμᾶ. πεσοῦσα δὲ κἀ αὐτὴ εἰς τὰς πόδας αὐτῆ ἔλεγεν, σὺ μ' εὐλόγισον, κύριέ μου. *Et cadens ad pedes ejus, dicit ei, benedic Amma; cadens autem ad pedes ejus ipſa quoque dicebat, tu mihi benedic, Domine mi.* Damaſcen. orat. 1. de imaginib. βαλὼν μετάνοιαν τῷ Ἰωάννῃ. *Joanni venerandus ad pedes ſe abjiciens.* Dorotheus doctrin. 4. ἔβαλον αὐτῷ μετάνοιαν, ἵνα λάβω παράθεσιν παρ' αὐτῆ, κἀ ἀναχωρίσω. *Inclinato corpore illi reverentiam exhibebam, ut data venia, & accepta benedictione diſcederem.* Cæſarius de miracul. lib. 4. cap. 10. *Ad* Gloria Patri *inclinamus, necnon & abbati, aliiſque in multis locis, in quibus ordo hoc præcipit.* Ante concordatum in electione abbatis, vel prioris conventualis, qui ſuper ſe abbatem non habet, ſervabatur forma cap. *quia propter*,

Source : BIU Cujas

ut in electione Episcopi. Hodie sublata electione, nominatio pertinet ad Regem, collatio ad summum Pontificem, ex concordat. §. *de monasteriis, de regia ad prælatur. nominat.* Ab eo tempore abbatiæ & prioratus conventuales sunt de beneficiis, quæ dicuntur consistorialia, quia super illis providet Papa in consistorio ad regiam nominationem, & bullæ super his expediuntur in cancellaria sub plumbo. Abbates in quibusdam habent jura episcopalia, ut tonsuram & alios minores ordines suis, idest professis regularibus sui monasterii, non aliis, conferre possint, modo sint benedicti & presbyteri; synod. Nicæn. II. can. 14. can. *quoniam*, 69. dist. cap. *cum contingat, de ætat. qualit. & ordin. præfic.* can. *statuimus, de suppl. neglig. prælat.* cap. *abbates, de privileg.* in 6. conc. Trident. sess. 23. *de reformat.* cap. 10. conc. Pictaviens. ann. Chr. 1109. *Ut nullus præter Episcopum coronas benedicere præsumat, exceptis abbatibus qui illis tantummodo coronas faciant, quos in regula beati Benedicti militaturos susceperint.* Gregor. Tur. de vit. patr. cap. 6. apud Surium tom. 4. *Tunc abbas, ista nunciis referentibus, puerum clericum fecit.* Minores ordines ab abbatibus posse conferri insinuat Alexander III. in cap. *requisivit, de ordinat. ab Episcopo qui renunciavit episcopatui*, dum hujusmodi ordines a non Episcopo quandoque conferri ait, haud dubie referens se ad abbates, qui habent jus minores ordines conferendi. Abbates etiam possunt plebem solemniter benedicere in ecclesiis pleno jure sibi subjectis, post missarum & matutinarum solemnia, non aliis in locis, nec in itinere in transitu, nisi ex privilegio speciali; d. cap. *abbates*, & conc. Trident. d. cap. 10. sess. 23. Cæsarius de miracul. lib. 3. cap. 35. *Et chorum more abbatis circumiens, monachis benedixit.* Inter abbates fuere quidam dignitate & potestate præstantiores, ut abbas Casinensis, abbas Cluniacensis, abbas Vindocinensis, abbas S. Columbani in Britannia, Fuldensis in Germania. Ex privilegio Victoris II. Abbas Casinensis habet προεδρίαν & primam vocem in omni conventu ordinis inter omnes abbates; Leo Ostiensis chronic. Casinens. lib. 2. cap. 97. *In omni præterea Episcoporum Principumque conventu, superiorem abbatibus omnibus sedem, & in consiliis eorum atque judiciis, priorem nihilominus sui hominibus ordinis sententiam illi pariter & ejus successoribus omnibus apostolica auctoritate firmavit.* Et idem dictus est abbas abbatum, reprehenso abbate Cluniacensi, qui idem nominis usurpabat; Leo Ostiensis lib. 4. cap. 62. *Quo etiam tempore dum Pontius Cluniacensis abbas ad synodum veniens abbatem abbatum se jactaret, rogatus a Joanne Cancellario, an cluniacenses a casinensibus, aut casinenses a cluniacensibus regulam sumpsissent; respondit, non modo cluniacenses, verum omnes in Romano orbe monachos, regulam patris Benedicti a Casinensi accepisse cœnobio. Ergo, inquit cancellarius, si a Casinensi monasterio, tanquam a vivo fonte monasticæ religionis norma manavit, jure a Romanis Pontificibus Casinensi abbati hæc prærogativa concessa est, ut ipse solus, qui tanti legiferi vicarius est, abbas abbatum appelletur.* Quo ex loco intelligimus etiam abbatem Casinensem esse vicarium natum sedis apostolicæ. Abbas Fuldensis tanta dignitate præcellit, ut in comitiis imperii Imperatori ad dextram assideat; Willelm. Malmesbur. de gest. Reg. Anglor. lib. 2. cap. 12. *Fuldense cœnobium est in Saxonia sancti Galli corpore insigne, & prædiis ditatum permagnificis. Ejus loci abbas sexaginta millia bellatorum Imperatori præbet in hostem; habetque ex antiquo privilegium, ut in præcellentibus festivitatibus ad dextram ejus consideat.* Idem continuator Bedæ lib. 2. cap. 22. Abbas S. Columbani in Anglia, quod monasterium constructum a B. Columbano Hyberno Apostolo Anglorum, in insula, cui Hydesti nomen, ex donatione Pictonum præest universæ provinciæ Pictonum, ipsis etiam Episcopis; Beda lib. 3. cap. 4. *Habere autem solet ipsa insula rectorem semper abbatem presbyterum, cujus juri & omnis provincia, ac ipsi etiam Episcopi ordine inusitato debeant esse subjecti, juxta exemplum primi doctoris illius, qui non Episcopus, sed presbyter extitit & monachus.*

Abbas

Source : BIU Cujas

Abbas cluniacensis est Cardinalis natus ecclesiæ Romanæ ex privilegio Callixti II. qui cum apud Cluniacum ageret, hoc privilegii impertiit Pontio abbati, & ejus successoribus, ut essent Cardinales nati, & hoc titulo eum per annuli traditionem investivit; de quo Petrus Cluniacensis lib. 6. epist. 46. *Senatui Romanorum Episcoporum, vel Cardinalium non tantum adjungebar, sed & quandoque adjungi cogebar, &c.* Abbas quoque Vindocinensis est Cardinalis natus. B. Priscæ ecclesiam in titulum cardinalem abbati Vindocinensi cum dignitate cardinali concessit Alexander II. confirmavit Gregorius VII. Verum factione Guiberti pseudo Pontificis ademptam a Paschali II. repetiit Goffridus abbas Vindocinensis, & prius ejusdem investituram recepit ab Urbano II. de quo ipse Goffrid. lib. 1. epist. 10. & 26. In episcopalibus synodis & conciliis abbates primum locum obtinent post Episcopos; cap. *ex ore sedentis, de privilegiis.* Sed abbati Fuldensi hoc jus præcipuum est, quod in conventu Episcoporum assidet Episcopo Moguntino; Lambert. Schafnaburgens. de reb. gest. Germanor. ad ann. 1063. *Consuetudo erat in regno per multos retro majores observata, ut semper in conventu Episcoporum abbas Fuldensis Archiepiscopo Moguntino proximus assideret.* Idem in supplement. Helmod. lib. 3. cap. 9.

CAPUT XV.

Abbatum insignia episcopalia: his modus adhibitus a Clemente IV. Abbatum sigillum authenticum.

NONNULLI etiam abbates ex privilegio sedis apostolicæ habent insignia episcopalia, baculum seu virgam, mitram, annulum, sandalia, dalmaticam, seu tunicam, chirothecas; quod minus probarunt sanctissimi patres, quos inter Bernardus epist. 42. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum: *Verum aperte indicant quidam horum quid cogitent, dum multo labore ac pretio apostolicis adeptis privilegiis, per ipsa sibi vendicant insignia pontificalia, utentes & ipsi more Pontificum mitra, annulo, atque sandaliis. Sane si attenditur rerum dignitas, hanc monachi abhorret professio: si ministerium, solis liqvet congruere Pontificibus.* Goffrid. abbas Vindocinens. lib. 2. epist. 26. *Certe non plus in concessione ornamentorum sacerdotalium, ab apostolica sede abbatibus indulgetur, quam illi qui sine vitæ meritis & ordinibus sacris Episcopus eligitur.* Et Petrus Blesensis epist. 90. ad Guillelmum abbatem: *Retulit mihi quidam nuncius vester, qualiter Dominus Papa vos mitra proprii capitis & aliis ornamentis episcopalibus insignivit. De benedictione gaudeo: sed insignia episcopalis eminentiæ in abbate nec approbo, nec accepto: mitra enim & annulus, atque sandalia in alio, quam in Episcopo, quædam superba elatio est, & præsumptuosa ostentatio libertatis. Talium usus est in ecclesiis dedicandis, in consecrandis virginibus, in ordinibus celebrandis. Quare igitur his utitur, aut potius abutitur, qui uti talibus prohibetur?* Virga usi sunt veteres abbates, disciplinæ & correctionis, non dignitatis demonstrandæ causa. Virga percussit Benedictus fratrem ante tempus e choro abeuntem; Gregor. dialog. 2. cap. 4. Annuli usus recentior in abbatibus: usu annuli interdictum aliis, quam Episcopis, in concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. cap. pen. *de vit. & honestat. cleric.* Ex privilegio tamen pontificalibus ornamentis usi sunt abbates, ut abbas Lobiensis, de quo auctor vitæ D. Gosuini lib. 1. cap. 23. ubi ait hunc in abbatem Lobiensem expetitum: *Rectorem loci minus quidem Episcopo, sed esse plus abbate, cujus in missarum solemniis ornaret annulus manum, sandalia pedes, corpus tunica universum.* Richerio abbati Casinensi & successoribus sandaliorum, dalmaticæ &

Source : BIU Cujas

chirothecarum usum in diebus solemnibus concessit Leo IX. quod Friderico abbati confirmatum est a Victore II. Leo Ostiens. lib. 2. cap. 82. & 97. Cum vero graves querelas excitarent Episcopi, quod participio ornamentorum abbates pene pares fierent Episcopis, & inde nasceretur confusio dignitatum, Clemens IV. hunc modum adhibuit, ut in conciliis & synodis abbates exempti mitris auriphrygiatis, sed absque gemmis, laminisque aureis vel argenteis, uterentur: non exempti, simplicibus & albis ac planis: in aliis vero utrisque mitris liceret uti, quas sedis apostolicæ indulta permiserint; cap. *ut apostolicæ*, *de privileg.* in 6. Præter ornamenta episcopalia abbates & priores conventuales habent sigillum authenticum propria imagine & nomine insculptum; synodus Londinensis habita anno Christi 1237. præside Othone Diacono cardinali, legato sedis apostolicæ in Anglia, apud Matthæum Paris. *Quoniam tabellionum usus in regno Angliæ non habetur, propter quod magis ad sigilla autentica credi est necesse, ut eorum copia facilius habeatur, statuimus ut sigillum habeant non solum Archiepiscopi & Episcopi, sed etiam eorum officiales: item abbates, priores, decani, archidiaconi, & eorum officiales, decani rurales, necnon ecclesiarum cathedralium capitula, & cætera quæque collegia & conventus cum suis rectoribus, aut divisim, juxta eorum consuetudinem, vel statutum, pro varietate quoque cujuslibet prædictorum habeat unusquisque sigillum, nomen, puta, dignitatis, officii, collegii, & etiam illorum proprium nomen, qui dignitatis vel officii perpetui gaudent honore, insculptum notis & characteribus manifestis.* Hinc Anselmus ex abbate Beccensi jam electus Cantuariensis Archiepiscopus, nondum consecratus, lib. 3. epist. 10. *Sigillum*, inquit, *hæc epistola non habet, quia abbas jam non sum, & Archiepiscopus nondum sum, nec me delectat pingi quod non sum.* Hujusmodi sigillum authenticum dicitur, propter auctoritatem qua pollet, quia plenam fidem facit absque tabellione & testibus; cap. 2. cap. *inter electos*, cap. *quod super his*, *de fid. instrument.* cap. 2. *de offic. ordinar.* in 6.

CAPUT XVI.

Quando abbates vocati ad concilia generalia.

EX quo monachi in clerum admissi sunt, abbates primum post Episcopos gradum etiam in conciliis ecclesiasticis facile obtinuerunt. Primum abbates ab Episcopis vocati ad synodum episcopalem; concil. Turonens. can. 2. can. *Episcopus*, 18. dist. concil. Autissiodor. can. 7. necnon ad alios conventus sacros, ut ἐγκαίνια ecclesiarum, translationes reliquiarum, ab Episcopis adhibiti sunt abbates; de quo Gregor. Turonens. de miracul. sanctorum lib. 1. cap. 51. 56. Idem de glor. confess. cap. 86. Gregor. VII. lib. 5. epist. 23. Inde in ordinatione abbas jurat se venturum ad synodum in ordine Romano. Synodo Cameracensi interfuit Gosuinus abbas Aquiscinctensis, & in ea solemnem orationem habuit, mandante Lietardo Cameracensi Episcopo; ejus vit. lib. 2. cap. 22. *Residente synodo Cameraci, verbum Domini commisit erogandum Gosuino.* Ad generalia concilia serius vocati sunt abbates. In Ephesino primum Eutyches abbas fortiter disputavit adversus Nestorium, & Dalmatius archimandrita synodi epistolas publice recitavit. In synodo Chalcedonensi Eutychetis abbatis damnationi post Episcopos subscripsere plures quam duo & viginti archimandritæ, sed non prius quam invitati essent ab Episcopis ut subscriberent. In actione prima ejusdem synodi abbas Martinus requisitus a Constantino quodam, ut ipse subscriberet actis concilii Ephesini II. respondit, μὴ εἶναι ἐμὸν τὸ ὑπογράφειν, ἐπισκόπων δὲ μόνων. *Non est meum subscribere, sed Episcoporum tantum est.* Ad synodum

VI

Source : BIU Cujas

VI. universalem Constantinus Pogonatus petiit ab Agathone Papa mitti de quatuor monasteriis Byzantinis, ab unoquoque monasterio monachos quatuor, ut patet ex epistola Imperatoris, quæ præfixa est actis synodi. Tum in consessus ordine abbates post Episcopos locantur. Synodo VII. quæ est Nicæna II. interfuere quamplurimi abbates & monachi. Et cum sacrarum imaginum cultus omnium Episcoporum sententia & subscriptione firmatus esset, sancta synodus dixit: Æquum est, ut & venerabiles monachi pronuncient. Et venerabiles monachi dixerunt: Si ordo ita exigit, pronunciabitur a nobis ut mandatis; ut legitur actione secunda hujus synodi. Ab eo tempore abbates ad concilia generalia cœpere una cum Episcopis sententiam dicere, & eisdem subscribere. Synodum ex Episcopis & Hegumenis, idest præfectis monachorum, adversus Theodorum Hegumenum Studii, qui a communione Tharasii Patriarchæ CP. discesserant, congregavit Nicephorus Imperator; de quo Paulus Diaconus lib. 24. histor. miscell. *Tunc Nicephorus Imperator occasione percepta, cum Episcopos & Hegumenos congregasset, synodum adversus illos celebrari præcepit, per quam a monasterio & urbe dejecti exilio sunt destinati.* A Gregorio VII. ad synodum Romanam invitati abbates; testis ipse Gregor. lib. 1. epist. 43. Concilio Pisis celebrato ab Innocentio II. adversus Leonem Antipapam interfuere Petrus abbas Cluniacensis, & alii nobiliores abbates Galliæ, qui in reditu capti, & omnibus spoliati ab his qui erant partium Leonis; de quo Petrus ipse Cluniacensis lib. 1. epist. 27. Eidem concilio interfuit Bernardus abbas Clarevallensis, ut fertur ejus vit. lib. 2. cap. 2. *Affuit per omnia in consiliis, & judiciis, & definitionibus omnibus sanctus abbas.* Concilium generale Lateranense celebraturus Innocentius III. abbates convocavit ex universo orbe; cujus rei testem locupletem ipsum habemus cap. *nuper abbates, de decim.* Concilio Tridentino post Episcopos adsedere & subscripsere abbates.

CAPUT XVII.

Officiales temporales, stipatus abbatum.

UTRIUSQUE dignitatis, spiritualis & temporalis, insignibus claruere abbates; in spiritualibus post Episcopos primi, in temporalibus post Duces & Comites. Etiam majores officiales, puta bajulos seu seneschallos, pincernas, dapiferos in obsequio habuere. Camerarium, mareschallum, pincernam, & alia id genus ministeria jam olim ostentavit abbas S. Dionysii. Bajulum suum itineris comitem & martyrii testem apud locum Regulæ, secus Garumnam, habuit Abbo abbas Floriacensis; Aimoin. Floriacensis ejus vit. capite 17. *Talibus impulsus allegationibus, impendente jam ultimo vocationis suæ die, secundo iter arripuit, hos ex monachis itineris comites assumens supra nominatum Remigium, meque qui hæc scribo Aimoinum, cum Guillelmo suæ venerantiæ, juxta abbatum morem, tum bajulo.* Abbati Prumiensi, uni e nobilioribus Germaniæ, adfuit suus pincerna & dapifer, prout ea ætate moris erat; Cæsarius de miracul. lib. 5. cap. 2. *Miles quidam Henricus nomine, de castro Falkinstein oriundus, pincerna fuit Cæsarii monachi nostri, tunc abbatis Prumiæ.* Et idem capite 30. ejusdem libri: *Duo juvenes sæculares nondum milites, ex quibus unus erat dapifer abbatis Prumiæ.* Quæ fuerit abbatum pompa in numero vectionum, idest equorum & stipatorum, pudet dicere; Bernard. & ipse abbas in apologia ad Willelmum abbatem: *Quod enim specimen humilitatis est cum tanta pompa & equitatu incedere, tantis hominum crinitorum stipari obsequiis, quatinus duobus Episcopis unius abbatis multitudo sufficiat, mentior si non vidi abbatem sexaginta*

Source : BIU Cujas

equos, & eo amplius, in ſuo ducere comitatu. De ſtallo, ideſt gradu depoſitus prior Cluniacenſis, quod ſexaginta equis ſtipatus procederet, & ad ternos redactus; Robertus Montenſis in ſupplement. Sigeberti ad ann. 1180. *Walterius Cluniacenſis abbas priorem de ſtallo depoſuit, qui ſolebat ducere in comitatu ſuo quadraginta equos, & juſſit ut eſſet contentus tribus equitibus.*

ASCE-

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER OCTAVUS.

CAPUT PRIMUM.

Utilitas monachorum. Monachi everſores paganiſmi, defenſores fidei catholicæ.

NE monachorum & abbatum dignitas inſano populi ſtudio magis quam eorum meritis parta videatur, ac ne otioſum & ignavum hominum genus immerenter coli, & de publico ali credamus: quæ ſemper fuerit utilitas monachorum, hoc libro enarrare par erit. Quam utiles eccleſiæ futuri eſſent monachi, ſatis a cunabulis teſtatum fecere, cum graſſante perſecutione, martyrio & fuſo ſanguine fidem chriſtianam illuſtrarunt, ut ſcribit Euſebius lib. 8. capite 20. Iidemque admiratione vitæ, & opinione ſanctitatis, miraculis & verbo prædicationis, ethnicæ ſuperſtitionis reliquias ſuſtulere in Ægypto & aliis partibus; Auguſtinus de verbis Domini ſermone 50. *Illic autem in Ægypto quomodo paſtor eſt iſte, qui norunt, agnoſcunt; qui non norunt, requirant quam magnum illic gregem colligat, quantam numeroſitatem ſanctorum atque ſanctarum habeat contemnentium penitus mundum. Grex ille tantum crevit, ut etiam inde ſuperſtitiones expulerit.* Maximini perſecutione in Ægypto deflagrante in Epiſcopos & monachos, Antonius martyribus Alexandriam ductis, ideſt monachis ex eremo raptis, præſto fuit martyrii deſiderio flagrans; Athanaſius in ejus

Source : BIU Cujas

vita: μετὰ ταῦτα κατέλαβε τὴν ἐκκλησίαν ὁ κατὰ Μαξιμῖνον τὸ τυνικαῦτα γινόμενον διωγμός· καὶ τὸν ἁγίων μαρτύρων ἀγομένων εἰς Ἀλεξανδρείαν, ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς, ἀφεὶς τὸ μοναστήριον. *Post hæc persecutio illa quæ Maximinum auctorem habebat, ecclesiam invasit; sanctos itaque martyres Alexandriam ductos relicto monasterio & ipse comitabatur.* Necnon Ariana persecutione in Ægypto surgente, idem Episcoporum & fratrum hortatu, ex eremo properavit Alexandriam, & Arianos fortiter impugnavit; Athanasius in ejusdem vita: εἶτα παρακληθεὶς παρά τε τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀδελφῶν πάντων κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ ὄρους, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, τοὺς Ἀρειανοὺς ἀπεκήρυξεν. *Deinde vocatus ab Episcopis & fratribus omnibus de monte descendit, ingressusque Alexandriam Arianos exterminavit.* Post mortem Athanasii a Lucio pseudo-Episcopo Alexandrino, secta Ariano, gravem persecutionem, cruciatus, exilia passi sunt Ægyptii monachi, qua par erat constantia, & Nicænam fidem unanimes defenderunt, & miraculis sancierunt; Socrates lib. 4. capite 17. Theodoritus lib. 4. capite 20. Sozomenus lib. 6. capite 19. Rufinus 10. historiæ capite 2. Nicephorus lib. 9. capite 4. Cassianus collatione 18. capite 7. Clericis Constantinopolitanis in causa Nestorii inter se tumultuantibus, Episcopos & monachos litis componendæ causa se quamprimum ad eos missurum scripsit Cyrillus Alexandr. epist. 8. καὶ ἐπιλεξάμενος ἄνδρας εὐλαβεῖς καὶ φρονίμους, ἐπισκόπους τε καὶ μοναζοντας ἐξαποστελῶ πρότερον χαιρῶν. *Eligens enim viros pios ac prudentes, tum Episcopos, cum monachos quoque, quos etiam primo quoque tempore ad vos mittam.* Dalmatius archimandrita cum per octo & quadraginta annos latuisset, multoties interpellatus, ut in publicum procederet ad fundendas preces pro sedando terræ motu, recusavit; processit tamen aliquando, cælesti voce admonitus, ut audiret lectionem, & promulgationem epistolæ synodicæ concilii Ephesini, cui & primus ipse subscripsit. Zelum Ægyptiorum monachorum in rejicienda Nestoriana hæresi laudat & Cyrillus Alexandrinus epistola ad monachos Constantinopolitanos. Fidem concilii Chalcedonensis animose propugnarunt monachi Palæstinæ, & hac de causa a communione Petri Chnaphei Episcopi Antiocheni sese segregarunt, eumdemque valde infensum habuere. Quare Petrus in epistola ad Acacium Constantinopolitanum Episcopum nisus est monachos suspectos reddere de studio novarum rerum; Evagrius lib. 3. capite 17. οὐκ ἀγνοεῖται, καὶ οὐδὲ λέληθε τὴν ὑμῶν θεοφίλειαν τῶν παρ' ἡμῖν λαῶν ὁ ζῆλος, καὶ ἡ ἐλαφρία, καὶ τῶν νεωτερίζειν ἐθελόντων μοναζόντων. *Tuæ enim pietati minime obscuram, aut ignotam esse arbitror populi qui apud nos est, æmulationem, monachorumque levitatem novis rebus studentium.* Idem Nicephorus Callist. lib. 16. capite 33. Tempore Iconoclastici furoris Theodosius & Sabas archimandritæ secum duxere Hierosolymam multitudinem monachorum circiter decem millium, quos cum major basilica una cum populo non caperet, in basilica sancti Stephani convenere, in qua Helias Patriarcha una cum iisdem Theodosio & Saba una voce Nestorium, Eutychem, & alios qui concilium Chalcedonense non reciperent, anathematizavit; Ex vita sancti Sabæ, quæ extat synodi VII. act. 1. Pari consilio cum Basiliscus damnasset concilium Chalcedonense, ab Acacio Episcopo Constantinopolitano accitus Daniel Stylita, cum monachis ei restitit, & fidem concilii miraculo comprobavit; Nicephorus Callist. lib. 16. capite 6.

CAPUT

CAPUT II.

Monachorum preces publicæ. Eorum consilio usi Imperatores. Monachi defensores & adjutores Episcoporum.

MONACHI mundo crucifixi, ideſt Chriſti exemplo crucem, labores, jejunia, vigilias, veſtis aſperitatem, & deformem cultum patiuntur, ut paſſionibus ſuis aliena peccata redimant, & homines Deo concilient; Joannes Chryſoſtomus homil. 31. ad Antiochenos: πᾶσι καὶ μοναχοὶ πάντες ἐκουέτωσαν, καὶ οἱ πᾶς τῶν ὀρῶν κατειληφότες κορυφάς, καὶ οἱ διὰ πάντων σαυρώσαντες ἑαυτοὺς τῷ κόσμῳ, ἵνα κατὰ δύναμιν τῶν ἑαυτῶν, τοὺς τῶν ἐκκλησίων προεστῶτας συγκροπῶσιν, ἀλείφωσιν εὐχαῖς, ὁμονοίᾳ, ἀγάπῃ. *Hæc omnes audiant & monachi, qui montium occuparunt cacumina, quique modis omnibus ſeipſos mundo crucifixerunt, qui pro viribus eccleſiarum præfectos adjuvent, horumque curas leniant, precibus, concordia, caritate.* Homines ſibi laborant, monachi omnia communia habent, nihil proprium. Eorum agones, ideſt preces publicæ ſunt: ii jugiter orant pro univerſo mundo, licet mundo nullo vinculo teneantur; idem Chryſoſtomus in Jo. homil. 78. al. 77. τί οὖν οἱ μοναχοί, φησι, καὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων κατειληφότες... καὶ αὐτοὶ πάλιν ὑπὲρ ἁπάσης ἔχονται τῆς οἰκουμένης; ὅπερ μέγιστον φιλίας ἐστὶ τεκμήριον. *Quid monachi montium cacumina habitantes... & ipſi rurſum pro univerſo mundo orant? quod maximæ eſt dilectionis argumentum.* Idem in acta Apoſtolorum homil. 53. in fin. ἀκουσον οὖς ἐν ταῖς ἐρημίαις ὄντας... μεγάλη γὰρ ἡ παρὰ τῶν ἁγίων εὐλογία, ἧς ἐπιτυγχάνειν σπουδάζωμεν, ἵνα διὰ τῶν εὐχῶν τούτων βοηθούμενοι, τῆς παρὰ τοῦ αὐτοὺς ἐνδωαμοῦντος Θεοῦ φιλανθρωπίας ἀπολαύσωμεν. *Audi eos qui in ſolitudinibus ſunt... magna enim ab illis eſt benedictio, quam aſſequi ſtudeamus, ut illorum precibus adjuti, miſericordia Dei fruamur.* Monachorum vota ſalus mundi: his bella, peſtes & alia irati Numinis tela avertuntur. Romam jam a multis annis inter hoſtilia Longobardorum arma, ſacrarum virginum precibus, quæ in urbe ad tria millia uſque, tum in urbe erant, ſalvam & incolumem perſtare credidit Gregorius, ut prædicat ipſe lib. 6. epiſtola 23. indict. 15. Denique virtus monachorum eſt tutela & præſidium orbis terrarum. Horum virtus tegit malitiam hominum; Chryſoſtomus in geneſim homil. 42. πολλοὶ καὶ ἐν μέσαις ταῖς πόλεσι λανθάνοντες εἰσι δωάμενοι δυσωπεῖν τὸν Θεὸν, καὶ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἕτεροι, καὶ ἡ τῶν ὀλίγων τούτων ἀρετὴ τὴν τῶν πολλῶν κακίαν ἀποκρύψαι δύναται. *Multi etiam in mediis civitatibus ignorati, poſſunt placare Deum, & alii in montibus & ſpeluncis, aliorumque virtus multorum tegere valet malitiam.* Conſilio & precibus monachorum in rebus gerendis uſi ſunt Imperatores & Principes. Joannem Lycolopolitam de bello & pace ſæpius conſuluit, ejuſque precibus ſeſe commendavit Theodoſius Magnus; de quo Caſſianus collatione 24. capite ult. *Quod evidentius in abbate Joanne, qui in illa eremo, quæ Lyco oppido adjacet, commoratur, poſſumus approbare, qui perobſcuris majoribus natus, ita pro Chriſti nomine univerſo pene humano generi admirabilis factus eſt, ut eum ipſi quoque rerum præſentium Domini, qui mundi hujus atque imperii gubernacula retinentes, etiam potentibus cunctis, regibuſque terrori ſunt, velut dominum venerarentur, & oracula ejus de tam longinquis regionibus expetentes, imperii ſui apicem, & ſtatum ſalutis, bellorumque proventus, illius orationibus meritiſque committerent.* Idem refert idem 4. inſtitut. capite 23. & Rufinus de vit. patrum lib. 1. capite 1. Quid? Epiſcopi perſecutionem patientes, a monachis præſentem opem experti ſunt. A Valente pulſo Meletio Antiocheno Epiſcopo, in publicum proſiliit Aphraates mo-

Source : BIU Cujas

nachus, ut laboranti ecclesiæ subveniret: & Imperatori, objectanti probrum relictæ solitudinis, factum tuitus est exemplo puellæ prodeuntis in publicum e conclavi ad incendium ædium paternarum restinguendum. Quo responso tractus Imperator siluit; Theodoritus lib. 4. capite 24. & idem de vit. patrum capite 8. Nec monachi solum voce & precibus, sed & opera ecclesiæ mirum in modum profuere. Sarracenorum Episcopus lectus est Moses monachus, ut eos in fide christiana institueret; Socrates lib. 4. capite 29. Theodoritus lib. 4. capite 21. Augustinum, Mellitum & alios clariores monachos in Angliam misit Gregorius Magnus, ad gentis conversionem. A Simpliciano & ejus sociis monachis ad fidem perductus Augustinus. Quoties discordiæ ortæ sunt inter Episcopos & laicos, monachi pacis arbitri fuere. Hoc officio functus est Bernardus abbas Clarevallensis inter Remensem Episcopum & cives suos; vita Bernardi lib. 1. capite 13. *Contigit aliquando dissentientibus Archiepiscopo & populo Remensi, ad conciliandos eos adesse virum Dei.* Eodem quoque medio facta est pax inter Ludovicum Juniorem Regem, & Theobaldum Comitem Campaniæ; Robertus Montensis anno 1144. *Mediante abbate Clarevallis simultas, quæ inter Regem Ludovicum & Comitem Theobaldum incanduerat, sopitur.* Monachis usi sunt Romani Pontifices in rebus publicis gerendis. Cyriacus abbas monasterii beati Gregorii responsalis seu nuncius in Hispaniam missus a Gregorio I. Testis ipse lib. 7. epistola 23. indictione 15. Pro rebus ecclesiarum orientis Romam proficiscentes Paulinus Antiochenus, & Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopi, Hieronymum unum e monachis Bethleemiticis sibi ascivere comitem itineris, & rerum gerendarum socium; testatur ipse Hieronymus epistola ad Principiam in epithaphio Marcellæ: *Denique cum & me Romam cum sanctis Pontificibus Paulino & epiphanio ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminam Cypri rexit ecclesiam.*

CAPUT III.

Monachi intercessores pro reis, & pro plebe. Intercessiones ecclesiasticæ.

A Monachis varia in ecclesiam & plebem redundarunt solatia & auxilia. Alii ægrorum curationi & visitationi dabant operam: alii pro reis apud judices, vel pro oppressis apud potentes, intercessiones adhibere solebant; Joannes Cassianus collatione 14. capite 4. *Quidam eligentes ægrotantium curam, alii intercessionem, quæ pro miseris atque oppressis impenditur, exequentes, aut doctrinæ instantes, aut eleemosynam pauperibus largientes, inter magnos ac summos viros pro affectu suo ac pietate viguerunt.* Et idem collat. 1. capite 20. ubi ait dæmonem sæpius prætextu pietatis monachis illudere, vel cum intercessione ac visitationes pias persuadet impendere, quibus nos a spiritualibus monasterii clausiris & secreto amicæ quietis excutiat. Theodosio valde indignante in Antiochenos, ob dejectam humi statuam Placillæ conjugis, & per urbem reste collo injecto tractam, & præfectis missis ad coercendos seditiosos: Monachi qui in jugis montium circa urbem habitabant, e sedibus suis descendentes accessere ad urbem, pro reis apud præfectos intercessere, nec prius recessere quam venia impetrata; de quo fuse Joannes Chrysostomus orat. 17. & 18. ad populum Antiochenum, cui lucem affert Theodoritus lib. 5. capite 19. Nicephorus Callist. lib. 12. capite 44. Intercedentium pro vinctis & miseris monachorum ea fiducia fuit, ut si non audirentur, sæpius damnatos, cum ad supplicium ducerentur, e manibus judicum & lictorum eximerent: & in casu Antiochenorum monachos ad hoc

Source : BIU Cujas

hoc paratos fuisse, insinuat ipse Chrysostomus prædicta orat. 17. καὶ γὰρ διημέρευον πρὸς τῶν θυρῶν τὸ δικαστηρίου καθήμενοι, τοὺς ἀπάγεσθαι μέλλοντας ἁρπάσαι τῶν δημίων παρεσκευάσμενοι. *Etenim ante prætorii januas totos dies agebant sedentes, abducendos de carnificum manibus eripere parati.* Ideo constitutione Arcadii & honorii vetitum, ne clericis vel monachis, etiam his, quos synoditas vel cœnobitas vocant, damnatos & addictos supplicio per vim & usurpationem eripere liceat; L. *addictos*, C. Theod. *de pœnit.* L. *addictos*, C. eodem *de appellat.* L. *addictos*, C. Justinian. *de Episc. audient.* Pari etiam pietatis officio Episcopi & clerici pro vinctis apud judices intercedere solebant: etiam pro donatistis, ne in eos sæviretur usque ad sanguinem, intercessit Augustinus, ut testatur ipse epistola 127. ad Donatum proconsulem Africæ: *Quæsimus igitur, ut cum ecclesiæ causas audis, quamlibet nefariis injuriis appetitam vel afflictam esse cognoveris, potestatem occidendi te habere obliviscaris, & petitionem nostram non obliviscaris.* Pro eisdem intercessit idem apud Marcellinum Tribunum epistola 158. *Pœna sane illorum, quamvis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendandam.* Et rursus idem epistola 159. ad eundem: *Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti: qui modus coercitionis, & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi.* Unde desumpti sunt can. *circumcelliones*, & can. *pœna*, 23. qu. 5. Intercessionum clericorum frequentem usum signat idem Augustinus in Joannem homil. 25. *Alius negotium habet, quærit intercessionem clericorum: alius premitur a potentiore, fugit ad ecclesiam.* Has intercessiones pro miseris studio habuit Epiphanius Ticinensis Episcopus; de quo Ennodius in ejus vita: *Intercessionum tantam sibi proposuit curam, ut ipsam se miseris inferre crederet molestiam, quam per negligentiam a quibuscumque permissa inferri.*

CAPUT IV.

Monachi possunt curam animarum exercere ex dispensatione apostolica. Habent jus prædicandi, & pœnitentias ministrandi de licentia ordinarii.

EX quo monachi in clerum admissi sunt, ex dispensatione pariter admissi sunt ad ecclesiastica ministeria, & ad regimen parochialium ecclesiarum in subsidium clericorum; can. *doctos*, can. *si monachus*, can. *moderamine*, & sequent. 16. qu. 1. Et quidem olim Episcopus poterat dispensare cum monachis, ut promoverentur ad ecclesiam parochialem, ob necessitatem vel utilitatem ecclesiæ. Hodie vero ex concilio Lateranensi monachi non admittuntur ad parochialem ecclesiam, nisi ex dispensatione summi Pontificis; cap. 2. *de statu monachor.* Excipe canonicos regulares, quibus ecclesias parochiales sui ordinis licet obtinere, quia inserviunt regulæ laxiori; cap. *quod Dei timorem*, eod. tit. Ivo Carnotensis epistola 69. ad Galterum Stirpensem præpositum: *Quantum intellexi ex litteris ex vestra parte mihi nuper oblatis, graviter fert vestra fraternitas, quod Lemovicensis Episcopus, in synodo agens, interdixit omnibus regularibus clericis & regimen parochiarum, & confessiones pœnitentium. Hoc vero interim ad inquisita respondeo, quia clerici regulares ab hoc officio nec penitus sunt removendi, nec indiscrete admovendi: nam si penitus removentur, canonico ordini indigna fit in-*

Source : BIU Cujas

juria, cui tanto ſecurius eſt credenda correctio vitæ alienæ, quanto majorem diligentiam adhibuit vitæ ſuæ corrigendæ: ſi vero indiſcrete regularibus clericis hoc onus imponitur, in quibuſdam eccleſiaſtica diſciplina frangitur, & ipſi fratres, qui in clauſtris tanquam in caſtris contra tentationes fortiter ſtabant, & vincebant, cum ſoli ad pugnam prodeunt, in tentationibus facile ſuperantur. Et idem epiſtola 213. *His rationibus & auctoritatibus freti, conſtanter aſſerimus, non eſſe audiendos, qui clericos regulariter viventes a regimine animarum judicant repellendos, quia ſæculo renunciaverunt; ſed ideo potius ad hoc aſſumendos, quia voluptates & pompas ſæculi contempſerunt.* Hodie ex concilio Tridentino ſeſſione 14. *de reformat.* capite 11. regulares etiam, ſi ſint canonici regulares, ſunt incapaces beneficiorum ſæcularium, etiam curatorum: ſed hoc non ſervatur in Gallia in canonicis regularibus, quibus beneficia, etiam curata ſui ordinis obtinere fas eſt, permiſſu ſui abbatis; Selva de beneficio part. 3. capite 70. Chopin. 1. monaſtic. tit. 3. num. 24. Brodæus in litt. B. num. 12. Presbyteri regulares habent jus prædicandi, & ſæcularium confeſſiones audiendi, non ſine licentia ordinarii; can. *interdicimus*, can. *juxta*, can. *adjicimus*, qui deſumptus eſt ex epiſt. Leonis 62. & 63. can. 16. qu. 1. concilium Tridentinum ſeſſ. 24. *de reformat.* capite 4. & 15. Balſamo in can. 6. ſynodi Carthaginenſis. Monachis non licet prædicare verbum abſque auctoritate Epiſcopi, quia monachi non docentis, ſed lugentis, id eſt pœnitentis, eſt officium; Hieronymus ad Riparium presbyterum: *Monachus non docentis, ſed plangentis habet officium*, can. *monachus* 16. qu. 1. Unde Bernardus in cantic. ſerm. 64. *Et ſcimus monachi officium eſſe, non docere, ſed lugere. Ex his nempe claret & certum eſt, quod publice prædicare nec monacho convenit, nec novitio expedit, nec non miſſo licet.* Monachi officium eſſe lugentis, ideſt pœnitentis, probat & Chryſoſtomus in primam ad Timoth. homil. 14. ὄντως οἰκία πένθους τὰ μοναστήρια. *Vere domus luctus monaſteria ſunt.* Presbyteri regulares habent jus pœnitentes audiendi & abſolvendi, ex privilegio Apoſtoli, ideſt ſummi Pontificis; de quo carmen vernaculum, quod vocant roſæ, ex perſona monachi:

Et peulx confeſſer & abſoudre,
Ce ne me peult nul Prelat touldre,
Fors l' Apoſtole ſeulement,
Qui ſit cét eſtabliſſement.

Sed hoc intelligendum eſt, petita prius licentia ordinarii, cujus eſt noſcere an regularis ſit idoneus ad officium pœnitentias dandi.

CAPUT V.

Scholæ in monaſteriis. Scholæ exteriores, interiores.

LICET monachi officium eſſet lugentis, non docentis: tamen ob neceſſitatem & utilitatem eccleſiæ ac reipublicæ, cum litterarum regnum fere eſſet penes monachos, primum in monaſteriis orientis inſtitutæ ſunt ſcholæ, etiam pro inſtitutione puerorum ſæcularium, quas non probat Baſilius regular. brevior. cap. 292. ſuſpecto ſibi contubernio ſæcularium cum monachis, ob contagium morum ſæcularium. In occidente aſſurgente benedictino ordine, in ejus monaſteriis claruere ſcholæ, tum ſacrarum, cum ſæcularium litterarum. De Caſinenſi monaſterio teſtatur Leo Oſtienſis chronic. Caſinenſ. lib. 3. cap. 21. *Ego ipſe memini, cum adhuc in ſchola monaſterii degerem.* De monaſteriis Angliæ, Galliæ, & Germaniæ

maniæ Trithem. abbas in chronic. Hirſaugienſ. ad ann. 890. *Erat autem his temporibus in monaſteriis noſtri ordinis, (alterius in Europa, Germaniæ & Galliæ nulla fuerunt) hæc conſuetudo celeberrima, ut ſcholæ monachorum in ſingulis pene cœnobiis haberentur, quibus non ſæculares homines, ſed monachi moribus & eruditione præficiebantur ornatiſſimi, qui non ſolum in divinis ſcripturis docti eſſent, verum etiam in mathematica, aſtronomia, arithmetica, geometria, muſica, rhetorica, poeſi, & in cæteris omnibus ſæcularis litteraturæ ſcientiis eruditiſſimi haberentur.* Hæc autem conſuetudo ſanctiſſima primum in Anglia cœpit, ubi venerabilis ille monachus & presbyter Beda monachorum inſtitutor factus, multos poſt ſe doctiſſimos reliquit diſcipulos. In monaſterio S. Galli apud Helvetios fuere ſcholæ interiores, quæ erant in gratiam juniorum monachorum, intra metas clauſtri: exteriores ſeu canonicæ, quæ addictæ erant pueris ſæcularibus, & poſitæ erant juxta monaſterium; Ekkeard. Junior de caſib. monaſt. S. Galli cap. 1. apud Goldaſtum. *Traduntur poſt tempus Marcello ſcholæ clauſtri, cum Notkero, poſtea cognomine Balbulo, & cæteris monachici habitus pueris: exteriores autem, ideſt canonicæ, Iſoni cum Salomone & ejus comparibus.* Et idem cap. 6. ejuſdem lib. *Erant diſciplinæ loci, ut ſemper & tunc, non modo in clauſtro, ſed & in ſcholis exterius.* Sed quia uſu obſervatum diſciplinam monaſticam labefactari conſuetudine ſæcularium, quæ in ſcholis contrahebatur, in monaſteriis tantum oblatis, ideſt his qui religionis cauſa oblati eſſent monaſterio a parentibus, voluit capitulare Aquiſgranenſe ann. Chriſt. 817. editum pro reformatione ordinis benedictini, can. 45. *ut ſchola in monaſteriis non habeatur, niſi eorum qui oblati ſunt:* unde deſumptum capitulare Ludovici Pii addit. 1. can. 45. iiſdem verbis repetitum. In ſcholis tamen eccleſiarum & monaſteriorum non admittebantur nepotes vel conſanguinei clericorum vel monachorum, niſi prius impetrata licentia Epiſcopi; Theodulfus Aurelianenſis Epiſcopus ad presbyter. ſuos cap. 19. *Si quis e presbyteris voluit nepotem ſuum aut aliquem conſanguineum ad ſchalam mittere in eccleſia ſanctæ Crucis, aut in monaſterio ſancti Aniani, aut ſancti Benedicti, aut ſancti Lifardi, aut in cæteris de iis cœnobiis, quæ nobis ad regendum conceſſa ſunt, ei licentiam id faciendi concedimus.* Diu in monaſteriis Galliæ claruere ſcholæ in omni genere litterarum, ut in majori monaſterio S. Martini Turonenſis, magiſtro Alcuino viro Anglo; teſtatur ipſe epiſt. ad Carolum Magnum: *Ego Flaccus veſter ſecundum exhortationem & bonam voluntatem veſtram aliis per tecta S. Martini ſanctarum mella ſcripturarum miniſtrare ſatago, alios vetere diſciplinarum mero inebriare ſtudeo, alios grammaticæ ſubtilitatis enutrire pomis incipiam, quoſdam ſtellarum ordinem, ceu picto cujuſlibet magnæ domus culmine illuminare geſtio.* In clauſtro S. Genovefæ Pariſiis floruit ſchola publica, frequens ſcholaribus, docente Petro Abelardo; vit. D. Goſuini lib. 1. capite 4. *Tunc temporis magiſter Petrus Abailardus, multis ſibi ſcholaribus aggregatis in clauſtro S. Genovefæ, ſchola publica utebatur.* In Aquicinctenſi monaſterio claruit ſchola magiſtro Goſuino; ejuſdem vit. lib. 1. capite 6. *Habebat contiguam eccleſiæ manſionem, unde ad legendum ſcholaribus ſuis pergens, per tranſverſum chori tranſitum faciebat.* Ex concil. Viennenſi in ſingulis monaſteriis, quibus ſuppetunt facultates, idoneus magiſter eligendus eſt, qui eos in primitivis ſcientiis inſtruat diligenter; clem. *ne in agro*, §. pen. *de ſtat. monach.* Immo & ſi domi idoneus magiſter non ſit, abbas tenetur monachis præſtare ſumptum in ſtudia; cap. *ex parte*, cap. *olim de accuſat.* Quod ſi idoneæ ad hoc non ſint facultates monaſterii, parentes vel alii tenentur eis præſtitare penſionem annuam, ſtudiorum cauſa, ex bonis quæ eorum profeſſione ad eos pervenerunt; Chopin. 1. monaſtic. tit. 3. num. 12. Carond. 1. reſponſ. 67. Ciſtercienſes, ne fratribus prædicatoribus & minoribus ſtudiorum laude imparos viderentur, ex privilegio Pontificis manſiones ſibi pararunt Pariſiis & aliis locis, ubi ſcholæ, ideſt ſtudia univerſaliæ viguerunt, ut facilius eis pateret copia ſtu-

Source : BIU Cujas

dendi in theologia, decretis & legibus; Matthæus Pariſ. ad ann. 1249. *Temporibus etiam ſub eiſdem Ciſtercienſes monachi, ne amplius forent contemptui fratribus prædicatoribus & minoribus, & ſæcularibus litteratis, præcipue legiſtis & decretis, novum impetrarunt privilegium: & ad hoc nobiles ſibi Pariſiis & alibi, ubi ſcholæ viguerunt, paraverunt manſiones, ut ſcholas exercendo, in theologia, decretis & legibus ſtuderent liberius, ne viderentur aliis inferiores.* In Caſinenſi monaſterio jam ab ætate Petri Damiani deſierunt eſſe ſcholæ puerorum ſæcularium; de quo gaudet ipſe Damianus opuſcul. 36. cap. 16. *Inter cæteros autem virtutum flores, quos in illo agro pleno, cui benedixit Dominus, reperi, fateor, hoc mihi non mediocriter placuit, quod ibi ſcholas puerorum, qui ſæpe rigorem ſanctitatis enervant, non inveni, &c.*

CAPUT VI.

Baptizandi vel ordinandi inſtituti in monaſteriis.

NEc modo litterarum ſacrarum, & ſæcularium gymnaſia fuere monaſteria, ſed etiam rectæ fidei & diſciplinæ ecclesiaſticæ. Monaſteriis traditos obſervo pueros paganos, inſtituendos chriſtiana in fide. Cum de promovenda converſione Anglorum viſis adoleſcentibus Anglis, qui venales in foro proſtabant, eorum formæ elegantia motus, conſilium cepiſſet Gregorius M. Candido presbytero defenſori patrimonii eccleſiæ Romanæ in Gallia, in mandatis dedit, ut e reditu ſacri patrimonii pueros Anglos qui erant captivi, coemeret, eoſque in monaſteriis Galliæ inſtruendos in fide collocaret; teſtem ipſum habemus lib. 5. epiſt. 14. indict. 14. Et ambientes clericatum, priuſquam ordinarentur, diſciplinæ clericalis addiſcendæ gratia per multos annos initiabantur in monaſteriis. Hac diſciplina uſi ſunt patres orientis. Ideo parentes, ne liberos diſciplinæ cauſa traditos monaſterio immaturius revocent, hortatur Jo. Chryſoſtom. adverſus vituper. vit. monaſtic. lib. 3. cap. 16. μὴ τοίνυν μηδὲ ἡμᾶς πρὸ ὥρας ἀπάγωμεν τῆς κατὰ τὴν ἐρημίαν διατριβῆς τοὺς υἱούς, ἀλλ' ἐάσωμεν αὐτοῖς ἐμπαγῆναι τὰ μαθήματα, καὶ ῥιζωθῆναι τὰ φυτὰ· κἂν δέκα, κἂν εἴκοσιν ἔτη τρέφεσθαι αὐτοὺς ἐν μοναστηρίῳ δέῃ, μὴ θορυβώμεθα, μηδὲ ἀλύωμεν. *Ergo ne nos quidem intempeſtive liberos noſtros ab deſerti commoratione revocemus: verum ſtudii cæleſtis diſciplinam in eis ſolidari permittamus, altiſque radicibus arbuſta firmari; & ſive decem annis, ſive etiam viginti, nutriendi illi ſint in monaſterio, non perturbemur, non mœrore ullo afficiamur.* Minores clericos in eccleſiis & monaſteriis probari, antequam majores ad ordines aſcendant, voluit conc. Nicæn. ex Arabico can. 5. Hoc ingenio Photius, ut Ignatii Patriarchæ CP. ſedem occupare laicus poſſet, neve inordinate promotus videretur, primo monachus, deinde clericus ordinatus eſt per gradus. Eandem diſciplinam in ordinandis coluere patres occidui, in primis Gallicani; Gregor. Turon. hiſt. lib. 5. cap. 14. *Poſt hæc Merovethus cum a patre in cuſtodia retineretur, tonſuratus eſt, mutataque veſte, qua clericis uti mos eſt, presbyter ordinatur, & ad monaſterium Cœnomannicum, quod vocatur Aniſola, dirigitur, ut ibi ſacerdotali erudiretur regula.* Idem lib. 7. cap. 1. de B. Salvio ex abbate Albigenſi Epiſcopo: *Relicta ſæculari militia monaſterium expetivit, in quo monaſterio diu ſub regula a patribus inſtituta verſatus eſt.* Lupus Ferrarienſ. abbas epiſt. 115. *Ut ergo particeps efficiatur doctrinæ memoratus puer, cui juſte conſulitis ſilentium, & litteras ſui habet Epiſcopi, perducatur ad nos.* Ejuſdem diſciplinæ argumentum eſt, quod ex conſtitutione Urbani II. filii presbyterorum non admittuntur ad ſacros ordines, niſi prius in cœnobiis aut canoniis probati fuerint; can. *presbyterorum*; can. *niſi*, 56. diſt. Clero devoti clauſtrali diſciplina inſti-

Source : BIU Cujas

instituebantur in monasterio, vel apud Episcopum; abbas Urspergens. in Lothario Saxone: *Chunradus in clericum ordinatus, cum sub puerilibus annis domi litterarum studiis informaretur, tempore maturo Colonienſi Archiepiſcopo, altiori ſtudio & diſciplina clauſtrali, educandus committitur.*

CAPUT VII.

Monachi defensores Romanorum Pontificum in schismate.

INTER proprias monachorum laudes, una e potioribus hæc est, quod ecclesiæ Romanæ semper devoti & obsequentiores fuere. Unde tot privilegia ob fidem & obsequium meruere a Gregorio I. & aliis Romanis pontificibus, & quasi in sinu Romanæ ecclesiæ in hunc diem versantur. Necnon iidem unanimi studio ecclesiæ Romanæ assidui vindices & defensores fuere, adversus ejus hostes & persecutores. Innocentio II. electo in schismate cum Petro Leonis, monachi omnes ejus partes amplexi sunt, cluniacenses maxime, & tutelæ causa in Galliam venienti, maximo cum affectu ei obvii occurrerunt, domi eum reverenter & liberaliter exceperunt, ex quo magna ei accessit auctoritas: & horum exemplo Reges & Episcopi in ejus obsequium certatim coierunt; Orderic. Vitalis, lib. 13. ad ann. 1134. *Porro cluniacenſes, ut ejus adventum cognoverunt, ſexaginta equos ſeu mulos cum omni apparatu congruo Papæ & Cardinalibus clericis deſtinaverunt, & uſque ad ſuam baſilicam favorabiliter conduxerunt. Tunc ibidem undecim diebus Papam cum ſuis detinuerunt, eccleſiamque novam in honore ſancti Petri Apoſtolorum Principis ab eodem cum ingenti tripudio populique frequentia dedicari fecerunt. Inde magnam auctoritatem apud Occiduos promeruit, quod a cluniacenſibus Petro præpoſitus fuerit. Innocentius itaque a cluniacis, quorum auctoritas inter noſtrates monachos maxime præcellit, amicabiliter ut pater patrum ſuſceptus, pontificali ſtemmate in Galliis enituit, & deinceps ab Occiduis Principibus & Epiſcopis ſuſceptus in brevi magnas vires impetravit, &c.* In ejusdem partes uno voto cum cluniacensibus convenere cistercienses & alii omnes monachi Galliarum; quo argumento electionem Innocentii maxime tuetur Bernard. abbas Clarevallens. epist. 126. ad Episcopos Aquitaniæ. *Itaque camaldulenſes, vallumbroſani, cartuſienſes, cluniacenſes, & qui de majori-monaſterio ſunt, mei quoque ciſtercienſes, ciſtemblenſes, cadumenſes, tironenſes, & ſaviniacenſes: univerſitas denique & unanimitas fratrum, tam clericorum, quam monachorum, regularis vitæ, probatæque converſationis, ſequentes Epiſcopos, tanquam greges paſtores ſuos, Innocentio firmiter adhærent.* Alexandro III. pariter electo in schismate cum Victore, cistercienses Alexandri partes totis viribus propugnarunt adversus ejus æmulum, & Fridericum ejus defensorem: qua de causa ita Imperatorem infensum habuere, ut de eorum exterminio in universis Imperii partibus altum & meditatum corde consilium cepisset, quod ejus morte evanuit; Helmoldus hist. Slavor. lib. 1. cap. 91. *Inſuper ciſtercienſis ordo eidem univerſus acceſſerat, in quo ſunt Archiepiſcopi & Epiſcopi quamplures amplius quam ſeptingenti, & monachorum inæſtimabilis numerus. Hi ſingulis annis celebrant concilium apud Ciſtercium, & decernunt ea quæ utilia ſunt. Horum invincibilis ſententia vel maximas vires addidit Alexandro: quamobrem iratus Cæſar propoſuit edictum, ut omnes monachi ciſtercienſis ordinis, qui conſiſtebant in regno ſuo, aut Victori ſubſcriberent, aut regno pellerentur.* Idem Albert. Krantzius, metropol. lib. 6. cap. ult. *Singulari odio inſectabatur Fridericus ordinem ciſtercienſium, Alexandro præcipue inhærentem: unde ſubverſis ejus ordinis monaſteriis, ex monachis tot ſue-*

Source : BIU Cujas

re satellites, & item ex monialibus non pauciora scorta. Inde ob merita in schismate, ab Alexandro III. privilegium super decimis laborum obtinuere cisterciensis; capite *ex parte, de decim.* capite *cum ordinem, de rescript.* Per eadem tempora quamplura surrexere monasteria, quæ fuere totidem castra Dei, in quibus excubarunt Christi milites & tyrones, ideſt monachi, quorum jugibus precibus defenditur ecclesia ab insidiis antiqui hostis, ideſt diaboli; Guillel. Neubrigens. rer. Anglicar. lib. 1. capite 15. *Quid autem sentiendum est de his & aliis locis religiosis, qui in diebus Regis Stephani copiosius extrui & florere cœperunt, nisi quod castra Dei sunt hæc, in quibus contra spiritualia nequitiæ Regis Christi excubant milites, & exercentur tyrones, &c.*

CAPUT VIII.

Pia instituta monastica suscepta ab ecclesia. Monachi utiles reipublicæ.

MONACHIS accepta refert universa ecclesia quamplura sacra instituta, quæ ab his assumpta ob utilitatem propria fecit. Commemorationem omnium fidelium defunctorum postridie festi solemnis omnium sanctorum celebrandam in suo monasterio & aliis ordinis instituit B. Odilo abbas cluniacensis, felici exemplo & propagine, universis ecclesiis statim eundem ritum secutis; Sigebert. ad ann. 998. *Hoc per illum abbas Odilo comperto, constituit per omnia monasteria sibi subjecta, ut sicut primo die novembris solemnitas omnium sanctorum agitur, ita sequenti die memoria omnium in Christo quiescentium celebretur: qui ritus ad multas ecclesias transiens, fidelium defunctorum memoriam solemnizari fecit.* Idem Petrus Damianus in vit. Odilonis: *Tunc venerabilis pater Odilo per omnia monasteria sua constituit generale decretum, ut sicut die primo mensis novembris, juxta universalis ecclesiæ regulam, omnium sanctorum solemnitas agitur, ita sequenti die in psalmis & eleemosynis, & præcipue missarum solemniis, omnium in Christo quiescentium memoria celebretur.* Idem Glaber lib. 5. cap. 1. Quia Casinense monasterium crebro fulmine petebatur, consilio Petri Damiani ad avertenda fulmina institutum jejunium in pane & aqua, & disciplina, sexta quaque feria, & triduanum jejunium in capite quadragesimæ; Leo Ostiens. chronic. Casinens. lib. 3. capite 21. *Porro domnus Petrus Damianus ad monasterium veniens, cum verbo pariter & exemplo ad Dei servitium quoscumque posset ferventer accenderet, tandem permissione domini abbatis, ab omni congregatione obtinuit, voluntaria oblatione, in remissionem peccatorum omnium, ut sexta feria per totum annum pane & aqua contenti, disciplinam singuli facta confessione perciperent; insuper & triduanum jejunium in capite quadragesimæ per annos singulos agerent.* In rebus profanis etiam reip. utiles monachi esse variis probantur argumentis. Tempore Justiniani duo monachi ex India Byzantium reversi, rationem conficiendi serici, & alendi vermiculos e mori foliis, quorum fœtus est sericum, Romanis tradidere, ut tolleretur quod ante cum Persis celebre erat commercium serici; de quo Procop. de bell. Gothic. lib. 4. cap. 17. Zonar. in Justiniano. anno Chr. 1028. Guido Aretinus monachus, musicus, claruit in Italia, & invenit rationem qua in hunc diem utimur; Sigebert. de illustr. script. cap. 145. & idem in chronic. ad ann. 1028. In Gallia regnante Ludovico Juniore, eoque expeditionis transmarinæ causa e regni finibus migrante, regni procurator electus est Sigerius abbas sancti Dionysii, non privilegio monasterii sui, ut credidit Otto Frisingens. de gest. Frideric. lib. 1. capite 55. *Sigerius abbas sancti Dionysii, regni negotia ob absentiam Regis in occidentali Francia, juxta illius.*

cœno-

Source : BIU Cujas

cœnobii prærogativam, administrabat, sed ob merita personæ, & singularem in rebus gerendis peritiam.

CAPUT IX.

Monachi scriptis illustrant ecclesiam. Historiæ scriptores.

NEc modo verbo & opere ecclesiæ profuere monachi, verum etiam ecclesiam scriptis illustrarunt & defenderunt. Inter monachos Ægyptios Pachomius regulam Angelo dictante in ærea tabula conscripsit, & Tabennensibus monachis a se institutis tradidit; quam Latinam fecit Hieronym. de quo Pallad. hist. lausiac. capite 38. Sozom. lib. 3. capite 13. Nicephor. lib. 9. capite 14. Gennad. de illustr. eccles. scripror. cap. 7. Inter monachos orientis coriphæus Basilius, & ex monacho Cæsariensis Episcopus, præter regulas fusiores & breviores, & alia ascetica quæ tradidit, scripsit & alia elegantia opera, quæ possunt revera dici partus ante actæ vitæ monasticæ, quæ fuit altior meditatio omnium quæ gessit & scripsit post episcopatum. Quid? Hieronymus presbyter & monachus, quot & quanta ecclesiæ profutura scripsit in secessu Bethleemitico, tum in sacram scripturam, tum adversus Rufinum, Jovinianum, & alios nequiores hæreticos suæ ætatis; eo magis laudandus, quod ex parte hæc scripsit mandato Episcoporum, quibus ita necessaria visa est ejus opera ad religionis cultum, ut sumptum ei ministrarent in notarios & librarios, quibus utebatur; testis ipse Hieronymus in præfat. ad proverbia Salomonis ad Chromatium & Heliodorum Episcopos: *Commentarios in Osee, Amos, & Zachariam, Malachiam quoque poscitis: scripsissem si licuisset præ valetudine: mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium.* Evagrius monachus Macarii discipulus scripsit Græce elegantem librum de vitis patrum, quem Gennadius Latine reddidit: metro scripsit & duos libros; unum ad cœnobitas & synoditas de vita communi, alterum ad sacras virgines; de quo Gennad. ad illustr. eccles. scriptor. *Composuit & cœnobitis & synoditis doctrinam aptam vitæ communis.* Idem Socrat. lib. 4. capite 13. ἓν πρὸς τοὺς ἐν τοῖς κοινοβίοις, ἢ ἐν συνοδίαις μοναχούς. *Unus ad monachos qui in cœnobiis & conventibus ætatem degunt.* Uterque conjunxit cœnobitas & synoditas. Monachi in commune viventes promiscue dicuntur cœnobitæ & synoditæ ob communis vitæ rationem: itaque quos lex *addictos*, C. *de episcopali audient.* vocat synoditas, eadem in codice Theodosiano habet cœnobitas, ut recte observavit Cujac. in nov. v. *de monachis.* Joannes Cassianus monachus e discipulo Joannis Chrysostomi, & in Scythi monasterio, quod est in Syria, diu versatus (quo deceptus forte natione Scytham, quod incredibile est, Gennadius credidit) scripsit libros duodecim de institutis cœnobiorum, quos dicavit Castori Aptensi Episcopo, cujus precibus scripti sunt, ut liquet ex epistolis utriusque, quæ præfixæ sunt operi: collationes patrum Ægyptiorum & orientalium, apud quos versatus erat, viginti quatuor, quarum duas priores inscripsit Leontio & Helladio Episcopis. Quæ omnia scripsit in secessu apud Massyliam, ubi eum condidisse duo monasteria, unum virorum, alterum mulierum, refert idem Gennad. de illustr. scriptor. capite 61. Fulgentius ex monacho Ruspensis Episcopus varia & utilia scripsit; de quibus Gennad. de illustr. scriptor. capite 14. E monasterio Lerynensi, quod situm est in insula maris Mediterranei, quæ objacet oræ Narbonensi, prodiere insignes sanctitate & scriptis: Eucherius ex monacho Lugdunensis Episcopus, qui scripsit librum de laudibus eremi: Vincentius auctor commonitorii adversus hæreticos: Hilarius ex monacho Arelatensis Episcopus, qui scri-

Source : BIU Cujas

pſit vitam ſancti Honorati deceſſoris ſui, & olim abbatis Lerynenſis: Fauſtus ex monacho poſtea Rhegienſis Epiſcopus, qui ſcripſit & libellum adverſus Arianos, & alia; de quibus omnibus Gennad. de illuſtr. ſcriptor. capite 63. 64. 69. 85. Sidonius in euchariſtico ad Fauſtum Reienſem. Eugipius abbas Lucullanus prope Neapolim ſcripſit vitam ſancti Severini Noricorum Apoſtoli, cujus corpus quieſcit Neapoli: ſcripſit & regulam monachis monaſterii ſancti Severini, quod eſt Neapoli, quam eiſdem moriens quaſi teſtamentario jure reliquit; Iſidor. de ſcriptor. eccleſ. cap. 13. & idem de viris illuſtr. capite 26. Paulus Diacon. de geſt. Longobard. lib. 1. capite 19. Caſſiodorus ex cancellario Theodorici Gothorum Regis monachus, abbas & fundator monaſterii Vivarienſis, ſcripſit commentarium in pſalmos: ſcripſit & libros duos divinarum lectionum, & alia plura quæ extant; Paulus Diaconus eod. lib. cap. 2. Sigebert. de ſcriptor. eccleſiaſt. cap. 40. Benedictus abbas Caſinenſis, Occidui orbis monachorum Patriarca, ſcripſit regulam, quam amplexi omnes fere monachi occidentales, quam magnopere commendat Gregorius dialogor. 2. capite 36. *Inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinæ quoque verbo non mediocriter fulſit: nam ſcripſit monachorum regulam, diſcretione præcipuam, ſermone luculentam.* Tempore Juſtiniani Romæ Dionyſius abbas paſchalem cyclum compoſuit; Paulus Diaconus de geſt. Longobard. lib. 1. cap. 25. Gregorius ex monacho & abbate Romanus Pontifex multa ſcripſit, quæ percenſuit Sigebert. de ſcriptor. eccleſiaſt. cap. 41. Iſidor. de ſcriptor eccleſiaſt. cap. 27. Leander ex monacho Hiſpalenſis Epiſcopus, Gregorio carus, varia ſcripſit; de quibus Iſidor. cap. 28. Beda monachus & presbyter Anglus conſenuit in monaſterio Apoſtolorum Petri & Pauli, quod eſt ad Wirimudam & Ingirvum, hiſtoriam Anglicam & alia quamplurima in omni genere artium ſcripſit, innumeros docuit. Tanta fuit ejus fama, ut a Sergio Papa Romam evocatus ſit, ſcriptis litteris ad Ceolfridum ejus abbatem, ut eo uteretur in enodandis variis quæſtionibus fidei, ut liquet ex epiſtola quam edidit integram continuator Bedæ lib. 1. cap. 6. Trithem. de ſcriptor. eccleſiaſt. capite 155. Alcuinus, unus e diſcipulis Bedæ, magiſter Caroli Magni, & abbas ſancti Martini Turonenſis, multa ſcripſit; de quibus Honorius de ſcriptor. eccleſiaſt. cap. 33. & Sigebert. cap. 82. Rabanus Maurus, ex abbate Fuldenſi Moguntinus Epiſcopus, varia ſcripſit; Honor. de ſcriptor. eccleſiaſt. cap. 33. Sigebert. cap. 90. Smaragdus abbas ſcripſit inſignem commentarium in regulam Benedicti; Honor. cap. 33. Benedictus abbas Ananienſis ſcripſit concordiam regularum; Sigebert. de ſcript. eccleſiaſt. cap. 62. Hincmarus, ex monacho ſancti Dionyſii Pariſienſis, Remenſis Epiſcopus, multa ſcripſit pro libertate eccleſiæ tuenda; Sigebert. de ſcript. eccleſiaſt. cap. 100. Adelmus monachus ſcripſit librum de laudibus virginitatis; Sigebert. cap. 66. Paulus monachus Caſinenſis ſcripſit hiſtoriam Longobard. ſcripſit & carmine vitam Benedicti; Sigebert. de ſcriptor. eccleſiaſt. cap. 80. Paulus ipſe de geſt. Longobard. lib. 1. cap. 26. Uſuardus monachus exemplo Bedæ edidit martyrologium; Sigebert. de ſcript. eccleſiaſt. cap. 85. Adrevaldus monachus Floriacenſis ſcripſit libros duos de miraculis ſancti Benedicti, a tempore quo corpus ejus e cœnobio Caſinenſi translatum eſt ad Floriacenſe in Gallia; Sigebert. de ſcript. eccleſiaſt. cap. 101. Aimonius monachus Floriacenſis ſcripſit hiſtoriam Francorum: perſecutus eſt hiſtoriam miraculorum Benedicti ab Adrevaldo cœptam; Sigebert. cap. 102. Ericus monachus Altiſiodorenſis metro ſcripſit vitam ſancti Germani Altiſiodorenſis Epiſcopi; Sigebert. cap. 105. Regino abbas Prumienſis ſcripſit chronicon; Sigebert. cap. 112. Witichindus monachus Corbienſis Saxoniæ ſcripſit hiſtoriam Saxonum uſque ad mortem Ottonis I. Sigebert. cap. 130. Flodoardus monachus Remenſis ſcripſit geſta Epiſcoporum Remenſium; Sigebert. cap. 132. Herigerus abbas Lobienſis ſcripſit geſta Pontificum Leodienſium; Sigebert. capite 138. Hermannus monachus cognomento contractus, quod paralyſi membris ſolutus eſſet, ſcripſit chronicon; Honor. de ſcriptor. eccleſiaſt. cap. 33.

Lam-

Source : BIU Cujas

Lambertus Schafnaburgenſis monachus Hirsfeldenſis ſcripſit annales. Marianus Scotus monachus Moguntinus; ſcripſit chronicon; Sigebert. cap. 160. Sigebertus Gemblacenſis monachus ſcripſit chronicon, quod perſecutus eſt Robertus abbas de monte ſancti Michaelis; teſtis ipſe Sigebert. cap. 172. Inter Græcos Lanfrancus, ex abbate Cadomenſi Cantuarienſis Archiepiſcopus, ſcripſit contra Berengarium hæreticum, & alia; de quo Honorius de ſcriptor. eccleſ. cap. 33. Sigebertus eodem cap. 156. Hunc fuiſſe patria Atalum, ortu Papienſem, ſæcularium litterarum & juris civilis peritiſſimum, refert Orderic. Vital. lib. 4. ad ann. 1069. *Hic ex nobili parentela ortus Papiæ urbis Italiæ civibus: ab annis infantiæ in ſcholis liberalium artium ſtuduit, & ſæcularium legum peritiam ad patriæ ſuæ morem intentione laica fervidus edidiſcit*, &c. Anſelmus Lanfranci diſcipulus, ex abbate Beccenſi Cantuarienſis Epiſcopus, multa ſingularia ſcripſit; Honor. de ſcript. eccleſ. cap. 33. Sigebertus cap. 169. Rupertus Tuitienſis abbas in Germania univerſam pene ſcripturam expoſuit; Honor. d. cap. 33. Gratianus monachus Bononienſis decretum compilavit ex ſententiis patrum, epiſtolis & decretis Romanorum Pontificum, canonibus conciliorum, legibus & conſtitutionibus Cæſarum nonnullis locis intertextis; de quo Henric. Gandav. de ſcriptor. eccleſiaſt. cap. 4. 9. & abbas Urſpergenſ. Matthæus Weſtmonaſt. ad ann. 1151. Hugutio vetus gloſſator ad can. *poſt appellationem*, 2. qu. 6. Eodem tempore Bernardus monachus Ciſtercienſis, abbas & fundator monaſterii Clarevallenſis, & Petrus venerabilis abbas Cluniacenſis, vita & ſcriptis claruere; de quibus Henric. Gandav. cap. 9. & 20. Hugo & Richardus clerici regulares ſancti Victoris Pariſienſis multa ſcripſere; Gandav. cap. 25. 26. Ex ordine prædicatorum prodiere nobiliſſimi ſcriptores: Hugo, qui primus illius ordinis docuit theologiam: Vincentius Belvacenſis, auctor ſpeculi hiſtorialis: Albertus Colonienſis, & Thomas de Aquino, qui magiſtrum audivit Albertum: Raimundus de Pennaforti, qui juſſu Gregorii IX. decretales collegit. Ex ordine minorum Bonaventura, Joannes Scotus, & alii; Gandav. capite 40. 42. 53. 47. 48. 51. Conradus a Liecthenaw abbas Urſpergenſis ſcripſit chronicon. Matthæus Pariſ. monachus ſancti Albani, Matthæus Weſtmonaſterienſis dictus Florilegus, uterque ſcripſit Anglicam hiſtoriam. Willelmus de Nangis monachus ſancti Dionyſii ſcripſit vitam B. Ludovici & Philippi III. cognomine Audacis. Joannes Trithemius abbas Spanheimenſis ſcripſit chronicon Hirſaugienſe & Spanheimenſe, & alia multa. Paulus Langius monachus Bozawienſis, diſcipulus Trithemii, ſcripſit chronicon Citizenſe. Denique hæ ſunt laudes propriæ monachorum, quod ſacram ſcripturam illuſtrarunt, hiſtoriam ſacram & profanam ab injuria & barbarie temporum vindicarunt, vitas ſanctorum & tot Epiſcoporum tradidere: quorum memoriam acceptam fere debemus ſtylo & diligentiæ & affectui monachorum.

CAPUT X.

Monachi colunt hoſpitalitatem. Ritus ſuſcipiendi hoſpites. In adventu hoſpitum ſolvebatur jejunium. Hoſpitalitati modus imponendus.

UTILITATIS monachorum non mediocre argumentum eſt, ſingularis humanitas, qua ſemper uſi ſunt in ſuſcipiendis hoſpitibus, peregrinis & pauperibus: quæ certe tanta fuit, ut monaſteria potius xenodochia & hoſpitalia, quam monachorum habitacula viderentur. Veteribus monachis in primis curæ fuit ſuſceptio hoſpitum, peregrinorum & pauperum; Hieronymus in apolog. adverſus Rufinum: *Nobis in monaſterio hoſpitalitas cordi eſt, omneſque ad nos venientes*

Source : BIU Cujas

læta humanitatis fronte suscipimus: veremur enim ne Maria cum Joseph locum non inveniat in diversorio, ne nobis JESUS *dicat exclusus: Hospes eram, & non suscepistis me. Solos hæreticos non suscipimus.* Cassianus collatione 14. capite 6. *Quosdam xenodochii & susceptionis pium delectat obsequium, per quod etiam in præteritis Abraham Patriarcham & Lot Domino placuisse scimus, & nuper beatum Macarium, singularis mansuetudinis ac patientiæ virum, qui xenodochio ita apud Alexandriam præfuit, ut nulli eorum, qui solitudinis secreta sectati sunt, inferior sit credendus.* Inde cum inter fratres orta esset quæstio apud beatum Pambonem, quisnam potior esset e duobus fratribus: quorum alter dispersis rebus in ecclesiam & pauperes, artificio, e quo vitæ solatium, & orationi operam dabat: alter condito & instructo monasterio de rebus suis, præcipue sese dabat susceptioni hospitum & pauperum: Pambo utrumque perfectum pronuntiavit: alium functum munere Abrahæ, qui obvios quosque hospitio excipiebat: alterum præditum zelo Eliæ; Palladius historiæ Lausiacæ cap. 15. & 16. Exemplo monasterii Beccensis hospitalitatis studium commendat Anselmus abbas Beccensis lib. 3. epistola 15. *Memores etiam estote, qua ratione semper ecclesiæ Beccensi amicos acquirere consuevi, & hoc exemplo amicos vobis undecumque acquirere festinate, hospitalitatis bonum sectando.* Singula monasteria habebant suum xenodochium, quo excipiebantur hospites & peregrini; Palladius historiæ lausiacæ capite 6. de monasterio Nitriensi in Ægypto: πρόσκειται δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ξενοδοχεῖον, εἰς ὃ τὸν ἀπελθόντα ξένον δεξιοῦνται πάντα τὸν χρόνον, κἂν ἐπὶ διετίαν, ἢ τριετίαν μείναι θελήσῃ, μέχρις οὖν αὐθαίρετος ἀναχωρῆσαι θελήσῃ. *Prope ecclesiam autem positum est xenodochium, in quo venientem hospitem toto tempore accipiunt, etiam si biennium aut triennium voluerit manere, donec velit sua sponte recedere.* Advenientibus hospitibus occurrebatur cum honore & reverentia, ac si Christus in carne susciperetur; Cassianus collatione 2. capite 26. *Nam & mensuram cibi causa continentiæ ac puritatis, cum omni scrupulo custodire debemus, & humanitatem atque adorationem advenientibus fratribus caritatis obtentu similiter exhibere.* Inde regula Benedicti capite 53. *Omnes supervenientes hospites tanquam Christus suscipiantur, quia ipse dicturus est: Hospes fui, & suscepistis me.* Advenientes hospites recipiebantur oratione præmissa, quasi tessera fraternitatis; Rufinus de vit. patrum lib. 1. capite 1. in Joanne Lycopolita: *Et rogatus est a nobis, ut orationem simul & benedictionem daret, hic enim mos est apud Ægyptum, ut ubi advenerint fratres, statim per orationem sibi invicem confœderentur.* Et infra: *Propterea enim & forma hujusmodi inter monachos observatur, ut si quis ad eos veniat, sive vir ille, seu mulier sit, sive senex, sive juvenis, sive ignotus, sive notus, ante omnia ut oratio fiat, & nomen Domini invocetur, quia si fuerit aliqua transformatio dæmonis, continuo oratione facta diffugiet.* Idem eodem libro capite 2. de Hor abbate: *Cumque salutans nos orasset, more sibi solito pedes hospitum propriis manibus lavat, & docere nos ex scripturis, quæ ad ædificationem vitæ ac fidei pertinent, cœpit.* Cassianus collatione 18. capite 11. *Cum enim quidam ad eum summam sui abjectionem habitu ac verbis præferens venisset, cumque senex secundum morem ut orationem colligeret hortaretur.* Idem Palladius in historiæ lausiacæ capite 43. in eodem Joanne Lycopolita: καὶ ἠξιοῦμεν αὐτὸν εὐθὺς εὐχὴν τελέσαι, πρῶτον ὑπὲρ ἡμῶν· τοῦτο γὰρ ἔθος τοῖς πατράσιν ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ. *Rogabamus autem eum, ut statim pro nobis perageret orationem: est enim hic mos patribus qui sunt in Ægypto.* Susceptio hospitum caute fiebat præmissa oratione, ne illusio fieret a dæmone, forte specie hospitis advenientis; & hoc est quod ait regula Benedicti d. capite 53. *Ut ergo nunciatus fuerit hospes, occurratur ei a priore, vel a fratribus, cum omni officio caritatis, & primitus orent pariter, & sic sibi socientur in pace, quod pacis osculum non prius offeratur, nisi oratione præmissa, propter illusiones diabolicas.* Hospites sic suscepti præmissa oratione deducebantur in cœnaculum,

quod

quod erat destinatum susceptioni hospitum, quod erat seorsim a septis monasterii, haud procul a vestibulo monasterii; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 4. capite 7. *Sed deputatur seniori, qui seorsum haud longe a vestibulo monasterii commanens, habet curam peregrinorum & advenientium deputatam, eisque omnem diligentiam susceptionis & humanitatis impendit.* Capitulare Aquisgranense. anno Christi 817. can. 27. *Ut abbas vel quispiam fratrum ad portam monasterii cum hospitibus non reficiantur.* Cellam hospitum vocat regula Benedicti loco modo laudato: *Item & cellam hospitum habeat assignatam frater, cujus animam timor Dei possideat.* Domum hospitum vitæ D. Bernardi lib. 1. capite 13. *Quibus adhuc in domo hospitum demorantibus, dum novellas plantationes cœlestibus rigaret obsequiis, supervenit portarius monachus.* In singulis ecclesiis & monasteriis, ædibus hospitum & peregrinorum præpositus erat unus e senioribus, ut nos docuit Cassianus loco proxime laudato, & regula Benedicti, qui magister hospitum dictus est; Cæsarius de miraculis lib. 7. capite 39. *Quia non solum verbis & aspectu, immo etiam odore famæ ejus multi ædificabantur, magister hospitum creatus, vulgo hospitalarium vocant.* Inde e Pelusiensis monasterii vestibulo hospites verberibus abactos ab eo, cui hospitum cura demandata erat, queritur Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 150. Ecclesiæ etiam suum habuere xenodochium, & præfectum xenodochii, quem Græci ξενοδοχόν; Palladius historiæ lausiacæ cap. 1. Ἰσιδώρῳ πρεσβυτέρῳ ὄντι ξενοδοχῷ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας. *Isidoro presbytero & hospitalario Alexandrinæ ecclesiæ.* Susceptorum hospitum ante refectionem pedes lavabantur, ex more Ægyptiorum patrum; Cassianus collatione 18. capite 11. *Cum vero etiam ad ablutionem pedum multo minus præbuisset assensum, tum abbas Serapion refectione transacta, collationis consuetudine provocante, monere eum benigne ac leniter cœpit.* Rufinus de vit. patrum lib. 1. capite 21. *Tunc deinde susceptos nos adducunt primo cum psalmis ad ecclesiam, lavant pedes, ac singuli quidem linteis, quibus utebantur, abstergunt, quasi viæ laborem levantes.* Augustinus in Joannem tractatu 18. in illa verba: *Si ergo ego lavi pedes vestros. Didicimus, fratres, humilitatem ab Excelso: faciamus invicem humiles, quod humiliter fecit Excelsus. Magna est commendatio humilitatis, & faciunt sibi hoc invicem fratres, etiam opere ipso visibili, cum se invicem hospitio recipiunt; est enim apud plerosque consuetudo hujus humilitatis usque ad factum, quo cernatur expressa,* &c. Et Joannes Chrysostomus in Matthæum homil. 72. al. 73. ἀλλὰ πάντες τῶν διακονουμένων εἰσὶ, καὶ ἕκαστος τοὺς πόδας νίπτει τῶν ξένων. *Sed omnes ministri sunt, & ab unoquoque peregrinorum pedes lavantur.* Inde regula Benedicti d. capite 53. *Aquam in manibus abbas hospitibus det, pedes autem hospitibus omnibus tam abbas quam cuncta congregatio lavet.* Cluniacensibus objectabant cistercienses, quod regula minus servaretur apud eos in ablutione manuum & pedum præscripta in susceptione hospitum; sed de hoc recte se excusat Petrus Cluniacensis lib. 1. epistola 28. propter frequentiam hospitum. *Tanta recte*, inquit, *est adventantium fere semper frequentia, ut si omnibus inclinare, vel ante omnes prosterni oporteat, si omnibus manus & pedes abluere expediat, cum eis ab ortu solis ad occasum fratres omnes esse necessarium sit, & tam in metanœis, quam in ablutione manuum & pedum, totam diem expendere.* Patres Ægyptii auctores fuere pii moris lavandi pedes hospitum, sed consectanei veteris moris Christianorum; quem indicat Tertullianus lib. 2. ad uxorem: *Jam vero alicui fratrum ad osculum convenire? aquam sanctorum pedibus offerre?* Susceptionem hospitum sequebatur lotio pedum, & post eam statim refectio, ut actutum dimitterentur; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 5. capite 24. *Cum de Syriæ partibus seniorum scita discere cupientes, Ægypti provinciam petissemus, ibique tanta cordis alacritate nos susceipi miraremur, ut nulla prorsus, sicut fueramus in Palæstinæ monasteriis instituti, usque ad præstitutam jejunii horam refectionis regula servaretur, sed absque legitimis quartæ sextæque*

Source : BIU Cujas

feriis quocumque pergebamus, quotidiana ſtatio ſolveretur. Idem cap. 26. ejuſdem libri: *Itaque ut norunt in adventu fratrum indifferenter ſolvere quotidiana jejunia, ita diſcedentibus eis refectionem ob illos indultam continentia majore compenſant.* Idem collatione 2. capite 25. *Nam nonnumquam hora nona, ſoluta jam ſtatione jejunii, ſupervenientibus fratribus, neceſſe eſt eorum obtentu, aut adjici aliquid ad ſtatutam ſolitamque menſuram, aut certe humanitatem, quam jubemur omnibus exhibere, penitus abdicari.* Nec modo in gratiam ſupervenientum hoſpitum ſolvebatur jejunium; ſed etiam in refectione hoſpitum pulmentum, ideſt cibus coctus, addebatur; Caſſianus collatione 2. capite 21. *Si vultis experiri vim ſtatuti hujus, modum iſtum jugiter retinete, nullum extrinſecus coctionis pulmentum die dominico vel ſabbati, neque ſub aliqua advenientium fratrum occaſione ſumentes.* Idem collatione 8. capite 1. *Conſummatis quæ diei ſolemnitas exigebat, & eccleſiæ congregatione dimiſſa, reverſi ad cellam ſenis refecti primum lautiſſime ſumus: nam pro muria, quæ ſuperjecta olei gutta quotidianæ refectioni ſolebat apponi, modicum liquaminis miſcuit, & olei quiddam ſolito propenſius ſuperſudit,* &c. Idem collatione 15. capite 10. *Dum advenientibus viris ſanctis pulmentum lenticulæ, quod illi atheram nominant, præpararet, manus ejus in clibano, ut aſſolet, flamma ſupervolitante combuſta eſt.* Idem collatione 19. capite 6. *Ad hoc generale cunctorum pondus, ideſt communem parandi victus ſollicitudinem revertamur, quæ eo uſque menſuram, non dico illius antiquæ diſtrictionis excuſſit, ſed ne hac quidem noſtri temporis remiſſione cœpit eſſe contenta, in qua uno olei ſextario, itidemque lenticulæ modio advenientium uſibus præparato, totius annuæ refectionis explebantur officia.* In adventu beati Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis Angliæ finibus exulantis, in monaſterium ſancti Bertini apud Aretios, poſcente quopiam ut liceret fratribus pinguibus, ideſt carne veſci, quod forte carne carerent; ſubito fratribus ad piſcatum deſcendentibus flumen, piſcis exiliit de aqua; Alanus vit. beati Thomæ lib. 2. capite 5. *In eundo vero ait quidam: Domine, fatigatus es ex itinere, & venturi ſumus hodie ad eximiæ humanitatis viros, qui plurimum congratulabuntur tibi in Domino, quia illæſus evaſiſti: fac igitur caritatem eis, ut pro adventu tuo comedant hodie pinguia. Quarta, inquit Archiepiſcopus, feria, & opus nos hodie a talibus abſtinere. Et ſubintulit alter: Domine, forſitan non abundant piſcibus, & oportebit nos eis condeſcendere. Domini eſt, inquit Archiepiſcopus, id providere. Inter loquendum igitur, ad nutum Dei exiliens de aqua grandis piſcis, quem bremam vocant, projecit ſe cum impetu in gremium viri Dei.* Abeuntes hoſpites, qua ſuſcepti erant comitate, dimittebantur, & a nonnullis fratribus deducebantur: quare inter graviora cœnobiorum incommoda, frequentiam & concurſum hoſpitum, eorum ſuſceptionis & deductionis officium refert Caſſianus collatione 19. capite 6. *Ut illa prætermittam, quibus attonita anima, ac ſpiritalibus theoriis ſemper intenta, ſpecialius ingravatur, concurſus ſcilicet fratrum, ſuſceptionis quoque ac deductionis officia.* Hoſpitalitatis ſtudium valde commendatur in monaſteriis: ſed hoſpitalitati modus imponendus eſt pro viribus monaſterii, ne hoſpitalitatis nimio ſumptu monaſteria depauperentur; Gregorius lib. 2. indictione 11. epiſtola 3. ad Euſebium abbatem: *De hoſpitalitate*, inquit, *eſto ſollicitus, quantum potes, pauperibus largire, ita tamen ut ſerves quod Floriano reſtitui debeat, ideſt deducto prius ære alieno.* Monaſteria etiam ſuum habuere ptochotrophium juxta veſtibulum monaſterii, in quo advenientes pauperes ſuſcipiebantur. Eleemoſynæ modum non minui, immo ſi liceat augeri, præcipit Anſelmus abbas Beccenſis, poſtea Cantuarienſis Archiepiſcopus, lib. 3. epiſtola 26. *Conſtitutionem noſtram & veſtram de eleemoſyna pauperum nullo modo minui permittatis, ſed potius, ſi poteritis intelligere qualiter eam rationabiliter augere poſſitis, augete.* Ideo in ſingulis monaſteriis eleemoſynis pauperum diſtribuendis præpoſitus erat unus e monachis, qui dictus eſt eleemoſynarius; idem lib. 3. epiſtola 97.

Source : BIU Cujas

ſtola 97. *Ordinate itaque vos, domine prior, de eleemoſyna, non per ſervientes, qui plus quærunt quæ ſua ſunt, quam quæ Dei ſunt, ſed per monachum eleemoſynarium.* Eccleſiis etiam majoribus fuit ſuum ptochotrophium; inde pauperes in eccleſiæ porticu locat Joannes Moſchus limonar. capite 185. ὡς οὖν εἰσῆγεν αὐτὸν εἰς τὸν πόρτικα τῆς ἐκκλησίας, ἔδειξεν αὐτῷ τοὺς πτωχούς. *Cum ergo induxiſſet illum in eccleſiæ porticum, oſtendit ei pauperes.*

CAPUT XI.

Societas cum fratribus. Societas inter monaſteria & eccleſias.

QUAM utiles & omnium votis deſiderabiles eſſent monachi, ſatis conſtabit & hoc argumento, quod Reges, Principes, Optimates, Pontifices, Epiſcopi ſe eorum precibus commendarent, & ſocietatem ſuffragiorum & precum, quam vocant fraternitatem, ab his expeterent. Beatum Maurum, beati Benedicti patris vicarium in Gallia, abbatem & fundatorem Glannafolii monaſterii, adiit Theodobertus Rex Francorum, & ab eo petiit, ut in ſocietatem fratrum reciperetur; Fauſtus in vita beati Mauri apud Surium januar. 14. *Tunc Rex beatum Maurum petiit, ut fratres eum in ſuam recipere dignarentur ſocietatem, & nomen ejus inter ſua nomina ſcribere.* Hoc exemplo cluniacenſes in fratres & beneficiorum participes ſibi aſcivere Reges Francorum, Anglorum, Hiſpanorum, Hungarorum, etiam Reges Romanorum, & Imperatores ipſos; Petrus Cluniacenſis lib. 2. epiſtola 39. *Prioratus de caritate ſubditus monaſterio cluniacenſi, ſicut prædeceſſores noſtri, ac nos ipſi, Reges Francorum, Reges Anglorum, Reges Hiſpanorum, Reges Germanorum, ipſos Imperatores Romanorum, ac vicinos vobis Reges Hungarorum, confratres ac comparticipes omnium beneficiorum cluniacenſis congregationis fecimus*, &c. Adelæ Comitiſſæ Carnotenſi participium precum fratrum ſancti Joannis in valle offert Ivo Carnotenſis epiſtola 92. ad eam ſcripta: *Pro hoc enim a fratribus prædictæ eccleſiæ habebitis munus orationum, & a nobis fidele ſervitium.* Ludovicum Juniorem Regem Francorum in ciſtercienſium fraternitatem cooptavit Stephanus abbas Ciſtercienſis; teſtis Bernardus epiſtola 45. ex perſona Stephani abbatis: *Cæterum vos quonam conſilio eiſdem noſtris pro nobis orationibus, quas, ſi recolitis, olim tam humiliter requiſiſtis, modo tam acriter repugnatis?* A ciſtercienſibus jure fraternitatis quoque donatus Epiſcopus Pariſienſis, ut inſinuat abbas Ciſtercienſis eadem epiſtola, qua intercedit apud Regem pro Epiſcopo Pariſienſi: *Alioquin ſi non meremur exaudiri, ſed contemnimur, ex hoc jam noveritis, parvitatem noſtram, in quibus valuerit, non poſſe deeſſe eccleſiæ Dei, & miniſtro ejus venerabili, videlicet patri & amico noſtro Epiſcopo Pariſienſi, qui noſtram adverſus vos humilitatem interpellans, noſtras pro ſe ad Dominum Papam jure fraternitatis litteras requiſivit.* A Caſinenſibus jus fraternitatis impetravit Pandulfus Marſorum Epiſcopus; Leo Oſtienſis lib. 2. capite 99. *Sicque ſocietate ac benedictione fratrum percepta reverſus, ex eo tempore familiariſſimus monaſterii fuit.* Anno 1244. capitulo ciſtercienſium interfuit & beatus Ludovicus Rex Francorum, una cum matre Blancha, & ab eis ſuffragium precum expetiit; Matthæus Pariſienſis: *Imminente vero ſancti Michaelis feſtivitate, convenientibus, ut moris eſt, de diverſis regionibus abbatibus ordinis ciſtercienſis ad ſuum capitulum generale, venit illuc devotiſſime dominus Rex Francorum, precum ſuffragia ab omnibus ipſis monachis congregatis petiturus.* Anno Domini 1049. concilio Rhemenſi præfuit Leo IX. Pontifex, & ſoluto concilio proceſſit in capitulum fratrum ſancti Remigii, & ſocietatem pre-

Source : BIU Cujas

cum ab his petiit & accepit, ut legitur in gestis ipsius concilii. Laicis in societatem fratrum adscitis dabantur litteræ fraternitatis, & eo nomine præstabatur annua pensio monasterio, quæ fraternitas dicitur, quod nomine fraternitatis penderetur: & mittebantur nonnulli e fratribus ad exactitandas hujusmodi fraternitates, seu collectas; capite *ut privilegia, de privileg.* & fratrum nomina describebantur in martyrologio, idest tabulario monasterii, simul cum nominibus professorum, & pro his anniversarium celebrari solebat; tabulæ Guidonis de Noers in monasterii Reomaensis historia in Hugone III. abbate: *Audito autem ejus obitu, & comperto, nomen ejus in regula cum nominibus fratrum scribetur, & sicut de professis ipsius ecclesiæ fieri solet, de eodem prosequetur, & ulterius pro ejus anima & antecessorum suorum missa pro fidelibus Dei in perpetuum celebrabitur, & ejusdem & patris sui anniversarium non prætermittetur.* Hoc genus fraternitatis semel datæ, instaurari quoque moris fuit; Ordericus Vital. lib. 5. ad ann. 1074. *Tunc Hugo fraternitatem monachorum, quam olim in infantia acceperat, renovavit.* Eodem jure fraternitatis inter se usi sunt monachi, ut suffragiis precum invicem juvarentur, & qui universo orbi proderant, ii sibi invicem non deessent. Fulgentius, ex monacho Ruspensis Episcopus, ante episcopatum constructo monasterio, imposuit Felicem abbatem alterius monasterii, cui suffectus est unus e fratribus, Vitalis nomine, ea lege ut perpetuum fœdus esset inter illa monasteria, ut utriusque professi conversionis ordinem inter se servarent, & invicem, non ut hospites, sed ut fratres susciperent; auctor ejus vitæ apud Surium 14. januar. *Tali vero caritatis lege monasteria utraque præcipiebat uniri, ut quasi non fuissent locis divisa, sic essent unanimitate conjuncta: si quos autem novos monachos vel in isto, vel in illo monasterio Christus acquireret, tempus inter se conversionis ordinemque servarent; & si quandoque ad se videndos, jubentibus duntaxat prioribus, venirent, non ut hospites, sed quasi unus congregationis homines susciperentur.* Non dispar fuit societas spiritualium inter casinense & cluniacense cœnobia; Leo Ostiensis chronic. Casinens. lib. 3. capite 50. *His temporibus Hugo venerabilis, cluniacensis abbas, vir vitæ ac famæ celebris, ad patris Benedicti limina devotus advenit, quem venerabilis Desyderius, ut tantum decebat virum, magno cum honore suscipiens, & societatem cluniacensium fratrum nostræ congregationi conjungens inito fœdere, & nostræ apud illos, & illorum apud nos congregationis memoriam perpetuo habendam singulares illi viri decreverunt.* Multis quoque monasteriis & sæcularibus ecclesiis, Episcopis, Principibus & optimatibus viris fraternitas fuit cum monasterio Hirsaugiensi, quod est in Germania; Trithemius abbas in chronic. Hirsaugiens. ad annum 1191. *Multi quoque rectores una cum subditis sibi commissis, confraternitatem cum ipso & monachis Hirsaugiensibus perpetuam, pactis suffragiorum interpositis, laudabilem contraxerunt, diversis diversa post mortem subsidia orationum dantes & recipientes. Canonici quoque sæcularium ecclesiarum, simul & cathedralium, in diversis provinciis constituti, Principes quoque, nobiles, pontificesque & potentes multi in sæculo, audita conversatione sanctissima Willhelmi abbatis, & monachorum Hirsaugiensium, eorum se orationibus devotissime commendantes, orabant instantius in eorum suscipi confraternitatem,* &c. Inter monasterium sancti Galli apud Helvetios, & Augiense in Germania, & inter alia monasteria Germaniæ, frequentiores fuere fraternitates; de quibus Goldast. antiquit. Alemann. tom. 2. pag. 180. Inter Rhemensem & Trevirensem ecclesiam fuit quoque societas, & eo nomine se excusavit Hincmarus Rhemensis Episcopus, quod synodum convocasset de Episcopis utriusque provinciæ, apud Aimoinum lib. 5. capite 21. *Ne alicui forte videatur, inquit, incongrue ac præsumptuose me ac provinciæ nostræ venerabiles Coepiscopos facere, quoniam de altera provincia ordinationi, & causis hujus provinciæ nos immiscemus: sciat nos contra canones sacros non agere, quoniam Rhemensis & Trevirensis ecclesiæ in hac regione Belgica, cum sibi commis-*

sis

sis ecclesiis, sorores & comprovinciales habentur, sicut auctoritas ecclesiastica, & antiquissima demonstrat consuetudo: ac per hoc unanimi consensu & synodalia judicia, & quæ a sanctis patribus custodita sunt, debent concorditer custodire, hac privilegii conditione servata, ut qui prior de Rhemensi & Trevirensi Episcopo fuerit ordinatus, prior etiam habeatur. Hinc in testamento Remigii Rhemensis Episcopi apud Flodoardum Rhemensis historiæ lib. 1. capite 18. Rhemensis ecclesia dicitur soror Trevirensis ecclesiæ, propter fraternitatem quæ erat inter eas. *Et deinde ecclesia Rhemensis, adjuncta sibi sorore, ecclesia scilicet Trevirensi, iterum conveniat.*

CAPUT XII.

Monasteria loca pœnitentiæ. Detrusio in monasterium pœnæ causa. Episcopi & presbyteri depositi traditi monasterio solatii causa.

AD hoc etiam prosunt monasteria, quod sint loca pœnitentiæ, & vivorum quasi purgatoria, peccatorum ergastula; Hieronym. ad Damasum: *Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ fine disterminat.* Idem ad Augustin. *Ego in parvo tuguriolo cum monachis, idest compeccatoribus meis, de magnis statuere non audeo.* Augustin. de vera & falsa pœnitentia capite 15. *In omnibus dolens, aut sæculum derelinquat, aut saltem illa, &c.* Bernard. epist. 49. *Degentes in monasteriis, ad quæ nos nostra peccata compulerunt.* Ideo clerici depositi, pœnæ causa detrudi solebant in monasterium; conc. Tolet. IV. can. 44. *Clerici qui in quacumque seditione arma volentes sumpserint, aut sumpserunt, reperti, amisso ordinis sui gradu in monasterium pœnitentiæ tradantur;* can. *clerici*, 23. qu. 8. concil. Agathens. can. 50. *Si Episcopus, presbyter aut Diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsaverit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore depositus, in monasterium detrudatur, & ibi quamdiu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat;* can. *si episcopus*, 50. dist. conc. Aurelian. III. can. 7. *Si quis clericus adulterasse, aut confessus, aut convictus fuerit, depositus ab officio, communione concessa, in monasterio toto vitæ suæ tempore detrudatur;* can. *si quis clericus*, 81. dist. conc. Tarraconens. anno Domini 516. can. 1. *Si quis hæc a nobis statuta contempserit, si clericus est, loci sui dignitate privetur: si vero religiosus, vel monachus, in cella monasterii reclusus, pœnitentiæ lamentis incumbat, ubi singulari afflictione panis & aquæ victum ex abbatis ordinatione percipiat;* conc. Cabillonens. II. can. 40. *Unde statuimus ut gradu amisso, agendæ pœnitentiæ gratia, in monasterium aut in canoniam regularem mittantur.* Quem canonem ex concil. Moguntino perperam laudat Gratian. in can. *dictum est*, 81. dist. Hac pœna damnatus Riculfus presbyter in concilio Turonensi; Gregor. Turon. lib. 5. cap. 49. *Cum consilio comprovincialium eum in monasterium removeri præcipio.* Hoc genus pœnitentiæ a Romanis Pontificibus indici moris fuit; Gelasius ad Rufinum Episcopum: *Hoc tamen sollicitudinis tuæ sit, ut locum ei pœnitentiæ constituas, & in aliquo eum monasterio retrudas, laica tantummodo sibi communione concessa;* can. ult. 55. dist. Sic Episcopus non residens a Gregorio I. reclusus in monasterium, lib. 5. epist. 23. can. *pervenit*, 7. qu. 1. Et Contumeliosus Regensis Episcopus, ob adulterium submotus episcopatu, a Joanne II. P. relegatus in monasterium; ex ipsius epist. ad Cæsarium Arelatensem tom. 1. conc. Galliæ: *Sed te ordinante in monasterio dirigatur, ut ibi delictorum memor, in pœnitentia lacrymas effundere non omittat.* Et Stephanus II. consultus de pres-

Source : BIU Cujas

bytero, qui non rite baptizavit, depositum ab ordine, sub districta pœnitentia mittendum in monasterium respondit; responsorum can. 13. 14. tom. 2. conc. Galliæ. Hac pœna in hæreticos resipiscentes usi Syricius & Anastasius; Anast. in Syricio: *Ut si quis conversus de Manichæis rediret ad ecclesiam, nullatenus communicaretur, nisi tantum relegatione monasterii diebus vitæ suæ teneretur obnoxius.* Idem in Anastasio: *Multos Cataphrygas in urbe invenit, quos exilio in monasteriis relegavit.* Anno Domini 1121. Gregorius cognomine Burdinus, pseudo-Pontifex, a Sutrinis Calliſto II. traditus, in Canense monasterium detrusus est; Orderic. Vital. lib. 11. ad ann. 1120. Sigon. lib. 2. histor. Bononiens. Clericos conscios nefariæ cædis Thomæ Cantuariensis Episcopi depositos, in districto claustro monachorum vel canonicorum regularium, si fieri posset, recludi jussit Alexander III. vindex sceleris acerrimus; cap. *sicut dignum*, in fin. *de homicid.* Clericos sodomiæ vitio fœdatos, pœnitentiæ causa in monasterium detrudendos censuit idem Pontifex; cap. *clerici, de excess. prælat.* Ait Pontifex, si fieri posset, quia monachi ea ætate ægre ferebant clericos criminosos in monasteria tanquam in insulam relegari, vixque damnatos in monasterium admittebant. Ex quo ob repugnantiam monachorum hæc pœna in usu esse desiit. Hanc usu desuetam agnoscit Platina in Christophoro: *In monasteria tanquam in insulas clerici male de ecclesia Dei meriti tum relegabantur.* Clerici lapsi pœnæ causa cum rebus suis in monasterium relegabantur, ne locis quibus dati erant, onerosi essent; Gregor. lib. 1. epist. 42. can. *de lapsis*, 16. qu. 6. Aliquando etiam Episcopi vel clerici depositi, solatii & alimoniæ causa monasterio tradebantur. Hac de causa Theugaudus Trevirensis Episcopus olim cum Gunterio Colonienſi Episcopo a Nicolao I. depositus, ab Adriano II. in monasterio B. Andreæ, in urbe a Gregorio I. constructo, mansionem accepit; Jo. Diaconus vit. Gregorii lib. 4. cap. 94. *Alio quoque tempore Thetgaudus quondam Trevirensi Episcopus, qui cum Guntario Agripinæ Coloniæ Episcopo, a reverendæ memoriæ Nicolao fuerat sacerdotali privatus officio, liberalitate Adriani Pontificis in eodem monasterio mansionem suscepit.* Etiam reges hac pœna usi sunt in Episcopos & clericos ob crimen perduellionis, ut Guntranus Rex Francorum in Salonium Ebredunensem, & Sagittarium Vapinensem Episcopos; Gregor. Turon. lib. 5. capite 21. *His auditis Rex commotus valde, tam equos, quam pueros, vel quæcumque habere potuerant, abstulit, ipsosque in monasteriis a se longiori accessu dimotis, in quibus pœnitentiam agerent, includi præcepit*, &c. Meroveus Chilperici filius, ob incestum connubium Brunichildis, a patre tonsurari jussus, posteaque presbyter ordinatus, relegatus in monasterium, disciplinæ obtentu; Gregor. Turon. lib. 5. cap. 14. *Post hæc Merovethus cum a patre in custodia retineretur, tonsuratus est, mutataque veste, qua clericis uti mos est, presbyter ordinatur, & ad monasterium Cenomannicum, quod vocatur Anisola, dirigitur, ut ibi sacerdotali erudiretur regula.*

CAPUT XIII.

Mulieres recluſæ in monasterium pœnitentiæ causa. μετάνοια.

NON modo viris, sed & mulieribus monasteria sunt loca pœnitentiæ, & ad restituendos muliebres mores aptissima, sublata peccandi potestate. A Justiniano sublatum lupanar, & institutum monasterium mulierum pœnitentium, quod vocavit μετάνοιαν; Procop. de ædific. Justinian. lib. 1. capite 9. διὸ καὶ μετάνοιαν τοῦτο δὴ τῶν γυναικῶν τὸ διαπτήριον ὀνομάζουσι. *Cui rei consentaneo nomine pœnitentia dicitur, hoc mulierum domilium.* Ab eodem in mona-

monaſterium damnatæ mulieres adulteræ; nov. 134. capite 10. auth. *ſed hodie*, C. *ad leg. Jul. de adulter.* In Gallia meretriculæ Pariſienſes, verbo prædicationis a Volcone presbytero ad meliorem frugem demutatæ, aliæ tonſo capillo in monaſterium pœnitentium recluſæ, aliæ collata dote a civibus & ſcholaribus Pariſienſibus nuptum elocatæ; auctor. appendic. Ottonis Friſingenſ. cap. 47. *Meretricum autem ſectam, quæ infami commercio vitam ſuam probroſe proſtituerant, omnimodis in ea regione depoſuit, eaſque verbo prædicationis converſas, plures truncatis crinibus habitu religionis induit profeſſione perpetuæ caſtitatis: alias autem, quæ continere non præſumebant, caſum ex fragilitate timentes, data eis in dotem non modica pecunia, legitimo connubio reformavit, ad quod efficiendum Pariſienſes ſcholares ducentas quinquaginta libras erogaverunt argenti, burgenſes quoque mille & amplius.* Paulo poſt B. Ludovicus mulieribus pœnitentibus Lutetiæ monaſterium poſuit, quod filiarum Dei dictum eſt; Willelmus Nangius de geſt. ejus: *Præterea miſerandarum mulierum, quæ propter victus penuriam erant publice expoſitæ ad lupanar, vel ad exponendum paratæ, quæ tantum panem & aquam ab ipſo petebant, ut ſic a peccato caverent, in domo filiarum Dei Pariſiis magnam multitudinem congregavit, ac eiſdem pro ſuſtentatione annuatim quatuor centum libras Pariſiis aſſignavit.* Hoc monaſterium a Ludovico XII. dote auctum & ampliatum, refert Guaguinus. In Hiſpania etiam fuere monaſteria feminarum pœnitentium; de quibus meminit conc. Tolet. IV. can. 55. in fin. *Ac pœnitentibus feminis, quæ ſanctimonialem habitum induerunt.* Harum inſtitutum probavit concil. Trident. ſeſſ. 25. *de regular.* cap. 18.

CAPUT XIV.

Militiæ munus Regi præſtatur ab abbatibus.

LICET lacrymæ ſint arma & munimenta clericorum & monachorum, & eorum precibus ſalva ſint regna & imperialia: tamen rebus afflictis abbates & monachi militare etiam obſequium regibus non denegarunt; & quidem ne per ſe militent vetitum, ſed per vaſſallos, ideſt milites, qui ab eis feuda tenebant, facile id permiſſum; ſynod. Sueſſionenſ. habita anno Chr. 744. *Abbates legitimi hoſtem non faciant, niſi tantum homines eorum tranſmittant.* Ne abbates hoſtem faciant, ideſt per ſe pergant in expeditionem, vetatur: ſed hoc unum conceditur, ut militare ſervitium præſtent per ſuos homines, ideſt per vaſſallos ſeu clientes ſuos. Sic hominibus ſuis bello & ſumptu fatigatis per biennium, vacationem a bello depoſcit Lupus abbas Ferrar. epiſt. 25. ad Ludovic. abbat. *Homines noſtri toto hoc fere biennio, aut nobiſcum, aut ſoli generalis expeditionis difficultatibus fatigati, cenſu rei familiaris in hujuſmodi ſervitio effuſo, onere paupertatis gravantur. Subveniat itaque illis veſtra inſignis clementia, &c.* Et idem propter inhabilitatem ſe excuſat a militia epiſt. 78. ad Pardulum Laudunenſem. Epiſc. *Quæſo ut nunc & quotieſcumque poſſibilitatem dominus largitus fuerit, tutum veſtra interceſſione reddere curetis: ego, ut noſtis, hoſtem ferire ac vitare non didici, nec vero cætera pedeſtris ac equeſtris militiæ officia exequi.* Per vicarium expeditione functus eſt abbas S. Galli; Ratpert. de caſib. monaſt. S. Galli cap. 9. *Harmotus vero præcipiente Grimaldo omnes labores & itinera, ſive ad curtem, ſive in expeditionem, & ad omnes alias neceſſitates, vice illius ſtrenue complevit.* Idem fuit munus Epiſcoporum etiam militarem operam cum ſuis Principi præſtare. Hinc querela adverſus Epiſcopos Galliæ, quod vocati ad ſynodum Romanam deſuiſſent, obtentu expeditionis Normannicæ; Nicolaus I. epiſt. 27. ad Ludovic. & Carolum Reges: *Reprehenſibile valde conſtat eſſe, quod*

Source : BIU Cujas

ſubintuliſti dicendo, majorem partem omnium Epiſcoporum die noctuque cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare, ob idque Epiſcopi impediantur venire, cum militum Chriſti ſit, Chriſto ſervire; militum vero ſæculi, ſæculo; can. *roprehenſibile*, 23. qu. 8. Epiſcopos Gallos & Germanos ad bellum armatos procedere cum audiret Petrus Damiani, rem execratus, epiſtolam ſcripſit ad Firminum Epiſcopum, quæ eſt 9. lib. 4. In prælio Bovinenſi captus memoratur Philippus Belvacenſis Epiſcopus: hunc clava, non gladio uſum, ne ſanguinem funderet, refert Guill. Brito, Philippid. lib. 11.

Sic pleroſque alios clava ſternebat eadem,
Militibus ſuper hoc titulum palmamque reſignans,
Accuſaretur operam ne forte ſacerdos
Geſſiſſe illicitam, cui numquam talibus inter
Eſſe licet, ne cæde manus oculoſque profanet.

ASCE-

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER NONUS.

CAPUT PRIMUM.

Cellæ, monasteria. Horum variæ appellationes, cœnobia, φρονπτήρια, mandræ, ἡσυχαστήρια, ἀσκητήρια. Lauræ quid distent a monasteriis. μοναί, casæ Dei. Monasterium vox communis habitaculis monachorum, & canonicum regularium.

MOnachi dum singuli in eremo habitarunt, eorum mansiones dictæ sunt cellæ vel cellulæ; Hieronymus ad Rusticum: *Quamdiu in patria tua es, habeto cellulam pro paradiso.* Rufinus de vit. patrum lib. 1. capite 22. *Alius est locus in deserto interiori, quem locum pro multitudine dispersarum in eremo cellularum, Cellia nominaverunt;* unde nomen a cellis servorum. Olim enim cellæ dictæ mansiunculæ servorum: seorsim singulis servis erant cellæ, uno conclavi contentæ, ne fugæ locus esset; Severus de tranquillitate cap. 8. *Cui jam dudum divitiæ esse debuerant, duo vicarii, cella laxior.* Columell. de re rustic. lib. 1. capite 6. *Optime solutis servis, cellæ meridiem æquinoctialem spectantes.* Et hoc apertius docuit Joannes Chrysostomus in primam ad Timoth. homil. 16. ἔχει ἕκαστος τῶν οἰκετῶν οἴκημα τὸ νενομοθετημένον, καὶ οὐκ ἐπεμβαίνει τῷ τοῦ πλησίον, οὐδὲ λυμαίνεται τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πλείονος. *Habet quilibet servus constitutum habitaculum, nec proximi intrat domicilium, neque majoris substantiæ*

Source : BIU Cujas

appetitu corrumpitur. Ex quo vero monachi in eremo, vel extra eremum coiere in congregationes & collegia, sub potestate unius abbatis vel præpositi, eorum habitacula dicta sunt monasteria, a solitudine, quæ nomen dedit & monachis; Hieronymus adversus Rufinum lib. 3. *Inde contendi Ægyptum, lustravi monasteria Nitriæ*. Idem de scriptor. eccles. capite 11. *Et habitacula eorum dicens monasteria*. Severus Sulpitius dialog. 1. de virtutibus monach. orient. *Haud longe ab eremo contigua Nilo multa sunt monasteria: habitant uno loco plerumque centeni, quibus summum jus est sub abbatis imperio vivere*. Eadem cœnobia vulgo dicta sunt, a societate communis vitæ; Justinianus novell. 5. capite 3. ὅσοις εἰς πλῆθος ἡ ἄσκησίς ἐστιν, ἐν τοῖς καλουμένοις κοινοβίοις εἶναι βουλομεθα. *Aliis quibuscumque inter plebem conversatio est, in iis quæ vocantur cœnobia, idest communi vita esse volumus*. Palladius historiæ lausiacæ capite . . . εἴσελθε εἰς κοινόβιον πλειόνων ἀδελφῶν. *Ingredere cœnobium, ubi sunt plures fratres*. Theophylactus in Marcum capite 4. εἰ μέν εἰσι παρθένοι καὶ ἐρημικοὶ. ἄλλαι μιγάδες, καὶ ἐν κοινοβίῳ. *Hi vero sunt virgines & solitarii: alii qui in cœnobiis & congregationibus vivunt*. Cassianus collatione 18. capite 5. *Unde consequens fuit, ut ex communione consortii cœnobitæ, cellæque ac diversoria eorum cœnobia vocarentur*. Eisdem alia varia pro dignitate fuere nomina. Passim enim φρονπτήρια dicta a cura & sollicitudine rerum divinarum; Evagrius lib. 1. capite 13. de Symeone Stylite: ἐν μὲν τῷ πρώτῳ φρονπτηρίῳ, ἔνθα τὰ θεῖα κατηχήθη, ἔτη ἐννέα. *Nam in monasterio, in quo primum divinas vivendi præceptiones didicit, annos vixit novem*. Nicephorus Callist. lib. 17. capite 4. σωλῶ γὰρ Ζωσιμᾶ καπὶ τὸ φρονπτήριον ὁμιλῶν. *Et cum Zozima in phrontisterio erat*. Fuit & aliud genus monasterii, cui nomen μάνδρα, idest ovile: forte quod monachi ibi essent sub cura pastoris, velut oves; Evagrius loco proxime laudato de Simeone Stylite: ἐν δὲ αὖ τῇ καλουμένῃ μάνδρᾳ ἕπτα πεσσαράκονπα. *In mandra autem, sic enim vocatur, quadraginta septem*. Theodorus Anagnost. eclog. 1. Δανιὴλ ὁ θαυμάσιος ἐκ τῆς Σημεῶνος μάνδρας ἐλθὼν, τῷ σύλῳ ἐπέβη, τῷ ἐν τῷ ἀνάπλῳ. Vel forte quod mandra hujusmodi esset locus maceria circumseptus, sicut ovile; Dorotheus doctrina 23. μάνδρα λέγεται τόπος περιπεφραγμένος· ἔνθα συνάγει ὁ ποιμὴν τὰ πρόβατα. *Mandra dicitur locus circumseptus: huc congregat pastor oves*. Forte & erat locus sub dio sine tecto, sicut ovile. Eadem ἡσυχαστήρια dicta ab otio, quiete, silentio: inde ἡσυχασταί; novell. Justin. 5. ἀσκητήρια ab exercitatione perpetua orationis vel laboris manuum: inde ἀσκηταὶ passim. Fuit & aliud genus monasteriorum, quibus a Græcis inditum nomen λαῦρα, *laura*; Evagrius lib. 1. capite 21. ὥστε κὴ Ὠαγῆ δείμασθαι φρονπτήρια, καὶ τὰς καλουμένας λαύρας. *Nam sancta ædificavit monasteria, & loca illa quæ lauras vocant*. Novell. Nicephori Phocæ apud Balsamonem, synodus Constantinopolitana I. & II. can. 1. κελεύει κὴ τὰς καλουμένας λάβρας ἐν ἐρήμοις. Joannes Climac. scala 4. καὶ αἰτησάμενος τὸν τῆς λαύρας ἡγούμενον. *Et petens a lauræ præfecto*. Paulus Diaconus lib. 24. *Similiter & lauræ eremi opinatissimæ sancti Caritonis, & sancti Sabæ, & reliqua monasteria, & ecclesiæ desertæ factæ sunt*. Inde laurarum coloni λαυρῆται dicti; Joannes Moschus limonar. capite 4. ὅτι μετὰ τὸ διωχθῆναι τοὺς νέους λαυρήτας, ἐκ τῆς νέας λαύρας. *Post fugati sunt juniores monachi ex nova laura*. Ita interpretatur Suidas: λαύρα ἡ στενὴ κατοικία τῶν μοναχῶν. *Laura angusta monachorum domus*. Laura hoc distabant a monasteriis, quod monasteria erant constructa continentibus ædificiis; laura erant cellulæ monachorum sejunctæ & sparsæ per eremum, sub uno superiore positæ. Alia significatione λαῦρα Græci vicos vocitabant; Suidas: λαῦρα διρόδως στενωπός, ἄμφοδος· ῥύμη δὲ ἧς οἱ λαοὶ ῥέουσι. *Publica angusta via, bivium, vicus, per quem populi fluunt*. Arnobius adversus gent. lib. 3. *Possumus, si videtur, summatim aliquid & de laribus dicere, quos arbitratur vulgus vicorum atque itinerum deos esse, ex eo quod Græci vicos cognominant lauras*. σαμίων λαῦρα Atheneo lib. 12.

erat

Source : BIU Cujas

erat angiportus, in quo habitabant mulieres cibariorum magistræ. Aliis laura erant latrinæ, fimeta; Aristophanes in pac. τοὺς τε κοπιῶνας, καὶ τὰς λαύρας, *latrinas & fimeta*. Et ibi Scoliast. Monasteria etiam simpliciter dicta μοναί; Gregorius Nazianzenus carmine 15. μονὴ δὲ μοι σαύταγμα πρὸς σοτηρίαν· *Monasterium est quæ soli saluti studet cohors*. Inde μοναστάι; Idem Nazianzenus eodem carmine: ἔστ' μοναστῆς, ὃς Θεῷ ζῇ καὶ νόμῳ; *Quid monachus est, qui vivit & legi & Deo?* Idemque oratione 21. μοναστάι καὶ μιγάδες. *Monachi, & cœnobitæ*, & μοναζοντες; Cassianus collatione 18. capite 5. *Monachi sive monazontes singularis ac solitariæ vitæ districtione nominati sunt*. Monasteria etiam Græci vocant ἐγκλείστρας, *claustra*, quæ est pars monasterii; synodus VI. in Trullo capite 41. ex parte totum scilicet significantes. Latinis casæ Dei appellatione intelliguntur monasteria; Joachim Vadian. de monaster. German. lib. 2. apud Goldast. tom. 3. rerum Alemannicarum: *Ut ab hac die ipsa casa Dei, vel congregatio, quæ ibidem adest, vel deserviunt ipsam, rem superius nominatam habeant, teneant, & possideant*. Monasterium est nomen commune monachis & canonicis regularibus; concilium Arelatense VI. can. 8. *Non amplius suscipiantur in monasterio monachorum aut clericorum, seu etiam puellarum, quam quot se regere de bonis ecclesiæ absque penuria possint*. Cap. 1. *de institut.* capitul. addit. 3. capite 76. *Ut canonici clerici, qui in civitatibus vel in monasteriis degunt*. Synodus Suessionensis act. 1. capite 1. quam Jacobus Sirmondus edidit inter capitula Caroli Calvi: *Ut missi nostri per civitates & singula monasteria, tam canonicorum, quam monachorum, sive sanctimonialium*, &c. Idem signat cap. *intelleximus, de ætate, qualit. & ordin. præfic.* Hinc ecclesiæ Episcopales, quæ erant penes canonicos regulares, dici placuit monasteria Episcopalia; Marianus Scotus in chronic. ad ann. 1081. *Moguntia civitas ex parte majore, & monasterium Episcopale, aliaque tria monasteria igne consumpta sunt*. Vel monasteria principalia; Sic vocat Dodechinus in appendice Mariani ad annum 1137. *Monasterium principale in Moguntia cum aliqua parte civitatis combustum est*.

CAPUT II.

Monasteria non debent construi sine auctoritate Episcopi: etiam desideratur auctoritas pontificia & regia.

MONASTERIA primum in eremo assurgere cœperunt nullis legibus, sola pietate & studio fundatorum, sine Episcoporum arbitrio. Ubi vero monachi ex eremo migrarunt, & passim in civitatibus & vicis constructa sunt monasteria, quia plerumque monachi propria præsumptione excitabant monasteria, unde sæpius oriebatur scandalum & confusio: huic rei modus impositus est, ne monasteria usquam construerentur sine consensu & auctoritate Episcopi; synodus Chalcedonensis can. 4. ἔδοξεν μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν, μηδὲ συνιστᾶν μοναστήριον, ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμῃ τοῦ τῆς πόλεως Ἐπισκόπου. *Placuit neminem usquam ædificare, nec construere monasterium, aut oratorii domum, sine conscientia ipsius civitatis Episcopi*. Can. *quidam*, 18. qu. 2. Ne quis monasterium ædificet, priusquam Episcopus crucem fixerit, statuit synodus Carthaginensis can. 86. synodus Constantinopolitana I. & II. can. 1. Nicæna II. can. 17. novell. Justinian. 67. capite 1. & novell. 131. cap. 7. Eadem fuit sententia synodi Agathensis canon. 27. & 58. can. *de monachis*, can. *cellulas*, 18. qu. 2. Et quia primis sæculis plerumque idem erat fundator & primus abbas monasterii, & abbas antequam discipulus, ut ait Cassianus de institutione cœnobiorum lib. 2. cap. 3. simul statutum est, ne monasterium ædificaretur, nec liceret fun-

Source : BIU Cujas

datori se ipsum ἡγούμενον, vel pro se alium constituere, præter sententiam Episcopi; d. can. 1. synodi Constantinopolitanæ I. & II. Hodie in erectione ecclesiæ conventualis vel monasterii, præter consensum Episcopi, desideratur auctoritas Romani Pontificis; cap. unic. in fin. *de religios. domibus* in 6. cap. unic. *de excess. prælat.* eodem, & ex decreto congregationis Cardinalium ad concilium Tridentinum sessione 25. *de regular.* capite 3. Et quia nova collegia coire non possunt sine auctoritate Principis, L. *collegia*, *ff. de collegiis*, Guido Papa qu. 106. legibus Francicis, ne ecclesiæ vel monasteria ædificarentur absque auctoritate Principis, vetitum fuit; formul. Marculf. lib. 2. cap. 1. Monasterium condidit beatus Walericus consensu Ambianensis Antistitis, & Clotharii Regis; in vita sancti Walerici apud Surium 1. aprilis: *Porro Clotharius Rex ex consensu Ambianensis Antistitis, ita ut petierant* (Walericus & Waldolenus) *locum eis secretum largitus est, remotiori ab hominum consuetudine, vitæ & monastico instituto bene opportunum, quem antiquitus Lenconaum dicere consueverant.* Duo monasteria, Stabulense & Malmundarium in proprio solo construxit, & adjacentibus prædiis dotatum, beato Remaclo ad instituendam ibi congregationem monachorum sub firma adstipulatione & regii sigilli impressione contradidit, ut refert Stephanus Leodiensis in vita sancti Modoaldi Trevirensis apud Surium 12. maii. Monasterium casæ-Dei in Arvernis fundavit Robertus ejusdem primus abbas assensu & consilio Renconis Arvernensis Episcopi, Henrici I. Francorum Regis, & Leonis IX. Romani Pontificis; in vita ejusdem Roberti apud Surium 24. aprilis: *Habita super hoc cum fratribus suis deliberatione, assensu etiam & consilio Arvernensis Episcopi bonæ memoriæ Renconis, cœpit monasterium ædificare cum summa omnium gratulatione, juxta loculum, in quo prius habitaverat, & prospere consummavit. Eo tempore Francis imperabat Henricus, sedem apostolicam Leo IX. tenebat. Papam igitur supradictus Episcopus adiit, vir sanctus Regem Francorum: utrique super novi loci stabilitate auctoritatis robur, & congrua privilegia petituri*, &c.

CAPUT III.

Ne monasteria construantur sine dote idonea. Doti ecclesiarum & monasteriorum consultum.

IN Ægypto & oriente monasteriorum non alia fere dos fuit, quam census pauperum, idest industria & labor manuum monachorum, quo se ipsos sustentabant, necnon supervenientibus hospitibus & pauperibus sufficiebant. Labente vero sæculo monachis a labore manuum cessantibus, ne monasteria egestate deficerent, utraque lege, civili & canonica, sancitum est, ne quis ædificaret monasterium sine consensu Episcopi, & dote idonea: idest priusquam, qui ædificaturus est monasterium, dotem congruam constituerit ad luminaria & sarta tecta, & alimoniam monachorum; novell. 67. & synodi Constantinopolitanæ I. & II. can. 1. can. *nemo*, *de consecrat.* distinct. 1. can. *placuit*, 1. qu. 2. cap. *cum sicut*, *de consecrat. eccles. vel altar.* Immo, ut dos tuta esset a vi & manu fundatoris vel heredum, sancitum est, ne monasterium prius ædificaretur, quam donatio fundatoris referretur ἐν τῷ βρεβείῳ, idest in libello seu chartula, & deponeretur, perpetuæ memoriæ causa, ἐν τοῖς ἐπισκοπικοῖς ἀρχείοις, *in episcopalibus archivis*, d. can. 1. synodi Constantinopolitanæ. Item eodem concilio statutum est, ne dos semel data & tradita, esset in potestate fundatoris; sed ejus ordinatio & administratio esset penes Episcopum; concilium Toletanum IV. can. 32. can. *noverint*, 10. qu. 1. Et hæc fuit lex communis ecclesiis, ne consecrentur priusquam Episco-

Source : BIU Cujas

Episcopus dotem ecclesiæ, & obsequium ipsius, idest professionem subjectionis, per donationem, idest traditionem chartulæ, confirmatum accipiat Episcopus; d. can. *placuit*. Ac ne dos ecclesiæ vel monasterii ab ipso Episcopo minuatur, episcopus vetatur aliquid a monasterio exigere, oblationis vel eulogiæ nomine, præter conditiones quæ impositæ sunt in die dedicationis; can. *Eleutherius*, & sequent. 18. qu. 2. Gregorius lib. 12. epist. 20.

CAPUT IV.

Jura patroni seu fundatoris monasterii.

QUAMVIS dos ecclesiæ vel monasterii semel data & tradita, non esset in potestate fundatoris, ei tamen non defuere sua jura, a lege vel consuetudine, vel ex pacto initio fundationis debita. Primum, fundatoribus monasteriorum debetur suffragium precum a monachis. Monasterium construxit Colmannus Episcopus Scotus in Hibernia, in loco cui nomen Mageo, & partem soli emit a domino, ea lege, inquit Beda lib. 4. historiæ Anglicanæ capite 4. *ut pro ipso etiam, qui eis locum commodaret, consistentes ibi monachi Domino preces offerrent*. Nec modo pro fundatoribus, verum etiam pro benefactoribus monasteriorum missæ & orationes fiunt, veluti pro monachis professis; Ordericus Vital. lib. 3. ad ann. Domini 1063. de Willelmo de Ros abbate Fiscanensi: *nomen ejus pro multis beneficiis, quæ Uticensibus contulit, in rotulo generali scriptum est, & pro ipso missas & orationes & eleemosynas, sicut pro monacho professo, prorsus agi statutum est*. Patronus quidem non habet jus eligendi abbatis vel præpositi in conventuali vel collegiata ecclesia; cap. *sacrosancta*, cap. *Massana*, *de elect.* Nec electioni prælati faciendæ, sed jam factæ, patroni desideratur assensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, idest ex lege fundationis, vel consuetudine, vel privilegio, aut prærogativa dignitatis; cap. *nobis*, *de jur. patronat.* Sic in monasterio Augustodunensi, quod a Brunichilde Regina, & Syagrio Episcopo exædificatum est, jus eligendi abbatis datum Regi simul cum monachis, ex privilegio Gregorii I. lib. 11. epistola 10. can. *hinc est etiam*, 16. qu. 1. Fundatori quoque ecclesiæ vel monasterii honor processus, idest solemnis occursus, debetur; d. cap. *nobis*. Et ita Theobaldus Comes Campaniæ & Carnutum, monachis sancti Petri Carnotensis indixit, ut sibi proxime adfuturo occurrerent cum processione; Fulbert. epist. 21. ad Abbonem abbatem Floriacensem: *Die proxima*, inquit, *Comes Theobaldus redit, se in monasterium recipi cum processione præmandat. Monachi respondent, se libenter hoc agere, si præsumptorem illum non adduxerit secum*. Item status ecclesiæ vel monasterii non potest mutari sine consensu patroni; cap. *suggestum*, *de jure patronat.* cap. *pervenit*, *de censib.* cap. *dilecta*, *de excess. prælat.* can. *monasterium*, 16. qu. 7. Panormit. in cap. *cum accessissent*, *de constitut.* Joan. Saresber. epist. 126. *Non assentiente, nedum reluctante fundatore, status ecclesiæ mutari non potest aut subjici*.

Source : BIU Cujas

CAPUT V.

Episcopi fere singuli habuere suum monasterium. Zelus Episcoporum in construendis monasteriis. Romanorum Pontificum, Regum & privatorum in eadem re zelus laudatur.

EPISCOPI omnes fere suum habuere monasterium intra septa episcopii, suos monachos testes conversationis. Tantum erat studium Episcoporum erga monachos, ut ipsimet gauderent haberi pro monachis, vel probari monachis. Basilius ex monacho Episcopus factus, memor & amans veteris propositi, non alios habuit contubernales, quam monachos, τὴν Δ'σεβείας ἀσκήσας: quod cum iniquius ferrent clerici, eos redarguit epist. 63. Suum monasterium, suos monachos habuit Gregor. Nyssenus, & in itinere ipso, cum concilii causa Hierosolymam proficisceretur, in curru publico, quo usus est, clericos & monachos una psallentes sibi adjunxit; testis ipse, vel alius quisquis est, epist. de adeuntibus Hierosolymam: τὸ γὰρ ὄχημα ἡμῖν ἀντὶ ἐκκλησίας καὶ μοναστηρίου ἦν, διὰ πάσης τῆς ὁδοῦ συμψαλλόντων πάντων καὶ συννηστευόντων τῷ κυρίῳ. *Vehiculum enim nobis pro ecclesia & monasterio erat, omnibus per totam viam simul psallentibus & jejunantibus Domino.* Suum monasterium quoque habuit Theodoritus Cyrensis Episcopus, & in Ephesina synodo per injuriam episcopatu depositus, Anatolium patricium rogavit per epist. quæ est 119. ut eo intercessore apud Augustum ei saltem liceret habitare in suo monasterio, οἰκῆσαι γὰρ μὲ κελευσήτω τὸ ἡμέτερον μοναστήριον. Suum monasterium habuisse Domnum Apameensem Episcopum insinuat ipse Theodorit. epist. 87. ad ipsum: ἐδεξάμην δὲ ἀδελφίαν, καί τοι παραγενομένων ἔναγχος πρὸς ἡμᾶς τῶν τε θεοσεβεστάτων μοναζόντων τῆς ὑμετέρας μονῆς, καὶ τὸ θεοσεβεστάτου Ἡλίου πρεσβυτέρου. *Ego vero nullas litteras prorsus accepi, tametsi nuper ad nos venerint religiosissimi monachi monasterii vestri, & religiosissimus Helias presbyter.* Suum monasterium statim posuit Augustinus Episcopus ordinatus, in domo Aurelii Episcopi; testis ipse sermon. 49. de divers. *Volui habere in ista domo Episcopi mecum monasterium clericorum.* Ex quo pseudo-Augustinus serm. 21. ad fratres in eremo: *Ad hanc vineam vos elegi, ad hanc Dei hereditatem vos convocavi, licet favoratus a sancto Episcopo Valerio, qui de bonis episcopatus, ut monasterium in eremo ædificarem, mihi multa donavit*, &c. Romanum ipsum Pontificem alios in ministerio cubiculi, quam clericos vel monachos electos habere non licuit; Gregor. lib. 4. epist. 44. ex synodo Romana: *De qua re præsenti decreto constituo, ut quidam ex clericis, vel etiam ex monachis electi, ministerio cubiculi pontificalis obsequantur, ut is qui in loco regiminis est, tales habeat testes, qui vitam ejus in secreta conversatione videant, qui ex visione sedula exemplum profectus sumant;* can. *cum pastoris*, 2. qu. 7. Quantus fuerit zelus Episcoporum in construendis & ordinandis monasteriis, satis prædicant antiquiora & insigniora monasteria orbis Christiani, quæ ipsos patronos & fundatores colunt. Idem satis prædicant leges, quibus nimio Episcoporum zelo pro fundatione monasteriorum non parcentium rebus ecclesiæ, modus imponendus fuit; hinc synodus Constantinopolit. I. & II. can. 2. districte cavit, non licere Episcopo monasterium ædificare, ἐπὶ καταλύσῃ τῆς ἐπισκοπῆς ἰδίας, *in eversionem proprii episcopatus.* Ne pro fundatione monasterii ultra quinquagesimam rerum ecclesiæ partem impendatur ab Episcopo, vetuit synod. Tolet. IX. can. 5. *Quisquis itaque Episcoporum in parochia sua monasterium construere forte voluerit, & hoc ex rebus ecclesiæ, cui præsidet, ditare decreverit, non amplius ibidem quam quinquagesimam partem dare debebit, ut hac tempe-*

Source : BIU Cujas

temperamenti æquitate servata, & cui tribuit, competens subsidium conferat, & cui tollit, damna gravia non infligat; can. *bonæ rei*, 12. qu. 2. Inter tot Pontifices & Episcopos, quos hic percensere fas non est, unus mihi celebrandus est Gregorius I. qui ex proprio patrimonio septem monasteria construxit, & singula prædiis & possessionibus luculentis dotavit, unum Romæ, sex in Sicilia; teste Joanne Diacono ejus vit. lib. 1. cap. 5. & 6. Inter laicos quot & quantorum Regum, & maxime nostrorum, æterna laus erit, qui infinita propemodum monasteria construxerunt, dotarunt, quæ etiam sua sepultura & cinerum depositio illustrari voluerint. Nec hac laude carent etiam privati, qui in fundatione monasteriorum regios revera animos ostenderunt, quos cedris Libani comparat Augustinus in psalm. 103. concione 3. explanans illud: *Cedri Libani, quas plantavit, illic passeres nidificabunt. Cedri Libani*, inquit, *nobiles & divites excelsi hujus sæculi, quoniam cum timore audiunt: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: attendunt res suas, villas suas, & omnes superfluas copias, quibus videntur excelsi, & præbent illas servis Dei: dant agros, dant hortos, ædificant ecclesias, monasteria, colligunt passeres, ut in cedris Libani nidificent.* Nec inter mulieres tacenda hoc loco Paula, quæ una erit pro multis, quæ e rebus suis quatuor monasteria ædificavit & sustentavit, unum virorum, quatuor sacrarum virginum; teste Hieronymo ad Eustochium de ipsius obitu.

CAPUT VI.

Situs monasteriorum in montibus & insulis qualis eligendus, ex regulis Joannis Chrysostomi & Benedicti. Insana ædificia monachis prohibentur.

IN extruendis monasteriis maxime habita est situs ratio a patribus. Primum, quæ fuere in Ægypto & Syria monasteria, posita sunt in eremo, in locis squalidis & incultis, ut assueta asperitate cæli & soli, & vestis & victus asperitas tolerabilior fieret. Inde ubi Basilius & alii Episcopi ex eremo monachos evocarunt, ne mutatione mitioris cæli emollescerent, monasteria posita sunt extra urbes & oppida in montibus; Athanas. in vit. Antonii: ὡ οὖν ἐν τοῖς ὄρεσι τὰ μοναστήρια ὡς σκηναὶ πεπληρωμέναι θείων χόρων ψαλμώδων. *Monasteria ergo in montibus tanquam tabernacula fuerunt divinis choris plena psallentium.* Joannes Chrysostomus in Joannem homil. 78. al. 77. τί οὖν οἱ μοναχοί φησι, καὶ οἱ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων κατειλιφότες; *Quid monachi montium cacumina habitantes?* Idem ad Antiochen. orat. 6. ἀναβήθι πρὸς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, κὴ κατάμαθε τοὺς ἐκεῖ μοναχούς. *Ad montium vertices ascende, considera illic morantes monachos.* Idem ad Antiochen. orat. 17. & adversus vituper vit. monastic. lib. 2. In Athomonte duo & viginti sunt monasteria Græcorum monachorum ordinis D. Basilii, qui Turcarum Despotæ ex vinetis & oliveris pensitant sex millia obolorum Turcicorum. Mons hic a Christianis dicitur ἅγιον ὄρος, *mons sanctus*, a Rutemis *sunata hora*. Inde crescente multitudine monachorum, monasteria pene implevere insulas; Ambros. hexamer. lib. 3. capite 5. *Quid enumerem insulas, quas velut monilia plerumque prætexit, in quibus ii, qui se abdicant intemperantiæ sæcularis illecebris, fido continentiæ proposito, eligunt mundum latere, & vitæ hujus declinare dubios anfractus?* Hieronymus ad Julianum: *Extruis monasteria, & multus a te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentatur.* Augustinus contra Faustum lib. 3. cap. 8. *In insulam relegatus est, quod sua sponte quotidie servi Dei faciunt, se a turbulento strepitu populorum removere cupientes.* Cassian. in præfat. collat. 18. *Ea namque collationes istæ summorum patrum disputa-*

Source : BIU Cujas

tione contexta sunt, & ita in omnibus temperata, ut utrique professioni, qua non solum Occiduas regiones, verum etiam insulas maximis fratrum catervis fecistis florere, conveniant. In Capraria & Gorgonia, & aliis insulis, quæ sunt in ora maris Italici, fuere celeberrima monasteria; de quibus Rutilius Numat. itiner. lib. 1.

Processu pelagi jam se Capraria tollit,
Squalet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt.

De his Augustin. epist. 81. auctor vit. S. Aigulfi abbatis Lerynensis apud Surium 2. sept. In eisdem monachos ante 18. annum recipi vetat Gregorius I. ob asperitatem cæli, lib. 1. epist. 58. can. *quia autem*, 20. qu. 1. E Capratiæ insulæ monasterio fratres aliquot comites expeditionis secum deduxit Macezil legatus Theodosii, in Gildonem comitem Africæ perduellem, quorum precibus incruentam victoriam reportavit; Paulus Diac. lib. 13. In insula Lerynensi, quæ objacet oræ Narbonensi, celeberrimum fuit cœnobium, fundatore beato Honorato; de quo Sidon. in eucharistico ad Faustum:

- - - - Quantos illa insula plana
Miserit in cælum montes.

De odem Hilar. Arelat. serm. de vit. & mort. S. Honorati, Gregor. lib. 9. epist. 8. indict. 4. Nec procul ab eo absuere insularum Stoechadum monasteria, a Minervio, Joviniano, Leontio, & Theodoro instituta; ut tradit Cassian. in præfat. collat. 18. De utrisque Ennodius in vita Epiphanii: *Tolosa*, inquit, *regrediens singula sanctarum habitationum loca visitavit, medianas insulas Stoechades, Lerum, ipsamque nutricem summorum montium planam Lirinum.* Aspera montium & insularum electa sunt a monachis, ut homines mundo demortui, omne vitæ solatium viderentur rejicere, & unum Deum in votis habere. Eodem fere consilio, quo Plato locum pestilentem elegit, ut ibi doceret, quo discipuli nihil amarent præter sapientiam; ut ait Hieronym. adverf. Jovinian. lib. 2. Fragilitati humanæ tamen consulens Chrysost. monasteria in locis salubribus collocari suadet lib. 6. de sacerdot. cap. 6. ὁ μὲν γὰρ μοναχὸς καὶ τῆς σωματικῆς δεῖται παιδείας προσδεῖται, καὶ τόπων πρὸς τὴν διαγωγὴν ἐπιτηδείων, ἵνα μήτε ἄγαν ἀπωκισμένοι τῶν ἀνθρώπων ὦσιν ὁμιλίας, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐρημίας ἔχωσιν ἡσυχίαν, ἔτι δὲ καὶ τῆς ἀέρος μὴ ἀμοιρῶσι κράσεως τῶν ὡρῶν. *Sic & hic monachus eo amplius bona indiget corporis habitudine, & convenientia item rerum locorumque ad vitam illam commodorum, ut ii loci neque ita multum ab hominum conspectu remoti solitudinis, tamen otium quietemque habeant, neque iidem optima anni atque aeris temperie careant.* Item monasteria construenda sunt in loco idoneo, & omnibus necessariis instructo, puta aqua, molendino, horto, pistrino, & aliis, ne fratribus sit necessitas vagandi; Regul. Benedict. cap. 66. *Monasterium autem, si possit fieri, ita debet constrvi, ut omnia necessaria, ideſt aqua, molendinum, hortus, pistrinum, vel artes diversæ intra monasterium exerceantur, ut non sit necessitas monachis vagandi foris, quia omnino non expedit animabus eorum.* Ædificia autem monasteriorum debent esse humilia, & colonorum humilitati convenientia. Theonem monachum, ut Elizæi tenuitatem ac frugalitatem, nihil ultra cœnaculum ac lucernam requirens, imitetur, nec magnis substructionibus velut alter Pharao intabescat, ipsisque monachos addicens & conficiens, veram operationem evertat, hortatur Isidor. Pelus. lib. 1. cap. 498. Insanas substructiones monasteriorum vehementer arguit Petrus Cluniacensibus lib. 1. epist. 28. *Post de cura pauperum ad culmina transfertur ædificiorum, ecclesias ædificat, urbes mœnibus*

Source : BIU Cujas

ribus ambit, flumina pontibus obnubit, & se solum destruens universa construit. Fratrum prædicatorum & minorum insana ædificia censorio stylo deprædicat Petrus de Vineis lib. 1. epist. 57. *Ipsi vero prædicatores & minores, immo nostri prælati potius & majores, qui a domiciliis & tuguriis susceperunt domos regias, & palatia subnixa altis columnis, & officinis distincta variis erexerunt, quorum impensæ deberent in usus pauperum erogari.*

CAPUT VII.

Officina & partes monasteriorum, oratorium, claustrum capitulum.

EXPLORATO veterum monasteriorum situ, quænam esset structura, quænam partes & officinæ eorumdem, hoc loco investigare opportunum erit, & perspiciendæ disciplinæ monasticæ aptissimum. Certa fuit forma & typus monasteriorum, & ad proprium vivendi genus composita: habentibus omnia communia fuere officinæ communes, ut oratorium, refectorium, dormitorium, valetudinarium, seu infirmaria, & alia, de quibus singulis dicendum est. Certam formam ædificiorum non continet regula Benedicti patris: certa forma tamen eum usum inde constat, quod a quodam fideli viro rogatus, ut in ejus prædio juxta Terracinam urbem monasterium construeret, missis discipulis suis, euntibus spopondit dicens: Ite, & die illo ego venio, & ostendo vobis, in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionem hospitum, vel quæque sunt necessaria, ædificare debeatis. Nocte vero, qua promissus illucescebat dies, servo Dei, quem illic patrem constituerat, atque ejus præposito, vir domini in somnis apparuit, & loca singula, ubi quid ædificare debuissent, subtiliter designavit; Gregor. dialog. lib. 2. cap. 22. Et ubi de reformando ordine canonicorum regularium & monachorum cogitatum est, primum de restituendis officinis monasteriorum, sine quibus vita communis transigi non potest, consultatum est; concil. Moguntin. can. 20. Aquisgranens. can. 117. Quia monasteria construuntur, ut fratres ibi congregati Deum colant precibus & vigiliis, præcipua & primaria cujusque monasterii pars est oratorium. Monachi ecclesiam non habuere, sed oratorium, εὐκτήριον; Pallad. histor. lausiac. capite 20. ubi Pachomius abbas, inquit, Deo revelante agnovit Macarium apud se diu latentem, καὶ ἐξάγει αὐτὸν ἔξω, καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὸν, εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον, ἐνθα ἀνεκείπω αὐτῶν τὸ θυσιαστήριον. *Et eum foras educit, deducens in domum oratorii, ubi est ara.* Cassian. de instit. cœnobitar. lib. 3. cap. 7. *Is vero qui in tertia, sexta, vel nona, priusquam psalmus cœptus finiatur, ad orationem non occurrerit, ulterius oratorium introire non audet.* Rufin. de vit. patr. lib. 1. capite 5. *Exceptis monasteriis, in quibus per singula orationum domus sunt.* Augustin. epist. 109. ad sanctimoniales quasdam: *In oratorio nemo aliquid agat, nisi ad quod est factum, unde & nomen accepit orationibus instare horis & temporibus constitutis.* Sic vocat reg. Benedict. cap. 52. *Oratorium hoc sit quod dicitur, nec ibi quicquam aliud geratur, aut condatur;* can. *oratorium*, 42. distinct. Præter officia sacra in oratorio fiebat professio religiosorum; eadem regul. cap. 58. *Suscipiendus autem, in oratorio coram omnibus promittat de stabilitate sua.* In oratorio silentium servatur; dicta regul. cap. 52. cap. *cum ad monasterium, de stat. monach.* Etiam foris revertentes fratres ad oratorium accedere solebant, orandi causa; Gregor. lib. 9. indict. 4. epist. 38. *Qui mox ut ad monasterium sunt reversi, atque ad oratorii limen venerunt*, &c. Oratorio proximum erat claustrum: hic est locus quatuor partibus seu lateribus membrisve divisus, quibus continentur variæ

Source : BIU Cujas

officinæ monachorum; Petrus Blesens. sermon. 25. *Inde est*, inquit, *quod in claustris conventuum quatuor loca cum propriis deputantur officiis. In latere claustri occidentalis est scholaris subjectio: in eo quod contingit ecclesiam, lectio moralis: in ipsa ecclesia lectio spiritualis: ad orientem in capitulo correctio materialis. In parte orientali erat cella scholarium, idest novitiorum.* Cellam novitiorum vocat regula Benedicti cap. 58. *Postea autem sit in cella novitiorum, ubi meditetur & manducet & dormiat.* Et infra: *Si adhuc steterit, tunc ducatur in suprædictam cellam novitiorum.* Apud Ægyptios cella novitiorum per annum probationis erat haud procul a vestibulo monasterii, juxta cellam peregrinorum & hospitum; Cassian. de instit. cœnobitar. lib. 4. cap. 7. *Cum igitur quis susceptus, & hac perseverantia, quam diximus, comprobatus, ac depositis propriis vestimentis, habitu monasteriali fuerit accinctus, non statim congregationi fratrum commisceri permittitur, sed deputatur seniori, qui seorsim haud longe a vestibulo monasterii commanens habet curam peregrinorum & advenientium deputatam.* In latere claustri, quod ecclesiam contingit, erat cella, in qua fratres, functi sacris officiis, lectioni sacrorum librorum dabant operam; Epitome Ludovic. Imper. in regulam Benedicti: *Certis iterum horis lectioni pleniter vacent, &, si fieri potest, in uno claustro sedeant.* Syn. Meld. can. 53. *Atque in claustris horis congruis degant, & sub custodia canonica lectionibus & cæteris divinæ institutionis insistant officiis.* Concordia S. Dunstani cap. 5. *Tertia vero peracta, & missa subsequente celebrata, uti regula præcipit, sedentes in claustro vacent lectioni.* In orientali parte claustri erat capitulum: id nomen loco, ubi disciplina & correctio fratrum fiebat. Inde haud dubito, quod priusquam in conventu fratrum tractaretur de emendatione morum & disciplina, legebatur regula Benedicti patris; capitular. Aquisgran. can. 69. & seq. aut certe capitulum regulæ. In monasterio S. Galli apud Helvetios, propter frigiditatem cæli, capitulum habebatur in pyrali seu stuba conventuali; ut jam observatum est ex Ekkeardo de casib. monast. S. Galli cap. 3. & 16. Pyrale est stuba, hypocaustum; Anonymus scriptor vitæ sancti Ottonis Babenbergensis Episcopi lib. 2. capite 14. apud Canisium tom. 2. antiq. lect. *Stuba vel pyrale vocant*, Galli *estuve*. Claustrum est locus proprius monachorum; conc. Moguntin. cap. 9. *Et ut simul manducent & dormiant, & in suo claustro maneant.* Idem in clericis regularibus Eugenius II. & Leo IV. in can. *necessaria*, 12. qu. 1. *Necessaria etenim res exigit, ut juxta ecclesiam claustra constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis vacent.* Ita propria sedes monachorum erat claustrum, ut extraneis sive laicis, sive clericis, non liceret ingredi claustrum sine cuculla, & duce uno e fratribus; Ekkeard. de casib. monast. S. Galli cap. 1. *Locum autem nostrum sibi præ omnibus habitum, subinde adiit*, (Salomon capellanus Ludovici Pii) *claustrumque ille, quia potens erat, absque duce, & quod magnæ confusionis tunc erat, cum lineis vestibus diutim introiit.* Et infra: *Pelliceum, ait ille, tuum, si volueris, tibi optime repretiabor: nam duas cucullas ab abbate habeo, quarum unam tibi, ut claustrum decentius nobiscum in ea introeas, induendam trado.* Et infra: *Sed nos in fraternitatem interdum & laicos recepimus, quibus tamen in laico habitu nequaquam*, inquit, *in claustro abutimur.* Et infra: *Abstinuit tandem absque aliquo patrum, ut moris est, præduce claustrum introire: nimis tamen insolens semper erat & est, præter consuetudinem monachici nostri habitus, quemquam introire intima nostra, maxime noctibus.* Inde severiorum querela, secreta monasteriorum patere laicis, etiam mulieribus; Ordericus Vitalis lib. 12. ad ann. 1120. *Dormitorium & crontochium & reliqua cœnobitarum abdita, quæ hactenus laicos latuerunt, nunc viris & mulieribus, non solum honestis, sed etiam scurris ac meretricibus patuerunt.* Claustrum locatur juxta ecclesiam: ad hoc enim maxime positum, ut procedentibus de ecclesia solemnis processio fieret per claustrum ex more solemni, cujus elegans vestigium extat apud Petrum Damiani opusc. 14. *Claustrum*

Source : BIU Cujas

strum quoque juxta ecclesiam construi hac intentione censuimus, ut si quem adhuc inclita monasterialis ordinis consuetudo delectat, habeat ubi in præcipuis festivitatibus solemniter ex more procedat. Denique claustram ita est pars notabilis monasterii, ut plerumque accipiatur pro ipso monasterio; synod. VI. in Trull. can. 41. ἐν τῷ ἐγκλείστρᾳ, *in monasterio.* In claustro silentium certis horis servatur; d. cap. *cum ad monasterium.*

CAPUT VIII.

Aliæ officinæ monasteriorum: Refectorium, dormitorium, cellarium, coquina, vestiarium. Cellerarii, camerarii officium.

PROPTER communem vitam monachorum institutæ sunt variæ officinæ communes, aliæ majores, aliæ minores. Majores sunt, refectorium & dormitorium. Monachis omnia communia habentibus unum est refectorium & dormitorium; conc. Mogumtin. can. 9. *Et ut simul manducent & dormiant.* Aquisgranens. ann. Chr. 817. can. 117. *Sint etiam interius dormitoria, refectoria, cellaria, & cæteræ habitationes usibus fratrum in una societate viventium necessariæ.* Idem can. 123. *Ut omnes in dormitorio, nisi quem infirmitas aut senectus id facere prohibuerit, dormiant.* In refectorio quotidie una reficiantur, nisi forte quem necessitas abesse compulerit: & hoc non sine licentia magistri fiat; Turon. III. can. 23. *Ut in claustris habitantes simul omnes in uno dormitorio dormiant, simulque in uno refectorio reficiantur, quo facilius possint ad horas canonicas celebrandas occurrere,* &c. Meldens. can. 53. *Ut canonici in civitate, vel monasteriis, sicut constitutum est, in dormitorio dormiant, & in refectorio comedant.* Eugenius II. in can. *necessaria,* 12. qu. 2. *Omnibus unum sit refectorium, ac dormitorium, seu cæteræ officinæ ad usus clericorum necessariæ.* Refectorium est locus, in quo fratres in commune reficiebantur. Tricorium quibusdam, a forma ædificii, quod tribus exedris seu sinibus esset distinctum; Ordericus Vitalis lib. 3. ad ann. 1066. *Matildis vero Regina pretiosam insulam dedit & cappam ad Dei servitium, & centum libras Rodomensium ad agendum tricorium.* Apertius idem lib. 6. *Tunc Mathildis Regina orationis gratia Uticum venit, seque cum filia sua Constantia precibus fratrum commendavit, eisque datis sumptibus lavideum tricorium, ubi una reficerent, construi præcepit.* Dormitorium est locus ubi fratres simul cubabant; regul. Benedict. capite 22. *Si potest fieri, omnes in uno loco dormiant.* Et ideo dormitorium conclave dicitur, quia una clavi claudebatur; conc. Tolet. IV. can. 23. *Omnes in uno conclavi atrii commaneant;* can. *omnis ætas,* 12. qu. 1. Non unum tamen erat dormitorium: seniorum peculiare erat dormitorium, & hoc est, si quid conjectura assequi valeo, quod crontochium appellat Ordericus loco proxime laudato: *Dormitorium & crontochium,* quasi gerontochium, idest dormitorium seniorum. Unum & commune est dormitorium omnibus: singuli cubabant in lectulis ordine dispositis in eodem conclavi, nec licebat singulis aut binis habere cellas, in quibus cubarent: sed locus quietis erat schola communis; conc. Turon. II. can. 15. *Nec liceat monachis cellulas habere communes, ubi aut bini maneant, aut singulares reponi possint. Sed schola labore communi construatur, ubi omnes jaceant, aut abbate, aut præposito gubernante.* Quanta esset cura pudoris tuendi, & malæ suspicionis vitandæ, intelliges ex his duobus, quod fratres omnes simul cubabant in uno conclavi singulis lectulis, una cum abbate & præposito; Thomas Cantipratensis lib. 1. capite 10. de vita Geutæ abbatissæ Vallis-Floridæ: *Lectus ei in dormitorio communis, refectorium in conventu.* Et quod per noctem candela vel lucerna jugis ardebat in

Source : BIU Cujas

dormitorio; regula Benedicti capite 22. Erat & aliud dormitorium fratrum extraneorum juxta oratorium; capitulare Aquisgranens. can. 58. *Ut dormitorium juxta oratorium constituatur, ubi supervenientes monachi dormiant.* Quod optima ratione institutum, ne fratres monachis extraneis supervenientibus commiscerentur. Cellarium est cella communis, in qua custodiæ causa reponuntur victualia & necessaria in sumptum fratrum; concilium Aquisgranense loco modo laudato: *Dormitoria, refectoria, cellaria*, Græcis, ἀποθήκη; Basilius sermon. de institutione monachorum: ἀποθήκη δὲ τοῖς πᾶσίν ἐστι μία. *Apotheca vero omnibus sit una.* Cellarium est cella, ubi reponuntur esculenta & poculenta; Donat. in Adelphis: *Cella & cellarium a reponendis celandisque rebus esculentis & poculentis dicitur.* Quid distet cellarium a penu, Servius in primum Æneid. *Inter penum & cellarium hoc interest, quod cellarium est paucorum dierum, penus vero temporis longi.* Alias cellaria sunt tabernæ, in quibus pretiosæ merces reponuntur; Hieronymus in cap. 27. Ezechiel. *Et prætoriola sive cellaria, in quibus merces pretiosissimæ reponuntur.* Inde cellerarius est qui præpositus est cellario, & necessaria ministrat fratribus; cujus officium & dotes depingit regula Benedicti capite 31. concil. Aquisgranens. canone 140. vita Bernardi lib. 1. capite 6. *Cum vero ante instantem hiemem Gerardus frater ejus, cellerarius domus, apud eum durius quereretur, ad necessaria domus & fratrum multa deesse.* Ejusdem est custodire pecunias monasterii; Cæsarius de miraculis lib. 2. capite 35. *Usurarius quidam cuidam ordinis nostri cellerario quandam pecuniæ suæ summam commisit reservandam, quam ille signatam in loco tuto juxta pecuniam monasterii reposuit.* Idem lib. 4. capite 71. *Abbati rem per ordinem retulit, qui misso cellerario pecuniam ibidem recepit.* Idem erat munus cellariorum apud veteres; Columella lib. 11. capite 1. *Ut cibus & potio sine fraude a cellariis præbeatur.* Idem lib. 12. capite 3. *Promis quoque & cellariis aliquid attendentibus, aut metuentibus intervenire.* Cellarius eligendus erat unus e fratribus, non ex laicis; Thomas Cantipratensis lib. 1. capite 16. *Nullum de his, qui religiosi non erant, ministrare in aliquo officio obedientiæ, ut est cellarium, vel rerum procuratio permitteb at.* Et quia in cellerario requiritur peritia, eum sine causa deponi vetat capitulare Aquisgranens. can. 56. *Ut præpositus, decanus, cellerarius, de eorum ministerio, nisi causa utilitatis aut necessitatis, non removeantur.* Cellerarii officium erat ministrare necessaria fratribus: inde ne obmurmuretur cellaritæ a fratribus, si quidquam e petitis neget, monet Dorotheus doctrin.... ἆρα ἤτησα τὸν κελλαρίτην πρᾶγμα, καὶ οὐκ ἔδωκέ μοι, καὶ ἐγόγγυσα κατ' αὐτοῦ. *An si quid petii a cellarita, & ipse mihi negavit, murmuravi adversus ipsum:* Cellario contermina est coquina: id nomen loco, ubi cibus in esum fratrum coquitur. Coquinam per vices & hebdomadas exercebant fratres: unde cujus erant vices, hebdomadarius dicebatur; regula Benedicti capite 35. *Fratres sic sibi invicem serviant, ut nullus excusetur a coquinæ officio.* Regino 2. chronic. ad annum 746. de Carlomanno monacho Casinensi incognito: *Accidit autem, ut juxta quod mos est, ad coquinæ officium hebdomadarius deputaretur.* Bernardus in vita Malachiæ: *Ipse in ordine vicis suæ coquinæ ministerio inserviebat, ipse fratribus, cum recumberent, ministrabat.* Cæsarius de miraculis lib. 1. capite 35. *Cum esset tempore quodam hebdomadarius coquinæ, & sabbato secundum consuetudinem lavaret pedes monachorum.* Apud Ægyptios cellarii nec coquinæ cura non erat hebdomadaria, sed perpetuum munus unius e fratribus; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 4. capite 22. *Cæterum apud Ægyptios, quibus maxima cura est operis, non est hebdomadarum mutua vicissitudo, ne sub occasione hujus officii omnes ab operis canone impediantur: sed uni probatissimo fratrum cellarii vel coquinæ cura committitur, qui perpetuo, donec vires ejus, vel ætas admittit, jugiter opus istud exerceat.* Cellario etiam adjungitur vestiarium: is est locus, in quo deponuntur vestes in usus monachorum; regula Benedicti capite 58. *Illa autem vesti-*

Source : BIU Cujas

veſtimenta, quibus exutus eſt, reponantur in veſtiario conſervanda. Auguſtinus epiſtola 109. ad monachas quaſdam: *Et ſicut paſcimini ex uno cellario, ſic induamini ex uno veſtiario.* Auctor ſermonis ad fratres in eremo ſermone 22. *Centum & quinquaginta veſtimenta cum calciamentis vobis delectis fratribus deportari præcepi, ut tempore frigoris, quantum neceſſe fuerit, unuſquiſque recipiat, reponentes ea, & cuſtodientes in communi veſtiario cum omni diligentia & caritate.* Apud Ægyptios vicaria, ideſt nova pro veteribus, vel nitida & munda pro ſordidis, fratribus miniſtrabat præpoſitus cujuſque decaniæ; Caſſianus de inſtitutione cœnobitarum libro 4. capite 10. *Nec laneis indumentis utuntur, ſed lineis tantum, & ne ipſis quidem duplicibus, quibus vicaria præpoſitus unuſquiſque ſuæ decaniæ ſubminiſtrat, cum illa quibus veſtiti ſunt ſorduiſſe conſpexerit.* Apud noſtros veſtem & alia neceſſaria miniſtrat unus e fratribus, qui dicitur camerarius; Ekkeardus de caſibus monaſterii ſancti Galli capite 5. apud Goldaſtum: *Ego quidem, quia corium meum ad calceos camerarius hoc anno non dedit, nuſquam fugiam.* Innocentius III. epiſtolar. lib. 1. epiſtola 46. *camerarius ſiquidem omnia debet recipere, & etiam ei convenit reſignari quicquid ad manus devenerit aliorum: ipſe vero quod cuique opus erit, juxta facultates domus provide diſpenſabit; mancias & alia, quæ fuerint neceſſario danda, intus & foris cum conſilio archipresbyteri ſine murmure tribuet: quo abſente recipiet hoſpites, & iis hilariter miniſtrabit.*

CAPUT IX.

Aliæ officinæ monaſteriorum: Valetudinarium ſeu infirmarium. Infirmarii officium. Auditorium ſeu locutorium, lavatorium ſeu balneum, cella hoſpitum. Hoſpitalarius. Cellarium ſeu cuſtodia, armarium, ideſt bibliotheca.

BENE valentibus unum & commune eſt refectorium & dormitorium: ægris propria eſt manſio, ubi curantur, quæ dicitur infirmaria; regula Benedicti capite 36. *Fratribus infirmis ſit cella ſuper ſe deputata, & ſervitor timens Deum ac diligens, ac ſollicitus.* Concilium Aquiſgranenſe can. 142. *Debet tamen a prælato manſio infirmorum & ſenum intra clauſtra canonicorum fieri.* Thomas Cantipratenſis lib. 1. capite 7. *Cum cucullam ſancti habitus exuiſſet, fragor tantus auditus eſt, ut ſubito domus infirmorum corruiſſe, ab his, qui jacebant in dormitorio, putaretur.* Idem capite 10. ejuſdem libri: *Si hora prandii feſſa itinere a foris adveniſſet, conventum intrabat, & ſocias moniales ad infirmariam mittebat.* Idem lib. 2. capite 1. *Hic uſque ad præcedentem diem mortis ſuæ per ſex dies occultaſſe conventum ſuum, cum acuta febre ſecutus, in infirmarium deportatus eſt.* Dororheus doctrina 4. ἀπὸ τῦ νοσοκομίου ἕως τῆς ἐκκλησίας περιπάντων. *Ab infirmaria ad eccleſiam circumcurſans.* Eadem eſt, ni fallor, quæ domus quietis; Ekkeardus Junior de caſibus monaſterii ſancti Galli capite 16. *Sed pro hoſpitii tui commodis ſatagere portanarium volo, teque, quia forte laſſus es, dies aliquos, ut poſt expeditior ſis, in domo quietis pauſare.* Apud veteres ſervis languentibus fuit locus, in quo curabantur, qui valetudinarium dicebatur; Columella de re ruſtica lib. 11. capite 1. *Sive alter languidior eſt, in valetudinarium confeſtim deducat.* Idem lib. 12. capite 5. *Etſi compererit vel ſimulantem languorem, ſine cunctatione in valetudinarium deducat:* Et infra: *Valetudinaria quoque vel ſi vacent ab imbecillis, identidem aperire, & immunditiis liberare, & cum res exigerit, bene ordinata & ornata, & ſalubria languentibus præbeantur.* Quintilianus de orator. *Nec unum de populo Canuti, aut Aride, Furnio & Toravio,*

Source : BIU Cujas

quique alios in eodem valetudinario, hæc ossa & hanc maciem probant. Seneca de ira lib. 1. capite 16. *Si intrassem valetudinarium exercitatus & sciens, aut domum divitis, non idem imperassem omnibus per diversa ægrotantibus.* Quia silentium in claustro, refectorio, & dormitorio servatur, erat locus ubi locutio admittebatur cum extraneis & hospitibus : auditorium vocabant ; Ekkeardus loco modo laudato : *Abbas autem post laudes egressus in auditorio eum salutat.* Alii locutorium ; Thomas Cantipratens. lib. 2. capite 53. *Observans ergo die quadam fenestram locutorii, summo mane quendam leviter pulsantem audivit.* Olim & in ædibus privatorum erat locus, in quo cum extraneis confabulatio seu colloquium fiebat ; Hieronymus in epistolam ad Ephesios capite 2. λαλητήριον, idest *collocutorium.* Erant & aliæ officinæ communes, lavatorium & scriptorium ; Ekkeardus de casibus monasterii sancti Galli capite 10. *Veniunt in pyrale, & in eo lavatorium, necnon & proximum pyrali scriptorium.* Pyrali seu stubæ conjungitur lavatorium : usus enim balnei infirmis permittebatur ; regula Benedicti capite 36. *Balnearum usus infirmis, quoties expedit, offeratur.* Capitulare Aquisgranens. canone 7. *Ut balnearum usus in arbitrio prioris consistat.* Scriptorium erat locus, in quo juniores fratres dabant operam conscribendis libris, ex quo pervenit magna copia librorum in cœnobiis monachorum, necnon honesta ratio curandæ pecuniæ in sumptum monachorum. Quia in monasteriis erat maximus cultus hospitalitatis, erat & propria mansio, in qua recipiebantur & exhibebantur supervenientes hospites, ne fratrum secessus turbaretur : cellam hospitum vocat regula Benedicti capite 58. *Et sit in cella hospitum paucis diebus.* Apud Ægyptios hic locus erat seorsim ab habitaculis fratrum, haud procul a vestibulo monasterii ; Cassianus de institutione cœnobitarum lib. 4. capite 7. *Sed deputatur seniori, qui seorsum haud longe a vestibulo monasterii commanens, habet curam peregrinorum & advenientium deputatam.* Et qui præpositus erat cellæ hospitum, dicebatur magister hospitum vel hospitalarius ; Cæsarius de miraculis lib. 7. capite 39. *Quia non solum verbis & aspectu, immo etiam odore famæ ejus, multi ædificabantur, magister hospitum creatus est.* Hospitalarii electio pertinebat ad abbatem de consilio seniorum ; Dorotheus doctrina 11. ὅτε ἤμην ἐν τῷ κοινοβίῳ, ἐποίησέ με ὁ ἀββᾶς ξενοδοχὸν μετὰ γνώμην τῶν γερόντων. *Cum essem in cœnobio, fecit me abbas xenodochum de consilio seniorum.* In cœnobiis erat & locus seu custodia, in qua delinquentes emendationis causa recludebantur : pulsatorium vocat concil. Vernens. quod ann. 755. habitum est, can. 6. *Et si tales feminæ velatæ ad præsens ibidem congregatæ inveniuntur, quæ regulariter vivere non velint, nec ad hoc dignæ sint, ut cum illis aliis habitent, Episcopus vel abbatissa prævideant locum aptum, ubi separatim cum custodia in pulsatorio habitare debeant.* Cellam vocat synod. Turon. II. can. 20. *Retrudantur in cellam, ibique mense integro panem cum aqua manducent.* Cellarium Anastasius in vita Stephani IV. in fin. *Sergius vero in monasterium Clivi Scauri deportatus, & postmodum in cellarium Lateranense deductus, illicque usque ad transitum prænominati Pontificis extitit.* In monasteriis etiam fuere insignes bibliothecæ, studio monachorum, religionem & litteras æquo fere studio amplectentium. Vivariense monasterium construxit, & librorum copia adornavit Cassiodorus, de quibus suum judicium reliquit libro divinarum institutionum. Triplicem bibliothecam habuit monasterium Viennense, quam Claudianum fratrem Mamerci Episcopi Viennensis, tum monachum, totam hausisse refert Sidonius lib. 4. epist. 11.

Hoc dat cespite membra Claudianus.
Triplex bibliotheca quo magistro
Romana, Attica, Christiana fulsit,
Quam totam monachus virente in ævo
Secreta bibit institutione.

Suam

Source : BIU Cujas

Suam bibliothecam habuit monasterium S. Martini Turon. quam ab Alcuino abbate collectam credimus; Armarium S. Martini vocat Lupus Ferrarienſis epiſt. 16. *Impendio ſupplicamus, ut commentarios Boetii in topica Ciceronis, quos in chartatio codice, ſive, ut emendatius aliis dicendum videtur, chartinatio, Amalricus in armario ſancti Martini habet obtentos ab eo, per hunc, quem ob hoc direximus, nuncium dirigatis.* Suum armarium, ideſt bibliothecam, habuit & cœnobium ſancti Galli apud Helvetios; de quo Ekkeardus Junior de caſibus monaſterii ſancti Galli capite 10. *Itur in armarium, ſed & in auguſtum ſancti Galli theſaurarium.* Sic vocabant ea ætate bibliothecas eccleſiarum vel monaſteriorum. Nec barbara fuit vox: armarium enim etiam veteribus eſt loculus, in quo libri reponuntur; L. 3. §. *præterea, ff. de ſupellectil. legat.* L. *librorum*, §. *ſed ſi bibliothecam, de legat.* 3. Savaro in Sidon. lib. 2. epiſtola 9. Lipſius de bibliothecis capite 9. Bibliothecam eccleſiæ Romanæ armarium vocat Anaſtaſius in Gregorio III. *Hic in eccleſia prædicti Principis apoſtolorum omnes codices domus ſuæ proprios, qui in circulo anni leguntur, ad matutinos in armarii opere ordinavit.* In monaſteriis fuere bibliothecæ exemplo inſigniorum eccleſiarum. Bibliothecæ Hieroſolymitanæ eccleſiæ, per Alexandrum Epiſcopum collectæ, meminit Euſebius lib. 6. capite 14. Cæſarienſis bibliothecæ meminit Hieronymus in epiſtolam ad Titum capit. 3. *Inde & nobis curæ fuit omnes veteris legis libros, quos vir doctus Adamantius in exempla digeſſerat, de Cæſarienſi bibliotheca deſcriptos, ex ipſis authenticis emendare.* Eccleſiarum bibliothecas celebrat idem epiſtola ad Pammachium adverſus Jovinianum: *Eccleſiarum bibliothecis fruere*, &c.

CAPUT X.

Officiales monaſteriorum, cellerarius, camerarius, hoſpitalarius, infirmarius, œconomus ſeu procurator monaſterii, hebdomadarius.

ALII ſunt prælati cœnobiorum, alii officiales. Prælatorum appellatione continentur abbates, præpoſiti, ideſt priores, decani, qui præſunt cuique decaniæ; de quibus primo libro ſatis fuſe diximus. Officiales ſunt cellerarius, camerarius, hoſpitalarius, infirmarius, & alii, de quibus modo diximus. Qui ſingulis officinis monaſterii præponuntur, officiales dicuntur; de his Bernardus in cantica ſermone 47. *Nec ſolas dico vitandas cogitationes vanas & otioſas: vitandæ ſunt & illæ, illa dumtaxat hora, & illo loco, quas officiales fratres pro communi neceſſitate, quaſi neceſſario frequenter admittere compelluntur.* Præter præfatos non ſunt omittendi alii hoc loco, inter quos eſt œconomus ſeu procurator, apocriſiarius, ſeu reſponſalis monaſterii, qui curat res & negotia monaſterii; L. *qui in monaſteriis*, C. *de Epiſcop. & cleric.* novell. Juſtinian. 133. capite 5. Ideo ut exemplo Epiſcopi quiſque abbas ſuum habeat œconomum, ſtatuit ſynodus Nicæna II. can. 11. Res enim monaſterii a laicis adminiſtrari, nefas viſum eſt, ut recte ait Balſamo hic. Ita res omnes & actiones monaſterii ſunt in poteſtate œconomi, ut initio litis monachi non jurent per ſe de calumnia, ſed per œconomum & procuratorem monaſterii; cap. 1. *de jurament. calumniæ.* Et in appendice concilii Lateranenſis part. 23. capite 4. *Eis præcipimus, ut in ſuo monaſterio, ſicut Imperiales conſtitutiones conſentiunt, œconomum ſtatuant, qui pro eis petere & excipere, atque juramentum de calumnia, cum neceſſe fuerit, valeat exhibere.* Apud orientales œconomus monaſterii erat unus e ſenioribus, qui votis fratrum eligebatur: ejus erat oblationes & ſtipes fidelium ſuſcipere; Caſſianus collatione 21. capite 1. *Venit ad abbatem Joannem, qui tunc*

Source : BIU Cujas

temporis merito sanctitatis electus diaconiæ præsidebat : non enim ad hunc gradum quilibet propria voluntate aut ambitione provehitur, sed is quem cunctorum seniorum cœtus, ætatis prærogativa, & fidei atque virtutum testimonio, excellentiorem omnibus sublimioremque censuerit : ad hunc, inquam, beatum Joannem, cum piæ devotionis studio prædictus tum juvenis advenisset, deferens religiosa munera, inter cæteros possessores, qui certatim decimas vel primitias frugum suarum memorato seni de suis substantiis offerebant, &c. Et idem capite sequenti : *Delector quidem, o filii carissimi, pia vestrorum munerum largitate, & devotionem sciens oblationis, cujus dispensatio mihi credita est, gratanter amplector, quia fideliter primitias vestras & decimas indigentium usibus profuturas, velut sacrificium Domino bonæ suavitatis offertis.* Oblationes scilicet & stipes fidelium referebantur in diaconiam, idest in ærarium & arcam monasterii, ut impenderentur in usus fratrum, vel peregrinorum & pauperum ; idem collatione 18. capite 7. *Tempore siquidem Lucii, qui Arianæ perfidiæ Episcopus fuit, sub Valentis imperio, cum diaconiam nostris fratribus deferremus, his videlicet, qui de Ægypto ac Thebaide fuerant, ob catholicæ fidei perseverantiam, metallis Ponti atque Armeniæ relegati.* Ejusdem œconomi erat res monasterii curare, & hebdomadarium coquinæ curare an suo officio diligenter fungeretur ; idem de institutione cœnobitarum lib. 4. capite 20. *In septimana cujusdam fratris, cum præteriens œconomus tria lenticulæ grana vidisset jacere in terra, quæ hebdomadario festinanti, dum ea præparat coctioni, inter manus cum aqua, qua diluebantur, elapsa sunt, confestim super hoc abbatem consuluit*, &c. Apud œconomum servandæ deponebantur vestes novitiorum ; idem de institutione cœnobitarum lib. 4. capite 6. *Illa vero quæ deposuit vestimenta, œconomio consignata, tamdiu reservantur, donec profectus & conversationis ejus, ac tolerantiæ virtutem diversis tentationibus ac probationibus evidenter agnoscant.* In oriente per singulas hebdomadas vicissim fratres ad necessaria ministeria cœnobii constituebantur ; idem lib. 4. capite 19. *Per cunctam namque Mesopotamiam, Palæstinam & Cappadociam, ac totum orientem, singulis hebdomadibus vicissim fratres ad hæc officia sibi reddenda succedunt, ita ut secundum cœnobii multitudinem, ministrorum quoque numerus deputetur.* Inde officium hebdomadarii apud Basilium in constitut.monastic. Apud Ægyptios non erant hebdomadarii : sed cellarii vel coquinæ cura committebatur uni fratrum in perpetuum, donec ætas vel vices ferrent, ne alternantibus vicibus fratres ab opere prohiberentur ; idem capite 22. ejusdem libri : *Ceterum apud Ægyptios, quibus maxima cura est operis, non est hebdomadarum mutua vicissitudo, ne sub occasione hujus officii omnes ab operis canone impediantur ; sed uni probatissimo fratrum cellarii vel coquinæ cura committitur, qui perpetuo, donec vires ejus vel ætas admittit, jugiter opus istud exerceat.* In oriente, ut eo redeam, œconomus monasterii eligebatur suffragiis fratrum. Post Joannem & Heliam, Theonam ad diaconiæ ministerium communi suffragio fratrum electum tradit idem Cassianus collatione 21. cap. 8. 9. & 10. In occidente procurator monasterii ab abbate ordinabatur ; Gregorius lib. 2. indictione 11. epistola 3. ad Eusebium abbatem : *Non frequenter foras egrediaris, in causis istis procuratorem institue, & tu ad lectionem atque orationem vaca.* In monasteriis inter officia, licet ultimus ordine, utilitate & necessitate post abbatem seu præpositum primus ponitur ostiarius, qui observat fores monasterii, ne quis e fratribus exeat sine licentia abbatis ; regula Benedicti capite 66 novell. 133. capite 1. Apud antiquos non unum, sed duos fuisse janitores monasterii cujusque, signat Rufinus de vit. patrum lib. 2. capite 34. *Cumque nuntiassent ei de adventu sororis ejus, misit continuo duos monachos, qui observabant ad januam monasterii.* In monasteriis omnimodi generis artifices esse e fratribus, voluit regula Benedicti cap. 66. ne sit occasio vagandi, & ne necesse sit laicis uti. Inde in monasterio Floriacensi fuit præfectus

cæmen-

Source : BIU Cujas

cæmentariorum ; Aimoinus Floriacensis de miraculis sancti Benedicti lib. 3. capite 26. *Unus ex fratribus, cognomento Gillebertus, qui cæmentariis fuerat præfectus.*

CAPUT XI.

Cellæ seu prioratus. Obedientiæ ad tempus dari solitæ ad nutum abbatis. Præstant censum majori monasterio. μετόχιον. Cellæ extra monasterium synagogæ diaboli.

EXCRESCENTE in dies multitudine monachorum, cum cœnobium unum tot non caperet, cœperunt ædificari cellæ, ideſt minora monasteria, quasi coloniæ in prædiis & villis, quæ subjacebant majori monasterio ; capitulare Aquisgranens. can. 45. *Ut abbatibus liceat habere cellas, in quibus aut monachi sint, aut canonici : & abbas provideat, ne minus de monachis ibi habitare permittat, quam sex.* Cellulas aut congregatiunculas monachorum vocat synodus Agathensis can. 58. can. *cellulas*, 18. qu. 2. Sic cellam sancti Judoci monasterio Ferrarienſi paruisse tradit Lupus abbas Ferrarienſis epistola 11. ad Lotharium : *Cellam sancti Judoci, quam magnus Carolus quondam Alcuino ad eleemosynam exhibendam peregrinis commiserat, beatæ memoriæ pater vester nobis ea ratione concessit, sicut edictum illius attestatur, ut quod eleemosynæ supereſſet, in nostrum usum cederet.* Quamplures fuere cellæ Casinenſis monasterii per varias provincias Italiæ ; Leo Ostienſis chronic. Casinenſis lib. 4. capite 102. *Omnes dehinc cellæ monasterii per Apuliam, Campaniam, Picenum, Samnium, Lucaniam atque Calabriam captæ, atque a nostro jure subductæ sunt.* Obedientias vocabant, quod subeſſent majori monasterio ; Fulbertus epistola 2. *Ambo præpositi simulantes causa communis commodi, ad obedientias suas se velle exire, ac ne aliorum pergerent sibi interdicente decano monasterii.* Goffridus Vindocinenſis lib. 4. epistola 7. *Ad obedientiam vestram de Pinu, quam obviam habuimus, hospitandi gratia divertere dignum duximus.* Prioratum de Pinu intelligit, ut mox ostendit his verbis : *Quo intratis, prior abest.* Eisdem ab abbate majoris monasterii præficiebantur præpositi seu priores ; Leo Ostienſis chronic. Casinens. lib. 3. capite 13. *Sed cum amoto abbate præpositus ibi juxta cellarum nostrarum morem constitutus esset.* Idem lib. 4. capite 86. *Ejus donationis & mutui gratia, Leo cum filio omnes cellas cœnobii istius, & omnia, quæ intra ditionis suæ terminos possidet, beato Benedicto dimisit liberas, ut ibidem ordinandi præpositos, omniaque faciendi liberam habeat abbas Casinenſis facultatem.* Immo præpositi cellarum ita parebant abbati, ut alii cuiquam fide & sacramento se obstringere non liceret, inscio & invito abbate ; Anselmus lib. 3. epistola 90. ad Ernulfum priorem : *Si quis exegerit ab aliquo monacho ecclesiæ vestræ sacramentum, aut fidei alligationem, aut pactum aliquod, quod contra ordinem sit, propter tenendam aliquam potestatem, quam dicimus obedientiam, considerate*, &c. Adeoque hujusmodi obedientiæ ab abbate dabantur ad tempus, & ad nutum abbatis poterant revocari ; Innocentius III. in cap. *cum ad monasterium, de statu monachor. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur : sed cum oportuerit amoveri, sine contradictione qualibet revocetur.* Idem in cap. 5. & 6. *de confirmat. util.* clement. unic. *de supplend. negligent. prælat.* Hinc Ivo Carnotenſis epistola 163. ad Goffridum abbatem Vindocinenſem : *De monacho illo, quem juramento constrinxisti, ne ultra illam administraret obedientiam, quam aliquandiu sibi usurpaverat per inobedientiam, consilium meum est, ut ulterius eam non habeat*, &c. Goffridus ipse lib. 5. epistola decima octava : *Roga-*

Source : BIU Cujas

ſtis itaque, ut Rainaldum Quartaldum in obedientiam, de qua eum amovimus; remitteremus. Soli Romano Pontifici licebat monacho prioratum ſeu cellam concedere in perpetuum, ideſt quoad viveret; cap. *cum inter, de elect.* Innocentius & Joannes Andreas in cap. *niſi eſſent, de præbend.* Sed noviſſimis ſæculis in Gallia hujuſmodi cellæ & prioratus deſiere in titulos perpetuos: vix enim fuit ut a ſuis cellis removerentur, ſaltem non ſine gravi cauſa; Rebuff. de pacific. poſſeſſ. num. 329. & ſequent. Cellæ præſtabant annonam & copiam frumenti & vini majori monaſterio, unde nomen cellæ, quæ apud Latinos pro apotheca ſumitur, in qua reponuntur eſculenta & poculenta in uſum quotidianum inde promenda: ideoque ſine ſubſidio cellæ ſancti Judoci monaſterium Ferrarienſe fratribus non ſufficere ſcribit Lupus Ferrarienſis epiſtola 43. Hujus juris memoria in ſignum obſequii & ſubjectionis prioratus cluniacenſis & ciſtercienſis ordinis præſtitant annuum cenſum ſuo quiſque Principi ordinis; Chopin. de S. polit. lib. 2. tit. 8. idem monaſtic. lib. 2. tit. 1. num. 6. & 9. Sic cella de Wimundham præſtabat annuam marcam argenti abbati ſancti Albani; Matthæus Pariſienſis in Roberto XVIII. abbate: *Tu enim in eccleſia de Wimundham nullum omnino habes dominium, niſi quod in ſignum ſubjectionis & ordinis debet tibi ſucceſſoribuſque tuis prior loci reddere annuam marcam.* Inde obedientias præſterias vocant, quod ex his præſtarentur annonæ & alimenta cœnobitis; Innocentius III. lib. 2. epiſtola 227. *Obedientiam, quæ præſteria nuncupatur, obtinuit ſibi dari.* Et infra: *Cum de proventibus illius præſteriæ illis, qui aſſidue in eccleſia ſerviunt, conſueverint neceſſaria miniſtrari.* In monaſterio de Waltham in Anglia, ſinguli prioratus aſcripti in proprios uſus monaſterii, puta unus ad cellarium, alius ad veſtiarium, alius ad ſacriſtiæ ſumptum; Innocentius III. lib. 2. epiſtola 111. Ne obedientiæ & prioratus laicis ſub quocumque cenſu concedantur, ſed per monachos regantur, cavit Innocentius III. lib. 1. epiſtola 136. idem regiſtro 14. epiſtola 129. Nec modo monaſteria, verum & aliæ eccleſiæ habuere obedientias & prioratus, ut Lugdunenſis eccleſia; Gregorius VII. lib. 5. epiſtola 36. *Ut quicumque ex canonicis Lugdunenſis eccleſiæ obedientias, vel cætera beneficia eccleſiaſtica, per ſimoniam adepti fuerant, dimittant.* Apud Græcos quoque majoribus monaſteriis fuere obedientiæ & cellæ, quæ μετόχια dicebantur; Manuel Patriarcha in ſolutionibus quarumdam quæſtionum apud Leunclavium: ὑποδεῖναι εἰς μετόχιον τῇ ἐν τῷ θέματι τῶν Σερβίων πατριαρχικῇ μονῇ. Et infra: ὁ γὰρ ἐκδεδωκὼς πᾶσι τοῖς μοναχοῖς εἰς μετόχιον, τῷ χρηματικῷ μόνῳ δεσποτείαν ἐκδοῦναι ἠδύνατο. *Subjeciſſe in metochium Patriarchali monaſterio, quod eſt in themate ſeu provincia Serviorum... Nam qui illud monachis in metochium largitus eſt, pecuniarium ſolum dominium tribuere potuit.* Germanus Patriarcha apud eundem ſentent. ſynod. lib. 3. κἂν καὶ παραλαύρια τυχὸν τυγχάνουσι τῶν μονῶν, ἢ μετόχια. Et infra: πρὸς τῇ τῶν ἀκτημόνων, μετοχίων τε καὶ παραλαυρίων. *Sive etiam paralauria forte ſint, aut metochia... Præterea etiam oratoriorum, metochiorum, paralauriorum.* Hujuſmodi cellas extra monaſterium non probavit Bernardus epiſtola 252. ad abbatem Alpenſem: *Synagogas ſathanæ, ideſt cellulas extra cœnobium, in quibus tres vel quatuor fratres ſine ordine, ſine diſciplina habitare ſolent, deſtruis,* &c. De cellarum origine & uſu Brower. antiqu. Fuldenſ. cap. 7.

ASCE-

Source : BIU Cujas

ASCETICΩN
SIVE
ORIGINUM
REI MONASTICÆ
LIBER DECIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Stipes fidelium in monachos, quas diaconiam vocabant. Monaſteria accipiunt annonas e fiſco. Poſſeſſione prædiorum interdictum monachis. Portiones fratrum ἀδελφάτα. Præbendæ fratrum. Præbendæ monachis conceſſæ in eccleſiis ſæcularibus.

PRimis ſæculis Ægypti & orientis monachi ſuo ſumptu ſeſe exhibebant, nimirum labore manuum, & induſtria ſua, viventes in commune, omnibus in commune collatis, ita ut inter eos nihil proprium audiretur. Sub Valentis imperio Ægyptii monachi a Lucio pſeudo-Epiſcopo Alexandrino & Ariano diram perſecutionem paſſi, & ad metalla Ponti & Armeniæ damnati, annonam e ſtipibus fidelium collectam accepere e fratribus, quam diaconiam dicebant; Caſſianus collatione 18. capite 7. *Temporibus ſiquidem Lucii, qui Arianæ perfidiæ Epiſcopus fuit, ſub Valentis imperio, cum diaconiam noſtris fratribus deferremus, his videlicet qui de Ægypto ac Thebaide fuerant ob catholicæ fidei perſeverantiam, metallis Ponti atque Armeniæ relegati.* Occidui monachi laboris manuum pertæſi, vel potius orationem & pſalmodiam, & ſacrorum librorum lectionem vitæ propoſito congruentiores arbitrati, omiſſo labore manuum,

Source : BIU Cujas

orationi, & diurnis nocturnisque officiis, & lectioni totos sese dedere, in commune vescentes & orantes. Ex his multi annonas e fisco accepere. Lupicino abbati petenti necessaria pro sustentatione fratrum, cum Chilpericus Rex Burgundiæ agros & vineas dari jussisset, oblatis rejectis, annonam annuam rogavit: cui annuens Rex, e fisco quotannis ei dari præcepit trecentos modios tritici, tot amphoras vini, & centum aureos annuos pro vestiario; Gregorius Turonensis de vit. patrum capite 8. apud Surium. Temporibus Gregorii I. in urbe Romæ tria fuere millia sacrarum virginum, quæ sumptu pontificio alebantur; testis ipse Gregorius lib. 6. epistola 22. *De medietate vero ancillis Dei, quas vos Græca lingua monastrias dicitis, lectisternia emere disposui. Nam juxta notitiam, quæ dispensantur, tria millia reperiuntur, & quidem de sancti Petri Apostolorum Principis rebus octoginta annuas libras accipiunt. Sed ad tantam multitudinem ista quid sunt, maxime in hac urbe, ubi omnia gravi pretio emuntur?* Manuel Comnenus cum intelligeret monachos rerum temporalium cura a Dei cultu avocari, nulla eis prædia assignavit, sed e fisco tantum pensitari jussit, quantum ad victum & cultum opus esset; Nicetas in ejus vita lib. 7. Labente religione, & monachis prædiis & latifundiis auctis, ubi a communione rerum discessum, & quisque suum dicere & habere cœpit, portiones singulis fratribus assignatæ sunt, quas Græci vocabant ἀδελφάτα, portiones fraternas, ut sublata communione rerum, ejus imago remaneret in nomine portionum, quæ eis obtingebant; Balsam. in canone 37. synodi VI. in Trullo, ex novell. Alexii Comneni, qua cavetur monachos electos Episcopos in orientis ecclesiis, quibus propter barbaricam ostilitatem potiri non licebat, retinere ea, quæ sibi suppetebant in monasteriis, quæ dicuntur ἀδελφάτα, ἢ τῶν ἁπλοϊκῶς λεγομένων ἀδελφάτων. Et idem in canone 19. synodi VII. de non suscipiendis sæcularibus, vel monachis alterius monasterii, ne gravetur monasterium ἀπὸ τῶ ἀδελφάτω. In occidente monachis pari lapsu attributæ sunt præbendæ, veluti clericis sæcularibus; cap. ultim. §. *præcipimus; de statu monachor.* chronic. Laurishamens. *Cum mansiunculis, & cæteris necessariis hortis, & pratis, cumque duabus servilibus præbendis, & una monachica sibimet ipsi præbenda.* Baldricus Noviomensis lib. 3. capite 51. *Ad præbendam fratrum ecclesiam in villa majoris.* Monachis etiam ex privilegio Episcoporum vel ipsorum Romanorum Pontificum tributæ præbendæ in ecclesiis sæcularibus in usum ipsorum, ut monasterio sancti Remigii Rhemensis. Tributæ præbendæ seu canoniæ ecclesiæ de Marsna in diœcesi Leodiensi; Petrus ex abbate Gellensi abbas sancti Remigii, lib. 8. epistola 15. ad Albertum Cancellarium: *Hoc anno dominus Papa vestro interventu privilegium suum ecclesiæ nostræ indulsit, in quo specialiter expressit canonias seu præbendas de Marsna, & quas in usus proprios a multis retro temporibus retinemus, tenendas in perpetuum confirmavit: quæ etenim quondam fuerunt canonicorum præbendæ, a longissimis retro temporibus donatione Episcoporum Leodiensium, & confirmatione Papæ Innocentii in proprietatem transierunt & possessionem monasterii nostri*, &c. Monasterio Scotorum apud Herbipolim plenam, idest integram & perpetuam præbendam in ecclesia Herbipolensi tradidit & concessit Embricho Herbipolensis Episcopus, consensu totius cleri; auctore Trithemio in chronic. Hirsaugiensi ad annum 1130. Monachis cluniacensibus concessæ quoque præbendæ in variis ecclesiis Galliæ, ut Trecensi, Carnotensi, Aurelianensi; Petrus Cluniacensis lib. 1. epistola 2. *Domnus Trecensis Episcopus paratus est, ut dicit, dare nobis in ecclesia sua unam præbendam, sicut Carnoti vel Aurelianis antiquitus datæ sunt, ut reditu illius multa, quam non ignoratis, cluniacensium fratrum indigentia relevetur.* Quem locum illustrat Quercetanus, & Chopin. 2. monastic. capite 1. num. 6.

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT II.

Distinctio beneficiorum sæcularium & regularium. Status beneficiorum præscribitur quadraginta annis. Regularia regularibus, sæcularia sæcularibus. Beneficia regularia ad tempus. Monachi possunt eligi in Episcopos.

ALIA sunt beneficia sæcularia, alia regularia. Sæcularia sunt, quæ clericis sæcularibus addicta sunt, qualia censentur omnia, nisi aliud probetur, quia ecclesia fundata est in ordine sæculari. Regularia sunt, quæ ex fundatione, vel statuto, vel consuetudine præscripta ad minus possessione quadraginta annorum consulta sunt regi per regulares: status enim beneficiorum præscribitur possessione quadraginta annorum; cap. *cum de beneficio*, *de præbend.* in 6. clement. *quia regulares*, *de supplend. neglig. prælat.* gloss. in pragmat. de collat. §. *& idem ordo*, verb. *regularibus*. Rebuff. in concord. §. *volumus*, verb. *regularia*, *de collat.* Idem de nominat. qu. 15. num. 26. & in prax. tit. *regular. beneficia multiplicia*, num. 1. Ut beneficium regulare intelligatur, sufficit ut sit fundatum in monasterio, cum sæcularis ibi consistere non possit; cap. ult. §. *præcipimus*, *de statu monachor.* Status beneficiorum mutatur præscriptione quadraginta annorum; verum ad hoc non sufficit, ut beneficium quadraginta annis possideatur per regularem, nisi possideatur cum titulo, ut regularis beneficii; Lappus abbas in d. cap. *cum de beneficio*, Felin. in cap. *in nostra*, *de rescript.* Nec sufficit, ut tanto tempore per commendatarium possideatur tanquam regulare; sed requiritur, ut possideatur a vero titulari, ut tale; Rebuff. in concordat. §. *volumus*, *de collat.* verb. *tertio requiritur*. Hoc distant beneficia sæcularia a regularibus, quod sæcularia beneficia sæcularibus, regularia regularibus tantum conferri possunt; d. cap. *cum de beneficio*, d. clem. *quia regulares*, conc. Trident. sess. 14. *de reform.* capite 10. sess. 25. *de regular.* capite 21. Eodem jure regulares regularia, sæculares sæcularia expetere debent, in vim graduum & nominationum, §. *volumus*, *de collat.* in concord. pragmat. tit. *de collat.* §. *illi vero*, Selva de benefic. 3. part. qu. 58. Rebuff. de nominat. qu. 9. num. 51. Hoc interest, quod sæcularis repletus non intelligitur, nisi in vim gradus obtinuerit beneficium annui reditus quadringentarum librarum: regularis repletus intelligitur, qualecumque, idest etiam modicum beneficium obtinuerit in vim gradus, ex constitutione regia anni Christi 1606. quæ derogavit concordato in §. *volumus*, *de collat.* quo in graduales vitium repletionis non contrahitur, nisi in vim gradus adepti sint beneficium ducentorum florenorum auri annui reditus. Sæcularia sæcularibus, regularia regularibus conferri debent, nisi in defectum clericorum sæcularium: tunc sæcularia regularibus conferri possunt, & e converso regularia sæcularibus; cap. *inter quatuor*, vers. *sed si regulares*, *de religios. domib.* cap. *abbate* in fin. *de V. S.* cap. *relatum*, *ne cleric. vel monachi*. Rebuff. in prax. *de dispens. cum regular.* num. 40. part. 3. idem in concord. *de collat.* §. *volumus*, verb. *& conformitatem*, & *de nominat.* qu. 5. Quam in rem adducitur L. *ut gradatim*, §. *quotiens*, *de muner. & honor.* Olim monachi & religiosi poterant promoveri ad ecclesias parochiales & beneficia sæcularia, ex dispensatione ordinarii, ob penuriam clericorum; can. *doctos*, can. *si monachus*, & dd. seqq. can. *in parochia*, can. *cum pro utilitate*, 16. qu. 1. Sed hoc vetitum fuit conc. Lateranensi, cap. *monachi*, *de statut. monach.* Ab hac regula excepti canonici regulares, quibus ex privilegio ordinis integrum fuit regere ecclesias parochiales, quia regulæ inserviunt laxiori; cap. *quod Dei timorem*, *de stat. monach.* Quod cautius intelli-

Source : BIU Cujas

gendum est de ecclesiis parochialibus annexis monasterio, in quo professi sunt, vel aliis monasteriis ejusdem ordinis: ad alias enim ecclesias parochiales non admittuntur, & hoc jure utimur; Selva de benef. part. 3. qu. 70. Brodæus in Loetium in litt. B. num. 12. Sane monachi sine dispensatione possunt eligi in Episcopos propter excellentiam dignitatis Episcopalis; can. *de monachis*, 16. qu. 1. can. *statutum*, 18. qu. 1. cap. *quorumdam*, cap. *si religiosus*, cap. *nullus*, *de elect.* in 6. clem. 1. eodem tit. Beneficia sæcularia sui natura sunt perpetua, & dantur in titulum. Regularia sunt amovibilia ad nutum abbatis, non dantur in titulum, sunt nudæ administrationes; cap. *cum ad monasterium*, §. *tales*, *de stat. monach.* cap. *ad nostram*, cap. *porrecta*, *de confirm. util.* capite 1. in fin. *de privileg.* in 6. clem. *quia regulares*, §. *præmissa*, *de supplend. neglig. prælat.* gloss. in pragmatic. tit. *de collat.* §. *& idem ordo*, verbo, *perpetuis*. Tamen in Gallia beneficia regularia desiere in perpetua, ex consuetudine præscripta, & a prioratibus vix amoventur sine causa, alias appellatur tanquam ab abusu ad curiam; Rebuff. de pacific. possess. num. 329. & seqq. Nec omittendum, quod beneficia regularia quidem cadunt sub gradus & nominationes, prælaturæ regulares non item; gloss. in pragmatic. tit. *de collat.* §. *& idem ordo*, verbo *regularibus*.

CAPUT III.

Collatio portionum & beneficiorum regularium pertinet ad abbatem. In his fit devolutio.

COLLATIO beneficiorum jure communi pertinet ad Episcopum; can. *omnes basilicæ*, can. *nullus*, 16. qu. 7. cap. *cum olim*, *de caus. possess. & propriet.* cap. *cum ex injuncto*, in fin. *de hæretic.* vel ad alium inferiorem, ex privilegio vel consuetudine præscripta, puta ad capitulum; cap. *cum ecclesia Vulterana*, *de elect.* vel ad canonicum hebdomadarium; cap. *mandatum*, *de præbend.* in 6. Collatio portionum monachalium & beneficiorum regularium pertinet ad abbatem; cap. ult. *de regular.* in 6. clem. *quia regulares*, *de supplend. neglig. prælat.* Gonzal. in reg. 8. cancell. gloss. 7. Beneficia regularia ab ordinario conferri non possunt, nisi expresse professis; cap. *officii*, cap. *cum in magistrum*, *de electione*, cap. *nullus*, eodem tit. in 6. clem. *ne in agro*, §. *sane prioratus*, *de stat. monach.* Solus summus Pontifex potest conferre beneficia regularia profiteri volentibus, ea lege, ut habitum illius ordinis suscipere, & protectionem emittere teneantur; conc. Trid. sess. 14. *de reform.* cap. 10. Beneficia regularia non possunt conferri monachis alterius monasterii, & alterius ordinis, quia idem non potest habere locum in diversis monasteriis, quorum unum ab alio non dependeat: & hoc nisi ex dispensatione summi Pontificis; cap. *cum singula*, §. *prohibemus*, *de præbend.* in 6. clem. 1. *de elect.* Rebuff. in prax. *de dispensat. cum regular.* num. 1. part. 2. Joan. Papon. in syntagm. arrest. tit. *de capacité*, arr. 7. Regularis non potest obtinere duo beneficia regularia: nam quodlibet ei est incompatibile cum primo; d. cap. *cum singula*, §. *prohibemus*, d. clem. *quia regulares*, §. *præmissa*. Nec regulari solet concedi dispensatio, ut possit duo beneficia sui ordinis retinere in titulum, secus in sæculari: sed cum regulari dispensatur, ut unum habeat in titulum, alterum in commendam. Ratio est, quia si regularis haberet duo beneficia in titulum in diversis monasteriis, esset sub diversa obedientia, & diversis pareret, quod esset absurdum; Rebuff. d. tit. *de dispensat. cum regular.* num. 8. & 9. Mendicantes etiam ex dispensatione transeuntes ad non mendicantium ordinem, prioratus, administrationes, officia ibi consequi non possunt, ne detur occasio transeundi per ambitionem; clem. *ut professores*, *de regularib.* In bene-

Source : BIU Cujas

beneficiis regularibus locum habet devolutio juxta Lateranense concilium: ideſt ſi abbas vel alius prælatus regularis beneficia vacantia non conferat intra tempus Lateranenſis concilii, collatio devolvitur ad ſuperiorem: d. clem. *quia regulares*.

CAPUT IV.

Beneficia regularia alia ſunt majora, ut abbatia, prioratus conventualis & clauſtralis: alia minora, ut prioratus extra clauſtrum, ſeu obedientiæ.

BENEFICIA regularia, alia ſunt majora ſeu duplicia, alia minora ſeu ſimplicia. Majora ſeu duplicia ſunt 1. Abbatia regularis, quæ eſt dignitas electiva: abbatis enim electio pertinet ad monachos vel canonicos regulares; can. *congregatio*, 16. qu. 7. cap. *cum dilectus*, *de conſuetud.* cap. *ne pro defectu*, *de elect.* Et in electione abbatum ſervatur forma cap. *quia propter*, eodem tit. II. Prioratus conventualis: eſt enim dignitas electiva pariter atque abbatia, & prioris conventualis electio pertinet ad capitulum; cap. *niſi eſſent*, *de præbend.* cap. *monachi*, *de ſtat. monach.* clem. *ne in agro*, §. *cæterum*, eodem tit. clem. *et ſi principalis*, *de reſcript.* Prior conventualis eſt præpoſitus monaſterii ſui, ſuper ſe abbatem non habet; cap. *cum in eccleſiis*, *de majorit. & obedient.* Hodie in utriſque, ideſt monaſteriis, quæ per abbatem reguntur, & prioratibus conventualibus, ſublata electione, nominatio pertinet ad Regem, & collatio ad ſummum Pontificem, §. *monaſteriis*, rubr. *de reg. ad prælat. nominat.* in concordat. III. Prioratus clauſtralis: prior clauſtralis poſt abbatem monachis præeſt in clauſtro & monaſterio; cap. *cum ad monaſterium*, §. *prior autem*, *de ſtat. monach.* clem. *ne in agro*, §. *ſi qui vero*, verſ. *abbate*, eod. tit. Minora vel ſimplicia beneficia regularia, ſunt quæ conferuntur ab abbate vel alio prælato regulari, ut prioratus ſimplices, qui ſunt extra monaſterium, & pendent a monaſterio, unde dicuntur obedientiæ; d. cap. *cum ad monaſterium*, §. *tales*, d. cap. *monachi*: & qui his præponuntur, obedientiarii; Matth. Pariſ. ad ann. 1244. *Depoſitus tamen & alii cum eo, quos idem prior temere inſtituerat, obedientiarii & miniſtri ſæculares*. Idem ad ann. 1254. *Omnes quoque obedientiarios eccleſiæ ſancti Albani, etiam eleemoſynarios convocans, fecit taxare bona ſua diſtricte & fideliter*. Prioratus & adminiſtrationes; cap. *ad noſtram*, cap. *porrecta*, *de confirmat. util.* clem. *ne in agro*, §. *ſane*, *de ſtat. monach.* quia ſunt nudæ adminiſtrationes, quæ conceduntur ad tempus, non in perpetuum, ad nutum abbatis amovibiles; de his Rebuff. in prax. part. 2. tit. *regularia beneficia multiplicia*.

CAPUT V.

Inter beneficia regularia cenſentur præceptoriæ ſeu commendæ ordinis ſancti Joannis Hieroſolymitani: hæ ſunt ad vitam. Harum collatio pertinet ad magiſtrum ordinis. In his non fit devolutio.

BENEFICIIS regularibus accenſentur & præceptoriæ ſeu militiæ ordinis ſancti Joannis Hieroſolymitani, quas vulgus commendas vocitat, quia milites Hieroſolymitani gaudent omnibus privilegiis regularium. Tria vota ſolemnia, obedientiæ, continentiæ, & paupertatis, emittunt: habent priorem, & fratres dicuntur, ſicut alii, regulares; cap. *uxoratus*, *de converſ. conjugat.* cap. *tuarum*,

Source : BIU Cujas

de privileg. cap.*canonica*, *de sentent. excommunicat.* Præceptoriæ, licet sint nudæ & simplices administrationes, tamen conceduntur ad vitam, nec adimuntur sine causa, & præceptores pro titularibus habentur, & eo jure possunt agere & defendere in jure & judicio pro rebus suis: & licet sint extorres & peregrini, & alias incapaces beneficiorum, præceptorias hujusmodi obtinere non prohibentur, quia favor religionis & militiæ purgat vitium peregrinitatis; cap. *cum deputati*, *de judic.* Collatio hujusmodi præceptoriarum pertinet omnino ad magistrum ordinis: unde, ni fallor, dictæ sunt præceptoriæ, quia obtinentur ex præcepto, idest mandato magistri ordinis. Nec summus Pontifex vel legatus sedis apostolicæ potest his manum injicere, nec in his locum habet devolutio, quæ in aliis beneficiis regularibus; clem. *quia regulares*, *de suppl. negligentia prælat.* Nec judicium possessorium potest moveri pro his coram judicibus ordinariis, sed res disceptatur apud magistrum ordinis; Chopin. *de S. polit.* lib. 3. tit. 3. num. 11. & hujusmodi præceptoriæ non possunt uniri beneficiis ecclesiasticis; Joan. Gallus qu. 249. Molin. in reg. *de infirm.* num. 221. Rebuff. de pacific. possess. num. 91. Item præceptoriæ ejusdem ordinis non sunt affectæ graduatis vel nominatis; Rebuff. de nominat. qu. 15. num. 6. Chopin. monastic. lib. 1. capite 1. num. 8.

CAPUT VI.

Peculium monachorum acquiritur monasterio vel abbati.
Vitium peculiaritatis, jus spolii.

PRIORATUS & alia beneficia regularia sunt nudæ administrationes, & monachi si quid parsimonia ex his quæsierint, habent tantum administrationem & usum, & quicquid acquirunt, id acquirunt monasterio; can. *statutum*, 18. qu. 1. Nec enim monachis licet quidquam habere in peculio, idest in proprio; can. *non dicatis*, 12. qu. 1. regul. Bened. cap. 55. & cap. *monachi*, cap. *super quodam*, *de stat. monach.* Et vitium peculiaritatis in monachis valde detestatur Gregor. I. lib. 10. epist. 22. *Fratri & Coepiscopo nostro omnino dicere stude, ut peculiaritatem a quatuor aut quinque monasterii monachis studiosissime compescat, quia si illic peculiaritas a monachis habetur, nec concordia, nec caritas in congregatione eadem poterit permanere.* Idem lib. 1. epist. 40. *Sed & quod non licere notum est, peculiaritati eorum singulos studere.* Et si monachi in ultimo vitæ spiritu deprehensi fuerint cum peculio, sepeliuntur in sterquilinio extra monasterium, nec oblatio pro eis fit; cap. *monachi*, cap. *cum ad monasterium*, *de stat. monach.* Et hac disciplina in monachos usum Gregorium, testis ipse dialogor. 4. cap. 55. & Joan. Diacon. ejus vit. lib. 4. cap. 76. Monachi dum spirant & vivunt, habent usum & administrationem rerum, sed in morte amittunt omnem dispositionem, & eis aptatur quod dicitur de libertis, qui aureis annulis donati sunt a Principe: *Vivunt quasi ingenui, moriuntur ut liberti*, L. 3. *de bon. libert.* L. ult. C. eodem tit. Monachus quidquid est in peculio acquirit monasterio; d. can. *statutum*, vel abbati, ex consuetudine, vel statuto, vel privilegio; cap. *præsenti*, *de offic. ordinar.* in 6. Sic abbatem sancti Antonii Viennensis habere jus spolii in præceptoriis ordinis, auctor est Marcus decis. 1069. part. 1. Spolium jus succedendi in peculio monachi, quod competit monasterio seu capitulo vel abbati, voce desumpta a spolio quod proprie significat vestem quæ detrahitur; Tertull. de resurrect. carn. capite 7. *Ita quod hodie spolium efficitur, si detrahatur, hoc fuit indumentum.* Et idem cap. 12. ejusdem libri: *Quippe etiam terræ de cælo disciplina est arbores vestire, post spolia.* Eadem analogia spolia mortuorum dixit Cyprian. ad Demetrianum: *Fugientes morientium*

Source : BIU Cujas

tium funera, & appetentes spolia mortuorum: & spolia latronum; Tryphoninus in L. *bona fides, ff. depositi. exempli loco latro, spolia quæ mihi abstulit, posuit apud Sejam*. Cum vero capitulum vel abbas succedit in spolio defuncti, quia jure suo succedit, & spolium occupat jure peculii, non tenetur creditoribus defuncti ultra vires peculii; Marcus qu. 96. part. 1. Redoan. *de spoliis*, qu. 9.

CAPUT VII.

Prædia monachorum grangiæ. Ecclesiæ parochiales & decimæ tributæ Monachis. Harum regimen penes vicarium perpetuum. Redemptio altarium.

NON una fuit dos monasteriorum: alia enim variis a fundatoribus dotata sunt prædiis. Cistercienses grangias vocabant, in quibus oratoria constructa sunt in usum monachorum; cap. ult. *de censib.* Hinc frequens mentio grangiarum apud scriptores ejus ævi; Jacob. a Vitriac. hist. occident. lib. 2. cap. 14. *Fratres eorum in grangiis & mansionibus suis extra abbatiam vinum non bibunt*. Cæsarius de miracul. lib. 3. capite 25. *Eadem nocte cum abbas in quadam sua grangia dormiret*. Et idem lib. 4. capite 62. *Præpositus ad unam grangiarum suarum venit, in qua pullum equinum pulcrum satis vidit*. Inde manarunt cellæ & prioratus, de quibus superius diximus. Præter prædia & possessiones, beneficio Episcoporum, necnon laicorum militum, monachis attributæ sunt decimæ, & una cum his ecclesiæ parochiales: de quo cum cistercienses cluniacensibus obstreperent, hac de re apologiam scripsit Petrus Cluniacens. lib. 1. epist. 28. ad Bernardum abbatem Clarevallensem. *Deinde subjungitis interrogando, quæ ratio vel auctoritas possessiones ecclesiarum parochialium, primitiarum & decimarum nobis contulerit, cum hæc non ad monachos, sed ad clericos canonica sanctione pertineant. Nos vero sicut in supradictis, sic & in istis catholicæ ecclesiæ auctoritatem prætendimus, atque ipsius sanctionibus nos parochiales ecclesias, & idcirco ipsarum primitias & decimas legitime possidere confirmamus*, &c. Sed quia monachi ecclesias parochiales per se, vel per conductitios presbyteros regebant, in concilio Claromotensi, præside Urbano II. vetitum est, ne parochiales ecclesias regerent per se, vel per conductitios presbyteros, sed per vicarios perpetuos, quos designarent instituendos per Episcopum; can. *sane*, 16. qu. 2. can. *capellanos* †, 13. qu. 2. cap. 1. *de capel. monachor.* de quo Ivo Carnot. epist. 69. ad Gualterum præpositum Stirpensem: *Quantum intellexi ex litteris, ex vestra parte mihi nuper oblatis, graviter fert vestra fraternitas, quod Lemovicensis Episcopus in synodo agens, interdixit omnibus regularibus clericis, & regimen parochiarum, & confessionem pœnitentium*. Aliquando tamen ab Episcopis monachis permissum regimen parochialium ecclesiarum; Trithemius abbas in chronic. Spanheimens. ad ann. 1130. ex tabulis Adelberti Archiepiscopi Moguntini: *Parochianus quoque presbyter a fratribus & eorum patre de eorum collegio constituatur, ut omni remota inquietudine, secura libertate perseveret in Dei laudibus*. A regimine parochiarum per se vel conductitios presbyteros ægre abstinuere monachi. De monachis sancti Bertini testatur Stephanus Tornacens. epist. 200. *Ecclesiam habent apud Coclech, in qua per annuos & conductitios mercenariosque sacerdotes sæpe & per se ipsos, quod sacris canonibus inhibitum est, parochialia ministrant*. Hoc unum interdictum est, ne a laicis decimæ & ecclesiæ darentur monasteriis sine consensu Episcoporum; can. *congregato*, can. *decimas*, 16. qu. 7. cap. *in Lateranensi, de præbend.* Monachi ad hoc consensum Episcoporum redemerunt, in singulis mutationibus presbyterorum concesso pretio redemptionis altarium nomi-

† Locus corruptus: nam in corpore juris canonici non legitur canon incipiens *capellanos*.

ne, quod vetuit Urbanus II. in concilio Claromontensi, salvo censu annuo, qui Episcopo præstari solebat; can. *quæsitum*, 1. qu. 3. de quo Joannes Saresber. policratic. lib. 7. capite 17. Goffrid. Vindoc. lib. 3. epist. 12. Gregor. VII. lib. 4. epist. 7. Ivo Carnot. epist. 12.

CAPUT VIII.

Monachi dotati latisundiis. His interdictum monachis constitione Manuelis Comneni.

PRÆTER prædia & decimas, monachi ex donationibus Principum, & aliorum fidelium, etiam feuda, homines & colonos, & ditiones omnimoda jurisdictione præditas accepere: ex quo ita intumuere, ut non amplius monachi, ideſt lugentes & pœnitentes, sed Dynastæ & reguli viderentur. Cistercienses Benedicti regulæ sequaces & vindices, abjectis his omnibus, loca squalida & inculta elegere, quæ per fratres laicos, quibus conversi nomen erat, excolebant, ex statuto seu regula Stephani abbatis Cisterciensis, quæ dicta est regula caritatis; Sigebert. ad ann. 1107. *Stephanus abbas Cistercienſis regulam composuit, quam voluit nominari chartam caritatis.* Et infra: *Tuncque definierunt se suscepturos quoque terras ab habitatione hominum remotas, & vineas & prata & silvas, aquasque ad faciendos molendinos, ad proprios tamen usus & ad piscationem, & equos pecoraque diversa necessitati hominum utilia ad exercendas agricuturas instituissent: decreverunt, ut prædicti conversi domos illas regerent, non monachi, quia habitatio monachorum secundum regulam debet esse in claustro ipsorum.* Sub initio cistercienses cluniacensibus obmurmurabant, quod castra & latifundia possiderent; de quo sese & suos tuetur Petrus Cluniacens. lib. 1. epist. 28. *Monachi cuncta fidelium oblata, sive in mobilibus, sive in immobilibus, suscipiunt, atque orationibus jejuniorum, & cæterorum bonorum instantiam benefactoribus recompensant.* Et infra: *Si castrum aliquod monachis detur, jam castrum esse desinit, & esse oratorium incipit*, &c. Sed ut mores hominum in lubrico sunt, nec diu sibi constant, & disciplina re recenti incalescit, & brevi refrigescit, cistercienses ipsi non longe post a proposito defecere, & pari lapsu cum cluniacensibus feudis & ditionibus aucti; de quo eis acerbius succensuit Alexander III. in cap. *recolentes, de stat. monach. Dolentes dicimus, quod etsi non ab omnibus, neque in omnibus, a plerisque tamen & in pluribus, ab illa sancta institutione dicitur declinatum, in tantum ut aliqui ex vobis patriæ institutionis obliti, contra ordinis vestri regulam, villas, ecclesias & altaria possident, fidelitates, & hominia benigne suscipiunt, justitiarias & tributarias tenent*, &c. Eodem vitio monachos notat Petrus Blesensis scriptor ejusdem ætatis, epist. 102. *Delectabile quippe est in monacho, & sub quocumque coloris habitu, honore, aut titulo potestatis habeat feuda, servos & ancillas, homagia & fidelitates atque ligantias, ut hominibus angarias & parangarias extorqueat, onera publicæ functionis imponat.* In oriente Manuel Comnenus cum intelligeret monachos cura agrorum a Dei cultu avocari, eis prædia & possessiones ademit, & eis e fisco præstari jussit quantum ad victum & cultum opus esset: & sanctionem Nicephori Phocæ olim abolitam de non augendis monasteriorum latifundiis, quasi postliminio revocavit; auctore Niceta in ejus vit. lib. 7.

CAPUT

Source : BIU Cujas

CAPUT IX.

In monasteriis præbendæ adscriptæ etiam fidelibus laicis egentibus, vel Episcopis sedibus suis pulsis, fundatoribus vel beneficis, quæ Græcis ἀδελφάτα. In Gallia juris regii est militem veteranum imponere singulis monasteriis, quem vocant oblatum.

PRÆTER præbendas fratrum olim in majoribus monasteriis etiam statutæ fuere præbendæ in solatium fidelium laicorum egentium, qui inde præbendarii dicti, ut distinguerentur a monachis. Bernard. in sermon. in obitum Humberti monachi dicebat se monasterii hujus præbendarium esse, & nullius tamquam utilitatis hominem. Suasque præbendarias habuere etiam monasteria virginum; Engelhardus abbas in vita S. Mechtildis apud Canisium tom. 5. antiquar. lect. *Filia cujusdam carnalis erat dæmonium habens, cui locum pater impetraverat in monasterio præbendariæ, non sororis, sed a sororibus sequestratum, & hoc prece, non pretio factum.* In monasteriis quoque fundatoribus, vel benefactoribus præbendas impensas precariæ nomine, observo ex chronic. Laurishamensi, ubi Adelberonem Augustensem Episcopum, traditis monasterio rebus suis, vicissim per precariam suscepisse unam monachicam præbendam, idest unam sibi, qualem habebant fratres, & duas serviles in sustentationem duorum servulorum, qui in ejus obsequio essent, dum esset in monasterio. Apud Græcos etiam in Patriarchicis monasteriis Patriarchæ C. P. licebat fidelibus laicis casu in egestatem lapsis, vel Episcopis in barbarica sedibus suis pulsis, ἀδελφάτα, fraternitates seu portiones fraternas erogare: quod probatum novell. Alexii Comneni, quæ extat apud Balsomon. in can. 19. synodi Nicænæ II. & lib. 2. juris Græco-Rom. pag. 142. In Gallia in monasteriis regiæ, ducalis, vel comitatensis fundationis, Reges nostri jam olim utuntur jure imponendi militem veteranum in alimentarium. Eodem jure potiti Reges Anglorum. Eodem abusum Eduardum III. in gratiam veterum palatinorum, refert Matthæus Westmonaster. ad annum 1305. Hoc onere tenentur etiam prioratus conventuales electivi, modo reditus non sit minor mille, vel ducentarum & mille librarum, ne si forte sint minores, nimium graventur. Prioratus vero collativi vacant ab onere, etiam si pendeant e monasterio regiæ, ducalis, vel comitatensis fundationis. Nec onus monasteriis remittitur ob sæcularizationem, quia mutatio status, quæ non fit absque consensu Regis, inielligitur fieri cum sua causa & onere. L. *legatum sub conditione*, ff. *de adiment. legat.* & salvo jure regio, quia Princeps, vel Pontifex non concedit privilegium contra se ipsum. L. *jubemus*, C. *de Ss. eccles.* cap. *suborta, de re judic.* cap. *dilectus, de capell. monach.* cap. *cum instantia, de censib.* Prioratus cluniacensis ordinis, celestini & cartusiani ab hoc onere soluti. Hac de re passim Chopin. 2. monastic. tit. 1. num. 6. Idem S. polit. lib. 3. tit. 2. Pasquier lib. 3. disquisit. capite 30. Loetius in litt. O. num. 7. & ibi Brodæus, Canut. lib. 1. capite 8. & nos ipsi lib. 1. de Ducibus & Comit. capite 12.

FINIS.

Source : BIU Cujas

ALTESERRÆ
OPERA OMNIA

Source : BIU Cujas

ANTONII DADINI ALTESERRÆ

ANTECESSORIS OLIM TOLOSANI

OPERA OMNIA

TOMUS III.

IN DUAS PARTES DIVISUS.

Quarum prior *Notas & Observationes in* ANASTASIUM *de Vitis Romanorum Pontificum*; altera vero *Notas & Observationes in XII. libros epistolarum B. GREGORII PAPÆ, hujus nominis I. cognominis Magni*, exhibet.

CURA ET SUMTIBUS

MICHAELIS MAROTTA

Jurisconsulti & in supremis Neapolitanis tribunalibus causarum patroni.

EDITIO PRIMA NEAPOLITANA. M DCC LXXVII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

Source : BIU Cujas

ERUDITO LECTORI

MICHAEL MAROTTA.

IN publicam lucem ecce ex typis meis prodit tertius tomus operum ANTONII DADINI ALTESERRÆ, quem in duas partes tribuere placuit. Exhibet prima pars opus inſcriptum: *Notæ & obſervationes in Anaſtaſium de vitis Romanorum Pontificum*, quod Pariſiis anno M DC LXXX editum eſt: altera vero illud, cui titulus: *Notæ & obſervationes in XII libros epiſtolarum* B. GREGORII PAPÆ, quod etiam Pariſiis anno M DC LXXXVIII fuit emiſſum. Ex qua utraque editione hæc duo ſummi viri opuſcula curavi deſcribenda.

Et quod ſpectat ad *Notas & obſervationes in Anaſtaſium*, in præfatione primi tomi hujus editionis jam admonui, me non ſine cauſſa opuſculum hoc ſub titulo tertii tomi prelo ſubjeciſſe, antequam ſecundo tomo initium fieret. Pariſienſis editio ſexcentis erroribus conſpurcata prodiit: quod reapſe factum eſſe in civitate, ubi bonæ artes & litteræ florebant, vix credi poſſet. Principio meæ editionis nulla adhuc ſuberat ſuſpicio de illapſis mendis, & hinc ipſa Pariſienſis editio fide bona deſcripta fuit. Tantum emendatus unus S. AUGUSTINI locus ex autographi fide, quem conſulere oportuit, quod verba ab auctore producta viſa ſunt intricatiora: itemque duo, aut tria alia

Source : BIU Cujas

loca, quæ idoneum ſenſum non referebant. Properabat ad finem editio, ubi cognitum eſt, Pariſienſem librum multis ſcatere mendis, ut jam in præfatione primi tomi dictum eſt. Et hinc ſollicitus eſſe cœpi de citationibus legum & canonum aliorumque locoruum ab auctore productorum, & inſtituta collatione, in reliquis plagulis nonnullos errores emendavi.

Sed non contentus hos errores emendaſſe, ipſum opus ex integro recognoſcere inſtitui: & reapſe inveni a capite ad calcem Pariſienſem editionem mendis refertam eſſe. Ejusmodi errores varii generis ſunt. Alii ſpectant rectam ſcribendi rationem: & quamvis fortaſſe verum ſit, multas Latinas voces apud medii ævi ſcriptores, quorum loca ab auctore referuntur, non recte deſcriptas fuiſſe; tamen neſcio an auctor, qui Latine ſciebat, etiam non rectam ſcribendi rationem in ſuo textu ſequi debuerit. Alii ſunt in vocibus ſuperfluis & erroneis, quibus ſenſus obſcurus redditur: peccatque etiam aliquando ſyntaxis; cujus generis errores eo minus excuſatione digni ſunt, quod inter *errata* & *addenda*, quæ poſt pag. 169. extant, nec animadverſi, nec emendati ſunt. Spectant alii voces Græcas, quæ non ſemel male deſcriptæ ſunt: idque mirum eſſe non debet, nam qui emendandis plagulis præpoſitus erat, parum Græce ſciebat: quod hoc uno exemplo conjicere licet: nempe auctor pag. 2. in CLEMENTE verſ. 10. ſcripſit: *inde dicti notarii, quod per notas, quæ σιγλαὶ dicuntur, celeritatis cauſſa ſcriberent*. Editor vero, ſive præpoſitus emendationi, inter *errata* & *addenda* ſic ait: Pag. 2. lin. 23. σιγλαὶ *lege* σιγλὰ. Et tamen Græce σιγλαὶ, non σιγλὰ dicuntur, eaque in re deceptus videtur a Latinis, qui ſigla dixerunt. Sed errores ſummi momenti ii ſunt, quibus citationes legum, canonum, & auctorum, quum Latinorum, tum Græcorum conſpurcantur. Index quoque verborum ſumma negligentia compoſitus eſt, multisque erroribus ſcatet.

Dici vix poteſt quantopere mihi elaborandum fuit, ut recenſitos errores, præſertim eos, qui ad legum, canonum, & aliorum locorum citationes ſpectant, emendarem. In hoc enim errorum genere neceſſario fontes ipſi verſandi fuerunt, inſtituenda fuit collatio, & ubi datum non fuit indicata ab auctore loca invenire (quod ſæpe accidit) magis magisque inſudare oportuit, quo veram citationem reperirem. Leges civiles & canones

Source : BIU Cujas

nones omnes perquisivi, quod etiam feci in locis Latinorum auctorum, quæ prout ab auctore relata erant, idoneum sensum referre non videbantur. Et quod spectat ad Græcorum auctorum fragmenta, quamvis correcta fuere a peritiore illo, quem in præfatione primi tomi laudavi, ex integro ea revidi in eorum libris, qui mihi præsto erant, & plura menda in citationibus deprehendi. Indicem porro verborum totum recensui, & in multis locis emendavi. Et ut reapse constet, me nullis laboribus peperciisse in hoc opere recensendo, aliquot ex erroribus ipsis, in editione Parisiensi existentibus, in classes subjiciam.

Voces non recte descriptæ.

Acolythus, qui & Latine scribitur acoluthus, & acolithus, in pag. 100. *Acoliti*. Africa, in pag. 55. *Aphricam*. Anaclinteria, in pag. 156. *anacliteriis*. Athenæus; in pag. 102. *Athenei*. Cœmeterium, perpetuo coemiterium & cimiterium, in pag. 15. 34. 35. 36. 37. 42. 47. 57. 80. 81. & 100. Diptychus, in pag. 74. *dyptichis*, & dypticis. Fœderatus, in pag. 69. *federati*. Gabatæ, centies gabathæ, in pag. 95. 96. 140. 141. Hama & Hamula, constanter ama & amula, in pag. 20. 57. 96. Lævus, in pag. 154. levo. Litania, pluries letania, lethania, & lætania, pag. 70. 105. 108. 127. 128. 129. 130. 131. Metretæ, in pag. 25. metritæ. Paradisus, in pag. 142. Paradysus. Pittacium, in pag. 103. & 104. pitacium. Porphyreticus, in pag. 34. porphireticas. Rhodina, & diarhodina, in pag. 139. rodina, & *diarodinum*. Sabbatum, & aliquando Sabbathum, millies sabatum, & sabathum, in pag. 10. 11. 38. 56. 57. 77. 90. 157. Sacellarius, in pag. 87. Saccellarius.

Loca, in quibus extant voces superfluæ aut futiles, aut syntaxis peccat.

Edit. Paris.	*Edit. mea.*
Unde dicuntur & in arte argentaria excluſores, id est quadam confusione massæ ad suæ formæ expressores. pag. 24. lin. 6. & seqq. ab infr.	*idest quadam confusione massæ formæ expressores.* pag. 16. in fin.
Calices ministeriales decem pensales sing. libras tres. pag. 30. lin. 1.	
Obtulit etiam B. Petro Apostolo calices de argento, qui sedent super circui-	*pensantes, &c.* pag. 20. lin. 19.

Source : BIU Cujas

Edit. Paris.	Edit. mea.
tu altaris, numo, 16. pensantes libras. Vel &c. pag. 30. lin. 21. & seqq.	*numero 16. pensantes libras ... Vel* &c. ibid. lin. 17. & seq. ab infr.
In boiatos misit Ravennam per manus Maurini Scribonis. pag. 55. in Vigilio, lin. 16.	*Inbojatos* &c. pag. 36. lin. 3. ab infr.
Lateranensis Ecclesia, sicut Salvatoris est insignita vocabulo, qui nimirum omnium caput est electorum; ita mater & quidam apex & vertex est omnium per orbem Ecclesiarum. pag. 112. lin. 11. & seqq. ab infr.	*& quidem apex* &c. pag. 73. lin. 31.
Stauracium à staurace, quod est genus guttæ malo Sydonio simile. *pag.* 119. *lin.* 25. *& seq.*	malo Cydonio. *pag.* 77. *lin.* 6. *ab infr.*
Cercelli paria duo habet gemmas pretiosissimas. pag. 140. lin. 18.	*habentes*. pag. 90. lin. 11. ab infra.
Nicolaus I. Joannem Archiepiscopum Ravennatem regradatum restituit, ut Episcopos Æmiliæ etiam legitimè electus non consecraret, nisi prius acceptâ licentiâ eos consecrandi per litteras Pontificias. *pag.* 158. *lin.* 18. *& seqq.*	electos, *pag.* 102. *lin.* 21.

Voces male descriptæ, excerptæ ex paucis locis Græcis, quæ operi inserta sunt.

Edit. Paris.	Edit. mea.
ἐχρὴν μετὰ οὖν ἔνδον ἔχειν τὸ πεῖχος τὸ διεῖργον ὑμᾶς τῶν γυναικῶν. *Oportebat quidem interiore pariete a mulieribus separari*. pag. 1. lin. 9. & seqq.	ἐχρὴν μὲν οὖν ἔνδον ἔχειν τὸ τεῖχος, &c. pag. 1. lin. 8. & 9.
Τἶνας σταυροῦ διαπορφυρίου ἐκέλευσε τούτοις ἐντίτισθαι. *Cucullas jussit eis imponi, habentes crucem purpuream*. pag. 17. lin. 12. & seq.	ἐντίθεσθαι. pag. 11. lin. penult.
Βασηλικὰ προστάγματα. *Imperialia edicta*. pag. 65. lin. penult.	Βασιλικὰ προστάγματα. pag. 43. in Martino lin. 4.

Erro-

Errores citationum, quorum aliqui emendati fuere, quod verba non recte ſonabant, alii in ultimis plagulis deprehenſi, ubi de mendis in opere comprehenſis ſuſpicio inceſſit.

Edit. Pariſ.	*Edit. mea.*
Idem (Auguſt.) in Pſalm. 34. *pag.* 24. *lin.* 6. *ab infra.*	in Pſalm. 54. *pag.* 16. *lin. penult.*
Paulus Varnefrid. de gent. Longobard. lib. 5. cap. 29. *pag.* 91. *lin.* 11. *ab infra.*	de geſt. Longobard. *pag.* 60. *lin.* 2.
Can. *Salvator.* 1. qu. 33, *ibid. lin.* 5. *ab infra.*	1. qu. 3. *ibid. lin.* 6.
Armarium eſt bibliotheca librorum, §. *ſed ſi bibliothecam. De legat.* 3. pag. 102. lin. 23. & ſeq.	Armarium eſt bibliotheca librorum. *L. librorum*, §. *ſed ſi bibliothecam, de legat.* 3. pag. 66. lin. ult.
Can. *In memoriam.* 29. diſt. *pag.* 153. *lin.* 23. *& ſeq.*	19. diſt. *pag.* 99. *lin.* 13.
Can. *de Syracuſanæ.* 18. diſt. *pag.* 158. *lin.* 14.	28. diſt. *pag.* 102. *lin.* 16.
Can. *Engeltrudem.* 3. qu. 4. pag. 160. lin. 15.	In libro meo, *Engeltrudam.* pag. 103. lin. 32.

Errores citationum in operis recenſione deprehenſi.

In edit. Pariſ.	*In edit. mea, corrigendi.*
Can. *Cura Paſtoris.* 2. qu. 7. pag. 4. lin. 27.	can. *cum paſtoris*, pag. 3. in Evariſto lin. 24.
Euſeb. lib. 8. cap. 22. *pag.* 19. *lin.* 11. *& ſeq.*	lib. 8. de martyrib. Palæſtinæ, cap. 12. *pag.* 13. *in Marcello lin.* 10.
L. 5. §. *ſciendum. ff. De offic. Præfect. vigil.* pag. 20. lin. 15.	L. 3. *pag.* 14. *lin.* 1.
L. *Lines. ff. de act. comp.* pag. 26. lin. 27.	*de act. empt.* pag. 18. lin. 7.
can. *Sanctimonialis*, & ſeq. 20. qu. 1. pag. 40. lin. 6. & ſeq.	can. *Sanctimoniales*, pag. 26. lin. 5. ab infra.
can. pen. 29. diſt. *pag.* 52. *lin.* 32.	79. diſt. *pag.* 35. *lin.* 5.
Novella 123. cap. 22. *pag.* 57. *lin.* 9.	cap. 32. *pag.* 37. *lin. pen.*
Can. 8. 12. qu. 2. *pag.* 80. *in Conone, lin.* 5.	can. 65. 12. qu. 2. *pag.* 52. *in Conone, lin.* 4.
Socrat. lib. 2. cap. 23. *pag.* 81. *lin.* 7.	lib. 2. cap. 28. *pag.* 53. *lin.* 9.
Euſeb. lib. 3. cap. 25. *pag.* 83. *lin.* 25.	lib. 5. cap. 24. *pag.* 54. *lin.* 9. *ab infr.*

Source : BIU Cujas

In edit. Pariſ.	*In edit. mea, corrigendi.*
can. *Quæſitum*. 16. qu. 1. *pag.* 113. *lin.* 15.	can. *quicumque*, 16. qu. 1. *pag.* 73. *lin.* 4. *ab infr.*
Evagr. lib. 3. cap. 16. . . . Et idem cap. 3. ejusd. libr. *pag.* 115. *lin.* 15. *& ſeq.*	Et idem cap. 4. ejusd. libr. *pag.* 75. *lin.* 13.
Hinc & geſtationes dicebantur loca ipſa, per quæ deambulandi causâ ſellâ vel lecticâ vectabantur, ut in L. *ſi Cujus*. §. *Fructuarius*. *ff. de uſufruct. Viridaria, vel geſtationes*. Quod probatur & *l. interdum*. *ff. quod vi aut clam.* pag. 121. in fin. ad 122.	Eodem modo pag. 79. lin. 20. & ſeqq. Verum probatio iſta, non ex *l. interdum*, quæ hoc ſub tit. deſideratur, ſed ex §. 1. *l. compotit, ejusd. tit.* petenda eſt.
L. *Quod ſæpe*. §. *ult. ff. de Contrah. empt.* pag. 121. lin. 11. & ſeq.	§. *pen.* pag. 78. lin. 4. ab infr.
L. *cum aurum*. §. *ſi quis eſcarium*. . . . *ff. de aur. & argent. legat.* pag. 132. lin. 14. & ſeq.	§. *ſi cui eſcarium*, pag. 85. lin. 11. & ſeq. ab infr.
L. *Quæſitum*. §. *Item pertica*. *ff. De inſtruct. inſtrum. legat.* pag. 136. lin. pen.	§. *item perticæ*, pag. 88. lin. 17. ab infr.

Quibus addendi.

Auri pempto, pag. 96. lin. 8. ab infra.	*antipempto*, pag. 63. lin. 15.
Carthula, *pag.* 145. *lin.* 5.	Chartula, *pag.* 93. *lin.* 10. *& ſeq. ab infra*,

---

Aliquot exempla alphabetico ordine errorum, qui pæne inutilem reddunt indicem rerum editionis Pariſienſis.

Anteropta Salvatoris imago. 124. Baſilica S. Pancratii titulus Cardinalis. 68. Capitulum varie acceptum. 75. Defenſores Eccleſiæ Romanæ. 145. Equitii Eccleſia titulus Cardinalis. 29. Gemelliones. 124. Imola olim Forum Cornelii. 110. 111. Laici ne ſtent intra cancellos. 145. Medimnus continet modios ſex. 6. Regnum pro corona. 62. Scholaſtici. 150. Tractatus, Tractatores. 40. Vitreæ vice tectorii. 105.

Errores proprii editionis meæ.

Pag. 10. in rubric. In Xiſto, in Sixto. p. 13. in Marcello lin. 12. catabulum, cacabulum. p. 14. lin. 19. magnus, majus. p. 28. lin. 21. Exodium, exodum. p. 47. in rubr. Agatone, Agathone. p. 58. lin. 6. ſacram, ſcaram. p. 62. lin. 13. ab infr. *Trauscurrunt, Transcurrunt*. ibid. lin. 12. ab infr. *patria, paria*. p. 63. lin. 11. *Aquæ-*

Source : BIU Cujas

Aquæmanile, *Aquæmaniles*. p. 66. lin. 22. Voſpiscus, Vopiscus. p. 68. in Stephano lin. 3. *nuncupantur*, *nuncupatur*. p. 76. lin. 15. ab infr. Difenſores, Defenſores. ibid. lin. 3. ab infr. *νῦν*, *νῦν*. p. 77. lin. 24. regulæ, rugulæ. p. 78. lin. 6. ab infr. in quæ, dele in. p. 89. lin. 19. Hilario, Hilaro. p. 93. lin. 4. ab infr. *fueraut*, *fuerant*. Aliquot alii notati ſunt in marginibus hoc * ſigno.

VEnio nunc ad ſecundam hujus tertii tomi partem, qua continetur, ut dixi, opus inſcriptum: *Notæ, & obſervationes in XII. libros epiſtolarum* B. GREGORII PAPÆ. Non eſt quod lectorem multis detineam: generaliter tantum adverto, in hoc opere non diſſimilia nec minora inventa fuiſſe menda, quæ a me non ſine ſummo labore emendata ſunt, prout operis editio procedebat, quod jam conſtabat, exemplar ipſum, unde hæc mea editio hauriebatur, erroribus multis eſſe conſpurcatum. Itidem aliquot exempla errorum in claſſes ſubjiciam.

Errores, qui typographo tribui deberent, modo inter errata, *ubi ſæpe res leviores adnotantur, animadverſi fuiſſent.*

Pag. 6. lin. 20. communonis, pro communionis. Ibid. lin. 21. *temporbus*, pro *temporibus*. Pag. 8. lin. 5. ab infr. *iuuitus*, pro *invitus*. Pag. 52. lin. 2. maris Tyrcheni, pro maris Tyrrheni ſive Tyrreni. Pag. 54. lin. 14. *derelinqueus*, pro *derelinquens*. Pag. 65. lin. 7. ab infr. dicebanter, pro dicebantur. Pag. 129. lin. 8. ab infr. *Iunenculas*, pro *Juvenculas*. Pag. 169. lin. 6. ſuppoſitiæ, pro ſuppoſititiæ. Pag. 170. lin. 19. cebrentur, pro celebrentut. Pag. 184. lin. 21. ſpeciater, pro ſpecialiter. Pag. 192. lin. 12. ſine, pro ſive. Pag. 210. lin. 7. ab infr. *Monaſteriam*, pro *Monaſterium*. Pag. 231. in fin. ad 232. memit, pro meminit. Pag. 241. lin. 23. Deuteronomum, pro Deuteronomium. Pag. 246. Eugeltrudam, pro Engeltrudam. Pag. 263. lin. 4. *defodiuut*, pro *defodiunt*. Pag. 276. lin. pen. ſuburbuna, pro ſuburbana. Pag. 285. lin. 22. Aſciticis, pro aſceticis. Pag. 290. lin. 2. & 3. exprobat, pro exprobrat.

Voces contra regulas orthographiæ deſcriptæ.

Acolythus, in pag. 33. lin. 4. ab infr. pag. 112. lin. 1. & pag. 113. lin. 11. *Acolytus*, & *Acolyti*. Bætica, in pag. 2. lin. 8. ab infr. Beticam. Carthago, in pag. 65. lin. 19. & 21. *Chartaginenſis*, & *Chartaginem*. Catania, in pag. 4. lin. 14. Cathanæ. Chalcedon, aut Calchedon, in pag. 127. lin. 17. Calced. Chartula, chartarius, in pag. 8. lin. 3. *cartulam*, & in pag. 38. lin. 18. *cartariis*. Diœceſis, in pag. 137. lin. 19. dioceſi, & in pag. 158.

Source : BIU Cujas

lin. 15. dioceſis. Diſtinguo, in pag. 149. lin. 8. diſtingunt, & in pag. 185. lin. 10. & ſeq. diſtinguntur. Emphyteuticarius, in pag. 126. pluries emphiteuticarius, lin. 6. 8. 10. & 11. Feretrum, in pag. 173. lin. penult. pheretrum. Hypocriſis, in pag. 163. lin. antepen. & pen. hypocryſim. Litania, in pag. 71. lin. 5. ab infr. Letania. Matthæus, in pag. 172. lin. 19. Mattheum. Miræus, in pag. 332. lin. 8. ab infr. Mireus. Nicæna, in pag. 138. lin. 17. Nicen. Parœcia, in pag. 85. lin. 9. ab infr. *parrœciâ*, & pag. 183. lin. 18. parrœciæ. Pithœus, in pag. 151. lin. 19. Annal. Pitheani. Spatha, in pag. 187. lin. 5. ab infr. & lin. ult. ſpatam.

Loca, in quibus occurrunt voces ſuperflæ, aut neceſſariæ deficiunt, aut alias ſyntaxis peccat; nec interim inter errata aliquid admonetur.

Edit. Pariſ.	*Edit. mea.*
dolum malam abeſſe, abſuturumue, pag. 10. lin. 22.	*dolum malum*, pag. 117. lin. 16. ab infra.
Si non habet rempublicam ſuam Chriſtus, non habet fiſcum ſuum. Fiſcus enim ſcitis quid ſit, fiſcus enim ſaccus eſt unde & fiſcellæ & fiſcinæ dicuntur, fiſcus ſaccus eſt publicus, ipſum habebat Dominus hic in terra, quando loculos habebat. pag. 43. lin. 19.	*Si non habet rempublicam ſuam Chriſtus, non habet Fiſcum ſuum. Fiſcus enim ſcitis quid ſit? Fiſcus enim ſaccus eſt: unde & fiſcellæ, & fiſcinæ dicuntur. Ne putetis quia aliquis draco eſt fiſcus, quia cum timore auditur exactor fiſci: fiſcus ſaccus eſt publicus. Ipſum habebat Dominus hic in terra, quando loculos habebat.* pag. 133. lin. 28. & ſeqq.
Glorioſum Domnum Appionem, & Domnam Euſebiam Domnum Eudoxium, & Domnam Gregoriam mea per nos deprecor uice ſalutari. pag. 82. lin. 22. & ſeqq.	*mea per vos*, pag. 152. lin. 13.
Quod factum cum comperiſſem, eum a communione ſuſpendi, non quaſi vltor iniuriæ meæ, ſed vt facilius eum ab hoc inſania redderem emendatum. pag. 91. lin. 24. & ſeqq.	*ab hac inſania*, pag. 156. lin. 26.
Vt igitur de tribus Capitulis, animis veſtris oblatâ dubietate, poſſit ſatisfactio abundanter infundi. pag. 93. lin. 5.	*ablata dubietate*, pag. 157. lin. 7.
Quibus reſtitutis, reliquis ſex uncias aut in emphyteoſim damus aut in reditus commutamus. pag. 98. lin. 22. & ſeq.	*reliquas ſex uncias*, pag. 159. lin. 15. ab infra.
Componimus autem quod Petrus Acolytus quem dilectiſſimo filio noſtro Sabiniani Diacono reſponſa eccleſiaſtica facienti obſervare in vrbe regia feceramus. pag. 111. in fin. ad 112.	*Comperimus autem, quod Petrus acolythus, quem dilectiſſimo filio noſtro Sabiniano Diacono &c.* pag. 166. lin. 5. & ſeqq.

Iudæis

Source : BIU Cujas

Edit. Pariſ.	*Edit. mea.*
Iudæis nos licet habere Chriſtianos ſervos, *pag.* 132. *lin. ult.*	non licet, *pag.* 175. *lin.* 12. *& ſeq. ab infr.*
Durior viſa eſt Gregorio ſententia Concilii, nè daretur occaſio turbanda pacis Eccleſiæ Africanæ, *pag.* 147. *in fin. ad* 148.	turbandæ pacis, *pag.* 182. *lin.* 5. *ab infra.*
Mitior pœna erat addictio communioni peregrinæ, & erat magis correctio quam pœna, per quam Clerici remoti, a ſacra Communione, & expuncti de matricula, ſeu tabula Clericorum, redigebuntur ad ſolam communionem precum, &c. *pag.* 151. *lin.* 8. *& ſeqq. ab infra.*	redigebantur, *pag.* 184. *lin.* 13. *ab infra.*
Porro Hin duos χοᾶς Atticos facit, quos nos appellare poſſumus duos ſextarios Italicos, ita ut Hin menſura ſit Iudaici ſextarij &c. pag. 153. lin. 21.	*Porro hir... ita ut hir*, pag. 185. lin. 31. & ſeqq.
Naturâ equum eſt ut qui ſua a ſucceſſoribus ſtatuta ſeruari deſiderat, deceſſoris ſui ſtatuta non temere infringas, *pag.* 184. *in fin. ad* 185.	non temere infringat, *pag.* 200. *lin.* 21.
Huiuſce itineris diutinam moram tulit Anſelmam Cantuarienſis Epiſcopus, ob Vvillelmi 2. Regis Anglorum interdictum, *pag.* 204. *lin.* 5. *& ſeqq.*	Anſelmus Cantuarienſis, *pag.* 209. *lin.* 25.
Gratia agit Agiulfo Regi Longobardorum de pace facta, *pag.* 239. *lin.* 21.	Gratias agit, *pag.* 226. *lin.* 16.
Pervenit ad nos, quod quidam prauæ voluntatis ſtudio, ſeniores & ciues Neapolitanæ ciuitatis de inſulis iuris eorum Leontio glorioſo filio noſtro conantur ſurripere, pag. 271. lin. 9. & ſeqq.	*conantur ſurripere*, pag. 241. lin. 24.
Qui cum diu inde diſceptaſſent, non potuerant in vnam conuenire ſententiam dicentes nouam eſſe inſtitutionem de tuitione eccleſiaſticâ impendendâ rebus militum Hieroſolymam profiſiſcentiam, pag. 272. lin. 23. & ſeqq.	*proficiſcentium*, pag. 242. lin. 8.
Male quidam codices habeat caſtulam, *pag.* 273. *lin.* 13. *&* 14.	habent, *ibid. lin.* 24.
Eccleſiæ Mediolanenſis habuit luculentum patrimonium in Sicilia, *pag.* 273. *in fin. ad* 274.	Eccleſia, *ibid. lin.* 10. *ab infr.*
Seruierat tibi Roma prius Domini Dominorum. pag. 275. lin. 5. & ſeq.	*Servierant*, pag. 243. lin. 13.
Condiuia domus eum curiâ & cæteris neceſſariis, pag. 276. lin. 10.	*cum curia*, ibid. lin. 5. ab infra.
A Dominico Carthaginenſi Epiſcopo accepiſſe ſe ſignificat reliquias Agilei	

Source : BIU Cujas

Edit. Pariſ.	*Edit. mea.*
Martyris. Carthagine in die natali eius martyris de eo Auguſtinus tractatum id eſt ſermonem habuit ad populum, *pag.* 298. *in fin. ad* 299.	ejus martyrii, *pag.* 254. *lin.* 8. *ab infra.*
Cum de proprietate iumenti quæreretur, ita decreuit vt ad locum, vbi adaquari ſolebat, duceretur capite innoluto. pag. 309. lin 23.	*capite involuto*, pag. 259. lin. 5. ab infra.
Tyronum collatio, erat onus Prouinciliarum, propter poſſeſſiones & prædia, *pag.* 330. *lin.* 26. *& ſeqq.*	onus provincialium, *pag.* 269. *lin.* 14. *ab infra.*

Voces male deſcriptæ, exempli cauſa ſecretæ ex paucis fragmentis Græcis in opere inſertis.

In pag. 118. lin. ultim. Græci προποστράτωρα vocant. Mox in pag. 119. lin. 2. πραποστράτορα. In errata poſt indicem (errores erroribus addendo) ſic lector monetur: 119. πρατοστράτορα, l. προθοσθράτορα. In mea editione pag. 169. lin. 18. & 19. bis, πρωτοστράτορα. In pag. 195. lin. 12. προσεύνοχε. In mea edit. pag. 205. lin. 16. προσενῆνοχε. Similia conſulto omitto.

Errores in citationibus legum & canonum & aliorum locorum deprehenſi.

Edit. Pariſ.	*Edit. mea.*
Can. *Probinus*... 16. qu. 1. *pag.* 4. *lin.* 1.	can. *Probinum*, pag. 114. lin. 33.
Can. *volumus* 16. qu. 1. *pag.* 13. *lin.* 16.	16. qu. 4. *pag.* 119. *lin.* 4.
Can. *talia* 8. qu. 1. *pag.* 17. *lin.* 12. *& pag.* 81. *lin.* 8. *&* 9.	8. qu. 3. *pag.* 120. *lin. antepen. & pag.* 151. *lin.* 29.
l. 1. C. de ſuperindict. *pag.* 39. *lin.* 11.	l. *un.*, pag. 131. lin. 22.
Tributa quæ in nummis fiſco præſtabantur, ſoluebantur tribus æquis penſionibus, menſe Septembri, quod erat initium indictionis, Kalendis Iauuarij, & Kalendis Martij l. ult. C. de annon. & tribut. *pag.* 41. *lin.* 25. *& ſeqq.*	kalendis januarii, & kalendis maiis, *pag.* 132. *lin.* 33. *& ſeq.*
l. cum pater §. fidei tuæ de leg. 2. *pag.* 43. *lin.* 15. *&* 16.	§. *fidei heredum*, pag. 133. lin. 25.
can. eos qui. 88. diſt. *pag.* 46. *lin.* 7. *ab infra.*	87. diſt. *pag.* 135. *lin.* 6.
can. præcipimus 95. diſt. *pag.* 68. *lin.* 5. *ab infra.*	93. diſt. *pag.* 145. *lin.* 16. *ab infr.*

Source : BIU Cujas

Edit. Pariſ.	*Edit. mea.*
cap. interdiximus de ætate & qualit. &c. *ibid. lin. ſeq.*	cap. *intelleximus*, ibid. ead. lin.
Can. nullus invitis 61. diſt. *pag.* 81. *lin.* 19.	can. *nullus invitus*, *pag.* 151. lin. 37.
Cap. Abbati de v. s. *ibid. lin.* 24.	cap. *abbate*, ibid. lin. 40.
can. qua cauſa... 2. qu. 5. *pag.* 83. *lin.* 23. *& ſeq.*	can. *quæ de cauſa*, *pag.* 152. lin. 17. ab infr.
can. quia ſine 26. diſt. *pag.* 84. *lin.* 4.	can. *qui ſine*, ibid. lin. 6. ab infra.
Cap. vnic. nè ſed. vac. *pag.* 87. *lin.* 2.	cap. 1. *pag.* 154. *lin.* 14.
L. milites C. de Epiſc. & Cleric. *pag.* 95. *lin.* 4. *ab infr.*	L. *omnes* 33. pag. 158. lin. 24.
l. quid ſit fugitiuus §. apud Celſum de Ædil. edict. *pag.* 101. *lin.* 8. *& ſeq.*	L. *quis ſit fugitivus*, §. *apud Cælium*, *pag.* 160. lin. 4. & ſeq. ab infr.
can. non vos 23. qu. 3. *pag.* 105. *lin.* 12.	23. qu. 5. *pag.* 162. *lin.* 5. *ab infra*.
Euſeb. lib. 5. cap. 17. *pag.* 106. *lin.* 2.	lib. 5. cap. 18. *pag.* 163. *lin.* 14.
Cap. Si clientulus de alienat. feud. in lib. feud. *Eccleſia enim cultrix & auctrix iuſtitiæ, non patitur contra iuſtitiam aliquid fieri in ſe, vel in alterum, nè ſcilicet inde iniuriarum naſcatur occaſio vnde iura naſcuntur.* pag. 109. lin. 15. & ſeqq.	*Eccleſia enim cultrix & auctrix juſtitiæ, non patitur contra juſtitiam aliquid fieri in ſe, vel in alterum: privatus vero ſepe obviat juſtitiæ.* pag. 164. lin. 8. & ſeqq. ab infra.
Conc. Matiſcen. 2. can. 6. *pag.* 112. *lin.* 4. *ab infr.*	Conc. Matiscon. II. *pag.* 166. *lin.* 28.
Can. pridem 8. qu. 1. *pag.* 117. *lin. penult.*	18. qu. 2. *pag.* 168. *lin.* 8. *ab infr.*
Can. legum 53. diſt. *pag.* 119. *lin.* 25.	can. *legem*, pag. 169. lin. 8. ab infra.
Can nulli 12. qu. 2. *pag.* 143. *lin.* 21.	12. qu. 5. *pag.* 180. *lin.* 11. *ab infr.*
Theodorit. lib. 5. cap. 17. *pag.* 144. *lin. penult.*	lib. 5. cap. 18. *pag.* 181. *lin.* 20. *& ſeq.*
L. æs alienum Cod. de obligat. & act. *pag.* 146. *lin. antepenult.*	L. *ob æs alienum*, pag. 182. lin. 21. & 22.
Can. quæ ſemel 18. qu. 3. *pag.* 147. *lin.* 9. *ab infr. & denuo pag.* 258. *lin.* 10. *ab infra*, 18. qu. 2.	19. qu. 3. *ibid. lin.* 11. *ab infra*, *& pag.* 235. *poſt tit. lin.* 9.
Can. clerici 15. qu. 2. *pag.* 152. *lin.* 7.	13. qu. 2. *pag.* 184. *lin.* 5. *ab infra*.
Can. multorum 22. diſt. *pag.* 184. *lin.* 7. *& ſeq. ab infra*.	32. diſt. *pag.* 200. *lin.* 17.
Can. quidam 1. qu. 1. *pag.* 191. *lin.* 7. *& ſeq. ab infra*.	5. qu. 1. *pag.* 203. *lin.* 34.
Thodorit. lib. 4. cap. 17. *pag.* 195. *lin.* 10.	lib. 4. cap. 19. *pag.* 205. *lin.* 14.
can. volumus 79. diſt. *pag.* 198. *lin.* 23.	89. diſt. *pag.* 206. *lin.* 6. *ab infr.*
Euagrius lib. 4. cap. 21. *pag.* 206. *lin.* 6. *ab infra*.	lib. 4. cap. 22. *pag.* 210. *lin.* 11. *ab infra*.

Source : BIU Cujas

Edit. Pariſ.	*Edit. mea.*
L. ad egregias ff. de iureiur. *pag.* 211. *lin.* 3. & 4.	L. *ad perſonas egregias*, pag. 212. lin. 8. ab infra.
L. 2. C. de legib. *pag.* 237. *lin.* 24.	L. 7. *pag.* 225. *lin.* 22.
can. non oportet, 3. qu. 2. *pag.* 240. *lin.* 9. *ab infra.*	can. *oportet*, pag. 226. lin. 6. ab infra.
can. Sacerdotes 3. qu. 7. *pag.* 249. *lin.* 9.	2. qu. 7. *pag.* 230. *lin.* 4. *ab infra.*
can. Epiſcopos 27. diſt. *pag.* 254. *lin.* 11.	17. diſt. *pag.* 233. *lin.* 21. & 22.
Can. ſtatutum 18. qu. 2. *pag.* 276. *lin.* 5. *ab infra.*	18. qu. 1. *pag.* 244. *lin.* 11.
L. 2. C. de conſtit. pecun. *pag.* 279. *lin.* 15.	L. 3. *pag.* 245. *lin.* 22.
can. ſi quis dato. can. ex multis 1. qu. 3. *pag.* 282. *lin.* 9.	can. *ſi quis dator*, pag. 246. lin. 11. ab infra.
L. 1. C. de Aquæduct. *pag.* 300. *lin.* 17.	L. 5. *pag.* 255. *lin.* 28.
can. Lator 3. qu. 7. *pag.* 302. *lin.* 4. *ab infra.*	2. qu. 7. *pag.* 256. *lin.* 34.
can. quia cognouimus 12. qu. 3. *pag.* 318. *lin.* 13. & 14.	10. qu. 3. *pag.* 264. *lin.* 4.
Theod. lib. 5. cap. 15. *pag.* 321. *lin.* 19.	lib. 5. cap. 18. *pag.* 265. *lin.* 20.

Sunt & alia in mea editione, notis marginalibus ſig. † præferentibus, admonita. Hoc unum ſupereſt, quod in Pariſ. edit. pag. 128. & in mea pag. 173. dicitur: executio piarum voluntatum pertinet ad Epiſcopum, ſi intra annum non impleantur; *l. nulli*, C. *de Epiſc. & Cleric.* Nov. Leon. 68. Cap. *nos quidem*, *de teſtam. Cap. final. eod. tit. in* 6. & de his verbum nullum in nov. Leon. & in Cap. final. de teſtam. in 6.

Exempla ordine alphabetico errorum, qui minus utilem faciunt indicem rerum editionis Pariſienſis.

Anathema major excommunicatio. 260. Baptismus unica merſione perficitur. 57. Calcis veſtigium pedis. 157. Diſciplinæ robur non eſt remittendum. 206. Electio Romani Pontificis non fiebat ſine confirmatione Imperatoris. 59. Forum Cornelii civitas Æmiliæ hodie Imola 313. Gregorus ſollicitus de ſalute Longobardorum 12. Habitus non facit Monachum 238. Ingratus pro non grato, ingratitudo eodem ſenſu. 257. Laicis non eſt demandanda cura rerum Eccleſiaſticarum 232. Mare clauditur menſe Novembri. 100. Notitia 237. Oblationes quæ fiunt monaſterio exemptæ a lege Diœceſana 9. Petrus Subdiaconus defenſor Patrimonij Eccleſiæ Romanæ 306. Raptor rei alienæ tenetur quanti actor juratus litem æſtimaverit 306. Septimum Palatium. 268. Theodoſius Mauritij A. filius & conſors Imperij. 40. Vxor reſtituitur viro præſtita cautione iuratoria de non male tractanda. 16.

Erro-

Source : BIU Cujas

Errores ex Parisiensi editione in hanc meam transfusi.

In edit. Paris.	*In edit. mea corrigendi.*
Nullus Iudicum ad Provinciam sibi commissam, quemquam seruum ducere audeat &c. pag. 62. lin. 8. & seqq.	
per quam Clerici remoti, a sacra communione, *pag.* 151. *lin.* 6. *ab infr.*	*quemquam secum &c.* pag. 142. lin. 31.
Iudaici sextarij, pag. 153. lin. 23.	delenda virgula, *pag.* 184. *lin.* 14. *ab infr.*
Naturâ equum est, *pag.* 184. *lin. pen.*	Italici *sextarii*, pag. 185. lin. 32.
plebeiis, *pag.* 301. *lin.* 11.	æquum, *pag.* 200. *lin.* 20.
	plebejis, *pag.* 255. *lin.* 5. *ab infr.*

Errores proprii meæ editionis.

Pag. 117. lin. 16. ab infr. *abfuturum*, *abfuturumve*. p. 140. lin. 17. *Sardinensi*, *Sardinienſi*. p. 144. lin. 18. *deditios*, *dedititios*. p. 148. lin. 26. meminit; cap. *quoniam*, dele interpunctionem. p. 149. lin. 2. *loco*, *futuris*, *loco*, *nec futuris*. p. 153. lin. 5. *aliquos*, *antiquos*. p. 158. lin. pen. cap. *accedentes*, cap. *accedens*. p. 159. lin. 18. ab infr. pauperum hospitum, pauperum & hospitum. p. 170. lin. 14. & seq. ab infr. ἰατροῖς, ἰατροῖς. p. 217. lin. 26. & 27. Chatanenses, Catanenses. p. 230. lin. 12. Dicaon. Diacon. p. 243. lin. 28. Impropie, Improprie. p. 248. lin. 14. & *rursus*, & rursus. p. 271. lin. 15. *manſi ſi ſerviles*, *manſi ſeruiles*.

Aliquot alii notati sunt in marginibus hoc * signo. Vale. Dabam Neapoli die XI. mensis Augusti M DCC LXXVI.

Source : BIU Cujas

ILLUSTRISSIMO VIRO DOMINO

DOMINO MICHAELI LE TELLIER

GALLIARUM CANCELLARIO.

CANCELLARIE ILLUSTRISSIME,

NOTAS & *observationes in Anastasium de Vitis Romanorum Pontificum non uno titulo tibi offero. Scio qua reverentia & religione spectes Romanam ecclesiam, sedemque apostolicam, & omnia quæ ad eam colendam pertinent, benevole & devote legas & audias. Italiam a Longobardorum jugo armis Pipini Regis & Caroli M. ereptam, simul & patrimonium D. Petri, Regum nostrorum beneficium verius quam Constantini esse, non sine suavi animi sensu leges. Fidei Gallicanæ vestigia a primis clara temporibus, sacræ & prophanæ antiquitatis quæ ibi occurrunt, monumen-*

Source : BIU Cujas

numenta observare non pigebit. Moveor etiam, CACELLARIE ILLUSTRISSIME, *singulari studio, quo restituendo juri civili das operam, & Christianissimo Regi, postquam Gallias bello restituit, de restituendis pacis dotibus laboranti fidus consiliorum particeps ac executor existis. Nec est quod miremur Te belli & pacis consilia pari robore pertractare: jam diutinis rerum experimentis didicimus quantum in rebus domi & foris agendis valeas. Per omnes dignitatum gradus, in singulis optime meritus ad honorum fastigium perveniſti. Totus reipublicæ natus non solum per Te, summa cum laude, functus es majoribus regni muniis, sed & in liberis traduce virtutis semine, maximas ecclesiæ & reipublicæ partes feliciter geris. Ne quid omittam, rerum Romanarum maxime sacrarum investigatio, non indignus visus est locus, referendæ tibi gratiæ modo accepti beneficii in probatione meorum operum, & judicio de his. Nonne par erat Tibi offerri partum; qui Te auctore prodit in lucem? Quid convenientius quam Tibi dicari opus mere Romanum & pontificium. Has igitur observatiunculas*, CANCELLARIE ILLUSTRISSIME, *singularis in Te observantiæ, & grati animi argumentum suscipe; & a Romanis neglecta, ab Aquitano vindicari æqui bonique consule.*

TUÆ AMPLITUDINI.

Lutetiæ Parisiorum die 1. *Mart.* 1679.

Addictissimus & devotissimus
ANT. DADINUS ALTESERRA,
U. J. Professor, & Decanus
Universitatis Tolosanæ.

Source : BIU Cujas

INDICULUS

ROMANORUM PONTIFICUM

quorum vitæ in hoc opere illuſtrantur.

A

ADeodatus . 46
Adrianus I. 74
Adrianus II. 104
Agapitus I. 35
Agatho 47
Alexander I. 3
Anacletus . 2
Anaſtaſius I. 24
Anicetus . 6

B

Benedictus I. 38
Benedictus II. 51
Benedictus III. 99
Bonifacius I. 25
Bonifacius II. 34
Bonifacius III. 39
Bonifacius IV. 39
Bonifacius V. 40

C

Cajus . 12
Calixtus I. 7
Cæleſtinus I. 26
Clemens I. 2
Conon . 52
Conſtantinus . 57
Cornelius . 9

D

Damaſus . 23
Deusdedit . 39
Dionyſius . 10
Donus I. 46

E

Evariſtus . 3
Eugenius I. 44
Eugenius II. 89
Euſebius . 13
Eutychianus . 11

F

Fabianus . 8
Felix I. 10
Felix III. 30

G

Gelaſius . 30
Gregorius II. 59
Gregorius III. 61
Gregorius IV. 89

H

Hilarus . 26
Honorius I. 40
Hormisda . 32
Hyginus . 6

I

Innocentius I. 25
Johannes II. 35
Johannes III. 38
Johannes V. 52
Johannes VI. 55
Johannes VII. 56
Julius I. 22

L

Leo I. 26
Leo II. 49
Leo III. 81
Leo IV. 94
Liberius . 22
Linus . 1
Lucius I. 9

M

Marcus . 21
Marcellinus . 12
Marcellus I. 13
Martinus I. 43
Melchiades . 13

N

Nicolaus I. 102

P

Paſchalis I. 88
Paulus I. 70
Pelagius I. 37
Pelagius II. 38
Pius I. 6

S

Sergius I. 53
Sergius II. 93
Severinus . 41
Silverius . 35
Simplicius . 29
Syricius . 23
Siſinnius . 57
Sixtus I. 4
Sixtus II. 10
Sixtus III. 26
Soter . 6
Stephanus I. 10
Stephanus III. 68
Stephanus IV. 70
Stephanus V. 87
Sylveſter I. 13
Symmachus . 31

T

Telesphorus . 5
Theodorus I. 42

V

Vigilius . 36
Vitalianus . 45
Urbanus I. 8

Z

Zacharias . 65
Zepherinus . 7
Zozimus . 25

Source : BIU Cujas

ANTONII DADINI ALTESERRÆ NOTÆ ET OBSERVATIONES IN ANASTASIUM

De Vitis Romanorum Pontificum.

IN LINO.

HIC ex præcepto beati Petri conſtituit, ut mulier in Eccleſiam velato capite introiret. A Petro memoratur hic inſtitutum, ut mulieres velato capite ſint in Eccleſia, quo pudori ſexus conſulatur. Idem a Paulo præceptum, 1. Corinth. 11. ut mulier oret velato capite, quaſi monente natura, quæ capillos dedit mulieri ἀντὶ περιβολαίου, *pro velamine*. Apoſtolicæ inſtitutionis fuit, ut mulieribus locus tabulato diſtinctus a viris eſſet in Eccleſia. Jo. Chryſoſtom. in Matth. Homil. 74. ἐχρῆν μὲν ἔνδον ἔχειν τὸ τεῖχος τὸ διεῖργον ὑμᾶς τῶν γυναικῶν. *Oportebat quidem interiore pariete a mulieribus ſeparari.* Auguſtin. de Civ. Dei lib. 22. cap. 8. *Admonetur in ſomnis appropinquante Paſcha, ut in parte fœminarum obſervanti ad baptiſterium, quæcumque illi baptizata primitus occurriſſet, ſignaret ei locum ſigno crucis Chriſti.* Anaſtaſ. in Sergio: *Hic fecit imaginem Beati Petri Apoſtoli, quæ eſt in parte mulierum.* Idem in Gregorio III. *Hic fecit oratorium intra eandem baſilicam,*

Source : BIU Cujas

juxta arcum principalem parte virorum. Idem in Adriano I. *Et rugas in Presbyterio a parte virorum & mulierum ex argento purissimo*. Idem in Leone III. *Simulque ut columnas tornatiles tam in ingressu corporis dextræ lævaque ex parte virorum ac mulierum*. Dicatis etiam virginibus proprius locus erat in Ecclesia. Ambros. ad Virgin. lapsam cap. 6. *Nonne vel illum locum tabulis separatum, in quo in Ecclesia stabas, recordari debuisti, ad quem religiosæ matronæ & nobiles certatim currebant tua oscula petentes, quæ sanctiores & meliores te erant?*

IN CLEMENTE.

HIC *fecit septem regiones dividi notariis fidelibus Ecclesiæ, qui gesta martyrum sollicite & curiose unusquisque per regionem suam diligenter perquirerent*. A Clemente Pontifice notarii per septem regiones Urbis dispositi, qui gesta martyrum scriberent, & in acta Ecclesiæ referrent. Notarii erant scriptores, qui celerrime per notas scribebant. De quibus Martialis lib. 14. Epigr. 208.

Currant verba licet, manus est velocior illis:
Nondum lingua suum, dextra peregit opus.

Inde dicti notarii, quod per notas quæ σήμεια dicuntur, celeritatis causa scriberent. Augustin. de Doctrina Christiana lib. 2. cap. 26. *Ex eo genere sunt etiam notæ, quas qui didicerunt, proprie jam notarii appellantur*. Hoc genere scriptorum passim usi sunt veteres. Hieronym. in Esaiam cap. 13. in Prolog. *Dictamus hæc, non scribimus, currente notariorum manu currit oratio*. Idem ad Alipium & Augustin. *Si autem Dominus vitam tribuerit, & notariorum habuerimus copiam, paucis lucubrationibus respondebimus*. Idem ad Augustin. *Grandem Latini sermonis in ista provincia notariorum patimur penuriam*. Id genus scriptorum majori sumptu conducebatur. Idem adverss. Vigilantium: *Parce saltem nummis tuis, quibus notarios librariosque conducens, eisdem & scriptoribus uteris, & fautoribus*. Ecclesia Romana suos habuit notarios, qui gesta martyrum exciperent. Præter hunc locum Anastasius in Antero: *Hic gesta martyrum diligenter a notariis exquisivit, & in Ecclesia recondidit*. Eorumdem munus fuit notitiam Ecclesiæ, id est omnia gesta Ecclesiæ conficere, puta donationes, permutationes rerum Ecclesiæ, manumissiones servorum Ecclesiæ, & cætera. Anastas. in Julio: *Hic constitutum fecit, ut notitia, quæ omnibus pro fide Ecclesiastica est, per notarios colligeretur, & omnia monumenta in Ecclesiam per primicerium notariorum confecta celebrarentur, &c.* Erant quatuordecim regiones Urbis, quæ a Clemente in septem contractæ, & singulis impositi notarii, qui martyrum gesta exciperent. Inde dicti sunt notarii regionarii. Anastas. in Adriano: *Domnus Paulus Papa eum clericari jussit, quem notarium regionarium in Ecclesia constituens, postmodum eum Subdiaconum fecit*.

Sepultus est in Græcia. Clemens Romanus Pontifex in Græcia sepultus, hac occasione, quod in persecutione Trajani in Chersonesum relegatus, anchora collo illigata, in mare præceps missus, inde corpus ejus Romam translatum Nicolao I. Pontifice, de quo Martyrolog. Rom. Nov. 23. Gregor. Tur. de Glor. Martyr. cap. 35. 36.

IN ANACLETO.

HIC *memoriam Beati Petri construxit & composuit*. Anacletus, furente ipsa persecutione, memoriam, id est ædem sacram dicavit B. Petro. Memoriæ Apostolorum & martyrum dictæ ædiculæ sacræ, quæ tempore persecutionis ædificatæ sunt in ipsorum memoriam, quod eorum memoria ibi celebraretur. Optatus Milevit. lib. 2. *Denique si Macrobio dicatur, ubi illic sedeat; numquid potest dicere, in cathedra Petri, quam nescio si vel oculis novit, &*

ad

ad cujus memoriam non accedit quasi schismaticus ? Et mox : *Ecce præsentes sunt ibi duorum memoriæ Apostolorum*. Et infra : *Si nefas tibi videtur, aut reatum putas, memoriis Apostolorum & Sanctorum omnium communicasse*. Augustin. in Psalm. 44. *Ostendatur mihi Romæ in honore tanto templum Romuli, in quanto ibi ostendo memoriam Petri*. Idem in Psalm. 65. *Melius est ut Romam cum venerit Imperator, deposito diademate, ploret ad memoriam Piscatoris, quam ut Piscator ploret ad memoriam Imperatoris*. Idem in Psalm. 140. *Imperator venit Romam, quo festinat, ad templum Imperatoris, an ad memoriam Piscatoris?* Idem de Civit. Dei lib. 22. cap. 10. *Nos autem martyribus nostris non templa sicut diis, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt spiritus, fabricamus*.

IN EVARISTO.

HIC *titulos in urbe Roma divisit Presbyteris*. Evaristus in Urbe titulos divisit Presbyteris : id est singulis Ecclesiis imposuit Presbyteros, in eis ordinatos sub earum titulo. Ecclesiæ dicebantur tituli, quia cum Presbyteri ordinabantur, ordinatio fiebat sub earum titulo. Ordinatio non fiebat sine titulo, id est adscriptione certæ Ecclesiæ, in qua ordinatus titulatus dicebatur, can. *Neminem*, can. *Sanctorum* 70. dist. Augustin. de Bon. conjugal. cap. 24. *Quemadmodum si fiat ordinatio Cleri ad plebem congregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinandis sacramentum ordinationis*. Hinc ordinandus in Episcopum nondum Presbyter, prius ordinabatur in Presbyterum sub titulo certæ Ecclesiæ. Regin. 2. Chronic. *Porro Coloniæ Agrippinæ Rex Hilduinum Abbatem præponere tentavit in Pontificali cathedra, fecitque a Francone Episcopo Tungrensis Diœcesis in Aquis-Palatio Presbyterum ordinari ad titulum sancti Petri prædictæ Metropolis*. Tituli, quos Evaristus instituit, sunt tituli Cardinales, id est Ecclesiæ adscriptæ Presbyteris Cardinalibus, quarum numerus per tempora adauctus est. Anastas. in Marcello : *Et viginti quinque titulos in urbe Roma constituit quasi Diœceses, propter baptismum & pœnitentiam multorum, qui convertebantur ex paganis, & propter sepulturas martyrum*.

Et septem Diaconos constituit, qui custodirent Episcopum prædicantem, propter stylum veritatis. Ex constitutione Evaristi septem Diaconi debent adstare Episcopo prædicanti, ut custodes habeat adversus insidiantes, & testes veritatis prædicatæ adversus detractores, can. *Diaconi* 93. dist. Ex Synodo Romana, habita sub Gregorio, Episcopus debet habere Clericos in privato famulatu, ut testes habeat conversationis, can. *Cura Pastoris* 2. qu. 7. Imo, ex constitutione Lucii, Episcopus in omni loco circa se debet habere duos Presbyteros & tres Diaconos propter testimonium Ecclesiasticum, can. *Jubemus*, *de consecr.* dist. 1. de quo & Anastas. in Lucio.

IN ALEXANDRO.

HIC *Passionem Domini miscuit in precationem Sacerdotum, quando missæ celebrantur*. Constitutum de memoria Passionis Christi in missæ sacrificio celebranda, non est proprium Alexandri, sed potius ipsius Christi, cum præcepit Apostolis, ut quotiescumque facerent, hoc est sacrificarent, in ejus memoriam agerent. *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. Quæ verba secutus Paulus 2. Cor. 1. *Quotiescumque*, inquit, *manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*. Memoria Passionis Christi quotidie celebratur in sacrificio missæ. Olim lectio Passionis Christi fiebat semel in anno. Augustinus de Tempore serm. 144. *Passio autem, quia*

Source : BIU Cujas

uno die legitur, non solet legi, nisi secundum Matthæum. Volueram aliquando, ut per singulos annos secundum omnes Evangelistas etiam Passio legeretur. Factum est; non audierunt homines, quæ consueverunt, & perturbati sunt.

Hic constituit aquam asperionis cum sale benedici in habitaculis hominum. Ex constitutione Alexandri aqua sale benedicta non modo in Ecclesia, sed & in ædibus privatorum haberi debet, can. *Aquam de consecrat.* dist. 3. Usum aquæ lustralis seu benedictæ in Ecclesia, Apostolicæ institutionis esse tradit Auctor Constit. Apostolic. lib. 7. cap. 44. Eandem etiam in ædibus singulorum haberi statuit Alexander, non abs causa, quia sparsio aquæ benedictæ valet ad arcendos dæmones, avertendas calamitates frugum & segetum, & vitandos nocturnos terrores. Marcellus Episcopus Apamæensis in Syria sparsa aqua benedicta fugavit dæmonem, qui fani Jovis eversionem impediebat. Theodorit. lib. 5. cap. 21. ἀπέδραμεν ὁ δαίμων, οὐκ ἐνεγκὼν τὴν τοῦ ὕδατος προσβολήν. *Aufugit dæmon, non ferens vim aquæ aspersæ.* Dæmones, qui ægro insultabant, sparsione aquæ benedictæ pulsos narrat Petrus Cluniacensis de Miracul. lib. 1. cap. 7. *Unde alta voce socium Olivum, ut surgeret, inclamans, vas, quod forte cum aqua benedicta in proximo dependebat, fide plenus arripit, & sanctificatum elementum huc illucque confidenter aspergens, omnia illius habitaculi loca infundit.* Et infra: *Quibus penitus, ægro, qui hoc solus cernebat, testificante, exclusis, & ille a dæmonum infestatione liberatus est, &, quantum ad similia valeat salutaris aquæ cum fide asperso, demonstratum est.* Cladem locustarum vastantium segetes aqua benedicta per agros sparsa avertit Stephanus VI. Pontifex. Anastas. in ejus vit. *Surrexit, & aquam propriis manibus benedicens, mansionariis præcepit dicens: Tollite, & singulis distribuite, monentes ut in nomine Domini agros suos circumeant, & hanc aquam spargant per sata & vineas, petentes divinum sibi suffragium & subsidium.* Quid, Anselmus Abbas in Cantuariensem Archiepiscopum electus, & ad Ecclesiam raptus, electionis impatientia pene exanimis, aqua benedicta aspersa & pota statim ad animum rediit. Testis ipse lib. 3. epist. 1. ad Fratres Beccenses: *De longe audientes accurrerunt, & videntes me aut animam, aut sensum amissurum, timuerunt, & hoc timore aqua benedicta me aspergentes, eam mihi potandam porrexerunt.* Aqua benedicta etiam prodest ad curandas febres & alios morbos. Gregor. Turon. de Glor. Confess. cap. 24. *Quartanariis quoque & gulam dolentibus data benedicta aqua sæpius medebatur.*

IN SIXTO.

HIC *constituit, ut ministeria sacra non tangerentur, nisi a ministris.* Decretum Sixti est, ne vasa sacra ab aliis quam a sacris ministris contrectentur, can. *In sancta, de consecr.* dist. 1. Ex Conc. Laodicensi can. 21. non licet Subdiaconis, quorum nondum sacer erat ordo, sacra vasa contrectare. Ex Conc. Bracar. I. can. 28. idem interdictum est Lectoribus. Can. *Non oportet*, can. *Non licet* 23. dist. Ministeria sunt vasa sacra. Anastas. in Gregor. II. *Ambonem etiam marmoreum in eadem Ecclesia fecit, eamque diversis ditavit linteis, atque ministeriis.* Idem in Urbano: *Hic fecit ministeria sacrata omnia argentea.*

Hic constituit, ut quicumque Episcoporum evocatus fuisset ad Sedem Apostolicam, & rediens ad Parochiam suam, non susciperetur, nisi cum literis Patriarchæ salutationis plebi, quæ est Formata. Sixti alterum decretum est, ne Episcopus evocatus ad Sedem Apostolicam, inde rediens in sua Ecclesia admittatur sine formatis, ut liqueat an habeat communionem Sedis Apostolicæ. Formatæ erant literæ quibus significabatur, portitores literarum habere communionem Sedis Apostolicæ. Optat. lib. 2. post editam seriem Romanorum Pontificum

Source : BIU Cujas

cum a Petro usque ad Syricium : *Cum quo nobis totus orbis commercio formatarum, in una communionis societate concordat*. Et Augustin. epist. 163. *Hic primo asserere conatus est, ubique terrarum esse communionem suam. Quærebam utrum epistolas communicatorias, quas Formatas dicimus, posset quo vellem dare.*

IN TELESPHORO.

HIC constituit, ut septem hebdomadas ante Pascha jejunium celebraretur. Jejunium Quadragesimæ non est primitus institutum a Telesphoro : id enim institutionis Apostolicæ esse jam observatum ex can. 69. Apostolorum ; sed Pontificia lege sancitum, can. *Statuimus*, dist. 4. Jejunium enim Quadragesimæ a Domino institutum agnovere Patres. Hinc illud fidei nostræ opus vocitat Ambros. serm. 33. *Diximus superiore Dominica hoc esse fidei nostræ opus primum, ut horum quadraginta dierum curriculo devotissime jejunemus*. Et illud jejunium a quibusdam infringi contra præceptum Domini conqueritur idem serm. 35. *Qualis autem Christianus es, cum, Domino jejunante, tu prandes ? Dicite enim mihi, interrogo vos, qui in Quadragesima prandetis, si non in conscientiis vestris rei estis, quod abstinente toto populo, vos soli contra præceptum Domini devoratis ?* Jejunium Quadragesimæ ad exemplum jejunii Christi institutum. Hieronym. in Jonam cap. 3. *Ipse quoque Dominus verus Jona missus ad prædicationem mundi jejunavit quadraginta dies, & hæreditatem nobis jejunii derelinquens, ad esum corporis sui sub hoc numero nostras animas præparat*. Jejunium Quadragesimæ constituitur septem hebdomadis. Hinc Gregorius Homil. 16. in Evangel. in Dominica 1. Quadragesim. *A præsenti etenim die usque ad Paschalis solennitatis gaudia, sex hebdomadæ veniunt, quarum videlicet dies quadragintæ duo fiunt, ex quibus dum sex dominici abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia, quam triginta & sex dies remanent*.

Et natali Domini noctu missæ celebrarentur, cum omni tempore ante horæ tertiæ cursum nullus præsumeret missam celebrare, qua hora Dominus noster ascendit crucem. Telesphori constitutum est, ut in nocte nativitatis Dominicæ missæ celebrentur, cum extra hunc diem missæ non celebrarentur ante horam tertiam, qua Christus crucifixus est, can. *Nocte sancta, de consecr.* dist. 1. In natali Domini missa celebratur de nocte in galli cantu. Abbas Urspergens. *Centius quidam civis Romanus, ex fautoribus Henrici IV. in nativitate Domini Gregorium Papam* (is est Gregor. VII.) *in galli cantu missam celebrantem, de altari graviter vulneratum rapuit, & in turre sua in custodiam misit*. In die natali Domini in missa, quæ celebratur in galli cantu, Evangelium alta voce legit Carolus IV. Imp. de quo Albert. Argentinens. in Chronic. *In die quoque sancto nativitatis Domini Rex communicatus fuit, legitque in missa galli cantu alta voce, habens in manu evaginatum gladium, Evangelium, Exiit edictum a Cæsare Augusto*. Mediam noctem signat galli cantus, quo Christiani surgebant ad orandum. Augustin. in Psalm. 118. *Post galli cantum consuevit esse tempus orandi*. In honorem nativitatis Domini multa singularia introducta sunt. Primum, quod missa celebratur de nocte. Secundum, quod eodem die tres missæ celebrantur ; prior media nocte, qua hora natus est Christus ; secunda diluculo, id est sub lucem ; tertia, hora tertia qua solent celebrari missæ publicæ. Gloss. in d. can. *Nocte*. cap. *Consuluisti, de celebrat. missar.* Tertium, quod si natalis Domini incidat in feriam sextam, licet vesci carne ex consuetudine generali cap. ult. de observ. jejun. de quo Matth. Paris ad ann. 1255. *Erat autem illo anno dies natalis Domini feria sexta, & comederunt aliqui carnes, ob reverentiam Christi, quia Verbum caro factum ea die prodiit in lucem sæculi, unde quidam admirative ait : O carni concessus honor !* Missæ publicæ celebrantur hora tertia, can. *Et hoc, de consecr.* dist. 1. Conc. Emeritens. can.

Source : BIU Cujas

19. Aurelianenſ. III. can. 14. de quo dixi Diſſert. lib. 6. cap. 2.

Et antè ſacrificium hymnus dicetur angelicus, hoc eſt Gloria in excelſis Deo. Poſtrema pars decreti Teleſphori eſt, ut initio ſacrificii miſſæ caneretur hymnus angelicus, hoc eſt *Gloria in excelſis Deo*. Primum hoc inſtitutum a Teleſphoro, ut hymnus angelicus caneretur in miſſa in natali Domini, d. can. *Nocte ſancta*. Deinde uſu receptum, ut idem hymnus decantetur ſemper in miſſis ſolennibus, etiam in Cœna Domini, can. *Porro de conſecr.* diſt. 1. Symmacho hoc tribuit Anaſtaſ. in ejus vit.

IN HYGINO.

HIC *Clerum compoſuit, & diſtribuit gradus*. Ordines Eccleſiaſtici diſtincti erant jam a tempore Apoſtolorum, & gradus cujuſque compoſitus: verum aliquid additum priori diſtinctioni & gradui ordinum ab Hygino credendum eſt.

IN ANICETO.

HIC *conſtituit, ut Clerus comam non nutriret, ſecundum præceptum Apoſtoli.* Aniceti decretum eſt, ne Clerici comam nutriant, ſed deſuper caput in modum ſphæræ radant, can. *Prohibere* 23. diſt. Ex antiqua conſuetudine Eccleſiæ Clerici fuere tonſi in coronam. Beda Hiſt. Anglic. lib. 4. cap. 1. de Theodoro, qui a Vitaliano Papa ordinatus, & in Britanniam miſſus Evangelii prædicandi cauſa: *Qui Subdiaconus ordinatus, quatuor expectavit menſes, donec illi corona creſceret, quo in coronam tonderi poſſet: habuerat enim tonſuram more orientalium ſancti Pauli Apoſtoli*. Nativam coronam capillorum ordine ſuo in orbem ſurgente habuiſſe memoratur Nicetius Trevirenſis Epiſcopus. Gregorius Turon. de Vit. Patr. cap. 17. *Igitur ſanctus Nicetius Epiſcopus, ab ipſo ortus ſui tempore Clericus deſignatus eſt: nam cum partu fuiſſet effuſus, omne caput ejus, ut eſt conſuetudo naſcentium infantium, a capillis nudum quidem cernebatur; in circuitu vero modicorum pilorum ordo apparuit, ut putares ab eiſdem coronam Clerici fuiſſe ſignatam.*

IN PIO.

UT *ſanctum Paſcha die Dominico celebraretur*. Tempore Pii ſtatutum, ut Paſcha ſemper die Dominico celebraretur. Hoc tribuitur Pio, can. *Noſſe, de conſecr.* diſt. 3. Tempore Victoris Papæ vehemens orta eſt controverſia de die Paſchatis, Eccleſiis Aſiæ diem Paſcha celebrantibus 14. die Lunæ, exemplo Judæorum, cæteris Eccleſiis ſemper Paſcha celebrantibus die Dominica, etiam ſi non incideret in eum diem: cujus diſſidii cauſa Victor Eccleſias Aſiæ ſubmovit a communione. Euſeb. lib. 5. cap. 23. 24. Et a Victore decretum, ut Paſcha ſemper celebraretur die Dominico, can. *Celebritatem, de conſecr.* diſt. 3. de quo Anaſtaſ. in Victore: *Hic conſtituit, ut ſanctum Paſcha die Dominico celebraretur.*

IN SOTERE.

HIC *conſtituit, ut nulla monacha pallam ſacratam contingeret, nec incenſum poneret in ſancta Eccleſia*. Soteris decretum eſt, ne ſanctimonialis ſacra vaſa, vel ſacram pallam altaris contingat, vel incenſum adoleat circa altaria, can. *Sacratas* 23. diſt. Idem decretum repetitum a Bonifacio I. ex Anaſtaſ. in ejus vita.

IN

IN ZEPHERINO.

HIC *constituit, ut in præsentia omnium Clericorum, & laicorum fidelium, sive Levita, sive Sacerdos ordinaretur.* Zepherini decretum est, ut ordinationes Presbyterorum & Diaconorum fiant in præsentia Cleri & plebis, ut fiant consilio Cleri, assensu & testimonio plebis. Idem tribuitur Anacleto, can. *Reliqui* 67. dist. Idem Conc. Carth. IV. can. 22. *Episcopus sine concilio Clericorum suorum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam & testimonium quærat.* can. *Episcopus* 24. dist. In ordinandis Clericis hanc legem sibi imposuit Cyprianus epist. 33. ad Presbyteros & Diaconos: *De ordinationibus Clericorum, P. C. solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare.* Novati ordinationem, quod Presbyter ordinatus esset reluctante Clero & plebe, nullam & irritam fuisse tradit Euseb. lib. 6. cap. 35. Ordinationem Osberni Presbyteri ad Ecclesiam de Tricheſtana in Anglia nullam esse intendebat Jordanus Prior Acreusiæ, quod sine ipsius assensu, invitis & reclamantibus Parochianis, Ecclesiam ingressus esset. Jo. Sarisber. epist. 119. *Adversus Osbertum Presbyterum super Ecclesiæ de Tricheſtana, Jord. Prior Acreusiæ instituit controversiam, dicens eum præfatam Ecclesiam possidere, quam sine Prioris assensu, & alterius Advocati, citra solennem ordinem juris, & regni consuetudinem, invitis & reclamantibus Parochianis ingressus fuerat.*

Et sic missæ celebrarentur, excepto quod jus Episcopi interesset, ut tantum Clerus sustineret omnibus præsentibus ex ea consecratione de manu Episcopi jam coronam consecratam, & acciperet Presbyter tradendam populo. Ex constitutione Zepherini, ubi Episcopus missam celebrabat, ipse coronam consecratam, id est sacram Eucharistiam distribuebat Clericis, & reliquas partes tradebat Presbytero, per eum distribuendas plebi. Officium Presbyteri est tradere sacram Eucharistiam plebi. Presbyteri ruris in Ecclesia civitatis, præsente Episcopo vel Presbyteris ipsius urbis, non possunt offerre, id est missam celebrare, nec Eucharistiam dare, ex Conc. Neocæsar. can. 13. can. *Presbyteri.* 93. dist. Tamen etiam præsente Presbytero Diaconus, si necessitas urgeat, potest erogare Eucharistiam, ex Conc. Carth. IV. can. 38. can. *Præsente.* 95. dist. Et hæc fuit antiquior consuetudo Ecclesiæ. Cyprian. de Lapsis: *Ubi vero solennibus adimpletis calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit, &c.* Idem Justin. Martyr Apolog. 2. Εὐχαριστήσαντος δὲ τοῦ προεστῶτος δ' ἐπευφημήσαντος παντὸς τοῦ λαοῦ, οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι διδόασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων, μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου, οἴνου, καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς ἀπαρεῦσι ἀποφέρουσι. *Præsidens vero postquam gratiarum actionem perfecit, & populus universus fausta acclamatione eam comprobavit, Diaconi distribuunt unicuique præsentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ sunt, panem, vinum & aquam, & absentibus perferunt.*

IN CALIXTO.

HIC *constituit jejunium die sabbati, frumenti, vini, & olei gratia.* Calixtus dicitur auctor jejunii sabbati: tamen ex Apostolica institutione, & primæva Ecclesiæ consuetudine, in memoriam Christi quiescentis in sepulcro, id repetendum esse verius est. Augustin. epist. 86. *Sequitur sabbatum, quo die caro Christi in monumento requievit. Hinc exorta est ista in regia illa urbe varietas, ut alii, sicut maxime populi Orientis, propter requiem significandam, mallent relaxare jejunium; alii propter humilitatem mortis Domini jejunare, sicut Romana & nonnullæ Occidentis Ecclesiæ.* Ambros. in epist. ad Roman. cap. 14. *Nam sunt quidem qui quarta feria carnem non edendam statuerunt, sunt qui sabbatis, sunt iterum qui a Pascha usque ad Pentecostem edant.* In jejunio sab-

Source : BIU Cujas

bati variæ fuere consuetudines Ecclesiarum : Romana Ecclesia jejunium sabbati servabat , Mediolanensis Ecclesia contra ; & in hac re consuetudines Ecclesiarum servandas esse , consulto B. Ambrosio , scripsit Augustin. epist. 118. *Mater mea Mediolanum me consecuta , invenit Ecclesiam sabbato non jejunantem : cœperat perturbari , & fluctuari , quid ageret , cum ego talia non curabam ; sed propter ipsam consului de hac re beatissimæ memoriæ virum Ambrosium . Respondit se nihil docere me posse , nisi quod ipse faceret : quia si melius nosset , id potius observaret . Cumque ego putassem , nulla reddita ratione , auctoritate solæ suæ nos voluisse admonere , ne sabbato jejunaremus ; subsecutus est , & ait mihi : Cum Romam venio , jejuno sabbato ; cum hic sum , non jejuno : sic etiam tu ad quam forte Ecclesiam veneris , ejus morem serva , si cuiquam non vis esse scandalo , nec quemquam tibi* . Jejunium sabbati etiam ab Innocentio I. comprobatum . Anastas. in Innocentio : *Hic constituit sabbato jejunium celebrari , quia sabbato Dominus in sepulcro positus est , & discipuli ejus jejunaverunt* . De jejunio sabbati etiam Hieronym. apud Augustin. epist. 19. & Cassian. de Instit. Cœnobitar. lib. 3. cap. 10. Socrat. lib. 5. cap. 21. Niceph. Callist. lib. 12. cap. 34.

IN URBANO.

HIC fecit ministeria sacrata omnia argentea . Ministeria , id est vasa sacra Ecclesiæ argentea esse , decretum ab Urbano . Singulare est quod narratur de Exuperio Tolosano Episcopo , eum sacrificasse in vitro , id est calice vitreo . Hieronym. ad Rusticum : *Nihil illo ditius , qui corpus Domini canistro vimineo , sanguinem portat in vitro* . Ea tamen ætate passim vasa sacra erant ex auro vel argento . Augustin. in Psalm. 113. *Simulacra gentium argentum & aurum . Sed enim & nos pleraque instrumenta & vasa ex hujuscemodi materia vel metallo habemus , in usum celebrandorum sacramentorum , quæ ipso ministerio consecrata sancta dicuntur* .

IN FABIANO.

HIC regiones divisit Diaconibus . Jam a Clemente urbs Roma , quæ divisa erat in quatuordecim regiones , redacta erat in septem , & singulis regionibus impositi notarii , qui erant ex ordine lectorum , qui martyrum gesta exciperent : tum a Fabiano Diaconi divisi per septem regiones Urbis , ut martyribus in custodia alimoniam ministrarent , & eos docerent de his quæ pertinebant ad fidem . Hoc enim erat munus Diaconorum martyres in carcere visitare , eis alimenta erogare , & eos instruere . Cyprian. epist. 11. *Et credideram quidem Presbyteros & Diaconos , qui illic præsentes sunt , monere nos & instruere plenissime circa Evangelii legem , sicut in præteritum semper sub antecessoribus nostris factum est , ut Diaconi ad carcerem commeantes , martyrum desideria consiliis suis & Scripturarum præceptis gubernarent* . Augustin. in Brevicul. Collat. *Et recitatum est a Donatistis Concilium ferme septuaginta Episcoporum contra Cæcilianum apud Carthaginem factum , ubi eum absentem damnaverunt , quod ad eos venire noluerit tamquam a traditoribus ordinatus , & quia , cum esset Diaconus , victum afferre martyribus in custodia constitutis prohibuisse dicebatur* .

Et fecit septem Subdiaconos , qui septem notariis imminerent . Ut gesta martyrum in integro colligerent , Clemens instituit singulos notarios per septem regiones Urbis , qui martyrum gesta exciperent . Fabianus , ne notarii sine teste essent , eis apposuit totidem Subdiaconos , qui eis imminerent , id est eos observarent , quo gesta martyrum in integro , id est integra fide colligerentur . Hinc dicti Subdiaconi Regionarii . Anastas. in Vigilio . Imminere est aliquem observare , Gregor. lib. 8. epist. 29. *Ut fratri & Coepiscopo nostro Decio studeat imminere.*

Source : BIU Cujas

minere. Q. Curt. lib. 6. *Sic ego imperio, quod dedignor, immineo*. Ambros. de Offic. lib. 2. cap. 27. *Agens in rebus imminebat*.

IN CORNELIO.

CORPORA Apostolorum Petri & Pauli de Catacumbis levavit noctu. Legendum, *Catatumbas*. Hic est locus secundo ab Urbe milliario, ubi in cryptis condebantur corpora martyrum. De quo & Anastasius in Damaso: *Hic fecit basilicas duas, unam juxta Theatrum sancto Laurentio, & aliam via Ardeatina, ubi requiescit in Catatumbis*. Idem in Adriano: *Verum etiam & Ecclesiam Apostolorum, foris portam Appiam milliario tertio, in loco, qui appellatur Catatumbas, ubi corpus beati Sebastiani martyris cum aliis quiescit*. Et Gregorius lib. 3. epist. 3. *Ad secundum Urbis milliarium in loco, qui dicitur Catatumbas*. Ubi dixi.

In Tellude noctu ante templum Palladis. Cornelius Pontifex, Centumcellis, ubi exulabat, per Præfectum Urbi Decio præsentatus noctu in Tellude ante templum Martyris. Male vulgo in interludo.

Ego de corona Domini literas accepi. Cornelius interrogatus a Decio de literis acceptis contra Rempublicam, respondit se literas accepisse a corona Domini. Corona Domini est ordo Clericorum. Auctor Constitut. Apostolic. lib. 2. cap. 28. de Presbyteris: ὡς σύμβουλοι τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῆς ἐκκλησίας στέφανος, εἰσὶ γὰρ συνέδριον, καὶ βουλὴ τῆς ἐκκλησίας. Imitatus Paulum, Philipp. 4. *Fratres mei carissimi, gaudium meum & corona mea, sic state in Domino*.

Tunc Decius, iracundia plenus, jussit os beati Cornelii cum plumbatis cædi. Plumbatæ genus flagelli plumbeis glandibus in capite instructi, quo cædebantur martyres, de quo Martyrolog. Rom. 6. Jun. & ibi Baron.

Cujus corpus noctu collegit beata Lucina cum Clericis, & sepelivit in crypta. Tempore persecutionis corpora martyrum noctu condebantur in cryptis. Hieronym. in Ezechiel. lib. 12. cap. 40. *Dum essem Romæ puer, & liberalibus studiis erudirer, solebam cum cæteris ejusdem ætatis & propositi diebus Dominicis sepulcra Apostolorum & martyrum circuire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defossæ ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepultorum*. B. Laurentium sepultum in crypta cum aliis multis martyribus refert Anastas. in Xisto II. Ferreolus & Ferrucius sepulti in crypta apud Vesontionem. Gregor. Tur. de Mirac. Martyr. cap. 71. *Hic in abdito cryptæ, duo, ut passio declarat, martyres Ferreolus atque Ferrucio sunt sepulti*.

Græci quoque condebant corpora in hypogæis, id est locis subterraneis. Petron. in Satyric. *Hæc ergo cum virum extulisset, non contenta vulgari more, funus passis prosequi crinibus, aut nudatum pectus in conspectu frequentiæ plangere, in conditorium etiam prosequuta est defunctum, positumque in hypogæo Græco more corpus custodire, ac flere totis noctibus diebusque cœpit*. Christiani quoque fugientes martyrium latebant in cryptis. Anastas. in Caio: *Hic fugiens persecutionem Diocletiani, in cryptis habitando, martyrio coronatur*.

IN LUCIO.

HIC potestatem dedit omnis Ecclesiæ Stephano Archidiacono suo. Lucius ad martyrium pergens Stephano Archidiacono suo dedit potestatem omnium rerum Ecclesiæ. Archidiaconus erat custos & administrator rerum Ecclesiæ. Hinc in Archidiacono industriam requirit Hieronym. ad Evagrium: *Diaconi eligant de se, quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent*. Et eum imitatus Sidon. lib. 4. epist. 25. *Lector hic primum, post laborum temporumque processu Archidiaconus, in quo gradu seu ministerio multum retentus propter industriam*.

Source : BIU Cujas

Sic & Stephanus proximus ſucceſſor Lucii ante martyrium omnia vaſa Eccleſiæ & arcam pecuniæ Eccleſiaſticæ Xiſto Archidiacono ſuo in poteſtatem dedit, de quo Anaſtaſ. in Stephano : *Omnia vaſa Eccleſiæ Archidiacono ſuo Xiſto in poteſtatem dedit & arcam pecuniæ*. Idem ante præſtitit Cornelius, de quo Anaſtaſ. *Jam ante paſſionem ſuam omnia bona Eccleſiæ tradidit Stephano Archidiacono ſuo*. Xiſtus II. Laurentium habuit Archidiaconum ſuum, & martyrii æmulum. Hinc ille Xiſto ad martyrium properanti, apud Ambroſ. 1. Offic. 41. *Quo, Sacerdos ſancte, ſine Diacono properas?*

IN STEPHANO.

HIC *conſtituit Sacerdotes & Levitas veſtes ſacratas in uſu cotidiano non uti, niſi in Eccleſia tantum*. Ne Presbyteri & Diaconi ſacris veſtibus uterentur in uſu quotidiano vetuit Stephanus. Eo nomine notantur Vandali, quod de ſacris pallis & veſtibus veſtes ſibi facerent. Sigebert. ad ann. 451. *In Africa exardeſcentibus Wandalis, cum ita divinos libros exurerent, & de ſacris palliis ac veſtibus veſtes ſibi facerent*. Proculum Miſſum Genſerici Regis Vandalorum arguit Victor Uticenſ. de Perſecut. Vandal. quod de pallis altaris camiſias ſibi & femoralia faceret.

IN XISTO II.

ET *poſt paſſionem beati Xiſti poſt tertia die paſſus eſt & beatus Laurentius ejus Archidiaconus*. B. Laurentius fuit Archidiaconus Xiſti, quem ad martyrium properantem, & ipſe ad martyrium anhelans, his verbis affatus, quæ retulit Ambroſ. de Offic. lib. 1. cap. 41. *Quo, Sacerdos ſancte, ſine Diacono properas? &c.* Voti compos ſex poſt diebus martyrium paſſus eſt.

IN DIONYSIO.

HIc *Presbyteris Eccleſias diviſit, & cœmeteria, & Parochias Diœceſes inſtituit*. Evariſtus primus titulos, id eſt Eccleſias in Urbe diviſit, auctore ipſo Anaſtaſio; poſtea clade variarum perſecutionum, & diutina vacatione Eccleſiarum perturbato ſtatu Eccleſiarum, tandem a Gallieno reddita pace Eccleſiæ, rurſus a Dionyſio diviſæ Parochiæ, aut verius reſtitutæ, primum in Urbe, tum in Provinciis, ut patet ex integra epiſt. Dionyſii ad Severum Cordubenſem Epiſcopum, cujus pars extat in can. *Eccleſias* 13. qu. 1. & in cap. *Paſtoralis, de his quæ fiunt a Præſ. ſine conſ. Cap.* de quo fuſius dixi Diſſ. lib. 5. cap. 4.

IN FELICE.

HIC *conſtituit ſupra ſepulcra martyrum miſſas celebrari*. Oratoria ſeu altaria extruebantur ſuper ſepulcra martyrum in eorum memoriam. Aug. contra Fauſt. lib. 20. cap. 22. *Populus autem Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, atque orationibus adjuvetur; ita tamen, ut nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum, quamvis in memorias martyrum conſtituamus altaria, &c.* Et hæc dicebantur martyria. Synod. Chalced. can. 8. οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων, καὶ μαρτυρίων, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἐπισκόπων, διαμενέτωσαν. *Clerici ptochotrophiorum, monaſteriorum, & martyriorum ſub poteſtate Epiſcoporum permaneant*. Pallad. Hiſt. Lauſiac. cap. 103. de Innocentio Abbate : εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον ἑαυτῷ ὁ οἰκοδομήσει αὐτὸς, ἐν ᾧ κατέκειτο λείψανα τοῦ θείου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. *Ingreſ-*

Source : BIU Cujas

gressus est in suum martyrium, quod ipse ædificarat, in quo sitæ sunt reliquiæ sancti Johannis Baptistæ. Hieronym. in vita Hilarionis: *Causam occultandi juxta præceptum Antonii fuisse referentes, ne Pergamius, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad villam suam Sancti corpore, martyrium fabricaretur*. Constitutione Theodosii permissum est, quo in loco Sanctorum aliquis est conditus, pro ejus veneratione martyrium, quod vocant, condere, L. 7. C. Th. *de sepulcr. violat.* Hinc Martyrarii dicti Presbyteri constituti in oratoriis martyrum, cultus martyrum causa. Conc. Aurelian. II. can. 13. *Abbates Martyrarii Reclusi, vel Presbyteri, epistolia dare non præsumant*. Gregor. Tur. de Mirac. martyr. lib. 2. cap. 46. *Eo tempore cum post obitum Proserii Martyrarii Urbanus Diaconus hujus basilicæ ordinatur ædituus*. Et quod constitutione Felicis permissum est missas celebrari super sepulcris martyrum, intelligendum est de missis, quæ celebrarentur in oratoriis extructis in memoriam martyrum, in quibus conditæ erant eorum reliquiæ, vel integra corpora.

IN EUTYCHIANO.

HIC *constituit, ut fruges super altare tantum fabæ & uvæ benedicerentur*. Instituti Apostolici fuit, ut novæ fruges & uvæ recentes super altare offerrentur velut primitiæ frugum, & a Sacerdotibus benedicerentur, neve mel aut lac vel aliud quicquam offeratur, præter uvas & fruges recentes, ex can. 3. Apost. Syn. Carth. can. 40. Syn. VI. in Trull. can. 28. 57. can. *Didicimus, de consecr.* dist. 1. & Constit. Apostol. lib. 8. cap. 46. Inde manavit ritus apud Græcos, ut fruges & uvæ recentes benedicantur a Patriarcha CP. in festo Assumptionis B. Mariæ, in sacra æde Blachernarum, teste Balsamon. ad d. can. 3. Apost. & apud Latinos, ut uvæ benedicantur in festo D. Sixti, Gloss. in d. can. *Didicimus*. Itaque Eutychianus non est dicendus auctor ejus instituti, sed potius instaurator. Ac valde probabilis est conjectura Baronii, hoc institutum repetitum ab Eutychiano, ut opponeretur errori Manichæorum, qui putabant vinum esse fel principum tenebrarum, & quibus vinum gustare sacrilegium erat, ut testatur Augustin. de Morib. Manichæor. cap. 16. Idem contra Faust. lib. 20. cap. 12.

Constituit, ut quicumque fidelium martyrem sepeliret sine dalmatica, aut colobio purpurato, nulla ratione sepeliret. Eutychianus statuit ne martyr sine dalmatica vel colobio purpurato sepeliretur. Hoc constitutum est ad cultum martyrum, quia dalmatica erat vestis communis Episcoporum & Diaconorum. Augustin. Quæst. veter. Test. cap. 46. *Quasi non hodie Diaconi dalmaticis induantur sicut Episcopi*. Et Pontius Diaconus in vit. S. Cypriani apud Surium Sept. 14. *Et cum se dalmatica expoliasset, & Diaconibus tradidisset, in linea stetit*. Paschasii Diaconi feretro ejus dalmatica imposita statim claruit miraculis. Gregor. Dialog. lib. 4. cap. 40. *Hic itaque, cum temporibus Symmachi Apostolicæ Sedis Præsulis esset defunctus, ejus dalmaticam feretro superpositam, dæmoniacus tetigit, statimque sanatus est*. Martyres sepulti cum dalmatica vel colobio purpureo. Colobium erat tunica sine manicis, instar dalmaticæ, habens plagulam purpuræ assutam, quod est signum militiæ Christi, Doroth. Doctrin. 1. ἔχει δὲ τὸ κολόβιον ἡμῶν καὶ σημεῖον τί ποτὲ πορφυροῦν· τί θέλει τὸ σημεῖον τὸ πορφυροῦν; ἕκαστος στρατευόμενος τῷ βασιλεῖ, πορφύραν ἔχει εἰς τὸ χλανίδιον αὐτοῦ. *Habet & tunica signum purpureum: quid vult signum purpureum? unusquisque Regi militans habet purpuram in chlamyde sua*. Cucullas Tabennensibus Fratribus imposuit Pachomius Abbas, insignes signo crucis purpureæ. Pallad. Hist. Lausiac. cap. 38. τίνας σταυροῦ διαπορφυρίου ἐκέλευσε τούτοις ἐντίθεσθαι. *Cucullas jussit eis imponi, habentes crucem purpuream*.

IN CAJO.

HIC *constituit, ut ordinationes omnes in Ecclesia sic ascenderent, si quis Episcopus esse mereretur, ut esset Ostiarius, Lector, Exorcista, sequens Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, & exinde Episcopus ordinaretur.* Constitutione Caii ordinationes Episcoporum per saltum vetitæ : id est ne quis ordinetur Episcopus, nisi prius susceptis singulis ordinibus, can. *Illud* 77. dist. Adeoque ex Constitutionibus Sylvestri, Zozimi, & Syricii prohibetur, ne quis perveniat ad Episcopatum, nisi in singulis ordinibus per certa tempora immoratus sit, ex Anastasio in Sylvestro, Sigeberto ad ann. 387. can. *In singulis*, can. *Quicumque*, ead. dist. can. *Monachos* 16. qu. 1. His gradibus Johannem perveniſſe ad Cabillonensem Episcopatum, testis est Sidon. lib. 4. epist. 25. *Lector hic primum, sic minister altaris, idque ab infantia, post laborum temporumque processu Archidiaconus, in quo seu gradu seu ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi : attamen hunc jam secundi ordinis Sacerdotem collegam sibi consecravere.* Hinc Cato Presbyter, post Gallum electus ad Episcopatum Arvernensem, gloriabatur se per omnes gradus ad Episcopatum perveniſſe. Apud Gregor. Tur. lib. 4. Histor. Fr. cap. 6. *Nam & ipsos clericatus gradus canonica sum semper institutione sortitus. Lector decem annis fui ; Subdiaconatus officium quinque annis ; Diaconatus vero quindecim annis mancipatus fui ; Presbyterii autem jam honore viginti annis potior : quid enim mihi nunc restat, nisi ut Episcopatum, quem fidelis servitus promeretur, accipiam ?* Hinc repentinas ordinationes Episcoporum, quæ fiebant apud hæreticos, damnat Tertull. de Præscript. adv. hæretic. *Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconstantes, nunc neophytos conlocant, nunc sæculo obstrictos, nunc apostatas vestros, ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esse, illic promoveri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius ; hodie Diaconus, qui cras Lector ; hodie Presbyter, qui cras laicus : nam & laicis sacerdotalia munera injungunt.*

IN MARCELLINO.

ET *post hoc factum jacuerunt corpora sancta in platea, ad exemplum Christianorum, diebus triginta sex, ex jussu Diocletiani.* Corpora martyrum insepulta jacuerunt in foro, ad exemplum Christianorum : id est ut hoc spectaculo Christiani moverentur ad defectionem, ex jussu Diocletiani, pœnæ ad exemplum. Anastas. in Theodoro : *Videns autem Isacius caput Mauritii, gavisus est, & fecit ad exemplum multorum in circo Ravennate in stipitem poni.* Eodem tempore in persecutione Maximiani corpora martyrum insepulta feris & alitibus exposita, & ne sepelirentur custodes adhibiti. Euseb. lib. 8. cap. 19. Apud Græcos damnatorum corpora insepulta manebant. Q. Curt. lib. 8. cap. 2. *Jure interfectum Clytum Macedones decernunt, sepultura quoque prohibituri, ni Rex humari jussisset.* Apud Romanos idem moris fuit etiam in animadversione militum. Tacit. 1. Annal. *Corpora extra vallum abjecta ostentui.* Tamen constitutione Diocletiani damnatos sepulturæ tradi non vetatur, L. *Obnoxios*, C. *de Relig. & sumpt. fun.* Constantinopoli erat locus, cui nomen erat Polagium, destinatus sepulturæ damnatorum, cujus meminit Cedren. in Constantino Copronymo : τάφον καταδίκων. Et temporibus ipsis Decii corpora martyrum sepultura tradi vetitum non fuit ; & penes copiatas seu laborantes, fuit cura sepulturæ corporum martyrum. Cyprian. epist. 3. *Et quod maximum est, corpora martyrum, aut cæterorum, si non sepeliantur, grande periculum imminet eis, quibus incumbit hoc opus.* Cloacas urbis cum Tarquinius Priscus plebis opera face-

Source : BIU Cujas

faceret & tædio operis cives mortem sibi consciscerent, novo pœnæ genere eos compescuit a propria nece, defunctorum corpora figens crucibus spectanda civibus, simul & feris alitibusque laceranda. Plin. lib. 36. cap. 15.

IN MARCELLO.

DAMNATUS est in catabulum. Marcellus a Maxentio damnatus est in catabulum. Catabulum in Urbe erat stabulum jumentorum, quæ usui erant ad vehenda onera publica. De quo Anastas. infr. tribus locis: *Cum multis diebus serviret in catabulo*. Et paulo post: *Emerunt eum de catabulo*. Et rursus: *Et jussit in eadem Ecclesia iterum plancas exsterni, ut ibidem animalia catabuli congregata starent*. Et Papias: *Catabulum, clausura animalium, ubi desuper aliquid jacitur*. Inde Catabulenses dicti, qui pœnæ causa inserviebant catabulo. De quibus L. 9. C. Th. *de Pistorib. & Catabulens.* Et Cassiodor. 3. Var. 16. & lib. 4. epist. 47. Catabulum est equile regium, ad quod martyres damnari solebant. Euseb. lib. 8. cap. 22. ὅπως τὲ βασιλικῶν ἵππων ἐνόχους παρασάσει καταδίκασεν. *Regiorum equorum curæ obnoxios judicavit*. Cedren. in Nicephoro: ἀπὸ γενικῶν, ἢ ἀπελθὼν ἐν τῷ καταβολίῳ. Inepte Platina catabulum vocat. Cujac. 16. obs. 5.

IN EUSEBIO.

HIC hæreticos invenit in urbe Roma, quos vere ad manus impositionem reconciliavit. Reconciliatio publicorum pœnitentium, & conversorum hæreticorum, pertinet ad Episcopum, sitque per manuum impositionem, can. *In cap.* 50. dist. can. *Quamvis* 68. dist. can. *Si jubet* 26. qu. 6. Anastas. in Sylvestro: *Et constituit, ut Presbyterum Arrianum resipiscentem non susciperet, nisi Episcopus loci designati*. Idem statutum a Syricio. Anastas. in ipsius vit. Sigebert. ad ann. 387.

IN MELCHIADE.

HIC fecit, ut oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum. A Melchiade decretum, ut fermentum, id est panis fermentatus benedictus ab Episcopo vice eulogiæ mitteretur per Ecclesias in symbolum communionis. De quo Anastas. infr. in Syricio.

IN SYLVESTRO.

HIC in exilio fuit in montem Soractem. Sylvester latuit in monte Soracte, fugiens persecutionem Constantini. Soracte, mons vicinus Urbi. Plin. lib. 2. cap. 93. *Et Soracte vicino Urbi tacta*. Idem lib. 7. cap. 2. *Haud procul urbe Roma in Faliscorum agro familiæ sunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ, sacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini super ambustam ligni ambulantes, non aduruntur*.

Hic fecit in urbe Roma Ecclesiam in prædio cujusdam Presbyteri sui, qui cognominabatur Equitius, quem titulum Romanum constituit juxta Thermas Domitianas, qui usque in hodiernum diem appellatur titulus Equitii. Evaristus primus in Urbe divisit titulos, id est Ecclesias parœciales Presbyteris. Excrescente multitudine fidelium, Marcellus 25. titulos in Urbe constituit. Reddita pace Ecclesiæ Pontifices per tempora auxere titulos Urbis. Sylvester constituit titulum Equitii, cui nomen ab Equitio Presbytero, in cujus fundo positus est.

Amas argenteas duas pensantes singulæ libras denas. Hamæ sunt vasa, e

Source : BIU Cujas

quibus acetum vel aqua funditur ad extinguenda incendia, L. 5. §. *Sciendum*, ff. *De offic. Præfect. vigil.* L. *Quæsitum*, §. *Acetum*, *de instruct. legat.* Plin. lib. 3. epist. 33. Hamæ in usu Ecclesiastico, sunt vasa, e quibus vinum vel aqua funditur in calicem propter sacrificium missæ. Anastas. in Benedict. III. *Amam unam ex argento purissimo, pensantem libras decem*. Ordo Romanus: *Amas argenteas, cantatorium, & cætera vasa aurea & argentea*. Inde hamulæ diminutivum. Anastas. in Gregor. III. *In oratorio amulas super auratas paria duo*. In Adriano I. *Amulam offertoriam unam pensantem libras sexaginta & septem*. Hamarum & hamularum usum aperte indicat Ordo Romanus: *Amulæ argenteæ ad vina fundenda paratæ*.

Patenam argenteam chrismalem auro clusam, pensantem libras quinque. Patena chrismatis, est patena in qua chrisma deponebatur, paratum ad ordinationes, vel baptismum. Auro clusa dicitur, quia includebatur aurea theca custodiæ causa. Patena est vas patens, in quo reponitur sacrum corpus Christi. Anastas. in Nicolao I. *Patenam ex auro purissimo misit Michael Imperator, cum diversis lapidibus pretiosis albis, prasinis & hyacinthinis*. Hinc patena calici adjungitur. Ditmarus lib. 6. *Et magnum calicem ex eodem metallo cum patena simul & fistula dedit*.

Phara coronata decem pensantes sing. libras octonas. Pharus est magnus lychni seu candelabri vel lucernæ genus translatitie a Pharo Alexandrina, quæ de nocte navigantibus adlucebat. Anastas. infr. hoc loco: *Pharum ex auro purissimo, item pharum cantharum ex auro purissimo ante altare, in quo ardet oleum nardicum pisticum*. Et rursus: *Pharum cantharum argenteum cum delphinis centum & viginti*. Idem in Adriano: *Fecit & pharum majorem in eadem beati Petri Ecclesia in typum crucis, qui pendet ante presbyterium, habentem candelas* 1365. Idem in Benedict. III. *Pharum cantharum argenteum sedentem in pedibus quatuor, in quo lucerna simul & cerei ponebantur juxta lectorium, miro opere fecit*. Leo Ostiensis Chronic. Cass. lib. 3. cap. 31. *Fecit & pharum cum 12. extrinsecus pertinentibus turribus sex, & triginta lampadibus ex ea pendentibus*. Wallafridus Strabo Vit. S. Galli lib. 2. cap. 34. apud Sur. tom. 5. *Pharum, quæ ante altare sancti Galli pendebat, pro incendendis luminaribus*. Ait oleum e nardo pisticum, id est fidele, pretiosum, ut Marci 14. νάρδε πιστικῆ. Hieronym. in Matth. lib. 4. cap. 26. *Nardum pisticum, hoc est verum & absque dolo*. Interdum pharo jungitur cantharus, quod est genus vasis, cui superponitur pharus.

Canthara cyrostrata in gremio basilicæ argentea quinquaginta. Canthara cerostrata (sic enim legendum, vel simpliciter cerostrata) sunt vasa in quibus collocantur cerei vel lucernæ. Anastas. in Vigilio: *Cerostatas argenteas deauratas majores duas, quæ stant usque hodie ante corpus beati Petri Apostoli*. Anastas. in Honorio: *Fecit & cerostatas majores ex argento paria duo, quæ sunt ante corpus beati Petri Apostoli*. Idem in Leone III. *Fecit cerostatas majores versatiles anaglyphos ex argento purissimo*. In cantharis ardebat oleum, in pharis cerei & lucernæ. Bulenger. de Rom. Pontific. lib. 2. cap. 6. In cantharis etiam mittebatur thus suffitus causa. Anastas. in Benedict. III. *Cantharum interrasilem, in quas thus mittitur*.

Et chrisma ab Episcopo confici. Consecratio chrismatis est ordinis Episcopalis, ex Synodo Romana habita sub Sylvestro can. 4. Ea est vetita Presbyteris, & data solis Episcopis, quod probavit Syn. Carthag. II. can. 3. & Carthag. III. can. 86. can. *Si jubet*, & seq. 26. qu. 6. Hieronym. in Sophon. *Sacerdotes quoque, qui dant baptismum, & ad Eucharistiam Domini imprecantur adventum, faciunt oleum chrismatis, manus imponunt, Cathecumenos erudiunt, Levitas, & alios constituunt Sacerdotes*. Frodoard. in Chronic. ad ann. 967. de Adalberone Laudunensi Episcopo: *Remis denique postea Kal. Aprilis, Episcopus*

Source : BIU Cujas

pus est ordinatus in sancto Palmarum die, exin Laudunum rediens sacrum chrisma sacravit Ecclesiastico more, &c.

Et privilegium Episcopis dedit, ut baptizatuum consignarent, propter hæreticam suasionem. Consignatio seu confirmatio baptizatorum est ordinis Episcopalis, & pertinet ad Episcopos tantum, ex Synodo Romana habita sub Sylvestro. Quod comprobatum est can. *Presbyteris*, & seq. *de consecr.* dist. 4. can. *De his*, can. *Manus*, can. *Novissime*, & seqq. *de consecr.* dist. 5. Hieronym. ad Luciferianos: *Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat.*

Hic & hoc constituit, ut baptizatum liniret Presbyter chrismate levatum de aqua, propter occasionem transitus mortis. Chrismatio, seu unctio baptizatorum, instituta a Sylvestro propter occasionem transitus mortis, id est propter frequentes casus, qui contingebant, ut recens baptizati obirent. De quo Vicecomes de Baptism. lib. 5. cap. 3.

Hic constituit, ut nullus laicus crimen laico inferre audeat. Ex Synodo Romana habita sub Sylvestro can. 14. laici non audiuntur testes vel accusatores adversus Episcopum, can. *Nullus* 2. qu. 7. can. *Testimonium* 11. qu. 1. quia oppido multi infesti eis existunt, can. *Laicos*, can. *Laici* 2. qu. 7.

Hic constituit, ut Diaconi dalmatica uterentur in Ecclesia, & pallio linostino læva eorum tegeretur. Sylvestri institutum est, ut Diaconi Ecclesiæ Romanæ dalmaticis uterentur intra Ecclesiam. Cæteris interdictum est usu dalmaticæ, nisi ex privilegio, ut Arelatensibus, can. *Communis* 23. dist. vel certis diebus, can. *De jejunio* 76. dist. Dalmatica est tunica sine manicis, quæ est vestis Diaconorum. Augustin. Quæst. veter. Testam. cap. 46. *Quasi non hodie Diaconi dalmaticis induantur sicut Episcopi.* Et Ammian. lib. 24. *Pectoralem tuniculam sine manicis textam, Maras quidam nomine indutus est, ut appellant Christiani, Diaconus.* Dalmaticæ additur pallium linostinum in læva in ornatu Clericorum, quod est pallium lineum, alba, seu mappula, qua utebantur Diaconi Ecclesiæ Romanæ, can. *Diaconus*, can. *Illud* 93. dist. Hoc est orarium quod Diaconi gestant in sinistro humero, can. *Unum orarium* 25. dist.

Hic constituit, ut nullus Clericus propter causam quamlibet in curiam introiret, nec ante judicem cinctum causam diceret, nisi in Ecclesia. Ex Synodo Romana sub Sylvestro vetatur, ne quis Clericus causam dicat apud judicem cinctum, id est civilem, can. *Nullus Clericus* 11. qu. 1. Cincti judices sunt magistratus omnes, qui habent imperium merum, qui habebant jus cinguli & gladii. Gregor. Nazianz. epist. 46. ad Africanum: κ'αν τὴν ἀναίμακτον ἀρχὴ ἀρχὴν, κ'ἀν τὴν μετὰ ψέφους, καὶ τελαμῶνος. *Sive incruentum imperium gerat, sive cum gladio & cingulo.* Hinc cincti discinctis opponuntur, id est judices in actu positi, his qui magistratu defuncti sunt. Sidon. lib. 5. epist. 7. *Cinctis jura, discinctis privilegia.* Idem constituit Julius, de quo Anastas. in ejus vit. *Hic constitutum fecit, ut nullus Clericus causam quamlibet in publico ageret, nisi in Ecclesia.*

Hic constituit, ut sacrificium altaris, non in serico, atque in panno tincto celebraretur, nisi tantum in linteo ex terreno lino procreato. Synodus Romana sub Sylvestro statuit, ne sacrificium missæ celebretur in panno serico vel tincto, sed in lineo tantum, can. *Consulto, de consecr.* dist. 1. Vestis linea fuit insigne Sacerdotum. Jacobus Nazarenus lineo tantum pallio usus est, de quo Matth. 14. *Fugit adolescens, relicta sindone, qua erat amictus.* Inde alba dicitur vestis sacra Clericorum. Paul. Diacon. de vit. P. Emeritens. cap. 6. *Quoniam igitur dominico die, dum in atrium cum multis filiis Ecclesiæ tenderet, ut mos est, Archidiaconus cum Clero in albis, &c.*

Subdiaconus annos quinque, custos martyrum annos quinque. Custos marty-

Source : BIU Cujas

rum non erat nomen proprii gradus seu ordinis Ecclesiastici, sed officii Subdiaconorum. A Fabiano septem Subdiaconi in Urbe instituti, qui notariis totidem per septem regiones Urbis dispositis imminerent, ut acta martyrum in integro, id est ex fide conscriberentur, ut observatum est ex Anastasio in Fabiano. Horum officium etiam erat custodire martyres, his alimenta in carcere ministrare, corpora mortuorum sepelire, & cavere ne sepultorum corpora eriperentur. Vel custodes martyrum legebantur ex ordine Subdiaconorum, postquam Subdiaconatus munere functi essent quinquennium; & horum munus erat in quinquennium, antequam progressus pateret ad Diaconatum.

Fastigium argenteum batutile. Basilica Constantiniana adornata fastigio argenteo. Templis paganorum adjici solebat fastigium, id est culmen, ornatus causa. Arnob. lib. 1. adverss. gent. *Templa felibus, scarabeis, & buculis, sublimibus sunt elata fastigiis*. Æque apud Christianos ædibus sacris fastigia imponi moris fuit. De basilica Constantiniana testatur Anastasius hoc loco, & infra in Sixto III. *Fecit autem Valentinianus ex rogatu Sixti Episcopi fastigium argenteum in basilica Constantiniana, quod a Barbaris sublatum fuerat*. Fastigium hujus basilicæ fuit ex argento batutili, id est conflatum ex argento ducto in laminas, quod fit percussione metalli, voce ducta a Latino *batuere*, quod sonat *percutere*. Plaut. in Casina: *Sculponeas quibus batuatur tibi os*. Tranquill. in Caligul. cap. 32. *Myrmillonem e ludo rudibus secum batuentem*. Et cap. 54. *Batuebat pugnatoriis armis*. Hoc sensu eadem voce usus est Anastas. infr. hoc loco: *Altaria septem ex argento batutili*. Ædes augustæ etiam fastigium habuere. Flor. lib. 4. cap. 2. *Omnes honores unum in Principem congesti circa templa imagines, in theatro distincta radiis corona, suggestus in curia, fastigium in domo, mensis in cælo*. Ambros. in Psalm. 118. *Non stellat, ut fastigia culminum, quæ bene tecta, atque munita sunt*.

Cum gemmis Alabandinis in oculis. Alabandinæ gemmæ sunt, quæ petuntur ex Alabanda urbe Cariæ, haud procul a Mæandro fl. Plin. lib. 37. cap. 2. *Alabandinas crystallos*. Idem cap. 7. ejusd. lib. *Alabandicos carbunculos*. Anastas. in Gregorio IV. *Alamandinas majores numero viginti*.

Ex argento dolatico. Argentum dolaticum est argentum dolatum vel dedolatum.

Cameram basilicæ ex auro trimme. Camera, id est testudo basilicæ Constantinianæ, fuit laqueata ex auro Trimmæ, id est ex auro ducto in bracteas. Eodem sensu hac voce usus est Anastas. hoc loco: *Fecit autem & cameram basilicæ ex Trimma auri fulgentem*. De quo Bulenger. de Rom. Pontif. lib. 2. cap. 67.

Scyphum singularem ex metallo corallo ornatum, undique de gemmis prasinis & hyacinthinis auro intercluſum. Scyphus, quod est genus poculi, de gemmis auro intercluſus dicitur, quia gemmæ includuntur auro. Paulus in L. *Pediculis*, §. 1. *de aur. & argent. legat. Auro facto adnumerantur gemmæ auro incluſæ*. Hinc incluſores dicti aurifices, qui gemmas auro includunt. Hieronym. lib. 5. in Hierem. *Fabros autem & incluſores vel legis interpretes atque doctores debemus accipere, vel artifices incluſoresque auri, atque gemmarum; quæ ars apud barbaras nationes pretioſiſſima eſt*. Augustin. de Mirabilib. sacr. Scriptur. lib. 2. cap. 29. *Militibus & fabris & incluſoribus*. Eodem sensu Anastas. infr. hoc loco dixit: *Candelabra aurichalca septem ex argento, intercluſa ſigillis Prophetarum*. Et supra: *Patenam chriſmalem auro cluſam*. E contrario excluſores dicuntur, qui gemmas excludunt, id est examinant vel probant argentum. Augustin. de spirit. & liter. cap. 11. *Unde & excluſores dicuntur quidam artifices argentarii. Hinc eſt & illud in Pſalmis: Et excludantur ii, qui probati ſunt argento*. Idem in Psalm. 54. *Unde dicuntur & in arte argentaria excluſores, id eſt quadam confuſione maſſæ formæ expreſſores*.

Metreta

Metretæ tres ex argento purissimo, portantes singulæ medimnos decem. Metreta est mensura liquidorum, puta vini vel olei, continens medimnos decem. Medimnus capit modios sex. Medimnæ mentio habetur Johann. cap. 2. ἦσαν δ' ἐκεῖ ὑδρίαι λυθιναὶ ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. *Erant ibi hydriæ lapideæ sex positæ, secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas duas aut tres.* Quem ad usum a Constantino dicatæ sint hujusmodi metretæ, non alienum est credere eas datas quibus contineretur oleum propter lucernas Ecclesiæ. Metretæ solebant offerri, quia erant in usu Ecclesiæ, ut infra hoc loco: *Metretas argenteas duas pensantes libras* 200. Et infr. eod. *Metretum ex auro pensans libras centum quinquaginta portantem medimnos tres.*

Candelabra aurichalca septem ante altaria, cum ornatu suo ex argento, interclusa sigillis Prophetarum. Candelabra ex aurichalco solebant ornari sigillis, id est signis Apostolorum, Prophetarum. Anastas. infr. hoc loco: *Fecit autem candelabra aurichalca in pedibus, decem numero, quatuor concluſa cum sigillis argenteis. Cerostrata aurichalca argento cluſa sigillata quadraginta.* Sigilla sunt parvula signa. Gregor. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 41. *Adoratis diis atque eorum sigillis prostratus.* Vestes etiam solebant intexi sigillis seu imagunculis, unde dicuntur vestes sigillatæ, L. 11. C. Th. *de scenic.* de quo plura dicemus infra suo loco.

Thymiamateria duo ex auro purissimo. Constantinus obtulit thymiamateria duo, id est thuribula ad thus adolendum ante altare. Thymiamaterium a Græco θυμιατήριον. Ejus usum ostendit Anastas. in Sergio: *Hic fecit thymiamaterium aureum majus, cum columnis & cooperculo, quod suspendit ante imagines tres aureas beati Petri Apostoli, in quo incensum & odor suavitatis festis diebus, dum missarum solemnia celebrantur, omnipotenti Deo opulentius mittitur.* Thuris adolendi antiquissimus Ecclesiæ ritus commendatur Evagr. lib. 4. cap. 7. θυμιατήριον ἐξηπίσατο, καὶ πάντα τὸν † χρόνον ἐν ᾧ καθεισήκειταν ἐπιθυμιάσας, ἐπὶ γῆς ἑαυτὸν ῥίπτει, προσευχαῖς τε καὶ λιταῖς τὸν Θεὸν ἐλεήμονα. *Thuribulum postulat, & toto choro, in quo simul constiterunt, thus adolens, se prosternit humi, precibus & orationibus Deum placaturus.*

† χρόνον ἐν ᾧ καθεισήκεισαν, legitur in editione Parisiaca. Tu vero lege, χόρον ἐν ᾧ καθεισήκεισαν

Fontem sanctum, ubi baptizatus est Augustus Constantinus ab eodem Episcopo Silvestro. Cessante persecutione, baptisteria instituta in Ecclesiis, baptismi conferendi causa. Fontes vocarunt, quod ab initio baptismus ministrabatur in fontibus. Fons iste, in quo baptizatus est Constantinus, fuit ex metallo, id est marmore porphyretico, ut mox subjungitur: *Ipsum sanctum fontem ex metallo porphyretico ex omni parte coopertum intrinsecus & foris, & desuper, & quantum aqua continet ex argento purissimo.* Metallum pro marmore accipitur hic, ut & in L. *item si fundi*, §. *Sed si hæc*, ff. *de usufruct.* L. 3. §. ult. *de reb. eor. qui sub tutel. vel cur. sunt.* Spartian. in Pescennio Nigro:

Nigrum nomen habet, nigrum formavimus ipsi,
Ut consentirent forma metalla tibi.

Cassiod. 2. Var. 7. *Ornent aliquid saxa jacentia post ruinas, ita tamen ut metalla ipsa de locis publicis corruisse apud te manifesta ratione doceatur.*

Mixum vero ex stuppa Amianti. Mixum est ellychnium lucernæ. Anastasius in Hilaro: *Lucernam auream cum myxis luminum decem.* Vulgo *mesche*, veteribus ellychnium. Plin. lib. 23. cap. 4. *Ellychnia ex uva, fiunt claritatis præcipuæ.*

In labro fontis baptisterii agnum ex auro purissimo fundentem aquam. In labro fontis baptisterii Constantiniani erat agnus aureus, ex ore fundens aquam destinatam baptismo infantium. Labrum est vasis genus, in quo infantes lavari solent, quasi lavabrum. Isidor. Origin. lib. 20. cap. 6. Hic labrum fontis baptismalis est concha, qua continebatur aqua comparata ad baptismum, uti la-

Source : BIU Cujas

brum porphyreticum alibi est vas marmoreum, in quo conditur corpus defuncti. Ambros. epist. 34. *Est hic porphyreticum labrum pulcherrimum, & in usus hujusmodi aptissimum : nam & Maximianus Diocletiani socius ita humatus est.* Et Leo Ostiens. Chronic. Cassinens. lib. 2. cap. 9. *Otho II. Romam rediens eodem tempore defunctus est, atque in labro porphyretico sepultus in atrio Ecclesiæ beati Petri Apostoli, introeuntibus in Ecclesiæ ipsius paradisum ad lævam.* Labra sunt & lavacra, in quibus lavantur lintea, L. *Lines*, ff. *de act. comp.* Alibi labra sunt margines agrorum. Servius in Virgil. eclog. 5. *Vitis agrestis, quia in terræ marginibus nascitur, labrusca dicitur a labris & extremitatibus agrorum.*

Patenam ex auro purissimo unam cum turre & columba. Constantinus patenam auream obtulit cum turre & columba in custodiam sacri corporis Christi. Sacra Eucharistia custodiæ causa locari solebat in turricula aurea vel argentea, cui incubabat columba aurea vel argentea. Præter hunc locum, Anastasius in Innocent. I. *Turrem argenteam cum patena & columba deaurata, pensant. libras triginta.* Idem in Hilario : *Turrem argenteam cum delphinis, pensantem libras sexaginta, columbam auream pensantem libras duas.* Gregor. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 72. *Alius autem super sepulcrum sanctum calcare non metuens, dum columbam auream quærit elidere.* Turrem ex auro conflatam a Felice Bituricensi Episcopo, Eucharistiæ servandæ causa, carmine celebravit Fortunatus lib. 3. cap. 23. Ejusdem turris meminit Greg. Turon. de Mirac. Mart. lib. 1. cap. 86. *Acceptaque turre Diaconus, in qua ministerium dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad ostium.* Super turricula, in qua custodiebatur corpus Christi, pendebat columba aurea, signum Spiritus sancti. Et hoc est quod intelligit Johannes Chrysostom. Homil. 31. ad plebem Antiochen. cum ait corpus dominicum reponi super altare non fasciis involutum, ut olim cum esset in cunis, sed Spiritu sancto convestitum.

Eodem tempore fecit basilicam sanctæ Martyris Agnetis ex rogatu Constantiæ filiæ suæ, & baptisterium in eodem loco. Baptisterium erat in limine Ecclesiæ. Gregor. Turon. de Mirac. D. Martin. lib. 2. cap. 6. *Venit ad sanctam basilicam, qui diebus multis jacens ad ostium illud, quod secus baptisterium ad medium diem pandit egressum.*

Coronam auream ante corpus, ubi est pharocantharus cum delphinis quinquaginta. Constantinus coronam auream obtulit ante corpus B. Petri. Coronæ pendebant ante altare & sepulcrum B. Petri. Anastas. in Sergio : *Cantharos & coronas, quæ ante sacrum altare & confessionem beati Petri Apostoli ex antiquo pendebant, deponi fecit.* Coronæ aureæ solebant offerri Deo, quia Christus solus regnat, solus imperat. Imperatores ipsi solebant dicare coronam suam. Infeliciter periit non sine vindicta numinis Leo Copronymi filius, quod coronam Heraclii in magno templo dicatam abstulit, & publice gestavit, de quo Cedren. in ejus Vita. Coronæ etiam dicebantur in honorem Martyrum, Augustin. epist. 205. *Sertum vero illud, quod plus illo foro, corona martyrii est, quo vitam finivi corporis.* Et infra : *Quia gladio vitam non finivit, aureolam, quæ in signum datur martyrii, talis non habet.* Paulin. de Vita D. Martin. lib. 6.

Abripuit sanctam dextra vellente coronam,
Quæ meritum Sancti propter conjuncta decebat.

Supra arenarium cryptæ. Arenarium est cœmeterium ubi sepeliebantur martyres, quia plerumque erat in locis arenosis. Innocent. III. lib. 2. epist. 140. *Ecclesiam sancti Juliani cum domibus, cellis, cryptis, vineis, & arenariis suis.* Et Anastas. ipse in Theodor. *Eodem tempore revelata sunt corpora sanctorum Martyrum Primi & Feliciani, quæ erant in arenario sepulta via Numentana.* Alibi cœmeteria dicuntur areæ sepulturæ. Tertull. ad Scapulam : *Sicut & sub Hilariano Præside, cum de areis sepulturarum nostrarum adclamassent, areæ non sint, areæ ipsorum non fuerunt.*

In

In quo loco conſtruxit abſidam, & exornavit marmoribus porphyreticis. Conſtantinus condidit baſilicam S. Laurentii Martyris in urbe, & in ea poſuit corpus Martyris in crypta, ſuper qua conſtruxit abſidam ornatam marmoribus porphyreticis. Abſis vel abſida eſt ædificium, quod imponi ſolebat ſepulcris Martyrum in modum abſidis. Anaſtaſ. in Honorio de Eccleſia B. Agnetis Martyris: *Fecit abſidam ejuſdem baſilicæ ex muſivo.* Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. lib. 3. cap. 27. *Legatos præterea Conſtantinopolim ad conducendos muſæi & quadratarii operis peritos opifices mittit, ut alii abſidam & arcum atque veſtibulum majoris Eccleſiæ muſivo componerent.* Abſis erat ſtructura marmoribus adornata in medio baſilicæ, in qua erat ſedes Epiſcopi. Anaſtaſ. in Benedict. III. *Et impetu facto, abſidam, in qua Epiſcopi pſallentes reſidebant cum Clero, leones veluti ferociſſimi conſcenderunt.* Plerumque abſis erat marmorata, id eſt cruſtis marmoreis conveſtita, & erat camerata, id eſt fornicata. Paulin. epiſt. 11. ad Severum: *Abſidem ſolo & parietibus marmoratam, camera muſivo illuſa clarificat.* Caſſian. collat. 24. cap. 6. *Si quis abſidis cameram volens in ſublime concludere, ſubtiliſſimi illius centri lineam jugiter circumducat.* Abſis erat eminentior, & gradibus conſcendebatur. Auguſtin. epiſt. 203. *Tranſit honor hujus ſæculi, tranſit ambitio; in futuro Chriſti judicio, nec abſidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, &c.* Leo Oſtienſ. l. 1. Chronic. Caſſin. c. 19. *Porro in ejus baſilicæ abſida media, ad quam per octo gradus aſcenditur, altare conſtituit in honorem Domini Salvatoris.* Sepulcris Sanctorum, inquam, ſolebat imponi culmen in modum abſidis. Sepulcro Gregorii Lingonenſ. Epiſcopi abſidam impoſuit Tetricus filius ejus & ſucceſſor. Greg. Turon. de Vit. Patr. cap. 7. *Cum beatus Pontifex in angulo baſilicæ fuiſſet ſepultus, ſanctus Tetricus filius & ſucceſſor ejus, ante altare baſilicæ fundamenta jecit, erectaque abſida miro opere conſtruxit & tranſvolvit, qua tranſvoluta, diſruptoque pariete, arcum ædificavit, quod opus perfectum atque exornatum, ut in medio abſidæ loculum fodit, quo corpus beati Patris transferre volens, convocat Presbyteros & Abbates ad illud officium, &c.* Abſis erat cancellis ſepta; & hoc eſt quod ait mox Anaſtaſius: *Et cancellos ex argento puriſſimo ornavit.* Sepulcra Martyrum ſolebant cancellis ambiri. Auguſtin. de Civit. Dei lib. 22. cap. 8. *Venit & Paſcha, atque ipſo die dominico mane, cum jam frequens populus præſens eſſet, & loci ſancti cancellos, ubi martyrium erat, idem juvenis orans teneret.* Gregor. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 28. *Hoc enim ſepulcrum ſub altari collocatum, valde rarum habetur; ſed qui orare deſiderat, reſeratis cancellis, quibus locus ille ambitur, accedit ſuper ſepulcrum.*

Et ante ipſum locum in crypta poſuit lucernam ex auro puriſſimo, myxorum decem. Conſtantinus ante ſepulcrum B. Laurentii Martyris poſuit lucernam auream. Lucernæ & lychni ardere ſolebant ante ſepulcra Martyrum & ſanctorum Confeſſorum. Ante ſepulcrum B. Thomæ Apoſtoli apud Edeſſam Syriæ arſiſſe traditur lychnus perpetuum, ſine fomento olei ſyrpique: de quo Greg. Turon. de Miracul. Martyr. lib. 1. cap. 32. *Lychnus etenim inibi poſitus atque inluminatus, ante locum ſepulturæ ipſius, perpetualiter die noctuque, divino nutu reſplendet, a nullo fomento olei ſcirpique accipiens, &c.* Ante ſepulcrum Felicis Nolani Martyris pendebat lychnus, de quo idem Tur. cap. 104. ejuſd. lib. *Ad hujus quoque cellulæ parietem, quo beatum corpus tumulo conditum requieſcit, adhæret adpendens porticus, in qua, dependens funе lychnus, lumen loco conſueverat miniſtrare.* Ante corpus B. Laurentii Martyris bis ſenas lucernas argenteas obtulit etiam Conſtantinus, de quo Anaſtaſ. infra hoc loco: *Ante corpus beati Laurentii Martyris, argento cluſam paſſionem ipſius ſigillis ornatam cum lucernis bymixis* (ſic lege pro *byſſinis*) *argenteis.* Lucerna bymixos eſt, quæ habet duo myxa, *deux meſches.* Anaſtaſ. in Leone III. *Fecit lucernas majores fuſiles bymixas anaglyphas duas.*

Source : BIU Cujas

In eodem loco possessio cujusdam Syriacetis religiosæ feminæ, quam fiscus occupaverat tempore persecutionis. Martyrum bona fisco addicebantur. Hieronym. de Scriptor. Ecclesiastic. cap. 54. *Origenes, qui & Adamantius, decimo Severi Pertinacis anno, adversus Christianos persecutione commota, Leonide patre Christi martyrio coronato, cum sex fratribus & matre vidua pauper relinquitur: rem enim familiarem ob confessionem Christi fiscus occupaverat.*

Eisdem temporibus Augustus Constantinus fecit basilicam beatissimis Martyribus Marcellino Presbytero, & Petro Exorcistæ, inter duas Lauros, & mausoleum ubi beatissima mater ipsius sepulta est Helena Augusta in sarcophago porphyretico, via Lavicana, milliario ab urbe Roma tertio. Inter duas Lauros, id nomen loco posito via Lavicana, tertio ab Urbe milliario, juxta quem Constantinus extruxit basilicam Ss. Marcellini & Petri. Ibi Severum obsessum ab his qui erant partium Cassii, Nigri & Albini, refert Tertull. Apologetic. cap. 35. *Unde Cassii & Nigri & Albini, unde qui inter duas Lauros obsident Cæsarem, unde qui faucibus ejus exprimendis palæstricam ejus exercent, unde qui armati palatium irrumpunt.*

Calices ministeriales argenteos viginti, pensantes singulos libras tres. Calices alii erant minores, qui erant comparati ad ministerium sacrificii altaris, unde ministeriales dicti, ut hic & infra. *Calices ministeriales decem pensantes sing. libras tres.* Et infra: *Calices ministeriales* 15. *pensantes singuli libras duas.* Idem in Marco: *Calices ministeriales argenteos tres pensantes libras binas.* Idem in Damaso: *Calices ministeriales argenteos quinque pensantes singulos libras tres.* Calices cum siphone erant calices cum fistula ad ministrandum sanguinem Christi. Conrad. in Chronic. Moguntin. *Erant fistulæ quinque ad communicandum argenteæ deauratæ.* Ditmarus lib. 6. *Et magnum calicem ex eodem metallo cum patena simul & fistula dedit.* Alii erant majores calices, qui ornatus causa pendebant in arcubus vel trabibus. Anastas. in Leone III. *Fecit in basilica beati Pauli Apostoli calices majores fundatos ex argento, qui pendent in arcu majore, numero undecim, & alios, qui pendent inter columnas majores dextra lævaque, numero quadraginta.* Et infr. in eod. *Fecit autem in basilica beati Petri Apostoli calices majores ex argento mundissimo, qui sedent super trabes arg.* Et infra: *Fecit vero calices fundatos ex argento, qui pendent inter columnas majores dextra lævaque basilicæ, numero sexaginta quatuor.* Neque omittendum quod calices, quorum usus erat ad communicandum, dicebantur communicales. *Fecit vero communicales ex argento purissimo per singulas regiones, qui præcederent per stationes per manus Acolythorum.* Alii erant calices, qui ornatus causa ponebantur circa altare. Anastas. in Leone IV. *Obtulit etiam B. Petro Apostolo calices de argento, qui sedent super circuitu altaris, numero 16. pensantes libras...* Vel ministeria. Anastas. in Adrian. I. *Item fecit patenam & calicem in basilica beati Petri Apostoli pro quotidianis ministeriis ex auro purissimo.* Alii erant majores cum ansis ad ornatum, de quibus Anastas. in Leone III. *Et calicem majorem cum gemmis & ansis duabus, pensantem libras quinquaginta octo, &c.* Idem in eodem: *Obtulit calicem majorem fundatum cum syphone, pensantem libras triginta & septem.*

Insulam Sardiniam cum possessionibus omnibus ad eandem pertinentibus. Constantinus Sardiniam insulam obtulit basilicæ Ss. Marcellini & Petri a se conditæ in dotem Ecclesiæ. Inde Sardinia insula fuit juris & proprietatis Ecclesiæ Romanæ, de quo in cap. *Si diligenti, de præscript.* & cap. *Ea te, de jurejur.* ubi dixi.

Patenam argenteam chrismalem singularem, pensantem libras decem. Patena chrismalis est vas, in quo servatur chrisma, comparatum ad chrismationem seu unctionem baptizatorum. Chrismarium vocat Synod. Altissiodor. can. 6. *Presbyteri chrisma petant, sed cum chrismario & linteo, sicut reliquiæ Sanctorum deportari solent.* Patenas ad chrisma vocat Anastas. in Innocentio: *Patenas duas*

ad

ad chrisma pensantes singulas libras quatuor. Ampullam chrismatis Optat. Milevit. adverſ. Donatiſt. lib. 2. *Ampullam quoque chrismatis per feneſtram, ut frangeretur, jactaverunt.*

Pelvim ex argento ad baptiſmum. Pelvis ad baptiſmum eſt hydria, qua continebatur aqua benedicta ad baptiſmum.

Calicem argenteum anaglyphum. Calix anaglyphus eſt cælatus, id eſt ſignis ſeu ſigillis inſculptus. Vaſa anaglypha ſunt vaſa cælata, ſignis ſeu ſigillis inſculpta. Anaſtaſ. in Adrian. *Crucem interraſilem anaglypham*. Idem in Innocentio: *Scyphum argenteum anaglyphatum*. Idem in Leone III. *Necnon & crucem anaglypham interraſilem ex auro puriſſimo pendentem in pergula ante altare.* Pergula erat exedra ante altare, in qua exponebantur ſacra donaria. Vide Cujac. 11. obſ. 13.

Fecit autem formam aquæductus per miliaria octo. Formæ ſunt canales ſtructiles, per quos aqua ducitur, ut hic & L. 1. 8. 9. C. Th. *de aquæduct.* ut forma Auguſta, forma Claudia, d. L. 8. & 9. forma ſabathena, de qua Anaſtaſ. infr. in Honorio, & in Adrian. I. & in Gregor. IV. forma Trajani, Anaſtaſio in Felice. Formas Urbis inter ſpectanda ipſius opera celebrat Sidon. lib. 1. epiſt. 5. *Inter hæc patuit & Roma conſpectui, cujus mihi non ſolum formas, verum etiam naumachias videbar epoturus.*

IN MARCO.

HIC conſtituit, ut Epiſcopus Oſtienſis, qui conſecrat Epiſcopum Urbis, pallio uteretur, & ab eodem Epiſcopus urbis Romæ conſecraretur. Pallium, quod eſt plenitudinis pontificalis officii inſigne, de jure confertur tantum Archiepiſcopis, can. 1. & ſeqq. 100. diſt. cap. 4. *de elect.* Verum ex ſpeciali gratia etiam Epiſcopis quibuſdam indultum fuit a ſummis Pontificibus, ut a Marco Epiſcopo Oſtienſi, propter conſecrationem ſummi Pontificis, quam habet ex antiqua conſuetudine. Siagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi a Gregorio, de quo ipſe lib. 7. epiſt. 5. & aliis: unde manavit conſuetudo, ut Oſtienſis conſecret ſummum Pontificem, ut refert Robert. Abbas in Suppl. Sigeberti ad ann. 1180. *Oſtienſis Epiſcopus ex antiqua conſuetudine ordinat & ſacrat Pontificem Romanum, quæ conſuetudo exinde accidit, quod martyriſato beato Sixto & ſancto Laurentio ejus Diacono, beatus Juſtinus Presbyter cum Clero Romano elegit Dionyſium in Pontificem Romanum, quem ſacravit Maximus Oſtienſis Epiſcopus: ex hac conſuetudine exinde Oſtienſis Epiſcopus ordinat & ſacrat Romanum Pontificem, & habet pallium ſolummodo ad ea quæ pertinent in ordinatione & conſecratione Romani Pontificis*. Ejuſdem ritus meminit Auguſtin. in Brevic. collat. diei 3. cap. 16. *Rom. Pontifex ſolet ordinari a tribus Epiſcopis, quorum primus eſt Oſtienſis*. Anaſtaſ. in Johanne V. *Hic conſecratus eſt a tribus Epiſcopis, Oſtienſi, Portuenſi, Veliternenſi, ſicuti prædeceſſor ejus Leo Papa.*

Hic fecit duas baſilicas, unam via Ardeatina, ubi requieſcit, & aliam in urbe Roma, juxta Pallacinis. Tuenda eſt vulgaris lectio, male Baronius legit *Palatinas*. Pallacenis fuit nomen cloacæ Urbis, quæ eſt juxta monaſterium S. Laurentii Martyris, cujus meminit Anaſtaſ. infr. in Nicolao I. *Inde cœpit decurrere in cloacam, quæ eſt juxta monaſterium ſancti Laurentii Martyris, quæ vocatur Pallacini*. Idem in Leone III. *Et in monaſterio beati Laurentii Martyris, qui appellatur Pallacini*. Idem in Benedicto III. *Inde autem Tyberis impetum faciens cœpit decurrere in cloacam, quæ eſt juxta monaſterium ſancti Sylveſtri & ſancti Laurentii Martyris, quod vocatur Pallacini*. Idem in Gregorio IV. *Fecit etiam in monaſterio beatiſſimi Martyris Chriſti Laurentii, quod dicitur Pallacinis, caniſtra de argento ſex*. Eadem Palacenis dicta a Gregorio lib. 5. epiſt. 44. *Tabernam in hac Urbe, quæ eſt poſita juxta Palacenis.*

Source : BIU Cujas

IN JULIO.

ET *notitia, quæ omnibus pro fide eccleſiaſtica eſt, per omnia colligeretur, & omnia monumenta in Eccleſiam per Primicerium Notariorum confecta celebrarentur, ſive cauſationes, vel inſtrumenta, aut donationes vel commutationes, vel traditiones, aut teſtamenta, vel allegationes.* Sæviente perſecutione officium Notariorum in Urbe erat geſta Martyrum colligere, ceſſante perſecutione, ne ſine actu eſſent: eis tributum munus curandi notitiam rerum eccleſiaſticarum, id eſt conficiendi omnia acta eccleſiaſtica, quæ confecta referebantur ad Primicerium Notariorum, qui erat primus e ſeptem, & dicebatur Primicerius Notariorum, ut Primicerius dicitur Præfectus minorum Clericorum, can. *Perlectis*, verſ. *Ad Primicerium*, diſt. 25. Ad Primicerium Notariorum, inquam, referebantur omnia acta eccleſiaſtica, puta cauſationes, id eſt inſtrumenta, quæ pertinent ad cauſas ſeu judicia eccleſiaſtica, donationes, commutationes, traditiones, ex cauſa ſcilicet acquirendi dominii, puta emptiones, venditiones, teſtamenta vel delegationes: ſic enim exiſtimo legendum pro *allegationes*. Delegata ſunt legata vel quælibet noviſſimæ voluntatis judicia. Anaſtaſ. in Innocent. I. *In quo loco beatiſſimus Innocentius, ex delegatione illuſtris feminæ Veſtinæ, titulum Romanum conſtituit*. Auguſtin. de Tempor. ſerm. 76. *Cæterum diſpendium magnum eſt, cum tibi Dominus ad hoc dederit ut diſpenſes, ejus delegata non ſerves*. Optat. Milevit. adverſ. Donatiſt. lib. 1. *Brevis auri & argenti ſedenti Cæciliano, ſicut delegatum a Menſurio fuerat, traditur, adhibitis teſtibus*.

Aut manumiſſiones Clerici in Eccleſia per Scriniarium ſanctæ Sedis celebrarent. Julius ſtatuiſſe memoratur, ut manumiſſiones in Eccleſia fierent apud Scriniarium, Sedis Apoſtolicæ: ſed verius eſt ex Conſtitutione Conſtantini hoc introductum, ut manumiſſiones fierent in Eccleſia, L. 1. C. *de his qui in Eccleſ. manumitt.* cujus meminit Sozom. lib. 3. cap. 9. Manumiſſiones fiebant in Eccleſia apud Epiſcopum, & apud geſta Eccleſiæ inſinuabantur, quo tutius eſſet libertatis beneficium. Auguſtin. ſerm. 2. de vit. com. Cleric. *Tamen de laboribus ſuis, antequam eſſet Clericus, emerat aliquos ſervulos, hodie illos in conſpectu veſtro manumiſſurus eſt epiſcopalibus geſtis*. Manumiſſiones in Urbe fiebant in Eccleſia apud Scriniarium Sedis Apoſtolicæ, quia referebantur in ſcrinium, id eſt archivum Eccleſiæ, cujus cuſtodia eſt penes Scriniarium Sedis Apoſtolicæ, cap. *Ad audientiam, de præſcript.*

IN LIBERIO.

TUNC *miſſa auctoritate per Catulinum Agentem in rebus, ſimul Urſatius & Valens venerunt ad Liberium*. Per Agentes in rebus perferebantur literæ & mandata Imperatoris, & qui erant evocandi in Comitatum Principis, per eos evocabantur. Ambroſ. de Offic. lib. 2. cap. 27. *Legebatur reſcripti forma, directio Magiſtri officiorum ſtatuta, Agens in rebus imminebat*. Et Symmach. lib. 7. epiſt. 59. *Sacras mihi literas Julius Agens in rebus exhibuit.*

Et perſecutio magna fuit in Urbe Roma, ita ut Clerici & Sacerdotes, neque in Eccleſias, neque in balnea haberent introitum. In Clericos perſecutionis genus ſub Conſtantio, interdictio Eccleſiarum & balneorum. Chriſtiani etiam meliorum temporum utebantur balneis, non deliciarum, ſed valetudinis cauſa. Tertull. Apolog. cap. 41. *Lavor honeſta hora & ſalubri*. Johannes Apoſtolus ipſe non abſtinuit balneo, verum aliquando balneum lavandi cauſa ingrediens, cum audiiſſet Cherintum intus eſſe, ſtatim foras ſe proripuit, ne lavaret cum hæretico, de quo Euſeb. lib. 3. cap. 22. lib. 4. cap. 13. Epiphan. in Panar. hæreſ. 30. art. 24. Poſt mortem matris, mœroris levandi cauſa, balneo ſe uſum,

Source : BIU Cujas

usum, de se testis est Augustin. Confess. lib. 9. cap. 12. *Visum etiam mihi est ut irem lavatum, quod audieram inde balneis nomen inditum, quia Græci βαλανεῖον dixerint, quod anxietatem pellat ex animo.*

Hic Liberius ornavit de platinis marmoreis vetus sepulcrum sanctæ Agnetis Martyris. Sepulcra Martyrum & Majorum ornari solebant crustis marmoreis. Unde memoriæ marmoratæ sæpius memorantur. August. in Psalm. 33. & 48. Platinæ sunt tabulæ marmoreæ. Platonias vocat Anastas. in Damaso; *Ædificavit platoniam, ubi corpora Apostolorum jacuerunt, id est beati Petri & Pauli, quam & versibus ornavit.* Idem in Sixto III. *Cancellos argenteos supra platonias porphyreticas, pensantes libras trecentas.* Et infr. eod. *Hic fecit platoniam in cœmeterio Calixti, via Appia, ubi nomina Episcoporum & Martyrum scripsit cum memoriis.* Idem in Leone III. *Super lilios ex metallis marmoreis platonias posuit.* Utrumque a Græco πλατύνω, dilato, extendo. Cassiodor. 3. Variar. epist. 9. *Supra memoratas platonias, vel columnas.*

IN DAMASO.

HIC constituit, ut Psalmos diu noctuque canerent per omnes Ecclesias, qui hoc præcepit Presbyteris & Episcopis vel Monasteriis. Idem de Damaso Sigebert. in Chronic. ad ann. 382. Falso Damaso tribuitur institutum de canendis Psalmis diu noctuque in Ecclesiis, quia hoc institutum erat a primordiis surgentis Ecclesiæ. Sed Damaso acceptum ferri potest Psalterium, quod secundum LXX. Interpretes in omnibus Ecclesiis canebatur, ab Hieronymo emendatum a Damaso canendum Gallicanis Ecclesiis traditum. Unde Gallicanum dictum est: a Romanis retento Psalterio secundum LXX. Interpretes. Unde Romanum dictum est, & hoc est quod ait Sigebertus loco proxime laudato: *Hoc Psalterium Damasus Papa, rogatu Hieronymi, in Gallicanis Ecclesiis cantari instituit, & propter hoc Gallicanum vocatur, Romanis Psalterium secundum LXX. retinentibus sibi, propter quod Romanum vocatur.*

IN SYRICIO.

HIC constitutum fecit de omni Ecclesia, vel contra hæreses, & disperšit per universum mundum, ut in omnis Ecclesiæ archivo teneantur, ob impugnationem contra omnes hæreses. Constitutiones Pontificias contra hæreticos in archivum omnium Ecclesiarum referri, a Syricio statutum, ut omnibus notæ essent. Constitutiones & epistolæ Pontificiæ servantur in archivo Ecclesiæ Romanæ. Hieronym. adv. Rufinum lib. 2. *Si a me fictam epistolam suspicaris, cur eam in Romanæ Ecclesiæ chartario non requiris?* Anastas. in Cælestino: *Hic fecit constitutum de omni Ecclesia, quod hodie archivo Ecclesiæ tenetur reconditum.* Idem in Leone: *Iterum multas epistolas fidei misit beatissimus Leo Archiepiscopus, quæ hodie reconditæ in archivo tenentur.* Gelasii libri adversus Eutychem & Nestorium in archivo Ecclesiæ custodiæ causa reposiți. Anastas. in ejus Vita: *Hic fecit & libros adversus Eutychem & Nestorium, qui hodie in bibliotheca & Ecclesiæ archivo reconditi tenentur.* Chirographum, id est sententiam anathematis dictam contra Dioscorum Schismaticum in archivo Ecclesiæ reposuit Bonifacius II. de quo Anastas. in ejus Vita: *Quem chirographum archivo Ecclesiæ recluſit, quasi damnans Dioscorum.* Synodus Romana habita per Martinum in archivo Ecclesiæ posita. Anastas. in Martino: *Quæ Synodus hodie in archivo Ecclesiæ continetur.* Idem in Johanne V. *Quorum chirographus archivo Ecclesiæ detentus est.*

Hic constituit, ut nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum. Syricii decretum est, ne quis Presbyter Missam celebraret, priusquam

Source : BIU Cujas

ab Episcopo suscepisset fermentum, id est panem fermentatum benedictum; & hoc est fermentum, quod ex instituto Melchiadis mitti solebat ab Episcopo per Ecclesias in symbolum communionis Ecclesiæ. Ejusdem ritus insigne vestigium extat apud Innocentium I. epist. ad Decentium: *De fermento vero, quod die Dominica per titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesiæ vestræ intra Civitatem sint constitutæ, quarum Presbyteri, quia die ipsa propter plebem sibi creditam, vobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut se a vestra communione maxime illa die non judicent separatos, quod per Parochias fieri debere non puto, quia nec longe portanda sunt Sacramenta, nec vos per cœmeteria diversa constitutis Presbyteris destinamus, sed Presbyteri eorum conficiendorum jus habent atque licentiam.* Olim in Orientali Ecclesia Eucharistia in festo Paschæ transmittebatur per alias Ecclesias, quod vetuit Synod. Laodicen. can. 14.

Hic constituit, ut si quis conversus de Manichæis rediret ad Ecclesiam, nullatenus communicaretur, nisi tantum relegatione Monasterii diebus vitæ suæ teneretur obnoxius. Statutum Syricii ne Manichæi conversi recipiantur ad sacram communionem, nisi in vitæ exitu, & in Monasteria pœnitentiæ causa detrudantur. Familiaris Clericorum fuit pœna detrusio in Monasterium pœnitentiæ causa, can. *Si Episcopus* 50. dist. can. ult. 55. dist. can. *Si quis Clericus*, can. *Dictum* 81. dist. can. *Clerici* 23. qu. 8. Eadem pœna usus est Innocent. I. in Cataphrygas. Anastas. in Innocent. *Et multos Cataphrygas in Urbe invenit, quos exilio & Monasteriis relegavit.*

IN ANASTASIO.

HIC constituit, ut quotiescumque sancta Evangelia recitantur, Sacerdotes non sederent, sed cernui starent. Anastasii decretum est, ut, cum legitur Evangelium, Clerici starent. Cum legitur Evangelium, stamus, ut illo habitu corporis ad iter composito, significemus nos esse paratos ad sequendum Deum ejusque fidem Evangelio testatam. Hunc morem fuisse Orientalis Ecclesiæ testis est Jo: Chrysost. de divers. utriusq. Test. loc. serm. de Circo. In Orientali Ecclesia, cum Evangelium legeretur, cerei accendebantur. Hieronym. ad Vigilantium: *Per totas Orientis Ecclesias, quando legendum est Evangelium, accenduntur luminaria jam sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum.* Idem servatum Romæ. Anastas. in Leone III. *Fecit lucernas fusiles duas ex argento purissimo, & hoc constituit, ut Dominicorum dies vel in sanctis solemnitatibus hinc inde juxta Lectorium consisterent, & ad legendum sacras lectiones luminis splendore refulgerent.*

Et hoc constituit nulla ratione transmarinum hominem in Clericatum honorem suscipi, nisi quinque Episcoporum designaret chirographum, propter Manichæos. Ab Anastasio propter Manichæos, qui maxime valebant in Africa, statutum ne Clerici ordinarentur sine chirographis, id est litteris commendatitiis quinque Episcoporum, can. *Transmarinos* 98. dist. quod repetitum est a Gregorio I. & Alexandro III. can. *Afros*, ead. dist. cap. 1. *de Cleric. peregrin. non ordinand.*

Sepultus est in cœmeterio suo ad Ursum pileatum. Id nomen fuit vico, in quo fuit cœmeterium Anastasii, sumptum forte ab urso pileato, qui erat pro insigni. Tabernæ circa forum signis distinctæ erant. Quintil. 6. Inst. cap. 3. *Digito demonstravit imaginem Galli in scuto Mariano Cimbrico pictam.* Tabernæ autem erant circa forum, ac scutum illud signi gratia positum. In scuto Mariano fuisse imaginem Galli exerentis linguam, addit Plin. lib. 35. cap. 4. *Talem*, inquit, *ostendens in tabula pictum inficetissime Gallum exerentem linguam.* Ludi causa signa ponebantur, quæ risum moverent, ut nihil mirum sit hoc loco, ursum pileatum quasi servum manumissum signi causa visum esse. Innocen-

Source : BIU Cujas

nocentium I. in eodem cœmeterio ad Ursum pileatum sepultum refert Anastas. in ejus Vita in fine. Ejusdem cœmeterii ad Ursum pileatum meminit Anastas. in Nicolao I. *Necnon & cœmeterium eadem via ad Ursum pileatum restauravit.* Vicus Ursi pileati fuit in regione quinta Urbis seu Esquilina. Sext. Ruf. de regionib. Urb. Similiter in regione quarta Urbis fuit locus dictus *ad albas Gallinas*, cujus meminit Sextus Rufus in libello de reg. Urb. Et Gregor. lib. 2. epist. 17. *Domum positam in hac Urbe regione quarta juxta locum qui appellatur Gallinas albas.* Forte a Gallinis albis, quæ erant hoc loco insignis vice. Villa Cæsarum, quæ erat ad Tyberim juxta nonum lapidem via Flaminia, dicta est *ad Gallinas*, quod ibi servaretur proles gallinæ albæ, quam prætervolans aquila ex alto abjecit in gremium Liviæ Drusillæ sedentis sub dio, de qua Plin. l. 15. c. 30.

IN INNOCENTIO.

HIC *constitutum fecit de omni Ecclesia, & de Regulis Monasteriorum.* Innocentius I. Regulas dedit Monachis, quæ desiderantur. Per id tempus Augustinus Regulam dedit Sanctimonialibus. Testem ipsum habemus epist. 109. qua continetur Regula. Ante Syricium Monachi erant extra Clerum. Syricius I. Monachos in Clericos ordinari optavit, & voluit, can. *Monachos* 16. quæst. 1.

Calices argenteos baptismi numero tres, pensantes sing. libras duas. Innocentius obtulit calices argenteos baptismi causa. In Ecclesiis erant calices dicati baptismo, id est ad tribuendam sacram communionem baptizatis, quia baptizati statim a baptismo admittebantur ad sacram communionem sub utraque specie, ut moris erat ea ætate. Tertull. de Pudicitia cap. 9. *Annulum quoque accepit tunc primum, quo fidei pactionem interrogatus obsignat, atque ita exinde opimitate Dominici corporis vescitur.*

IN ZOZIMO.

ET *fecit constitutum, ut Diaconi lævas tectas haberent de palliis linosthinis.* A Zozimo constitutum, ut Diaconi in læva gestarent mappulas, quæ pallia sunt lintea seu linea, can. *Illud* 93. dist. Hodie manipulum appellant.

Et per Parochias concessa licentia cereos benedici. Zozimo tribuitur constitutum de benedicendo cereo Paschali. Idem Sigebert. ad ann. 417. *Zozimus Papa decernit cereum Sabbato sancto Paschæ per Ecclesias benedici.* Inde Sabbato Paschæ cereus solenniter benedictus accenditur. Leo Ostiensis Chronic. Cassinens. lib. 3. cap. 31. *Argenteam columnam supra basim porphyreticam statuit, supra quam cereus magnus, qui Paschali Sabbato benedicendus est, solenniter imponeretur.*

Et jussit, ut nullus Clericus poculum in publico propinaret, nisi tantum in cellis fidelium, maxime Clericorum. Zozimi decretum ne Clerici tabernam seu cauponam ingrediantur edendi vel bibendi causa. Idem vetuit Synod. Carth. IV. can. 27. nisi necessitatis causa in itinere, can. *Clerici* 44. dist. Clericis quoque non licet cauponam exercere. Synod. VI. in Trull. can. 9.

IN BONIFACIO I.

NEC *servum Clericum fieri, nec obnoxium curiæ vel cujuslibet rei.* Bonifacii Decreto vetitum, ne servi vel obnoxii curiæ, id est curiæ municipali, vel rationibus publicis admittantur in Clerum. Idem constitutum variis sanctionibus Cæsareis & Pontificiis, L. *Officialis*, L. *Si quis*, C. *De Episc. & Cleric.* can. 1. *Et* per totum 51. dist. can. *Legem* 53. dist. can. 1. *Et* per totum 54. dist.

Source : BIU Cujas

IN CÆLESTINO I.

HIC *fecit multa conſtituta , & conſtituit , ut centum quinquaginta Pſalmi David ante ſacrificium pſallerentur antiphonatim , quod ante non fiebat , ſed tantum recitabantur epiſtolæ Pauli Apoſtoli , & ſanctum Evangelium , & ſic Miſſæ fiebant* . Idem refert Sigebert. ad ann. 426.

Cantharas argenteas ceroſtratas in gremio baſilicæ viginti quatuor penſant. ſingulas libras viginti . In gremio baſilicæ , id eſt in choro ſeu medio Eccleſiæ . Anaſtaſ. in Sylveſtro : *Canthara ceroſtrata in gremio baſilicæ argentea quinquaginta* .

IN SIXTO III.

HUJUS *temporibus fecit Valentinianus Auguſtus Confeſſionem beati Pauli Apoſtoli ex argento puriſſimo , quæ habet libras ducentas* . Confeſſiones Apoſtolorum Martyrum & Sanctorum ſunt ſepulcra eorum . Anaſtaſ. infr. eod. *Item fecit Sixtus Epiſcopus Confeſſionem Sancti Laurentii Martyris , cum columnis porphyreticis , & ornavit tranſennam & altare , & Confeſſionis ſancti Martyris Laurentii* . Idem in Hilario : *Confeſſionem ſancti Johannis Baptiſtæ fecit ex argento* . Et infra : *Et Confeſſionem ſancti Johannis Evangeliſtæ fecit ex argento* . Et rurſus : *In Oratorio S. Crucis fecit Confeſſionem , ubi lignum Dominicum poſuit cum Cruce aurea cum gemmis* . Idem in Anaſtaſ. II. *Hic fecit Confeſſionem beati Laurentii Martyris ex argento* . Idem in Honorio : *Et inveſtivit Confeſſionem beati Petri ex argento puro* .

Et ornavit tranſennam & altare . Tranſenna eſt tranſitus . Idem in Stephano IV. *Et poſt modicos dies ipſum de eadem cuſtodia ejicient . Waldipertum Presbyterum , eumque projicientes in terra juxta tranſennam campi Lateranenſis ejus effoderunt oculos* . Pergula , per quam tranſitur . Paulin. epiſt. 12. *Hæc baſilica aperitur tribus arcubus paribus prælucente tranſenna* . Macrob. lib. 2. cap. 10. *Sedenti in tranſenna* . Vel trajectus funis . Servius in illum locum 5. Æneid. *Et volucrem trajecto in fune columbam . Unde tranſenna dicitur extentus funis* . Vel crates ſeu machina , qua aves capiuntur . Plaut. in Rudente : *In ætate hominum plurimæ fiunt tranſennæ , ubi decipiuntur dolis* . Idem in Bacchid. *Nunc ab tranſenna hic turdus lumbricum petit* . Idem in Perſa : *Hunc ego hominem hodie in tranſennam , doctis ducam dolis* .

Miniſterium ad baptiſmum , vel pœnitentiam , ex argento , penſant. lib. decem . Miniſteria vaſa ſacra . Idem Anaſtaſ. in Hilaro : *Miniſteria ad baptiſmum argentea libras decem* . Idem in Gregorio : *Ambonem etiam marmoream in eadem Eccleſia fecit , eamque diverſis ditavit linteis , atque miniſteriis* . Capellam vocant recentiores . Eginart. in Carolo M. *Capellam , id eſt Eccleſiaſticum miniſterium* .

IN LEONE.

HIC *conſtituit , ut Monacha non acciperet velaminis capitis benedictionem , niſi probata fuerit virginitate ſexaginta annorum* . Leonis decretum eſt ne Monacha , id eſt virgo , veletur ante annum ætatis ſexageſimum . Ex Conc. Agat. can. 19. & Syn. VI. in Trull. can. 40. modus impoſitus eſt ne veletur ante annum 40. Syn. Carth. III. can. 4. ante annum 25. can. *Sanctimonialis* , & ſeq. 20. qu. 1.

Hic conſtituit ſuper ſepulcra Apoſtolorum cuſtodes , qui dicuntur Cubicularii ex Clero Romano . Decreto Leonis impoſiti ſunt cuſtodes ſepulcris Apoſtolorum lecti ex ordine Clericorum , qui dicti ſunt Cubicularii . Cubicularii ſunt ſervi , qui

Source : BIU Cujas

qui sunt in ministerio cubiculi. Tranquill. in Julio cap. 4. *Cum uno medico & Cubicularibus duobus*. Inde Cubicularii dicti sunt custodes corporum Apostolorum, quasi essent cubicularii Apostolorum, vel quia assumebantur e cubiculo seu camera Pontificis. Eadem analogia Cubicularios Ecclesiæ sancti Martini pro æditui accepit Ottho Frisingens. Chronic. lib. 4. cap. 32. & Sigebert. ad ann. 509. Eosdem matricularios vocitat Abbas Urspergens. Vandelbert. Diacon. in Vita S. Goaris apud Surium 6. Julii: *Custodes vel Matricularii Ecclesiæ*. Capellæ vel oratoria adjecta Ecclesiis dicuntur cubicula. Anastas. in Sergio: *Hic tectum & cubicula, quæ circumquaque ejusdem basilicæ sunt, studiosius ornavit*.

IN HILARO.

NYMPHÆUM *& triporticum ante oratorium sanctæ Crucis, ubi sunt columnæ miræ magnitudinis, quæ dicuntur Hecaton penta*. Nymphæa sunt ædes publicæ, in quibus nuptias celebrabant, qui ædibus carerent. Zonar. in Leon. M. Alias nymphæa sunt aquaria columnis marmoreis ornata, quæ plerumque ponebantur ante ædes sacras ornatus causa, ut hic nymphæum positum ab Hilaro ante oratorium sanctæ Crucis. Ante basilicam sancti Petri fuit cantharus columnis ornatus, salientes aquas fundens, de quo Paulin. epist. 33. *Quave prætento nitoris atrio, fusa vestibulo est, ubi cantharum ministra manibus & oribus fluenta ructantem, fastigiatus solido ære tholus ornat, & inumbrat, non sine mystica specie quatuor columnis, salientes aquas ambiens: decet enim ingressum Ecclesiæ talis ornatus, ut quod intus mysterio salutari geritur, spectabili pro foribus opere signetur*. Et Anastas. in Simmacho: *Et cantharum beati Petri cum quadriporticu marmoribus ornavit*. Nymphea in Urbe variis locis extructa. Ammian. lib. 15. *Ad Septemzonium, celebrem locum, ubi operis ambitiosi nymphæum Marcus condidit Imperator*. Et Capitolin. in Gordiano Juniore: *Opera Gordiani Romæ nulla extant, præter quædam nymphæa & balnea*.

Lacus & conchas triantas duas, cum columnis porphyreticis ragiatis, foratis, aquam fundentes. Lacus erant piscinæ lapideæ juxta fores ædium, continentes aquam ad jumentorum adaquationem, & reprimenda incendia. Donatus in Adelphis: *Varro docet semper lacum portis additum, scilicet ad usum jumentorum exeuntium & introeuntium, & præterea, ut adversus hostilem ignem portis de proximo subveniretur*. Tranquill. in Galba cap. 7. *Ad lacum ubi adaquari solebat*. Lines vocat, L. *Lines*, ff. *De act. empt.* Conchæ sunt vasa lapidea, quæ aquam e lacubus excipiebant. Hinc conchæ lacubus fere semper conjunguntur, ut hic & infr. eod. *Et in medio lacum porphyreticum cum concha assirta in medio aquam fundentem*. Lege *assita* vel *adsita*. De conchis infr. in Paschali. Circa lacus & conchas, quæ erant in vestibulo ædium, ornatus causa ponebantur columnæ marmoreæ, vel lapideæ; & marmoreæ ut plurimum, ut tutæ essent ab injuria, erant ragiatæ, id est amictæ reticulis e ferro vel ære, vel nervis. Ulpian. in L. *Fundi*, §. *Reticuli*, ff. *de act. empt. Reticuli circa columnas, plutei circa parietes, item cilicia vela ædium non sunt*. Varro 3. de re rustic. cap. 5. *Inter columnas exteriores, pro pariete reticuli e nervis sunt, ut perspici in silva possit, & quæ ibi sunt, neque avis eas transire*. Ragia est reticulum, unde manavit haud dubie vulgare *Rejat, une grille de fer*. Hujusmodi lacus & conchæ foratis aquam fundebant, id est per fistulas, quæ forata dicuntur, quia capita fistularum foris prominentia per ora capitum leonum fundunt aquam. Sidon. lib. 2. epist. 2. *In hanc ergo piscinam fluvium de supercilio montis elicitum sex fistulæ prominentes, leonum simulatis capitibus effundunt*. A Latino *forare*. Frontin. de aquæductib. lib. 2. *Non enim solum ad ipsarum aquarum custodiam, sed etiam ad castelli tutelam pertinet, quod subinde & sine causa foratum vitiatur*. Et hoc est quod prius idem dixit *foramen*: *Foramen novum castello impo-*

Source : BIU Cujas

sunt , vetus relinquunt , quo venalem extrahant aquam . Ait *lacus & conchas trientas* , lege *trientes* . Lacus & conchæ dictæ trientes a modulo aquæ , quia capiunt trientem digiti aquæ , quæ ducitur ex formis aquæductuum beneficio Principis . Frontin. de aquæduct. lib. 1. *Unciæ ergo modulus habet diametri digitum unum , & trientem digiti* .

In medio cancellis æreis , & columnis cum fastigiis , & epistyliis , undique ornatam ex musivo , & columnis Aquitanicis . Musivum opus est tessellatum , id est tessellis marmoreis variegatum . Augustin. de Civit. Dei lib. 15. cap. 8. *Et cætera hominum , vel quasi hominum genera , quæ in maritima platea Carthaginis musivo picta sunt* . Paulin. epist. 12. *Absidem solo & parietibus marmoratam , camera musivo illusa clarificat* . Anastas. in Symmacho : *Et chantarum beati Petri cum quadriporticu marmoribus ornavit , & ex musivo agnos & cruces & palmas fecit* . Museum vocat Plin. lib. 36. cap. 21. *Appellantur quidem ita & erosa saxa in ædificiis , quæ musea vocant* . Columnæ Aquitanicæ sunt columnæ marmoris Aquitanici , quod effoditur in montibus Pyreneis , qui continentur finibus Aquitaniæ . Sidon. lib. 2. epist. 10. *Fulmentis Aquitanicis superba* . Vitruv. lib. 3. cap. 1. *De fulmentis Aquitanicis* . Fastigia columnis adduntur . Fastigia columnarum sunt capita seu capitella columnarum . Plin. lib. 36. cap. 23. *In Ephesiæ Dianæ æde primum columnis spiræ subditæ & capitella addita* . Leo Ostiens. lib. 3. cap. 28. *In columnarum ipsius Ecclesiæ capitellis* . Augustin. lib. 2. Qu. in Exodium cap. 109. *Bases columnarum non eas tantum videtur dicere Scriptura , quibus columnæ ab imo fulciuntur , sed etiam superiores , quæ capitella nos dicimus* . Super capita columnarum ornatus causa ponebantur angeli ex argento vel auro . Anastas. in Leone III. *Pari modo in basilica ipsius Apostoli fecit Cherubin ex argento purissimo deauratos quatuor , qui stant super capita columnarum* .

In urbe Roma constituit ministeriales , qui circuirent constitutas stationes . Stationes erant statæ preces ad memorias seu sepulcra Martyrum . Tertull. 2. ad Uxor. *Ut si statio facienda est , maritus de die condicat ad balneas* . Idem de jejun. adv. Psychic. *Proinde nec stationum , quæ & ipsæ suos quidem dies habeant , quartæ feriæ & sextæ* . Anastas. in Gregor. III. *Item in cœmeterio sanctæ Petronillæ stationem annuam dari instituit* . Stationes erant constitutæ certis diebus & certis locis : ideo ab Hilaro lecti sunt ministeriales , id est Clerici , qui lustrarent , id est visitarent stationes , id est loca & altaria destinata stationibus .

Fecit autem oratorium sancti Stephani in baptisterio Lateranensi . Hilarus oratorium dedicavit in baptisterio Lateranensis basilicæ . In baptisteriis oratoria , id est altaria dedicari solebant . Anastas. in Symmacho : *Item ad fontem in basilica beati Petri Apostoli oratorium sanctæ crucis ex argento* .

Fecit autem & bibliothecas duas in eodem loco . Hilarus binas bibliothecas posuit in baptisterio Lateranensi . Ecclesiæ majores habuere bibliothecas . Hieronym. ad Pammach. adverss. Jovinian. *Ecclesiarum bibliothecis fuere* . Bibliothecæ Hierosolymitanæ per Alexandrum Episcopum instructæ meminit Eusebius lib. 6. cap. 14. Cæsarienses Bibliothecæ Hieronym. in epist. ad Titum , & lib. 3. adverss. Pelag. In bibliotheca Ecclesiæ Romanæ depositi libri Gelasii adversum Eutychem & Nestorium . Anastas. in ejus Vit. *Hic fecit libros adversus Eutychem & Nestorium , qui hodie in bibliotheca & Ecclesiæ archivo reconditi tenentur* . Inter officia Ecclesiæ Romanæ fuit Bibliothecarius . Anastas. in Gregor. II. *Bibliothecæ illi est cura commissa* .

IN

IN SIMPLICIO.

HIC *constituit ad sanctum Petrum Apostolum, & ad sanctum Paulum Apostolum, & ad sanctum Laurentium Martyrem hebdomadas, ut Presbyteri manerent ibi propter pœnitentes & baptismum. Regionem tertiam ad sanctum Laurentium. Regionem primam ad sanctum Paulum. Regionem sextam vel septimam ad sanctum Petrum.* Simplicius in Ecclesiis sancti Petri, sancti Pauli, & sancti Laurentii instituit Presbyteros, qui per hebdomadas pœnitentiam & baptismum ministrarent, hinc dicti Hebdomadarii. Anastas. in Gregor. III. *Et a Presbyteris hebdomadariis missarum solemnia.* Idem in Stephano IV. *Hic statuit, ut omni Dominico die a septem Episcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in Ecclesia Salvatoris observant, missarum solemnia super altare beati Petri celebrarentur.* Hoc exemplo in Concilio G. Lateranensi habito sub Innocentio III. in singulis Ecclesiis Cathedralibus & Conventualibus instituti Pœnitentiarii audiendis confessionibus & pœnitentiis injungendis, cap. *Inter cætera, de offic. ordin.* Ottho sancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis & Legatus Sedis Apostolicæ in Anglia in Concilio habito 1239. in Ecclesia sancti Pauli Londinensis, Pœnitentiarios, id est Confessores, instituit in singulis Ecclesiis Cathedralibus, ut refert Matth. Paris: *In Ecclesiis vero Cathedralibus Confessores instituí præcipimus generales.* In Ecclesia Cameracensi Pœnitentiarii officio se per plures annos functum refert Thom. Cantipratan. Apum lib. 2. cap. 30.

Sub hujus Episcopatu venit relatio de Græcia ab Acacio Constantinopolitano Episcopo, & affirmavit Petrum Alexandrinæ urbis Eutychianistam hæreticum, facta petitione ab Acacio Episcopo, chirographo ejus constructa. Relatio de hæresi accipitur hic pro delatione, quæ fiebat chirographo deferentis obsignata. Anastas. infr. in Felice III. *Sub hujus Episcopatu iterum venit relatio de Græcia Petrum Alexandrinum revocatum ab Acacio Episcopo Constantinopolitano.* Et infr. eod. *Post annos tres iterum venit relatio ab Imperatore Zenone, ut pœnitens rediret Acacius.* Idem in Gelasio: *Hujus temporibus iterum venit relatio de Græcia, eo quod multa, & homicidia fierent a Petro & Acacio.* Idem in Anastas. *Tunc Festus & Probinus Senatores miserunt relationem Regi, & cœperunt agere, ut Visitatorem daret Rex Sedis Apostolicæ.* Idem in Bonifacio II. *Eodem tempore venit relatio ab Afris Episcopis de constitutione, ut cum consilio Sedis Apostolicæ omnia Carthaginenses Episcopus faceret.* In libris Juris relatio aliter sumitur pro consultatione emissa ad Principem a Præside vel Judice in dubiis causis, L. *Ad Principem*, L. *Ad Imperatorem*, ff. *de appell. & relat.* Augustin. epist. 137. *Quæ vel in negotiis sæcularibus judices faciunt, quando causæ dubitatio ad majorem potestatem refertur, ut pendente relatione aliquid inde audeant commutare.* Optat. Milevit. lib. 1. adv. Donatist. *Relatio missa est, reseriptum venit.*

Eodem tempore fuit Ecclesia prima, hoc est Sedis Apostolicæ executrix. Acacius Episcopus Constantinopolitanus agnovit primatum Ecclesiæ Romanæ, cum Petrum Alexandrinum Episcopum de hæresi detulit apud Sedem Apostolicam, quæ eo nomine exequutrix dicitur, quia deferente Acacio Simplicius Pontifex causa cognita damnavit Petrum Alexandrinum. Primatum Ecclesiæ Romanæ agnovit Hieronym. Epist. ad Damasum: *Ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam censui consulendam, inde nunc meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Faceſſat invidia Romani culminis, recedat ambitio: cum successore piscatoris & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est Cathedræ Petri communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio.*

Source : BIU Cujas

IN FELICE III.

TUNC venerabilis Felix Archiepiscopus Sedis Apostolicæ urbis Romæ, mittens Defensorem cum consilio Sedis suæ. Defensores erant Subdiaconi Ecclesiæ Romanæ, quibus utebatur Pontifex vel ad regendum patrimonium Ecclesiæ Romanæ, vel ad legationes obeundas, vel ad judicandum de rebus & personis Ecclesiasticis, can. *Valde necessarium* 94. dist. can. *Pervenit* 11. qu. 1. can. *Probinum*, can. *De præsentium* 16. qu. 1.

Et post transitum ejus factum est a Presbyteris & Diaconibus constitutum de omni Ecclesia, ut nullus aliquando in ea causa præsumeret se festinum ostendere de ea re, quæ aliquando ad requisitionem pervenire debet. Vacante Sede Romana, morte Felicis, Clerus Romanus statuit, ut nullus interim festinaret cognoscere de ea re, quæ aliquando ad requisitionem pervenire deberet, id est de causa Acacii Constantinopolitani & Petri Alexandrini, de qua Felix agere cœperat. Vacante Sede nihil innovandum, cap. *Novit, ne Sed. vacant.*

IN GELASIO.

HUJUS temporibus inventa est Ecclesia sancti Angeli in monte Gargano. Temporibus Gelasii inventa est crypta sancti Michaelis Archangeli in monte Gargano; unde & ejus memoria singulis annis celebriori festivitate colitur. Rem refert Sigebertus ad annum 488. in epocha anni lapsus, quia Gelasius non sedit ante annum 492.

Quorum codices ante fores basilicæ sanctæ Mariæ incendio incremavit. Manichæi urbe pulsi, & eorum libri cremati ante fores basilicæ sanctæ Mariæ. Idem factum a Symmacho. Anastas. in ejus Vita: *Post hæc omnia beatus Symmachus invenit Manichæos in urbe Roma, quorum omnia simulacra, vel codices ante fores basilicæ Constantinianæ incendio concremavit.* Ex constitutione Theodosii libri hæreticorum publice comburendi, L. 6. *de hæretic.* Libri etiam improbatæ lectionis, puta magici vel his similes corrumpendi sunt, L. 4. §. 1. ff. *Famil. erciscund.* Mathematici conversi libros publice crematos narrat Augustin. in Psalm. 61. *Perierat ergo, iste, nunc quæsitus, inventus, adductus est: portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus.*

Hic fecit tractatus & hymnos sicut beatus Ambrosius Episcopus. Tractatus sunt expositiones Scripturæ. Augustin. contr. Maximin. lib. 1. *Siquidem non tantum verbis me nudare conatus es a discipulatu eorum, verum etiam & tractatum tuum dedisti.* Nemesianus & alii ad Cyprian. epist. 78. *Es enim omnibus hominibus in tractatu major, in sermone fœcundior.* Hinc tractatus est sermo, qui habetur ad populum post lectionem Evangelii inter missæ solemnia. Ambros. epist. 33. *Sequenti die, erat autem Dominica, post lectiones atque tractatum, dimissis Cathecumenis, symbolum aliquibus competentibus, in baptisteriis tradebant basilicæ.* Inde missas agere & tractare sunt diversa. Victor Uticens. de persec. Vand. lib. 2. *Liberum arbitrium habetis in Ecclesiis vestris missas agere vel tractare.* Inde tractatores dicti expositores Scripturæ. Augustin. epist. 11. *Omnes veteres tractatores, qui nos in Domino præcesserunt, & qui Scripturas sanctas interpretati sunt, aut obscura interpretati sunt, aut manifesta.* Idem in Psalm. 102. *Vocat per lectorem, vocat per tractatorem.* Idem de Tempore serm. 220. *Dicit illud de ore suo tractator aut disputator Episcopus.* Idem in Johan. cap. 22. *Remotis omnibus lectionibus & paginis & voce lectoris & tractatoris.* Hymni sunt carmina in laudem Dei, quæ canuntur in Ecclesia. Gelasius hymnos composuit exemplo Ambrosii.

IN

IN SYMMACHO.

TUNC *Festus & Probinus Senatores miserunt relationem Regi, & cœperunt agere, ut Visitatorem daret Rex Sedi Apostolicæ. Tunc Rex dedit Petrum Altinæ Civitatis Episcopum.* Instaurato schismate inter Symmachum & Laurentium, Petrus Altinus Episcopus a Theoderico Rege Gothorum Visitator Sedis Apostolicæ datus, postulantibus duobus Senatoribus contra Canones. Idem narrat Sigebert. ad ann. Chr. 496. *Aliqui Romanorum, subornatis falsis testibus, incriminantes Symmachum Papam, latenter Laurentium in Papatum subintroduxerunt, pro quo schismate dirimendo, Rex Theodoricus Episcopum Petrum, contra Canones, Visitatorem Sedis Apostolicæ instituit, id est, ut pulso utroque Sedem teneret.*

Hic fecit basilicam sancti Andreæ Apostoli, apud beatum Petrum Apostolum, ubi fecit ciborium ex argento, & Confessionem pens. libras centum & viginti. Altari basilicæ imponitur ciborium, ut infr. eod. *Intra civitatem Romanam basilicam sanctorum Silvestri & Martini a fundamento construxit, juxta Thermas Trajanas, ubi & super altare ciborium argenteum fecit pensant. libras* 120. Anastas. in Gregor. II. *Et altare a novo fecit, & ciborium argenteum, quod fuerat ruina quassatum.* Leo Ostiens. lib. 1. Chron. Cass. cap. 20. *Super altare autem S. Benedicti, argenteum illud auro & smaltis simul exornans.* Quod erat cooperculum argenteum, quod imponebatur altari ornatus causa. Johannes Chrysostom. in Act. Apostolor. cap. 19. in illa verba, *Faber argentarius, qui faciebat delubra argentea: καὶ πῶς ἐνῆν ταῦτα ἀργυρᾶ κατασκευάζεσθαι, ἴσως ὡς κιβώρια μικρά; Et quomodo possibile erat fieri delubra argentea, forte ædiculas & coopercula, quæ ciboria vocant?* Eodem modo sepulcris Apostolorum & Martyrum imponebatur ciborium, ut sepulcro Apostolorum a Gregorio I. impositum ciborium, quod sustineretur quatuor columnis argenteis. Anastas. in Gregorio: *Hic fecit beato Petro Apostolo ciborium cum columnis suis quatuor ex argento puro.* Cujus meminit Gregor. Tur. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 28. de basilica Petri: *Habet etiam quatuor columnas in altari, quæ sunt simul centum, præter illas, quæ ciborium sepulcri sustentant.* Et infr. eod. *Sunt ibi & columnæ miræ elegantiæ candore niveo quatuor numero, quæ ciborium sepulcri sustinere dicuntur.* Sepulcro B. Agnetis Martyris impositum ciborium ab Honorio. Anastas. in ejus Vit. *Ornavit autem sepulcrum ejus ex argento, posuit & desuper ciborium æreum deauratum miræ magnitudinis.*

lege, κιβώρια

Fecit autem oratoria duo sancti Johannis Baptistæ, & sancti Johannis Evangelistæ, quæ cubicula omnia a fundamento perfecta construxit. Cubiculum idem quod sacellum vel oratorium, ut hoc loco, quæ prius dicta sunt oratoria, mox dicuntur cubicula. Anast. in Marcellino: *Hic sepultus est in cœmeterio Priscillæ, in cubiculo claro, quod patet usque in hodiernum diem.* Idem in Leone III. *Cubicula vero juxta Ecclesiam beati Petri Apostolorum* in melioremo statum erexit.* Inde Cubicularii dicti Clerici, qui ministrabant in prædictis oratoriis.

Principis

Gradus vero ante fores basilicæ beati Petri ampliavit. Ad basilicam Petri gradibus ascenditur. Ea est forma veterum ædium sacrarum, ut gradibus ad eas ascendatur. Anastas. infr. eod. de basilica B. Pauli: *Et ante fores basilicæ gradus fecit in atrio, & cantharum.* Idem in Stephano IV. *Quem ad gradus Ecclesiæ beati Petri comprehendentes custodes Longobardorum ad suum deduxerunt Regem.* Idem in Adriano: *Carolus Rex omnes gradus sigillatim ejusdem sacratissimæ beati Petri Ecclesiæ deosculatus est, & ita usque ad prænominatum pervenit Pontificem, ubi in atrio super gradus juxta fores Ecclesiæ assistebat.* Ad templa etiam gradibus ascendebatur: Ammian. lib. 23. *Namque Kalendis ipsis*

Source : BIU Cujas

Januariis ascendente eo gradile Genii templum : M. Tull. 4. ad Atti cum epist. 1. *Cum venissem ad portam Capenam , gradus templorum ab infima plebe completi erant .*

Eodem tempore fecit basilicam beati Pancratii , ubi & fecit arcum argenteum , qui pensabat libras quindecim . Arcus argentei erant ornamenta ædium sacrarum , ut hic & infr. eod. *Arcus argenteos duodecim , qui pensabant singuli libras decem .* Et rursus : *Nam ad Archangelum Michaelem basilicam ampliavit , & gradus fecit . Basilica S. Pancratii fuit titulus Cardinalis Episcopi Albanensis .* Anastas. infr. in Leone III. Prioratus S. Pancratii de Lewes in Anglia est unus e majoribus Prioratibus Ordinis Cluniacensis , quem fundavit Wilhelmus Comes Warennæ . W. Malmesb. lib. 2. de Gest. Pontific. Angl. Matth. Westm. ad ann. 1078. de quo cap. *Sacrosancta de elect.*

Et cameram fecit & matroneum , & super confessionem imaginem argenteam cum Salvatore . In ædibus sacris erat pars matronarum seu fœminarum tabulato distincta a parte virorum , quæ matroneum dicebatur . Præter hunc locum Anastas. in Gregor. IV. *Cui ex septentrionali plaga lapidibus circa septum matroneum adposuit .* Inde emendandus locus Anastasii in Leone III. *Matronam vero ipsius Lateranensis Patriarchii , quæ extenditur a campo , & ultra imagines Apostolorum ;* ut legatur matroneum quasi partem matronarum . Male vulgo legitur *matronam.*

Hic constituit , ut omni die Dominico , vel natalibus Martyrum , hymnus diceretur angelicus , id est Gloria in excelsis Deo . Theleſphorus primus instituit hymnum angelicum decantari in missa , quæ celebraretur sub mediam noctem natalis Domini : postea hoc adjectum est a Symmacho , ut hymnus angelicus decantaretur in omnibus missis , quæ celebrarentur in die Dominico , vel natalibus Martyrum . Sigebert. ad annum 493. *Hic Symmachus constituit , omni die Dominico vel natalitio Martyrum , Gloria in excelsis Deo ad missas cantari : quem hymnum Telesphorus septimus a Petro Papa , nocte tantum natalis Domini ad missas a se in ipsa nocte institutas cantari instituit , & in eo ad Angelorum verba , quæ sequuntur , adjecit .* Natalitia seu natales Martyrum sunt dies passionis Martyrum : inde dicti quod per martyrium Martyres Christo renascuntur, & melioris vitæ lucem nanciscuntur. August. in Psalm. 39. *Mortes , in quas Pagani sævierunt , in illis hodie reficimur , natalem Martyrum celebramus , exempla Martyrum nobis proponimus .* Idem in Psalm. 63. *Nam & Martyres nondum surrexerunt , & tamen illi nondum profecerunt , nondum resurgentium natalitia celebremus* Idem in Psalm. 118. *Purpurata est universa terra sanguine Martyrum , floret cælum coronis Martyrum , ornatæ sunt Ecclesiæ memoriis Martyrum , insignita sunt tempora natalibus Martyrum .* Idemque Hom. 30. *Attende animo tot Martyrum millia : cur enim se natalitia eorum conviviis turpibus celebrare delectat , & eorum vitam sequi honestis moribus non delectat ?* Anastas. in Vigilio : *Anthemius Scribo veniens Romam , invenit eum in Ecclesia sanctæ Cæciliæ 10. Kalendas Decembris : erat enim natalis ejus dies .*

IN HORMISDA.

FURORE repletus Anastasius Augustus contra Papam Hormisdam inter alia sacra sua hoc scripsit dicens . Sacra sunt epistolæ Principum . Anastas. ipse in Constantino : *Iisdem temporibus misit suprafatus Imperator ad Constantinum Pontificem sacram , per quam jussit eum ad regiam ascendere urbem .* Et inf. eod. *Dominus autem Justinianus Imperator audiens ejus adventum , magno repletus gaudio , a Nicæa Bithyniæ misit sacram , gratiarum actione plenam .* Et infra : *Cujus & sacram cum pravi dogmatis exaratione Constantinus suscepit .* Et rursus eod. *Post aliquod vero temporis Scholasticus Cubicularius Patricius & Exarchus Italiæ veniens Romam , detulit secum sacram Anastasii Principis .* Idem in Johanne

Source : BIU Cujas

hanne IV. *Dirigens per eos & ſacram , per quam denominātum Pontificem conjuravit* . Auguſtin. lib. contra Donatiſtas poſt collat. cap. 31. *Illi portant multorum Imperatorum ſacra , nos ſola portamus Evangelia* . Pelag. epiſt. ad Laurentium Ep. Centumcellenſ. *Sacram inſinuant ſe clementiſſimi Principis impetraſſe* . Can. *Principali* 83. diſt.

Textum libelli pœnitentiæ . Id eſt formulam profeſſionis fidei & ejurationis hæreſis , quæ facienda erat a Petro Alexandrino & Acacio Conſtantinopolitano Epiſcopis . Supra dixit ſimpliciter , *Textum libelli* . Textus pro libro , vel codice . Gregor. lib. 7. epiſt. 49. *In textu Heptatici* . Idem lib. 12. epiſt. 30. in fine dixit , *Codicem Heptatici* ,Textum vitæ Guiniſi Monachi Caſſinenſis dixit Leo Oſtienſ. lib. 3. Chronic. Caſſ. 47.

In quibus & Juſtinus Imperator & Vitalianus Conſul ſimul occurrerunt cum gloria & laudibus . Juſtinus Imperator & Vitalianus Conſul obvii occurrerunt Legatis Sedis Apoſtolicæ cum gloria & laudibus , id eſt cum crucibus & cereis , & canticis laudis. Eadem cum pompa Johanni Papæ occurrere cives Conſtantinopolitani . Anaſtaſ. in Johanne : *Qui dum ambulaſſent cum Johanne Papa , occurrerunt beato Johanni miliario 12. omnis civitas cum cereis & crucibus , in honorem beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli* . Conſtantinopoli cum gloria ſuſceptus eſt Agapitus . Anaſtaſ. in ejus Vit. *Et ſuſceptus eſt Agapitus Epiſcopus cum gloria* . Vigilio occurrit cum Juſtiniano plebs CP. cum canticis . Anaſtaſ. in Vigilio : *Et plebs illa pſallebat ante eum uſque ad Eccleſiam ſanctæ Sophiæ , Ecce advenit Dominator Dominus , &c.* Henrico III. Regi Anglorum Pariſios venienti ſolemni cum pompa obvii proceſſere Scholares Pariſienſes cum cereis & veſtibus feſtivis, quas comitiſſas appellant . Matth. Paris ad ann. 1254. *Cereos veſteſque feſtivas , quas Comitiſſas appellant , & omnia , quæ gaudium poterant atteſtari , emerunt* .

Hic invenit Manichæos , quos etiam diſcuſſos cum examinatione plagarum exilio deportavit . Manichæi flagellis cæſi , Urbe pulſi . Bœticum hæreſis damnatum flagellatum refert Auguſtin. in Pſalm. 122. *Nam quis dubitet nuperrime, ſicut audivimus a fratribus , qui interfuerunt Coepiſcopis noſtris , illum Bœticum inimicum , contra Dominum latrantem , digne flagellatum fuiſſe* .

Eodem tempore venit regnum , cum gemmis pretioſis , a Rege Francorum Clodoveo Chriſtiano . Clodoveus ab Anaſtaſio Imperatore accepit codicillos Conſulatus , una & coronam auream , quam ipſe obtulit beato Petro , quæ dicta eſt regnum , forte quod a Rege oblata eſſet . Sigebert. ad ann. 510. *Clodoveus Rex ab Anaſtaſio Imperatore codicillos de Conſulatu & coronam auream cum gemmis , & tunicam blateam accepit ; & ex eo die Conſul & Auguſtus eſt appellatus ; ipſe vero Rex miſit Romam ſancto Petro coronam auream cum gemmis , quæ regnum appellari ſolet* . Inde quælibet corona aurea regnum dictitari cœpit Romæ. Anaſtaſ. in Conſtantino : *In die autem , qua ſe ſe invicem viderunt , Auguſtus Chriſtianiſſimus cum regno in capite ſeſe proſtravit , pedes oſculans Pontificis* . Idem in Leone III. *Fecit autem iſdem beatiſſimus Pontifex in baſilica beati Andreæ regnum ex auro puriſſimo , necnon & ſupra altare beatæ Petronillæ fecit regnum aureum cum gemmis pretioſiſſimis* . Et infra : *Et in titulo ſanctæ Dei Genitricis , quæ appellatur Calixti , fecit regnum ex auro puriſſimo* . Et infr. *Regnum ſpanoclyſtum ex auro puriſſimo* . Idem in Gregorio IV. *Regnum aureum unum , quod uſque hodie ſuper altare dependet* . Idem in Sergio II. *Regnum aureum valde pretioſiſſimum cum gemmis praſinis hyacinthinis & albis* . Et infr. eod. *Regnum de argento cum tintinnabulis* . Idem in Leone IV. *Obtulit regnum de argento puriſſimo , pretioſiſſimiſque gemmis , habens in medio crucem* . Et inf. eod. *Regnum , quod pendet ſuper altare majus ex auro puriſſimo ſculptile ſine gemmis* .

Et Evangelia cum tabulis aureis cum gemmis pretioſis . Codicem Evange-

Source : BIU Cujas

liorum reponi in cista aurea, & gemmis ornata, mos fuit. Gregor. Tur. de Glor. Confess. cap. 63. *Tunc, capsam ad sancta Evangelia recludenda, patenamque & calicem ex auro puro, pretiosisque lapidibus, præcepit fabricari.* Anastas. in Leone IV. *Sed & Evangelium cum tabulis argenteis.* Leo Ostiens. lib. 3. Chronic. Cass. 30. *Evangelium cum tabula fusili argentea opere anaglypho.*

Pallia olobera blattea, cum tabulis auro tectis de chlamyde vel de stola Imperiali. Pallia olovera blattea sunt vestes sericæ, infectæ mero seu vero conchylio seu murice, id est purpura. Anastas. in Felice II. *Pallia olovera auro texta quatuor.* Quibus privatis interdictum, L. ult. C. Th. *de vestib. olover.* Blattea dicta a Latino *blatta*, quod est genus vermiculi, qui prehensus rubore inficit manus. Sic pallium blatteum, blatteam tunicam dixit Vopiscus in Aurelian. *Cum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur.* Ut & paulo post: *Idem concessit, ut blatteas matronæ tunicas haberent.* Et Gregor. Tur. Hist. lib. 2. cap. 38. *Igitur ab Anastasio Imperatore codicillos de consulatu accepit, & in basilica beati Martini tunica blattea indutus est.*

Scyphos argenteos stationales sex cum crucibus pensantes singulos libras sex. Scyphi stationales erant, qui per acolytos præferebantur ante stationes, ut & calices. Anast. in Leone III. *Fecit vero isdem Antistes beato Petro Apostolo calicem aureum diversis ornatum pretiosis lapidibus, qui præcedit per stationes, pensantem libras tredecim.* Et infr. eod. *Fecit vero communicales ex argento purissimo per singulas regiones, qui præcederent per stationes per manus acolytorum numero viginti quatuor.*

IN BONIFACIO II.

HIC *Presbyteris, & Diaconibus, & Subdiaconibus, atque notariis scutellas de adeptis hæreditatibus obtulit, & alimoniis multis in periculo famis Clero subvenit.* Menstruæ sportulæ seu annonæ erogabantur Presbyteris, Diaconis, & minoribus Clericis. Cyprian. epist. 34. *Cæterum Presbyterii honorem designasse nos illis jam sciatis, ut & sportulis iisdem cum Presbyteris honorentur, & divisiones mensuræ* (lege *mensurnæ*) *æquatis quantitatibus partiantur.* Hinc Clerici qui menstruas sportulas accipiebant de penu Ecclesiæ, fratres sportulantes dicti. Idem epist. 66. *In honore sportulantium fratrum, tamquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant.* Vel fratres mensurantes. Idem epist. 28. *Interea se a divisione mensurantium contineant, non quasi a ministerio Ecclesiastico privati esse videantur, sed ut integris omnibus ad nostram præsentiam differantur.* Et hujusmodi annonæ seu sportulæ Clericis distribuebantur per scutulas vel scutellas, id est per tesseras seu signa, quæ dicebantur scutulæ vel scutellæ, quod essent in formam scutelli seu scutuli. Scutella est diminutivum scutulæ, quod est signum in formam scuti seu scutuli. Cassian. coll. 1. cap. 5. *In parvissima quadam scutula, quæ depicta in se continet præmia, jacula vel sagittas intorquere contendunt.* Et hoc est quod dicitur hic Bonifacius Presbyteris & Clericis scutellas obtulisse de rebus Ecclesiæ, id est particulas rerum, quæ obveniebant Ecclesiæ ex testamento vel donatione fidelium: quia erogatio hujusmodi fiebat per scutellas, id est per signa seu tesseras. Unde distributiones annonæ, vel annonæ ipsæ dictæ sunt scutellæ. Signum pro signato, sicuti in libris Juris tesseræ frumentariæ accipiuntur pro annonis frumentariis, quæ præstitabantur per tesseram, L. *Mortuo*, §. 1. L. *Titia, de legat.* 2. Alias scutella pro vasculo, in quo pulmentum deponitur. Johann. Diacon. lib. 2. cap. 23. *Cui dedisti duodecim nomismata & argenteam scutellam, quam tibi miserat cum infusis leguminibus beata Sylvia mater tua.*

Hic congregavit Synodum in basilica beati Petri Apostoli, & fecit constitutum, ut sibi successorem ordinaret. Bonifacius II. in Synodo Romana constitutum

Source : BIU Cujas

tum fecit, ut sibi liceret successorem designare, & Vigilium Diaconum successorem elegit, exacto chirographo & jurejurando Cleri Romani : sed Bonifacius, facti pœnitens, in secunda Synodo, quod gestum erat, rescidit, quia contra Canones hoc factum fuerat. Romanus Pontifex non potest designare successorem, can. *Si quis Papa*, can. pen. 29. dist. can. *Episcopo*, & seq. 8. qu. 1.

IN JOHANNE II.

EODEM tempore vir religiosus Augustus misit fidem suam chirographo scripto proprio ad Sedem Apostolicam per Episcopos, &c. Justinianus Imp. misit professionem fidei ad Johannem II. Rom. Pontificem ex antiqua consuetudine. Symmachus Pontifex in Apologetic. adverss. Anastas. *Omnes Catholici Principes, sive cum Imperii gubernacula susceperunt, sive cum Apostolicæ Sedi novos agnoverunt Præsules institutos, ad eam sua protinus scripta miserunt, ut se docerent ejus esse consortes. Itaque, qui hoc non fecerunt, ab eadem se ipsos profitentur alienos : quod chartis quoque suis apud te etiam possumus adstruere, nisi te æmulum & reum & inimicum vitaremus & judicem.*

IN AGAPITO.

CUJUS corpus in loculo plumbeo translatum est, usque in basilicam beati Petri Apostoli. Corpora majorum solebant condi in loculis plumbeis. Anastas. in Johann. III. de Narsete : *Cujus corpus positum est in locello plumbeo.* Idem Paul. Varnef. de Gest. Longobard. lib. 2. cap. 11. Veteribus loculus pro feretro, in quo condebantur corpora mortuorum, quæ non cremabantur. Plin. lib. 7. cap. 2. de pollice Pyrrhi Regis : *Hunc cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt, conditumque loculo in templo.*

IN SILVERIO.

INTRA civitatem autem grandis fames erat, ita ut aqua venundaretur pretio, nisi nympharum remedium subvenisset. A Gothis obsessa urbe Roma, eo penuriæ rerum omnium deventum est, ut aqua væniret, nisi urbi succursum esset nympharum remedio, id est auxilio aquæ nympheorum, id est balneorum, quæ frequentiora erant Romæ.

Tunc erat Vigilius Diaconus Apocrisiarius Constantinopoli. Apocrisiarii seu Responsales erant Missi seu Legati, qui nomine Romani Pontificis semper erant in comitatu Imperatoris, ut rebus Ecclesiæ prospicerent. Eo munere functum esse Gregorium in aula Constantinopolitana tempore Pelagii, testis est Johannes Diaconus ejus Vit. lib. 1. cap. 26. *Nec multo post pro responsis Ecclesiasticis ad urbem Constantinopolim a Pelagio Præsule destinatur.* Hodie Nuntii Apostolici vocantur. Per Apocrisiarios mandata Pontificia perferebantur ad Patriarcham CP. Anastas. in Theodoro : *Tunc sanctissimus Theodorus Papa scripsit Paulo Patriarchæ regiæ civitatis, tam rogans, quamque regulariter increpans, necnon per Apocrisiarios pro hoc maxime destinatos præsentialiter ammonens & contestans.* Idem in Martino : *Qui videlicet Apocrisiarii, ex præceptione Apostolicæ auctoritatis, commonuerunt eum, ut de tali hæretico intentu recederet.* Idem in Nicolao: *Arsenium Episcopum hujus almæ Sedis Apostolicæ Apocrisiarium & Missum illico destinavit.*

Et ad primum & secundum velum retinuit omnem Clerum. Silverius ingressus ad Bellisarium intra Pincianum Palatium, Clerici vero, qui eum prosequebantur, retenti ad primum & secundum velum, id est ad primas & secundas fores, ut constat ex hoc loco & epist. Silverii ad Amatorem, quæ extat

Source : BIU Cujas

in can. *Gulisarius* 23. qu. 4. Vela sumuntur pro foribus, quia fores augustarum vel majorum ædium erant velis obseptæ. Tranquil. in Claudio: *Interque prætenta foribus vela se abdidit*. Anastas. in Gregor. IV. *Vela Alexandrina tria ante portas majores pendentia, habentia homines & caballos*. Tertull. adversus Valentinian. *Tot syparia portarum*. Anastas. in Leone III. *Et alia vela alba holoserica majora tria, quæ pendent ante regias in introitu*. Sidon. lib. 1. epist. 2. *Pellitorum turba satellitum pro foribus immurmurat, exclusa velis, inclusa cancellis*. Foribus Ecclesiarum etiam vela apposita. Hieronym. ad Heliodor. *Janitor creber in porta, vela semper in ostiis*. Nec velis caruere etiam fores scholarum. Augustin. de verb. Apostol. serm. 25. *Quamvis ille esset paganus grammaticus melior ad velum, quam ad cathedram*. Laudatur Alexander Severus, quod domi salutaretur quasi privatus patente velo, remotis admissionalibus. Lamprid. in Alexandro: *Salutabatur vero quasi unus ex Senatoribus patente velo, admissionalibusque remotis*. Et hoc est quod ait L. pen. C. *de naufrag. levato velo*.

Et misit eum in exilium in Pontias. Silverius in exilium relegatus in Pontiam insulam, quæ est in ora maris Tyrrheni. Ibidem exulasse Flaviam Domitillam persecutore Domitiano legitur. Martyrol. Rom. 7. Maii.

Johannes Subdiaconus Regionarius primæ regionis tulit pallium de collo ejus. Fabianus Pontifex, Notariis per septem regiones Urbis dispositis, ut Martyrum gesta colligerent, testimonii causa adjecit totidem Subdiaconos: hinc dicti Subdiaconi Regionarii, ut hic & infr. eod. *Tunc Sixtus Subdiaconus Regionarius regionis sextæ*.

Qui deficiens mortuus est, & Confessor factus est. Silverius in exilio mortuus in insula Pontia habitus est numero Confessorum. Idem de Martino mortuo in exilio in Chersonesso insula, Anast. in ejus Vit. *Et ibidem, ut Deo placuit, vitam finivit in pace Christi Confessor*. Hoc distant Confessores a Martyribus, quod Martyres sunt, qui extrema passi sunt pro fide: Confessores, qui aliquid passi sunt pro fide, puta exilium, carcerem, tormenta, non usque ad necem. Optat. Milevit. lib. 1. advers. Donatist. *Nam ferme ante annos sexaginta & quod excurrit, per totam Africam persecutionis est devagata tempestas, quæ alios fecerit Martyres, alios Confessores*. Hanc distinctionem juvat Cyprian. epist. 5. *Quemadmodum autem ad sumptus suggerendos, sine illis qui gloriosa voce Deum confessi in carcere sunt constituti, &c.*

IN VIGILIO.

ET fecit eum Patritium & Comitem. Patriciatus erat culmen dignitatum: tamen interdum Patriciatui addebatur dignitas Comitivæ, quasi accessio & complementum omnium dignitatum. Synes. epist. 144. Περὶ τοῦ Κόμητος ἐγεγράφεις, λέγω δὲ τοῦ τυχόντος ἀρχῆς τῶν ἐν τῇ πατρίδῃ στρατιωτῶν. *De Comite scripseras, intelligo autem de eo, qui adeptus est præfecturam militum in patriam*. Joseph Tiberiadensi præposito ædificiis Ecclesiarum Tiberiadis Comitivæ honorem adjecit Constantinus: de quo Epiphan. hæres. 30. ἀξιωμάτος Κομιτῶν ἔτυχε. Comitis nomen datum est omnibus magistratibus, qui ex sacro Comitatu assumerentur, ut patet ex Notit. dignitat. Imper. Necnon tamen & dignitas Comitis addi solebat Honoratis, id est iis, qui functi erant omnibus muneribus reipublicæ gradatim, & per ordinem, L. 75. C. Th. *de Decurionib.*

Quo audito, Augusta misit Anthemium Scribonem cum jussionibus suis. Scribonum varium erat munus in perferendis & exequendis mandatis Imperatoris. Anastas. in Theodoro: *Inbojatos misit Ravennam per manus Maurini Scribonis*. De quo plura in Gregor. lib. 8. epist. 36. & lib. 12. epist. 30.

Anthemius Scribo veniens Romam invenit eum in Ecclesia sanctæ Ceciliæ 10.

Ka-

Kalendas Decembris , & rogante populo tentus est : erat enim natalis ejus dies, munera tradens populo . Vigilium memoratur fuisse in Ecclesia sanctæ Cæciliæ in die natali ejus , & munera tradidisse populo . Hic locus intelligi potest de Eucharistia , quia Græci eam vocant τὸ δῶρον , τὰ δῶρα vel τὰ ἅγια δῶρα .

Plebs autem sequebatur eum acclamantes , ut orationem ab eo acciperent : data oratione , respondit omnis populus , Amen . Oratione data Roman. Pontifex benedicebat populo . Anastas. in Stephano IV. *Illicque oratione ab Episcopo data juxta antiquitatis morem , tribuentemque pacem omnibus , in Lateranense introduxerunt Patriarchium* . Idem in Sergio II. *Et data a prædicto almo Pontifice super populum oratione , ab ecclesia pariter omnes regressi sunt* . Cum Sacerdos benedicit , populus respondet , *Amen* . Ambros. in Psalm. 40. *Sicut enim cum Sacerdos benedicit , populus respondet , Amen . Confirmans benedictionem sibi , quam plebi Sacerdos a Domino deprecatur , ita in Psalmo responsum est , Fiat , Fiat , quasi Amen , Amen* .

Retransmisit Romam Ampliatum Presbyterum , & Vicedominum suum . Vicedominus est Vicarius Episcopi in temporalibus , can. *Diaconum* , can. *Volumus* 89. dist. can. *Salvator* 1. qu. 3.

Ingressus est Constantinopolim in vigilia Domini nostri Jesu-Christi . Vigiliæ cum jejunio præcedunt majores solemnitates , puta Nativitatis Domini , Pascha , Pentecostes , Assumptionis B. Mariæ , Johannis Baptistæ , Apostolorum: inde dictæ , quia orationis causa in his de nocte solebant celebrari vigiliæ , cap. *Quæsivit de V. S.* Ambros. serm. 60. de fest. Pasch. & Pentecost. *Tunc enim sicut modo fecimus , jejunavimus Sabbato , vigilias celebravimus orationibus pernoctantes instituimus* . Gregor. de Mirac. D. Martin. lib. 2. cap. 25. *Nam cum in venerabili Dominicæ Nativitatis nocte sacrosanctis deducta excubiis , procedentes de Ecclesia ad basilicam Sancti ire destinaremus* . Ambros. de Virginib. lib. 3. *Dies factus est Petrus , dies Paulus : nox fuit , cum pauciores ad Vigilias convenerunt* . Sed licet desierint vigiliæ , mansit nomen , & in vigiliis jejunium . Auctor. serm. ad fratres in Eremo serm. 25. de nativitate Johannis Baptistæ : *Hæc autem festivitas non solum apud fideles , sed apud infideles vigiliam habet: in hoc festo maxime Pagani infideles ad Ecclesiam suam conveniebant vigilantes , sed destructis vigiliis illis , adhuc tamen antiquitatis nomen tenemus , quia dum jejunamus , vigiliam nuncupamus* .

Tunc adunatus Clerus rogaverunt Narsetem , ut una cum ejus suggestione rogarent principem . Suggestio est inductio , admonitio . Anastas. supr. eod. *Tunc Romani fecerunt suggestiones suas contra Vigilium* . Idem in Johann. III. *Tunc Romani invidia ducti suggestionem fecerunt Justiniano & Sophiæ* . Et infr. *Ut cognovit Johannes Papæ , quia suggestionem suam ad Imperatorem contra Narsetem misissent* . Suggerenda idem est. Victor Uticens. de persec. Vandalic. lib. 2. *Nullum invenit remedium imminens calamitas , nisi a sancto Eugenio rationabilis , si eor barbarum moveretur , suggerenda daretur tali textu conscripta* . Et infr. *Et quia secundo responso suggerendam me promissa oblaturum* .

IN PELAGIO.

EODEM tempore Narses & Pelagius Papa consilio inito , data Litania a sancto Pancratio , cum hymnis & canticis spiritualibus venerunt ad sanctum Petrum Apostolum . Litania seu processio solemnis indicta per Pelagium ab æde sancti Pancratii ad basilicam S. Petri Apostoli . Pestis depellendæ causa solemnem Litaniam indixit Gregorius I. de quo Gregor. ipse lib. 2. epist. in Præf. Gregor. Tur. lib. 10. cap. 1. Paul. Diac. de gest. Longobard. lib. 3. cap. 25. Johan. Diacon. lib. 1. cap. 25. Litaniarum usum laudavit Justinianus Novella 123. Cap. 22. Solemnis Litania per singulas hebdomadas die Sabbati indicta ab Honorio . Ana-

Source : BIU Cujas

ſtaſ. in Honorio : *Hic fecit conſtitutum in Eccleſia, & decrevit, ut per omnem hebdomadam Sabbato die exeat Litania ad beatum Apollinarem, & ad beatum Petrum Apoſtolum, cum hymnis & canticis populus omnis occurrere debeat.*

Pelagius tenens Evangelia & crucem Domini ſuper caput ſuum, in ambonem aſcendens, ſatisfecit cuncto populo & plebi, quia nullum malum peregiſſet contra Vigilium. Pelagius in ambone, id eſt pro ſuggeſtu Eccleſiæ, ſe purgavit de nece Vigilii per SS. Evangelia & crucem Domini. Similiter Leo III. de objectis ſacramento ſe purgavit, adhibitis 12. Epiſcopis, in ambone Eccleſiæ. Anaſtaſ. in Leone III. can. *Auditum*, can. *Omnibus* 2. qu. 5. can. *Nos ſi*, ead. cauſ. qu. 7. & Sixtus III. a quodam Baſſo accuſatus in Synodo ſe purgavit, can. *Mandaſtis* 2. qu. 5.

IN JOHANNE III.

HIC conſtituit, ut oblationes, amulæ vel luminaria in eiſdem cœmeteriis per omnes Dominicas de Lateranis miniſtrarentur. Oratoria erant in cœmeteriis Urbis, in quibus ſacrificium miſſæ per ſingulas dies Dominicas celebrari ſolebat : idcirco, ne ſumptus deeſſet, Johannes III. conſtituit, ut oblationes, id eſt panis, qui offerendus erat ſacrificii cauſa, hamæ ſeu hamulæ, id eſt urceoli, quibus continetur vinum & aqua ad Sacrificium miſſæ, & luminaria, id eſt cerei, miniſtrarentur de Lateranis, id eſt de Lateranenſi baſilica. Idem conſtitutum a Gregorio III. Anaſtaſ. in ejus Vit. *Iiſdemque inſtitutis diſpoſuit, ut in cœmeteriis circumquaque poſitis Romæ in die natalitiorum eorum* (id eſt Ss. Apoſtolorum & Martyrum) *luminaria ad vigilias faciendas, ut oblationes de Patriarchio, per oblationarium deportarentur ad celebrandas miſſas, per quem præviderit Pontifex, qui pro tempore fuerit, Sacerdotem*.

IN BENEDICTO I.

SEPULTUS eſt in baſilica beati Petri Apoſtoli in ſecretario. Secretarium eſt ſacrarium Eccleſiæ, in quo vaſa ſacra aſſervantur. Græci διακονικόν appellant, Syn. Laodicen. can. 21. Agath. can. 66. can. *Non oportet* 1. & 2. 23. diſt. Sulpic. Sever. dialog. 2. *Præteriens ergo Martinus in ſecretario Eccleſiæ habuit manſionem*. Gregor. Tur. lib. 5. cap. 18. *Nos collecti in unum ſedebamus in ſecretario baſilicæ beati Petri, &c.* Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. lib. 3. cap. 26. *Juxta cujus abſidam, bicameratam domum ad theſaurum Eccleſiaſtici miniſterii recondendum extruxit, quæ videlicet domus Secretarium appellatur*. Ante ſecretarium ſepultus eſt Gregor. I. Anaſtaſ. in ejus Vit. *Et ſepultus in baſilica beati Petri Apoſtoli ante ſecretarium*. In ſecretario ſtabant Rom. Pontifices proceſſuri ad Eccleſiam. Idem in Adriano II. *Hinc ſanctiſſimo Papæ Adriano cum Epiſcopis & proceribus, in ſecretario ſanctæ Mariæ Majoris juxta morem ſanctæ Sedis Apoſtolicæ reſidenti, ſe ſatis humiliter præſentarunt, dona & epiſtolas obtulerunt*. Alias ſecretarium eſt Prætorium judicis, L. 3. C. *Ubi Senator, vel clariſſ.* Ambroſ. ſerm. 4. *Sed forte judicem metuis, quem in ſecretario reliquiſti*. Auguſt. de ſerm. Domin. in monte cap. 21. *Quemadmodum etiam & in hac ordinatione Reipublicæ, vel a ſecretario, vel a Prætorio judicis extramittitur, qui in carcerem traditur*. Symmach. lib. 10. epiſt. 36. *Cum examinandos ritus Baſſi Præfecti Urbis poteſtas vicaria ad ſecretarium commune prodidiſſet*.

IN PELAGIO II.

HIC ordinatur abſque juſſione principis, eo quod Longobardi obſiderent civitatem Romanam. Idem Sigebert. in Chronic. ad ann. 581. & Paul. Varne-

Source : BIU Cujas

Varnefrid. de geſt. Longobard. cap. 20. Ex conſuetudine Rom. Pontifices non ſolebant ordinari ſine aſſenſu Imperatoris CP. can. *Agatho* 63. diſt.

IN BONIFACIO III.

HIC obtinuit apud Phocam Principem, ut Sedes Apoſtolica beati Petri Apoſtoli caput eſſet omnium Eccleſiarum. Id eſt Eccleſia Romana, quia Eccleſia Conſtantinopolitana primam ſe omnium Eccleſiarum ſcribebat. Bonifacius III. impetravit a Phoca, ut Eccleſia Romana prima omnium Eccleſiarum diceretur, quia Conſtantinopolitana ſe prima jactabat propter Imperii ſedem illuc tranſlatam. Sigebert. in Chronic. ad ann. 607. Otho Friſing. Chronic. lib. 5. cap. 16. Aymoin. lib. 4. cap. 4. Lupold. Babeng. de jur. Regni, c. 1.

Hic fecit conſtitutum ſub anathemate, ut nullus, Pontifice vivente aut Epiſcopo civitatis ſuæ, præſumat loqui de ſucceſſore, aut partes ſibi facere, niſi tertio die depoſitionis ejus, adunato Clero & filiis Eccleſiæ: tunc electio fiat, &c. Bonifacii III. decretum eſt, ne Rom. Pontificis electio fiat, niſi poſt tertium diem depoſitionis, id eſt ſepulturæ defuncti, can. *Nullus* 79. diſt. cap. *Bonæ memoriæ, de elect.*

IN BONIFACIO IV.

EODEM tempore petiit a Phoca Principe templum, quod appellatur Pantheon, in quo fecit Eccleſiam ſanctæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Martyrum. Hæc Eccleſia dicta eſt ſanctæ Mariæ ad Martyres. Anaſtaſ. in Paulo: *Ipſe vero hoc agnito fugit in Eccleſiam ſanctæ Dei Genitricis Virginis Mariæ, quæ vocatur ad Martyres*. Sic dicta, quia Pontifex Kalendis novembris celebrandum ibi inſtituit ſolemnitatem omnium Martyrum, quæ poſtea tranſiit in ſolemnitatem omnium Sanctorum. Sigebert. in Chronic. ad ann. 609. *Hic Pantheon Romæ a Phoca Imperatore impetratum vertit in Eccleſiam ſanctæ Mariæ & omnium Martyrum, quæ poſtea creſcente religione Chriſtiana decreta eſt fieri in honore omnium Sanctorum*. Hanc poſteriores Rotundam vocarunt. Bertoldus Conſtantienſis Presbyter in Chronic. ad ann. 1087. *Guibertus vero hæreſiarcha, non magis ab incœpta perverſitate ceſſavit, imo ſe apud ſanctam Mariam ad Martyres, quam Rotundam dicunt, incaſtellavit*.

IN DEUSDEDIT.

ET data Roga militibus, pax facta eſt in tota Italia. Roga eſt erogatio, quæ a Principe donationis vice fiebat militibus. Anaſtaſ. in Severino: *Quando & Rogæ veſtræ, quas Domnus Imperator vobis per vices mandavit, ubi ſunt a ſancto viro reconditæ*. Gregor. lib. 2. epiſt. 32. *Theodoſiani vero, qui hic remanſerunt, Rogam non actipientes, vix ad murorum cuſtodiam ſe accommodant*. Ubi dixi. Roga etiam eſt erogatio, quæ a Rom. Pontificibus fiebat Clero, vel plebi. Anaſtaſ. inf. eod. *Hic dimiſit pro obſequiis ſuis & ad omnem Clerum Rogam unam integram*. Idem in Bonifac. V. *Hic Clerum amavit, Rogam integram Clero ſuo dedit. Hic dimiſit omni Clero pro obſequiis ſuis Rogam unam integram*. Idem in Johanne IV. *Hic dimiſit omni Clero Rogam integram*. Idem in Eugenio: *Rogam Clero ſolitam tribuit*. Idem in Leone III. *Hic vero Rogam Clero ſuo in Presbyterio maxime ampliavit*.

Hic conſtituit ſecundam miſſam in Clero. Unica miſſa publica, id eſt ſolemnis, diebus Dominicis celebrari ſolebat, can. *Et hoc, de conſecr.* diſt. 1. De quo Dionyſ. Areopag. epiſt. ad Demophil. Johan. Moſch. Limonar. cap. 27. Alteram miſſam celebrari inſtituit Leo P. ne nimis arctaretur populus, unius

miſſæ

Source : BIU Cujas

missæ more servato, can. *Necesse, de consecr.* dist. 1. & post eum Deusdedit P. secundam Missam in Clero, id est in Ecclesia Romana, instituit, teste Anastasio hic, quia forte consuetudo unius Missæ publicæ nondum desierat in Ecclesia Romana, quæ semper antiquitatis tenacior fuit.

IN BONIFACIO V.

HIC *constituit, ut testamentum valeat secundum jussionem Principis*. Decreto Bonifacii V. sancitum, ut testamenta condita secundum jussionem Principis, id est secundum leges, valeant.

Hic constituit, ut nullus trahatur de Ecclesia. Decretum Bonifacii V. est, ne quis per vim extrahatur de Ecclesia. Idem ante sancitum constitutione Theodosii l. 3. C. *de his qui ad Eccles. confug.* August. in Psalm. 150. *Tales compedes consolidant vobis & Episcopi manus, numquid non fugiunt in Ecclesiam compediti; & solvuntur hic*.

Hic constituit, ut Acolytus non præsumat reliquias sanctorum Martyrum levare, nisi Presbyter. Decretum Bonifacii est, ne Acolyto liceat reliquias Martyrum gestare, sed tantum Presbytero. Tamen Diaconorum ministerium fuit Sanctorum reliquias diebus solemnibus ante Episcopum præferre, Conc. Brachar. III. can. 5.

Hic constituit, ut in Lateranis Acolytus non baptizaret cum Diacono, sed Subdiaconi sequentes. Diaconorum erat baptizare, uti Presbyterorum. Tertull. de baptism. cap. 17. *Dandi quidem habet jus summus Sacerdos, qui est Episcopus: dehinc Presbyteri, & Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ honorem*. Hieronym. ad Luciferian. *Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus, per Presbyteros & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat*. Bonifacii decretum singulare fuit, ne in Lateranensi basilica Diaconus baptizaret cum Acolyto, sed cum Subdiacono.

Castrum quod dicitur Luceolis. Ejusdem meminit Anast. in Gregor.

IN HONORIO.

INVESTIVIT *regias januas in ingressu Ecclesiæ majoris, quæ appellantur Medianæ, ex argento*. Regiæ sunt majores fores Ecclesiarum. Johannes Monach. in Vit. S. Odonis Abbatis Cluniacens. de Apro, quem vocat singularem: *Ille autem omissa feritate, ut ingredienti aditus a quovis concederetur, prædictas regias diutius pulsavit, atque oris sui spuma, quo adhærere potuit, linivit*. Porta basilicaris idem est. Frodoard. in Chronic. ad ann. 820. *Rhemis in Monasterio sancti Petri ad portam basilicarem*. Idem lib. 4. Hist. Rhem. cap. 46. Majorem portam basilicæ sancti Petri regiam vocat Paulin. epist. 33. *In amplissimam glorioſi Petri basilicam, per illam venerabileam regiam, cærulea eminus fronte ridentem*. Anastas. in Conone: *Qui missi fuerant de exercitu, ad custodiendas regias basilicæ clausas observabant*. Idem in Gregorio III. *Ab arcu altaris usque ad regias*. Idem in Leone III. *Fecit in basilica Dei Genitricis ad præsepe in ingressu præsepii regias vestitas ex argento purissimo*.

Et formam, quæ deducit aquam in lacum Sabbatenum, & sub se formam, quæ conducit aquam Tyberis. Honorius formam, id est aquæductum, deduxit ex lacu Sabateno in Urbem, in atrium Ecclesiæ beati Petri Apostoli. Eandem restituit Adrianus I. Anastas. in ejus Vita: *Forma, quæ vocatur Sabbatena, nimis confracta existens, per quam decurrebat aqua per Centenarium in atrio Ecclesiæ beati Petri Apostoli, &c.* Eandem restituit Gregor. IV. Anastas. in ejus Vit. *Formam, quæ Sabbatena nuncupatur, &c.* Forma Sabbatena est, quæ deduci-

ducitur ex lacu Sabbateno, qui angularius vocatur, L. *Rutilia Polla*, *ff. de contrah. empt.* Unde nomen a tribus angulis, quos præ se fert via Aurelia, quæ ducit in Vaticanum, ut nos docuit Platina in Adriano. In atriis Ecclesiarum erant chantari seu fontes aquarum, quæ foris magno sumptu ducebantur per fistulas in usum Ecclesiarum. Anastas. in Gregorio II. *Sancti Laurentii pariter Ecclesiam foris muros sitam reparavit, atque aquam, fistulis compaginatis, post multum temporis in eandem Ecclesiam reduxit.*

Fecit Ecclesiam beato Adriano Martyri in tribus Fatis, quam & dedicavit. Tria Fata locus in Urbe, cujus meminit Procop. de Bell. Gothic. lib. 9. ad fin. Quod comprobatur & alio loco Anastasii in Adriano: *In Ecclesia vero beatorum Cosmæ & Damiani in tribus Fatis vestem de stauracin fecit.* Et rursus: *Basilicam Ss. Cosmæ & Damiani sitam in tribus Fatis restauravit.* Ne mihi tribuam aliena, hoc jam observavit Lacerda Adversar. cap. 149. n. 27. Forte etiam legendum *de tribus Satis*, id est tribus annis, juxta vulgare rusticorum, qui numerant annos per sata seu segetes. Virgil. eclog. 1.

Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.

IN SEVERINO.

HUJUS temporibus devastatum est Episcopium Lateranense a Mauritio Chartulario, & Isacio Patricio & Exarcho Italiæ, cum adhuc electus esset Domnus Severinus. Cum adhuc electus esset Severinus, id est electus & nondum consecratus, Episcopium, id est Patriarchium Lateranense, a Mauritio Chartulario, & Isacio Patritio & Exarcho Italiæ direptum est. Vacantium Ecclesiarum res a plebe diripi solebant: quod genus prædationis levas vocabant a verbo *levare*, quod sonat tollere, a Victore III. vetitum. Leo Ostiens. Chron. Cassin. lib. 2. cap. 97. *Seditiones, quas dicunt levas seu prædationes, quas hic in Abbatis dormitione fieri solere compererat, Victor III. P. ne ultra fieret, severissime interdixit.* Petr. Damian. lib. 5. ep. 6. *Plebium consuetudinem fama vulgante cognovimus, ut videlicet suo defuncto Episcopo domum Episcopi hostiliter irrumpentes invadant, facultates ejus prædonum more diripiant, prædiorum domos invadant, vites insuper & arbusta bestiali immaniores feritate succidant: quod nimirum nisi Ecclesiastici vigoris fuerit censura correctum, haud dubium quin regionibus illis repentini furoris immineat gladius.* Nec desiit furor plebis Romanæ diripiendi ædes Pontificias vacante Sede. Monstrelet. Chronic. vol. 1. cap. 62. de electione Johannis XXIII. *Et tantost toute sa maison fut forcée & on emporta tout ce qu' on y trouva, & mesmement n' y demeura huys ne fenestre, que tout ne fust osté.* Basilica Lateranensis est prima e Patriarchalibus Ecclesiis urbis Romæ, sic dicta, quod e domo Laterani conversa est in Ecclesiam. Hieronym. ad Occean. de Fabiola: *In basilica quondam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio.* Basilicæ Lateranensi adjungitur Episcopium seu Patriarchium Lateranense, quia ibi fuit domicilium & palatium antiquorum Romanorum Pontificum. Anastas. in Vigilio & Stephano III. *Quo audito, Augusta misit Anthemium Scribonem cum jussionibus suis, & cum virtute majore Romam dicens: Excepto in basilica sancti Petri parce: nam si in Lateranis atque in Palatio aut in qualibet Ecclesia inveneris Vigilium, mox impositio in navi, perduc eum usque ad nos.* Radevic. de Frideric. gest. lib. 1. cap. 10. *Unde de Imperatore Lothario in Palatio Lateranensi super hujusmodi picturam scriptum est: Rex venit ante fores jurans prius Urbis honores. Post homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.* Et Anastas. ipse in Stephano IV. *Illicque oratione ab Episcopo data juxta antiquitatis morem tribuentemque pacem omnibus, in Lateranense introduxerunt Patriarchium.*

Et sigillaverunt omne vestiarium Ecclesiæ, seu cimelia Episcopii. Cimelium

Source : BIU Cujas

Ecclesiæ est vestiarium, in quo sacræ vestes, vel sacra vasa & res pretiosiores Ecclesiæ custodiæ causa reponuntur, ut interpretatur ipse Anastasius hic & infr. eod. *Quomodo ipse cum exercitu sigillasset omne vestiarium Episcopii*. Idem in Vitaliano: *Sed & vasa sacrata vel cimelia sanctarum Dei Ecclesiarum tollentes nihil dimiserunt*. Paul. Varnefrid. de gestis Longob. libr. 5. cap. 11. *Nam & vasa & cimelia sanctarum Dei Ecclesiarum, imperiali jussu & Græcorum avaritia sublata sunt*.

IN THEODORO.

INTARTIZAVIT adversus Isacium Patritium. Mauritius Chartularius dicitur intartizasse adversus Isacium Patritium & Exarchum Ravennatem. *Intartizare* est insurgere, rebellare adversus Principem. Anastas. in Adeodato. *Hujus temporibus Mezentius, qui erat in Sicilia cum exercitu Orientali, intartizavit, & arripuit regnum auctor rebellionis*. Hinc intarta Anastas. in Deusdedit: *Qui egressus de Roma venit Neapolim, quæ tenebatur a Johanne Compsino intarta*. Idem in Adeodato: *Et multi ex judicibus ejus truncati perducti sunt Constantinopolim, simul & caput ejusdem intartæ, id est Mezentii*, de quo antea. Ductum a Græco ἀντιᾶρειν.

Misit Donatum Magistrum Militum, & Sacellarium suum ad civitatem Romam cum exercitu. Sacellarius fuit inter officia aulæ Constantinopolitanæ: is fuit Præfectus fisci quasi Sacellarius, a sacello, quod est diminutivum sacci, quo nomine fiscus significatur. Augustin. in Psalm. 146. *Fiscus enim saccus est, unde & fiscellæ & fiscinæ dicuntur*. Et infr. *Fiscus saccus est publicus*. Inter officia Ecclesiæ Romanæ censetur & Sacellarius, ut in Ordin. Roman. & apud Anastas. in Gregor. II. in Adrian. I. & Leone III.

Fugit Mauritius ad Beatam Mariam ad Præsepe, quem tollentes de Ecclesia, miserunt boiam in collum ejus. Boia vinculi genus Festo. Arnold. Lubec. in suppl. Helmoldi lib. 2. cap. 26. *Cumque Episcopus, facta aspersione, ad eos devenisset, boiam aqua benedicta miseratione ductus aspersit, his usus verbis: Dominus erigit elisos, Dominus solvit compeditos; & statim cum magno strepitu boia discrepuit*. Hinc inboiati pro vinctis. Anastas. infr. eod. *Similiter & omnes, qui consilio cum ipso fuerant, inboiatos misit Ravennam*. Et rursus: *Illos autem, qui cum ipso directi fuerant, omnes inboiatos jussit arcta custodia in carcerem mitti*.

Videns autem Isacius caput Mauritii gavisus est, & fecit ad exemplum multorum in Circo Ravennate in stipitem poni. Damnatorum capita ad exemplum in stipite proponebantur. Beda Hist. lib. 3. cap. 12. *Porro caput & manus cum brachiis a corpore præcisas jussit Rex, qui occiderat, in stipitibus suspendi*. Damnatorum capita, ut perduellium, missa ad Principem. Anastas. in Adeodato: *Et multi ex Judicibus ejus truncati perducti sunt Constantinopolim, simul & caput ejusdem intartæ*. Idem in Gregor. II. *Cujus abscissum caput Constantinopolim, ad Principem missum est*. Mauritii caput spectaculi causa in stipite positum in Circo. Martyres traducti per amphitheatrum, & ibidem mactati. Euseb. lib. 5. cap. 1. Hieronym. de sacris Script. cap. 17.

Ipsis temporibus venit Pyrrhus ex Africa, qui fuerat Patriarcha CP. in urbem Romam ad limina Apostolorum. Frequens fuit peregrinatio fidelium ad limina Apostolorum. Anastas. in Leone IV. *Cum ipse undique Christianum populum ad Principis Apostolorum sacratissima orationis causa vel gratia limina destinari cerneret*. Sidon. lib. 1. epist. 5. *Inter hæc patuit & Roma conspectui, cujus mihi non solum fornaas, verum etiam naumachias videbar epotaturus, ubi priusquam vel pomœria contingerem, triumphalibus Apostolorum liminibus affusus, omnem protinus sensi membris male fortibus explosum esse languorem*. Odo Cluniacen-

Source : BIU Cujas

niacenſ. Vit. S. Geraldi Comitis lib. 2. cap. 17. *Conſuetudinem ſibi fecerat, ut Romam frequentius adiret.* Gregor. VI. in oratione ad Cardinales apud Continuatorem Bedæ lib. 2. cap. 26. *Securi peregrini inſuetas viarum tenebant orbitas, lecti per urbem, antiquis oculos paſcebant miraculis, cantantes donis factis repatriabant.* Hinc ſecuritatis cauſa Romipetæ, ſub protectione Sedis Apoſtolicæ poſiti, & ex conſtitutione Callixti II. ſi quis Romipetas viſitantes limina Apoſtolorum ceperit, excommunicatur, can. *Si quis Romipetas.* 24. q. 3.

Fecit eum munera erogare in populum, & Cathedram ei poni juxta altare, honorans eum in Sacerdotem regiæ Civitatis. Largitionis cauſa ſparſio nummorum ſolet fieri in plebem a Romano Pontifice. Anaſtaſ. in Leone IV. *In omnes, qui aderant huic celebritati, in aſſumptione ſc. B. Mariæ Virginis, plures argenteos erogavit.* Pyrrho olim CP. Romam venienti honoris cauſa hoc conceſſit Pontifex, ut largitionem faceret in plebem.

Eodem tempore revelata ſunt corpora ſanctorum Martyrum Primi & Feliciani, quæ erant in arenario ſepulta via Numentana. Revelatio Martyrum ſolemni celebritate colitur. Ambroſ. in Pſalm. 118. ſerm. 6. *Celebramus enim diem, quo revelata ſunt populis corpora ſanctorum Martyrum.* Ea fuere corpora SS. Gervaſii & Prothaſii. Tranſlatio & elevatio reliquiarum fiebat cum majori ſolemnitate. De iiſdem Martyribus Ambroſ. epiſt. 85. *Quid multa condivimus integra, ad ordinem tranſtulimus, veſpere jam incumbente ad baſilicam Fauſtæ, ibi vigiliæ tota nocte, manus impoſitio: ſequenti die tranſtulimus ea in baſilicam, quam appellant Ambroſianam. Duos tranſerimus, cæcus ſanatus eſt.* Cujus rei teſtis eſt & Auguſt. lib. contra Petilian. epiſt. cap. 16.

IN MARTINO.

UT *& clementiſſimo Principi ſuaderet typum exponere.* Typus eſt pragmaticum Edictum, Nov. 113. cap. 1. Syn. VI. in Trull. can. 38. τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις. *Civilibus ac publicis typis.* Et Balſamon in can. 12. Syn. Calched. τὰ βασιλικὰ προσάγματα πραγματικοὶ *λέγονται. *Imperialia Edicta pragmaticæ formæ dicuntur.* Hinc Anaſtaſ. inf. eod. *In quo typo omnes omnino voces ſanctorum Patrum, cum neſandiſſimorum hæreticorum dictionibus enervavit.* Et infr. *Et ſi quidem inveneris provinciam ipſam conſentientem in typo a nobis expoſito.* Et infr. *Quia factus eſt a nobis orthodoxus typus.* Typi etiam ſunt pacta pacis inter Principes. Paul. Diaconus libr. 19. *Deſtruxit autem & pacem cum Bulgaribus fixam, perturbans typos, qui a patre ordinabiliter facti ſunt.*

* lege, τύποι λέγονται

Ipſe in lite præſumere ſtuduit in tantum, ut altare ſanctæ noſtræ Sedis, quod erat in domo Placidiæ ſacratum, in venerabili oraculo ſubvertens diriperet. Oraculum pro oratorio. Anaſtaſ. infr. in Agathone: *In oraculo beati Petri Apoſtoli intra Palatium.* Et rurſus: *Intra oraculum Sancti Petri Apoſtoli intra Palatium.* Idem in Sergio: *In oraculum beati Cæſarii Martyris Chriſti.*

Quatenus minime totius corpus catholicæ Eccleſiæ nocibilis eorum ecteſeos languor diſrumpere valeat. Ecteſis a Græco *ἔκτασις, defectio, ſolutio membrorum, tabes, ecteſis, φθίσις, morbus ſonticus: de quo in L. 1. §. *Sed ſciendum*, ff. *de Ædil. edict.*

* ἔκτασις

Et fecit Synodum, ſecundum inſtitutum Patrum orthodoxorum, in Eccleſia Salvatoris juxta Epiſcopium Lateranenſe. Plerumque Synodi Romanæ celebratæ fuere in Eccleſia Lateranenſi, quæ dicta eſt Conſtantiniana a conditore, quia condita eſt a Conſtantino. Anaſtaſ. in Sylveſtro, & infr. hoc loco: *Qui tollentes ſanctiſſimum Martinum Papam de Eccleſia Salvatoris, quæ & Conſtantiniana dicitur.* Eadem dicta eſt Salvatoris, quia dicata eſt Salvatori, & habuit faſtigium argenteum, quod habet in fronte Salvatorem ſedentem in ſella. De ea Petr. Damian. libr. 2. epiſt. 1. *Lateranenſis Eccleſia ſicut Salvatoris eſt inſignita*

Source : BIU Cujas

vocabulo, qui nimirum omnium caput est electorum, ita mater & quidam apex, & vertex est omnium per orbem Ecclesiarum. Hæc septem Cardinales habet Episcopos, quibus solis post Apostolicum sacrosanctum illud Altare licet accedere, ac divini cultus mysteria celebrare.

Sedentibus Episcopis & Presbyteris, adstantibus Diaconis & Clero universo. In Concilio Episcopi & Presbyteri sedent, Diaconi adstant, ex Conc. Laodic. can. 20. can. *Non oportet* 93. dist. Jo. Chrysostom. in Matth. Homil. 33. διά σε κα-θῆται ὁ Πρεσβύτερος, διά σε ἔστηκεν ὁ Διάκονος, πόνων καὶ ταλαιπωρούμενος. *Causa tui Presbyter sedet, causa tui stat Diaconus, laborans & afflictus.* Conc. Romanum de imaginibus colendis a Gregorio III. habitum, residentibus Episcopis & Presbyteris, adstantibus Diaconis. Anastas. in ejus Vit.

Nam dum communionem ei porrigeret sanctissimus Papa, voluit eum crudeliter interficere, ut demandarat suo Spathario. Spatharius est qui gestat gladium Principis. Franci spatham vocant. Aymoin. lib. 1. cap. 12. *Et extensa manu Franciscam ejus terræ dejecit, quæ spatha dicitur.* Anastas. in Gregor. II. *Spatham atque ensem deauratam.* Inde Spatharius & Protospatharius. Anastas. in Sergio: *Deinde Zachariam immanem suum Protospatharium cum jussione direxit.* Et infra: *Zacharias Spatharius perterritus.* Idem in Gregorio II. *Marianus imperialis Spatharius, qui Romanum Ducatum tenebat.* Cassiodor. 3. Var. epist. 43. Officium Spatharii fuit spatham Imperatoris evaginatam præferre. Annal. Franc. *Ante ejus tribunal, spatha nuda more imperiali præserebatur.*

Et non est permissus videre Pontificem, quando Exarcho communionem porrexit, vel pacem dedit. Episcopus vel Pontifex pacem dat, id est benedictionem. Ambros. de excess. Satyri: *Procedamus ad tumulum, sed prius ultimum coram populo vale dico, pacem prædico, osculum solvo.* Jo: Chrysostom. in Matth. Homil. 29. καὶ γὰρ δὲ ἐκκλησίᾳ ὁ πρεσβὺς δίδωσιν εἰρήνην. *Nam & in Ecclesia Præsul pacem præstat.*

IN EUGENIO.

UT etiam die transitus sui pauperibus vel Clero seu familiæ Presbyteria in integrum erogari præciperet. Eugenius in die mortis, Clero & pauperibus, & familiæ Presbyteria erogari præcepit, id est annonas, quales erogari solent Presbyteris. Anastas. in Zachar. *Hic dilexit Clerum suum valde, atque Presbyteria eis annue in duplo & amplius tribuit.* Modus annonarum Presbyterorum & Clericorum erat varius pro dignitate ordinis: qui major est ordine, potior esse debet in portione percipienda, cap. *Statuimus, de majorit. & obed.* Benedictionem vocat Anastas. in Conone: *Hic dimisit omni Clero & Monasteriis benedictionem in auro, sicut prædecessor ejus Benedictus Papa.*

Hujus temporibus Petrus Patriarcha Constantinopolitanus direxit synodicam epistolam ad Sedem Apostolicam juxta consuetudinem priorem omnino obscurissimam & ultra regulam. Romani Pontifices & Patriarchæ sub initio solebant mittere synodicam epistolam ordinationis suæ ad Imperatorem & Patriarchas, & Patriarchæ ad Sedem Apostolicam. Anastas. in Vitaliano: *Hic direxit Responsales suos cum synodica, juxta consuetudinem, in regiam urbem apud piissimos Principes significans de ordinatione sua.* Idem in Gregorio II. *Hic beatissimus vir, juxta ritum Ecclesiasticum, & fidei suæ sponsionem orthodoxam Synodicam Ecclesiæ misit Constantinopolitanæ, simulque & aliam suggestionem dirigens serenissimo Constantino Principi.*

In basilica sanctæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, quæ appellatur ad Præsepe. Basilica sanctæ Mariæ, quæ dicitur ad Præsepe, est una e quinque Patriarchalibus Ecclesiis Urbis, una ex septem, quæ solemni ritu visitari solent, sic dicta a sacello præsepis in ea posito. Anastas. in Gregorio II. *Hic Ge-*

rom-

Source : BIU Cujas

tontocomium, quod post absidam sanctæ Dei Genitricis ad Præsepe situm est, Monasterium instituit. Primum dicta est basilica Liberii a conditore ; id est Liberio P. qui eam condidit, ex Anastasio in ejus vit. a Sixto III. restituta & B. Mariæ Virgini dicata, dicta est basilica S. Mariæ : tum a sacello præsepis dicta est ad Præsepe. De quo Anastas. in Gregor. III. *Fecit & ibidem in Oratorio, quod præsepe dicitur, imaginem auream Dei Genitricis.* Idem in Leone III. *Fecit in basilica Dei Genitricis ad Præsepe in ingressu præsepii regias vestitas ex argento purissimo.* Tandem eadem dicta est basilica sanctæ Mariæ Majoris. Idem in Gregorio IV. *Et in ea sanctum fecit præsepium ad similitudinem præsepii sanctæ Dei Genitricis, quod appellatur Majoris.* Idem in Sergio II.

IN VITALIANO.

ET *ipsa die ambulavit Imperator ad sanctum Petrum, adorationem, & donum ibi obtulit.* Imperator ingrediens Romam, mox orationis causa properat ad basilicam Petri, & dona offert. Augustin. in Psalm. 140. *Imperator venit Romam, quo festinat, ad templum Imperatoris, an ad memoriam Piscatoris?* Idem in Psalm. 65. *Sed melius est, ut Romam cum venerit Imperator, deposito diademate, ploret ad memoriam Piscatoris, quam ut Piscator ploret ad memoriam Imperatoris.*

Dominico die processit ad sanctum Petrum cum exercitu suo, omnes cum cereis exierunt obviam ei, & obtulit super altare illius pallium auro textile, & celebratæ sunt Missæ. Imperatori basilicam sancti Petri adeunti Clerus occurrit cum cereis, & Imperator ex more dona obtulit. Occursus honor Imperatoribus & Principibus Ecclesiam ineuntibus impensus ab Episcopis & Clericis, & Imperator sacris interesse non solet sine oblatione. De quo fuse lib. 1. de Ducib. & Comit. cap. 17.

Item Dominico die fuit statio ad sanctum Petrum. Stationes die Dominico fiebant. Stationes erant statæ preces, quas fideles stantes faciebant in singulis Ecclesiis urbis Romæ, præcipue die Dominico, in memoriam Dominicæ Resurrectionis. Tertull. de Coron. milit. *Jam & stationes, aut alii magis faciet, quam Christo, aut & Dominico die quando nec Christo.*

Et Ecclesiam beatæ Mariæ ad Martyres, quæ de tegulis æreis erat cooperta, discooperuit. Tectum basilicæ sanctæ Mariæ ad Martyres fuit e tegulis æreis. Majores basilicæ teguntur ære, vel plumbo. Hinc Stephan. Tornac. epist. 165. *Anglico plumbo teguntur Ecclesiæ, nudantur Romano.* Trullum, id est fastigium Ecclesiæ SS. Cosmæ & Damiani, plumbeis chartis, id est tabulis tectum. Anastas. in Sergio : *Trullum vero ejusdem Ecclesiæ fusis chartis plumbeis cooperuit, atque munivit.* Idem in Gregor. III. *Item in basilica sanctæ Dei Genitricis, quæ ad Martyres dicitur, tectum vetusta incuria demolitum, purgari fecit ad purum, & cum calce abundantissima, seu chartis plumbeis, a novo restauravit.* Basilica S. Mariæ ad Martyres est ea, quæ Rotunda vocatur. Bertoldus Constantiens. in Chronic. ad ann. 1087. *Guibertus vero hæresiarcha non magis ab incœpta perversitate cessavit, imo se apud S. Mariam ad Martyres, quam Rotundam dicunt, incastellavit.*

Talem afflictionem posuit in populo Calabriæ, Siciliæ, Africæ, Sardiniæ per diagrapha seu capita, atque nauticationes. Itali, Siculi & Afri gravati per descriptiones & capita, id est capitationes seu census capitis. Descriptio fiebat census capitis imponendi causa, quæ dicebatur census : capitatio est census capitis, vectigal quod imponitur personis, L. *Si minor, C. de act. empt.* L. 1. C. Th. *De fugitiv. colon.* Augustin. Quæst. nov. Test. cap. 75. *Didrachma capitum, vel tributi exactio intelligitur non prædiorum, quod nunc pannosum aurum appellatur, quia & pauperes exiguntur.* Et hoc distat tributum a capi-

Source : BIU Cujas

tatione : tributum est census prædiorum , capitatio est census capitis . Tertull. Apologet. cap. 13. *Sed enim agri tributo onusti viliores , hominum capita stipendio censa ignobiliora* . Hinc informe tributum vocat Sidon. carm. 7. *Poscatque informe recidi vectigal.* Nauticatio est onus præstandarum navium , quod provincialibus imponebatur . M. Tull. Verrin. 5. *Idcirco navem Mamertinis non imperasti , quod sunt fœderati* . Nec solum naves imperabantur , sed & milites & remiges , stipendia & cibaria . Livius lib. 26. *Edixerunt Consules , ut privato ex censu ordinibusque , sicut antea remiges darent cum stipendio cibariaque dierum* 30.

IN ADEODATO.

ET *Deo auxiliante interemptus est nec dicendus Mezentius* . Mezentius nec dicendus , nec nominandus , quia per tyrannidem arripuit regnum in Sicilia. Idem de Macario Antiocheno Patriarcha , qui depositus est ob hæresim in Synodo VI. in Trull. Anastas. in Agathone : *Cumque post hæc adhortatus est nec dicendus Macarius a sancta Synodo* . De Sarracenis idem Anastas. in Johanne V. *Pacem constituit cum nec dicenda gente Sarracenorum* . Idem in Gregorio II. *Illis interea diebus Constantinopolis biennium est a nec dicendis Agarenis obsessa* . De Philippico hæretico idem eodem loco : *A Philippico nec dicendo* . Idem in Stephan. III. *Juxta quod a præfato nec dicendo Aistulpho tyranno fuerat directus.* Idem in Leone III. *Obviam illi sine planeta iniquus nec dicendus Paschalis Primicerius occurrit* .

Sed & casalia conquisivit . Casalia sunt prædia suburbana . W. Tyrius de bell. sacr. lib. 4. cap. 19. *Recesserant etiam a nobis per illos dies , nostri domestici , & suburbanorum nostrorum , quæ casalia dicuntur , habitatores* . Jacob a Vitriaco Occidental. Histor. lib. 2. cap. 2. *Non solum civitates & oppida , sed etiam casalia repleverant* . Anastas. ipse in Adriano : *Civitatem Ravennatium & casales ac omnia prædia Ravennatia , & alios plures fundos , seu casales & massas* . Et infr. *Cum fundis & casalibus* . Idem in Paschali : *Hospitale cum fundis & casalibus atque massis* .

Per litanias , quæ quotidie fiebant . Litaniæ indictæ pluviæ arcendæ gratia, quandoque indictæ inundationis causa . Anastas. in Gregor. II. *Per dies autem septem aqua Romam tenebat pervasam . A Domno itaque Papa litaniæ crebro fiebant* . Alias pro gratiarum actione pacis . Anastas. in Zachar. *Et sic regressus est , Deo propitio , cum victoriæ palma in hanc urbem Romam , qui & omnem populum aggregans , eos est allocutus , ut ad persolvendas omnipotenti Deo gratiarum actiones , ab Ecclesia Dei genitricis , quæ vocatur ad Martyres , egressi omnes cum litania generaliter properarent ad beatum Principem Apostolorum ; & ita factum est* . Alias pro impetrando auxilio adversus hostes . Anastas. in Stephano III. *Hic Beatissimus vir pro salute provinciæ & omnium Christianorum , omni sabbatorum die litaniam omni postposito neglectu fieri statuit* .

IN DONO.

HIC *reperit in urbe Roma in Monasterio, quod appellatur Bœtianum , Nestorianitas Monachos Syros , quos per diversa Monasteria divisit* . Monachi lapsi in hæresim pœnitentiæ causa transferuntur in arctiora Monasteria, Can. *Si Episcopus* 50. dist. Can. *De lapsis* 16. qu. 6. Eadem est pœna Clericorum . Anastas. in Leone II. *Verumtamen suprascripti defensores malorum hæreseos , dum nollent a suo recedere proposito , per diversa Monasteria sunt retrusi* .

Hujus temporibus Ecclesia Ravennatum , quæ se ab Ecclesia Romana segregaverat , causa autocephaliæ , denuo se pristinæ Sedi Apostolicæ subjugavit . Repa-

ratus

Source : BIU Cujas

ratus Archiepiſcopus Ravennas Sedi Apoſtolicæ ſe ſubjecit. Ante eum Archiepiſcopi Ravennates ita intumuerant, nixi privilegio Conſtantis Cæſaris, ut Epiſcopos ſibi ſubjectos ipſi conſecrarent, & a tribus ſuæ ditionis Epiſcopis conſecrarentur, neque ullam confirmationem peterent a Rom. Pontifice. De quo Hier. Rubeus Hiſt. Ravenn. lib. 4. ad ann. 648.

Apparuit ſtella a parte Orientis a galli cantu uſque mane per menſes tres. Galli cantus pro media nocte. Anaſtaſ. in Leone II. *Et niſi poſt galli cantum cœpit paulatim delimpidare.*

Pro quo capitulo. Capitulum hic eſt res vel cauſa, quia cauſa eſt caput rei. Anaſtaſ. in Zacharia: *Et alia quæ ſpoponderat capitula.* Alias capitulum eſt quæſtio de re certa. Anaſtaſ. in Gregorio II. *Inquiſitus de quibuſdam capitulis, optima reſponſione unamquamque ſolvit quæſtionem.* Interdum capitulum eſt articulus litis, ut in L. penult. §. 1. C. *De rebus credit. & jurejur. Cauſa vel capitulum decidatur.* Et §. *His de præſentibus* ejuſdem leg. *Aliis vel capitulis, vel litis membris.* Caput eſt ſumma cujuſque rei. Plaut. in Aſinar. *Ego caput huic argento fui hodie reperiundo*, inde diminutivum capitulum. Capitulum etiam ſumitur pro ſervo. Servi non habent caput, id eſt ſtatum ſeu perſonam; ſed dicuntur habere capitulum, quaſi minores capite, ſeu capite minuti. Plaut. in Aſinar. *Scribam huic te capitulo hodie facturum ſatis pro injuria.* Idem in Curculion. *Ubi quid ſubripuere, operto capitulo calidum bibunt.*

IN AGATONE.

HIC ultra conſuetudinem Arcarius Eccleſiæ Romanæ effectus eſt, & per ſemetipſum cauſam Arcariæ diſpoſuit, emittens videlicet deſuſcepta, per nomenclatorem manu ſua obumbrata: qui infirmitate detentus Arcarium juxta conſuetudinem inſtituit. Theodorus Arch. Ravennas præter conſuetudinem Arcarius Eccleſiæ Romanæ factus eſt. Arcarius Eccleſiæ Romanæ eſt Præfectus Ærarii Eccleſiæ Romanæ. Arcarii ſunt præpoſiti Arcæ ſeu Ærario Principis, L. ult. C. *De ſuſcept. præpoſit. & Arcariis.* De quib. Sidon. lib. 7. cap. 7. *Arcariis pondera, menſuras allectis.* Hieronym. in epiſt. ad Roman. in illa verba, *Salutat vos Eraſtas Arcarius civitatis: Hic Arcarium ex Arcario dicit.* Ravennas dicitur functus officio Arcarii per ſe emittens per nomenclatorem deſuſcepta ſeu ſuſcepta. Suſcepta vel deſuſcepta ſunt ſecuritates ſuſceptæ pecuniæ vel annonæ fiſcalis, quæ dantur ſolventibus a ſuſceptoribus, de quibus eſt tit. 6. lib. 10. id eſt præpoſitis ſuſcipiendis annonis vel tributis. Gregor. lib. 8. epiſt. 10. *Poſt ſubditam deſuſcepto paginam.* Idem epiſt. 44. ejuſd. lib. *De cæteris vero rebus, quæ apud nos ſunt, pro memoria futuri temporis ex eiſdem ſuſceptum emittite.* Ait, per nomenclatorem. Inter officia Eccleſiæ Romanæ fuit nomenclator. Ordo Roman. *Poſt equum vero hi ſunt qui equitant, Vicedominus Veſtiarius, Nomenclator atque Sacellarius.* Annal. Franc. ad ann. 802. *Hujus factionis fuere principes Paſcalis Nomenclator & Campulus Sacellarius.* Anaſtaſ. in Conſtantino: *Coſmus Sacellarius, Siſinnius Nomenclator.* Archiepiſcopus Ravennas, Pontificiæ dignitatis æmulus, ſuum habuit Nomenclatorem, ut patet ex hoc loco. Etiam in officio magiſtratuum fuit Nomenclator. Symmach. lib. 10. epiſt. 43. *Is cum a me inſequente tuitionis auxilium poposciſſet, & unius Nomenclatoris, ut in urbe paeata, adminiculo fretus incederet.*

Ut etiam de Palatio caballos ſtratos dirigeret. Legatis Pontificiis caballi ſtrati diriguntur, honoris cauſa. Caballus pro equo: hinc Caballarii Equites. Ottho Friſingenſ. de geſt. Frideric. I. lib. 1. cap. 24. *Sed de Caballariis nobilitatis tuæ.* Caballicata equitatus. Luitprand. lib. 3. cap. ult. *Quumque eodem perveniſſet, & caballicatas, ut vulgo aiunt, circum circa dirigeret.* Et caballicare idem eſt quod equitare. Idem lib. 2. cap. 4. *Ex dicto Burkardi Comitis,*

Source : BIU Cujas

ſi Italienſes omnes uno uti tantum modo calcari , informeſque non fecero equas caballicare , non ſum Burkardus . Et Anaſtaſ. ipſe in Conone : *Sed & pallio ad caballicandum uti licentiam ei conceſſit* . Pallio ad caballicandum uti a Juſtiniano permiſſum Conſtantino Diacono Rectori patrimonii Siciliæ , id eſt equo ſtrato pallio ; quod non congruebat Clericis , cap. *Clerici , de vit. & honeſt. Cleric.* Bern. ep. 42.

In baſilica , quæ Trullus appellatur intra Palatium . Synodus VI. celebrata eſt Conſtantinopoli in Trullo . Trullus eſt Palatium Imperatoris , ut refert Auctor hic & in Leone II. Synodus habita eſt in ſecretario baſilicæ , quæ cohæret Trullenſi Palatio . Anaſtaſ. hic : *Alia die catholicæ Fidei Defenſor pius Princeps in ſecretario reſidens , &c.* Et inf. eod. *Sequenti die in eodem ſecretario reſidente Synodo* .

Poſt hæc Patritii , Hypati omneſque inclyti introierunt . Ὑπατοι Græcis ſunt Conſules . Suidas Ὑπατοι οἱ τῶν Ῥωμαίων πολιτείαν διοικοῦντες . *Conſules qui Rempublicam Romanam adminiſtrant* . Inclyti ſunt Senatores . Anaſtaſ. in Conſtantino : *Cum Patritiis & omnibus inclytis* . Veteribus inclyti Summates . Plaut. in Pſeudol. *Viris cum ſummis inclytæ amicæ* . Idem in Perſa : *Jovi opulento inclyto , ope guato* .

Et vocato Georgio Diacono & Chartophylace Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ , præceptum eſt ei , ut juxta eorum notitiam Codices ex Bibliotheca Eccleſiæ ad medium deduceret . Chartophylax Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ erat cuſtos chartharii ſeu archivi Eccleſiæ . De quo Codin. de offic. Magiſtri Eccleſiæ cap. 1. Balſamon. lib. 7. Jur. GR. de Chartophylac. Idem ad can. 18. Conc. Nicæn. & Meurſius in Gloſſar. in verbo χαρτοφύλαξ .

Ea hora ſancta Synodus una cum Principe ejus orarium auferri juſſerunt a collo ejus , & exiliens Baſilius Epiſcopus Cretenſis Eccleſiæ , ejus orarium abſtulit , & anathematizantes projecerunt eum foris Synodum . Macarius Antiochenus Patriarcha ob hæreſim depoſitus in Synodo Trullenſi , per ademptionem orarii . Eodem modo Conſtantinus Antipapa depoſitus per demptionem & fractionem orarii . Anaſtaſ. in Stephano IV. *Iterum præfatus Conſtantinus ad medium allatus eſt , lectiſque ſacratiſſimis Canonibus , ita depoſitus eſt , accedens enim Maurianus Subdiaconus , orarium de ejus collo abſtulit , & ante pedes ejus projecit , & compages ipſius abſcidit* . Solemnis depoſitio Epiſcoporum fiebat detractione inſignium , quæ in ordinatione conferuntur , puta orarii , annuli , baculi : ex Conc. Tolet. IV. can. 27. Can. *Epiſcopus* 11. qu. 3. Benedictus Sedis Apoſtolicæ invaſor a Leone VIII. depoſitus per abſciſſionem pallii , & fractionem ferulæ paſtoralis , ſalvo Diaconatu . Regino 2. Chronic. *Tunc Leo Apoſtolicus coadunata multorum Epiſcoporum Synodo eumdem Benedictum Romanæ Sedis invaſorem judicio omnium ab invaſo gradu depoſuit , & Pontificale pallium , quod ſibi impoſuerat , abſcidit ; ferulamque paſtoralem manu ejus abreptam , coram omnibus in fruſtra confregit , & ad preces Imperatoris Diaconatus ei tantum gradu uti conceſſit* . Eodem jure Formoſus Portuenſis Epiſcopus Sedi Apoſtolicæ incubator , mortuus e ſepulcro detractus a Sergio Roman. Pontifice , & demptis Pontificiis veſtibus , tribuſque digitis abſciſſis in Tyberim projectus . Luitprandus lib. 1. cap. 8. *Nam Formoſo defuncto , is qui poſt mortem Formoſi Papa conſtitutus eſt , expellitur , Sergiuſque Papa per Adelbertum conſtituitur , quo conſtituto , ut impius , doctrinarumque ſanctarum inſcius , Formoſum a ſepulcro extrahere , atque in Sedem Romani Pontificatus , ſacerdotalibus indumentis indutum collocare præcepit , cui & ait : Quum Portuenſis eſſes Epiſcopus , cur ambitionis ſpiritu Romanam univerſalem Sedem uſurpaſti ? His expletis , ſacratis mox exutum veſtimentis , digitiſque tribus abſciſſis , in Tyberim jactare præcepit* . Idem Leo Oſtienſ. lib. 1. cap. 9. Sic depoſitio Magiſtratuum fit ablatis codicillorum inſignibus , L. *Judices* , C. *De dignit.* Et hoc

eſt

Source : BIU Cujas

est quod ait Jo: Chrysostom. in epist. ad Roman. cap. 53. reos damnatos, priusquam supplicio afficiantur, spoliari ornamentis dignitatis suæ, ἀφελόμενοι τὰ τῶν ἀξιωμάτων σημῆα. Et exauctoratio Militum fit detractis insignibus militaribus, L. 2. ff. *De his qui not. infam.* cap. 2. *De pœn.* in 6. id est cingulo seu balteo & calcaribus, ut observatum est in degradatione Andreæ Hercle militis Anglici ob defectionem ad Scotum, de qua Thomas Walsingan in Eduardo II. ad ann. 1323. *Nempe primo degradatus est amputatis securi ad talos suos calcaribus, & sic vicissim discinctus est balteo militari ablatis calceis & chirothecis.* Similiter & restitutio Episcoporum fit redditis insignibus Pontificiis. d. Can. *Episcopus.*

Deinde abstulerunt de diptychis Ecclesiarum nomina Patriarcharum, vel de picturis Ecclesiæ figuras eorum, aut in foribus, ubi esse poterant; auferentes, id est Cyri, Sergii, Pauli, Pyrri, Petri, per quos error orthodoxæ fidei usque nunc pullulavit. In eadem Synodo nomina Patriarcharum damnatorum ob hæresim sublata de diptychis Ecclesiæ, & imagines eorum e foribus vel aliis locis Ecclesiæ, ubi erant, erasæ. Sic ubi Johannes Chrysostomus depositus est, nomen ejus demptum e diptychis Ecclesiæ, sed post mortem ejus ab Attico successore restitutum. Socrat. lib. 7. cap. 25. Theodorit. lib. 5. cap. 34.

Imagines Patriarcharum Schismaticorum sublatæ. Uti & tyrannorum imagines. Ambros. de interpellat. cap. 9. *Vide quemadmodum in civitatibus bonorum Principum imagines perseverent, deleantur imagines tyrannorum.* Idem in Psalm. 38. *Hic si quis tyranni imagines habeat, qui jam victus interiit, jure damnetur.* Idem de Offic. lib. 1. cap. 49. *Si tyranni aliquis imaginem habeat, nonne obnoxius est damnationi.* Philippici Imperatoris hæretici imago a Romanis in Ecclesiam non admissa. Anastas. in Constantino: *Iisdem temporibus cum statuisset Populus Romanus nequaquam hæretici Imperatoris nomen aut chartas vel figuram solidi suscipere, unde nec ejus effigies in Ecclesiam introducta est, nec suum nomen ad Missarum solemnia proferebant.*

Hic suscepit divalem jussionem secundum suam postulationem, ut suggessit, per quam relevata est quantitas, quæ solita erat dari pro ordinatione Pontificis facienda. Romani Pontifices coacti sunt, ut & minores Episcopi, certam pecuniæ quantitatem præstare Regibus Gothorum pro confirmatione. Cassiod. lib. 8. epist. 35. Pulsis Gothis onus semel impositum facile stetit apud Imperatores Græcos. Et hoc turpe onus se subisse dolens tradit Gregor. in 4. Psalmo pœnitential. & Johann. Diaconus in ejus Vit. lib. 1. cap. 39. Nec melius actum est cum Sequutis eum Pontificibus, donec hoc onus remissum est Agathoni a Constantino Pogonato, ut refertur hic, unde sumptus est Can. *Agatho* 63. dist.

IN LEONE II.

LINGUA quoque Scholasticus. Scholasticorum appellatione intelliguntur Advocati, propter eloquentiæ studium, quod in Scholis delibatur, L. 2. C. *De lucr. Advocat.* lib. 12. ab Officialibus Scholasticis. Syn. Sardic. can. 12. Σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς. *Aut Scholasticus de foro.* Basil. epist. 241. εἰ δή τινα δίκην γυμνάζει ὁ Σχολαστικος ὁ δεῦνα ἔχει δικαστήρια δημόσια ἢ νόμους. Augustin. contra Julian. lib. 2. *Numquid Scholastici auditoriales, id est postulantes in auditorio Judicum.* Alias Scholasticus accipitur pro diserto. Augustin. de catechiz. rudib. cap. 9. *Sedulo monendi sunt scholastici, ut humilitate induti christiana, discant non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quam verborum amplius devitare.* Idem in Johann. cap. 7. *Qui enim habent causam, & volunt supplicare Imperatori, quærunt aliquem scholasticum juris peritum, a quo sibi preces componebantur, &c.* Idem de Tempore serm. 78. *Et quia imperiti & simplices ad scholasticorum altitudinem non possunt ascendere.* Salvian. de gubernat. Dei lib. 1.

Source : BIU Cujas

in præf. *Non id fecere adniſi ſunt, ut ſalubres ac ſalutiferi, ſed ut ſcholaſtici ac diſerti haberentur.*

Hujus temporibus percurrente divali juſſione clementiſſimi Principis reſtituta eſt Eccleſia Ravennatis ſub ordinatione Sedis Apoſtolicæ, ut defuncto Archiepiſcopo, qui electus fuit, juxta antiquam conſuetudinem in civitatem Romanam veniat ordinandus. Conſtitutione Conſtantini Pogonati Eccleſia Ravennatenſis reſtituta eſt ordinationi Sedis Apoſtolicæ, ita ut Archiepiſcopus electus ordinandus eſſet a Romano Pontifice. Jam ante, tempore Doni P., Reparatus Archiepiſc. Ravennas ſe ſubjecerat ordinationi Sedis Apoſtolicæ, ut refert Anaſtaſ. in Dono: *Hujus temporibus Eccleſia Ravennatum, quæ ſe ab Eccleſia Romana ſegregaverat cauſa autocephaliæ, denuo ſe priſtinæ Sedi Apoſtolicæ ſubjugavit.* Sed poſtea tempore Leonis II. ut res tutior eſſet, Conſtitutione Conſtantini Pogonati cautum eſt, ut Archiepiſcopus Ravennas electus, ordinationem ſeu conſecrationem peteret a Romano Pontifice, quia ex privilegio Conſtantis Cæſaris a tribus Epiſcopis ditionis ſuæ ordinabatur, & pallium petebat a Cæſare. Hieronym. Rubeus, Hiſt. Ravennat. lib. 4.

Hic fecit conſtitutum, quod archivo Eccleſiæ continetur, ut qui ordinatus fuerit Archiepiſcopus, nullam conſuetudinem pro uſu pallii aut diverſis officiis Eccleſiæ perſolvere debeat. Maurus Archiepiſcopus Ravennas, concedente Conſtante Cæſare, ita ſe & ſucceſſores ſubduxit a Sede Apoſtolica, ut Epiſcopos ſibi ſubjectos ipſe ordinaret, & a tribus ſuæ Provinciæ Epiſcopis ordinaretur, neque confirmationem peteret a Romano Pontifice; verum pallium a Cæſare acciperet. Hieron. Rubeus Hiſt. Ravenn. lib. 4. Archiepiſcopo Ravennate, redeunte in fidem & obſequium Sedis Apoſtolicæ, edictum a Leone II. eſt, ut pallium peteretur a Rom. Pontifice, & ne eo nomine ulla conſuetudo, id eſt cenſus perſolveretur. Pro conceſſione pallii nihil dari vel accipi debet, can. *Novit* 100. diſt.

Sed & ne Mauri quondam Epiſcopi anniverſitas, aut agenda celebretur, ſed & typum autocephaliæ, quem ſibi elicuerant, ad amputanda ſcandala Sedis Apoſtolicæ reſtituerunt. Leo II. vetuit ne dies anniverſarius ordinationis Mauri Archiepiſcopi Ravennatis Schiſmatici, qui valde infenſus fuit Sedi Apoſtolicæ, teſte Rubeo loco laudato, celebraretur; & ne agenda, id eſt Miſſa pro defuncto fieret. Anniverſarius dies ordinationis Epiſcoporum ſolebat celebrari, can. *Solemnitates* 1. & 2. *de conſecrat.* diſt. 1. Auguſtin. de verb. Dom. ſermon. 32. *Dies anniverſarius ordinationis Domini Senis Aurelii craſtinus illuceſcit; rogat & admonet per humilitatem meam, charitatem veſtram, ut ad baſilicam Fauſti devotione venire dignemini.* Epiſcoporum etiam annua agenda, id eſt Miſſa pro defunctis ſolebat celebrari. De Epiſcopis Londinenſibus ſepultis in Eccleſia S. Pauli teſtatur Beda Hiſt. Anglic. lib. 1. cap. 3. *Habet hæc in medio pæne ſui altare in honorem Beati Gregorii Papæ dedicatum, in quo per omne ſabbatum a Presbytero loci illius agendæ eorum ſolemniter celebrantur.* Agenda eſt ſolemne ſacrificium pro defunctis. Petrus Cluniacenſ. lib. 2. epiſt. 17. de obitu matris: *Tandem luctuoſa oratione finita, agendam incœpi.* Anniverſarium ſacrificium pro defunctis celebrandi uſum commendat Tertullian. de Monogam. *Et offert annuis diebus dormitionis ejus.* Utrumque & anniverſarium ordinationis & obitus demptum eſt Mauro Archiepiſcopo, quia in ſchiſmate vita functus eſt. Typus, id eſt forma principalis autocephaliæ per Arch. Ravennatem a Principe impetratus, reſtitutus Sedi Apoſtolicæ, ne recidivæ litis materia eſſet. Forma autocephaliæ eſt, quæ dicitur cauſa autocephaliæ, id eſt exemptionis. Anaſt. in Dono, loco mox laudato. Αὐτοκέφαλοι ſunt qui ſuperiorem non agnoſcunt: iidem dicti ἀκέφαλοι. Hinc acephali dicti Clerici, qui nulli parent Epiſcopo. Syn. Pariſ. apud Gratian. can. *Nulla* 93. diſt. *Tales acephalos, id eſt ſine capite priſca Eccleſiæ conſuetudo nominavit.* Conc. Mogunt. I. can. 22. *De Clericis vagis,*

ſeu

Source : BIU Cujas

seu de acephalis, id est his, qui sunt sine capite, neque in servitio Domini nostri, neque sub Episcopo, neque sub Abbate. Goffrid. Vindoc. lib. 2. ep. 27. *Acephali non sumus, quia Christum Salvatorem caput habemus, & post ipsum Romanum Pontificem.*

IN BENEDICTO II.

FECIT *coopertorium super altare cum clavis & fastellis, & in circuitu palergium chrysoclavum.* Palergium est Phrygium opus, quod erat antiquum, a Græco παλαί & ἔργον. Anastas. infra eod. *Et in circuitu palergium de holoserico. Fastellis*, male pro hastillis. Hastillæ erant radioli aurei vel argentei. Anastas. in Leone III. *Sed & super altare majus fecit tetra vela holoserica alithina quatuor cum hastillis & rosis chrysoclabis.* Leo Ostiens. Chron. Cass. lib. 2. cap. 103. *Cum hastili onichino.* Bulenger. de Rom. Pontifice lib. 1. cap. 45. Alibi hastilia sunt vitium adminicula. Plin. lib. 17. cap. 23. *Gracilitate singularum vitium firmata circumligatis hastilibus*, vulgo *échalats.*

Hic suscepit divales jussiones clementissimi Constantini Magni Principis ad venerabilem Clerum & populum, atque felicissimum exercitum Romanæ civitatis, per quas concessit, ut persona, qui electus fuerit ad Sedem Apostolicam, e vestigio absque tarditate Pontifex ordinetur. Ex constitutione Constantini Pogonati concessum, ut libera sit electio Rom. Pontificis, & electus mox ordinetur, non expectato assensu Imperatoris. Ex antiqua consuetudine Rom. Pontifex non solebat ordinari, nisi prius obtento assensu Imperatoris CP. Tempore Agathonis remissum est quidem vectigal, quod solebat præstari pro ordinatione Pontificis; sed mansit onus expectandi assensum Principis, can. *Agatho* 63. dist. donec hoc onus remissum est hac constitutione.

Hic una cum Clero & exercitu suscepit mallones capillorum Domni Justiniani & Heraclii filiorum clementissimi Principis, simul & jussionem, per quam significat eosdem capillos direxisse. Constantinus Pogonatus obtulit Benedicto P. mallonem capillorum filiorum, ut eis esset per adoptionem pater spiritualis. Ex more Longobardorum adoptio fiebat per tonsuram capillorum. Aymoin. Monach. lib. 4. cap. 57. *Pepigerat autem fœdus Carolus Martellus Princeps cum Luitprando Langobardorum Rege, eique filium suum Pipinum misit, ut more fidelium Christianorum ejus capillum primus attonderet, ut pater ille spiritualis existeret.* Idem Paulus Diacon. de gest. Longobard. lib. 6. cap. 13. Mallones capillorum sunt cirri capillorum, a Græco μαλλός, quod Latine sonat vellus. Nostris, *tresses de cheveux.* Cincinnorum fimbrias dixit M. Tull. in Pisonem: *Erant illi comti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ.*

Hic dimisit omni Clero, Monasteriis, Diaconiæ, & Mansionariis auri libras triginta. Similiter Anastas. in Johanne V. *Hic dimisit omni Clero, Monasteriis, Diaconis & Mansionariis solidos mille & nongentos.* Idem in Gregorio II. *Hic dimisit omni Clero, Monasteriis, Diaconis & Mansionariis solidos duo millia.* Rom. Pontifices Ecclesiis & Monasteriis & Diaconiis & Mansionariis nummos erogare solebant. Diaconiæ sunt stationes, seu loci pii a Pontificibus constituti, in quibus annonæ distribuebantur egentibus. Plures fuisse in urbe locuples, testis est Anastas. in Adriano: *Constituit Diaconias tres foras portam Beatorum Apostolorum Principis.* Idem in Gregorio III. *Item Diaconiam Ss. Sergii & Bacchi, & concedens omnia, quæ in usum Diaconiæ existunt, statuit perpetuo tempore pro sustentatione pauperum in Diaconia ministerio deservire.* De quibus plura dixi in Gregorium lib. 4. epist. 24. Mansionarii sunt æditui, seu custodes sacrarum ædium, de quibus fuse in eundem Gregor. lib. 3. epist. 51. Ideo a Romanis Pontificibus his erogari solebant pecuniæ ad tutelam & refectionem sacrarum ædium.

Source : BIU Cujas

IN JOHANNE V.

HIC post multorum Pontificum tempora vel annorum juxta priscam consuetudinem a generalitate in Ecclesia Salvatoris, quæ appellabatur Constantiniana, electus est, atque exinde in Episcopio introductus. Ex antiqua consuetudine electio Romani Pontificis solebat fieri in Ecclesia Salvatoris, quæ est Basilica Lateranensis; & Palatium Lateranense, quod est junctum Basilicæ, erat Sedes Pontificum. Anastas. ipse in Conone: *Clerus quidem adunatus ante fores Basilicæ Constantiniane sustinebat, &c.* Idem in Stephano III. *Quem omnes sincera mente cum laudis præconiis in Basilicam Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana, deportaverunt; & exinde intus venerunt, in Patriarchium juxta morem introniserunt.* Hinc rejecta est electio Ursicini facta in Schismate contra Damasum, quod facta esset ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ, in Basilica scilicet Scicinini. Socrat. lib. 4. cap. 24. Ammian. lib. 27. id est in loco insolito.

Necnon & alias divales jussiones relevantes annonæ capita patrimoniorum Siciliæ & Calabriæ non pauca. Ecclesia Romana habebat amplissimum patrimonium in Calabria & in Sicilia, quod præstabat onus capitationis, sicut cætera prædia utriusque Provinciæ. Leo Imperator Siciliæ & Calabriæ imposuit tributum in capita, φόρος κεφαλικὸς. Cedreno in Leone. Sed hoc onus remissum est constitutione Constantini Pogonati. Annonæ capita dixit pro capitatione, quia imponitur in singula capita, ut capita dicuntur pabula jumentorum, quia præstantur militibus justis capitibus, id est pro modo capitum, L. *Provincialium*, C. *de erog. milit. ann.* lib. 12. Ammian. lib. 22. *Pabula jumentorum vulgo dictitant capita.* Tempore Cononis a Justiniano II. defensoribus patrimonii Ecclesiæ Romanæ, quod erat in Brutiis & Lucania, remissa sunt etiam annua annonæ capita, quæ præstabantur. Anastas. in Conone: *Hujus temporibus pietas imperialis relevavit per sacram jussionem suam ducenta annonæ capita, quæ patrimonii Custodes Brutiis & Lucaniæ annua persolvebant.*

Propter transgressionem ordinationis Ecclesiæ Turritanæ, quam sine auctoritate Pontificis fecerat Citonatus Archiepiscopus Caralitanus. Sardinia insula fuit proprietatis Ecclesiæ Romanæ ex donatione Constantini. Anastas. in Sylvestro. Hinc Rom. Pontifex sibi vindicavit ex consuetudine ordinationem Episcoporum Sardiniæ, neglecto Caralitano Archiepiscopo, qui est Metropolitanus: sed quia Caralitanus jure Metropolitico intendebat se habere jus ordinandi Episcopos totius Insulæ, ab hoc jure suspensus est, id est interdictus constitutione Martini. Et quia Episcopus Turritanus ordinatus fuerat a Caralitano Metropolita sine consensu Rom. Pontificis, ejus ordinatio irrita dicta est.

IN CONONE.

UT restituatur familia suprascripti patrimonii, quæ in pignore a militia detinebatur. Familia patrimonii Ecclesiastici est grex servorum, qui addicti erant agri colendi causa. Servi Ecclesiæ, imo & liberti, id est servi manumissi dicuntur de familia Ecclesiæ. Can. 8. 12. qu. 2. ut liberti privatorum dicuntur de familia patroni, L. *Cum Pater*, §. *Fidei*, *de legat.* 2.

Hic ultra consuetudinem absque consensu Cleri in antipatia Ecclesiasticorum Constantinum Diaconum Ecclesiæ Syracusanæ Rectorem in patrimonio Siciliæ constituit. Ex consuetudine Subdiaconi Ecclesiæ Rom. mittebantur a Pontifice, non sine consensu Cleri, ad regimen patrimonii Ecclesiæ Rom. in Sicilia, Can. *Pervenit* 11. qu. 1. Can. *Valde necessarium* 94. dist. Hinc notatur Conon, quod præter consuetudinem, sine consensu Cleri, patrimonio Ecclesiæ Romanæ in Sicilia Rectorem imposuerit Diaconum Ecclesiæ Syracusanæ.

IN

IN SERGIO.

HIC *tempore Presbyteratus ſui impigre per cœmeteria diverſa Miſſarum ſolemnia celebrabat* . In cœmeteriis erant oratoria , ſeu altaria , in quibus fiebant ſtationes & conventus Chriſtianorum orationis cauſa , & Miſſæ celebrabantur . Anaſtaſ. in Gregor. III. *Item in cœmeterio ſanctæ Petronillæ ſtationem annuam dari inſtituit* . Hinc tempore Decii vetitum Chriſtianis , ne in cœmeteria pedem inferrent . Pontius Diaconus in Vit. Cyprian. apud Surium Sept. 14. *Præceperunt etiam ne in aliquibus locis conciliabula fiant , nec cœmeteria ingrediantur* . Populum Alexandrinum ne communicaret cum Georgio pſeudoepiſcopo orationis cauſa in cœmeterium ſeceſſiſſe narrat Socrates lib. 2. cap. 23. τῇ ἑβδομάδι μετὰ τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν ὁ λαὸς νηστεύσας ἐξῆλθε παρὰ τὸ κοιμητήριον ἄζασθαι . *Hebdomade enim , quæ eſt poſt ſanctam Pentecoſten , populus cum jejunaſſet , orationis cauſa egreſſus eſt ad cœmeterium* . Idem Theodorit. lib. 2. cap. 14.

Et ingreſſus denominatum ſanctiſſimum electum ſalutavit , ac oſculatus eſt . Theodoro & Paſchali in concurſu electis , Sergius ſchiſmatis ſolvendi cauſa electus , Theodorus unus e duobus in ſchiſmate electis , ad Sergium acceſſit per adorationem & oſculum . Cardinales & Epiſcopi admittuntur quaſi fratres ad oſculum Summi Pontificis , imo & ipſi Abbates exempti , Cap. *Cum olim , de privileg.* Epiſcopi etiam propter reverentiam ordinis admittuntur ad oſculum Principis . Ambroſ. epiſt. 27. de legatione ad Maximum Tyrannum Treviris ſedentem : *Ubi ſedit in conſiſtorio , ingreſſus ſum , aſſurrexit , ut oſculum daret* . Hilar. Pictav. contra Conſtantium : *Oſculo Sacerdotes excipis , quo & Chriſtus proditus eſt* . Laici in ordinatione Rom. Pontificis oſculantur pedes . Anaſtaſ. in Valentino : *Ac deinde condignis gloriæ laudibus , & honoris amplitudine ad Lateranenſe Patriarchium ab ipſis deductus , & in Pontificali eſt poſitus throno , cujus ovanter ab omni Romanorum Senatu , pedibus oſculatis , &c.* Etiam Cardinales in ordinatione Pontificis demittunt ſe ad oſculum pedum . Radevic. de geſt. Frideric. lib. 2. cap. 66. *Deinde ſicut mos eſt , Domini Cardinales & Clerus Romanus totus , qui præſens erat , & qui poſtea confluxerat , populique Romani pars maxima pedes ejus oſculati ſunt* . Et Petrus Damiani Cardinalis & Hoſtienſis Epiſcopus conſultus de Cadalono Antipapa , & Alexandro II. uter verus Pontifex judicandus eſſet , lib. 3. epiſt. 4. *Manus do* , inquit , *plantas oſculor , & non modo ipſum Apoſtolicum , ſed etiam Apoſtolum , ſi jubetis , appello* . Etiam ipſi Imperatores oſculantur pedes Pontificis . Conſtantini Pontificis pedes oſculatus eſt Juſtinianus II. de quo Anaſtaſ. in Conſtantino : *In die autem , qua ſe invicem viderunt , Auguſtus Chriſtianiſſimus cum regno in capite ſeſe proſtravit , pedes oſculans Pontificis* . Siginolfus Princeps Beneventanorum a Sergio II. benedictionem ſuſcepit , prius oſculatus pedes Pontificis . Anaſtaſ. in Sergio II. *Quem Præſul cum ſuſcepiſſet , ſolo proſtratus , pretioſos ipſius pedes humiliter oſculatus eſt , & ab eo benedictione ſuſcepta , ab ejus conſpectu egreſſus eſt* . Denique in electione Rom. Pontificis mos antiquus fuit oſculandi pedes electi . Idem in Leone IV. *Qui morem conſervantes antiquum , omnes oſculati ſunt pedes* . Idem in Benedicto III. *Et procedentes veſtigia ipſius oſculari cœperant* .

Prædictus vero Paſchalis , non poſt multum tempus , & ab officio Archidiaconatus , pro aliquibus incantationibus & lucis , quos colebat , vel ſortibus , quas cum aliis reſpectoribus tractabat , Dei beatique Apoſtolorum Principis Petri interveniente judicio privatus eſt . Paſchalis Archidiaconus Eccleſiæ Romanæ depoſitus ob aliquas incantationes , & cultum lucorum , quos colebat cum aliis reſpectoribus , id eſt cultoribus . Erant qui ad arbores vel fontes vota & preces faciebant . Syn. Autiſſ. can. 3. *Non licet inter ſentas , aut arbores ſacrivas , vel*

ad

Source : BIU Cujas

ad fontes vota exolvere. Reſpectare, verbum frequentativum, idem quod colere, cum reverentia reſpicere. Vellejus Patercul. lib. 2. *Impetratoque, ut manum contingeret, reverſus in naviculam ſine fine reſpectans Cæſarem, ripæ ſuorum appulſus eſt*. Inde reſpectores.

Miſſus in locellum, quod ſcebrum chartale vocitatur, in hanc Romanam urbem ad confirmandum. Scebrum eſt horreum, inde emendandus Ingulphus in Chronic. Croyland. *Cœpit, largiente Domino, bonis omnibus abundare, ut tam in theſauris ac ſcauris, quam in terris ac tenementis, ei pro primis amiſſis duplicia poſtmodum redderentur*. Pro *ſcauris*, lege *ſcebris*, vel *ſcearis*.

Imperator Sergium Magiſtrianum in ſpretum prænominati Pontificis Romam mittens. Magiſtriani ſunt agentes in rebus, ſic dicti, quia inter officia palatina militabant ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum. Ambroſ. de Offic. lib. 2. cap. 27. *Legebatur reſcripti forma directio Magiſtri officiorum ſtatuta, agens in rebus imminebat*.

Oratione itaque facta, ſigillum expreſſum abſtulit, locellum aperuit, in quo interius plumacium ex holoſerico ſuperpoſitum, quod ſtauracis dicitur, invenit. Capſa argentea, in qua erat portio ligni Crucis Dominicæ, ſigillo erat obſignata. Thecæ reliquiarum ſolebant ſigillo obſignari. Gregor. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 33. *Veniens vero Abbas, ablato ab armario ſigillo, capſam reperit obſeratam*. Ligno crucis ſuperpoſitum erat plumacium ex holoſerico. Plumacium erat velum e panno ſerico, in modum plumarum avium contexto. Ambroſ. epiſt. 27. *Cum de eo convenirem Comites ejus, ne ſine veſte, ſine plumatio paterentur extrudi ſenem*. Et hoc eſt quod vocabant opus plumarium ſeu plumatile. Plautus in Epidico: *Cumatile, aut plumatile*. Plumatum. Petron. in Satyric. *Plumato amictus aureo Babylonico*. Greg. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 97. *Extat menſa niveis velata mantilibus, opere plumario exornata*. Inde plumarii ſunt artifices, qui id genus veſtis contexunt, L. 2. Cod. *de excuſ. artific.* lib. 10. Jul. Firmic. Matheſ. lib. 3. cap. 10. *Linteones aut plumarii*. Idem cap. 13. ejuſd. libri: *Facient linteones, aut tunicarum textores plumarios*. Et hoc genus veſtis pretioſiſſimum fuit. Vopiſcus in Carino: *Quid lineas petitas Ægypto loquar, quid Tyre & Sydone tenuitate perlucidas, micantes purpura, plumandi difficultate pernobiles*. Nec modo veſtes, imo & loricæ ſolebant contexi ſquammis ſeu laminis ferreis in modum plumarum. Virgil. 11. Æneid.

Quem pellis ahenis
In plumam ſquammis, auro conſerta tegebat.

Et vela ante fores ædium plumario opere texta poni ſolebant. Anaſtaſ. in Gregorio IV. in fin. *Et velum ante januas linteum plumatum unum*. Ait ex holoſerico, quod ſtauracis dicitur. Vela de ſtauracio ſunt vela e ſerico vel purpura variis floribus, vel figuris intexta, quæ e Tyro petebantur: unde & Tyria dicta. Anaſtaſ. *De ſtauracis ſeu Tyria*.

De qua tractis quatuor petalis, in quibus gemmæ clauſæ erant. Petalum a Græco πέταλον, eſt corona aurea, quam geſtabant Sacerdotes, vel qui erant e genere Sacerdotum, ut Johannes Apoſtolus & Jacobus frater Domini. De Johanne Euſeb. lib. 3. cap. 25. ὡς ἐγεννήθη ἱερεὺς τὸ πέταλον πεφορηκώς. *Cum eſſet Sacerdos, petalum geſtavit*. De Jacobo Epiph. in Panar. Hæreſ. 29. ἀλλὰ καὶ τὸ πέταλον ἐπὶ τῆ κεφαλῆς ἐξῆν αὐτῷ φέρειν.

Et ineffabilem portionem ſalutaris ligni dominicæ Crucis invenit, quæ etiam ex die illo pro ſalute humani generis ab omni populo Chriſtiano die exaltationis ſanctæ Crucis in baſilica Salvatoris, quæ appellatur Conſtantiniana, oſculatur ac adoratur. In die exaltationis Crucis dominicæ ſolemnis inſtituta eſt adoratio Crucis per oſculum in baſilica Lateranenſi. Pagani etiam ſolebant oſculari ſigna deorum: inde ſigna deorum videbantur trita oſculis. Lucret. lib. 1.

Tum

Source : BIU Cujas

Tum portas propter ahenas
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Sæpe salutantum tactu præterque meantum.

Trullium vero ejusdem Ecclesiæ fusis chartis plumbeis cooperuit, atque munivit. Trulla vas vinarium concavum. M. Tull. Verr. 6. *Erat etiam vas vinarium, ex una gemma pergrandi*. Apitius de Re culin. lib. 4. *Quotquot lagana posueris, tot etiam trullas impleto, desuper adjicies vinum*. Hinc detrullare eidem paulo ante, pro e trulla diffundere. *Et in patella alternis detrullare convenit*. Trulla excavata cum manubrio aureo. Hinc Trullus dici potuit fornix seu camera Ecclesiæ, quia erat in modum Trullæ, & inde Trullus nomen palatii Imperatoris Constantinopoli. Tectum Ecclesiæ e chartis, id est tabulis plumbeis. Anastas. in Gregor. III. *Item in basilica sanctæ Dei Genitricis, quæ ad Martyres dicitur, tectum vetusta incuria demolitum, purgari fecit ad purum, & cum calce abundantissima seu chartis plumbeis a novo restauravit*.

Basilicam sanctæ Aureæ in Ostiis. Hæc est basilica S. Aureæ Virginis & Martyris in ostiis Tyberis. Martyrol. R. 24. August. *Apud Ostia Tyberina sanctæ Aureæ Virginis & Martyris*. Hinc emendandus locus mendosus Anastas. in Leone III. *Sarta tecta vero Ecclesiæ beatæ Aureæ sitæ in Ostia, omnia noviter reparavit*. Lege *Aureæ*. Hanc emendationem tuetur Leo IV. in can. *Igitur* 23. qu. 8. *Summus autem Præsul Missam in Ecclesia B. Aureæ celebravit*. Aureæ nomen tributum Petronillæ Petri Apostoli filiæ. Ejus monumento inscriptum Aureæ Petronillæ refert Sigebert. in Chronic. ad ann. 758.

Hic statuit, ut tempore confractionis Dominici corporis, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis, a Clero & populo decantaretur. Sergius Pontifex ab Anastasio dicitur auctor hujus instituti, ut *Agnus Dei* decantetur in celebratione Missæ. Hujus instituti meminit Alcuinus de divin. offic. cap. 40. Alii tamen volunt hoc institutum in Conc. Nicæno, quod probant ex ipso Conc. Nicæn. Arabico. Anno 1183. Mariam Virginem fabro lignario apparuisse, eique tradidisse sigillum imagine sua & Christi nati insculptum hac inscriptione circumsignatum, *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem*, tradit Robert. Abbas Montensis in Supplem. Sigebert.

Constituit autem, ut diebus Annuntiationis Domini, Nativitatis & Dormitionis sanctæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, ac sancti Simeonis, quod Hypapantem Græci appellant, Litania exeat, & ad sanctam Mariam populus occurrat. Hypante seu Hypopante, Græcis est festum occursus, quod apud Latinos festum Purificationis dicitur ab occursu Simeonis. Paul. Diac. lib. 16. in Justiniano: *Et eodem anno Hypopante Domini sumpsit initium, ut celebraretur apud Byzantium secunda die Februarii mensis*. Siffrid. Presbyt. Misnens. Epitom. lib. 2. ad ann. 551. *Sub Pelagio Papa & Justiniano Imperatore sumpsit initium apud Constantinopolim, ut ὑπαντὴ Domini, id est, purificatio beatæ Mariæ Virginis solenniter celebraretur*. Idem Anastas. in Hist. *Anno decimo quinto Imperii Justiniani Hypapanti Domini sumpsit initium, ut celebraretur apud Byzantium die secunda Februarii mensis*.

IN JOHANNE VI.

SACERDOTES apud fossatum, in quo in unum convenerant, in unum misit. Johannes Pontifex misit Sacerdotes ad compescendum tumultum militum, qui erant apud fossatum, id est in castris juxta Urbem. Fossata sunt castra militum, quia vallo seu fossa munita erant. Anastas. infr. eod. *Et usque in loco, qui horrea dicitur, fossatum fecisset*. Idem in Stephano III. *Ipsi vero Franci introeuntes clusas, cunctum fossatum Longobardorum, post peractam eædem, abstulerunt*. Idem in Gregorio IV. de munitione Ostiæ: *Et a foris non longe ab*

Source : BIU Cujas

eiſdem muris ipſam civitatem altiori foſſato præcinxit. Inde munitiones in limite diſpoſitæ caſtra dicta, quia e caſtris initium cœpere. Annal. Franc. ad ann. 801. *Alter Sarracenus de Africa Legatus Amirali Abraham, qui in confinio Africæ in foſſato præſidebat*. Etiam Prætoriæ cohortes juxta muros urbis caſtra poſuere. Tacit. 6. Annal. de Sejano Præfecto Prætorio: *Vim Præfecturæ modicam antea intendit, diſperſas per Urbem cohortes, una in caſtra conducendo*. Hinc Prætoriani milites, licet in Urbe militent, pro abſentibus Reipublicæ cauſa habentur, L. *Milites*, L. *Qui mittuntur*, ff. *Ex quib. cauſ. major.*

Et illum cum ſuo hoſte ad propria repedare fecit. Hoſtis eſt exercitus, ſic dictus, quia in hoſtem inſtruitur. Aimoin. Continuator. lib. 5. cap. 22. *Sarraceni de Baira egredientes, & hoſtem Ludovici poſt tergum ſequentes*. Idem cap. 28. ejuſd. libri: *Inde hoſtem, quam maximam potuit, cum Carlomanno direxit*. Villelm. Tyrius libri 9. cap. 3. *Ut interim cum ſuis hoſtibus in regno moram facere poſſet, allegabat*. Ivo Carnot. epiſt. 28. *Et excommunicatos in hoſtem mittere non debeo*. Paul. Varnefrid. de geſt. Longobard. lib. 2. cap. 32. *His diebus multi nobilium Romanorum, ob cupiditatem interfecti ſunt, reliqui vero per hoſtes diviſi, ut tertiam partem ſuarum frugum Langobardis perſolverent, tributarii efficiuntur*.

IN JOHANNE VII.

FECIT vero & imagines per diverſas Eccleſias, quas quicumque noſſe deſiderat in eis, ejus vultum depictum reperiet. Statuæ & imagines Imperatorum adorabantur, & paſſim ponebantur in templis & foro. Ambroſ. Hexamer. lib. 6. cap. 9. *Sola ære fuſa Principum capita, & ducti vultus de ære, vel marmore, ab hominibus adorantur*. Idem de interpell. cap. 9. *Vide quemadmodum in civitatibus bonorum Principum imagines perſeverent, deleantur imagines tyrannorum*. Corippus de Laudib. Juſtin. lib. 3.

- - - - Pictus ubique
Juſtinianus erat, Dominis pictura placebat,
Gaudebantque ſui genitoris imagine viſa.

Hujus temporibus Aripertus Rex Longobardorum donationem patrimonii Alpium Cottiarum, quæ longa per tempora a jure Eccleſiæ privata fuerat, ac ab eadem gente deſtruebatur, in libris aureis exaratam jure proprio Beati Apoſtolorum Principis Petri reformavit. Donatio regia in Eccleſiam aureis literis ſcripta memoratur. Diplomata Imperatorum aurea Bulla obſignata tradit Pachymeres in Paleologo lib. 5. cap. 20. ὁ βασιλεὺς αὐτίκα προσάττει, καὶ λόγος ἐκπέμπεται χρυσοβύλλειος. *Juſſu Imperatoris evulgatum ſtatim diploma eſt, aurea munitum bulla*. Idem in Andronic. lib. 1. cap. 2. αἱ γὰρ διὰ χρυσοβύλλειων λόγων πίστεις. *Nam fides data diplomatibus aurea bulla munitis.*

Leonem etiam & Tiberium, qui locum ejus uſurpaverant, cepit, & in medio Circo coram omni populo jugulari fecit. Leo & Tiberius invaſores Imperii in Circo ſtante populo trucidati. In circo conciones & concilia habebantur. Livius lib. 9. *Concilium populorum omnium habentibus Anagninis in Circo, quem maritimum vocant*. Ammian. lib. 28. de Populo Romano: *Eiſque templum & habitaculum & concio & ſpes omnis Circus eſt maximus*. Ait, *ſpes omnis*, quia largitiones populares fiebant in Circo & theatro. Jo: Chryſoſtom. de diverſ. utriuſque Teſtam. loc. ferm. de Circo. Qua de cauſa Imperatores imperium ineuntes procedebant in Circum largitionis cauſa. Greg. Tur. lib. 5. cap. 30. & lib. 6. cap. 30.

IN

Source : BIU Cujas

IN SISINNIO.

QUI & calcaria pro reſtauratione murorum juſſit decoquere. Calcaria eſt fornax calcis coquendæ cauſa, L. *Aut damnum*, §. *In calcariam*, ff. *de pœn.* Tertull. de carne Chriſti : *Pervenimus igitur de calcaria, quod dici ſolet, in carbonariam.* Anaſtaſ. in Gregor. II. *Hic exordio Pontificatus ſui calcarias decoqui juſſit.*

IN CONSTANTINO.

COSMUS Sacellarius, Siſinnius Nomenclator. Sacellarius, & Nomenclator cenſentur inter Officia Eccleſiæ Romanæ. Sacellarius eſt cuſtos ærarii Eccleſiæ, Anaſt. in Conſtantino : *Subdiaconus atque Sacellarius factus.* Idem in Gregor. II. *Hic ſub ſanctæ memoriæ Dom. Sergio Papa Subdiaconus atque Sacellarius factus.* Idem in Stephano IV. *Una cum Sergio tunc Sacellario.* Idem in Leone III. *Similiter & Campulus Sacellarius.* Idem in Adriano II. *Ibi a Paulo librorum cuſtode, Joſeph vaſorum cuſtode, ſimulque Baſilio Sacellario, Eccleſiaſticis indutis veſtibus, ſalutati.* Et diſtinguitur ab Arcario. Anaſtaſ. inf. *Saulum Diaconum & Vicedominum, Petrum Arcarium.* Nomenclator eſt monitor, qui Pontificem monet de proprio nomine accedentium ad Rom. Pontificem. De utroque Anaſtaſ. in Agathone, ubi dixi. Sacellarius fiſci eſt Procurator, ſeu Præfectus fiſci. Baldric. in epiſt. ad Henricum III. Imp. *Et ſicut liberalitas veſtra Sacellarium habet, qui cauſis ſupervenientibus cotidianas eſpenſas faciat ; ita & ego Sacellarius eorum ſum, &c.* Jo: Diac. lib. 2. cap. 23. *Idem Gregorius juxta conſuetudinem ſuam præcepit Sacellario, ut duodecim peregrinos ad prandium invitaret.* Et paulo poſt : *Et accerſito Sacellario, cur contra juſſionem ſuam tertium decimum invitare præſumpſerit, inquiſivit.*

Sergium Abbatem Presbyterum, & Sergium Ordinatorem. Abbatem Presbyterum ſignat, quia ab initio ſingula Monaſteria habebant unicum Presbyterum, ſuum Abbatem, a quo Sacramenta peterent, & Miſſam audirent, Auguſtin. epiſt. quæ eſt 81. ſcripſit *Abbati Monachorum inſulæ Capreariæ & Compresbytero.* Idem de morib. Eccleſ. Catholic. lib. 1. cap. 33. *Vidi ego diverſoria Sanctorum Mediolani, non paucorum hominum, quibus unus Presbyter præerat, vir optimus & doctiſſimus.* Johannes Hieroſolymitanus Epiſcopus epiſt. quæ eſt 60. ſcribit, ſe ordinaſſe Paulinianum Presbyterum Monaſterii Bethleemitici, quia B. Hieronymus ejus Monaſterii Præpoſitus non ſuſtinebat præ humilitate ſacramenta fratribus miniſtrare. Anaſtaſ. infr. in Stephano III. *Fulradum Abbatem, & Presbyterum.* Ordinator eſt Magiſter ordinis Miſſæ, vel Didaſcalus ordinandorum. Ordinationem præcedit inſtructio ordinandorum ; & ordinatis traditur ab Ordinatoribus libellus officialis, quo continetur ordo, id eſt ratio Eccleſiaſtici Officii. Conc. Tolet. IV. can. 25. Can. *Quando* 38. diſt.

Illic ſuſcepit ſigillum imperiale per Theophanium Regionarium. Sigillum imperiale hic eſt præceptum Imp. ſigillo munitum, ut alibi ſigillum iconiæ, ſeu imaginis Beatæ Mariæ, eſt inſcriptio imaginis. Robert. Montenſ. in Supplem. Sigebert. ad ann. 1183. *Anno ſuperiori apparuit Domina noſtra mater miſericordiæ ſancta Maria cuidam fabro lignario opus facienti in quadam ſilva, & obtulit ei ſignum iconiæ ſuæ & filii ſui Salvatoris noſtri, cujus ſic conſcriptio erat :* Agnus Dei, &c.

Occurrit Theophilus Patricius Extraticus Caraviſianorum, cum ſummo honore eum ſuſcepit. Extraticus, lege *Stratigus Scaraviſianorum*, id eſt dux turmæ equeſtris militum. A Latino barbaro, *Scara*, quod idem eſt ac turma equeſtris. Aymoin. libr. 4. cap. 26. *Anno autem decimo Dagobertus collegit lectam e Fran-*

Source : BIU Cujas

cia bellatoribus ſcaram, quam nos turmam vel cuneum appellare poſſumus. Hincmarus Remenſ. ad Epiſcopos diœceſis ſuæ, cap. 3. *Bellatorum acies, quas vulgari ſermone ſcaras vocamus*, Male *ſcala*, pro *ſcara* legitur apud Willelm. Britonem Philippid. lib. 10.

In ſcala Regis, Regi lateraliter hærent.

Inde Scaritæ milites in ſacram lecti. Fredegarius in Chronic. cap. 37. *Ibique Theodoricus, cum ſcarittis, virumque decem millia acceſſit.* Scaravifianos, ſeu Scaritas milites, de quibus agitur hic, fuiſſe milites Francos, qui per ſcaras militabant ſtipendiis Græcorum, non levis conjectura eſt: quod Francos Græcis in Oriente militaſſe, ſcimus ex Cedreno in Conſtantino Monomacho; imo & Imperatores Byzantinos in ſui cuſtodiam Francis & Germanis uſos, qui bipennes geſtarent. Nicet. in Alexi Comneno.

Pontifex autem & ejus primates cum ſellaribus imperialibus, ſellis & frenis inauratis, ſimul & mappulis ingreſſi ſunt. Sellare hic diſtinguitur a ſella: ſellare videtur eſſe pallium ſuperſtratum, quod ornatus cauſa imponitur ſellæ, *Houſſe*. Anaſtaſ. in Stephano III. *Cui & Viceſtratoris uſque in aliquantum locum, juxta ejus ſellarem properavit.* Idem pallium vocat Anaſtaſ. in Conone: *Sed & pallio ad caballicandum uti licentiam ei conceſſit.* Pontifex & Cardinales uſi frenis & ſellis deauratis. Epiſcopos ſuæ ætatis eadem de re notat Bernard. Clarevallenſ. epiſt. 42. ad Willelmum Senonenſem. *Clamant vero nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt: Dicite, Pontifices, in freno quid facit aurum?* Ne Clerici frenis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis utantur, vetat Conc. Lateranenſ. ſub Innocent. III. cap. *Clerici, de vit. & honeſt. Cleric.* Pontifex & Cardinales equitantes uſi ſunt mappulis in ſolemni pompa. Mappulæ ſunt linteolæ albæ, de quibus Gregor. Dialog. lib. 2. cap. 19. *Quadam vero die miſit ex more: ſed is, qui miſſus fuerat Monachus, poſt admonitionem factam a Sanctimonialibus fœminis, rogatus mappulas accepit, ſibique eas abſcondit in ſinu.* Et infr. *Cui ait: Numquid ego illic præſens non eram, quando ab ancillis Dei mappulas accepiſti? Qui mox ejus veſtigiis provolutus, ſtulte ſe egiſſe pœnituit, & eas, quas in ſinu abſconderat, mappulas abjecit.* Mappularum uſus communis fuit Epiſcopis & Diaconis Eccleſiæ Romanæ. Gregorius lib. 2. epiſt. 54. Unde ſumptus eſt Can. *Illud* 93. diſt.

Apoſtolicus Pontifex cum camelauco, ut ſolitus eſt Romæ procedere, a palatio egreſſus, in Placidias uſque, ubi hoſpitatus erat, properavit. Camelaucum, ſeu camelaugum, eſt pileus quo utitur Pontifex, a Græco καῦμα, quod profit ad arcendum calorem. Suidas: Καμηλαύκιον παρὰ τὸ καῦμα ἐλαύνειν. *Quod calorem arceat.* Etymologic. M. Καυσία ἔρηται μὲν καμελαύκιον, παρὰ τὸ ἐλαύνειν τὸ καῦμα. *Cauſia dicitur camelaucium, quod arceat calorem.* Achmes Oneirocritic. cap. 219. Τὸ καμηλαύχιον ἐπὶ βασιλέως εἰς τὴν Αὐγούσταν, καὶ εἰς τέκνον κρίνεται. *Camelaucium Regis ad Auguſtam, & ejus liberos refertur.* Camelaucum erat indumentum capitis commune Regibus & privatis, colore diverſum: ſed uſu factum eſt, ut camelaucum Romanis proprie dicatur pileus Pontificis. Papias: *Camelaucus veſtimentum Papæ.*

Hujuſque rei cauſa zelo fidei accenſus omnis cœtus Romanæ urbis, imaginem, quam Græci Votaream, vel (ut alii legunt) *Pancaream vocant, ſex continentem ſanctas ac univerſales Synodos, in Eccleſia Beati Petri erexerunt.* Imago ſex univerſalium Conciliorum, quam Græci Votaream, vel Pancaream vocant, a Romana plebe erecta in Eccleſia Beati Petri. Hæc imago a Philippico Imp. Hæretico depoſita, a Theodoſio reſtituta Conſtantinopoli. Anaſtaſ. in Gregor. II. *Protinus etiam ut ingreſſus eſt Theodoſius regiam urbem, imaginem illam venerandam, in qua ſanctæ erant ſex Synodi depictæ, & a Philippico nec dicendo fuerat depoſita, in priſtino erexit loco.*

Hujus temporibus duo Reges Saxonum ad orationem Apoſtolorum cum aliis plu-

Source : BIU Cujas

plurimis venientes, ſub velocitate ſuam vitam, ut optabant, finierunt. Hic locus accipiendus eſt de Anglo-Saxonibus, anno Chriſti 689. apud Bedam *Sedente Sergio Ceadwalla, Rex Anglo-Saxonum, dimiſſo regno, venit ad limina Apoſtolorum, ut baptizaretur; & baptizatus eſt die ſabbati Paſchæ, & in albis poſitus deceſſit: & poſt eum Hun ejus ſucceſſor, cum triginta & ſeptem annis regnaſſet & ipſe relicto regno ad limina Apoſtolorum profectus.* Et his temporibus frequens erat Anglorum peregrinatio ad limina Apoſtolorum, ut refert Beda lib. 5. cap. 7. *Quod his temporibus plures de gente Anglorum nobiles, ignobileſque, laici & Clerici, viri ac fœminæ certatim facere conſueverunt.* Idem ante tradit idem Scriptor lib. 4. cap. 23. *Etiam Romam adire curavit, quod eo temporis magnæ virtutis æſtimabatur.* Idem Anaſtaſ. in Benedict. III. *Hujus temporibus Rex Saxonum nomine cauſa orationis veniens, relictis omnibus ſuis rebus, regnum proprium ſuum dimiſit, Romam properans ad limina Apoſtolorum Petri & Pauli cum multitudine populi, &c.*

Et ex utriſque partibus amplius quam viginti quinque plagarentur, atque interirent. Plagare eſt vulnus infligere. Auguſtin. de Civitate Dei lib. 21. cap. 11. *Laceſſivit Dominum vel plagavit.*

Donec Pontifex mitteret Sacerdotes cum Evangeliis, & crucibus Domini, ſicque partes ſedarentur. Litaniæ, ſeu proceſſiones fiebant prælatis Evangeliis & crucibus. Epiſcopo occurri cum Evangelio moris erat. Ekkeard. Junior de Caſib. M. Sancti Galli, cap. 1. *Parat illico baſilicam & aram, parat tapetes, & pallio dorſili caminatam, Evangelio Epiſcopum, aliquos, qui aderant, Presbyteros recipere jubet.* Et infra: *Poſt non multum quoque temporis, accidit Petrum etiam Veronenſem Epiſcopum a palatio redeuntem ſimili loci gratia inopinatum venire: fratres autem ſuſcipientes illum, quod melius quidem habebant, Evangelium ei offerebant.* Idem cap. 9. *Ad recipiendum enim Epiſcopum cum Evangelio, etiam ſi frater conſcriptus non fuerit, æquum eſſe, ut pariter occurrant, omnes concordant. Suſcipitur Epiſcopus, Victor Evangelium obtulit ipſi, quod ubi ille oſculatur, Victor revertitur.* In Litaniis cruces præferri moris antiquiſſimi eſt. Ne Litaniæ ſine crucibus fiant, vetat Nov. Juſtin. 123. cap. 32. In Litaniis mos erat, ut crux aurea a Carolo Magno oblata præferretur ante Pontificem: de quo Anaſtaſ. in Leone IV. Occurſus ſolemnis Cleri Principibus & Dynaſtis cum crucibus fiebat. Gregor. Tur. lib. 10. cap. 9. *Ebraccharius vero uſque Venetias urbem acceſſit: miſerat enim ad eum obviam Epiſcopus Regalis Clericos ſuos cum crucibus & pſallentio, qui eos uſque ad urbem deduxerunt.* Lothario Imperatori obviam itum cum crucibus & ſignis, id eſt vexillis. Anaſtaſ. in Sergio II. *Obviam illi ejus Sanctitas dirigens, venerandas cruces, item ſigna, ſicut mos eſt Imperatorem aut Regem ſuſcipere, ita eum cum ingenti honore ſuſcipi fecit.*

IN GREGORIO II.

HIC in Germania per Bonifacium Epiſcopum verbum ſalutis prædicavit, & gentem illam ſedentem in tenebris, doctrina lucis convertit ad Chriſtum. Bonifacius a Gregorio II. conſecratus Epiſcopus, & miſſus in Germaniam ad converſionem gentis, fuit primus Moguntinus Epiſcopus. Ad Romanum Pontificem pertinet ordinatio & miſſio Epiſcoporum ad converſionem infidelium. Hoc jure a Gregorio II. in Germaniam miſſus eſt Bonifacius: a Sergio ordinatus eſt Wilibrodus Clemens dictus, & miſſus ad converſionem Friſonum, qui primus fuit Trajectenſis Epiſcopus, de quo Anaſtaſ. in Sergio. Beda lib. 5. cap. 12. Sigebert. in Chronic. ad ann. 697. A Gregorio I. Auguſtinus miſſus eſt in Angliam feliciter ad converſionem Anglorum, de quo Gregorius ipſe lib. 5. epiſt. 53. & ſeq. Beda lib. 4. c. 23. & ſeq.

Et Longobardos pene trecentos cum eorum Caſtaldo interfecerunt. Caſtaldus,

Source : BIU Cujas

vel Gastaldus Longobardis est præpositus civitatis, vel castri. Paulus Varnefrid. de gest. Longobard. lib. 5. cap. 29. *Ipsumque Alzoronem mutato dignitatis nomine, de Duce Gastaldium vocitari præcepit*. Rainerius Gastaldeus Soranæ civitatis memoratur apud Leonem Ostiensem Chronic. Cassinens. lib. 2. cap. 33. Tacipertus Castaldius, & Ramingus Castaldus Tusciæ. Anastas. in Zachar. Interdum Gastaldus pro Procuratore. Urban. II. in Can. *Salvator* 1. qu. 3. *Defensoris nomine Advocatum, sive Castaldum & Judicem*. Pandulfus Gastaldus nominatur in inscriptione Johannis VIII. epist. 215. Idemque Judex Capuanus, in epist. ejusd. 217.

Anno præmisso in benedictionem a prædicto viro eis directis tribus spongiis, quibus ad usum mensæ Pontificis apponuntur. Ante annum, quo Sarraceni duce Addiramen Rege in Galliam irruerunt, a Gregorio II. Eudoni Duci Aquitaniæ, benedictionis gratia missæ sunt tres spongiæ, de his quæ in usu erant ad detergendam mensam Pontificis: his concisis in particulas & distributis militibus, quotquot eas sumpsere, e prælio, in quo Carolus Martellus & Eudo conjunctis copiis Sarracenos ad internecionem fuderunt, incolumes & illæsi evasere. Spongiæ erant in usu ad detergendas mensas, ut probatur hoc loco, quem illustrat Martial. lib. 14. epigr. 144.

Hæc tibi forte datur tergendis spongia mensis Utilis.

Vel ad extergenda pavimenta. L. *Quæsitum*, §. *Item pertica*, ff. *de instruct. instrum. legat.* M. Tull. pro Sextio: *Meministis tum, Judices, corporibus civium Tyberim compleri, cloacas resarciri, ex foro spongiis effingi sanguinem*. Hinc virgo Ægyptia, quæ fingens se stultam, præ humilitate cæteris ministrabat, dicebatur σπόγγος τῆς συνοδίας, *Spongia Monasterii*. Pallad. Hist. Lausiac. c. 40.

Hic Quadragesimali tempore, ut in quinta feria jejunium, atque Missarum celebritas fieret in Ecclesiis, quod non agebatur, instituit. Etiam in Quadragesima jejunium solvi perpetuum ab Apostolis institutum fuit in gratiam Dominicæ Resurrectionis. Gregor. in Evangel. homil. 16. *Quamvis ergo de Quadragesimali tempore, est adhuc aliud quod possit intelligi: a præsenti etenim die usque ad Paschalis solennitatis gaudia sex hebdomadæ veniunt, quarum videlicet dies quadraginta duo fiunt, ex quibus dum sex dies Dominici abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia quam triginta sex dies remanent*. Præter dies Dominicos etiam feria quinta de consuetudine a jejunio Quadragesimæ immunis erat; sed Gregorius junior restituit jejunium etiam in feria quinta, & Missarum, id est Officiorum solemnitatem per Quadragesimam. Testis est Anastas. hic & Microlog. de Eccles. obs. cap. 50.

Canistra decem pensantia singula libras duodecim. Canistra erant vasa argentea, in quibus reponebantur vasa, id est ministeria sacra. Anastas. in Benedicto III. *Canistra exafoci duo ex argento purissimo pensantia libras numero quatuor & semis*. Locus est valde corruptus; & ita restituendus videtur, canistra exaphodia, a Græco ἐφόδιον, quod est sacrum Viaticum. Conc. Nic. can. 12. quia erant canistra, in quibus reponebatur Corpus Domini. Hieronym. ad Rusticum de B. Exuperio: *Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro*. Inde restituendus est alter locus depravatior Anastas. in Leone III. *Canistrum ex aede Casolii pensantem libras duodecim & semis*. Necnon & illud ejusdem in Paschali: *Fecit jam prædictus Pontifex canistra Enasoti ex argento duo*. Et illud ejusdem in Gregorio IV. *Obtulit etiam canistra enna fodia duo*. Olim pocula mensis apponebantur in canistris argenteis. Servius in illum locum 1. Æneid.

Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant:

Veteribus non in manus dabantur pocula, sed mensis apponebantur; & hodie apud plures pocula in canistris argenteis apponuntur, quæ canistra siccaria dicuntur.

Et

Et ante corpus Apostoli poneret mantum, armilausam, balteum, spatham, atque ensem deauratum, necnon coronam auream & crucem argenteam. Luitprandus Rex Longobardorum fractus Pontificis precibus ante altare D. Petri deposuit vestes regias & ornamenta, mantum, armilausam, balteum & spatham. Mantum est breve palliolum, quod tegit humeros, & ad manus pervenit tantum. Isidor. Origin. lib. 19. cap. 24. *Mantum Hispani vocant, quod manus tegat tantum: est enim breve amictum.* Mantum ponitur hic inter ornamenta regia, inter Pontificia ponit Radevic. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 62. *Multi ex nostris dicunt vidisse Cancellarium undecimo die ab Urbe exisse sine manto, sine stola, sine albo equo, & sine omni habitus munitione, cum pellibus regio pallio coopertis, & cum nigro almutio usque ad tisternam.* Inter vestes regias ponitur armilausa. Est vestis militaris, quæ armos, id est humeros tegit, & pertinet ad genua, ut sit expeditior. Paulin. epist. 7. ad Severum: *Sibi ergo ille habeat armilausam suam, & suas caligas, & suas buccas.* Idem epist. 13. ad eundem: *Cum præterea facie non minus quam armilausa ruberet.* Armilausæ etymon ab armis signat Isidor. Orig. lib. 19. cap. 22. *Armelausa vulgo vocata, quod ante & retro divisa, atque aperta est, in armos tantum clausa, quasi armiclausa, c litera ablata.* Suidas: Ἁρμιλαύσιον παρὰ τὸ ἅρμα, τὸ ἐπάνω τῶν ὅπλων. *Armilausæ jungitur balteum, quod est cingulum militare.* Paulin. epistol. 7. ad Severum: *Nec balteo, sed reste succincti.* Balteum oblationis causa super altare deponi moris antiqui fuit. Gregor. Tur. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 61. *Igitur quodam tempore homo devotus balteum ex auro purissimo cum omni apparatu studiosissime fabricatum super altare basilicæ illius posuit, orans, ut in causis suis Martyris virtus dignaretur adesse.* Ait crucem argenteam. Imperatores crucem auream in collo gestabant. De Carolo M. testatur Ditmarus lib. 4. *Crucem auream, quæ in collo ejus pependit, cum vestimentorum parte, adhuc imputribilium sumens, cætera cum veneratione magna reposuit.*

IN GREGORIO III.

NATALITIORUM Missas. Missæ natalitiorum, seu natalium Martyrum sunt Missæ diei solemnis eorum ultimi agonis, quia eo die nati sunt Christo. Anastas. in Gregorio III. *In die natalitiorum eorum, id est Ss. Apostolorum & Martyrum.* Idem in Adriano: *In natali Apostolorum, & in natali Pontificis.* Ambros. sermon. 72. *Natali, sicut dicunt, imminente vindemia, natalem ejus martyrii procuramus.* Tertull. de Coron. milit. cap. 3. *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus.*

In Canone Missæ hoc adjecit. Canon Missæ est solemnis oratio, qua conficitur corpus Domini. Ordo Rom. de sacrific. Miss. cap. 12. *Orationem, quam Canonem sive actionem, propter regularem Sacramentorum confectionem, Romano more appellamus.* Et ita intelligendus est Gregor. lib. 7. epist. 63. *Quia orationem dominicam mox post Canonem dici statuistis.* Et Leo Ostiens. Chronic. Cassin. lib. 2. cap. 94. *Cumque ad eum Canonis locum perveniisset, quo virorum solent recenseri nomina.*

Quam institutionem in eodem oratorio tabulis lapideis conscribere fecit, in quo faciens pergulam, contulit dona diversarum specierum. Gregorius Pontifex condidit oratorium juxta Basilicam beati Petri, & in eo extruxit pergulam, in qua proposuit varia dona a se oblata. In Ecclesiis donaria oblata proponuntur in pergula. Anastas. infr. hoc loco: *Et super eandem absidem cruces argenteas tres, & cætera, quæ in ornamento pergulæ, seu ad vestes altaris ordinatæ sunt.* Eo alludens Tertullian. adversus Valentinian. cap. 7. *Aliis atque aliis pergulis superstructis, & unicuique Deo per totidem scalas distributis.* Pergula est locus seu appendix ædium, qua prospicitur in publicum. Diutino carcere multatus Fulvius

Source : BIU Cujas

tempore belli Punici II. quod cum corona roſacea e pergula in forum ſpectare viſus eſſet . Plin. lib. 21. cap. 3. *Lucius Fulvius bello Punico II. cum coronæ roſacea interdiu e pergula ſua in forum proſpexiſſe dictus eſt, auctoritate Senatus in carcerem adductus , non ante finem belli emiſſus eſt* . Apellem tabulas pictas propoſuiſſe in pergula , & poſt tabulas latuiſſe , ut tranſeuntium judicia exciperet , ſcribit idem lib. 35. cap. 10. *Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus , atque poſt ipſam tabulam latens , vitia , quæ notarentur , auſcultabat.* Servi etiam venum exponebantur in pergula . Plautus in Pſeudolo :

Te ipſum culleo ego cras faciam deportere in pergulam.

Gabatas aureas duas , alias ſaxicas numero quinque . Gabatæ ſunt patellæ cavæ ex auro vel argento vel ære , in quibus ardebat oleum . Anaſtaſ. in Honorio : *Fecit & Gabatas aureas quatuor, penſantes ſingulas libras ſingulas* . Etymon nominis ſignat Papias : *Gabata patella vas quaſi cavata* . Hinc a Praſinis deriſus Phocas, quaſi per inſaniam gabata , vice proculi , uteretur . Anaſtaſ. in Hiſtor. *Phocas autem fecit Circenſem ludum , & Praſini conviciis eum laceſſere præſumpſerunt clamantes : In gabata bibiſti , iterum ſenſum perdidiſti* . Eſt quoddam genus gabatarum , quæ dicuntur ſaxicæ vel ſaxiſcæ . Anaſtaſ. in Benedict. III. *Gabatam ſaxiſcam ex argento puriſſimo unam , penſantem libras numero tres* . Forte quaſi Saxoniciæ , quod inventæ eſſent in Saxonia, quæ eſt provincia Germaniæ , ut Saxonicia eſt quoddam genus veſtis , petitum a gente Saxonum . Auctor quæſt. utriuſq. Teſtam. cap. 127. *Numquid non tunica mediocris hominis , quamvis munda , Imperatori tamen ſordida & illicita eſt, ſimiliter & Saxonicia Senatori.* Vel quia venibant & fiebant Romæ in vico Saxonum . In Urbe fuit vicus Saxonum , cujus meminit Anaſtaſ. in Leone IV. *In ipſo pontificii ſui exordio Saxonum vicum validus ignis invaſit* . Aliæ ſunt gabatæ , quæ dicuntur interraſiles . Anaſtaſ. in Leone III. *Gabatas interraſiles novem , penſantes libras undecim* . Interraſiles dictæ , quia erant quaſi deraſæ , id eſt puræ & ſimplices ſine cælatura . Idem in Gregorio IV. *Gabatas interraſiles quinque cum pedibus ſuis* . Sic aurum interraſile , quaſi deraſum & æquatum . Plin. lib. 12. cap. 19. *Coronas ex cinnamo , interraſili auro incluſas , primus omnium in templis Capitolii , atque Pacis , dicavit Imperator Veſpaſianus Auguſtus* . Hanc interpretationem juvat idem lib. 17. cap. 23. *Deraſo cortice quatenus obruatur , unde & raſilem volunt deprimere ſulco* . Gabatæ fiebant in modum leonum vel aliarum belluarum . Idem in eodem : *Item gabatam ſaxiſcam habet in modum leonis* . Gabatis inſculpebantur gryphes & aliæ belluæ . Anaſtaſ. in Leone III. *Gabatas argenteas habentes gryphes deauratos* . Et ibid. *Gabata ſaxiſca in modum leonis* . Gabatæ pendebant in pergula ante altare . . Anaſtaſ. in Leone III. *Necnon & gabatas fecit ex auro puriſſimo quindecim cum gemmis pendentes in pergula ante altare* . Gabatæ genus patinæ veteribus notum . Martial. lib. 7. epig. 47.

Trauſcurrunt gabatæ , volantque lances.

Hamulas ſuperauratas patria duo pendentes . Fibulatoria numero quinque . De hamis ſeu hamulis dictum eſt ſupra. Fibulatoria ſunt veſtes eccleſiaſticæ, ut Dalmaticæ, & ſimiles, quæ fibulis connectuntur . Anaſtaſ. in Leone IV. *Fibulatoria majora & minora quinque* . Trebell. Pollio in Claudio : *Saga fibulatoria* . Fibula eſt vinculum ex auro , argento vel ære , quo veſtes ſubnectuntur . Eo ſenſu conjunctivam velut fibulam apponi , ad conjungendas partes orationis, ait Tertull. adverſ. Hermogen. *Nam & artem ipſam velut fibula conjunctivæ particulæ ad connexum orationi appoſitum eſt* . Hinc fibula pro ipſa veſte fibulata . Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſ. lib. 1. cap. 28. *Phialis quoque & hamulis , bocis, ac fibulis auri puriſſimi* . Virg. 4. Æneid.

Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.

Valer. Flacc. 1. Argon.

Et

Source : BIU Cujas

At tibi collectas solvit jam fibula vestes.

His affinia sunt campestria, seu succinctoria, quibus juvenes succingebantur cum se exercerent in Campo Martio: unde & Campestrium nomen. August. de Civit. Dei lib. 14. cap. 16. *Et fecerunt sibi campestria, id est succinctoria genitalium: porro autem campestria Latinum quidem verbum est, sed ex eo dictum, quod juvenes, qui nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant: unde, qui ita succincti sunt, campestratos vulgus appellat.* Unde campestrati, succinctoria habentes. Luitprand. lib. 6. cap. 4. *Adducti sunt autem duo pueri nudi, sed campestrati, id est succinctoria habentes.*

Aquamanile argenteum par unum. Aquimanile est vas, e quo aqua funditur manus lavandi causa. Anastas. in Sixto III. *Aquæmanile argenteos, pensantes singulos libras octo.* Paulus in L. 3. ff. *de supellect. legat. Vasa aquaria, pelves, aquimanilia.* Varro de vit. pop. Rom. lib. 2. *Urceolum aquæmanile vocamus, quod eo aqua in trulleum effundatur.* Aquamanus Anastas. infr. in Leone III. *Fecit aquamanus auri pempto deauratas paria duo.*

Et collare aureum cum gemmis pendentibus. Collare est monile e gemmis, colli mulierum ornamentum. Virgil. 1. Æneid.

Colloque monile bacatum.

Ammian. lib. 20. *Jubebatur diadema proferre, negansque unquam se habuisse uxoris colli, vel capitis, poscebatur.*

Et faciem altaris & confessionem cum regulis vestivit argento. Regulæ sunt virgæ ex auro, argento, vel ære, vel ferro, e quibus ducuntur vela ante altare vel sacras imagines. Paul. Varnefrid. de gest. Longobard. lib. 3. cap. 6. *Multos in itinere negotiatione sua deceperunt, venundantes regulas æris, quæ ita nescio quomodo erant coloratæ, ut auri probati atque examinati speciem simularent.* Aliis locis regulares vocat Anastas. in Stephano IV. *Fecit enim & tres regulares argenteos super rugas, per quas ingrediuntur ad altare, ubi imagines in frontispicio constitutæ sunt.* Idem in Adriano: *In introitu Ecclesiæ Presbyterii, ubi & regularem ex argento investito fecit, & posuit super eundem regularem præfatas tres imagines. In superiori vero ruga, id est in medio Presbyterii, faciens aliam regularem ex argento investito.* Idem in Leon. III. *Vela modica de stauraci quatuor, quæ pendent in regulari ante imagines.* Et infra: *Fecit & columnas argenteas sex, & regulares duos ex argento purissimo, pensantes simul libras octuaginta.* Idem in Paschali: *Fecit etiam ante vestibulum altaris, regularem investitum ex laminis argenteis.*

Coronulas argenteas numero quinque. Coronæ vel coronulæ aureæ, vel argenteæ, erant donaria, quæ sæpius offerebantur a fidelibus, ut infra hoc loco: *Necnon & coronulam auream cum cruce pendentem super altare.* Coronula est diminutivum coronæ: rursus diminutivum coronulæ est cornula. Matth. Paris ad ann. 1247. *Et cornula aurea, quæ vulgariter garlanda dicitur.* Inde manavit vernaculum *cornette.*

Hic fecit in Ecclesia Sanctæ Dei Genitricis ad Præsepe per circuitum super columnas regulare candelabrorum ad instar Ecclesiæ Beati Petri Apostoli. Regulare candelabrorum est linea seu ordo candelabrorum, quæ ordine dispositæ erant.

Vela serica alba ornata blatto, id est Blatteo limbo. Blatta idem est quod purpura. Trebellius Pollio in Claudio: *Quum ab eo uxor peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, ille respondit: Absit, ut auro fila pensentur; libra enim auri, tunc libra serici fuit.* Gregor. Tur. Hist. lib. 2. cap. 38. *Igitur ab Anastasio Imperatore codicillos de Consulatu accepit, & in Basilica Beati Martini tunica blattea indutus, & chlamyde.*

Construxitque Monasterium erga eundem titulum Sanctorum Martyrum Stephani, Laurentii, atque Chrysogoni, constituens ibidem Abbatem, & Monachorum Congregationem, ad persolvendas Deo laudes in eodem titulo diurnis atque noctur-

Source : BIU Cujas

nis temporibus ordinatam, ad instar officiorum Ecclesiæ beati Petri Apostoli. Basilica sancti Chrysogoni Martyris est titulus Cardinalis. In eo Gregorius III. condidit Monasterium, & in eo instituit Abbatem & Congregationem Monachorum, ad celebrandum divinum officium per diem & noctem, ad exemplum Ecclesiæ B. Petri. Ab Ecclesia beati Petri ad alias omnes sæculares & regulares manavit mos celebrandi divina officia suis horis die noctuque. Et hæ sunt, quæ dicuntur horæ canonicæ, quia divina officia recitantur certis horis, videlicet hora matutina, prima, tertia, sexta, nona, vespera. Anastas. in Adriano: *Porro & in Basilica Beatæ Eugeniæ Monasterium puellarum noviter ibidem a fundamentis ædificans, constituit, ut jugiter illic Deo canerent laudes, videlicet horæ prima, tertia, sexta, nona, vespera, matutina*. Augustin. de Tempor. sermon. 55. *Et ideo rogo vos, fratres carissimi, ad vigilias maturius surgite; ad tertiam, ad sextam, ad nonam ante omnia convenite*. Idem serm. 78. de Tempore. *Attentius tamen rogo & admoneo, fratres, ut ad vigilias maturius surgere studeatis; ad tertiam, ad sextam, ad nonam feliciter veniatis*. Similiter Gregorius III. Monasterium restituisse memoratur infra hoc loco, juxta Basilicam Lateranensem, ad celebrandâ ibi officia diurno nocturnoque tempore, instar officiorum Ecclesiæ Beati Petri. Et Adrianus instituit, ut in Monasterio Honorii Papæ horæ canonicæ celebrarentur, ut in Ecclesia Lateranensi. Anastas. in Adriano: *Et constituit eos, ut in Basilica Salvatoris, quæ & Constantiniana dicta est, juxta Lateranense Patriarchium posita, officia celebrarent, hoc est matutinam horam, primam, tertiam, sextam, sed & nonam, etiam & vespertinam*. Idem statuisse memoratur infr. in Monasterio S. Laurentii.

Segregatum videlicet a jure potestatis Presbyteri prædicti tituli. Gregor. III. condidit Monasterium in Ecclesia S. Chrysogoni Martyris, quæ est titulus Cardinalis, exemptum tamen a jurisdictione Presbyteri Cardinalis dicti tituli: quia generaliter servatur in Urbe, ut nullum Monasterium titulo Cardinali sit subjectum, cap. *Dilectus*, extr. *de capell. Monach.*

Fecit autem & tectum noviter, simul & cameram sancti Andreæ Apostoli ad sanctum Petrum Apostolum, quam depinxit. Ecclesias depingi moris antiqui est. Anastas. infr. hoc loco: *Hic etiam Basilicam sancti Calixti Pontificis & Martyris, pene a fundamentis dirutam, novis fabricis cum tecto construxit, ac totam depinxit*. Et infra: *Item Basilicam sanctæ Dei Genitricis, quæ in Aquiro dicitur, in qua antea Diaconia, & parvum oratorium fuit, eam a fundamentis longiorem & latiorem construxit, atque depinxit*. De quo fusius dixi in Gregor. Tur. lib. 2. cap. 17.

Item accubita, quæ sunt ad beatum Petrum, in ruinis posita, a fundamentis noviter restauravit, atque depinxit. Accubitum proprie est lectulus tricliniaris, in quo accumbitur epularum causa. Lamprid. in Heliogabalo: *Non cubuit in accubitis facile, nisi iis, quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subulares. Sæpe culcitras mutans vilioribus amicis folles pro accubitis sternebat*. Interdum accubitum significabat cœnaculum, in quo accubita disponebantur. Anastas. in Leone III. *Itemque fecit in Patriarchio Lateranensi triclinium miræ magnitudinis, in quo loco & accubita collocavit*. Et infr. eod. *Fecit & atrii domum, in qua etiam & accubitos collocavit*. Idem in Leone IV. *Nam & accubitum, quod Domnus Leo bonæ memoriæ tertius Papa a fundamentis construxerat, & omnia ornamenta, quæ ibi paraverat, præ nimia vetustate, & oblivione antecessorum Pontificum deleta sunt, & in die natalis Domini nostri Jesu-Christi secundum carnem, tam Domnus Gregorius, quam & Domnus Sergius sanctæ recordationis, ibidem minime epulabantur. Isdem vero beatissimus & summus Præsul Leo quartus cum gaudio & nimia delectatione omnia ornamenta sive alimenta, quæ inde deleta fuerant, noviter reparavit, & ad usum pristinum magnifice revocavit*. Inde restituendus locus mendosus ejusdem in Gregorio IV. *Fecit etiam juxta acoliti*

pro

Source : BIU Cujas

pro quiete Pontificis, ubi post orationes matutinales, vel Missarum officia, ejus valeant membra soporari, hospitium parvum, sed honeste constructum Lege *juxta accubita*, quæ erant sc. ad Basilicam B. Petri.

Hujus temporibus Galliensium castrum recuperatum est, pro quo quotidie expugnabatur Ducatus Romanus a Ducatu Spoletino, dans pecunias non parvas. Tempore Longobardorum Italia divisa erat in Ducatus : singulæ Provinciæ Ducatus dicebantur, ut Ducatus Romanus, Ducatus Spoletinus, Ducatus Forojulienſis. Paul. Varnefrid. de gest. Longobard. lib. 4. cap. 52. *Circa hæc tempora mortuo apud Forum Julii Grasulfo Duce Forojulienſi, Ducatum Hago regendum suscepit. Apud Spoletum quoque Theudelapis defuncto, Atto eidem civitati Ductor efficitur.* Per hæc tempora Ditio Romana multa passa est a Luitprando Rege Longobardorum, ob causam Trasimundi Ducis Spoletani, qui Romam Rege persequente confugerat, & a Ducatu Romano obsidione ablatæ sunt quatuor urbes, Ameria, Hortas, Polimartium & Blera, de quo Anastas. in Zachar.

Et hoc constituit, ut secundum constitutum, quod a Collegio Sacerdotum coram sacro corpore Beati Petri factum est, pro celebrandis solemniis vigiliarum, atque Missarum Domini nostri Jesu-Christi, sanctæque ejus Genitricis, sanctorum Apostolorum, vel omnium sanctorum Martyrum, ac Confessorum, perfectorumque justorum, toto in orbe terrarum requiescentium, ut in oratorio nomini eorum dedicato, intra Ecclesiam Beati Petri Apostoli sub arcu principali a Monachis vigiliæ celebrarentur, & a Presbyteris Hebdomadariis Missarum solemnia. Constitutum hoc continet duo capita. Unum, ut vigiliæ Ss. Apostolorum, Martyrum & Confessorum toto orbe quiescentium celebrarentur in Ecclesia B.Petri. Alterum, ut Missæ celebrarentur a Presbyteris Hebdomadariis. In Ecclesia B.Petri erant Presbyteri Hebdomadarii, qui per hebdomadas Missas celebrabant : de quibus Anastas. in Hilaro, ubi dixi.

Iisdemque institutis disposuit, ut in cœmeteriis circumquaque positis Romæ, in die natalitiorum eorum luminaria ad vigilias faciendas, & oblationes de Patriarchio per Oblationarium deportarentur ad celebrandas Missas, per quem præviderit Pontifex, qui pro tempore fuerit, Sacerdotem. Gregorii III. constitutum est, ut in die natalium Apostolorum, & Martyrum, in cœmeteriis luminaria ad vigilias celebrandas, & oblationes, id est panis & vinum ad Missas celebrandas, e Patriarchio Lateranensi deportentur per Oblationarium, quod ante institutum a Johanne III. ut observatum est ex Anastas. in Johanne. Oblationarius est Subdiaconus, qui oblationes, id est panem, vinum destinatum sacrificio Missæ, suscipiebat e manu Pontificis, & deinde eum tradebat Archidiacono. Ordo Romanus de offic. Missæ : *Oblationes autem a Pontifice suscipit Subdiaconus, & ponit in sindonem, qui eum sequitur, quam tenent duo Acolythi.* Et infr. *Deinde Archidiaconus suscipit oblatas duas de Oblationario, & dat Pontifici, &c.*

Ven. Wlcarium partibus Franciæ in Vienna dato pallio Archiepiscopum constituit. Archiepiscopus dicitur constitui dato pallio, quia per pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, cap. *Nisi, de auctor. & usu pallii.*

IN ZACHARIA.

EODEM vero die dominico, post peracta Missarum solemnia, ad prandium eundem Regem, ad Apostolicam benedictionem suscipiendam, ipse beatissimus Pontifex invitavit. Benedictio accipitur hic pro refectione seu prandio, vel quia incipit a benedictione mensæ, vel quia per modum eulogiæ, seu benedictionis datur. Vit. Ludovic. P. *Qui quum primo vere a patre dimitteretur, interrogatus est ab eo, cur Rex quum esset, tantæ tenuitatis esset in re familiari, ut nec benedictionem quidem, nisi ex postulato sibi offerre posset.* Et infra : *Et benedictione panis ac vini simul participata, Imperator ad civitatem rediit.* Conc. Melphien-

Source : BIU Cujas

se sub Urbano II. *Ut Episcopi & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad suum vel fratrum usum laborant, decimas sibi pro benedictione, vel hospitum susceptione habeant.* Can. *Questi* 16. qu. 1.

Ipsa vero nubes cum eis, usque ad Basilicam sancti Apollinaris, in Ravennatium urbem tegendo conviavit. Conviare, est una cum alio viam facere. Anastas. infr. eod. *Post hæc autem is ipse Rex, egressus de loco in locum, usque ad Padum eidem sancto viro conviatus eum deduxit.*

Qui viri ingressi in finibus Longobardorum, in civitatem quæ vocatur Imola. Imola civitas Æmiliæ, olim Forum Cornelii, postea Imola dicta, a castro urbis, cui nomen erat Imola. Paul. Varnefrid. de gest. Longobard. lib. 2. cap. 18. *Corneliique Foro, cujus castrum Imolas appellatur.* Forum Cornelii civitas Galliæ togatæ, postea dictæ Lombardiæ, de qua Martial. lib. 3. epigr. 4.

Si quibus in terris, qua simus in urbe, rogabit,
Cornelii referas me licet esse Foro.

Cornelii Forum civitas Episcopalis, quæ olim fuit suffraganea Metropolis Mediolanensis. Hinc Ambrosius E. Mediolanensis, vacanti Ecclesiæ Visitatorem dedit unum e suffraganeis. Testis ipse epist. 44. Constantio Coepiscopo: *Commendo tibi, fili, Ecclesiam quæ est ad Forum Cornelii, quo eam de proximo intervisas frequentius, donec ei ordinetur Episcopus.* Hodie paret Metropoli Ravennati. Gregor. lib. 6. epist. 39. ubi dixi.

Cum quibus Ticinium conveniens, ubi ipse residebat Rex foris muros ejusdem civitatis pertransiens, ad horam orationis nonam, pro vigiliarum Beati Apostolorum Principis Petri celebrandis solemnis Missarum, in Basilicam ejus, quæ vocatur Ad cælum aureum, perrexit. Hora orationis nona signatur, quia officium sacrum certis horis distribuitur, matutina, prima, tertia, sexta, nona, vespera, completorio. Reg. Benedict. cap. 16.

Hic in Lateranensi Patriarchio, ante Basilicam beatæ memoriæ Theodori Papæ, a novo fecit triclinium, quod diversis marmoribus, & vitio, metallis, atque musivo, & pictura ornavit, sed & sacris imaginibus, tam oratorium beati Silvestri, quamque & porticum decoravit. Locus est corruptus: pro *vitio*, lege *vitreis*. Veteres parietes ædificiorum vitreis bitumine conjunctis vice tectorii inducebant. Vospiscus in Firmo. *Nam & vitreis quadraturis bitumine, aliisque medicamentis insertis, domum induxisse perhibetur.* Senec. epist. 86. *At nunc quis est, qui sic lavari sustineat, pauper sibi videtur, ac sordidus, nisi parietes magnis & pretiosis orbibus refulserunt, nisi vitro absconditur camera?*

Hic in Ecclesia Apostolorum Principum Petri & Pauli pendentia vela inter columnas ex palleis sericis fecit. Inter columnas vela ad ornatum Ecclesiarum e palleis seu palliis sericis adhibebantur. Anastas. in Adriano: *Sed & per diversos arcus vela syrica numero quinquaginta septem.* Et infra: *Vela de palliis syricis numero viginti, & linea viginti.* Idem in Leone III. *Et vela holoserica majora sigillata habentia periclysin, & crucem de bathin, seu fundato.* Lege *blattin*. Idem infr. eod. *Verum etiam & per arcus argenteos fecit vela Paschalia cum periclysi de stauraci.* Apud veteres etiam signa inter columnas disponebantur. M. Tull. Verrin. 3. *Quæ signa nunc, Verres, ubi sunt? illa quæro, quæ apud te nuper ad omnes columnas, omnibus etiam intercolumniis, in silva denique dispositа sub dio vidimus.* Imo & silvæ inter columnas majorum ædium, id est arborum lineæ ornatus causa consitæ. Horat. lib. 1. epist. 10. *Nempe inter varias nutritur silva columnas.*

Hic in Ecclesia prædicti Principis Apostolorum omnes codices domus suæ proprios, qui in circulo anni leguntur ad matutinos, in armarii opere ordinavit. Zacharias libros proprios reposuit in armario Ecclesiæ Romanæ. Armarium est bibliotheca librorum, L. librorum §. *Sed si bibliothecam. De Legat.* 3. Plin. lib. 2. epist. 17.

Pa-

Source : BIU Cujas

Parieti ejus in bibliothecæ ſpeciem armarium inſertum eſt. Sidon. lib. 2. epiſt. 9. *Videre te crederes aut grammaticales pluteos, aut Athenæi cuneos, aut armaria extructa bibliopolarum*. Hac analogia armarium S. Martini dixit Lupus Ferrar. epiſt. 16. *Impendio ſupplicamus, ut commentarios Boetii in Topica Ciceronis, quos in chartario codice Amalricus in armario S. Martini habet*. Armarium S. Galli. Ekkeard. Junior de Caſib. Monaſt. S. Galli cap. 10. *Itur in armarium, ſed & in Auguſtum S. Galli theſaurarium*. Alias armarium eſt locus, in quo res cuſtodiæ cauſa ponuntur. Hieronym. in Ezechiel. lib. 4. cap. 15. *Continent armariis, riſco, loculis*.

Hic domum cultam Lauretum noviter ordinavit, adjiciens & maſſam ſontejanam. Domus culta eſt maſſa ſeu prædium inſtructum ædificiis, colonis, & inſtrumento ruſtico. Anaſtaſ. infr. eod. *Et domum cultam Beato Petro eumdem locum jure perpetuo ſtatuit permanendum: quæ domus culta ſanctæ Cæciliæ uſque in hodiernum diem vocatur. Quam videlicet domum cultam uſui proprio, dominicæ videlicet traditionis, deſcripſit. Hic conſtituit aliam domum cultam in decimo quarto milliario ab hac Romana urbe patrimonium Tuſciæ, & conſtitutionibus obligavit uſui Eccleſiæ permanendum. Hic maſſas, quæ vocantur Antrus & Formas, ſuo ſtudio jure Beati Petri acquiſivit, quas & domos cultas ſtatuit. Et de omnibus domocultis, ſub anathematis interdictionibus ſtatuit, nulli quoquo modo ſucceſſorum ejus Pontificum, vel alii cuilibet perſonæ licere ipſas domos cultas ab uſu Eccleſiæ quoquo modo alienare*. Idem in Adriano: *Hic beatiſſimus Præſul fecit atque conſtituit noviter domos cultas quatuor*. Prædia propria domocultas inſtituit Leo III. Vit. Ludovic. Pii: *Eadem etiam tempeſtate, quum Leo Apoſtolicus gravaretur adverſo incommodo, prædia omnia, quæ illi* (Romani) *domocultas appellant, & noviter ab eodem Apoſtolico inſtituta erant, ſed & ea quæ ſibi contra jus quærebantur erepta, nullo judice expectato, diripere, & ſibi conati ſunt reſtituere*.

Porro eodem tempore contigit, plures Veneticorum hanc Romanam adveniſſe in urbem negociatores, & mercimonii nundinas propagantes, multitudinem mancipiorum, virilis ſcilicet & feminini generis emere viſi ſunt, quos & in Africam ad paganam gentem nitebantur deducere. Notatur turpe mercimonium Venetorum emendi mancipia utriuſque ſexus, ut ea paganis diſtraherentur in Africa: quod vetuit Pontifex. Hoc genus commercii frequens fuit. Paul. Varnefrid. de geſt. Longobard. lib. 1. cap. 1. *Ab hac ergo populoſa Germania ſæpe innumerabiles captivorum turmæ abductæ, meridianis populis pretio diſtrahuntur*. Turpius commercii genus fuit, quo ſervi a Virdunenſibus mercatoribus ſolebant caſtrari, quæ dicebantur mancipia Carſamatia, ut Sarracenis venderentur in Hiſpania. Luitprand. Ticinenſ. lib. 6. cap. 3. *Obtuli mancipia quatuor Carſamatia Imperatori, nominatis omnibus pretioſiora; Carſamatium autem Græci vocant, amputatis virilibus & virga, puerum eunuchum: quos Verdunenſes mercatores ob immenſum lucrum facere ſolent, & in Hiſpaniam ducere*.

Sicut cætera Pentapoleos oppida. Flaminia eſt Provincia Italiæ, in qua ſunt primariæ Ravenna & quinque civitates Pentapoles dictæ Paulo Varnefrid. de geſt. Longobard. lib. 2. cap. 19. Hinc Anaſtaſ. ante dixit, *Ravennæ, ac civitatum Pentapoleos & Æmiliæ*.

In venerabili itaque Patriarchio ſacratiſſimum Beati Georgii Martyris iſdem ſanctiſſimus Papa in capſa reconditum reperit caput, in quo & pictacium invenit pariter literis exaratum Græcis, ipſum eſſe ſignificantes. Capſis, id eſt loculis reliquiarum Sanctorum apponitur pittacium, id eſt ſchedula, ſeu brevis inſcriptio, qua ſignificatur, cujus eſſent. Gregor. Tur. de Glor. Confeſſ. cap. 36. *Habetur enim ibi tumulus, huic a læva contiguus: in hujus fronte ſuperiore habetur ſcriptum, Sanctæ memoriæ Gallæ*. Pittacium eſt ſchedula. Auguſtin. de verb. Apoſtol. ſerm. 23. *Memor legis propoſuit pittacium publice*. Cujus diminutivum eſt

Source : BIU Cujas

pittaciolum. Flodoard. Hist. Rhemens. lib. 3. cap. 23. *Pittaciolum irrationabiliter confectum, & manu tua subscriptum.* Hieronym. in Matth. lib. 4. cap. 23. *Pittaciola illa Decalogi, phylacteria vocabant.* Jo: Diacon. lib. 2. cap. 45. *Et scribens orationem in pittatio, dedit uni Diaconorum suorum.* Alibi pictacium est fasciola obligandis vulneribus. Cornel. Celsus lib. 3. cap. 10. *Duo pictacia, quæ latitudinem frontis, longitudinemque æquent.* Veget. art. veterinar. lib. 1. cap. 22. *In plaga vero pictacium imponas, ut diligentius claudat.*

Hic beatissimus Papa statuit, ut crebris diebus alimentorum sumptus, qui & eleemosyna usque nunc appellatur, de venerabili Patriarchio a Paracellariis, pauperibus & peregrinis, qui ad beatum Petrum morantur, deportari, eisque erogari, &c. Paracellarii sunt Cellarii præpositi cellæ Patriarchii Lateranensis, e qua quotidie erogabantur stipes pauperibus & peregrinis. Anastas. in Adriano: *Et quinquaginta panes, simulque & decimatas vini duas, & caldaria plena de pulmento erogentur omni die per manus unius fidelissimi Paracellarii eisdem pauperibus.* Unde cellarium Patriarchii Lateranensis dicitur Paracellarium. Anastas. in Adriano I. *Vinum vero, seu diversa legumina, quæ in prædiis ac locis ipsius domocultæ annue nata fuerunt, simili modo curiose in Paracellario sanctæ vestræ Ecclesiæ deducantur, & separatim reponantur; sed & porcos, qui annue in casalibus sæpius dictæ domocultæ inglandati fuerint, capita centum exinde occidantur, & in eodem Paracellario reponantur.*

IN STEPHANO III.

IN una vero dierum cum multa humilitate sollicite procedens in litania cum sacratissima imagine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu-Christi, quæ Anteropsita nuncupantur. In litaniis imago Christi Salvatoris circumferri solita cum cruce, dicta est anteropsita, voce forte composita a Latino *ante*, & Græco ὄπσις, visus, spectaculum, quia ante litaniam lata videbatur. Bedæ Hist. lib. 1. cap. 26. de Augustino primo Episcopo Anglorum, & sociis ejus. *At illi non dæmoniaca, sed divina virtute præditi veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam & imaginem Domini Salvatoris in tabula depictam, litaniasque canentes pro sua simul & eorum, propter quos, & ad quos venerant, salute æterna Domino supplicabant.* Et infra: *Fertur autem quod appropinquantes civitati more suo cum cruce sancta, & imagine magni Regis Domini nostri Jesu-Christi, hanc litaniam consona voce modularentur.* Imago Salvatoris maximo cultui fuit apud fideles. Novembris 9. celebratur commemoratio imaginis Salvatoris, quæ a Judæis crucifixa ubertim sanguinem fudit: de quo Martyrol. R. Hinc quamplures Ecclesiæ in orbe terrarum dicatæ Salvatori, ut Romæ, & passim alibi. Augustin. lib. 1. contra Julianum: *Unde etiam matres quotidie toto orbe terrarum, non ad Christum tantum, id est ad puerum, sed ad Christum ipsum, id est etiam Salvatorem, cum parvulis currunt.*

Simulque & cum ea alia diversa sacra mysteria recipiens, proprioque humero ipsam sanctam imaginem, cum reliquis Sacerdotibus, idem sanctissimus Papa gestans, nudisque pedibus tam ipse quam universa plebs incedentes, in Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis, quæ ad Præsepe nuncupatur, posito in omnium capitibus populorum cinere, cum maximo ululatu pergentes. In Litania Pontifex cum clero & plebe processit nudis pedibus, & ipse & Presbyteri humeris gestarunt imaginem Christi, & reliquias diversas Sanctorum. Officium Diaconorum fuit in diebus festis Martyrum, humeris gestare reliquias Sanctorum. Conc. Brachar. III. can. 5.

Illico a regia urbe venit Johannes Imperialis Silentiarius. In Palatio fuit Schola Silentiariorum, qui in aula excubarent. E Schola Silentiariorum ad Imperium evectus memoratur Anastasius, Evagr. lib. 3. cap. 31. Ambros. in o-

rat.

Source : BIU Cujas

rat. funebr. Valentiniani : *Vespere profectus est Silentiarius*.

Unde & cum nimia celeritate, Deo prævio, ad Francorum pervenit clusas. Clusæ sunt fauces Alpium, per quas patet transitus. Annal. Franc. *Ad ipsas montium angustias, quas Clusas vocant*. Anastas. infr. eod. *Ad custodiendum proprias Francorum clusas*. Et infra : *Et clusas funditus eorumdem evertit Longobardorum*. Longobardorum clusæ dicuntur solo eversæ, quia clusæ, ut tutiores essent, erant munitæ propugnaculis. Idem infr. in Adr. *Jam dictus vero Desiderius, & universa Longobardorum exercitus multitudo ad resistendum fortiter, in ipsis clusis assistebant, quas fabricis & diversis maceriis curiose munire nisi sunt*. Luitprand. Hist. lib. 1. cap. 2. *Quibusdam namque difficillimis separata a nobis erat interpositionibus, quas Clusas vocant*. Idem lib. 5. cap. 18. Clausuras vocat Regino 1. Chronic. *Thermopylas, id est clausuras Longobardorum petiit*. Radevic. de gestis Frideric. lib. 1. cap. 3. *Clausuras illorum, quas in angustis locis præcisa densitate silvarum fecerant, penetravit*. Clusuras Cassiodor. 2. Var. 19. *Universis Gothis & Romanis, & his qui portubus & clusuris præsunt, præcipimus sexaginta militibus in Augustanis clusuris jugiter constitutis, annonas, sicut aliis quoque decretæ sunt, sine aliqua dubitatione præstare*. Cujac. 3. obs. 24.

Et cœptum gradiens iter, ad venerabile Monasterium sancti Christi Martyris Mauritii pervenit. Circa ann. Christi 600. Sigismundus Rex Burgundiæ Monasterium B. Mauritio sacrum condidit apud Agaunum in Allobrogibus. Aimoin. lib. 2. cap. 4. *S. Maurice en Chablais sur le Rhosne*.

Ipseque in Palatio suo, in loco qui vocatur Pontigone. Pipinus Stephanum III. P. venientem in Galliam, adversus Longobardos præsidii expetendi causa, eum suscepit in palatio suo, cui nomen erat Ponticone vel Pontigone. Ponticone vel Pontigone, villa Regia, in pago Catalaunensi, clara Synodo Pontigonensi, cujus meminit Aimoin. lib. 5. cap. 33. & quæ refertur inter Capitula Caroli Calvi, edita a Jacobo Sirmondo. Ponticonem appellat Gregor. Tur. lib. 4. cap. 23. & lib. 6. cap. 37. Idem de Miracul. D. Mart. lib. 4. cap. 40. Pontigonem Fiscum, id est villam Fiscalem, Frodoard. in Chronic. ad ann. 952.

Cui & vice Stratoris, usque in aliquantum locum, juxta ejus sellarem properavit. Pipinus Pontifici functus est officio Stratoris, juxta ejus sellarem equitans. Strator dicitur qui domino equum ephippio insternit, & ascendentem in equum sublevat. In aula Imperatoris Stratores fuere inter Officia Palatina. Spartian. in Antonino Caracalla : *Quum illum in equum Strator ejus levaret, pugione latus confodit*. Pontius Diaconus in Vit. Cypriani apud Surium Sept. 14. *Venerunt ad eum Principes duo, unus Strator officii Galerii Maximi Procoss. & alius Equistrator e custodiis ejusdem officii*. Stratorum officium erat probare equos militares, qui a Provincialibus conferebantur, L. unic. C. *De Strator*. Ammian. lib. 29. *Constantinus Strator paucos militares equos ex his ausus mutare, ad quos probandos missus erat in Sardiniam*. Ludovicus etiam junior, freno equi Nicolai I. prehenso, pedes equitem deduxit more Stratoris.

In loco qui Carisiacus appellatur. Carisiacus villa Regia, clara Synodo Carisiacense, quæ extat inter Capitula Caroli Calvi, & morte Caroli Martelli. Fredegarius in Chronic. cap. 110. *Veniensque Carisiacum villam Palatii super Isaram fluvium, valida febre correptus obiit in pace. Crecy sur Oise*.

Quos suscipiens beatissimus Papa, eisdem motionem præfati Francorum Regis nunciavit. Quandoque iter seu motio exercitus edicebatur per tesseram. Ammian. lib. 21. *Per tesseram edicto itinere in Pannonias*. Idem lib. 23. *Nondum adulto vere, missa per militares numeros expeditionali tessera, cunctos transire jussit Euphratem*. Sæpius signum itineris dabatur buccina. Curtius lib. 3. *Patrio more Persarum traditum est orto sole demum procedere, die jam illustri*. Signum e tabernaculo Regis buccina dabatur. Idem lib. 5. *Tuba, cum castra movere vel-*

Source : BIU Cujas

let, ſignum dabat. Et infra: *Ipſe tertia vigilia ſilenti agmine, ac ne tuba quidem dato ſigno, pergit ad demonſtratum iter callium.*

Et ipſas claves tam Ravennatium urbis, quamque diverſarum civitatum ipſius Ravennatium Exarchatus, una cum donatione de eis a ſuo Rege emiſſa, in Confeſſione beati Petri ponens, eidem Apoſtolo, & ejus Vicario ſanctiſſimo Papæ, atque omnibus ejus ſucceſſoribus Pontificibus perenniter poſſidendas, atque diſponendas tradidit. Pipinus Rex Francorum per Fulradum Abbatem, Exarchatum Ravennatem, ab Aiſtulpho Rege Longobardorum armis ablatum, conceſſit Petro & ejus ſucceſſoribus, in ſignum donationis depoſitis clavibus ſuper Confeſſione, id eſt ſepulcro B. Petri. Traditio clavium eſt ſymbolum deditionis, vel donationis. Annales Franc. ad ann. 800. *Aran Sarracenus Præfectus Oſcæ, claves urbis cum aliis donis Regi miſit, promittens eam ſe traditurum.* Traditione aurearum clavium Baſilio Imperatori Capua conceſſa a Principe urbis. Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. lib. 1. cap. 39. *Cum ergo Capuanus Princeps Conſtantinopolitano Imperatori Baſilio clam favens, claves aureas ad illum miſit, ſe & urbem Capuam, imo totum Principatum ejus, per hæc imperio tradens.* Claves Sepulcri Hieroſolymitani a Patriarcha benedictionis cauſa accepit Carolus M. Annal. Franc. ad ann. 801. *Eodem die Zacharias Presbyter, quem Rex Hieroſolymas miſerat, cum duobus Monachis, quos Patriarcha cum eo ad Regem miſit, Romam venit: ii benedictionis gratia claves Sepulcri Dominici ac loci Calvariæ cum vexillo detulerunt.*

Eugubium ſeu Comiaclum. Eugubium hodie Comiaclum, civitas Epiſcopalis Umbriæ, quæ pervenit ad ſedem Apoſtolicam, ex donatione Pipini cum Exarcatu Ravennate. Anaſtaſ. in Adriano: *Seu Comaclium de Exarchatu Ravennate.*

IN PAULO.

CELLAS pauperum infirmorum. Cella eſt habitaculum ſeu domuncula tenuiorum. Martial. lib. 3. epigr. 30.

Unde tibi togula eſt, & fuſcæ penſio cellæ.

Cella meretricis, pro fornice ubi proſtat. Petron. in Satyrico: *Jam pro cella meretrix aſſem exegerat.* Cellæ ſervorum. Columell. de re ruſtic. lib. 1. cap. 6. *Optime ſolutis ſervis cellæ meridiem æquinoctialem ſpectantes fient.* Petron. in Satyric. *Non longe ab oſtiarii cella.*

IN STEPHANO IV.

ET aſcendentes cum eo in Vicedominio. Vicedominium eſt domus Vicedomini, qui erat Vicarius Pontificis in temporalibus. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Unde directus eſt quidam Chriſtophorus Vicedominus, cum multitudine populi, ad eum comprehendendum.*

Continuo accerſito Georgio Epiſcopo Prænestino, compulerunt eum, ut orationem Clericatus eidem Conſtantino tribueret. Oratio Clericatus dicitur Ordo Clericatus, quia confertur ab Epiſcopo fuſa oratione ſeu benedictione ſuper ordinando. Anaſtaſ. infra hoc loco: *Timore correptus, orationem illi Clericatus tribuit, & ita Clericus effectus.*

Sicque jam dictus Sergius & Waldipertus cum Longobardis Romanam Urbem ingreſſi ſunt, & per muros civitatis cum flammula aſcendebant, metuentes Romanum populum. Flammulæ erant ſigna, quæ apponebantur in galeis, vel haſtis, vel loricis militum, ut agnoſcerentur. Vegetius lib. 2. cap. 1. *Vexillationes vocantur a velo, quia velis, hoc eſt flammulis utuntur.* Vel ſigna ſeu vexilla militaria: unde vexillum regium Francorum dictum eſt auriflammula, *Oriflamme.*

Source : BIU Cujas

me. Guill. Brito. Philippid. lib. 11. *Aſt Regi ſatis eſt tenues criſpare per auras Vexillum ſimplex cendato ſimplice textum, Splendoris rubri, Eitania qualiter uti Eccleſia ſolet certis ex more diebus. Quod cum flamma habeat, vulgariter Aurea nomen, Omnibus in bellis habet omnia ſigna præire. Quod Regi præſtare ſolet Dionyſius Abbas, Ad bellum quoties ſumptis proficiſcitur armis.*

Et nequaquam de genuculo ipſi Longobardi auſi ſunt deſcendere, ſed cum nimio tremore ibidem aſſiſtebant. Genuculum, vel geniculum eſt linea ſeu ſtatio & gradus murorum, in qua milites de geniculis ſtabant, ſagittas in hoſtem mittendi cauſa. Geniculum etiam eſt gradus ſucceſſionis, 1. Feud. cap. 1. Muri habent ſuas partes, pedes, geniculum: ſic articulos montium dixit Plin. lib. 37. cap. ult. pro nexibus & juncturis, quibus inter ſe cohærent. Sic geniculatio dicitur oratio, quia funditur flexis genibus. Tertull. ad Scapulam: *Quando non geniculationibus & jejunationibus noſtris etiam ſiccitates ſunt depulſæ*. Hinc de geniculis adorare dictum. Idem de Coron. Milit. *Die Dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare*. Hieronym. in epiſt. ad Epheſ. *Et geniculationes in oratione præceptas*. Caules plantarum etiam habent genicula, id eſt nodos quibus diſtincti ſunt, ut & ſpicæ tritici. Plin. lib. 27. cap. 8. *Cratæogonon ſpicæ tritici ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumque geniculorum*. Idem lib. 25. cap. 13. *Cicuta, caulis, levis hic, & geniculatus, ut calami*. Unde caules plantarum dicuntur geniculati. Plin. eod. lib. 27. cap. 7. *Actæa gravi foliorum odore, caulibus aſperis geniculatis*. Idem lib. 18. cap. 7. *At milium & panicum in culmum geniculatum*. Idem lib. 23. cap. 1. *Hujus* (vitis albæ ſc.) *ſarmenta longis & exilibus internodiis geniculata ſcandunt*. In genuculo erant molæ aquæ. Anaſtaſ. in Adriano: *Forma Sabbatena, ex qua diverſæ molæ in genuculo machinabantur*. Et infra: *Et intus civitatem, id eſt in genuculo, ubi molæ machinabantur*.

Pergenteſque in Monaſterium ſancti Viti, abſtulerunt exinde Philippum Presbyterum, quem eligentes, & cum gaudio vocibus acclamantes: Philippum Papam ſanctus Petrus elegit; eum in Baſilicam Salvatoris more ſolito deduxerunt. Electio & ordinatio Epiſcoporum fiebat cum acclamatione populi. Ambroſ. de dignit. Sacerdotali cap. 5. *Et neſcii homines & indocti in ordinationibus eorum clamant & dicunt: Dignus & juſtus eſt*.

Unum ex eis, Theodorum ſcilicet Epiſcopum, in Monaſterio Clivi Scauri retrudi fecerunt. Hoc eſt Monaſterium S. Andreæ in Urbe poſitum ad clivum Scauri, a B. Gregorio conditum in propriis ædibus, de quo Jo: Diaconus lib. 1. cap. 6. & Gregor. ipſe lib. 7. epiſt. 13. & Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Sergius vero in Monaſterium Clivi Scauri deportatus*. Idem in Gregor. IV. *At in Monaſterio ſancti Andreæ, quod appellatur in Clivo Scauri*. Et ita legendum infra apud Anaſtaſ. in Leone III. *In Monaſterio S. Andreæ, qui ponitur in clivo Scauri*. Pro *in clibus Cauri*.

In ſella muliebri ſedere ſuper equum fecerunt, & in Monaſterium Cellanovas coram omnibus deportatus eſt. Conſtantinus pſeudo-Pontifex ludibrii cauſa equo impoſitus eſt in ſella muliebri. Sic Georgius pſeudo-Epiſcopus Alexandrinus ab Arrianis intruſus in locum Athanaſii, a plebe pulſus, & camelo traductus. Gregor. Nazianz. or. 21. Epiphan. Hæreſ. 76. Socrat. lib. 3. cap. 3. Conſtantinus deportatus in Monaſterium Cella nova, hoc eſt Monaſterium S. Sabæ, Romæ, quod Cella nova dicitur. Anaſtaſ. in Adriano ſub fin. *Et Petrum religioſum Abbatem venerabilem Monaſterii ſancti Sabæ, quæ appellatur Cella nova*. In eo educatum Gregorium refert Johann. Diac. lib. 1. cap. 9. *Loco qui dicitur Cella nova, quo hactenus oratorium nomini ejus dedicatum, & famoſum ſancti Sabæ Confeſſoris Chriſti Monaſterium*.

Factaque ab univerſo populo Romano pœnitentiæ confeſſioniſque deprecatione apud divinam clementiam, per quam ſe omnes peccaſſe in prædicti Conſtantini in-

Source : BIU Cujas

vaſoris Apoſtolicæ ſedis impia ordinatione conſitentes, pro eo quod non ei reſtiterunt, ita excelſa voce in ambone beati Petri Baſilicæ a Leontio Scriniario eadem relecta eſt confeſſio. Reconciliatio publicorum pœnitentium fit ab Epiſcopo per manuum impoſitionem ante apſidam. Conc. Carth. III. can. 32. can. *Presbyter* 26. qu. 6. Syn. Carth. can. 46. apud Balſamon.

Ubi erat Gracilis Tribunus, conſentaneus jam dicti Conſtantini Apoſtolicæ ſedis invaſoris. Conſentaneus eſt correus, ſocius criminis. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Paulus Cubicularius, & alii ejus neſandiſſimi conſentanei.* Anaſtaſ. in Adrian. *Paulo Cubiculario cognomento Aſiarta, & aliis conſentaneis impiis ſatellitibus.* Et infr. *Et Calvulo item Cubiculario, & maligno conſentaneo.* Gregor. Tur. de Mirac. Martyr. lib. 2. cap. 13. *Qui vero de conſentaneis latentes Regem in patria ſunt regreſſi.* Idem de Glor. Confeſſ. cap. 63. *Statim hujus conſilii effectus eſt conſentaneus.*

Dum ad Coloſſeum adveniſſent, illic ejus oculos eruerunt. Coloſſeum olim Amphitheatrum, ſic dictum, quia Neronis cum capite Coloſſus in vicinia erat. Vulgo *Coliſeo.*

Eumque in teterrimam retrudi fecerunt cuſtodiam, quæ vocatur Ferrata in Cellario majore. Cellarium proprie eſt cella in qua cuſtodiæ cauſa reponuntur res pretioſiores. Hieronymus in Ezechiel. lib. 8. cap. 27. *Et prætoriola de inſulis Italiæ, & prætoriola ſive cellaria, in quibus merces pretioſiſſimæ reponuntur.* Vel neceſſaria victui. Auguſtin. epiſt. 109. ad Monachas quaſdam: *Et ſicut paſcimini ex uno cellario, ſic induamini ex uno veſtiario.* Idem de Tempore ſerm. 61. *Multa enim ſunt, quæ de horreo, canabo vel cellario aliquotiens proferre non poſſumus.* Alias cellarium pro carcere ſeu cuſtodia, ut hic Cellarium majus, pro Cellario Lateranenſi. *Et poſtmodum in Cellarium Lateranenſe deductus, illicque uſque ad tranſitum prænominati Pontificis extitit.* Idem in Adriano: *Sergium Secundicerium, qui Coccus in Cellario erat.* Et infr. *Convocanſque cunctos Cellarios, ſubtilius eos perſcrutatur, quomodo ipſe Sergius ab eodem cellario abſtractus fuiſſet.* Cella quoque accipitur pro cuſtodia. Lucianus apud Cyprian. epiſt. 22. *Et recluſi ſumus in duabus cellis.* Conc. Turonenſ. II. can. 20. *Illi vero Archipresbyteri, qui talem cautelam ſuper juniores ſuos habere voluerint, ab Epiſcopo ſuo in civitate retrudantur in cellam, ibique menſe integro panem cum aquæ manducent.*

Tunc detectis omnibus ejus rationum geſtis, ſimul & Concilio illo, quod in ſcriptis de ejus quaſi confirmatione editum fuerat, igne combuſſerunt in medio Presbyterii ipſius Eccleſiæ. In Conc. Romano reſciſſa electione Conſtantini, qui ex laico electus erat Rom. Pontifex, geſta ejus confirmationis igni cremata ſunt in medio Presbyterii Eccleſiæ Lateranenſis.

Tunc allatis ſacratiſſimis Canonibus, eiſque liquido perſcrutatis, prolata eſt ſententia ab eodem Sacerdotali Concilio ſub anathematis interdicto, ne ullus umquam præſumat laicorum, neque ex alio ordine, niſi per diſtinctos gradus aſcendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacrum Pontificatus honorem poſſit promoveri. Reſciſſa electione Conſtantini, in eodem Concilio ſtatutum eſt, ne deinceps quis ex laico eligatur Pontifex, niſi per gradus prius ordinatus fuerit Diaconus, aut Presbyter Cardinalis. Ne laicus eligatur Epiſcopus, niſi prius per gradus Diaconus aut Presbyter ordinatus fuerit, vetuit Syn. Sardic. can. 13. can. *Oſius* 61. diſt. quod repetitum eſt in Conc. Romano, in cauſa Conſtantini ex laico electi Rom. Pontificis. Conſtantinus in medium Synodi adductus varia defenſione uſus eſt: primo dicendo ſe per vim populi electum, ſecundo, nihil ſe novi feciſſe, adductis exemplis Sergii Archiepiſcopi Ravennatis, & Stephani Neapolitani, qui e laicis electi & ſtatim ordinati. Sed reſciſſa electione Conſtantini, in futurum lex dicta, ne quiſquam laicus eligeretur in Pontificem.

Sta-

Source : BIU Cujas

Statuens, ut hi qui ex eis consecrati erant, nequaquam ad fortiorem honorem ascenderent. In eodem Concilio statutum, ne hi qui Diaconi aut Presbyteri ordinati erant a Constantino ex laico electo, ad altiores ordines, nec ad Pontificatus culmen promoverentur. Ordinati a Schismaticis ex dispensatione permanent in susceptis ordinibus, adempta spe promotionis ad majores, cap. *Quia diligentia, de elect.* cap. 2. *de Schismatic. & ordinat. ab eis*, can. *Nos consuetudinem* 12. dist.

In eodem Concilio statutum est, ut omnia quæ isdem Constantinus in Ecclesiasticis Sacramentis, ac divino cultu egit, iterari debuissent, præter sacrum Baptisma, atque sanctum Chrisma. In eodem Concilio statutum, ut ordinationes, & omnia gesta a Constantino, irrita essent, & iteranda, præter sacrum Baptisma, & Chrismationem Baptizatorum: quia Baptismus & Chrismatio seu Confirmatio Baptizatorum non iterantur.

Illicque in ambonem ascendens Leontius Scriniarius, cuncta, quæ in eodem peracta sunt Concilio, extensa voce legit populo. Acta Concilii per Scriniarium lecta sunt & publicata in ambone Ecclesiæ Lateranensis, coram populo, notitiæ causa. Eadem de causa Concilia Africana lecta, & insinuata apud acta Proconsularia. August. in Psalm. 57. *Lectum est Concilium Bagaitanum, ubi damnati sunt Maximianistæ: insertum est actis Proconsularibus: probatum est, quod illi damnati non deberent tenere Basilicas: & pronunciavit Proconsul ex lege.*

Hic statuit, ut omni Dominico die a septem Cardinalibus Hebdomadariis, qui in Ecclesia Salvatoris observant Missarum solemnia, super altare beati Petri celebraretur, & Gloria in excelsis Deo diceretur. Hebdomadarius est qui vice sua solemnia Missarum celebrat. Leo Ostiens. Chronic. Cassin. lib. 3. cap. 21. *Quum enim fratres die quadam in Ecclesia primæ horæ solemnia agerent, subito cælitus fulmen elapsum ipsum Hebdomadarium Sacerdotem, cui Manno erat nomen, in choro stantem extinxit.* Septem sunt Cardinales Episcopi, quibus solis post Pontificem licet Missam celebrare in Ecclesia Salvatoris super altare B. Petri. Petr. Damian. lib. 2. epist. 2. *Lateranensis Ecclesia, sicut Salvatoris est insignita vocabulo, qui nimirum omnium caput est electorum; ita mater & quidem apex & vertex est omnium per orbem Ecclesiarum. Hæc septem Cardinales habet Episcopos, quibus solis post Apostolicum sacrosanctum illud altare licet accedere, & divini cultus mysteria celebrare.* Septem Cardinales Episcopi: Ostiensis, ad quem pertinet consecratio Pontificis; Portuensis, Ss. Rufinæ & Secundæ, alias Silvæ Candidæ; Sabinensis; Præneſtinus; Tusculanus; Albanus.

Fecit enim & tres regulares argenteos super rugas, per quas ingrediuntur ad altare, ubi imagines in frontispicio constitutæ sunt. Regulares vel regulæ quid sint, a nobis observatum est supra in Gregor. III. Rugæ sunt semitæ, per quas itur ad altare. Ruga est via, semita, quasi rugæ senili similis. Willel. Tyrius de Bell. Sacr. lib. 12. cap. 25. *Præterea illam ejusdem plateæ, rugæque Accon partem.* Papias: *Rugæ Romæ semitulæ.*

Pro exigendis a Desiderio Rege Longobardorum justitiis beati Petri. Missi Pontificii legati a Stephano IV. ad Carolum Regem, pro petenda ope ad vindicandas a Rege Longobardorum justitias B. Petri, id est res beati Petri. Justitiæ B. Petri sunt res, quæ jure competunt Romanæ Ecclesiæ. Anastas. infr. hoc loco: *Pariterque pro justitiis beati Petri loquerentur. Prætermittens ipse Desiderius causas de justitiis Beati Petri.* Idem infr. in Adriano: *Pro justitiis sanctæ Dei Ecclesiæ faciendis.* Eadem analogia justitia Ecclesiarum pro decimis & oblationibus & aliis juribus Ecclesiarum, can. *Quæsitum* 16. qu. 1. cap. *Quia diligentia, De elect.* cap. *Certificari, De sepultur.*

Et dum hæc agerentur, subito conjunxit ad beatum Petrum antedictus Desiderius Rex cum suo Longobardorum exercitu. Conjungere est accedere. Anastas.

Source : BIU Cujas

infr. in Adriano : *Quibus egredientibus ab hac Romana urbe, & Peruſiam conjungentibus.*

Prius quidem Sergius eadem nocte, qua hora campana inſonuit, deſcendit per murum, & properavit ad beatum Petrum. Signatur hora, qua campana inſonuit, id eſt qua ſignum datum eſt ad Matutinas. Campanæ ſignum datur ad Matutinas & alias Horas canonicas. Gregor. Tur. de Mirac. D. Martini lib. 1. cap. 33. *Mane autem facto, ſigno ad Matutinas commoto, reverſi ſumus dormitum.* Idem lib. 2. cap. 11. *Mane autem facto, moto Matutinis ſigno, ſuper pedem debilem conſtitit.* Idem cap. 45. ejuſd. lib. *Viſum eſt eis, quaſi ſignum, quod Matutinis commoveri ſolet, audiſſent.* Idem lib. 3. cap. 23. *Interea Beati ſignum movetur Horis matutinis; aggregatur & populus, vigiliiſque celebratis, virtus Sancti clarificata perpatuit.* Idem de Vit. Patr. cap. 8. *Quod Presbyter audiens, gaviſus juſſit ſignum ad vigilias commoveri.* Ingulphus in Chron. Croyland. *Et ad matutinas vigilias de præfato Apoſtolo perſolvendas noſter Secretarius nolam pulſavit pro Fratribus excitandis.* Campana eſt ſignum quo fideles convocantur ad ædes ſacras. Inde campanile, turris ex qua campana ſuſpenditur. Anaſtaſ. in Leone IV. *Fecit etiam ibi ipſum campanile, & poſuit campanam cum malleo æreo & cruce exaurato.* Vulgo campanarium. Leo Oſtienſ. Chron. Caſſ. lib. 3. cap. 26. *In ejus etiam fronte prope valvas majoris Eccleſiæ de quadratis ſaxis mirificam turrem, quæ campanarium vulgo vocatur, erexit.*

IN ADRIANO.

ET tantummodo per ſuum iniquum argumentum erui fecit oculos Chriſtophori Primicerii. Argumentum eſt dolus, ars, calliditas. Gregor. Tur. lib. de glor. Confeſſ. in præfat. *Aut opus hoc a peritis accipi putas, cui ingenium artis non ſuppeditat, nec ulla literarum ſcientia ſubminiſtrat, qui nullum argumentum utile in literis habes, qui nomina diſcernere neſcis.*

Familias etiam, ſeu peculia ipſorum. Familiæ ſunt greges ſervorum, peculia ſunt pecora. Anaſtaſ. infra hoc loco : *Et prædam multam tam de hominibus, quam de peculiis abſtulerunt.* Et infra : *Servos, ancillas, & peculia diverſa, atque res mobiles.* Gregor. lib. 10. epiſt. 12. *In peculio capita quindecim.* Ubi dixi. Peculia ſunt pecora, quia ſervi plerumque habent pecudes in peculio. Plaut. in Aſinar. *Etiam opilio qui paſcit alienas oves, aliquam habet peculiarem, qui ſpem ſoletur ſuam.*

Andream Referendarium & Stabilem Ducem. Referendarius eſt Cancellarius Regis, qui penes ſe habet ſigillum regium. Aimoin. lib. 4. cap. 41. *Beatus Audoenus Referendarius fuit Dagoberti Regis, qui Referendarius ideo eſt dictus, quod ad eum univerſæ publicæ deferrentur conſcriptiones, ipſeque eas annulo Regis, ſive ab eo ſigillo ſibi commiſſo muniret, ſeu firmaret.* Idem Sigebert. in Chronic. ad ann. 634. *Dado fuit Referendarius Dagoberti Regis. Referendarius autem dicebatur, ad quem publicæ conſcriptiones referebantur, ut per eum annulo ſeu ſigillo Regis confirmarentur.*

Unde ecce ſequipedes veſtros dirigere ſtudebo, meos Miſſos ad eundem veſtrum Regem. Latinis pediſſequus ſeu a pedibus eſt, qui pedes ſequitur dominum. Plaut. in Pœnular. *Dum ludi fiunt, in popinam pediſequi irruptionem facite.* Idem in Aulular. *Ancillas, mulos, muliones, pediſſequos.*

Pardum religioſum Hegumenum præfectum Monaſterio beati Sabæ. Hegumenus eſt Præpoſitus ſeu Prior Monaſterii. Anaſtaſ. in Leone III. *Sicut ipſe Hegumenus Monaſterii ſancti Eraſmi profeſſus eſt.* Paulus Diacon. lib. 19. *Et Hegumenus Flori.* Et infra eod. *Et Petrum Hegumenum ſancti Sabæ.* Et rurſus : *Direxit Dorotheum Hegumenum Chryſopolitanum.* Idem lib. 24. *Et Petrum Hegumenum Gytei.* Et infra : *Theodorus autem Hegumenus ſtudii.* A Græco ἡγούμενος, Præpoſ-

positus Monasterii, qui est Prior claustralis sub Abbate. Unde Græci distinguunt πατέρα ἡ ἡγούμενον ἀπ' μονῆς. Synod. Nicæn. II. can. 13. & 14. Inde Hegumenarchium pro Monasterio vel cella Abbatis. Anastas. infr. hoc loco: *Basilica vero Monasterii beati Anastasii Christi Martyris, una cum Baptisterio & Hegumenarchio.* Idem in Adriano II. *Et Theogniſto Patriarchali Hegumeno.*

Albinus Delicioſus ipſius Regis. Delicioſus est, qui est in deliciis Principis. Aliis auricularius, qui gratia valet apud Principem. Lambert. Skafnaburgens. de reb. gest. German. ad ann. 1063. *Quantum Regi, quantum auricularii, quantum Epiſcopo datum ſit, haud ſatis certo comperimus.* Ekkeard. Junior de Casib. Monast. S. Galli cap. 3. *Auricularem & intimum Epiſcopi.*

Cum Apoſtolicis admonitionum ſyllabis. Syllabæ pro literis, seu epistolis, quia componuntur ex syllabis. Evagr. lib. 3. cap. 16. συνοδικαῖς συλλαβαῖς, *literis ſynodicis.* Et idem cap. 3. ejusd. lib. ἐγκυκλίοις συλλαβαῖς, *encyclicis literis.* Marbord. Red. Episc. ad Rainald. Episc. Andeg. *Ne quid odio tuo deeſſet, delere nomen meum de Catalogo præcepiſti, prius omnia, meas etiam ſyllabas perſecutus.* Græcis σύλλαβος, est index libri. M. Tull. 4. ad Atticum epist. 4. *Iiſque imperes, ut ſumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Græci, ut opinor, συλλάβους appellatis.*

Spoletini & Reatini ad beatum Petrum confugium facientes, ſanctiſſimo Adriano Papæ ſe tradiderunt, & in fide ipſius Principis Apoſtolorum, atque prædicti ſanctiſſimi Pontificis jurantes, more Romanorum tonſurati ſunt. Spoletini & Reatini, qui erant sub ditione Longobardorum, erant intonsi & barbati: unde a longis barbis, & ferro intactis, Longobardi dicti. Paul. Varnefrid. de gest. Longobard. lib. 1. cap. 9. lib. 4. cap. 23. Otto Frisingens. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 13. Tradentes se Romano Pontifici, in signum deditionis more Romanorum tonsurati sunt, quia Romani erant rasi & tonsi. Et hoc est quod repetit Anastas. infra hoc loco: *Tunc poſt præſtitum ſacramentum omnes more Romanorum tonſurati ſunt.*

Et Judices, Duces nempe, & Graphiones. Duces sunt Præfecti universæ Provinciæ, Graphiones Præfecti vel Judices civitatis. Cujus essent dignitatis Graphiones, colligere licet, quod donationi Exarchatus Ravennatis factæ per Carolum M. beato Petro & ejus successoribus, Duces & Graphiones subscripsisse memoratur. Infra: *Duces etiam & Graphiones in ea aſcribi fecit.* Fredegar. in Supplem. Gregorii Turonens. cap. 74. *Scaram de elect. viris fortibus de Auſtria & Burgundia cum Ducibus & Graffionibus ſecum habens.* Quos Graphiones, alii Graviones. Paulus Diaconus de gest. Longobard. lib. 5. cap. 36. *Hic dum Dux eſſet in Tridentina civitate, cum Comite Bajoariorum, quem illi Gravionem dicunt.*

Ubi eum cum bandora ſuſceperunt. Carolus Magnus a Romanis susceptus cum bandora, id est vexillo seu signo militari, eunte populo in ejus occursum. Bandum est vexillum. Paul. Diac. de gest. Longobard. lib. 1. cap. 20. *Tato vero Rodulfi vexillum, quod bandum appellant, ejuſque galeam, quam in bello geſtare conſueverat, abſtulit.* Suidas: βάνδον ἔτω καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ. *Bandum ita Romani ſignum militare appellant.* Idem Procop. de bell. Vandalico lib. 2. Inde bandora Anastasio. Radevic. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 67. *Tunc Domini Cardinales Dominum Electum ſignis, banderis præcedentibus, ad Palatium uſque cum jocunditate perduxerunt.* Italis *bandiera.* Aliis banerium. Albert. Argentinens. in Chronic. *Ecce irruit populus cum baneriis ad Palatium Conſulis.* Et infra: *Rex hoc audito ſtatim banerium ſuum, quod dicitur Sturmholz, ſuper turrim Spirenſis Eccleſiæ conſtituit, & populo civitatis ad arma mandari per Magiſtros civium præcepit.* Nostris *baniere.*

Conjungente vero eodem Carolo Rege, omnes gradus ſigillatim ejuſdem ſacratiſſimæ beati Petri Eccleſiæ deoſculatus eſt. Carolus M. Rex Francorum Ro-

Source : BIU Cujas

mam adventans, ſtatim properavit ad Baſilicam Beati Petri, & ſingulos ejus gradus religionis cauſa exoſculatus memoratur. Etiam pagani religionis cauſa ſolebant oſculari limina templorum. Tibull. lib. 1. eleg. 5. *Non ego ſi merui, dubitem procumbere templis, Et dare ſacratis oſcula liminibus.* Quo ſe refert Virgil. 2. Æneid. *Amplexaque tenent poſtes, atque oſcula figunt.*

Donationis promiſſionem Carolus Francorum Rex aſcribi juſſit per Etherium religioſum ac prudentiſſimum Capellanum & Notarium ſuum. Capellani ſunt Clerici Palatini, qui miniſtrant in ſacello regio: ſic dicti a cappa S. Martini, quam Reges Francorum in expeditione circumferebant, quia erant cuſtodes cappæ ipſius Sancti. Valafrid. Strabo de reb. Eceleſiaſtic. cap. 31. *Dicti ſunt primitus Cappellani a cappa beati Martini, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in præliis ſolebant ſecum habere, quam ferentes & cuſtodientes cum cæteris Sanctorum reliquiis, Clerici Cappellani cœperunt vocari.* Idem Sangallenſis de geſt. Caroli M. lib. 1. *De pauperibus ergo ſupradictis quendam optimum Dictatorem & Scriptorem in Capellam ſuam aſſumpſit, quo nomine Reges Francorum, propter cappam ſancti Martini, quam ſecum ob ſui tuitionem & hoſtium oppreſſionem jugiter ad bella portabant, ſancta ſua appellare ſolebant.* Hinc Annales Francor. *Folradus Presbyter Cappellanus.* Et Archicapellanus ſacri palatii eſt Major ſeu Præpoſitus Clericorum capellæ regiæ, quales fuiſſe memorantur Hilduinus Abbas, & Drogo Metenſis Epiſcopus tempore Ludovici Pii. De quibus Aimoin. lib. 5. cap. 10. 17. 19. *Etherius fuit Cappellanus & Notarius Caroli M.* Quandoque Reges utebantur Clericis capellæ ſuæ in Notarios propter peritiam, ut hoc loco Etherius fuit Capellanus & Notarius Caroli M.

Quam prius ſuper altare beati Petri, & poſt modum in ſancta ejus confeſſione ponentes. Donatio Exarchatus Romani, ſeu confirmatio ejus, quæ olim facta erat a Pipino, depoſita ſuper altare beati Petri, & ſuper ejus confeſſione, id eſt ſepulcro. Donationes piæ fieri ſolebant inſtrumento donationis impoſito ſuper altare, ut hic; vel gleba fundi impoſita ſuper altare; vel tradita in manu Epiſcopi vel Abbatis, vel cujuſcumque Antiſtitis, quod dicebatur ſcotatio, cap. 2. *De conſuetudin.* ubi dixi. Moribus Anglicis donatio fiebat per traditionem gladii, galeæ, cornu, vel crateris, calcaris, ſtrigilis, arcus, vel etiam ſagittæ. Ingulfus in Chronic. Croyland. *Conferebantur antea multa prædia nudo verbo, abſque ſcripto, vel charta, tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera; & plurima tenementa cum calcari, cum ſtrigili, cum arcu; & nonnulla cum ſagitta.*

Apparem ipſius donationis per eundem Etherium aſcribi faciens. Appar eſt exemplum inſtrumenti, quod exemplum ducitur a pari. Apud Gregorium lib. 1. epiſt. 79. lib. 7. epiſt. 39. & lib. 10. epiſt. 7. inſcribuntur *a paribus*. Id eſt paribus exemplis ſcriptæ ad diverſos Diſenſores.

Intus ſuper corpus beati Petri, ſubtus Evangelia, quæ ibidem oſculantur. Super corpus beati Petri propoſita ſunt Evangelia, quæ orantes oſculantur religionis cauſa. Maximus ſemper fuit cultus Evangeliorum & gratia circa cautiones morborum, maxime febrium. Hinc febris curandæ cauſa Evangelium ad caput apponi moris eſt. Auguſtin. in Johannem cap. 17. *Quid ergo cum caput tibi dolet, laudamus ſi Evangelium ad caput tibi poſueris, & non ad ligaturam cucurreris?* Et infra: *Gaudemus quando videmus hominem in lectulo ſuo conſtitutum jactari febribus & doloribus, vel alicubi ſpem poſuiſſe, niſi ut ſibi Evangelium ad caput poneret, non quia ad hoc factum eſt, ſed quia prælatum Evangelium ligaturis.* Hinc Evangelia collo ſuſpenſa geſtantur amuleti vice. Johan. Chryſoſtom. in Matth. Homil. 73. in illa verba: *Dilatant enim Phylacteria ſua:* ἃ φυλακτήρια ἐκάλεν· ὡς πολλαὶ νῦν τῶν γυναικῶν εὐαγγέλια τῶν τραχήλων ἐξαρτῶσαι ἔχουσι. *Quæ Phylacteria, quaſi dicas, conſervatoria vocabantur, ut nunc multæ mulieres Evangelia ex collo pendentia habent.* Quæ verba ſua fecit Iſidorus Peluſiota.

Source : BIU Cujas

ta Chryſoſtomi diſcipulus, lib. 2. epiſt. 150. in illud, *Idem magnificant phylacteria:* ὥσπερ νῦν αἱ γυναῖκες τὰ εὐαγγέλια τὰ μικρά. *Quemadmodum etiam nunc fœminæ parva Evangelia*. Necnon Evangelium in ſingulorum ædibus aſſervari moris erat, præſidii cauſa adverſus dæmones. Jo: Chryſoſtom. εἰ γὰρ ἐν οἰκίᾳ ἔνδα ἓν εὐαγγέλιον ἢ κείμενον, οὐ πολμήσει προσέλθειν ὁ διάβολος. *Nam ſi in quacumque domo Evangelium eſt, illuc diabolus ingredi non audet*. Miſſu Evangelii incendium compeſcitur. Gregor. Tur. de vit. Patr. cap. 6. de S. Gallo Arvernenſi Epiſcopo: *Surgenſque Evangeliis comprehenſis, igni ſe obtulit*. Juraturi reverentiæ cauſa manus non imponebant Evangelio, niſi prius lotas. Ambroſ. in Pſalm. 61. *Juravit ne pejeraret, lavit manus, cum Evangelium tangeret, ne quid deeſſet exemplo*. Jo: Chryſoſtom. Homil. 7. ad Antiochenos: κἂν μὲν εὐαγγέλιον κατασχεῖν δέῃ, τὰς χεῖρας ἀπονιψάμενος, μετὰ πολλῆς τῆς αἰδοῦς, καὶ τῆς εὐλαβείας φέριττων, καὶ δεδοικὼς κατέχεις. *Et ſi Evangelium quidem capere oporteat, manibus lotis, & cum multa reverentia & religione, tremens & timens ſumis*.

Item in eadem Baſilica ab introitu de rugas uſque ad confeſſionem, pavimentum veſtivit de argento puriſſimo. Rugæ ſunt ſemitæ per quas proceditur ad altare. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Fecit & laudanas duas ex argento, penſantes libras octo, quas poſuit ſuper rugas de Presbyterio, ubi arcus de argento exiſtit*. Et infra: *Fecit etiam imagines ſex ex laminis argenteis inveſtitas, ex quibus tres poſuit ſuper rugas, quæ ſunt in introitu Presbyterii, ubi & regularem ex argento inveſtito fecit*. Idem in Nicolao I. *Porro ix purpureis marmoribus, quæ ante corpus beati Petri Apoſtoli rugas argenteas retinent, dextra lævaque duas cruces argenteas offerens poſuit*. Idem in Stephano IV. *Fecit & tres regulares argenteos ſuper rugas, per quas ingrediuntur ad altare*. Inde regulæ diminutivum rugæ. Idem in Leone IV. *Iſdem vero ſanctiſſimus Papa fecit rugulas de argento fuſiles cum cancellis in ingreſſu Presbyterii*.

Fecit etiam in eadem ipſa Baſilica beati Petri juxta januas majores argenteas cortinas miræ magnitudinis de palliis ſtauracin, ſeu quadrapolis. Cortinæ hic ſunt vela. Ambroſ. epiſt. 33. *Tradere Baſilicam non poſſum, ſed pugnare non debeo poſtea vero quam cognoverim cortinas regias inde eſſe ſublatas*. Et infra: *Exactus eſt totus ille dies in mœrore noſtro, ſciſſæ ſunt ab illudentibus prius cortinæ regiæ*. Auguſtin. lib. 2. quæſt. in Exod. cap. 173. αὐλαίας *quas Græci appellant, Latini aulæa perhibent, quas cortinas vulgo vocant*. Iſid. Origin. lib. 19. cap. 26. *Cortinæ ſunt aulea, id eſt vela de pellibus, qualia in Exodo leguntur, a quibus tabernaculum extrinſecus tegebatur. Dictæ autem cortinæ a coriis, eo quod prius ex pellibus fuiſſent factæ*. Idem Anaſtaſ. infra hoc loco: *Item fecit in eadem Baſilica beati Pauli Apoſtoli cortinam majorem juxta januas principales, ex palliis quadrapolis, ad inſtar cortinæ, quam in Eccleſia beati Petri fecit*. Idem in Leone III. *Cortinas majores Alexandrinas holoſerico ornatas in circuitu de fundato*. Pallia ſtauracina, ſeu quadrapola, ſunt pallia ſerica auro & argento intexta plumatio opere. Anaſtaſ. in Sergio: *Interius plumatium ex holoſerico ſuperpoſitum, quod ſtauracis dicitur, invenit*. Et idem infra hoc loco: *Vela de ſtauraci ſeu Tyria numero triginta octo*. Et infra: *Vela de ſtauracin ſeu octapli numero viginti duo*. Hujuſmodi vela erant variis filis intexta: unde dicta quadrapola, ut hic, & infra: *Fecit veſtem de ſtauracin, ſeu cortinam majorem ex palliis quadrapolis, ſed & per diverſos arcus vela ſyrica numero quinquaginta ſeptem, omnia ex palliis quadrapolis ſeu ſtauracin*. Stauracium a ſtaurace, quod eſt genus guttæ malo Cydonio ſimile conficiendæ purpuræ aptum, deducit Papias: *Stauracium genus palliorum depictorum ex ſtorace, quæ gutta ſimilis eſt mali Cydonii*.

De palliis Tyriis atque fundatis fecit vela numero ſexaginta quinque. Pallia fundata ſunt pallia auro intexta, & quaſi fundata. Anaſt. in Leone III. *Fecit in gremio Baſilicæ beati Petri Apoſtoli cortinam majorem Alexandrinam holo-*

Source : BIU Cujas

ricam, habentem in medio adjunctum fundatum, & in circuitu ornatum de fundato. Fundatum pro auro, inde funda vel fundus est marsupium. Macrob. lib. 2. cap. 4. *Demissa in fundum, id est crumenam pauperem, manu protulit paucales nummos, quos Principi darent.*

Fecit in ea Basilica calicem fundatum argenteum pensantem libras quinque. Calix fundatus est calix signis insculptus. Vela de fundato sunt vela aureis signis intexta. Idem in Leone IV. *Vela de fundato, quæ ad nitorem ipsius in arcu videntur Ecclesiæ pendere duodecim.* Alibi fundatum pro fundatione. Gu. Tyr. lib. 12. cap. 25. *Unde ipse Rex Hierusalem, & nos omnes Duci Venetorum de fundato Tyri, ex parte Regis, festo Apostolorum Petri & Pauli trecentos in unoquoque anno Byzantios Sarracenatos ex debiti conditione persolvere debemus.* Apud aurifices, quos vocant includores gemmarum, funda est reticulum ex auro fundæ simile, quo gemmæ includuntur. Plin. lib. 37. cap. 8. de generibus Topazii: *Quamobrem præstantiores funda clauduntur, id est patentes, nec præterquam margines auro amplectente.* Idem cap. seq. ejusd. lib. *Hiacynthi funda includuntur.* Vestes pretiosas etiam fundatas dici, non est alienum quod æquent pretium fundi, vel plerumque emantur ex pretio fundi. Plaut. in Epidico: *Quasi non fundis exornatæ multæ incedant per vias.*

Nam absidam ipsius Ecclesiæ cernens isdem beatissimus Pontifex jam ruinæ vicinam existentem, cancalis ferreis eandem absidam confirmari fecit. Forte legendum *cancellis.* Anastas. in Hilaro: *In medio cancellis æreis.* Et Anastas. ipse infra hoc loco: *Solarium suum cum cancellis æreis construi fecit.* Leo Ostiens. Chr. Cass. lib. 3. cap. 31. *Fecit & cancellos ex ære quatuor ante altare.*

Fecit & laudinas duas ex argento pensantes libras octo, quas super rugas de Presbyterio. Laudanæ sunt Ecclesiastica vasa, quæ ornatus causa ex auro vel argento collocabantur ante altaria. Papias: *Laudanæ Ecclesiastica vasa.* Sic dicta a laude, quia ponebantur in laudem & cultum Apostolorum & Martyrum. Laus, pro cultu; laudare, pro colere, celebrare. Adam. Bremens. Hist. Ecclesiastic. lib. 3. cap. 25. *Sub obtentu fœderis contra Saxones arma laudata sunt.* Ditmarus lib. 3. *Ibi tunc Rex a præfato Comite & a primis illius regionis collaudatur in dominum.* Idem lib. 6. *Henrico* (Duci Bavariæ) 12. *Kal. Aprilis, cum omnium laude præsentium, cumque hasta signifera Ducatum dedit.* Inde laudamentum pro approbatione, vel assensu, quod qui alicujus judicium probat, laudare videtur. Radevic. de gest. Frideric. lib. 1. cap. 10. *Laudamentum a Papa Adriano accepisse memoratur, ut & scriptura pariter, atque pictura talis de medio tolleretur.* Idem lib. 2. cap. 11. *Accepto de hac probabili petitione fideli laudamento, ad propria reversus est.*

Et quinquaginta panes pensantes per unumquemque panem libras duas, simulque & decimatas vini duas, pensantes per unamquamque decimatam libras sexaginta. Decimata est mensura vini 60. librarum.

Et caldaria plena de pulmento. Caldaria, olla seu cacabus, ubi pulmentum coquitur. Nostris *une chaudiere.* Pulmentum proprie pultem significat, vel cibum in modum pultis conditum. Isidor. Origin. lib. 20. cap. 2. *Pulmentum vero laxius sumptum, pro quolibet eduli, vel obsonio, præter panem, sumitur.* Plin. lib. 18. cap. 8. ut pro carne paulo infra hoc loco: *Necnon & carnem de pulmento.*

Portionem vini, id est cuppam capientem calices duos. Vinum e torculari primum mitti solebat in dolia, in quæ plerumque erant defossa in cellis vinariis: inde postea diffundebatur in amphoras & cados, vendendi, vel utendi causa, L. *Quod sæpe*, §. ult. ff. *de contrah. empt.* L. pen. *de tritic. vino vel oleo legat.* Rursus ex amphoris vel cadis vinum transferebatur in cupas, unde promebatur usus causa. Augustin. 9. Confess. cap. 18. *Nam cum de more tamquam puella sobria juberetur a parentibus de cuppa vinum depromere.* Et caupones solebant

Source : BIU Cujas

lebant vinum custodire in cupis, quæ erant vasa minora amphoris & cadis. Et hoc est quod Pisoni objiciebat M. Tullius, quod panem & vinum in penu non haberet, sed vinum sumeret a propola, id est caupone, & de cupa: *Pistor domi nullus, nulla cella, panis & vinum a propola atque de cupa*. Cupa hic est vas vinarium, quod continet calices duos. Et hoc est cupæ genus quod cupellam vocitat Ambros. de Tobia cap. 14. *Si quis instaurandum convivium putat, ad negotiatorem mittit, ut absynthiaci cupellam sibi gratis deferat; cauponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum requirat*. Aliæ erant cupæ majores, quæ vini servandi causa deponebantur in cellis vinariis. August. in Exodum cap. 109. *Anconicos autem dicit, quos vulgo vocamus ancones, sicut sunt in columnis cellarum vinariarum, quibus incumbunt ligna, quæ cupas ferunt*.

Cum fundis & casalibus vineis, olivetis, atque molis. Molæ sunt molendina, in quibus triticum molitur, id est teritur; ut infra: *Aineis aquimolis*. Casalia sunt prædia suburbana, in quibus est casa seu tectum. Jacob. a Vitriac. Hist. Occidental. lib. 2. cap. 2. *Non solum civitates & oppida, sed etiam casalia repleverant*.

Et lecticariam, quæ vocatur Asprula. Lecticaria videtur esse prædium suburbanum, quo patersamilias secessus causa eundo lectica vehi solet. Veteres rus petendo sella aut lectica vehebantur, L. *Qui sella aut lectica*, ff. *de servitut. rustic. prædior.* L. *Item legato*, *de legat.* 3. Hinc & gestationes dicebantur loca ipsa, per quæ deambulandi causa sella vel lectica vectabantur, ut in L. *Si cujus*, §. *Fructuarius*, ff. *de usufruct. Viridaria vel gestationes*. Quod probatur & L. *Interdum*, ff. *Quod vi aut clam*.

Ubi & deambulatorium scilicet solarium suum, cum cancellis æreis, nimis pulcherrime construi fecit. Solarium est tabulatum projectum extra ædes, deambulandi & in sole apricandi gratia, L. 12. §. *Item illud*, C. *de ædific. privat.* Menianum a nomine inventoris. Hieronym. in Ezech. lib. 12. cap. 42. ἐκθέσεις *autem Romæ appellant solaria, de cœnaculorum parietibus eminentia, sive meniana, ab eo qui ea primus invenit, quæ nonnulli Græcorum* ἐξώστρας *vocant*. E solario David Bersabeam lavantem aspexit, & concupivit. Petrus Apostolus hora sexta in solarium pransurus ascendit, Act. Apost. Hieronym. 2. ad Jovinian. *Petrus Apostolus non expectans stellam more Judaico, sed hora sexta in solarium pransurus ascendit*. Solarium cancellis æreis erat munitum, propter casus periculum. Solarium a Leone III. extructum restituit Leo IV. Anastas. in Leone IV. *Nam & solarium, quod beatæ memoriæ Leo tertius Papa construxerat, noviter pulcrius in meliorem speciem restauravit*. Idem in Leone III. *Necnon & solarium ab imo usque ad summum noviter restauravit*. Idem in Gregorio IV. *Domum satis dignam undique porticibus, ab solariis circumdatam*.

Fecit etiam imagines sex ex laminis aureis investitas. Investitas dixit, pro factis, ut interpretatur ipse auctor infr. *Utrasque vero sex imagines, de laminis argenteis, nimis pulcherrime factas deauravit*.

Forma, quæ vocatur Sabbatina, per quam decurrebat aqua per centenarium in atrio Ecclesiæ beati Petri Apostoli. E forma Sabbatena aqua decurrebat per centenarium in atrium Ecclesiæ B. Petri. Et hoc est quod repetitur infra hoc loco: *Et confestim centenarium illud, quod ex eadem forma in atrio Ecclesia beati Petri decurrebat*. Centenarium est fistula plumbea per quam e forma Sabbatena aqua ducebatur in atrium Basilicæ B. Petri, ut indicant verba, quæ proxime sequuntur: *Dum per nimiam neglectus incuriam, plumbum ipsius centenarii furtim jam plurima ex parte exinde ablatum fuisset, reliquum plumbum conquassatum, protinus isdem præcipuus Pastor addita multitudine plumbi ipsum centenarium noviter fecit*. Anastas. in Nicolao I. *Formam aquæ, quæ vocatur Tocia, per quam decurrebat aqua per centenarium in urbem Romanam*. Adrianus aquæductum Sabbatenum via Aurelia deduxit in Vaticanum e lacu Sabbateno, qui est

Source : BIU Cujas

in Tuscia, quem angularem vocant a tribus angulis, quos præ se fert, si credimus Platinæ in Vit. hujus Pontific. vel anguillarium, ab anguillis quibus abundat. Hodie Lacum Braciani a vicino ejus nominis oppido vocant. Lacus Sabbateni meminit L. *Rutilia Polla, de contrah. empt.* Pancirol. variar. Lect. lib. 2. cap. 38.

Dum per olitana tempora. Olitanum idem quod antiquum, a Latino *olim*, ut infra hoc loco: *Exemplo olitano.* Et rursus: *Olitanas trabes.* Anastas. in Leone IV. *Per olitana curricula temporum.*

Mittens Januarium Vestararium suum. Lege, vestiarium suum: & ita emendandus alter locus infra: *Januarium fidelissimum Vestiarium suum.* Vestiarius est præpositus vestiarii Pontificii. Anastas. in Leone III. *Qui a parva ætate in vestiario Patriarchi enutritus.* Et infra: *Et dum taliter in ipso vestiario præcipue degens splenderet, & ejus solertissimam curam ipse Vestiarius diligeret.*

Et constituit, ut per unamquamque hebdomadam quintæ feriæ die, cum psallentio, a diaconia usque ad balneum pergeret. Processio cum psallentio, id est cantu Psalmorum fieri solebat. Gregor. Tur. Hist. Franc. lib. 10. cap. 9. *Ebracharius vero usque Venetias urbem accessit: miserat enim ad eum obviam Episcopus Regalis clericos suos cum crucibus & psallentio.* Idem de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 76. *Cum veneris, audies in psallentio vocem ejus.* Idem lib. 2. cap. 34. *Vigilata nocte cum grandi psallentio.*

Plusquam duodecim millia tufos in litore alvei fluminis in fundamentis ponens. Tufus vel tophus, est genus lapidis, quo usi veteres ad ædificia publica & privata. Gallis *Tuf.* De quo auctor infra: *Monumentum de Tiburtino tufo.* Frontin. de Aquæductib. lib. 2. *Pilæ quoque ipsæ topho extructæ, sub tam magno onere labuntur.* Tophum vocat Virgil. 2. Georgic. *Et tophus scaber, & nigris exesa chelidris Creta.* Plin. lib. 17. cap. 4. *Nam tophus scaber natura friabilis expetitur.* Idem lib. 11. cap. 37. *Pilæ rotunditate nigricans tophus nullo pondere.* Papias: *Tophus lapis cavernosus & mollis.*

Diaconiam vero sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ, Scholæ Græcæ, quæ appellatur Cosmedin, restauravit. Romæ quamplures fuere Diaconia: has inter fuit Diaconia S. Mariæ in Cosmedin, alias Scholæ Græcæ. Anastas. in Leone III. *Et in Diaconia ipsius Dei Genitricis, quæ appellatur Cosmedin.*

Et Basilicam Hierusalem, quæ in Sessoriano sita est. Hæc est Basilica S. Crucis in Hierusalem, quæ sita est in Sessoriano. Anastas. in Leone III. *Et in Ecclesia Hierusalem, quæ ponitur in Sessoriano, fecit coronam.*

Basilicam Ss. Rufinæ & Secundæ, quæ ponitur in Episcopio Silvæ Candidæ. Episcopus Ss. Rufinæ & Secundæ erat unus e septem Cardinalibus: sed quum civitas, propter crebras barbarorum incursiones exhausta incolis, unita esset a Calixto II. Portuensi, nonnisi sex Episcopi Cardinales fuere. Onuphr. Panvin. de Cardinal.

Et in auro solidos mancusos numero ducentos. Mancusi nummi aurei & argentei, quasi manu cusi. Anastas. in Leone IV. *Multosque ei in argento mancosos præbuit.* Johannes VIII. epist. 89. *Census 25. millium in argento mancusorum annualiter additus, civilis mucro angustiæ est.* Hinc facile emendatur alter locus Anastasii in Leone IV. *Obtulit crucem de auro unam habentem in medio monocossium.* Lege, *mancusum.*

Idem vero Præsul a novo dedicavit, atque constituit Monasterium sanctorum Adriani, atque Laurentii, quod in ruinis marcescebat a priscis temporibus, & tanquam crypta a sæcularibus inhabitabatur. Olim sæviente persecutione cryptæ erant conditoria Martyrum; reddita pace Ecclesiæ, inde translatis reliquiis Martyrum, cryptæ factæ sunt habitacula tenuiorum & pauperum: & hoc est quod dicit Auctor, Monasterium Ss. Hadriani & Laurentii, Monachis destitutum, tanquam cryptam a sæcularibus inhabitatum fuisse. Cryptæ fuere & latibula sese occul-

Source : BIU Cujas

occultantium. Jo: Diacon. lib. 2. cap. 14. *Retrusas cryptas juxta Flaminium portum invenientes, in eis sese occultaverunt.* Et infra mox: *At equi ante cryptas illas venerunt, in quibus se Monachi absconderant.*

Basilica vero Monasterii beati Anastasii Christi Martyris una cum Baptisterio & Egumenarchio exusta. Basilicæ B. Anastasii Martyris adjunctum erat Baptisterium, id est Ecclesia baptismalis, & Egumenarchium, id est Monasterium. Ea ætate cura animarum fuit penes Monachos, ex dispensatione apostolica, Can. *Doctos*, Can. *Sunt nonnulli*, Can. *In Parochia* 16. qu. 1. Sed Constitutione Urbani II. hæc eis interdicta est, Can. *Sane quia* 16. qu. 2.

Et in altari majori Ecclesiæ beati Petri Apostoli fecit ex auro purissimo diversas historias pensantes libras quingentas nonaginta septem. Historiæ sunt figuræ, quæ continent historiam, id est vitam Sanctorum, illustrium personarum, vel figuras animalium. Anastas. in Leone IV. *Vestem perfecit habentem historiam sancti Martini jacentis in lectulo.* Et infra: *Vestem de fundato unam habentem historiam sanctorum Martyrum.* Et infra: *Coronam ex argento cum historiis a foris circumdatam.* Idem in Leone III. *Et alias duas absidas, diversas historias pingens super marmorum incrustatione.* Idem in Nicolao: *Cum chrysoclabo habente historiam, leonum figuras.* Vel miracula Christi & Sanctorum. Gregor. Tur. de gloria Confess. cap. 35. *Quia ipsæ historiæ sepulcrorum de virtutibus Domini & Apostolorum ejus expositæ sunt.*

Ita ut in via lata, amplius quam duas staturas ejusdem fluminis, aqua excrevisset. Statura hic pro statura hominis. Johannes Diaconus lib. 4. cap. 83. *Gordiani patris Gregorii statura longa, facies deducta.* Eginart. in Vit. Caroli M. *Corpore fuit amplo atque robusto, statura eminenti, quæ tamen justam non excederet.*

IN LEONE III.

PARI modo & in basilica beati Petri Apostoli, atque in basilica Salvatoris instar imagines fecit. Instar imagines dicuntur similes imagines, ut infr. eodem: *Necnon & in titulo Ceciliæ instar fecit coronam ex argento.*

Verum etiam & cortinas albas holosericas rosatas, habentes in medio crucem de chrysoclabo, & periclysin de fundato unam. Cortinæ rosatæ sunt cortinæ seu vela serica rosei coloris, ut infra hoc loco: *Sed & super altare majus* vela holoserica alithina quatuor cum hastillis & rosis chrysoclabis.* Et infra: *Vestem albam rosatam cum chrysoclabo.* Et infr. *Vela alba holoserica pendentia inter columnas majores dextra lævaque, numero quadraginta duo, ex quibus undecim rosata.* Crux de chrysoclabo est crux ornata clavulis aureis. Etiam vestes sericæ solebant ornari clavis aureis. Anastas. infr. hoc loco: *Sed & super altare majus fecit tetra vela holoserica alithina quatuor cum hastillis & rosis chrysoclabis.* Idem in Benedicto III. *Et vela duo de olovero cum cruce de olovero, & lista similiter de chrysoclabo.* Et infra: *Similiter & vestem de purpura imperiali munda super altare majus ex omni parte, cum historia & cancellis & rosis de chrysoclabo.* Et rursus: *Camisias albas sigillatas holosericas cum chrysoclabo.* Et hoc est quod auro clavatum dixit Vopiscus in Tacito: *Auro clavatis vestibus idem interdixit.* Periclysis est fimbria seu limbus vestis, a Græco περιχλύζω, circumluo. Anastas. infr. hoc loco: *Cortinam majorem sericam albam habentem periclysin.* Et rursus: *Vestem albam holosericam habentem periclysin de Tyrio.*

* fecit

Sarta vero tecta Basilicæ beati Petri Apostoli, id est navem majorem, sed & aliam navem super altare cum quadriporticu. Navis pars media Ecclesiæ a forma structuræ, quæ est in modum navis. Veteres glossæ G. L. ναός, templum ædis: inde πρόναον, vestibulum templi. Eædem πρόναον, ante templum.

Source : BIU Cujas

Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Simulque & in nave, quæ eſt ſuper altare, ſarta tecta omnia noviter reſtauravit.* Idem in *Bonifacio III. *Sarta tecta Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli, id eſt navem majorem, & aliam navem, quæ ſuper corpus ejus eſt.* Ingulphus in Chronic. Croyland. *De namque illo meremio adhuc Domino Turketulo Abbate ſuperſtite, conſummata eſt navis Eccleſiæ.* Ædes ſacræ & opera publica luſtrabantur inſpiciendi gratia, an ſarta tecta, id eſt integra eſſent, an refectione indigerent, L. 7. §. 2. ff. *De offic. Proconſ.* Sarta tecta ſunt modicæ refectiones, quæ ad onus fructuarii pertinent, L. 7. §. *Hactenus*, ff. *de uſu-fruct.* Sarta tecta præcepta habere dixit Plaut. in Trinummo: *Sarta tecta tua præcepta uſque habui mea modeſtia.* Sarta tecta ædium ſacrarum locabantur redemptoribus. Plin. lib. 35. cap. 3. *M. Aufidius tutelæ Capitolii redemptor.*

* lege, Benedicto

Veſtem de chryſoclabo, habentem hiſtoriam Nativitatis, & ſancti Simeonis, & in medio cheritiſmon. Cheritiſmos corrupte legitur pro cheriſmos, quod eſt ſpecies armillæ ex gemmis vel margaritis. Vox compoſita a Græco χείο, manus, vel etiam brachium. Inde dextrocherium, pro armilla quæ apponitur dextra: vox compoſita a Græco & Latino. Capitolinus in Maximino: *Pollice ita vaſto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.* Ambroſ. ſermon. 90. *Et annulo fidei ſubarravit me, ornavit me inæſtimabili dextrocherio.*

Item velum alithino rotatu habens periclyſin, rotas cum cancellis. Velum habens rotas textiles ex auro. Idem in Leone IV. *Veſtem albam cum roſis habentem rotas ſeptem.* Item: *Veſtem albam de chryſoclabo cum rotis ſex.*

Columnas argenteas octo, & gammadia duo. Gammadium vel gammadia, eſt veſtis inſignita vel intexta formis auro expreſſis in modum litteræ γ, ut infra hoc loco: *Et tabulas chryſoclabas quatuor cum gemmis ornatas, atque gammadias in ipſa veſte chryſoclabas quatuor.* Et infra: *Veſtem de ſtauraci cum cruce & gammadiis.* Heſichius: γάμμα ϛολὴ ἔχουσα σημεῖα ὡς γάμμα.

Vaſa colatoria argentea deaurata penſ. libras quatuor & uncias tres. Colatorium eſt vas, quo in ſacris officiis vinum ex ampullis effundebatur in calicem. Anaſtaſ. in Sergio II. *Colatorium de argento, quod in ſacro utitur officio, deauratum unum.* Vox deſumpta a Latino *colare*, quod eſt ſtillatim effundere. Malach. 3. *Colabit eos, quaſi aurum & quaſi argentum.* Petrus Bleſ. epiſt. 25. *Iſti ſunt quaſi ſpongia in manu prementis, quaſi quædam colatoria divitias ſuas dominis influentes, & execrandis acquiſitionibus, nihil ſibi præter peccati ſordem & fæculentiam retinentes.* Hinc colatum vas, quo vinum transfunditur. Iſidor. Origin. lib. 20. cap. 3. *Colatum vas proprium, in quo vinum deportatur.* Colum eſt tubus ſeu fiſtula, per quam vinum e poculo defluit. Virgil. 2. Georgic.

Colaque proclorum fumoſis deripe tectis.

Fecit autem & in Patriarchio Lateranenſi triclinium, & in circuitu laminis marmoreis ornavit, atque marmoribus in exemplis ſtravit. Triclinium ſtratum marmoreis teſſellis, quæ dicta ſunt exempla. Et infra: *Et in pavimento marmoreis exemplis ſtratis.* Et hoc eſt quod infra dixit, marmoribus ſculptis: *Sed & Presbyterium ex marmoribus ſculptis ornavit.*

Veſtem albam holoſericam ornatam in circuitu Blatti Byzanteo. Blatti vel blatta eſt purpura Byzantina, quæ erat laudatiſſima, ut infra hoc loco: *Et in in titulo Calixti veſtem chryſoclabam ex blattin Byzanteo, habentem hiſtoriam Nativitatis Domini, & ſancti Simeonis.* Et rurſus: *Et in baſilica ſanctorum Coſmæ & Damiani fecit veſtem de blatti Byzanteo, cum periclyſi de chryſoclabo.* Et infra: *Vela modica de fundato ornata in circuitu de blattin Bizanteo, & inveſtita de blattin Neapolitano.* Anaſtaſ. in Paſchali: *Item aliam veſtem de blattin Bizantea.* Byzantium mutato nomine a Conſtantino, dicta eſt Conſtantinopolis: ſed in nummis & aliis priſcum nomen retinuit, ut Byzantini dicti ſunt numi, qui cudebantur Conſtantinopoli. Baldric. Hiſt. Hieroſolymit. lib. 7. *Conſtantinopolim, quæ vocabulo antiquiori Byzantium dicta fuit, unde & adhuc mone-*

monetæ civitatis denarios Byzanteos vocamus. Willelm. Tyrius de Bello sacr. lib. 12. cap. 25. *Trecentos in unoquoque anno Byzantios Sarracenatos*. Byzantini Chironomontæ seu obsoniorum sectores. Sidon. lib. 4. epist. 7. *Inter Apicios epulones, & Byzantinos Chironomontas*.

Cum die quadam more solito in litaniis, quæ ab omnibus majores appellantur, procederet. Litania major est ea litania, quæ instituta est a Gregorio I. a Basilica seu titulo Jurentii Martyris ad B. Petrum. Gregorius lib. 2. in pr. & lib. 11. cap. 2. Gregor. Tur. de Gest. Franc. lib. 10. cap. 1. & Johannes Diacon. lib. 1. cap. 4. cujus meminit Martyrolog. Rom. 25. Maii: *Romæ litaniæ majores ad S. Petrum*. Ekkeard Junior de casibus Monasterii S. Galli cap. 6. *Litania major Dominicam præcedit, fratribus cruces alias sequentibus*. Hæc litania solebat indici per Notarium Ecclesiæ Romanæ. Anastas. infr. hoc loco: *Et secundum olitanam traditionem, a Notario sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in Ecclesia B. Georgii Christi Martyris in ejus natali, ipsa litania prædicata fuisset*. Quam solemnis esset processus litaniæ majoris, intelliges ex eo quod historia, id est species litaniæ majoris effingi solebat in vestibus sacris. Anastas. infr. hoc loco: *Et aliam vestem chrysoclabam habentem historiam litaniæ majoris*.

Ubi dum prædictus venerabilis Pontifex, a Patriarchio egressus fuisset, obviam illi sine planeta iniquus nec dicendus Paschalis Primicerius occurrit, & in hypochrisi veniam ab illo petebat, dicens: Quia infirmus sum, & ideo sine planeta veni. Notatur Paschalis Primicerius, quod Leoni III. insidias meditans, de more procedendi in litania majori occurrerit sine planeta, & ut dolum tegeret, se excusarit infirmitatis obtentu. Planeta est vestis sacerdotalis, sic dicta a Græco πλάνη, quia circum corpus quasi errans vagatur. Papias: *Planeta vestis dicta, quia errantibus evagatur*. Hac veste usus est Gordianus pater Gregorii. Johannes Diaconus lib. 4. cap. 83. *Cujus Gordiani habitus castanei coloris planeta est: sub planeta dalmatica dicitur & casula, quia totum hominem tegit, quasi casula*. Papias: *Planeta Græce, Latine dicitur casula, quia totum tegit, & significat caritatem*. Planeta est vestis Sacerdotum, mappula Diaconorum: inde planetati & mappulati distinguuntur. Jo: Diacon. lib. 2. cap. 43. *Cumque magi ex planetatorum, mappulatorumque processionibus, magnum Pontificem cognovissent*. Et Anastas. in Adrian. II. *Obviati omnibus scholis, omnibusque clericorum planetatis ordinibus ad portam auream veniunt*.

Simul etiam & cunctæ scholæ peregrinorum, videlicet Francorum, Frisonum, Saxonum, atque Longobardorum, simul omnes connexi, ad Pontem Milvium cum signis & bandis & canticis spiritualibus susceperunt. Scholæ peregrinorum per gentes distinctæ, cum signis & bandis, id est vexillis, obviæ occurrere Leoni III. Romæ peregrini confluentes ad limina Apostolorum erant distincti per scholas, id est habitacula seu xenodochia, quæ adscripta erant singulis Nationibus. Schola Saxonum fuit Romæ, cujus meminit Anastas. in Leone IV. *Super posterulam, quæ respicit ad scholam Saxonum*. Romæ fuit & schola Anglorum pro susceptione peregrinorum Anglicorum Romam adventantium. Ingulph. in Chronic. Croyland. *Et Romam petens in paucis diebus defunctus, ibidem in scholæ Anglorum sepultus est*.

Universi Archiepiscopi, & Episcopi, & Abbates unanimiter audientes dixerunt: Nos sedem Apostolicam, quæ est caput omnium Dei Ecclesiarum, judicare non audemus. Rom. Pontifex a nemine judicari potuit: ideo Leo III. falso insimulatus a quibusdam, jurejurando se purgavit. De quo Can. *Auditum*, & seq. 2. qu. 5. Aimoin. lib. 4. cap. 90.

Et Pontifex unxit oleo sancto Carolum. Pari modo Sergius II. Lodovicum Lotharii Imperatoris filium unxit & coronavit in Regem Longobardorum, & regali gladio accinxit. De quo Anastas. in Sergio II. *Tunc almificus Pontifex manibus suis ipsum HLudowicum Lotharii imperatoris filium oleo sancto pecun-*

Source : BIU Cujas

gens, regali ac pretioſiſſima coronavit corona, Regemque Longobardis præfecit, cui regalem tribuens gladium, illum ſubcingere juſſit.

Obtulit crucem cum gemmis hyacinthinis, quam almificus Pontifex in litania præcedere conſtituit. In litaniis Crux præfertur. Ne litaniæ fierent ſine cruce, vetuit Nov. Juſt. 123. cap. 32. Imo & in litaniis plures cruces præcedebant. Anaſtaſ. in Benedicto III. *Fecit cruces argenteas ſeptem, quæ per olitana tempora per omnes catholicas Eccleſias more ſolito præcedebant.* In litaniis etiam præfertur icona ſeu imago B. Mariæ Virginis. Anaſtaſ. in Leone IV. *Dum hæc agerentur, præclarus & celeberrimus dies advenit, in quo beatæ Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ Aſſumptio celebratur. Tunc præfatus & univerſalis Papa a Patriarchio cum hymnis & canticis ſpiritualibus, ſancta præcedente icona, ad Baſilicam ſancti Adriani Martyris, ſicut mos eſt propriis pedibus cum omne clero perrexit.*

Increpabat Campulus Paſchalem dicendo: Mala hora faciem tuam vidi, eo quod tu me miſiſti in iſtud periculum. Male ominamur, cum mala hora dicimus. Gregor. Tur. Hiſt. lib. 6. cap. 45. *Cum de porta egrederetur, uno carrucæ effracto axe, omnes, mala hora, dixerunt.* Simon Comes Montisfortis, apud Matth. Paris ad ann. 1252. in hæc verba adverſus Regem erupiſſe memoratur, *Mala hora, ipſum tale verbum a faucibus ejus miſiſſe.* E diverſo bene ominantes dicimus, bona hora, ut in Querulo: *Bona hora hoc exaudiat.*

In venerabili Monaſterio ſancti Sabæ fecit butronem argent. cum caniſtro ſuo penſantem libras duodecim. Butro eſt cupa ſeu cupella, Gallis *une bouteille*. Anaſtaſ. infr. in Leone IV. *Obtulit in Baſilica beati Petri Apoſtoli butronem de argento puriſſimo, cum gabatis argenteis, pendentibus in catenulis ſeptem.* Et infra: *Et in Eccleſia beati Petri Principis Apoſtolorum fecit butronem ex argento puriſſimo, qui pendet in Presbyterio ante altare majus.* Inde buticula. Idem in Gregorio IV. *Et buticula triginta tres.* Cujac. 9. obſervat. 16.

Item & in Monaſterio ſancti Eraſmi fecit veſtem de ſtauraci cum cruce & gammadiis ſimul & paratrapetis ſuis.

Fecit & aliam veſtem de imizino. Imizinum vel mizilum eſt genus ſerici ſubtiliſſimum, de quo infr. hoc loco: *In oratorio vero ipſius Dei Genitricis fecit veſtem albam holoſericam ornatam in circuitu de mizilo.* Anaſtaſ. in Paſchali: *Et de imizilo vela numero quatuor.* Idem in Sergio II. *Obtulit veſtes de imizilo quatuor.* Idem in Leone IV. *Cum velis ex imizino duobus.* Idem in Nicolao I. *Veſtem de fundato unam habentem hiſtoriam leonum, & in circuitu mizinum.* Recentiores vocant hermizinum, noſtri *Almoiſin*. Et hoc eſt quod antiquiores vocant ſericum de Almaria, ſic dictum, quod texeretur apud Almariam Murciæ oppidum. Conrad. in Chronic. Moguntin. *Arnoldus autem primordia ſui conſecrans præſulatus, purpuram optimam de Almaria tollens, ſibi fecit veſtes, tunicam, ſercotium & mantellum, ut in Imperatoris Curia glorioſior appareret.* Roger. Hoveden. in Richardo I. *Deinde per nobilem civitatem, quæ dicitur Almaria, ubi fit nobile ſericum, quod dicitur ſericum de Almaria.* Et infra: *Et Inſula de Majore reddit ei trecentos pannos ſericos de Almaria per annum de tributo; & Inſula de Evince reddit ei per annum de tributo ducentos pannos de ſerico de Almaria.*

Necnon & feneſtras ipſius Eccleſiæ miræ pulcritudinis ex metallo cypſino decoravit. Lege *cyprino*. Cyprium æs veteribus laudatiſſimum. Anaſtaſ. infra hoc loco: *nec non & feneſtras ipſius Baſilicæ ex metallo Cyprino decoravit.* Et rurſus: *Et alias feneſtras Baſilicæ ex metallo Cyprino reparavit, & in gremio Baſilicæ fecit.*

Et alias feneſtras de vitro diverſis coloribus decoravit. Feneſtræ Eccleſiarum e vitro verſicolori. Anaſtaſ. infr. eod. *Simul & feneſtras de abſida ex vitro diverſis coloribus concluſit.* Idem in Benedicto III. *Feneſtras vero vitreis coloribus ornavit, & pictura muſivi decoravit.*

Con-

Conſtituit, ut ante tres dies Aſcenſionis Dominicæ litaniæ celebrarentur. Litaniæ ante tres dies Aſcenſionis Dominicæ a Leone III. Romæ inſtitutæ. Hujuſmodi litaniæ a Mamerco Epiſcopo Viennenſi primum inſtitutæ felici exemplo. Sidon. lib. 5. epiſt. 14. *Quarum nobis ſolemnitatem primus Mamercus Pater & Pontifex, reverentiſſimo exemplo, utiliſſimo experimento, invenit, inſtituit, invexit.* Ait, *reverentiſſimo exemplo*, quia a Romana Eccleſia & univerſo orbe ſuſceptæ ſunt. Can. *Pronuntiandum, de conſecr.* diſt. 3. Cæſarius Arelatenſ. Hom. 33. *Tribus diebus, quos regulariter in toto mundo celebrat Eccleſia.*

Fecit crucem anaglypham interſatilem. Lege *crucem anaglypham interraſilem*, ut infra legitur in Leone III. quæ ſanior videtur verſio: *Necnon & crucem anaglypham interraſilem ex auro pendentem in pergula ante altare.* Aurum interraſile. Plin. lib. 12. cap. 19. *Coronas* IX. *cinnámo, interraſili auro incluſas.* Vulgo *Or bruni.* A Latino interrado, quo uſus eſt idem lib. 15. cap. 1. de oleis: *Tondentur, & cum vites, atque interradi gaudent.* Aurum prius interraſum pingitur, ut pictura tenacius hæreat. Feneſtras templi lignis interraſilibus & vermiculatis fabrefactas deſcribit Hieronymus in Ezechiel. cap. 41. *Feneſtræ quoque erant factæ in modum retis inſtar cancellorum, ut non ſpeculari lapide, nec vitro, ſed lignis interraſilibus & vermiculatis clauderentur.*

Veſtem rubeam alithynam, & in circuitu liſtam de chryſoclabo. In re veſtiaria liſta eſt lymbus, fimbria, ora veſtis, ut infra hoc loco: *Veſtem albam holoſericam, & in circuitu liſtam de chryſoclabo.* Et idem in Leone IV. *Fecit veſtem de fundato cum orbiculis in circuitu ornatam, cum liſta de chryſoclabo.* Leo Oſtienſ. Chron. Caſſ. lib. 1. cap. 21. *Vir nobilis Arnipertus obtulit B. Benedicto tunicam cum liſta aurea, & circulis aureis, & liſtam auream margaritis inſignitam.* Idem lib. 2. cap. 44. *Planetam diapiſtim liſtis aureis ornatam.* Idem lib. 3. cap. 19. *Planeta diacinthina magna aureis liſtis undique decenter ornata.* Imaginibus etiam apponitur liſta ex auro, ut ſupra hoc loco: *Et tres ante imagines, cum liſta.* ἁλίθυνον eſt purpureum.

Veſtem chryſoclabam habentem hiſtoriam tranſitus ſanctæ Dei Genitricis miræ magnitudinis. Mors Sanctorum dicitur tranſitus, quia eſt tranſitus ad meliorem vitam; ut tranſitus ſancti Martini Gregor. Tur. lib. 1. cap. 43. ubi dixi.

Fecit imaginem ipſius Apoſtolorum Principis in porta virorum ex auro puriſſimo. Olim in Eccleſiis locus virorum & mulierum erat diſtinctus, imo & utriuſque ſexus ingreſſus in Eccleſiam fiebat diverſis portis, ut patet ex hoc loco, & ex his, quæ ſequuntur: *Simulque & columnas tornatiles tam in ingreſſu corporis dextra lævaque, ex parte virorum, ac mulierum.*

Obtulit polycandelum porphyreticum pendentem in pergula ante Confeſſionem in catenis aureis. Polycandelum porphyreticum eſt candelabrum, in quo lucent multæ candelæ, a Græco πόλυς, multus, & Latino candela. Porphyreticum dicitur a colore, quod eſſet ex argento deauratum, ut infra hoc loco: *Cyborium cum columnis porphyreticis ex argento puriſſimo.* Columnæ ex argento dicuntur porphyreticæ, quia erant deauratæ.

Fecit aquamanus antipempto deauratas paria duo. Aquimanile antipemptum, aquamanus. Anaſtaſio, aquiminarium, vas aquarium, L. *Cum aurum*, §. *Si quis eſcarium*, L. *In argent.* §. ultimo, ff. *De aur. & argent. legat.* Vide quæ dixi in Gregorio III.

Super altare ſanctæ Dei Genitricis, ubi ſupra, quæ appellatur Mediana. Mediana eſt pars media Eccleſiæ. Gregor. Tur. de mirac. Martyr. lib. 2. cap. 48. *Procedens autem pſallendo, cum ad Medianam perveniſſet.* Anaſtaſ. infr. hoc loco: *In oratorio ſanctæ Dei Genitricis in mediana, fecit veſtem albam holoſericam roſatam.* Idem in Gregorio IV. *In mediana plaga Eccleſiæ.* Et infr. eod. *Super oratorium ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, quæ Mediana dicitur.* Idem in Leone IV. *Obtulit vero in oratorio ſanctæ Dei Genitricis ſemper Virginis Dominæ noſtræ Mariæ, quod in mediana conſiſtit.*

Source : BIU Cujas

Fecit in Basilica Dei Genitricis ad Præsepe, & in ingressu præsepii, Regias vestias ex argento purissimo. Leo III. fecit Regias, id est majores fores Basilicæ beatæ Mariæ ad Præsepe, vestitas argento : sic enim legendum pro *vestias*.

Et hoc constituit, ut Dominicorum dies, vel in sanctis solemnitatibus, hinc inde juxta lectorium consisterent, & ad legendum sacras lectiones luminis splendore refulgerent. Lectorium est pluteus, e quo Evangelium legitur : legium. Leo Ostiens. lib. 3. Chronic. Cassinens. cap. 32. Græcis ἀναλογεῖον. Suidas : ἀναλογεῖν, ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. Inde analogium. Gregor. Tur. de mirac. Martyr. lib. 1. cap. 94. *In cujus Basilica analogius, in quo libro supra posito cantatur aut legitur, mirabiliter compositus esse refertur.* Idem de gloria Confess. cap. 37. *Est ibi & sepulcrum ipsius sancti venerandi Episcopi, a quo hæc ædes nomen accepit, sub analogio compositum.* Ekkeard Junior de casib. Monast. S.Gall. cap. 1. *Infantulis deinde per ordinem lectitantibus, & analogio descendentibus.* Diebus Dominicis vel aliis solemnibus lucernæ, vel cerei accenduntur, cum Evangelium legitur. Hinc semper juxta lectorium ceroſtrata vel lucernæ ponuntur, ut infra hoc loco : *Fecit vero ubi supra lectorium ex argento purissimo, necnon & ceroſtatos ex argento mundissimo, stantes juxta ipsum lectorium : & hoc constituit, ut Dominicorum die, vel in sanctis solemnitatibus, hinc inde juxta lectorium consisterent, & ad legendum sacras lectiones luminis splendore fulgerent.* Idem in Leone IV. *Similiter & in Monasterio sanctorum Johannis & Pauli fecit aliam lucernam argenteam, quæ Dominicis vel festis diebus juxta lectorium consistentibus ad legendum sacras lectiones magno luminis splendore luceſcat.* Idem in Benedicto III. *Cantharum argenteum sedentem in pedibus quatuor, in quo in diebus festis atque Dominicis lucerna simul & cerei ponebantur juxta lectorium, mirifico opere fecit.* Vulgo lectrinum.

Regnum Spanoclystum ex auro purissimo. Regnum Spanoclystum est corona ex auro Hispanico, quod est laudatissimum. Aurum vel argentum Spanicum pro Hispanico. Anastas. in Leone IV. *Vela cum argento Spanisco. Vela de Spanisco ornata.* Et infra : *Vela Spanisca duo.* Idem in Benedicto III. *Spaniscas quæ pendent super altare.* Et infra : *Vestem de Spanisco ornatam.* Spania pro Hispania, ut infra : *Calicem aureum Spanoclystum, & patenam auream Spanoclystam.* Idem in Paschali : *Regnum Spanoclystum ex auro fulvo.*

Et in musileo beatæ Petronillæ, quod ponitur ad beatum Petrum Apostolum, fecit coronam ex argento. Pro *musileo*, lege *mausoleo*. Corpus S. Petronillæ a Paulo Papa translatum, in cujus marmoreo sarcophago inscriptum legebatur : *Aureæ Petronillæ dilectissimæ filiæ.* Sigebert. in Chronic. ad annum 758. Idem error emendandus infra eod. *Sed in musileo beatæ Petronillæ, quod ponitur ad beatum Petrum Apostolum, fecit vela alba majora tria.*

Sed & in Monasterio sancti Stephani, quod appellatur Catagalla patritia, pari modo fecit canistrum ex argento. Hoc Monasterium a Leone III. a fundamentis restitutum narrat Anastas. infr. eod.

Necnon & in oratorio sancti Viti, quod ponitur in Monasterio, quod appellatur de Sardas, fecit canistrum ex argento. Monasterium de Sardas dictum, quod positum fuit in vico Sardorum. Anastas. in Leone IV. *Fecit in Basilica sanctæ Dei Genitricis, quæ ponitur in vico, qui nuncupatur Sardorum, vestem de fundato.* Et infra eod. : *Pari modo & in Ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quæ sita est in vico Sardorum.*

Et in oratorio sancti Cæsarii, quod ponitur in Monasterio de Corsas, fecit similiter canistrum. Monasterium de Corsas sic dictum, quia positum fuit in vico Corsarum. Romæ fuit vicus Corsarum. Anastas. in Leone IV. *Monasterium Corsarum, quod juxta Basilicam beati Sixti Martyris atque Pontificis situm est, &c.* Sardis & Corsis insulis pulsis a Sarracenis locus ad habitandum in Urbe concessus a Pontifice.

Et

Source : BIU Cujas

Et in oratorio ſanctæ Mariæ, quod ponitur in Monaſterio Aquæ Salviæ, fecit ſimiliter. Monaſterium Aquæ Salviæ eſt Monaſterium S. Anaſtaſii Martyris, quod vocatur Ad Aquas Salvias. Anaſtaſ. in Benedicto III. *Obtulit etiam in Monaſterio ſancti Chriſti Martyris Anaſtaſii, quod vocatur Ad Aquas Salvias.*

Fecit ubi ſupra ſcuta argentea duo ſcripta utroque Symbolo: unum quidem litteris Græcis, & alium Latinis. Scutum hic eſt tabula argentea oblonga in formam ſcuti, in qua ſcriptum erat Symbolum. Ut infra eodem: *Fecit & ſupra in ingreſſu corporis ſcutum ex argento puriſſimo, in quo orthodoxæ fidei Symbolum ſcribi fecit.* Idem infr. in Nicolao I. *Calicem de auro ex lapidibus circumdatum cum ſcutis & diverſis lapidibus pretioſis hyacinthinis albis.* Cujus diminutivum eſt ſcutulum, quod eſt ſignum in modum ſcuti. Jo: Caſſian. collat. 1. cap. 5. *Quemadmodum hi, quibus uſus eſt bellica tela tractandi, cum ante Regem mundi hujus artis ſuæ cupiunt peritiam demonſtrare, in parviſſima quadam ſcutula, quæ*dipincta in ſe continent præmia, jacula, vel ſagittas intorquere contendunt.* Scutulæ ſunt veſtes ſcutulatæ, id eſt ſcutulis diſtinctæ. Prudent. in Hamartigon.

* legè, *depicta*

Gaudeat & durum ſcutulis perfundere corpus.

Et hoc eſt genus veſtium, quod Plin. lib. 8. cap. 48. vocat ſcutulatum textum. Et hoc fuiſſe inventum Galliæ refert Plin. ibidem: *Scutulis dividere Gallia inſtituit.*

Hic autem præclarus Antiſtes Hoſpitalem beato Petro Apoſtolo, in loco, qui Naumachia dicitur, a fundamentis noviter conſtruxit. Naumachiæ fuere Romæ, in quibus edebantur navalium pugnarum ſpectacula, deducta aqua e Tyberi. Sidon. lib. 1. epiſt. 5. *Inter hæc patuit & Roma conſpectui, cujus mihi non ſolum formas, verum etiam Naumachias videbar epotaturus.* Hoſpitale a Leone III. conſtructum ad Naumachiam, cujus meminit idem ſupra hoc loco: *In oratorio ſancti Peregrini, quod ponitur in Hoſpitali Dominico ad Naumachiam, fecit caniſtra ex argento.* Idem in Paſchali: *Hoſpitale ſancti Peregrini poſitum ad beatum Petrum Apoſtolum in loco, qui vocatur Naumachia, quod idem prædeceſſor ſuus conſtruxerat, &c.*

Necnon & rotas de chryſoclabo ornatas in circuitu de quadrapulo. Rotæ ſunt circuli aurei, qui ornatus cauſa appendebantur in ſacris ædibus. Hujuſmodi rotæ fiebant ex auro, vel argento, vel ſerico, ut infra hoc loco: *Et rotas ſericas habentes hiſtorias Annunciationis, ſeu Natalis Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

Epiſcopium vero Albanenſe ſimul cum Eccleſia, quæ in nomine beati Pancratii fundata eſt. Epiſcopi Cardinales habent titulum Cardinalem, id eſt Eccleſiam in titulum Cardinalem, & juxta Epiſcopium, id eſt domum Epiſcopalem: ut Epiſcopus Albanenſis, qui eſt unus e ſeptem Cardinalibus Epiſcopis, habuit in titulum Eccleſiam ſancti Pancratii; Epiſcopus Silvæ Candidæ habuit ſuum Epiſcopium juxta Baſilicam Ss. Rufinæ & Secundæ, quæ erat titulus. Anaſtaſ. in Adriano: *Baſilicam Ss. Rufinæ & Secundæ, quæ ponitur in Epiſcopio Silvæ Candidæ.* Eccleſiæ S. Pancratii meminit Gregor. lib. 3. epiſt. 13.

IN STEPHANO V.

LUDOVICUS Imperator pro illius amore in finibus Franciæ curtem de ſuo proprio fiſco beato Petro Apoſtolo perpetuali uſu, per præceptionis paginam conceſſit. Curtis eſt villa ſeu prædium. Frodoard. in Chronic. ad annum 937. *Quidam Presbyter de Bononis curte, ſic enim villa vocatur.* Adamus Bremenſis lib. 4. cap. 5. *Quinquaginta ergo curtes dominicales habuit Archiepiſcopus.* Curtis eſt diminutivum curiæ, quæ idem ſignificat, ut in Cap. *Cum Bertholdus, de re judicat. Curiam ſuam ſive fundum Nuineſtanen.* Eodem ſignificatu curtis voce pro prædio uſus eſt Anaſtaſ. in Gregorio IV. in fin. *In curte, quæ cognomi-*

Source : BIU Cujas

natur Draconis, domum satis dignam undique porticibus ab solariis circumdatam a solo noviter fieri statuit. Fecit autem & in curte alia, quæ Galeria vocitatur, domum aliam largam ac spatiosam, satisque præcipuam, ad opus atque utilitatem Pontificum, ubi obediens opportunum fuerit. Curti nomen fuit Galeria, forte a Galeria tribu, cujus meminit Onuphrius Panvinius in Civit. Rom.

IN PASCHALI.

IN ejusdem venerabili Basilica, ante aditum, quæ ducit ad corpus, in loco Ferrata altare constituit. Corpus Ecclesiæ est chorus Ecclesiæ, ubi Clerici stant inter sacra. Anastas. in Leone III. *Simulque & columnas volatiles tam in ingressu corporis dextra lævaque, ex parte virorum, ac mulierum.*

Pariterque & concham ad spongiam pro nocturnis diligentiis ibidem ex argento constituit, pensantem libras septem & uncias novem. In Basilica S. Petri constituta fuit concha argentea ad spongiam, id est ad exprimendam spongiam, cujus usus erat ad hauriendam urinam, cum necesse esset de nocte surgentibus ad sacrum officium. Veteres spongiis utebantur ad obscœna tergenda. Senec. epist. 70. *Nuper in ludo bestiariorum unus e Germanis, cum ad matutina spectarent, secessit ad exonerandum corpus: nullum aliud illi dabatur sine custode secretum; ibi lignum id, quod ad emundanda obscœna adhærente spongia positum est, totum in gulam farsit, & vi præclusis faucibus spiritum elisit.* Earumdem usus fuit ad urinam excipiendam, & vesicam exonerandam. Martial. lib. 12. epigr. 48.

Quod sciat infœlix damnatæ spongia virgæ.

Spongiarum etiam multus usus fuit ad detergenda & fovenda vulnera & ulcera. Plin. lib. 31. cap. 11. *Usus earum ad abstergenda, fovenda, operienda vulnera.* Jo: Chrysostom. homilia 27. ad Antiochen. διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ τῶν ἰατρῶν μαλακῇ τινι σπογγιᾷ τὰ τοιαῦτα καταψήχουσιν ἕγκη. *Proinde periti Medici spongia quadam præmolli & humefactata ulcera leniter tractant.* Earumdem usus fuit ad exhauriendam aquam. Idem in 1. ad Timoth. Homil. 14. καὶ δίσκους καὶ ἀμφορέας καὶ σπόγγους ἕτερα πολλὰ ἐπινοοῦντας, ὡς τε ἀπάντλησαι. *Et discos atque amphoras & spongias & alia plurima ad exhauriendam aquam excogitata.* Spongiis usi etiam retiarii ad sistendum sanguinem vulnerum. Tertull. de spect. cap. 25. *Poterit & misericordia moveri defixus in morsus ursorum, & spongias retiariorum.* Spongiis madefactis foventur vulnera. Apuleius 1. de Asino aureo: *Vulnus spongia effulciens.* Idem lib. 8. *Ille spongiis maditatis tumores comprimere.* Spongiarum etiam usus fuit ad extergenda pavimenta, unde spongiæ censentur in instrumento domus, L. *Quæsitum*, §. *Item pertica*, ff. *De instruct. instrum. legat.* Quod jam observatum est alio loco. Anastas. in Gregorio II. Ait, *pro nocturnis diligentiis*, id est, pro nocturnis necessitatibus, quæ sæpius diligentiam desiderant. Veteres res obscœnas honesta appellatione velabant, ut fures diligentes vocabant. Hieronym. 1. adversus Rufinum: *Solemus & argutissimos fures diligentes vocare.* Aleatores volebant se dici tesserarios. Ammian. lib. 28. *Quidam aleatorum vocabulum declinantes, ideoque se cupientes appellari tesserarios.* Veteres non nominabant lotium sine præfatione & verecundia. Plin. lib. 7. cap. 51. inter signa mortis recensetur *neglectum effluvium præfandi humoris*, id est urinæ. Diligentiæ opponitur indiligentia. Plin. lib. 9. cap. 36. *Fraudatam profecto se luxuria credat, nosque indiligentiæ damnet.* Idem lib. 10. cap. 23. *Grues excubias habent pro nocturnis temporibus, lapillum pedes sustinentes, qui laxatus somno & decidens indiligentiam coarguat.*

Propitiatorium etiam altaris ex laminis argenteis exornatum circumduxit. Propitiatorium altaris est pars media altaris, ubi sacrificium propitiationis, id est pacis, offertur. Papias: *Propitiatorium dictum, quasi propitiatoris oratorium.* Et ipse Anastas. infr. hoc loco: *Et propitiatorium sacri altaris ex argenteis laminis mirifice exornavit.*

* lege, ἕλκη

Per

Per quorundam gentis Anglorum desidiam ita est omnis illorum habitatio, quæ in eorum lingua burgus dicitur, flamma ignis exundante combusta. Burgus est castrum, munimentum: inde Burgundiones dicti a burgis, in quibus habitabant, quæ erant castra per limitem disposita. Oros. lib. 7. cap. 32. Isid. lib. 9. cap. 2. Luitprand. lib. 3. cap. 12. Paul. Diacon. Hist. lib. 12. Veget. de re militar. lib. 4. cap. 10. *Castellum parvulum, quem Burgum vocant.*

In qua & sanctam Græcorum Congregationem aggregans. Paschalis Cœnobium nomine sanctæ Praxedis posuit Græcis Monachis, qui die noctuque Græce Deo psallerent. Monasterium Ss. Stephani & Cassiani pariter condidit Leo IV. in quo instituit Monachos Græcos. Anastas. in ipso Leone IV.

Vestem de blattin cum pselliis. Vestis de blattin est vestis blattea, id est purpurea. Gregor. Tur. lib. 2. cap. 38. *Et in Basilica B. Martini tunica blatea indutus.* Nomen a blatta, quod est conchylium, quo conficitur purpura. Cassiodor. 1. Variar. *Cum blatta quam nostro cubiculo dare annis singulis consuevisti, venire festina.* Φέλλια Græci, armillas, brachialia. Cujac. 10. obs. 17.

In Ecclesia beatæ Cæciliæ Martyris fecit concham ex argento, ubi & pretiosum ejusdem Virginis caput condidit. Concha est vas cavum a similitudine concharum maris, ut supra hoc loco: *Concham ac spongiam pro nocturnis diligentiis ex argento constituit.* Idem in Hilario: *Lacus & conchas triantas duas aquam fundentes.* Et infra: *Lacum porphyreticum cum concha assita in medio aquam fundentem.* Alibi concha est vas marmoreum in vestibulo Ecclesiæ, in quo pueri expositi deponi solebant, ut a matriculariis Ecclesiæ colligerentur. Wandelbert. Diacon. in Vit. S. Goar. apud Surium 8. Julii: *Moris quippe tunc Trevirorum erat, ut cum casu quælibet femina infantem peperisset, cujus nollet sciri parentes, aut certe quem præ inopia rei familiaris nequaquam nutrire sufficeret, ortum parvulum in quadam marmorea concha, quæ ad hoc ipsum statuta erat, exponeret.*

IN EUGENIO II.

QUID aliud pertinentes, nisi quod ipse suis honestis gerebat moribus, & ipsi pariter gerebant. Pertinentes sunt cognati & propinqui, qui ad nos pertinent, id est pertinent ad affectum nostrum, ut pertinentiæ sunt res, quæ ad nos pertinent, tanquam accessiones rei majoris, cap. *Cum ad sedem, de restit. spoliat. Cum possessionibus & pertinentiis.* Impertinentes sunt alieni. Martianus Capella lib. 1. *Post hos quamplures alii, pro suis gradibus cælites, ac Deorum omnium populus, absque impertinentibus convocandi.* Pertinentia sunt, quæ proxime pertinent & juvant ad rem. Plin. lib. 29. cap. 7. *Quoniam modo exoleverint in medicinæ usu, quæ tum parata, atque pertinentia erant.*

IN GREGORIO IV.

OBTULIT vestem de fundato unam habentem mucrones per circuitum. In re vestiaria mucrones sunt acumina fimbriæ vestis, ut infra hoc loco: *Cortinam Alexandrinam unam, vela alia habentia mucrones de fundato quatuor.* Alias mucro est acumen teli vel gladii. Papias: *Mucro non tantum gladius est, sed cujuslibet teli acumen.* Hieronym. ad Heliodor. *Nunc vero inobediens spiritali mucrone truncatur.* Mucrones unguium leonis, acumina unguium interpretatur ipse Solin. Polyhist. cap. 30. *Gradientes mucrones unguium vaginis corporum claudunt, ne acumina attritu retundantur.* Et ante eum Plinius lib. 8. cap. 15. *Mirum pardos, pantheras, leones & similia, condito in corporis vagina unguium mucrone, ne refringatur, hebeteturve, ingredi.* Mucrones cornuum, Plin. lib. 11. cap. 37. *Omnia in mucronem migrantia.*

Vela de rhodino quatuor, quæ sacrum altare circumdant. Vela rhodina sunt,

Source : BIU Cujas

vela roſei coloris. Anaſtaſ. in Benedict. III. *Veſtem rubeam de rhodina*. Idem in Zacharia: *Vela alithina, quæ & ornavit cum rhodicis*. Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. lib. 1. cap. 58. *Planetam diarhodinam Byſantiorum* xx. *Pallium altaris diarhodinum Byſant.* xvi. Idem lib. 3. cap. 19. *Pluviale diarhodinum magnum, undique auro contextum. Pannum diarhodinum cum aureis liſtis.*

Gemmas albas trecentas & octuaginta. Gemmæ albæ ſunt margaritæ, ut infra eod. *Gemmas diverſas albas numero ſeptuaginta tres*. Et infra: *Albas majores numero viginti & novem*. Et rurſus: *Albas modicas habens circum capitis coronam diverſe philopares*. Lege *filopares*. Sic interpretatur Anaſtaſ. in Leone IV. *Cum gemmis albis, id eſt margaritis ſeptem*. Lamprid. in Heliogabal. *Orizam cum albis exhibens. Albas præterea in vicem piperis piſcibus & tuberibus conſperſit.*

Fecit veſtem auro textilem habentem in circuitu alvaviras legente de nomine Domni Gregorii quarti Papæ. Lege *albas virias*. Viriæ ſunt armillæ manuum. Iſidor. Origin. lib. 19. cap. 31. *Armillæ proprie virorum ſunt collatæ victoriæ cauſa militibus, ob armorum virtutem, unde & quondam vulgo virilia dicebantur.* Inde viriæ Celticæ Plin. lib. 33. cap. 3. *Viriæ Celticæ dicuntur, viriles Celtibericæ*. Tertull. de Pallio: *Veſtigia cæſtuum viria occupavit*. Ambroſius 1. de Abraham: *Inaures habebat, quæ non gravarent aurem, ſed demulcerent: virias, quæ manum non materiali auro onerarent, ſed ſpiritali actu levarent*. Viriæ diminutivum viriola. Inter ornamenta cenſentur viriolæ, quæ erant brachialia ex auro, vel ſmaragdis, aut aliis gemmis, L. *Quod tamen*, ff. *De contrah. empt.* L. ult. §. ult. *De auro & arg. legat.* L. 8. *De opt. legat.* Inde emendandus locus Anaſtaſ. in Benedict. III. *Retefactum miro opere totum ex gemmis alvaberis*. Lege *albis viriis*, id eſt, ex gemmis diſpoſitis in modum albarum viriarum, id eſt armillarum. Ait: *Legente de nomine Domni Gregorii IV.* quia donariis inſcribebatur nomen donantis, ut infr. eod. *Legente de donis Dei & ſanctæ Mariæ, quod vocatur Præſepe trans Tyberim, Domni Gregorii Papæ quarti*. Ut infra eod. *Caniſtra argentea quatuor, legente ſancta Dei Genitrice Gregorii IV. Papæ.*

Item fecit & in Diaconia beati Hadriani Martyris in tribus fatis veſtem de fundato. Diaconia S. Adriani Martyris fuit in vico de tribus fatis. Ibidem fuit Baſilica ſanctorum Coſmæ & Damiani. Anaſtaſ. in Adriano: *Pariter & Baſilicam ſanctorum Coſmæ & Damiani ſitã in tribus fatis reſtauravit*. Forte legendum *in tribus ſatis*.

In quo etiam Monachos Canonicos aggregavit, qui inibi officium facerent. Gregorius IV. reſtituit Baſilicam S. Mariæ, quæ dicta eſt Calixti trans Tyberim, & ibi conſtituit Monachos Canonicos, id eſt Canonicos regulares, & in eadem fecit ſanctum Præſepe, id eſt oratorium Præſepis illius inſtar, quod eſt in Baſilica ſanctæ Mariæ Majoris, quæ inde ad Præſepe dicta eſt: de quo ſupra in Eugenio.

Albas modicas habens circum capitis coronam, diverſe philopares. Lege *filopares, id eſt lineam margaritarum, quæ filo pariter pendebant*. Ut infra eodem: *Gabatas aureas puriſſimas interraſiles philopares*. Lege *filopares*.

Cercelli paria duo habentes gemmas pretioſiſſimas. Lege *circelli*, quod eſt diminutivum circuli. Circelli aurei vel argentei offerri ſolebant ornati variis gemmis. Gloſſ. G. B. ψέλια, περικάλια, δακτυλίδια. Circuli aurei ſunt inter ornamenta mulierum. Hieronym. 4. in Ezechiel. cap. 16. *Et uſque hodie inter cætera ornamenta mulierum ſolent aurei circuli in os ex fronte pendere.*

Murenas praſinales pretioſiſſimas duas. Murenæ ſunt torques aurei, ſeu monilia ex auro gemmis ornata, in longum ducta ad ſimilitudinem murenarum, quod eſt genus piſcis, ut infra eod. *Item murenam trifilem auream*. Et rurſus: *Murenam in qua pendent gemmæ hyacinthinæ tredecim*. Hieronym. ad Marcellam de laudibus Aſellæ: *Aurum colli ſui, quod quidem murenulam vulgus vocat*. Murenæ erant textæ auri & argenti virgulis. Hieronym. in Eſaiam cap. 3.

Et

Source : BIU Cujas

Et murenulas, quæ auri & argenti texuntur virgulis. Murenulas prasinales dixit Auctor noster, quia erant ornatæ gemmis prasinis. Hic enim gemmas solent sæpius notatione coloris, quam nominis designare, & passim facit simul mentionem gemmarum prasinarum, hyacinthinarum & albarum.

Item murenam trifilem auream, quæ habet gemmas diversas albas numero septuaginta, & buticulas triginta tres. Murenam trifilem vocat, quæ erat contexta tribus filis, id est lineis margaritarum. Murenam filatam vocat infra: *Item murenam filatam, ex qua gemmæ pendent quatuordecim*. Et quæ infra, habebat plures buticulas, id est orbiculos vel bullas aureas, *des bovillons d'or*. Anastas. in Sergio II. *Gabatas interrasiles deauratis cum bullis duabus*. Idem in Leone IV. *Vela habentia cruces, & gammadias de chrysoclabo, & gemmis de bullis aureis 23*. Et infra: *Fecit coronas ex argento purissimo duas pendentes in catenulis aureis cum gemmis & bullis deauratis*. Et infra: *Cruces & gammadias de chrysoclabo cum orbiculis*. Hieronym. in Esaiam cap. 3. in illa verba, *& lunulas & torques: Habent mulieres in lunæ similitudinem bullulas dependentes, quas nos ad Ecclesiæ ornamenta transferimus*.

Digitiæ aureæ novem pendent in filo aureo. Digitiæ hic sunt murenæ aureæ seu annuli, in modum murenularum, quæ digitiæ dicuntur, quia digitis inseri solent, instar annulorum. Gregor. Tur. de glor. Confess. cap. 35. *Ajebant etiam annulos murenulasque aureas circa eam repertas*.

Signum Christi habet navicellas duas, & murenas tres. Id est signum crucis, Crucifixus ex auro habet pendentes navicellas, id est naviculas ex auro. Leo Ostiens. Chr. Cass. lib. 3. cap. 57. *Quinque pallia, & naviculam auream*. Et murenas, id est torques ex auro & gemmis pendentes ornatus causa.

Omnes morenas cum petinante eorum. Lege *omnes murenas cum pertinente eorum*, id est cum pertinentiis suis. Pertinentia murenarum erant gemmæ, & buticulæ, id est buticulæ seu pilulæ orbiculi aurei, qui pendebant ex eis, ut supra observatum est. Vel, si mavis, lege *cum pectinante*, id est pectinato opere. Pectinatum opus. Festus.

Signum Christi habet historiam in modum leonis incapillatam, cum diversis operibus purissimis aureis pendentibus in catenulis quatuor & uncino uno. Signum Christi est signum crucis, quod dicitur habere historiam incapillatam, quia tegi solebat velo cilicino, quod dicitur capillatium, quia contextum est capillis, id est pilis hircorum: sic tabernaculum opertum erat capillatio, Exod. 26. *Et facies vela capillacia operire super tabernaculum*. Quem in locum Augustin. Quæst. in Exod. cap. 108. *Quæ capillatia, inquit, vela sunt, id est cilicina*. Idem de Civit. Dei lib. 22. cap. 8. *A quodam Judæo dicit sibi fuisse persuasum, ut annulum capillatio vinculo insereret, quo sub omni veste ad nuda corpori cingeretur*. Et mox: *Surgens, ut iter perageret, ante pedes suos illum jacentem annulum vidit, & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus, mirata tentavit*. Statuæ & signa Deorum velis operiri solebant, quæ obducebantur & reducebantur. Apulejus de Asino aureo lib. 11. *Sic ad instar solis exornato, & in vicem simulacri constituto, repente velis reductis, in aspectum populi errabam*. Vela cilicia etiam præfigebantur ædificiis, puta foribus, vel fenestris, ne vento aut pluvia laborarent. L. *Fundi*, §. *Reticuli*, ff. *De act. empt.* L. *Quæsitum*, §. *Vela de instruct. instrum. legat.* Vela cilicia etiam texta in castrorum & nautarum usum. Virgil. 3. Georg.

Nec minus interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, setasque comantes
Usum in castrorum, & miseris velamina nautis.

Et ibi Servius: *Quia de ciliciis poliuntur loricæ, & teguntur tabulata turrium, ne jactis facibus ignis possit adhærere*. Signum Christi memoratur habens historiam in modum leonum incapillatam, quia opertum erat velo cilicino intexto figuris textilibus leonum. Ait, *uncino uno*. Uncinum est diminutivum unci, ex

Source : BIU Cujas

quo pendebant orbiculi seu bullæ aureæ, quæ ornatus causa apponebantur murenis. Anastas. in Leone IV. *Coronam obtulit cum catenulis quatuor & delphinis decem, habentem lilium & uncinum pensantem libras duas.*

Nam prius altare in humili loco situm fuerat, pene in media testudine. Testudo est camera fornicata. Apud veteres omnia templa erant facta in modum testudinis. Virgil. 1. Æneidos: *In foribus Divæ media testudine templi.* Et ibi Servius: *Quidam tradunt apud veteres omnia templa in modum testudinis facta.* Similis fere erat forma sacrarum ædium. Media pars ædis assurgebat in testudinem, sub qua altare collocari solebat.

Gemmiliones octo pens. singuli libras duas. Gemelliones, ut legunt Lacerda & Vossius, sunt unci pares forma, quasi gemelli fratres.

Necnon & in fronte paradisi jam fatæ Ecclesiæ. Paradisus est atrium Ecclesiæ, de quo supra in Dono.

Et alia nova adjecit, in quibus tres caminatas fieri jussit. Gregorius IV. Paracellario B. Petri adjecit tres caminatas. Caminata est camera habens caminum. Sangallens. de gest. Carol. M. lib. 1. cap. 5. *Finitis autem laudibus matutinis, cum Rex ad Palatium vel caminatam dormitoriam, calefaciendi & ornandi se gratia, pro tantæ festivitatis honore rediret.* Helmold. Hist. Slav. lib. 1. cap. 14. *In loco, qui dicitur Neronna, ubi etiam fuit oratorium & caminata muratore opere facta.* Et Anastas. ipse in Nicolao I. *Fecit triclinium cum caminatis ad honorem & decorem ejus.*

Siclonem unum pensantem libras tres. Siclonem perperam pro *scyphonem*. Scyphus vel scypho est genus vasis vinarii. Scyphus est vas ansatum, e quo vinum funditur in pocula, L. *Sed si meis*, §. *Proculus*, *de acquir. rer. dom.* Anastas. in Leone III. *Item calicem majorem fundatum cum scyphone pens. libras triginta & septem.* Veget. de re veterinar. lib. 1. cap. 10. *Ad scyphonem paulatim infundes, non semel a cornu.* Idem lib. 2. cap. 20. *Paululum aquæ frigidæ cum foliis hederæ diutissime contundes, succum exprimes, & per siphonem ei in oculum defundes.* Hispanis guillones vascula vinaria. Paul. Diacon. de Vit. Patrum Emeritens. cap. 2. *Vascula vinaria, quæ usitato nomine guillones, aut flascones appellant.*

Portis simul ac seris, & catharactis eam undique permunivit. Cataracta est crates ferrea portæ urbis vel castri munimentum, *une herse*. Livius lib. 27. cap. 30. *Porta cataracta dejecta clausa erat, eam partim vectibus levant, partim funibus subducunt.* Alias cataracta est suffusio oculorum. Gregor. Tur. de Mirac. D. Martini lib. 2. cap. 15. *Lucescente autem die reseratis cataractis luminum lumen videre promeruit.* Idem de Vit. Patr. cap. 19. *Statimque reseratis cataractis mundum late patentem, quæ fuerat cæca, prospexit.*

Petrarias nobili arte composuit. Petraria est machina bellica graviores lapides mittens ad quatiendos muros. Paulus Diaconus de gest. Longobard. lib. 5. cap. 8. *Cumque hoc dixisset, caput ejus abscissum est, atque cum belli machina, quam petrariam vocant, in urbem projectum est.* Ademarus Monachus S. Eparchii Engolismensis in Vita Caroli M. *Deoque volente petrarias, quas paraverunt, in suo plus damno senserunt, quam illi de castello.* Turpin. in Vit. ejusd. cap. 9. *Aptatis juxta murum petrariis & manganellis & Troiis & arietibus.* Matth. Paris ad annum 1215. *Petrariam, quæ* Malveisine *Gallice nuncupatur*, id est malus vicinus.

Fecit velum Alexandrinum habens phasianos duodecim. In deliciis hac ætate erant vestes belluatæ, id est variis figuris animalium intextæ. Ammian. lib. 14. *Longiores fimbriæ tunicæ, perspicua lucent varietate liciorum, effigiatæ in species animalium multiformes.* Anastas. ipse supra eod. *Vela Alexandrina tria, ante portas majores pendentia, habentia homines & caballos.* Alexandrina tapetia variis belluarum, avium, hominum figuris intexta erant. Plaut.

in

Source : BIU Cujas

in Pseudolo : *Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia*. Hoc genus vestium polymitas appellant, vel Alexandrinas, quia fuit inventum Alexandriæ. Plin. lib. 8. cap. 48. *Plurimis vero liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria instituit*.

Ubi obediens opportunum fuerit. Fecit domum in curte, cui nomen erat Galvia, ut ibi cum suis hospitaretur, ubi obediens, lege *obdiens*, vel *obdiescens*, id est diem habens, opportunum fuerit. Sic *dietim* pro *in dies* dixit idem in Adrian. II. *Sed dietim fervore sancti Spiritus temperati, ad unitatē sacræ Synodi reversi sunt*.

IN SERGIO II.

TUNC Præsul eum Scholæ Cantorum ad erudiendum communibus tradidit litteris. Schola Cantorum est Ordo Cantorum, vel locus ubi Cantores instituebantur, ut infra hoc loco: *Ubi omnes ipsius præcelleret Scholæ puerulos*. Anastas. infra in Leone IV. *Hic pius Antistes in Basilica beati Pauli Apostoli vespertinas publice a cuncto Clero & Schola constituit die natali ejus psalli laudes*. Et idem ante in eodem: *Scholam Cantorum, quæ pridem orphanotrophium vocabatur, a fundamentis restauravit*. Scholam Cantorum Romæ instituit Gregorius I. & eis ædes dispositi in Basilica S. Petri, & Lateranensi Patriarchio. Jo: Diaconus lib. 2. cap. 6. *Scholam quoque Cantorum, quæ hactenus eisdem institutionibus in sancta Romana Ecclesia modulatur, constituit, eique cum nonnullis prædiis duo habitacula, scilicet sub gradibus Basilicæ beati Petri Apostoli, alterum vero sub Lateranensis Patriarchii domibus fabricavit, &c.* Hinc Magister Scholæ est Præfectus Scholæ seu Ordinis Cantorum. Ademar. in Vit. Caroli M. *Domnus vero Rex revertens in Franciam misit unum Cantorem in Mettis civitate, alterum in Suessonis civitate, præcipiens de omnibus civitatibus Franciæ Magistros Scholæ Antiphonarias eis ad corrigendum tradere, & ab eis discere cantare*. Eadem analogia Scholæ palatinæ dicuntur Ordines militantium in Palatio, L. 22. C. Th. *De erogat. milit. annon.* L. 8. C. eod. *De annon. civilib. & pane gradili*, Ambros. 1. ad Timoth. cap. 12. *Scholæ enim sunt, quæ positis in se dant dignitatem, ut loci honor hominem faciat gloriosum, non propria laus*. Coripp. de laud. Just. lib. 3.

Acciti Proceres omnes, Scholaque palati est.

Anastas. ipse infr. hoc loco: *Universas militiæ Scholas una cum Patronis direxit*. Et infra : *Tunc suo universo cum populo omnibus Romanis Judicibus & Scholis antecedentibus, ad beatum Petrum studuit properare*. Idem infra in Adriano II. *Obviati omnibus Scholis, videlicet Spathariorum, Candidatorum, Strategorum, Mandatorum, cæterorumque palatinorum Ordinum*.

Dixit, quod nullo maligno animo, aut aliqua pravitate, vel malo ingenio advenisset. Malum ingenium, vel ingenium simpliciter, pro malo animo & consilio. Anastas. in Leone IV. *Videntes itaque quia in Anastasium Christi unitas, almaque concordia nullo flectebatur ingenio*. Idem in Nicolao I. *Nihilominus præcipimus tibi, ut nunquam res cujuscumque personæ qualicumque ingenio vel carthula acquisitas, & possessas olim, modo occupes*. Alias ingenia sunt machinæ bellicæ, quibus muri urbium & castrorum quatiuntur. Jo: Bromton. in Ricardo I. ad ann. 1189. *Ingenia vero & pararia Christianorum ita retro fossata erant, quod nullus ex parte adversa poterat eis nocere*.

Post hæc vero Ebbo quidam, & Bartholomæus Archiepiscopi, qui, pro criminibus suis privati honore, ab Ecclesia fueraut expulsi, a sanctissimo Summo Pontifice postulabant, ut eos reconciliare, ac Pallium eis tribuere dignaretur. Ebbo Rhemensis Episcopus depositus ob conjurationem in Ludovicum P. Imp. Flodoard. Hist. Rhemens. lib. 2. cap. 20. Baldric. Nov. lib. 1. cap. 41. Ebbo depositi-

Source : BIU Cujas

tus redactus ad communionem laicam, postulabat a Pontifice se restitui communioni Ecclesiasticæ; sed non est auditus. Et hoc est quod sequitur: *Quos etiam idem Præsul nec communionem inter Clerum dignos esse suscipere dicebat, sed inter communem populum communicandi licentiam tantummodo haberent*: Sic Guntherus Archiepiscopus Coloniensis, & Thiergaudus Archiepiscopus Trevirensis, a Nicolao I. depositi & excommunicati, quod Thietbergam Lotharii uxorem illegitimam pronunciassent, in Italia exulantes mortui laica communione sibi tantum concessa. Regin. 1. Chronic. Sigebert. ad ann. 883. Can. *Scelus*, 2. qu. 1. Nicolaus I. epist. 58.

IN LEONE IV.

HIC *primum a parentibus, ob studia litterarum in Monasterium beati Martini Confessoris Christi, quousque sacras Litteras plenitus disceret, sponte concessit*. Hac ætate Scholæ erant in Monasteriis, in quibus nobiles pueri instituebantur. De quo satis dixi in Asceticis.

Peregrinos ac pauperes, minusque habentes. Minus habentes, sunt tenuiores facultatibus. Daniel. 5. *Appensus es in statera, & inventus es minus habens*. Habere est opum copiam habere. Solin. Polyhist. cap. 34. *Troglodytæ specus excavant, illis teguntur, nullus ibi habendi amor. A divitiis paupertate se abdicarunt voluntaria*. In jure habere dicitur, qui rem obtinet jure dominii, L. *Habere licere*, ff. *De evict.* L. *Stipulatio ista*, §. *Hi qui sunt, de V. O.* L. *Nomen filiarum*, §. *ult. de V. S.* Pomp. Mela de situ orbis lib. 1. cap. 4. *Et Satyri sine tectis passim & sedibus vagi habent potius terras, quam habitent*. Senec. de Benefic. lib. 7. cap. 10. *Cautiones vacua habendi simulacra*. Inde vulgare *avoir*. Eo pertinet, quod dicitur in L. 4. §. *Inopes, de muner. & honor.* inopes onera patrimonii ipsa non habendi necessitate non sustinere.

Ipse solertissimus Pontifex secundum antiquam consuetudinem canonica auctoritate decrevit, atque constituit, ut dum sacra Missarum solemnia in Ecclesia celebrantur, nullus ex laicis in Presbyterio stare, vel sedere aut ingredi præsumat, nisi tantum sacra plebs, quæ in administratione sacri officii constituta videtur. Idem refert Sigebert. in Chronic. ad ann. 847. in hoc deceptus, quod id tribuit Leoni V. Idem refertur ex Concilio Moguntino in cap. 1. *de vit. & honest. Cleric.* Hoc decreto ne laici stent intra Presbyterium, jus novum non est statutum a Leone IV. sed antiquum comprobatum. Antiquissimus enim mos Ecclesiæ fuit, ut laici starent extra cancellos altaris. Augustin. de Civit. Dei lib. 22. cap. 8. *Venit & Pascha atque ipso die Dominico mane, cum jam frequens populus præsens esset, & loci sancti cancellos, ubi Martyrium erat, idem juvenis orans teneret*. Et notatur sequior usus Donatistarum, quod laici cum Clericis promiscue starent intra cancellos. Idem epist. 168. *Minatur & transit ad partem Donati, rebaptizatur furens, & in maternum sanguinem fremens albis vestibus candidatur. Constituitur intra cancellos eminens atque conspicuus*. Communicaturi laici tantum admittebantur intra cancellos. Idem Homil. 49. *Ego scio quia sapientes amant me: in hoc a communione se cohibent, qui sciunt quia novi peccata ipsorum, ne de cancellis projiciantur*. Et hoc est quod in Capit. Moguntino modo laudato integrum servatur, ut laicis ad communicandum, sicut mos est, pateant sancta sanctorum. Uni Imperatori licuit sanctuarium ingredi, cum dona oblaturus esset, Synodi VI. in Trull. can. 69. Vertigine correptum Valentem Imperatorem, dum in die Epiphaniæ dona oblaturus ex more intra velum altaris stetisset, εἴσω τοῦ παραπετάσματος, tradit Gregor. Nazianz. orat. 20.

Fecit coronas ex argento purissimo, habentes una clamacterios argenteos subter pendentes triginta & septem. Clamacterii sunt tintinnabula, seu crepitacula, quæ pendebant e coronis ornatus causa. Anastas. in Sergio II. *Regnum de argento cum tintinnabulis*.

Sancta

Sancta præcedente icona, ad Basilicam sancti Adriani Martyris, sicut mos est propriis pedibus, cum omni Clero perrexit. Icona seu icon est imago. Anastas. infr. eod. *Calicem sanctam Evangelistarum habentem iconam.* Et infra: *Cum beatissimi Stephani primi Martyris icona.* Idem in Benedicto III. *Dominique Jesu-Christi, ejusque semper Virginis genitricis iconam bipenni, quod non debuerat, ad ima dejecit.* Et infra: *Ex argento purissimo, auroque perfusam fecit iconam.* Iconia. Papias: *Iconia imago, a Græco εἰκών.* Robertus Montensis in Supplemen. Sigebert. ad ann. 1183. *Et obtulit ei sigillum iconiæ suæ.* Matth. Paris ad ann. 1204. *De iconia Dei Genitricis.* Jo: Bromton. in Ricardo I. ad ann. 1190. *Faron dicitur locus, ubi civitas sita est: & Christiani, qui eam ædificaverunt, sic eam nominaverunt, qui in nomine Dei Genitricis Mariæ quamdam iconiam supra murum statuerunt.*

Et crucis propriis faciens signaculum digitis, amplius ignis extendere flammas non potuit. Vico Saxonum flagrante, Pontifex signo crucis ignem extinxit.

Octavam Assumptionis beatæ Dei Genitricis diem, quæ minime Romæ anteæ colebatur, vigiliis sacris matutinisque cum omni Clero pernoctans laudibus in Basilica ejusdem semper Virginis Dominæ nostræ, quæ foris muros juxta Basilicam beati Laurentii Martyris sita est, celebrari præcepit. Octava Assumptionis B. Mariæ a Leone IV. instituta. Assumptio B. Mariæ inter majores festivitates anni. Capitular. lib. 1. cap. 164.

Omnes, qui aderant huic celebritati, plures argenteos erogavit. In die Assumptionis B. Mariæ Leo IV. largitionem fecit in plebem: quod fuisse moris Pontificii, jam observatum est supra in Theodoro. Sic in die benedictionis Leoninæ urbis largitio in plebem facta a Leone IV. ut infra: *In qua scilicet civitate magnam sive Romanis, sive diversis nationibus, in summæ solemnitatis die rogam distribuit.* Et in die benedictionis alterius urbis Leopolis dictæ, æque largitio facta in plebem, ut subjungitur infra hoc loco: *Et non modicam manibus propriis, præ amoris magnitudine, universo populo rogam distribuit.*

Fecit isdem benignissimus crucem auream noviter, & ipsa crux, ut mos antiquitus est, Subdiaconi manibus ferebatur ante equum prædecessorum Pontificum. Crux ubique præfertur ante Romanum Pontificem. Patriarchæ habent jus præferendæ crucis ubique, nisi in urbe Roma, & ubicumque Pontifex præsens extiterit, vel Legatus ejus utens insignibus Legationis, Cap. *Antiqua, de privilegiis.* Rom. Pontificem equo vectari moris fuit. Anastas. in Benedict. III. *De qua exeuntes, eum super equum ovantes, in quo Leo Præsul sedere consueverat, posuerunt.* Idem in Adriano II. *Plerique in equo, cujus sessione sanctissimus Papa Nicolaus ad sanctum Petrum pergens, usus fuerat, eum cum Pontificali Pallio impositum præcedentibus Axiomaticis, in urbem redire, Patriarchiumque subire conspexerant.*

Fecit denique tabulam de smalto, opus ducentas sexdecim auri obrizi pensan. libras. Smaltum est genus picturæ encausticæ. Anast. in Benedict. III. *Rete factum miro opere totum ex gemmis alvaberis, & bullis aureis, conclusas etiam auri petias in se habens smaltitas.* Leo Ostiens. Chronic. Cassinens. lib. 1. cap. 20. *Super altare autem S. Benedicti argenteum cyborium statuit, illud auro & smaltis simul exornans.* Et cap. 56. ejusd. lib. *Crucem etiam pulcherrimam cum gemmis ac smaltis ad præcedendum fecit.* Idem lib. 2. cap. 24. *Hic Abbas fecit cansam argenteam magnam inauratam, cum smaltis coloris varii & gemmis.* Vulgo *email*, Italis *smalto*.

In Basilica sancti Sebastiani Martyris, quæ in Frascata consistit. Frascata est vicus suburbanus hortis & aquis irriguis amœnissimus. Anastas. in Benedicto III. *Necnon & in Basilica sancti Christi Martyris beati Sebastiani, quæ ponitur in loco, qui vocatur Frascata.* Idem in Nicolao: *In Principis Apostolorum æde Frascatæ constructa.* Antiquis Tusculum.

Source : BIU Cujas

In Monaſterio S. Sylveſtri, ſanctique Benedicti, & ſanctæ Scholaſticæ, quod nuncupatur ſub Lacu, veſtes de fundato tres. Monaſterium ſancti Benedicti ſub Lacu, eſt primum Monaſterium, quod condidit Benedictus, & unde migravit Montem Caſſinum. Sigebertus in Chronic. ad ann. 559. Leo Oſtienſ. lib. 1. cap. 1. Extat celeberrima Conſtitutio Innocentii III. in cap. *Cum ad Monaſterium, de ſtat. Monachor.* ad Abbatem & Conventum Sublacenſem.

Necnon & in Eccleſia ſanctæ Genitricis Dei Mariæ, quæ ponitur in Morenico Narrano, fecit veſtem de fundato unam. Perperam Morenicum legitur, pro *Marenico*. Marenicum eſt regio maritima Latii, vulgo *Mareſme*. Narranum dicitur, qua Nar amnis influit in Tyberim, cujus meminit Plin. 3. cap. 5.

Chriſto ſolatiante. Solatiari eſt ſolatio levare. Gregor. lib. 1. epiſt. 13. *Huic vos ſolatiari, in quo ſibi neceſſe fuerit, admonemus.* Et idem epiſt. 19. ejuſd. lib. *Solatiante Domino nobis.* Thom. Cantiprat. lib. 1. cap. 10. *Si Moniales ſuas ad ſolatium educebat, in medio omnium conſidebat, & aliquid de Deo, vel de Scripturis, vel etiam de moribus proponebat.*

Ut prædicta civitas, quæ a proprio conditoris ſui nomine Leoniana vocabatur. Leo IV. collem Vaticanum, ubi eſt Baſilica B. Petri, muris cinxit, adverſus Sarracenorum irruptiones, & Leoninam urbem de ſuo nomine appellavit: quam Corſis a Sarracenis patriis ſedibus pulſis habitandam & tuendam tradidit, ut ait Anaſtaſ. hic. Luitprand. Ticinenſ. Hiſt. lib. 1. cap. 8. Sigebert. ad annum 836. Leo Oſtienſ. lib. 1. cap. 29. Hoc factum eſt collatis operis civitatum, maſſarum & Monaſteriorum, ut paulo ante indicat Anaſtaſ. *Tunc omnibus ita viſum eſt, ut de ſingulis civitatibus maſſiſque univerſis publicis, ac Monaſteriis per vices ſuas generaliter advenire feciſſet, ſicut & factum eſt.* Leoninæ urbis meminit Gunter. Ligurin. lib. 3.

qui ſacra beati
Corripiant poſita formidine limina Petri,
Atque Leoninæ munimina fortiter urbis.

Vaticanum hodie nobile Baſilica S. Petri, & Pontificio Palatio, olim domicilium vilis plebiculæ. Tacit. 2. Hiſt. *Poſtremo ne ſalutis quidem cura, infamibus Vaticani locis magna pars retendit.* Ammian. lib. 27. *Ut liberalem ſe & multitudinis oſtenderet contemptorem, accitos e Vaticano quoſdam egentes opibus ditaverat magnis.*

Et inter cætera ab Epiſcopis Cardinalibus aquam fieri benedictam præcipit. Leo IV. cum Clero univerſo Leoninam urbem ſemel æxedificatam nudis pedibus circuivit, & benedixit aqua benedicta ad hoc per Epiſcopos Cardinales. Idem aliam urbem de ſuo nomine Leopolim dictam condidit, & pedes circuivit, & benedixit aqua benedicta per muros ſparſa, ut infra ſubjungitur.

Super poſterulam, ubi mirum in modum Caſtellum præeminet, quæ vocitatur ſancti Angeli. Poſterula eſt poſtica, ut infr. eod. *Tertiam vero orationem cecinit ſuper poſterulam aliam, quæ reſpicit ad Scholam Saxonum, quæ ex eorum vocabulo Saxonum poſterula appellatur.* Idem in Benedict. III. *Et ingreſſus eſt per poſterulam, quæ appellatur ſanctæ Agathæ, in urbem Romanam.* Porta poſterula hic eſt una e ſeptem portis urbis Leonianæ. Poſticam Græci ψευδόθυρον, unde tranſlatum eſt Latinum pſeudothyrum. Ammian. lib. 14. *Per Palatii pſeudothyrum introducta.* Alii poſticulam. Leo Oſtienſ. Chron. Caſſ. lib. 3. cap. 1. *Eccleſiæ poſticulam.*

Caſtellum ſancti Angeli, ad Tyberim. Olim moles Adriani. Baron. in Martyrolog. R. Sept. 29. Leo IV. Adriani molem munivit, & ex ea caſtrum fecit, quod dictum eſt S. Angeli. Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. lib. 2. cap. 18. *Quo tempore idem Imperator Creſcentium Romanum Senatorem, qui ſe in Caſtello ſancti Angeli, juxta pontem ſancti Petri, adverſus eum rebellando ſe munierat, ſacramento deceptum cepit.*

Super

Source : BIU Cujas

Super posterulam aliam, quæ respicit ad Scholam Saxonum. Romæ fuit Schola Saxonum, quam ab omni censu liberavit Marinus Pontifex, rogante Elfredo Rege. Rogerus Hoveden. ad ann. 887. *Marinus Papa Scholam Saxonum, in Roma morantium, pro amore & deprecatione Regis Elfredi ab omni tributo & telone liberavit benigne*. Romæ quamplures & diversæ fuere Scholæ peregrinorum, ut Francorum, Frisonum, Saxonum, & Longobardorum, de quibus meminit Anastas. in Leone III. *Simul etiam & cunctæ Scholæ peregrinorum, videlicet Francorum, Frisonum, Saxonum, atque Longobardorum, &c.* Et idem infr. hoc loco: *Et in Ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quam ipse beatissimus Pontifex a fundamentis super Scholam Saxonum noviter construxit, obtulit vestes de fundato tres*.

In exordio sui Pontificii. Pontificium pro Pontificatu, vel summa potestatis. Arnob. adversus Gent. lib. 2. *Ita unius Pontificium Christi est, dare animis salutem*. Idem vel alius in Psalm. 68. *Ergo hi accipiunt Pontificium judicandi*. Idem in Psalm. 113. *Dabat Pontificium dominandi Sacerdotibus templorum*. Solin. Polyhist. cap. 21. *Devotionis, quam peregre prosequebantur, Pontificium mox intra fines suos receperunt*. Symmach. lib. 10. ep. 44. causæ Pontificium; & in L. 1. C. Th. *de Episc. judic.* Pontificium disceptationis; & in L. 1. C. eod. *De bon. matern.* fruendi Pontificium.

In hac denique post cætera Synodo Anastasius Presbyter Cardinalis tituli beati Marcelli, ab omnibus canonice est depositus, eo quod Parochiam suam per annos quinque, contra Canonum instituta, deseruit. Anastasius Presbyter Cardinalis tit. B. Marcelli in Synodo Romana depositus ob moram quinquennii in aliena Parochia, propria relicta, ut constat ex hoc loco Anastas. & ex d. Synodo. Unde desumptum est cap. 2. de Cleric. non resid. Ejusdem Anastasii meminit Auctor noster in Adriano II.

Inter quos ipse Præsul civitatem, quam fieri jusserat, Petro interveniente, offert depictam. Leo IV. Leoninam urbem a se conditam in tabula depictam Petro obtulit. Romæ urbis imaginem specie mulieris ponit Corippus de laud. Justin. lib. 1.

Addidit antiquam tendentem brachia Romam,
Exerto & nudam gestantem pectore mammam.

Galliam & specie muliebri dipinxit Claudian. de laudibus stilichon. lib. 1.

Tum flavæ repexo
Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro
Binaque gæsa tenens, animoso pectore fatur.

Obtulit tres oleas mazoricas admirabilis pulcritudinis, serico textas, coloreque depictas, quæ videlicet festis diebus in circuitu altaris majoris dependerent. Obtulit oleas majoricas: sic legendum existimo, id est majores, id est pallia serica majora, intexta majoribus oleis, & coloris oleæ, id est viridia. Oleæ majores regiæ & majorinæ dictæ. Plin. lib. 15. cap. 3. *Indicio sint, quæ regiæ vocantur, ab aliis majorinæ*. Sic calcei hederacei dicti a colore hederæ, id est virides. Trebell. Pollio in Claudio: *Calceos mulleos, & cereos, & albos, & hederacios viris omnibus tulit, mulieribus reliquit*. Herbarum colorem pro viridi dixit Martial. lib. 5. epigr. 24.

Herbarum fueras indutus, Basse, colores.

Majorica pro major. Duæ sunt Baleares insulæ, quarum altera major, Majorica; altera minor, Minorica dicta est.

Fecit autem & in Ecclesia sancti Marciani, quæ sita est in Domucella, quæ vocatur Balnearola, vestem de fundato unam. Ecclesia S. Marciani Martyris fuit Romæ, sita in loco, cui nomen Domucella. Domucella, Domuncula, οἰκίσκος: inde nomen loco, quia ibi forte erant humiliores ædes, in quibus tenuiores habitabant. Eidem loco nomen fuit Balneorola, quia ibidem erant

Source : BIU Cujas

balneola, id est minora balnea publica in usum plebis. Romæ in singulis regionibus urbis erant balnea. Lamprid. in Alexandr. Severo: *Alexander balnea omnibus regionibus addidit, quæ forte non habebant.* Inde sublatis balneis quamplura loca, balnei vel balneoli ibi olim positi nomen retinuerunt. Balneola sunt minora balnea. Senec. epist. 86. *Balneolum angustum tenebricosum ex consuetudine antiqua.*

Baucas exauratas tres. Bauca est genus armillæ. Anastas. in Benedict. III. *Baucas ex auro purissimo duas pens. libras.* Papias: *Bauca, armillæ.* Aliis baugæ. Capitular. appendic. 2. cap. 5. *Ut bauga & bruniæ non dentur negotiatoribus*, quod redditur armillæ. Capitul. lib. 6. cap. 212. *Ut armillæ & bruniæ non dentur negotiatoribus.*

Antiphonarium, Psalterium, & Sacramentorium, Gestorum & Sermones, sed & Evangelium cum tabulis argenteis. Antiphonarium est codex antiphonarum, quo utuntur in Ecclesiis antiphonis canendis. Antiphonarium Ecclesiæ Romanæ composuit Gregorius I. Jo: Diacon. lib. 2. cap. 6. *Antiphonarium centonem Cantorum studiosissimus nimis utiliter compilavit.* Psalterium est codex Psalmorum Davidis: Sacramentorium est liber Sacramentorum, continens rationem & ordinem Sacramentorum administrandorum; & hic est libellus officialis, qui Presbyteris ordinandis tradi debet ab Episcopo, ut ex eo discant ritum & ordinem administrandorum. Syn. Tolet. IV. can. 25. *Quando Presbyteri in Parochiis ordinantur, libellum officialem a suo Sacerdote accipiant, ut ad Ecclesias sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam in ipsis divinis Sacramentis offendant.* Can. *Quando*, 38. dist. Codex gestorum est codex actorum sanctorum Martyrum & Confessorum: is censetur inter codices Ecclesiasticos, quia gesta sanctorum Martyrum & Confessorum legi solebant in Ecclesiis in die anniversario eorum. Concil. vulgo dictum African. can. 13. *Liceat etiam legi Passiones Martyrum, cum anniversarii dies eorum celebrantur.* Gregor. Tur. de mirac. Martyr. lib. 1. cap. 86. *Dies Passionis erat Polycarpi Martyris magni, & in Ricomagensi vico civitatis Arvernæ ejus solennia celebrabantur. Lecta igitur Passione cum reliquis Lectionibus, canon sacerdotalis invexit, tempus ad sacrificium offerendum advenit.* Idem de mirac. Martyr. lib. 2. cap. 16. *Procedente vero Lectore, qui beatæ Passionis recenseret historiam, ut revolvit librum, & in principio Lectionis sancti Juliani protulit nomen, &c.* Idem de mirac. B. Martini lib. 2. cap. 49. *Denique Sacerdotibus, qui advenerant, ad agenda solennia procedentibus, cum Lector cui legendi erat officium, advenisset, & accepto libro, Vitam Sancti cœpisset legere Confessoris, &c.* Conscribebantur quoque libelli de miraculis sanctorum Martyrum, qui publice legebantur in Ecclesiis. August. de Civit. Dei lib. 22. cap. 8. *Canon quippe sacrarum litterarum, quem diffamatum esse oportebat, illa facit ubique veritati, & memoriæ cunctorum inhærere populorum.* Et infra: *Si enim miracula sanitatum, ut alia taceam, modo velim scribere, quæ per hunc Martyrem, id est glorioſissimum Stephanum facta sunt in Colonia Calamensi, & in nostra, plurimi conficiendi sunt libri, nec tamen omnia colligi poterunt; sed tantum de quibus libelli dati sunt, qui recitarentur in populis.* Et infra: *Sed libellorum dandorum ibi consuetudo non est, vel potius non fuit: nam fortasse nunc esse jam cœpit.* Et rursus: *Nam & ubi diligentia est, quæ nunc apud nos esse cœpit, ut libelli eorum, qui beneficia percipiunt, recitentur in populo.* Sermones sunt Homiliæ Ss. Patrum, quæ per anni circulum Dominicis & aliis festis diebus recitantur, Can. *Quæ ipsis*, 38. dist. Conc. Vasens. II. can. 2. *Si Presbyter aliqua infirmitate prohibente, per se ipsum non potuerit prædicare, sanctorum Patrum Homiliæ a Diaconibus recitentur.*

Gratianum eminentissimum Magistrum militum, & Romani Palatii egregium Superistam. Magister militum Superista, id est Superior seu Præfectus Palatii, ut infra eodem: *Gratianus Romanæ urbis Superista.* Ejusdem meminit Anastas. in

in Benedicto III. *Gratianum vero ſacri Superiſtam Patriarchii.*

Illico clementiſſimus Imperator, nolens contra inſtituta veterum Auguſtorum pervagere Romanorum, eos ſecundum Romanam legem inſtituit judicare. Gratianus Magiſter militum rem poſtulatus a Daniele, de ſtudio pro Græcis, adverſus Francos, Ludovico Imperatore permittente judicatus juxta legem Romanam. Conſpiratores adverſus Leonem III. æque annuente Carolo M. damnati ſunt juxta legem Romanam. Ademar. in Vit. Caroli M. *Poſt paucos autem dies juſſit eos, qui Papam anno ſuperiori dehoneſtaverant, exhiberi, & habita decies quæſtione, ſecundum legem Romanam, ut majeſtatis rei, capite damnati ſunt.* Idem Aimoin. lib. 4. cap. 28. cap. 90. Si Presbyter vel Diaconus redarguatur falſam ab apoſtolica Sede epiſtolam detuliſſe, conſulendus eſt Pontifex, quid de talibus juſto ordine lex Romana ſtatuat definire, ex Capitulis Caroli, unde deſumptus eſt Can. *In memoriam*, 19. diſt. *ideo jam dicto Gratiano ante omnes eſt traditus, ut quicquid de eo facere vellet, poteſtatem haberet.* Daniel inſimulatus de calumnia adverſus Gratianum Magiſtrum militum, ultro confeſſus de crimine, traditus eſt Gratiano, ut de eo faceret quicquid vellet.

IN BENEDICTO III.

ET cuidam Balneo-Regienſi Epiſcopo, qui vocitabatur nomine Romanus. Balneo-Regium civitas Epiſcopalis Thuſciæ, cujus meminit Gregor. I. lib. 8. epiſt. 38. *In Caſtro Balneum-Regis dicto.* Paul. Diaconus de geſt. Longobard. lib. 4. cap. 33. *Civitates quoque Thuſciæ, hoc eſt Balneum-Regis, & urbs vetus, a Longobardis invaſæ ſunt.*

His itaque peractis, Clerus & cuncti Proceres decretum componentes, propriis manibus roboraverunt, & conſuetudo priſca, ut poſcit, invictiſſimis Lothario ac Ludovico deſtinaverunt Auguſtis. Ea conſuetudine decretum electionis Rom. Pontificis ſolebat deſtinari, id eſt mitti ad Imperatorem, & ab eo confirmatio petebatur. Hoc jure electio Benedicti III. deſtinata eſt Lothario & Ludovico Auguſtis.

Altera vero die prædicti Epiſcopi cum univerſo Clero in Æmilianæ titulo convenerunt. Hæc eſt Eccleſia ſanctæ Æmilianæ Martyris, quæ eſt titulus Cardinalis, cujus fit mentio in Concilio Romano ſub Symmacho, & apud Anaſtaſ. in Gregorio IV. *Pari modo & in titulo Æmilianæ obtulit veſtem de fundato.*

Et impetu facto, abſidam, in qua Epiſcopi pſallentes reſidebant cum Clero. Abſis eſt ſedes Epiſcopi ad quam gradibus datur aſcenſus. Auguſt. epiſt. 203. *Tranſit honor hujus ſæculi in futuro Chriſti judicio, nec abſidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ.*

Candelabra ſeptem cum cornibus ex argento puriſſimo obtulit. Candelabrum cum cornibus, id eſt brachiis hinc inde, quæ cornua vocantur, quia habent ſpeciem cornuum: ſic cornua antennarum navis, extremitates antennarum. Valer. Flac. lib. 1. *Antennaque lævo prona dehiſcentem cornu, cum ſuſtulit undam.* Tertull. adverſus Marcion. lib. 3. cap. 18. *Nam & in antenna navis, quæ crucis pars eſt, extremitates cornua vocantur.* Virgil. 5. Æneidos. *Una ardua torquent, cornua detorquent.* Sic cornu menſæ dextrum vel ſiniſtrum, quia apud veteres menſæ erant efformatæ in ſpeciem hemicycli, qui habet duplex cornu. Sidon. lib. 1. epiſt. 11. *Primus jacebat cornu ſiniſtro.* Gregor. Tur. de mirac. Martyr. lib. 1. cap. 80. *Diſcumbentibus autem ad convivium, vir ille cum Presbytero dextræ partis cornu occupat.* Idem in Nicolao iiſdem verbis.

Ac inde aſcendit per plateas & vicos, uſque ad clivum argentarii. Romæ fuit vicus argentarius, is eſt vicus argentariorum, ſeu nummulariorum, de quo Auguſtin. in Pſalm. 37. *Hic in terra ſi velles ſervare divitias, quæreres horreum: non forte crederes domui tuæ, propter domeſticos tuos commendares ad vicum ar-*

Source : BIU Cujas

gentarium; difficilis est enim ibi casus, fur non facile accedit, bene omnia servantur. Vel est vicus argentariorum, qui vasa argentea conflant. Idem de Civit. Dei lib. 7. cap. 4. *Vel tanquam opificum in vico argentario, ubi unum vasculum, ut perfectum exeat, per multos artifices transit, cum ab uno perfecto perfici posset.* Capitolin. in Macrin. *Argentariorum, aurificum.*

Die sexto Apparitionis Domini nostri Jesu-Christi secundum carnem, id est Theophaniæ. Ἐπιφάνεια, id est apparitio appellatur, dies qua Christus baptizatus est, quia in hunc usque diem incognitus fuit. Eo die Christus aquas sanctificavit: idcirco in hac solemnitate sub mediam noctem, omnes cum aquati fuerint, domum latices referunt, ac per integrum annum conservant, quod hoc die sanctificatæ sint aquæ. Jo: Chrysostom. homil. 24. ad Antiochen. Eamdem Græci vocant θεοφανείαν, inde Latini Theophania, veteribus Francis *la Tiphaine*. Celebratur die 6. Januarii Martyrolog. Rom. ubi Baron. Epiphaniam vocat Ammian. lib. 20. *Et ut hæc interim celarentur, feriarum die, quem celebrantes mense Januario, Christiani Epiphania dictitant, progressus in eorum Ecclesiam solemniter numine orato discessit.* Et Ambros. sermon. 17. *Quomodo igitur potestis religiosi Epiphaniam Domini procurare, qui jam Kalendas, quantum in vobis est, devotissime celebrastis.*

Ad cooperiendum billicum confessionis, fecit cooperculum ex auro purissimo. Lege *umbilicum*, id est medium confessionis. Sic recte restituit Lacerda Adverss. cap. 95. num. 18. Umbilicus est medium corporis, vel regionis, vel cujuslibet rei. Plin. lib. 3. cap. 12. *In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuent insula, umbilicum Italiæ esse M. Varro tradidit.* M. Tull. Verrin. 6. *Ex Ennensium nemore, qui locus, quod in media est insula situs, umbilicus Siciliæ nominatur.* Umbilicus libri est medium libri. Martial. lib. 3. epigram. 2. *Cedro nunc licet ambules perunctus, & frontis gemino decens honore, pictis luxurieris umbilicis.* Umbilici etiam sunt alveoli ex auro, qui monilibus ex utroque capite inter gemmas adhibentur. Solin. Polyhist. cap. 55. *Indici Reges hoc genus gemmarum, & ad monilia habent, quæ plerumque ex utroque capite insertis aureis umbilicis incendunt ad nitelam pinguiorem, ut pro industria, metallo hinc inde addito, fulgentiorem trahant lucem.* Umbilicus etiam ovis tribuitur Plin. lib. 10. cap. 52. *Umbilicus ovis a cacumine ineſt, seu gutta eminens in putamine.* Umbilicus diei, est tempus meridianum diei. Plautus in Menæchm. *Dies quidem jam ad umbilicum est dimidiatus mortuus.*

Obtulit vestem Annunciationis habentem historiam, & Hypapanti, qualiter ipse unigenitus Dei Filius, templum ingressus, Doctorum in medio residebat. Hypapante est festum Purificationis B. Mariæ, quod Græcis ὑπαπαντὴ ab occursu Symeonis, cujus solemnitatis imago intexta erat in veste, quæ oblata est a Pontifice. Hujus festi meminit Auctor noster supra in Sergio, ubi dixi.

Rete factum miro opere totum ex gemmis albaveris & bullis aureis, conclusas etiam auri petias in se habens smaltitas. Rete seu reticulum contextum ex auro & gemmis albaveris, id est ex gemmis dispositis in modum albarum viriarum seu armillarum, habens inclusas auro petias smaltitas, id est segmenta seu plagulas ex smalto, quod fit ex vitro fusili. Reticulum est velum ex auro & gemmis confectum opere reticulato, quo mulierum capilli constringuntur. Servius in illum vers. 4. Æneid. *Crines nodantur in aurum. Retiolum dicit, quod colligit comas, quæ Græce κροβύλη dicitur.* Lamprid. in Heliogabalo: *Erant amici improbi & senes quidam & specie Philosophi, qui caput reticulo componerent.* Idem in Alexandro Severo: *Matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo, atque inauribus & baccato monili.* Capitolin. in Maximino Juniore: *Manserunt autem apud eam arræ regiæ monilium de albis novem, reticulum de prasinis undecim.* Calicem cum reticulo pendente de gemmis albis, id est margaritis, obtulit Imperator. Anastas. in Benedicto III. *Calicem reticulo pendente*

de

Source : BIU Cujas

de gemmis albis. Basiliſci cadaver in Æde Apollinis reticulo aureo ſuſpenſum, refert Solin. Polyhiſt. cap. 30. Lecti etiam Principum reticulo incluſi, ne offenderentur. Spartian. in Vero: *Nam lectum eminentibus quatuor anaclinteriis fecerat, minuto reticulo undique incluſum*. Reticuli quoque circa columnas ponebantur. Bullæ aureæ pendebant ornatus cauſa. M. Tull. Verrin. 6. *Bullas omnes aureas ex his valvis, quæ erant & multæ & graves, non dubitavit auferre*. Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſ. lib. 3. cap. 31. *Alteram etiam iconam argenteis bullis extrinſecus in gyro circumdatam*. Auri petia, eſt auri bracteola ornatus cauſa reticulo incluſa. Hinc petiolus eſt pediculus, quo ficus, mala & alii fructus hærent ramis arboris. Apitius de re culinar. lib. 1. *Ficum recentem, mala, pruna, pira, ceraſia, ut diu ſerves, omnia cum petiolis diligenter legito*. Columell. de arborib. cap. 23. *Cum jam matura mala fuerint, antequam rumpantur, petiolos, quibus pendent, intorqueto*.

Necnon & amendulas aureas numero undecim. Amygdalæ, quæ vulgo amendulæ, ex auro ornatus cauſa proponebantur in ſacris ædibus. Leo Oſtienſ. Chron. Caſſin. lib. 2. cap. 38. *Amygdala quoque & inauratas nuces*.

Pauli Apoſtoli & aliorum Apoſtolorum Epiſtolæ atque Prophetarum ordinabiliter conſtitutæ Lectiones, quæ a Subdiaconibus leguntur per cunctas Eccleſiarum ſtationes more ſolito ſurſum in ambone, raptum vel perditum. Lectiones a Subdiaconis leguntur in ambone per ſtationes.

Græcas & Latinas Lectiones, quas die Sabbato ſancto Paſchæ, ſimulque & ſancto Pentecoſtes Subdiaconi legere ſoliti ſunt. Die Sabbati ſancti & Pentecoſtes Græce & Latinæ Lectiones lectitantur in Eccleſia Romana, ut oſtendatur concordia & communio Eccleſiarum inter ſe.

Per manum Lazari Monachi, & pictoriæ artis nimie eruditi, genere vero Chazai. Lege *Chazari*. Chazari ſunt Turci Orientales. Paul. Diacon. lib. 18. *Turcos ab Oriente, quos Cazaros vocant, in auxilium advocat*. Idem Anaſtaſ. in Hiſt. iiſdem verbis.

Saraca de olovero cum chryſoclabo. Saracum genus eſt pallii ſerici auro clavati. Alibi ſaracum eſt genus vehiculi Gallici. Hieronym. in Eſaiam lib. 18. cap. 66. *De Sarraco Gallico, coviniſque Belgicis*. Chryſoclabum eſt auro clavata veſtis. Trebell. Pollio in Tacito: *Auro clavatis veſtibus idem interdixit*.

Camiſias albas ſigillatas holoſericas cum chryſoclabo. Camiſiæ albæ ſigillatæ, id eſt ſigillis ſeu parvulis ſignis aſperæ non erant ad uſum, ſed offerebantur ad ornatum ſacrarum ædium. Camiſia eſt tunica interior linea. Iſidor. Origin. lib. 19. cap. 22. *Camiſias vocamus, quod in his dormimus in camis, id eſt in ſtratis noſtris*. Idem Papias. Hieronym. ad Fabiolam de veſte militari: *Solent militantes habere lineas, quas camiſias vocant, ſic aptas membris, & aſtrictas corporibus, ut expediti ſint vel ad curſum, vel ad prælia, dirigere jacula, tenere clypeum, enſem librare, & quocumque neceſſitas traxerit*. Gregor. lib. 6. epiſt. 27. *Duas autem camiſias & quatuor oraria vobis tranſmiſi, quæ prædictis viris ex benedictione ſancti Petri peto humiliter offerri*. Ubi dixi. Sic ſcyphi ſigillati erant ſignis inſculpti. M. Tull. Verrin. 6. *Jubet me ſcyphos ſigillatos ad Prætorem ſtatim afferre*. Et putealia ſigillata, erant opercula puteorum, quæ erant ſigillis exornata. M. Tull. 1. ad Attic. 8. *Et putealia ſigillata duo*. Hinc & Sigillaria vicus in urbe, in quo vaſa cælata, quæ erant ſigillis aſpera, venibant. L. penult. §. *Paterf. de legat.* 3. Cujac. 11. obſ. 36. Et ſigillaria ſunt ipſa ſigilla. Senec. epiſt. 12. *Ego ſum Felicio, cui ſolebas ſigillaria afferre*.

Source : BIU Cujas

IN NICOLAO I.

FECIT *in confessione ipsius Basilicæ jugulum de auro mundissimo pensant. libras numero duas*. Jugulum confessionis B. Petri est jugum minus. Jugum confessionis B. Petri est summum confessionis, ut jugum montis. Eadem analogia jugulum causæ, pro summo causæ. Plin. 1. epist. 20. *Tu omnia, quæ sunt in causa, putas exequenda, ego jugulum statim video, hunc premo.*

Calicem de auro ex lapidibus circumdatum, & in circuitu pendentes hyacinthinos in filo aureo, & repidis duobus in typo pavonum. Repida sunt sigilla seu parva signa, quæ ornatus causa propendebant ex calice aureo, a Græco ῥέπω, propendeo. Suidas: ῥέπει, κλίνει, *propendet, inclinat*.

Cautiones & indiculos qui soliti sunt ab Archiepiscopis Ravennatibus in scrinio fieri, in initio conservationis suæ, more Felicis decessoris sui falsavit. Episcopi tempore ordinationis solebant indiculum, id est descriptionem seu inventarium rerum Ecclesiæ facere, & cautionem, id est chirographum in scrinio Ecclesiæ deponere de rebus Ecclesiæ tuendis, & restituendis ne impune in his grassarentur. Eisdem moris erat & descriptionem rerum propriarum facere, ut liqueret, quæ essent propria Ecclesiæ, quæ Episcopi. Can. *de Syracusanæ*, 28. dist. Balsamo in can. 22. Conc. Calched.

Item sancimus, ut Episcopos per Æmiliam non consecres, nisi post electionem Ducis, Cleri, & populi, per epistolam Apostolicæ Sedis Præsulis acceperis eos consecrandi licentiam. Nicolaus I. Johannem Archiepiscopum Ravennatem regradatum restituit, ut Episcopos Æmiliæ etiam legitime electos non consecraret, nisi prius accepta licentia eos consecrandi per litteras Pontificias. Hinc desumptus est Can. *Episcopos*, 63. dist. Rem narrat Hieronym. Rubeus Hist. Ravenn. lib. 5. ad ann. 866. Episcoporum Æmiliæ consecratio pertinet ad Archiepiscopum Ravennatem. Ravenna est caput & metropolis Æmiliæ provinciæ, can. *Denunciamus* 25. qu. 2. Paul. Diacon. de gest. Longobard. lib. 2. cap. 18.

Consuetudinem, quæ a quibusdam tricesimalis dicitur. Vetat ne Episcopi Æmiliæ consuetudinem, quæ tricesimalis dicebatur, exhiberent Archiepiscopo Ravennati. Consuetudo tricesimalis erat tricesima redituum, quam Episcopi Æmiliæ præstabant Archiepiscopo Ravennati. Ex consuetudine vel privilegio nonnulli Episcopi, vel Archidiaconi, suos faciunt fructus primi anni vacantium Beneficiorum, deportus seu annatæ nomine. Cap. *Si propter*, *de rescript.* in 6. Innocent. lib. 1. epist. 126. Hoc jure utuntur Episcopi Normanniæ, necnon Episcopus Parisiensis. Gloss. in Pragmatic. tit. de annat. §. 1. v. *Consuetudinis*, & §. *Noluit tamen*, v. *Permutationis*. Consuetudo sæpius occurrit pro vectigali, quod consuetudine inductum est, ut sunt pleraque. Cap. *Super quibusdam de V.S.* Hoc sensu consuetudo de secundis auxiliis, quam reprobat Jo: Sarisber. epist. 159. *Domino vovimus inter cætera, quod consuetudinem de secundis auxiliis, quam frater noster Archidiaconus Ecclesiis imposuit, destrueremus*.

Præcipimus tibi, ut nunquam res cujuscumque personæ qualicumque ingenio, vel chartula acquisitas, & possessas olim, modo occupes, aut titulum superimponas. Nicolaus I. vetuit Johanni Archiepiscopo Ravennati, ne rebus alienis titulos imponat sine judicio Pontificis, vel Missi ejus. Hoc sumptum est de jure, ne quis prædiis alienis titulos vel vela regia, id est signa imponat, in signum possessionis vel pignoris, sine auctoritate Judicis vel Principis, L. unica C. *De his qui potent. nomine titul. præd. affig.* Augustin. in Psalm. 21. *Quid ad defensionem possessionis tuæ titulos Christi posuisti? nonne hoc faciunt nonnulli in domo sua, ne domum ipsius invadat aliquis potens? ponis ibi titulos potentis, titulos mendaces*. Idem de verbis Domini sermone 62. de hæreticis & schismaticis: *Plane in ipsis depræda tionibus suis titulum illius posuerunt, ut prædæ ipsorum quasi*

Source : BIU Cujas

quasi defenderentur per titulum potentis. Et infra: *Titulum non deponit, & possidet domum, quia invenit ibi titulum suum*. Cortinas regias vocat Ambros. epist. 33. Ne Ecclesia fisci more titulos imponat prædiis alienis, vetuit Gregorius lib. 4. epist. 44.

Tunc e latere suo duos Episcopos Radualdum Portuensem, & Zachariam Anagninum, quos idoneos ad hoc opus esse putavit, direxit. Ignatio Patriarcha CP. deposito, & Photio ex laico sublecto, Pontifex duos Legatos e latere misit, Rodoaldum Portuensem, & Zachariam Anagninum Episcopos, ut de causis depositionis Ignatii cognoscerent, & ad eum referrent. Hac ætate Legati a latere dicebantur quicumque Episcopi missi essent ex Curia Romana: & hi sunt quos Græci vocant Legatos ἐκ προσώπου, ut notat Balsamo ad Syn. VI. in Trull. in princ. Hodie Legati a latere dicuntur Legati Cardinales, cap. 1. *de offic. Legat.* in 6.

Pontifex quendam Peponem Diaconum a Pandulpho Episcopo Sedem Apostolicam appellantem, injuste depositum, officio suo restitui jussit. Per hoc tempus ab Episcopis appellabatur ad Pontificem, omisso medio. Can. *ad Romanam*, can. *Qui se scit* 2. qu. 6. can. *Cuncta per mundum* 9. qu. 3.

Denique convocata Synodo in Lateranensi post hæc Palatio sub Apostolis, inventi sunt iidem, ut dictum est Archiepiscopi, unde damnationis notam incurrerent. Thetgaudus Trevirensis, & Guntherius Colonienſis Archiepiscopi, a Nicolao in Synodo Lateranensi depositi, quod divortio Lotharii & Thetbergæ suffragium accommodassent in Synodo Metensi, ut mox Valdradam uxorem duceret, de quo Nicolaus epist. 58. unde desumptus est can. *Scelus* 2. qu. 1. can. *Theugualdum*, can. *Ita corporis* 11. qu. 3. Regino 2. Chronic. Jo: Diacon. lib. 1. cap. 94.

Et sententiam quam Ingeltrudin uxorem Bosonis Papa tulerat, quæ eundem virum suum Bosonem per septenne tempus reliquerat, atque excommunicata etiam, & a summæ Sedis Pio Papa legata & anathematizata extiterat. Inter causas depositionis Thetgualdi & Guntherii fuit & altera, quod Engeltrudi excommunicatæ, ob discessum a Bosone Comite marito, communicassent, de quo Nicolaus præd. epist. 58. Engeltrudem uxorem Bosonis non solum excommunicatione, sed etiam anathemate crebro percussam, fertur in can. *Engeltrudam* 3. qu. 4. quem Gratianus male tribuit Johanni VIII. Est enim reddendus Nicolao I. qui in Synodo Lateranensi Engeltrudem hanc a se fuisse bis excommunicatam refert. Engeltrudis crebro excommunicata dicitur, id est iterum denunciata, excommunicata. Alias semel positus extra Ecclesiam, non potest amplius extra poni. Hostiens. in cap. *Ita quorumdam, de Judæis*.

In hac quidem Synodo benignus Præsul Metensem Synodum, ubi gesta illa contra voluntatem Dei & suam digesta fuerant, cassavit. Nicolaus in Synodo Lateranensi irritam pronuntiavit Synodum Metensem, in qua divortium Lotharii & Thetbergæ comprobatum fuerat.

Nam reliquis pauperibus, ut vicissim eos pasceret, sapienter reperit modum, scilicet bullas suo nomine titulatas, & has eis dari præcepit. Pontifex pascebat pauperes, datis eis bullis inscriptis suo nomine, quarum signo stipes eis pro modo cujusque erogabantur. Et hoc est quod dicitur mox: *Per signum Bullarum facilius noscerentur*. Bullæ sunt chartulæ signo munitæ. *Bulletins*. Bullæ sunt sigilla aurea vel plumbea tympano inclusa, diplomatibus Regiis vel Pontificiis apponi solita ob fidem publicam. Willelmus Rex Siciliæ apud Robert. Montens. in Supplem. Sigebert. ad ann. 1178. & apud Roger. Hoved. ad ann. 1176. *Privilegium per manus Alexandri Notarii nostri scribi, & bulla aurea tympano impressa roboratum nostro sigillo jussimus decorari*. Et Fridericus II. apud Petrum de Vineis, ejus Cancellarium, lib. 6. epist. 26. *Præsens privilegium fieri, & bulla aurea typario nostra majestatis impressa jussimus communiri*. Tympanum est

Source : BIU Cujas

loculus ceu cellula, qua includitur bulla seu signum, vel gemma. Hieronym. in Ezechiel. lib. 2. cap. 28. *Denique auri tympanum vocat, in quo infixi sunt lapides*. Inde bullatus. Anastas. in Adriano II. de libro Photii: *Quem bullatum, quasi vere contagiosum, a sua urbe penitus propulere*.

Sicuti veniente de insula Sardiniæ relatione, quod etiam & per domesticos suos genere Sardos agnoscens, hujuscemodi verbis ei relatum fuit. Sardos incestis nuptiis fœdatos compescuit, re cognita relatione, id est epistola ad se missa, & per domesticos genere Sardos. Pontifices utebantur domesticis genere Sardis, ut eos quasi obsides haberent fidei, quia Sardinia erat Patrimonii Ecclesiæ Romanæ, ex donatione Constantini, ut supra observatum est in Constantino.

Quidam præterea Hincmarus Rhemorum Archiepiscopus, Rhotadum Suissonicæ urbis Episcopum Sedis Apostolicæ judicium appellantem, contra Sardicensis Concilii regulas depositum, custodiaque recte servari præcepit. Nicolaus Rhotadum Suessionensem Episcopum restituit, quod ab Hincmaro Rhemensi Archiepiscopo depositus esset, & custodiæ traditus, spreta ejus appellatione ad Sedem Apostolicam, de quo Nicolaus epist. 44. unde desumptus est can. *Arguta* 2. qu. 6.

Calices argenteos duos, & staupos argenteos duos. Staupi sunt vasa, e quibus aqua & vinum funditur in calicem, a Græco στάζειν, stillare, fundere. Hinc staupi adjunguntur calicibus, quasi accessiones calicum.

Et in ciborio Constantinianæ Basilicæ, optimos de sisori, & de fundato quatuor pannos appendit. Quid sint panni de sisori, hæret Lacerda Adversar. cap. 95. num. 25. Mihi, si quis divinationi locus, sunt panni peregrini barbarici, id est Babylonici versicolores & belluati, sic dicti, quia foris, id est peregre advehebantur: de quibus Senec. de Benefic. lib. 7. cap. 9. *Video sericas vestes: hæ ingenti summa, ab ignotis etiam ad commercium gentibus accersuntur*. Sidon. lib. 9. epist. 13. *Peregrina det supellex Ctesiphontis ac Niphatis juga texta, belluasque rapidas vacante panno*. Hinc exoticum plumatile, quod erat vestis peregrinæ genus plumatili opere contextum. Plaut. in Epidico: *Aut exoticum cumatile, aut plumatile*. Leo Ostiens. Chronic. Cass. lib. 1. cap. 28. *Sericam itidem stericam de silfori, cum auro & gemmis*. Panni de fundato sunt panni auro contexti, quia fundi pretium æquant. Eo alludens Plautus in Epidico: *Quasi non fundis exornatæ, multæ incedant per vias*. Tertull. de habit. muliebri. *Saltus & insulas tenera cervix fert, graciles aurium cutes Kalendarium expendunt*. De his Anastas. supr. in Gregor. IV. *Obtulit vestem de fundato unam habentem mucrones in circuitu*. Inde Leo Ostiens.

IN HADRIANO II.

PRÆCEDENTIBUS Axiomaticis. Axiomatici sunt Senatores, & alii positi in dignitate, a Græco ἀξίωμα, dignitas: inde ἀξιωματικόν est salarium quod præstatur dignitatibus. Gloss. B. lib. 1. cap. 8. & 28. *Fundato duplices*. Vel panni auro texti dicuntur de fundato, quia fiunt ex auro quod funditur. Idem in Histor. *Tribus quidem Comitibus, duobus vero Axiomaticis*.

Domno nostro Hadriano a Deo decreto summo Pontifici, & Universali Papæ, Vita dictum est ter. Adclamari solebat Episcopis. Hieronym. in Matth. cap. 22. *Sacerdotes audientes populum & pueros clamantes Christo, Osanna filio David, testimonium vertunt in calumniam, quod hoc non dicatur nisi Filio Dei. Videant ergo Episcopi, & quantumlibet sancti homines, cum quanto periculo dicta sibi patiantur, &c.* Augustin. de verb. Apostol. serm. 30. *Quasi vero parvus sit fructus sudoris hujus mei, si omnes, qui me acclamaverunt, clament & contra se, ne falsum jurent adversum se*.

Et Spatharius calce suo enseque librum percutiens nihilominus ait. Liber Photii pseudo-Patriarchæ damnatus pedibus conculcatur, tum igni crematur, ut infra

fra eod. *Ad extremum præ foribus graduum, nefandi dogmatis librum, eunctorum pedibus conculcatum excussit, quem nimirum rogus, ut fomentum quoddam ignis, excussit.*

Legati sanctæ Romanæ Ecclesiæ textum Synodi, ne quid Græca levitas falsum in eam congesserit. Anastasio sanctæ Sedis Apostolicæ Bibliothecario, subtiliter inquirendum, antequam subscriberent, committunt. Acta Synodi VIII. in qua restituto Ignatio P. C. Photius damnatus est a Legatis Sedis Apostolicæ, antequam subscriberent, dispungenda mandata sunt Anastasio Sedis Apostolicæ Bibliothecario, quia erat peritus utriusque linguæ, ut mox subjungitur, & idem probatur Syn. VIII. act. 1. quæ refertur in can. *Adrianus*, 63. dist.

Sed intueri nec decet, quia aliud ordinant jura sedium, aliud patiuntur divisiones regnorum. Divisio regni non mutat statum Ecclesiarum. Innocent. I. epist. 18. Gelas. epist. 6. ad Dardanum, Nicolaus I. epist. 32. quæ refertur in can. *lege*, 10. dist. Syn. Calched. can. 12. Can. *pervenit*, 101. dist. Syn. VI. in Trull. can. 38.

Acodyrcharium usque perducti. Lege, *a quo Dyrrachium usque perducti*, Dyrrachium hodie *Durazzo*, urbs Illyrici in ora maris Jonii, e qua transfretatur Brundusium; Tranquill. in Julio cap. 58. *A Brundusio Dyrrachium inter oppositas classes hieme transmisit.* Plin. lib. 3. cap. 11. *Dyrrachium* CC XX. M. *trajecta a Brundusio.* Tempore belli civilis eo secessit M. Tullius; testis ipse lib. 14. famil. epist. 1. *Dyrrachium veni, quod & libera civitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ.* Nomina locorum facile corrupta invenies etiam apud ipsos Romanos, ut Brundusium dictum Brentesium, L. *Qui Romæ*, §. *Callimachus*, *de V. O.*

FINIS.

Source : BIU Cujas

ANTONII DADINI

ALTESERRÆ

ANTECESSORIS TOLOSANI,

NOTÆ

ET OBSERVATIONES

IN XII. LIBROS EPISTOLARUM

B. GREGORII

PAPÆ,

Hujus nominis I. cognomine Magni,

OPUS VARIUM ET UTILE,

Tum utriusque juris cum historiæ & antiquitatis sacræ & profanæ necnon Grammaticæ studiosis.

TOM. III. PARS II.

Source : BIU Cujas

ANTONII DADINI

ALTESERRÆ

ANTECESSORIS TOLOSANI

NOTÆ

ET OBSERVATIONES

IN XII. LIBROS EPISTOLARUM

B. GREGORII

PAPÆ.

Hujus nomine I. cognomine Magni.

OPUS VARIUM ET UTILE,

Tum scholiis, tum variis & antiquitatis fere
& profanæ mixtum Græcarum Fabulis.

TOM. III. PARS II.

Source : BIU Cujas

SANCTISSIMO PATRI
CLEMENTI IX.
PONTIFICI MAXIMO,
ET VICARIO DOMINI NOSTRI JESU-CHRISTI.

SANCTISSIME PATER,

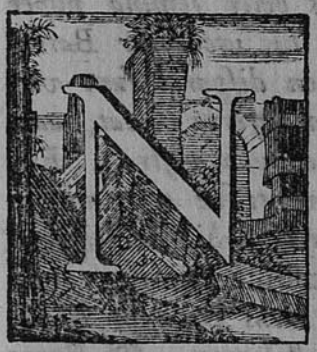

NOTAS & *observationes in epistolas D. Gregorii* Sanctitati Vestræ *ex voto offero. Cuinam enim rectius conveniat opus sanctissimum in Pontificem, quam cathedræ & meritorum successori? Quærens Gregorium, quam feliciter similem in Clemente nactus sum. Gregorius invitus raptus est ad Pontificatum: Tu lachrymans & reluctans eundem suscepisti, in te convenere vota omnium te uno dissentiente. Gregorius Italiam fere universam a Longobardis oppressam sublevavit: Tu vero suppetiis, quas præstas Venetis adversus Barbarum, nec nominandum tyrannum, hostem submoves ab Italia. Maxima laus Venetorum, qui dum reliquias*

Source : BIU Cujas

Cretæ insulæ parva manu tot annis propugnant, reliquum orbem Christianum, non sine singulari numinis providentia tuentur. Verum te laudis participio non carere omnibus in confesso est, dum obsessos in agone jam veteranos, milite & stipendiis subinde reficis, & quod memorabilius est, tuos laboris & periculi socios facis. In Gregorio maxime commendatur singulare studium in pauperes : Tu largus & effusus in egenos, ita parcus es in propinquos & amicos, ut Pontificem nullas necessitudines habere præter Christum & pauperes satis intelligant. Gregorius infirmitatem corporis animi viribus sustentavit, inter podagræ tormenta tantas res gessit pro ecclesia & republica, ut Gregorium, non Pontificem, ægrotasse credendum sit: Tu mediocris valetudinis compos, Pontificatus ideſt rerum universarum molem pleno robore sustines. Gregorius sub Pelagio apocrisiarii munere functus in aula Constantinopolitana, satis ostendit qualis futurus esset Pontifex : Te vero Alexander VII. consiliorum participem factum pene successorem designavit, dum inter beneficia a Deo accepta prædicabat Te sibi datum secundum Cor, *in quo de majoribus rebus quiesceret. Atque, ut alia persequar quæ tibi cum Gregorio communia, ille Franciam & Reges Francorum dilexit, eorum fidem & religionem laudavit : Tu Regem Christianissimum ut ecclesiæ filium Principem amas, ille vicissim qua par est reverentia te colit, hujus sensu recrudescentis inter Reges belli semina nuper extincta sunt, victoriis modus impositus, ne his uterentur Barbari. Mitto cætera quæ vobis cum Gregorio non disparia sunt virtutum elogia. Satis scio quidnam vester pudor ferre valeat, quam graviter laudum suarum susurros audiat Beatitudo vestra. Ego Gregorium diligentius recolui, ut qualis quantusve esset vir in ecclesia & republica, magis magisque universus orbis intelligeret. Hic est unus scopus laboris : si placet* sanctissime Pontifex *grato animo illum accipe. Exaudiat vota vestra Deus Optimus Maximus spoliis orientis fulgeat Basilica Ss. Apostolorum, & Roma gentium victrix, in diebus vestris iterum de Barbaris triumphet. In te ecclesia agnoscat Gregorium, qui Longobardos Italiæ graves coercuit, agnoscat Leonem qui Attilam ab Italiæ finibus gladio spiritus depulit, agnoscat Sylvestrum, qui Imperatorem e Pagano Christianum fecit. Redeat ecclesia Græca in sinum matris, deposita feritate Barbarus cervicem submittat, & qui hactenus armis*

vinci

Source : BIU Cujas

vinci non potuit, verbo evangelii & in clamore Alleluja vincatur. Ibi reſtituatur nomen Chriſti, unde per orbem ſparſum eſt, & unde tot ſæculis exulat. Hæc ſunt publica & privata vota fidelium, hæ ſunt perpetuæ preces, quas Deo ſupplex offert.

VESTRÆ SANCTITATI.

Toloſæ 7. Martii 1669.

Devotiſſimus
ANT. DADINUS ALTESERRA
Anteceſſor Toloſanus.

Source : BIU Cujas

TESTIMONIA VETERUM

DE B. GREGORIO ET EJUS EPISTOLIS.

JOANNES DIACONUS

vit. Gregor. lib. 4. cap. 71.

ET licet Longobardorum perfidia sæviente, post Ezechielis tractatus, ab expositione librorum destiterit, ab exponendis tamen epistolis, quandiu vivere potuit nunquam omnino cessavit, quarum videlicet tot libros in scrinio dereliquit, quot annos adjunxit. Unde tertium decimum epistolarum librum septimæ indictionis imperfectum reliquit; quoniam ad ejusdem indictionis terminum non pertigit.

Lupus Ferrariensis epist. 29. ad Guenilonem Senonens. Episcop.

Verum ne nos magnificare videamur beatus Gregorius cujus tanta in ecclesia resplendet auctoritas patrem nostrum Benedictum his verbis commendat. Scripsit monachorum regulam discretione præcipuam sermone luculentam.

Hinchmarus Rhemens. Archiepisc. in epist. ad Joann. VIII. Pontific. cap. 5.

Et sanctus Gregorius in epistola ad Mauritium Imperatorem & infra. *Et idem sanctissimus atque facundissimus & discretissimus, veraciterque in oculis Dei humillimus in epistola ad Joannem Episcopum Syracusanum &c.*

Honorius Augustodunens. de scriptor. ecclesiast. c. 27.

Gregorius Romanæ urbis Episcopus scripsit & infinitas epistolas quarum collectio registrum dicitur.

Sigebert. de scriptor. ecclesiast. cap. 41. de eodem.

Epistolarum tot libros posteris reliquit, quot annos in papatu vixit, idest tredecim L. duodecim *& semis.*

Quænam sit auctoritas epistolarum Gregorii I. his argumentis facile probatur, quod Burchardus Ivo & Gratianus collectores decretorum his passim usi sunt, quibus velut gemmeis floribus illustrantur eorum collectiones. Et ipsi Romani Pontifices, qui eum secuti sunt, sæpius laudant Gregorium nostrum, ut Innocent. III. in cap. *cum ad monasterium, de stat. monach.* & alii. Et patres concilii Tolet. IV. can. 5. unicam mersionem in baptismo probarunt, moti auctotitate epistolæ Gregorii, quæ est 41. lib. 1. can. *de trina*, can. *propter*, *de consecrat.* dist. 4.

ANTONII

Source : BIU Cujas

ANTONII DADINI ALTESERRÆ

ANTECESSORIS TOLOSANI

NOTÆ ET OBSERVATIONES AD LIBROS duodecim epistolarum D. GREGORII PAPÆ, *ejus nominis I. cognomine Magni.*

AD LIBRUM PRIMUM.

MENSE *septembri indictione nona*. Ea ætate non desierat ratio numerandi annos per indictiones, ut patet ex hoc loco & aliis epistolis GREGORII. A Constantino initium cœpit usus numerandi annos a Christo nato, adjectis indictionibus, quæ non ultra quintum & decimum annum porrigebantur, ut Onufrius Panvinius prodidit ex fastis consularibus. Falso hujus instituti auctorem Theodosium seniorem credidit Cedrenus. Indictio signatur hic sub mense septembri, quia indictio quæque incipiebat a vigesimo quarto mensis septembris; Ambros. epist. 25. *Hic autem mensis octavus est, secundum consuetudinem nostram, indictio enim septembri mense incipit*. Idem observatur ex L. *ult.* C. *de annon. & tribut.* Eadem ratione annos numerandi per indictiones usi sunt Justinianus L. *unic.* C. *de Justin. cod. confirm.* L. 2. §. *leges autem*, C. *de veter. jur. enucleand.* nov. 47. & Imperatores Germanici, ut liquet ex cap. *inter dilectos*, *de fid. instrument.* immo & posteriores Pontifices, can. *in nomine Domini*, 23. dist. *Inscrip. lib.*

Quamobrem Petro subdiacono sedis nostræ intra provinciam Siciliam vices nostras Deo auxiliante commisimus. Petrus subdiaconus ecclesiæ Romanæ primum a Gregorio Papa constitutus defensor patrimonii ecclesiæ Romanæ, quo in munere ejus fidem, diligentiam, & rerum agendarum peritiam is expertus, vices suas ei credidit intra Siciliam, idest vicarium sedis apostolicæ in eadem provincia eum designavit. Antiqui moris fuit, ut summus Pontifex vicarios suos & sedis apostolicæ sibi assumeret nonnullos Episcopos in provinciis orbis Christiani. Hoc ritu Leo M. Anastasium Episcopum Thessalonicensem vicarium suum per orien- *Epist. 1. can. valde necessarium, 94. dist.*

Source : BIU Cujas

tem constituit ; & idem Potentium in regionibus Africæ epist. 84. & 87. Acatio Patriarchæ Constantinopolitano sollicitudinem Ægypti commendavit Gelasius I. epist. 13. & antea Celestinus Cyrillo Alexandrino Patriarchæ, vicariam super patriarchatum Constantinopolitanum. Postea vero Hormisdas Sallustium Episcopum Hispalensem vicarium suum per Bæticam & Lusitaniam ordinavit epist. ad eundem. Et idem Remigium Rhemensem Episcopum per regnum Clodovei Regis, salvo privilegio Episcopi Arelatensis, legatum seu vicarium sedis apostolicæ instituit epist. quam edidit Fortunat. in vit. ipsius Remigii apud Surium tom. 1. jan. 13. Et idem Hormisdas Joanni Episcopo vices suas commisit in provinciis Hispaniæ ; can. *servatis*, 25. qu. 2. Sic & vicarium suum per Illyricum Vigilius Papa jussit esse Episcopum primæ Justinianæ, cui & D. Gregorius ex inito hinc more vices quoque suas delegavit infr. lib. 4. epist. 15. ind. 13. lib. 10. epist. 34. 35. Virgilio Arelatensi Episcopo vices suas in Gallia demandavit Gregorius infr. lib. 4. epist. 51. 52. 53. Joannem Philadelphiæ Episcopum, legatum & vicarium suum in oriente adversus Monothelitas constituit Martinus I. epist. 3. Desiderio presbytero Cardinali & abbati Cassinensi per totam campaniam, Apuliam, & Calabriam vices suas pleno jure commisit Nicolaus II. auctore Leone Ostiensi chronic. Cass. lib. 3. cap. 13. Interdum etiam minores Episcopis a summo Pontifice vicarii sedis apostolicæ lecti ob præstantiam meritorum ; ut Petro subdiacono vices suas in Sicilia credidisse Gregorium patet ex hac epist. 3. & 9. infr. h. lib. Major erat dignitas subdiaconorum ecclesiæ Romanæ, ob principatum ecclesiæ Romanæ : hinc subdiaconus ecclesiæ Romanæ procurator seu administrator ecclesiæ Capuanæ cum libera administratione in spiritualibus & temporalibus dum vacaret constitutus ab Innocentio III. cap. *cum nobis*, *de elect.* Sed hoc tributum est personæ non ordini ; & post Petrum subdiaconum Gregorius ipse Maximiano Syracusano Episcopo vices suas in Sicilia demandavit, non loco, id-est cathedræ, sed personæ, ut ait ille lib. 2. epist. 4. ad eundem : *Cui Deo auxiliante noscimur totum nostræ ecclesiæ patrimonium commisisse*. Petrus subdiaconus primum a Gregorio constitutus est defensor patrimonii ecclesiæ Romanæ, quod erat in Sicilia. Defensores seu curatores patrimonii ecclesiæ Romanæ, quod erat in Sicilia & aliis provinciis adsumebantur ex ordine clericorum, ut liquet ex hac epistola & aliis Gregorii lib. 7. epist. 17. 18. 19. 20. 21. lib. 9. epist. 32. quæ refertur in can. *pervenit*, 11. qu. 1. & ex epistolis Pelagii ; can. *Probinum*, can. *de præsentium*, 16. qu. 1. Officium defensorum erat curare & tueri patrimonium ecclesiæ Romanæ, qua de causa, ut spectatior esset eorum potestas ad tuendas res ecclesiæ, jurisdictio eis tributa ; d. can. *pervenit*, d. can. *de præsentium*.

Ut semel per annum ad Syracusanam sive Catanensium civitatem fraternitas vestra conveniat, &c. Ea ætate Episcopi Siciliæ immediate parebant summo Pontifici, nec habebant Metropolitas : argumento est quod Gregorius per hanc epistolam Petro subdiacono vices suas mandat intra Siciliam, eidemque jus tribuit congregandi semel in anno concilium omnium Episcoporum provinciæ Catanæ vel Syracusis, in quo omnia ita disponantur, ut merito possit episcopale concilium appellari : si enim Sicilia habuisset Metropolitanum, vix Pontifex Petro subdiacono dedisset potestatem cogendi concilii Episcoporum, quæ propria est Metropolitani : quam enim sollicitus fuerit de servanda cuique jurisdictione propria, locupletem ipsum testem habemus lib. 9. epist. 32. *Nam si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur* ; d. can. *pervenit*.

Epist. 2. *De frumentis autem quia solummodo tanta transmissa sunt, quæ pro translata indictionis debito ad replendum sitonicum sufficerent*. Sitonicum est vectigal frumenti, quod præstatur in specie ἀπὸ τῦ σίτυ, quod sonat frumentum, ut ostenditur hic, & lib. 10. epist. 38. *Nam quidquid post hæc in prædicti sitonici specie damni contigerit, amplius jam ad ecclesiæ dispendium sciatis nullomodo pertinere.*

Source : BIU Cujas

tinere. Inde sitonia est munus coemendi frumenti in usum reipublicæ seu civitatis L. 2. *de vacat. & excusat. muner.* Et sitones sunt curatores annonæ seu frumenti coempti, in usum reipublicæ L. *munerum* 18. §. *cura, de muner. & honor.* L. *ult.* §. *item rescripserunt* 6. *de adm. rer. ad civit. pertin.* Sitarcia pro annona quæ parata est ad iter vel navigationem; Hieronym. in Matth. proem. *Satisque miror, Eusebi dilectissime, cur Romam subito navigaturus, hanc tibi a me quasi sitarciam dari nolueris.* Et idem in vita Malchi: *Et nova sitarcia idest annona refocillari.* Eadem analogia σιτοδότης est erogator militaris annonæ; Synes. epist. 86. ᾧ δέδωκα τὴν ἐπιστολὴν, παμίας ἐστὶ καὶ σιτοδότης τῶν δαλματῶν τάγματος, *cui dedi litteras, quæstor est, & annonæ præfectus cohortis Dalmatarum.*

Quo enim ardore quo studio episcopatus pondera fugere volueritis scio, & tamen hæc eadem episcopatus pondera ne mihi deberent imponi non restitistis. Amice queritur de Joanne Patriarcha Constantinopolitano, quod ipsius electionis confirmationem curaverit apud Mauritium Imperatorem. Ægre Gregorius pontificatum suscepit, quod ex turpi more jam inolito, coactus sit confirmationem electionis de se factæ, pretio redimere ab Imperatore. Reges Gothorum Arriani pro confirmatione Episcoporum pecuniam corradebant; Cassiod. lib. 8. epist. 35. Pulsis Gothis Justinianus jus confirmandi electiones Episcoporum a Gothis semel usurpatum, & consuetudinem exigendæ eo nomine pecuniæ facile retinuit; post Justinianum Imperatores Græci, etiam a Romanis pontificibus, certam auri quantitatem pro confirmatione multis annis exactitarunt. Hoc onus dolens subiit Gregor. testis ipse in 4. psalm. pœnit. & Joannes Diaconus lib. 1. cap. 39. Aimoin. lib. 3. cap. 74. & post eum secuti Pontifices donec postulante Agathone Constantinus Pogonatus hoc onus remisit Romanæ ecclesiæ; can. *Agatho*, 63. dist. Anastas. in Vigilio & Agathone. *Epist. 4. Joan. diacon. lib. 1. cap. 46.*

Synodicam vero epistolam, de subsequenti festinatione transmitto. Gregorius creatus Pontifex, de more decessorum synodicam epistolam misit ad Patriarchas ex hac epist. & 24. infr. hoc lib. Moris erat, ut simul ac quis creatus esset Pontifex, collectis vicinis Episcopis, synodum convocaret, ut fidei catholicæ sese tenacissimum custodem declararet. Unde synodalis epistola transmitti solebat ad universos orbis Christiani Episcopos maxime ad Patriarchas; Jo: Diacon. lib. 1. cap. 3. Post concilium synodalis epistola solebat mitti ad Episcopos, ut gesta concilii roborarentur consensu omnium; Theophil. Episcopus Alexandrinus epist. ad Epiphanium Salaminæ Cypri Episcopum, quæ est inter opera Hieronym. *Dignationis tuæ est, & positos in prælio consolari, & synodicas litteras, tam ad nos quam ad Constantinopolitanæ urbis Episcopum, & si quos alios putamus mittere, ut consensu omnium & ipse Origenes nominatim, & hæresis nefaria condemnetur.* Synodica vocat Hieronym. epist. ad eundem Theophil. 5. *Simulque obsecro, ut si qua synodica habes, ad me dirigas, quo possim tanti Pontificis auctoritate firmatus, liberius, & confidentius pro Christo ora referare.* Etiam Patriarchæ statim post ordinationem solebant mittere synodalem epistolam ad Romanum Pontificem, communionis fidei testandæ causa; Anastas. in Eugenio. *Hujus temporibus Petrus Patriarcha Constantinopolitanus direxit synodicam epistolam ad sedem apostolicam juxta consuetudinem priorem.*

Baccandam fratrem & Coepiscopum nostrum. Synodicam epistolam transmisit ad Joannem Episcopum Constantinopolitanum per Baccandam Coepiscopum: hic fuit Episcopus Formiensis, infr. epist. 8. h. lib. & infr. lib. 12. epist. 18. quem ait se ad hoc relaxasse, idest e curia dimisisse.

In ipso meæ ordinationis initio, multis & gravibus pressus occupationibus relaxavi, idest dimisi. Unde & clerici prohibentur comam relaxare, idest promittere; Gregorius 2. in can. *si quis ex clericis*, 23. dist. cap. 4. *de vit. & honest. cleric. Si quis ex clericis comam relaxaverit, sit anathema.* Inde vernaculum *relaſcher*.

Source : BIU Cujas

Theotiſtæ ſorori Imperatoris. Ea eſt ſoror Mauritii Imperatoris, de qua infr. lib. 9. epiſt. 39.

Miror autem quod in me collatas dudum continentias veſtras, ex hac moderna paſtoralis officii continentia diſtraxiſtis. Gregorius notus erat Theotiſtæ ſorori Mauritii Imperatoris, a quo tempore functus eſt officio apocriſiarii, ſeu reſponſalis ſedis apoſtolicæ in comitatu Conſtantinopolitano. Creatus Pontifex hanc epiſtolam ſcripſit ad Theotiſtam, in qua queritur de injecto opere Pontificatus, & inter ea, quod non interceſſerit apud Imperatorem, ne ejus electio admitteretur; & hoc eſt quod ait ſe mirari quod veterem in ſe continentiam diſtraxerit, ideſt affectum. Continentia eſt conjunctio animorum, vel rerum, ut continentia ſupercilii; Hieronym. ex perſona Paulæ & Euſtochii ad Marcellam: *Inter hæc, quæ vel prima in Chriſtianis virtus eſt, nihil arrogant ſibi de continentia ſupercilii*. Non eadem eſt acceptio in loco proximo ex moderna paſtoralis officii continentia; aliter enim continentia hic accipitur pro ſtatu & conſpectu perſonæ, vulgo *contenance*, ut infr. lib. 4. epiſt. 30. *ſed quia vos valde in continentia noſtra benignos invenimus*. Alia ſignificatione pro modo alimentorum continentiam accepit Gregor. lib. 2. indict. 1. epiſt. 28. *Qui quoniam ſicut noſtis, utroque parente orbatus eſt, eminentiæ veſtræ tuitionem, & continentiam præſtolatur*. Idem lib. 4. epiſt. 50. *Cunctis diebus vitæ ſuæ eorumdem locorum continentiam, ſicut conſueverant ante percipiant*. Et idem lib. 1. epiſt. 18. *ut ipſi pro victu & veſtimento, ſtratoque ad continentiam, pueroque ejus annonam, quantum proſpexeris ſatis eſſe conſtituas*. Eodemque ſenſu continere egenum pro ſuſtentare dixit idem prædict. epiſt. 28. paulo inferius: *Ei locum vel actionem provideat, ex qua quotidianis ſtipendiis valeat contineri*. Varie uſus eſt Pontifex hujus vocis appellatione, ac pene abuſus eſt, & in ea luſiſſe videtur. Aliis continentia ſumitur pro ſerie, vel tenore inſtrumenti, L. *juxta* C. *de liberal. cauſ.* hoc ſenſu Cæſarius de miracul. lib. 2. cap. 10. *Mox enim ut abbas chartulam ad legendum aperuit, totam ejus continentiam deletam invenit*. Continentia venditionis in L. 29. C. Th. *de petit.* & cauſæ continentia pro tenore litis, L. *nulli* C. *de judic.* vel continens Quintilian. orat. inſt. lib. 3. cap. 11. *Quid litem faciat, quod ab illis cauſa, vel continens dicitur*. Vulgo continentia pro contenemento, ſeu modo agri.

Sub colore Epiſcopatus ad ſæculum ſum reductus. Queritur Pontifex ſe occaſione pontificatus ſæculo redditum, quod munus Pontificis curis ſæcularibus valde eſſet implicitum, maxime propter infelicem ſtatum Italiæ, cui tunc incubabant Longobardi. Eandem querelam frequenter repetit Pontifex aliis locis, ut infr. epiſt. 24. h. libr. *Suſcepto itaque paſtoralis curæ onere, cum cuncta hæc, atque alia hujuſmodi multa conſidero, videor quod eſſe non poſſum, maxime quia hoc in loco quiſquis paſtor dicitur, curis exterioribus graviter occupatur, ita ut ſæpe incertum fiat, utrum paſtoris officium, an terreni proceris agat*. Et idem in Ezechiel. homil. 11. *Quando valeo & de his quæ ſunt neceſſaria fratribus cogitare, & contra hoſtiles gladios de urbis vigiliis ſollicitudinem gerere, ne incurſione ſubita cives pereant providere, & inter hæc omnia pro animarum cuſtodia plene atque efficaciter verbum exhortationis impendere*. Et idem homil. 17. in evangel. *Eſt & aliud, fratres cariſſimi, quod me de vita paſtorum vehementer affligit, ſed ne cui hoc injurioſum videatur, fortaſſe quod aſſero, me quoque pariter accuſo, quamvis barbarici temporis neceſſitate compulſus, valde in his jaceo invitus, ad exteriora enim negotia delapſi ſumus, & aliud ex honore ſuſcipimus, atque aliud ex officio actionis exhibemus*. Et paulo poſt: *Curis enim ſæcularibus intenti, tanto inſenſibiliores intus efficimur, quanto ad ea quæ foris ſunt ſtudioſiores videmur*. Eadem querela Auguſtini epiſt. ad Hieronym. *Quamquam itaque nos negotiorum alienorum, eorumque ſæcularium curis circumſtemur ingentibus, tamen epiſtolæ tuæ breviati facile non ignoſcerem*.

Ecce ſereniſſimus Dominus Imperator fieri ſimiam leonem juſſit. Gregorius Pon-

Pontifex creatus non ſine aſſenſu Mauritii Imperatoris. Electio & ordinatio Romani Pontificis ea ætate non fiebat abſque conſenſu Imperatoris; can. *cum Hadrianus*, can. *ego*, 63. diſt. de quo Paulus Diacon. de geſt. Longobar. lib. 3. cap. 20. *Denique poſt Benedictum Papam, Pelagius Romanæ eccleſiæ Pontifex, abſque juſſione Principis ordinatus eſt, eo quod Longobardi Romam per circuitum obſiderent, nec poſſet quiſquam a Roma progredi.* Ideo Gregorius ait de ſe Imperatorem juſſiſſe fieri ſimiam leonem, humilitatis ſtudio ait ſe de ſimia leonem factum, ut reſpueret laudem, & commendationem Narſetis patricii amici, qui poſt electionem ejus litteras ad eum ſcripſerat, quæ non extant, quibus honoris cauſa leonem vocabat, nimirum fortiſſimum ſciens ad expugnandos hoſtes eccleſiæ & imperii, cui reſpondit Gregorius epiſt. prox. infr. *Certe frater chariſſime ſimiam leonem vocas.*

Et quidem proviſione illius vocari leo poteſt, fieri autem leo non poteſt. In eandem ſententiam Joan. Chryſoſt. in act. apoſt. cap. 52. ὥσπερ γὰρ ἰατρον οὐκ ἂν ποιήσει Βασιλεὺς οὐδὲ ῥήτορα, *ſicut neque medicum facit Rex, neque rhetora.* Ait proviſione, ideſt edicto Principis. Proviſio eſt pragmatica edictum Principis, quo rebus certis providetur, infr. epiſt. 67. h. lib. *ita neceſſe eſt noſtra proviſione, quemadmodum negotia eorum diſponi debeant ordinare.*

Narſi patricio. Gregorius poſt electionem epiſtolam accepit a Narſete patricio amico ſuo, cui reſpondet hac epiſt. Narſes ex chartulario fuit præfectus Italiæ; Paul. Diacon. de geſt. Longobard. lib. 2. cap. 1. eundem Comitem vocat lib. 5. epiſt. 14. *Epiſt. 7.*

Quod vero cauſæ & nominis ſimilitudinem faciendo, per ſcripta veſtra, clauſulas, declamationeſque formatis. Poſt electionem Gregorii Narſes patricius ad eum epiſtolam ſcripſit, qua gratulatus eſt de electione ipſius, & eum elegantiori ſtylo commendavit de eximiis dotibus, quibus pollebat, ludens in nomine Gregorii, quod ſonat vigilantem, & leonem vocitans, in præconium fortitudinis animi. Gregorius reſcripſit ad eundem hanc epiſtolam, qua reſpuit hujuſmodi laudes, quæ quod figurato ſermone continerentur, hujuſmodi figuras vocat clauſulas, & declamationes, quod ſint propriæ declamatorum, & rhetorum. Proprie clauſula eſt concluſio ſermonis, vel ubi deſinit ſententia; Quintilian. inſtitut. lib. 8. cap. 5. *Vocatur aliquid & clauſula; quæ ſi eſt quod concluſionem dicimus, & recte & quibuſdam in partibus neceſſaria eſt:* & infra *neque enim poſſunt tam multæ bonæ ſententiæ eſſe, quam neceſſe eſt, multæ ſint clauſulæ.* Et Hieron. in Job. cap. ult. *Ad te beatiſſime pater Vectori clauſulam ſermonis mei dirigo.* Cyprian. de ſingular. cleric. *ut ſemel omnia colligamus ad clauſulam.* In libris juris, doli clauſula eſt ſolemnis formula, quæ ſtipulationibus apponi ſolebat, hoc modo *dolum malum abeſſe, abfuturum* L. *ſi id quod*, L. *ſtipulationes*, L. *doli*, L. *ſi ita quis*, §. *ult.* de v. o. *Epiſt. 7.*

A ſereniſſimis Dominis quantis valui precibus poſtulavi. Hi ſunt Mauritius Imp. & Theodoſius ejus filius jam coronatus, ut patet infr. ex lib. 4. epiſt. 44. & lib. 11. epiſt. 1. Anaſtaſio Sinaita Antiocheno Epiſcopo ſede ſua pulſo a Mauritio & ejus conſorte, petit ejus reſtitutionem hac epiſt. & inf. hoc lib. epiſt. 27. de quo Evagrius lib. 4. cap. 5. lib. 6. cap. 53. Theodoſius Mauritii Auguſti filius a Joanne Patriarcha, quatuor annos natus cum medio, imperii coronam ſuſcepit. Theophan. *Epiſt. 8.*

Et ideo quoniam eccleſiam Menturienſem funditus tam cleri quam plebis deſtitutam ſolatio cognovimus. Lege Minturnenſem. Gregorius Minturnenſem eccleſiam, quæ eſt in Latio, diutinis Gothorum, & Longobardorum bellis paſtore & plebe deſtitutam, Formianæ eccleſiæ, in qua corpus beati Eraſmi martyris, adunavit ex hac epiſt. quam retulit Joannes Diaconus lib. 3. cap. 14. Iiſdem de cauſis Cumanam & Miſenatem eccleſias, plebe exhauſtas, univit idem Pontifex, & alias pariter eccleſias Triumtabernenſium eccleſiæ conjunxit, infr. lib. 2. epiſt. 31. & 35. quæ referuntur apud Joannem Diaconum lib. 3. cap. 14. 15. & apud

Source : BIU Cujas

Gratianum, can. *& temporis*, can. *poſtquam*, 16. qu. 1. Unioni hujuſmodi ecclesiarum locum dedit clades Italiæ, Longobardorum armis pene in ſolitudinem redactæ, quam deplorat Gregor. homil. 17. in evang. *Ecce depopulatæ urbes, everſa caſtra, eccleſiæ ac monaſteria deſtructa, in ſolitudinem agri redacti ſunt.* Idem in Ezech. hom. 9. *Nobis hoc aperte dicitur, qui afflicti oppreſſi, concluſi, omnia, quæ in hoc mundo habuimus bona, perdidimus. Urbes erutas, everſa caſtra, depopulatos agros, ſuffoſſas eccleſias videmus &c.*

Epiſt. 9. *Et abbas monaſterii ſancti Theodori in Sicilia provincia in territorio Panormitano.* Monaſterium fuit S. Theodori in agro Panormitano, ut hic, & inf. lib. 4. epiſt. 4. Aliud fuit monaſt. S. Theodori apud Meſſanam, inf. h. lib. epiſt. 38.

Et ideo volumus accedente te ad Panormitanam civitatem quæſtionem ipſam tali ratione diſcutere. Mandat Petro ſubdiacono defenſori patrimonii eccleſiæ Romanæ, quod erat in Sicilia, ut diſcutiat quæſtionem, quæ erat inter abbatem monaſterii S. Theodori apud Panormum, & quoſdam colonos ſeu poſſeſſores prædiorum juris eccleſiæ Romanæ, de finibus cujuſdam prædii non per ſe judicaturus, ſed electis arbitris. Officium defenſorum patrimonii eccleſiæ Romanæ erat curare & tueri res eccleſiæ, cenſus & reditus eccleſiæ colligere, eoſque inferre horreo vel arcæ eccleſiæ, nec non de litibus, quæ verſarentur inter colonos & poſſeſſores prædiorum eccleſiæ, vel inter ipſos & privatos, cognoſcere. Et ideo Pelagius in can. *de præſentium*, 16. qu. 1. recte ait officium defenſoris non convenire monacho, *omnimoda enim*, inquit, *eſt illius habitus, & iſtius officii diverſitas, illic enim quies, oratio, labor manuum, & hic cauſarum cognitio, conventiones, actus publici, litigia, & quæcumque vel eccleſiaſtica inſtituta, vel ſupplicantium neceſſitas poſcit.* Eorumdem officii erat cognoſcere de cauſis, quæ erant inter Epiſcopum, & clericos, vel laicos; ſed parcius de his ſolebant cognoſcere, magiſque ſeſe interponebant, ut arbitri eligerentur litis ſopiendæ cauſa; Gregor. Romano defenſori Siciliæ lib. 9. epiſt. 32. quæ refertur in can. *pervenit*, 11. qu. 1. *Si quis vero clericus, vel laicus contra Epiſcopum cauſam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipſe cognoſcas, aut certe te admonente ſibi judices eligant.* Mandatur Petro ſubdiacono, ut de ea re cognoſceret, cum accederet ad Panormitanam civitatem, quia habebat occaſionem per tempora eo accedendi, muneris obeundi cauſa. Nimirum duæ fuerunt ſtationes patrimonii eccleſiæ Romanæ, in quibus a poſſeſſoribus præſtabantur cenſus debiti eccleſiæ Romanæ, Panormi & Syracuſis; Gregorius infr. lib. 10. epiſt. 49. *Sed ſive in Syracuſana, ſive in Panormitana parte dare voluerint, hoc ſolum veſtra ſanctitas ſit intenta, ut utiles per omnia reditus accipiat.* Eccleſia Romana habuit luculentum patrimonium in Calabria, & Sicilia; Nicolaus I. epiſt. 1. *Calabritanum patrimonium & Siculum quoque noſtræ eccleſiæ conceſſa fuerunt, & ea poſſidenda obtinuit, & diſponendo per ſuos familiares regere ſtuduit, veſtris conceſſionibus reddantur.* Defenſoribus agentibus in provinciis extra ordinem mandabantur variæ cognitiones, de cauſis Epiſcoporum, etiam de eorum depoſitione & reſtitutione, & de reformatione monaſterior. ut patet infra ex epiſt. 50. 51. 52. 53. 54. lib. 11. unde ſumptus eſt can. *in primis*, 2. qu. 1.

Dominio rei apud poſſeſſorem, ſicuti hactenus poſſeſſa eſt videlicet permanente. Pontifex ſecutus eſt ordinem juris, quia poſſeſſor pendente lite tuendus eſt in poſſeſſione ſua; L. *imperatores* §. *ult. de appellat.* L. *moveor*, C. *ſi ſervus exportand. veneat*, can. *quia res*, 11. qu. 1.

Ut ſi monaſterium ſancti Theodori, fines de quibus certatio mota eſt, inconcuſſis quadraginta annis poſſediſſe repereris, nullam deinceps, etiam ſi quid ſanctæ Romanæ eccleſiæ competere potuit, patiaris ſuſtinere calumniam. Conſtitutione Juſtiniani præſcriptio 40. annorum valet adverſus eccleſiam, ſola eccleſia Romana gaudente præſcriptione centum annorum; nov. 131. cap. 6. unde deſumpta eſt auct. *quas actiones*, C. *de Ss. eccleſ.* Gregorius minus indulgens commodis ſuis,

Source : BIU Cujas

ſuis, hoc loco admittit præſcriptionem 40. annorum, etiam ſi ageretur de rebus quæ erant juris Romanæ eccleſiæ; ſed hoc forte quia res non erat immediate Romanæ eccleſiæ, ſed mediate per colonum & poſſeſſorem. Et ſic accipiendus eſt can. *volumus*, 16. qu. 4. qui a Gratiano deſumptus eſt ex hac epiſt. vel Gregorius nolult uti conſtitutione Juſtiniani ſub initia Pontificatus, ne initia pontificatus auſteritatis labe macularet.

Honorato diacono Salonitano. Honoratus archidiac. eccleſiæ Salonitanæ, quæ eſt in Dalmatia, a Natali Epiſcopo Salonitano, invitus & reclamans, promotus ad presbyteratum, de quo conqueſtus apud Pontificem, juſſu ipſius reſtitutus eſt ſuo ordini, ne invitus promoveretur ad altiorem ordinem, qui tanquam indignus a minori, ideſt a diaconatus officio removebatur, neve ſortioris honoris ſpecie, arte callida degradaretur; de quo præter hunc locum infr. epiſt. 19. h. lib. & lib. 2. epiſt. 14. 15. 16. 32. quæ referuntur in can. *geſta*, can. *Honoratus*, 74. diſt. Archidiaconi munus non erat perpetuum: Joannes diu functus munere archidiaconi, factus eſt Epiſcopus Cabillonenſis; de quo Sidon. lib. 4. epiſt. 25. *Archidiaconus, in quo ſeu gradu ſeu miniſterio multum retentus propter induſtriam, diu dignitate non potuit augeri, ne poteſtate poſſet abſolvi*. Et Cornelius Pontifex cum videret Novatum novis rebus ſtudentem, & pontificatus apicem affectantem, quo ei viam ad pontificatum præcluderet in presbyterum ordinavit; auctore Eulogio Alexandrino lib. 6. apud Photium. Nemo quidem invitus poteſt ordinari; can. *ubi iſta*, 74. diſt. can. *denunciamus*, 25. qu. 2. & hoc eſt quod ait Gregorius prædicta epiſt. 19. h. lib. *Juſtum eſſe, ut nemo creſcere compellatur*. Si quis tamen ultro minores ordines ſuſceperit, etiam invitus poteſt ad majores ordines promoveri pro neceſſitate eccleſiæ; can. *ſi qui*, can. *placuit*, can. *conſuluit*, 74. diſt.

Tu in hoc reatu conſtringeris, qui per archidiaconatus ordinem cuſtodiæ ejuſdem eccleſiæ arctius implicaris. Cura ſacri ærarii erat penes archidiaconum. De Laurentio Xiſti Pontificis archidiacono teſtatur Prudent. hymno 11. Periſtephan.

Cæleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus
Votaſque diſpenſans opes.

Sulpit. Sever. dialog. 2. de virtutib. B. Martini. *Tunc ille accerſito archidiacono, juſſit algentem ſine dilatione veſtiri*. Ideo Gregorius hic Honorato archidiacono ſignificat, ipſum reum teneri, ſi cum fide, & diligentia opes eccleſiaſticæ non ſerventur.

Diaconum vero Anatholium, quem ad vos dirigi popoſciſtis, hoc nos facere non poſſe, cauſæ magis modus, quam rigoris auſteritas facit. Clementinæ Patriciæ, petenti Anatholium diaconum mitti Conſtantinopolim apocriſiarium ſeu reſponſalem, non annuit, quia vice-dominus eccleſiæ Romanæ jam conſtitutus erat. Hic tamen poſtea apocriſiarius miſſus eſt Conſtantinopolim poſt Sabinianum, ibique vita functus eſt; de quo infra lib. 8. epiſt. 42. indict. 3. & lib. 10. epiſt. 22. indict. 5. *Epiſt.* 11.

Vice-dominum enim eum conſtituimus, cujus arbitrio epiſcopium commiſimus diſponendum. Hinc ſumptus eſt can. *diaconum*, 89. diſt. Vice-dominus eſt vicarius Epiſcopi in temporalibus; Gregor. infr. lib. 9. epiſt. 66. *Volumus ut frater noſter Paſchaſius*, (is erat Epiſcopus Neapolitanus) *& vice-dominum ſibi ordinet, & majorem domus, quatenus poſſit vel hoſpitibus ſupervenientibus, vel cauſis quæ eveniunt idoneus & paratus exiſtere*; can. *volumus*, 89. diſt. Sic vice-dominum appellatione procuratoris eccleſiæ comprehendit Urbanus II. in can. *ſalvator*, 1. qu. 3. *Nomine vero procuratoris intelligit præfata ſynodus quemlibet eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem, ut verbi gratia præpoſitum, œconomum, vice-*

Source : BIU Cujas

Dominum: fuse de his differt. jur. canonic. lib. 2. cap. 4.

Epist. 12. *Et sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari missas permittatis.* Ne sepultuſæ mortuorum, & missæ celebrari vetentur in monasteriis, constituit Gregorius hac epist. unde desumptus est can. *Agapitus*, 16. qu. 1. In monasteriis prohibentur missæ publicæ, in quibus est conventus plebis, ex ipso Gregorio infr. lib. 4. epist. 43. unde petendus est can. *Luminoso*, 18. qu. 2. & ex constitut. Callisti II. can. *interdicimus*, 16. qu. 1. Sed permittuntur missæ privatæ, vel aliæ etiam solemnes quæ celebrantur pro mortuis, in quibus tamen non fit conventus plebis. Jam a temporibus Gregorii licuisse laicis sepulturam eligere in monasteriis, probat hic locus. Postea idem specialiter concessum est mendicantibus, puta fratribus prædicatoribus & minoribus; clem. *dudum*, *de sepultur.*

Epist. 13. *Quoniam ergo Luminosa honesta femina, relicta clarissimi Zemarchi tribuni, nostræ se post Deum tuitioni commisit.* Episcopo commendat viduam, quæ erat sub tuitione Episcoporum; synod. Sardicens. can. 7. τοῖς πένησι καὶ τοῖς λαϊκοις ἢ τῶν Κύριος συναίρεσθαι καὶ ἐπικυρεῖν. *Pauperibus & laicis & viduis Episcopus auxilium ferat.* Synod. Matisconens. II. can. 12. *Decernimus, ut judices non prius viduas, & pupillos conveniant, nisi Episcopo nunciarint, cujus sub velamine degunt.* Ideo de causis viduarum cognitio pertinet ad judicem ecclesiasticum, cujus interest viduas defensare; cap. *ex parte* cap. *ex tenore*, *de foro competent.* cap. *super quibusdam*, *de v. s.*

* sedis apostolicæ. Viduæ sunt sub tuitione

Huic vero solatiari, in quo sibi necesse fuerit admonemus, nullusque sit ei de quolibet molestus articulo. Solatiari accipe pro solatium præbere, sic infr. epist. 19. hoc lib. *solatiante Domino nobis*, & lib. 2. ind. 11. epist. 1. *Experientia ergo tua in tota virtute in hac causa solatiari festinet.*

Sed quia comitivam illam, quam vir ejus agendam susceperat, nunc, Theodoro palatino concedente, ipsi est mulieri, ut peragere debeat attributum, vel quem ipsi placuerit, donec præsentis indictionis celebretur impletio. Tribuni, ideſt præpositi scholarum sacri palatii comitivæ dignitate fruebantur; L. *unic.* C. *de comit. & tribun. scholar.* ea dignitas viduæ servatur ad tempus, donec indictio, quæ erat 15. annorum impleretur. Hoc loco Gregorius voluit comitivam, qua potiebatur dum superstes erat Zemarchus tribunus, quæ a Theodoro palatino concessa est ejus viduæ, ei tribui, donec ea quæ tunc currebat indictio impleretur. Viduæ nihil de suo tribuit, sed tuetur gratiam quæ viduæ concessa erat a Theodoro palatino, ideſt comite sacri palatii, quia viduæ sunt sub tuitione ecclesiæ.

Epist. 14. *Quem recepta satisfactione in fidem catholicam communicasse cognoscas.* Mandat Demetrio Episcopo Neapolitano, Stephanum & alios lapsos in hæresim in communionem ecclesiæ recipi. Post satisfactionem lapsi in hæresim, ideſt post emensam pœnitentiam, & abjurationem hæresis, scripto, ideſt per libellum factam, recipiuntur in communionem ecclesiæ; can. *convenientibus*, can. *quoties*, can. *Maximum*, 1. quæst. 7. can. *ego Berengarius*, *de consecr.* dist. 2. Lapsos in hæresim ad sanam mentem redeuntes recipi, exceptis auctoribus hæresum, statuit synodus Alexandrina, de qua Hieronym. ad Luciferianos: *Post reditum confessorum in Alexandrina postea synodo constitutum est, ut exceptis auctoribus hæreseos, quos error excusare non poterat, pœnitentes ecclesiæ sociarentur.* Clericos lapsos ad laicam communionem dumtaxat restituendos censuit Cyprian. epist. 52. 67. 72. 78.

Epist. 15. *Memoratæ (Populonensi) ecclesiæ visitator accedas.* Balbinum Episcopum Rosellanum Populonensi ecclesiæ vacanti visitatorem dedit. Vacantibus ecclesiis Romani Pontifices solebant visitatores viciniores Episcopos submittere, maxime in regionibus Italiæ & Siciliæ, ut patet ex epistolis Pelagii, & Gregorii ipsius, quas Gratianus contexuit can. *Episcopus*, can. *obitum*, can. *Catinensis*, can. *quoniam*, 61. dist. can. *talia*, 8. qu. 3. can. *quoniam*, 12. qu. 1. can. *charitatem*, can. *non liceat*, ead. caus. qu. 2. & epist. ipsius Gregorii 5. 7. & 9. h. lib., & infr. lib. 5. epist. 21. Visitatoris officium erat res ecclesiæ tueri & administrare, promovere electionem idonei pastoris,

paſtoris, d. can. *obitum*, d. can. *catinenſis*, d. can. *quoniam*; ita ut ſumptu eccleſiæ ſuſtentaretur, d. can. *charitatem*. Ejuſdem erat dare operam, ut intra annum Epiſcopus eligeretur, quod ſi rem neglexiſſet, anno elapſo removebatur, nec poterat eligi in Epiſcopum, quia erat nudus arbiter & promotor electionis faciendæ, unde μεσίτης, ſeu interceſſor dicitur; conc. Carthag. V. can. 8. can. *conſtitutum*, 7. qu. 1. & conc. Carthag. apud Balſamonem, can. 77. Ejuſdem erat monaſteria curare; d. can. *obitum*, clericos delinquentes coercere; cap. *dilectus*, *de reſcript.* presbyteros & clericos ordinare quibus locis viſum eſſet, infr. Gregorii lib. 2. epiſt. 29. quæ refertur in d. can. *quoniam*, unde mandat eidem viſitatori, ut in eccleſia vacante unum presbyterum & duos diaconos Cardinales ordinet, & in parœciis ejuſdem eccleſiæ tres presbyteros. Olim non modo in eccleſia Romana, verum etiam in minoribus eccleſiis fuere presbyteri & diaconi Cardinales. Presbyteri, vel diaconi Cardinales dicebantur, qui vacantibus eccleſiis incardinabantur, ideſt in cardine eccleſiæ quaſi in titulum conſtituebantur; Gregor. infr. epiſt. 7. 9. h. lib. *Ea de re quoniam eccleſia Salonenſis ſacerdotis diu eſt auxilio deſtituta, neceſſarium duximus Martinum fratrem & Coepiſcopum noſtrum ibidem Cardinalem conſtituere ſacerdotem*. Idem lib. 2. epiſt. 13. quæ refertur in can. *relatio*, 21. qu. 1. *Et quia defuncto Petro Pontifice ſuo, te ſibi Cardinalem poſtulant conſtitui ſacerdotem*. Idem lib. 5. epiſt. 11. *Fraternitatem tuam a nobis petiiſſe recolimus, ut Gratianum eccleſiæ Benafranæ diaconum tuæ concederemus eccleſiæ cardinandum*, quem infra vocat diaconum Cardinalem; can. *fraternitatem*, 71. diſt. Presbyteri & diaconi Cardinales quoque dicebantur, qui propria eccleſia deſtituti, ob hoſtilem occupationem, ſolatii cauſa in aliis eccleſiis incardinabantur, & ita intelligendi ſunt in d. can. *fraternitatem*.

Severo Epiſcopo Aquilejenſi. Severus Epiſcopus Aquilejenſis ſchiſmaticus, ob damnata tria capitula Chalcedonenſis concilii, a Gregorio ſollicitatur ad unitatem eccleſiæ, & vocatur ad ſynodum ſchiſmatis componendi cauſa, de quo & infra lib. 2. epiſt. 32. & lib. 9. epiſt. 69. ejus lapſum in vitium ſchiſmatis refert Paulus Diaconus de geſt. Longobard. lib. 3. cap. 27. eundem inter hæreticos connumerat Gregor. moralium lib. 20. cap. 7. *Epiſt. 16.*

Juxta Chriſtianiſſimi & ſereniſſimi rerum Domini juſſionem. Imperatores Chriſtianiſſimi & ſereniſſimi dicti; Gregor. epiſt. 23. infr. h. lib. *Unde omnipotentem Deum deprecor, ut ſua nos protectione cuſtodiat, nobiſque & apud ſe gratiam, & apud ſereniſſimos Dominos largiatur*. Idem lib. 4. epiſt. 32. ad Mauricium Auguſtum: *quæ enim, ſereniſſime Domine, virtus humana, quodque carnei robur brachii, contra veſtri Chriſtianiſſimi culmen Imperii, irreligioſas præſumeret manus erigere*. Et infr. lib. 9. epiſt.... *& pro vita piiſſimi, & Chriſtianiſſimi Imperatoris Domini noſtri ſemper orandum*. Theodelindam Longobardorum Reginam Chriſtianitatis laude commendat idem lib. 7. ind. 2. epiſt. 2. *Neque enim aliter de Chriſtianitate veſtra fuerat confidendum*. Idem eod. lib. ind. 2. epiſt. 120. Theodorico & Theodoberto Regibus Francorum: *ſed hoc ad ſubveniendum, Chriſtianitatis veſtræ magis magiſque debet animos permovere*.

Quoniam nefandiſſimus Antharith. Rex Longobardorum, ut erat Arrianus, orthodoxorum, qui erant inter ſuos, filios in diæ Paſchæ, qui erat ſolemnis baptizandis infantibus, baptizari prohibuit, quod ei impune non fuit, eodem enim anno infeliciter extinctus eſt; de quo, præter Gregorium, Paulus Diaconus de geſt. Longobard. lib. 3. cap. ult. Aptacharium appellat Greg. Tur. lib. 10. cap. 5. *Epiſt. 17. Antharith. Rex Longobardorum, de quo meminit Gregor. infr. lib. 2. epiſt. 32. & Sigebert. ad ann. 593.*

Inſinuatum nobis eſt Marcellum Barubicanæ eccleſiæ, ibidem in Panormitana civitate in monaſterio ſancti Adriani, in Panormitana civitate in pœnitentiam deputatum. Joannes Diacon. lib. 2. cap. 58. qui hunc locum excripſit, legit Baruntinæ, alii Barbicanæ. Petro Diacono defenſori patrimonii eccleſiæ Romanæ in Sicilia præcipit, ut Marcello Epiſcopo pœnitentiæ cauſa in monaſterium detruſo victum & veſtem ſubminiſtret. Epiſcopi, & clerici lapſi, pœnitentiæ cauſa, ſole- *Epiſt. 18.*

Source : BIU Cujas

bant in monaſterium deputari; Gregor. infr. hoc lib. epiſt. 42. quæ refertur in can. *de lapſis*, 16. qu. 6. *De lapſis ſacerdotibus, vel levitis, vel quolibet ex clero, obſervare te volumus, ut in rebus eorum nulla contaminatione miſcearis, ſed pauperrima regularia monaſteria require, quæ ſecundum Deum vivere ſciuntur, & in eiſdem monaſteriis ad pœnitentiam lapſos trade.* Et ſynod. Agathenſ. can. 50. in can. *ſi Epiſcopus*, 50. diſt. *Si Epiſcopus, presbyter, aut diaconus, capitale crimen commiſerit, aut chartam falſaverit, aut falſum teſtimonium dixerit, ab officii honore depoſitus, in monaſterium detrudatur.*

Et ſi quæ civitates in provincia Siciliæ, pro peccatis per ſacerdotum lapſus, a paſtorali regimine vacare noſcuntur, de clero eccleſiarum ipſarum, vel ex monaſteriis, ſi qui digni ad ſacerdotalem locum poſſunt inveniri, perſpicias. Mandat Petro ſubdiacono, ut vacantibus eccleſiis Siciliæ, vel de clero ipſarum eccleſiarum Epiſcopi eligantur, ſi idonei exiſtant, vel de monaſteriis. Regulariter Epiſcopus non eſt eligendus de aliena eccleſia, niſi in ſubſidium, ſi in ipſa eccleſia idoneus non inveniatur; can. *nullus*, can. *obitum*, 61. diſt. cap. *cum nobis*, de elect., hoc caſu Epiſcopus poteſt eligi de alia eccleſia, vel monaſterio. Monachus poteſt eligi in Epiſcopum regularis vel ſæcularis eccleſiæ; can. *ſtatutum*, 18. qu. 1. clem. 1. *de elect.* Multis ſæculis monaſteria fuere ſeminaria Epiſcoporum; ex eremo Ægyptia infiniti promemodum prodiere monachi; Athanaſius epiſt. ad Dracontium monachum, ubi eum invitat, ut Epiſcopatum Hermopolis, quæ eſt urbs Ægypti ſuſciperet, quo exemplis eum afficiat, refert multos e monaſterio ad Epiſcopatum eſſe vocatos, ut Serapionem, Agatonem, Ammonium, & alios. E monaſterio ſancti Martini Turonenſis Epiſcopi, vicinas plebes certatim vacantibus eccleſiis Epiſcopos petiiſſe refert Sever. Sulp. lib. 1. de vit. S. Martini. E monaſterio ſancti Auguſtini pariter exiere Epiſcoporum examina; Poſſidius ejus vit. cap. 11. *Ex monaſterio, quod per illum venerabilem virum & eſſe & creſcere cœperat, magno deſiderio poſcere, atque accipere Epiſcopos, & clericos, pax eccleſiæ, atque unitas, & cœpit primo, & poſtea conſecuta eſt.*

Epiſt. 19. *Geſta quæ nobis in concilii veſtri confecta ſecretario direxiſtis, in quibus archidiaconus Honoratus addicitur.* Honoratus archidiaconus a Natali Epiſcopo Salonitano, in ſynodo habita in ſecretario eccleſiæ archidiaconatu depoſitus, & in preſbyterum promotus. Depoſitionis geſta ad ſe tranſmiſſa refert hic Gregorius. Secretarium eſt locus eccleſiæ ubi ſacra gaza, vaſa ſacra & reliquiæ ſanctorum cuſtodiæ cauſa reponi ſolebant. Ibi ſynodi epiſcopales, & provinciales haberi ſolebant; Gregorius Turonenſ. lib. 5. cap. 17. de ſynodo Pariſienſi coacta in cauſa Prætextati: *Nos collecti in unum ſedebamus, in ſecretarium baſilicæ beati Petri.* Epiſcopo accedenti ad eccleſiam viſitationis cauſa in ſecretario erat manſio, ſeu metatum Epiſcopi; de Martino teſtatur Sever. Sulpit. epiſt. ad Severum presbyterum: *Cum ad diœceſim quandam, pro ſolemni conſuetudine, ſicut Epiſcopis viſitare eccleſias ſuas moris eſt, media fere hyeme Martinus veniſſet, manſionem ei in ſecretario eccleſiæ clerici paraverunt.* Et in ſecretario diaconis ante presbyteros ſedere non licet, quia hic erat locus in quo presbyteri coibant cum Epiſcopo concilii cauſa; conc. Arelatenſ. II. can. 15. *In ſecretario diacono ante presbyteros ſedere non liceat.* De hoc plura infr. lib. 10. cap. 55. †

† Fuſius de hoc loquitur infr. lib. 2. ep. 54. ubi denuo citat. epiſt. 55. lib. 10. quo in hiſce ſuis notis non reperitur.

Epiſt. 20. *Sed quia divinis judiciis, non poteram reſultare.* Gregorius invitus electus Pontifex, mutata veſte fugam arripuit, & ſaltus ſylvarum petiit; ſed ut fax ſupra candelabrum poſita latere non poterat, indicio columnæ fulgidæ ſuper eum quaſi de cœlo pendulæ detectus, captus & a fuga revocatus, in baſilica Petri conſecratus; de quo Jo: Diac. lib. 1. cap. 44. tandem aſſenſit, ne judicio Dei reſultaret, ideſt reſiſteret. Reſultare eſt reſiſtere, repugnare; Gregor. moral. lib. 7. cap. 14. *& reſultare conſuetudini quaſi totis ſe viribus parat.* Idem lib. 9. moral. cap. 11. *eo ſemetipſum redarguit, ne contra manum reſultet operantis.* Inde reſul-

Source : BIU Cujas

reſultatio pro pugna & contradictione; idem moral. lib. 8. c. 25. *& dum de divina æquitate diſputant ad reſultationis verba proſiliunt.* Et reſultare dicitur vox quam reddit echo; Ambroſ. in pſalm. in proem. *vox miſſa oratione plauſu, in montibus reſultat.* Papias *reſultat, contradicit.* Innoc. I. ep. 11. *Si nihil diſpoſitioni noſtræ reſultat.*

Domino Maurentio. Is fuit magiſter militum, ut oſtenditur ſupr. h. lib. ep. 5. ejuſdem meminit infr. lib. 10. ind. 5. ep. 5. & lib. 7. ind. 2. epiſt. 137.

De poſſeſſione quam gloria veſtra petiit. Gloria eſt certus titulus honoris & dignitatis, quaſi diceret dignitas veſtra, reverentia veſtra. Hoc genus dignitatis fuit proprium magiſtris militum, inde glorioſos magiſtros militum vocat Gregor. ut infr. h. lib. epiſt. 47. Theodorum glorioſum magiſtrum militum, & mox Edantium glorioſum magiſtrum militum. Etiam clarioribus feminis gloriam tribuit honoris cauſa, ut Sabinellæ lib. 10. epiſt. 7. *præterea gloriam veſtram paterno ſalutantes affectu.* Poſterioribus glorioſus pro inani faſtu inflato: archidiaconum de ærarii eccleſiaſtici copia tumentem glorioſum vocat Goffrid. Vindoc. lib. 2. epiſt. 17. *Glorioſus veſter archilevita.* *Epiſt. 23.*

Præterea Paulino presbytero monaſterii ſancti Eraſmi, quod in latere montis Soractis ſitum eſt. Joannes Diacon. lib. 2. cap. 56. hoc loco utitur, ſed pro Soractis male legit Seraptin. Tuenda eſt vulgata lectio. Fuit monaſterium ſancti Sylveſtri in Soractis monte ſitum; de quo meminit Greg. dial. 1. c. 7. Regin. 2. chron. ad ann. 746. Anaſt. in Adrian. II.

In oratorio ſancti Archangeli, quod in Lucano caſtro juxta ſancti Petri baſilicam eſſe dinoſcitur. Jo: Diac. eodem loco legit Callano. A Leone etiam conſtructum oratorium in honore B. Archangeli in Patriarchio Lateranenſi; de quo Anaſtaſ. in ipſius, & Paſchal. I. vit.

Ita ergo fac, ut impenſæ mercedis, tu quoque participium ſortiaris. Anthemio ſubdiacono defenſori patrimonii eccleſiæ Romanæ mandat, ut pecuniam annuam miniſtret nonnullis monachis & ancillis Dei egentibus, impenſæ mercedis participium nacturus, ideſt particeps futurus. Participium eſt communicatio ſeu participatio boni operis. Eadem analogia Petrus Bleſenſ. epiſt. 28. *Sicut unius membri leſione, membra corporis omnia quodam compaſſionis participio moleſtantur.*

A paribus. Suſcepto pontificatu Gregorius ſynodalem epiſtolam ſcripſit ad Joannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum, & alios Patriarchas. Quæ dicta eſt a paribus, quia non una mittebatur, ſed ſingulæ ad ſingulos exemplis paribus, ut refert Baron. ad ann. Chriſti 592. Sic a paribus dicitur epiſt. ſcripta ad clerum & nobiles Corſicæ, infr. hoc lib. epiſt. 79. Apparem donationis pro exemplo a paritate exempli cum autographo; Anaſtaſ. in Adrian. *Apparem ipſius donationis, per eundem Ætherium adſcribi faciens, ipſe Chriſtianiſſimus Rex Francorum intus ſuper corpus B. Petri, propriis ſuis manibus poſuit.* *Epiſt. 24.*

Nam quid antiſtes ad Dominum, niſi pro delictis populi interceſſor eligitur. Epiſcopus perpetuus interceſſor pro plebe apud Deum, mediator ſeu arbiter inter Deum & populum; Auguſt. lib. 2. *contra Parmenian.* cap. 8. *Notatur Parmenianus, quod mediatorem poſuit Epiſcopum inter populum & Deum.*

Quia ſicut cuncti liquido cum is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati ad deteriora animus provocatur. In eandem ſententiam, M. Tull. lib. 2. ad famil. epiſt. 27. *Hoc animo qui ſunt, deteriores fiunt rogati.*

Præconis quippe officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium aſcendit. Officium Epiſcopi eſt docere; Orig. in Levitic. 8. *Hæc duo ſunt Pontificis opera, ut aut a Deo diſcat legendo ſcripturas divinas & ſæpius meditando, aut populum doceat;* can. *ſi quis vult,* 36. diſt.

Sæpe namque vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur, ut tenacia parſimonia, effuſio largitas, crudelitas zelus juſtitiæ, remiſſio pietas velit videri. Idem Gregor. moral. lib. 23. cap. 11. *Sed quia ſæpe nonnulla vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur,*

Source : BIU Cujas

sicut effusio nonnunquam misericordia, & tenacia nonnunquam parsimonia, & crudelitas aliquando justitia vult videri. Idem ante moral. lib. 13. cap. 9. *Sæpe dum servare parsimoniam nitimur ad tenaciam labimur, & sæpe dum possessa effuse tribuimus, ad avaritiam ducimur, quia rursum colligere quærimus quod tribuimus.* Idem in Ezechiel. homil. 1. *ne sic sit parca, ut tenax sit, quia plerumque tenacia, parsimonia appetit æstimari, ut juste ac necessarie videatur tenere quidquid egenti proximo misericorditer non vult impendere.* In idiotismo hujus ætatis tenax est idem, quod parcus sordidus, a verbo tenere, quia sordidus vult omnia tenere, nec quidquam expendere, inde tenacia sordiditas; idem in Ezechiel. homil. 11. *Nam & sapiens mulier Nabab ebrium videns, increpare de culpa tenaciæ noluit.* Idem moral. lib. 1. cap. 3. *Pensemus ergo, quanta fortitudine præditus extitit, quem ad hæreditatis tenaciam, nec tot hæredum affectus inclinavit.* Idem moral. lib. 19. cap. 17. *Victa est per abstinentiam gula, destructa ventris ingluvies, superata est largitate tenacia, avaritia depressa.* Ob hujusmodi tenaciæ & inhospitalitatis vitium ab Episcopatu Anconitano repulsum Florentinum archidiaconum refert idem infr. lib. 12. epist. 6. ind. 7. *Addentes etiam ita illum tenacem existere, ut in domo ejus amicus ad caritatem nunquam introeat*; & paulo post ea de re inquiri mandat, & utrum *ex necessitate, an ex tenacia* talis sit.

Disciplina ergo, vel misericordia multum destituitur si una sine altera teneatur, sed magna discretionis arte servanda est, & juste consulens misericordia, & pie feriens disciplina. Idem pene eisdem verbis refert idem moral. lib. 20. cap. 6. *Disciplina enim, vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur, sed circa subditos suos inesse rectoribus debet, & juste consolans misericordia, & pie sæviens disciplina*, quod utroque loco comprobat symbolo arcæ veteris testamenti, in qua cum tabulis legis, virga simul & manna erat, idest virga districtionis, & manna dulcedinis.

Sicut sancti evangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere, & venerari me fateor. Hæc synodalis epistola continet professionem fidei Gregorii, in qua ait se suscipere quatuor concilia generalia, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum I. & Chalcedonense velut quatuor evangelii libros. Quam retulit Joannes Diaconus lib. 2. cap. 3. & Gratianus can. *sicut sancti*, 15. dist. Eadem est professio Gelasii, can. *sancta*, ead. dist.

Epist. 25. *Præterea sicut Patriarchis aliis, vel fratribus, ita & synodicam vobis epistolam direxi, quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotentis Dei munere accepistis esse, non quod ex voluntate hominum putamini non esse.* Anastasius, qui dictus est Sinaita Patriarcha Antiochenus, licet sede sua pulsus a Mauritio Imperatore, in ejus locum suffecto Gregorio, non habebatur pro deposito, itaque ad eum synodalem epistolam scripsit Gregorius, sicut ad unum e quatuor Patriarchis. Sic Hilarius Pictavienſis Episcopus jam quartum annum exulans in Phrygia jussu præsidis, vocatus est ad Seleucienſem synodum, data evectione publica, quod apud patres non haberetur pro deposito; Sever. Sulpit. *hist. sacræ* lib. 2. *Qua tempestate Hilarius Pictavienſis Episcopus, quartum jam exilii annum in Phrygia agens, inter reliquos Episcopos, per vicarium, ac præsidem, data evectionis copia, adesse compellitur, cum tamen nihil de eo specialiter mandasset Imperator, judices tantum generalem jussionem secuti, quia omnes Episcopos ad concilium cogere jubebantur, hunc quoque inter reliquos volentes miscere.* Anastasio postea restituto ei gratulatus est Gregor. lib. 4. ep. 37. ind. 13.

Amatoris autem vestri beati Petri Apostoli, vobis claves transmisi, quæ super ægros positæ multis solent miraculis coruscare. Anastasio Antiocheno P. C. transmisit claves e corpore, idest e sepulcro B. Petri Apostoli assumptas, benedictionis causa. Claves hujusmodi Regibus Principibus, & aliis viris eminentioribus, de ecclesia bene meritis, a Romanis Pontificibus transmissæ, quæ solebant clarere miraculis, & curatione ægrorum. His moris erat includi particulam, vel lima-

limaturam de catenis Petri; Gregor. epist. 29. infr. h. lib. *Præterea sanctissimam clavem a sancti Petri Apostoli corpore vobis transmisi, quæ super ægros multis miraculis solet coruscare, nam etiam de ejus catenis interius habetur.* Idem epist. seq. & inf. lib. 2. ind. 15. epist. 33. lib. 5. epist. 6. & lib. 6. epist. 23. ubi narrat insigne miraculum de ultione divina in Longobardum quendam hujus pii instituti contemptorem, & rursum lib. 10. epist. 6. Ejusdem usus locuples testis Gregorius Turonensis Episcopus de miracul. martyr. lib. 1. cap. 28. *Multi enim & claves aureas, ad reserandos cancellos beati sepulcri faciunt, qui ferentes pro benedictione, priores accipiunt, quibus infirmitates tribulantum medeantur.* A Patriarcha Hierosolymitano claves sepulcri Dominici benedictionis gratia ad Carolum M. transmissas testantur annales Fuldenses, & Regino 2. chronic.

Præterea indico suggestionem me apud piissimos Dominos, summis precibus plenam fecisse, ut virum beatissimum dominum Anastasium Patriarcham, concesso usu pallii, ad beati Petri Apostolorum Principis limina, mecum celebraturum solemnia missarum transmittere debuisset, quatenus si ei ad sedem suam minime reverti liceret, saltem mecum in honore suo viveret. Gregor. enixe intercessit apud Mauritium Imp. ut Anastasius Patriarcha Antiochenus sedi suæ restitueretur, saltem post obitum Gregorii, qui ejus sedem indebite occupabat, & ut interim concesso usu palli ad limina B. Petri Apostolorum Principis una cum Pontifice solemnia missarum celebraturo accedere liceret, & apud sedem apostolicam in honore suo esse. Anastasio Patriarchæ Antiocheno concedit usum pallii secum missarum solemnia celebraturo. Patriarchæ majores utuntur pallio, & postquam illud acceperint a summo Pontifice, suffraganeis suis illud conferre possunt ex privilegio; cap. *antiqua, de privil.* Solus Romanus Pontifex in missarum solemniis semper utitur pallio & ubique, propter plenitudinem potestatis; alii autem nec semper nec ubique, sed certis diebus & intra ecclesiam in qua jurisdictionem ecclesiasticam obtinent; cap. *ad honorem, de auctor. & usu pallii.* Ex privilegio Patriarchæ majores utuntur pallio dum adsunt Romano Pontifici missarum solemnia celebranti, sicut Episcopus Ostiensis pallio utitur dum Pontificem consecrat ex privilegio Marci I. Sylvestri successoris; Anastas. in ejus vit. *Hic constituit, ut Episcopus Ostiensis, qui consecrat Episcopum urbis, pallio uteretur, & ab eodem Episcopo urbis Romæ consecraretur.* Idem Robert. Montenf. in supplem. Sigeberti: *Ex hac consuetudine Ostiensis Episcopus ordinat, & sacrat Romanum Pontificem, & habet pallium solummodo ad ea quæ pertinent in ordinatione & consecratione Romani Pontificis.* Ex privilegio Ostiensis Episcopus Papam consecrat & inungit Imperatorem, propter quæ in conciliis post Papam primus sedet, & est palleatus sive palliatus, ut refert Hostiensis in d. cap. *antiqua.* Majores Patriarchæ vero ubique habent jus crucis præferendæ, nisi in urbe Roma, & ubicumque summus Pontifex præsens extiterit, vel legatus ejus, utens insigniis apostolicæ dignitatis, d. cap. *antiqua.* Unus summus Pontifex ubique crucem præfert; Anastas. in Leone 4. *Fecit isdem benignissimus crucem auream, noviter & ipsa crux, ut mos antiquitus est, subdiaconi manibus ferebatur ante equum prædecessorum Pontificum, quam Deo juvante in auro & argento ac gemmis melius renovavit.* *Epist. 26.*

Aristobolo ex præfecto & antigrapho. Antigraphus Græcis ἀντιγραφεύς; Isid. gloss. *Antigrapheus cancellarius.* Et Greg. ipse infr. lib. 2. ind. 11. epist. 7. *Sebastiano glorioso antigrapho.* *Epist. 27.*

Eædem igitur catenæ, quæ illa sancta colla tenuerunt suspensæ, colla vestra sanctificent. Andreæ de Dibiria transmisit claves, de corpore Petri apostolorum Principis assumptas, quibus inclusa erat particula, vel limatura de catenis Petri, quæ erant claræ miraculis, ac ideo philacterii vice, collo appensæ gestari solebant. Idem prox. epist. iisdem verb. & infra. lib. 5. epist. 7. *Claves præterea sancti Petri, in quibus de vinculis catenarum ejus inclusum est, excellentiæ vestræ* *Epist. 28.*

Source : BIU Cujas

direximus, quæ collo vestro suspensæ, a malis vos omnibus tueantur. Et rursus lib. 10. cap. 7. *Indicamus per latorem præsentium Hilarium chartularium nostrum, clavem nos a sacratissimo corpore beati Petri, Apostolorum Principis, transmisisse; in qua de catenis quoque ipsius benedictio continetur, quæ collo vestro suspensa, hoc vobis eo intercedente gratia absolutionis fiat, quod illi fuit causa martyrii*. Idem lib. 2. ind. 11. epist. 33. *Transmisimus autem beati Petri Apostoli benedictionem, crucem parvulam, cui de catenis ejus beneficia sunt inserta, quæ illius quidem ad tempus ligaverunt, sed vestra colla in perpetuum a peccatis solvant*. Idem lib. 12. epist. 17. *Clavim vero a sacratissimo beati Petri corpore, in qua de catenis ejus benedictio continetur, transmisimus, quæ, collo vestro suspensa, contra omnia adversa vos muniat*. Pari religione præsidii & custodiæ causa moris fuit evangelia collo suspensa gestari; Jo: Chrysost. homil. 19. ad Antiochenos ἒκ ὁρᾶς πῶς ἂν γυναῖκες, κ) τὰ μικρὰ παιδία, ἀντὶ φιλάκτης μεγάλης ἐυαγγέλια ἐξαρτῶσι τῷ τραχήλῳ, κ) πανταχῆ περιφέρουσιν, ὅπε περ ἂν ἀπίωσιν. *Non cernis, ut mulieres & parvi pueri, pro magna custodia evangelia collo suspendunt & ubique circumferunt, quocumque abierint*. Ubi caput doleret, evangelium ad caput apponi pariter moris fuit; Augustin. in Joannem cap. 7. *Quid ergo cum caput tibi dolet, laudamus si evangelium ad caput tibi posueris, & non ad ligaturam cucurreris*. Et infra: *Gaudemus quando videmus hominem in lectulo suo constitutum, jactari febribus, & doloribus, nec alicubi spem posuisse, nisi ut sibi evangelium ad caput poneret, non quia ad hoc factum est, sed quia prælatum est evangelium ligaturis*. Antiqui moris fuit etiam fideles maxime Episcopos reliquias collo suspensas gestare. De Germano Altissiodorensi Episcopo testatur Beda, lib. 1. cap. 18. *Deinde Germanus plenus Spiritu sancto invocat Trinitatem, nec mora adhærentem lateri suo capsulam cum sanctorum reliquiis collo avulsam manibus comprehendit, eamque in conspectu omnium puellæ oculis applicuit*. De Arnoldo Episcopo Moguntino Conrad. in chronic. Moguntin. *Reliquiæ quædam, quas collo pendentes solitus erat ferre, ab aliis sunt ablatæ*.

Epist. 30. *Non Romanorum sed Longobardorum Episcopus factus sum, quorum Sinthiciæ spatæ sunt, & gratia pœna*. Queritur se Pontificem creatum ea ætate, qua Longobardi universa pene Italia potiebantur, ita ut sibi videretur, non Romanorum sed Longobardorum Episcopus, & ut significet quales essent Longobardi *quorum sinthiciæ*, inquit, *spatæ sunt, & gratia pœna*. Hic locus quidem emendatione indiget, sed in pejus deformasse videtur illustrissimus Cardinalis Baronius, potius quam restituisse, dum pro sinthiciæ legi voluit sissitiæ, idest sodalitates a græco σισσιτία. Non ferro & cauterio, sed levi manu dempta una litera facile curandus hic locus, si pro sinthiciæ legas sinthicæ, quod translatum est a græco συνθήκαι pacta, contractus, unde efficitur vera & facilis sententia, quorum pacta & contractus, idest jura omnia, quæ apud Romanos constant ex pactis & contractibus, versantur in vi ferri & armorum, vulgo enim ea ætate spatha pro gladio; Turpin. in chronic. cap. 20. *Ante ejus tribunal spatha nuda more imperiali ferebatur*. Aimoin. lib. 1. cap. 12. *& extensa manu Franciscam ejus terræ dejecit, quæ spatha dicitur*. August. in psalm. 149. *Framea appellatur, quam vulgo spatham dicunt*. Hæc est ratio barbarorum, qui aliud jus nesciunt, quam quod consistit in vi armorum. Pari elliniſmo diatheca pro testamentis meliori ætate sumpsit Martialis lib. 12.

O quantum diatheca valent & quinque comati. Nimirum a græco διαθήκη, quæ vox sonat testamentum. Et Gregorius ipse, licet græcæ linguæ imperitiorem se fateatur, græca verba non semel affectavit, ut alio loco eulogium usurpavit pro testamento ad piam causam, nimirum infr. lib. 8. epist. 33. ind. 3. *Et quoniam scribitis Dulcinum decessorem ipsius, nihil de rebus ecclesiæ suæ testatum, sed de propriis, ac magis, quæ in prædicto fidelium oblatione collata sunt, eulogium condidisse*, quod promptum est a græco εὐλόγιον; & alio loco non satis habuit

habuit dicere ancillas Dei, sed & qualiter Græcis vocabantur, monastrias addidit lib. 6. epist. 32. *ancillas Dei, quas vos græca lingua monastrias dicitis*; & Hierarchicos pro prioribus ecclesiæ dixit idem lib. 3. epist. 11. ind. 11. *conventibus Hierarchicis, cunctisque cleri prioribus*. Ingenium Longobardorum non inscite ostenditur & his verbis, *quorum gratia pœna est*, horum enim brevis sententia est, quam barbari & feroces sint Longobardi, scire studes, hi tales sunt, quorum gratia & beneficium injuria, maleficium & gravis molestia est, qui non possunt benefacere sine injuria. Pœna hic accipitur pro injuria, dolore, vel cruciatu quolibet; Gregor. ipse moral. lib. 9. cap. 20. *Cunctis etenim liquet, quod omne desiderium pœna est, cum differtur*. Et infra *pœnæ itaque innocentum sunt desideria justorum*.

Philippo Comiti excubitorum. Comes excubitorum erat præfectus militum seu stipatorum, qui excubabant in palatio Principis; Theophilact. Simocatt. lib. 3. cap. 11. ἡγεμὼν δὲ ἔτος ἐτύγχανεν, ὢν τῶν τῦ Βασιλέως σωματοφυλάκων, ἢ ὑπασῶν τῶν, ὃν κόμπα τῶν ἐξκυβιτόρων τῇ συνήθει φωνῇ ἔθος τοῖς Ῥωμαίοις καλεῖν. *Dux erat ille stipatorum & speculatorum Imperatoris. Comitem excubitorum vocant, voce Romanis consueta*; Zonar. in Leone Armenio. Βασιλεύσας δὲ ὁ Λέων, τὸν μὲν τ[illegible]λὸν Μιχαὴλ πατρίκιον ἐπάμησε, ἢ κόμπα τῆς τῶν ἐξκυβίτων σχολῆς. *Cæterum Leo Imperio potitus Balbum Michaelem patricium fecit, & scholæ excubitorum Comitem*. *Epist. 31.*

Romano Patritio & Exarcho Italiæ. Joannem vocat præfectum Italiæ supr. epist. 22. h. lib. modo Romanum ejus successorem vocat exarchum Italiæ quod idem est. Longinus primus a Justino Imperatore missus novo nomine exarchi, ad tuendam Italiam adversus Alboinum Longobardorum Regem, inde cœpit exarchatus Ravennæ, quia exarchi sedes erat Ravennæ; de quo Paul. Diacon. de gest. Longobard. lib. 2. cap. 5. Hieronym. Rubeus, hist. Ravenn. lib. 4. Eadem ætate rector Africæ exarchus dictus est. Extat Gregorii epist. ad Gennadium Patritium & exarchum Africæ, quæ est 59. infr. h. lib. Romani patritii & præfecti meminit Gregor. infr. lib. 4. ep. 10. inst. 13. *Epist. 32.*

Scribendi ad excellentiam vestram, si causa omnino nulla suppeteret. Excellentia est genus dignitatis, quod Gregorius tribuit viris eminentioribus, ut hic Romano exarcho Italiæ, non semel sed iterum & tertium, ut hoc loco. Et rursus *quia non credimus, quod eum excellentia vestra nisi pro aliqua probabilis excessus causa tenuerit*; & rursus *si autem excellentia vestra aliter se habere, quam de eo quod dicitur esse perspexerit*. Georgio præfecto Italiæ epist. 35. infr. h. lib. *Non quia quod absit, de viri excellentissimi domini Georgii præfecti justitia dubitamus*. Gennadio exarcho Africæ infr. epist. 59. h. lib. *Et quia hæc omnia vestram excellentiam convenit emendare*.

Oportet ut habita synodo palam fiat, si quod in eum crimen intenditur. Gregorius sciens Blandum Hortensem Episcopum a Romano exarcho apud Ravennam detineri, mandavit, ut sedi suæ restitueretur, & si quod in eum crimen intenderetur, de eo in synodo Episcoporum judicaretur, quia Episcopus, non potest damnari nisi in synodo Episcoporum.

Venantio cancellario Italiæ. Venantium cancellarium Italiæ ex-monachum amice hortatur, ut redeat ad monasterium. Pontificis consilium non audiit Venantius: aliquot post annis audiens Pontifex eum graviter ægrotare, doluit de ejus ægritudine, infr. lib. 9. epist. 31. quam excripsit Jo: Diac. lib. 3. cap. 18. *Epist. 33.*

Judæi in Terracinensi castro consistentes. Petrus Episcopus Terracinensis Judæis ædes, ubi festivitates suas seu conventus agere consueverant, ademit. Gregorius hoc accepto eis restitui jussit, ne asperitate & duritie nostrorum a Religione Christiana avocentur, qui verbo prædicationis & benignitate ad eam adduci poterant. Idem audiens in partibus Massilienſibus Judæos magis vi & minis, quam oratione ad baptismum adduci, vetuit, ne Judæi cogantur ad baptis- *Epist. 34.*

Source : BIU Cujas

mum ſuſcipiendum, infr. epiſt. 45. h. lib. Per hæc tempora Avitus Arvernenſis Epiſcopus, Judæos aut baptizari, aut urbe cedere juſſit; de quo Gregor. Tur. ejus alumnus lib. 5. cap. 11. & Fortunat. lib. 5. cap. 4. Poſterioribus ſæculis cum in Judæos ſæviretur in Hiſpania, Judæos non perſequendos, ſed potius Sarracenos admonuit Alexander II. epiſt. ſcripta ad Epiſcopos Hiſpaniæ, quæ refertur in can. diſpar, 23. qu. 8. *Diſpar nimirum eſt Judæorum & Sarracenorum cauſa, in illos enim, qui Chriſtianos perſequuntur, & ex urbibus & propriis ſedibus pellunt, juſte pugnatur, hi vero ubique ſervire parati ſunt.*

Epiſt. 35. *In ſeptis eccleſiaſticis inſontem reſidere cognovimus.* Gregorius audiens Maurilionem ex præfecto, tutelæ cauſa, ſe continere intra ſepta eccleſiæ Ravennatis, commendat eum Epiſcopo Ravennati, quo actus ſui rationes redderet ſine ſuſcipione, ideſt ſine periculo oppreſſionis. Ea ætate rei & oppreſſi præſidii cauſa ſolebant confugere ad eccleſias.

Sine laceratione ſuæ opinionis, ideſt ſine diſpendio famæ. Opinio eſt fama, exiſtimatio; Gregor. infr. lib. 2. ind. 11. ep. 3. *Sufficiat jam quod opinio monaſterii per veſtram negligentiam inquinata eſt.* Lib. 3. epiſt. 5. *Opinionem quoque prædicti cleri tui ſtudere te volumus, ut nihil de iis pravum, nihil quod contra eccleſiaſticam diſciplinam pertinet, audiatur.* Idem lib. 5. epiſt. 55. *Ut igitur bona, quæ de vobis prædicatur opinio, rerum poſſit veritas confirmare.* Idem lib. 8. epiſt. 51. *Alia quoque occurrit opinio, quia alii pro aliis gravantur.* Et ex opinione naſcitur infamia facti, quæ apud bonos & graves opinionem onerat; L. *ea quæ*, C. *ex quib. cauſ. infam. irrog.* L. 2. ff. *de obſequ. parent. & patron. præſtand.*

Electorum ſententia. Mandat Malcho electo Dalmatienſi, ut negotium, quod erat inter Joannem conſiliarium ſeu unum ex aſſeſſoribus Georgii præfecti Italiæ, & Joannem Epiſcopum Scodrenſem, electorum ſententia terminaretur. Electi ſunt judices electi conſenſu partium, quos arbitros vocant, a quibus non licet provocare; can. *a judicibus*, can. *ſane*, 2. qu. 6. αἱρετὸς δικαστὴ, vocat ſynod. Carthag. can. 99. apud Balſamonem. Gregorius ſimpliciter electos, ut infr. lib. 5. epiſt. 11. & lib. 11. epiſt. 57. *electorum judicium*; & lib. 2. ind. 10. epiſt. 34. *Qui partes in electorum compellat adeſſe judicio.* Scodra eſt civitas epiſcopalis Illyrici ſub Metropoli Antibarenſi. Conſtantio Epiſcopo Scodritano ſcripſit Gregor. infr. lib. 10. epiſt. 36.

Epiſt. 37. *Oſperas ad calciarium puerorum ſolidos quadraginta.* Ideſt pro calceario ſervulorum: eadem analogia reg. bened. cap. 55. *de veſtiariis & calceariis fratrum.*

Summam impenſionum, ideſt rationem impenſarum, ut infr. hoc lib. epiſt. 42. *ſumma penſionis.*

Epiſt. 39. *Verum Paulinus Epiſcopus Tauri civitatis provinciæ Brittiorum.* Taurus vetuſtiſſimum oppidum Brutiorum, qui vulgo Britii dicebantur, & Brutia Britia; Paul. Diacon. de geſt. Longob. lib. 2. cap. 17. vocat Brutiam, quæ in inſcriptione cap. *Britia*, & in L. 1. C. Th. quib. equor. uſus. *Calabriam Brittios & Lucaniam.*

Epiſt. 40. *Directo per Juſtum clericum ſuum capitulari, inter alia plura hoc nobis noſcitur intimaſſe.* Capitulare eſt libellus varia continens capita ſeu articulos, ut inſinuat Gregorius hoc loco. Idem infr. lib. 7. epiſt. 8. *Et quia eccleſiæ tuæ acolythi, dato contra capitulari quædam conqueſti ſunt.* Idem lib. 11. epiſt. 19. *Joannes frater & Coepiſcopus noſter, aliqua vobis de cauſis eccleſiæ dato capitulari noſcitur intimaſſe.* Et infra: *ipſum ergo, quod vobis capitulare porrectum eſt, his fecimus ſuper annecti.* Vel mandatum, quod datur legatis vel miſſis Principis vel Pontificis, quia varia continet capita; idem lib. 10. epiſt. 5. *Quia quid agere debeant, dato ſibi capitulari, ut perhibent ſunt inſtructi.* Idem lib. 12. epiſt. 8. *poſt longum vero tempus ſupraſcriptus Petrus capitulare protulit, quod ſibi datum a ſuo aſſerebat Epiſcopo.* Eadem ratione capitulare dicitur liber cenſualis, quod varia contineat capita, pro modo prædiorum vel perſonarum, quæ in eo deſcribuntur;

Gregor.

Source : BIU Cujas

Gregor. Tur. lib. 9. epist. 31. *Garso vero Comes ejusdem temporis, accepto capitulario, quod anteriores scriptores fecisse commemoravimus, tributa cœpit exigere*, vulgo *Capdastre*. Et capitulare pariter est collectio legum vel capitulorum, qualis est illa Ansegisi & Benedicti levitæ, & scriptum quodlibet, cujus plura sunt capita; Hadrian. epist. 3. ad Carolum: *edidit vobis capitulare adversus synodum.* Et infra: *Unde per unum quodque capitulum responsum reddimus*.

Peculiaritati eorum singulos studere. Notat monachos Siculos per monasteria vagantes occasione cladis Barbaricæ, & inde in peculiaritatis vitium lapsos. Peculiaritatis vitium, est studium habendi proprii seu peculii, quod monachis interdictum est; Gregor. lib. 10. epist. 22. *Hoc autem prædicto fratri & Coepiscopo nostro omnino dicere stude, ut peculiaritatem quatuor aut quinque monasterii monachis studiosissime compescat*: & hoc est quod dicitur vitium peculiare regul. benedict. cap. 55. *Ut hoc vitium peculiare radicitus amputetur, dentur ab abbate omnia necessaria*.

Explere autem loquendo nullatenus valeo gaudium meum, quod communem filium Recharedum glorioſissimum Regem ad catholicam fidem integerrima agnovi devotione conversum. Gratulatur Leandro Episcopo Hispalensi (quem dignitatis augendæ causa vocat Episcopum Hispaniarum) de Recharedi Regis Gothorum conversione ad fidem catholicam. Is, per Leandrum & Fulgentium Astigitanum in fide catholica institutus, in tertia Toletana synodo Arrianam hæresim ejuravit, & una Gothos ad nostram fidem perduxit; de quo Roderic. Tolet. lib. 2. cap. 15. Recharedo ipsi de conversione gentis Gothorum gratulatur inf. lib. 7. epistola 126. *Epist.* 41.

De trina vero mersione baptismatis. Cum apud Gothos recens ad fidem catholicam conversos orta esset quæstio de trina mersione in baptismo, quia ante Ariani trina mersione utebantur, quo tres naturas divinas in tribus personis demonstrarent; a Leandro, hac de re consultus Gregorius, hac epistola respondit unica mersione utendum esse propter unitatem Trinitatis, ne, sequendo usum Arianorum, error probari videretur, quod ex epistola Gregorii comprobavit synod. Tolet. IV. can. 5. *Propter vitandum schismatis scandalum vel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi mersionem*; can. *propter*, *de consecr.* dist. 4. De trina mersione fuse Joseph. Vice-comes de baptism. lib. 4. cap. 8.

Quia & hoc ipsum opus (in Job) *ad vestram reverentiam scripsi*. Gregorius sub initia Pontificatus scripsit elegantes libros in Job, quos dicavit Leandro Hispalensi Episcopo, olim sibi amico & familiari in aula Constantinopolitana, dum ibi apocrisiarii officio fungeretur, quos se transmissurum spondet hac epist. & postea transmissos eidem scimus ex epist. 46. infr. lib. 4. V. Joan. Diac. lib. 1. cap. 52.

Quod responsalem tuum tarde dimisimus. Responsales sunt nuntii, seu missi Episcoporum vel optimatum; Greg. ipse infr. lib. 2. ind. 10. epist. 31. ad Natalem Episcopum Salonitanum: *Sed cum responsales vestri advenerint*. Et idem epist. 39. ejusd. lib. ad Dominicum Carthaginens. *Responsalium vero vestrorum moribus valde congaudeo*. Et idem lib. 4. epist. 3. ad eundem: *veniens ad nos Prosper præsentium lator responsalis vester* &c. Ivo Carnotens. epist. 274. *Responsales tamen meos, monachorum objectionibus obviantes, eidem legato vestro transmisi*. Radevic. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 72. *Pars autem altera nec ipsa venit, nec responsales, qua de causa nescimus, conventui direxit*. Et ita passim in libris decretalium responsalis dicitur auctor seu procurator; cap. *olim*, *de rescript.* cap. *dudum*, 1. *de elect.* cap. *veniens*, *de renunciat.* cap. *cum olim*, *de offic. delegat.* cap. *cum secundum*, *de præbend.* Apocrisiarii, seu responsales, olim dicti legati seu missi, qui a Romano Pontifice dirigebantur ad Imperatorem & Principes rerum ecclesiasticarum causa, quo munere olim functum esse Gregorium in curia constantinopolitana, testis est Joann. Diaconus ejus vit. lib. 1. cap. 26. *Nec multo post* *Epist.* 42.

Source : BIU Cujas

pro responsis ecclesiasticis ad urbem Constantinopolim a Pelagio præsule destinatur. Nuntios apostolicos hodie vocant.

Cognovimus rusticos ecclesiæ vehementer in frumentorum pretiis gravari. Rustici ecclesiæ Romanæ, ideſt coloni seu possessores prædiorum, quæ erant in patrimonio ecclesiæ Romanæ in Sicilia, præstabant ecclesiæ annuam pensionem in specie, ideſt in frugibus. Coloni enim præstant Domino soli annuam pensionem in specie in fructibus, non in pecunia, quam rustici optare non audent, nisi consuetudo prædii hoc exigat; L. *Domini* C. *de agricol. & censit.* Sed quia sæpius ob annonæ egestatem rustici cogebantur æstimationem, ideſt pretium frumenti carius præstare, & in eo valde gravabantur a rectoribus patrimonii, vel exactoribus census, mandat Pontifex Petro subdiacono defensori patrimonii ecclesiastici in Sicilia, ut frumentum præstetur, vel justa æstimatio pro modo pretii publici, seu forensis. Idem olim institutum in Sicilia, ut frumentum aut æstimatio præstaretur, pro commodo provincialium; de quo M. Tull. verr. 5. Æstimatio frumenti præstatur juxta pretium publicum, ne in pretio graventur coloni: quia pretia rerum communiter funguntur; L. *pretia*; ff. ad L. *falcid.* ideſt ex communi æstimatione hominum, & usu forensi.

Frumenta autem, quæ naufragio pereunt, per omnia volumus reputari. Quorum erat collatio annonæ, eorumdem erat transvectio; L. *mediterraneæ*, C. *de annon. & tribut.* Eadem lege tenebātur siculi coloni ecclesiæ Romanæ, ut olim siculi omnes; M. Tul. verr. 5. Immo & onus colonorum ecclesiæ erat, ut frugum periculum, si forte naufragio perirent, reputaretur, ideſt pertineret ad damnum coloni seu possessoris, nisi forte casus contigisset culpa & negligentia defensoris, quod intempestive frumentum transmissum esset.

Valde autem iniquum & injustum esse prospeximus, ut a rusticis ecclesiæ de sextariaticis aliquid accipiatur. Vetat ne annona, seu species; ad majorem modium præstetur, quam inferatur horreis ecclesiæ, ac ne modius frumenti accipiatur a rusticis pluris quam decem & octo sextariorum, ut alio loco Pantaleonem notarium, qui fungebatur officio defensoris in Sicilia, notat de modio xxv. sextariorum serius facto lib. 11. epist. 39. *Valerio si quidem chartulario nostro narrante cognovimus, quia modium cum quo coloni ecclesiæ frumenta dare compellebantur xxv. sextariorum inveneris &c.* Alius fuit modus sextarii Italici, alius Castrensis; Hieronym. in Ezech. cap. 4. *Porro Hir duos χόας Atticos facit, quos nos appellare possumus duos sextarios Italicos, ita ut Hir mensura sit Judaici sextarii nostrique Castrensis, cujus sexta pars facit tertiam partem sextarii Italici.* Idem vetat ne a rusticis ecclesiæ, de sextariaticis aliquid accipiatur, ideſt nomine sextariatici. Sextariaticum erat onus seu super adjectum, quod a rusticis exigebatur supra singulos sextarios, quasi accessionis & corollarii vice. Inde onus adjectionis vocat inferius: *ne onera adjectionis insuper rustici persolvere compellantur*: & hæc adjectio præstari solebat in nummis; M. Tull. verrin. 5. *Nec nummorum accessionem cogebatur arator dare.* Et infr. *unde Apronio ad illos fructus arationum, hoc corollarium nummorum adderetur.* Vetat igitur ne quid a rusticis de sextariaticis accipiatur, ideſt sextariatici seu super adjecti nomine accipiatur, vel superaccipiatur; nisi forte nautæ, per quos transvehitur frumentum, de consuetudine quid superaccipiant, propter intertrimentum, seu minutionem quæ contingit ex transvectione maritima.

Cognovimus etiam in aliquibus massis ecclesiæ exactionem valde injustissimam fieri. Rejicit aliud onus vel genus exactionis, quod solebat imponi conductoribus massarum ecclesiæ, nimirum ut ab eis exigerentur septuaginta urnæ & semis. Urna est mensura liquidorum, puta vini & olei, quæ continet congios duos. Massa est villa, predium, possessio, quasi massa terræ, ut infr. hac epist. *Liberato negotiatori, qui habitat in massa Cinciana*; & rursus: *scripta mea ad rusticos, quæ direxi, per omnes massas fac relegi.* Cassiod. 5. var. 12. *Potentianam massam, quam*

Source : BIU Cujas

quam eis pro compensatione largitas nostra transfuderat. Et idem 12. epist. 23. *Directis sedis vestræ chartariis, designatas massas actoribus ejus sine aliqua dilatione contradite*. Inde massarii sunt præpositi villarum fiscalium ; Petrus de Vineis lib. 3. epist. 66. *Magistro massariorum in Apulia de ipsorum reformatione*.

Et pro ut vires rusticorum portant pensionem integram & pensantem ad septuagena vina persolvant. Sic editio Romana. Joannes Diaconus, qui hanc epist. repetit lib. 2. cap. 69. aliter legit, *pensionem integram, & pensatam ad septuaginta vini lagenas*. Quæ lectio probatior est, & hunc sensum efficit, ut conductores prædiorum ecclesiæ præstent pensionem integram, de qua conventum est, & pensatam, idest pensum quod de consuetudine præstari solet in conductionibus ultra mercedem conductionis, nimirum septuaginta vini lagenas. In locatione & conductione prædiorum, præter mercedem conductionis quæ erat in pecunia, adjici solebant aliæ accessiones, ut ligna, ova, casei; Columell. de re rustic. lib. 1. cap. 7. *Sed nec dominus in unaquaque re, cui colonum obligaverit, tenax esse juris sui debet, sicut in diebus pecuniarum, ut lignis, & cæteris parvis accessionibus exigendis*. Et hæc sunt quæ infr. dicuntur excepta, minuta onera, & minutiæ.

Et neque siliquas extra libras, neque libram majorem, neque onera supra libram majorem exigi debeant. Præter pensionem, seu mercedem conductionis, modica onera, modicæ accessiones de consuetudine tolerantur, sed hoc vetatur, ne siliquæ ultra libram, neve libra major, neve onera, supra libram majorem exigantur. A rusticis nihil potest exigi, præter id quod indictum est; L. *un.* C. *de super. indict.* ne rustici ecclesiæ graventur a prælatis in exigendis operis, tributis, vel aliis debitis, vetat synod. Cabillonens. II. can. 51.

Prout virtus sufficit in summam pensionis crescat. De consuetudine a rusticis ecclesiæ, præter mercedem conductionis, præstabantur minuta onera, seu adjecta, quæ in usum & commodum rectoris patrimonii ecclesiastici accedebant ; Pontifex, ut hoc genus oneris & exactionis tolleret, vel saltem levaret, voluit ut hujusmodi onera in summam vel in caput pensionis, idest mercedis conductionis redigerentur, & ex summa pensionis deducerentur in usum rectoris, ut palam esset quid eo nomine exigeretur, & minus gravarentur rustici. Et hoc est quod apertius Pontifex expressit his verbis : *quod autem ex his minutiis in usu rectoris accedebat, volo ut hoc ex summa pensionis in usum tuum veniat*.

Volumus ut securitatis libellos, ita de pensionibus facias. Ne graventur rustici indebitis exactionibus, & onerum adjectionibus, vult Pontifex, ut securitatis libellis, idest securitatibus seu apochis solutæ pensionis, summa pensionis, & adjectorum onerum, idest siliquarum, quod erat æs minutum, vel granatici, idest tritici, vel frumenti quod adjiciebatur nomine sextariatici, vel granatici adnotetur, ut appareat tantum solutum esse pensionis nomine, tantum adjectionum vel accessionum prætextu. Securitatibus, seu apochis publicis apponi debet summa pensionis, idest quantitatis frumenti, quæ fiscali horreo infertur; L. 1. C. *de apoch. public.* L. *frumenta*, C. *de suscept.* & hoc est quod ait Pontifex his verbis: *inibi adjectis siliquis oneribus granaticis*. Securitas est apocha, seu libellus, quo continetur professio solutæ pensionis vel cujuscumque debiti ; L. 2. *&* ult. C. *de apoch. public.* Symmach. lib. 10. epist. 43. *Cum videretur omnibus securitatibus esse vehementior Imperatoris assertio*. Sidon. lib. 7. epist. 13. *Contraque lites jurgiosorum, si quæ movebantur pactionibus, consule, contra tributa securitatibus?* Unde nominis etymon a securitate quam præstat, quia tutum facit debitorem solventem; Cassiodor. 10. var. 7. *Testimonium solutionis securitas dicitur, de quo non solum animus, sed substantia communitur*.

Ne injusta pondera in exigendis pensionibus ponantur. Ob id constitutum est, ut in singulis mansionibus & civitatibus mensuræ & pondera publice collocentur, ne quid supra modum debitum a collatoribus exigatur; L. *modios*, C.

Source : BIU Cujas

de ſuſceptor. L. *pen.* C. *de defenſ. civitat.* nov. Juſtin. 128. Caſſiodor. 10. var. ep. 16. *Grave ſcelus eſſe judicamus, aut menſuras modum excedere, aut libram æquiſſimi ponderis juſtitiam non habere*. Idem lib. 1. epiſt. 10. *Conſtet populis pondus ac menſura probabilis*.

Sed ſi qua talia inveneris frange, & nova & recta conſtitue. Jubet ut iniqua pondera, ſi qua inventa ſint, frangat, & recta reſtituat. Et idem inf. lib. 11. epiſt. 39. gratulatur Pantaleoni notario & curatori patrimonii eccleſiæ Romanæ in tractu Syracuſano, quod modium iniquum ibi inventum, cum quo coloni eccleſiæ annonam debitam præſtare compellebantur, fregerit, & juſtum ſubmiſerit. Menſuras iniquas frangi jubebant ædiles, penes quos erat cura annonæ; L. *item quæritur*, §. *ſi quis menſuras*, ff. *locat.* Juvenal. ſatyr. 10.

Hujus qui trahitur prætextam ſumere mavis
An Fidenarum, Gabiorumque eſſe poteſtas
Et de menſura jus dicere, vaſa minora
Frangere pannoſus vacuis Ædilis Ulubris.

Et Perſius. Satir. 1.

Fregerit Heminas Areti Ædilis iniquas.

Super juſta ergo pondera, præter excepta, & vilia cibaria, nihil aliud volumus a colonis eccleſiæ exigi. Ultra modum penſionis debitum, a colonis eccleſiæ quicquam exigi vetat, præter excepta. Ea ſunt vilia cibaria, quæ in locatione & conductione præter mercedem conductionis excipi ſolent, ut gallinæ, porcelli, ova, caſei, olera, & alia quæ hic dicuntur excepta, ut & infra lib. 8. epiſt. 61. *Proinde excepta de poſſeſſione, quæ potuerunt in ejus utilitatem verti, eadem volumus ejus magnitudini ſingulis annis offerri, ideſt porcos viginti, verbices viginti, & gallinas quadraginta, quæ omnia volumus in exceptis reputari*. Et infr. lib. 12. epiſt. 12. *Viſum autem nobis eſt, ut conſuetudinaria excepta, ejus utilitati debeatis inferre, penſiones vero fideliter cum omni colligite diligentia*. Columellæ loco modo laudato acceſſiones, quod de conſuetudine accedant conductionibus prædiorum, Jo: Diaconus, qui hanc epiſtolam intexuit lib. 2. cap. 67. legit: *præter excepta & villicilia*.

Præterea cognovimus, quod prima illatio burdationis, ruſticanos noſtros vehementer anguſtat. Tributa, quæ in nummis fiſco præſtabantur, ſolvebantur tribus æquis penſionibus, menſe ſeptembri, quod erat initium indictionis, kalendis januarii, & kalendis maiis; L. *ult.* C. *de annon. & tribut.* L. 15. 16. C. Th. *eod. tit.* L. 11. C. Th. *de exactor. tribut.* Caſſiod. 2. var. 24. *Quidquid unaquæque domus ſenatoria profitetur deſtinatis procuratoribus per provincias, trina illatione perſolvat*. Id. 12. var. 35. *Quapropter experientia tua, de illa provincia, ex illatione tertia fiſcalium tributorum ſolidos, quos Principi Auguſtorum provida deputavit antiquitas, ſine aliqua dilatione perſolvat*. Quæ in frugibus ſolvebantur poſt perceptionem fructuum menſe ſeptembri; nov. 128. cap. 1. Idem moris erat in penſionibus eccleſiæ Romanæ debitis a colonis patrimonii Siculi, ut colligitur ex hoc loco. Sed quia prima illatio, quæ fiebat menſe ſeptembri paulo poſt collectas fruges, valde urgebat ruſticos, quod præſtanda eſſet antequam labores ideſt fruges vendere liceret, & cum non haberent unde de ſuo darent, cogebantur mutuam pecuniam ſumere ab auctionariis publicis, ideſt a nummulariis gravi fœnore, præcipit Petro Subdiacono, ut pecunia eis detur e publico in hanc rem, ideſt ex arca eccleſiæ, & a ruſticis per partes, ut eis ſuppetet, accipiatur. Burdatio eſt penſio, quæ a ruſticis præſtatur prædii nomine, quod burdam vocant, noſtri *borde*. Idem infr. hac epiſt. uſus eſt hac voce: *Cognovimus etiam ruſticos burdationem, quam jam ab eis exactam Theodoſius minime perſolverat, iterum dediſſe, ita ut in duplo exacti ſint*.

Ab

Source : BIU Cujas

Ab auctionariis publicis mutuo accipiuntur. Nummularii solebant fœnori mutuam pecuniam credere, & apud eos pecuniæ deponebantur fœnoris causa, ideſt ut fœnori exercerentur; L. 7. §. *quotiens* ff. *depoſit.* L. *ſi res, de adminiſt. tutor.* Ambroſ. in pſalm. 35. *Non ligavit in ſudario quod acceperat, ſed numulariis erogavit, & quod erogaverat, cum uſuris recepit*. Et infra: *oportuit te pecuniam meam committere numulariis*. Inde numularii ea ætate potuere dici auctionarii, propter fœnus quod ex mutuo accipiebant, quia fœnus auget ſortem, & videtur quaſi auctio ſortis.

Pervenit etiam ad nos, quod de nuptiis ruſticorum immoderata commoda percipiantur. Vetat ne de nuptiis ruſticorum vectigal ultra ſolidum exigatur, & a tenuioribus minus. Coloni prædiorum eccleſiæ, licet eſſent liberi, in quibuſdam ſervorum loco habebantur, ut in hoc, quod non licebat eis nuptias contrahere, niſi ſoluto modico vectigali. A Caligula quoque vectigal nuptiis indictum; Tranquill. in ejus vit. cap. 42. *Additumque ad caput legis, ut tenerentur publico, & quæ meretricium, & qui lenocinium feciſſent, nec non & matrimonia obnoxia eſſent*. Ne pro nuptiis clericorum ab Epiſcopo quid exigatur, vetat & Gregor. infr. lib. 3. epiſt. 24.

Cognovimus etiam, quod nonnullis conductoribus morientibus parentes ſui non permittuntur ſuccedere. Jubet, ut ſi coloni eccleſiæ parentes ideſt liberos vel proximos reliquerint, eos habeant heredes. Parentum nomen fuit commune liberis proximis & cognatis; Hieron. adverſ. Rufin. lib. 1. *Niſi forte parentes, militari vulgarique ſermone, cognatos & affines nominat*.

Quod ſi quis ex familia culpam fecerit eccleſiæ. Liberti eccleſiæ ſunt de familia eccleſiæ; conc. Hiſpal. II. can. 8. can. *octava*, 12. qu. 2. ut liberti ſunt de familia patroni; L. *cum pater*, §. *fidei heredum, de legat.* 2.

Quia nos ſacculum eccleſiæ ex lucris turpibus nolumus inquinari. Eccleſiæ habet ſacculum, ideſt fiſcum ſeu ærarium. Chriſtus & habuit loculos; Auguſtin. in pſal. 146. *Si non habet rempublicam ſuam Chriſtus, non habet fiſcum ſuum. Fiſcus enim ſcitis quid ſit? Fiſcus enim ſaccus eſt: unde & fiſcellæ, & fiſcinæ dicuntur. Ne putetis quia aliquis draco eſt fiſcus, quia cum timore auditur exactor fiſci: fiſcus ſaccus eſt publicus. Ipſum habebat Dominus hic in terra, quando loculos habebat*. Sacculus eſt loculus ubi nummi reponuntur; Arnob. in pſalm. 118. *Nummus non eſt in ſacculo*. Papias. *Saccus, & ſasculus. Marſupium fiſcus, quo conduntur neceſſaria*.

Ut per commodum conductores in maſſis eccleſiæ nunquam fiant. Hujus loci ſententia eſt, ne in conductionibus prædiorum eccleſiæ admittatur commodum, ſeu lucrum adjectionis, ut ſolet fieri in conductione prædiorum fiſcalium. In conductione prædiorum fiſci, poſt addictionem factam uni pluris licenti, ſi quis meliorem conditionem adjecerit, intra certa tempora admittitur, quod proprium eſt in rebus fiſci, non enim locum habet in rebus civitatis vel municipii, quod privati jure utitur; L. *lucius*, §. *ult.* ff. *ad municip.* L. *ult. de jur. fiſc.* L. 1. & 2. C. *de vendend. reb. civit.* lib. 11. & Gregorius hoc loco non admiſit beneficium adjectionis in conductione prædiorum eccleſiæ, ne crebra mutatione conductorum deterior fiat cultura prædiorum. Non impropriæ commodum vocat beneficium adjectionis, quia commodi appellatione intelligitur omne lucrum, ut commoda præmiorum in L. *commodis, de re judicat.*

Sed ipſa etiam libellatica, pro ut ſumma penſionis fuerit moderentur. Libellaria eſt contractus venditionis, qui fit brevi chartula, & inde nomen libelli, vel libellariæ, certo pretio ab initio, & hoc amplius ſub modica penſione annua; quod præter hunc locum oſtenditur infra lib. 2. epiſt. 1. *Sed & terrulam ſi ita eſt, ſibi libellario nomine ad ſummam tremiſſis unius habere concede*. Et infr. lib. 8. epiſt. 61. *Voluerat enim poſſeſſionem juris eccleſiaſtici ſub ſpecie libellorum tenere*. Et infra lib. 9. epiſt. 14. *ut ad tres ſiliquas aureas, factis libellis, ei vineolam ipſam*

Source : BIU Cujas

locare debeas. Leo Oſtienſ. chron. Caſſin. lib. 1. cap. 20. *Hic abbas libellum fecit hominibus quibuſdam de Termule de rebus omnibus ſancti Benedicti, quas ibi poſſidebamus, pro cenſu ſolidorum quatuordecim & medietate totius paſtionis*. Et idem cap. 50. ejuſd. lib. *Hic abbas conceſſit Ageltrudæ Auguſtæ Lamberti Regis matri libellario jure diebus tantum vitæ ſuæ cellas duas hujus monaſterii, cum omnibus rebus ſuis, quarum gratia ſingulis annis mittebat illi eadem Auguſta cenſus nomine argenti libras tres*. Res eccleſiæ ſolebant tradi libellariæ nomine ad tempus, puta ad vitam accipientis, ut hoc loco, vel ad longius tempus, puta in tertiam uſque generationem; idem Oſtienſ. lib. 4. cap. 28.

Per cellas & cellaria non plus de maſſis eccleſiæ te accipere volumus, niſi quantum conſuetudo eſt, ut certum vectigal pendatur de maſſis eccleſiæ in ſingulas cellas & cellaria. Cellæ ſunt manſiones, & domunculæ, ruſtica cellaria, ubi fruges reponuntur, vel penus, ideſt quæ eſus penuſve cauſa parata ſunt; Auguſtin. epiſt. 109. *& ſicut paſcimini ex uno cellario: ſic induamini ex uno veſtiario*: vel merces; Hieronym. in Ezech. cap. 27. *Et prætoriola ſive cellaria, in quibus merces pretioſiſſimæ reponuntur*.

Suppoſitorium aliquod argenteum pro uno ſolido dicitur eſſe appoſitum, & calix pro ſex ſolidis dicitur eſſe appoſitus. Utrumque eſſe vas argenteum ſignificatur his verbis ſequentibus: *debitum recipe, & vaſcula præfata reſtitue*. Suppoſitorium eſt vas argenteum, quod ſupponitur ori communicantium; Petrus Cluniacenſis de miracul. lib. 1. cap. 5. *Cum vino, quod ſuſceperat fruſtra omnia comminuti corporis Chriſti, in vas, quod ori ejus ſuppoſitum fuerat, refundere coactus eſt*. Nobis *ſouſcoupe*. Appoſitum dicitur, quod pignori datum eſt, ut infr. hac ipſa epiſt. *quia omnes res ſuas, quas in Sicilia habuit, vel venundedit, vel appoſuit*; & rurſus: *& quicquid vendiderat vel appoſuerat, appoſita abſolve*. Pignus non incongrue appoſitum, quia mutuo apponitur, ideſt adjicitur pro ſecuritate debiti, unde pignus dicitur acceſſio obligationis; L. *in omnibus, de ſolut.*

In eiſdem monaſteriis ad pœnitentiam lapſos trade. Clerici lapſi pœnitentiæ cauſa ſolebant detrudi in monaſterium, ut probatur ſupr. epiſt. 18. hoc lib. & infra lib. 2. indict. 11. epiſt. 27. 42. 49. lib. 4. epiſt. 3. Unde deſumptus eſt can. *ſi ea*, 23. qu. 4. can. *accedens*, 50. diſt. de quo fuſe diximus in Aſcetic.

Ante triennium ſubdiaconi omnium eccleſiarum Siciliæ prohibiti fuerunt, ut more Romanæ eccleſiæ nullatenus ſuis uxoribus miſcerentur. Pelagius proximus deceſſor Gregorii voluit ne ſubdiaconi uxoribus uterentur, quod Gregorio durius viſum eſt, ne qui continentiam non promiſerant in ſuſcipiendo ordine, in durius obligarentur, vel ſi non continerent, inhoneſtius caderent. Et ſatis ei fuit vetare, ne quiſquam clericus deinceps in ſubdiaconum ordinaretur, niſi continentiam promitteret, ut oſtenditur hic & infr. lib. 3. epiſt. 34. e quibus hauſti ſunt can. *nullum*, 28. diſt. can. *ante*, 31. diſt. can. *multorum*, 32. diſt. can. *multorum*, 27. qu. 2. Exinde ſubdiaconatus a Gregorio adſcriptus eſt ſacris ordinibus; d. can. *nullum*; cap. *miramur, de ſerv. non ordinand.* In Gallia etiam ſubdiaconis uxorum conſuetudine interdictum; conc. Aurel. III. can. 2. *Ut nullus clericorum a ſubdiacono & ſupra, propriæ, ſi forte jam habeat, miſceatur uxori, quod ſi fecerit, laica communione contentus, juxta priorum canonum ſtatuta ab officio deponatur*.

Liberato negociatori, qui ſe eccleſiæ commendavit, qui habitat in maſſa, annuam continentiam a te volumus fieri. Qui ſe commendabant eccleſiæ, ſe & ſua donabant, conſtituta certa penſione annua dum viverent, ut probatur ex hoc loco, & alio infra hac epiſt. *De ancilla Dei, quæ cum Theodoſio fuit, Extraneæ nomine, videtur mihi, ut ei continentiam facias ſi utile conſpicis, aut certe donationem quam fecit reddas*. Inde continentiæ nomen, quod commendatus eccleſiæ hac penſione contineretur, ideſt ſuſtineretur. Sæpius etiam ſervi a domino manumiſſi, commendabantur eccleſiæ, & fiebant liberti eccleſiæ, ita ut ei præſtarent operas & obſequia, quæ a libertis debentur patrono; ſynod. Toletan. III. can. 6. *Ab*

Source : BIU Cujas

6. Ab aliis quoque libertati traditi, & ecclesiis commendati, patrocinio Episcopi colligantur, & ne cuiquam donentur a Principe hoc Episcopus postulet. Synod. Arausic. I. can. 5. *In ecclesia quoque manumissos, & per testamentum ecclesiæ commendatos, si quis in servitutem vel obsequium, vel ad colonariam conditionem revocare tentaverit, animadversione ecclesiastica coerceatur*; qui omnes desumpti sunt ex can. *de libertis*, 12. qu. 2. & can. *eos qui*, 87. dist.

Actionario autem, quem in eodem patrimonio deputasti. Actionarii sunt actores & curatores rerum ecclesiæ, puta notarii, defensores, ut infra hoc lib. epist. 72. *Et quia domus vel fines vel possessiones Tauromenitanæ, juri ecclesiæ pertinentes, ab actionariis dicuntur nostræ ecclesiæ, contra rationis ordinem, occupatæ.* Et infra lib. 7. epist. 101. *Felix vir memorandus suis nobis epistolis questus est, fraternitatis vestræ actionarios possessiones quas tenuerat illicite & contra juris ordinem pervasisse.*

Amulas onychinas, requisita subtiliter veritate, restituere. Amulæ onychinæ sunt urceoli ex onyche gemma, quibus continetur vinum & aqua ad sacrificium altaris; ordo Roman. *Archidiaconus suscipit post eum amulas & refundit in calicem majorem, tenente eum subdiacono.* Et infra: *& ille ex amula infundit faciens crucem in calicem.* Amas vocat idem ordo: *amas argenteas & cætera vasa aurea & argentea.* Amas amulas promiscue Anastas. in Gregor. III. *In oratorio amulas super auratas paria duo.* Idem in Benedict. III. *Amam unam ex argento purissimo pensantem libras denas.* Idem in Sylvest. *Amas argenteas duas pensantes singulas libras denas.* Usum hamularum aperte indicat Columella de re rustic. lib. 10. *Hic hamulam, lymphis habilem, bacchive lagenam.* Papias: *Amula vinarium vas, amulæ dicuntur, quibus offertur devotio, sive oblatio, similes urceolis.*

Felix conductor domnæ Campanæ, quem liberum reliquerat, atque indiscussum esse jusserat. Domina servum liberum esse jussit, & indiscussum, idest liberum a rationibus reddendis.

Sed scholastici dixerunt, quia de fraudibus indiscussus esse non potest. Felix liber esse jussus, & indiscussus, idest liber & solutus a rationibus reddendis. Quæsitum est, an ei remissum esset in totum onus rationum reddendarum; consulti scholastici, idest advocati forenses, dixerunt de fraudibus indiscussum esse non oportere, idest hoc datum ne scrupulosæ rationes exigantur, ut negligentiam non præstet, sed tantum fraudem, quod est de jure; L. *si servus, de legat.* 1. L. *cum tale*, §. 1. *de condit. & demonstrat.* Scholastici sunt forenses seu advocati; L. 2. C. *de lucr. advoc.* lib. 12. synod. Sardicens. can. 15. ἐὰν τις πλέσι@, σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, *si forte aut dives laicus, aut scholasticus de foro*; can. *ossius*, 61. dist. Basil. epist. 241. εἰ δὲ τινα δίκῃ γυμνάζει ὁ σχολαστικὸς, ὁ δεῖνα ἔχει δικαστήρια δημόσια, καὶ νόμους. *Quod si litem intendat, advocatos ille habet, tribunalia publica, & expositas leges.* August. in Joan. cap. 7. *Qui enim habent causam & volunt supplicare Imperatori, quærunt aliquem scholasticum jurisperitum, a quo sibi preces componantur.* Idem de catechizand. rudib. cap. 9. *Sedulo monendi sunt scholastici, ut humilitate induti Christiana, discant non contemnere quos cognoverint morum vitia, quam verborum amplius devitare*, can. *sedulo*, 38. dist. Idem de tempore serm. 78. *Et quia imperiti, & simplices ad scholasticorum altitudinem non possunt ascendere.* Salv. de guber. Dei lib. 1. in præf. *Non id facere admissi sunt, ut salubres, ac salutiferi, sed ut scholastici, ac diserti haberentur.* Et Gregorius ipse lib. 7. epist. 63. ind. 2. *Et valde mihi inconveniens visum est, ut precem, quam scholasticus composuerat, super oblationem diceremus.* Antiquioribus scholastici sunt rhetores, qui in schola declamabant, inde nomen; Quintilian. de orator. *At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qui rhetores vocantur.* Plin. 2. epist. 3. *annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum est, quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sin-*

Source : BIU Cujas

cerius. Jurisperitorum consilio usus est Gregorius, & eo pertinet, quod ait: *scholastici dixerunt*; in aliis etiam se consuluisse jurisperitos fatetur Greg. ut infr. lib. 7. indict. 2. epist. 7. *cum ergo de quantitate vestium* (Abbatissæ) *nec nos mediocriter cœpissemus ambigere, necessarium visum est, ut tam cum consiliariis nostris, quam cum aliis hujus civitatis doctis viris, quid esset de lege tractarem*. Jurisperitorum rationem argumentandi laudavit idem moral. lib. 17. cap. 9. *Quia & sic usus esse jurisperitorum solet, ut argumentum, quo adversariis suis eminere se prævident, ad prosecutionis conclusionem servent*.

Vel authentica, vel exemplaria. Authenticum est originale instrumentum, quod a notario & testibus & partibus subscriptum est, & in ejus schedis depositum est. Exemplar quod e schedula seu authentico descriptum, & fidem non facit sine authentico seu originali; cap. 1. *de fide instr.* nov. Just. 73. Gregor. lib. 2. indict. 11. epist. 3. *De sex vero unciis domus si authenticam chartulam non videmus, aut exemplaria, nil possumus facere*. Idem lib. 8. ind. 4. epist. 55. *Harum tibi jussionum exemplaria prævidimus transmittenda, sed si necessarium fuerit ipsas facimus authenticas destinari*. Inde exemplare est describere e schedula; Ruric. Lemov. lib. 1. epist. 8. *Codicem namque, quem de fratre meo Leontio me recipere jusseratis, transtuliſſe me fateor, ad exemplandum eum festinus accessi*.

Epist. 43. *Et licet ad hoc fraternitatem vestram jussio principalis admoneat*. Episcopos orientales, hostilitate barbarica sedibus suis pulsos, suscipiendos & alendos commendat Episcopis Illyrici, pro ut jussum fuerat a Mauricio Imperatore. Idem statuit synod. Nicæn. can. 8. Antioch. can. 18. sexta in Trullo, can. 37. Regiens. can. 3. Sic Quintianus Rutenensis Episcopus, a Gothis sede sua pulsus, ab Euphrasio Arvernensi Episcopo comiter susceptus & sustentatus est; de quo Greg. Tur. lib. 2. cap. 36.

Sed etiam quos nobis contrarios patimur. Contrarius est adversarius, infensus, ut infra lib. 12. epist. 22. *quia ipsum sibi contrarium sine mora inveniet*. Anastas. in Leone III. *Moliti sunt Deo illis contrario, falsæ adversum sanctissimum Pontificem imponere crimina*. Veteribus contrarius pro adverso seu oppositio; Ovid. 15. metamorph.

Est ubi Troja, Phrygiæ contraria Tellus.

Epist. 44. *Et vini decimatas viginti pro sustentatione debeat ministrare*. Decimata vini est mensura vini, ut infra lib. 10. epist. 30. *Cognovimus autem Sisinnium, qui judex Samnii fuit, gravi inopia in Sicilia laborare, cui volumus ccxx. decimatas vini & quatuor solidos annuos debeas ministrare*. Anastas. in Adrian. *& decimatas vini duas, pensantes per unamquamque decimatam libras sexaginta*.

Epist. 46. *Queritur matrem quondam generi sui defuncti testamentum ejus velle cassare*. Cassari testamentum dicitur, quod annullatur, & in irritum deducitur. Cassa fructuum pro prioribus fructibus, qui vani & inanes sunt, dixit Ambros. in Luc. cap. 13. *Ergo priora illa cassa fructuum vice floris emergunt*.

Epist. 47. *Januarius ergo Metropoleos Caralis frater & Coepiscopus noster*. Caralis Metropolis Sardiniæ, vulgo Calaris; huic scripsit Gregorius infr. epist. 60. h. lib.

Edocuit nos Theodorum glorioſum magistrum militum, qui ducatum Sardiniæ Insulæ suscepisse dignoscitur, multa illic contra piissimorum Dominorum jussa peragere. Ea ætate Sardinia insula parebat Imperatori Constantinopolitano, & Theodorus magister militum fuit Dux Sardiniæ, adversus quem graves querelæ delatæ a Januario Archiepiscopo Caralitano. Postea Pisani Sardiniam armis recepere a Sarracenis, ut Normanni Siciliam; de quo continuator Bedæ lib. 1. cap. 14. Intendebat tamen Romanus Pontifex totam Sardiniam ad jus & proprietatem Romanæ ecclesiæ nullo medio pertinere ex donatione Constantini, cujus meminit Anastas. in Sylvestro. *Insulam Sardiniam, cum possessionibus omnibus ad eandem pertinentibus, præstantem solidos mille & viginti quatuor*. Ideo graviter

viter tulit Innocent. III. quod Archiepiscopus Pisanus a judice Caralitano exegisset jusjurandum fidelitatis, quod debebatur tantum Romano Pontifici; de quo cap. *ea te, de jurejurand.* & cap. *si diligenti, de præscript.* quæ conjungenda. Sardinia habebat quatuor præfectos, quos judices vocabant, hi erant Turrensis, Arborensis, Caralitanus, Callaurensis, ad quos scribit Gregor. VII. lib. 1. epist. 14. Anno Christi 1239. Fridericus II. Imp. Sardiniam in suam potestatem revocavit; de quo Matth. Paris.

Dum & antea ad Endacium glorioſum magiſtrum militum, jam per indictionem ſeptimam tunc Ducem Sardiniæ, ſacra imperialia cucurrerunt. Sacra imperialia, vel sacra simpliciter, sunt jussa imperialia: ea voce utitur Pontifex, ut se accommodet usui vernaculo: eadem usus est Augustin. lib. contra Donatistas post collationem cap. 31. *Illi* (Donatistæ) *portant multorum Imperatorum ſacra, nos ſola portamus evangelia.*

Quibus omnia præceperunt gravia nunc capitula ſubmoveri. Jussu Mauritii Imperatoris provincialibus Sardiniæ remissa sunt omnia gravia capitula, idest gravamina, quæ patiebantur a Theodoro magistro militum & Duce Sardiniæ: sic prius Gregorius ipse hac epist. eadem expressit: *quibus plurima gravamina poſſeſſorum, vel civium imperii ſui ſubmoverunt.* Capitula cur dicta sint gravamina, forte quod horum varia essent capitula seu articuli. Alias capitula sunt capita accusationis in reum; Gregor. infr. lib. 2. ind. 11. epist. 32. *in qua & de objectis tibi calumnioſe capitulis fueras abſolutus.* Idem lib. 3. ind. 12. epist. 30. *Et propterea quæſiverunt capitulum, de quo vobis quaſi inobediens inveniret.*

Et conſultum, quod ſubjectis ſuis tranquilla mente tribueret. Remissionem capitulorum seu gravaminum, quæ provincialibus data est a Mauritio, vocat consultum, quod per eam consultum sit provincialibus: eadem significatione, prædicationem consultum Apostolorum vocat Gregor. moral. lib. 4. cap. 36. *Videat ſanctos Apoſtolos ſic ſuſceptam eccleſiam regere, ut ei prædicationis verbo, non deſinant, conſultum præbere, eoſque Reges & conſules appellet.*

Præcipimus experientiæ tuæ. Anthemio subdiacono & defensori patrimonii ecclesiæ Romanæ tribuit experientiæ titulum, quia officium defensoris requirit experientiam in rebus gerendis, & hac voce rursus utitur in fine hujus epist. *tua eos experientia auferat.* Et infr. epist. 53. h. lib. eidem: *Propterea experientiæ tuæ, præſenti auctoritate præcipimus.* Et infr. lib. 2. ind. 11. epist. 5. *præcipimus experientiæ tuæ.* *Epiſt. 48.*

Quia autem dura eſt in inſulis congregatio monachorum. Varia fuere monasteria in insulis maris Tyrrheni, ut in Gorgonia, Capraria & Palmaria insulis, ut ostenditur hoc loco, & infra lib. 4. epist. 5. & 16. Ambros. examer. lib. 5. cap. 5. *Quid enumerem inſulas, quas velut monilia, plerumque, in quibus ii, qui ſe abdicant intemperantiæ ſæcularis illecebris, fido continentiæ propoſito, eligunt mundum latere, & vitæ hujus declinare dubios anfractus.* De his Rutil. Numat. itiner. lib. 2.

Proceſſu pelagi jam ſe capraria tollit
Squalet luciſugis inſula plena viris.
Ipſi ſe monachos grajo cognomine dicunt
Quod ſoli nullo vivere teſte volunt.

Et quia in insulis cælum solumque gravius erat, vetat ne monachi ibi suscipiantur ante plenam pubertatem, idest ante ætatem decem & octo annorum, quo cæli duritiem patientius ferant. Hinc sumptus est can. *quia autem*, 20. qu. 1.

Præterea volumus, ut ſacerdotes, qui in Corſica commorantur, prohiberi debeant, ne cum mulieribus converſentur, excepta dumtaxat matre, ſorore, vel uxore,

Source : BIU Cujas

quæ caſte regenda eſt. Presbyteri diaconi vel ſubdiaconi ordinati, ſi eſſent conjugati, ſegregabant ſe ab uxoribus, quas presbyteras diaconiſſas vel ſubdiaconiſſas vocabant; ſynod. Tur. II. can. 20. *Nam ſi inventus fuerit presbyter cum ſua presbytera, aut diaconus cum ſua diaconiſſa, aut ſubdiaconus cum ſua ſubdiaconiſſa*. Non prohibebantur tamen interdum cum uxore converſari, ſed extra ſuſpicionem rei uxoriæ, nec ſine arbitris: idcirco dicit *quæ caſte regenda eſt*, ideſt ita ut abſit turpis ſuſpicio. Presbyterum, qui a presbytera ſua ſibi cavebat tanquam ab hoſte, laudat Gregor. dialog. lib. 4. cap. 2. *Presbyter quidam ſibi commiſſam regebat eccleſiam cum magno timore domini, qui ex tempore accepti ordinis, presbyteram ſuam, ut ſororem diligens, ſed quaſi hoſtem cavens ad ſe propius accedere non ſinebat, eamque ſibi appropinquare nulla occaſione permittens, ab ea ſibi communionem funditus familiaritatis abſcidit*; can. presbyter, 32. diſt.

Et in monaſterio ſuo vult ipſa ſanctuaria collocari. Dedicatio eccleſiarum, vel altarium non fit ſine ſanctuariis. Sic vocavit ea ætas reliquias ſanctorum, quia per eas ſanctificatur eccleſia vel altare; Vigilius Papa ad Eucherium epiſt. 1. cap. 4. *De fabrica vero cujuſlibet eccleſiæ ſi dicata fuerit inſtauranda, & ſi in eo loco conſecrationis ſolemnitas debeat iterari, in quo ſanctuaria non fuerint, nihil judicamus*; can. *de fabrica, de conſecr.* diſt. 1. Et Gregorius ipſe lib. 9. epiſt. 1. quam exſcripſit Beda lib. 1. hiſt. cap. 30. *Altaria conſtruuntur, reliquiæ ponuntur*. Et idem epiſt. 73. ejuſdem lib. *Sanctuaria ejuſdem martyris, quæ ab eccleſia nominis ipſius dicata furto ablata ſunt*. Et idem infra lib. 2. epiſt. 9. *Sanctuaria vero ſuſcepta ſui cum reverentia collocabis*. Idem lib. 7. epiſt. 71. & lib. 10. epiſt. 10. iiſdem verbis. Et Gregor. Tur. de vit. patr. cap. 15. *Erecto altari, loculoque in eo ad recipiendas ſanctorum reliquias præparato, ad benedicendum invitat Epiſcopum*. Idem de miracul. lib. 1. cap. 33. *De hoc enim ſudario multi infirmi ſanitatem experti ſunt, ac plerumque & ipſe Pontifex de eo decerpens pignora, ubi eccleſias conſecrabat, fideliter collocavit*.

Et ſi ibidem nullum corpus conſtet humatum, prædicta ſanctuaria ſolemniter collocabis. Mandat Joanni Epiſcopo Surrentino, ut monaſterium S. Stephani inſulæ Capris, ideſt oratorium monaſterii conſecret, & dedicationis cauſa in eo collocet reliquias ſanctæ Agathæ martyris, ſi ibi nullum corpus ſit humatum. Epiſcopo mandatur conſecratio eccleſiæ, vel oratorii. Ad Epiſcopum pertinet dedicatio eccleſiarum; ſynod. Sardic. can. 5. can. *perlectis*, 25. diſt. Euſeb. lib. 10. cap. 5. ſed eam a ſede apoſtolica vel mandato ſedis apoſtolicæ fieri voluit Gelaſius epiſt. 1. can. 6. & 27. can. *de locorum & duob. ſeqq. de conſecr.* diſt. 1. quo uſi ſunt poſteri Pontifices, ut Gregorius hic, & epiſt. 54. infr. h. lib. & Joannes XVIII. in conſecratione eccleſiæ monaſterii Lucacenſis in pago Turonenſi, petente Fulcone Comite Andegavenſi & ipſius fundatore; de quo Glaber. lib. 2. cap. 4.

Epiſt. 53. *Et ab eadem Morena per epiſtolam manumiſſum*. Manumiſſiones ſervorum fiebant per epiſtolam, ſeu chartulam, ideſt per libellum & brevem ſcripturam; ut infr. lib. 5. epiſt. 12. ind. 14. *Hæc igitur, quæ per hujus manumiſſionis chartulam ſtatuimus*. Quam mox vocat *manumiſſionis paginam*; conc. Tolet. 6. can. 9. *Omnes eccleſiæ liberti, vel ab eis progeniti, chartulas ſuas in conſpectu omnium debeant ipſi ſubſtituto Pontifici publicare*; can. *longinquitate*, 12. qu. 2. Greg. Tur. lib. 5. cap. 27. *Migravit a ſæculo, multos per chartulas liberos derelinquens*. Idem lib. 10. cap. 9. *Dimiſſi ſunt poſtea multi a conjuge Waroci, cum cereis & tabulis quaſi liberi, & ad propria ſunt regreſſi*. Inde ſervi manumiſſi per chartulas chartularii dicti; capitul. lib. 6. cap. 208. *Homo chartularius ſimiliter faciat*. Servi eccleſiæ manumittebantur per chartulam, ſubſcriptione Pontificis munitam, adhibitis pluribus teſtibus, presbyteris & diaconis, ut d. epiſt. 12. lib. 5. *Hanc autem manumiſſionis paginam Paterio notario ſcribendam dictavimus & propria manu, una cum tribus presbyteris prioribus, & tribus diaconis pro pleniſſima firmitate ſub-*

Source : BIU Cujas

ſubſcripſimus. Quandoque nequiores ſervi manumittebantur per fractionem tabulæ, ſeu inſtrumenti ſervitutis; Auguſtin. epiſt. 50. *Peſſimorum ſervorum, ut liberi abſcederent, tabulæ frangebantur*.

Durum enim eſt, ut ſi alii pro mercede ſua libertates tribuunt, ab eccleſia, quam tueri hæc oportuerat, revocentur. Libertati quoquomodo datæ favere debet eccleſia, ut prætor etiam L. 3. §. 1. ff. *de alien. judic. mutand. cauſ.* Durum eſt libertates ab aliis datas pro mercede, ideſt non gratuito, ſed pecunia accepta, ſi ſervus ſuis nummis redemptus ſit, ab eccleſia revocari, quæ eas tueri debet quaſi patrona omnium manumiſſorum.

Indicantes ei oratorium beatæ Mariæ, quod nuper in cella fratrum adificatum eſt. Monachi non habuere eccleſiam, ſed oratorium, in quo non eſt plebis conventus; reg. Benedict. cap. 52. *De oratorio monaſterii. Oratorium hoc ſit, quod dicitur, nec ibi quicquam aliud geratur, aut condatur*. In oratorio fiebat profeſſio monachorum, coram altari, ad nomina ſanctorum, quorum reliquiæ ibi erant; ead. reg. cap. 58. *Suſcipiendus autem in oratorio coram omnibus promittat de ſtabilitate ſua, & converſione morum ſuorum*. Et infr. *de qua promiſſione faciat petitionem ad nomen ſanctorum, quorum reliquiæ ibi ſunt*. In eodem oratorio miſſas celebrari, & ſacram communionem fratribus diſtribui moris erat; eiuſd. reg. cap. 38. *Hebdomadarius lector ingrediens, poſt miſſas, & communionem, petat ab omnibus pro ſe orari, & dicatur hic verſus in oratorio tertio ab omnibus*. Denique oratorium erat locus proprius orationis in monaſteriis, etiam eo accedebant fratres foris reverentes orationis cauſa; infr. lib. 9. epiſt. 38. indict. 4. *Qui mox ut ad monaſterium ſunt reverſi, atque ad oratorii limen venerunt*. *Epiſt. 54.*

Propterea volumus, ut ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus in auro ſolidos decem. In conſecratione eccleſiarum, & oratoriorum ſtipes ſparſæ in pauperes: ob id Gregorius Petro ſubdiacono defenſori patrimonii eccleſiæ Romanæ in Sicilia mandat, ut certam pecuniam, annonam, vinum, & alia conferat, eroganda in pauperes in dedicatione oratorii monaſterii. In dedicatione eccleſiæ etiam ſolemnes epulæ uſu celebratæ; Sidon. lib. 4. epiſt. 15. *Epulum multiplex & capaciſſima lectiſternia para, plurimis viis, pluribus turbis, ita bonorum contubernio ſedit, ad te venitur, quippe poſtquam omnibus tempus, futuræ dedicationis inclaruit. Nam baptiſterium, quod olim fabricamini, ſcribitis poſſe jam conſecrari &c.* Gregorius ipſe homil. 14. in evangelia. *Certe ſicubi populus nundinas celebraret, ſi ad alicujus eccleſiæ dedicationem denunciata ſolemnitate concurreret, feſtinaremus omnes ſimul inveniri, & intereſſe unuſquiſque ſatageret*. Anglis recens converſis permiſſum id genus epularum in dedicatione eccleſiarum; idem infr. lib. 9. epiſt. 71. *Ut die dedicationis, vel natalicio ſanctorum martyrum, quorum illic reliquiæ ponuntur tabernacula ſibi circa eaſdem eccleſias, quæ ex fanis commutatæ ſunt, de ramis arborum faciant, & religioſis conviviis ſolemnitatem celebrent*. In dedicatione Radingenſis eccleſiæ per triduum exhibitæ epulæ ab Henrico II. Rege Anglorum; Robert. Montenſ. in ſupplem. Sigebert. ad ann. 1165. *Circa octavas Paſchæ Rex Henricus fecit dedicari eccleſiam B. Mariæ Radingis, & per tres dies regaliter procuravit conventum monachorum, & hoſpites, data etiam dote non minima eidem eccleſiæ*. In dedicatione Wincelcumbenſis eccleſiæ, ſolemnitatis cauſa, Edbrithum Regem Cantuariæ captivum apud ſe liberavit Kenulfus Rex Merciorum; continuat. Bedæ lib. 1. cap. 16. *Nam apud Wincelcumbam ubi eccleſiam, quæ adhuc ſupereſt, Deo ædificaverat ipſa dedicationis die Regem captivum manumittens, libertate palpavit*.

Olei orcas duas. Orca eſt vas vel menſura liquidorum, puta olei, vini; geſta Cæciliani, quæ ſunt in calce collat. Carthag. *Ibi protulit Silvanus capitula argentea, & lucernas argenteas, quod diceret ſe poſt orcam eas inveniſſe*. Greg. Tur. hiſt. lib. 4. cap. 44. *Igitur advenientibus tranſmarinis, Vigilii archidiaconi homines ſeptuaginta vaſa, quæ vulgo Orcas vocant, olei liquaminiſque fura-*

Source : BIU Cujas

ti sunt. Vox Hispanica. Varro de re rustic. lib. 1. cap. 13. *Sæpe ubi conditum novum vinum, orcæ in Hispania, fervore musti ruptæ, neque non & dolia in Italia.*

Epist. 55. *Alioquin præsentium tibi portitor personam, de qua ei diximus, indicabit, in cujus debeat fieri electione decretum*. Vacantibus ecclesiis Italiæ, & proximarum regionum, a Romano Pontifice mittebatur visitator unus e vicinioribus Episcopis, cujus officium erat promovere electionem Episcopi, & si electores minus idoneum eligerent, aut si idoneum non invenirent, vel in electione non convenirent, Pontifex indicabat eligendum, vel vacanti ecclesiæ providebat quasi jure devoluto, ut factum est in Ariminensi ecclesia hac epist. & seq. Perusina, & Vianensi infr. epist. 58. & 78. h. lib.

Epist. 59. *Gennadio patricio & exarcho Africæ*. Ad eundem extat epist. 72. & 73. h. lib. Ea ætate Africa parebat Imperatori Constantinopolitano, a quo armis recepta erat a Vandalis per Justinianum, & in Africam mittebatur præfectus, qui dicebatur exarchus, ut exarchus Italiæ: ejusdem meminit Balsamo in can. 124. synod. Garthag. ἐπεξεργαστὴς δὲ ἐστιν ἤ ὁ ἐγχώριος ἔξαρχος. *Est autem executor regionis exarchus*. Primitus Africa rectorem habuit proconsulem; Spartian. in Severo: *Acta igitur quæstura Sardinensi legationem proconsulis Africæ accepit*. Et Capitolin. in Gordianis de Seniore: *post consulatum proconsul Africæ factus est*; Augustin. in psalm. 35. *Et si dixit sententiam proconsul in Cyprianum*.

Epist. 62. *Causas enim prædictæ feminæ, sive sint, sive fuerint, nostro volumus judicio terminari, ut foralis illi inquietudo submoveri debeat*. Foralis inquietudo est vexatio forensis, ex causa litis, ut infr. epist. 67. h. lib. *Sicut studii nostri esse condecet, a litigiis foralibus monachos submovere*: & hoc est quod ante vocavit immissiones inquietudines sup. epist. 60. *Quorumdam immissionibus, vel inquietudinibus*.

Epist. 63. *Et quoniam edocti sumus domum Petronii notarii sanctæ Romanæ ecclesiæ a Constantino tunc defensore irrationabiliter titulatam*. Domus titulata dicitur, cui fisci nomine titulus erat appositus, pignoris signum. Prædiis enim, quæ pignoris causa capiebantur, solebant apponi tituli fiscales; L. 2. C. *ut nemo privat. titul. præd. suis imponat*, L. 3. C. *de bon. vacantib.* lib. 10. quos nostri: *Pannonceaux Royaux*. Inde domum Petronii a Constantino non jure titulatam deposito titulo ejus viduæ restitui jubet hic Pontifex. Et idem ne ecclesia, fisci more, titulos alienis prædiis apponat, vetat infr. lib. 4. epist. 44. *Consuetudo nova in ecclesia hac & valde reprehensibilis erupit, ut cum rectores ejus patrimonii, urbana, vel rustica prædia, juri illius competere posse suspicantur, fiscali more titulos imprimant, atque hoc, quod competere pauperibus æstimant, non judicio, sed manibus defendant*.

Epist. 64. *Clericorum quidem aliorum consuetudinem te oportet illibatam servare, eisque annis singulis, quæ sunt consueta transmittere, nobis autem de cætero, ne quid transmittere debeas inhibemus*. A primis cunabulis ecclesiæ communis erat vita clericorum, sed excrescente sacra plebe, nec communionem vitæ ferente, clerici de penu Episcopi, qui rector erat totius census ecclesiæ, sportulas mensurnas, idest menstruas, vel annuas accepere; Cyprian. epist. 34. *Cæterum presbyterii honorem designasse nos illis jam sciatis, ut & sportulis iisdem cum presbyteris honorentur, & divisiones mensurnas æquatis quantitatibus partiantur*. Idem epist. 28. *Interim se a divisione mensurna contineant, non quasi a ministerio ecclesiastico privati esse videantur, sed ut integris omnibus ad nostram præsentiam differantur*. Unde sportulantes fratres dicti, qui sportulas accipiebant ab Episcopo; id. epist. 66. *Sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant*. Et hunc usum distributionis annuæ sportularum in clericos duravisse ætate Gregorii liquet ex hac epist. qua Pontifex, respuendo xenia, quæ ei offerebantur, præcipit Felici Episcopo Messanensi, ut illibatam servet consuetudinem ecclesiæ, eisque præstet annua, quæ solent erogari. Clerici

etiam

Source : BIU Cujas

etiam viciſſim ſolebant xenia & munuſcula, quæ eulogias vocabant, cultus & honoris gratia offerre Epiſcopis, quæ ſi ultro fiant probantur; ſynod. Meldenſ. can. 45. *Decet presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruo viſitare & venerari ſuos Epiſcopos*. Et eadem fuit ſententia Leonis IV. epiſt. ad Epiſcopos Britanniæ cap. 5. *De eulogiis ad ſacra concilia deferendis, nihil invenimus a majoribus terminatum, ſed ſicut unicuique presbytero placuerit*; can. *de eulogiis*, 18. diſt. Epiſcopi pariter bene merendi gratia ſolebant xeniis & muneribus colere Romanum Pontificem, & hæc conſuetudo pervenit uſque ad Gregorium, qui palmatianas quidem, de quibus mox dicemus, a Meſſanenſi Epiſcopo oblatas ſuſcepit, ſed eas venire, & tranſmitti juſſit, quaſi indignum eſſet ſummo Pontifice, eum beneficii debitorem eſſe, qui erat diſpenſator omnium beneficiorum eccleſiæ.

Et quoniam non delectamur xeniis, palmatianas, quas tua direxit fraternitas, cum gratiarum actione ſuſcepimus. Palmatianæ quid nam eſſent, periculoſum eſt affirmare. Illuſtriſſimi viri Cardinalis Baronii conjectura eſt, palmatianas fuiſſe vinum laudatiſſimum, inde nomen palmatianum, quod palmam ferret inter cætera vina regionis, vel vinum e palmis confectum. Sed valde durum eſt credere palmatianas dici de vino, quia ſi hæc fuiſſet mens Pontificis, haud dubie dicturus eſſet palmatianum vinum, potius quam palmatianas, quod ſine vitio ſermonis dici non poterat: nec ferebat Regio Siciliæ, unde tranſmittebantur palmatianæ, vinum e palmis, quas id ſolum neſcit. Ego libentius conjectare auſim, hujuſmodi palmatianas fuiſſe veſtes auro & palmis intextas, quas ab Epiſcopis miſſitari ad Romanum Pontificem novum & inſolens non fuiſſe, ſatis inſinuatur hac epiſt. qua Pontifex, etſi xeniis non delectaretur, ut ipſe ait, oblatas ſuſcepit, ne offerentis verecundiam pulſaret, qui nihil novum tentabat, ſed conſuetudine juvabatur: & Gregorium ipſum in Meſſanenſem Epiſcopum, velut minorem, auſteriorem fuiſſe inficiari non poſſumus, quia eundem ab Eulogio Epiſcopo Alexandrino eulogias ſeu munera accepiſſe ſcimus ex ipſomet infr. lib. 6. epiſt. 36. *Suſcepi autem benedictionem ſancti evangeliſtæ Marci, juxta breve veſtris epiſtolis inſertum*. Et Gregorium ipſum veſtes dono miſitaſſe Eulogio patet ex eadem epiſt. *Parvulam vero benedictionem de amatoris veſtri ſancti Petri eccleſia, ſex minora Aquitanica pallia, & duo oraria tranſmiſi*. Alia & munera Gregorium accepiſſe ab Eulogio, & certatim alia ad eum miſitaſſe teſtis ipſe lib. 3. epiſt. 60. A Joanne primæ Juſtinianæ Epiſcopo idem xenia non ſuſcepit, ne a pauperculis & afflictis fratribus munera accepiſſe videretur, ut ait idem infr. lib. 4. epiſt. 15. *Exenia autem veſtræ ſanctitatis ſuſcipere omnino nolueram, quia valde eſſet incongruum, ut a prædatis, atque afflictis fratribus munera percepiſſe videremur*. Idem a Dominico Carthaginenſi Epiſcopo xenia non detrectavit; teſtis ipſe lib. 5. epiſt. 19. *Sed quia ſanctitas veſtra nudis me verbis alloqui recuſat, epiſtolis quoque xenia conjunxit, quæ nos cum gratiarum actione ſuſcepimus*. Veſtes ab abbate S. Albani muneris & xenii cauſa accepit Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, dicens, ut refert Matth. Pariſ. ad ann. 1170. *Accepto ejus præſentias* ideſt xenia, *mallem tamen præſentiam*. Præſentias dicit xenia, quod dentur præſentibus, vulgo *præſens*. Etiam Reges & Principes veſtes muneris cauſa accepere ab Epiſcopis; idem Pariſ. ad ann. 1232. *Rex Anglorum Henricus fuit ad natale apud Wintonam, cui Petrus ejuſdem urbis antiſtes neceſſaria omnia procuravit, & feſtiva tam Regi, quam ſuis exhibuit indumenta cum donativis*. Veſtes feſtivæ ſunt, quas vulgus comitiſas; idem Pariſ. ad ann. 1254. *Cereos veſteſque feſtivas, quas vulgus comitiſas appellant*. Abbatiſſæ pro introitu monacharum ſolebant accipere veſtes. Cum objiceretur Leoboveræ abbatiſſæ monaſterii ſanctæ crucis Pictavienſis, de veſte ſeu palla ſerica, quæ apud eam reperta eſt, probavit ſe eam accepiſſe a nobili virgine muneris cauſa; Greg. Tur. lib. 10. cap. 15. *De palla, quod reputarent, protulit monacham nobilem, quæ ei mafortem ho-*

Source : BIU Cujas

loſericum, quem de parentibus detulit muneris cauſa conceſſum. Et qui donabant res ſuas eccleſiæ, ſolebant accipere, benedictionis cauſa, certos nummos & veſtes; Robert. Montenſ. ad ann. 1201. *Pro hac autem donatione Rogerius accepit ab abbate Alexandro nomine charitatis xxx. libras Andegavenſes, & equum unum album a Wilhelmo de Lunda, tunc cellario, duorum militum veſtimenta de Eſtanfort, ſui videlicet, & alterius militis*.

Epiſt. 66. *Coronas cum delphinis duas, & de aliis coronis lilios*. Aliæ coronæ ſuſtinentur delphinis, quod eſt piſcis notiſſimum genus, anſarum vice. Aliæ ſuſtinentur Angelis, quos lilios vocat a candore. Lilia ſigna Angelorum; Papias *lilia vero Angelos, vel confeſſores juſtitia candidatos*. Coronas ex auro cum delphinis ornatus cauſa a Conſtantino datas memorat Anaſt. in Sylveſt. *Coronas quatuor cum delphinis viginti ex auro puriſſimo*. Et infr. *Coronam auream ante corpus, ubi eſt phamecantarus cum delphinis quinquaginta*. Coronas ante altare B. Petri appendi moris antiqui fuit; idem in Sergio: *Cantharos & coronas, quæ ante ſacrum altare & confeſſionem B. Petri Apoſtoli ex antiquo pendebant, deponi fecit*. Super columnas lilios ponit Anaſtaſ. in Leone III. *His ſacer antiſtes ſuper ipſas columnas lilios poni fecit*.

Memoratum Hebræum, qui oblitus vigorem legum præſumpſit ſacra civiliter comparare. Judæis non licet ſacra vaſa eccleſiæ comparare, ideſt emere, vel alio modo adquirere, puta permutatione. Hoc diſtat comparatio ab emptione, quod emptio fit pretio, comparatio alio modo, puta re pro re ſeu permutatione, & ita diſtinguuntur hæc duo empta comparata; L. *ſi quid earum* ff. *de legat.* 3. & ibi gloſſa, Hieronym. adverſ. Rufin. lib. 3. *Nec reprehendam, quod comparatum codicem pro empto poſueris, cum comparatio æqualium ſit, emptio pretii annumeratio &c.*

Epiſt. 67. *Quatenus cum Fauſto, qui Romani viri magnifici ex prætore cancellarius fuerat, loqui debeat*. Cancellarius primitus fuit ſcriba, vel notarius Principis, qui ſcribebat epiſtolas & alia acta principalia, & ſcriptoris modum non exceſſit; Vopiſcus in Carino: *Præfectum urbi unum ex cancellariis ſuis fecit, quo fœdius nec cogitari potuit aliquando, nec dici*. Vel ſcriba prætoris, qui acta forenſia excipiebat; Honorius & Theodoſ. junior in L. *nullus*, C. *de adſeſſor. judic. Nullus judicum ad provinciam ſibi commiſſam, quemquam ſervum ducere audeat, cui domeſtici, vel cancellarius nomen imponat*. Anian. in L. 1. C. Th. ad L. Cornel. *de falſ. Tabellio vero, qui amanuenſis nunc, vel cancellarius dicitur*. Inde ſynodus Cabillonenſ. II. can. 44. vetat presbyteros cancellarios publicos eſſe, ne forenſibus rebus ſe immiſceant. Cancellarii nomen unde manarit, a ſtatione, quæ eis erat intra cancellos, ut tutiora eſſent eorum ſcrinia. Unde cancellarii officium militiam cancellorum vocat Caſſiod. 11. var. 16. *Militiam domeſticam cancellorum tibi decus attribuit, ut conſiſtorii noſtri ſecreta fideli integritate cuſtodias, per te præſentandus accedat*. Et infra: *Latere non poteſt, quod inter cancellos egeris*. Idem ſignat Agathias lib. 1. de miniſtris Narſetis οἷς δὲ τὰ ἀρχεῖα ἐπιφρόντιστο, τούτους δὲ ἔθος Ῥωμαίοις ἐκ τῶν κιγκλίδων ἐπονομάζειν, καὶ τῆς ἐν τούτοις ἐπιμελείας. *Quibus utique archiva curæ erant, hos vero moris eſt Romanis a cancellis appellare, & ab opera, quam in iis præſtant*. Cancellarii dignitas parvis crevit initiis, & in faſtigium dignitatum ſurrexit. Ab initio cancellarius fuit tantum ſcriba, notarius, amanuenſis Principis, vel præfecti provinciæ, vel prætoris ſeu judicis, cujus officium verſabatur in ſcriptione actorum principalium, vel judicialium: ſed Principes, vel præfecti provinciarum, eorum opera uſi ſunt ad alia officia publica, puta legationes, & majora quæque, ut a Gennadio exarcho Africæ miſſus cancellarius ad Gregorium infr. lib. 6. epiſt. 2. *Nam & vir excellentiſſimus filius noſter Gennadius Patricius ſuum ad nos pro cauſa eadem cancellarium deſtinavit*. Idem ſignat Caſſiodor. 1. var. epiſt. 3. *Et ideo frumenta publica, quæ de Calabro atque Apulo littoribus per cancellarium veſtrum æſtatis tempore conſueverant deſtinari, nec autumno veniſſe modis omnibus permovemur*.

Cogno-

Source : BIU Cujas

Cognovimus quosdam in Sicilia insula simulantes se sedis apostolicæ defensores, de frumento vos in angariis aliisque rebus affligere. Nonnulli erant in Sicilia, qui fingentes se sedis apostolicæ defensores, variis angariis in frumento & aliis rebus, gravabant rusticos seu colonos ecclesiæ Romanæ: ut ab his caveatur, Pontifex jubet, ne hujusmodi homines admittantur, nisi specialiter nitantur scriptis, idest mandatis in scriptis sedis apostolicæ, vel rectoris sacri patrimonii. Hi sunt qui ironice tonsuratores dicti, ut infr. lib. 10. epist. 47. *Pervenit ad nos, quod tonsuratores in Sicilia prava sibi præsumptione nomen defensorum sumerent &c.* de quibus suo loco plenius dicemus. Qui se dicunt defensores non admittendi sine literis apostolicis: quia delegatus a sede apostolica non creditur, nisi fidem faciat de mandato apostolico; L. 1. C. *de mandat.* L. *sancimus* C. *de divers. rescript.* L. *prohibitum*, C. *de jur. fisc.* can. *nobilissimus*, 97. dist. can. *legum*, 2. qu. 1. cap. *cum in jure, de offic. delegat.*

Epist. 70.

Quia fratres & Coepiscopos nostros in Sicilia insula commorantes, ad beati Petri Apostoli natalitium diem convenisse voluimus, scriptis præcedentibus agnovisti. Constitutione Anacleti, Episcopi, qui ordinationi sedis apostolicæ subjacebant, idest immediate parebant summo Pontifici, & propinqui, singulis annis Apostolorum limina visitare tenebantur; can. *juxta*, 93. dist. Episcopi vero Siciliæ, de consuetudine semel per triennium Romam conveniebant ad natalem Petri: sic vocatur dies agonis martyrum; sed hoc onus eis a Gregorio de triennio redactum est ad quinquennium; de quo infr. lib. 6. epist. 29. *Novit dilectio tua hanc olim consuetudinem tenuisse, ut fratres & Coepiscopi nostri Romam semel in triennio de Sicilia convenirent, sed nos eorum labori consulentes constituisse, ut suam huc semel in quinquennio præsentiam exhiberent.* Episcopi etiam Galliarum electi debebant semel visitare sedem apostolicam. Gaufredi Rothomagensis Episcopi moram, quod impediretur a Rege Anglorum, excusat Ivo Carnot. epist. 254. ad Paschalem II. *Rogamus enim paternam discretionem vestram pro domino Gaufredo Rothomagensi Archiepiscopo, qui tunc tandem impetravit a Principe suo Rege Anglorum, ut possit in propria persona sedem apostolicam visitare, quam tamen non distulit visitare suis temporibus in persona aliena.*

Exceptis dumtaxat frumentis, quæ nunc mense septembri vel octobri juxta consuetudinem transmitti præstolamur. Vectigal frumenti in specie præstabatur mense septembri; nov. Justin. 128. cap. 1. & transvectio frumenti fiebat eodem mense, propter proximum periculum maris, si vectura differretur in mensem novembrem, quo mare clauditur; Veget. lib. 4. cap. 9. *Ex die tertio iduum novembris, usque in diem sextum iduum Martiarum maria clauduntur.* Ideo in L. *qui Romæ*, §. *Callimachus*, *de v. o.* in mutuo pecuniæ nauticæ convenisse legitur, ut qui accepisset pecuniam intra idus septembres, e Brentesio solveret, quo tuta esset pecunia, electo idoneo navigationi tempore, nondum mari clauso.

Naves vero, quæ commendatæ ecclesiæ sanctæ semper fuerunt in omnibus tuere. Privati naves ecclesiæ commendare solebant, ut favore, & auctoritate patronæ tutæ essent a prædis si forte naufragio ad littora projectæ essent.

Memor quod ante sacratissimum beati Apostoli corpus potestatem patrimonii ejus acceperit. Defensores patrimonii ecclesiæ Romanæ ante susceptam administrationem cavebant jurejurando de rebus ecclesiæ diligenter & ex fide gerendis ante corpus beati Petri, idest ante altare beati Petri, sub quo ejus corpus quiescit, ut patet & infr. lib. 11. epist. 39. *Experientia tua quod vel quale apud sacratissimum corpus beati Petri Apostoli jusjurandum præbuerit memor est.*

Ut primatem non ex ordine loci, postpositis vitæ meritis faciat. Primates in Numidia, ad quos pertinet hæc epist. quæ scripta est ad Gennadium exarchum Africæ, non fiebant ex ordine loci, seu cathedræ, sed prioritate ordinationis. Primus erat, qui prior erat tempore ordinationis, quod aperte probatur hac epist.

Source : BIU Cujas

unde desumptus est ; can. *sicut*, 23. qu. 4. Ejusdem argumenti est epist. 75. infr. hoc lib. ad Episcopos Numidiæ, qua Pontifex probat consuetudinem de Primatibus constituendis, exceptis his, qui e donatistis ad Episcopatum pervenirent, qui a Primatus dignitate semper arcentur; videatur epist. 32. infr. lib. 10. Idem de Primatibus Africæ testatur Leo IX. epist. 4. *Sed de Africæ Primatibus aliter intelligendum est, qui in singulis ejus provinciis antiquitus Primates instituebantur, non secundum potentiam alicujus civitatis, sed secundum tempus suæ ordinationis, quibus tamen omnibus præerat unus, scilicet Carthaginensis Archiepiscopus, qui etiam non incongrue dici potest Metropolitanus, propter Carthaginem Metropolim totius Africæ.*

Epist. 73. *Ita ut non parva loca patrimonii ejus, propriis nudata cultoribus, largitis datitiorum habitatoribns restauraverit.* Gratias agit Gennadio exarcho Africæ, quod non pauca prædia, quæ erant ecclesiæ Romanæ in Africa propriis defecta cultoribus, e suis largitis instaurarit. Inde forte nomen datitii, quod essent dati a Gennadio, vel a genere servorum, qui dicebantur deditii. Hi erant liberi homines, qui se majoribus ultro dabant in servitutem tutelæ & præsidii causa; de quibus Salvianus de gubernat. lib. 5. *Tradunt se ad tuendum protegendumque majoribus, deditios se divitum faciunt, & quasi in jus eorum, ditionemque transcendunt.*

Epist. 74. *Ut quoniam præsentiæ nulla potest esse notitia, hic discursus opinionis efficiat.* Ut qui non sunt noti de facie, sint noti de fama, discursus opinionis est vastitas, late patentia famæ, seu latior fama.

Epist. 75. *Quatenus tuis dispositionibus ejus* (ecclesiæ) *possit utilitas profligari.* Leoni Episcopo visitationem Sagonensis ecclesiæ vacantis imponit, quatenus ejus dispositione utilitas ecclesiæ possit profligari, idest disponi, ut insinuant verba, quæ proxime præcedunt: *tuis dispositionibus*: & ea quæ sequuntur in fine hujus epist. *ut tua dispositione utilitates ecclesiasticæ salubriter modis omnibus Deo valeant auctore disponi.* Eadem voce eodem sensu usus est Gregor. infr. lib. 7. epist. 36. ind. 11. de reliquiis Ss. Joannis & Pancratii martyrum: *Quatenus in locis quibus condendæ sunt, luminaria, vel alimoniæ, ibidem servientium ante dedicationem loci ipsius debeant profligari.* Eodem quoque sensu conc. Tolet. V. can. 6. *Ut quisquis superstes Principum extiterit, juste in rebus profligatis, aut largitate Principis acquisitis, nullam debeat habere jacturam.* Idem iisdem verbis conc. Tolet. VI. can. 14. Papias : *profligat distribuit, accelerat consumit, celerius erogat, acquirit.* Profligari tempus pro consumi dixit Petrus Damiani lib. 6. epist. 5. *Fragilium igitur imbecillitati consulitur, dum in persolvendo continui ordinis penso, totum non modo diurni, sed & nocturni temporis spatium profligatur.*

In qua etiam ecclesia, vel ejus paræciis, diaconos, atque presbyteros tibi concedimus ordinandi licentiam. Ad visitatorem vacantis ecclesiæ pertinet ordinatio clericorum, nec non manumissiones servorum apud eum fiunt in ecclesia ; Gregor. infr. lib. 2. epist. 7. ind. 10. *Clericos ex laicis ordinari, nec non & manumissiones apud te, in eadem ecclesia solemniter celebrari concedimus.* Constitutione Constantini manumissiones servorum in ecclesia fiunt apud Episcopum ; L. 1. C. *de his, qui in eccles. manumitt.* August. serm. 2. de vita commun. clericor. *Tamen de laboribus suis antequam esset clericus, emerat aliquos servulos, hodie illos in conspectu nostro manumissurus est, episcopalibus gestis.* Hoc jure manumissiones fiebant apud visitatorem vacantis ecclesiæ, quia habebat jura episcopalia in ecclesia vacante.

Epist. 77. *In ecclesia Salonensi, quæ jamdiu Pontificis auxilio destituta est, Cardinalem te secundum petitionis tuæ modum hac auctoritate constituimus sine dubio sacerdotem.* Martinum Episcopum Tamitanum Corsicæ, sede sua destitutum ecclesiæ Salonensi imposuit Cardinalem sacerdotem, ut ostenditur hic & epist. seq. Episcopi sedibus suis pulsi ob barbaricam feritatem, vacantibus ecclesiis a Romano Pontifice,

Source : BIU Cujas

tifice, cujus hoc proprium erat, ſolatii & alimoniæ cauſa dabantur Cardinales ſacerdotes, ſeu Pontifices, ut probatur hic & infr. lib. 2. epiſt. 13. ind. 11. can. *relatio*, 21. qu. 1. & eodem lib. epiſt. 25. ind. 10. can. *paſtoralis*, 7. qu. 1. & lib. 5. epiſt. 11. ind. 14. can. *fraternitatem*, 71. diſt. unde dicebantur incardinari, ut liquet ex eiſdem locis. Id genus Cardinalium ſacerdotum non erat in perpetuum, ſed ad tempus: ſi enim civitas eorum poſtliminio reciperetur ab hoſtibus, ad eam redibant; d. epiſt. 25. lib. 2. & in eadem eccleſia vacante aliquando una conſtituebatur Cardinalis ſacerdos, & viſitator, qui electionem Epiſcopi promoveret, ut in epiſt. ſeq. eccleſiæ Salonenſi ſimul Martinum Tamitanum datum Cardinalem ſacerdotem, & Leonem Epiſcopum viſitatorem datum, qui epiſcopalibus fungeretur, obſervamus.

Quod autem perhibetis ab exactione patrimonii Siciliæ, ſanctæ, cui Deo præſidetis auctore, eccleſiæ, certam redhiberi pecuniæ quantitatem. Eccleſia Mediolanenſis habuit certa prædia in Sicilia; de quibus Caſſiod. var. lib. 1. epiſt. 29. *Et ideo beatiſſimi viri Euſtorgii Epiſcopi ſanctæ Mediolanenſis eccleſiæ petitione permoti præſentibus te affatibus admonemus, ut prædiis vel honoribus illius eccleſiæ, intra Siciliam conſtitutis, tuitionem ſtudeas ſalva civitate præſtare.* Horum prædiorum curam habebant actores eccleſiæ, & fructuum rationem reddebant Epiſcopo Mediolanenſi, quam exigi indicat hic Gregorius. Et temporibus Longobardorum eccleſiæ Mediolanenſi, cæteris ab hoſte occupatis, ſolum ſalvum fuit patrimonium Siciliæ; Gregor. lib. 8. ind. 4. epiſt. 65. *Nec enim eſt, quod vos hac ex cauſa deterreat, vel aliquam vobis neceſſitatem incutiat, quia unde poſſint alimenta ſancto Ambroſio ſervientibus clericis miniſtrari, nihil in hoſtium locis, ſed in Sicilia, & in aliis reipublicæ partibus Deo protegente conſiſtit.* *Epiſt. 80.*

Liberatus, quia diaconii fungi perhibetur officio, ſi a deceſſore tuo non factus eſt Cardinalis. Archidiaconus eſt primus diaconorum, qui præeſt cæteris diaconis, unde archidiaconus dicitur, vel diaconus Cardinalis, ut hic. Archidiaconi creatio pertinet ad Epiſcopum. Et hoc eſt, quod ait Pontifex Liberatum nulla ratione aliis diaconis ſe præponere valere, ſi ab Epiſcopo non eſt factus Cardinalis. In eccleſia Alexandrina tamen diaconos ex ſe ipſis elegiſſe archidiaconum inſinuare videtur Hieron. ad Evagrium: *Diaconi eligant de ſe quem induſtrium noverint, & archidiaconum vocent.* *Epiſt. 81.*

Et ultimum inter diaconos ſtare conſtitue. Quia archidiaconi paſſim ſuperbiebant in Epiſcopos & presbyteros, ob ditionem ſacri ærarii, quam habebant, variis artibus eos in ordinem redegere Epiſcopi. Ut hoc loco Liberatum diaconum eccleſiæ Caralitanæ in ultimum gradum diaconorum retrudi juſſit Gregorius. Regradatio ſeu retruſio in infimum locum eſt pœna canonica; can. *presbyter*, 82. diſt. can. *præcipimus*, 93. diſt. can. *mandamus*, 19. qu. 3. cap. *intelleximus*, *de ætate & qualit. & ordin. præfic.* cap. *licet quibuſdam*, *de regular.* Innocent. III. lib. 2. epiſt. 11. Goffrid. Vindoc. lib. 2. epiſt. 12. Steph. Tornac. epiſt. 7. Pari faſtus vitio, Honoratus archidiaconus Salonitanus a ſuo Epiſcopo in presbyterum ordinatus eſt, ut ei diſpenſatio gazæ eccleſiaſticæ adimeretur, de quo queſtus ſe ſpecie fortioris ſeu altioris ordinis degradatum, ut oſtenſum eſt ſupr. lib. 1. epiſt. 19. & infr. lib. 2. epiſt. 16. ind. 10. can. *geſta*, can. *Honoratus*, 74. diſt.

Hilario monacho Africæ. Hilario monacho vices ſuas mandat in Africa, ut eo inſtante concilium celebretur adverſus Donatiſtas & Argentium Lomiſenſem Epiſcopum. Multis poſt ſæculis frater Petrus de Caſtronovo, & Radulphus monachi ciſtercienſis, ordinis legationem ſuſcepere adverſus Albigenſes hæreticos, quorum erroribus Gallia Narbonenſis nimis fœdata; Petrus Valliſſenenſ. hiſt. Albig. cap. 1. *Monachi duo ciſtercienſes zelo fidei ſuccenſi, Fr. Petrus videlicet de Caſtronovo, & Fr. Radulphus auctoritate ſummi Pontificis, contra peſtem infidelitatis inſtituti legati.* Etiam ſubdiaconis ſedis Apoſtolicæ vices ſuas mandavit Gregorius, ut Petro ſubdiacono in Sicilia ſup. lib. 1. epiſt. 1. *Quamobrem Petro ſub-* *Epiſt. 82.*

Source : BIU Cujas

diacono ſedis noſtræ, intra provinciam Siciliam vices noſtras Deo duxiliante commiſimus. Sed conſtitutione Bonifacii VIII. qua utimur, cauſæ a ſede apoſtolica aliis quam dignitate præditis, vel perſonatum obtinentibus, ſeu eccleſiarum cathedralium canonicis demandari non poſſunt; cap. *ſtatutum, de reſcript. in 6.* clem. *& ſi principalis*, eod. tit.

Tuaque inſtantia in locis illis fiat ex more concilium. Hllario monacho, ut vices ſedis apoſtolicæ agenti in Africa, mandatur, ut curet concilium Epiſcoporum ex more celebrari adverſus Donatiſtas. Moris erat in Africa annua concilia Epiſcoporum cogi ad compeſcendos Donatiſtas, quo pertinet epiſt. 72. ſup. h. lib. quæ ſcripta eſt ad Gennadium exarchum Africæ: *Concilium vero catholicorum Epiſcoporum admoniti præcipite*. Hilarium chartularium ſuum in Africa vocat, infr. lib. 10. epiſt. 32. & ſupra epiſt. 75. h. lib.

AD LIBRUM SECUNDUM.

Præf. DEPOSITUS *eſt Laurentius, qui primus fuerat in ordine diaconii ſedis apoſtolicæ, propter ſuperbiam & mala ſua, quæ tacenda duximus*. Anno ſecundo pontificatus Gregorii, Laurentius archidiaconus eccleſiæ Romanæ ab eo depoſitus eſt ob faſtum & alias cauſas, quas tacendas duxit. Major fuit auctoritas archidiaconi ob curam ſacri ærarii, quæ apud eum erat, inde archidiaconi inflatio etiam adverſus Epiſcopum, & presbyteros. Ob hanc cauſam in eccleſia Romana ſublatum eſt officium archidiaconi, cui ſucceſſit camerarius, ut docuit Joannes vetus gloſſator in can. *ſi Petrus*, 8. qu. 1. cujus officium non expirat morte Pontificis; clem. *ne Romani*, §. *eo tamen, de elect.* Ætate Urbani II. durabat in eccleſia Romana dignitas archidiaconi. In concilio Barenſi Urbanus II. Anſelmum Archiepiſcopum Cantuarienſem Anglia profugum ſedere juſſit juxta Romanum archidiaconum, cui ante Papam, ideſt ad veſtigia ejus ſedere moris eſt, additis his verbis: *includamus hunc in orbe noſtro quaſi alterius orbis Papam*. Willelm. Malmesb. de geſt. Pontific. Anglor. lib. 1. Quinimmo & temporibus Innoc. II. Radulfus Antiochenus Patriarcha ab Arnulfo archidiacono Romano accuſatus apud Innocentium II. de pallio per ſe aſſumpto, dimiſſo pallio aliud accepit de corpore beati Petri more ſolemni per priorem diaconorum; Guill. Tyrius lib. 15. cap. 13. Tacentur ex parte cauſæ, propter quas Laurentius depoſitus, quia forte fœdæ erant & tacendæ, ut conſuleretur pudori & verecundiæ ordinis: ſic Euſtachius Antiochenus Epiſcopus in ſynodo Antiochena depoſitus, tacita cauſa depoſitionis; Socrat. lib. 1. cap. 18.

Idem Eadmer. lib. 2. pag. 52.

In baſilica aurea. Ea eſt baſilica Lateranenſis ſeu Salvatoris, quæ a conditore dicta eſt Conſtantiniana, propter ornamenta aurea vocata eſt aurea; de qua Anaſtaſ. in Silveſtr. Onufr. Panvin. de ſept. urb. eccleſ. cap. 4.

Solemnitas annuæ devotionis nos filii dilectiſſimi admonet, ut litaniam, quæ major ab omnibus appellatur, ſollicitis ac devotis debeamus mentibus celebrare. Sæviente peſte Romæ, & Pelagio Pontifice jam lethali lue extincto, Gregorius proximus ejus ſucceſſor, irati numinis placandi gratia, ſolemnem litaniam ſeu ſupplicationem indixit per ſeptem majores eccleſias urbis, quæ major inde dicta eſt, vel a cauſa indictionis, quæ erat maxima, propter imminens periculum civitatis. Eadem ſeptiformis dicta eſt, quia in ea clerus, & omnes ordines in ſeptem claſſes diſtincti proceſſere, ut patet ex ſermone Gregorii hic præfixo epiſt. 1. h. lib. Greg. Tur. lib. 10. cap. 1. Paulo Diacono de geſt. Longobard. lib. 3. cap. 25. Jo: Diacono lib. 1. c. 25. Martyrol. 25. april. & ibi Baronio. Idem Pontifex, liberata civitate, in gratiam eximii beneficii ſolemnem annuam litaniam inſti-

Source : BIU Cujas

instituit. Inde litaniæ majores dictæ, quæ ante ascensionem celebrantur; Anast. in Leone III. *Cum die quadam more solito, in litaniis, quæ ab omnibus majores appellantur, procederet.*

Certa igitur feria veniente a titulo beati Laurentii martyris, qui appellatur Lucinæ. Litania solemnis pestis causa indicitur ab ecclesia B. Laurentii martyris, quæ appellatur Lucinæ: & dicitur titulus, quia est unus e titulis Cardinalibus urbis: hanc condidit Sixtus III. ornavit Valentinianus III. Augustus; Anastas. in Sixto III. & in Sergio.

Sed & terrulam ecclesiæ nostræ vicinam, quam solidum unum & tremisses duos pensitare asserunt, si ita est, sibi libellario nomine ad summam tremissis unius habere concede. Monasterio sancti Michaelis, quod Tropeis positum dicitur, terrulam, quæ locata erat, vel in emphyteusim tradita, sub pensione annua unius solidi, & alterius tremissis, concedit sub censu tremissis unius. Tremissis est tertia pars solidi seu aurei; Isidor. orig. lib. 16. cap. 24. *Vulgus aureum solidum vocat, cujus tertiam partem ideo dixerunt tremissem, eo quod solidum faciat ter missus.* Hoc nummi genus ea ætate usu tritum fuit; Paulus Diacon. de gest. Longobard. lib. 5. cap. 39. *Denique cum die quadam solidos super mensam numeraret, unus tremissis de eadem mensa cecidit.* Conc. Brachar. II. can. 4. *Quia singuli tremissem pro ipso exigere solent, nihil ulterius exigatur;* can. *placuit*, 1. qu. 1. Terrula est exiguum prædium, sed passim terrulæ dicuntur prædia ecclesiæ, forte invidiæ amovendæ causa; synod. Agath. can. 45. *Terrulas aut vineolas exiguas, & ecclesiæ minus utiles, aut longe positas, & parvas, Episcopus sine consilio fratrum distrahendi habeat potestatem;* can. *terrulas*, 12. qu. 2. *Epist. 1.*

Suademus, ut a Longobardorum, sive Romanorum, qui in eodem loco degunt, admonitione, sive exhortatione nulla ratione cessetis. Sæviente peste in Narniensi civitate Gregorius præcepit Episcopo loci, ut Longobardorum & Romanorum ibi permixtim degentium conversioni daret operam. De Longobardorum, etsi hostium imperii & ecclesiæ, æque ac de Romanorum seu Italicorum salute sollicitus Pontifex. Quam mitis & abstinens a sanguine Longobardorum idem fuerit, testis locuples ipse infr. lib. 7. epist. 1. *Si ego in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet.*

Ecclesiam Dei sine doctore diu vacare non patimur, quia & canonicis regulis est constitutum, ut defuncto, vel sublato pastore, diu sacerdotio privari ecclesia non debeat. Neapolitana sede vacante, depositione Demetrii Episcopi, mandat clero & nobilium ordini, ac plebi, ut quam primum eligatur Episcopus, secundum canones. Eos intelligit per quos electio Episcopi non debet differri ultra tres menses, ne diutius vacet ecclesia, ut ostenditur hic & infr. lib. 6. epist. 39. can. *postquam*, 50. dist. can. *obeuntibus*, 63. dist. cap. *ne pro defectu*, de elect. cap. *quamquam*, eod. tit. in 6. Et post electionem consecratio Episcopi debet celebrari intra sex menses; can. *ordinationes*, can. *quoniam*, 75. dist. can. *quoniam*, 100. dist. *Epist. 3.*

Quas videlicet vices non loco, sed personæ tribuimus. Gregorium Petro Subdiacono vices suas in Sicilia primitus demandasse traditur supr. lib. 1. epist. 1. Petro Subdiacono tempus vicariatus defuncto, vices suas in eadem provincia mandavit Maximiano Syracusano Episcopo. Sed hoc munus fuit personale, non loco idest cathedræ, sed personæ affixum, ideo ne forte successores ejus præsumerent hoc datum cathedræ, potius quam personæ, periculo præsumptionis ut occurrat, ait se vices suas non loco, seu cathedræ, sed personæ tribuere, propter merita personæ. *Epist. 4.*

Et quia præsentium lator Calumniosus, pro hac percussione quam sustinet, consueta sibi commoda ab ecclesia vestra asserit negari. Calumniosum presbyterum per Episcopum ab ecclesia amotum ob ægritudinem, jubet restitui. Presbyter ob *Epist. 5.*

Source : BIU Cujas

ægritudinem non est deponendus, ne flagellatis seu afflictis detur afflictio, ut probatur ex hac epist. unde desumptus est can. *cum percussio*, 7. qu. 1. idem constitutum in causa Adeodati presbyteri infr. lib. 3. epist. 13. can. *præsentium*, ead. caus. & qu. Episcopus vel presbyter ob ægritudinem non deponitur, sed si laboret morbo sontico, & perpetuo, ei datur adjutor; cap. *ex parte, de cleric. ægrot. vel debilit.*

Epist. 6. *Ut eum Cardinalem habere desideretis Episcopum gratulamur.* Vacanti ecclesiæ Neapolitanæ Paulus Episcopus Cardinalis Episcopus datus a Gregorio. Ad eum scripta est epist. proxima, qua exponuntur ea quæ pertinent ad officium Episcopi Cardinalis, seu visitatoris, puta ordinatio clericorum, manumissio servorum in ecclesia, & alia. Eundem Neapolitanæ ecclesiæ vacanti visitatorem datum, ait infr. epist. 20. h. lib.

Epist. 7. *Quatenus testimonium, quod de eo Neapolitanæ civitatis clerus, nobilitas simul habet & populus, bonitatis tuæ roboretur augmento.* Suadet Paulo Cardinali Episcopo dato vacanti Neapolitanæ ecclesiæ, ut ita se gerat, ut ejus meritis roboretur testimonium cleri, nobilium & plebis ex quo datus est. In electione Episcopi spectatur testimonium plebis, honoratorum arbitrium, electio idest suffragium cleri; Leo I. epist. 87. *Vota civium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio clericorum, in ordinationibus sacerdotum expectantur;* can. *vota*, 63. dist.

Epist. 8. *Clero ordini & plebi consistenti Nepæ.* Nepe est civitas Episcopalis Thusciæ ditionis ecclesiæ Romanæ, colonia Romanorum; Vellejus lib. 1. *Sutrium deducta colonia est, & post annum Selina, novemque interjectis annis Nepe.* Ejusdem meminit Priscian. lib. 6. Synodo octavæ Œcumenicæ sub Adriano II. unus e legatis sedis apostolicæ præsedit Stephanus Episcopus Nepesinus; ex gestis synod. act. 1. in pr. de Episcopo Nepesino meminit; cap. *quoniam, de privilegiis.*

Quisquis congruæ ordinationi ejus restiterit, nostræ resultare dispositioni cognoscitur. Præcipit clero & plebi Nepesinæ, ut pareant Leontio Episcopo illuc a se transmisso, scituri si ejus ordinationi restiterint, se pugnaturos contra sedem apostolicam. Resultare enim idem sonat quod intercedere, resistere, niti in contrarium, ut jam observatum supra lib. 1. epist. 20. alias resultare sumptum invenies pro resonare, sonum reddere, uti facit echo Ambros. in psal. in proem. *Vox missa gratiose, plausu in montibus resultat.*

Epist. 9. *Percepta primitus donatione legitima.* Timothea illustris femina, oratorium in fundo suo, apud Ariminum constructum consecrari desiderabat: Pontifex Episcopo Ariminensi præcipit, ut absque missis publicis solemniter consecretur, dicta prius dote legitima, idest idonea, quia ecclesia non est consecranda sine dote; conc. Bracharens. II. can. 5. *Unusquisque Episcoporum meminerit, ut non prius dedicet ecclesiam, nisi antea dotem basilicæ & obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum accipiat;* can. *placuit*, 1. qu. 2. quod repetiit conc. Wormat. can. 3. & can. *nemo, de consecr.* dist. 1. cap. *cum sicut, de consecr. eccl. vel altar.* ejusdem argumenti sunt plures epistolæ, ut infra lib. 7. epist. 71. lib. 10. epist. 12. lib. 12. epist. 10. Inde Gelasius Severioni Episcopo ecclesiam in honorem S. Viti consecrari imperavit collata primitus solemni donatione; can. *piæ mentis*, 16. qu. 7. idem statuitur nov. Just. 67. cap. 2. & nov. 123. cap. 18.

Retento sibi usufructuario diebus vitæ suæ. Donatio fit retento usufructu in diem vitæ: usufructuarium hic accipitur pro jure usufructus.

Gestisque municipalibus alligata. Ecclesia non est consecranda sine dote idonea, & ut ea tuta sit, duo requiruntur: primum ut donatione idest traditione chartulæ confirmetur; d. conc. Brachar. II. can. 5. secundum, ut dos seu donatio apud acta municipalia insinuetur. Eadem cautione usus est Gregor. infr. lib. 7. ep. 71. 84. lib. 10. epist. 12. & in testamento Leodebodi abbatis Floriacensis anni Christi 623. apud Helgald. in vita Roberti Regis: *Quam donationem, ut firmior*

Source : BIU Cujas

mior habeatur, gestis municipalibus alligare decrevi.

Ita ut in eodem loco, futuris temporibus baptisterium construatur, nec presbyterum constituas Cardinalem. Permittit oratorium constructum in fundo privati, dote data consecrari, ita ut nec in futurum ibi baptisterium construatur, ne id fiat in fraudem parochialis ecclesiæ, quæ sola habet baptisterium, unde & ecclesia parochialis baptisterium dicitur; Sidon. lib. 4. epist. 15. *Nam baptisterium quod olim fabricabamini scribitis posse jam consecrari.* Eademque passim ecclesia baptismalis; conc. Ticinens. can. 11. Meldens. can. 48. & can. *plures*, 16. qu. 1. Additur altera lex, ne presbyter constituatur, idest presbyter in titulum, sed presbyter postuletur ab Episcopo missarum celebrandarum causa, idest presbyter conductitius.

Dominicum presbyterum in eadem ecclesia, ut præesse debeat, nos certum est deputasse. Interdum ea ætate Pontifex extra ordinem conferebat minora beneficia, ut hoc loco ecclesiam parœcialem contulit cuidam Dominico presbytero. Aliquando Pontifex mandabat Episcopis certum beneficium conferri cuidam clerico; Joan. Saresber. epist. 230. *De cætero quia Rhemensis ecclesia dicitur ad curiam proficisci, precor ut M. Radulfo, per dominum Papam & alios ab Archiepiscopo & canonicis, decaniam obtineatis.* Collationi beneficiorum manus injecta est a Romano Pontifice, ex quo pronuntiatus est ordinarius ordinariorum in conc. generali Lateranensi can. 5. cap. *antiqua, de privileg.* Exinde Pontifex concurrit cum omnibus ordinariis, & jure præventionis confert omnia beneficia vacantia.

Et decima fructus indictionis, qui jam percepti sunt. Idem est ac si diceret fructus anni labentis jam percepti, quia annorum numero addebatur indictio. Indictio erat quasi nota & signaculum anni, ut tutior ab errore & falso esset inscriptio seu data instrumentorum, duplici signo munita, & anni, & indictionis.

Temporis qualitas admonet, Episcoporum sedes antiquitus certis civitatibus constitutas, ad alia, quæ securiora putamus, ad ejusdem diœceseos loca transponere. Sedes Velitrensis a Pontifice translata ad locum Harenata ad S. Andream, ob metum hostilitatis Longobardorum. Translatio episcopalium sedium non potest fieri sine auctoritate summi Pontificis, quia est de majoribus causis. Sic Cenetensis ecclesia, quia posita erat loco intuto & infesto incursionibus Tervisinorum, in tutiorem locum translata, auctoritate Innocentii III. testis ipse Innoc. III. lib. 2. epist. 8. Translatio etiam sedium episcopalium non fit sine consensu Principis, cujus maxime interest; cap. *novit, ne sede vacante.* Sic ecclesia Magalonensis e Magalonæ insula Montem-pessulanum translata est anno 1536. consensu Pontificis & Francisci I. Regis; de quo Rebuff. in prax. part. 1. in form. signaturæ. *Epist. 11.* *Epist. 12.*

Omnia mihi Theodorus vir consularis indicavit. Is fuit a consiliis Gregorii, ideo is consiliarium suum vocitat lib. 2. epist. 18. ind. 11. & lib. 8. epist. 51. ind. 3.

Solis te conviviis occupatum. Increpat Natalem Episcopum Salonitanum, quod omissis studiis lectionis & exhortationis, idest prædicationis, solis epulis esse daret. Episcopi lautius epulantes semper male audiere; Hieronym. ad Nepotianum: *Turpe est ante fores sacerdotis Christi crucifixi & pauperis, & qui cibo quoque vescatur alieno, lictores consulum & milites excubare, judicemque provinciæ melius apud te prandere, quam in palatio.* Vincentium præfectum prætorio Galliarum virum laudatissimum ad epulas non admisit Martinus Turonensis Episcopus, licet sæpius rogatus, & exemplo Ambrosii Mediolanensis Episcopi sollicitatus, ne inde inanis gloriæ sensus obreperet; Sever. Sulpit. dialog. 2. de virtutibus monac. orient. *Memini Vincentium præfectum virum egregium, & quo nullus sit intra Gallias omni virtutum genere præstantior, dum Turonos præteriret a Martino sæpius popposcisse, ut ei convivium in suo monasterio daret, in quo quidem exemplum beati Ambrosii Episcopi præferebat, qui eo tempore consules &* *Epist. 14.*

Source : BIU Cujas

præfectos subinde pascere ferebatur, sed virum altioris ingenii, ne qua ex hoc vanitas atque inflatio obreperet noluisse. Natalis Episcopus de usu epularum se excusavit per epistolam apud Pontificem adductis variis exemplis Abrahæ Isaaci & ipsius Christi, qui epulis non semel interfuit, cui respondit Pontifex eleganti epist. quæ est 37. infr. h. lib.

Sed ipsum quoque usum ecclesiastici ordinis ignores. Notat Natalem Episcopum de ignorantia usus ordinis ecclesiastici, idest disciplinæ ecclesiasticæ, ut infr. h. lib. epist. 17. de eodem: *Necesse est, ut canonicæ rationis vindictam sentiat, quanto & ipse regulam canonicam ignorat.*

Quod si forte facere distuleris, usum tibi pallii, qui ab hac sede concessus est, noveris esse sublatum. Jus pallii est proprium insigne Metropolitanorum, tamen etiam Episcopis a sede apostolica indultum fuit, ut Episcopo Salonitano hic & infr. epist. 15. 16. h. lib. Siagrio Episcopo Augustodunensi infr. lib. 7. epist. 5. ind. 1. Episcopo Ostiensi a Marco I. ob præmium consecrationis, quæ per eum fit Romani Pontificis. Episcopo Ticinensi ab Anastasio III. Lucensi in Thuscia a Gregorio VII. Banbergensi in Germania a Leone IX. Aniciensi ab Urbano II. Episcopo Dolensi a Pelagio I. Quinqueecclesiensi Episcopo in Hungaria; cap. *pen. de præsumpt.* Natali Episcopo usu pallii interdicit si Honoratum archidiaconum non restituat.

Jus crucis præferendæ impetravit Joannes Episcop. Placent. Petr. Damian. lib. 1. epist. 21.

Eum qui contra justitiæ regulam in archidiaconatum alterius se provehi consensit, ab ejusdem archidiaconatus honore deponimus. Natalis Episcopus Salonitanus Honoratum archidiaconum invitum in presbyterum ordinavit, & sic ab archidiaconatu amovit, & alium in ejus locum suffecit. Auditis querelis Honorati, Pontifex eum archidiaconatui restituit, submoto ejus successore. Diaconus invitus non potest promoveri ad altiorem ordinem; can. *consuluit*, 74. dist. ratio redditur hic & in duabus epist. seqq. ne specie provectionis ad fortiorem honorem, arte callida degradetur. Item depositio Honorati nulla erat, quia facta erat maligne, quod impedimento esset, ne sacra vasa daret parentibus, idest proximis, & facta erat præter mandatum apostolicum.

Epist. 15. *Quod eum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat.* Honoratus archidiaconus in presbyterum ordinatus, & sic archidiaconatu depositus a Natali Episcopo, non alia de causa, quam quia displicuit, quod eum vasa sacra parentibus dono dare prohiberet: & hoc est, quod ait supra hac epist. & in seqq. eum depositum *causa ingratitudinis*, idest non alia fuit causa cur gratus non esset Episcopo, quam offensa contracta, quod prohiberet vasa sacra ab Episcopo dari parentibus. Scriptores hujus ævi abusi sunt appellatione parentum, etiam pro liberis fratribus & cognatis; Gregor. Tur. lib. 2. hist. cap. 4. de Clodoveo Rege: *Veh mihi, qui tanquam peregrinus inter extraneos remansi, & non habeo de parentibus, qui me si venerit adversitas possit aliquid adjuvare.* Idem lib. 9. cap. 19. *Vosagensem territorii Biturici pagum expetiit, in quo ejus parentes degebant.* Et idem cap. 33. ejusd. lib. *Dicens, quia parens mea hæc est.* Et ante Hieronym. adversus Rufin. lib. 2. *Nisi forte parentes militari vulgarique sermone cognatos & affines nominat.*

Epist. 16. *Ut eum disponente Deo, loco cui prævideremus possimus ordinare pastorem.* Præcipit Maximiano Syracusano Episcopo ad se transmitti presbyterum de partibus Siciliæ, qui Episcopatu dignus videbatur, ut eum quo visum fuerit loco ordinet Episcopum. Ea ætate Episcopi Italiæ Siciliæ, & aliarum viciniorum provinciarum, non consecrabantur, nisi a Romano Pontifice tanquam Patriarcha occidentis, vel de ejus licentia, ut patet ex hoc loco, & infr. hoc lib. epist. 19. 31. ind. 11. lib. 5. epist. 13. lib. 6. epist. 39. in Syracusano Episcopo id juris vindicavit Nicolaus I. epist. 1. ad Michaelem Imp. *Volumus, ut consecratio a Syracusano Archiepiscopo nostra a sede impendatur, ut traditio ab Apostolis instituta, nullatenus vestris tempotibus violetur.* De Episcopis Sardiniæ testatur Anastas. in Joanne

Source : BIU Cujas

Joanne V. *Hic poſt multorum annorum curricula, propter tranſgreſſionem ordinationis eccleſiæ Turritanæ, quam ſine auctoritate Pontificis fecerat Citonatus Archiepiſcopus Caralitanus, pro eo quod antiquitus ordinatio fuit ſedis apoſtolicæ, & ad tempus conceſſa fuerat ipſa ordinatio eidem eccleſiæ, poſtmodum protervia faciente Archiepiſcoporum per præcepta Pontificum ab eadem ordinatione ſuſpenſi ſunt juxta determinationem ſanctæ memoriæ Martini Papæ.*

Felicem virum conſularem chartularium commendamus. Chartularii ſunt ſcriniarii Principis, inde nomen quia chartulas, ideſt acta Principis tractant. Maurentium chartularium laudat Gregor. ſup. lib. 1. epiſt. 3. *Veniente autem viro magnifico domino Maurentio chartulario, ei quæſo in Romanæ urbis neceſſitate concurrite.* Hilarium chartularium ſuum vocat idem epiſt. 75. eod. lib. *Petiiſtis etenim per Hilarium chartularium noſtrum a beatæ memoriæ prædeceſſore noſtro.* Quale eſſet officium chartularii, hinc facile colliges, quod Narſeti fuit proximus gradus ad præfecturam Italiæ, is enim ex chartulario factus eſt præfectus Italiæ; Paul. Diac. de geſt. Longobard. lib. 1. cap. 1.

Ut nihil de provectionibus clericorum a quoquam præſumatur eccleſiæ. Cumanæ eccleſiæ vacantis viſitatori vetat, ne quid præſumat de provectionibus clericorum, ideſt ne quid detrahat, vel minuat de ſtipendiis clericorum: idem vetuit viſitatori Taurianenſis & Turritanæ eccleſiæ infra h. lib. ind. 10. ep. 26. 27.

Qui dum fuerit poſtulatus, cum ſolemnitate decreti, omnium ſubſcriptionibus roborati, dilectionis tuæ teſtimonio litterarum ad nos ſacrandus occurrat. Epiſt. 19. Vacante eccleſia Cumana morte Liberii Epiſcopi, forma & ratio electionis Epiſcopi præſcribitur Benenato viſitatori dato, cujus munus erat promovere, & ordinare electionem. Nimirum in electione facienda requiritur decretum electionis, ideſt relatio ſeu inſtrumentum proceſſus electionis, ſubſcriptio eligentium, & teſtimonium per litteras ipſius viſitatoris, ut oſtenditur hic & in aliis epiſtolis Gregorii infr. hoc lib. epiſt. 26. lib. 8. epiſt. 40. lib. 4. epiſt. 16. lib. 7. epiſt. 49. can. *de Petro*, 47. diſt. can. *obitum*, 61. diſt. can. *qualiter*, 7. qu. 1. & in epiſt. Pelagii, can. *Catinenſis*, 61. diſt. can. *talia*, 8. qu. 3. & in can. *legum*, 2. qu. 1. cap. *innotuit, de elect.* Electus Cumanus poſtulatus dicitur hic, quia agebatur, de electione Epiſcopi Italici, quæ non valebat, niſi probaretur ſummo Pontifici, atque ita magis poſtulatio nuda, quam electio videbatur, donec accederet aſſenſus ſummi Pontificis. Idem de electo Taurianenſi & Turritano & Crotonenſi dicitur infr. h. lib. ind. 10. epiſt. 26. 27.

Ut nullum de altera eligi permittas eccleſia. Epiſcopus eligendus eſt de gremio ac propria eccleſia, vel de propria diœceſi, non eſt eligendus de aliena eccleſia, niſi deficiente idoneo in propria; can. *nullus invitus*, 61. diſt. can. *ſacrorum*, 63. diſt. idem infr. epiſt. 26. ind. 10. h. lib. Ex lege fundationis, vel conſuetudine præſcripta induci poteſt, ut Epiſcopus, vel abbas eligatur de aliena eccleſia, vel monaſterio; cap. *cum dilectus, de conſuetud.* cap. *abbate, de v. s.*

Ne ad hoc cujuſlibet converſationis, vel meriti laicæ perſonæ, aſpirare præſumant. Vetat ne laicus, utcumque bene meritus, eligatur in Epiſcopum, ne injuria fiat ſacro ordini. Laicus in Epiſcopum poſtulari poteſt, eligi non poteſt; conc. Sard. can. 13. can. *Oſius*, 61. diſt. conc. Aurelian. V. can. 10. *Nullus ex laicis abſque annua converſatione præmiſſa ordinetur Epiſcopus, &c.* Ne laici tonſurentur vacantibus eccleſiis, ſtatim in Epiſcopos ordinandi, prout moris erat in Gallia, vetuit Gregor. lib. 4. cap. 51. 52. 53. non deſunt tamen exempla ſanctiorum Epiſcoporum, ex laicis lectorum. B. Nicolaus e laico electus eſt in Epiſcopum Myrenſem. Severus e laico electus eſt in Archiepiſcopum Ravennatem; Hier. Rub. hiſt. Ravenn. lib. 1. Ambroſius adhuc neophytus, electus eſt in Archiepiſcopum Mediolanenſem. Quod judicio ſedis apoſtolicæ & univerſorum patrum occidentalium, & exemplo orientalium comprobatum, ait Ambroſius epiſt. 82. *Itaque ordinationem meam occidentales Epiſcopi judicio, orientales*

Source : BIU Cujas

etiam exemplo probarunt. Quo innuit electionem Nectarii, qui e cathecumeno electus est Episcopus Constantinopolitanus; Sozomen. lib. 7. cap. 8. Theodorit. lib. 4. cap. 6.

Epist. 21. *Valde autem miratus sum cum deliberatæ viæ eundi ad loca sancta, intentionem & votum boni operis deflexistis*. Rusticiana patricia fuit una ex his, qui metu hostilitatis Longobardorum Constantinopolim migrarunt, eam hortatur de implendo voto peregrinationis Hierosolymitanæ, eamque moræ incusat. Eam votum impleſſe docet ipse Gregorius infr. lib. 3. epist. 44. qua ei gratulatur de reditu a monte Sina. Eandem Gregorius hortatus est & inf. lib. 7. ind. 1. epist. 23. lib. 9. ind. 4. epist. 38. ut Romam rediret proposita spe securitatis e protectione B. Petri.

Gloriosum domnum Appionem, & domnam Eusebiam, domnum Eudoxium, & domnam Gregoriam mea per vos deprecor vice salutari. Ea ætate eminentiores personæ domni, pro dominis dicebantur; Gregor. Tur. lib. 9. cap. 43. *Domnis semper suis atque apostolica sede dignissimis, Gundegisilo, Nicasio, & Saffario*. Avum divæ memoriæ domnum vocat Athalaricus apud Cassiodorum 8. var. 1. 2. 3. 4.

Epist. 22. *Quorum memor fraternitas vestra competenti sibi more Castorium fratrem, Coepiscopumque nostrum, & prius compassione habita studuit visitare, & postmodum pro excrescenti molestia corporis Ravennati in urbe suscipere*. Castorium Episcopum Ariminensem, propter infirmitatem, idest molestiam capitis, oneris Episcopali imparem, quia erat unus e suffraganeis, Joannes Archiepiscopus Ravennas ex officio invisit, infirmitate ingravescente Gregorius ecclesiæ destitutæ visitationem demandavit Leontio Episcopo, infr. hoc lib. ind. 11. epist. 24. lib. 4. epist. 42. ind. 13. Tandem ipso Castorio poscente, & plebe urgente, Pontifex concessit, ut alius in ejus locum Episcopus eligeretur, infr. lib. 7. ind. 11. epist. 49.

Epist. 23. *Sed ne quid videretur omissum, quod nostro potuisset dubium cordi remanere, ad B. Petri sacratissimum corpus, districta eum ex abundanti fecimus sacramenta præbere*. Leoni Episcopo, etsi de objectis nihil probatum esset contra eum, purgationem canonicam indixit per sacramentum ad corpus B. Petri. Episcopis & clericis accusatis, etiam si probationes adversus eos deficerent, solebat indici purgatio canonica per jusjurandum super reliquiis sanctorum, ut Mennæ Episcopo Tolosano accusato, licet nihil probatum esset contra eum, consimilem purgationem indixit Gregorius lib. 11. epist. 8. quæ refertur in can. *Mennam*, 2. qu. 5. De simonia sese purgavit Maximus Salonitanus Episcopus coram judicibus datis a Gregorio, præstito sacramento Ravennæ ante corpus B. Apollinaris, infr. lib. 7. ind. 2. epist. 79. 80. 81. can. *quæ de causa*, can. *quanto*, 2. qu. 5. Jo: Diac. lib. 4. cap. 14. De suspicione sese purgavit Joannes Argentarius sacramento præstito ad corpus B. Petri Apostoli, infr. lib. 9. epist. 23. In judiciis quoque, cum non liqueret, moris erat reum jurejurando purgari super reliquiis sanctorum; Augustin. epist. 137. *Nam & nos novimus Mediolani, apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur, furem quendam, quia ad eum locum venerat, ut falsum jurando deciperet, compulsum fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat reddere*.

Epist. 25. *Ne digamum, aut qui virginem non est sortitus uxorem, aut ignorantem litteras, vel in qualibet parte corporis vitiatum, pœnitentiæ, vel curiæ, vel cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere*. Digami vel viduæ conjuges arcentur a sacris ordinibus; can. *qui sine*, 26. dist. can. *lector*, 34. dist. can. *quicumque*, 50. dist. Hieronym. ad Gerontiam: *Simulque considera, quod vidua non eligatur, nisi unius viri uxor, & nos putamus sacerdotum hoc tantum esse privilegium, ut non admittatur ad altare, nisi qui unam habuerit uxorem &c.* Idem adverſ. Jovinian. lib. 1. *Sed & ipsa episcopalis electio mecum facit, neque enim dicit eligatur Episcopus, qui unam ducat uxorem, & filios faciat, sed qui unam*

Source : BIU Cujas

unam habuerit uxorem &c. Item illitterati, ideſt qui neſciunt litteras, non admittuntur ad ordines; can. *illiteratos*, 36. diſt. can. 1. can. *quæ ipſis*, 38. diſt. & corpore vitiati, ſi enorme ſit vitium; d. can. *illiteratos*; & pœnitentes, can. *ex pœnitentibus*, 50. diſt. Optat. lib. 2. adv. donatiſtas: *Inveniſtis pueros, de pœnitentia ſauciaſtis ne aliqui ordinari potuiſſent, inveniſtis fideles aliquos, feciſtis pœnitentes, ſubaudi ne ordinarentur*. Curiales quoque, vel cuilibet conditioni, ideſt publicis officiis, & propter ea ratiociniis obnoxii prohibentur ordinari, ne ſacro ordini injuria fiat, ſi a clero repetantur; L. *officiales*, C. *de Epiſc. & cleric.* L. 3. C. Th. eod. can. *aliquantos, & dd. ſeq.* 51. diſt. Curiales ambiebant clericatum, ut effugerent onera municipalia, quæ erant valde gravia. Idcirco ne ordinentur vetitum eſt.

Afros paſſim vel incognitos peregrinos ad eccleſiaſticos ordines tendentes nulla ratione ſuſcipias, quia Afri quidem alii Manichæi, alii rebaptizati. Afri, & incogniti peregrini, paſſim, ideſt indiſcrete, non admittuntur ad clerum, niſi teſtimonio litterarum ſuorum Epiſcoporum probentur, quia eorum fides vitio regionis ſuſpecta eſt, Afri enim alii Manichæi deprehenduntur, alii rebaptizati, ideſt donatiſtæ: quia donatiſtæ rebaptizabant catholicos ad ſe tranſeuntes; de quo valde doluit Gregor. non uno loco, ut infr. h. lib. ind. 10. epiſt. 33. *Donatiſtarum hæreſim pro peccatis noſtris quotidie dilatari, & valde plures, data per venalitatem licentia, poſt catholicum baptiſma a donatiſtis denuo baptizari.* Et infr. lib. 3. ind. 12. epiſt. 32. *In illis partibus, quantum didicimus, ita donatiſtarum crevit audacia, ut non ſolum de ſuis eccleſiis auctoritate peſtifera ejiciant catholicæ fidei ſacerdotes, ſed & quos vera confeſſione aqua regenerationis abluerat, rebaptizare non metuunt.* Et idem epiſt. 35. ejuſd. lib. de donatiſtis: *& multos inſuper, quibus ſalutem regenerationis aqua præbuerat, rebaptizantes pravitate nefandiſſima necaviſſe dicuntur.* Idem lib. 5. ind. 14. epiſt. 36. *Præterea res ad nos omnino dura & rectæ fidei inimica pervenit, quia, quod dici nephas eſt, catholici homines & religioſi, quod eſt deterius, filios mancipiaque ſua, vel alios, quos in poteſtate habent, in donatiſtarum hæreſi baptizari conſentiunt.* Et hoc fuit peculiare nefas donatiſtarum; Optat. lib. 1. adverſ. donatiſt. *Non pro vobis, qui baptiſma nudaciter, & quod contra leges iteratis tertio.* Et Auguſtin. epiſt. 168. *Minatur & tranſit ad partem Donati, rebaptizatur furens, & in maternum ſanguinem fremens albis veſtibus candidatur &c.* Et idem epiſt. 203. *Rebaptizare autem catholicum immaniſſimum ſcelus eſt.* Collatio Carthag. 1. cap. 102. *Vitalis diaconus fuit catholicus in civitate Sitifenſi, rebaptizatus factus eſt presbyter.*

Monaſteria autem ſi quæ ſunt in ipſius paræcia ſub tua cura diſponito. Curam monaſteriorum, quæ ſunt in diœceſi, tribuit viſitatori vacantis eccleſiæ, quia is habet jura epiſcopalia præterquam in exceptis, ut ſupra hoc lib. ind. 11. epiſt. 24. *Et præter ordinationes clericorum cætera omnia in prædicta eccleſia, tanquam Cardinalem, & proprium te volumus agere ſacerdotem.* *Epiſt. 26.*

Miniſteria vero earumdem eccleſiarum ubi ſint recondita perquire. Miniſteria ſunt vaſa ſacra eccleſiæ, ut infr. epiſt. 41. ind. 11. h. lib. *Tam miniſteria eccleſiarum, quam etiam uſuale argentum.* Et lib. 4. ind. 13. epiſt. 8. *Miniſteria eccleſiæ Alerienſis præſentium ſibi portitores reſtitui poſtulant.* Gregor. Tur. lib. 4. cap. 47. *Eccleſias incendit, miniſteria detrahit.* Idem lib. 6. cap. 11. *Domus eccleſiæ apprehendunt, miniſteria deſcribunt, regiſteria reſerant.*

Pervenit itaque ad nos, fraternitatis tuæ clericos terras Africanæ tenentes eccleſiæ, quod penſionem earundem poſſeſſionem dare contemnant. Clerici Meliteni erant in mora ſolvendæ penſionis nomine prædiorum Africanæ eccleſiæ, quæ conduxerant: hac de cauſa Pontifex monet Epiſcopum, ut clericos ſuos compellat ad ſolvendam penſionem. Prædia eccleſiæ ſolebant locari clericis, ne res eſſet cum laicis. In Anglia etiam moris fuit, decimas eccleſiæ ad firmam dari, ideſt locari clericis, quod probavit Innoc. III. cap. *veſtra, de locat.* ne eccleſiæ lai- *Epiſt. 30.*

Source : BIU Cujas

cis omnino locentur, nec clericis ultra quinquennium voluit ſynodus Londinenſis habita anno Chriſti 1237. apud Matthæum Pariſ. *Cum laicis eccleſias dari ad firmas ſit penitus inhoneſtum, & clericis quibuſcumque ad longum tempus propter continuationem temporis, quæ afferre conſuevit periculum eccleſiis, poſſit eſſe damnoſum, utrumque diſtrictius inhibentes, ſtatuimus, ut nec laicis unquam, nec perſonis etiam eccleſiaſticis ultra quinquennium eccleſiæ ad firmam concedantur.*

Epiſt. 31. *Et temporis qualitas, & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam, atque Miſenatem unire debamus eccleſias.* Cumanam & Miſenatem eccleſias epiſcopales univit Pontifex, tum ob deſolationem utriuſque plebis, diutinis Longobardorum bellis exauſtæ, tum ob viciniam locorum. Sic & idem ob eandem cauſam univit Velitrenſem, & Trium-tabernenſium eccleſias infr. hoc lib. ind. 10. epiſt. 35. ex his deſumpti ſunt can. *poſtquam*, 16. qu. 1. Hoc jus peculiare eſt ſummi Pontificis unire eccleſias epiſcopales; cap. *ſicut unire*, *de exceſſ. Prælat.* cap. 1. *ne ſed. vac.*

* & temporis, can.

Ubi vero commodius, atque utilius eſſe proſpexeris ibi habitato. Epiſcopus debet reſidere, ſeu domicilium collocare in eccleſia cathedrali, nec poteſt; relicta principali, ad aliquam eccleſiam diœceſis ſe transferre; conc. Carthag. V. can. 5. *Placuit, ut nemini ſit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam eccleſiam in diœceſi conſtitutam ſe conferre &c.* can. *placuit*, 7. qu. 1. Idem conſtitutum conc. Pariſ. 6. can. 21. Aquiſgran. II. can. 12. capitul. lib. 1. cap. 42. Ubi duæ eccleſiæ epiſcopales unitæ ſunt æque principaliter, ſalva dignitate, & ſtatu utriuſque, in arbitrio Epiſcopi eſt habitare ubi commodius vel utilius viſum fuerit: quod ſi eccleſia una uniatur alteri accceſſorie, ita ut una ſubjiciatur alteri, tunc quia eccleſia unita non eſt amplius eccleſia epiſcopalis, ſed membrum eccleſiæ epiſcopalis, tunc Epiſcopus debet ſedem habere in ea cui unio facta eſt, ut innuit gloſſ. in d. can. *& temporis*, qui deſumptus eſt ex hacce epiſt. Primates Africæ, qui non ex ordine loci, ideſt privilegio cathedræ, ſed meriti & ætatis prærogativa eligebantur, non paſſim per villas, ut moris erat, ſed in una, quam elegerint civitate, reſidere juſſit Gregorius ſupr. lib. 1. epiſt. 73. *Primas non paſſim, ſicut moris eſt, per villas, ſed in una, juxta eorum electionem, civitate reſideat: quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio reſiſtenti donatiſtis poſſibilitas diſponatur*; can. *ſicut*, 23. qu. 4.

Ut in cholicam moleſtiam caderem. Moleſtia corporis pro ægritudine, ut infr. lib. 7. ind. 11. ep. 49. *De eadem capitis, qua detinebatur, moleſtia.*

Epiſt. 32. *Quia Arnulfus exercitum Autharis & Nordulphi habens eorum ſibi dari precaria deſiderat, ut nobiſcum aliquid loqui de pace dignetur.* Arnulfo Duce Longobardorum imminente portis urbis, conjunctis copiis Autharis Regis Longobardorum & Nordulfi Ducis, ſcribit Joanni Archiepiſcopo Ravennæ, ut agat cum Romano patricio, & exarcho (eum ſucceſſiſſe Smaragdo, auctor eſt Paulus Diaconus lib. 3. cap. 27.) de pace ineunda cum Longobardis, quamvis de ea nihil ſperandum credat, quod Arnulfus de pace non ſit tractaturus, niſi Autharis & Nordulfi ſibi dentur precaria, ideſt niſi pax æque precibus impetretur ab Authari & Nordulfo, quorum copiæ ſuis erant conjunctæ, & ſine quibus pax fieri non poterat, vel niſi ſibi detur pecunia pro redimenda pace ab Authari & Nordulfo, quæ precaria dicta eſt, quia pacis deprecandæ cauſa dabatur, & erat deprecatoria pacis. Cum Longobardis enim pax facta eſt media pecunia, ut fatetur ipſe Pontifex infr. lib. 7. ind. 11. epiſt. 128. *Ut quia pax ad concluſionem tenuit de pecuniis hinc competentibus.* Non diſpari ſignificatione precarium pro penſione vel præſtatione nummaria, vel annona militari accepit Gregor. infr. lib. 10. ind. 5. epiſt. 5. *Latores præſentium commendantes hortamur, ut quia eos pro percipiendo precario ſuo illuc noſcitur tranſmiſiſſe, veſtra ope in omnibus fulciatur.* Alia ſignificatione precarium pro ſtipendio videtur accipi epiſt. ſeq. ubi Theodorico curatori Ravennæ commendat pueros Maurentii magiſtri, *quos*, inquit, *ad preca-*

Source : BIU Cujas

precarium ſuum accipiendum tranſmiſit. Poſtea Gregorius quibus conditionibus potuit pacem fecit cum Longobardis, de qua ſimplicitatis & ſtultitiæ ſe deriſum a Mauritio Imp. queritur inf. lib. 4. ind. 13. cap. 31. Arnulfus Dux Longobardorum fuit Dux Spoleti, quem pacem juraſſe certis conditionibus ſcribit Gregor. infr. lib. 7. ind. 2. epiſt. 102. ejuſdem meminit infr. lib. 12. epiſt. 21. 22.

De cauſa vero Epiſcoporum Iſtriæ, omnia, quæ mihi veſtra fraternitas ſcripſit, ita eſſe jam ante deprehendi. Gratulatur eidem Ravennati Archiepiſcopo, de rebus geſtis ad compeſcendos, & in ordinem redigendos Epiſcopos Iſtriæ, ſchiſmatis vitio inquinatos, ob damnata tria capitula Chalcedonenſis concilii; ex quo aperte deprehenditur error Pauli Diaconi lib. 3. cap. 27. qui hunc Joannem cenſuit inter ſchiſmaticos, una cum Epiſcopis Iſtriæ.

Theodoſiani vero, qui hic remanſerunt, rogam non accipientes, vix ad murorum cuſtodiam ſe accomodant. Quam infelix eſſet ſtatus urbis, Longobardis imminentibus, his ſignificat, quod eſſet deſtituta milite, & Theodoſiani (hi erant milites Theodoſii Mauricii filii, qui in urbe ſupererant) rogam non accipientes, vix ad murorum cuſtodiam ſe accommodarent, ideſt vix excubarent. Roga eſt ſtipendium militum, ſic dictum quia erogatur, ut infra lib. 7. ind. 11. epiſt. 128. *De militari enim roga, quam vos contra voluntatem veſtram, principali ſignificaſtis juſſione iterum ſuſcepiſſe omnino ſumus libenter complexi*. Et infra: *primum, ut rogam illarum partium faciatis*. Et idem lib. 8. ind. 3. epiſt. 2. *Rogæ quoque militum ita magnæ factæ ſunt, ut dona dominorum cuncti ſub diſciplina debita gratias agendo ſuſciperent*. Paul. Diacon. lib. 18. *Erant autem Arabum juxta poſitorum quidam, qui accipiebant ab Imperatoribus rogas pauxillas ad cuſtodiendum ſtoma eremi, eodem tempore venit quidam ſpado daturus militum rogas*. Idem lib. 24. *Cumque multitudines reverterentur, rogas eis apud ſanctum Mamam ſe tribuere fingens*. Alias roga eſt donativum, quod ab Imperatore ex more ſolemni diſtribuebatur; Cedren. ἐξελθὼν ἐν τῷ τῶ συνήθω διανομῶ τῆς ῥόγας ποιησόμενος, *cum egrederetur Rogas de more diſtributurus*. Et idem τῶ διανομῶ δὲ τῶν συγκλητικῶν ῥόγας ποιησάμενος *dona ſenatorum ideſt rogas diſtribuens*. Roga etiam ſumitur pro ſtipendio clericorum, ut paſſim apud Anaſtaſ. in vit. Pontif.

Sicut enim baptizatus ſemel iterum baptizari non debet, ita qui conſecratus eſt ſemel in eodem iterum ordine non debet conſecrari. Ordinatus non debet iterum ordinari in eodem ordine, neque baptizatus rebaptizari, ex hac epiſt. unde ſumptus eſt can. *ſicut ſemel*, 68. diſt. niſi ordinatus ſit ab hæretico, quo caſu non intelligitur iteratio ordinis, ſed integra ordinatio; can. *Daibertum*, 1. qu. 7. quod ſi in ordinatione quid omiſſum, ordo non iteratur, ſed quod omiſſum eſt ſuppletur; cap. *unic. de ſacr. unct.* cap. 1. *de ſacram. non iter.*

Quia Aroges, ut cognovimus, cum Arnulfo ſe fecit. Ideſt cum Arnulfo (is erat Dux Longobardorum) conſilium injit. Antiquioribus facere eſt obſcœnum verbum; Martial. lib. 2. epigr. 47. *Cum dicis propero, fac ſi facis*. Senec. 4. de benefic. 31. *Pollioni Aſinio jacenti, obſcœno verbo uſus dixerat, ſe facturum, id quod pati malebat*. Arnulfum fuiſſe conjunctiſſimum Arogi Duci, ſatis arguitur ex eo quod pacem juravit ſub ea conditione: *ſi nullus ambulaverit contra Arogis exercitum*, ut docet epiſt. 102. lib. 7. ind. 2. Arogi Duci ſcripta eſt epiſtola 25. lib. 10. Is fuit Dux Beneventanus; Paul. Diacon. de geſt. Longobard. lib. 4. cap. 6.

De hoc quod dicitis, incenſæ civitati Severi ſchiſmatici elecmoſynam eſſe mittendam. Monitus a Joanne Archiepiſcopo Ravennæ de miſſitanda ſtipe Aquilejæ civitati, quæ direpta & incenſa erat a Longobardis, cujus Epiſcopus erat Severus ſchiſmaticus, reſcripſit ſtipes eſſe erogandas prius fidelibus, quam hoſtibus eccleſiæ. Severus Aquilejenſis Patriarcha ſchiſmatis labe fœdatus ob damnata tria capitula ſynod. Chalced. de quo ſupr. lib. 1. epiſt. 16. & apud Paul. Diacon. lib. 3. cap. 27.

Source : BIU Cujas

Epist. 33. *Ut veniente ad te Hilario chartulario nostro, adunato Episcoporum universali consilio, causa eadem subtili ac solerti debeat indagatione perquiri.* Misit Hilarium chartularium in Africam, ut cogeretur universale concilium Africæ adversus donatistas, & ut in eo discuteretur causa Maximiani Episcopi, qui pecunia corruptus fiverat in eadem civitate Episcopum donatistam ordinari. Chartularii officium est ecclesiasticum, & sæculare. Inter ecclesiæ Romanæ officiales fuere chartularii, quorum fuit proprium chartas ecclesiæ seu archiva ecclesiæ curare: inde, ob peritiam rerum, Romani Pontifices eis usi variis muneribus & legationibus obeundis. Ut hoc loco Hilarius chartularius missus est in Africam, ut curaret concilium Episcoporum celebrari adversus donatistas. In aula etiam spectabile fuit chartularii officium, idemque varium & multiplex ob varias occupationes. Etiam tributis publicis exigendis præpositi chartularii; Paulus Diacon. lib. 22. *Cum chartularius esset & publica tributa facta ratione conferret.* Chartularii dignitas fuit proximus gradus ad patriciatum & præfecturam; idem de gest. Longobard. lib. 2. cap. 3. *Hic Narses prius quidem chartularius fuit, deinde propter virtutum merita patriciatus honorem promeruit.*

Epist. 34. *Dum pro vindicta propriæ injuriæ, quod sacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis invexisti.* Januarium Episcopum Caralitanum reprehendit, quod quendam excommunicasset pro vindicta propriæ injuriæ. Episcopus non potest quem excommunicare pro injuria sibi illata, quia nemo potest sibi jus dicere, ut notat gloss. in can. *inter querelas*, 23. qu. 4. qui desumptus est ex hac epist. & in cap. *contingit, de sentent. excommunic.* Quempiam tamen a communione se suspendisse, non animo vindicandæ propriæ injuriæ, sed emendandi causa testatur Gregor. Tur. Episcopus, histor. Franc. lib. 8. cap. 40. *Quod factum cum comperissem, eum a communione suspendi; non quasi ultor injuriæ meæ, sed ut facilius eum ab hac insania redderem emendatum.*

Epist. 36. ind. 10. *Debetis enim scire, sicut beatus Cyprianus dixit, quia martyrem non facit pœna, sed causa.* Episcopi Hyberniæ schismatici ob damnata tria capitula synodi Chalcedonensis per epistolam querebantur se gravem persecutionem pati, quibus respondet Pontifex, eos non pati persecutionem, sed pœnam culpæ, idest schismatis, quia martyrem non facit pœna, sed causa, idest passio pro nomine Christi, cujus sententiæ auctorem laudat Cyprianum. In hanc sententiam Cyprian. epist. 52. *Ubi etsi occisus propter nomen, postmodum fuerit extra ecclesiam constitutus, coronari in morte non poterit.* Idem de unitate: *esse martyr non potest qui in ecclesia non est, occidi talis potest, coronari non potest.* Idem Augustin. lib. 3. contra Cresconium cap. 47. *Christi martyrem non facit pœna, sed causa.* Idem in psalm. 34. *Pœna similis est bonis & malis, itaque martyres non facit pœna, sed causa.* Idem in psalm. 68. *Ipsa est vox martyrum, non in pœna, sed in causa.*

Nam in synodo, in qua de tribus capitulis actum est, aperte liquet, nihil de fide convulsum esse. Episcopi Hyberni erant inter schismaticos ob damnata tria capitula Chalcedonensis synodi, sibi suasi tria illa capitula explosa fuisse in quinta synodo, quod negat Gregorius, eosque adhortatur, ut redeant ad unitatem ecclesiæ. Rem successisse argumento est, quod postea iidem consuluere Gregorium, quibus responsum est lib. 9. epist. 61. Hujusce epistolæ ad Hybernos Episcopos meminit Paul. Diacon. de gest. Longobard. lib. 3. cap. 10.

Quod autem scribitis, quia ex illo tempore inter alias provincias maxime flagelletur Italia, non hoc ad ejus debetis intorquere opprobrium. Clades Italiæ ab hæreticis & schismaticis tribuebatur damnationi, quæ de ipsis facta erat, ut olim pagani Christianis tribuebant cladem imperii; Tertull. apologetic. cap. 40. *Prætexentes sane ad odii defensionem, illam quoque vanitatem, quod existiment omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi Christianos esse causam.* Idem Cyprian. ad Demetr. Augustin. de civit. Dei lib. 2. cap. 3. & passim libris quinque prioribus.

Post-

Source : BIU Cujas

Postquam recordandæ memoriæ Vigilius Papa in urbe regia constitutus contra Theodoram tunc Augustam, vel acephalos damnationis promulgavit sententiam, tunc Romana urbs ab hostibus adita & captivata est. Vigilius Constantinopolim vocatus a Justiniano Imperatore, Theodoram Augustam, & acephalos hæreticos excommunicatione damnavit. Dum Vigilius exularet Constantinopoli Roma capta est a Totila Rege Gothorum; Anastas. in Vigilio.

Ut igitur de tribus capitulis, animis vestris ablata dubietate, possit satisfactio abundanter infundi, librum, quem ex hac re sanctæ memoriæ decessor meus Pelagius Papa scripserat, vobis utile judicavi transmittere. Pelagius librum scripsit de tribus capitulis synodi Chalcedonensis, quem Gregorius proximus ejus successor misit ad Episcopos Hybernos, qui fœdati erant labe schismatis ob damnata tria capitula præfatæ synodi.

Et non inanes in eis sæcularium negotiorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiantur. Epist. 37. Notat Natalem Episcopum Salonitanum de usu lautiorum epularum, ab ejus mensa inanes fabulas explodi, & sacram lectionem audiri jubet. Episcoporum inter epulas lectio sacrorum librorum usu solemnis fuit; concil. Tolet. III. can. 7. *Pro reverentia Dei & sacerdotum, id universa sancta constituit synodus, ut quia solent crebro mensis otiosæ fabulæ interponi, in omni sacerdotali convivio lectio divinarum scripturarum misceatur;* can. *pro reverentia*, 44. dist. Lectione in mensa semper usus est Augustinus; de quo Possid. in ejus vit. cap. 22. *Magis lectionem, vel disputationem, quam epulationem, potationemque diligebat.* Quam usu familiaris esset lectio patrum in mensis Episcoporum hoc ipso disces, quod Gregorius ipse cum audivisset Joannem Episcopum Syracusanum ipsius scripta in mensa coram extraneis legi facere, submonuit ne id faceret, sed antiquorum dicta coram extraneis lectitari maluit; testis ipse de se lib. 6. ind. 15. epist. 9. *Præterea audio, quod aliqua de his, quæ scripsisse me meminit fraternitas vestra, ad mensam suam coram extraneis legi faciat, quod mihi non videtur esse faciendum, quia hoc, quod vos pro caritate facitis, possunt quidam, quantum ad me est, vanæ gloriæ deputare, ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum auctoritate valeant, qui audierint, informari.* In mensa Thomæ Cantuariensis Episcopi lectio perpetua usu exculta; vit. & process. ejus cap. 17. *Lectio quotidie in mensa Pontificis ab initio usque ad finem discubitus personabat.* Apud monachos lectio fuit suavissimum refectionis obsonium; Cassian. de instit. cœnobitar. lib. 4. cap. 17. Idem collat. 14. cap. 10. reg. Bened. cap. 38. conc. Aquisgran. can. 123. de quo fusius in asceticis.

Absit hoc a me, ut statuta majorum consacerdotibus meis in qualibet ecclesia infringam, quia mihi injuriam facio, si fratrum meorum jura perturbo. Hinc sumptus est can. *quod vero*, 25. qu. 2. Summus Pontifex tueri debet statuta & privilegia ecclesiarum; can. *privilegia*, 1. & 2. *ead. caus.* & qu. quia sibi injuriam facit si fratrum jura infringat. Eadem est sententia Gregorii lib. 9. epist. 32. *Nam si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur;* can. *pervenit*, 11. qu. 1.

Si enim recte agit, ego domino Natali non possum conjunctus non esse. Gregorius passim Episcopos epistolis ad eos scriptis fratres vocitat, & fraternitatis honore eos cohonestat. Immo & hic Natalem Episcopum Salonitanum dominum vocat. Constantium Episcopum Mediolanensem fratrem & dominum vocat. Idem lib. 4. epist. 17. *Nos in eis fratrem nostrum dominum Constantium nequaquam cognoscimus.* Et Mizenatem Episcopum idem Dominum vocat epist. 27. infr. eod. lib. *Domino Mizenatis ecclesiæ.* Galliarum Episcopos æque Dominos vocat Nicolaus I. epist. 40. ad Carolum Regem: *Domini sacerdotes, qui in regno vestro, ecclesias sibi commissas gubernant.*

De ecclesiasticis vero privilegiis, quod vestra fraternitas scribit, hoc postpost- Epist. 39.

Source : BIU Cujas

ta dubitatione teneat, quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque ecclesiis sua jura servamus. Hæc epist. scripta est ad Dominicum Episcopum Carthaginensem, qua confirmat privilegia Carthaginensis ecclesiæ. Episcopus Carthaginensis est Primas maximus Africæ, & Primas Primatum. Ad eum pertinet consecratio Episcoporum totius Africæ; synod. Carthag. can. 45. *Fuit semper hæc licentia huic sedi* (Carthaginensi) *unde vellet, & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque ecclesiæ ordinare Episcopum.* Quod repetitum est conc. African. can. 22. Inde Carthaginensem Episcopum Metropolitanum Primatum Africæ vocat Leo IX. epist. 4. *Sed de Africæ Primatibus aliter intelligendum est, quia in singulis ejus provinciis antiquitus Primates instituebantur, non secundum potentiam alicujus civitatis, sed secundum tempus suæ ordinationis, quibus tamen omnibus præerat unus, scilicet Carthaginensis Archiepiscopus, qui etiam non incongrue dici potest Metropolitanus, propter Carthaginem Metropolim totius Africæ.* Nimirum Primatus Carthaginensis, præter provinciam Carthaginensem, complectebatur Numidiam, & utramque Mauritaniam; Cyprian. epist. 45. *Sed quoniam latius fusa est nostra provincia, habet etiam Numidiam & Mauritanias duas, sibi cohærentes.* A Vandalis recepta Africa, Justinianus Carthaginensi civitati Metropoliticum jus Africæ restituit, nov. 131. cap. 4. Carthago, ut hoc addam, præter dignitatis ecclesiasticæ Primatum, & latinarum litterarum principatu, pene cum urbe Roma certavit; Augustin. epist. 56. *Latinarum litterarum artifices Roma, atque Carthago.*

Indic. II. epist. 1. *Et quia his diebus scholasticus vir memorabilis campaniæ judex, hic præsens inventus est.* Ejusdem meminit epist. prox. & 15. infr. hoc lib. Judices ordinarii, vel ordinarii simpliciter dicti sunt rectores provinciarum; L. *omnes*, 33. C. *de Episcop. & cleric.* L. *ult.* C. *de mod. mult.* L. 2. C. *de prox. sacr. scrin.* lib. 12. Trebell. Pollio in Floriano: *Omnis provocatio præfecti urbis erit, quæ tamen a proconsulibus & ab ordinariis judicibus emerserit.* Ex quo judices seu rectores provinciarum, de quibus causis solebant judices dare, cœperunt per se judicare ex constitutione Diocletiani L. 2. C. *de pedan. judicib.*

Quanto, utpote nobilis feminæ pueri, ex sola superbia deliquerunt. Jubet, ut pueri, idest servi Clementiæ patriciæ, qui rei facti erant seditionis commotæ in Paulum Episcopum, tanto severius puniantur, quanto audacius deliquerunt: impune sibi fore, rati fiducia dignitatis dominæ servi superbiunt ex nomine Domini. Tale est ingenium aulicorum; Livius lib. 45. *Servire Regi humiliter, aliis superbe imperare assueti.*

Si quid enim in hac causa lentatum fuerit, vel omissum. Lentare varia significatione sumitur: Gregorio passim acceptum pro morari, ut in hac ipsa epist. paulo infra: *Tanto si res ipsa lentata fuerit.* Et infr. hoc lib. epist. 42. *Nam si quid, quod non credimus, lentatum fuerit.* Et lib. 10. epist. 35. *Ut ea quæ ei a nobis mandata sunt districtius exequi, ut nulla debeant occasione lentari.* Eodem sensu Papias *lentare, tardare.* Aliis lentare pro flectere; Statius Achilleid lib. 2.

Nec modus, aut arcus lentare, aut fundere glandes. Eadem significatione lentus mollis flexibilis; Virgil. 6. Æneid.

Et lento vimine ramus.

Hieronym. in præf. in Daniel. *Aut lentus ideſt flexibilis ducaris ad mortem.*

Si vero venialem culpam commiserint, Dominis suis, accepto de venia sacramento, sine mora reddantur. Secutus est constitutionem Pelagii, ex qua si servi ad ædem sacram confugerint ob culpam, dominis redduntur accepto sacramento de venia culpæ; can. *metuentes*, can. *uxor*, 17. qu. 4. Non dispari jure, si mulier temere diverterit a viro, ei restituitur præstita cautione, de bene & liberaliter tractanda; can. *de Benedicto*, 32. qu. 1. cap. *ex transmissa, de restit. spoliat.* cap. *accedentes*, 2. ut lit. *non contestat*, cap. *significasti, de divor.* Sic Lotharius Theutbergam uxorem pridem dimissam, superducta pellice Waldrada recepit ex decreto

Source : BIU Cujas

decreto Nicolai I. duodecim ex optimatibus interpoſito juramento de comiter ea tractanda; annal. Franc. ad ann. 863.

Petiit dilectio tua, ut frater Bonifacius in monaſterio tuo, a te debeat ordinari præpoſitus. Joannes abbas petebat a Pontifice fratrem Bonifacium ſibi ordinari in præpoſitum, de quo Pontifex ſuccenſet abbati, quia ejus erat præpoſitum ordinare. Præpoſitus monaſterii eſt qui ſub abbate præeſt monaſterio. Alius eſt abbas ſeu pater monaſterii, alius præpoſitus, ut Fundani monaſterii abbas erat Honoratus, præpoſitus Libertinus, Soractenſis præpoſitus Nonnoſus ſub aſperrimo abbate; de quibus Gregorius dialog. lib. 1. cap. 1. & 7. conc. Aquiſgranenſ. can. 31. *Et præpoſitus intra & extra monaſterium, poſt abbatem, majorem reliquis abbatis ſubditis habeat poteſtatem.* Eodem modo & Græci diſtinxerunt πατέρα, καὶ ἡγούμενον τῆς μονῆς; ſynod. Nicæn. II. can. 13. & 14. & Pallad. librum de vitis patrum inſcripſit Lauſo ἡγουμένῳ. Unde nomen lauſiacæ hiſtoriæ. Priorem clauſtralem hodie vocant. *Epiſt. 3.*

De tunica vero ſancti Joannis omnino grate ſuſcepi, quia ſollicitus fuiſti, mihi indicare. Gaudet de indicio tunicæ S. Joannis evangeliſtæ, quam ſuo tempore a quodam Epiſcopo delatam Gregorius ſuſcepit, & ſub altare S. Joannis in baſilica Conſtantiniana collocavit; de quo Joannes Diacon. lib. 3. cap. 59.

Quia Stephanus chartularius dicitur imminere, ut eam cauſam Florianus in publico transferat, & grave nobis eſt cum publico litigare. Grave eſt, ut cauſa eccleſiaſtica transferatur in publicum, ideſt in publicum ſeu civilem judicem. Eadem formula Sylveſter in can. *teſtimonium*, 11. qu. 1. *Nemo enim clericorum quemlibet in publico examinare præſumat.*

Non frequenter foras egrediaris, in cauſis iſtis procuratorem inſtitue, & tu ad lectionem, atque orationem vaca. Præcipit Joanni abbati, ut procuratorem, ſeu ſyndicum monaſterii inſtituat, quo curis ſæcularibus ſolutus, liberius det operam lectioni & orationi. Idem lib. 1. epiſt. 67. præcipit Petro ſubdiacono defenſori Siciliæ, ut Fauſtus ſtatuto certo ſalario conſtituatur procurator monaſterii Joannis abbatis; unde ſumptum eſt cap. 1., *de ſyndic.* Apocriſiarii ſive reſponſales eliguntur ſeniores monachi, qui monaſterii negotia curent; L. *qui in monaſteriis*, Cod. *de Epiſc. & cleric.* nov. Juſtin. 133. cap. 4. Monachi jurant de calumnia per œconomum monaſterii; cap. 1. 3. 4. *de juram. calumn.*

De hoſpitalitate eſto ſollicitus. Hoſpitalitatis curam commendat Joanni abbati: eadem lex Benedicti regul. cap. 53. Hoſpitum & pauperum ea cura fuit in veteribus monaſteriis, ut non tam monaſteria, quam xenodochia viderentur. Ad veſtibulum cujuſque monaſterii erat hoſpitium pauperum hoſpitum advenientium ſuſcipiendorum gratia, cui præponebatur unus e ſenioribus monachis; Caſſian. de inſtit. cœnob. lib. 4. cap. 7.

Quibus reſtitutis, reliquas ſex uncias, aut in emphyteuſim damus, aut in reditus commutamus. Domum dividit in duodecim uncias ſeu partes, ſex uncias abbati Joanni & monachis reſtitui jubet, ſi ita judicatum fuerit, & ſi ſex unciæ reſtituantur, alias ſex uncias aut in emphyteuſim dari, aut in reditum commutari, ideſt locari ſub annuo reditu, ſeu penſione.

Sententiam, quæ licet non eſſet appellatione ſuſpenſa contra leges canoneſque prolata, ipſo non poterat jure ſubſiſtere. Sententia ipſo jure nulla, ſine appellatione reſcinditur; L. 1. *& tot. tit.* C. *quand. provoc. non eſt neceſſe.* *Epiſt. 6.*

Et cum oportuiſſet te ex eo Dominici corporis communione privari, quod admonitione ſanctæ memoriæ deceſſoris mei contempta, per quam eum eccleſiamque ejus de tua juriſdictionis poteſtate exemit, rurſus in eis aliquid tibi juriſdictionis ſervare præſumpſeris. Adrianus Thebanus Epiſcopus a Joanne primæ Juſtinianæ Epiſcopo depoſitus, non ſine præſumptione, quia ex privilegio Pelagii is exemptus eſt a juriſdictione Metropolitani, ut refert Pontifex in hæc epiſt. conjungenda cum proxima ſupr. quæ eſt ejuſdem argumenti.

* hac epiſt. & qua delibatus eſt, can. frater noſter, 16. qu. 1. &

Source : BIU Cujas

Epiſt. 8. *Quid ergo non poteſt quemquam Epiſcopatus gradu, niſi juſtis ex cauſis, coercere ſacerdotum ſummovere ſententia.* Florentius Epidauritanus Epiſcopus, citra concilium Epiſcoporum depoſitus: ideo Archiepiſcopo Salonitano præcipit Pontifex, ut ſedi ſuæ reſtituatur, ut poſt reſtitutionem, ejus cauſa diſcutiatur in ſynodo Epiſcoporum.

Epiſt. 10. *Aſtruentes, quod aliquid de ſancta Chalcedonenſi ſynodo piæ memoriæ Juſtiniani temporibus ſit imminutum.* Adverſus ſchiſmaticos affirmat de Chalcedonenſi ſynodo nihil immutatum in quinta ſynodo, quæ habita eſt tempore Juſtiniani. Confirmat Chalcedonenſem ſynodum; & quatuor concilia generalia, ſicut quatuor libros evangelii ſe recipere profitetur hic, ut ſupr. lib. 1. ind. 9. epiſt. 24. quam retulit Joan. Diacon. lib. 3. cap. 1.

Epiſt. 12. *Documenta, ideſt geſta & petitiones.* Documenta vocat geſta ſeu acta litis, quia docent nos de rerum veritate, & inſtruunt litem. Papias: *Documenta, exempla, ſimilitudo.*

Epiſt. 15. *Saltem tres viros rectos ac ſapientes eligite, quos ad hanc urbem generalitatis vice mittatis, quorum & judicio plebs tota conſentiat.* Neapolitana ſede vacante, jubet, ut a prioribus & plebe civitatis Epiſcopus idoneus eligatur: quod ſi non inveniatur in quem conſentire poſſint, ut tres viri eligantur, qui univerſitatis vice Romam mittantur, in quorum arbitrium electio conferatur: idem jubetur infr. epiſt. 35. h. lib. Electio fit per compromiſſum cum electio confertur in quoſdam idoneos, qui vice omnium eligant; cap. *quia propter, de elect.* cap. *ſi compromiſſarius, eod. tit. in 6.* Hoc genere electionem fieri per compromiſſum permittit Pontifex.

Epiſt. 16. *Petro Epiſcopo Baricis.* Editio Romana de Vibicis. Commendat Valerianum presbyterum itantem in illas partes pro redemptione captivorum. Baricis fuit civitas Africæ olim Barce, inde Bariciani populi inter Afros, qui olim Barcæi; Hieronym. ad Dardanum: *Ab Joppe uſque ad viculum noſtrum Betlheem, quadraginta ſex millia ſiunt, cui ſuccedit vaſtiſſima ſolitudo ferocium barbarorum, quorum facit poeta eloquentiſſimus mentionem, lateque vagantes Barcæi, ab Barce oppido, quod in ſolitudine ſitum eſt, quos nunc corrupto ſermone Afri Baricianos vocant.* Captivi commercii cauſa deportabantur in Africam, ut venundarentur pro ſervis, & maxime venum exponebantur apud Baricis urbem: ideo Gregorius miſit Valerianum presbyterum in Africam pro redimendis captivis, quem commendavit Baricenſi Epiſcopo.

Epiſt. 17. *Quatenus domum poſitam in hac urbe regione quarta juxta locum, qui appellatur ad gallinas albas.* Domus in urbe ſolebant deſignari per regiones urbis, in quibus ſitæ erant, ut infr. hoc lib. epiſt. 38. *In civitate Neapolitana in domo propria in regione Herculenſi, in vico, in quo Lampadius monaſterium ancillarum Dei conſtituit.* Idem de eccleſiis infr. epiſt. 19. h. lib. *Quia igitur eccleſiam poſitam juxta domum Merulanam, regione tertia, quam ſuperſtitio diu Ariana detinuit.*

Simul & hortum, atque hoſpitia, quæ infra eandem domum janua concludit. Veteres ſolebant univerſas domos uno pretio conducere, quas poſtea per partes, ideſt per cœnacula, vel hoſpitia, ideſt cellas aliis ſublocabant, quæſtus cauſa; L. *ſi vero*, §. *idem erit*, §. *ſed ſi*, ff. *de his qui dejec. vel effud.* L. *qui inſulam*, ff. *locat.* L. *ſi cujus rei*, §. *ult. de uſufr.* cœnaculum eſt pars domus, quæ variis conſtat cubiculis: hoſpitium eſt cella, cubiculum d. L. *ſi vero*, §. *idem erit*, §. *ſed ſi.* Hieronym. ad Nepotian. *Hoſpitiolum tuum, aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant.* Domus diſpoſitæ erant variis cœnaculis, & hoſpitiis, ut eſſent in quæſtu, & plures conductores, ſeu inquilinos admitterent, ſed univerſæ ædes ſecuritatis cauſa, una clave, ideſt una & eadem janua claudebantur; L. *quis ſit fugitivus*, §. *apud Cælium, de ædil. edict.* & hoc eſt, quod ait Pontifex: *Donatione & traditione domus contineri hortum & hoſpitia, quæ eadem janua concludebantur.*

Theodoro

Theodoro consiliario. Theodorus hic fuit unus e consiliariis Gregorii, cujus meminit idem infr. lib. 8. epist. 51. ind. 3. *Epist. 18.*

Cum uno eodemque tempore, & verecundum sit a decessoribus bene gesta resolvere, & verecundum sit docere cæteros in suam quandoque resolutoriam proferre largitate sententiam. Exemplo pessimum est Pontificem decessorum gesta revocare; Gregor. ipse infr. lib. 7. indict. 1. epist. 17. *Hæc itaque constitutionis nostræ decreta, quæ pro defensorum sunt privilegiis & ordinatione disposita, perpetuæ stabilitate, & sine aliqua constituimus refragatione servari, sive quæ scripto decrevimus, seu quæ in eis in nostra præsentia videntur esse dispositæ: nec a quoquam Pontificum in totum partemve ea qualibet occasione convelli decernimus vel mutari; nam nimis est asperum, & præcipue bonis sacerdotum moribus inimicum, niti quempiam, quacumque rationis excusatione, & quæ bene sunt ordinata rescindere, & exemplo suo docere cæteros sua quandoque post se constituta dissolvere.*

Quia igitur ecclesiam positam juxta domum Merulanam regione tertia, quam superstitio diu Ariana detinuit in honorem sancti Severini cupimus consecrare. Ecclesiam olim in urbe ab Arianis occupatam restituit, & in honorem sancti Severini Noricorum Episcopi dedicavit, collatis ibi ejusdem sancti reliquiis petitis e Neapoli, ubi corpus divi quiescit; de quo Paul. Diacon. de gest. Longobard. lib. 1. cap. 9. Eugipp. abbas in vita Severini. De reliquiis ejusdem sancti meminit Gregor. infra lib. 7. ind. 2. epist. 84. & lib. 9. ind. 4. epist. 26. *Epist. 19.*

Sancti Anthemii ecclesiæ in Curium Sabinorum territorio constitutæ. Gratioso Episcopo Numetano committit curam & regimen ecclesiæ sancti Anthemii, in Curium Sabinorum territorio positæ, per hanc epist. quam repetiit Jo: Diacon. lib. 3. cap. 15. Cures vel Curenses sunt populi, quos inter Sabinos recensuit Plin. lib. 3. cap. 12. *Epist. 20.*

De rebus vero vel ornamento ejusdem ecclesiæ, fideliter rerum inventarium facito te præsente conscribi. Vacante ecclesia inventarium rerum ejus per œconomum diligenter confici debet, & res servandæ sunt successori. Ut præter hunc locum statuit Gregor. infr. lib. 3. ind. 12. epist. 11. unde sumptus est can. *charitatem*, 12. qu. 2. cui conjungendus est can. *hæc hujus*, ead. caus. & qu. *Epist. 22.*

Et ne de rebus ipsis possit aliquid deperire, Respectum diaconum, atque Stephanum primicerium notariorum, ut ipsarum rerum omnino gerant custodiam, admoneto. Rerum vacantis ecclesiæ custodiam committit diacono & primicerio notariorum ecclesiæ. Notarii describuntur inter minores ordines ecclesiasticos, una cum defensoribus, quorum munus erat custodire & tueri res ecclesiæ; Gelas. ep. ad Episcopos Lucaniæ epist. 3. *Monachus vero novitius, si morum honestate fulcitur, continuo lector, vel notarius, aut certe defensor effectus, post tres menses existat acolythus*; can. *monachus*, 77. dist. Ennod. in vit. Antonii monachi refert eum a Constantino Antistite inter ecclesiasticos exceptores seu notarios cælestem militiam jussum ordiri. Notariorum ecclesiæ munus fuit prædicare, idest denuntiare solemnes litanias; Anastas. in Leone III. *Cum secundum olitanam traditionem a notario sanctæ Romanæ ecclesiæ, in ecclesia B. Gregorii Christi martyris, in ejus Natali ipsa litania prædicata fuisset*.

Expensa vero, quæ necessaria fuerit, per œconomum, qui tempore mortis prædicti Episcopi inventus est, erogatur. Electio debet fieri sumptu ecclesiæ, quia ejus interest maxime pastore non carere; cap. *ut præteritæ*, *de elect.* ob id sumptum electionis faciendæ, per œconomum ecclesiæ ministrari jussit Pontifex hoc loco.

Cognovimus autem ab eo dictum, quod dum tertius a loco esset abbatis, a statu habitus sui, lapsu corporis ceciderit. Secundinus abbas ab officio deponitur ob lapsum corporis, idest ob vitium incontinentiæ, quia lapsu corporis a statu habitus sui exciderat propter prævaricationem adversus votum castitatis. Prævaricatores habendi sunt quicumque infringunt votum castitatis; synod. Ancyr. can. *Epist. 23.*

Source : BIU Cujas

18. can. *quotquot*, 27. qu. 1. conc. Arausic. I. can. 28. cap. *cum ad monasterium in fin. de stat. monach.* Peccatum carnis maxime in clericis dicitur Græcis πτῶμα *casus*; Joan. Climac. scal. paradis. grad. 26. quod per hoc delictum clerici cadant a proposito ordinis, cui inest votum continentiæ. Eandem ob causam depositus Paulus Diaclynæ civitatis Episcopus, infr. lib. 10. epist. 34.

Epist. 28. *Quicquid misericorditer, ac respectu pietatis impenditur, ut hic auctorem suum adjuvat, & optatum ei præmium in die retributionis apportat.* Brevius idem expressit Tertull. apologetic. cap. 39. *Lucrum est pietatis nomine facere sumptum.*

Ei locum vel actionem provideat, ex qua quotidianis stipendiis valeat sustentari. Armenium egentem commendat, ut ei munus, vel actus tribuatur, de quo valeat sustentari. Actio est actus, administratio, inde actionarius actui vel administrationi præpositus, supr. lib. 1. ind. 9. epist. 42. *Actionario autem, quem in eodem patrimonio deputasti, pro ut tibi videtur ei aliquid largire.* Gregor. ipse infr. lib. 4. ind. 13. epist. 42. *Cum eis quoque homines tuos in actione constitue.*

Epist. 29. *Veruntamen, quia antiquæ meæ deliberationis intentio est, ad suscipienda pastoralis curæ onera, pro nullius unquam misceri persona.* Vacante sede Mediolanensi, morte Laurentii Episcopi, Gregorius noluit se immiscere electioni, ne libertas electionis tolleretur: sed electo Constantio Diacono ecclesiæ Romanæ, olim sibi familiari dum apocrisiarii officio fungebatur in aula Constantinopolitana, electionem laudavit & probavit. Non solebat Pontifex se immiscere electionibus Episcoporum, pro quoquam intercedendo, ne ejus auctoritas tolleret libertatem votorum.

Eversæ urbes, castra eruta, ecclesiæ destructæ. Deplorat cladem Italiæ, illatam furore, & armis Longobardorum. Idem planctus Gregor. in Ezech. cap. 9. 11. 13. 18. & in fin.

Epist. 29. *Latorem vero præsentium Joannem subdiaconum nostrum, ad hoc Deo favente transmisimus, ut electum vestrum sua imminentia, cum Dei omnipotentis solatio, secundum morem prædecessoris ejus, faciat Episcopum consecrari.* Constantio subdiacono Romanæ ecclesiæ in Episcopum Mediolanensem electo, Pontifex huc legavit Joannem subdiaconum, ut ejus imminentia, idest instantia, electus consecraretur ex more, idest a propriis Episcopis, cum assensu sedis apostolicæ, ut apertius traditur infr. epist. prox. *Tunc eum a propriis Episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ auctoritatis assensu solatiante domino facias consecrari.* Consecratio Episcoporum Italiæ, & viciniorum provinciarum, non ab alio fiebat, quam a Romano Pontifice, vel de assensu ejus: & hujus juris tenax Gregorius, Joannem subdiaconum transmisit, ut ejus cura electus Mediolanensis consecraretur a propriis Episcopis, idest a suffraganeis. Et ita post mortem Constantii electo Deus dedit diacono ecclesiæ Mediolanensis, æque Gregorius misit Pantaleonem notarium, qui eum, ut moris erat, faceret consecrari. Mos antiquus fuit, ut Mediolanensis, & Aquilejensis Episcopi, quia eis onerosum erat a Pontifice ordinari, ut ipsi se invicem ordinarent in propria quemque ecclesia ejus, qui ordinandus erat. Pelagius in can. *pudenda*, 24. qu. 1. *Nempe is mos antiquus fuit, ut quia pro longinquitate, vel difficultate itineris, ab Apostolico onerosum illis fuerat ordinari, ipsi se invicem Mediolanensis & Aquilejensis ordinare Episcopi debuissent, ita ut in ea civitate, in qua erat ordinandus Episcopus, alterius civitatis Pontifex occurrere debuisset &c.* Sed hoc semper intelligendum factitatum de assensu Pontificis. Aliquando etiam Totila Rege Gothorum Istriam, & Venetias armis tenente, & Francis cuncta vastantibus, Episcopus Mediolanensis Ravennæ ordinatus memoratur; can. *non vos*, 23. qu. 5. sed hoc de facto, non de jure proponitur, propter hostilitatem. Et ordinatio Aquilejensis, & Mediolanensis Episcoporum rejicitur, quod contra consuetudinem facta esset, can. *istud*, 11. qu. 1.

Epist. 30. *Et quia multi illic* (Genuæ) *Mediolanensium coacti barbarica feritate consistunt,*

Source : BIU Cujas

sistunt, eorum te voluntates oportet convocatis iis in commune perscrutari. Post mortem Laurentii Mediolanensis, electo Constantio, ne quid in electione desideraretur, exquirenda esse, ait, vota civium Mediolanensium, qui aberant Mediolano, propter hostilitatem Longobardorum, & ita pro præsentibus habebantur, tum quia non erant extra provinciam, quia ea ætate Genua, quæ est urbs Liguriæ, erat in provincia Mediolanensi, ut insinuat etiam Gregor. infr. lib. 7. ind. 2. epist. 130. quæ scripta est ad Constantium Episcopum Mediolanensem in causa Philagrii Januensis cæci. Inde intelliges quam aberraverint qui utuntur can. *quanto* 63. dist. qui desumptus est ex hac epist. ut probent absentes extra provinciam esse vocandos ad electionem, si justa sit causa absentiæ.

De singulis quibusquæ capitulis probationes, inter publica gesta depositas. *Epist. 32.* Gesta sive acta civilia & criminalia referebantur in publica monumenta, fidei tuendæ causa; L. 2. C. *de edend.* L. *ult.* C. *de re judicat.* L. *notione*, C. Th. *de hæretic.* Euseb. lib. 5. cap. 18. de Alexandro quodam, ὃ τὰς λῃστείας καὶ τὰ ἄλλα τολμήματα ἐφ' οἷς κεκόλασται, ὅσ' ἡμᾶς δεῖ λέγειν; ἀλλὰ ὁ ὀπισθόδομος ἔχει: *Cujus latrocinia, & alia flagitia, pro quibus pœnas luit, nihil nostra refert commemorare, cum in tabularium publicum relata sint.* Ut apertius exponit his verbis, quæ sequuntur καὶ οἱ θέλοντες μαθεῖν τὰ κατ' αὐτὸν, ἔχουσι τὸ τῆς Ἀσίας δημόσιον ἀρχεῖον: *qui volent gesta ejus discere, habent archivum publicum Asiæ.*

Dinamio patricio Galliarum. Hæc epistola scripta est Dinamio patricio Galliarum, qui fuit rector provinciæ Massylliensis; de quo Fortunat. lib. 6. cap. 11. 12. & Gregor. Tur. lib. 6. cap. 7. 11. Ea ætate fuere patricii in Gallia, quod genus dignitatis ibi inventum Reges Francorum admisere; Gregor. Tur. lib. 4. cap. 24. *Celsum patriciatus honore donavit, virum juris lectione peritum.* Idem cap. 42. ejusd. lib. *Ennius quoque cognomento Mummolus, a Rege Gunthranno patriciatum promeruit.* Dinamii meminit & Gregor. infr. lib. 5. ind. 14. epist. 6. *Epist. 33.*

Suscepimus namque per Hilarium filium nostrum de præfatis ecclesiæ nostræ reditibus Gallicanos solidos quadringentos. Dinamius patricius, ad quem scripta est hæc epist. ex commendatione Pontificis curabat patrimonium ecclesiæ Romanæ, quod erat in Gallia, ut aperte scriptum est infr. lib. 5. ind. 14. epist. 6. *Sed quoniam Dinamius patricius, qui ex nostra commendatione rebus ipsis sollicitudinem impendebat, eas modo gubernare, ut cognovimus, non potest.* Et ideo Gregor. hic scribit Dinamio se per Hilarium accepisse quadringentos solidos Gallicanos de reditu patrimonii ecclesiæ, quod erat in Gallia. Solidi Gallicani erant nummi aurei, qui in partibus Italicis non expendebantur: ideo Gregorius infr. lib. 5. epist. 10. ind. 14. præcipit Candido presbytero curatori patrimonii ecclesiæ Romanæ in Gallia, ut e solidis Gallicanis, quos acceperit e reditu sacri patrimonii, coemat vestes in usum pauperum, vel pueros Anglos, qui captivi tenebantur, ut monasteriis tradantur, imbuendi fide Christiana. Solidi Gallicani alii fuere majores, alii minores. Solidi majores censebantur 40. denariis; conc. Rhemens. 1. can. 41. *Ne solidi, qui in lege habentur, per 40. denarios discurrent, quoniam propter eos multa perjuria, multaque falsa testimonia reperiuntur.* Hincmar. in vit. B. Rhemigii apud Surium 13. Januar. *In testamento a B. Rhemigio condito lector attendat, quia solidorum quantitas, numero quadraginta denariorum computatur, sicut tunc solidi habebantur, & in Francorum lege Salica continetur, & generaliter in solutione usque ad tempora Caroli perduravit, velut in ejus capitulis continetur.* Minores erant valoris duodecim denariorum; capitul. lib. 5. cap. 3. *Ut annis singulis de una quaque casata solidus, idest duodecim denarii, ad ecclesiam, vel monasterium reddantur.* Et hoc discrimen solidorum agnoscit B. Rhenan. rer. Germanic. lib. 2. cap. 11. *Salici Franci majus privilegium habebant, nam hi solidum 12. denariorum pro multa solvebant: si Frisius, aut Saxo offendisset Salicum Francum, 40. denariorum solido multabatur.*

Prædicto autem Paulo fratri & Coepiscopo nostro centum solidos, & unum

Source : BIU Cujas

puerulum orphanum, quem ipse elegerit pro labore sui, de eadem ecclesia facies dari. Ecclesiæ Neapolitanæ datus est visitator Paulus Episcopus, ut electionem promoveret: nunc ubi dimittitur, ipso instante, dantur ei centum solidi de rebus ecclesiæ. Visitatori vacantis ecclesiæ datur stipendium de bonis ecclesiæ; infr. lib. 3. ind. 12. epist. 11. *Visitatores ecclesiarum, clericique eorum, qui cum ipsis per non suæ civitatis parœcias fatigantur, aliquod laboris sui capiant te disponente subsidium.* Eidem visitatori datur puer orphanus quem elegerit. In matricula ecclesiæ erant pauperes debiles orphani, qui sumptu ecclesiæ alebantur: unde dicti sunt matricularii, quod matriculæ seu canoni pauperum ecclesiæ inscripti essent; Gregor. Tur. lib. 7. cap. 29. *Nonnulli etiam matriculariorum, & reliquorum pauperum, pro scelere commisso, tectum cellulæ conantur evertere.* In testamento B. Rhemigii apud Flodoar. hist. Rhem. lib. 1. cap. 18. *Pauperibus duodecim in matricula positis, ante fores ecclesiæ expectantibus, stipem duo solidi unde se reficiant.* Et infr. *pauperibus* (Laudunensibus) *in matricula positis, solidus dabitur ad eorum refectionem.* Hincmar. epist. 7. cap. 35. *Sed & de matriculariis per singulas ecclesias, juxta facultatem & possibilitatem loci, curam adhibeant.* Et infr. *Sed pauperes, ac debiles, ac de eadem villa, de qua decimam accipiunt, matricularios faciant.* Conc. Autissiod. can. 5. *Et matriculæ ipsum votum, aut pauperibus reddant.* In eadem matricula erant viduæ, de quibus dicemus infr. epist. 44. h. lib.

Ut vestiarium omne Episcopi sui sciant deferendum. Vestiarium Episcopi servatur successori: & Episcopi solebant vestem legare successori, ut in testamento B. Rhemigii apud Flodoard. hist. Rhem. lib. 1. cap. 18. *Futuro Episcopo successori meo amphibalum* (lege amphimalum) *album pascalem relinquo.*

Epist. 37. *Mancipia autem Christiana quæcumque eum comparasse patuerit, ad libertatem, juxta legum præcepta, sine ambiguitate perducite.* Idem Gregor. infr. lib. 3. epist. 21. Judæis interdicitur ne servum Christianum comparent, & si comparaverint statim liber fit; L. 1. C. *ne Christ. mancip.* can. *mancipia*, 54. dist. qui est pars hujusce epist.

Epist. 39. *Ut Numerium diaconum Nucerinæ ecclesiæ interrogare subtiliter debuisset.* Ait subtiliter, idest curiosius, diligentius. Eadem significatione subtilitas pro diligentia, ut infr. epist. prox. *Cum omni subtilitate veritatem curetis addiscere.*

Vel quicquid aliud est, idem brevis a vobis conscriptus veraciter, rerum facta inspectione contineat. Brevis, est brevis chartula, seu libellus rerum notitiam & memoriam continens, ut in L. *ult.* C. *de conveniend. fisc. debitor.* lib. 10. *Confiscati brevis quidam*, & in L. *ult.* C. *de fid. instrum.* & in nov. Just. 22. brevis repudii pro libello repudii. Brevis hic sumitur pro descriptione, seu inventario rerum, ut & infr. in hac ipsa epist. *Eundemque nobis brevem transmitte.* Et infr. lib. 12. epist. 10. ind. 7. *De brevibus suis deleri facias.*

Epist. 43. *Sicut ecclesia proprias res amittere non debet, ita eam rapacitatis ardore invadere alienas non oportet.* Ecclesia res suas tueri debet, sed eam res alienas rapere non oportet. Et hoc est quod subjungitur infr. hac epist. *Nam valde durum est, res alienas contra rationem ecclesiam detinere.* Idem Innoc. III. in cap. *per tuas, de donat. Attendentes quod ecclesia in actibus suis, fraudem non debet aliquam adhibere.* Ratio optima est, quia ecclesia est auctrix & cultrix justitiæ cap. *si clientulus, de alienat. feud.* in lib. feud. *Ecclesia enim cultrix & auctrix justitiæ, non patitur contra justitiam aliquid fieri in se, vel in alterum: privatus vero sæpe obviat justitiæ.*

Epist. 44. *Præterea quoniam mulierem de matriculis contra ordinem sacerdotii cædi crudeliter fustibus deputasti.* Viduæ seniores erant in matricula ecclesiæ, cujus ope alebantur, Græci πρεσβύτιδας, synodi Laodicen. can. 11. can. *mulieres*, 32. dist. nostri matricularias, non matricurias, ut inepte vertit interpres d. can. *mulieres*, & mulierem, quæ fustibus cæsa est, fuisse unam e matricula ecclesiæ, argumento est,

Source : BIU Cujas

est, quod id factum est jussu Episcopi, ad quem pertinebat cura & potestas in matriculis ecclesiæ. Ait de matriculis, quia non una fuit matricula ecclesiæ: alia erat matricula pauperum & orphanorum, de qua jam supra diximus: alia vetularum, de qua can. modo laudatus synod. Laodicenæ, & Hieronym. ad Innocen. *Anus interim quædam, quæ ecclesiæ sustentabatur opibus, debitum cælo spiritum reddidit.* Inde mulieres, quæ erant in matricula ecclesiæ, dictæ sunt matriculariæ, vel matriculæ, ut prox. epist. infr. quæ est ejusdem argumenti: *Matriculam vero quam fecit fustibus castigari.*

Concilium itaque quod congregare disponitis, dum Deo fuerit solatiante peractum, de ejus nos unitate atque concordia lætificate, ac reddite per omnia certiores. Epist. 48. Mandat, ut concilium ubi fuerit peractum sibi notum fiat. Optima ratione, quia concilia provincialia non habent vim, priusquam comprobentur a Romano Pontifice; can. *concilia*, 17. dist.

Res autem, quæ apud eum inventæ sunt, in cimiliarchio ecclesiæ tuæ servari modis omnibus studebis. Epist. 49. Pauli Episcopi pœnitentiæ causa in monasterium detrusi, res custodiæ causa in cimiliarchio ecclesiæ recondi jubet. Cimiliarchium ecclesiæ est locus in quo cimelia, idest vasa sacra, vestes sacræ & res pretiosiores ecclesiæ custodiæ causa reponuntur; L. *ult.* C. *de bon. auctor. judic. possid.* L. *litibus* C. *de agricol. & censit.*

De quibus etiam secundum rerum inventarum paginam, scriptum te facere volumus, & in scrinium ecclesiæ tuæ transmittere. Pauli pœnitentiæ causa in monasterium detrusi, res in cimiliarchio ecclesiæ custodiæ causa deponi, & rerum inventarium fieri, & in scrinium ecclesiæ referri jubet. Scrinium ecclesiæ est ἀρχεῖον seu archivum publicum, in quo tituli & instrumenta ecclesiæ vel civitatis referuntur; L. *sancimus* 30. C. *de Episc. audient.*

Sed clericis ejus a pari aliud facere desuscepturn te convenit, in quo tua fraternitas fateatur, quia desuscepturn de eisdem rebus in scrinio nostro emiserat. Susceptores sunt annonis & tributis suscipiendis præpositi; L. 1. C. *de suscept.* lib. 10. Ii solebant acceptorum summam in codicem referre; L. *apparitores*, C. *de exact. tribut.* ac præterea solventibus annonæ & tributi soluti securitatem dare, quæ dicebatur susceptum, quia continet fidem susceptionis annonæ & tributi. Duplex cautio adhibebatur, ne forte amissa securitate solutionis fides deficeret, quia casu amissa securitate, illationis fides probatur ex rationibus publicis; L. 2. C. *de discuss.* L. 2. C. *de conv. fisc. debit.* L. 2. §. *ult.* C. *de quadrienn. præscript.* Similiter in rebus ecclesiæ rerum datarum & acceptarum duplex susceptum fiebat, unum quod remanebat apud accipientem, quod susceptum dicebatur, & aliud quod danti tradebatur pro securitate solutionis. Inde desuscepti nomen, ut infr. lib. 3. ind. 12. epist. 15. *Omnium autem ipsarum rerum non solum desuscepta eos qui eas tradunt, percipere volumus; sed etiam a te notitias earum subtiliter retineri.* Et rursus lib. 11. ind. 6. epist. 31. *Comitatio Comiti prædictæ civitatis sub desuscepti illud pagina contradat.* Anastas. in Agathone: *Hic ultra consuetudinem arcarius ecclesiæ Romanæ efficitur, & per semetipsum causam arcariæ disposuit, emittens videlicet desuscepta per nomenclatorem suum manu sua obumbrata*, idest obsignata.

De domno enim Nonnoso abbate, qui juxta domnum Anastasium de Pentumis fuit, aliqua reluliſſe te memini, quæ oblivioni mandavi. Epist. 50. Nonnosus fuit præpositus monasterii in Monteforacte siti, quem sub patre asperrimo fuisse ait Gregor. dialog. lib. 1. cap. 7. Eundem postea fuisse abbatem ejusdem monasterii credendum est, quod a Gregorio hic memoratur abbas. Sub initia pontificatus Gregorius scripsit quatuor libros dialogorum de vitis patrum cum Petro Diacono, qui a Zacharia Papa e Latino in Græcum translati in usum orientalium; de quo Joan. Diacon. lib. 4. cap. 25. Anastas. in vit. Zachar. in fin.

Sed hoc, quod me diligitis, in latorem præsentium Sabinianum diaconum de- Epist. 51.

Source : BIU Cujas

monſtrate, ut ubi uſus exegerit veſtra patrocinia conſequatur. Priſco Patritio commendat Sabinianum diaconum, qui ab eo miſſus erat Conſtantinopolim apocriſiarius ſeu reſponſalis, ut ipſe Pontifex tradit prox. epiſt. *Quia dilectiſſimum filium meum Sabinianum diaconum, pro reſponſis eccleſiaſticis faciendis, ad dominorum veſtigia tranſmiſi*. Et idem infr. lib. 7. ind. 7. epiſt. 7. *Comperimus autem, quod Petrus acolythus, quem dilectiſſimo filio noſtro Sabiniano Diacono reſponſa eccleſiaſtica facienti obſervare in urbe regia feceramus*. Hic Gregorio proxime ſucceſſit in cathedra Petri; Jo: Diacon. lib. 3. cap. 51. Eundem Theotimo medico commendat Gregorius infra epiſt. ult. hoc lib.

Epiſt. 52. *Ego vigilans non fui*. Alludit ad nomen proprium Γρήγορος, quod latine ſonat, vigilans; Jo: Diac. lib. 1. cap. 2.

Epiſt. 53. *Propterea fraternitas tua, ad Liparitanam eccleſiam, in qua ſupradictus Agatho ſacerdotis geſſit officium, feſtinet dirigere*. Epiſcopo depoſito, a Pontifice dantur quinquaginta ſolidi in vitæ ſubſidium, ut presbytero depoſito datur beneficium, de quo ſuſtentationis ſolatium habere poſſit; can. *ſtudeat*, 50. diſt.

Epiſt. 54. *Mota autem nimis eſt veſtra fraternitas, atque cum tumore cordis, quaſi ſatisfaciens ſcripſit nobis, pallio te, non niſi poſt dimiſſos de ſecretario filios eccleſiæ & miſſarum tempore atque in litaniis, uti, ſolemnibus verbis aliquid te uſurpaſſe, contra generalis eccleſiæ conſuetudinem, apertiſſima veritate profeſſus*. Archiepiſcopus non poteſt uti pallio, niſi intra eccleſiam ſuam, & intra miſſarum ſolemnia; Gregorius infr. lib. 4. epiſt. 51. ad Virgilium Epiſcopum Arelatenſem: *Singulis ſi quidem Metropolitis, ſecundum priſcam conſuetudinem proprio honore ſervato, pallium quoque tranſmiſimus, quo fraternitas tua intra eccleſiam ad miſſarum ſolemnia utatur*; unde ſumptus eſt can. *pallium*, 100. diſt. Et idem infr. lib. 7. epiſt. 112. ad Syagrium Epiſcopum Auguſtodunenſem: *Proinde ſecundum poſtulationis tuæ deſiderium, pallii te uſu, quod intra eccleſiam tuam habere debeas, ad ſacra tantum miſſarum ſolemnia celebranda, Deo auctore prævidimus honorandum*. Conc. Matiſcon. II. can. 6. *Ut Archiepiſcopus miſſas ſine pallio non dicat*. Ideo Gregorius hic Joannem Epiſcopum Ravennatem acerbius redarguit, quod extra miſſarum ſolemnia, & extra eccleſiam, puta in ſecretario eccleſiæ, poſt dimiſſos de ſecretario filios eccleſiæ, & in litaniis ſeu proceſſionibus publicis, uti pallio præſumeret. Notatur Epiſcopus Ravennas, quod in ſecretario eccleſiæ, poſt dimiſſos de ſecretario filios eccleſiæ, pallio uti præſumebat. Nimirum Epiſcopus Ravennas, diebus ſolemnibus procedebat ad eccleſiam, proſequentibus filiis eccleſiæ, ideſt nobilibus ſeu majoribus civitatis, ut infr. explanat ipſe Gregorius his verbis: *Quod te agere in conventu pauperum, nobilium, & in ſecretario eccleſiæ velut illicitum excuſaſti*. Ordo Romanus: *Sed dum venerit Pontifex prope eccleſiam exeuntes acolythi & defenſores, ex regione illa, cujus dies ad officium fuerit in obſequio præſtolantur eum loco ſtatuto, antequam veniat ubi deſcenſurus eſt. Similiter & presbyter tituli, vel eccleſiæ ubi ſtatio fuerit una cum majoribus domus illius civitatis, vel patre diaconiæ &c.* Epiſcopus procedens ad eccleſiam, non ſtatim ingrediebatur eccleſiam, ſed prius conſidebat in ſecreterio. Hic locus eſt juxta eccleſiam, de quo Epiſcopus procedebat ad eccleſiam, dimiſſis nobilibus, & eorum locum ſubeuntibus diaconis. Et tunc primus diaconorum Epiſcopum Ravennatem pallio amiciebat, ut oſtenditur in epiſtola ipſius Joannis ad Gregorium, quæ extat infr. lib. 10. epiſt. 55. *Quoniam jam de ſecretario deſcendentibus filiis eccleſiæ, & ingredientibus diaconis, ut mox procedatur, tunc primus diaconus Epiſcopo Ravennatis eccleſiæ, pallium conſuevit induere, quo & in litaniis ſolemnibus uti pariter conſuevit*. Secretarium, vel ſalvatorium ſeu ſalutatorium eccleſiæ, eſt ædes juxta eccleſiam, de qua Epiſcopus procedebat ad altare, & ſacris peractis, recedens ab altari, eodem ſe recipiebat; Greg. Tur. lib. 6. cap. 11. *Dum diverſa inter ſe ſuper altarium conferunt, recedentes ab altario ſalutatorium ingrediuntur*. Ibidem orationis cauſa quandoque metatum ſeu manſionem

Source : BIU Cujas

sionem ponebat Episcopus ; idem Turonens. lib. 1. cap. 21. *Ipsi sacerdoti in ipso, quod modo salutatorium dicitur, mansio erat, atque ad gratias Deo nocturno tempore reddendas, ad altarium ecclesiæ consurgebat*. Sever. Sulpit. epist. 1. ad Eusebium presbyterum : *Cum ad diœcesim quandam pro solemni consuetudine sicut Episcopis visitare ecclesias suas moris est, media fere hyeme Martinus venisset, mansionem ei in secretario ecclesiæ clerici paraverunt*.

Illud tamen tibi non putamus incognitum, quod pene de nullo Metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra missarum tempus usum sibi pallii vindicasse. Archiepiscopus usum sibi pallii vindicabat extra missarum solemnia, puta extra ecclesiam in secretario ecclesiæ, & in litaniis seu processionibus publicis : Gregorius ei objicit hoc tentari contra consuetudinem generalem. Et quidem ex consuetudine generali Episcopus non potest pallio uti, nisi intra missarum solemnia ; can. *pallium*, 100. dist. nec semper, sed certis diebus. Singulare est in Romano Pontifice, quod semper, & ubique pallio utitur in missarum solemnibus ; cap. *ad honorem, de auctor. & usu pallii*. Archiepiscopus Ravennas tuebatur se speciali consuetudine ecclesiæ, ut ostenditur in epistola Joannis Episcopi ad Gregorium, infra lib. 10. epist. 55. *Sed beatissimus Dominus meus, nihil me contra priscam consuetudinem existimet attentasse, quod a multis & prope ab omnibus civibus hujus urbis attestatur &c.* Idem Ravennas tuebatur se privilegio Joannis Papæ, consuetudines & privilegia ecclesiæ Romanæ confirmantis : sed ad hæc respondet Pontifex : *Si quod esset privilegium circa pallii usum, de eo non liquere : atque ita pallii usum non intelligi concessum, nisi juxta consuetudinem generalem aliarum ecclesiarum*.

Scitote in nostro scrinio, de privilegio ecclesiæ tuæ subtiliter perquisitum. Archiepiscopus Ravennas, circa pallii usum extra missarum solemnia, allegabat speciale privilegium sedis apostolicæ : sed Pontifex respondet, privilegium non esse inventum in scrinio ecclesiæ Romanæ, quod erat idoneum argumentum falsi ; quia privilegia ecclesiarum servantur in scrinio seu archivo ecclesiæ Romanæ, ut ostenditur hic & infra lib. 7. ind. 2. epist. 104. *Quia & exemplaria sibi privilegiorum ecclesiæ de scrinio nostro ob hoc fecimus dari*. Et supr. eod. lib. ind. 1. epist. 25. *Præterea pariter hic portitor quædam ecclesiæ vestræ privilegia a nostris concessa prædecessoribus intimavit, de quibus scriptis caritatis vestræ, nos subtilius volumus informari, vel si qua ex eis scripta in ecclesiæ vestræ scrinio rejacent*. Privilegium est suspectum si non inveniatur in camera B. Petri, idest in archivo sedis apostolicæ ; cap. *ad audientiam, de præscr.* Hoc argumento utitur Hieronym. lib. 3. adverss. Rufin. *Si a me fictam epistolam suspicaris, cur eam in Romanæ ecclesiæ chartario non requiris ?*

De secretario autem, quod fraternitas tua resedisse cum pallio, & filios ecclesiæ suscepisse, & fecit & excusavit, nunc interim nihil querimur, quia synodorum sententiam sequentes, minores culpas, quæ negantur, ulciscí recusamus. Quia Joannes Archiepiscopus Ravennas consuetudine se excusavit de usu pallii extra ecclesiam, nempe in secretario ecclesiæ, & in litaniis, Pontifex ei veniam in præteritum concessit, & ulterius hoc fieri prohibuit. Postea Gregorius intercedentibus Romano patricio & exarcho, & aliis nobilibus viris civitatis, Joanni ipsi Episcopo Ravennati concessit usum pallii, etiam extra missarum solemnia in litaniis, in natalitiis beatorum Joannis Baptistæ, Petri Apostoli, & Apollinaris martyris, & in die anniversario ordinationis suæ, eidemque permisit ex pristino more in secretario ecclesiæ susceptis ac dimissis ecclesiæ filiis pallium assumere, & inde cum pallio missarum solemnia celebraturus ad altare procedere: & hoc tantum per modum provisionis, seu interim, donec de ea re cognitum esset, ut ostenditur infr. lib. 4. epist. 10. ind. 13. Post mortem Joannis Gregorius Mariniano ejus proximo successori, pallium dedit, quo uteretur cum procederet e salutatorio, seu secretario ad ecclesiam missarum celebrandarum causa, extra ec-

Source : BIU Cujas

cleſiam vero non amplius, quam quater in anno, in litaniis ſtatutis, ut oſtenditur infr. lib. 4. ind. 13. epiſt. 54. *Quo non aliter te uti memineris, niſi in propriæ tuæ civitatis, dimiſſis jam filiis, eccleſia, procedens a ſalutatorio ad ſacra miſſarum ſolemnia celebranda, peractis ergo miſſis, id in ſalutatorio rurſum curabis deponere. Extra eccleſiam vero non amplius illo tibi, niſi quater in anno, in litaniis, quas ad deceſſorem tuum Joannem expreſſimus, uti permittimus.*

Illud autem, quod pro utendis a clero veſtro mappulis ſcripſiſtis, a noſtris eſt clericis fortiter obviatum. Quod Joannes Archiepiſcopus Ravennas petiit a Pontifice, ut clericis Ravennatibus mappulis, quæ ſunt linteola alba mappularum vice, uti liceret, contradictores habuit clericos eccleſiæ Romanæ, qui ægre ferebant uſum mappularum concedi aliis clericis, quaſi proprius eſſet clericorum Romanæ eccleſiæ: ſed tamen, precibus Joannis Epiſcopi, Pontifex permiſit primis diaconis Ravennatis eccleſiæ mappulis uti dum eſſent in obſequio, ſeu miniſterio Epiſcopi, ut ſubjungitur in hac epiſtola, unde ſumptus eſt can. *illud autem*, 93. diſt. Mappulæ hic ſunt linteola alba, quibus utebantur diaconi & clerici miniſtrantes, in ſiniſtra manu ea geſtantes; ordo Roman. *Presbyteris duobus, qui Epiſcopum ducturi ſunt, cappæ, diaconis ſtolæ & dalmaticæ, ſubdiaconis vero ſibi congruæ veſtes, quæ apud quoſdam ſubdiaconales nominantur, & mappulæ in ſiniſtra manu ferendæ.* Hinc planetatorum & mappulatorum appellatione presbyteros & ſubdiaconos intelligit Jo: Diacon. lib. 2. cap. 43. *Cumque magi ex planetatorum mappulatorumque proceſſionibus magnum Pontificem cognoviſſent.* Etiam mappulis uſi ſunt Pontifices & Cardinales; Anaſtaſ. in Conſtantino: *Pontifex autem & ejus Primates cum ſellaribus Imperialibus, ſellis & frenis inauratis, ſimul & mappulis ingreſſi ſunt civitatem.* Alias mappulæ ſunt ſudariola; Gregor. dialog. lib. 2. cap. 19. *Sed is, qui miſſus fuerat monachus, poſt admonitionem factam, a ſanctimonialibus feminis rogatus, mappulas accepit, ſibique eas abſcondit in ſinu.* Et infr. *Nunquid ego illic præſens non eram, quando ab ancillis Dei mappulas accepiſti.*

Epiſt. 55. *Coſmas ex variis periculorum neceſſitatibus multis ſe dicit debitis obligatum, ita ut pro eis a creditoribus ſuis, ſuos dicat filios detineri.* Jure civili non licet patri liberos obligare creditori, æris alieni cauſa; L. *ult.* ff. *quæ res pignor.* L. *qui filios*, C. *eod.* L. 1. C. *de patrib. qui fil. diſtrax.* nov. Juſtin. 134. cap. 7. Moribus autem hujuſce ætatis liberi ſolebant pignori obligari & tradi creditoribus, quod ita durum viſum eſt Gregorio, ut Cypriano Diacono præceperit, ut cum creditoribus Coſmæ debitoris, qui non erat ſolvendo, de rebus pauperum, ideſt de pecunia patrimonii eccleſiæ componeret, ad liberandos ejus filios e manu creditorum. Et hoc eſt, quod ait his verbis ſequentibus: *propter recolligendos ejus filios*, ideſt repetendos & vindicandos a creditoribus. Eadem ſignificatione ſervos fugitivos recolligi, ideſt requiri, dixit Gregor. infr. lib. 8. epiſt. 4. ind. 3. & lib. 10. ind. 5. epiſt. 40. Moribus Judæorum idem patri fas fuit, ut ſignant verba mulieris plangentis liberos tolli a creditoribus 4. Reg. cap. 4. Ecce *creditor venit, ut tollat duos filios meos ad ſerviendum ſibi.* Ejuſdem Coſmæ Syri negotiatoris meminit infr. lib. 3. epiſt. ult.

Epiſt. 56. *Pridem præcipimus, ut de monaſterio S. Andreæ, quod eſt ſuper Maſcalas, baptiſterium, propter monachorum inſolentias, debuiſſet auferri.* Præcipit, ut baptiſterium tollatur de monaſterio, propter monachorum inſolentias vel moleſtias, ut ſcriptum eſt in can. *pridem*, 18. qu. 2. unde ſumptus eſt hic locus. Baptiſterium prohibetur in monaſteriis, qua ratione in iiſdem prohibentur miſſæ publicæ, ne in ſervorum Dei receſſibus popularis conventus detur occaſio, ut ait Gregor. lib. 4. ind. 13. epiſt. 43. unde hauſtus eſt can. *luminoſo*, 18. qu. 1.

Epiſt. 58. *In vico, in quo Lampadius monaſterium ancillarum Dei conſtituit.* Monachi paſſim apud ſacros ſcriptores dicuntur ſervi Dei, & moniales ancillæ Dei, quia Dei obſequio penitus ſeſe dicarunt, ut infr. lib. 6. ind. 15. epiſt. 23. *Ancillis Dei, quas vos Græca lingua monaſtrias dicitis.* Scri-

Source : BIU Cujas

Scripsisti siquidem nobis, quosdam idolorum cultores, atque Anglorum dogmatis, in iis, in quibus constitutus es, partibus inveniri. Erant in Sicilia quidam idolorum cultores, Anglorum dogmatis, ideſt erroribus imbuti, de quibus tollendis implorato auxilio prætoris Siciliæ ſcribit Epiſcopo Tridentino. Etiam in Gallia ea ætate non deſierant idolorum cultores, & cultores arborum quaſi numinum, qui ut tollantur ſcribit Brunichildi Reginæ infr. lib. 7. ind. 2. epiſt. 5. *Ut idolis non immolent, cultores arborum non existant, de animalium capitibus sacrificia sacrilega non exhibeant &c.* Idem vetat ſynodus Antiſſiodor. can. 3. *Nec licet inter sentes, aut arbores sacrivos, vel ad fontes vota exolvere.* Epiſt. 59.

Ego autem indignus pietatis vestræ famulus in hac suggestione neque ut Episcopus, neque ut servus jure reipublicæ, sed jure privato loquor. Hæc epiſt. ſcripta eſt ad Mauritium Auguſt. in qua remiſſionem & humilitatem cauſatur, quia non ut Epiſcopus, nec ut ſervus jure reipublicæ, ſed ut privatus ſcribit. Epiſt. 61.

Longino viro clarissimo stratore veniente. Longinus ex ſtratore ſucceſſit Romano in exarchatu Ravennæ. Strator eſt præfectus equiſonibus Imperatoris; Spartian. in Caracall. *Quum illum in equum strator ejus levaret.* Ammian. lib. 30. *Dexteram stratoris militi jussit abscindi, quæ eum insilientem jumento pulserat consueto.* Græci πρωτοστάτορα vocant; Zonar. in Michael. Theoph. filio, τοῖς οἰκείοις ἱπποκόμοις τέτον ἐπέστησε, πρωτοστάτορα τέτον οἶδεν ὀνομάζειν ἡ διάλεκτος οἰκουμένη. *Suis equisonibus eum præfecit, quo munere, qui fungitur, protostrator vulgo dicitur.* Stratores ſuos habuere etiam præfecti provinciarum; L. *unic.* C. *de strator.* Pontius Diacon. in vita Cypriani apud Surium 14. ſept. *Venerunt ad eum Principes duo, unus strator officii Galerii Maximi proconsulis, & alius equi strator e custodiis ejusdem officii.* Officium ſtratorum hujuſmodi erat probare equos vectigales, qui conferebantur a provincialibus; d. L. *unic.* Ammian. lib. 29. *Constantinus strator paucos militares equos ex his ausus mutare, ad quos probandos missus erat in Sardiniam.*

Dominorum legem suscepi, in qua dominorum pietas sanxit, ut quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad ecclesiasticum officium venire non liceat. Conſtitutione Conſtantini ratiociniis publicis obnoxii, & publicis officiis addicti, arcentur a ſacris ordinibus, niſi conſenſu Principis; L. *officiales*, C. de Epiſc. & cleric. L. 3. C. Th. eod. tit. hanc legem probavit Innocentius I. ne eccleſia de his ad ordinem revocatis triſtetur; can. *aliquantos & seq.* 51. diſt. Eandem legem a Mauritio inſtauratam laudavit Gregorius, ſciens quia plerumque ſæcularis dum eccleſiaſticum ordinem ambit, mutare vult ſæculum non relinquere, quod repetiit infr. lib. 7. ind. 1. epiſt. 11. unde ſumptus eſt can. *legem*, 53. diſt.

Quod vero in eadem lege dicitur, ut ei in monasterio converti non liceat, omnino miratus sum. Ejuſdem Mauricianæ legis caput fuit, ne rationibus publicis obnoxii recipiantur in monaſterium: hanc partem legis ægræ tulit Gregorius, non volens rationibus obnoxium temere recipi in monaſterium, ſed reputans fieri poſſe ut a monaſterio, in quo ſuſcipitur, rationes reddantur, ut reliqua præſtentur. Tamen poſtea Gregorius aſſenſit, ne rationibus publicis obligati ordinentur, vel in monaſterium recipiantur priuſquam rationibus ſoluti ſint, ſentiens hujuſmodi viros plerumque non ſæculum fugere, ſed mutare, ut ait infr. lib. 7. ind. 1. epiſt. 11. can. *legem* 53. diſt.

In qua lege subjunctum est, ut nulli, qui in manu signatus est, converti liceat. Alio capite legis Mauricianæ cavebatur, ne manu ſignatis, ideſt militibus converti liceret, ideſt converſionis cauſa, & mutationis morum ingredi monaſterium. Punctis ſignati ſunt milites ordinibus & militiæ aſcripti, quia tyrones manu ſignari ſolebant, quo deſertores agnoſcerentur; L. *stigmata*, C. *de fabricensibus* lib. 11. Veget. de re milit. lib. 1. cap. 8. *Sed non statim punctis signorum inscribendus est tyro.* Idem lib. 2. cap. 5. *Nam puncturis in cute punctis mi-*

Source : BIU Cujas

lites ſcripti & matriculis inſerti jurare ſolent. Idcirco militiæ ſignum in deſertoribus ad pœnam eſſe ait Auguſtin. contra Creſcon. lib. 4. cap. 5. *Ne baptiſmum Chriſti non ad præmium, ſed ad judicium, non ad ſalutem, ſed ad perniciem, ſicut eſt militiæ character in deſertoribus, haberent*. Eodem ſe refert Auguſtin. de baptiſm. contra donatiſt. lib. 1. cap. 4. *Intueantur etiam ſimilitudinem notæ militaris, quia extra militiam a deſertoribus & haberi, & accipi poteſt*. Idem epiſt. 50. *Neque enim ſi quiſquam regio charactere a ſignato deſertore ſignatur*. Idemque in pſalm. 39. *Baptiſmus ille tamquam character infixus eſt, ornabat militem, convincit deſertorem*. Hoc caput legis exhorruit Gregorius, quia, ut ſubjungit, per eam via cælorum multis clauditur, & legi modum imponendum eſſe duxit, quo via cælorum laxius pateat. Poſtea legi Mauricii hic modus impoſitus eſt a Gregorio, ne publicis actionibus impliciti ordinentur, nec in monaſterium recipiantur, niſi prius ab his abſoluti fuerint: ac ne milites in monaſterium ſuſcipiantur, priuſquam per triennium in ſuo habitu probati fuerint, ut traditum eſt infr. lib. 7. epiſt. 11. ind. 1. unde ſumptus eſt d. can. *legem* 53. diſt.

Epiſt. 62. *Imperatorem vero Perſarum, etſi non fuiſſe converſum doleo, vos tamen ei Chriſtianam fidem prædicaſſe omnimodo exulto*. Gratulatur Domitiano Metropolitano (is fuit Epiſcopus Melitinæ, quæ eſt Metropolis Armeniæ) quod Chriſtianam fidem prædicaſſet Choſroe Regi Perſarum, licet incaſſum: ex quo falſi evincitur quod tradit Paulus Diac. lib. 4. de geſt. Longob. cap. 27. de converſione Choſroe Regis Perſarum. Mauritius Choſroen Perſarum Regem a ſuis pulſum in filium adoptavit, & regno reſtituit, & ad eum miſit Domitianum Melitines Epiſcopum ſanguine ſibi conjunctum; Theophan. Eundem Mauritius liberis tutorem deſignavit; Theophilact. Simocatt. lib. 8. cap. 11.

In hoc tamen ei credimus, quia ejus vobis animam ſacramenta & obſides ligant. Domitiano Epiſcopo ſcribit in fine hujus epiſt. ſe in quibuſdam credere Mauritio Imperatori, quia fidem obligaverat Epiſcopo ſacramentis, & obſidibus datis. Obſides dari ſolebant etiam in pactis & contractibus privatorum, & in compromiſſis; cap. *ex reſcripto, de jurejurand.* cap. *expoſita, de arbitr.* Cæſarius Heiſterbachſenſ. de miracul. lib. 2. cap. 34. de Theobaldo fœneratore Pariſienſi: *Ecce iſte eſt ille, quem pro ſuis pecuniis principatus honorabat, qui filios nobilium obſides tenebat*. Hoc diſtabant obſides a fidejuſſoribus, quod hi ſe & ad corpus obligabant, obſides ſe ipſos tradebant; d. cap. *expoſita*, d. cap. *ex reſcripto*.

Epiſt. 63. *Quod autem caritas veſtra reſcripſit mihi, ut filio meo domino Theodoro archiatro & expræfecto gratias agerem*. Ad eum ſcriptæ extant plures epiſtolæ, ut prox. infr. hoc lib. & 40. lib. 4. ind. 13. & 25. lib. 6. ind. 15. Theodorum archiatrum expræfecti honore illuſtrat. Archiatri ſeu medici palatini comitiva primi ordinis nobilitati fuere; L. 1. C. Th. *de comitib. & archiatr.* Iidem inter amicos Principis aſcripti: de Cæſario fratre & archiatro ſacri palatii teſtatur Gregor. Nazianz. in ejus funebri orat. quæ eſt 10. Τάττεται μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ ἐν ἰατροῖς πάσῃ καὶ τοῖς φίλοις τῷ Βασιλέως ἐυθὺς ἀριθμούμενος. *Primum ſtatim inter medicos dignitatis gradum obtinuit, atque in amicorum numero, apud Imperatorem habitus*. Et archiatri dignitas ab Imperatore per codicillos dabatur; Symmach. lib. 10. epiſt. 40. *Cum ab eo palatini honoris officia poſcerentur, ut codicillorum prærogativa monſtraret, quis illi inter archiatros ordo competeret*.

Domnæ Dominicæ ſalutes meas dicite, cui minime reſpondi, quia cum ſit Latina, Græce mihi ſcripſit. Domna Dominica illuſtris femina fuit una ex his, qui Conſtantinopolim ſeceſſere metu Longobardorum. Cum ea ſcripſiſſet, Pontifex, offenſus quod Latina mulier Græce ei ſcripſiſſet, ei non reſpondit: offenſioni potuit & accedere difficultas ſcribendi, quia Gregorius neſcivit Græcas litteras, ut non diffitetur ipſe infr. lib. 6. epiſt. 29.

Epiſt. 64. *Quam legem primum, ſicut ii dicunt qui leges veteres noverunt, Julianus protulit, de quo ſcimus omnes quam Deo adverſus fuerit*. Mauritius inſtauravit legem

legem Juliani, ne qui milites in monaſterium recipiantur priuſquam ſtipendia impleſſent, de quo ſupr. epiſt. 61. h. lib. & inf. lib. 7. epiſt. 11.

AD LIBRUM TERTIUM.

Epiſt. 1. PRÆTEREA *pallium ad ſacra miſſarum ſolemnia utendum ex more tranſmiſimus*. Conſtantio Mediolanenſi Archiepiſcopo tranſmittit pallium, quo utatur ex more intra miſſarum ſolemnia. Eadem lege Virgilio Arelatenſi Epiſcopo pallium utendum intra eccleſiam ad miſſarum ſolemnia tranſmiſit Pontifex, infr. lib. 4. eiſt. 51. 52. Archiepiſcopus enim pallio non utitur, niſi intra eccleſiam ſuam, & ad miſſarum ſolemnia; can. *pallium*, 100. diſt. nec id ſemper, ſed certis & ſtatutis diebus; cap. *ad honorem*, *de auctor. & uſu pallii*.

Sed peto ut dum hoc ſuſcipitis, ejus honorem ac genium ex humilitate vendicemus. Petit a Conſtantio Mediolanenſi, ut honore & genio pallii cum humilitate utatur. Honorem & genium pallio tribuit, quia pallium eſt inſigne, cum quo plenitudo pontificalis officii & Archiepiſcopale nomen confertur; cap. *niſi*, *de auctor. & uſu pallii*, cap. *ſignificaſti*, *de elect.* Archiepiſcopus ſc. ante ſuſceptionem pallii non poteſt convocare concilium provinciale, chriſma conficere, dedicare baſilicas, ordinare clericos, nec Epiſcopos conſecrare; d. cap. *ſignificaſti*, cap. *quod ſicut*, §. *ſuper eo*, *eod. tit.* Idcirco Malachiam Archiepiſcopum Hyberniæ, cum animo ſcrupulum concepiſſet, an hæc omnia perfungi valeret ſine pallio, animo deliberavit Romam proficiſci, ut pallium ſuſciperet; Bernard. in ejus vit. cap. 9. *Viſum tamen ſibi non tute ſatis actitari iſta abſque ſedis apoſtolicæ auctoritate, & Romam proficiſci deliberat, maximeque quod metropoliticæ ſedi deerat adhuc, & deſuerat ab initio pallii uſus, quod eſt plenitudo honoris*.

Epiſt. 2. *Tres ſe Epiſcopi fraternitatis veſtræ communione ſeparaverunt, dicentes vos in damnationem trium capitulorum conſenſiſſe, atque cautionem feciſſe*. Poſt mortem Laurentii, Conſtantio Epiſcopo Mediolanenſi electo, tres Epiſcopi provinciæ Mediolanenſis, una & Theodelinda Regina Longobardorum, a communione Conſtantii ſeſe ſegregarunt, hoc colore quaſi damnaſſet tria capitula Chalcedonenſis ſynodi, & hac de re cautionem, ideſt chirographum tradidiſſet Pontifici: hac de re præter hanc epiſt. ſcripſit & 3. 4. & 33. infr. hoc lib. ut falſa ſuſpicio concepta de Conſtantio, & de ſe ipſo tolleretur.

Inter quos ego quoque, tunc urbanam præturam gerens, pariter ſubſcripſi. Gregorius ante converſionem præturam urbanam geſſit; de quo Jo: Diac. lib. 1. cap. 4. *Et cum eſſet prætor urbanus una cum aliis nobilibus viris ſubſcripſit cautioni, quæ ſedi apoſtolicæ emiſſa eſt a Laurentio Epiſcopo Mediolanenſi, de tuenda fide Chalcedonenſis concilii*.

Subtiliter autem mihi & breviter indicaſtis, vel de Agone Rege, vel de Francorum Regibus quæ geſta ſunt. Quæſierat a Conſtantio Epiſcopo Mediolanenſi, ut notum faceret quid geſtum eſſet inter Agonem Regem Longobardorum, & Reges Francorum. Per hoc tempus bellum geſtum a Buccelino Duce Francorum adverſus Longobardos; de quo meminit ipſe Gregor. dialog. lib. 1. cap. 2. ejuſdem expeditionis in Italia adverſus Gothos meminit Anaſtaſ. in Joanne III. de Agone infr. lib. 9. epiſt. 28. Hic eſt Agiulfus Rex Longobardorum, qui & Ago dictus; Paul. Diac. de geſt. Longob. lib. 4. cap. 43. *Igitur Agilulfus Rex, qui & Ago eſt appellatus*.

Si autem videritis, quia cum patricio nihil facit Ago Longobardorum Rex, de nobis ei promittite, quia paratus ſum in cauſa ejus impendere. Gregorius ſol-

Source : BIU Cujas

licitus de pace ſancienda cum Longobardis, ait ſe paratum de ea tractare cum Agone Rege, ſi nihil faceret, ideſt non conveniret cum patricio, ideſt cum Romano patricio, & exarcho Ravennate; de quo ſupr. lib. 2. ind. 10. epiſt. 32. Romanus patricius & exarchus multas civitates recepit a Longobardis; de quo Anaſtaſ. in Gregorio.

Epiſt. 5. *Subdiaconis vero tuis hoc, quod de Siculis ſtatuimus, decernimus obſervari.* Bonifacio Epiſcopo Rhegienſi præcipit, ut quod ab eo ſtatutum eſt de ſubdiaconis Siculis, in Rhegienſibus obſervetur: nimirum ne ſubdiaconi ordinentur, niſi prius caſtitatem promiſerint, quod in Siculis ſtatutum eſt, ſupr. lib. 1. epiſt. 42. unde deſumptus eſt can. *nullum*, 28. diſt. quem conjunge cum can. *ſubdiaconis*, 32. diſt. qui hauſtus eſt ex hac epiſt.

Epiſt. 6. *Sed cum propter irruentem Italiæ cladem, ad Siciliam refugiſſent.* Metu Longobardorum plures ex Italia receſſerunt, alii Conſtantinopolim, alii in Siciliam, ut Petronilla converſa, quæ hac occaſione ab Agnello ſtuprata. Hac occaſione quamplurimi Italiæ ſacerdotes in Siciliam, fuga facta, miniſteria, ideſt vaſa ſacra eccleſiarum aſportarunt, quæ recolligi jubet Gregorius lib. 3. epiſt. 15. ind. 12.

Epiſt. 7. *Ad nos fuiſſe perlatum plura in concilio Numidiæ contra patrum tramitem, atque canonum ſtatuta committi.* Concilium Numidiæ celebratum eſt a Columbo Epiſcopo & Primate Numidiæ, de quo ſupr. lib. 2. epiſt. 47. verum quia audivit Pontifex in eo concilio multa ſtatuta contra canones & patrum diſciplinam, de eo inquiri jubet hac epiſt.

Epiſt. 8. *Quia igitur in alienis hoc fundare rebus, licet poſſeſſor permitteret, dominus tamen videtur cum ratione refugere.* Stephanus teſtamento Theodoſia uxore ſua hærede ſcripta, eodem teſtamento cavit, ut in prædio, cui nomen erat Piſcinas, quod poſt teſtamentum alienatum eſt, & pervenit ad jus & dominium xenodochi Thomæ quondam Epiſcopi, monaſterium conſtrueretur, quia id non licebat in alieno prædio, invito domino, licet conſentiente poſſeſſore, Pontifex juſſit, ut monaſterium conſtrueretur in proprio fundo defuncti; de quo etiam agetur infr. epiſt. 10. hoc lib. & lib. 4. epiſt. 2. ind. 13. Emphyteuticarius non poteſt alienare fundum ſine conſenſu domini; L. *ult.* C. *de jur. emphyteutic.* Eadem ratione monaſterium non poteſt fundari in alieno prædio, invito domino, licet conſentiente poſſeſſore, ideſt emphyteuticario, ne facto emphyteuticarii deterior fiat conditio domini. Emphyteuticarii non habent proprietatem in fundo, ſed jus in re L. *ſi domus*, §. *ult. de legat.* 1. Idcirco non dicuntur domini, ſed poſſeſſores; Auguſtin. homil. 7. *Noli timere ne anguſtet te poſſeſſor.* Idem lib. 83. qu. qu. 79. *Aliter enim cogitur poſſeſſor equum dare militi, aliter eum tradit emptori.* Idem lib. cont. Petiliani epiſt. de verit. eccleſ. cap. 17. *Et ſervum de domino, & colonum de poſſeſſore.* Et prædium emphyteuticum dicitur poſſeſſio emphyteutica. Idem lib. 1. contra lit. Petiliani cap. 82. *Cum emiſſet poſſeſſionem & hoc emphyteuticam.* Et hæc tria, dominum, poſſeſſorem, & colonum ſeu conductorem, diſtinxit Gregorius moral. lib. 14. cap. 21. *Quia enim, ut Dominus auditus non eſt, non poſſeſſor agri, ſed colonus creditus eſt.*

Reliquias vero quas ibidem poſtulat collocandas, volumus ut a fraternitate tua ſub debita veneratione condantur. Eccleſia vel oratorium non poteſt dedicari ſine reliquiis ſanctorum: idcirco injungit Januario Epiſcopo Caralitano, ut in dedicando monaſterio poſtulante Theodora femina, quæ erat fundatrix monaſterii, reliquiæ ſanctorum ibi ſub debita veneratione condantur, quia reliquiæ collocantur ſub altari.

Epiſt. 9. *Pervenit ſi quidem ad nos, minus te monaſteriis ancillarum Dei, in Sardinia ſitis, tuitionis impendere.* Januarium Epiſcopum Caralitanum arguit de remiſſione in tuitione & cura monaſteriorum Sardiniæ. Epiſcopi eſt tueri & obſervare monaſteria virginum diœceſis ſuæ, ut infr. lib. 4. epiſt. 4. ind. 13. de medico

Source : BIU Cujas

dico ſtupratore virginum : *qui ſi quando in monaſterium virginum, ſeu ipſe ſeu alius fuerit ingreſſus, fraternitatem tuam culpa reſpiciet, quæ gregem commiſſum tenet, & cuſtodire diſſimulat.*

Hanc poſt competentis ſeveritatem vindictæ, in aliud diſtrictius virginum monaſterium in pœnitentiam redigi volumus. Tranſlatio in aliud diſtrictius monaſterium pœnitentiæ cauſa, eſt pœna regularis, ut ſupra obſervatum eſt lib. 1. epiſt. 42. unde ſumptus eſt can. *de lapſis* 16. qu. 6.

Epiſcoporum etiam concilia, ſicut tam tuæ mos dicitur fuiſſe provinciæ, quam quod ſanctorum canonum auctoritate præcipitur, bis in anno celebrare te volumus. Concilium provinciale bis quotannis celebrari ſtatuit ſynod. Nicæn. can. 5. Antiochen. can. 20. Chalced. can. 19. ſynod. 6. in Trull. can. 8. quod confirmavit Leo I. epiſt. 62. & Gregorius in hac epiſt. de quo can. *de conciliis* & dd. ſeqq. 18. diſt.

Servos ancillaſque Judæorum, fidei cauſa ad eccleſiam refugientes. Vetat ne ſervi & ancillæ Judæorum, fidei cauſa ad eccleſiam perfugientes, dominis reſtituantur, ſed in libertatem vindicentur. Quia Judæo non licet Chriſtianum mancipium habere; cap. 2. *de Judæis*, & infr. h. lib. epiſt. 21. ind. 12.

Presbyteri baptizatos infantes ſignare bis in fronte chriſmate non præſumant. Vetat ne presbyteri Sardiniæ baptizatos in fronte liniant chriſmate. Ad Epiſcopum ſolum pertinet conſignatio ſeu confirmatio baptizatorum in fronte adhibito chriſmate; can. *presbyteris*, *de conſecr. diſt.* 4. can. *de his*, can. *manus*, can. *noviſſime & ſeqq. de conſecr.* diſt. 5. Eſt enim ordinis Epiſcopalis, quia per eam confertur plenitudo gratiæ Spiritus ſancti per chriſma; d. can. *noviſſime*, can. *pervenit*, 30. qu. 1. Ita vero confirmatio baptizatorum propria eſt Epiſcoporum, ut corepiſcopis non liceat baptizatos confirmare, quia non habent apicem Pontificii; can. *quamvis*, 68. diſt. Poſtea Gregorius ex diſpenſatione permiſit presbyteris baptizatos chriſmate linire in fronte deficiente Epiſcopo, infr. lib. 3. epiſt. 26. unde hauſtus eſt can. *pervenit*, 95. diſt. Hac de re plura lib. 2. de juriſd. eccleſ. tuend. cap. 4.

Admonere te volumus, ne piæ vivorum, aut defunctorum voluntates tua, quod abſit, remiſſione caſſentur. Præcipit Januario Epiſcopo Caralitano, ne piæ voluntates defunctorum deſtituantur ipſius negligentia, unde ſumptus eſt can. *admonere*, 16. qu. 1. Executio piarum voluntatum pertinet ad Epiſcopum, ſi intra annum non impleantur; L. *nulli*, C. *de Epiſc. & cleric.* nov. Leon. 68. cap. *nos quidem*, *de teſtam.* cap. *final. eod. tit. in 6.*

Quod ad imminentiam expletionis piarum rerum, ipſe te tuus ſatis ordo compellat. Ordo epiſcopalis, ſeu officium Epiſcopi, ſatis eum ſollicitat ad imminentiam, ideſt inſtantiam, ad hoc ut piæ voluntates defunctorum impleantur. Imminentia idem ſonat ac inſtantia, ut ſupra lib. 2. ind. 11. epiſt. 29. *Ut electum veſtrum ſua imminentia faciat Epiſcopum conſecrari.* Imminere paſſim apud Gregorium pro inſtare, & apud Tertull. de pœnit. cap. 6. *Sed præcipue novitiolis iſtis imminet.* Papias. *Imminet, inſtat.* *Epiſt. 10.*

Cognovimus namque de reditibus eccleſiarum, noviter acquiſitis, canonicam diſpoſitionem quartarum minime provenire. Redituum Eccleſiæ tres vel quatuor fiunt portiones, pro conſuetudine regionum: in Italia & Gallia quatuor portiones, una Epiſcopo, alia Clericis, tertia pauperibus, quarta fabricæ; can. *vobis*, can. *Vulteranæ*, can. *mos eſt*, 12. qu. 2. in Hiſpania tres fiebant portiones, una Epiſcopo, alia clericis, tertia pauperibus & ſartis tectis; concil. Emerit. can. 16. Toletan. 16. can. 4. can. *priſcis*, can. *unio*, 10. qu. 3. & quarta decimarum, quæ addicta eſt Epiſcopo, vacante ſede aſcribitur viſitatori, infr. lib. 4. epiſt. 11. & 42. Sed quia in diviſione quartarum fraus fiebat ab Epiſcopis, & ea fiebat tantum de antiquis reditibus, ita ut recens quæſiti in totum reſervarentur Epiſcopis, Gregorius ſtatuit, ut in diſtributione quartarum omnes reditus eccleſiæ, tam *Epiſt. 11.*

Source : BIU Cujas

novi quam antiqui conferrentur, quia una & eadem eccleſiæ ſubſtantia non debet diverſo jure cenſeri, ideſt uſurpationis & canonum; ut oſtenditur in hac epiſt. quæ ratio repetitur cap. *cum in tua, de decim.*

Presbyteros diaconos, cæteroſque cujuſlibet ordinis clericos, qui in eccleſiis militant, abbates fieri per monaſteria non permittas. Abbas regularis non poteſt eligi ex presbytero, diacono, vel clerico ſæculari; cap. *cum cauſam*, cap. *cum ad noſtram*, cap. *cum in magiſtrum, de elect.* Et hoc eſt quod vetat Gregorius, ne clerici, qui ordinati ſunt in eccleſiis ſæcularibus, non profeſſi monachos, abbates in monaſteriis eligantur; unde ſumptus eſt can. *presbyteros*, 16. qu. 1. Abbas tamen non vetatur, imo debet eſſe presbyter, & olim in monaſteriis plerumque abbas ſolus erat presbyter; Auguſtin. de morib. eccleſ. catholic. cap. 33. *Vidi ego diverſoria ſanctorum Mediolani, non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat.* Extatque Auguſtini epiſt. 81. ſcripta Eudoxio abbati & presbytero inſulæ Caprariæ. Paphnutium & Iſidorum abbates & presbyteros Scythi, quod monaſterium eſt in Ægypto, commemorat Caſſian. collat. 18. cap. 15.

Juvenculas abbatiſſas fieri vehementiſſime prohibemus. Vetat ne junior, & minor ſexagenaria abbatiſſa eligatur; unde ſumptus eſt can. *juvenculas*, 20. qu. 1. Abbatiſſa non debet eligi, niſi major ſit triginta annis, & tacite, vel expreſſe profeſſa ordinem regularem; cap. *indemnitatibus, de elect. in 6.* conc. Trid. ſeſſ. 25. de regul. cap. 7.

Epiſt. 13. *Et ſi manifeſte ægritudinis, ſicut dicitur, cauſa, eccleſiæ eum defuiſſe reperieris, nullum ei ex ordinatione alterius presbyteri permittas præjudicium generari.* Abſens ægritudinis cauſa non eſt deponendus, quia ægritudo eſt juſta cauſa abſentiæ: infirmitatis ratio habetur; L. *ſi cui*, §. *ult. ex quibus cauſ. major.*

Epiſt. 14. *In tua eccleſia Syracuſana eum prævidimus cardinandum ſive ut officium diaconatus expleat.* Diaconi æque ac presbyteri non ordinantur ſine certo titulo, ideſt certa eccleſia; conc. Chalced. can. 6. can. *neminem*, 70. diſt. Unde diaconus ſemel ordinatus in quapiam eccleſia, non poteſt ab ea recedere ſine conſenſu Epiſcopi. Idcirco Theodulphus diaconus eccleſiæ Pariſienſis a Ragnemodo Pariſienſi Epiſcopo ſæpius excommunicatus, ideſt comminatione excommunicationis ſæpius tentatus, quod e Pariſienſi eccleſia, in qua diaconus ordinatus fuerat, in Andegavenſem tranſiiſſet, & Audoeno Epiſcopo ſeſe tradidiſſet; de quo Greg. Tur. lib. 10. cap. 14. Felicem diaconum Maximiano Syracuſano Epiſcopo commendat Gregorius hic, ut in ipſius eccleſia cardinetur, ut diaconi officio fungatur, ideſt ut in ea vice tituli ordinetur.

Epiſt. 17. *Qualiter ſuccurrendum ſit redemptionibus captivorum, & ſanctorum canonum, & mundanarum legum ſanctio evidenter edocuit.* Nimirum diſtractione ſacrorum vaſorum: ſacra enim vaſa & veſtes, & donaria diſtrahi non poſſunt, niſi pro redemptione captivorum, & alimonia pauperum tempore famis; L. *ſancimus*, 22. C. *de Ss. eccleſ.* Idem Gregor. infr. lib. 6. ind. 15. epiſt. 13. *Sicut reprehenſibile & ratione dignum eſt, ſacrata quemquam vaſa, præterquam in his quæ lex & ſacri canones præcipiunt, venundare, ita nulla eſt objurgatione, vel vindicta plectendum, ſi pietatis cauſa pro captivorum fuerint redemptione diſtracta.*

Nam valde durum eſt, ſi de eccleſia cui militat, nullum remedium veniat. Clericum captum ab hoſtibus redimi vult ſumptu eccleſiæ in qua militat, quia eſt filius eccleſiæ.

Epiſt. 18. *Quoniam vero eccleſiam ſancti Pancratii, quæ erat commiſſa presbyteris.* Baſilicam S. Pancratii martyris, quæ erat penes presbyteros, propter negligentiam eorum in celebrandis miſſarum ſolemnibus, tranſtulit ad monachos cœnobii continentis S. Pancratii, ita ut peregrinum, ideſt non monachum illic adhiberent presbyterum, qui ibi miſſarum ſolemnia celebraret. Eccleſia transfertur de ſæcularibus ad regulares, propter negligentiam priorum; cap. *inter quatuor, de religioſ. domib.* de quo plura in aſceticis.

Sed

Source : BIU Cujas

Sed & hoc præ omnibus cura tuæ sit, ut ibidem ad sacratissimum corpus beati Pancratii quotidie opus Dei procul dubio peragatur. Ecclesia S. Pancratii remotis presbyteris transfertur ad monachos, qui ad sacratissimum corpus martyris quotidie opus Dei peragerent. Nimirum ibi quiescit corpus beati martyris. Ibidem homeliam 27. in evangelia habuit Gregorius, quo pertinent hæc verba quæ sunt in fine. *Ad martyris tumbam consistimus, qui ad cæleste regnum, ex qua morte pervenerit scimus.* De consecranda ecclesia in honorem S. Pancratii & aliorum martyrum infr. lib. 8. epist. 63. Hujus basilicæ Pancratii martyris conditorem Honorium Pontificem laudat Anastas. in ejus vit. *Eodem tempore fecit basilicam beato Pancratio martyri, via Aurelia miliario secundo, a solo, & ornavit sepulcrum ejus ex argento pensan. libras centum viginti.* Ejusdem basilicæ meminit idem in Leone III.

Quia ergo ecclesia sanctæ Agathæ sita in Suburra, quæ spelunca fuit aliquando pravitatis hæreticæ, ad catholicæ fidei culturam Deo propiciante reducta est. Epist. 19. Gregorius ecclesiam sanctæ Agathæ sitam in regione urbis, quæ Suburra dicitur, a Gothis, qui erant Ariani, olim occupatam, catholicæ fidei cultui restituit; de quo præter hunc locum Gregor. dialog. 3. cap. 30. Joan. Diacon. lib. 2. cap. 31. & Anastas. in Gregorio: *Eodem tempore dedicavit ecclesiam Gothorum, quæ fuit in Suburra, in nomine beatæ Agathæ martyris, & pensiones ædium urbanarum, quæ huic ecclesiæ deberentur dum erat in potestate Gothorum, annis singulis colligi jussit in sarta tecta & luminaria, aliosque sumptus ecclesiæ.* Suburra, regio urbis Romæ; Jo: Diac. lib. 3. cap. 58. *Quæ in oratorio domus meæ in Subura positæ per eas Deus omnipotens fecerit non celabo.* Olim notissima incolatu meretricum; Martial. lib. 6. epigr. 66. *Quales in media sedent Suburra.* Epist. 20. Idem lib. 11. epist. 79. *Ergo Suburranæ tyronem trade magistræ.* Ecclesiam sanctæ Agathæ martyris, quæ erat in Suburra, demutatam in monasterium indicat Anast. in Lone III. *Et in monasterio sanctæ Agathæ martyris super Suburram fecit vestem rubeam &c.* Ejusdem meminit idem infr. *Immo vero & sarta tecta basilicæ beatæ Agathæ martyris sita super Suburram, quæ præ nimia vetustate jam emarcuerant, noviter reparavit.* Idem in Gregorio IV. *Sed & in monasterio sanctæ Agathæ martyris, quæ ponitur super Suburram, fecit vestem de olovero.*

Quia serenissimi domini Imperatoris animum non ignoramus, quod se in causis sacerdotalibus miscere non soleat. Vacante sede Salonitana Gregorius Maximum excluſit ab episcopatu ob vitium ambitionis; de quo supra epist. 16. hoc lib. Sed quia cognovit eum ad episcopatum prorupisse elicito Mauritii Augusti rescripto per subreptionem, facile id credidisse se ait, quia Imperator rebus ecclesiæ se immiscere non soleret. Principes non debent falcem mittere in messem alienam, & electioni Episcoporum se ingerere, nec aliis rebus ecclesiasticis; Nicolaus I. epist. 8. ad Michael. Imperatorem. *Ubi nam legistis Imperatores antecessores vestros, synodalibus conventibus interfuisse, nisi forsitan in quibus de fide tractatum est?* can. *ubi nam*, 96. dist.

Quæ cuncta de colonis, vel originariis jura præcipiunt peragant. Epist. 21. Judæis non licet habere Christianos servos, sed non vetantur habere Christianos colonos propriorum prædiorum, qui pensionem certam prædiorum nomine solvant quales solent præstare coloni & originarii. Coloni sunt rustici liberi, qui colendos suscipiebant alienos agros, sub certa pensione, in perpetuum, vel ad tempus; L. *cum satis*, §. *cum autem*, C. *de agricol. & censit.* Inde colonos a servis distinguit Augustin. in psalm. 34. *Ut omnes, qui nascuntur coloni tui aut servi, tui sint.* Originarii sunt servi adscripti glebæ, e parentibus servis nati; L. *originarios*, C. *eod. tit.* Originales servuli Ambros. de Joseph. cap. 5. *Habent igitur unde glorientur originales servuli, servivit & Joseph.* Inde originalis inquilinatus; Sidon. lib. 5. epist. 19. *Si stupratorem pro Domino jam patronus, originali solvas inquilinatu.* Originarios memorant etiam posterioris ævi scriptores; Flodoard. hist. Rhemens.

Source : BIU Cujas

lib. 1. cap. 18. ex teſtamento B. Remigii : *Innocentium ſervum, quem accepi a Profuturo originario meo.* Cæſarius de mirac. lib. 4. cap. 88. *Habentes autem ſervum quendam originarium Steinhardum nomine, fidei ejus claves munitionis commiſerunt.*

Epiſt. 22. *Quamquam igitur fraterna dilectio hoc a te & ſine noſtris ſcriptis debeat exigere.* Gregorius Venantio Lunenſi Epiſcopo mandavit curam emendandi clericos, & religioſos Laudenſes : ſed eo poſtulante ei adjunxit Conſtantium Mediolanenſem Epiſcopum, quamquam, ut ait, ſine ſcriptis, ideſt ſine mandato Pontificio haberet poteſtatem eos coercendi, quia Laudenſis eccleſia eſt in provincia Mediolanenſi. Cum Pontifex mandat ordinario correctionem clericorum, vel religioſorum, qui ipſius juriſdictioni ſubjecti ſunt, mandato hujuſmodi non derogat juriſdictioni ordinarii, quia mandaſſe videtur tanquam ordinario non tanquam delegato; cap. *quanto*, cap. *licet in corrigendis*, *de offic. ordinar.* cap. *cum aliquibus*, *de reſcript. in 6.* §. *ſed hoc jure inſtit. de Atil. tutor.* Mandatum hujuſmodi non tribuit juriſdictionem, ſed excitat ſopitam, & magis eſt admonitio quam mandatum, nec non juriſdictio delegata poteſt concurrere cum ordinaria; cap. *ſignificavit*, *de corp. vitiat.*

Epiſt. 23. *Quia ſcio quod ſubjectorum culpa præpoſitorum deprimit vitam.* Gregorius hortatur nobiles Sardiniæ, ut ruſticos ab errore idololatriæ compeſcant, quod ſubjectorum culpa præpoſitis imputetur. Ea ætate ruſtici nondum Gentilium ſeu Ethnicorum ſuperſtitione erat deterſi, unde Gentiles Pagani dicti, quaſi pagenſes & ruſtici; Auguſt. de civit. Dei, lib. 9. cap. 19. *Eorum etiam, qui Pagani appellantur, & Deos multos ac dæmones colendos eſſe contendunt.* Et ætate Auguſtini Pagani erant viles & contempti; idem lib. 20. contra Fauſtum, cap. 9. *Proinde nos Paganis iſtis, qui vulgo noti ſunt, & antiquitus fuerunt, & in reliquiis ſuis jam nunc erubeſcunt, prorſus deteriores eſtis.*

Epiſt. 24. *Hortamur, ut tibi ſingulis quibuſque temporibus, rationes ſuas xenodochi, qui in eis ſunt conſtituti vel fuerunt, ſubtiliter reddant.* Monet ut xenodochi, ideſt curatores xenodochiorum, quæ erant ſita in Caralitana diœceſi, quotannis rationes reddant Epiſcopo. Xenodochia & alia pia loca pertinent ad curam & ſollicitudinem Epiſcopi diœceſani; cap. *de xenodochiis*, *de religioſ. domibus*, concil. Aurel. 5. can. 19. quo xenodochii Lugdunenſis fundati a Childeberto & Ultrogotho conjuge cura tradita eſt Epiſcopo Lugdunenſi; & conc. Trid. ſeſſ. 25. de refor. cap. 8. Ad Epiſcopum pertinet & ordinatio xenodochi. Euſtathius Sebaſtiæ Epiſcopus, quæ eſt in Ponto, Aerium presbyterum ordinavit, & Ptochotrophio, quod erat in Ponto, eum præpoſuit; de quo Epiphan. hæreſ. 75. αὐτίκα ὕστερον καθίστα τῶν πρεσβύτερον, ὅτε ξενοδοχεῖον αὐτῷ ἐμπιστεύει, ὅπερ ἐν τῷ πόντῳ καλεῖται πτοχοτροφεῖον. *Nam & presbyterum hunc poſtea creavit, & xenodochii, quod ptocotrophium in Ponto vocatur, curam ei commiſit.* Xenodochos creatos ex ordine presbyterorum indicat & Pallad. hiſt. lauſiac. cap. 1. Ἰσιδώρῳ πρεσβυτέρῳ ὄντι ξενοδόχῳ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας : *Iſidoro presbytero, & Xenodocho Alexandrinæ eccleſiæ.*

De ordinationibus vero, vel de nuptiis clericorum, aut de iis quæ velantur virginibus, nullus, ut nunc fieri dicitur, quicquam præmii præſumat accipere. Vetat ne quid exigatur pro ordinationibus vel nuptiis clericorum, vel pro velatione virginum, vel receptione monachorum. Idem vetuit ſynod. 7. can. 19. Urbanus II. in can. *nullus abbas*, 1. qu. 2. conc. Lateranenſe habitum ſub Alexandro III. in cap. *monachi*, *de ſtat. monach.* & Alexander ipſe in cap. *non ſatis*, cap. *veniens*, *de ſimon.* quod ſi quid ultro offeratur, non prohibet recipi, ut hic, & d. cap. *veniens*. Ne quid exigatur pro nuptiis clericorum vetatur, idem ne pro nuptiis ruſticorum, quid exigatur vetitum ſupr. lib. 1. epiſt. 42.

Epiſt. 25. *Scripſerunt etenim mihi, quod eo pacto cum Barbaricinis facere pacem diſponitis, ut eoſdem Barbaricinos ad Chriſti ſervitium adducatis.* Gratulatur Zabardæ

dæ Duci Sardiniæ, quod his conditionibus cum Barbaricinis pacem inire disponat, ut Christi fidem suscipiant. Barbaricini dicti sunt Afri, qui occupata a Vandalis Africa in Sardiniam, aliasque insulas profugerunt; de quo Procop. de bel. Vandalic. lib. 2. cap. 23. Barbaricini dicti, vel quod profugi essent ex Africa, quæ Barbaria dicta est tempore Vandalorum, quia erat extra orbem Romanum. Barbaria est quicquid est extra metas Imperii Romani; Hieronym. ad Damasum: *Et quia pro meis facinoribus, ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ fine disterminat*: vel forte Barbaricini dicti, quod essent cultores idolorum, de quo notantur hac epist. & 27. infr. hoc lib. *Dum enim Barbaricini omnes ut insensata animalia vivant, Deum verum nesciant, ligna autem & lapides adorent*. Idolorum cultores ob rusticitatem scriptores ejus ævi Barbaros dictitarunt; Gregorius Turonensis lib. 3. histor. cap. 14. *Erat autem intra Treverici territorium cuidam Barbaro serviens*. Barbaricinos Sardiniæ postea ad fidem conversos indicat Gregor. lib. 9. epist. 17. *Quia ergo multi de Barbaris, & provincialibus Sardiniæ, ad Christianam fidem dicuntur Deo propitio devotissime festinare*. Inde Barbaricina mancipia infr. epist. 18. ejusd. lib. Sic & nummi cusi a Sarracenis in Hispania, quorum usus fuit in Gallia, dicti Barbarini; Gofrid. Vindoc. lib. 1. epist. 20. *Mille solidos Barbarinorum*. Afri exulantes in Sicilia, Sardinia, & aliis insulis, dicti Barbaricini. Ut & Mauri, qui transfretarunt in Hispaniam Mauriſci, vulgo *Morisques*, quasi minores Mauri: inde equi Mauriſci pro Hispanicis; Joannes VIII. epist. ad Aldefonsum Regem. *Hujus rei gratia rogamus dilectionem vestram, & animum deprecamur, ut quia valde a Paganis opprimimur, aliquantos utiles & optimos Mauriscos cum armis, quos Hispani Cavallos Alpharacos vocant, ad nos dirigere non omittatis*. Roderic. Tolet. lib. 4. cap. 17.

Dumque solum simplicitati a vobis studetur, quatenus videmus disciplina negligitur. Notat Januarium Episcopum Caralitanum de studio simplicitatis & negligentia in tuenda disciplina clericali. Idem Gregor. infr. lib. 11. ind. 6. epist. 56. *Unde reverendissimus frater, & Coepiscopus noster Januarius, vehementissime fuerat objurgandus, nisi nos ejus senectus, ac simplicitas, & superveniens ægritudo suspenderet*. Homo simplex est imperitus rerum agendarum, ut miles vel rusticus; Paulus in L. *cum de indebito, de probat. Sed miles vel agricultor, & forensium rerum expers vel alias simplicitate gaudens & desidiæ deditus*. Et hoc vitium simplicitatis reprehenditur in Episcopo; Gregor. lib. 8. ind. 3. epist. 40. *Petrus autem idem diaconus, quem a vobis electum esse asseritis, omnino quantum dicitur simplex est, & nostis quia talis hoc tempore in regiminis debeat arce constitui, qui non solum de salute animarum; verum etiam de exrinseca subjectorum utilitate, & cautela sciat esse sollicitus*; can. *Petrus*, 39. dist. Inde se a Mauritio Augusto simplicitatis ideſt stultitiæ redargui queritur Gregorius infr. lib. 4. ind. 13. epist. 31. *Nam in eis urbanæ simplicitatis vocabulo me fatuum appellat*. Epist. 26.

Nam si cujuslibet Episcopi in Sardinia insula Paganum rusticum invenire potero, in eundem Episcopum fortiter vindicabo. Officium Episcopi est, diœcesim purgare a Paganis & hæreticis. Et si quis Episcopus a vicinis Episcopis conventus, intra sex menses a die conventionis, loca ad sedem suam pertinentia Deo lucrari neglexerit, post triennium constabunt eis, qui ea lucrati fuerint, nisi probet magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impune eis esset, & suam diligentiam callide præventam; conc. African. can. 88. can. *placuit*, 16. qu. 3. concil. Carthagin. can. 122. apud Balsamon. Milevit. II. can. 24. 25. Idem est officium Domini principalis; auct. *si vero*, C. *de hæretic. & man.* Ideo se fortiter vindicaturum in quemlibet Episcopum Sardiniæ, si quem Paganum rusticum invenerit in ejus diœcesi, sentiens rusticos Paganos facile posse ad fidem converti, si Episcopi darent operam eis instruendis in his quæ pertinent ad fidem.

Jam vero si rusticus, tantæ fuerit perfidiæ, & obstinationis inventus, ut ad

Source : BIU Cujas

Deum venire minime consentiat, tanto pensionis onere gravandus, ut ipsa exactionis suæ pœna compellatur ad rectitudinem festinare. Rusticos Paganos, qui erant in Sardinia, primum prædicationis vi ad Christi fidem sollicitandos: quod si non sint audientes, durioris pensionis seu census onere compellendos monet Gregorius; unde sumptus est can. *jam vero*, 23. qu. 6. Eodem consilio hæretici multis & exilio coguntur redire ad unitatem, & jussus Principis multis prodest ad salutem; Augustin. contra Gaudent. epist. lib. 2. cap. 17. *Ista igitur jussione regiæ potestatis, contra quam voluntarius fit vester occasus, multis ad salutem, quæ est in Christo, præstatur occasio.*

Pervenit etiam ad nos, quosdam de sacris ordinibus lapsos, vel post pœnitentiam, vel ante ad ministerii sui officium revocari. Pœnitentes non sunt ordinandi, ex hac epist. unde sumptus est can. *pervenit*, 50. dist. Idem conc. Carthag. IV. can. 68. & 69. & Syricius ad Himerium epist. 1. cap. 15. can. *ex pœnitentibus*, can. *quicumque, ead. dist.* quod propter disciplinam statutum, ait Augustin. epist. 50. *Ut constitueretur in ecclesia ne quisquam post alicujus criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed vigore factum est disciplinæ.*

Videndum etiam ne sine litteris, aut obnoxius curiæ, compellatur post sacrum ordinem ad exactionem publicam redire. Illiteratus non est promovendus ad clericatum, quia sacris non est aptus officiis; can. *illiteratos*, 36. dist. can. *pœnitentes*, 55. dist. Idcirco clerici sine examine non sunt ordinandi; conc. Nicæn. can. 9. can. *si qui sine examinatione*, 81. dist. can. *quando*, can. *si quis presbyter*, 24. dist. Item obnoxius curiæ non est ordinandus, ne post ordinationem revocetur ad sustinenda onera curiæ; ex hac epist. & can. *aliquantos*, 51. dist.

Epist. 27. *Benedictionem vero sancti Petri Apostoli vobis transmisimus.* Idest particulam da catenis B. Petri, vel de earum limatura, quæ assumpta de corpore Apostoli benedictionis nomine dabatur, unde benedictionem vocabant. Idem de catenis Pauli infr. h. lib. epist. 30. *Dum frequenter ex catenis eisdem multi venientes benedictionem petunt.* Alias benedictio sancti Petri est munusculum pontificium; Gregor. lib. 6. ind. 15. epist. 27. *Duas autem camisias & quatuor oraria vobis transmisi, quæ prædictis viris ex benedictione sancti Petri peto humiliter offerri.*

Epist. 30. *Caput ejusdem S. Pauli, aut aliud quid de corpore ipsius, suis ad se jussionibus a me præcipit debere transmitti.* Constantia Augusta conjux Mauritii suasu Joannis P. C. petiit a Gregorio caput vel aliud membrum Pauli Apostoli, quod collocaret in ecclesia Pauli, quæ Constantinopoli in palatio ædificabatur: Pontifex hac epist. respondit, se quod petebatur nec facere posse nec audere. Primum quia non sine metu & periculo corpora Apostolorum tangi possunt, & hoc est quod ait his verbis: *Nam corpora sanctorum Petri & Pauli Apostolorum, tantis in ecclesiis suis coruscant miraculis atque terroribus, ut neque ad orandum sine magno illuc timore possit accedi.* Frequens concursus plebis Romanæ ad sepulcra Apostolorum & martyrum, quæ in cryptis non sine religione & horrore visuntur; Hieronym. in Ezechiel. lib. 12. cap. 40. *Dum essem Romæ puer, & liberalibus studiis erudirer, solebam cum cæteris ejusdem ætatis & propositi diebus Dominicis sepulcra Apostolorum, & martyrum circuire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defossæ, ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepultorum, & ita obscura sunt omnia, ut raro desuper lumen admissum horrorem temperet tenebrarum.* Et Imperatores urbem ingressi statim properant ad memoriam Petri Apostoli orationis causa; August. in psalm. 63. *Sed melius est, ut Romam cum venerit Imperator, deposito diademate ploret ad memoriam piscatoris, quam ut piscator ploret ad memoriam Imperatoris.* Idem in psalm. 140. *Modo jam saginata inde terra, exurgente segete ecclesiæ, ecce quod est nobile & præcipuum in mundo, Imperator venit Romam, quo festinat, ad templum*

Impe-

Source : BIU Cujas

Imperatoris, an ad memoriam piscatoris? Et ut religio loci probetur, non impune fuisse ait his, qui corpora Petri & Pauli, & Laurentii martyris attingere ausi sunt, quod variis probat exemplis. Secundo ut se excuset apud Augustam asserit Romanæ ecclesiæ consuetudinem esse, ne corpora sanctorum de loco moveantur, nec sine periculo moveri. Et hoc est quod ait his verbis: *In Romanis namque, vel totius occidentis partibus, omnino intolerabile est, atque sacrilegum est, si sanctorum corpora tangere quisquam fortasse voluerit, quod si præsumpserit certum est, quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit.* Et ante, ut idem probet, dixit Romanos Pontifices cum sanctorum reliquias dant, non quicquam de corpore sanctorum, sed brandeum, ideſt velamen sanctorum corporibus admotum pro reiiquiis dare consuevisse, cujus virtus eadem erat, ac ipsorum corporum. Unde contigit, ut cum quidam Græci talibus de reliquiis dubitarent, sanctus Leo Papa brandeum forcipibus inciderit, ex quo sanguis effluxit; de quo Joannes Diaconus lib. 3. cap. 57. Sigib. ad ann. 441. Brandeum est velamen, quo corpus Domini consecratum super altari involuitur; Sigibert. loco mox laudato. *Et sic brandeum altaris, quo consecratum corpus Domini involverat, particulatim dividebat.* Vel velum, quo corpus defuncti tegitur; Flodoard. hist. Rhemens. lib. 1. cap. 20. *Corpus ejusdem rubeo constat brandeo involutum.* Hac occasione, ut persequar omnia capita hujusce epistolæ, Gregorius damnat facinus quorumdam Græcorum monachorum, qui ante biennium Romæ de nocte prehensi sunt, cum juxta ecclesiam Pauli corpora mortuorum effoderent, & ossa reconderent, quæ, ut confessi sunt, pro reliquiis in Græciam essent exportaturi. Tum ut animo Augustæ religionem induceret, narrat post mortem Petri & Pauli quosdam fideles ex oriente sublatis corporibus sanctorum, non ultra secundum ab urbe milliarium in locum, qui dicitur catatumbas, ea deportare potuisse, tonitruum & fulgurum metu perterritos. Denique in fine epist. invidiam pravi consilii rejicit in quosdam, qui malo animo hoc desiderium suggesserant Augustæ, ut haberent occasionem, re non impetrata, eam commovendi in Pontificem, quo pertinent hæc verba quæ Joannem Patriarcham subnotant: *Non vestrum est, sed quidam homines contra me pietatem vestram excitare voluerunt, &c.* Idem de sudario Pauli subjungit Pontifex, quod cum ejus corpore conditum esset, sed ne Augusta contempta videretur, spondet se ei missurum aliquid de catenis Petri vel limatura ipsarum, si lima tolli possit, quia quandoque contingit, ut nonnullis petentibus nihil lima proficiat vetante Numine. Idem tamen postea reliquias Petri & Pauli Brunichildi Reginæ concessit, ut ostenditur lib. 5.

Monachi & mansionarii, qui corpus ejusdem martyris viderunt. Mansionarii ecclesiæ, sunt æditui, & custodes ecclesiæ, quia muneri annexum est onus perpetuæ mansionis; Gregor. dial. lib. 1. cap. 5. *Juxta eam namque civitatem ecclesia B. martyris Stephani sita est, in qua vir vitæ venerabilis Constantius nomine, qui mansionarii functus officio deserviebat.* Et infr. *Quadam vero die dum in eadem ecclesia oleum deesset, & prædictus Dei famulus unde lampades accenderet omnino non haberet &c.* Eundem Abundium custodem mox mansionarium vocat idem lib. 3. dialog. cap. 25. *Custos ecclesiæ Abundius dictus.* Et infr. *Unde ad Abundium mansionarium.* Jo: Diacon. lib. 3. cap. 58. *Completis matutinalibus hymnis, mansionarius candelam extinxit.* Græcis παραμονάριος; con. chalced. can. 2. Dionysius exiguus vertit mansionarius; can. *si quis Episcopus*, 1. qu. 1. In sæculari militia mansionarii sunt majores, seu custodes villarum fiscalium; Regino 2. chron. ad ann. 895. *Cum in regnum Otto Imp. reverteretur, Felicem Episcopum, & Adalongum Comitem sui mansionarii ad Arnulfum xeniis a Carolo missis venientes, in media via offenderunt.* *Epist. 31.*

Ad secundum urbis miliarium, in loco qui dicitur catatumbas. Catatumbas est locus secundo ab urbe miliario, ubi condebantur corpora martyrum: male catacumbas Anast. in Cornelio: *Hic temporibus suis rogatus a quadam matrona*

Source : BIU Cujas

Lucina, corpora Apostolorum Petri & Pauli, de catacumbis levavit noctu. Idem in Damaso : *Hic fecit basilicas duas, unam juxta theatrum sancto Laurentio, & aliam via Ardeatina, ubi requiescit in catacumbis.* Sic dictus a latino tumba, quod idem sonat ac tumulus quod tumeat, seu emineat ; Sigibert. ad ann. 709. *Childeberto monarchiam regni Francorum tenente, Archangelus Michael apparens Auberto Abrincatensi Episcopo, monuit semel & iterum, ut in loco maris, qui propter eminentiam sui tumba vocatur, fundaret ecclesiam in memoriam sui.* Aldhelmus de laudib. virginitat.

Ad quorum tumbas solidæ post funera mortis.

Gregor. ipse homil. 27. in evangel. *ad martyris tumbam consistimus.*

Epist. 33. *Sicut enim rami sine virtute radicis arefiunt, ita opera quantumlibet bona videantur, nulla sunt si a soliditate fidei disjungantur.* Theodelindam Reginam Longobardorum, quæ Schismaticorum erroribus decepta lapsa erat, ut ad unitatem ecclesiæ Romanæ redeat hortatur, ne fructum bonorum amittat, quæ sine fide nulla & inania sunt. Idem Gregor. in Ezech. lib. 4. homil. 9. Idem moral. lib. 20. cap. 7.

Epist. 34. *Speciosus tunc subdiaconus hac pro re ab administrationis se suspendit officio, & usque in obitus sui tempus notarii quidem gessit officium.* Subdiaconi adnexum habent officium notariorum ecclesiæ. Clemens primus instituit notarios per septem regiones urbis, qui gesta martyrum singuli per regionem suam excíperent : Fabianus creavit septem subdiaconos, qui septem notariis a Clemente institutis imminerent, ut gesta martyrum in integro, ideſt in unum colligerent ; testis Anast. in Clement. & Fabian. Idcirco regionarii dicti sunt, quia distributi erant per regiones urbis ; Anastas. in Sylverio : *Adhuc eo loquente Joannes subdiaconus regionarius primæ regionis tulit pallium de collo ejus.* Et infr. *Tunc Sixtus subdiaconus regionarius regionis sextæ, videns eum jam monachum, egressus foras nunciavit ad clerum dicens.* Pace reddita ecclesiæ etiam minores clerici functi sunt officio notariorum ecclesiæ ; Gelas. in can. monachus, 77. dist. *Monachus vero novitius si morum honestate fulcitur continuo lector vel notarius, aut certe defensor effectus, post tres menses existat acolythus.* Ætate Gregorii, subdiaconi ecclesiæ Romanæ officium notariorum ecclesiæ simul gerebant : ex quo vero constitutione Pelagii præceptum, ut subdiaconi deinceps abstinerent officio ordinis, nisi ab uxoribus continerent, Speciosus subdiaconus ab his quæ erant ordinis ultro se suspendit, & contentus fuit officium notarii gerere : quod tulit Gregorius.

Epist. 36. *Proinde & de rebus paternis, quas ante episcopatum dinoscitur habuisse, si eas in jus ecclesiæ suæ quodammodo transtulit, ei quantum portioni ejus legaliter scit competere, ut satisfieri possit immineat.* Episcopus potest testari de bonis hæreditariis, quæsitis ante episcopatum, vel post episcopatum : de bonis vero quæsitis post episcopatum de rebus ecclesiæ, nihil alienare potest testamento vel inter vivos ; Gregor. lib. 10. epist. 41. *Nulli dubium est, quia sicut sacerdotibus res in episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia, ita de his quas ante habuerint quicquid judicare voluerint non vetantur* ; can. *nulli*, 12. qu. 5. Sed si Episcopus liberos habuerit, de rebus ante episcopatum quæsitis non potest testari in favorem ecclesiæ, nisi salva legitima liberorum ex hac epist.

Epist. 37. *Quia scandalizantur plurimi, quia fratrem & Coepiscopum nostrum Joannem Ravennatis ecclesiæ inter missarum solemnia nominetis, requirenda vobis consuetudo antiqua est.* Ex consuetudine antiqua nomen Episcoporum tam superstitum, quam defunctorum refertur in diptychis ecclesiæ, & eorum nomen memoria celebratur in publicis precibus, inter missarum solemnia. Inde inter jura Episcopalia memoratur ἀναφορὰ τῦ ὀνόματος τότε ; Balsam. in can. 1. syn. Constantinopolit. I. & II. Et in pœnis canonicis, si Episcopus extraneos, vel hæreticos hæredes instituerit, nomen ejus de Episcoporum memoria tollitur ; syn. Carth. can.

Source : BIU Cujas

can. 84. apud Balsamon. African. can. 48. Joannis Chrysostomi in exilio defuncti, nomen tabulis ecclesiæ reponi jussit Atticus C. P. Socrat. lib. 7. cap. 25. μνείαν Ἰωάννου ἐν ταῖς εὐχαῖς ἐκέλευσε ποιεῖσθαι, ὡς δὲ τῶν ἄλλων Ἐπισκόπων τῶν κεκοιμημένων ἐιώθεν γίνεσθαι : *Præcepit, ut Joannis memoria fieret in precibus, sicut de aliis Episcopis solet.* In quaque ecclesia nomen proprii Episcopi referri inter missarum solemnia moris erat, sed novum, & insolens erat nomen extranei Episcopi referri. Ideo multis scandalo fuit, quod Constantius Episcopus Mediolanensis nomen Joannis Archiepiscopi Ravennatis inter missarum solemnia memoria recolere solebat: de quo consultus Pontifex a Mediolanensi, respondit perquirendam esse consuetudinem, & si consuetudo non probaretur abstinendum esse : quo inclinare videtur, ex eo quod subjungit Archiepiscopum Ravennatem Mediolanensis nomen silere his verbis : *Tamen sollicite perquirere studui, si idem Joannes frater & Coepiscopus noster, vos ad altare nominet, quod minime dicunt fieri.*

Nam audio eum cum decessore vestro Laurentio ad mensam ecclesiæ per annos plurimos nunc usque consedisse. Inter nobiles consedisse & subscripsisse. Fortunatum commendat Constantio Episcopo Mediolanensi, ne temere de status sui, idest ingenuitatis conditione pulsetur, quia audivit eum per multos annos, cum Laurentio decessore ad mensam ecclesiæ cibum sumpsisse, inter nobiles consedisse, & subscripsisse, nimirum gestis, & instrumentis ecclesiasticis. Domus Episcopi erat hospitium, non modo clericorum, sed etiam nobilium, unde ἀσπάσικον, idest salutatorium dicebatur. Theodosius senior ab Ambrosio Mediolanensi Episcopo excommunicatus, Episcopum convenit in aspastico; Theodorit. lib. 5. cap. 18. πρὸς δὲ τὸν ἀρχιέρεα παραγενόμενος, ἐν δὲ τῷ ἀσπασικῷ οἴκῳ ὅπος καθῆστο: *Sed ad Episcopum, qui in salutatorio sedebat accessit.* Iisdem μιπατώριον seu hospitium ; Cedren. in Leone ὅθεν διὰ τὸ δεξιᾶ μέρας διήρχετο εἰς τὸ μιπατώριον: *Coactus est per dexteram partem in metatorium ire.* Et idem infr. in eodem τὸ δὲ Βασιλέως δημοσίαν πρόοδον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ποιησαμένου, καὶ τῷ μιπατωρίῳ εἰσελθόντος : *Imperator publice in magnum templum progressus, cum in metatorium venisset.*

Per hominem nostrum scripta transmittemus. Homo pro servo, vel famulo scriptoribus labentis ævi; Latin. Pacat. in panegyric. Theodos. *E proximo accipis vota hominum tuorum.* Auson. epist. 22. *Concesso ab hominibus tuis usus hospitio, immature periclitatur expelli.* Symmach. lib. 2. epist. 30. *Si placet, ut homines mei hæreditaria possessione decedant.* Cassiodor. 10. var. 5. *Theodosio homini suo Theodabaldæ.* Greg. lib. 6. ind. 13. epist. 9. *Lator præsentium homo vester.* His adde L. 1. C. *de commerc.* L. 4. Cod. *de dignit.* Alias homo pro marito ; Gregor. lib. 6. ind. 13. epist. 27. *Et magnificis earum hominibus.*

Ne non rectitudini, sed indisciplinationi, quod absit, videamini consentire. *Epist. 38.* Rectitudini opponitur indisciplinatio, quæ est relaxatio & dissolutio disciplinæ, idest rectæ vivendi rationis. Eadem voce usus est Gregor. lib. 4. ind. 13. epist. 7. *Nec tantæ nos indisciplinationis ecclesiasticam cognoscas dissimulare, vel differre vindictam.* Evagr. in vita S. Antonii latine versa. *Calcitrantium mulorum indisciplinatio.*

Pervenit ad nos monachos suos, mulieres sibi commatres facere. Vetantur *Epist. 40.* monachi infantes suscipere ex fonte baptismi, & commatres sibi facere, ne detur occasio pravæ consuetudinis, ex hac epist. unde desumptus est can. *pervenit*, 18. qu. 2. Idem vetat conc. Antisiod. can. 25. can. *non licet*, can. *monachi*, *de consecr.* dist. 4. conc. Aquisgran. anno Christi 817. can. 16. Idem interdictum clericis, & commatres epulis curare; auctor sermon. ad fratres in erem. sermo. 36. *Non enim debet, qui animarum curam gerit transire de domo ad domum, non commatres procurare.*

Hortor autem, ut dum vitæ spatium supereſt, ab ejusdem beati Petri eccle- *Epist. 41.*
sia, cui claves cælestis regni commissæ sunt, & ligandi, ac solvendi potestas av-

Source : BIU Cujas

tributa, vestra anima non inveniatur divisa. Hortatur Bonifacium præfectum Africæ, ne se dividat a communione ecclesiæ Romanæ, quæ habet claves regni cælorum, ligandi, & solvendi potestatem. Ecclesia Romana Princeps omnium ecclesiarum; Hieronym. ad Damasum: *Ego autem primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, ideſt cathedræ Petri communione consocior, super illam petram ædificatam ecclesiam scio.* Augustin. epist. 161. *Romanæ ecclesiæ, in qua semper apostolicæ cathedræ viguit principatus.*

Epist. 43. *Lator præsentium Cosmas Syrus, in negotio, quod agebat, debitum se contraxisse perhibuit.* Commendat Cosmam Syrum negotiatorem, qui ære alieno laborabat. Syri negotiatores in occidentis partibus summam commercii exercuere; Hieronym. in Ezech. lib. 8. cap. 26. In illa verba: *Syrus negotiator tuus. Usque autem permanet in Syris ingenitus negociationis ardor, qui per totum mundum lucri cupiditate discurrunt, & tantam mercandi habent vesaniam, ut occupato nunc orbe Romano inter gladios, & miserorum voces, quærant divitias & paupertatem periculis fugiant.* Idem ad Lætam: *Negotiatoribus avidissimis mortalium Syris.* Sidon. lib. 1. epist. 8. de perversione rerum omnium, quæ erat Ravennæ: *Fœnerantur clerici, Syri psallunt.* Gregor. Turon. hist. lib. 10. cap. 25. *Eusebius quidam negotiator genere Syrus, datis muneribus, in loco ejus subrogatus est.* Ejusdem Cosmæ meminit supr. lib. 2. ind. 11. epist. 55.

Quoniam & lex habet, ut homo liber pro debito nullatenus teneatur. Ob æs alienum debitor teneri non potest, ideſt incarcerare vice pignoris; L. *ob æs alienum*, Cod. *de oblig. & act.*

Hic tamen solerter age, ut acceptis solidis, ei plenariam munitionem scripto faciant. Munitio est apocha securitas, quæ debitorem munit, & securum facit a creditore; Gregor. infr. lib. 9. ind. 4. epist. 24. *Hac te munitione prospeximus fulciendum.*

Epist. 44. *Domnam vero illam nutricem meam, quam mihi per litteras commendatis, omnino diligo & in nullo gravari volo.* Affectum erga nutricem suam domnam nomine significat. Pro nutricis filia stuprata, a raptore in uxorem ducenda scripsit Sidon. lib. 3. epist. 19.

AD LIBRUM QUARTUM.

Epist. 1. ind. 13. PERVENIT *ad me, quod in ecclesiis fraternitatis tuæ, aliqua loca dudum monasteriis consecrata, nunc habitacula clericorum, aut etiam laicorum facta sunt.* Monasteria semel consecrata non possunt fieri habitacula clericorum aut laicorum, ex hac epist. unde sumptus est can. *pervenit*, 18. qu. 2. Et hoc est quod ante constitutum est, monasteria semel Deo dicata, non posse fieri κοσμικὰ καταγώγια *sæcularia habitacula*; conc. Chalced. can. 24. can. *quæ semel*, 19. qu. 3.

Epist. 3. *Sententia namque a vobis prolata est in conclusione gestorum, in qua dum pro investigandis illis hæreticis admonetis, subintulistis eos, qui negligunt, substantiarum dignitatumque privatione plectendos.* Dominicus Episcopus Carthaginensis concilium celebravit, in quo actum est de inquirendis hæreticis, ita ut Episcopi negligentes eos ad catholicam fidem perducere, bonis & dignitate multentur. Durior visa est Gregorio sententia concilii, ne daretur occasio turbandæ pacis ecclesiæ Africanæ, sed tamen nihil novi adfert. Idem enim placuit veteribus conciliis Africanis, ut African. can. 88. Milevit. II. can. 24. 25. Et Carthaginens. apud Balsamon. can. 121. *Quicumque Episcopi neglexerint loca ad suam cathedram pertinentia ad catholicam unitatem lucrari, conveniendi sunt a vicinioribus*

Source : BIU Cujas

ribus Episcopis, ut id agere non morentur, quod si intra sex menses a die conventionis non effecerint, conceduntur ei, qui primus potuerit ea lucrari, nisi proprius Episcopus probet, ab hæreticis magis illius electam esse negligentiam, ut impune ibi sint, & suam negligentiam callide fuisse præventam, ut ejus cura sollicitior vitaretur; can. placuit, 16. qu. 3. Idem præcipitur dominis temporalibus constitutione Friderici II. auct. *si vero*, C. *de hæretic.* Ait nisi diligentia præventa sit, quia nemo debet prævenire diligentiam alterius captiose; L. 11. §. *si mater*, ff. *ad Tertull.*

Ita tamen, ut Urbicus monasterii mei præpositus, dare aliquem de servis Dei debeat, qui ejus præpositus fiat. Gregorius abbas & presbyter monasterii sancti Theodori, ob lapsum depositus, post diutinam pœnitentiam restitutus, ita ut ei daretur præpositus, qui ejus negligentiam suppleret. Regulariter depositus, etiam post pœnitentiam non est restituendus suo ordini, ne canonicæ disciplinæ vigor frangatur; Gregor. infr. h. lib. ind. 13. epist. 17. *Si lapsis ad suum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ procul dubio frangitur disciplinæ, dum pro reversionis spe, pravæ actionis desideria quisque concipere non formidat.* Et hoc est, quod ait Gregor. init. hujus epist. *Latorem præsentium Gregorium abbatem, atque presbyterum monasterii sancti Theodori, nulla quidem ratio permittebat, ut post lapsum illius pene generalem, ultra ei præesse debuisset.* Sed ex gratia, & dispensatione abbas depositus restituitur, adhibito hoc modo, ut ei præpositus detur ideſt prior, qui ejus incuriam, sua cura, & sollicitudine reparet. *Epist. 4.*

Et Victoria, quæ locum illius sequebatur, sicut audio, res monasterii disperſit, ut ad prioratus locum pertingeret, & ipsa post abbatissam interim inveniri debuisset. Prioratus est proximus gradus ad abbatiam: prior est, qui præest monasterio sub abbate, priorem claustralem hodie vocant. Alius est abbas, seu pater monasterii, alius prior seu præpositus: eodem modo Græci distinguunt πατέρα καὶ ἡγούμενον τῆς μονῆς; syn. Nicæn. II. can. 13. & 14. Ob id notatur Victoria, una ex ancillis Dei monasterii sancti Martini in diœcesi Panormitana in Sicilia, quod res monasterii profligasset, ut prioratum ambiret, & prima post abbatissam interim fieret.

Multa autem mala in eodem monasterio per Anastasium medicum audio contigisse. Notat Anastasium medicum de nefandis commissis in monasterio virginum. Medici occasione artis, dum contubernio feminarum irrepunt, plerumque e medicis fiunt amici, & stupratores: medicos clariorum feminarum adulterio notos memorat Plin. lib. 29. in proem. *Exortus deinde est Rectius Valens, adulterio Messalinæ Claudii Cæsaris nobilitatus.* Et infr. *Jam vero & adulteria etiam in Principum domibus, ut Eudemi in Livia Drusi Cæsaris, item Valentis in qua dictum est Regina.* De Eudemo idem Tacit. 4. annal. *Eudemus amicus, ac medicus Liviæ, specie artis frequens secretis.* B. Benedicto dæmonem, specie mulo medici, seu veterinarii, obvium factum, cornu ideſt corneum vasculum olei, & trepedicam, quod est potionis, seu medicamenti genus gestantem refert Gregor. 2. dialog. cap. 30. *Quadam die dum ad Beati Joannis oratorium pergeret, ei antiquus hostis in mulo medici specie obviam factus est, cornu & trepedicam ferens.*

Eum sacri corporis & sanguinis Dominici participatione privatum, in pœnitentiam redigat, ita ut usque ad diem obitus sui, in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodo exitus sui tempore percipiat. Saturninus presbyter ob lapsum, ideſt lapsum carnis ab ordine depositus: post depositionem ausus est ministrare, idcirco sacræ eucharistiæ participatione privatus in diem obitus, reservato viatico in extremo vitæ discrimine. Presbyter depositus ministrans excommunicatur in diem obitus, reservato tantum viatico in vitæ exitu. Hinc sumptus est can. *accedens*, 50. dist. Idem statutum conc. Antiochen. can. 5. cap. 2. *de cleric. excomm. ministrant.* Et hoc est quod prolixius anathema dicitur conc. *Epist. 5.*

Source : BIU Cujas

Ilerdens. can. 16. *Quod si quisquam post hæc cujuslibet ordinis clericus, quacunique occasione, de omni facultate quidpiam probatus fuerit abstuliſſe, vel forsitan dolo aliquo suppreſſiſſe, reus ſacrilegii prolixiori anathemate condemnetur*; can. *hæc hujus*, 12. qu. 2.

Sin autem eum fraternitas tua talem pœnitentiam agere cognoverit, ut ei juſte ad recipiendum inter laicos communionem, & ante exitum debeat miſereri, hoc in tua fraternitatis ponimus poteſtate. Saturninus presbyter depoſitus, ad pœnitentiam redactus eſt, & communione privatus, in diem vitæ, ſalvo viatico, in vitæ exitu. Pœnitentiæ tamen hujuſmodi modus impoſitus eſt, ut ſi juſtam pœnitentiam egerit, communio inter laicos ei non denegetur, immo & ante exitum reſtituatur ſuo ordini. Diverſum pœnæ genus erat redactio ad communionem laicam, & peregrinam. Communio laica eſt, cum clerici depoſiti rediguntur ad communionem inter laicos, ideſt recipiunt communionem ſicut laici extra cancellos altaris; de hac Gregorius infr. hoc lib. epiſt. 16. *Subdiaconi quoque quos ſimilis culpa conſtringit, ab officio ſuo irrevocabiliter depoſiti, inter laicos communionem accipiant*. Idem epiſt. ſeq. ejuſ. lib. *Similiter etiam & tres ſubdiaconos, quos fraternitas veſtra lapſos innotuit, a ſuo ſemper vacare ac decernimus privatos officio, quibus nihil aliud quam inter laicos ſacra eſt præbenda communio*. Syricius ad Himerium epiſt. 1. *Quiſquis clericus aut viduam, aut certe ſecundam conjugem duxerit, omni eccleſiaſticæ dignitatis privilegio mox nudetur, laica ſibi tantum communione conceſſa*; can. *quiſquis*, 84. diſt. Innoc. I. ad Ruſum, epiſt. 22. *Sed noſtræ lex eccleſiæ eſt, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſunt per manus impoſitionem, laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem, vel exiguum ſubrogare*; can. *ventum*, 1. qu. 1. conc. Agathenſ. can. 50. *Si Epiſcopus presbyter, aut diaconus capitale crimen commiſerit, aut chartam falſaverit, aut falſum teſtimonium dixerit, ab officii honore depoſitus in monaſterium detrudatur, & ibi quamdiu vixerit laicam tantummodo communionem accipiat*; can. *ſi Epiſcopus*, 50. diſt. Utrumque pœnæ genus, retruſio in monaſterium, & ablegatio ad laicam communionem, familiare fuit in Gallia. Carlomannus filius Caroli Calvi Meldenſis eccleſiæ diaconus, ob varia latrocinia, & perduellionem, patris juſſu depoſitus, oculis orbatus, retruſuſque in Corbejenſe monaſterium, reſervata ſibi laica communione; Aimoin. lib. 5. cap. 27. 29. Flodoard. lib. 3. cap. 18. annal. Pithœani ad ann. Chriſti 87[illegible]. capitul. Caroli Calvi tit. 39. & ibi Sirmond. Hoc pœnæ genere Gunterius Archiepiſcopus Colonienſis & Thietgaudus Trevirenſis a Nicolao I. depoſiti & excommunicati ob cauſam ſoluti matrimonii Thietbergæ Reginæ, conceſſa ſibi tantum communione laica; Regino 2. chronic. Sigebert. ad ann. Chr. 863. & Nicolaus ipſe in can. *ſcelus*, 2. qu. 1. & in can. *Theugualdum*, can. *ita corporis*, 11. qu. 3. & Joann. Diacon. lib. 4. cap. 94. Mitior pœna erat addictio communioni peregrinæ, & erat magis correctio quam pœna, per quam clerici remoti, a ſacra communione, & expuncti de matricula, ſeu tabula clericorum, redigebantur ad ſolam communionem precum, & ſuſceptionem alimoniæ & annonæ, quæ clericis peregrinis, de quorum fide non liquebat, per litteras, quas vocant formatas, hoſpitalitatis & humanitatis cauſa offerebatur; conc. Agath. can. 2. *Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiſerit, ab Epiſcopis corrigantur, & peregrina eis communio tribuatur, ita ut cum eos pœnitentia correxerit, reſcripti in matricula, gradum ſuum dignitatemque recipiant*; can. *contumaces*, 50. diſt. Idem concil. can. 4. *Si quis autem clericus furtum eccleſiæ fecerit, peregrina ei communio tribuatur*; can. *clerici*, 13. qu. 2. Et licet peregrina communio, eſſet pœnitentiæ ſpecies, nonnihil ſolatii habuiſſe colligitur, ex eo quod addictum peregrina communione, foveri, ideſt ſuſtentari dixit concil. Regienſ. can. 3. *Aut peregrina, ut ajunt, communione foveatur*. Hujuſce communionis antiquior fuit uſus in eccleſia. Monachi Ægyptii ob perſecutionem Theophili Epiſcopi Alexandrini exulantes

lantes a Joanne Chryſoſtomo, Epiſcopo Alexandrino fugæ cauſa nondum cognita & probata, ad communionem precum recepti ; Socrat. lib. 6. cap. 7. ἤυξησε δὲ πρῶτος, καὶ τὰς περὶ νυκτερινὰς εὐχὰς : *primum amplificavit nocturnas preces.*

Onus poſſeſſioni ejus, ex aliqua parte imminuetur. Hebræi ſeu Judæi erant Epiſt. 6.
in poſſeſſionibus ſeu prædiis Romanæ eccleſiæ in Sicilia : Gregorius, de eorum ſalute ſollicitus, præcipit Cypriano Diacono & rectori patrimonii Siciliæ, ut eis qui converſi fuerint, onus poſſeſſionis, ideſt cenſus remittatur pro parte, ita ut ſi penſio fuerit ſolidi, tremiſſis, ideſt tertia pars ſolidi eis relaxetur : ſi penſio erat trium, vel quatuor ſolidorum, unus ſolidus relaxetur. Idem Gregor. lib. 12. epiſt. 30. *Quia autem multi Judæorum in poſſeſſionibus eccleſiæ commanent, volo ut ſi qui ex eis Chriſtiani voluerint fieri, aliquantulum eis penſi relaxetur, quatenus iſto beneficio provocati, tali deſiderio & alii aſſurgant.* Infideles, puta Pagani, Judæi, vel hæretici omni arte, non modo pœnis, ad fidem provocantur, puta multis, exiliis, vel gravioris penſionis onere, ut ſupr. lib. 3. epiſt. 26. ſed etiam præmiis, ut remiſſione penſionis, vel partis tertiæ penſionis : nec hoc inutile duxit Pontifex, quia etſi ſuſpecta & minus tuta eſſet converſio illorum, ſpes eſt, ut qui de his nati fuerint, fidelius baptizentur, atque ita ut ipſi, vel eorum nati lucrifiant. Cum Judæis mitius agi ſuaſit Auguſtinus homil. 7. ex perſona Chriſti : *Parce damnis meis, cum enim tu, qui Chriſtianus es, ſpolias Judæum, impedis fieri Chriſtianum.*

Scripſeras enim, ut mutui ſolidi ruſticis per manus quorumdam debiti conductorum darentur, ne tollentes ab aliis, aut in angariis, aut rerum pretiis gravarentur. Ut ruſtici, ideſt poſſeſſores prædiorum eccleſiæ Romanæ ſublevarentur, neve pecuniam mutuam a fœneratoribus accipere cogerentur gravioribus uſuris, mandat, ut mutui ſolidi ruſticis dentur ſine uſura, ſc. per manus conductorum prædiorum eccleſiæ. Uſuræ mutuæ pecuniæ vel frumenti a ruſticis leviores exiguntur, puta pecunia credita in ſingulos ſolidos ſiliqua una vice uſurarum ; frumento credito in ſingulos modios octava pars modii, ideſt duo ſextarii ; nov. Juſtin. 34. cap. 1. unde ſumpta eſt auct. *ad hæc*, C. *de uſur.* Solidus conſtat ſiliquis 24. modius ſextariis ſexdecim : alius erat Italicus, alius caſtrenſis : caſtrenſis erat duplo major ; Hieronym. in Ezech. lib. 1. cap. 4. *Porro hin duos χοὰς Atticos facit, quos nos appellare poſſumus duos ſextarios Italicos, ita ut hin menſura ſit Judaici ſextarii, noſtrique caſtrenſis, cujus ſexta pars facit tertiam partem ſextarii Italici.*

Pervenit itaque ad nos, quod fraternitas tua Joanni fratri noſtro primæ Juſtinianæ Epiſcopo, ſecundum morem parere deſpiciat, & nec decreto ejus nec relationi, quam ad nos direxit, juxta conſuetudinem voluiſſe ſubſcribere. Joannem Epiſcopum Sirmii notat, quod Joanni primæ Juſtinianæ Epiſcopo parere recuſaret, nec decreto electionis ejus, nec relationi Epiſcoporum, de ejus electione ſubſcribere voluiſſet. Electione Epiſcopi facta in provinciis Italiæ, Siciliæ & viciniorum regionum, decretum electionis ſubſcriptum, & relatio Epiſcoporum de meritis electi, tranſmittebatur ad Romanum Pontificem, ut electus ab eo, vel ejus mandato ordinaretur, ut oſtenditur infr. h. lib. epiſt. 15. in eadem cauſa : *Quia igitur ſuſcepta fratrum, & Coepiſcoporum noſtrorum relatio, ad locum vos ſacerdotii, totius concilii unito conſenſu, & ſereniſſimi Principis voluntate declarat accerſiri.* Sirmienſis Epiſcopus ægre ferebat ſe ſubjectum eſſe primæ Juſtinianæ Epiſcopo, quia Sirmium erat urbs antiquior, quæ erat caput Illirici ſeu Pannoniæ ſecundæ, quæ hodie appellatur Bulgaria, unde Pannonia Sirmienſis quondam Gothorum ſedes ; Caſſiod. 3. variar. 23. Juſtinianus Acridam patriam, & Pannoniam ſecundam de ſuo nomine primam Juſtinianam appellavit, & præfectura prætorii Illyrici ſimul & metropoleos honore donavit ; nov. 11. de quo Gregoras lib. 2. Inde Sirmium reluctanter paruit primæ Juſtinianæ Epiſcopo. Gregorius Joanni eidem, ut Metropolitano, pallium tranſmiſit, & vices apoſto- Epiſt. 7.

Source : BIU Cujas

licas ei commiſit ex more infr. h. lib. epiſt. 9.

Epiſt. 10. *Et hac de re multis potius credendum eſt, quam uni pro ſua eccleſia aliquid atteſtanti.* Gregorius non credidit Adeodato Diacono Ravennatis eccleſiæ afferenti moris eſſe Epiſcopum Ravennatem uti pallio, extra miſſarum ſolemnia in litaniis in natali Joannis, B. Petri Apoſtoli, & Apollinaris martyris, quia ejus fidem evertebat teſtimonium plurium reſponſalium ſeu procuratorem ipſius Epiſcopi Ravennatis, qui variis temporibus fuerant in urbe, qui fatebantur ſe nihil tale unquam vidiſſe. Clerici & monachi tamen teſtes admittuntur in cauſis eccleſiæ & monaſterii ſui; cap. *inſuper*, cap. *cum nuncius*, *de teſtib.*

Uſum pallii in litaniis ſolemnibus, ideſt die natalitio B. Joannis Baptiſtæ, & beati Petri Apoſtoli, & beati Apollinaris martyris, atque in ordinationis veſtræ celebratione concedimus. Idem infr. lib. 7. ind. 2. epiſt. 76. Joanni Epiſcopo Ravennati, donec de ea re plenius cognitum ſit, permittit uſum pallii, extra miſſarum ſolemnia in litaniis certis diebus, quos inter numeratur dies Natalis B. Apollinaris martyris. Is fuit primus Epiſcopus Ravennæ, qui a Petro Apoſtolo Romæ ordinatus, & Ravennam miſſus in Æmiliæ, quæ eſt regio Italiæ, cujus caput eſt Ravenna, evangelium feliciter prædicavit, & tandem ſub Veſpaſiano martyrium paſſus eſt; de quo martyrolog. Roman. 23. jul. acta ejus vitæ apud Surium tom. 4. Hier. Rubeus, hiſt. Ravennat. lib. 1. Obſervatione dignum eſt, quod eidem Epiſcopo permiſſum pallio uti in die anniverſario ordinationis ſuæ. Dies anniverſarius ordinationis ab Epiſcopis ſolemniter celebrari ſolebat; Auguſtin. homil. 24. *Veruntamen cum dies anniverſarius noſtræ ordinationis exoritur, tunc maxime honor hujus officii, tanquam primo imponatur attenditur.*

Epiſt. 12. *Ut nihil de provectionibus clericorum, reditu, ornatu, miniſteriiſque, vel quicquid præfati loci eſſe patuerit, a quoquam præſumi patiaris.* Viſitatori injungitur cura & cuſtodia rerum vacantis eccleſiæ, ut hic, & infr. lib. 5. epiſt. 21. lib. 6. ind. 15. epiſt. 16. & ſupr. lib. 2. epiſt. 18. quia res vacantium eccleſiarum ſolebant impune diripi a plebe; Pet. Damian. lib. 5. epiſt. 6. *Plebium conſuetudinem fama vulgante cognovimus, ut videlicet ſuo defuncto Epiſcopo, domum Epiſcopi hoſtiliter irrumpentes invadant, facultates ejus prædonum more diripiant, prædiorum domos incendant, vites inſuper & arbuſta beſtiali immaniores feritate ſuccidant, quod nimirum niſi eccleſiaſtica fuerit cenſura correctum, haud dubium quin regionibus illis repentini furoris immineat gladius.* Idem prædationis genus in rebus monaſterii Caſinenſis cum vacaret morte abbatis fieri ſolebat, quod levam vocabant, quodque a Victore III. Papa diſtrictius vetitum; Leo Oſtienſis chronic. Caſinenſ. lib. 2. cap. 97. *Seditiones, quas dicunt levas, ſeu prædationes, quas hic in abbatis dormitione fieri ſolere compererat* (Victor Papa) *ne ultra fierent ſeveriſſime interdixit.*

Epiſt. 13. *Clero eccleſiæ Capuanæ degenti Neapoli.* Capuana eccleſia vacante, morte Sixti Epiſcopi, Gregorius Gaudentium Nolanum Epiſcopum huic eccleſiæ viſitatorem delegavit, de quo ſcripſit clero Capuano degenti Neapoli, nimirum propter hoſtilitatem Longobardorum. Quo pertinet & epiſt. 26. infr. 8. lib.

Epiſt. 14. *Deinde grave mihi eſt, quia irriſiones illas, quas habere notarii adhuc pueri ſolent, uſque hodie frater meus Joannes in lingua ſua retinet.* Objurgat Joannem Epiſcopum Ravennatem, quod haberet ingenium dicax, & mores notarii, ideſt mores dicaces: & hoc eſt quod ait infr. *Emenda illos mores notarii.* Notarii ſunt juniores clerici, qui vitio ætatis notantur de ſannis & deriſione aliorum.

Quia ſervis ſuis, qua hora furit, turpia crimina imponit, ut effeminati, & adhuc graviter hoc apertius vocentur. Redarguit Joannem, quod ſervos ſuos effeminatos per maledictum vocitaret. Molles effeminati ſunt maſculi, qui virilia patiuntur; Paul. 1. Cor. 6. ὔτε μαλακοὶ, ὔτε ἀρσενοκοῖται. *Neque molles, neque maſculorum concubitores.* Auguſt. de civit. Dei lib. 7. cap. 26. *Itemque de mollibus*

Source : BIU Cujas

bus eidem matri magnæ contra omnem virorum, mulierumque verecundiam consecratis nihil Varro dicere voluit. Mollis vel effeminatus dicitur quasi mollis carne, & quasi mulier libidini serviens.

Excepto si reliquiæ conderentur. Joannem Episcopum Ravennatem coarguit de usu pallii extra ecclesiam, idest extra missarum solemnia, puta in litaniis seu processionibus solemnibus, quod ait a decessoribus ejus nunquam ante præsumptum esse, nisi cum reliquiæ conderentur, idest cum in dedicanda basilica reliquiæ sanctorum collocarentur sub altari, quia ecclesia non consecratur sine reliquiis, idest collocatione reliquiarum sub altari.

Recordare in missarum Romanarum solemnibus, ubi Ravennas diaconus stabat, & require ubi hodie stat. Ne Joannes Episcopus Ravennas crederet se insensum habere Gregorium, monet ut meminerit, in sacris solemnibus Romanis quo loco diaconi Ravennates olim starent, & quo loco tunc starent. Quo innuitur honoratiorem locum eis dedisse Gregorium. Hanc epist. exscripsit Joann. Diaconus lib. 4. cap. 4.

Vestem vero ei, quæ baptizanda est, direximus. Baptizandis vestis alba dari solebat; Ambros. de iis qui misteriis init. cap. 7. *Accepisti post hæc vestimenta candida, ut esset indicium, quod exueris involucrum peccatorum, indueris innocentiæ casta velamina: qui enim baptizatur, & secundum legem & secundum evangelium videtur esse mundatus.* Greg. Tur. lib. 5. hist. cap. 9. *Renatusque Deo per baptismi sacramentum cum albatis reliquis, in albis & ipse procedit.* Idem lib. 2. cap. 20. *Baptizatus autem puer quem ingomerem vocitaverunt, in ipsis sicut regeneratus fuerat albis obiit.* Fortunat. lib. 4. cap. 4. de Judæis baptizatis per Avitum Episcopum Arvenorum. *Epist.* 16.

Lacteus hinc vesti color est, hinc lampade fulgor
Ducitur & vario lumina picta die.

Baptizandis vestis dari solebat sumptu ecclesiæ; Gregorius præter hunc locum infr. lib. 7. ind. 1. epist. 2. *Transmisimus autem fraternitati tuæ quinquaginta solidos pro vestimentis eorum, qui baptizandi sunt, comparandis.* In baptismo Clodovei ecclesia Rhemensis cortinis albis adornata; Gregorius Turonens. lib. 2. cap. 31. *Velis depictis adumbrantur plateæ ecclesiæ, cortinis albentibus adornantur, baptisterium componitur.* Idem Flodoard. histor. Rhem. lib. 1. cap. 13.

Codicem vero regulæ pastoralis domno Columbo presbytero transmittendum per harum portitorem direximus. Gregorius sub initia pontificatus librum de cura pastorali scripsit ad Joannem Episcopum Ravennatem, hac occasione, quod Joannes litteris eum fugillasset, quod pontificatum latendo declinare voluisset; de quo Joannes Diacon. lib. 4. cap. 73. Hunc librum transmisit Venantio Lunensi Episcopo, ut ostenditur hic, & Leandro Hispalensi Episcopo infr. h. lib. epist. 46.

Quod cum factum fuerit, etiam frater & Coepiscopus noster Leo, ei cessionem præstare debebit, ut liber ad ordinandum possit inveniri. Maximiano Episcopo Syracusano vita functo, cum nullus inveniretur in propria ecclesia idoneus successor, Gregorius eligendum designavit Joannem archidiaconum Cathanensis ecclesiæ, & ad hoc ut cessio ei præstetur a Leone suo Episcopo, ut liber, idest solutus vinculo propriæ ecclesiæ possit ordinari. Clericus alterius diœcesis, seu de aliena ecclesia non potest consentire electioni de se factæ sine cessione proprii Episcopi: nec monachus alterius monasterii potest eligi in abbatem sine consensu proprii abbatis; can. *quam sit necessarium*, 18. qu. 2. qui desumptus est ex Gregorio infr. lib. 7. epist. 18. Hunc Joannem ex voto & judicio Pontificis electum esse probat Gregorius infr. lib. 7. ind. 2. epist. 20.

Sed quoniam dicitur, eundem tutorem velle aliquid in diaconia, quæ ibidem constituta est, emere, summopere ei solatiari festina. Diaconiæ sunt loca pia, seu *Epist.* 24.

Source : BIU Cujas

hoſpitalia, in quibus annonæ & alimenta præſtantur pauperibus in matricula poſitis per diaconus his præpoſitos, inde nomen diaconiæ. In urbe plures hujuſmodi diaconiæ a Romanis pontificibus ſtatutæ fuere in ſolatium pauperum; Anaſtaſ. in Benedict. II. *Hic dimiſit omni clero, monaſteriis, diaconiæ, & manſionariis, auri libras triginta.* Idem in Adriano: *conſtituit diaconias tres foras portam beatorum Apoſtolorum Principis.* Idem in Stephano III. *diaconiam Ss. Sergii & Bacchi, concedens omnia, quæ in uſum diaconiæ exiſtunt, ſtatuit perpetuo tempore pro ſuſtentatione pauperum in diaconiæ miniſterio deſervire.* De urbanis diaconiis, ni fallor, eſt locus inſignis Gregorii infr. lib. 9. epiſt. 24. *Quia igitur te Joannem, religioſo intentionis tuæ ſtudio provocati, menſis pauperum & exhibendæ diaconiæ eligimus præponendum, ne qua tibi ex hac adminiſtratione naſcatur dubietas, hac te munitione proſpeximus fulciendum, conſtituentes, ut de hoc, quod ad menſam pauperum, vel diaconiæ exhibitione percepiſti, ſive ſubinde perceperis erogandum, nulli unquam hominum quolibet modo ſeu ingenio cogaris ponere rationem, vel aliquam debeas moleſtiam ſuſtinere.* Nec modo in urbe, ſed etiam in aliis civitatibus paſſim fuere diaconiæ in uſum pauperum, ut apud Piſaurum fuiſſe diaconiam, quæ aucta eſt bonis Adeodati civis Piſaurienſis, pauperibus teſtamento ſubſtitutis filio, & vernaculo, ideſt ſervulo hæredibus ſcriptis, in hunc caſum, ſi in pupillari ætate deceſſiſſent, quod contigit. Neapoli quoque memoratur fuiſſe diaconia; Greg. lib. 8. epiſt. 20. ind. 3. *Fertur itaque quod annonas, atque conſuetudines diaconiæ, quæ Neapoli exhibetur, eminentia veſtra ſubtraxerit.* Alias diaconia accipitur pro annona vel ſtipe, quæ conferebatur in alimoniam pauperum, vel perſecutionem patientium; Caſſian. collat. 18. cap. 7. *Temporibus ſiquidem Lucii, qui Arrianæ perfidiæ Epiſcopus fuit ſub Valentis Imperio, cum diaconiam noſtris fratribus deferremus, his videlicet, qui de Ægypto, ac Thebaida fuerant, ob catholicæ fidei perſeverantiam, metallis Ponti, atque Armeniæ relegati.*

Valerianum vero monachum, quem emendatum in monaſterio beati Joannis in claſſe poſito tradidiſti. Monaſterium ſancti Joannis in claſſe memoratur hic, & infr. lib. 7. ind. 1. epiſt. 18. id nomen oppido, quod eſt ditionis civitatis Ravennæ; Jo: Diac. lib. 2. cap. 63.

Epiſt. 25. *Officium eccleſiæ defenſorum accipias.* Defenſores eccleſiæ ſunt clerici minorum ordinum, qui eliguntur æditui, & cuſtodes eccleſiæ; can. *ſalvator*, 1. qu. 3. can. *de præſentium*, 16. qu. 1. can. *in ſingulis*, 77. diſt.

Hanc autem epiſtolam Paterio notario eccleſiæ noſtræ ſubſcribendam dictavimus. Notarii eccleſiæ Romanæ ſubſcribebant epiſtolis & reſcriptis pontificiis.

Epiſt. 26. *Durum enim eſt, & procul a ſacerdotis officio, perſonam poſitam ſub neceſſitate negligere.* Monet, ut Feſtus Epiſcopus Capuanus decem ſolidos annuos Ruſtico archidiacono demptos reſtituat, ne egeat, quia clerici honeſte paupertatem ferre non poſſunt. De Epiſcopis idem dictitavit Ivo Carnot. epiſt. 238. *Præterea cum dignitas Epiſcopalis paupertatem his diebus honeſte ferre non valeat, providendum eſt ne iſta diviſione uterque Epiſcopus fiat pauper.*

Epiſt. 29. *Severo ſcholaſtico exarcho.* Scribit Severo ſcholaſtico, ideſt conſiliario & aſſeſſori Romani patricii & exarchi Ravennatis, unde & ſcholaſtico exarchi nomen ob participium dignitatis, & officium adſidendi exarcho. Scribit, inquam, ut exarchum provocaret ad ſanciendam pacem cum Agilulfo Rege Longobardorum, quem ait paratum eſſe pacem facere æquis conditionibus.

Epiſt. 30. *Diaconus quidem factus eſt, ſed quiſquis ſemel in hac eccleſia ordinem acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet.* Pontifex rogatus ab Helia presbytero & abbate Iſauriæ, ut Epiphanium diaconum ordinaret, eumque ad ſe transmitteret, eum quidem diaconum ordinavit, ſed ordinatum a ſe non dimiſit, cujus rei rationem reddit hac epiſt. quia ſemel ordinatus in eccleſia Romana, non poteſt ab ea diſcedere; unde ſumptus eſt can. *filium*, 1. qu. 1. quod caute intelligendum eſt, ſine conſenſu ſummi Pontificis. Alias presbyter, vel diaconus

eccleſiæ

Source : BIU Cujas

ecclesiæ Romanæ non prohibetur eligi in Episcopum alterius ecclesiæ, & cum de ipsa quis assumitur in Episcopum alterius ecclesiæ, ei objici non potest quod de alia ecclesia eligatur, cum ecclesia Romana sit caput omnium ecclesiarum; cap. *cum nobis, de elect.* Diaconi semel ordinati a Romano Pontifice, per hoc non eximuntur a jurisdictione ordinarii; cap. *per tuas, de majorit. & obedient.* tamen propter reverentiam sedis apostolicæ non possunt promoveri ad majores ordines sine licentia summi Pontificis; cap. *cum in distribuendis, de temporib. ordinat.* & ordinatis a Romano Pontifice debetur conveniens honoris prærogativa; d. cap. *per tuas*. Hieronymus presbyter ecclesiæ Romanæ, se ab ea Christi vestimenta, idest sacrum ordinem accepisse, non uno loco gloriatur, ut in epist. ad Damasum: *Ideo mihi cathedram Petri, & fidem apostolico ore laudatam, censui consulendam, inde nunc meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi*. Et idem in prox. epist. ad eundem: *Ego igitur, ut ante jam scripsi, Christi vestem in Romana urbe suscipiens, nunc barbaro Syriæ limite teneor.*

Solidos autem a nobis voluistis pro necessitatibus cellæ quinquaginta transmitti. Gregorius largior in pauperes & monachos, qui nondum ditati, egestate laborabant, Heliæ presbytero & abbati Isauriæ provinciæ petenti quinquaginta solidos in usum cellæ, idest monasterii, decem supra petita transmittit. Cella passim pro monasterio apud Gregorium, & plerumque pro monasteriolo, quod pendet e majori monasterio, tanquam membra a capite; conc. Aquisgranens. ann. Chr. 817. *Abbatibus liceat habere cellas, in quibus aut monachi sint, aut canonici, & abbas provideat, ne minus de monachis ibi habitare permittat quam sex.* Sic cella S. Judoci, a Ludovico Pio unita monasterio Ferrariensi; de qua Lupus Ferrar. epist. 11. ad Lotharium Regem: *Cellam S. Judoci, quam magnus Carolus, quondam Alcuino ad eleemosynam exhibendam peregrinis commiserat, beatæ memoriæ pater vester nobis ea ratione concessit, sicut edictum illius attestatur, ut quod eleemosynæ superesset in nostrum usum cederet*. C'est la abbaye S. Josse les monstrueil sur la mer. Eadem analogia & cellula pro congregatiuncula, vel domicilio monachorum; conc. Agath. can. 38. *Cellulas novas, aut congregatiunculas monachorum, absque Episcopi notitia prohibemus instituí*. Et cella apud recentiores pro prioratu ad monasterium spectante; cap. *privilegium, de V. S. in 6.*

Nam in eis urbanæ simplicitatis vocabulo, me fatuum appellat. Gregorius, Romano patricio & exarcho Ravennate pacis conditiones respuente, pacem iniit cum Agilulfo Rege Longobardorum, quæ postea corrupta seu infracta est transgressione Romanorum militum. De pace facta simplicitatis seu fatuitatis fugillatus Pontifex a Mauritio Augusto, de quo Pontifex conqueritur hac epist. ad Augustum. Fatuus hic pro simplice & imperito rerum agendarum, ut & infr. in hac. epist. *Ego igitur, qui in serenissimis dominorum jussionibus, ab Arnulfi astutia deceptus, non adjuncta prudentia simplex denuncior, constat procul dubio, quia fatuus appellor*. Gregor. 1. moral. cap. 16. *In scriptura autem sacra bovum nomine, aliquando hebetudo fatuorum, aliquando bene operantium vita designatur.* Inde fatuitas pro simplicitate & stultitia; idem lib. 26. cap. 28. *Fatuitas quippe stultitiæ est, quod illos sic iniquitas obligat, ut a culpa eos nec pœna compescat.* *Epist. 31.*

Leoni amplius est creditum quam mihi, & nunc eis, qui esse ad medium videntur, plusquam meis assertionibus credulitas impenditur. Queritur magis credi eis, qui ad medium esse videntur, idest qui erant mediatores & interpretes pacis cum Longobardis. Sic visitator datus ecclesiæ vacanti Græcis μεσίτης dicitur; synod. Carthag. can. 77. apud Balsamon. latine intercessor; synodi Carth. V. can. 8. can. *constitutum*, 7. qu. 1. quia est mediator & promotor electionis faciendæ.

Et quidem si terræ meæ captivitas per quotidiana momenta non excresceret, de despectione mea atque irrisione lætus tacerem. Gregorius a Mauricio Imp. irrisus, quasi simplex, & fatuus, quod sine indignatione legi non potest, vel au-

Source : BIU Cujas

diri, ait se facile laturum despectum & risum sui, nisi cerneret inminere universæ cladem Italiæ, Longobardorum occupatione. Quod & significat his verbis sequentibus: *Inde Italia quotidie ducitur sub Longobardorum jugo captiva*. Italiam videtur vocare terram suam, spectato affectu & protectione, quam precibus, & armis impendebat, & desidia Mauricii Imperatoris & Romani exarchi Ravennatis, qui nec eam bello tueri valebant, nec pacis conditionibus salvam & incolumem facere satagebant; vel potius terram suam vocat ditionem propriam ecclesiæ Romanæ, & Pontifex videtur vindicare sibi urbem Romam, & ejus territorium adversus Græcum Imperatorem, ad quem scripta est hæc epistola. Quo argumento uti possumus ad probandam donationem Constantini, quam agnoscit glossa, & Bart. in L. *legatus*, *de offic. præsid.* de qua etiam Augustinus Steuchus librum edidit.

Post hac plaga gravior fuit adventus Agilulfi, ita ut oculis meis cernerem Romanos, more canum, in collis funibus ligatos, qui ad Franciam ducebantur venales. Rupta pace a Gregorio cum Longobardis inita, culpa Romanorum militum, Roma capta & direpta ab Agilulfo Rege Longobardorum, & quod triste spectaculum fuit Pontifici optimo, Romani collo vincti, ut canes venales ducti in Franciam. Ea ætate nondum desierant jura captivitatis, & bello capti, ut servi venibant. Ait captivos ductos in Franciam. Jam a Clodoveo, qui in acie sua manu cæso Alarico Rege Gothorum in prælio Vogladensi, Gallia universa potitus est, Gallia mutato nomine dicta est Francia: & falsum omnino est, quod ait Lupoldus Babenberg. tractat. de jurib. Imp. Galliam occidentalem a Carolo Martello primum Franciam appellatam.

Epist. 32. *Ossa jejuniis atteruntur & mente turgemus*. Notat hypocrisim Joannis P. C. qui dictus est νηστευτὴς jejunator, quod jejuniis corpus attereret, & vili veste tegeretur. Idem infr. epist. 34. & 36. h. lib. Jo: Diac. lib. 3. cap. 5. Nicephor. lib. 18. cap. 34.

Cura ei totius ecclesiæ, & principatus committitur, & tamen universalis Apostolus non vocatur, & vir sanctissimus consacerdos meus Joannes vocari universalis Episcopus conatur. Joannem Episcopum Constantinopolitanum arguit, quod se Oecumenicum, seu universalem Patriarcham diceret, hoc argumento, quod Romanus Pontifex humilitatis studio universalis nomen respuit. Tempore Pelagii in synodo Constantinopolitana Joannes Patriarcha, universalem se dici molitus est: Pelagius synodi acta cassavit, ut ostenditur infr. epist. 34. & 36. h. lib. & Pelagii epist. 1. In Chalcedonensi synodo Romanus Pontifex oblatum nomen universalis respuit, ut ostenditur infr. h. lib. epist. 38. *Numquid nam per venerandum Chalcedonense concilium, hujus apostolicæ sedis Antistites, cui Deo disponente deservio, universales oblato honore vocati sunt, sed tamen nullus unquam tali vocabulo appellari voluit, nullus sibi hoc temerarium nomen arripuit, ne si sibi in pontificatus gradu gloriam singularitatis arriperet, hanc omnibus fratribus denegasse videretur*. Joan. Diac. lib. 2. cap. 1. & lib. 3. cap. 50.

Epist. 33. *Quia hi qui in ea* (insula Sardinia) *idolis immolant judici premium persolvunt, ut eis hoc facere liceat*. Ea ætate in Sardinia multi erant Gentiles, qui sacrificabant idolis, & ut hoc impune liceret, censum præstitabant judici seu præfectu Sardiniæ. Olim & Christiani vectigal pendebant, persecutionis redimendæ causa; Tertull. de fuga in persecutione. *Massaliter totæ ecclesiæ tributum sibi erogaverunt, nescio dolendum an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum & curiosorum, inter tabernarios & lanios, & fures balnearum, & aleones, & lenones Christiani quoque continentur*.

Quem cum prædictus Episcopus increparet, tantum se suffragium permisisse respondit. Idest judex Sardiniæ increpatus ab Episcopo misso a Pontifice, quod pensionem reciperet a gentilibus insulanis, quo eis liceret sacrificare idolis, se excusavit se suffragium tantum eis permisisse, idest flexionem genuum. Suffragi-

nes

Source : BIU Cujas

nes sunt pōplites, inde suffragium precum; cap. *ult. de sepult.* quod preces fiant flexis genibus, seu suffraginibus.

In Sicilia autem insula Stephanus quidam marinarum partium chartularius, tanta præjudicia, tantasque oppressiones operari dicitur, invadendo loca singulorum, atque sine dictione causarum per possessiones, ac domos titulos ponendo. Queritur de Stephano chartulario, quod in Sicilia nomine fisci, indicta causa, alienis prædiis titulos imponebat, pignoris causa. Ne alienis prædiis tituli fiscales imponantur sine auctoritate judicis, vetat L. 1. & 2. *ut nemo privatus titul. præd. suis vel alien. impon.* Idem voluit synodus Romana habita a Gregorio, ne rectores patrimonii ecclesiæ alienis prædiis, fiscali more, titulos imponant causa non cognita, infr. hoc lib. epist. 44. unde desumptus est can. *consuetudo*, 16. qu. 6.

Viginti autem jam & septem annos ducimus, quod in hac urbe inter Longobardorum gladios vivimus, quibus quam multa hac ab ecclesia quotidianis diebus erogantur, ut inter eos vivere possimus, suggerenda non sunt. Gregorius pacis amans, quæ est altrix ecclesiæ & religionis, & osor sanguinis, a Longobardis pacem redemit, licet non impos esset Longobardos bello & armis in ordinem redigendi, ut ipse non dubitavit dicere infr. lib. 7. ep. 1. ind. 1. *Si ego in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens, nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset divisa*; unde sumptus est can. *si in morte*, 23. qu. 8. *Epist. 34.*

Sicut in Ravennæ partibus Dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ sacellarium habet, qui causis supervenientibus quotidianas expensas faciat, ita & in hac urbe in causis talibus eorum sacellarius ego sum. Ravennæ Imperator habuit sacellarium, ideſt custodem & dispensatorem pecuniæ fiscalis, quæ erat comparata in sumptum belli Longobardici; & in urbe Gregorius fuit sacellarius, ideſt dispensator & erogator pecuniæ ecclesiæ in sumptum ejusdem belli, vel pacis redimendæ potius. Sacellarius erat præfectus ærarii fiscalis; Gerardus Episcopus Cameracensis epist. ad Henricum III. Imp. apud Baldricum chronic. Camerac. lib. 3. cap. 60. *Et sicut liberalitas vestra sacellarium habet, qui causis supervenientibus quotidianas expensas faceret, ita & ego sacellarius eorum sum, ut dilatio mortis, ne dicam vitæ requies eorum, qui mecum sunt, acquiri valeat.* Ecclesia Romana etiam habuit sacellarium, ideſt custodem pecuniæ ecclesiæ; Jo: Diacon. lib. 2. cap. 23. *Alio quoque tempore, idem Gregorius juxta consuetudinem suam præcepit sacellario, ut duodecim peregrinos ad prandium invitaret.* Et infra: *& accersito sacellario, cur contra jussionem suam tertium decimum invitare præsumpserit, inquisivit.* Ordo Roman. *post equum vero hi sunt, qui equitant, vicedominus, vestiarius, nomenclator, atque sacellarius.* Anastas. in Theod. *Misit Donum magistrum militum, & sacellarium suum ad civitatem Romam cum exercitu.* Annales Fuldens. ad ann. 801. *Hujus factionis fuere Principes Paschalis nomenclator, & Campulus sacellarius.* Idem Anastas. in Leone III. Sacellario nomen, quasi saccolario, a sacco, vel saccello: pecunia enim fisci & ecclesiæ custodiæ causa reponebatur in sacculis seu saccellis; Isidor. origin. lib. 20. cap. 9. *Fiscus saccus est publicus.* Unde sacculus ecclesiæ pro ærario ecclesiæ; Gregor. supr. lib. 1. epist. 42. *Quia nos sacculum ecclesiæ, & lucris turpibus nolumus inquinari.*

Salonitanæ vero civitatis Episcopus me ac responsali meo nesciente ordinatus est, & facta res est, quæ sub nullis anterioribus Principibus evenit. Queritur Maximum Salonitanum electum, ordinatum insciente se, & Sabiniano Diacono suo apocrisiario, seu responsali, qui erat tum in comitatu Constantinopolitano; de quo & lib. 3. supr. epist. 19. & 81. Querelæ ratio est, quod Episcopi Italiæ, Siciliæ, Dalmatiæ, non solebant ordinari, nisi a Romano Pontifice, velut Patriarcha occidui orbis, vel de ejus consensu, ut ostenditur infr. lib. 5. epist. 13.

Etsi Episcoporum causæ mihi commissorum apud piissimos dominos aliorum

Source : BIU Cujas

patrociniis disponantur, infelix ego in ecclesia ista, quid facio? Queritur Maximum electum Salonitanum, se & responsali suo inscio ordinatum jussu Mauritii, & Theodosii ejus filii, quos semper piissimos dominos vocat, etsi ab his injuriam pateretur; ut supra epist. 31. ad Mauricium h. lib. *In serenissimis jussionibus suis dominorum pietas, dum me de quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minime pepercit, nam in eis urbanæ simplicitatis vocabulo me fatuum appellat.* Infelix ego, inquit, in ecclesia quid facio, si causæ Episcoporum apud piissimos dominos sæcularium patrocinio & gratia disponuntur? causa enim ordinationis Episcoporum proprie pertinet ad summum Pontificem.

Epist. 35. *Laudavi vehementer, & vos felices, me infelicem esse deputavi, qui hoc tali tempore regimen ecclesiæ suscipere consensi.* Gregorius invitus & animo reluctans suscepit pontificatum, seque infelicem putavit, qui malis temporibus regimen ecclesiæ susceperit. Sebastiano Episcopo Rhizinienſi gratulatur, quod ab Anastasio Patriarcha Antiocheno in una civitatum suarum oblatum episcopatum detrectaverit. Varie nec sibi constans Joann. Diacon. qui usus est hac epist. lib. 3. cap. 49. legit Sebastiano Episcopo Sirmiensi, & eod. lib. cap. 13. legit Sebastiano Episcopo Smirnensi.

Sunt enim in Sicilia insula ecclesiæ vacantes Episcopis, & si vobis placet, auctore Deo, ecclesiam regere juxta beati Petri Apostoli limina cum ejus adjutorio melius potestis. Laudavit Sebastianum Episcopum Rhizinienſem, quod respuerit episcopatum oblatum ab Anastasio Patriarcha Antiocheno: postea tamen eum invitavit, ut susciperet unam ex ecclesiis vacantibus in Sicilia: invitavit non coegit suscipere episcopatum; Gregorius neminem invitum promovit; Joan. Diacon. lib. 3. cap. 8. *Cumque Gregorius percepta occasione suæ ecclesiæ Cardinales, si tamen consentirent, satis voluntarie proveheret, neminem prorsus quantacumque necessitate coactus violenter promovere curabat, ne sub hujusmodi occasione quemquam eliminando deponere videretur.* Sebastianum Episcopum invitavit ad suscipiendum episcopatum in Sicilia, quia erat unus ex Episcopis vacantibus, quos in suæ diœcesis episcopatus invitabat; Joan. Diacon. lib. 3. cap. 137.

Feliciter insta, ut ista in vobis intentio permaneat. Ideſt incessanter ora; eadem voce usus est, Martialis 1. epigramm. 11.

Petit gemellus nuptias maronillæ
Et clepit & instat, & precatur, & donat.

Papias, *instare, imminere, urgere, premere.*

Epist. 37. *Anastasio Episcopo Antiocheno.* Anastasius, qui dictus est Sinaita, Episcopus Antiochenus sede sua pulsus, Gregorio in ejus locum submisso, de quo supra lib. 1. epist. 25. sed instante Gregorio nostro tandem restitutus, cui de reditu gratulatur Pontifex hac epist. Gregorius enim summopere curam habuit Episcoporum, & clericorum persecutionem patientium, testatur ipse supr. h. lib. epist. 35. *Et uno tempore curam Episcoporum atque clericorum monasteriorum quoque, atque populi gerere, contra hostium insidias sollicitum vigilare, contra Ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cujus laboris, cujus doloris sit, vestra fraternitas tanto verius pensat, quanto me, qui hæc patior, purius amat.*

Amen gratia, quæ videlicet verba de scriptis vestris accepta, idcirco in meis epistolis pono, ut de sancto Ignatio vestra beatitudo cognoscat, quia non solum vester est, sed etiam noster. Hoc signo, Amen gratia, salutationis vice, in epistolis utebatur Ignatius Antiochenus Episcopus, ut supposititicæ litteræ, quæ aliquando submittebantur ab hæreticis, deficiente proprio signo loci rejicerentur. Pari consilio, Augustinus literas obsignabat annulo, cui insculpta erat imago viri spectantis seu inclinantis corpus in latus; testis ipse Augustin. epist. 15. in append. *Hanc epistolam signatam misi annulo, qui exprimit faciem hominis attendentis in latus.*

Charissi-

Source : BIU Cujas

Chariſſimum autem filium meum ſuſceptum veſtrum domnum Narſetem gloriæ veſtræ commendo. Theodoro medico commendat domnum Narſetem, quem ipſius ſuſceptum vocat: medici ægrotos ſuos vocant ſuſceptos, ideſt clientes; Auguſtin. in pſalm. 45. *Ægrotat neſcio quis, adhibetur medicus, ſuſceptum ſuum dicit medicus ægrotum.* Æque & advocati ſuſceptos vocant clientes; idem epiſt. 59. *Tunc enim Antiſtites, velut advocati ſuſceptos ſuos, per manus impoſitionem miſericordiſſimæ offerunt poteſtati.* Idem qu. utriuſque teſtam. 102. *Numquid ſi malæ vitæ ſit advocatus, contra ſuſceptum ejus pronunciabitur. Hoc eſt officium advocati, ut ſecundum juris ordinem ſuſcepti ſui cauſam peroret: numquid poterit vita ejus, ſi turpis eſt, obeſſe cauſæ ſuſcepti.* Et patroni ſuſceptos etiam vocant clientes; Servius in illum locum 6. Æneid. Epiſt. 40.

Et fraus innexa clienti

Vult autem intelligi prævaricatores, qui patroni ſunt clientium, quos nunc ſuſceptos vocamus.

Unam vero anatem, cum duobus parvulis atticis, pro veſtri amoris gratia tranſmittere præſumpſi. Theodoro medico benedictionis ſeu muneris cauſa tranſmittit anatem cum duobus parvulis atticis, ut horum aſpectus apud eum foveat memoriam ſui. Locus eſt corruptus: ego legendum puto anacem, quod eſt urcei genus, vulgo *hanap*; Gregor. Turon. de mirac. lib. 2. cap. 8. *Quatuor ex his per fugam lapſi, pateram, & urceum, qui anax dicitur, in patriam deferunt.* Inde reſtituendus locus Anaſtaſ. in Gregor. IV. *Vela modica ubi ſupra de olovero, decem habens unumquodque eorum anates.* Attica ſunt vaſa fictilia, ſic dicta ab Attica regione in qua fiebant, quæ vulgo ab Italis *porcellana* vocantur. Inde reſtituendus depravatus locus Corippi lib. 3. *Fuſca dabant fulvo riſattica vina metallo.* Et ſic legendum: *Attica fuſca dabant fulgenti vina metallo.* Epiſt. 41.

Et Caſtorio ſiquidem fratri & Coepiſcopo noſtro, noſtra præceptione tranſmiſſa eſt epiſtola. Conquerente Luminoſo abbate monaſterii ſancti Thomæ Ariminenſis de variis gravaminibus, quæ ab Epiſcopis inferrentur quampluribus monaſteriis, conſtitutione generali ea abſolvit a juriſdictione & poteſtate Epiſcoporum, ita ut nec publica illic fiat proceſſio, ideſt ne miſſæ publicæ & ſolemnes illic celebrentur, quæ celebrantur hora tertia, can. *& hoc, de conſecr.* diſt. 1. ne in ſervorum Dei receſſu ulla popularis conventus præbeatur occaſio; nec ibi cathedram collocet Epiſcopus epiſcopalium defungendorum cauſa, niſi ab abbate fuerit rogatus; can. *luminoſo*, 18. qu. 2. & infr. epiſt. 43. hoc lib. quia cathedra eſt inſigne juriſdictionis Epiſcopalis; Auguſtin. epiſt. 203. *Tranſit honor hujus ſæculi, tranſit ambitio, in futuro Chriſti judicio nec abſidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, nec ſanctimonialium occurſantium, atque cantantium greges adhibebuntur ad defenſionem: quæ hic honorant, ibi onerant.* Epiſt. 41.

Illa videlicet ei juriſdictione relicta, ut in defuncti abbatis locum, alium, quem dignum communis congregationi conſenſus elegerit, debeat ordinare. Olim ordinatio abbatum pertinebat ad Epiſcopum: ſed poſtea electio ipſorum relicta congregationi fratrum; can. *congregatio*, 16. qu. 7. regul. Bened. cap. 64. & conſtitutione Gregorii conceſſa monachis exemptione a juriſdictione Epiſcopi, libera electio abbatis monachis ſpecialiter tradita eſt, ſalva Epiſcopo electi ordinatione, ſeu inſtitutione. Et hoc eſt, quod ait Gregorius in epiſtola ſcripta Caſtorio Epiſcopo Ariminenſi, quæ eſt 43. infra h. lib. *Abbatem vero eidem monaſterio, non alium, ſed quem dignum moribus atque actibus diſciplinæ monaſticæ communi conſenſu congregatio tota popoſcerit, te volumus ordinare.* Idem infr. lib. 7. epiſt. 18. *Defuncto vero abbate, non extraneus, niſi de eadem congregatione, quem ſibi propria voluntate congregatio elegerit, & qui electus fuerit ſine dolo vel venalitate aliqua, ordinetur*; can. *quam ſit neceſſarium*, 18. qu. 2.

Et aſſidue operam orationi date. Gregorius exemit monachos a poteſtate Epiſcoporum, ut conſuleret eorum quieti, & in receſſu liberi aſſidue orationi

Source : BIU Cujas

operam darent. Officium monachi est incessanter orare. Inde officium regulare cursum vocabant, quia diem & noctem implebat, ut in vita S. Walerici apud Surium 1. april. *Cursum tam monasterialem quam Gallicanum*; & in vita S. Rictrudis apud eundem 12. maii. *Cursum vero suum, ideſt pensum precum canonicarum*.

Epist. 42. *Comperimus præterea aliquid te annonæ de publico consequi*. Leontio Episcopo visitatori dato Ariminensi ecclesiæ vacanti exprobat, quod annonam acciperet de publico, ideſt de fisco, quia visitator ecclesiæ vacantis, stipendiis suis, quæ accipit de ecclesia, contentus esse debet, ut ait in calce hujus epist. *Et stipendiis, quæ de ecclesia consequeris, debes esse contentus*. Et ex eo sequebatur, quod segnior fieret in causis ecclesiæ, & defensione pauperum. Pari consilio quadringenti & amplius Episcopi interfuere concilio Ariminensi sub Constantio, qui oblatas ab Augusto annonas & cellaria, ideſt hospitia, respuere, exceptis tribus tenuioribus Episcopis; Sulpit. Sever. hist. sacr. lib. 2. *Itaque missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispaniam, Galliasque magistris officialibus, acciti, aut nacti quadringenti & aliquanto amplius occidentales Episcopi, Ariminum convenere, quibus omnibus annonas & cellaria dare Imperator præceperat, sed id nostris, ideſt Aquitanis Gallis ac Britannis, indecens visum, repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt. Tres tantum ex Britannia, inopia proprii, publico usi sunt, cum oblatam a cæteris collationem respuissent, sanctius putantes fiscum gravare, quam singulos*.

Epist. 44. *Gregorius Papa coram sanctissimo beati Petri corpore, cum Episcopis omnibus, ac Romanæ ecclesiæ presbyteris residens, astantibus diaconis & cuncto clero dixit*. In concilio, Episcopi & presbyteri sedent, diaconi stant; conc. Nicæn. can. 14. Laodic. can. 20. Arelat. II. can. 15. Syn. VI. in Trull. can. 7. can. *pervenit*, can. *non oportet*, can. *præcipimus*, 93. dist. auctor. qu. utriusque testam. 99. *Quamquam Romanæ ecclesiæ diaconi modico inverecundiores videantur, sedendi tamen dignitatem in ecclesia non præsumunt*. Joann. Chrysostom. in Matthæum homil. 33. διὰ σὲ κάθηται ὁ πρεσβύτερος, διὰ σὲ ἕστηκεν ὁ διάκονος, ποιῶν, καὶ παλαιπωρούμενος: *Causa tui presbyter sedet, causa tui rectus stat diaconus laboribus & afflictione affectus*.

Ut in sede hac sacri altaris ministri cantare non debeant, solumque lectionis evangelicæ officium inter missarum solemnia exolvant. Ante Gregorium multæ pravæ consuetudines irrepserant in ecclesia Romana, una inter cæteras, ut diaconi cantorum ecclesiæ officio fungerentur. Hac de re Gregorius anno Christi 595. Synodum Romæ habuit, in qua hujusmodi consuetudines damnavit ac inter cætera vetuit ne diaconi cantorum officio addicantur, sed solum inter missarum solemnia evangelium ab his legatur. Diaconis cantorum officio interdicitur, explosa prava consuetudine, quia diaconorum non est canere, sed prædicare evangelium, & eleemosynas pauperibus erogare. Hinc sumptus est can. *in sancta*, 92. dist. Diaconorum proprium munus est evangelium legere, ut signatur hic. Chrysostom. de diverſ. utriusq. testam. loc. serm. de circo. Diaconis in Gallia, si presbyter prædicare non posset, licebat tantum sanctorum patrum homilias recitare; concil. Vasens. II. can. 2. in aliis ecclesiis diaconorum fuit etiam prædicare; can. *perlectis*, 25. dist.

Psalmos vero ac reliquas lectiones censeo per subdiaconos, vel si necessitas fuerit per minores ordines exhiberi. Diaconorum est evangelium inter missarum solemnia legere, subdiaconorum epistolam.

Ut quidam ex clericis vel etiam ex monachis electi ministerio cubiculi pontificalis obsequantur. Quia consuetudo irrepserat in ecclesia Romana, ut Romani Pontifices uterentur pueris laicis ad secreta servitia cubiculi ad obsequium privatum, in eadem synodo a Gregorio statutum, ne laici pueri admittantur ad obsequium Pontificum, verum, ut clerici vel monachi electi sint in obsequio Ponti-

Source : BIU Cujas

Pontificis, ut ſemper teſtes idoneos habeat privatæ converſationis, ac ne clerici Pontificis vitam neſciant, quæ eis debet eſſe exemplo. Hinc ſumptus eſt can. *cum paſtoris*, 2. qu. 7. Et ante Gregorium in ſynodo Romana habita in cauſa Symmachi cautum eſt, Epiſcopos & presbyteros ſecum ſemper concellaneos, ſeu cellulanos habere oportere, ne deeſſent idonei teſtes converſationis. In hanc rem memorabile eſt quod narratur de Etherio Lexovienſi Epiſcopo, eum circa lectulum ſuum habuiſſe lectulos quamplurium clericorum; Gregor. Tur. lib. 6. cap. 36. *In ſtratum ſuum quievit, habens circa lectum ſuum multos lectulos clericorum.*

Hujus ſedis rectoribus mos ultra meritum erupit, ut cum eorum corpora humanda deferuntur, & hæc dalmaticis contegant. Mos inoleverat, ut feretrum Romanorum Pontificum dalmaticis, quæ ſunt veſtes diaconorum, contegeretur, & hujuſmodi dalmaticas e feretro abreptas plebs loco reliquiarum per particulas ſcinderet, quod vetitum in hac ſynodo his verbis: *De qua re præſenti decreto conſtituo, ut feretrum, quo Romani Pontificis corpus ad ſepeliendum ducitur, nullo tegmine veletur*, ideſt dalmaticis, pro ut moris erat; Jo: Diac. lib. 2. cap. 5. *Et cum adſint multa a ſacris corporibus Apoſtolorum martyrumque velamina.* Tumulis Apoſtolorum, martyrum, & ſanctorum, palla ſeu velamen reverentiæ cauſa imponi ſolebat; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 49. *Sed poſt illata damna, iterat iterum ſacramenta, pallamque ſepulcri beati Martini fidejuſſorem donat, ſe nobis nunquam adverſaturum.* Idem de glor. confeſſ. cap. 79. *Adſumpta igitur palla de beati ſepulcro, componunt in modum feretri.* Lectulum Nicetii Epiſcopi Lugdunenſis reverentiæ cauſa palla tectum lychno jugiter accenſo appoſito refert, idem de vit. patr. cap. 8. *Palla etiam ſpecioſa tegitur, lychnique in ea jugiter accenduntur.* Flodoard. hiſt. Rhemenſ. lib. 4. cap. 48. *Introſpicienſque videt corpus integrum ſacerdotalibus inſulis redimitum, recomponenſque ſepulcri pallam, non auſus eſt hanc amplius violare ſepulturam.* Sepulcro Diocletiani Imperatoris velamen purpureum impoſitum refert Ammian. lib. 16. *Suaſitque, conſarcinatis mendaciis, læſæ majeſtatis arceſſere maritum inſontem & fingere quod velamen purpureum a Diocletiani ſepulcro furatus, quibuſdam conſciis occultabat.* Ne palla altaris, vel opertorio Dominici corporis, corpus defunctorum, etiam ſacerdotum, obtegatur, vetuit concil. Arvernenſ. I. can. 3. *Obſervandum ne pallis vel miniſteriis divinis defunctorum corpuſcula obvolvantur.* Et idem can. 5. *De opertorio Dominici corporis ſeu palla altaris nunquam ſacerdotis corpus, dum ad tumulum evehitur, obtegatur.* Synod. Antiſſiod. can. 12. *Non licet mortuis nec euchariſtiam nec oſculum tradi, nec velo nec pallis corpora eorum involui.* Ne feretrum apoſtolicum dalmaticis obtegatur, vetuit Gregorius, ne honor, qui erat proprius Apoſtolorum & martyrum, videretur fieri communis peccatoribus, ideſt Pontificibus, de quibus eccleſia nondum quidquam decreverat.

Nihil unquam de ordinationibus accipiendum eſſe conſtituo, neque ex datione pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea quam, nova per ambitionem ſimulatio, invenit appellatione paſtelli. In eadem ſynodo vetitum, ne pro ordinatione, ideſt conſecratione Epiſcoporum, vel datione pallii, quid exigatur chartæ, vel paſtelli nomine; hinc ſumptus eſt can. *nullus abbas*, 1. qu. 2. qui ex Urbano II. refertur pene iiſdem verbis. Ratio Pontificis fuit, ne vitium ſimoniæ nomine paſtelli vel paſtellatici, quod eſt diminutivum paſtus, contegeretur; Joan. Diacon. lib. 3. cap. 5. *Cum vero quoſdam cognoſceret, ad evitanda ſimoniacæ hæreſis crimina peſtiferæ negotiationis munera paſtellaticum callide vocitare, ac hujuſmodi, mutato nomine ſuæ cupiditatis, avaritiam velle contegere, prudentiſſimus doctor egregius, ſententiam, quam in primordio ſui pontificatus coram ſynodo promulgaverat, iterato protulit dicens &c.*

Ut quiſquis ex juris eccleſiaſtici ſervitute ad Dei ſervitium converti deſiderat, probetur prius in laico habitu conſtitutus. Quia paſſim ſervi eccleſiarum, tæ-

Source : BIU Cujas

dio ſervitutis, monachiſmum expetebant, non ſine gravi damno eccleſiarum, in eadem ſynodo ſtatutum eſt, ne ſervi de familia eccleſiæ ad monaſterium recipiantur, priuſquam in laico habitu probati fuerint. Idem ſtatuit nov. Juſt. 5. cap. 2. & nov. 123. cap. 35. regul. benedict. cap. 58. expreſſo tempore probationis, nimirum triennio. De militibus non recipiendis in monachos, priuſquam per triennium in laico habitu probati fuerint, idem cavit Gregor. infr. lib. 7. ind. 1. epiſt. 11. unde deſumptus eſt can. *legem*, 53. diſt.

Epiſt. 45. *Sed nec Joannem presbyterum, pſalmorum neſcium, præſumpſimus ordinare.* Gregorius Joannem presbyterum repulit a Ravennati epiſcopatu, quod pſalmos neſciret, ideſt memoriter non teneret: eandem ob cauſam ab Anchonitano epiſcopatu repulſus Ruſticus diaconus infr. lib. 12. epiſt. 6. *Ruſticus autem diaconus ejuſdem eccleſiæ, qui ſimiliter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur, ſed quantum aſſeritur pſalmos ignorat. Sed & de Ruſtico diacono quantos pſalmos minus teneat, perſcrutandum eſt*; can. *archidiaconum*, 85. diſt. Sacerdotes ordinandi, modis omnibus pſalterium tenere debent ex ſynodi VII. can. 2. can. *omnes*, 38. diſt. & ex Auguſtino, loco non citato, can. *quæ ipſis, ead. diſt.* Idem ſynod. Tolet. VIII. can. 8. *Proinde ſollicite conſtituitur, atque decernitur, ut nullum cujuſcumque dignitatis eccleſiaſticæ percipiant gradum, qui non totum pſalterium, vel canticorum uſualium, & hymnorum ſive baptizandi perfecte noverint ſupplementum*, ideſt rituale eccleſiaſticum. Libellum officialem vocat ſyn. Tolet. IV. can. 26. *Quando presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officialem a ſuo ſacerdote accipiant, ut ad eccleſias ſibi deputatas inſtructi ſuccedant*, can. *quando*, 38. diſt. Gennadius C. P. nullum Epiſcopum ordinavit, qui non prius pſalterium ſedulo in ore habuiſſet; Nicephor. lib. 15. cap. 13. Monachis quoque primum ſtudium erat pſalterium ediſcere; Hieronym. ad Ruſticum: *Numquam de manibus & oculis diſcedat liber, diſcatur pſalterium ad verbum*. Idem ad Lætam: *diſcat primo pſalterium, his ſe canticis avocet*.

Tandem venerabilem fratrem presbyterum Marinianum, quem diu mecum didicere in monaſterio converſatum communi concordantique voce atque conſenſu, ſæpius petiverunt. Marinianus, ex monacho invitus electus in Archiepiſcopum Ravennatem, tamen poſtea clericorum artibus a ſe ipſo longe mutatus, ſuique immemor, monachis nimium infenſus fuit, de quo ei ſuccenſet Gregor. infr. lib. 5. ind. 14. epiſt. 28. De eodem meminit Paul. Diac. de geſt. Longobard. lib. 4. cap. 11. Sæpius magni monachi minores Epiſcopi. Non omnes, qui magni & boni monachi bonos æque Epiſcopos eſſe obſervat Joan. Chryſoſt. de ſacerd. lib. 3.

Librum regulæ paſtoralis, quem in epiſcopatus mei exordio ſcripſi. Gregorius ſub initia pontificatus ſcripſit librum de cura paſtorali, hac occaſione, quod Joannes Ravennas Epiſcopus litteris eum arguiſſet, quod epiſcopatum latendo fugere niſus eſſet. Hunc librum Anaſtaſius Epiſcopus Antiochenus e latino Græcum fecit in uſum orientalium eccleſiarum; de quo Gregor. ipſe infra lib. 10. epiſt. 22. Jo: Diac. lib. 4. cap. 73. Hunc librum ſimul & libros in Job Pontifex tranſmittit Leandro Epiſcopo Hiſpaniarum, ideſt Epiſcopo Hiſpalenſi. Idem tamen ægre tulit, quod Anatholius diaconus Apocriſiarius librum regulæ paſtoralis jubenti Mauricio Auguſto dediſſet; teſtem ipſum habemus d. lib. 10. epiſt. 73.

In monaſterio ſancti Andreæ, quod juxta Vulcanum eſt poſitum. Scribit Joanni abbati de Regio, quod eſt oppidum Brutiorum, ad fretum Siculum, de reformatione monaſterii ſancti Andreæ, quod eſt juxta Vulcanum. Vulcani appellatione inteſlige Vulcanias inſulas, quæ Rhegio objacent in freto Siculo, ſic dictas, quod per tempora ignem ſulfure mixtum e ſinu velut e caminis ardentibus evomunt; Plin. lib. 3. cap. 8. Lipara una eſt ex his inſulis, in qua eſt locus flammas & ſulfurem ſpirans, ollam Vulcani vocant, in quam Theodoricus Rex Gothorum ſubita morte præreptus, a quodam eremita viſus eſt diſcinctus, diſcalceatus, & manibus vinctus a Joanne Papa, & Symmacho patricio jactari; Gregor. dialog.

Source : BIU Cujas

dialog. lib. 4. cap. 30. Sigibert. ad ann. 523.

Sed quia cunctis liquet, unde in Galliarum regionibus fides sancta prodierit. Epist. 51. Gallia fidem accepit a Trophimo B. Pauli discipulo, qui fuit primus Arelatensis Episcopus. Unde Arelatensis Episcopus obtinuit primatum Galliarum; Zozim. epist. 6. *Sane quoniam Metropolitanæ Arelatensium urbi vetus privilegium minime derogandum est, ad quam primum ex hac sede Trophimus summus Antistes, ex cujus fonte totius Galliæ fidei rivulos acceperunt.*

Quibusdam namque narrantibus agnovi, quod in Galliarum, vel Germaniæ partibus, nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perveniat. Ea ætate simoniæ vitium Germaniam & Galliam valde fœdavit: hac de re Pontifex præcipit Virgilio Episcopo Arelatensi de admonendo Childeberto Rege, ut hanc labem e regno suo depellat. Eadem de re scripsit Pontifex epistolam ad Theodoricum & Theodebertum Francorum Reges, quæ est 114. lib. 7. *Fertur autem simoniacam hæresim in regni vestri finibus dominari, cum in sacerdotibus fides sit eligenda cum vita;* can. *fertur*, 1. qu. 1. Et idem scripsit Childeberto Regi epist. 53. infr. hoc lib. *Simul autem, & illud valde execrandum nobis est nunciatum, quod sacri ordines per simoniacam hæresim, idest accepto pretio, conferantur.* Et infra: *Hortamur, ut tam detestabile facinus de regno suo excellentia vestra prohiberi præcipiat.* Nec dum exempta labes e Galliæ & Germaniæ finibus; Joannes VIII. epist. 94. iisdem verbis: *Quibusdam namque narrantibus agnovi &c.* In Gallia hujusmodi facinus defendi consuetudine Romanæ ecclesiæ scribit Ivo Carnot. epist. 133. *Si qua autem adhuc sunt, quæ pro consuetudine antiqua publice exigant decanus, & cantor, & alii ministri ab his qui canonici fiunt, me contradicente & persequente, Romanæ ecclesiæ consuetudine se defendunt, in qua dicunt cubicularios & ministros sacri palatii multa exigere a consecratis Episcopis vel abbatibus, quæ oblationis, vel benedictionis nomine palliantur, cum nec calamus nec charta gratis ibi, ut ajunt habentur.* Eodem vitio simoniæ laborasse Helladem, idest Peloponnesum, refert Gregorius infr. hoc lib. epist. 56. *Quibusdam namque narrantibus agnovi, quod in illis partibus nullus ad sacrum ordinem, sine commodi datione, perveniat;* can. *quibusdam*, 1. qu. 1. idemque epist. 55. h. lib. iisdem verbis.

Lætos nos excellentiæ vestræ vehementer fecit epistola, quæ pia vos affectione de Epist. 53. *honore & reverentia sacerdotali testatur esse sollicitos.* Init. hujus epist. gratulatur Childeberto Regi Francorum, quod esset sollicitus de honore & cultu sacerdotum, nimirum hac occasione, quia petierat pallium ex more concedi Virgilio Arelatensi Episcopo, ut indicat ipse Gregorius epist. 51. supr. h. lib. *Libenti ergo animo postulata concedimus, ne aut vobis quicquam de debito honore subtrahere, aut præcellentissimi filii nostri Childeberti Regis petitionem contempsisse videamur.* Pallium non solebat concedi nisi fortiter, idest instanter postulantibus; Gregor. lib. 7. epist. 5. ind. 1. *Prisca consuetudo retinuit, ut honor pallii, nisi exigentibus causarum meritis & fortiter postulantibus, dari non debeat;* can. *prisca consuetudo*, 100. dist. Ob id adhibebantur regiæ preces, ut hic petente Childeberto Gregorius concessit pallium Virgilio Arelatensi Episcopo, & petente Brunichilde Regina idem concessit pallium Syagrio Augustodunensi Episcopo; d. epist. 5. lib. 7. *Susceptis itaque epistolis vestris, valde nobis excellentiæ vestræ studium placuisse significamus, atque fratri & Coepiscopo nostro Siagrio pallium dirigere secundum postulationem vestram voluimus.* Et pallii impetrandi causa Metropolitani solebant Romam proficisci, addebatur & legatio ecclesiæ; Ivo Carnot. epist. 250. de Radulfo Archiepiscopo Cantuariensi: *Hic in propria persona, sedem apostolicam visitare secundum majorum instituta deliberavit.* Et infr. *Mittit itaque prædicta ecclesia, vice electi sui, religiosas personas, & dictis & scriptis enixe postulantes, ut prædictum electum Cantuariensi episcopatui confirmetis, & dignitatem ei pallii concedatis.*

Source : BIU Cujas

Universis Episcopis per Helladem provinciam constitutis. Editio Romana per Helladiam. Hellas fuit duplex provincia Græciæ, prima, & secunda. Prima est Bœotia, ubi Thebæ: secunda Peloponnesus, quam hodie Moream vocant, ubi Corinthus, quæ est metropolis secundæ Helladis; Isid. 14. origin. cap. 4. Papias: *Hellas regio apud Isthmum, a nostris Græcia dicitur*. Hinc est, quod Episcopis Helladis Gregorius significat se pallium transmisisse Joanni Corinthiorum Episcopo.

AD LIBRUM QUINTUM.

Epist. 1. *UT ea, quæ de ecclesia sua, vel de acquisitis in episcopatu rebus, contra legum fieri statuta dispositi fraternitas vestra, nec auctoritatem præbeat, nec aliqua ratione consentiat*. Clerici Ravennatis ecclesiæ conquesti sunt de Joanne Episcopo, quod testamento condito multa in gravamen ecclesiæ conscripsisset, nimirum ecclesia hærede scripta, multa legata reliquisset, quibus exhausta erat hæreditas. Hinc hæreditate repudiata, Gregorius respondit testamentum a Joanne Episcopo conditum non valere, quatenus disposuit de his, quæ de fructibus ecclesiæ, vel post episcopatum quæsita sunt, idem vero firmum & ratum esse quatenus disposuit de propriis rebus, quas ante episcopatum habuit. Episcopus quidem potest testari de rebus propriis, & ante episcopatum quæsitis, de rebus vero post episcopatum quæsitis, non alium nisi ecclesiam habere hæredem; conc. Carthagin. III. can. 49. can. *placuit*, 12. qu. 3. synod. Carth. can. 35. apud Balsam. conc. Agath. can. 48. can. *Episcopi*, 12. qu. 1. conc. Tolet. IX. can. 4. can. *sacerdotes*, 12. qu. 4. & conc. Altheens. can. *statutum*, 18. qu. 1. & hoc est, quod Gregorius repetit infr. lib. 9. ind. 4. epist. 14. *Quia & sacris canonum legibus noscitur esse definitum, ut in his, quæ Antistes episcopatus tempore acquisierit, non alius nisi sola succedat ecclesia*. Hoc jure Remigius ecclesiæ Rhemensi reliquit res omnes post episcopatum quæsitas; de quo Hincmar. in ejus vit. apud Sur. 13. jan. Flodoard. hist. Rhem. lib. 1. cap. 18.

Sciendum vobis est, non ea nos ideo confirmasse, quoniam supremam ejus sequimur voluntatem, sed quia ei hoc viventi promisimus. Gregorius confirmavit testamentum Joannis Episcopi Ravennatis, circa ea quæ ab ipso collata erant monasterio a se condito juxta ecclesiam sancti Apollinaris, non secutus voluntatem defuncti, quasi legitimam, sed fidem promissionis, quam superstiti fecerat. Episcopus non potest donare monasterio pro constructione ultra quinquagesimam partem rerum ecclesiæ, & ultra centesimam pro honore sepulturæ; can. *bonæ rei*, 12. qu. 2. ex conc. Tolet. 9. can. 5. Episcopus non potest donare in ædificationem monasterii ἐπὶ καταλύσει τῆς Ἐπισκοπῆς ἰδίας: *In eversionem propriæ ecclesiæ*. Synod. Constant. I. & II. can. 7. & hoc verum est, nisi ex dispensatione summi Pontificis, qui habet plenitudinem potestatis, in rebus ecclesiasticis. Canones modum imposuere donationibus, quæ ab Episcopo fierent monasteriis, sed tamen Episcopus modum donationis excedere potest, dispensante Pontifice, ut hoc casu legitur dispensasse Pontificem propter promissionem, quam Joanni Episcopo fecerat dum viveret.

Epist. 5. *Unde non immerito contigit, ut cuncta gentium regna præcelleret, quippe earundem gentium creatorem, & pure colit, & veraciter confitetur*. Laudat Brunichidem Reginam Francorum, viduam Sigeberti Regis, de educatione filii (is fuit Childebertus junior) in fide catholica, propter quam ait præpollere Regibus gentium. Eodem nomine Gregorius extollit Regem Childebertum, & regnum Francorum prox. epist. *Quanto cæteros homines*, inquit, *regia dignitas antecellit, tanto*

Source : BIU Cujas

to cæterarum gentium regna, regni vestri profecto culmen extollit. Esse autem Regem, quia sunt & alii, non mirum est, sed esse catholicum, quod alii non merentur, hoc satis est. Idem epist. 58. infr. hoc lib. *Postquam Deus omnipotens regnum vestrum fidei rectitudine decoravit, & integritate Christianæ religionis inter gentes alias fecit esse conspicuum.* Inde Reges Francorum, Reges Christianissimi dicti. De Carolo Calvo testatur Adrevaldus, de mirac. S. Benedict. cap. 41. *Sicque in virum perfectum sese quotidie extendens, ita Christianissimi in ditandis sanctorum cœnobiis strenuo exercebat devotionem.* Christianitatis titulum Brunichildi Reginæ tribuit Gregor. infr. hoc lib. epist. 59. *Excellentiæ vestræ Christianitas ita nobis olim innotuit.* Et infr. *Et patrimoniolum ecclesiæ nostræ, quod illic constitutum est, vestræ Christianitati commendantes, petimus, ut fruitionis vestræ gratiam in omnibus consequatur.* Antiquam fidem Galliarum laudat Ambros. epist. 32. ad Valentinianum juniorem de fide Nicæna: *Hanc fidem Galliæ tenent, hanc Hispaniæ, & cum pia divini spiritus confessione custodiunt.* Galliam fontem veræ fidei vocavit Dux Andegavensis Gregorium II. quo eum a proposito Avenione Romam discedendi amoveret, affatus his verbis apud Jo: Frossard. vol. 2. cap. 12. *Pere sainct vous vous en allez en un pays, & entre gens, où vous estes petitement aymé, & laissez la fontaine de foy, & le Royaume où l'egliſe à plus de foy & d'excellence, qu'en tout le monde.*

Vestimenta pauperum, vel pueros Anglos. Candido rectori patrimonii ecclesiæ Romanæ in Gallia mandat, ut e solidis quos acceperit, nimirum e reditu patrimonii ecclesiastici, coemat vestes pauperum, ideſt in usum pauperum, vel pueros Anglos, qui cum pagani essent, ab annis decem & septem, vel decem & octo annis, monasteriis sunt dati, ut Deo proficiant, ideſt ut ibi in fide instruantur: *Quatenus solidi Gallicani, qui in terra nostra,* inquit, *in Italicis partibus expendi non possunt, loco suo utiliter expendantur.* De quo Beda hist. eccles. lib. 4. cap. 2. *Epist. 10.*

Ut Gratianum ecclesiæ Benafranæ diaconum, tuæ concederemus ecclesiæ cardinandum. Gratianum ecclesiæ Benafranæ diaconum, quia nec Episcopum, nec propriam ecclesiam habebat, hoste prohibente, concessit Fortunato Episcopo Neapolitano, in ejus ecclesia cardinandum, & diaconum ipsius ecclesiæ constituit Cardinalem. Non modo Episcopi & presbyteri, verum etiam diaconi, qui ob metum hostium propria ecclesia carebant, solebant incardinari in aliis ecclesiis, vel constitui diaconi Cardinales. Hinc sumptus est can. *fraternitatem*, 71. dist. Idem lib. 3. inf. epist. 14. *Epist. 11.*

Et neque clericum tuum, neque monachum, nec quamlibet civitatis aliam religiosam personam parœciæ tuæ conveniri a quoquam, vel ad alterius volumus judicium exhiberi. Clerici, & monachi non conveniuntur apud alium, quam apud Episcopum, nisi Clericorum, ideſt arbitrorum judicium habere maluerint, ne Episcopus amittat jurisdictionem suam, cui non derogatur per arbitros, nec actor cogatur litigare apud suspectum judicem, quia durum est coram suspecto judice litigare; L. *non distinguemus*, §. *cum quidam, de recept. qui arbitr. recep. &c.* L. *si pariter, de liberal. caus.* Clerici conveniendi sunt coram suo Episcopo, ut aut ipse cognoscat per se, aut judices det, quod si ad arbitros eundem est, partes ad eligendos judices, ab ipso executio deputata, ideſt executor datus compellat; Greg. lib. 9. epist. 32. can. *pervenit*, 11. qu. 1. Episcopus habet jurisdictionem ordinariam in monachos & clericos, sed si Episcopus dissimulaverit, ideſt moram fecerit in jure dicendo, ejus jurisdictio devoluitur ad defensorem seu rectorem patrimonii ecclesiæ Romanæ, qui rem administrat in illis partibus. Et ita quod Pelagius in can. *Probinum*, & can. *de præsentium*, 16. qu. 1. tribuit jurisdictionem defensori etiam in monachos, intelligendum est subsidiario, ob moram & defectum Episcopi, ne fraus fiat jurisdictioni Episcopi. Certe si clericus vel laicus litem habuerit contra Episcopum, tunc defensor se interponere debet, ut inter

Source : BIU Cujas

eos aut ipse cognoscat, aut certe eo admonente judices seu arbitros eligant, ex Gregorio d. lib. 9. epist. 32. d. can. *pervenit*. De defensorum officio plura infr. lib. 7. epist. 17.

Epist. 12. *Montanum atque Thomam famulos sanctæ Romanæ ecclesiæ, liberos ex hac die, civesque Romanos efficimus, omneque vestrum vobis relaxamus servitutis peculium*. Constitutione Justiniani, sublata latina libertate, manumissi omnes civitatem Romanam adipiscuntur; L. *unic.* C. *de latin. libert. tollend.* Servi ecclesiæ manumissi memorantur, concesso eis servitutis peculio, idest peculio quod in servitute habuerunt. Servo inter vivos manumisso peculium tacite concessum videtur, nisi ademptum sit, servo testamento manumisso peculium non videtur concessum, nisi specialiter datum sit; L. *unic.* C. *de pecul. ejus, qui libert. mer.* L. *si sticho*, ff. *de pecul.* L. *pen. de manum. vindict.*

Tibi autem Thomæ, quem pro libertatis tuæ cumulo etiam inter notarios ecclesiæ volumus militare. Notarii eligebantur e libertis ecclesiæ, quasi pro cumulo, & auctiori beneficio libertatis, ut ostenditur hic, vel e clericis minorum ordinum; can. *monachus*, 77. dist. vel e subdiaconis, qui adjectum habebant notarii officium; can. *multorum*, 32. dist. qui desumptus est ex Gregor. lib. 3. epist. 34.

Justitiæ ac rationis ordo suadet, ut qui sua a successoribus desiderat mandata servari, decessoris sui procul dubio voluntatem & statuta custodiat. Natura equum est, ut qui sua a successoribus statuta servari desiderat, decessoris sui statuta non temere infringat. Reges tamen non tenentur pactis decessorum. Hinc Perseus Rex Macedonum conventus a legatis Romanorum, ut pacem cum patre ictam servaret, respondit fœdus cum patre ictum ad se nihil pertinere: si novum fœdus secum facere vellent, convenire prius de conditionibus deberent; Liv. lib. 42.

Qui reperientes Decium forensem presbyterum, sibi eum consecrari multis precibus popposcerunt. Presbyteri urbis, quasi dignitate potiores propter contubernium Episcopi, distinguuntur a presbyteris forensibus, seu vicanis, qui non presbyteri absolute, sed presbyteri forenses dicuntur, ut hic; Græcis ἐπιχώριοι, quasi ἐν ταῖς χώραις in pagis vel vicis positi; conc. Neocæsar. can. 13. Presbyteri ruris Dionysio exiguo can. *ult.* 95. dist. Forastici presbyteri Martin. Bracharens. in collect. can. 56.

Epist. 14. *Sed is qui loca aliqua esse hæretica signo contra posito ostendit*. Veterum ratio fuit, locos librorum mendosos vel suspectos, apposita nota, signandi. Quintilian. instit. lib. 1. cap. 4. *Et mistum his omnibus judicium est, quo quidem ita severe sunt usi veteres, ut non versus modo censoria quadam virgula notare &c.* In sacris libris & profanis veteres notabant asteriscos seu stellula, quæ deerant, obelo seu virga transversa, quæ addita erant; Hieronym. ad Augustin. *Et ubicumque virgulæ ideſt obeli sunt, significatur quod septuaginta plus dixerint, quam habetur in Hebræo: ubicumque autem asteriſci, ideſt stellulæ prælucentes ex Theodotionis editione, ab Origene additum est*. Idem iisdem pene verbis in præf. in lib. paralipom.

Romani autem codices multo veriores sunt quam Græci, quia nostri sicut non acumina, ita nec imposturas habent. Hac epistola rogat Narsem Comitem, ut vetustos codices Ephesinæ synodi perquirat, & ad se transmittat, neve fidem habeat novis codicibus, quos a Græcis corruptos esse compertum est. Græci falsi artifices; M. Tull. pro Flacco: *Verumtamen hoc dico de toto genere Græcorum, tribuo illis litteras, do multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam, denique etiam si qua sibi alia sumunt, non repugno: testimonium, religionem, & fidem, numquam ista natio coluit, totiusque hujusce rei, quæ sit vis, quæ auctoritas, quod pondus ignorant, unde illud est. Da mihi testimonium mutuum*. Græci impostores; Hieronym. ad Marcellam: *Si tunica non canduerit, statim illud e trivio impostor & Græcus est*.

Maxime

Source : BIU Cujas

Maximè dum accuſatores ipſius, Marcianiſtarum, quam commemorabant hæreſim, unde eum reum moliebantur efficere, interrogati quæ eſſet, neſcire ſe manifeſta profeſſione reſponderunt. Joannes Chalcedonenſis presbyter damnatus hæreſis Marcianiſtarum, in ſynodo Romana abſolutus eſt, poſtquam conſtitit, ipſius accuſatores neſcire quæ nam eſſet hæreſis Marcianiſtarum, ex hac epiſt. & duab. prox. quæ ſunt ejuſdem argumenti. Et in hac cauſa a Joanne C. P. per Joannem presbyterum ad ſedem apoſtolicam appellatum eſt, quod probavit Pontifex infr. h. lib. epiſt. 24. *Epiſt. 15.*

Et quia in novam eccleſiam vadit, & ſuos illic proprios homines habere neceſſe eſt. Joannes Epiſcopus Syracuſanus quendam proprium presbyterum habuit, ideſt a ſe ordinatum, qui tamen a Leone Epiſcopo Catinenſi in propria eccleſia eſt ordinatus; ſed quia Joannes recens ordinatus erat Syracuſanus Epiſcopus, & par erat eum proprios homines habere, ideſt presbyteros a ſe ordinatos, in quibus fiduciam haberet, ſcribit Cypriano Diacono & rectori patrimonii eccleſiæ Romanæ in Sicilia, ut ſuadeat Leoni, ut præfatum presbyterum cedat Joanni. Proprius presbyter, vel proprius homo dicitur presbyter ordinatus a ſuo Epiſcopo, propter obedientiam, & reverentiam, quam in ipſa ordinatione promittit Epiſcopo; conc. Tolet. II. can. 10. can. *quamquam*, 23. diſt. Alia ſignificatione proprius ſacerdos eſt presbyter loci in titulum ordinatus in eccleſia; can. *relatio*, 21. qu. 1. qui deſumptus eſt ex ipſo Gregorio lib. 2. epiſt. 13. can. *præcipimus ead. cauſ.* qu. 2. cap. *omnis utriuſque, de pœnit.* *Epiſt. 20.*

Baſilicam cum baptiſterio. Gregorius baſilicam & baptiſterium in honorem Petri Principis Apoſtolorum & Laurentii martyris ædificari curavit, quam a Petro Epiſcopo conſecrari jubet ſolemniter, adhibitis ſanctuariis, ideſt reliquiis. Baſilicam dixit eccleſiam priuſquam conſecraretur. Baſilica eſt eccleſia nondum conſecrata, ante conſecrationem non dicitur eccleſia, ſed baſilica; Gelaſius in can. *baſilicas, de conſecr.* diſt. 1. *Baſilicas noviter inſtitutas, non poſitis ex more præceptionibus dedicare non audeant.* Annal. Fuldenſ. ad ann. 868. *In eadem nocte, quando baſilica mane erat conſecranda.* Gregor. infr. lib. 7. ind. 2. epiſt. 11. *Baſilicam propriis ſumptibus ædificare deſiderat.* Inde eccleſias ſeu latibula hæreticorum baſilicas vocat concil. Epaunenſ. can. 33. *Baſilicas hæreticorum, quas tanta execratione habemus exoſas.* Baſilicas hæreticorum dici maluit, quam eccleſias, quod conſecrationis gratia carerent. Alias baſilica pro majori & auguſtiori eccleſia; Gregor. Tur. lib. 5. cap. 26. *Poſt hæc Chilpericus Rex de pauperibus, vel junioribus eccleſiæ, vel baſilicæ bannos juſſit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulaſſent.* Idem eodem lib. cap. 4. *Denique cum pſallentes de eccleſia egreſſi, ad ſanctam baſilicam properarent.* Idem de mirac. B. Martin. lib. 2. cap. 25. *Nam cum in venerabili Dominicæ nativitatis nocte ſacroſanctis deducta excubiis, procedentes de eccleſia ad baſilicam ſancti ire diſponeremus.* *Epiſt. 22.*

Spatham vero, quam apud deceſſorem veſtrum dilectiſſimus filius noſter Petrus Diaconus tunc illic defenſor reliquerat, nobis per Secundinum ſervum Dei, atque Caſtorium notarium præſentium portitores tranſmittite. A Mariniano Epiſcopo Ravennæ repetit ſpatham, quæ apud deceſſorem ejus relicta erat a Petro Diacono tunc defenſore ſacri patrimonii in illis partibus. De eadem ſpatha Gregor. infr. h. lib. epiſt. 33. *Spatham, quæ illic dimiſſa eſt, ſicut jam pridem ſcripſimus, tecum revoca.* Forte erat ſpatha dono deſtinata exarcho, vel Imperatori C.P. Pontifex benedictionis cauſa ſolebat mittere ſpatham, vel haſtam, vel vexillum ad Principes. Ab Hieroſolymitano Patriarcha Carolus Magnus dono accepit vexillum & claves ſepulcri Dominici & Calvariæ; annal. Franc. ad ann. 801. *Eodem die Zacharias presbyter, quem Rex Hieroſolymas miſerat cum duobus monachis, quos Patriarcha cum eo ad Regem miſit, Romam venit, ii benedictionis gratia claves ſepulcri Dominici ac loci Calvariæ, cum vexillo detulerunt.* *Epiſt. 24.*

Quod vero indicas ſereniſſimos Dominos, ut illic debeat eſſe cognitio præce- *Epiſt. 25.*

Source : BIU Cujas

piſſe. Maximus Epiſcopus Salonitanus, Romam vocatus a Pontifice, de ſimonia & aliis objectis ſeſe purgaturus, moras nectebat cauſatus juſſum Imperatoris de cognitione habenda in partibus: ſed Pontifex nihil motus his, a ſacrorum celebratione eum ſuſpendit, dicens, Imperatores diſciplinam colere & cauſis ſacerdotalibus minime ſeſe immiſcere.

Epiſt. 27. *Præſentibus vobis licentiam damus epiſtolis, monachos de monaſteriis in tua parœcia poſitis, cum conſenſu abbatis ſui tollere, & presbyteros ordinare*. Monachi non ſunt ordinandi ab Epiſcopo, ſine conſenſu, & teſtimonio, ideſt litteris abbatis. Idem Gregor. infr. lib. 7. epiſt. 17. *Nullus ad eccleſiaſticum officium ex monaſterio producatur, niſi quem Abbas loci admonitus, propria voluntate abtulerit Epiſcopo*. Inde ſumptus eſt can. *nullus*, 58. diſt. Idem ſtatuit ſynod. Carth. V. can. 13. can. *ſi quis*, ead. diſt. ſyn. Agath. can. 27. can. *monachi*, 16. qu. 1.

Epiſt. 28. *Quia monaſteria, quæ ſub fraternitate tua ſunt conſtituta, clericorum importunitatibus, & diverſis eorum moleſtiis prægravantur*. Eſt moleſtia, vel injuria, quæ gravior fit loco, vel tempore; Gregor. infr. hoc lib. epiſt. 39. *Quid autem fraternitas veſtra ex ejus importunitate ſit paſſura conſideret*.

Romanum vero, atque Dominicum clericos, qui de hac urbe auſu temerario ſine veſtra præſumpſerunt benedictione decedere &c. Adeuntes limina Apoſtolorum, non diſcedebant ab urbe, ſine benedictione apoſtolica; Wibert. vitæ Leonis IX. lib. 2. cap. 3. *Ecce adſunt legati nobilium Beneventanæ provinciæ deferentes xenia apoſtolicæ congrua dignitati, ejus benedictionem, atque ſolatium ſuppliciter depoſcentes promereri, quos Deo dignus Præſul, ut ſuam decebat beneficentiam ſuſcepit, ſacra benedictione roboravit*. Et vitæ Thomæ Arch. Cantuarienſis cap. 19. *Itaque per aliquot dies celebrato concilio, ad Archipræſulis noſtri petitionem, nonnullis eccleſiæ ſuæ privilegiis renovatus vir apoſtolicus in oſculo pacis dimiſit eum cum benedictione ſua & gratia*. Redeuntes e peregrinatione Hieroſolymitana, palmam, quod erat inſigne adimpletæ peregrinationis, reportabant; Willelm. Tyr. de bello ſacro cap. 17. *His ita geſtis dictus Comes, cum Hieroſolymis quaſi per quindecim dies fuiſſet, completis orationibus, & ſumpta palma, quod eſt apud nos conſumptæ peregrinationis ſignum, quaſi omnino receſſurus, Neapolim adiit*. Inde peregrini Hieroſolymitani palmati dicti; abbas Urſpergenſ. *Nonnulli etiam palmati de Hieroſolyma redeuntes, Acris, quæ & Accaron, a noſtris expugnatam nunciarat*.

Epiſt. 29. *Secundino ſervo Dei*. Scribit Secundino abbati, ut ſollicite curam adhibeat de pace ſancienda cum Arnulfo Rege: is fuit Rex Longobardorum, quem ante Ducem vocat. Secundini monachi opera uſus eſt Pontifex in rebus publicis: hic eſt Secundinus, de quo infr. lib. 7. epiſt. 53. & lib. 12. epiſt. 7.

Non ſibi credat ſolam lectionem, & orationem ſufficere. Marinianus, ex monacho electus Epiſcopus Ravennas, ſe totum dare volebat lectioni & orationi, ut in monaſterio factitare ſolebat, & nimis parcus erat in pauperes, de quo valde eum coarguit Pontifex, dicens ne credat Epiſcopus ſatis ſibi eſſe lectioni & orationi vacare. Epiſcopi quidem munus eſt lectioni & orationi & prædicationis verbo vacare; conc. Carth. IV. can. 20. can. *Epiſcopus*, 88. diſt. Sed non ſufficit Epiſcopo lectioni & orationi, & verbo prædicationis vacare, ab eo quod eſt amplius deſideratur, ut largam manum habeat, alienam inopiam ſuam credat, alioquin vacuum & inane nomen Epiſcopi tenet. Hinc ſumptus eſt can. *fraternitatem*, 86. diſt. Laus Epiſcopi eſt curare pauperes; Hieronym. ad Nepotian. *Gloria Epiſcopi eſt pauperum opibus providere*. Et infr. *ſciat Epiſcopus, cui commiſſa eſt eccleſia, quem diſpenſationi pauperum curæque præficiat*.

Sed tantum illa ſcripſi, quæ in cauſis terrenis conſiliarius dictare potuit. Dictare litteras dicitur, qui profert ea quæ ſcripta excipiuntur a notario, ſeu ſcriba; Hieron. in Eſaiam lib. 13. in prolog. *Hanc præfatiunculam tumultuario ſermone dictavi*. Idem in eund. lib. 5. cap. 13. in prolog. *Dictamus hæc non ſcribimus*,

Source : BIU Cujas

bimus, currente notariorum manu. Idem ad Pammach. *Accitoque notario, raptim celeriterque dictavi*. Innoc. III. in conc. general. cap. *sententiam, ne cleric. vel monach. Sententiam sanguinis nullus clericus dictet, aut proferat*. Et infra: *Nec quisquam clericus literas dictet, aut proferat pro vindicta sanguinis*. Eadem significatione preces, ideſt libellum precum juriſperitus dictare dicitur Innocent. I. epiſt. 3. ad Exuper. Toloſ. *Illud etiam ſuſcitari voluiſti, an preces dictantibus liberum ſit;* can. *illud*, 23. qu. 4. Et dictare teſtamentum, qui ore proprio nuncupat hæredem & condit teſtamentum, quod dicitur nuncupativum; L. *dictantibus*, C. *de teſtam.* Inde dictator, qui profert litteras, vel alia quæ in ſcriptum rediguntur a notario ſeu exceptore; Innocent. I. in d. can. *illud*. *Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis*. Sangallenſ. de geſt. Carol. M. lib. 1. cap. 4. *De pauperibus ergo ſupradictis quendam optimum dictatorem, & ſcriptorem in capellam ſuam aſſumpſit*. Vel judex ſeu arbiter, qui ſententiam dictat, quæ a ſcribis excipitur; Roger. Hoved. in Richard. 1. *Rex autem Franciæ duos elegit dictatores, & Rex Angliæ ſimiliter duos, quorum arbitrio, vel majoris partis, ſi alter Regum adverſus alterum, vel aliquis hominum ſuorum, inter ſe interciperet, emendatio hinc inde fieret intra quadraginta dies*. Inde & dictatus eſt ſcriptura epiſtolæ, vel alterius ſcripti, quæ a notario redigitur ex ore dictantis, ut addit Gregor. hic: *Nam ego ad hominem non legentem, fatigari in dictatu non debui*. Et dictata ſunt præcepta ſeu inſtituta laniſtarum, quæ traduntur tyronibus; Tranquill. in Julio cap. 26. *Ipſique dictata exercentibus darent*. Tertull. ad martyres: *Gladiatores perfectiſſimos, non tantum magiſtri, & præpoſiti ſui, ſed etiam idiotæ, & ſupervacue quique adhortantur de longinquo, ut ſæpe de ipſo populo dictata ſuggeſta proficiant*. Hieronym. in Ezech. lib. 13. in proem. *Facile eſt dare dictata de populo, & ſingulos ictus calumniari, & de alieno ridere ſanguine, & ubi vulnus infligi debuerit, imperiti laniſtæ more diſſerere*. Eodem ſenſu dictata gubernationis navis; idem ad Ruſtic. *Ut ſpeculator doctus in ſumma mali arbore ſedeat, & inde regendæ, & circumflectendæ navis, dictata prædicet*.

Quidam maligni ſpiritus conſilio repletus, contra Caſtorium notarium, ac reſponſalem noſtrum, nocturno ſilentio in civitatis loco conteſtationem poſuit, in ejus crimine loquentem. Excommunicatur quidam, qui clanculum de nocte conteſtationem, ideſt libellum famoſum depoſuit, adverſus Caſtorium notarium. Hinc ſumptus eſt can. *quidam*, 5. qu. 1. Conteſtatio hic pro libello famoſo. Conteſtatio proprie eſt proteſtatio, ſeu denunciatio, quam Latini teſtationem, quæ teſtato, ideſt coram teſtibus in ſcriptis fiebat; L. *ſi major*, 29. C. *de tranſact.* L. *metum*, C. *de his, quæ vi metuſv. cauſ.* *Epiſt. 30.*

Nec legum ſtatuta ſubtili ſcientes, diſcretione penſare. Gregorius antea caverat, ne liceret Judæis ſervos Judæos vendere, ſi Chriſtiani fieri vellent, ſed ex eo liberi fieri vellent. Judæi voluntatem Pontificis & legem ſequius interpretantes, exiſtimabant ſe lege non teneri in ſervis Paganis: idcirco Pontifex ſtatuit, ut ſervi Judæorum, ſive Judæi, ſive Pagani, ſi velint fieri Chriſtiani, ſtatim poſſint provocare ad libertatem. Hinc ſumptus eſt can. *fraternitatem*, 54. diſt. Immo Judæi ægre admiſere leges Romanas; de quo abunde rerum Aquitanicarum lib. 3. cap. 15. *Epiſt. 31.*

Sub quolibet ingenio, vel argumento. Ne ſervi Judæorum ſive Judæi ſive Pagani veneant a domino, ſi deſiderent fieri Chriſtiani, ſub quolibet ingenio, vel argumento, ideſt ex qualibet cauſa, vel obtentu vendendi. Ingenium eſt commentum, vel artificium quodlibet; Gregor. Tur. lib. 6. cap. 22. *Proclamante Epiſcopo, & dicente, quod ſæpius hic ingenia quæreret, qualiter eum ab epiſcopatu dejiceret*; Gregor. noſter lib. 10. epiſt. 28. *Ne filios ſuos quolibet ingenio vel excuſatione foris alicubi in conjugio ſociare præſumat*. Anaſt. in Leone IV. *Videntes itaque, quia in Anaſtaſium Chriſti unitas, almaque concordia, nullo*

Source : BIU Cujas

flectebatur ingenio. Argumentum est argute inventum ; cap. *forus*, *de verb. signific.* idem Papias. Argutus est, qui facile invenit argumentum ; Hieronym. lib. 1. adverſ. Jovinian. *Interdum hoc & pontificum vitio accidit, qui non meliores, ſed argutiores in clerum allegunt.*

Epiſt. 22. *Comperimus autem, quod Samaræi, degentes Cathinæ, pagana mancipia emerint, atque ea circumcidere auſu temerario præſumpſerint*. Ne Samaræi ſeu Samaritani pagana mancipia emant, eaque circumcidant, vetatur hic. Idem vetatur ne Samaræi Chriſtiana mancipia emant, vel ex alia cauſa, puta donationis, acquirant ; infr. lib. 7. epiſt. 22. quod ſumptum eſt ex L. *ult.* C. *ne Chriſtian. mancip.*

Epiſt. 33. *Et veniant ante corpus ſancti Apollinaris, & tacto ejus ſepulcro jurent*. Uſum pallii Ravennatis eccleſiæ vult probari jurejurando ſeniorum clericorum eccleſiæ ſuper reliquiis ſancti Apollinaris martyris. Super reliquiis ſanctorum ſolemniter juratum ; Auguſtin. epiſt. 137. *Nam & nos novimus Mediolani, apud memoriam ſanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur, furem quendam, quia ad eum locum venerat, ut falſum jurando deſiperet, compulſum fuiſſe confiteri furtum, & quod abſtulerat reddere*. Greg. Tur. lib. 5. cap. 48. *Multis ſe nobis humilem ſubditumque reddebat, jurans ſæpius ſuper ſepulcrum ſancti Antiſtitis* (Martini) *numquam ſe contra rationis ordinem eſſe venturum*.

Epiſt. 34. *Pro remedio captivorum*. Tranſmittit pecuniam pro remedio, ideſt pro redemptione captivorum, qui capti erant a Longobardis, ut apertius exponitur illis verbis quæ ſequuntur : *Quos ad redemptionem ſuam ſufficere non poſſe cognoveris*. Remedium pro ſolatio, vel pretio redemptionis, quod Græci λύτρον, ut paſſim in veterum teſtamentis pro remedio animæ, ideſt pro ſolatio, & redemptione animæ ; Gregorius infr. hoc lib. epiſt. 36. *Cauſæ remedium*. Quam ſollicitus fuerit Pontifex noſter pro redemptione captivorum, teſtatur variis epiſtolis, ut ſupr. lib. 3. epiſt. 17. ind. 12. & infr. lib. 6. epiſt. 15. & 17.

Epiſt. 37. *Alexandriæ relictæ quondam Vincomali*. Alexandriam relictam ſeu viduam Vincomali defenſoris commendat. Viduæ ſunt ſub tuitione eccleſiæ ; cap. *ex parte, de foro compet.*

Epiſt. 41. *Urbicus abbas monaſterii ſancti Hermæ, quod Panormi ſitum eſt*. Celeberrimum fuit monaſterium S. Hermæ vel Hermetis apud Panormum in Sicilia, quod eo tempore Urbicum habuit abbatem, cui ſcribit Gregor. infr. h. lib. epiſt. 49. *Urbico abbati monaſterii Hermetis, quod in Panorma ſitum*. Hoc unum fuiſſe e ſex monaſteriis, quæ a Gregorio ſuis opibus condita ſunt in Sicilia, colligitur ex eo, quod hic Urbicum vocat monaſterii ſui præpoſitum lib. 4. epiſt. 4. ad victorem Epiſcopum Panormitanum. Eidem ſcribit lib. 9. epiſt. 42. & 43. ind. 4. ejuſdem meminit lib. 11. epiſt. 14. ind. 6.

Poſtulavit in eodem monaſterio presbyterum, qui ſacra miſſarum ſolemnia celebrare debeat, ordinari. Præcipit victori Epiſcopo Panormitano, poſtulante Urbico abbate, ut unum e monaſterio S. Hermetis apud Panormum presbyter ordinetur, qui in eo monaſterio ſacra miſſarum ſolemnia celebret. Primis ſæculis monachi fuere extra clerum : primus Syricius permiſit eos in clericos ordinari ; can. *monachos*, 16. qu. 1. In ſingulis monaſteriis, unus fere erat tantum presbyter, qui ſacra miſſarum ſolemnia celebraret, qui ordinabatur poſtulante abbate, nec ſine teſtimonio abbatis ; can. *monachi*, *ead. cauſ.* & qu.

Ad peragendum ſacrum opus. Poſtulante Urbico abbate præcipit, ut unus e monachis presbyter ordinetur ad peragendum ſacrum opus, ideſt ſacrificium miſſæ, ne extraneo uti cogatur. Eadem analogia paſſim in reg. Benedict. cap. 19. 22. 43. 44. 47. 50. 52. 58. Sacrum opus eſt officium divinum, ſeu decurſus horarum canonicarum, ut infr. lib. 8. epiſt. 34. *Requirendum quoque eſt, ſi in opere Dei ſtudium habuit, vel pſalmos novit*. Ideſt an ſit peritus in officio divino, & an pſalmos memoriter teneat.

Venan-

Source : BIU Cujas

Venantio Patritio, ex monarcho. Lege ex monacho. Venantius hic Patricius fuit monachus, sed in proposito defecit, habitu monastico abjecto, de quo eum increpat Gregorius lib. 1. epist. 23. ubi dixi. *Epist.* 42.

Admonentes, ut & oblationes vestras, sicut ante susciperet, & missas in domo vestra, non solum celebrari permitteret, sed si velitis etiam ipse perageret. Mota discordia inter Venantium Patricium & præfectum Siciliæ & Joannem Episcopum Syracusanum, quæ eo eruperat, ut ejus homines, idest stipatores armati in Episcopum irruerent: Gregorius pacis inter Episcopum, & præfectum fovendæ causa, scripsit ad Joannem, quæ est prox. epist. ut oblationes præfecti, sicut ante susciperet, & missas in ejus domo, non modo celebrari permitteret, sed si vellet præfectus etiam ipse perageret, de quo certum facit Venantium hac epist. Notandum est quod scriptum de suscipiendis oblationibus, nimirum fideles, maxime Principes & præfecti provinciarum, non accedebant ad altare absque oblatione. De Valente narrat Theodorit. lib. 4. cap. 19. quod ad ecclesiam accessit, Basilium docentem audivit, & dona ex more obtulit, ἡ τῷ δυσαρεῖῳ τὰ εἰωθότα προσενήνοχε δῶρα. Et Gregorius Nazianz. orat. 20. narrat de eodem, quod vertigine correptus sit, dum in die Epiphaniæ coram Basilio, de more, sacræ mensæ dona oblaturus esset ἐπὶ δὲ τὰ δῶρα τῇ θείᾳ τραπέζῃ προσενέγκειν ἔδει. De Constantino Anast. in Vitalian. *Et ipsa die ambulavit Imperator ad sanctum Petrum, ad orationem & donum ibi obtulit die sabbati ad sanctam Mariam itemque donum obtulit*. Idcirco Gregorius præcepit Episcopo, ne oblationes, quas a Venantio accedente ad altare solebat suscipere de more, respueret occasione injuriæ acceptæ ab hominibus Venantii, immo & ut in ejus ædibus missas celebrari permitteret, & ipse perageret si vellet præfectus. In ædibus Principum & præfectorum erant privata oratoria, in quibus missarum solemnia celebrari solebant. De his nov. Justin. 58. & 131. cap. 8.

Oportet namque filiis sacerdotalem nos amorem impendere, & in causis, prout ratio suffragantur, jurisdictionem ecclesiæ vestræ minime præterire. Episcopus non debet jurisdictionem suam præterire, idest indefensam relinquere: quilibet judex potest, & debet defendere jurisdictionem suam, pœnali judicio; L. 1. ff. *si quis jus dicent*. L. 2. *si quis in jus voc. non jerit* cap. *non solum*, *de appellat. in 6*. Eadem significatione verbo præterire usus est, infr. lib. 7. ind. 2. epist. 36. *Et manumittentis voluntas nihilominus conservata, aliqua præteriri excusatione non valeat*. *Epist.* 43.

Massam Magulianensem cum appendiciis suis. Appendicia sunt, quæ prædio adjecta sunt, una coluntur, & destinatione patris familias, unum fundum constituunt, quia destinatione patris familias fundus constituitur; L. *quod in rerum natura*, ff. *de legat.* 1. *Epist.* 44.

Tabernam in hac urbe, quæ est posita juxta Palacenas, & salgamum positum ante domum suprascripti monasterii. Eadem verba repetuntur infr. lib. 7. epist. 42. Salgami appellatione proprie significantur herbæ, sale & aceto conditæ, quæ ad esum servantur; de quibus Columell. de re rustic. lib. 10.

Tempore non alio vili quoque salgama merce
Capparis, & tristes inulæ, ferulæque minaces
Plantantur.

Et hoc est quod hospitibus, idest militibus a provincialibus præstari vetat L. *unic.* C. *de salgam. hospitib. non præstand.* Salgamum vero hic dictitari videtur taberna, vel forum, ubi salgamum venit. Palacenas est locus in urbe, ubi fuit monasterium B. Laurentii martyris; Anastas. in Gregorio IV. *Fecit etiam in monasterio beatissimi martyris Christi, quod dicitur Palacinis, canistra de argento sex*. Idem in Marco: *Hic fecit duas basilicas unam via Ardeatina, ubi requie-*

Source : BIU Cujas

ſcit, & aliam in urbe Roma juxta Pallacinis.

Epiſt. 46. *Dum etiam in eodem præcepto, inter alia mandatum ſit, ut locum ipſum abſque miſſis publicis dedicares, ut ad nos pervenit, cathedra poſita illic publice miſſarum ſolemnia celebrantur.* Gregor. ſuccenſet Felici Epiſcopo Piſaurienſi, quod, ſpreto mandato Pelagii deceſſoris ſui proximi, monaſterium a Joanne conſtructum dedicaverit, cum miſſis publicis, & quod cathedra poſita illic miſſarum ſolemnia celebrantur. Monaſterium dedicari abſque miſſis publicis juſſum erat. Miſſæ publicæ ab Epiſcopo in dedicatione monaſterii celebrari vetantur, ne in ſervorum Dei receſſu, popularis conventus occaſio præbeatur; can. *luminoſo*, 18. qu. 2. qui deſumptus eſt ex epiſt. 43. ſupr. lib. 4. Item vetatur ne cathedra poſita per Epiſcopum illic publice miſſarum ſolemnia celebrentur. Epiſcopo non licet collocare cathedram in monaſterio, ne injuria fiat libertati, & exemptioni monaſterii, cathedra poſita, quæ eſt inſigne & argumentum juriſdictionis epiſcopalis; d. can. *luminoſo*.

Epiſt. 49. *Quia igitur Agatho in monaſterio dilectionis tuæ converti deſiderat.* Mandat Urbico abbati monaſterii ſancti Hermetis, ut Agathonem ſuſcipiat in fratrem & monachum in monaſterio ſuo. Hic Agatho ex monacho electus eſt presbyter Cardinalis, poſtea Roman. Pontifex; can. *Agatho*, 63. diſt. & apud Anaſtaſ. & Platin. in ejus vit.

Epiſt. 50. *Palladio Epiſcopo de Santonis.* Mittit Palladio Epiſcopo Santonenſi reliquias Apoſtolorum Petri & Pauli, & Laurentii, ſimul Protaſii martyrum. Ea ætate in Gallia vitæ ſanctitate claruit Palladius Santonenſis Epiſcopus; de quo Gregor. Turon. hiſt. lib. 8. cap. 43. Idem de glor. martyr. lib. 1. cap. 56. Fortunat. lib. 1. cap. 3.

Epiſt. 51. *Et ſanctorum beneficia cum reverentia & debito honore condantur.* Brunichildi Reginæ Francorum tranſmittit reliquias Apoſtolorum Petri & Pauli, quæ, quia in maximo beneficio habebantur, vocat hic beneficia ſanctorum: & rurſus infra: *Et injuriam, quod abſit, neglectumque beneficia ſanctorum collata ſuſtineat.* Pignora ſanctorum eaſdem vocant ævi ſcriptores; Adrevaldus de mirac. S. Benedict. lib. 1. cap. 20. *Cum pignoribus ſanctorum, omnigena ſupplicantes prece, ne tantum incurrat piaculum.* Aimoin. Floriac. de mirac. ejuſdem lib. 2. cap. 19. *Cum ſenioribus habito conſilio deliberavit, ut ſumptis ſanctorum pignoribus imminente vindemia ad locum cum aliquibus e fratribus fructus eorum collecturus properaret.*

Epiſt. 53. *Nam valde eſt execrabile, ut quod a Regibus gentium ſervatum eſt, ab Epiſcopis dicatur ablatum.* Virgilio Epiſcopo Arelatenſi ſcribit, ut penſiones patrimonii eccleſiæ Romanæ, quod erat in illis partibus, a deceſſore ſuo collectas, reſtituat, ne patrimonium eccleſiæ Romanæ, quod ſalvum & incolume fuit penes Reges gentium, ideſt Reges Gothorum, qui Galliam Narbonenſem, & Aquitaniam occuparunt, ab Epiſcopis direptum dicatur. Eadem de re ſcripta eſt epiſt. 55. infr. h. lib. ad Protaſium Epiſcopum Aquenſem.

Epiſt. 55. *Qui in eccleſia ipſa tempore illo curam vice-domini gerebatis.* Scribit Protaſio Epiſcopo Aquenſi, ut moneat Virgilium Arelatenſem Epiſcopum de reſtituendis penſionibus patrimonii eccleſiæ Romanæ a deceſſore ejus collectis, quod ei notum erat, quia ea tempeſtate curam eccleſiæ Arelatenſis vice-domini gerebat, ideſt fuit vice-dominus & vicarius Epiſcopi in temporalibus: officium enim vice-domini verſatur in cura temporalium; Gregor. infr. lib. 9. epiſt. 66. *Volumus, ut frater noſter Paſchaſius, & vice-dominum ſibi ordinet, & majorem domus.* Inde ſumptus eſt can. *volumus*, 89. diſt.

Epiſt. 56. *Cocleares vero & circulos, quos direxiſti, ſuſcepimus.* Gratias agit Stephano abbati de coclearibus & circulis domo miſſis in uſum pauperum. Cocleares ſunt inſtrumenta, quibus in veſcendo pultis ſumendæ cauſa utimur. Circuli ſunt ſcutellæ a forma rotunda in quibus pultes apponuntur. In his annonæ erogabantur clericis; Anaſtaſ. in Bonifacio II. *Hic presbyteris & diaconibus, & ſubdiaconibus,*

Source : BIU Cujas

bus, atque notariis ſcutellam de adeptis hæreditatibus obtulit, & alimoniis multis in periculo famis clero ſubvenit.

Epiſt. 58. *Pervenit ad nos Anglorum gentem ad fidem Chriſtianam, Deo miſerante, deſideranter velle converti, ſed ſacerdotes tuos e vicino negligere.* Theodorico & Theodeberto Regibus Francorum commendat Auguſtinum Epiſcopum, quem cum aliis ſervis Dei dirigebat in Angliam ad gentis converſionem, & Epiſcopos Galliarum, qui erant e vicino, perſtringit, quod inſuper haberent converſionem Anglorum, ejuſdem culpæ Britannos ſeu Britones conſcios fuiſſe credendum eſt, qui ab Anglis Britannia fere tota pulſi, in angulum Britanniæ, ideſt in Walliam redacti, exinde ita odio exarſere in Anglos, ut ne quidem poſtea Chriſtianis factis communicarent; Beda lib. 2. cap. 20. de Carduella Rege Britonum: *Sed nec religioni Chriſtianæ, quæ apud eos (loquitur de Anglis) exorta erat, aliquid impendebat honoris, quippe cum uſque hodie moris ſit Britonum fidem religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo magis eis communicare quam paganis.* Gregorius ineunte quarto Pontificatus ſui anno, Auguſtinum cum aliis ſervis Dei, ideſt monachis miſit in Angliam ad converſionem gentis, felici ſucceſſu; de quo Jo: Diac. lib. 2. cap. 33. Beda hiſtor. lib. 1. cap. 23. Hac occaſione Auguſtinum per Galliam pergentem in Angliam commendavit Theodorico & Theodoberto Regibus, nec non Brunichildi Reginæ, ad quam ſcripta eſt prox. epiſt. in qua iiſdem fere verbis notat Epiſcopos Galliæ de inertia in converſione Anglorum.

Epiſt. 59. *Excellentiæ veſtræ Chriſtianitas, ita nobis veraciter olim innotuit.* Brunichildi Reginæ Francorum tribuit titulum Chriſtianitatis, ut & infr. *& patrimoniolum eccleſiæ noſtræ, quod illic conſtitutum eſt, veſtræ Chriſtianitati commendantes.* Chriſtianitas eſt profeſſio ſeu inſtitutum vitæ Chriſtianæ; auctor quæſt. utriuſq. teſtam. cap. 114. *Si mundus ante Deum eſt, quod abſit, ſic potuit & paganitas anteponi Chriſtianitati, nemo miretur de nomine Chriſtianitatis, eſt enim incolere unum Deum in myſterio Trinitatis.* Inde bannus Chriſtianitatis in cap. 2. de purgat. can. *pro excommunicatione, & interdictum Chriſtianitatis.* Matth. Paris ad ann. 1164. *Si quis inventus fuerit ferens litteras domini Papæ vel mandatum, aut Thomæ Archiepiſcopi continens interdictum Chriſtianitatis in Anglia.*

Epiſt. 60. *Omnibus liquet, quia Beatus evangeliſta Marcus ſancto Petro Apoſtolo magiſtro ſuo Alexandriam ſit tranſmiſſus.* Marcus a Petro in Ægyptum miſſus eccleſiam Alexandrinam fundavit; Epiphan. hæreſ. 51. art. 6.

Nos vero, quia videlicet peccatores ſumus, ab occidenti vobis ligna tranſmiſimus, quæ conſtruendis apta navibus. Gregorius ab Eulogio Alexandrino Epiſcopo accepit muneris cauſa ligna bene olentia, ut ait ante, ideſt ligna arabica, & viciſſim ei tranſmiſit ligna idonea ad conſtruendas naves. Muneris gratiam juvat, quod Ægyptus eſt expers ligni idonei ad ædificandas naves, nec alio utitur quam papyro, quæ eſt arbos paluſtris & fragilis, e qua conduntur naves Ægyptiæ, unde papyraceæ dicuntur; de quibus Plin. lib. 5. cap. 22. lib. 13. cap. 11. de his Eſaiæ 8. *Et in vaſis papyri ſuper aquas.* Ob id concilio Lateranenſi excommunicatione damnati, qui deferrent ad Sarracenos Ægypti accolas arma, ferrum, & lignamina galearum; cap. *ad liberandum, de Judæis & Sarracen.* quod comprobavit Gregorius IX. epiſt. quæ extat apud Matth. Paris ad ann. 1234. *Renovamus præterea excommunicationis ſententiam, in Laterano concilio promulgatam, adverſus eos, qui Sarracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt Galearum.* Gregorium ſolitum fuiſſe Eulogio ligna tranſmittere ad parandas naves, indicat & epiſt. 36. lib. 6. & epiſt. 78. lib. 7.

Source : BIU Cujas

AD LIBRUM SEXTUM.

Epist. 2. FILIUS *noster Gemadius Patricius, suum ad nos pro causa eadem cancellarium destinavit.* Gennadius Patricius fuit præfectus Africæ, ut ostenditur hic & prox. epist. & supr. lib. 5. epist. 61.

Ruserius si quidem Comes cum aliis concivibus suis. Ea ætate Comites fuerunt præfecti singularum civitatum, Duces universæ provinciæ; Gregor. infr. lib. 11. epist. 31. ind. 6. *Et si quid manifeste de ipsis solidis cognoveris remansisse, Comitatio Comiti prædictæ civitatis, sub desuscepti illud pagina contradat.* Gregor. Turon. lib. 6. cap. 22. *Igitur pervasis Chilpericus Rex civitatibus fratris sui, novos Comites ordinat;* idem cap. 41. ejusd. lib. *Misitque ad Duces & Comites civitatum nuntios, ut muros componerent urbium.* Comites iidem erant rectores, & judices civitatum. Idem Turon. lib. 8. cap. 18. *Gundovaldus autem Comitatum Meldensem super Werpinum competiit, ingressusque urbem causarum actionem agere cœpit.* Idem de vit. Patr. cap. 8. *Nam vidi ego quodam tempore Basilium presbyterum missum ab eo, ad Armentarium Comitem, qui Lugdunensem urbem his diebus potestate judiciaria gubernabat.*

Atque de hoc eodem lapide protinus subditur hæc dies quam fecit Dominus. Arguit clerum, & plebem C. P. quod in electione Cyriaci Patriarchæ acclamassent, hæc dies quam fecit Dominus, quæ non alia est, quam dies solemnis Verbi Incarnati. In electione & ordinatione Episcoporum plebs acclamare solebat. In ordinatione Evodii, quem Augustinus sibi successorem designavit, acclamatum est a plebe: *Dignus & justus est, Deo gratias, Christo laudes, exaudi Christe, Augustino vita.* Ut patet ex actis ordinationis, quæ sunt apud Augustin. epist. 110. Ambros. de dignit. sacerd. cap. 5. *Et nescii homines & indocti in ordinationibus eorum clamant & dicunt, dignus & justus &c.* Sergio Papæ electo adclamatum; Anastas. in ejus vit. *Et exinde in Lateranense episcopium cum laudum acclamationibus deduxerunt.*

Epist. 9. *Et nullius persona vos a vigore disciplinæ emolliat.* Vigor disciplinæ non est remittendus propter personas. Eadem est sententia Gregorii lib. 7. ind. 2. epist. 79. *Et vigoris ecclesiastici genium, ut oportet, congrua dispensatione servatis.* Eadem voce familiariter utitur Gregor. ut infra eod. lib. epist. 112. pro genio & honore ecclesiæ. Idem epist. 36. ind. 2. ejusd. lib. *Nec disciplinæ vigor, aut frangi, aut ex indiscreta valeat præsumptione dissolvi.* Genius & vigor ecclesiasticæ disciplinæ, est idem quod nervus ecclesiasticæ disciplinæ; cap. *cum inter, de consuetud.*

Epist. 11. *A vobis inquisitus, utrum sicut decet clericum literas didicisset, eas se ignorare respondit.* Episcopo commendat clericum litteras nescientem, idest qui nesciebat legere, ut ostenditur his verbis: *Ut qui nescit legere, lingua vestra illi sit codex.* Nimirum eum commendat, ut verbo instruatur, & lingua Episcopi sit ei pro codice, cujus compos non erat.

Epist. 12. *Proinde monasterio, quod in honorem sancti Cassiani est consecratum.* Postulantibus Dinamio, & Aureliano Patriciis concedit privilegia monasterio Virginum apud Massyliam, in honorem S. Cassiani consecrato. Cassianus regulam dedit, quam monasterio a se condito in Lemovicum finibus imposuit B. Aredius abbas; Gregor. Turon. lib. 10. cap. 28. *Cœnobiumque fundavit in quo, non modo Cassiani, verum etiam Basilii, & reliquorum abbatum, qui monasterialem vitam instituerunt, celebrantur regulæ.* Regulæ Cassiani nomine, intelliguntur libri decem & duo institutionum, quos scripsit suasu Castoris Episcopi, cui eos dicavit, ut his vice regulæ informarentur monasteria Galliæ: idem duo apud Massyliam condidit monasteria, unum virorum alterum mulierum, quæ sua ætate extitisse scribit Gennad. de viris illustrib. cap. 71.

Die

Source : BIU Cujas

Die siquidem natalis, vel dedicationis supradicti monasterii Episcopo illic missarum sacra conveniat solemnia celebrare. Unum e privilegiis monasterii prædicti fuit, ut die dedicationis, vel natalis, ideſt natalis martyrum, quorum reliquiæ in eodem monasterio collocatæ sunt, Episcopus illic missarum solemnia celebret, ita ut ibi cathedram non collocet, nisi dum missarum solemnia celebret, quo recedente cathedra tollatur. Die dedicationis oratorii, monasterii, vel natalis martyrum, quorum ibi reliquiæ erant, Episcopus ibi solebat missarum solemnia celebrare, & eo nomine ferebat partem oblationum; can. *Eleutherius*, 18. qu. 2.

Novit dilectio tua hanc olim consuetudinem tenuisse, ut fratres & Coepiscopi nostri Romam semel in triennio de Sicilia convenirent. Moris antiqui erat, ut Episcopi Siculi semel quoque triennio sedem apostolicam visitarent, obsequii & reverentiæ gratia: sed quia hoc visum est nimis onerosum, ut parceretur labori & sumptui eorum, a Gregorio statutum est, ut semel in quinquennio Romam convenirent. Et quia jam a multis annis Romam non venerant, præcepit Cypriano Diacono defensori patrimonii ecclesiæ Romanæ in Sicilia, ut eis diem indiceret Romam conveniendi ad natalem S. Petri. Ac ne forte prætori Siciliæ, cui nomen erat Libertinus, ut subjungitur infr. in hac epist. & supr. lib. 2. ind. 11. epist. 37. ne forte prætori, inquam, aliqua nasceretur suspicio de vocatione Episcoporum, jubet, ut ex se, ideſt suo nomine eos evocet, ne qua prætori inde detur occasio suspicionis. Moris etiam fuit, ut Episcopi post consecrationem obsequii & reverentiæ causa adirent limina Apostolorum, sed id moris desiit paulatim Regum suspicionibus, qui non ferebant Episcopos regni sui finibus migrare, sine ipsorum licentia, ne quid obtentu Romanæ profectionis novi molirentur. Hujusce itineris diutinam moram tulit Anselmus Cantuariensis Episcopus ob Willelmi II. Regis Anglorum interdictum; de quo Willelm. Malmesbur. de gest. Pontific. Anglor. lib. 1. *Hæc*, inquit, *communicaturus cum Papa, rogavit licentiam pergendi Romam bis terque frustra. Intelligo enim, ajebat Rex, interdicendam licentiam, cum eum nullo gravi peccato sciam onerari, cujus a Roma petat absolutionem.* Et infr. *Insolitum est quippe mihi, ut quisquam procerum meorum eat Romam, nisi meo potissimum missu.* Idcirco de mora Romam proficiscendi se excusat Anselm. lib. 3. epist. 24. ad Hugonem Lugd. Arch. *Si Metropolitanus sacratus Episcopus per totum primum annum nec Papam viventem nec pallium requiro, juste ab ipso honore removendus sum.* Idem eadem de re eod. lib. epist. 37. ad Urbanum II. Pontificem: *Nostri quippe fateor ordinis & officii intererat, & præsentiam vestram ex more visitare, & eam, ut fieri decet, condigna reverentia honorare, sed quia bellis undique quatimur, hostiles impetus indesinenter, & insidias adversantium metuimus, dominus noster Rex extra regnum me procedere hactenus non permisit, nec adhuc procedere posse ullatenus assentit.* Idcirco Gregor. VII. lib. 6. epist. 30. & lib. 9. epist. 20. Lanfrancum Cantuariensem Archiepiscopum coarguit, quod a tempore ordinationis sedem apostolicam sæpius monitus non visitaverit, & si non adsit intra quatuor mensium inducias, ab omni episcopali officio eum suspendit. Idem lib. 7. epist. 1. queritur de Rege Anglorum, quod Episcopos ditionis suæ prohiberet a salutandis liminibus Apostolorum. Eodem jure usi sunt Reges Anglici in Episcopos Normanniæ. Pro Gaufrido Rothomagensi Episcopo veniam moræ apud Paschalem II. deprecatur ob regiam vim Ivo Carnotens. epist. 254. *Rogamus enim paternam discretionem vestram pro domno Gaufrido Rothomagensi Archiepiscopo, qui tunc tandem impetravit a Principe suo Rege Anglorum, ut posset in propria persona sedem apostolicam visitare, quam tamen non distulit visitare suis temporibus in persona aliena.* Inter capitula damnata, quæ ab Henrico II. Rege Anglorum indicta sunt Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo, unum fuit ne liceret Episcopis e regno exire, & Romam proficisci mandato Pontificis, sine licentia Regis, ut legitur in actis vitæ ipsius Thomæ lib. 1. cap. 26. Jo: Saresber. epist. 159.

Epist. 19.

Source : BIU Cujas

Matth. Paris ad ann. 1164. Moris fuit, ut Episcopi Siculi semel per triennium, sedem apostolicam visitarent, vel per quinquennium ex constitutione Gregorii. Episcopi vero, qui sedis apostolicæ ordinationi subjacent, idest immediate subsunt Romano Pontifici, quos Rufinus vocat suburbicarios, singulis annis circa idus majas Apostolorum limina adire tenebantur; can. *juxta*, 93. dist.

Decreta legalia, desponsatam si converti voluerit, nullo omnino censuerunt damno multari. Constitutione Justiniani, si sponsa converti voluerit, idest conversionis causa ingredi monasterium, impune id potest, idest restituit arras sponsalitias, quas accepit, nec tenetur in duplum: quod si nupta nondum secuta copula voluerit ingredi monasterium, unusquisque conjugum recipit res pro dote, vel antenuptias donatione traditas, & hoc tantum lucratur, quod debuit consequi a lege vel ex pacto, vel in casum mortis; L. *Deo nobis*, C. *de Episc. & cleric.*

Epist. 23. *Peto autem, ut parvulos dominos, quos nutritis, præcipue moribus instruere curetis, & gloriosos eunuchos, qui eis deputati sunt admonete, ut ea illis loqui debeant, quæ eorum mentes in caritate circa se invicem & erga subjectos in mansuetudine compungant*. Theotisto patricio, & Andreæ commendat rectam educationem liberorum Mauritii Augusti, & ut moneant eunuchos de fovenda caritate inter eos, & subditos. Pueris regiis, vel nobilioribus præponebantur eunuchi, ob tutiorem custodiam castitatis. Eodem animo eunuchi adhibebantur ministerio mulierum; Hieronym. ad Demetriad. *Eunuchorum quoque tibi & puellarum, ac servulorum mores magis eligantur, quam vultuum elegantia, quia in omni sexu & ætate, & truncatorum corporum violenta pudicitia, animi considerandi sunt, qui amputari, nisi Christi timore, non possunt*. Idem ad Lætam: *Ne virgo Christi cum eunuchis lavet, quia non deponunt animos virorum*. Eunuchi quoque visi sunt in obsequio ascetriarum virginum: inter cætera cum objectum esset abbatissæ monasterii sanctæ crucis Pictaviensis eam in ministerio habere virum, qui mulieri veste amictus pro femina habebatur, re comprobatum est eum esse puerum eunuchum, qui ob infirmitatem exsectus erat; de quo Gregor. Turon. lib. 10. cap. 15. Eunuchi quoque erant inter palatina officia; Corippus de laud. Justin. lib. 3.

Adfuit obsequio castorum turba virorum.
Illis summa fides, & plena licentia sacris
Deservire locis, atque aurea fulcra parare
Regales mensas epulis onerare superbis,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile,
Internas munire fores, vestesque parare.

Theodorit. de vit. Patr. cap. 8. de eunuchis quibus adempta est spes liberorum, καὶ τούτου ἕνεκα εὖνοι εἶναι Βασιλεῖ νομιζόμενοι καὶ τὴν προσηγορίαν ἐντεῦθεν καρπούμενοι: *Eoque benevoli Imperatori esse creduntur, indeque nomen accipiunt*; Evagrius lib. 4. cap. 22. ἐξ αὐτῶν γὰρ τὰ πολλὰ, οἱ τοῖς Βασιλικοῖς ἐξυπηρετούμενοι κοιτῶσι καθεστήκεσαν, οὓς εὐνούχους ἡ συνήθεια καλεῖ: *Nam qui cubiculis Imperatoris inserviebant, quos vulgo vocant eunuchos, ex ea gente* (Abasgorum) *sumi consueverunt*.

Ancillis Dei, quas vos, Græca lingua monastrias dicitis, lectisternia emere disposui. De triginta libris auri transmissis a Theoctisto patricio, quindecim libras distribuit in redemptionem captivorum, quindecim libras in lectisternia sacrarum virginum. Lectisternia sunt coopertoria, quæ lectis insternuntur; Gregor. lib. 11. epist. 18. *Porcos decem, lectisternia*. Idem lib. 12. epist. 16. *Cognovimus lectos, vel lectisternia in gerontocomio deesse*. His usi sunt & monachi; Benedict. regul. cap. 22. *Lectisternia pro modo conversationis, secundum dispositionem abbatis*

tis ſui accipiant. Alibi lectiſternia ſunt lecti ſtrati parati ad diſcumbendum; Sidon. lib. 4. epiſt. 15. *Epulum multiplex & capaciſſima lectiſternia para*. Lectos ſtratos ſimpliciter dixit Gregor. lib. 10. ind. 5. epiſt. 12. pro lectulis inſtructis coopertoriis.

Octoginta annuas libras accipiunt. Tribus millibus ancillis Dei, quæ erant in urbe, octoginta libras annuatim dedit e cenſu B. Petri. Harum precibus urbem, inter Longobardorum arma, tot annis ſalvam & incolumen ſtare credidit, ut mox ſubjungit: *Harum vero vita talis eſt, atque in tantum lacrymis, & abſtinentia diſtricta, ut credamus, quia ſi ipſæ non eſſent, nullus noſtrum jam per tot annos in loco hoc ſubſiſtere inter Longobardorum gladios potuiſſet*. Jo: Diacon. lib. 2. cap. 27. Romani Pontifices monaſteriis pariter ac clero annonas erogabant; Anaſt. in Conone: *Hic dimiſit annue clero, & monaſteriis benedictionem in auro, ſicut prædeceſſor ejus Benedictus Papa*. Idem in Joanne V. *Hic dimiſit omni clero, monaſteriis, diaconibus, & manſionariis ſolidos mille & nongentos*.

In hac urbe, ubi omnia gravi pretio emuntur. Tribus millibus ancillis Dei pro ſtipendiis annuis octoginta libras auri diſtribuit, ſed quam impar ſumma tantæ multitudini: *Maxime*, inquit, *in urbe, ubi omnia carius veneunt*. Pretia variant pro diverſitate locorum & temporum; L. *pretia*, §. *ult.* ff. *ad* L. *falcid.* Plin. lib. 33. cap. 13. *Pretia rerum, quæ uſquam poſuimus, non ignoramus alia in aliis loci eſſe, & omnibus pene annis mutari, pro ut navigationes conſtiterint, aut ut quiſque mercatus ſit, aut aliquis prævalens manceps annonam flagellet*.

Et quidem in ſuſcipienda fratris & conſacerdotis noſtri Cyriaci ſynodica epiſtola, dignum non fuit, ut pro cauſa profani vocabuli moras facerem. Cyriaci P. C. ſynodicam epiſtolam non reſpuit ob profanam vocem, ideſt quod univerſalem Epiſcopum ſe dictitaret. Inde infr. epiſt. 28. h. lib. eundem rogat, ut ſcandali tollendi cauſa, verbum ſuperbiæ, ideſt titulum Œcumenici Patriarchæ, expungere feſtinet. Et rurſum epiſt. 30. infr. h. lih. ait ſe eundem monuiſſe, ut a ſtulti vocabuli appellatione abſtineret. *Epiſt. 24.*

Cur enim magnifice fili non conſideras, quia mundus in fine eſt. Tot malis & cladibus increbreſcentibus finem mundi imminere credidit Gregorius; de quo & ipſe homil. 1. in evangel. quam fere excripſit Joan. Diacon. lib. 4. cap. 63. & idem infr. lib. 9. epiſt. 60. *Appropinquante autem eodem mundi termino*. *Epiſt. 26.*

Hoc ipſum vero eſſe in obſequio piiſſimi Principis quanta eſt mentis occupatio in appetitu terrenæ gratiæ. Hac de cauſa vitam aulicorum deplorat Auguſtin. confeſſ. lib. 8. cap. 6. *Quid quærimus cujus rei cauſa militamus, major ne eſſe poterit ſpes noſtra in palatio, quam ut amici Imperatoris ſimus, & ibi quid non fragile plenumque periculis, & per quot pericula pervenitur ad grandius periculum*.

Bene ſcit dulciſſima veſtra magnitudo, quia hodie in Conſtantinopolitana civitate, qui de Latio in Græcum dictata bene transferant non ſunt. Ea ætate non erant Conſtantinopoli qui Latina in Græcum recte transferrent. Tamen linguæ Latinæ ſcholam Conſtantinopoli fuiſſe tradidit Agathias lib. 5.

Duas autem camiſias, & quatuor oraria, vobis tranſmiſi. Camiſia eſt linea interula, quæ corpori adhæret, vulgo *chemiſe*. His uſi viri militares, ut expeditiores eſſent ad iter, & ad pugnam; Hieronym. ad Fabiolam de veſte ſacerdotali: *Solent militantes habere lineas, quas camiſias vocant, ſic aptas membris, & aſtrictas corporibus, ut expediti ſint vel ad curſum, vel ad prælia, dirigere jacula, tenere clipeum, enſem librare, & quocumque neceſſitas traxerit*. His uſi Franci; Eginart. in Carolo M. *Veſtitu patrio, hoc eſt Francico utebatur, ad corpus camiſiam lineam, & feminalibus lineis induebatur*. Eiſdem uſi Vaſcones in vit. Ludovici P. *Cui filius Ludovicus, pro ſapere & poſſe obedienter parens, occcurrit habitu Vaſconum cum coævis ſibi pueris indutus, amiculo ſcilicet rotundo ma-*

Source : BIU Cujas

nicis camisiâ diffusis. Camisiarum usu monachis benedictinis interdictum. Innoc. III. in cap. *cum ad monasterium, de stat. monach. Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero monachorum lineis camisiis uteretur*. Orarium varie accipitur, sæpius pro sudario, quo os subtergitur, vel quod collo circumponitur; Ambros. de excess. Satyr. *Satyrus in naufragio ab his quos initiatos esse cognoverat, divinum illud fidelium sacramentum poposcit, non ut curiosos oculos insereret arcanis, sed ut fidei sua consequeretur auxilium, etenim ligari fecit in orario, & orarium involuit in collo, atque ita se dejecit in mare*. Hieronym. ad Nepotian. *Ridiculum, & plenum dedecoris est referto marsupio, quod sudarium, orariumque non habeat gloriari*. Augustin. de civit. Dei lib. 22. cap. 8. *Tunc sicut potuit oculum lapsum, atque pendentem, loco suo revocavit, ligavit orario*. Gregor. Turon. lib. 6. cap. 17. *Cumque die sabbati Priscus præcinctus orario, nullum in manu ferens ferramentum, Mosaicas leges quasi impleturus secretiora competeret*. Alia significatione orarium est stola sacerdotalis in vit. S. Fulgentii Ruspensis Episcopi apud Surium 9. jan. *Orario quidem, sicut omnes Episcopi, nullatenus utebatur*; Anastas. in Agathone: *Ea hora sancta synodus una cum Principe ejus, orarium auferri jusserunt a collo ejus* (Macarii Antiocheni Episcopi) *Et exiliens Basilius Episcopus Cretensis ecclesiæ, ejus orarium abstulit*. Etiam presbyteris & diaconis cum Episcopo commune fuit orarium, minime subdiaconis; concil. Tolet. IV. can. 25. *Episcopus orarium annulum, & baculum recipiat coram altari de manibus Episcoporum, presbyter orarium & planetam, diaconus orarium & albam, subdiaconus patenam & calicem*; can. Episcopus 11. qu. 3. Idem concil. can. 39. *Unum orarium oportet levitam gestare in sinistro humero propter quod orat*, idest prædicat; can. *unum orarium*, 25. dist. Orarium hoc loco non potest intelligi de sacerdotali, quia ex benedictione, idest munere beati Petri transmittitur laicis, secus de pontificali orario intelligi debet alter locus epist. 36. infr. h. lib. *Sex Aquitanica pallia, & duo oraria transmisi*, quia mittuntur Eulogio Episcopo Alexandrino.

Epist. 29. *Quamvis Græcæ linguæ nescius, in contentione tamen vestra judex resedi*. Gregorius etsi Græcæ linguæ imperitus, judex resedit in lite, quæ erat inter Anastasium presbyterum, & Hierosolymitanum Episcopum, cujus acta Græce conscripta erant: universus enim oriens Græca lingua fere utebatur; Hieronym. lib. 2. in epist. ad Galat. *Galatas excepto sermone Græco, quo omnis oriens loquitur, propriam linguam eandem pene habere, quam Treviros*. Itaque Gregorium interprete usum intelligendum est.

Sed quia inter patrem ejusdem monasterii, & pastorem Hierosolymorum ecclesiæ, semper esse jurgia consueverunt. Pater monasterii est abbas, quia officio patris fungitur in monachos; Gregor. homil. in evangel. 39. *Quidam Martyrius nomine vitæ valde venerabilis monachus fuit, qui ex suo monasterio visitationis gratia, ad aliud monasterium tendebat, cui spiritalis pater præerat*. Idem dialog. lib. 1. cap. 7. *Idem vero Nonnosus sub asperrimo sui monasterii degebat patre*.

Epist. 30. *Ego tamen invenio, quia eorum judicio indiscretus esse ex tali admonitione reprehendor*. Discretus est, qui ob merita, & dotes animi, vel corporis ab aliis discernitur. Inde discretio, est genus dignitatis; cap. *ut officium, de hæretic. in 6*. Eadem significatione persona egregia est, quæ dignitate præstat, & selecta est e grege hominum; L. *ad personas egregias*, ff. *de jurejur*. Augustin. de verb. Domin. serm. 28. *Pharisæi isti, Judæi erant, quasi egregii Judæorum*. Indiscretus hic opponitur discreto, idest indiscreti appellatione intelligitur is, qui discretione caret.

Et mecum feci eos sacra missarum solemnia celebrare. Cyriacus C. P. & successor Joannis post electionem de more misit responsales ad Gregorium, & synodicam epistolam, quo solemnis fidei professio, in signum unionis cum sede apostolica, continebatur: Gregorius eos perbenigne, & comiter suscepit, & præter priscum morem eos secum fecit sacra missarum solemnia celebrare, idest fecit

cit eos sibi ministrare in celebratione missarum.

Eulogio Episcopo Alexandrino. Gregorii ad Eulogium frequentes extant epistolæ, ut hic & infr. 37. h. lib. lib. 1. epist. 23. lib. 4. epist. 36. lib. 5. epist. 60. lib. 7. epist. 30. & 38. lib. 8. epist. 43. & lib. 11. epist. 46. & 47. Gregorius inter amicos habuit Eulogium Episcopum Alexandrinum jam sibi notum & familiarem ab eo tempore, quo apocrisiarii officio fungebatur in aula Constantinopolitana; Joan. Moschus limon. cap. 146. 147. Eulogius ex monacho electus Episcopus Alexandrinus; Evagr. lib. 5. cap. 16. Ejusdem meminit Photius in biblioth. e qua excerptum ejus scriptorum accepimus. *Epist. 31.*

Dinamio & Aureliæ per Franciam. L. Aurelio: ad hunc scripta epist. 70. ind. 4. infr. lib. 9. *Epist. 33.*

Certamina eorum agrimensoris definitione prospeximus finienda. Quæstionem de finibus exortam inter Cæsarium abbatem monasterii sancti Petri, siti in loco cui nomen Bajas, & Joannem abbatem monasterii S. Luciæ apud Syracusas, per agrimensorem terminari præcipit. Quæstio de finibus dirimitur per agrimensorem, nec desiderat cognitionem præsidis; L. *causas* C. Th. *de jurisdict.* L. 1. C. Th. *fin. regund.* L. *ergo si insula*, §. *pen.* ff. *de adquir. rer. domin.* *Epist. 36.*

Sex minora Aquitanica pallia, & duo oraria transmisi. Bigerigas vestes intelligit, quas breves & villosas depingit Sulpit. Sever. dialog. 2. de virtutibus B. Martini cap. 4. *Arctata demum clericus necessitate compulsus, jamque felle commoto, a proximis tabernis bigerrigam vestem, brevemque, atque hispidam, quinque comparatam argenteis, rapit.*

Lucris tamen negotii vestri congaudeo. Negotium hic pro negotiatione; L. *cum pater*, §. *mensæ negotium*, *de legat.* 2. L. *testamento*, *de manumiss. test.*

Juxta breve vestris epistolis insertum. Breve est brevis & summarius libellus, continens descriptionem seu inventarium rerum, ut infr. lib. 12. epist. 9. *Nec non hortos atque verrulas, quæ superius continentur de brevibus suis deleri facias.*

Sed quia collatum ac juritheum non libenter bibo, præsumens cognidium requiro. Gregorius ab Eulogio Episcopo Alexandrino accepit collatum, & juritheum, quæ sunt quædam potionis genera, quæ erant in deliciis apud Ægyptios: sed quia hujusmodi potio ingrata erat, præsumens, idest fiduciam habens in affectu Eulogii, cognidium, quod erat alterum potionis genus, ab eo requirit, quod ante annum per eum Romæ innotucrat: *Nam nos*, inquit, *hic a negotiatoribus nomen cognidii, & non substantiam comparamus.* Idest cognidium, quod venale habetur apud negotiatores, nomen cognidii non substantiam habet. Collatum videtur esse genus potus ex vino, & aliis liquoribus, vel mixtionibus quasi collatione confectum, veteres enim hoc genere potus delectabantur; Cassiodor. 12. var. epist. 4. *Græcia vina sua, aut odoribus condit, aut marinis permixtionibus insaporat.* Gregor. Turon. lib. 8. cap. 31. *Accepto poculo bibit absinthium cum vino & melle mixtum, ut mos barbarorum habet.* Aliis colatum est vinum merum; Papias: *Colatum vinum purum, vel vas proprium in quo deponatur.* Juritheum, conjecturis enim, & divinationi in his tantum mihi locus est, aliud potus genus est, quod ob saporis gratiâ & suavitatem, pro divino habebatur, composita voce e Latino jus & Græco θεῖον. Cognidium erat tertium potus genus, Alexandrinum inventum, quod Romæ forte dictum est cognidium, quod recens illic cognitum esset, ut profitetur Pontifex hic. Papias: *Cognidium genus potionis ad bibendum.* Et hæc sunt munuscula, quæ ante benedictionem sancti Marci vocat, quod ab Eulogio Alexandrino Episcopo accepta sint: *Suscepi autem benedictionem sancti evangelistæ Marci, juxta breve vestris epistolis insertum.* Et idem infr. lib. 11. epist. 47. *Eulogias vero sancti Marci a beatissima fraternitate vestra transmissas, cum ea caritate, qua sunt directæ, secundum notitiam earum suscepimus.*

Comperimus Cornelienses ecclesiæ filios. Cornelienses ecclesiæ filiis, idest opti- *Epist. 39.*

Source : BIU Cujas

matibus postulantibus, præcepit Mariniano Ravennati, ut in locum lapsi electum Episcopum consecret. Forum Cornelii est civitas episcopalis Æmiliæ, hodie Imola, quæ Ravennæ paret Metropoli; Anastas. in Zachar. *In finibus Longobardorum, in civitatem, quæ vocatur Imola*; Paul. Diacon. de gest. Longobard. lib. 2. cap. 18. *Corneliique foro, cujus castrum Imolas appellatur*. Ravennas est Metropolis Æmiliæ, quæ hodie Romandiola dicitur; Paulus Diaconus de gest. Longobard. lib. 2. cap. 18. Otto Frisingens. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 13. Hoc jure consecratio Episcoporum Æmiliæ pertinet ad Episcopum Ravennatem; can. *Episcopos*, 63. dist. can. *denunciamus*, 25. qu. 2.

Epist. 41. *Iniquitate maleficiorum*. Quæsta est mulier Paula nomine adversus quendam Theodorum ex Judæo se maleficiis ab eo peti. Judæi maleficis artibus famosi: hac de causa, ne inaugurationi Richardi I. Regis Anglorum interessent, vetiti; Matth. Paris ad ann. 1188. *Huic coronationi multi Judæorum interfuernnt, contra Regis prohibitionem, die itaque præcedenti communi interdictum est edicto, ne Judæi, aut mulieres interessent, propter magicas artes, quæ solent in Regum coronationibus exerceri, de quibus Judæi & aliquæ mulieres sunt infames*. Judæi vix convertuntur & semper suspecta est eorum conversio; Augustin. qu. veter. testam. cap. 44. *Cum enim in universa terra novi testamenti sit prædicatio, Judaismus tam raro est, ut difficile Judæus fidelis inveniatur, & omnes ecclesiæ novi testamenti gentium nominentur*.

AD LIBRUM SEPTIMUM.

Epist. 1. *SI ego in morte Longobardorum me miscere voluissem &c.* Gregorius accusatus apud Mauricium, quod Malchum Episcopum sui patrimonii provisorem, seu defensorem in custodia detinuisset, ad necem usque pro solidis, idest retentis pensionibus patrimonii ecclesiastici, qua de re se purgat hac epist. hoc argumento: *Si ego*, inquit, *in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens, nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa esset confusione divisa*. Unde sumptus est can. *si in morte*, 23. qu. 8. de quo Paulus Diacon. de gest. Longobard. lib. 4. cap. 30. Joan. Diacon. lib. 4. cap. 63. Hoc argumento recte Gregorius a se amovet suspicionem necis Malchi Episcopi, quod ne quidem cædem Longobardorum hostium reipublicæ tulerit, quomodo enim in Episcopum sæviet, qui hostibus pepercit. Eodem ingenio Gregorius a Longobardis pacem redemit ære, ut fidelium sanguini parceret; supr. lib. 4. ind. 13. epist. 34.

Hodie Longobardorum gens, nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet. Longobardi habuere Regem, & sub eo Duces, & Comites. Duces erant præfecti provinciarum: Comites singularum civitatum. Inter Duces fuere Forojulienses, Spoletanus, Beneventanus. Apud Longobardos Ducatus fere fuere perpetui, & hæreditarii; Paulus Diac. de gest. Longobard. lib. 4. cap. 40. *Mortuo Gisulfo Forojuliense Duce, Taso, & Cacco filii ejus eundem Ducatum regendum susceperunt*. Idem cap. seq. ejusd. lib. *His ita peremptis Dux Forojulianus Grasulfus Gisulfi germanus constituitur*. Idem cap. 46. ejusd. lib. *Defuncto ergo Arichis, qui Ducatum Beneventi quinquaginta tenuerat annis, Ajo ejus filius Samnitum ductor effectus est*. Idem cap. 52. ejusd. lib. *Circa hæc tempora mortuo apud Forumjulii Grasulfo Duce Forojulienſi, Ducatum Ago regendum suscepit. Apud Spoletum quoque Theudelapio defuncto, Atto eidem civitati ductor efficitur*. Idem lib. 6. cap. 39. *Defuncto itaque Beneventanorum Duce, Samnitum populus Romoaldum ejus filium ad regendum se sublimavit*.

In

In monaſterio, quo lectioni vacat, & laborare non poteſt. Monachorum opera, lectio, & oratio, & labor manuum; nov. 133. cap. *ult.* invalidorum opus lectio & oratio, labor manuum ejus remittitur, nec non monachis, qui miniſteria eccleſiaſtica exercent; Auguſtin. de oper. monach. cap. 21. *Si Evangeliſtæ ſunt, ſi miniſtri altaris, ſi diſpenſatores ſacramentorum, bene ſibi iſtam non arrogant, ſed plane vendicant poteſtatem, nimirum vivendi ex facultatibus populi.*

Et quidem, quid de hac re ſæculi leges habeant, & ipſi noſtis, & nos audivimus, quia hæres ad ſolvendum cogitur, ſi auctor ejus, vel teſtator aliena legaverit. Peltraſius ſepulturæ gratia res alienas eccleſiæ legavit, quæritur an valeat legatum: Gregorius non imperitus legum ait ex legibus ſæculi, quas ſe audiſſe, profitetur hæredem cogi rem alienam redimere, & præſtare; quod deſumptum eſt ex L. *cum alienam*, C. *de legat.* *Epiſt. 4.*

Nos, qui Epiſcopi dicimur, de humandis fidelium corporibus penſa quid facere debemus. Ne quid pro ſepultura exigatur vetat Gregor. & infr. h. lib. ind. 2. epiſt. 55. *Grave nimis eſt, & procul nimis eſt a ſacerdotis officio, pretium de terra conceſſa putredini quærere, & de alieno velle facere luctu compendium;* can. *quæſta*, 13. qu. 2. Idem nov. Juſtin. 60. ſynod. Meldenſ. can. 72. cap. *abolendæ, de ſepult.* Penſum eſt penſitatio vel præſtatio quælibet. Penſam eadem ſignificatione dixit Flodoard. lib. 2. cap. 20. *De colonis villarum Rhemenſis eccleſiæ, quibus & penſam tribuit, quæ hodieque ab ipſorum ſucceſſoribus accipitur, cum qua ſuum quoque perſolvunt debitum.*

Joanne regionario ad nos remeante. Joannes hic fuit unus e diaconis, vel ſubdiaconis regionariis. Septem diaconi inſtituti ſunt, qui miniſtrarent pauperibus per regiones urbis & totidem ſubdiaconi eis adjuncti ſunt, unde & utrique regionarii dicti ſunt; de quo infr. epiſt. 17. h. lib. Savini ſubdiaconi regionarii meminit infr. lib. 8. epiſt. 5. & lib. 11. ind. 6. epiſt. 27. *Epiſt. 5.*

In ceſpite fundum Faborianum. Dos monaſterii ancillarum Dei, de quo agitur hic, conſtitit partim in mobilibus, partim in immobilibus, & pars quæ fuit in immobilibus, ſeu in prædiis, dicitur hic fuiſſe in ceſpite. Ceſpes eſt gleba fundi, quæ accipitur pro toto fundo, maxime in donationibus piis, quæ fiebant traditione ceſpitis vel glebæ; Papias: *Ceſpes terra gramine.* *Epiſt. 6.*

Quoniam inter te, & Candidum abbatem monaſterii ſancti Andreæ Apoſtoli poſiti in hac urbe Romana, in Clivo ſcauri. Monaſterium S. Andreæ Apoſtoli in urbe poſitum ad Clivum ſcauri a Gregorio conditum in proprio domate, ideſt in propriis ædibus, ibique monachum ipſe profeſſus eſt, ut tradit Jo: Diaconus lib. 1. cap. 6. & ad hoc ſe refert Gregorius homil. 11. in Ezech. *Et quidem in monaſterio poſitus valebam, & ab ocioſis linguam reſtringere, & in intentione orationis pene continue mentem tenere.* Et hoc eſt monaſterium, quod monaſterium Clivi ſcauri vocat Anaſtaſ. in Stephano IV. *Epiſt. 13.*

Quia defenſorum officium in cauſis eccleſiæ, & obſequii noſcitur laborare Pontificum. Defenſorum officium eſt, in obſequio eſſe Pontificum, ideſt mandata pontificia exequi, ut oſtenditur hic, res eccleſiæ tueri, pauperes curare, ſupr. lib. 4. epiſt. 25. cognoſcere de cauſis clericorum, vel laicorum, ſi quas haberent adverſus Epiſcopum, infr. lib. 9. ind. 4. epiſt. 32. unde ſumptus eſt can. *pervenit*, 11. qu. 1. Præcipuum defenſorum officium fuit curare patrimonium eccleſiæ Romanæ, quod poſitum erat in Italia, Sicilia, & aliis provinciis. Defenſores eligebantur ex ſchola ſeu ordine ſubdiaconorum: Gregorius, ut eos arctiori vinculo adſtringeret curæ rerum eccleſiæ, eos auxit dignitate, & honore. Et ſicut in ſchola notariorum & ſubdiaconorum ſunt ſeptem notarii & ſubdiaconi regionarii, qui per regiones urbis conſtituti erant, nimirum Fabianus Papa Romæ ſeptem ſubdiaconos primus inſtituit, qui ſeptem notariis a Clemente inſtitutis imminerent, ut geſta martyrum exciperent, & cum per regiones urbis ſparſi eſſent, ideo & ipſi ſubdiaconi regionarii dicti ſunt, ita & voluit ut defenſores ſeptem, qui oſten- *Epiſt. 17.*

Source : BIU Cujas

ſa ſeu probata experientiæ ſuæ utilitate placuerint, honore regionario decorentur, & ut abſente Pontifice ſubdiaconi defenſores ſedeant in conventu clericorum. Subdiaconi defenſores cum clero ſedebant abſente Pontifice, eo vero præſente ſtabant. Diaconi non habent jus ſedendi coram presbytero; conc. Laodic. can. 20. can. *non oportet*, 93. diſt. Auctor quæſt. utriuſq. teſtam. cap. 100. *Quamquam Romanæ eccleſiæ diaconi, modico inverecundiores videantur, ſedendi tamen dignitatem in eccleſia non præſumunt.* Multo minus ſubdiaconi, qui ſunt inferioris gradus: ſed hoc ſpeciale eſt privilegium ſubdiaconorum defenſorum ſeptem eccleſiæ Romanæ, ut in conventu clericorum ſedeant abſente Pontifice.

Epiſt. 18. *Nec immiſſiones, vel doloſitates.* Ne quis in Claſſenſi monaſterio immiſſiones faciat, ideſt exactiones vel violentias, ut interpretatur gloſſa in can. *quam ſit neceſſarium*, 18. qu. 2. qui ſumptus eſt ex hac epiſt.

Sed ſi qua forte cauſa, inter Ravennatem eccleſiam, & præfatum monaſterium evenerit, & pacifice non potuerit ordinari, apud electos a partibus, mediis ſacroſanctis evangeliis finiatur. Judices etiam civiles judicabant propoſitis in medio ſacroſanctis evangeliis, ut oſtenditur hic & infr. h. lib. ind. 2. epiſt. 46. & lib. 8. epiſt. 46. lib. 11. epiſt. 53. L. *properandum*, §. *cum autem* L. *rem non novam* C. *de judic.* L. *ult.* §. *ſin autem*, 6. C. *de curat. furioſ.* in concilio patres quoque ſedebant propoſitis in medio evangeliis; ſynod. chalced. act. 1. προκειμένε ἐν τῷ μέσῳ τῦ ἁγιωτάτυ κ) ἀκράντυ ἐυαγγελίυ. *Propoſito in medio ſacroſancto, & venerabili evangelio.*

Epiſt. 20. *Scripſimus autem & Mauro tunc vicecomiti.* Vicecomes eſt vicarius Comitis, qui ipſius nomine juri dicundo operam dabat, ut inſinuat inſcriptio epiſt. Joannis VIII. in concilio Trecenſi, quam Ivo Carnotenſis intexuit decreto part. 3. cap. 98. *Omnibus Epiſcopis, Comitibus, vicecomitibus, centenariis, judicibus catholicis in Hiſpania & Gothia, & provinciis degentibus.* Alexander III. in cap. *clericis, ne cleric. vel monach. Jubemus etiam ſub interminatione anathematis, ne quis ſacerdos officium habeat vicecomitis aut præpoſiti ſæcularis.* Inde vicecomitiam vicariam interpretatur Orderic. Vital. hiſt. eccleſ. lib. 5. *Vicecomitiam ideſt vicariam.* Sic enim legendum pro viariam, *quantam habebant, in villariis vaſtatis.* Et vicaria pro territorio judicis, vel pro tribunali ſeu foro; Roderic. Tolet. lib. 4. cap. 22. *Et vicariam, quæ ex eo nomen dicitur habuiſſe, quod Gothorum tempore ſedes judicii habebatur.* Vicarios dixere alii; Greg. Tur. lib. 10. cap. 6. *Reſponderunt hoc Annimodi vicarii dolo, qui pagum illum judiciaria regebat poteſtate, factum fuiſſe.* Idem lib. 7. cap. 27. de Armentario Judæo. *Ad exigendas cautiones, quas ei propter tributa publica, Injurioſus exvicario, excomite vero Eunomius depoſuerant, Turonos advenit.* Ait Mauro tunc vicecomiti, quia ea ætate Comites & vicecomites, erant ad tempus, ideo functi his magiſtratibus, excomite, & exvicario dicebantur.

Epiſt. 23. *Sed ſi de ſtatu ejus quæſtio perſeverat, legali modo ad judicium veniatur.* Quæſtio de ſtatu, ideſt de libertate, an quis ſit liber, vel ſervus, requirit majores judices; L. *ult.* C. *ubi cauſæ ſtatus*: ideo non poteſt compromitti in arbitros; L. *non diſtinguemus*, §. *de liberali, de recept. qui arbitr. recep.*

Epiſt. 24. *Quibus tamen ſi longum, vel triſte videtur ſolemnitatem ſuſtinere Paſchalem.* Dies ſolemnes baptiſmi erant duo per annum, Paſchæ, & Pentecoſtes, extra hos dies baptiſmus non ſolebat adminiſtrari, niſi imminente vitæ periculo; can. *duo*, can. *venerabilis*, *de conſecr.* diſt. 4. de quo fuſius Vicecomes de baptiſ. lib. 1. cap. 19. & 20. vel urgente alio caſu, ut hic cum Judæos ad Chriſtianam fidem velle converti audiiſſet Gregorius, ne mora eos revocaret a propoſito, præcepit, ut conſulto Epiſcopo, indicta eis pœnitentia, & abſtinentia 40. dierum, die Dominico, aut ſolemni feſtivitate quapiam baptiſmus eis adminiſtretur. Unde ſumptus eſt can. *ne quod abſit, de conſecrat.* diſt. 4. ait: *Cum Epiſcopo loci ipſius loquere.* Ideſt hac de re conſulatur Epiſcopus loci, ne dignitati epiſcopali injuria

Source : BIU Cujas

ria fiat, quia semper Gregorius jura & privilegia ecclesiarum servari studuit: *Sicut nostra defendimus*, inquit supr. lib. 2. ind. 10. epist. 39. *Ita singulis quibusque ecclesiis sua jura servamus*; can. *de ecclesiasticis*, 25. qu. 2.

Si vero sanctum pascha elegerint expectare, iterum cum Episcopo loquere, ut modo quidem catechumeni fiant. Baptizandi ante baptismum, in his quæ ad fidem pertinent, sedule erudiebantur, & inter catechumenos recipiebantur: ideo Gregorius præcipit, ut si Judæi, qui baptismum expetebant, maluerint expectare in diem paschæ, catechumeni fiant, idest ut inter catechumenos recipiantur, quod nomen erat proxime baptizandis, a Græco κατηχεῖν, quod est viva voce instruere.

Judæis non debet esse licentia quicquam in synagogis suis, ultra quam permissum est, lege præsumere. Puta Judæis liberos suos tantum circumcidere permittitur ex rescripto divi Pii: in non ejusdem religionis, qui hoc fecerit, castrantis pœna irrogatur; L. *circumcidere*, ff. *ad* L. *Cornel. de sicar.* Judæi decuriones, vel tutores esse possunt; L. 3. §. *ult. de decur.* L. *spadonem*, §. *jam autem, de excus.* sed non licet eis quicquam præsumere ultra legem: præsumere est sibi assumere præter legem, vel rationem; Gregor. supr. lib. 6. epist. 37. *Quia multum diligo, etiam de parvis præsumo.* Et infr. *sed quia collatum, ac juritheum non libenter bibo, præsumens cognidium requiro*, idest non sine præsumptione & quasi temere. *Epist. 26.*

Pervenit itaque ad nos, diaconos ecclesiæ Cathinensis calciatos campagis procedere præsumpsisse. Campagi sunt calcei aurati, quibus Imperatores utebantur. Capitolin. in Maximin. Jun. *Calceamentum, idest campagum regium, quidam in luco, qui est inter Arxiam, & Aquilejam posuerunt.* Trebell. Pollio in Gallien. *Caligas gemmatas annexuit, cum campagos reticulos appellaret.* Solis diaconis ecclesiæ Romanæ campagis uti permissum in urbe, & solis diaconis Messanensibus in Sicilia, ut subjungitur hic. Idcirco Gregorius vetat subdiaconos Cathanenses, uti campagis. Hinc sumptus est can. *pervenit*, 93. dist. Papias: *Campage calciamenti genus, quo utebantur diacones Romani, vel quibus a Pontifice licentia daretur, cæteris vero non*; v. Cujac. 21. observ. 28. *Epist. 27.*

Vestra beatitudo scribere studuit, ut sanctorum martyrum gesta, quæ piæ memoriæ Constantini temporibus ab Eusebio Cæsariensi collecta sunt, transmittere debeamus. Eusebius Cæsariensis Episcopus, primus, præter historiam ecclesiasticam, scripsit librum de gestis martyrum, cujus meminit ipse lib. 4. cap. 14. lib. 5. cap. 1. & 20. Hunc librum a Gregorio transmitti petiit Eulogius Episcopus Alexandrinus: Gregorius respondit hac epistola hunc librum desiderari in archivo Romanæ ecclesiæ, & in Romanæ urbis bibliothecis, nec ante sibi cognitum fuisse. Diocletianæ persecutionis tempore, ita sævitum in sacros codices, ut infinitorum propemodum librorum vix nomen pervenerit ad posteros: has vices expertus est liber Eusebii de gestis martyrum, quem ante ignotum fatetur Gregorius. *Epist. 29.*

Nos autem pene omnium martyrum distinctis per dies singulos passionibus, collecta in uno codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum veneratione missarum solemnia agimus. Natalis dies martyrum quotannis colitur, & sua die missarum solemnia celebrantur in memoriam & honorem martyrum; Tertul. de coron. milit. *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus.* Cyprian. epist. 37. *Denique & dies eorum, quibus excedunt annotate, ut commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare possimus.* Octavam etiam martyrum celebrari mos fuit, ut octavam Joannis Baptistæ, Apostolorum Petri & Pauli, & Stephani, & aliorum martyrum; Basil. Seleuc. de vit. S. Theclæ lib. 2. cap. 17. ἦν γὰρ τῆς μάρτυρος αὐτῆς ἑορτὴ, καὶ ἡ τελευταία τῶν ἑορτῆς ἡμέρα ἦν δὴ καὶ ἀπόλυσιν καλεῖν ἡμῖν ἔθος. *Festum erat martyris, & postremus jam ejusdem dies, quem vocant dissolutionem.*

Qui, data a me licentia, a Germaniarum Episcopis Episcopus factus. Grego- *Epist. 30.*

Source : BIU Cujas

Idem Gregor. ad Augustin. resp. 9. can. in Galliarum, 25. qu. 2. Beda L. 1. histor. cap. 28.

rius Augustinum, unum e monachis sui monasterii, cui nomen fuit sancti Andreæ ad Clivum scauri in urbe, cum aliis monachis misit in Angliam, ad conversionem gentis. Qui ex mandato Pontificis, a Galliarum Episcopis Episcopus ordinatus, quos vocat Germaniarum Episcopos, quasi dicat Franciæ Episcopos. Quæ olim Germania dicta est Francia, ea fuit Francia orientalis, quæ est ultra Rhenum; de qua Hieron. in vit. Hilar. *Inter Saxones quippe & Alemanos, gens ejus non tam lata, quam valida, apud historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.* Inde Francis, qui erant Germani populi, Gallia potitis, sicut Gallia Franciæ nomen assumpsit. Germania dici potuit, a priſco nomine Francorum. Quam felix fuerit missio Augustini, pene apostolicam, affirmat Gregorius hoc uno argumento, quod una die, nimirum Dominicæ nativitatis, ab Augustino decem millia Anglorum baptizati sunt.

Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Imitatus videtur Cyprianum, qui hoc verbo usus est epist. 55. *Et vigore pleno, quo Episcopos agere oportet, pulsum de ecclesia.*

Epist. 31. *Contra voluntatem fundatorum.* Monasterium unitum Castellienſi monasterio, ex consuetudine per monachos Castellienses ordinari jubetur, quia ratio juris non patitur, ut monasterium unitum alteri monasterio tollatur a dispositione majoris monasterii, contra voluntatem fundatorum; unde sumptus est can. *rationis*, 16. qu. 7. Monasterium unitum, vel subjectum alteri monasterio, non potest mutari sine consensu patroni; cap. *suggestum*, *de jur. patron.* cap. *dilecta*, *de excess. prælat.* can. *monasterium*, 16. qu. 7. Jo: Sarisber. epist. 126. *Non assentiente, nedum reluctante fundatore, status ecclesiæ mutari non potest, aut subjici servituti.*

Epist. 32. *Scientes præterea unde in Africanis partibus sumpserit ordinatio sacerdotalis exordium, laudabiliter agitis, quod sedem apostolicam diligendo, ad officii vestri originem prudenti recordatione revocetis.* Gratulatur Dominico Episcopo Carthaginensi, quod Africana ecclesia fidem & ordinationem Episcoporum acceperit ab ecclesia Romana. Euseb. lib. 1. cap. 4. & 10. Nicephor. lib. 3. cap. 1. 2. 9. Innoc. I. ad Decentium epist. 1. *Præsertim cum sit manifestum in omnem Italiam Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam insulasque interjacentes, nullum instituisse ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores constituerunt sacerdotes;* can. *quis nesciat*, 11. dist. Serius tamen evangelium perveniſſe in Africam tradit August. lib. contra Petilian. epist. cap. 13. *Ad Africam enim post modum evangelium venit, & ideo nusquam litterarum apostolicarum scriptum est Africam credidisse: de orientalibus autem & cæteris gentibus, quæ in sanctis libris commemorantur fidem recepisse Christianam dictum est, erunt novissimi, qui erunt primi, quia recessuri erant a fide.*

Epist. 33. *Quæsti itaque nobis sunt monachi Castellienſis monasterii, quod in fraternitatis vestræ civitate est constitutum.* Confirmat privilegia Castellienſis monasterii in Scyllitana civitate positi in Calabria. Hoc monasterium a Cassiodoro fundatum in paterno fundo, de quo testem habemus ipsum Cassiod. divin. lect. cap. 29. & seqq. Scillitana seu Scyllacæna civitas Episcopali sede multata, ob iteratam eædem propriorum Episcoporum; can. *ita nos*, 25. qu. 2.

Indicaverunt etiam prædicti monasterii monachi castrum, quod Schillatinum dicitur, in solo juris monasterii eorum esse fundatum, atque ob hoc habitantes illic factis libellis solatium annis singulis spopondisse persolvere. Hac ætate plerisque in civitatibus & oppidis castra extructa, idest arces seu munitiones, pro defensione civium adversus Longobardos, ut hic Schillatinum castrum in Schillatina civitate, castrum Imola apud forum Cornelii, a quo postea nomen datum civitati; Paul. Diacon. de gest. Longobard. lib. 2. cap. 18. de Æmilia regione. *Hæc locupletibus urbibus decoratur Placentia scilicet, Parmaque, Regio & Bononia, Corneliique foro, cujus castrum Imolas appellatur.* Scillatinum vero castrum, quia positum

positum est in solo monasterii Castelliensis, exædificatum est factis libellis, idest contractus genere, qui libellaria dicitur, quod fiat per libellum seu chartulam, sub modico censu annuo, qui solatium dicitur, quod nomen commune est cuilibet pensitationi seu præstationi, quod inde solatium, seu auxilium accedat accipienti.

Quia mundanarum legum, vel sacrorum canonum statuta non permittunt res monasterii de jure ejus quolibet titulo segregari. Res ecclesiæ, vel monasterii non possunt alienari quolibet titulo, idest ex causa venditionis, vel permutationis, vel pignoris, nisi ex causa necessitatis, vel utilitatis, puta æris alieni solvendi causa, vel pro redemptione captivorum, aut alimonia pauperum tempore famis; L. *jubemus* 14. L. *sancimus* 22. *auct. hoc jus porrectum*, C. *de Ss. eccl.* can. *hoc jus porrectum*, 10. qu. 2.

Leontio exconsuli. Hic est Leontius exconsul, qui postea, remoto Gregorio, fuit præfectus urbi, infra lib. 8. epist. 50. & seqq. ind. 3. *Epist. 34.*

Oleum quippe sanctæ crucis, & aloes lignum suscepimus. A Leontio exconsule muneris causa accepit oleum sanctæ crucis, quod manabat a ligno sanctissimæ crucis, quod tunc asservabatur Constantinopoli in Basilica sanctæ Sophiæ, quod clarum erat miraculis & curatione ægrorum; Beda de locis sanctis cap. 20. in fin. *De nodis enim ligni sancti liquor odorifer oleo similis profluit, cujus, si etiam modica particula contingat, omnem ægritudinem sanat.* E corpore beati Nicolai Myrensis Episcopi, quod maximo cum cultu quiescit apud Barum urbem Apuliæ, manat oleum variis curationibus salutiferum: ejus ossa in oleo suo notantia inventa; Sigebert. ad ann. Chr. 1087. *Barenses ossa sancti Nicolai in olei liquore natantia integro numero extraxerunt, & Barum cum gloria detulerunt.* Idem Matth. Paris ad eund. ann. De sepulcro B. Martini salubrem aquam manasse, quæ ad usum ægrorum colligi solebat, refert Gregor. Turon. lib. 5. cap. 21. *Ingeltrudis autem religiosa consuetudinem habebat, aquam de sepulcro sancti Martini colligere.*

Illud præterea quod vultis, ut personam a nostro latere deputemus. Legati pontificii triplicis sunt generis. Alii sunt primi ordinis, qui dicuntur a latere quales hodie constat esse Cardinales; cap. 1. *de offic. legat. in 6.* qui mittuntur velut e sinu, & latere Pontificis & dicuntur ἐκ προσώπου, a facie, ut notat Balsamo in synod. 6. in Trull. in proem. inde Cardinales missos a latere, & laterales Pontificis vocat Ivo Carnot. epist. 109. ad Paschal. II. *Cum enim a latere vestro mittitis ad nos Cardinales vestros tanquam filios uterinos, quia in transitu apud nos sunt, non tantum non possunt curanda curare, sed vel curanda prospicere, inde est quod multi præpositorum facta gladio linguæ ferire cupientes, dicunt sedem apostolicam, non subditorum quærere sanitatem, sed suam, aut lateralium suorum quærere commoditatem.* Alii fuerunt legati provinciales, quibus Pontifex vices suas mandabat in provinciis, & inter hos aliis legatio mandabatur propter personæ merita, non propter cathedram, ut Maximiano Syracusano Episcopo vices suas in Sicilia mandavit Gregorius, non loco, idest cathedræ, sed personæ, ut ait ipse supr. lib. 2. epist. 4. Hugo Diensis Episcopus, & postea Lugdunensis Archiepiscopus functus est legatione in Gallia sub Gregorio VII. tum sub Urbano II. Ivo Carnot. epist. 24. ad ipsum Hugonem: *Audivi domnum Urbanum apostolicum legationem apostolicam tuæ credidisse caritati, qua laudabiliter functus es tempore prædecessoris sui beatæ memoriæ Gregorii.* Eidemque legationi restituendum suadet idem Ivo epist. 109. ad Paschalem II. *Unde ego, & quidam conregionales nostri hoc murmur non æquanimiter accipientes, utpote Romanæ ecclesiæ filii, scribere decrevimus sanctitati vestræ, ut alicui Transalpino legationem sedis apostolicæ injungatis, qui & vicinius subrepentia mala cognoscat, & ea vel per se, vel per relationem ad sedem apostolicam maturius curare prævaleat, cui sollicitudini nullum magis cognovimus idoneum, quam domnum Lugdunensem Ar-* *Indict. 2. epist. 2.*

Source : BIU Cujas

chiepiſcopum, qui & in eodem officio jamdiu miniſtravit, & ut experimento cognovimus, tam Romanæ eccleſiæ, quam Tranſalpinis eccleſiis mirabiliter proſuit. Per eadem tempora legatus Aquitaniæ fuit Gerardus Engolimenſis Epiſcopus, ut docent acta ſynodi Lateranenſis anno 1112. apud abbatem Urſpergenſ. Hildebert. Cenomannenſ. epiſt. 38. & 68. Gofrid. Vindocinenſ. lib. 1. epiſt. 24. Bernard. epiſt. 126. Alii legationem ſedis apoſtolicæ geſſere, eccleſiarum gratia, ut Arelatenſis Epiſcopus in Gallia, ex antiquo privilegio; auctore ipſo Gregorio reſponſo 9. can. *in Galliarum*, 25. qu. 2. Et Archiepiſcopus Cantuarienſis in Anglia; cap. 1. *de offic. legat.* Alii ſunt legati pontificii, qui Græcis ἀποκρισιάριοι, Latinis reſponſales, qui res eccleſiæ Romanæ procurabant in aulis Imperatoris, vel Principum; de quibus dictum eſt ſupr. lib. 1. epiſt. 42. Nuntios hodie vocant.

Epiſt. 5. *Adhibitis ſibi quibuſdam indiſciplinatis.* Indiſciplinatus eſt diſciplinæ expers, moribus diſſolutus; Evagr. presbyter in tranſlat. vitæ B. Antonii ab Athanaſio ſcriptæ: *Peſſimorum ſpirituum, vultus truces, ſonitus horridi, ſordidi cogitatus plauſus motuſque indiſciplinatorum adoleſcentum, vel latronum.* Ivo Carnotenſ. epiſt. 27. *Propter indiſciplinatam monaſterii tibi commiſſi converſationem, quodam tædio tabefactus.* Et idem epiſt. 219. ad Paſchal. II. *Indiſciplinatis juvenibus vexandum me expoſueritis.* Et inde indiſciplinatio morum, & vitæ diſſolutio infr. hac epiſt. *Ne ergo Petrus, vel alii, qui in hac indiſciplinationis pravitate præbuere ſolatium.*

Sequenti die baptiſmatis ſui. Hoc eſt Dominico in ipſa feſtivitate paſchali. Baptiſmus ſolebat miniſtrari die ſabbati ante paſcha.

Vel birrum album, quo de fonte ſurgens, indutus fuerat. De fonte baptiſmi aſſurgentibus, ſolebat dari veſtis alba, ſeu birrus albus. Birrus eſt veſtis genus, quo utebantur veteres; Vopiſcus in Carino: *Donati ſunt ab Atrebaticis birri petiti, donati birri Canuſini.* Martian. Capella lib. 4. *Nam & birrus & tunica nomen veſtis habent.* Veſtis ſtricta fuiſſe videtur diſtincta a lacerna, quæ erat laxa & fluens; Sulpit. Sever. dialog. 1. cap. 14. *Illa ut byrrum rigentem, hæc ut fluentem texat lacernam.* Birrus etiam fuit veſtis communis omnibus: inde ſi quis obtentu religionis utitur pallio, & ex eo quaſi ſanctificatus eos condemnat, qui τὰς Βίρρους geſtant, anathema eſt; conc. Gangrenſ. can. 12. can. *ſi quis virorum*, 30. diſt. Hoc veſtis genus commune fuit, etiam Epiſcopis. Birrum depoſuit Cyprianus, & in linea ſtetit cum ad locum martyrii deductus; Pontius Diaconus in ejus vit. apud Surium ſept. 14. *Et ita idem Cyprianus in agrum Sexti perductus eſt, & ibi ſe lacerno birro expoliavit, & genu in terram flexit.* Birrus etiam fuit indumentum capitis, quo uti permiſſum ſervis præterquam militum; L. 1. C. Th. *de habitu, quo uti oportet intr. urb. Servos ſane omnium, quorum tamen dominos, ſollicitudine militiæ conſtat non teneri, aut birris uti permittimus, aut cucullis.* Birrum enim in eundem uſum, ac cucullam, quæ eſt tegmen capitis, comparatum fuiſſe, facile colligitur ex eo, quod ſervis aliis, quam militum, birris aut cucullis uti licuit.

Quia ſicut legalis diffinitio Judæos novas non patitur erigere ſynagogas, ita quoque eos ſine inquietudine veteres habere permittit. Ut ſynagogæ Judæorum per vim occupatæ, & temere conſecratæ æſtimentur, & pretium præſtetur, jubet Gregorius infr. hoc lib. epiſt. 8.

Quia in hoc maxime tempore, quando de hoſte formido eſt, diviſum habere populum non debetis. Januarium Epiſcopum Caralitanum, quæ eſt ſedes epiſcopalis in Sardinia, hortatur, ut pacem foveat inter cives ſuos, eo maxime tempore, quo periculum imminens erat a Longobardis, quia maxime intereſt, ne plebs diviſa ſit, cum ab hoſte timendum eſt. Eadem ratione placebat Mauricio Auguſto, Joanni primæ Juſtinianæ Epiſcopo ob ægritudinem dandum ſucceſſorem, ne forte civitas, defenſore deſtituta, ab hoſtibus occuparetur; infr. lib. 9. epiſt. 41.

Hos

Source : BIU Cujas

Hoc quoque pariter indicandum curavimus, quod finita hac pace, Agilulfus Longobardorum Rex pacem non faciat. Januarium Episcopum Caralitanum submonet, ut civitatem & alia loca muniat, & annona instruat, quod finita pace, ideſt induciis, quæ brevi expirabant, Agilulfus Rex Longobardorum diceretur minime pacem seu inducias esse instauraturus: pax enim hic sumitur pro induciis, pax sc. quæ erat ad tempus, non erat proprie pax, sed induciæ. Pacem tamen cum Longobardis novis pactionibus coitam liquet ex epist. 41. infr. h. lib. qua Gregorius gratias agit Agilulfo Regi de pace restituta; de quo & Paul. Diacon. lib. 4. cap. 8. & 10. *Autharith Rege Longobardorum mortuo, Agiulfus regnum cum Theodelinda Regina suscepit; Sigeber. ad ann. 593.*

Ut abundanter in eis condita procurentur. Ideſt ut civitas & castra muniantur, & largius in eis condita reponantur, præsidii causa. Condita sunt frumentum, ordeum, vinum, & aliæ species repositæ in horreis publicis; L. 1. C. *de condit. in horreis public.* Symmach. lib. 2. epist. 76. *Unciam panis malitiose, & temere restitutam, spontanea voluntas populi redegit in copia conditorum.* Idem lib. 10. epist. 48. *Missis de more brevibus, quæ angustias patefacerent conditorum.* Vel horrea ubi vestes repositæ sunt; Arnob. in psalm. 118. *Nummus non est in sacculo, vestimentum in conditis non est.*

Quia ingredientibus monasterium convertendi gratia ulterius nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem monasterii juris fiant, aperta legis definitione decretum est. Olim monachi de rebus suis testari poterant, & si intestati decederent, suos hæredes habebant liberos, vel parentes, vel agnatos, & his deficientibus bona eorum acquirebantur monasterio; L. *unic.* C. Th. *de bon. cleric. & monach.* Augustin. epist. 19. in 2. appendic. *Usque adeo autem eodem jure presbyteri Honorati est illud, unde agitur, ut non solum alibi ordinatus, sed adhuc in Tagastensi monasterio constitutus, si re sua non vendita, vel per manifestam donationem in quempiam translata moreretur, non nisi hæredes ejus in eam succederent, sicut frater Æmilianus in illos triginta solidos fratri Privato successit.* Postea monachis adempta testandi facultas, ita ut ingressu monasterii eorum bona acquirantur monasterio; nov. Justinian. 5. nov. 123. cap. 38. quem secutus est Gregorius hic, unde sumptus est, can. *quia ingredientibus*, 19. qu. 3. Et idem Gregor. lib. 9. ind. 4. epist. 22. *Nam cunctis notum est, quia illos legalis sanctio quicquam de substantia sua prohibet postquam monasterium ingressi fuerint ordinare, quibus disponendarum rerum suarum suppetit ante licentia.* Probo abbati, & Adeodato monacho testandi licentiam ex dispensatione concessit Gregorius d. lib. 9. epist. 22. & lib. 11. epist. 5. Jure pontificio monachi testari possunt ex dispensatione summi Pontificis; cap. *cum ad monasterium, de stat. monach.* *Epist. 7.*

Epiphanius archipresbyter vester præsens inventus respondit memoratam abbatissam usque ad diem obitus indui se monachica veste noluisse, sed in vestibus quibus loci illius utuntur presbyteræ permansisse. Peculiarem fuisse vestem presbyterarum, & distinctum a veste monacharum ostendit hic locus, cum in abbatissa monasterii Ss. Gavini & Luxorii in Sardinia reprehenditur, quod monachica veste indui noluerit, sed in veste, qua loci illius utuntur presbyteræ, permanserit. Episcopæ, presbyteræ, diaconæ vocabantur uxores relictæ Episcopi, presbyteri, & diaconi, quæ a viris secubabant, & peculiari veste & distincta a laicis feminis utebantur, quasi Deo consecratæ & dicatæ. De his conc. Turon. II. can. 22. Antisiodor. can. 20. 21. Gregor. dialog. lib. 4. cap. 20. aliæ sunt presbyteræ seu πρεσβυτίδες; concil. Laodic. can. 11. qui refertur in can. *mulieres*, 32. dist. hæ enim sunt viduæ seniores, quæ erant in matricula ecclesiæ.

Necessarium visum est, ut tam cum consiliariis nostris, quam cum aliis hujus civitatis doctis viris, quid esset de lege tractarem. Quærebatur an valeret testamentum Siricæ abbatissæ, conditum contra leges, eo colore, quod abbatissa in diem vitæ monachica veste usa non esset, sed tantum veste presbyterarum, quasi laica ex hoc mansisset. Novitate casus motus Gregorius jurisperitos consu-

Source : BIU Cujas

luit, ex quorum ſententia reſponſum, poſtquam abbatiſſa ab Epiſcopo ſolemniter ordinata eſſet, & in monaſterii regimine per multos annos, uſque ad noviſſimum vitæ diem præfuiſſet, veſtis qualitatem non nocere profeſſioni, non mutare qualitatem perſonæ, nec ſuſtinere teſtamentum, quod de jure nullum eſſet. Veſtis qualitas, ideſt veſtis genus, quo uſa erat, pertinebat ad culpam Epiſcopi, qui permiſerat eam minus congrua veſte uti, ſed non tollebat profeſſionem, & ordinationem ſolemnem abbatiſſæ. Abbatiſſa, etſi veſtem non ſumpſiſſet monachicam, minime teſtari potuit, quia non deſinebat eſſe monacha: habitus non facit monachum, ſed profeſſio; conc. Tolet. IV. can. 48. can. *monacham*, 20. qu. 1. unde ſumptus eſt can. 23. conc. Wormac. Item veſtis presbyterarum, qua uſa erat, licet diſtincta eſſet a monachili, non erat omnino incongrua, erat alia a veſte ſæculari. Presbyteræ & aliæ mulieres devotæ erant velatæ; Gregor. Turon. lib. 1. cap. 13. *Reſidentibus tamen Epiſcopis die Dominico, mulier quædam velata atque Deo devota audenter ad eos ingreditur*. Et quæ dicebantur presbyteræ ob ætatem, vel matriculariæ, quod eſſent in matricula eccleſiæ, nigro pallio induebantur; idem Turon. eodem lib. cap. 17. *Et aſpiciens eam in veſte nigra ſenio jam provectam, putavit eſſe unam de egentibus*. Quam modeſte de ſe ſenſerit Gregorius, ex eo colligere licet, quod vir legum & canonum peritiſſimus, ut maxime liquet ex ejus epiſtolis, in caſu novo & dubio conſuluit juriſperitos & ex eorum ſententia reſpondit. In aliis eundem conſuluiſſe juriſperitos, teſtem ipſum habemus, ut lib. 1. epiſt. 42. *Sed ſcholaſtici dixerunt, quod de fraudibus indiſcuſſus eſſe non poteſt*.

Epiſt. 8. *Cognovimus, quod mos veſtræ ſit inſulæ, poſt paſchalem feſtivitatem, vobis euntibus, aut directis reſponſalibus veſtris ad Metropolitanum veſtrum, utrum ſciatis, an minime ipſe vobis de venturo paſcha ſcripta debeat denunciatione mandare*. Hortatur Epiſcopos Sardiniæ, ut antiquam eccleſiarum ſuarum conſuetudinem ſervent, de ſuſcipienda a Metropolitano denunciatione diei paſchæ. Antiquus mos fuit, ut Metropolitani per ſingulas provincias denuntiarent diem paſchæ proximum, ut tolleretur ſchiſma, quod pene ſciderat eccleſiam, circa diem paſchæ; Caſſian. collat. 10. cap. 2. *Intra Ægypti regionem mos iſte antiqua traditione ſervatur, ut peracto epiphaniorum die, epiſtolæ Pontificis Alexandrini per univerſas dirigantur Ægypti eccleſias, quibus & initium quadrageſimæ & dies paſchæ, non ſolum per civitates omnes, ſed etiam per univerſa monaſteria deſignentur*. Ejuſdem conſuetudinis meminit concil. Arelat. I. can. 1. *Primo loco de obſervatione paſchæ Dominici, ut uno die & uno tempore per omnem orbem a nobis obſervetur, & juxta conſuetudinem litteras ad omnes tu dirigas*; can. *de obſervatione, de conſecr.* diſt. 3. conc. Carthag. IV. can. 7. *Placuit, ut venerabilis dies paſchæ formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur*. Ejuſdem conſuetudinis meminit Innoc. I. epiſt. 11. Leo I. epiſt. 64. Ætate Gregorii mos iſte non deſierat, ſed Epiſcopi Sardiniæ, ægre ſuſcipiebant a Metropolitano denunciationem paſchæ per literas, quo circa Pontifex præcipit, ut mos priſcus eccleſiæ ſervetur.

Sine Metropolitani ſui cognitione vel epiſtolis. Redarguit Epiſcopos Sardiniæ, quod pro emergentibus eccleſiæ ſuæ cauſis tranſmarina peterent, ideſt trans mare proficiſcentur, ſine conſenſu Metropolitani, quod vetant canones, nimirum concil. Antiochen. can. 11. can. *ſi quis Epiſcopus*, 23. qu. 8. & conſtitutiones Cæſareæ L. *ſi qua per calumniam*, §. *ult.* C. *de Epiſc. & cleric.* nov. Juſtin. 6. cap. 3. Ne Epiſcopi proficiſcantur ad comitatum ſine licentia Primatis ſeu Metropolitani, vetat idem infr. hoc lib. epiſt. 61. *Illud tamen nobis omnino diſplicuit, quod aliquos Epiſcoporum ſine Primatis ſui epiſtolis ad comitatum profectos eſſe, vel conventus ſignificas illicitos celebrare*.

Epiſt. 9. *De Sclavis victorias nunciaſtis*. Gaudet de victoria a Mauritio relata de Sclavis Commentiolo Duce; de qua Theophanes Theophilact. Simocat. lib. 1. cap. 7. *de Sclavis*, lib. 8. ind. 3. epiſt. 36. *De*

Source : BIU Cujas

De Capritana insula. Ejusdem meminit proxim. epist. *Insula, quæ Capritana dicitur*. Capritana insula in mari Adriatico, Istriæ oræ opposita. Caprea dicitur infra hoc lib. epist. 99.

Major domus vestræ. Optimates habuere majorem domus, idest œconomum, ut Callinicus exarchus Italiæ hic. Etiam Episcopi; Gregorius infr. lib. 9. epist. 66. *Volumus, ut frater noster Paschasius, & vicedominum sibi ordinet, & majorem domus, quatenus possit, vel hospitibus supervenientibus, vel causis, quæ eveniunt, idoneus & paratus existere*.

Præterea sancti Petri Apostolorum Principis natalitium diem in Romana civitate facere velle perhibetis. Fidelium præcipua religio fuit natalitium diem Petri in urbe Roma celebrare. Episcopi Siciliæ solebant convenire Romam semel per triennium ad natalitium diem B. Petri Apostoli, supr. lib. 1. epist. 70. sed ut parceretur eorum labori & sumptui, a Gregorio hoc onus de triennio dilatum est in quinquennium, lib. 6. epist. 19. Episcopos undecumque ad diem solemnem Petri religionis causa Romam confluere consuevisse, exemplo nos docuit Paulinus testis ipse de se epist. 13. ad Severum: *Interea & hac æstate labente, spe tamen ea nos, vel opinione palpante, Romam ad venerabilem solemnitatis apostolicæ diem profecti sumus*. Idem epist. 16. ad Delphidium Burdegalensem Episcopum: *Deinde nos ipsos Romæ cum solemni consuetudine ad beatorum Apostolorum natalem venissemus, tam blande, quam honorifice excepit Anastasius Papa*.

Domni Callinici Exarchi. Callinicus fuit Exarchus Italiæ, Romani successor, ad quem prox. epist. supr. & epist. 97. infr. h. lib. ejusdem meminit Paul. Diac. de gest. Longobard. lib. 4. cap. 13. *Epist.* 10.

In consecratione quam postulat. Dedicatio ecclesiarum est propria Episcoporum; concil. Laodicen. can. 98. Tamen Gelasius eam ad sedem apostolicam evocavit, lege dicta, ne ecclesiæ consecrentur absque præcepto sedis apostolicæ; can. *de locorum*, can. *præcepta*, can. *basilicas, de consecr.* dist. 1. Ideo Gregorius expræfectus, cum basilicam suo sumptu ædificasset, ab eo petiit licentiam consecrandi eam, & sanctuaria, idest reliquias martyrum collocandi in basilica consecranda; qua de re Gregorius scripsit ad Surrentinum Episcopum & alios. *Epist.* 11.

Sacrorum canonum statuta, & legalis permittit auctoritas, licite res ecclesiasticas in redemptionem captivorum impendi. Res ecclesiæ possunt alienari pro alimentis pauperum & redemptione captivorum; L. *sancimus, & auth. præterea*, C. *de Ss. eccles.* can. *sacrorum*, 12. qu. 2. qui desumptus est ex hac epist. *Epist.* 14.

Ita ut in eodem monasterio, nec fraternitas tua, nec presbyteri, præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiarum inferant. Scribit Fortunato Episcopo Neapolitano, ne quid ipse vel presbyteri ecclesiæ suæ sibi vindicent in monasterio S. Martini, præter diligentiam, idest curam & inspectionem disciplinæ. Idem Gregorius eisdem verbis lib. 7. ind. 2. epist. 15. Idem conc. Tolet. IV. can. 50. *Hoc tantum sibi in monasterio vindicent sacerdotes, quod præcipiunt canones, idest monachos ad conversationem sanctam præmonere, abbates aliaque officia instituere, atque extra regulam facta corrigere*; can. *hoc tantum*, 18. qu. 2. *Epist.* 15.

Cum monachis in eodem loco deservientibus debeat proficere, quicquid a fidelibus offerri contigerit. Scribit eidem Episcopo, ne ipse, vel presbyteri ecclesiæ suæ sibi vindicent oblata monasterio, quia oblationes fidelium, quæ fiunt monasterio, debent prodesse monachis in eo Deo servientibus. Idem concil. Ilerdens. can. 3. *Ea vero, quæ in jure monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo diocesana lege ab Episcopis contingantur*; can. *cum pro utilitate*, 16. qu. 1. Idem Gregorius lib. 2. ind. 11. epist. 58. ubi dixi.

Felicem jugalem suum. Idest conjugem, ut infr. lib. 8. epist. 10. *Cethegus atque Flora jugales*. Jugales a jugo dicti, quod conjuges eodem jugo teneantur, inde equi jugales; Virgil. 7. Æneid. *Currum geminosque jugales*. *Epist.* 16.

Hac conditione interposita delegasse. Rustica illustris femina Felicem mari-

Source : BIU Cujas

tum teſtamento heredem inſtituit, eique delegavit, ideſt injunxit onus conſtruendi monaſterii. Delegare ſcriptoribus hujus ævi accipitur pro legare, ut in teſtamento B. Remigii apud Flodoard. hiſt. Rhemenſ. lib. 1. cap. 18. *Delegoque nepoti meo Prætextato Moderatam Tottionem, Marcovicum Innocentium ſervum.* Et infr. *Delegoque Benedictæ filiæ meæ Hilariæ diaconæ ancillam nomine Nocam.* Inde delegatio, pro legato, vel qualibet diſpoſitione teſtantis; Anaſtaſ. in Innoc. I. *In quo loco beatiſſimus Innocentius ex delegatione illuſtris feminæ Veſtinæ titulum Romanum conſtituit.* Corrupto quoque uſu loquendi ejuſdem ævi, legare pro donare, etiam inter vivos; Gregor. ipſe infr. lib. 9. ind. 4. epiſt. 11. *Ut omnes res ſuas tempore nuptiarum, eidem filio donationis titulo legaret.*

Pro ordinatione cellæ illius. Cella pro monaſterio, ut cella ſancti Judoci apud Lupum Ferrar. epiſt. 11.

Epiſt. 17. *Romano defenſori.* Romanus defenſor patrimonii eccleſiæ Romanæ in Sicilia conſtituitur: idem reprehenditur lib. 9. epiſt. 32. quod cauſas clericorum deſpecto Epiſcopo ad ſe evocaret.

Ad familiam vero ejuſdem patrimonii, ſecundum morem præcepta direximus. Ubi Pontifex defenſorem patrimonii eccleſiæ Romanæ in Sicilia vel aliis partibus conſtituebat, præceptum, ideſt mandatum dirigebat ad familiam ejuſdem patrimonii, ideſt ad ſervos & colonos prædiorum eccleſiæ, ut ei in omnibus parerent, ut patet ex hac epiſt. & ſeq. De familia eccleſiæ ſunt ſervi & liberti eccleſiæ; concil. Hiſpal. II. can. 8. can. *octava*, 12. qu. 2.

Epiſt. 20. *Joannes Epiſcopus.* Hic eſt Joannes Epiſcopus Syracuſanus, ex archidiacono Cathanenſi electus, de cujus electione meminit ſupr. lib. 4. ind. 13. epiſt. 19. eidem ſcribit infr. hoc lib. epiſt. 21.

Epiſt. 22. *Domitiani Motropolitæ.* Ad eum ſcripta eſt epiſt. 50. ind. 3. lib. 8. & epiſt. 62. lib. 2. Is fuit Epiſcopus Melitinæ, quæ eſt Metropolis Armeniæ, cognatus Mauritii Auguſti.

Epiſt. 24. *Et verbum interceſſionis adhibendo, quibus valetis ſuccurrite.* Eccleſia ſolebat intercedere pro oppreſſis & afflictis, qui tutelæ cauſa ad eccleſiam confugiſſent, ut patet ex epiſt. 38. infr. lib. 8. Pro Donatiſtis reis multorum ſcelerum, ne in eos ſæviretur ad necem, interceſſit Auguſtin. epiſt. 127. ad Marcellinum: *Quæſumus igitur, ut cum eccleſiæ cauſas audis, quamlibet nefariis injuriis appetitam, vel afflictam eſſe cognoveris, poteſtatem occidendi te habere obliviſcaris, & petitionem noſtram non obliviſcaris.* Idem epiſt. 158. ad eundem. *Pœna ſane illorum quamvis de tantis ſceleribus confeſſorum, rogo te ut præter ſupplicium mortis ſit, & propter conſcientiam noſtram, & propter catholicam conſuetudinem commendandam.* Idem epiſt. 159. *Imple Chriſtiane Judex pii patris officium, ſic ſuccenſe iniquitati, ut conſulere iniquitati memineris, noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſervaſti, quando tantorum ſcelerum confeſſionem, non extendente eculeo, non ſulcantibus ungulis, urentibus flammis, ſed virgarum verberibus eruiſti qui modus coercitionis & a magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus, & ſæpe etiam in judiciis ſolet ab Epiſcopis haberi.* Unde ſumptus eſt can. *circumcelliones*, 23. qu. 5. Sed Gregorius vetat hic, ne Epiſcopus patrocinium eccleſiaſticum impendat furibus publicis, ne fama eccleſiæ indiſcreto improborum patrocinio fœdetur. Unde ſumptus eſt can. *hi qui*, 14. qu. 6.

Epiſt 27. *Inter præpoſitos monaſterii ſanctorum Maximi, & Agathæ, quod Lucuſianum dicitur.* Præcepto firmat concordiam, quæ inita erat inter abbatem monaſterii Lucuſiani, quod eſt apud Panormum in Sicilia, & xenodochum hoſpitalis, quod Valerii dicitur in urbe Roma, ſuper quibuſdam prædiis. Inde uſu obtinuit, ut tranſactio inter clericos vel monachos de rebus eccleſiæ non obliget ſucceſſorem, niſi confirmetur auctoritate apoſtolica; cap. *veniens*, *de tranſact.* cap. *cum dilectæ*, *de confirm. util.* Lucuſiani monaſterii meminit & Gregor. lib. 9. epiſt. 42. & 43. ubi innuit hoc monaſterium ejuſdem fuiſſe congregationis cum monaſterio S. Hermetis, cui præerat Urbicus abbas.

Sic

Source : BIU Cujas

Sic enim ſpinarum grana tribulis attrita, ariſtis & paleis nudantur. Tribulum eſt genus vehiculi, rotis ſerratis inſtructi, quo ſegetes in area teruntur; Servius in illum verſ. 1. Georgic. *Tribulaque traheæque: tribulum genus eſt vehiculi omni parte dentatum, unde teruntur frumenta, quo maxime in Africa utebantur.* Plin. lib. 18. cap. 30. *Meſſis alibi tribulis in area, alibi equorum greſſibus exteritur.* Triplicem modum triturandi ſegetes, plauſtris ideſt tribulis, virgis ſeu flagellis, & immiſſis gregibus equarum, obſervat Hieron. in Eſaiam lib. 9. cap. 28. *Denique cum metendi tempus advenerit, git & cyminum, quæ infirmiora ſunt ſemina, non rotis plauſtrorum teruntur, quæ in ſerrarum ſimilitudinem ferreæ circumaguntur & trahuntur ſuper demeſſas ſegetes, ſed virga excutiuntur & baculo, quæ vulgo flagella dicuntur.* Et paulo poſt: *Equarum greges, qui ad terenda frumenta areis immitti ſolent.* De tribulis Auguſtin. lib. 1. de civit. Dei cap. 8. *Sub eadem tribula ſtipulæ comminuuntur, frumenta purgantur.* *Epiſt. 32.*

Sic botri vinearum tunſi calcibus, in vinum liqueſcunt calcibus. Calcis, planta, veſtigium pedis. Poppeam ictu calcis percuſſit Nero; Tacit. 16. annal. *Poſt finem ludicri Popæa mortem obiit, fortuita mariti iracundia, a quo gravida ictu calcis afflicta eſt.* Idem Tranquill. in Neron. cap. 35. Anaſtaſ. in Vigil. *Neſcis quia Silverium Papam occidiſti, & filium mulieris viduæ ad calces & fuſtes interfeciſti.*

Quoties novum quid ſtatuitur, ita ſolet futuris formam imponere, ut multis diſpendiis præterita non commodent. Leges futuris dant formam negotiis, non ad præterita revocantur; L. 7. C. *de legib.* & leges ita futuris dant formam negotiis, ut multis diſpendiis præterita non commodent, ideſt ſubjiciant, vel commendent, ut legitur in cap. 2. *de conſtit.* quod deſumptum eſt ex hac epiſt. quia leges commendat executio, & pœna tranſgreſſorum, facile leges contemnuntur, quæ impune prætereuntur. Ne Chriſtiana mancipia a Judæis comparentur vetitum eſt: ſed quia caſu eveniebat, ut in coemptione ſervorum, quæ fiebat per Judæos, qui id genus negotii exercebant in Gallia ex mandato judicum, ſervi Chriſtiani inter Paganos emerentur, Gregorius, ut Judæis negotiatoribus conſuleret, ſtatuit in futurum, ut mandatoribus traderentur, vel intra diem quadrageſimum diſtraherentur: ſed quia leges feruntur in futurum, non in præteritum, ut ſi qua mancipia apud eos remanſerint de coemptione anni præteriti, ut ea diſtrahantur ſine temporis metis, ideſt cum emptorem invenient. *Epiſt. 35.*

Nobis queſtus eſt diaconum quendam duo juris ſui ſub hac conditione manumiſiſſe mancipia, ut monachi fieri, & in eodem monaſterio debuiſſent, ubi ipſe permanere. Diaconus quidam duos ſervos proprios manumiſit ſub conditione, ut monachi fierent in eodem monaſterio, ubi ipſe fuerat: unus ex his monaſterium deſervit, & clericus ordinatus eſt: Gregorius reſpondet lapſum revocandum eſſe, ne manumittentis voluntas præteriri, ideſt impune contemni valeat. Valet manumiſſio ſervi ſub conditione, ut monachus fiat. *Epiſt. 36.* * *fuerat,*

Et ſi qui Epiſcoporum, quos commiſſi tibi patrimonii finis includit, cum mulieribus degunt, hoc omnino compeſcas. Ne Epiſcopi, & clerici habitent ſimul cum mulieribus, exceptis in quas non cadit prava ſuſpicio, puta matre, amita, germana; L. *eum qui*, C. *de Epiſcop. & cleric.* & ſi Epiſcopi in contubernio habeant mulieres, officium eſt defenſorum patrimonii eccleſiæ Romanæ eos compeſcere. Alio caſu defenſor habet juriſdictionem in Epiſcopum, ſi lis ſit inter Epiſcopum, & clericum, ex epiſt. 32. infr. lib. 9. can. *pervenit*, 11. qu. 1. *Epiſt. 37.*

Sex ſiliquas per ſolidum lucri cauſa. Maurus quaſdam merces pretio quadringentorum ſolidorum a Felice ſuſcepit; & lucri, ideſt fœnoris nomine ſex ſiliquas per ſolidum, ideſt in ſingulos ſolidos promiſit. Siliqua eſt 24. pars ſolidi: lucro, ideſt uſuris in unum congeſtis, duas cautiones emiſit, unam de quadringentis quinquaginta, alteram de quinquaginta ſolidis, ſed quia in mercibus emptis gravius damnum paſſus eſt, nec par erat ſolvendo ſolido, pro eo interce- *Epiſt. 39.*

Source : BIU Cujas

dit, ut venditor mercium ſorte pretii ſit contentus.

Epiſt. 40. *Quia notitia ejuſdem donationis non eſſet de polyptichis caraxata.* Romano defenſori patrimonii eccleſiæ Romanæ in Sicilia mandavit Gregorius, ut Calixeno filio Stephaniæ domum ab aviâ ejuſdem eccleſiæ donatam reſtitueret. De quo ſe excuſavit Romanus, hac ratione, quod notitia, ideſt charta donationis, non eſſet de polyptichis, ideſt geſtis publicis, in quibus referebantur donationes & inſtrumenta eccleſiæ, caraxata. Caraxare eſt inſculpere, ſcribere, pingere; Auguſtin. de altercat. eccleſ. & ſinagog. *Nam cum primum Moyſes in monte Syna, caraxatas decalogo duplices tabulas accepiſſet.* Gregor. Tur. lib. 7. cap. 36. *Tu ne es pictor ille, qui tempore Clotharii Regis pictoria arte parietes atque cameras caraxabas.* Idem lib. 8. cap. 29. *Fredegundis duos cultros fieri præcepit, quos etiam caxaxari profundius, & veneno infici juſſit.* Papias *caraxare, exinanire, ſcribere.* Notitia eſt charta, vel inſtrumentum, vel deſcriptio ſeu inventarium rerum, ut infra hoc lib. epiſt. 73. *Mobilia porro prædictæ eccleſiæ facta ſubtiliter volumus deſcribi notitia.*

Epiſt. 41. *Pacem, quæ utriſque partibus eſſet profutura.* Gratias agit Agiulfo Regi Longobardorum de pace facta; de quo Paul. Diac. de geſt. Longobard. lib. 4. cap. 8. & 10. Quam pacis ſanciendæ cum Longobardis ſtudioſus fuerit, teſtatur ſup. h. lib.

Unde aut contentio quædam, aut ingratitudo naſcatur. Ingratus ſumitur pro non grato, ingratitudo, pro non grati & inviſi caſu, ut infra hoc lib. epiſt. 81. *Sed ut longius ſe ingratitudo noſtra, quam tu tibi excitaſti produceret.*

Epiſt. 42. *Quia excellentia veſtra ad faciendam ſe pacem ſtudioſius & benigne ſicut ſolet impenderit.* Theodelindæ Longobardorum Reginæ gratulatur de pace facta, & ejus ſtudium in hac re commendat; de quo Paulus Diac. de geſt. Longobard. lib. 3. cap. 9.

Epiſt. 43. *Sed ſtudeat inire judicium, in quo una eademque cognitione & momenti, & proprietatis cauſa valeat diſtingui.* Idem Gregor. epiſt. proxim. quæ eſt ejuſdem argumenti: *Veſtros ad judicium homines tranſmittatis, in quo & momenti, & proprietatis valeat quæſtio terminari.* Et rurſus epiſt. 100. infr. hoc lib. *Quia legali proviſione decretum, tam momenti, quam proprietatis cauſam, in uno eodemque judicio debere cognoſci.* Unde ſumptum cap. 1. *de cauſ. poſſ. & propriet.* Cauſa poſſeſſionis & proprietatis, uno eodemque judicio terminari debet; L. *ordinarii*, C. *de rei vindic.* d. cap. 1. *de cauſ. poſſ. & propriet.* cap. 1. *de ſequeſtr. poſſeſſ. & fruct.* Cauſam momenti, appellat cauſam poſſeſſionis, quia in cauſa poſſeſſionis, poſſeſſio momentanea, ſeu proviſionalis momento temporis, & celeriter reformatur, ſubmota appellatione; L. *unic.* C. *ſi de moment. poſſeſſ. fuer. appellat.* Symmach. lib. 10. epiſt. 41. *In cauſis quibus momenti reformatio poſtulatur appellationes recipi non oportet.*

Aut certe actores eccleſiæ ſuæ cum eo faceret ſubire judicium. In cauſis eccleſiaſticis non alius conveniendus eſt, quam œconomus eccleſiæ, quem Epiſcopus elegerit; L. *omnes qui*, §. *hac nihilominus*, C. *de Epiſc. & cleric.* nov. 123. cap. 23.

Epiſt. 44. *Si poſſeſſio ipſa deceſſore veſtro conſentiente reſtituta eſt, & a dicto viro poſſeſſa, ſine aliqua eam facite contentione reſtitui.* Manente ſcilicet proprietatis, ſicut in eodem judicio conſtitutum eſt, quæſtione, ſpoliatus ante omnia reſtituendus eſt, ſalva proprietatis quæſtione; L. *meminerint*, C. *unde vi*, can. *redintegranda*, 3. qu. 1. can. *oportet*, 3. qu. 2. cap. *cum aliquibus*, *de ſent. & re judicat.* Et hoc eſt, quod ait Gregorius infr. hoc lib. epiſt. 130. *Quamquam ante judicium poſſeſſio ei debuerat violenter ablata reſtitui.* Et Suger. in Ludov. Craſſo: *Qui Comitem conveniant extraordinarie expoliatum, ordinarie veſtiri, ore defenſoris præcipiant.* Ivo Carnot. epiſt. 73. *Unde etiam dicebat prius ſe eſſe reveſtiendum, antequam tranſiret ad actionem aliarum cauſarum.*

Nec

Source : BIU Cujas

Nec vobis prædictus vir importunus, denuo cogatur existere. Importunus barbaricum pro gravi molesto, quasi non opportunus. Alio loco est nomen proprium, ut infr. hoc lib. epist. 52. Importunus Atellanæ civitatis Episcopus.

Sub brevi annotari. Brevis libellus seu annotatio; supr. lib. 6. epist. 37. *Juxtæ breve vestris epistolis insertum.* Et lib. 12. epist. 9. *De brevibus suis deleri facias.* Lupus Ferr. epist. 80. *Breves etiam, quos de facultate monasterii vestri mittere debuistis.*

Devote se tibi accommodare non deneget. Accommodare idem quod commodare, ut infr. hoc lib. epist. 60. *Nostrum in his accommodamus assensum.*

Vel si placet hinc dirigimus, quæ ab antiquitate servata in scriniis habemus. Epist. 47. Concilia tutioris fidei causa servata in scriniis apostolicis. Sacri codices etiam servati in archivis ecclesiæ; Augustin. in brevic. collat. *Quod catholici, quoniam tunc inquirere, & ad horam veteres chartas in archivis ecclesiasticis discutere non poterant.*

Et si ea in eo, quæ in textu Heptatici morte mulctata sunt. Heptaticum Epist. 49. vocat septem priores libros veteris testamenti, hi sunt Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judicum, quos sequuntur libri Regum, Heptaticum vocat & infr. lib. 12. epist. 30. *Codicem autem Heptatici de substantia Antonini, dari volumus in monasterio Prætoriano reliquos tecum deferri.* Eadem appellatione utitur reg. Bened. cap. 42. *Et legat unus collationes, vel vitas patrum, aut certe aliquid, quod ædificet audientes, non autem Heptaticum, aut Regum &c.* Heptateuchum Hieronymus.

Vos autem, qui viam vitæ præsentis extra hominum frequentium ducitis, tanto majora certamina pati necesse est, quanto ad vos ipse tentationum magister accedit. Epist. 53. Monachi in solitudine tentationibus valde obnoxii, maxime de præteritis, ut subjungit Gregorius infr. *Antiquus vero hostis mox, ut ociosam mentem invenerit, ad eam sub quibusdam occasionibus locuturus venit, & quædam ei de gestis præteritis ad memorium reducit.* Idem Gregorius moral. lib. 8. cap. 3. & lib. 9. cap. 39.

Hinc est etiam, quod quotiens in quatuor præcipuis sedibus Antistites ordinantur, synodales sibi epistolas vicissim mittunt. Patriarchæ post ordinationem ad se invicem mittunt synodalem epistolam, quæ fidei professionem continet, & est quasi vinculum. Eodem more Gregorius creatus Pontifex synodicam epistolam misit ad Patriarchas, supr. lib. 1. epist. 4. & 24.

Sicque fit, ut quotidie deteriores fiant, dum in eis culpa grossescit. Grossesco, vernaculum pro grossus, idest crassus fio. Eadem voce usus est Gregorius vernaculi sermonis usum non rejiciens in præfat. in Ezech. *Ut dum cibus grossior velut pro fastidio sumitur, ad subtiliores epulas avidius redeatur.* Idem moral. lib. 25. cap. 22. *Quid ergo per pelles & cilicia, quibus tabernaculum tegitur, nisi grossas hominum mentes accepimus.*

De ordinationibus vero apostolicæ sedis Pontificum, utrum post beatissimum virum Hormisdam aliqua sint addita, vestra charitas requirit, sed usque ad Vigilii Papæ tempora, expositas ordinationes Præsulum esse cognoscas. Secundinus abbas quæsivit, an in ordinatione Romanorum Pontificum post Hormisdam Papam aliquid additum esset: rescribit Pontifex, usque ad Vigilii Papæ tempora, expositas, idest certas & solemnes fuisse ordinationes Pontificum, quia Vigilii ordinatio minus canonica fuit, cum præter canones Sylverio per vim amoto, Vigilius in ejus locum suffectus sit; de quo Anastas. in ejus vit. & Sylverius ipse in epist. ad Amatorem, quæ est in can. *Guilisarius*, 23. qu. 4.

Aloem vero, thymiama, styracem, & balsamum sanctorum martyrum corporibus offerenda, latore præsentium deferente transmisimus. Maximus fuit cultus martyrum, etiam Gentilium testimonio; Libanius orat. 23. εἰσήγον δὲ τοῖς Θεοῖς ἐχθρὰς, τὰς περὶ τὰς τάφους: *Inducebant vero Diis inimicos, qui tumulos colunt.*

Source : BIU Cujas

Ammian. lib. 27. *Quorum memoriam apud Mediolanum colentes, nunc usque Christiani locum, ubi sepulti sunt, ad innocentes appellant.* Et infr. *interpellavit Eupraxius tunc quæstor, & parcius, inquit, agito piissime Principum, hos enim quos interfici tanquam noxios jubes, ut martyres, ideſt divinitati acceptos, colit religio Christiana.* Ad memoriam martyrum frequens erat conventus plebis; Hieronym. ad Lætam. *Movetur urbs sedibus suis, & inundans populus, ante delubra semiruta currit ad martyrum tumulos.* Idem ex personis Paulæ & Eustochii ad Marcellam: *Et martyrum ubique sepulcra veneramur, & sanctam savillam oculis apponentes, si liceat etiam ore contingimus.* Augustin. in psalm. 120. *Quemadmodum & Dominus pluvia sua temporali dignatus est terram irrigare, ut cum majore gaudio vos non sineret ire ad locum martyrum, sicut hesterno die promiseramus.* Idem in psalm. 123. *Fratres veniat in mentem caritati vestræ, si qua forte festivitas martyrum, & locus aliquis sanctus nominatur, quo certo die turbæ confluunt ad celebrandam solemnitatem.* Idem Jo: Chysost. in psalm. 115. Martyrum corporibus offerri solebat thus, sive incensum, aloe, storax, balsamum adolendi causa, ut ostenditur hoc loco. Alii offerebant pallam seu pallium, alius oleum, alius ceram ad luminaria altaris; Augustin. de tempore serm. 3. *Sunt enim multi qui vovent, alius pallam, alius oleum, alius ceram ad luminaria noctis.*

Imagines, quas tibi dirigendas per Dulcidum Diaconum rogasti, misimus. Quæ fuerint imagines, unam ex his fuisse imaginem Salvatoris, ostendunt hæc verba quæ sequuntur: *Scio quidem, quod imaginem Salvatoris nostri, non ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem filii Dei in ejus amore recalescas, cujus te imaginem videre consideras.* De cultu imaginis Salvatoris Sigibert. ad ann. 796. Baron. in martyrolog. 11. novemb.

Ideoque direximus tibi surtarias duas, imaginem Dei Salvatoris, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, beatorumque Apostolorum Petri & Pauli continentes. Surcaria, sic enim legendum pro Surtaria, est vestis genus, qua amictos Petrum & Paulum Apostolos in somnis vidisse Stephanum Papam, scribit Regino 1. chronic. *Et vidi ante altare dominum Petrum, & magistrum gentium, dominum Paulum, & tota mente illos recognovi, de illorum surcariis.* Hujusmodi surcaria videtur fuisse penula Romipetarum, quos vocabant Romeos, cui plumbeæ, vel stanneæ imagines Salvatoris, & beatæ Virginis, & Apostolorum Petri & Pauli assui solebant, in signum impletæ peregrinationis, e quibus non modicus census obveniebat canonicis ecclesiæ S. Petri; de quo Innoc. III. lib. 1. epist. 570. *Ea propter dilecti in domino filii, tam redditum, quem de signis plumbeis, sive Apostolorum Petri & Pauli imaginem præferentibus, quibus eorum limina visitantes in augmentum propriæ devotionis & testimonium itineris consummati, se ipsos insigniunt, prædecessores nostri, & nos ipsi percipere consuevimus, quam auctoritatem fundendi ea, vel quibus volueritis fusoribus concedendi, qui vobis tantum de ipsis respondeant vobis, & per vos canonicæ vestræ præsentium auctoritate concedimus, & præsenti pagina confirmamus.* Sic & pacis custodes icunculas beatæ Virginis albis caputiis affixas gestabant; de quo Robert. Montensis in suppl. Sigebert. ad ann. 1183. & Rigord. de gest. Philippi August. signum S. Guthlaci peregrinos ad eum venientes capuciis seu pileis affixum reportasse, refert Ingulfus in chronic. Croyland. ex diplomate Kenulfi Regis Merciorum: *Insuper peregrinos omnes, illuc causa devotionis accedentes, & cum signo S. Guthlaci in suis capuciis, vel capellis recedentes, liberos & solutos ab omni passagio & telonio ubicumque venerint per totum regnum Merciæ perenniter esse volo.*

Epist. 54. *Et quia, qui ista diligit, somnium vigilans videt.* Docet Adeodatam illustrem matronam, ut spectet res sæculi, quasi somnium vigilantis. Eadem est sententia ejusdem scriptoris moralium lib. 4. cap. 33. *Qui igitur tot phantasmata cordi imprimit, quid aliud iste, quam somnium vigilans videt?* Poetarum figmenta,

ta, & aniles fabulas somnium vigilantis vocare videtur & Tertullian. de anima cap. 32. *Pavum se meminis Homerus Ennio somniante, sed poetis nec vigilantibus credam.* Similiter Terent. in Andria : *Num ille somniat, ea quæ vigilans voluit.*

Si ergo tantæ considerationis Paganus vir fuit, quanto magis nos, qui sacerdotes dicimur, hoc facere non dolemus. Paganum vocat Abrahamum, respectu sacerdotum : si Abraham, inquit, vel Paganus pro sepultura pretium non accepit, quid nos inquit sacerdotes facere debemus ? Paganus hic accipitur pro laico seu privato, & hoc sensu opponitur sacerdoti. *Epist. 55.*

Quæ si manifeste culta sunt, & ipsa sine ambiguitate aliqua volumus restitui. Lege tulta : tulta barbaricum pro sublata a tollo . Eadem analogia usus est Gregor. moral. lib. 18. cap. 16. *An non Matthæus in terra inventus est, qui terrenis negotiis implicatus, telonii usibus serviebat, sed de terra tultus in fortitudinem ferri convaluit.* Alii codices legunt sublatus, alii cultus, sed sanior lectio tultus ; Anastas. in Adriano : *Beati Petri justitias & abstultas civitates.* Et infra *abstultas civitates, & omnes justitias beati Petri.* Gregorius simplicitatis amans vulgari sermone delectatur . Simili ingenio Sidonius Arvernorum Episcopus lib. 4. epist. 10. *Litteras usuali sermone contexo.* *Epist. 58.*

Et a cunctis debitis cautionibus restitutis. De jure locutus, quia solutio, vel remissio debiti probatur restitutione cautionis seu chirographi ; L. 2. & 3. ff. *de pact.* L. *creditricem*, C. *de remiss. pignor.* Ambros. offic. lib. 1. cap. 32. *Est etiam illa benevolentiæ liberalitas, ut si quod habes debitoris chirographum, scindens restituas, nihil a debitore consecutus debiti.* Augustin. de tempore serm. 20. *Nam dum tantum reum benigne relaxat, dum tanto debitori resundit immanis debiti cautionem, humano generi conscripsit securitatem.* *Epist. 59.*

Cunctos, qui rei esse claruerint Dominici corporis & sanguinis, participatione privare vos convenit, atque eos vestris epistolis strictius admonere, ut litaniis & orationibus operam dent. Excommunicatio est pœna canonica, qua quis privatur a participatione sacramentorum : & hoc distat ab anathemate, quod excommunicatio a fraterna societate separat, idest a communione fratrum, & participatione sacramentorum, anathema a Christi corpore, quod est ecclesia, recidit; can. *Engeltrudam*, 3. qu. 4. can. *nemo Episcoporum*, 11. qu. 3. Unde anathema est major excommunicatio, postquam ecclesia non habet ultra quid faciat ; cap. *cum non ab homine, de judic.* de qua Augustin. lib. de corrept. & gratia cap. 15. *Corripiantur itaque a præpositis suis subditi fratres, correptionibus de caritate venientibus, pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus, quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam fecit episcopale judicium, qua pœna in ecclesia nulla major est, potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere, atque proficere*; can. *corripiantur*, 24. qu. 3. *Epist. 62.*

Hoc tamen sollicite vos providere necesse est, ut iis, qui mortis urgentur periculo, viaticum non negetur. Pœnitentibus, vel excommunicatis, in extremis positis τέλειον ἐφόδιον, *sacrum viaticum* non negatur; conc. Nicæn. can. 12. can. *de his*, 26. qu. 6.

Quia alleluja dici ad missas extra Pentecostes tempora fecistis. Quibusdam obmurmurantibus, quod Gregorius alleluja ad missas extra Pentecostes tempora cantari moris sui faceret, respondit hunc usum de Hierosolymitana ecclesia in Romanam deductum ex traditione B. Hieronymi, tempore Damasi, ut subjicit infr. hac epist. *Nam, ut alleluja hic diceretur, de Hierosolymorum ecclesia, ex beati Hieronymi traditione tempore beatæ memoriæ Damasi Papæ, traditur tractum.* Licet in ecclesia Romana alleluja in festo paschatis tantum decantari moris fuisse tradat Sozomen. lib. 7. cap. 19. & Jo: Diacon. lib. 2. cap. 20. *Epist. 63.*

Quia subdiaconos spoliatos procedere. Subdiaconi ecclesiæ Romanæ spoliati, idest lineis strictis amicti, procedebant ex veteri consuetudine ecclesiæ. Et hoc est

quod ait Gregorius infr. *Subdiaconos autem, ut ſpoliatos procedere facerem, antiqua conſuetudo eccleſiæ fuit.* Dalmatica erat veſtis diaconorum, linea ſtricta veſtis ſubdiaconorum. Et hoc eſt quod ait Gregor. infr. *Unde habent ergo hodie, ut ſubdiaconi lineis in tunicis procedant, niſi quia hoc a matre ſua Romana eccleſia perceperunt.* Jo: Diac. lib. 2. cap. 20.

Quia Kyrie-eleſion dici. Gregorius Kyrie-eleiſon ad miſſas a clero cantari inſtituit; Sigebert. ad ann. Chr. 592. *Hic inter multa, quæ utilia eccleſiæ fecit & inſtituit, antiphonarium regulariter centonizavit, & utiliter compilavit, Kyrie-eleiſon a clero ad miſſas cantari præcepit, alleluja ad miſſas extra quadrageſimam dici fecit.* Et Gregor. ipſe infr. in hac epiſt. *Kyrie-eleiſon autem nos neque dicimus, ſicut a Græcis dicitur, quia in Græcia ſimul omnes dicunt, apud nos autem a clericis dicitur, a populo reſpondetur &c.* Jo: Dicaon. lib. 2. cap. 21.

Quia orationem dominicam, mox poſt canonem dici ſtatuiſtis. Gregorius orationem Dominicam ad miſſas poſt canonem recitari præcepit, ex conſuetudine Apoſtolorum, & hoc eſt quod infra ſubjungit: *Orationem autem dominicam idcirco mox poſt pacem dicimus, quia mos Apoſtolorum fuit, ut ad ipſam ſolummodo orationem oblationis hoſtiam conſecrarent, & valde mihi inconveniens viſum eſt, ut precem, quam ſcholaſticus compoſuerat, ſuper oblationem diceremus, & ipſam traditionem, quam Redentor noſter compoſuit, ſuper ejus corpus & ſanguinem non diceremus &c.* Oratio dominica mox recitatur poſt canonem. Canon eſt oratio, quæ dicitur a ſacerdote ad oblationem in confectione ſacramentorum; ordo Roman. de ſacrific. miſſæ cap. 12. *Orationem, quam canonem, ſive actionem, propter regularem ſacramentorum confectionem, Romano more appellamus.* Quis compoſuerit aperte non legimus, niſi quod S. Gregorius quendam ſcholaſticum illam compoſuiſſe teſtatur, &c.

Nam de Conſtantinopolitana eccleſia, quod dicunt, quis eam dubitet ſedi apoſtolicæ eſſe ſubjectam. Ante ſynodum Conſtantinopolitanam primam, Epiſcopus Conſtantinopolitanus erat ſuffraganeus Perinthii, ſeu Heracleenſis Metropolitani: ſed hujus ſynodi can. 3. factus eſt primus Patriarcha poſt Romanum Pontificem: exinde Patriarcha C. P. primum a Romano Pontifice locum obtinet; ſyn. VI. in Trull. can. 36. can. *renovantes*, 22. diſt. nou. Juſtin. 131. cap. 2.

Tamen ſi quid boni vel ipſa vel altera eccleſia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus ſum. Nonnullis obmurmurantibus Gregorio, quod novas conſuetudines induceret, & Conſtantinopolitanæ eccleſiæ conſuetudines amplecteretur, hoc reſponſo eis ſatisfecit: *Romanam eccleſiam non dedignari conſuetudines aliarum eccleſiarum imitari.* Cui congruit ejuſdem reſponſum ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum: *Sed mihi placet, ut ſive in Romana, ſive in Gallicorum, ſive in qualibet eccleſia aliquid inveſtiri, quod plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſollicite eligas, &c.* can. *novit*, 12. diſt.

In quodam enim crimine Bizacenus Primas fuerat accuſatus, & piiſſimus Imperator eum juxta ſtatuta canonica per nos voluit judicari. Cauſæ Epiſcoporum & Primatum pertinent ad ſedem apoſtolicam: & hoc eſt quod de eodem dicit infra hoc loco: *Nam quod ſe dicit ſedi apoſtlicæ ſubjici, ſi qua culpa in Epiſcopis invenitur, neſcio quis Epiſcopus ſubjectus non ſit*, unde ſumpta eſt pars can. *de Conſtantinopolitana*, 22. diſt.

Quia & hominibus incognitis paſſim nos credere non debemus. Primas Bizacenus criminis accuſatus apud Gregorium a Martino quodam Afro, ſed homini incognito Gregorius non duxit temere credendum, maxime adverſus Epiſcopum. Adverſus Epiſcopum non admittuntur accuſatores, niſi idonei, ideſt omni exceptione majores; can. *teſtes*, can. *ſacerdotes*, 2. qu. 7.

Epiſt. 65. *Ad eundem Epiſcopum reverenter accede, & ſicut cauſæ meritum cognoveris, apud eum, non defenſor culpæ, ſed potius interceſſor exiſte.* Præcipit Virali defenſori patrimonii eccleſiæ Romanæ in Sardinia, ne clericos ob culpam, vel delictum

ctum conventos, tueatur adversus Episcopum, sed pro eis intercedat, si ita visum fuerit. Ejusdem argumenti est epist. prox. Defensoris officium quale sit, docet Gregorius infr. lib. 9. epist. 32. unde sumptus est can. *pervenit*, 11. qu. 1.

Et siquidem servi sunt, verberibus, cruciatibusque, quibus ad emendationem pervenire valeant, castigare; si vero sunt liberi, inclusione digna districtaque sunt in pœnitentiam redigendi. Etiam hac ætate erant idolorum haruspicum, & sortilegorum cultores, quos si verbo prædicationis ad sanam frugem revocari non possint, si servi sint verberibus & cruciatu corporis, si liberi custodia & carcere coercendos esse præcipit. Liberi mitius puniuntur, quam servi; liberi cæduntur fustibus, servi flagellis; L. *in servorum*, L. *capitalium*, §. *non omnes*, ff. *de pœn.* nobiles mitius, quam ignobiles, can. *qui contra*, 24. qu. 1. Gunterus in Liguri. lib. 3. *Epist. 66.*

Ante gravem quam fuso sanguine pœnam
Excipiat, si liber erit de more vetusto
Impositum scapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre,
Seu alius sellam.

Indicatum etiam nobis est, quod laicis quibusdam curam vestri patrimonii committentes. Januario Episcopo Caralitano Sardiniæ præcipit, ne laicis demandet curam patrimonii ecclesiastici, sed clericis idoneis, & hoc est quod subjungit his verbis: *De cætero vero cavendum a fraternitate vestra est, ne sæcularibus viris, atque non sub regula nostra degentibus, res ecclesiasticæ committantur.* Ratio quæ movit Pontificem est, quod clerici si male se gesserint in administrandis rebus ecclesiæ, facilius, ut subditi, emendari valeant, quam laici; inde sumptus est can. *judicatum*, 89. dist. Defensores patrimonii ecclesiæ Romanæ erant subdiaconi; de quibus can. *valde necessarium*, 94. dist. can. *probinum*, can. *de præsentium*, 16. qu. 1.

Vectano, qui Comes fuit in Missmati Castello. Comes hic pro præposito castri: passim Comes pro præfecto civitatis, vel etiam castri, ut infr. lib. 10. epist. 12. *Anio Comes castri Aprelienſis Firmensis territorii.* *Epist. 70.*

Viginti urnas vini per duos annos de insula Prochita. Prochita insula in Puteolano sinu, vini ferax; de qua Plin. lib. 3. cap. 6.

Asserit enim se in murorum vigiliis ultra vires suas vehementer affligi. Intercedit pro Theodosio abbate monasterii, quod a Liberio patricio in campaniæ partibus fundatum, ut a murorum vigiliis excusetur, vel saltem levetur. Clerici & monachi non excusantur a murorum vigiliis; cap. *pervenit*, *de immunit. eccles.* neque ab instructione itinerum, & pontium, quia non sunt sordida munera; L. 7. C. *de Ss. eccles.* L. 1. & 2. C. *de Episc. & Cleric.* L. 21. & 22. C. Th. *de extraord. munerib.* Ea ætate maxime etiam clerici & monachi tenebantur onere vigiliarum, propter metum & insultus Longobardorum; de quo infra h. lib. epist. 78. & passim. Nemo excusatur a vigiliis propter necessitatem publicam; d. cap. *pervenit*. Hispanis ad se transeuntibus Ludovicus Pius in jugis Pyrenei sedes concessit sub onere excubiarum, ex præcepto speciali: *Et excubias, quod usitato vocabulo Wactas dicunt facere non negligant.* *Epist. 73.*

Multum tamen a nobis petitio domini Callinici exarchi, ut temperantius erga te ageremus exegit. Mitius agit cum Maximo Salonitano Episcopo, precibus Callinici exarchi Ravennatis. *Epist. 81.*

Quem ad præsens præpositum esse decernimus, ut si ejus vita tuæ fraternitati placuerit, hunc post aliquantum temporis eorum patrem debeas ordinare. Barbatianus monachus fit præpositus, idest prior monasterii, post aliquod tempus pater, idest abbas ordinandus, si visum fuerit. Præpositi officium seu dignitas est *Epist. 91.*

Source : BIU Cujas

proximus gradus ad officium abbatis. Præpositus monasterii est primus post abbatem.

Epist. 92. *Quia monachorum congregatio, quæ in monasterio Præcoritano consistit, pro sacris missarum solemnibus peragendis presbyteri indigere probatur officio.* In singulis monasteriis unus fere erat presbyter, qui e monachorum congregatione ordinabatur, qui in monasterio sacra missarum solemnia perageret: unum e monachis monasterii Præcoritani, quod est apud Panormum civitatem Siciliæ ad hoc ordinari præcipit Gregorius.

Atque eum nec in ecclesia, nec in alio loco observare. Unus e monachis Præcoritani monasterii presbyter ordinari jubetur, ut ibi sacra missarum solemnia peragat, ita ut nec in ecclesia, idest ecclesia parœciali loci, nec alio loco observare, idest missas & alia officia celebrare valeat. Observare dicuntur presbyteri & clerici ordinati in ecclesia, inde observantes clerici qui intitulati sunt certis in ecclesiis; conc. Aurelianens. IV. can. 26. *Si quæ parochiæ in potentum domibus constitutæ sunt, ubi observantes clerici ab archidiacono civitatis admoniti.*

Epist. 99. *Habitatoribus Capreæ insulæ.* Habitatores Capreæ insulæ, quæ est in Istria, a schismate redeuntes recipiuntur.

Epist. 102. *Cognoscat præterea gloria vestra homines Regis, qui huc transmissi sunt, imminere, ut in pacto debeamus subscribere.* Gregorius pacem fecit, quibus conditionibus potuit, cum Agilulfo Rege Longobardorum. Instabant legati Regis, ut Pontifex pacto pacis subscriberet, sed is, pontificiæ majestatis tuendæ studiosissimus, per se subscribere non acquievit, sed per unum ex Episcopis, vel per archidiaconum ecclesiæ Romanæ, ut significat ipse his verbis quæ sequuntur: *Sed si tantum est gloriosum fratrem nostrum* (intellige Marinianum Archiepiscopum Ravennæ) *vel de Episcopis unum, aut certe archidiaconum subscribere faciemus.* Eodem regiæ majestatis colendæ ingenio Athalaricus Rex Gothorum senatui Romano se leges servaturum juravit per Sigismerem Comitem, apud Cassiodor. 8. var. 2. *Illustrem Sigismerem Comitem nostrum, vobis cum his qui directi sunt, fecimus sacramenta præstare, quia inviolabiliter servare cupimus quod publicæ auctoritate promittimus.* De Theuperga Augusta comiter, & uxorie tractanda, per duodecim Comites coram legato pontificio * sacramentorum præstitit Lotharius; de quo Nicolaus I. epist. 58. *Denique quando Lotharius Rex uxorem sibi debitam, sæpe fatam scilicet Theupergam, in præsentia missi nostri resumpsit, duodecim illustres Comites juramento sua vice repromittere jussit, se de cætero ita Theupergam fore retenturum & tractaturum quemadmodum Regem legitimam conjugem suam Reginam retinere convenit & tractare.* Sic Landulfus Princeps Capuanus Aligerno abbati Casinensi per duodecim Capuanos nobiles præstito juramento promisit se abbati omnia jura intra ditionem Capuanam integra servaturum; Leo Ostiens. chronic. Casin. lib. 2. cap. 15. *Hic Princeps prædicto abbati sub jurejurando firmavit duodecimque Capuanos nobiles itidem jurare fecit totam ex integro Abbatiam cum omnibus omnino intra Capuanum principatum ipsius juribus se servaturos.*

* lege, sacramentum

Epist. 103. *Savinus siquidem frater & Coepiscopus noster ad nos veniens, graves nobis civium suorum querelas innotuit.* Idest notas fecit. Innotescere pro activo sumitur, ut infr. h. lib. epist. 111. *Præterea communis filius Petrus Diaconus nobis innotuit.*

Epist. 107. *Insinuavit nobis latrix præsentium Angela Abbatissa, quod intra monasterium ipsius milites hospitentur.* Vetat ne milites in monasterio virginum metatum seu hospitium habeant. Clerici excusantur ab onere suscipiendorum hospitum; L. *placet*, C. *de Ss. eccles.* L. 1. & 2. C. *de Episc. & cleric.*

Epist. 108. *De quibus Theodorus vir magnificus Major populi ad nos veniens.* Theodorus major plebis Neapolitanæ, is est qui dicitur curator Ravennæ supr. h. libr. epist. 102. sic Theodoricus major populi Neapolitani infr. lib. 8. epist. 14. ind. 3.

vulgo

Source : BIU Cujas

vulgo *le maire*. Ad eum pertinet cura murorum, & portarum urbis infr. lib. 8. epist. 24. *Theodorico majori populi portas restituat*. Sic majores villarum fiscalium; Flodoard. hist. Rhem. lib. 1. cap. 22. *Et Flotharium ac Ursionem villarum regiarum majores*.

Easdem ecclesiæ imagines confregit, atque projecit. Serenum Massylienſem Episcopum arguit, quod intemperantiori zelo ductus, propter quosdam imaginum adoratores, ecclesiæ suæ imagines confregit & projecit. Insignis locus est, ex quo observatur cultus sacrarum imaginum. Ejusdem argumenti est epist. 9. infr. lib. 9. ad eundem scripta. Jo: Diac. lib. 3. cap. 30. *Epist.* 109.

Præterea communis filius Petrus Diaconus nobis innotuit, quod fraternitas vestra tempore quo hic fuit poposcerit, ut sibi & archidiacono suo utendi dalmaticis licentiam præberemus. Dalmatica erat vestis propria diaconorum ecclesiæ Romanæ: diaconis Arelatensibus Symmachum Papam speciali privilegio perinde ac diaconis ecclesiæ Romanæ usum dalmaticarum concessisse, scribit Cyprian. in vita Cæsarii Arelatensis apud Surium, 27. august. & Aregio Vapincensi Episcopo, & archidiacono usum dalmaticarum concessit Gregorius hoc loco, unde sumptus est can. *communis*, 23. dist. postea dalmatica facta est vestis communis diaconorum, ut notat gloss. in eodem can. *Epist.* 111.

Cæteros vero Episcopos, secundum ordinationis suæ tempus. In ordine Episcoporum, sive in sessione in concilio, sive in subscriptione spectatur tempus ordinationis, non dignitas ecclesiarum, ex hoc loco, unde sumptus est can. *Episcopos*, 17. dist. conc. Brachar. I. can. 24. Tolet. 4. can. 3. synod. Cabillonens. can. 6. Hoc colore Eusebius Vercellensis Episcopus in synodo Ariminensi, cum Dionysius Episcopus Mediolanensis ab Arianis deceptus subscriptionis vinculo se obligasset, quo eum a casu suscitaret, finxit sese Arianum, eorumque opinionem se amplecti, sed quod sibi Dionysius filius in subscriptione præponeretur ferre non posse: quo dolo delusi, statim Dionysii chirographum expunxerunt, priorem subscribendi locum Eusebio deferentes: quo facto Eusebius eos derisit, ut narrat Ambros. serm. 70. Speciali privilegio Gregorius Syagrio Augustodunensi Episcopo priorem locum & ordinem post Lugdunensem ecclesiam dedit, salvo jure metropolitæ; eidemque jus pallii dedit, ut ante ait Gregorius his verbis: *Hoc etiam pariter prospeximus concedendum, ut metropolitæ suo per omnia loco & honore servato, ecclesia civitatis Augustodunæ, cui omnipotens Deus præesse te voluit, post Lugdunensem ecclesiam esse debeat & hunc sibi locum & ordinem, ex nostræ auctoritatis indulgentia, vendicare*. Ait salvo jure Metropolitani, quia privilegium Principis semper conceditur salvo jure tertii. Sic Episcopus Hierosolymitanus honorem patriarchatus accepit, salvo jure Metropolitani; conc. Nicæn. can. 7. can. *quoniam*, 65. dist. Is erat Cæsarienſis Archiepiscopus. *Epist.* 112.

Quæque contulit in jure monasterii, epistolis suis apostolica petiit auctoritate firmari. Monasterium Arelatense a Childeberto Rege Francorum fundatum & dotatum, & eo petente fundatio auctoritate Vigilii P. firmata, cui accessit confirmatio Gregorii.

Menatem quendam Episcopum, qui illic de diœcesi Romanæ ecclesiæ, nostra ordinatione profectus est. Romanus Pontifex variis modis spectandus est, I. ut Episcopus Romæ urbis, II. ut Metropolitanus, cui parent Ostienſis & alii Episcopi, ad quos pertinet can. *juxta*, 93. dist. unum ex his fuisse Menatem Episcopum, qui dicitur de diœceſi, ideſt de provincia Romanæ ecclesiæ. III. ut Primas Italiæ, Siciliæ, & adjacentium regionum. IV. Tamquam Patriarcha totius occidentis. V. Tamquam Episcopus Episcoporum, & Pontifex totius orbis Christiani. *Epist.* 117.

Et servata competenti filiis portione, fas illi sit de substantia sua judicare quod velit. Syagria muliere, quæ mutata veste vitam religiosam elegerat, res suas piæ causæ impendere volente, Gregorius Virgilium Arelatensem, & Sya- *Epist.* 118.

Source : BIU Cujas

grium Augustodunensem Episcopos hortatur, ut ejus studium adjuvent, & relicta liberis legitima, fas illi sit de cæteris disponere in piam causam. Piæ causæ minus studuit Augustinus serm. 2. de vit. commun. cleric. *Quicumque vult, exhæredato filio, hæredem facere ecclesiam, quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum &c.* can. *quicumque*, 17. quæst. 4.

Epist. 119. *Perlatum siquidem ad nos, Ursicinum Tauritanæ civitatis Episcopum, post captivitatem & deprædationem quam pertulit, grave in paræciis suis, quæ in Francorum sita terminis perhibentur, præjudicium pertulisse.* Ejusdem argumenti est epistola proxima: utraque est de restituendo Ursicino Taurinæ civitatis Episcopo post captivitatem & clades rerum suarum passas sede sua ejecto, quæ dicitur esse in regno Francorum. Ea ætate Taurina civitas erat ditionis Francorum a Longobardis armis erepta. Bella a Francis adversus Longobardos gesta narrat Paulus Diacon. lib. 3. cap. 17. 22. lib. 4. cap. 4. Gregorius Tur. lib. 10. cap. 3.

Epist. 124. *Claudio in Hispaniis.* Hic est Claudius, quo Duce Franci bellum inferentes Gothis considentibus in Gallia Narbonensi, quæ inde Gothia dicta est, memorabili prælio victi & fusi, de quo Isidor. in chronic. an. 635. Ob res bene gestas eum gratia multum valuisse apud Recharedum Regem Gothorum significat Gregorius his verbis: *Magna autem vestræ laudis datur assertio, quod excellenti Gothorum Regi vestra gloria sedule adhærere perhibetur.*

Cyriacum Monasterii nostri patrem, vestræ gloriæ commendamus. Cyriacum monasterii sui patrem, idest abbatem, responsalem, seu apocrisiarium destinatum in Hispaniam, commendat Claudio Duci. Eundem legationis Hispaniæ causa transeuntem per Gallias, commendat Sereno Episcopo Massylienſi supr. h. lib. epist. 109. Jo: Diacon. lib. 3. cap. 30.

Epist. 125. *Nisi enim prius in se faces ardeant, alium non succedunt.* Eadem sententia Gregor. moral. lib. 4. cap. 30. *Neque enim res, quæ in se ipsa non arserit, aliud accendit.*

Epist. 126. *Item Anagnostico, ante longum tempus dulcissima mihi vestra excellentia, Neapolitano quodam juvene veniente mandare curaverat, ut piissimo Imperatori scriberem quatenus pacta in Cartophylacio requireret, quæ dudum inter piæ memoriæ Justinianum Principem, & jura regni vestri fuerint emissa.* Quæ fuerint pacta pacis inter Justinianum, & Regem Gothorum, desideratur. Recharedus a Gregorio petiit, ut scriberet Mauritio Imperatori, de inquirendis in Carthophylacio, seu archivo publico pactis, quæ inita fuerant inter Justinianum, & Regem Gothorum; sed Gregorius ei respondet, Cartophylacium tempore Justiniani ita flammis consuptum, ut pene nulla charta reliqua fuerit. His pactis Justinianum Gothis cessisse jure Hispaniæ reor, dempta forte Cantabria, hanc enim revocatam a Gothis *a parte imperii*, scripsit Fredegarius cap. 33. Anagnostico, idest anagnostæ seu lectori.

Epist. 127. *Tantis enim podagræ, tantisque molestiarum doloribus premor, ut vita mea mihi gravissima pœna sit.* Passim de ægritudine podagræ queritur, ut supra hoc lib. epist. 53. & infr. lib. 9. epist. 25. 27. & 38. & lib. 8. epist. 35.

Epist. 128. *De sex vero centenariis, qui in Cimeliarcho Ravennatis ecclesiæ fuerant commendati, ab excellentissimo exarcho in quotidiana militum præfectura sunt mutuati.* Centenarii sunt centeni numi, seu aurei, qui mutuati, idest mutui sumpti erant in stipendia militum: de his rursus infr. *Quatenus sicut noverunt expensa centenaria ipsi restituant.* Centenarium vox Latina, qua eadem significatione usi sunt Græci; Suidas κεντενάριον νομισμάτων ποσότης: *Centenariorum nummorum quantitas.* Dorotheus doctrin. 1. ἀφῶμεν τὸ μικρὸν ἐργαλεῖον, ἐκεῖνο ποιῆσαι ἐν ἡμῖν, τόπον κεντεναρίου: *Et permittimus, ut illud instrumentum, fiat nobis loco centenarii.*

Epist. 129. *De quo, si ita est, quia per eum jam tres antea archidiaconi servare consuetudinem ecclesiasticam, qui quinquennio expleto exeundo compulsi sunt.* Archidiaconi

coni munus non erat perpetuum ; Sidon. lib. 4. epist. 25. *Archidiaconus in quo seu gradu, seu ministerio, multum retentus propter industriam.* Honoratus archidiaconus ecclesiæ Salonitanæ a natale Episcopo presbyter ordinatus, & hac arte loco submotus, auctoritate Pontificis suo loco restitutus est, de quo lib. 2. epist. 16. ind. 10. can. *Honoratus*, 74. dist. Sed quia mos ecclesiæ esse ferebatur, ut archidiaconi non ferrentur ultra quinquennium, expleto jam quinquennio Pontifex pro eo intercedit apud Maximum Episcopum, ne removeatur.

Flagellum cæcitatis. Intercedit pro Philagrio cæco Januensi, ut excusetur ab onere collectæ, ne satis cæcitatis flagello, & quasi pœna gravatus, alio onere prægravetur. Hæc epist. scripta est ad Constantium Episcopum Mediolanensem, quia Janua, quæ erat patria cæci, erat metropolis Mediolanensis supr. lib. 2. ind. 1. epist. 30. *Epist. 130.*

AD LIBRUM OCTAVUM.

IN provincia Valeria. Hæc est tertia & decima provincia Italiæ, quam inter Umbriam, Campaniam, & Picenum locat Paulus Diacon. de gest. Longobard. lib. 2. cap. 20. ejusdem meminit Gregor. dialog. lib. 1. cap. 11. Alia provincia Valeria pars Pannoniæ, ita cognominata a Valeria filia Diocletiani, & in ejus honorem instituta ; de qua Ammian. lib. 19. Ambros. 2. de fid. cap. 4. Zozim. lib. 2. L. *ult.* C. Th. *quibus equor. usus.* *Epist. 1.*

Quia alterius acquisitionis jus effugit, quod semel monasterii fuerit dominio sociatum. Semel oblata monasterio non possunt revocari ; concil. Chalced. can. 24. can. *quæ semel*, 19. qu. 3.

Et quia quædam in hanc urbem sanctimoniales feminæ, ex diversis provinciis fugientes, post captivitatem venerunt. Temporibus Gregorii sanctimoniales ex diversis provinciis Italiæ, fuga sibi consulentes a feritate Longobardorum, Romam secesserunt, quæ admissæ sunt in monasteriis, & quas monasteria capere non poterant, in privatis ædibus habitarunt. Tria millia sanctimonialium Romæ sumptu ecclesiæ alta scribit Gregor. supr. lib. 6. ind. 15. epist. 23. *Epist. 2.*

Unde actum est, ut simul omnes pro vita dominorum concorditer orarent. Mauritius Augustus triginta libras auri dedit, quæ clericis egenis, sanctimonialibus & aliis pauperibus erogatæ sunt, in cujus eleemosynæ gratiam, ab accipientibus uno animo oratum pro salute dominorum, ideſt Mauritii, & Theodosii ejus filii, ut infr. lib. 9. epist. 39. *Unde & pro eisdem dominis, quotidie nobis orandum est, ut eorum vita cum suis omnibus protegente cœlesti gratia, per longa tempora & tranquilla servetur.* Et infr. eod. lib. epist. 40. *Et pro vita piissimi, & Christianissimi Imperatoris domini nostri, & tranquillissima ejus conjuge, & mansuetissima sobole semper orandum.* Fidelium mos antiquus fuit, etiam tempore persecutionis, orare pro salute Principis ; Tertull. apologetic. cap. 30. 35. Ambros. in orat. funebr. Valentinian.

Qui ad recolligenda mancipia ipsa, illuc directi sunt. Mancipia Romani, quæ latitabant in Sicilia, recolligi præcipit. Recolligi dicuntur servi fugitivi, qui requiruntur, ut infr. lib. 10. indict. 5. epist. 40. *Pro recolligendis mancipiis.* Iude infr. in hac epistola *Recollecti*, dicuntur servi requisiti. Rursum colligere, pro recolligere dixit Gregor. lib. 13. moral. cap. 9. *Et sæpe dum possessa effuse tribuimus, ad avaritiam ducimur, quia rursum colligere quærimus quod tribuamus.* *Epist. 4.*

Theodoro curatori. Is fuit curator Ravennæ, de quo sup. lib. 7. ind. 2. epist. 102. *Epist. 7.*

Quia Joannes glorioſissimus filius noſter præfectus urbis. Commendat uxo-

Source : BIU Cujas

rem Joannis præfecti urbis, ut militari subsidio tuta perducatur, ne præfectus divisus, ideſt segregatus ab uxore maneat: ejusdem argumenti est epist. prox.

Epist. 10. *Post subditam de suscepto paginam.* Pagina de suscepto, est chartula, quæ fidem facit de suscepto, ideſt de recepta quantitate pecuniæ, vel alia re. Susceptum vocat infr. h. lib. epist. 44. *De cæteris vero rebus, quæ apud nos sunt, pro memoria futuri temporis, ex eisdem susceptum emittite.*

Epist. 11. *Basilium Episcopum velut unum de laicis.* Sugillat Basilium Episcopum Capuanum, quod causis sæcularibus occuparetur, & prætoria judicum, velut unus e laicis, observaret. Turpe est Episcopum videri in foro.

Epist. 12. *Monasterii sancti Archangeli.* Redarguit Godiscalcum Ducem Campaniæ, quod diripi fecerit monasterium sancti Archangeli; de quo Jo: Diacon. lib. 3. cap. 46.

Diversorum enim nobilium servi. Diversi pro variis: eadem analogia mox infra: *Diversorum monasteriorum monachi.* Et infr. lib. 10. epist. 16. *Quicquid vel ipsi, vel diversis dandum suffragatoribus fuerit.* Papias: *Diversus pro vario.*

Multorum judicum homines. Ideſt subditi foro, & jurisdictioni judicum.

Epist. 15. *Codices monasterii sui atque vela.* Ecclesiarum & monasteriorum foribus vela appensa; Hieronym. ad Heliodor. *Erat ergo sollicitus, si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pavimenta tersa, si janitor creber in porta.* Vela semper in ostiis. Episcopi vitæ genere monachi cilicina vela foribus appensa observat Sidon. lib. 4. epist. 24. *Tripedes sellæ cilicum vela foribus appensa.* Anastas. in Sylverio. *Et ad primum & secundum velum retinuit omnem clerum.*

Epist. 16. *Sub paritatis vobis specie duplices extiterunt.* Duplex pro versipelli, ut infr. epist. 52. hoc lib. *Quia, qui dormientibus purus sum, vigilantibus duplex esse non patior.*

Excessus gloriæ vestræ bonitas superet. Excessus pro graviori culpa, vel delicto ut infr. hac epist. *Nam si quando severitatem excessus qualitas exigit.* Tertull. adverſ. Marcian. lib. 1. cap. 29. *Multum differt inter causam & culpam, inter statum & excessum.*

Cujus vita vel actus, quia melius possunt, illic ubi diu est conversatus agnosci, curæ tuæ sit cum fratre & Coepiscopo nostro Fortunato, de eo diligenter inquirere. Amando presbytero in Episcopum Surrentinum electo, mandat de ejus vita & moribus inquiri in illis partibus, ubi diu conversatus est. Inquisitio de vita & moribus electi, debet fieri ubi quis natus, vel diutius conversatus est; cap. *scriptum, de elect.* idem servatum in probatione militum; L. 2. C. Th. *qui probare debeant ad quamcumque milit. venientes.* Probationem rei etiam debere fieri in partibus, ubi res acta est, scribit idem lib. 12. epist. 1.

Epist. 20. *Fertur itaque, quod annonas atque consuetudines diaconiæ, quæ Neapoli exhibetur, eminentia vestra subtraxerit.* Queritur de Joanne Præfecto Italiæ, quod annonas & consuetudines diaconiæ, quæ constituta erat Neapoli, subtraxerit. Neapoli & aliis locis, ubi ecclesia Romana certa patrimonia possidebat, constitutæ erant diaconiæ, sicut in urbe, in quibus a subdiacono defensore patrimonii annonæ & consuetudines, ideſt certæ stipes de more præstitari solebant, unde diaconia plerumque accipitur pro ipsa stipe seu erogatione, ut infr. lib. 9. epist. 24. *Constituentes, ut de hoc quod ad mensas pauperum, vel diaconiæ exhibitione percepisti, nulli unquam hominum cogaris ponere rationem.* Cassian. collat. 18. cap. 17.

Epist. 21. *Martianus monachus monasterii sancti Viti, quod in Ætna monte est positum.* Monasterium S. Viti fuit ad radicem montis Ætnæ in Sicilia, cujus tam fœdus fuit lapsus, ut monachi palam mulierculas sibi sociarent, quod emendari præcepit: ejusdem argumenti est epist. prox.

Epist. 23. *Præterea monasteriis omnibus fraternitatis vestra districtius interdicat, ut eos quos ad convertendum susceperint, priusquam biennium in conversatione compleant, nullomodo audeant tonsurare.* Varium fuit tempus probationis monasticæ. Olim professio non fiebat ante triennium; nov. Justin. 5. & 123. cap. 35. Gregorius

Source : BIU Cujas

gorius primum tempus professionis post biennium esse statuit, cum voluit ne conversi tonsurentur ante biennium, ut cavetur hac epist. unde sumptus est can. *monasteriis*, 19. qu. 3. postea ab eodem professio admissa post anni probationem; can. *Gonsaldus*, 17. qu. 2. cap. *ad apostolicam*, *de regular.* quod probavit cap. *non solum*, *de regular. in 6.* concil. Trident. sess. 25. de regular. cap. 15.

Miles vero si converti voluerit, priusquam nobis renuncietur, nullus eum sine nostro consensu qualicumque præsumat ratione suscipere. Constitutione Mauricii interdictum est, ne milites in monasterio suscipiantur: huic modus impositus est a Gregorio, ne suscipiantur priusquam per triennium probati fuerint, supr. lib. 7. epist. 11. ind. 1. can. *legem*, 53. dist. Immo & hoc additum, ne milites suscipiantur sine auctoritate summi Pontificis, ne scilicet milites suscipiantur, nisi causa cognita & probata, puta an conversionis studio, an militiæ fugiendæ causa ambiant monachismum.

Qui reliquorum saponariorum civitatis vestræ vice se dixit esse transmissum. Epist. 27. Queritur de Joanne Palatino, qui corpori saponariorum civitatis Neapolitanæ multa gravamina inferebat, & sibi vindicabat quicquid unusquisque socius ejus artis corpori solveret pro introitu. Romæ, Neapoli, & aliis urbibus erant corpora seu collegia artificum, puta saponariorum, idest saponis artificum, & aliorum. Corpora seu collegia artificum instituit Alexander Severus, & suos defensores judicesque eis dedit; Lamprid. in ejus vit. *Corpora omnium constituit vinariorum, lupinariorum, caligariorum, & omnino omnium artium, hisque ex sese defensores dedit, & jussit quid ad quos judices pertineret.*

Ut si quis arti eorum sociari voluerit, quicquid commodi de introitu ejus accesserit, ipsi proficiat. Saponarii, & alii artifices, corpori seu collegio præstitabant certam pecuniam, pro introitu. Moris antiqui fuit, ut quid solveretur pro introitu militiæ, officii, collegii, corporis, curiæ, sacerdotii; L. *his verbis*, §. *pen. & ult. de legat.* 3. Tranquill. in Claudio cap. 9. *Sestertium octogies pro introitu novi sacerdotii coactus impendere.* Plin. lib. 10. epist. 39. *Ingens balineum defodiunt magis, quam ædificant, & quidem ex ea pecunia, quam buleutæ addunt beneficio tuo, aut jam obtulerunt ob introitum.* Et epist. 113. ejusd. lib. *Superest ergo, ut ipse dispicias, an in omnibus civitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutæ leguntur, debeant pro introitu dare.* Solatium & suffragium vocat L. *unicuique*, C. *de proxim. sacr. scrin.*

Pariter etiam providendum est, ut & pactum ubi sacramenta sunt præstita conservetur. Vetat ne saponarii recedant a pactis seu statutis de quibusdam artis suæ capitulis ex prisca consuetudine omnium consensu interposita pœna, idest vinculo pœnæ & juramento firmatis. Pactum juramento firmatum servari debet propter religionem jurisjurandi; cap. *quamvis*, *de pact. in 6.*

Hanc olim ibi consuetudinem convenisse, ut diversis supervenientibus, cives ejusdem civitatis de proprio expensas expenderent. Epist. 29. Consuetudo cujuspiam civitatis fuit, ut cives supervenientibus hospitibus sumptum ministrarent. Cum hoc nimis grave esset, partem substantiæ Episcopo & ecclesiæ donarunt, ut hoc onus in se susciperet. Sed quia absente Episcopo defensor patrimonii ecclesiæ Romanæ in illis partibus hujusmodi sumptum præstitit, scribit ut Episcopus conveniatur de restituendo sumptu in rem ejus expenso.

Nam grave est satis & indecens, ut in re dubia, certa dicatur sententia. Idest grave est, ut propter delictum dubium, de quo non est probatio, certa detur damnatio. Unde sumptus est can. *grave*, 11. qu. 3. Sidon. lib. 1. epist. 11. *Perinjurium est, ut innocens, ac secura nobilitas, propter odia certa, crimine incerto periclitetur.*

De Alemanis autem, quod nobis indicatum est. Alemani Germaniæ populi, Saxonibus, & Francis contermini; Hieronym. in vit. Hilarion. *Inter Saxones quippe, & Alemanos gens ejus, non tam lata, quam valida, apud historicos Germa-*

Source : BIU Cujas

nia, nunc vero Francia vocatur. De Alemanis & variis eorum irruptionibus in Gallias, Socrat. lib. 5. cap. 6. Gregor. Turon. lib. 1. cap. 30. Auſon. in panegyric. Gratian.

Epiſt. 31. *Viginti annuos veſtitus ad pueros veſtros ſcripſimus præberi*. Libertinus præfectus Siciliæ virgis cæſus, & bonis ſpoliatus a Leontio, de quo infr. epiſt. 51. hujus lib. De adverſis eum ſolatur Gregorius hac epiſt. eique viginti annuos veſtitus, ideſt veſtes pro pueris, ideſt ſervis ſuis præberi mandat: ejuſdem meminit infr. lib. 12. indict. 7. epiſt. 13.

Epiſt. 33. *Quæ relicto eo pro fornicationis crimine, quo vehementius ſtimulatam ajebat.* Uxor Leonis cartharii virum dimiſit, & religioſam veſtem induit, ob viri fornicationem, qua vehementer ſtimulata dicitur. Mulieri licebat divertere a viro ob adulterium viri, quod maxime caſtas exaſperat; L. *conſenſu*, §. *ſi qua*, C. *de repud.* nov. 22. cap. 15.

Et dominæ ea culpa, in hujus afflictionis pœna familiam diu non teneat. Domina pro uxore; L. *pater*, §. 4. L. *uxorem*, *de legat.* 3. Tranquil. in Claud. cap. 39. *Occiſa Meſſalina, paulo poſtquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret requiſivit*. Martial. lib. 11. epigr. 8. *Hærebit dominæ vir comes ipſe ſuæ*.

Epiſt. 33. *Eulogium condidiſſe*. Eulogium hic ſumitur pro teſtamento ad piam cauſam. Agitur enim de teſtamento Epiſcopi, quo ſex unciæ eccleſiæ, & totidem monaſterio relictæ ſunt, alii codices legunt elogium eodem ſignificatu. Elogium enim ſæpius pro teſtamento; L. *quidam elogio*, C. *de jur. deliberand.* licet alias ſæpius pro maledicto vel convicio, quod apponitur inſtitutioni, vel legato; L. *cum quis decedens*, §. *ſejam*, *de legat.* 3. L. 3. *de liber. & poſthum.* L. *quotiens*, §. *ſi quis nomen*, *de hæred. inſtit.* Senec. controverſ. lib. 2. cap. 7. *Deceſſit mercator, teſtamento hæredem omnibus bonis reliquit Formoſam, & adjecit elogium pudicam reperi*. Apul. apolog. 2. *Elogium graviſſimum jam totum medius fidius perſcriptum, ut aboleret impenſis precibus oravi*. Græcis verbis uſi ſunt patres Latini etiam melioris ævi. Syrum ſaltationis pro præmio ſaltationis a Græco κύριον, quod ſignificat præmium, dixit Ambroſ. ſerm. 18. *Et ſicut qui corporaliter ſaltat, volubilitate membrorum ſe exercens ſyrum ſibi ſaltationis acquirit*.

Epiſt. 34. *Et nos inexpertis vel incognitis manus temere non audemus imponere*. Temere ideſt facile, ſine examine vitæ & morum perſonæ, ut infr. h. lib. epiſt. 46. *De epiſcopatu autem laudavimus, quod perſonam non temere elegiſtis*. Chariſ. lib. 2. *Temere pro facile*; Plautus in Bacchidibus: *Rapidus fluvius eſt hic, non hac temere tranſiri poteſt*. Cato de conſulatu ſuo: *ſi cuperent hoſtes fieri temere fieri non poſſent*.

Epiſt. 35. *Qui me aliquid de Agnoitarum errore requirerent*. Eulogio Epiſcopo Alexandrino de Agnoitarum erroribus quid ſentiret, requirenti reſpondet, & probat ejus librum ſcriptum adverſus Agnoitas his verbis quæ ſequuntur: *In multis enim eandem veſtram epiſtolam ita reperi, ac ſi contra prædictam hæreſim ſcripta Latinorum patrum legerem*. Idem ſcribit inf. h. lib. epiſt. 42. Ejuſd. ſcriptorum meminit Photius in bib.

Epiſt. 36. *Et quidem de Sclavorum gente, quæ vobis valde imminet & affligor vehementer & conturbor*. Sclavi, qui tenebant Illyricum, invadunt Hiſtriam de quo valde turbatur Pontifex, propter periculum Italiæ, quæ contermina eſt Hiſtriæ: & hoc eſt quod ait his verbis, quæ proxime ſequuntur: *Conturbor, quia per Hiſtriæ aditum, jam ad Italiam intrare cœperunt*. Hac de re Paulus Diaconus de geſt. Longobard. lib. 4. cap. 24. 25. De victoria de Sclavis relata gaudet ſupr. lib. 7. ind. 2. epiſt. 9. Unde forte captivis bello factis, nomen Sclavi, quod eo bello multi utrinque captivi facti ſunt; Matth. Paris ad ann. 1226. ex litteris Gregorii IX. ad Romanum legatum ſedis apoſtolicæ in Gallia adverſus Fridericum II. *Centum Sclavos etiam, quos domus hoſpitalis, & templi habebant, in Sicilia & Apulia colligi faciens, eos reddidit Sarracenis*. Idem ad ann. 1238. *Eodemque tempore*

Source : BIU Cujas

tempore Soldanus moriturus liberaliter legavit & vinctos Sclavos liberos multos, & alia multa opera caritatis fecerat. Vel forte inde nomen Sclavi, quod gens sclavorum liberos habet pro servis; gloss. in §. *jus autem, instit. de patr. potest.* Inde sclavinia vestis peregrinorum, quod non differat a veste servili; Cæsarius de miracul. lib. 12. cap. 40. *Tempore schismaticis inter Ottonem, & Philippum Reges Romanorum, peregrinus quidam de transmarinis veniens partibus, sclaviniam suam pro vino exponens in tantum bibit &c.* Et idem cap. 42. ejusd. lib. *Peregrinus quidam in villa quadam moriens, sclaviniam suam sacerdoti legavit*. Aliis potius est id nomen manare a Slavis Germaniæ populis, a qua variis bellis infinitæ captivorum turmæ abductæ, qui passim, ut mancipia distrahebantur. Conjecturam juvat Paulus Diac. de gest. Longobard. lib. 1. cap. 1. *Ab hac ergo populosa Germania, sæpe innumerabiles captivorum turmæ abductæ meridianis populis pretio distrahuntur*.

De Juliano autem scribone, quid dicam. Scribo hic pro judice, ut innuunt verba quæ sequuntur: *& intus a judicibus conturbemur*. Et infr. hoc lib. epist. 50. *Qui egredientes cum Marco viro magnifico scribone, qui ad exhibitionem eorum venerat*. Alias scribo pro præfecto satellitum regiorum; Suidas in verb. σκρίβας σκρίβων κατὰ Λατίνους, ὁ τῶν σωματοφυλάκων ὑπερφερόμενος: *Scribo secundum Latinos vocatur satellitum regiorum præfectus*. Theophilact. Simocatt. lib. 7. cap. 3. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἕνα τίνα τῶν τοῦ Βασιλέως σωματοφυλάκων, ὃν σκρίβωνα Ῥωμαῖοι κατονομάζουσιν: *Postridie quendam de satellitibus Imperatoris Romani scribonem vocant*. Anastas. in Vigilio: *quo audito Augusta misit Anthemium scribonem cum jussionibus suis*. Idem in Theodoro: *Misit Ravennam per manus Maurini scribonis, & Thomati chartularii*.

De Frontinianistis autem fraternitas tua sit omnino sollicita, & sicut cœpit studeat, quatenus ad sinum sanctæ ecclesiæ revocentur. Frontinianistæ hæretici.

Cognoscentes quale studium in præparandis dromonibus gesseritis. Dromon navis cursoria, ut infr. lib. 11. epist. 38. *Unde & dromones eorum jam parati ad egrediendum nunciati sunt*. Isidor. orig. lib. 19. cap. 1. *Dromones & cursoriæ*. Inde dromonarii navicularii, qui hoc genere navium excurrebant per alveum Padi fluminis; Cassiodor. lib. 2. var. cap. 31. *Epist. 37.*

Sed si delitioso cupitis pabulo saginari beati Augustini patriotæ vestri opuscula legite, & ad comparationem siliginis illius, nostrum furfurem non quæratis. Innocentio præfecto Africæ libros suos lectitari prohibet, Augustini libros legi suadet, quos siligineos, suos furfureos vocat. Hunc locum in humilitatis Gregorii argumentum laudat Joan. Diac. lib. 4. cap. 78. Idem humilitatis studio libros in Job se superstite ad vigilias legi vetuit, infr. lib. 10. epist. 22. ind. 5. Augustinum patriotam vocat: patriota idem quod popularis, aliis compatriota; Thom. Cantipratens. lib. 2. apum cap. 28. *Et quoniam mos est in alienis maxime terris compatriotas sibi invicem congaudere*. Papias. *Compatriota unius patriæ commune est*. Conterraneus Plinio. Et patria pro pago Arnob. in psalm. 104. *Cum una lingua latina sit, sub una lingua diversæ sunt patriæ Brutiorum, Lucanorum, Apulorum, Calabrorum, Picentum, Tuscorum, & his atque hujusmodi patriis similia si dicamus*.

In castro Balneum Regis dicto. Balneum Regis, seu Balneo Regium civitas episcopalis, ut indicat ipse Gregorius hoc loco ubi agitur de electione Episcopi hujus castri. Civitas improprie castrum dicitur, forte ob munitionem. Apud Anast. in Lone IV. memoratur quidam Romanus nomine, Balneoregiensis Episcopus. Est civitas Thusciæ; Paulus Diacon. de gest. Longobard. lib. 4. cap. 33. *Civitates quoque Tusciæ, hoc est Balneum Regis, & Urbs vetus a Longobardis invasæ sunt*. *Epist. 38.*

Monachos monasterii Gazarensis, quod situm in plagia est. Plagia est ora maris, sic plagæ orbis, Græcis κλίματα; Hieronym. in Zachar. cap. 2. *Plagæ orbis, quas Græci appellant κλίματα*. *Epist. 39.*

Sed

Sed quia monaſterium ipſum in Neapolitana eſt diœceſi conſtitutum, ne quid conſtituere, quod abſit, præjudicialiter videamur, volumus, ut quouſque Neapoli ordinetur Antiſtes, tuo interim monaſterio antefatum Gazarenſe monaſterium, cum omnibus ad ſe pertinentibus ſit unitum. Monachi monaſt. Gazarenſis diœceſis Neapolitanæ, ſe ſuumque monaſterium, monaſterio S. Sebaſtiani, quod ſitum eſt Neapoli, uniri poſcebant, ſed quia ſedes epiſcopalis vacabat, ne fraus fieret Epiſcopo diœceſano, donec ordinetur illic Epiſcopus jubet, ut interim per modum proviſionis Gazarenſe monaſterium uniatur Neapolitano. Vacante ſede epiſcopali ſtatus eccleſiæ vel monaſterii mutari non poteſt; cap. *novit, ne ſede vacant. aliquid innovet.*

Epiſt. 40. *Petrus autem diaconus, quem a vobis electum eſſe aſſeritis, omnino quantum dicitis ſimplex eſt.* Vacante Neapolitana ſede, morte Fortunati Epiſcopi, votis in duas partes diviſis, ab una parte electus eſt Joannes diaconus, ab altera Petrus æque diaconus: uterque rejectus eſt a Gregorio, nimirum Jo: diacon. quod longam, ideſt diu probatam corporis continentiam non haberet, teſte filiola, Petrus, quod eſſet ſimplex: his rejectis electus eſt Paſchaſius, de quo infr. lib. 9. epiſt. 24. ind. 4. Simplex eſt imperitus rerum agendarum; L. *cum de indebito, de probat.* Vir ſimplex non eſt eligendus ad epiſcopatum, infr. lib. 11. epiſt. 56. ind. 6. Epiſcopus debet eſſe peritus in ſpiritualibus & temporalibus.

Epiſt. 41. *Nam in flagellis poſitos, flagellis digna committere, contra ferientem eſt ſpecialiter ſuperbire, & ſævientis acrius iracundiam irritare.* Deus iratus minime eſt irritandus. Eadem eſt ſententia Gregorii moral. lib. 26. cap. 28. *Fatuitas quippe ſtultitiæ eſt, quod illos ſic iniquitas obligat, ut a culpa eos nec pœna compeſcat.* Job uxori provocanti ſe, ut blaſphemaret: *Blaſphema & morere, locuta es*, inquit, *ſicut una ex inſipientibus mulieribus.* Job 2. & pſalm. 59. *Dediſti metuentibus te ſignificationem, ut fugiant a facie arcus*, ideſt a facie numinis irati.

Epiſt. 42. *Communis autem filius Anatholius diaconus, ſuis mihi ſcriptis innotuit.* Anatholius diaconus poſt Sabinianum apocriſiarius ſeu reſponſalis a Gregorio miſſus Conſtantinopolim, & in legatione vita functus; de quo infr. lib. 10. ind. 5. epiſt. 22.

Epiſt. 44. *Sub teſtamenti pagina dare vos convenit.* Teſtamentum pro inſtrumento, quod fit rei teſtandæ cauſa, ut teſtamentum viciſſitudinis, ideſt permutationis; Adrevald. de tranſlat. S. Benedict. lib. 1. cap. 2. *Quod teſtamentum mutuæ viciſſitudinis, uſque hodie in archivis publicis veſtri reſervatur monaſterii.*

Epiſt. 46. *Unum autem caballum vobis, qualem invenire potuimus, de benedictione ſancti Petri tranſmiſimus.* Latinis caballus vilior equus vecturæ ſerviens, ut infra lib. 9. epiſt. 38. *Aſcenſis caballis, eos quidam fratres ſecuti ſunt.* Et lib. 10. epiſt. 30. *Præterea unum nobis caballum miſerum, & quinque bonos aſinos tranſmiſiſti. Caballum illum ſedere non poſſum, quia miſer eſt, illos autem bonos non poſſum, quia aſini ſunt.* Heſychius καβάλλης ἐργάτης ἵππος: *caballus ſagmarius equus.* Inde caballicare pro equitare, ſeu uti caballo; Burchardus Comes apud Luitprandum hiſt. 3. cap. 4. *Si Italienſes, inquit, omnes, uno uti tantummodo calcari, informeſque non fecero equas caballicare, non ſum Burchardus.* Anaſt. in Conone: *Sed & pallio, ad caballicandum, uti licentiam ei conceſſit.* Et caballicata pro expeditione equeſtri. Idem Luitprand. cap. 14. ejuſd. lib. *Quumque eodem perveniſſet, & caballicatas, ut vulgo ajunt, circum circa dirigeret.* Caballarii pro equitibus; Otto Friſingenſ. de geſt. Frideric. I. lib. 1. cap. 24. *Sed de caballariis nobilitatis tuæ, ſic fecit imperium meum, ut ſcripſiſti.*

Præterea eccleſiis, ad quas ſine labore poteſtis accedere, fraternitas veſtra, officium viſitationis impendat, ut ii qui illic Deo propicio baptizantur, inconſignati non debeant remanere. Epiſcopo recens electo officium viſitationis injungitur, propter conſignationem ſeu confirmationem baptizatorum; can. *ult.* 10. qu. 3.

Cum

Source : BIU Cujas

Cum lator præsentium Crescentius vicarius noster, quem ad se filius noster glo- Epist. 47.
riosissimus dominus Leontius exconsul præcepit occurrere. Crescentius vicarius urbis Romæ, jussus Leontio exconsuli & ordinato præfecto urbi occurrere, hortatu Gregorii exit de septis ecclesiæ, qua se continebat rationem officii redditurus. Vicarius urbis Romæ fuit vicarius præfecti prætorio: ejus jurisdictio fuit intra quadragesimum lapidem ab urbe; Cassiodor. 6. var. epist. 15. Aspasii vicarii urbis Romæ meminit Ambros. serm. 90. de martyrio Agnetis.

Quia si quam rebus publicis fraudem fecit, substantia ejus cædi debuit, non Epist. 51.
libertas. Libertinus expræfectus Siciliæ flagellis inhoneste cæsus, a Leontio exconsule præfecto Italiæ. De quo eum arguit Gregorius, quia hoc pœnæ genere offenditur libertas, & liberos cædi indignum est imperio Romano: & hoc est quod ait infra his verbis: *Nam in hoc quod liberi cæduntur, piissimi Imperatoris nostri omnino tempora fuscantur.* Ex quibus causis liber fustibus cæditur, ex eisdem servus flagellis; L. *in servorum*, L. *capitalium*, §. *non omnis*, ff. *de pœn.*

Hoc enim inter Reges gentium & Imperatores Romanorum distat, quia Reges gentium domini servorum sunt, Imperator vero Romanorum dominus liberorum. Hæc est elegantissima ratio, propter quam liberos servilibus pœnis affici ait indignum imperio Romano, quia scilicet Reges gentium domini sunt servorum, Imperator vero liberorum; quod repetit infr. lib. 11. ind. 6. epist. 36. Immo constitutione Antonini, omnes qui sunt in orbe Romano, cives Romani effecti sunt; L. *in orbe, de stat. homin.* nov. Justin. 78. Hujus constitutionis Adrianum auctorem laudat Jo: Chrysost. in acta Apostolor. homil. 48.

Pervenit ad nos, quod quidam pravæ voluntatis studio, seniores & cives Epist. 53.
Neapolitanæ civitatis, de insulis juris eorum Leontio glorioso filio nostro conantur surripere. Apud Leontium civibus Neapolitanis movebatur quæstio de jure insularum, quæ sunt in ora maris objacente. Gregorius hoc loco testatur eas concessas Neapolitanis beneficio Imperatorum, qui retro ideſt ante fuere, & præcepto Mauritii Augusti, se suffragante impetrato cum in aula Constantinopolitana apocrisiarii fungerentur officio. Seniores hic pro optimatibus, ut seniores Franci; Gregor. Tur. lib. 8. cap. 31. *Magnus tunc hinc Rothomagenses cives, & præsertim seniores loci illius Francos metus obsedit.* Conc. Wormac. can. 50. *Sancitum est, ut unicuique ecclesiæ unus mansus integer, & absque ullo servitio tribuatur, & si aliquid amplius habuerint, inde senioribus debitum servitium impendant*; cap. 1. de censib. idem can. 58. *Ut Episcopi provideant, quem honorem presbyteri pro ecclesiis suis senioribus tribuant.*

Non ad faciem, sed puras nostris amicitias exhibere. Ad faciem ideſt in Epist. 56.
speciem, ut infra lib. 9. ind. 4. epist. 31. *Numquid non illos videtur ratio ad faciem adjuvare.* Latinis ad faciem idem sonat, quod in personam, ut in L. *scire oportet*, §. 1. ff. *de excusat. tut. in faciem, vel ad domum.*

Quia vero homines suos, & possessiones, quas illic habet, nobis voluit com- Epist. 58.
mendare. Gregorius expræfectus urbi, cum a Leontio exconsule & successore suo conveniretur ad reddendas actus sui rationes, homines & possessiones suas commendavit ecclesiæ, tutelæ & securitatis causa, ut repetitur & prox. epist. Laici si a potentioribus gravarentur, solebant se & res suas præsidii causa commendare ecclesiæ. Eodem consilio naves commendatæ ecclesiæ; L. *jubemus*, C. *de Ss. eccles.* Eodem jure militum cruce signatorum res interim erant sub tuitione ecclesiastica, & fori ecclesiastici. Sic Ivo miles Hugonis Vicecomitis Carnotensis captus a Rotroco Comite, & terra simul vi occupata postquam crucem suscepisset, tuitionem ecclesiæ imploravit; Ivo Carnot. epist. 173. *Die statuta ventum est ad causam, obtulit se ad judicium Rotrocus, secundum ordinem gestarum rerum dixerunt petitores, qui pro Hugone loquebantur, se nolle ad hanc causam ingredi, nisi prius eis satisfaceret de eo, quod non erat intermissa ædificatio munitionis, & recredita redemptio Ivonis; responsum est ex parte Rotroci, neutrum debere fieri,*

Source : BIU Cujas

quia munitio illa ei adjudicata erat in curia Comitissæ, de cujus feudo erat, cum judicio ecclesiæ ad prædictam curiam hæc causa translata esset, & prædictus Ivo pro peregrinatione Ivonis, minime erat reddendus, cum prædictus Ivo Rotrocum dominum suum diffiduciasset, & prædam ejus prior accepisset, homines suos ea die qua captus est in vinculis haberet, & ad foris faciendum eidem armata manu militum ea die procederet. Idem epist. 174. *Qui cum diu inde disceptassent, non potuerunt in unam convenire sententiam, dicentes novam esse institutionem, de tuitione ecclesiastica impendenda rebus militum Hierosolymam proficiscentium.*

Epist. 61. *Porcos viginti qualiter ipse prævideris, berbices viginti, & gallinas quadraginta.* Inter excepta, quæ solent excipi præter mercedem conductionis, in locatione, & conductione prædiorum, numerantur tot berbices. Ideſt oves. Eadem voce utitur lex Alemannorum tit. 99. §. 1. *Si quis gregem de porcis, aut de vaccis, vel de berbicibus in pignus tulerit.* Inde vernaculum brebis.

Epist. 62. *Hastulas vinearum numero quatuor.* In dote monasterii ancillarum Dei constructi ab Adeodata clarissima femina in ædibus suis numerantur hastulæ quatuor vinearum. Hastula est modus agri, quantum hastula, vel hasta seu pertica metimur, agri enim mensurantur hasta, vel pertica; Propert. lib. 4. epist. 1.

Abstulit exultas pertica tristis opes.

Vel hastulæ vinearum dici possunt pro fascibus pedamentorum, quibus fulciuntur vites. Ligni hastulam dixit Gregor. Turon. de glor. confess. cap. 95. *Dignum est, ut de ipsius ligni tenuitate magnum aliquod proferamus, nam sæpius de eo hastulæ factæ parumper acutæ dolori dentium remedia contulerunt.* Et infr. *extracto cultro hastulam excutit ab ostio.* Glaber. lib. 1. cap. 4. *Alius quoque Sarracenorum eorumdem, ultro deplanans ligni hastulam.* Male quidam codices habent castulam.

Epist. 65. *Omnino grate suscepimus, quod Deus dedit diaconum vestrum ad episcopatus officium unanimes elegisse Deo auctore signastis.* Mortuo Constantio Episcopo Mediolanensi, Deus dedit diaconus in ejus locum electus, rejecto eo, qui obtrudebatur ab Agilulfo Rege Longobardorum, quia ut subjungit: *Vicarius sancti Ambrosii*, ideſt successor S. Ambrosii, *indignus ostenditur, si electus a talibus ordinetur.* Sic vicarius sancti Petri dicitur Romanus Pontifex infr. lib. 10. epist. 31. *Sancto Petro Apostolorum Principi atque ejus vicario beatissimo Gregorio, vel successoribus ipsius;* can. *quoties*, 1. qu. 7. Anastas. in Adriano. *Præstitoque sacramento in fide, & servitio Beati Petri, atque ejus vicarii antefati almifici Hadriani Papæ successorumque ejus Pontificum fideliter permansuros, more Romanorum tonsurati sunt.* Idem in Leone III. *Et sicut vicarium Beati Petri Apostoli venerabiliter & honorifice cum hymnis & canticis spiritalibus eum susceperit.* Idem in Vigilio: *Ad hæc rescripsit Vigilius, etsi indignus vicarius sum beati Petri Apostoli.*

Nihil in hostium locis, sed in Sicilia. Ecclesia Mediolanensis habuit luculentum patrimonium in Sicilia. Ecclesiæ Ravennati quoque patrimonium fuit in Sicilia, infr. lib. 9. ind. 4. epist. 4. *Et ideo quia patrimonium ecclesiæ Ravennatis, quod in Sicilia constitutum est, ita dicitur deminutum &c.* Quam pingue fuerit patrimonium ecclesiæ Romanæ in Sicilia, Calabria & aliis provinciis, patet ex Gregorii epistolis passim, ut supr. lib. 1. epist. 9. Eo nomine vectigal fisco pensitabat ecclesia Romana, quod remissum esse tempore Agathonis Papæ, refert Anastas. in Joanne V. *Nec non & alias divales jussiones, relevantes annonæ capita patrimoniorum Siciliæ, & Calabriæ non pauca, sed & ceptum frumenti similiter, vel alia diversa, quæ ecclesia Romana, annue minime exurgebat persolvere.*

AD

Source : BIU Cujas

AD LIBRUM NONUM.

Epiſt. 1. GREGORIUS *ſervus ſervorum Dei*. Gregorius non ferens thraſonicum titulum univerſalis, quem ex more ſeu vitio anteceſſorum affectabat Joannes Conſtantinopolitanus Patriarcha, ab initio pontificatus, primus omnium ſe in apicibus epiſtolarum ſuarum, ſervum ſervorum Dei ſcribi, in humilitatis exemplum ordinavit, cunctiſque ſuis ſucceſſoribus tam hoc, quam uſum mediocris veſtis pontificiæ hæreditarium reliquit, quæ ſua ætate in eccleſia Romana ſervari ſcribit Joannes Diac. lib. 2. cap. 1. Hinc ſe per epiſcopatus onus ſervum omnium factum ait idem Pontifex, infr. h. lib. ind. 4. epiſt. 38. *Ego enim, qui per epiſcopatus onera ſervus ſum omnium factus*. Romanum Pontificem Epiſcopum Epiſcoporum agnoſcit Tertull. de pudicit. cap. 1. *Audio etiam edictum eſſe propoſitum, & quidem peremptorium, Pontifex ſcilicet Maximus Epiſcopus Epiſcoporum dicit*. Sed Gregorius & ab eo ſucceſſores ſe dixere ſervos ſervorum Dei; unde verſus: *Servierant tibi Romæ prius Domini Dominorum. Servorum ſervi nunc tibi ſunt Domini*; gloſſ. in can. *quoties*, 1. qu. 7.

Quam autem ſolers ſis in regendis fratribus, quantoque ſtudio in eorum ſis cuſtodia vigilans, reverendiſſimo fratre & Coepiſcopo noſtro Menna referente cognovimus. Gratulatur Bononi abbati monaſterii Lirinenſis, de reſtituta diſciplina monaſterii, collapſa vitio deceſſoris ſui. Et hoc eſt, quod ait verbis ſequentibus: *Et ſicut nos audita deceſſoris tui incauta remiſſio ſæpius contriſtavit, ita proviſionis tuæ ſollicitudo lætificat*. Monaſterium Lirinenſe ſitum in inſula Lirino, quæ eſt in ora Narbonenſi, antiquitate, & ſanctorum grege celeberrimum; de quo Sidon. lib. 7. epiſt. 18. lib. 8. epiſt. 14. lib. 9. epiſt. .. & in euchariſtico ad Fauſtum Rejenſem.

Epiſt. 11. *Theodora relicta Sabini defenſoris*. Relicta eſt vidua, quæ morte relicta eſt a viro.

Deceptam eſſe, ut omnes res ſuas tempore nuptiarum eidem filio donationis titulo legaret. Theodora relicta Sabini querebatur ſe circumventam filio res omnes propter nuptias donationis cauſa legaſſe, ideſt delegaſſe. Impropie legari dicitur quod inter vivos donatur.

Epiſt. 12. *Dando pro eis vicarios recompenſa*. Mandat ut ſervos ſuos Molenæ mulieri reſtituat, ſi ab eccleſia detineantur: ut ſi commode reſtitui non poſſunt, quia forte mancipiis eccleſiæ conjuncti ſunt, ut vicarios pro eis recompenſet: recompenſare eſt compenſare.

Epiſt. 14. *Unam illi de jure eccleſiæ deputare condumiam debuiſſes*. Condumia eſt maſſa, ſeu prædium eccleſiæ, ut innunt verba, quæ proxime ſequuntur: *Sed quia condumiam ipſam vineolam parvulam juris ejuſdem eccleſiæ noſtræ tenere dicitur*. Hinc in dote oratorii ſeu eccleſiæ monaſterii ponitur conduma, infr. lib. 10. epiſt. 12. *Fundos campulos cum conduma una*. Et lib. 11. epiſt. 18. *Percepta prius donatione legitima, ideſt conduma una*. Condumam eccleſiæ Rhemenſis, cui nomen erat Tudiniacus, memorat Hincmarus in vit. B. Rhemigii apud Surium 13. jan. *Cum ergo circumiens parochiam ſollicitudine paſtorali tranſiret, per condumam epiſcopii villæ cujus vocabulum eſt Tudiniacus*. Condivia Papiæ: *Condivia domus cum curia & cæteris neceſſariis*.

Quod & epiſcopium eccleſiæ ipſius hactenus detinens. Epiſcopium eſt domus Epiſcopi, ut infr. epiſt. 28. h. lib. *Vel qui epiſcopii curam gerere valeant*. Et infr. *quia mecum manens in epiſcopio, quotidiana obſequia de hac eccleſia habebis*. Synod. Meldenſ. can. 26. *Suggerendum eſt, & ex divino mandato intimandum*

Source : BIU Cujas

regiæ majestati, ut episcopium, quod domus Episcopi appellatur, venerabiliter ac reverenter introeat. Anast. in exilio Martini: *Constantina ecclesia, prima in toto mundo constructa est, & stabilita a beatæ memoriæ Constantino Imperatore, & est juxta episcopium.* Aliis pastophorium; Radevic. de gest. Frideric. lib. 2. cap. 13. *Feræ bestiæ, utpote vulpes, & lepores pastoforia ecclesiæ ac officinas canonicorum ingressæ.* Græcis ἀσπάσικον, salutatorium; Theodorit. lib. 5. cap. 18. ἐν δὲ τῷ ἀσπασικῷ οἰκῳ ἔτος καθῆστο, *in salutatorio ille*, ideſt Episcopus, *sedebat.*

Quia & sacris canonum legibus esse noscitur difinitum, ut in his, quæ Antistes episcopatus tempore acquisierit, non alius nisi sola succedat ecclesia. In quæsitis post episcopatum, non alium Episcopus habet hæredem, quam ecclesiam; can. *statutum*, 18. qu. 1. ejusdem argumenti est, epist. 42. infr. lib. 10.

Duos casales fundi campos. Casales, fundi, seu casalia sunt prædia suburbana, a casis, ideſt tuguriis, seu ædificiolis, quæ inædificata sunt; Willelm. Tyr. de bell. sacro lib. 11. cap. 19. *Recesserunt etiam a nobis per illos dies nostri domestici, & suburbanorum nostrorum, quæ casalia dicuntur habitatores.* Jacob. a Vitriac. occident. hist. lib. 2. cap. 2. *Non solum civitates, & oppida, sed etiam casalia repleverat.* Casales simpliciter vocat Gregorius infr. in hac epist. *Prædictos casales tradere supra scripto fratri nostro non differat.* Utrumque casalia & casales Anastas. in Adeodato: *Multa nova ædificia augmentavit, sed & casalia conquisivit.* Idem in Hadriano: *Et alios plures fundos, seu casales & massas.* Et infra: *cum fundis, & casalibus.* Idem in Paschali: *Cum fundis & casalibus, atque massis.*

Epist. 20. *Idcirco secundum voluntatem ipsius, monasterium construi voluistis, ne pro eo, quod domus ipsa ancillarum Dei monasterio cohærebat, deceptio exinde contigeret animarum.* Laudat Januarium Episcopum Caralitanum, quod vetuerit monasterium virorum construi prope monasterium ancillarum Dei. Idem synod. Agathen. can. 28. *Monasteria puellarum longius a monasteriis monachorum, aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur;* can. *monasteria*, 18. qu. 2.

Epist. 22. *Astantibus etiam diaconis, & clero.* In concilio Episcoporum sedent Episcopi & presbyteri, adstant diaconi; concil. Eliberit. in princ. *Cum convenissent sancti & religiosi Episcopi, in ecclesia Eliberitana: residentibus presbyteris adstantibus diaconibus & omni plebe.* Anast. in Martino: *Et fecit synodum in ecclesia Salvatoris juxta episcopium Lateranense, sedentibus Episcopis & presbyteris, adstantibus diaconis & clero universo.* Idem in Gregor. III. *Pontifex synodale decretum, residentibus Episcopis seu presbyteris, astantibus diaconis, cum cuncto clero decrevit.*

Idcirco lacrymabiliter supplico, ut concessa per constitutionem vestri decreti licentia, fas mihi sit de omnibus rebus meis voluntatem meam disponere. Probo abbati monasterii S. Andreæ in urbe concedit licentiam de rebus suis testandi. Dispensatione pontificia opus fuit, quia ex constitutione Gregorii, quæ secuta est constitutionem Justiniani, monachis semel professis non licuit testari, supr. lib. 7. ind. 2. epist. 7. can. *quia ingredientibus*, 19. qu. 3. Et constitutione Justiniani monachi ingressu monasterii, se & sua dedicant monasterio, nec de his amplius disponendi jus habent; auct. *ingressi*, C. *de Ss. eccles.* & hoc est, quod ait Gregorius hoc loco: *Nam cunctis notum est, quia illos legalis sanctio, quicquam de substantia sua prohibet, postquam monasterium ingressi fuerint, ordinare, quibus disponendarum rerum suarum suppetit ante licentia.* Dispensandi causa fuit, quod Probus e solitario invitus ab ipso Pontifice promotus est in abbatem, nec parerat obsequium ei esse damnosum. Sic infra lib. 11. epist. 5. ind. 6. Gregorius Adeodato monacho concessit potestatem testandi de rebus suis.

Probus abbas pauliſper abscedat, ut de his, quæ petit, cum fratribus filiisque nostris quid statuendum sit deliberare possimus. Gregorius hic secutus est

usum

ſum ſolemnem judiciorum, deliberando adhibito conſilio fratrum, remoto Probo abbate cujus cauſa agebatur. Judices judicant remotis partibus, ſententia ſemel lata ex ſcripto recitatur coram partibus; Auguſtin. in brevic. collationis: *Et utriſque exeuntibus ſententiam ſcripſit, quam rurſus intromiſſis partibus recitavit.* Ob id judices judicabant obducto velo; Jo: Chryſoſtom. homil. 5. in 2. ad Timoth. ἐπεὶ καὶ οἱ λῃσταὶ ἐν μὲν τῷ δεσμωτηρίῳ ζῶντες ἀδεῶς ζῶσιν· ὅταν δὲ παρὰ τὸ παρα πέτασμα ἀγαγὼν τις σήψῃ αὐτους, διαλύουσι καὶ τῷ φοβῳ: *Ita ferme & latrones, quandiu in carcere vivunt, abſque metu degunt, ubi vero ad velum ſiſti cœperint, ſolvuntur metu.* Singulare eſt quod cavetur conſtit. Honorii, ut de naufragiis cognoſcatur *levato velo*; L. *pen.* C. *de naufrag.* ideſt patente velo. Etiam Romanus Pontifex non ſolet judicare, niſi adhibito conſilio fratrum. Ex conſilio curiæ ſententiam in Pontium invaſorem Cluniacenſis cœnobii pronuntiavit Honorius II. de qua Petrus Cluniac. de miracul. lib. 2. cap. 13. *Surgit ſtatim auditis partibus Papa, & tota Romana curia ſibi adjuncta, ad rem examinandam in partem ſecedit, moratur diu, redit cum cunctis poſt aliquas horas ad ſedem, ut inventam ex conſilio ſententiam ferat, &c.*

Qualiter Joannes Argentarius indigentibus fidejuſſione fuit ſæpe remedium. *Epiſt. 23.*
Apud argentarios pecuniæ deponebantur cuſtodiæ, vel fœnoris cauſa, ideſt ut per eos fœnori exercerentur; L. 7. §. *quotiens*, ff. *depoſit.* Ambroſ. in pſalm. 35. *Non ligavit in ſudario quod acceperat, ſed numulariis erogavit, & quod erogaverat cum uſuris recepit.* Et infra: *Oportuit te pecuniam meam committere numulariis.* Iidem pro aliis fidejubere ſolebant, curandæ pecuniæ mutuæ cauſa; L. 3. C. *de conſtit. pecun.* nov. Juſtin. 136. de argentar. contract. ubi Cujac. Sed hoc fiebat quæſtus cauſa, recepta mercede, & ideo quia ſuſpicio erat de Joanne, quod non ſimpliciter, ſed compendii cauſa fidejuſſor acceſſerit, hac de re ſe purgaſſe memoratur ſacramento ad corpus beati Petri Apoſtolorum Principis.

Ut una ipſa ſtatio, quæ in Romana civitate remanſit, ejus temporibus claudi non debeat. Argentarii habebant tabernas in foro; d. L. 7. §. *quoties*, L. *qui tabernas, de contrah. empt.* quas ſtationes vocat Gregorius. In tantum excrevit numerus argentariorum Romæ, ut eſſet proprium corpus ſeu collegium argentariorum; L. *unic.* C. *de collegiat. & nummular.* lib. 11. Romæ erat vicus argentarius, ideſt argentariorum, apud quos pecuniæ deponebantur cuſtodiæ, vel fœnoris cauſa; Auguſtin. in pſalm. 37. *Hic in terra ſi velles ſervare divitias, quæreres horreum, non forte crederes domui tuæ, propter domeſticos tuos commendares ad vicum argentarium, difficilis eſt enim ibi caſus.* Hac vero tempeſtate bellis Gothorum & Longobardorum ita defecerat urbs Romana, ut una ſupereſſet ſtatio, ſeu taberna argentaria Joannis, quæ ita afflicta erat, ut jam diu in eccleſia lateret.

Quia igitur te Joannem, menſis pauperum, & exhibendæ diaconiæ eligimus præponendum. *Epiſt. 24.*
Joannem præponit menſis pauperum, & diaconiæ exhibendæ, ideſt ſtipibus præſtandis: diaconia enim varie accipitur, vel pro loco ubi eleemoſyna pauperibus erogatur, ut ſupr. lib. 8. epiſt. 20. ind. 2. vel pro eleemoſyna ipſa quæ pauperibus præſtatur, vel pro collecta, quæ fit pauperum cauſa; Caſſian. collat. 18. cap. 7. Joannes vero præpoſitus eſt diaconiæ, ita ut liber futurus eſſet a rationibus reddendis, ſoli Deo rationem redditurus, tum quia fides ejus electa eſt, cum quia præpoſiti diaconiæ officium ita varium eſt & multiplex, ut vix ratio reddi poſſit. Hac ratione Epiſcopum non eſſe compellendum adminiſtrationis ſuæ rationem reddere, ſcribit auctor conſtit. apoſtolic. lib. 2. cap. 36. ἔχει γὰρ λογιστὴ κύριον τὸν Θεὸν: *Habet enim ratiocinatorem Deum.* Et a curatoribus rerum eccleſiæ Gregorium Nanzianzenum Epiſcopum minime rationes exegiſſe refert Gregorius presbyter in ejus vit. dicens cauponum verius, quam eccleſiaſticorum id opus eſſe, præfectorum, non Epiſcoporum.

Dulciſſimas filias meas domnam Barbaram, & domnam Antoniam, mea *Epiſt. 25.*

Source : BIU Cujas

peto vice salutari. Barbara & Antonia filiæ Venantii cancellarii Italiæ, de quibus infra epist. 31. hoc lib.

Epist. 26. *Maximiano Episcopo Arabiæ*. Maximiano Episcopo Arabiæ petenti reliquias transmittit. Moses fuit primus Saracenorum Episcopus, de quo Socrat. lib. 4. cap. 29.

Epist. 28. *Vel qui episcopii curam gerere valeant, hospitalitatemque, & susceptiones possint exhibere*. Mariniano Episcopo Ravennati ad se invitato valetudinis curandæ causa injungit, ut ante profectionem sibi ordinet vicarium, qui episcopii curam gerat, hospitalitatem, & susceptionem hospitum exhibeat, & monasteriis præsit. Idem infr. h. lib. epist. 66. & supr. lib. 1. epist. 11. Statuit, ut Episcopus ordinet vicedominum, qui episcopium disponat; can. *volumus*, can. *diaconum*, 89. dist.

Apud Agonem agi potest. Hic fuit Rex Longobardorum, de quo supr. lib. 3. epist. 2.

Epist. 29. *Sed & a vigiliis quoque temperandum est*. Mariniano sanguinis vomitu debilitato remittit jejunium, nisi in majoribus solemnitatibus, & vigiliis. Remittit vigilias eidem, cui remisit jejunium, quia non sine jejunio celebrantur vigiliæ; can. *de jejunio*, 76. dist. inde jejunia & vigilias conjungit Augustin. de bono viduitat. cap. 20. *Jejunia quoque, ac vigiliæ in quantum valetudinem non perturbant, &c.*

Et preces, quæ super cereum in Ravennati civitate dici solent. Eidem Episcopo, propter infirmitatem remittit onus peragendi preces, quæ super cereum dici solent, idest in benedictione cerei paschalis, quæ fit sabbato ante pascha, ex instituto Zozimi Papæ; Sigibert. ad ann. Chr. 407. *Hic decrevit cereum sabbato sancto paschæ, per ecclesias benedici*. Idem Anast. in Zozimo. Post benedictionem, cereus paschalis super columnam in eminentiore loco ecclesiæ, cultus gratia, poni solebant; Leo Ostiens. chronic. Casinens. lib. 3. cap. 31. *Argenteam columnam supra basim porphyriticam statuit, supra quam cereus magnus, qui paschali sabbato benedicendus est, solemniter imponeretur, fecit*. Hujusmodi cereum a plebe solemni more oblatum observat Aimoin. Floriacens. de mirac. S. Benedict. lib. 4. cap. 1. *Cui cum responsum esset nihil ceræ illic haberi, præter paschalem cereum in honorem videlicet dominicæ resurrectionis, a parrochialibus solemni oblatum more, jubet eum propere afferri*.

Præbendi itaque sunt clericis vestris per singulos sicut conspexeritis, simul omnis summa solidi centum præjacentibus. E reditibus ecclesiæ fiebant quatuor partes, prima erat Episcopi, secunda clericorum, tertia & quarta pauperum, & fabricæ; can. *cognovimus*, 12. quæst. 2. quæ erat clericorum erogabatur presbyteris diaconis & clericis præjacentibus, idest actu residentibus & quorum nomina scripta erant in matricula. Sic rejacere pro deponi apud aliquem; infr. lib. 12. epist. 12. *Pensiones vero fideliter cum omni colligite diligentia, ut apud unumquemque vestrum, quem communi consensu elegeritis, rejaceant*. Præberi dicitur clericis canonica portio decimarum, quæ eis distribuitur, inde præbendæ dictæ sunt beneficia ecclesiastica, seu portiones canonicorum; can. *si quis dator*, can. *ex multis*, 1. qu. 3. Willelm. Tyr. de bell. sacr. lib. 10. cap. 8. *Canonicos instituit, atque ampla beneficia, quæ præbendas vocant assignavit*. Quod nomen ductum est e militia: veterib. enim præbendæ dictæ annonæ Ducum & præfectorum militarium; Cassiod. 3. var. 42. *Ducibus etiam ac præpositis sufficientem transmisimus pecuniæ quantitatem, ut eorum præbendæ, quæ non potuerunt convehi, ibi debuissent sine alicujus dispendio comparari*. Inde in L. *inviti*, 19. ff. *de testib. Item is, qui quid exercitui præbendum conduxerit*. Portio pauperum distribuebatur pauperibus mendicantibus, & honestis hominibus egenis, quos publice mendicare pudor non patitur: & hoc est quod ait infra: *hominibus honestis, ac egenis, quos publice petere verecundia non permittit*.

Quid

Source : BIU Cujas

Quid facturi sunt, qui nulla existente causa jam sigillum in substantia ipsius quantum dicitur nitebantur imponere. Audita infirmitate Venantii cancellarii Italiæ, fiscus ejus rebus, quæ erant positæ in Sicilia, manum injecit sigillo appositio. Ubi bona debitorum fisci pignori capiebantur, moris erat titulos Principis, signa regia, vela regia apponi L. 2. C. *ut nemo privat. titul. præd. suis vel alien. impon.* L. 3. C. *de bon. vacant.* lib. 10. L. 11. & 20. C. Th. *de bon. proscript.* Cortinas regias vocat Ambros. epist. 33. *Dum hæc tracto, suggestum est mihi cortinas regias esse collectas, refertam autem populo basilicam præsentiam mei poscere.* Et infra: *postea vero quam cognoverim cortinas regias inde esse sublatas.* Archiepiscopo Ravennati, ne rebus alienis titulos imponeret ante sententiam, vetuit Nicolaus I. Anastas. in ejus vit. *Nihilominus præcipimus tibi, ut numquam res cujuscumque personæ qualicumque ingenio vel chartula acquisitas & possessas, olim modo occupes, aut titulum superimponas.* *Epist. 31.*

Pervenit ad nos, quod si quis contra clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum Episcopis, eosdem clericos in tuo facias judicio exhiberi. Romanum Siciliæ defensorem redarguit, quod spreto Episcopo, clericorum causas ad se evocaret, quia totus ecclesiasticus ordo confunditur, si sua cuique Episcopo jurisdictio non servetur. Unde sumptus est can. *pervenit*, 11. qu. 1. Idem supr. lib. 5. epist. 11. & lib. 7. ind. 1. epist. 17. Et hoc est quod ait idem d. lib. 7. ind. 1. epist. 30. *Meus honor est, fratrum meorum solidus vigor, tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur;* can. *ecce*, 99. dist.

In defensorum illi schola data ei solemniter epistola militandum esse prævidimus. Vitum locat in schola defensorum. Schola defensorum ecclesiæ Romanæ erat ordo, seu statio defensorum, in quam per epistolam, idest per codicillos allegebantur a Pontifice e subdiaconis ecclesiæ Romanæ. Sic scholæ palatii erant classes seu stationes palatinorum militantium in palatio; L. *ult.* C. *de locat. & conduct.* L. 1. *& tot. tit.* C. *de comit. & tribun. scholar.* Ambros. in 1. Cor. cap. 12. *Scholæ enim sunt, quæ positis in se dant dignitatem, ut loci honor hominem faciat gloriosum, non propria laus.* Coripp. de laudib. Justin. lib. 3. *Epist. 34.*

Acciti proceres omnes, scholaque palati est.

Idem lib. 4.

Protinus officiis summam tutantibus aulam
Ordinibus propriis, & prisco more notatis
Per scholas turmasque vocans, pia præmia gaudens,
Præbuit, &c.

Anast. in Nicolao I. *Obviati omnibus scholis, videlicet spatariorum, candidatorum, strategorum mandatorum, cæterorumque palatinorum ordinum omnibusque clericorum planetatis ordinibus ad portam auream veniunt.*

Ab actionariis Syracusanæ ecclesiæ. Actionarii sunt actores seu œconomi ecclesiæ, ut infr. lib. 12. epist. 3. *Ab actionariis ecclesiæ Thessalonicensis.* Et lib. 10. epist. 2. *Pro quo ab actionariis publicis se remeantem queritur esse constrictum.* *Epist. 35.*

Petrus vir clarissimus, vicedominus gloriosæ filiæ nostræ Rusticianæ patriciæ suis nobis epistolis questus est. Vicedominus est vicarius. Domini majores utriusque ordinis & sexus habuere vicedominos, ut Episcopi, de quo infr. hoc lib. epist. 66. & sup. lib. 1. epist. 1. Et Comites; Cassiodor. 5. var. 14. *Domestici Comitis Gothorum nec non & vicedomini, aliqua dicuntur provincialibus continuatis terroribus abstulisse.* Æque patricios habuisse suos vicedominos satis intelligimus ex eo quod hic meminit Gregorius Petri vicedomini Rusticianæ patriciæ. *Epist. 36.*

Martianum tabularium. Tabularii erant tabelliones, qui instrumenta publica condebant: olim erant servi publici, unde conditionales dicti; L. 7. C. *de jure fisci.* Sed constitutione Arcadii, & Honorii sancitum, ut non alii ordinentur tabularii, quam liberi homines L. 3. C. *de tabular.* *Epist. 37.*

Quæ

Source : BIU Cujas

Epist. 38. *Quæ ratione mihi se ancillam dicit, cujus ante susceptum episcopatum proprius fui.* Ægre tulit Gregorius, quod Rusticiana patricia in epistolis ad eum scriptis sæpius ancillam ipsius se diceret, tum quia per episcopatum factus esset servus servorum Dei, cum quia ante episcopatum esset proprius ipsius Rusticianæ. Proprius dicitur susceptus, vel cliens alterius, ut propria dicebatur uxor, cum quæ nuptiæ contractæ erant per coemtionem, vel conventionem in manum, quia in potestatem viri veniebat, ut illo loco Virgilii 4. Æneid.

Connubio jungam stabili, propriamque dicabo.

Ea autem, quæ ex purissimo sinceriss imoque corde, beato Petro Apostolorum Principi munera transmisistis, præsente omni clero susceptа, atque illic suspensa. Donaria, quæ a Rusticiana patricia oblata sunt beato Petro, solemniter præsente omni clero susceptа, & basilicæ B. Petri suspensa. Quænam fuerint hæc donaria mox innuitur, nimirum vela, his verbis: *& post multum temporis, quam vela susceptа sunt; & rursus: ante vela scripta suscepimus.* Antiqui moris est velis adornari ecclesias; Gregor. Turon. hist. lib. 2. cap. 24. *Interea Regina fidelis filium ad baptismum exhibet, adornari ecclesiam velis præcepit, atque cortinis.* Idem cap. 31. ejusd. lib. *Velis depictis adumbrantur plateæ ecclesiæ, cortinis albentibus adornantur, baptisterium componitur.* Idem Flodoard. hist. Rhem. lib. 1. cap. 13. Anastas. in Gregor. III. *Hic in ecclesia Apostolorum Principum Petri & Pauli pendentia vela inter columnas ex palleis sericis fecit.* Idem passim.

Quadam die duo exinde fratres transmissi sunt. Ait duo fratres, quia monachi non aliter procedunt extra monasterium quam bini, ut sint sibi invicem testes conversationis; synod. Aquisgranen. ann. Chr. 817. can. 15. *Ut soli sine alio fratre in viam non dirigantur.* De quo plura in asceticis. Unum addendum, quod juniori senior adjungi solet ex usu & disciplina monasteriorum: & hoc est quod dicitur hic de duobus fratribus egressis de monasterio S. Andreæ in urbe: *Alter senior, qui custos junioris esset.*

Qui mox ad monasterium sunt reversi, atque ad oratorii limen venerunt. Unus e duobus fratribus, qui exierant e monasterio, ut quidpiam emerent in usum monasterii, simul atque redierunt, & ad oratorii limen venerunt, arreptus a dæmone, ob furtum pecuniæ acceptæ rei emendæ causa. Monachi foris revertentes accedebant ad oratorium, quod erat juxta fores monasterii, orationis causa, ut commissas foris culpas prece expiarent; regul. Benedict. cap. 67. *Revertentes autem de via fratres, ipso die quo redeunt, per omnes canonicas horas, dum expletur opus Dei, prostrati solo oratorii, ab omnibus petant orationem, propter excessus, ne quid forte subripuerit in via, visus aut auditus malæ rei, aut ociosi sermonis.*

Alio quoque tempore dum in die natalitio ejusdem Apostoli jam meridianis horis fratres quiescerent. Meridiatio, idest meridiana quies veteribus usu familiaris; L. *medicus, de oper. libert.* Varro de re Rustica lib. 1. cap. 2. *Ego hic ubi nox & dies modice redit, & abit, tamen æstivam diem, si non diffinderem, meo insititio somno meridie, vivere non possem.* Etiam monachis metidiari moris fuit; regul. Benedict. cap. 48. *Post sextam autem surgentes a mensa pausent in lectis suis.* De quo plura in asceticis.

Tunc collecti pro eo fratres, sese per triduum in precibus astrinxerunt. Fratres collecti orant pro uno e fratribus, arrepto a dæmone per triduum, & curatur: inde collectæ dicuntur orationes, quæ fiebant a fratribus collectis seu congregatis orationis causa; Epiphan. epist. ad Joannem Hierosolymit. quæ est inter eas, quæ sunt Hieronym. *Cum igitur celebraretur collecta in ecclesia villæ, quæ est juxta monasterium nostrum.* Et infra: *Quando simul pergebamus ad sanctum locum, qui vocatur Bethel, ubi collectam tecum ex more ecclesiastico facerem.* Et Hieronym. ad Eustoch. *Post alleluja cantatum, quo signo vocabantur ad collectam, nulli residere licitum erat.*

Retrusas

Source : BIU Cujas

Retrusas cryptas juxta Flaminiam portam invenientes, in eis sese occultaverunt. Veteres conditi in cryptis juxta vias publicas; Petron. in Satyric. *Hæc ergo cum virum extulisset, non contenta vulgari more, funus passis prosequi crinibus, aut nudatum pectus in conspectu frequentiæ plangere, in conditorium etiam prosequuta est defunctum, positumque in hypogeo, Græco more corpus custodire, ac flere totis noctibus diebusque cœpit*. Gregor. Turon. lib. 1. cap. 39. *Ipse quoque sacerdos cum conjuge, & filia in crypta Cantobennensi, juxta aggerem publicum, est sepultus*. Etiam martyrum corpora condita in criptis; Hieronym. in Ezechiel. lib. 12. cap. 40. *Dum essem Romæ puer, & liberalibus studiis erudirer, solebam cum cæteris ejusdem ætatis & propositi diebus Dominicis sepulcra Apostolorum & martyrum circuire, crebroque cryptas ingredi, quo in terrarum profunda defossæ, ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepultorum*. Clariores viri sepulti in cryptis; Gregor. Tur. lib. 4. cap. 12. *Erat enim ad basilicam sancti Cassii martyris crypta antiquissima, abditissimaque, ubi erat sepulcrum magnum ex marmore pario, in quo grandævi cujusdam hominis corpus positum videbatur*. Ait, monachos quosdam, retrusas, idest recluſas seu apertas cryptas juxta portam Flaminiam nactos in eis latuisse. Erant multis locis cryptæ retrusæ, in quibus olim condita fuerant corpora mortuorum, in quibus pauperculi carentes tecto inhabitabant: de his intelligendus Anast. in Adriano: *Idem vero præsul a novo dedicavit atque constituit monasterium sanctorum Hadriani atque Laurentii, quod in ruinis marcescebat a priscis temporibus, & tamquam crypta a sæcularibus inhabitabatur*. In his etiam latebant fideles tempore persecutionis; Anast. in Cajo: *Hic fugiens persecutionem Diocletiani in cryptis habitavit, martyrio coronatur*.

Attenderunt ad cryptas, viderunt earum aditus, missa maceria damnatos. Hujusmodi cryptarum, in quibus nobiles viri condi solebant juxta vias publicas, aditus maceria, idest pariete sicco lapide structo præcludebatur: in cryptas enim desuper lumen immittitur; Hieron. in præf. in Danielem: *Cum & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem*. Maceria est paries sine calce; L. *pen.* ff. *commun. præd.* Varro de re rustic. lib. 1. cap. 14. *Quartum fabrile sepimentum est, novissimum maceria*. Tacit. 4. hist. *Superstantes maceriis hortorum Vitelliani*. *Græcis* φράγμ& *sepes*.

Magnas omnipotenti Deo gratias agere debemus, quod piissimi, & benignissimi Imperatores nostri tales de suo genere juxta se propinques habent, de quorum conversatione nobis omnibus grande sit gaudium. Gratulatur Mauricio Augusto, quod tales juxta se propinquos habeat, de quorum conversatione gaudendum sit. Unus inter eos fuit Domitianus Episcopus Melitinæ, quæ est Metropolis Armeniæ, quem valde commendat Theophilactus Simocatt. lib. 8. *Epist. 39.*

Et tamen sicut mortis hujus historia testatur, post mortem a persecutoribus ejus corpus incensum est. Corpus Joannis Baptistæ Christi præcursoris apud Samariam conditum refert Hieronym. in Oseam cap. 1. Temporibus Theodosii Constantinopolim translatum; Sozomen. lib. 7. cap. 21. Niceph. lib. 12. cap. 49. Cedren. Sigebert. ad ann. 392.

Si enim dicunt religionis causa conjugia debere dissolvi, sciendum est, quia etsi hoc lex humana concessit, lex divina tamen prohibuit. Matrimonium impune dissolvitur religionis causa, idest ingressu monasterii, non dum secuta scilicet copula; L. *Deo nobis*, C. *de Episcopis & cleric.* unde hausus est can. *decreta*, 27. qu. 2. Sed aliud lex divina, quia scriptum est, quod Deus conjunxit, homo non separet. Idem infr. hoc lib. epist. 44. *Quia etsi mundana lex præcipit, conversionis gratia, utrolibet invito posse solvi conjugium, divina hoc lex fieri non permittit*.

Omnipotens Deus gratia nos cælesti custodiat, & pro dominorum parvulorum nutrimento vitam vestram longius extendat. Theotistæ patriciæ longiores annos

Source : BIU Cujas

precatur, in educationem liberorum Imperatoris : ea fuit ſoror Mauricii Auguſti, ſupr. lib. 1. epiſt. 5.

Epiſt. 40. *Iſicio Epiſcopo Hieroſolymorum.* Defuncto Amos Hieroſolymitano Epiſcopo, in ejus locum electus Eſychius, qui ex more ſynodicam epiſtolam miſit ad Gregorium ſolemnis fidei profeſſionis cauſa.

Fides itaque veſtra, fides eſt noſtra. Laudat Gregorius Mauricium Imp. de fide catholica. Inde falſi arguitur, quod ſcripſit Nicephorus lib. 18. cap. 39. de ejus lapſu in hæreſim Marcionis.

Præterea pervenit ad me, quia in ea eccleſia, quæ Ænea dicitur, ſæpe in Hieroſolymorum urbe, veſtræ eccleſiæ jurgia naſcuntur. Eccleſia Hieroſolymitanæ urbis dicta eſt Ænea, forte quod foribus Æneis diſtingueretur.

Epiſt. 41. *Et quidem nuſquam canones præcipiunt, ut pro ægritudine Epiſcopo ſuccedatur.* Mauricius Auguſtus inſtabat Joannem primæ Juſtinianæ Epiſcopum eſſe deponendum, & dandum ſucceſſorem, nè ſorte civitas Epiſcopo deſtituta, ab hoſtibus invaderetur. Gregorius ſcribit Anatholio diacono Conſtantinopolitano apocriſiario, Epiſcopum propter ægritudinem non eſſe deponendum, ſed ei dandum coadjutorem, nec de ſucceſſore providendum, niſi ultro ob cauſam ægritudinis cedat epiſcopatu per ſcriptum, ideſt per libellum; unde deſumptus eſt can. *ſcripſit*, 7. qu. 1. Idem cavetur infr. lib. 11. epiſt. 7. & 8. can. *quamvis*, 7. qu. 1. Jo: Diacon. lib. 4. cap. 39. cap. *ex parte*, *de cleric. ægrot. vel debilit.* ubi dixi.

Epiſt. 42. *Quia monachus non ſit agnovimus, ex parva enim eulogia, quam Bonus monachus accepit, partem petendo contentionem facere in itinere minime timuit.* Ne monachi eulogias, ideſt xenia vel munuſcula a quoquam accipiant, ſine præcepto abbatis ſui, & ne contriſtetur frater, cui forte directum fuerat, ne detur occaſio diabolo, ideſt inſidiis diaboli, cavetur regul. Benedict. cap. 54. In hoc caput regulæ peccavit Catellus Monachus, qui de eulogia cum Bono monacho partem petendo contendit in itinere : & hoc eſt quod ait Gregorius proxime ſequentibus verbis : *Quod ex quanta amaritudine cordis deſcenderit, potuit tua dilectio ſcire, ſi regulam monachorum ſcire voluiſſet.* Referens ſe ad illud caput regulæ : & ante propter regulæ contemptum ait : *Quia monachus non ſit agnovimus.* Quaſi vere monachus non ſit, qui non obſervat regulam.

Ex diſcipulo autem tuo cognovimus, quia tu, qui abbas diceris eſſe, adhuc monachus non ſis. Urbico abbati exprobrat, quod qui abbas diceretur, adhuc monachus non eſſet, ideſt ſedulus obſervator regulæ, quo ſe referunt illa priora verba : *Ex qua re aſpicio, quam diſſoluta ſit regula monaſterii.* Eadem analogia de Catello monacho dixit : *Quia monachus non ſit agnovimus.* Nimirum propter tranſgreſſionem, & inobſervantiam regulæ.

Epiſt. 45. *Itaque hortor fratres cariſſimi, ut omni hebdomada quarta & ſexta feria, litaniam inexcuſabiliter indicatis, & contra barbaricæ crudelitatis incurſus ſuperna protectionis auxilium imploretis.* Siculis litanias indicit ſingulis hebdomadis quarta & ſexta feria, ad depellendos incurſus Barbarorum, ideſt Longobardorum, nec non Sclavorum, qui infeſtis armis imminebant Italiæ, & Siciliæ ; de quo Jo: Diacon. lib. 4. cap. 53. Idem initio pontificatus ſæva lue graſſante in urbe, iræ Dei placandæ gratia ſeptiformem litaniam indixit, de quo infr. lib. 11. ind. 6. epiſt. 2. Jo: Diacon. lib. 1. cap. 42. Gregor. Tur. lib. 10. cap. 1.

Epiſt. 47. *Pervenit ad nos, quod quoſdam incantatores, ac ſortilegos fueris inſecutus.* Hinc ſumptus eſt can. *pervenit*, 26. qu. 5. Incantatores ſunt præſtigiatores, qui malis carminibus dæmones evocant ; ſynodus Laodicena can. 36. μάγους ἢ ἐπαοιδούς : *Magos, vel incantatores*, & ibi Balſamon : ἐπαοιδοὶ οἱ γοητευταὶ, οἱ διὰ ἐπῳδῶν λέγοντες, καὶ δι' αὐτῶν ἐφέλκοντες τοὺς δαίμονας εἰς τὰ ἰδικὰ θελήματα : *Incantatores autem præſtigiatores, qui carmina, ſeu incantationes dicunt, & per ea dæmones ad ſuam voluntatem attrahunt.* Julius Firmicus, lib. 8. *Incantatores faciet, qui verborum poteſtate dolores mitigare poſſint.*

Sed

Source : BIU Cujas

Sed poſt hoc pervenit ad nos fraternitatem tuam grammaticam quibuſdam exponere. Perſtringit Deſiderium Viennenſem Epiſcopum, quod grammaticam doceret. Epiſcopi eſt ſacras litteras docere, non ſæculares; can. *Epiſcopus*, can. *ſacerdotes*, can. *legimus*, 37. diſt. can. *cum multa*, 86. diſt. qui deſumptus eſt ex hoc loco. *Epiſt.* 48.

Pervenit præterea ad nos, fratrem, & Coepiſcopum noſtrum Serenum pravos homines omnino in ſocietate ſua recipere. Notat Serenum Epiſcopum Maſſylienſem, quod pravorum hominum conſuetudine uteretur. Hinc ſumptus eſt can. *pervenit*, 2. qu. 7. Epiſcopus ſemper presbyteros, diaconos, & alios boni teſtimonii clericos ſecum habere debet, ut omni ſuſpicione careat; can. *cum paſtoris*, can. *Epiſcopi*, ead. cauſ. & qu. *Epiſt.* 49.

Geſta vero, vel ſcripta beati Irenæi, jamdiu eſt quod ſollicite quæſivimus, ſed hactenus ex eis inveniri aliquid non valuit. Ab Ætherio Epiſcopo Lugdunenſi petit geſta, & ſcripta beati Irenæi Lugdunenſis Epiſcopi, hactenus ſollicite quæſita, nec inventa. Hac ætate deſiderabantur acta & ſcripta B. Irenæi, ita ut nec in Gallia, nec in Italia a Gregorio ipſo Pontifice quæſita potuerint inveniri. Hac ætate claruit Etherius Lugdunenſis Epiſcopus, de quo Aimoin. monachus lib. 4. cap. 1. ad eundem ſcripta extat epiſt. 7. infr. lib. 11. *Epiſt.* 50.

Mennæ Toloſano. Mennæ Toloſano Epiſcopo commendat Laurentium presbyterum Mellitum abbatem, quos mittebat in Angliam, in ſuppetias Auguſtini, jam a ſe ordinati Anglorum Epiſcopi, pro converſione gentis Anglorum. Ejuſdem teſtimonio laudat Bononem abbatem Lirinenſem de reſtituta monaſterii ſui diſciplina ſupr. hoc lib. epiſt. 8. ejuſdem meminit infr. lib. 11. ind. 6. epiſt. 8. ubi Menna, de quibuſdam criminibus accuſatus apud Pontificem, deficiente probatione, de objectis ſe purgavit interpoſito jurejurando ad corpus B. Petri. Hinc ſumptus eſt can. *Mennam*, 2. qu. 5. *Epiſt.* 52.

Nam ejus, quem idoneum ad ſolvendum eſſe cognoſcimus, verba pro pignore tenemus. Idonei debitoris verbum, ideſt fides, *le credit*, eſt pro pignore. Idoneus debitor eſt, qui eſt ſolvendo, alias idoneus, pro experte criminis; Gregor. Tur. hiſt. Fr. lib. 5. cap. 32. *Novi, inquit pater, ego filiam meam bene idoneam.* Idem lib. 9. cap. 13. *Sed veniens Pariſios, nullus de parte memoratæ mulieris adfuit, qui idoneam reddere poſſit.* *Epiſt.* 54.

Quia majorem ſibi partem hac in re præſtitorum veſtrorum ſolatia vendicant. Præſtitum Latinis ſcriptoribus ſæpius pro mutuo; Optat Milevit. lib. 3. adverſ. Donatiſt. *Et qui pro præſtitis ſuis rogari meruerant, metu mortis humiles impellerentur in preces.* Conc. Hiſpal. 1. can. 1. *Nam ſi præſtitum de rebus ſuis non fecit, eccleſiæ tale damnum utique inferre non debet.* Inde præſtare pro mutuum dare; L. *ult.* C. *quod cum eo, qui in alien. poteſt. eſt*: vulgo *preſt, preſter.* *Epiſt.* 56.

Facite quod Dei eſt, & Deus faciet quod veſtrum eſt. Brunichildem Reginam Francorum hortatur, ut curet res Dei, nimirum ut labem ſimoniæ, quæ valde hac ætate fœdabat Gallicanam eccleſiam, emendari ſatageret, certa Deum res ejus curaturum. *Epiſt.* 57.

Auguſtino Epiſcopo Anglorum. Auguſtino gratulatur de converſione gentis Anglorum, de quo idem moral. lib. 27. cap. 8. Jo: Diacon. lib. 2. cap. 39. Ante Auguſtinum jam a temporibus Severi religio Chriſtiana penetravit in Britanniam; Tertull. qui hoc tempore claruit, lib. adverſ. Judæos: *Hiſpaniarum omnes termini, & Galliarum diverſæ nationes, & Britanniæ inacceſſa Romanis loca Chriſto ſubdita.* Arnob. in pſalm. 147. *Et tam velociter currit ſermo ejus, ut cum per tot milia annorum, in ſola Judæa notus fuerit Deus, nunc intra paucos annos nec ipſos Indos lateat a parte Orientis, nec ipſos Britones a parte Occidentis, ubique cucurrit velociter ſermo ejus, qui dat nivem ſicut lanam.* Idem Clemens Alexandrin. ſtrom. lib. 6. in fin. Idem inſinuat Hieronym. epiſt. ad Cteſiphontem adverſ. Pelagianos, cum ait: *Deum notum fuiſſe Britannis, & aliis* *Epiſt.* 58.

Source : BIU Cujas

Occidentis populis a Christi tantum adventu. Neque enim, inquit, *Britannia, fertilis provincia tyrannorum & Scoticæ gentes, omnesque usque ad Occeanum barbaræ nationes, Moysem prophetasque cognoverant.* Sed Indigenis Britannia pulsis ab Anglis, & Saxonibus Germanicis populis, qui erant idolorum cultores, una religio Christiana exulavit, ac ejus semina illic fere extincta, donec auspiciis Gregorii Pontificis, Augustini & aliorum sociorum felici opera suscitata reviruere, & late sparsa per universam insulam altis radicibus coaluere; Gregor. Moral. lib. 27. cap. 8. *Ecce enim pene cunctarum jam gentium corda penetravit Dominus, ecce in una fide Orientis limitem, occidentisque conjunxit, ecce lingua Britanniæ, quæ nil aliud noverat, quam barbarum frendere, jam dudum in divinis laudibus Hebræum cœpit alleluja resonare, ecce quondam tumidus jam substratus sanctorum pedibus servit Occeanus, ejusque barbaros motus, quos terreni Principes edomare ferro nequiverant, hos pro divina formidine sacerdotum ora simplicibus verbis ligant, & qui catervas pugnantium infidelis nequaquam metuerat, jam nunc fidelis humilium linguas, timet &c.*

Scio enim quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam elegi voluit, magna miracula ostendit. Angli ad fidem conversi, prædicatione, & miraculis Augustini, de quibus Gregor. loco modo laudato & in Ezechiel. homil. 5. ideo Gregorius Augustinum monet, ne de miraculorum gratia intumescat; Jo: Diacon. lib. 2. cap. 39.

Quia de educenda aqua dubitavit, & propter hoc quia terram repromissionis intrare non posset agnovit. Moyses terram promissionis non intravit, propter culpam ante triginta & octo annos commissam, nimirum quia in eremo siti deficiente populo, de educenda aqua de petra dubitavit. Idem Gregor. Moral. lib. 9. cap. 12. Aliis, quia Ægyptium percussit; Clemens Alexandrin. 1. stromat. Jo: Chrysost. de sacerdot. lib. 4. cap. 63.

Epist. 59. *Aldibergæ Reginæ Anglorum.* Angli ad fidem conversi prædicante eis evangelium Augustino misso B. Gregorii studio Aldibergæ Reginæ, quam perperam Bertham vocat Beda hist. Anglor. lib. 1.

Epist. 60. *Fanorum ædificia evertere.* Aldibertum Regem Anglorum recens baptizatum hortatur, ut fana idolorum evertat: sed postea mutato consilio, jussit ut fana purgarentur, & in ecclesias commutarentur, infr. h. lib. epist. 71. Hæc epist. integra extat apud Bedam hist. lib. 1.

Augustinus Episcopus in monasterii regula doctor. Gregorius Augustinum & alios monasterii sui monachos misit in Britanniam pro conversione Anglorum; Jo: Diac. lib. 2. cap. 33. unde plerique Episcopi in Anglia ex monachis assumpti, & monachi pro canonicis instituti in ecclesia Cantuariensi & aliis; cap. *novit, ne sede vacant.* cap. *cum ex injuncto, de nov. oper. nunciat.* & maximus fuit cultus monachorum in Anglia; Ordericus Vital. lib. 12. *Angli monachos, quia per eos ad Deum conversi sunt, indefinenter diligentes honoraverunt, ipsique clerici reverenter, & benigne sibi monachos præferri gavisi sunt.*

Appropinquante autem eodem mundi termino. Credidit finem mundi imminere, de quo supr. lib. 6. epist. 26.

Epist. 61. *Et quidem ab antiqua patrum institutione didicimus, ut quilibet, qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris ecclesiæ revocentur.* Respondet ad consultationem Hybernorum Episcoporum, utrum Nestoriani redeuntes ad ecclesiam sint denuo rebaptizandi. Respondet variam esse consuetudinem ecclesiarum, in hoc discrepare orientalem ecclesiam ab occidentali, cum in oriente revertentes ab hæresi reconcilientur per unctionem chrismatis, in occidente per impositionem manuum. Temporibus Decii Stephano Romano Pontifice mota est quæstio, utrum oporteret resipiscentes ab hæresi per baptismum repurgari, cum antiqua consuetudo vigeret, hujusmodi

per

Source : BIU Cujas

per ſolam manuum impoſitionem reſtitui. Primus hac ætate Cyprianus Carthaginenſis Epiſcopus, redeuntes ab hæreſi per baptiſmum reconciliandos exiſtimabat, verum Stephanus nihil novi, aut alieni a traditione Apoſtolorum moliendum ratus, hac de re vehementer commotus eſt; Euſeb. lib. 7. cap. 2. & 3. Nicephor. lib. 6. cap. 7.

Fratrem Paſchaſium volumus admoneri, ut eundem Hilarium prius ſubdiaconatus, quo indignus fungitur, privet officio, atque verberibus publice caſtigatum faciat in exilium deportari. Epiſt. 67. Paſchaſius, is erat Epiſcopus Neapolitanus, moneri jubetur, ut Hilarium ſubdiaconatu depoſitum propter calumniam, & publice cæſum verberibus in exilium faciat deportari. Inter pœnas canonicas depoſitioni additur virgarum caſtigatio, & in exilium deportatio. Epiſcopi habent modicam correctionem virgarum; Auguſtin. epiſt. 159. *Sed virgarum verberibus, qui modus coercitionis, & a magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus, & ſæpe etiam in judiciis ſolet ab Epiſcopis adhiberi*; can. *circumcelliones*, 23. qu. 5. Ejuſdem Paſchaſii meminit infr. lib. 11. epiſt. 29.

Ipſum autem monaſterium ſic tuæ ordinationi commiſiſſe cognoſcas, ut tamen juriſdictionem illic, non Epiſcopus Surrentinus, in cujus civitate monaſterium tuum eſt, ſed Nucerinus, cujus eſt diœceſis, habeat. Epiſt. 68. Agapito abbati monaſterii, quod ſitum eſt in civitate Surrentina, committit curam monaſterii Marciani, ſalva juriſdictione Epiſcopi Nucerini, in cujus diœceſi ſitum erat. Suam cuique Epiſcopo juriſdictionem ſervari valde ſtuduit Gregorius, ut ſupr. hoc lib. epiſt. 32.

Nam nos, nec Græcum novimus, nec aliquod opus aliquando Græce conſcripſimus. Epiſt. 69. Anno Chriſti 602. Gregorius concilium Romæ habuit, in quo damnatus eſt Andreas monachus Græcus, qui in baſilica S. Pauli degens, ſermones Græce ſcriptitavit, nomine ipſius Gregorii, qui erat prorſus expers linguæ Græcæ, ut fatetur ipſe hoc loco. Jo: Diacon. lib. 4. cap. 81. Vitio ſæculi Græcam linguam neſcivit Gregorius, ſed eam non contempſit, Græcis enim verbis uſus eſt nonnullis locis. Græcæ linguæ peritus fuit Lucas Evangeliſta; Hieronym. ad Damaſum: *Lucas igitur, qui inter omnes Evangeliſtas Græci ſermonis eruditiſſimus fuit, quippe medicus, & qui evangelium Græcis ſcripſerit.* Idem in Eſaiæ cap. 6. *Evangeliſtam Lucam, tradunt veteres eccleſiæ tractatores, medicinæ artis fuiſſe ſcientiſſimum, & magis græcas litteras ſciſſe, quam Hebræas.*

Aqua benedicta fiat, in eiſdem fanis aſpergatur, altaria conſtruantur, reliquiæ ponantur. Epiſt. 71. Anglis ad fidem converſis, Gregorius primum conſilium cœpit de fanis idolorum deſtruendis, qua de re ſcripſit Aldiberto Regi Anglorum ſupr. hoc lib. epiſt. 60. Sed mutata ſententia convenientius duxit, ut fana aqua luſtrali expiarentur, & in eccleſias converterentur. Baſilicas Hæreticorum ſacris uſibus applicari vetuit conc. Epaunen. can. 33. & hunc canonem ſecutus forte Gregorius, primo conſilium iniit de deſtruendis fanis idolorum, ſed poſtea potius ei viſum ea a cultu dæmonum in veri Dei obſequium converti, ut mutato cultu ad loca conſueta familiarius accederent. Aqua benedicta purgari fana idolorum præceptum eſt, aqua benedicta fugantur dæmones. Marcellus Epiſcopus Apameæ, templum Jovis demolitus, aqua luſtrali pulſo dæmone, qui ignem appoſitum cohibebat; Theodorit. lib. 5. cap. 21. Stephanus VI. Papa, aqua a ſe benedicta per agros ſparſa, cladem locuſtarum ſuſtulit; de quo Anaſtaſ. in ejus vit. Aqua, vino, & cinere benedicta reconciliantur eccleſiæ pollutæ; cap. *propoſuiſti, de conſecr. eccleſ. vel altar.* Fana dicuntur templa idolorum, fanatici ſacerdotes, & ſacrificuli idolorum; Hieronym. in Eſaiam cap. 6. *Et pro levitis habebat phanaticos.* Auguſtinus in pſalm. 40. *Sedent pagani, & computant ſibi annos, audiunt fanaticos ſuos dicentes, aliquando Chriſtiani non erunt.* Vel etiam cultores idolorum; Ingulfus in chronic. Croyland. *Et licet Penda fanaticus, & ipſius apud Mercios, tamen Regis nomen & regnum ſibi uſurpavit.* Inde fanatici errores; Gregor. Tur. hiſt. lib. 1. cap. 10. de Francis: *Sed quia hæc generatio fanaticis*

Source : BIU Cujas

ſemper cultibus viſa eſt obſequium præbuiſſe.

Ut die dedicationis, vel natalitio ſanctorum martyrum, quorum illic reliquiæ ponuntur, tabernacula ſibi circa eaſdem eccleſias, quæ ex fanis commutatæ ſunt, de ramis arborum faciant, & religioſis conviviis ſolemnitatem celebrent. Anglis recens ad fidem converſis permittit epulas circa fana in eccleſias demutata, in die dedicationis, vel natali martyrum. Hujuſmodi epulas nundinas vocat, idem homil. 14. in evangel. *Certe ſicubi populus nundinas celebraret, ſi ad alicujus eccleſiæ dedicationem, denunciata ſolemnitate, concurreret, feſtinaremus omnes ſimul inveniri, & intereſſe unuſquiſque ſatageret.* Hujuſmodi epulas in honorem martyrum propter ebrietatis & ſcandala, quæ inde ſequebantur, ante damnarunt Ambroſ. de Elia, & jejun. cap. 18. Auguſtin. epiſt. 65. Hieronym. ad Euſtoch.

Epiſt. 73. *Opportunus abbas monaſterii S. Leucii.* Corpus S. Leucii martyris quieſcit Brunduſii, ut infra ſubjungitur: *Quia ejuſdem beatiſſimi martyris corpus in Brunduſii eccleſia eſſe dignoſcitur.* Ejus dies feſtus colitur 11. junii, martyrol. Rom. Eccleſiam ſancti Leucii Romæ inſtauravit Adrianus, ibique domocultam B. Petro conceſſit; Anaſtaſ. in Adrian.

Epiſt. 75. *Xenium autem veſtrum duas racanas, quas de labore veſtro eſſe mandaſtis, libenter accepi.* Racana veſtis genus, ut infra lib. 12. epiſt. 16. *Propterea miſimus lenas 15. rachanas xxx. lectos xv.* Veſtem eſſe aperte innuit Fortunatus in vit. S. Germani Pariſienſis Epiſcopi apud Surium 28. maii: *Idcirco febricitantem virum Dei ſervi Rachaena undique obvolutum diligenter componit in ejus lectulo.* Papias: *Rachana genus veſtis.* Eadem ſorte quæ ragæ L. 3. C. Th. *de habitu, quo uti oportet intra urbem:* vulgo *Rochet.* Latinis Roccus, cujus formam apprime depingit Sangallenſ. de geſt. Carol. M. lib. 1. *Erat autem imbrifera dies, & frigida, & ipſe quidem Carolus habebat pellicium berbicinum non multum amplioris pretii, quam erat roccus ille ſancti Martini, quo pectus ambitur, nudis brachiis Deo ſacrificium obtuliſſe, aſtipulatione divina comprobatur.*

AD LIBRUM DECIMUM.

Epiſt. 1. *NAM & in cauſis ſæcularibus, ad hoc frequenter benignus concedit judex inducias, ut qui ante paratus non fuerat, poſtmodum paratus ad judicium veniat.* Reis poſtulatis dantur induciæ ad defenſionem; can. 1. & trib. ſeqq. 3. qu. 3. Helmold. hiſt. Slav. lib. 1. cap. 32. *Certe majeſtas imperatoria, etiam erga hoſtes honeſtatis diſciplinam ſervare conſuevit, ut proſcribendis, ſive damnandis, vocationum ſive induciarum remedia non negaverit.* In judiciis ſæcularibus noctes pro diebus dantur dilationis cauſæ, in judiciis eccleſiaſticis induciæ ex inſtituto canonum; Goffrid. Vindoc. lib. 2. cap. 27. *In hoc tamen non noctes ſecundum conſuetudines laicorum, ſed ſecundum inſtituta canonum inducias poſtulamus.*

Præterea ex tranſmiſſione veſtræ ſanctitatis beati Agilei martyris benedictionem, ea caritate, quæ nobis eſt a vobis tranſmiſſa, percepimus. A Dominico Carthaginenſi Epiſcopo accepiſſe ſe ſignificat reliquias Agilei martyris. Carthagine in die natali ejus martyrii de eo Auguſtinus tractatum, ideſt ſermonem habuit ad populum, de quo meminit Poſſid. in indic. cap. 9. martyrol. R. 15. auguſt.

In qua de catenis quoque ipſius benedictio continetur, quæ collo veſtra ſuſpenſa, hoc vobis eo intercedente gratia abſolutionis fiat, quod illi fuit cauſa martyrii. Sabinellæ tranſmittit clavem aſſumptam de corpore beati Petri, ideſt de altari, ſub quo quieſcit corpus beati Petri, in qua continebatur particula de catenis ipſius, quæ collo ejus ſuſpenſa, nam ejuſmodi claves collo appenſæ geſtari ſolebant, ut eo intercedente proſit ei ad gratiam abſolutionis, quæ Petro fuit vincu-

Source : BIU Cujas

vinculum in agone martyrii, causa martyrii, ideſt inſtrumentum martyrii, quod ea catena vinctus ſit in martyrio.

Epiſt. 12.

Fundos campulos cum conduma una. Campuli ſunt agelluli, qui erant in dote eccleſiæ, vel oratorii. Res eccleſiæ ſolent deminutive appellari reculæ, vel reiculæ; capitul. lib. 7. *Qui reiculam eccleſia petunt a Regibus*. Salvian. lib. 1. ad eccleſ. catholic. *Cur non bona fide datis a Deo reſculis utimur*. De conduma dictum eſt ſupr. lib. 9. ind. 4. epiſt. 14.

In peculio capita quindecim. Peculium dictum eſt a pecore, in quo maxime conſtabat veterum ſubſtantia, inde peculium hic accipiendum eſt pro pecudibus: eadem analogia ſynod. Aurelianenſ. I. can. 15. *De his, quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis quicumque fideles obtulerint*. Marculf. 2. form. cap. 3. *Peculio utriuſque ſexus*. Et cap. 4. *Peculio utriuſque ſexus majore, vel minore*. Legis Longobard. tit. 105. cap. 19. *Si quis caballum alienum, aut quodlibet peculium, credens ſuum eſſe priſerit*. Et cap. 29. *Si quis caballum alienum, aut quodlibet peculium damnum ſibi facientem invenerit*. Paul. Diac. de geſt. Longobard. lib. 2. cap. 4. *Peculia ſola remanebant in paſcuis nullo adſtante paſtore*. Anaſtaſ. in Adrian. *Familias etiam, ſeu peculia ipſorum, vel quæque in ipſis præſidiis habere videbantur abſtulit*: & infra: *& prædam multam, tam de hominibus, quam de peculiis abſtulerunt*. Inde pecus, quia erat in peculio ſeu patrimonio, dictum eſt viva pecunia; Roger. Hoveden. in Willelmo ſeniore: *Quot animalia, immo quantum vivæ pecuniæ quiſque haberet*.

Epiſt. 13.

Sed quia Opportunus mihi in moribus ſuis, in pſalmodiæ ſtudio, in amore orationis valde laudatur. Opportunum laudat de pſalmodiæ ſtudio, ut epiſt. prox. infra eidem: *Pſalmodiæ & lacrymis horas frequentius impende*.

Epiſt. 22.

Præceperamus, ut apud eminentiſſimum filium noſtrum præfectum ageret, quatenus cura formarum committi Auguſtino debuiſſet. Præcipit Joanni ſubdiacono, ut agat apud præfectum urbi de committenda Auguſtino cura formarum aquæductuum, quia hujuſmodi cura pertinebat ad præfectum urbi; L. 5. C. *de aquæduct.* lib. 11. notit. Imp. occident. ſub diſpoſit. præf. urb. Pancirol. var. lect. lib. 2. cap. 251.

Epiſt. 26.

Petimus, ut gloria veſtra de poſſeſſionibus, quas illic in emphyteuſim habet, hac in re homines cum bobus ſuis faciat præbere ſolatia. Petit a Gregorio expræfecto, ut de poſſeſſionibus, quas in emphyteuſim habet, ab eccleſia ſcilicet, homines ſeu ruſticos cum bobus ſuis faciat præſtare ſolatium, ideſt operas ad ſubvehendas trabes pro eccleſiis beatorum Petri & Pauli: ejuſdem argumenti eſt prox. epiſt. infr. Onus emphyteutarum eſt præter cenſum certas præſtare operas domino, quas vulgo vocant Corvatas, quaſi corporis vehas, a vehendo; Guid. Pap. qu. 472. & ibi Ferrer.

Epiſt. 28.

Ne filios ſuos quolibet ingenio, vel excuſatione, foris alicubi in conjugio ſociare præſumat, ſed in ea maſſa, cui lege in conditione ligati ſunt ſocientur. Etiam ruſticis ſeu colonis eccleſiæ interdictum, ne foris nuptias contrahant extra maſſam, cui lege & conditione adſtricti ſunt. Eadem lex nota in Galliis moribus nonnullis, qaæ dicitur *loy de formariage*. Olim etiam ſervis vetitum, ne foris nuberent, ne officio deeſſent; Tertull. lib. 2. ad uxorem: *Nonne quippe domini & diſciplinæ tenaciſſimi, ſervis ſuis foras nubere interdicunt ſcilicet, ne in laſciviam excedant, officia deſerant dominica, extraneis prodant, &c.* Ruſtici dicuntur lege & conditione ligati prædio, cui adſcripti ſunt, unde dicuntur legales homines, & conditionarii, quia certis legibus, & conditionibus, ideſt ſub certo cenſu, & onere fundos excolunt: inde legales homines pro plebeiis, & aliis militibus; Matth. Paris ad ann. 1213. *Per milites duodecim, vel legales homines uniuſcujuſque Comitatus*.

Epiſt. 30.

Quia & inutile, & valde laborioſum eſt hominem litteratum, ratiociniorum cauſas aſſumere. Grave eſt hominem litteratum, qui poteſt prodeſſe ad majora, ratiociniis, ideſt minoribus occupari.

Source : BIU Cujas

Epiſt. 31. *Sub mei ordinis caſu ſpondeo*. Hic exarata eſt ſolemnis profeſſio Epiſcopi renunciantis ſchiſmati ; renunciatio eſt jurata , & ſub pœna caſus ordinum , renunciationi additur vinculum pœnæ , ut in cap. *cum dilectus* , *de elect.* valet promiſſio ſub pœna beneficii . Hinc deſumptus eſt can. *quoties* , 1. qu. 7.

Unde jurans dico per Deum omnipotentem , & hæc ſancta quatuor evangelia , quæ in manibus meis teneo , & ſalutem geniumque illuſtrium dominorum noſtrorum rempublicam gubernantium . Olim Epiſcopi jurantes tangebant evangelia , ut patet ex hoc loco : ſed ex conſtitutione Gregorii IX. Epiſcopi & clerici jurant propoſitis , non tactis ſacroſanctis evangeliis ; auct. *ſed judex* , C. *de Epiſc. & cleric.* cap. *ult. de juram. calumn.* & ita Henricum III. Regem Anglorum militiæ tranſmarinæ juratum ſe devoviſſe duplici juramento , uno manu appoſita ad pectus more ſacerdotis , & altero ſuper evangelia more laici , refert Matthæus Pariſ. ad ann. 1252. *Et jurans hoc , appoſuit manum ſuam dexteram ad pectus ſuum more ſacerdotis , & poſtea ſupra evangelia appoſita , & oſculatus eſt ea more laici* . Hac ætate fidelibus permiſſum jurare per genium & ſalutem Principum : primis ſæculis Chriſtianis nefas fuit jurare per genium Principum , ſed tantum per ſalutem ſeu vitam eorum ; Tertull. apologetic. cap. 32. *Sed & juramus ſicut non per genios Cæſarum , ita per ſalutem eorum , quæ eſt auguſtior omnibus geniis* .

Subſcriptio Epiſcoporum illorum . Epiſcopus renuncians ſchiſmati debet ſubſcribere ita renunciationi : *Ego Epiſcopus &c.* In antiquis inſtrumentis ſubſcriptio partium non nudam ſcripturam nominis continet , ſed præterea continet ſummam inſtrumenti ; L. 1. §. *inter filium* , ff. *ad leg. Cornel. de falſ.* L. *mutuæ* , C. *ſi cert. pet.* & ita accipienda eſt L. *contractus* , C. *de fid. inſtrum.*

Epiſt. 32. *Hilario , autem chartulario noſtro injunximus , ut ſi cauſa popoſcerit , cognitioni veſtræ intereſſe non renuat* . Præcipit concilium Epiſcoporum Numidiæ celebrari , ut cognoſcatur de cauſa Paulini Rhegenſis Epiſcopi , & ſi res exigat Hilarium chartularium intereſſe cognitioni . Chartularii eccleſiæ Romanæ cognoſcebant , de rebus eccleſiaſticis , etiam de cauſis Epiſcoporum vice ſedis apoſtolicæ , ut conſtat ex epiſt. 75. lib. 1. quæ ſcripta eſt ad eundem Hilarium .

Epiſt. 34. *Paulum Diaclynæ civitatis Epiſcopum inter alia mala in corporale crimen lapſum* . Paulus Diaclynæ ſeu Dioclenſis civitatis Epiſcopus , ob crimen corporale , ideſt lapſum carnis depoſitus , & alius in locum ejus ſuffectus , ut patet ex hac epiſt. & ſeq. Hinc deſumpti ſunt can. *Paulus* , can. *lator* , 2. qu. 7. Eandem ob cauſam depoſitus Secundinus abbas ſupr. lib. 2. epiſt. 23.

Epiſt. 36. *Quædam ad vos de fratre noſtro Clementio Primate veſtro perlata ſunt* . Clementius Primas Bizacenæ provinciæ in Africa judicatus in concilio Bizacii , quæ eſt civitas Epiſcopalis . Hinc ſumptus eſt can. *ſicut inquit* , 2. qu. 7.

Epiſt. 37. *Tranſmiſimus fraternitati veſtræ paraturam unam* . Paratura eſt limbus textilis , vel ἐπίβλημα , quod apponitur veſti ornatus cauſa ; Matth. Pariſ. in vit. Richardi XV. abbatis S. Albani : *Albas duas cum paraturis brudatis* . Papias : *Paramentum paratum* .

Epiſt. 38. *Indicaſtis ſollicitudini veſtræ ſereniſſimorum Principum juſſione , curam ſitonici fuiſſe mandatum* . Sitonicum Græcis συτωνικὸν , eſt munus ſeu procuratio annonæ coemendæ reipublicæ nomine , quæ demandatur a Principe , ut infr. hac epiſt. *Nam quicquid poſt hæc in prædicti ſitonici ſpecie damni contigerit , amplius jam ad eccleſiæ diſpendium ſciatis nullomodo pertinere* . De hoc dictum eſt , ſupr. lib. 1. epiſt. 2.

Epiſt. 43. *Decem equarum capita cum emiſſario* . Pecus numeratur per capita , ut epiſt. 12. ſupr. hoc lib. *in peculio capita quindecim* . Et infra lib. 11. epiſt. 18. *Armenta capita quinque , oves , & capras promiſcuas capita viginti* . Decem æquabus adjungitur emiſſarius , quia emiſſarius , vel admiſſarius , valet ad decem æquas , immo & ulque ad quindecim , & viginti Columell. de re ruſtica lib. 6. cap. 27.

Droculſus

Source : BIU Cujas

Droculfus præsentium portitor, de hostibus ad rempublicam veniens. Hostis idem sonat, quod exercitus, ut infr. *Quatenus bona, quæ de nobis etiam positus adhuc inter hostes audivit.* Et idem infr. lib. 12. epist. 23. *Hostem collectum habet.* Synod. Suessionens. *Abbates legitimi hostem non faciant, nisi tantum homines eorum transmittant.* Aimoin. monach. lib. 4. cap. 22. *Sarraceni de Baira egredientes, & hostem Ludovici post tergum sequentes.* Et idem cap. 28. ejusd. lib. *Unde hostem, quam maximam potuit, cum Carlomanno direxit.* Galli ost. Epist. 44.

Curæ ergo tuæ sit, ut argentum ecclesiarum, quod clerus, & populus habet, apud quos prævideris in Cimiliarcho ecclesiæ, sub omni sollicitudine, atque cautela deponas. Cimeliarchium ecclesiæ est locus, in quo sacra vasa custodiuntur; synod. 7. can. 12. can. *apostolicos*, 12. qu. 2. nov. Justin. 19. (†) Epist. 46.

Pervenit ad nos, quod tonsuratores in Sicilia, prava sibi præsumptione, nomen defensorum sumerent. Audivit, quod tonsuratores in Sicilia, prava præsumptione, idest sine epistolis, seu codicillis pontificiis, nomen sibi defensorem patrimonii ecclesiastici assumerent, & hac occasione rusticos ecclesiæ multis exactionibus contererent: ob id vetat, ne quis nomen defensoris assumat, sine epistola, seu diplomate pontificio: & hoc est quod subjungit: *Præter eos, qui hujus rei epistolas habent:* & infr. *ut utrum digni sint epistola judicemus.* Tonsuratores in Sicilia erant genus exactorum, sic dicti quasi tonsores plebeculæ, ob duritiem exactionum. Inde tonsores monetæ, qui numos corrodunt; Matth. Westmonast. ad ann. 1206. *Falsarios monetarum, quos tonsores appellamus.* Tonsura est pœna damnatorum in metallum, inde tonsura pro pœna metalli; Paul. Diac. lib. 22. *Cumque multitudines reverterentur, rogas eis apud sanctum Mamam se tribuere fingens, cædibus ac tonsuris & exiliis multis ex eis punitis.* Tonsurati quoque dicebantur subjecti ecclesiæ Romanæ, quia erant tonsi more Romanorum, ut secernerentur a Longobardis, qui erant Comati; Anastas. in Adriano: *Nam Spoletini, & Reatini ad beatum Petrum confugium facientes prædicto sanctissimo Adriano Papæ se tradiderunt, & in fide ipsius Principis Apostolorum, atque prædicti sanctissimi Pontificis jurantes more Romanorum tonsurati sunt.* Inde tonsuratores dici potuere, qui erant præpositi colonis seu possessoribus prædiorum ecclesiæ Romanæ, qui erant tonsurati in signum subjectionis more Romanorum. Epist. 47.

Damnati in metallum semitonsi, ut metalli refugæ agnoscerentur; Cypr. epist. 77. de martyrib. in metallo: *Semitonsi capitis capillus horrescit.* Idem ep. 78. *Semitonsis capitis capillaturam adæquasti.*

Sive in Syracusana, sive in Panormitana parte dare voluerint. In Sicilia duæ fuere stationes, patrimonii ecclesiæ Romanæ, in quibus a colonis, & possessoribus prædiorum ecclesiæ Romanæ, census vel pensiones debitæ solvebantur, una Syracusis, altera Panormi, ut ostenditur & supra lib. 7. epist. 51. Sic diversæ erant stationes fisci, in quibus vectigalia & tributa præstabantur; L. 1. Cod. *de compensat.* Epist. 49.

Quatenus appendicem, quæ agellus dicitur, ex corpore massæ Gratilianæ, cum suis finibus eis debeas contradere. Agellus dicitur appendix massæ Gratilianæ, quia pendebat a majori prædio, & una cum eo colebatur, quasi accessio & additamentum: sic in antiquis tabulis passim prædia traduntur, cum appendiciis suis; Baldric. Noviomens. chronic. Camerac. lib. 1. cap. 25. *Mansos 60. culturas 11. ecclesias 11. cum omni dote, & omnibus appendiciis.* Sic sordes, idest sordidas vestes, jejunii appendices dixit Tertull. lib. de resurrect. carn. cap. 28. *Jejunia & feras, & aridas escas, & appendices hujus officii sordes.* Epist. 51.

Fraternitati vestræ jure directo donamus. Donatio directa est, quæ fit inter vivos, quia directo, idest recta, & statim transfert dominium in donatarium; Papias: *Directum eo, quod in rectum vadat.* Epist. 52.

Transmisimus amphimalum, tunicam, vel pectoralem. Transmittit Ecclesio Episcopo Amphimallum frigoris arcendi causa. Amphimallum vestis utraque Epist. 53.

(†) Nov. 19. hoc non dicit. Legisse me memini in *L. ult. C. de bonis auct. judic.* & *in L. litibus*, C. *de agric. & censit. lib. xi.*

Source : BIU Cujas

† L. genus vestis ex panno utrinque villoso : ab ἀμφὶ, utrinque, & μαλὸς, villus.

parte villosa a Græco μῆλον *lana vellus* †, inde paulo ante vestem hyemalem appellitat : *Fratrem & Coepiscopum nostrum Ecclesium, frigore omnino laborare cognovimus pro eo, quod hyemalem vestem non habeat*. Amphimallum fuit vestis villosa & laxior, quæ totum corpus perambiebat; Hieronym. ad Lucinium Boeticum : *Duo palliola, & amphimalum*. Non recte alii vocant amphibalum : hac veste usos fuisse Episcopos cum procederent in publicum: de Martino Turonensi Episcopo testatur Sulpit. Sever. dialog. 2. de ejus virtut. *Nec mora sanctus paupere non vidente, intra amphibalum sibi tunicam latenter eduxit, pauperemque contectum discedere jubet*. Amphimallum sc. erat vestis exterior, quæ tunicæ superponebatur : de Trojano Santonensi Episcopo Greg. Tur. de glor. confess. cap. 59. *Hic fertur dum esset in corpore, si novum, ut adsolet, amphibalum induisset, cum quo processurus diœcesim circumiret*. Papias : *Amphiballus, byrrus villatus, planeta*.

Epist. 54. *Monophysitarum errore conversi sunt*. Monophysitæ erant hæretici Ægyptii.

Inter gladios Longobardorum, quos sustineo. Romani victi a Longobardis, Duce Ariulfo, Duce Spoletano; Paulus Diac. lib. 4. cap. 5.

AD LIBRUM UNDECIMUM.

Epist. 1. CORONATUS *est Focas, & Leontia Augusta septimo palatio, quod dicitur Secundianas*. Occiso Mauritio cum omnibus liberis suis, Phocas cum Leontia Augusta coronatus in septimo palatio, quod dicitur Secundianas. Septimum est palatium, quod fuit in suburbio Constantinopoleos, ut patet ex subscriptionibus L. *sancimus*, 23. C. *de Ss. eccles.* L. 3. C. *de bon. libert.* & aliis, Cujac. 20. obs. 3. Græcis ἔβδομον. Phocam in Ebdomo Imperatorem salutatum, ibique professionem fidei edidisse apud Cyriacum Patriarcham, tum solemniter inauguratum in æde Joannis Baptistæ, narrat Theophan. sub ann. 594. Theophilact. Simocatt. lib. 8. cap. 10.

Venit autem icona suprascriptorum Focæ, & Leontiæ Augustorum 7. kalendas maii. Imperatores ubi creati, imagines suas Romam & in alias civitates mittebant. De Constantino testatur Zozim. lib. 1. ubi a militibus Cæsar salutatus esset, imaginem ejus Romæ ex more publice positam : ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ δειχθείσης κατὰ τὸ σύνηθες : *Ejus imagine Romæ pro more exhibita*. De Maxentio testatur idem eodem lib. de imperio; jam sibi securum mississe in Africam, & Carthaginem, qui ejus imaginem circumferrent : ἐν Λιβύῃ καὶ Καρχηδόνι τοὺς τῶν αὐτοῦ περιοίσοντας ἔπεμπεν, ὅπερ γενέσθαι κωλύσαντες οἱ αὐτόθι στρατιῶται : *in Africam, & Carthaginem mittebat, qui ejus imaginem circumferrent*. Quod fieri prohibuerunt milites, qui tum illic erant. Ubi Constantinus ab Honorio ascitus in socium Imperii, ejus imagines ex more missæ in Orientem; Philostorgius lib. 10. cap. 10. αἱ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου εἰκόνες, ὡς ἔθος ἦν, τοῖς ἄρτι παρελθοῦσιν εἰς Βασιλείαν πράττειν ἀναπέμπονται πρὸς τὸν ἑῷαν : *Cæterum Constantini imagines, ut moris erat iis, qui ad Imperium recenter promoti erant agere, mittuntur in Orientem*. Imagines Justiniani passim positæ; Corippus de laudibus Justin. lib. 3.

---- *Pictus ubique*
Justinianus erat, dominis pictura placebat,
Gaudebantque sui genitoris imagine visa.

Iconia vulgare pro icon, seu imago a Græco εἰκών; Robert. Montens. in supplem. Sigibert. ad ann. 1183. *Anno superiori apparuit Domina nostra, mater misericordiæ, sancta Maria, cuidam fabro lignario opus facienti in quadam sylva, & obtulit ei sigillum iconiæ suæ*. Matth. Paris ad ann. 1204. *De Iconia Dei genitricis*.

E2

Et acclamatum est eis in Lateranis, in basilica Julii ab omni clero, vel senatu, exaudi Christe Focæ Augusto, & Leontiæ Augustæ, vita Augusto & Augustæ. Adclamatum a clero & senatu, moris fuit adclamari Imperatoribus initio Imperii, & hoc est quod de Tiberio refert Gregor. Turon. lib. 5. cap. 30. *Dehinc indutus purpura, diademate coronatus, throno Imperiali impositus, cum immensis laudibus Imperium confirmavit.* De Mauritio Paulus Diacon. de gest. Longobard. lib. 3. cap. 15. *Quo defuncto, Mauricius indutus purpura, redimitus diademate ad circum processit, acclamatisque sibi laudibus, largitus populo munera, primus ex Græcorum genere in Imperio confirmatus est.* Basilica Julii est in ecclesia in urbe Roma condita a Julio I. Pontifice, de qua Anastas. in ejus vita.

Tunc jussit ipsam iconam dominus beatissimus, & apostolicus Gregorius Papa reponi in oratorio sancti Cæsarii martyris intra palatium. Icona seu Imago Phocæ, & Leontiæ Augustæ jussu Gregorii posita in oratorio sancti Cæsarii martyris in palatio Lateranensi; Jo: Diacon. lib. 4. cap. 20. Constantinus suas imagines in templis idolorum poni vetuit; Socrat. lib. 1. cap. 4. εἰκόνας δὲ τὰς ἰδίας ἐν τοῖς ναοῖς ἀνεπέθετο, *suas imagines in templis non collocavit.* Hæreticorum Imperatorum imagines in ecclesiam non admisit populus Romanus; Anastas. in Constantino: *Iisdem temporibus, cum statuisset populus Romanus, hæretici Imperatoris* (is erat Philippicus) *nomen, aut chartas vel figuram solidi suscipere. Unde nec ejus effigies in ecclesiam introducta est.* Oratorium beati Cæsarii martyris est in palatio; Anastas. in Sergio: *Deo annuente in personam denominati Sergii venerabilis tunc presbyteri concordantes se contulerunt, eumque de medio populi tollentes, in oraculum beati Cæsarii martyris Christi, quod est intra sacrosanctum palatium, introduxerunt, &c.* Idem in Stephan. 4. *illuc intus oratorium sancti Cæsarii ingredientes, clausisque super se januis ibidem residebant.*

Litania clericorum exeat ab ecclesia beati Joannis Baptistæ. Anno Christi 590. grassante sæva lue Romæ, irati numinis placandi causa Gregorius indixit litaniam septiformem, idest distinctam per septem diversos ordines, cujus officio pestis desæviit; Joannes Diacon. lib. 1. cap. 41. 42. Gregorius Turonensis lib. 10. cap. 1. *Epist. 27*

Hoc enim, quod per Prophetam dicitur, ne inferatis onera per portas vestras die sabbati. Insignis est locus Jeremiæ cap. 17. idest priusquam die sabbati adeatis templum, deponatis onera, idest peccata vestra, lites, inimicitias, quæ in scripturis dicuntur onera, quia gravant animam; Gregor. homil. 2. in Ezechiel. *Et grave sibi est ex peccatis quæ perpetrat, & portat, quia sicut scriptum est iniquitas in talentum plumbi sedet.* Zachar. 5. *Omne enim peccatum grave est, quia non permittit animam ad sublimia levari &c.* Ne inferatis onera per portas vestras, idest per portas civitatis, ubi dispositum erat tribunal judicii; Hieronym. in Zachar. *Et quæritur quare apud Judæos in portis locus fuerit judicandi, ne cogitarentur agricolæ intrare urbes, & aliquod subire dispendium, judices in portis residebant, ut tam urbanos, quam rusticos in exitu, & introitu urbis audirent, & finito negotio unusquisque confestim ad sedes proprias reverteretur.* Gregor. moral. lib. 19. cap. 13. *Mos veterum fuit, ut seniores in porta consisterent, & causas introeuntium judicarent, quatenus tanto esset pacificus urbis populus, quanto ad hunc discordes ingredi non liceret.* *Epist. 3.*

Et ducit adaquare. Adaquari dicuntur jumenta, pecora, quæ aquæ potu reficiuntur; Tranquill. in Galba cap. 7. *Cum de proprietate jumenti quæreretur, ita decrevit, ut ad locum, ubi adaquari solebat, duceretur capite involuto.*

Monachi si quidem monasterii, quod Crateras dicitur. Monasterium cui nomen Crateras vicinum Neapoli, ob desolationem, quæ contigerat ex casu hostilitatis, unitur monasterio Adeodati abbatis Neapolitani. Pari de causa facta est unio monasterii Marciani alteri monasterio, supr. lib. 9. cap. 67. *Epist. 4.*

Source : BIU Cujas

Epiſt. 8. *Epiſtolis autem veſtris indicantibus agnoſcentes eccleſiam vos ſancti Martini in ſuburbano Auguſtodunenſi, atque monaſterium ancillarum Dei, nec non & Xenodochium in urbe eadem conſtruxiſſe, valde lætati ſumus.* Gratulatur Brunichildi Reginæ Francorum de conſtructione monaſterii ſancti Martini, & Xenodochio in ſuburbano Auguſtodunenſi, & monaſterii ancillarum Dei in eadem urbe. Brunichildis Regina, monaſterium Auguſtodunenſe B. Martino ſacrum conſtruxit, ope & miniſterio Siagrii Auguſtodunenſis Epiſcopi, de quo Aimoin. monach. lib. 4. cap. 1. *Nam in ſuburbano Laudunenſi baſilicam in honorem S. Vincentii conſtruxit, & apud Auguſtidunum aliam ſancto dedicari juſſit Martino, uſa neceſſariis ad hoc opus miniſteriis venerabilis viri Siagrii prædictæ urbis Epiſcopi.* Et ita intelligendum eſt quod ſcribit Gregorius infr. epiſt. 10. hujus lib. Monaſterium hujuſmodi a Siagrio Epiſcopo, & Brunichilde conſtructum eſſe, ideſt ſumptu Brunichildis, opera & miniſterio Siagrii. Monaſterium ancillarum Dei, fuit monaſterium S. Mariæ Auguſtodunenſis, de quo infra epiſt. 11. hujus lib.

Fratri, Coepiſcopoque noſtro Etherio. Is fuit Etherius Lugdunenſis Epiſcopus, qui hac tempeſtate claruit in Gallia, de quo Aimon. monach. lib. 4. cap. 1. Gregor. Turon. lib. 6. cap. 36. Ad eum ſcripta extat epiſt. 7. h. lib. & 50. epiſt. lib. 9.

Epiſt. 10. *Proinde juxta ſcripta filiorum noſtrorum, præcellentiſſimorum Regum Brunichildæ, ac nepotis ipſius Theodorici, Xenodochio, quod in civitate Auguſtodunenſi, a Siagrio reverendæ memoriæ Epiſcopo, & prædicta filia noſtra Regina excellentiſſima conſtructum eſt, cui tu præeſſe dignoſceris, hujuſmodi privilegia præſentis auctoritatis noſtræ decreto indulgemus.* Petente Brunichilde Regina, & Theodorico nepote ipſius, conceſſit quamplura privilegia monaſterio, & Xenodochio Auguſtodunenſi, quod ab ipſa Brunichilde conſtructum eſt, quorum præcipua ſunt duo, primum ne abbas illic eligatur ſine regali proviſione, ideſt præcepto, & monachorum electione, alterum ne abbas ejuſdem monaſterii unquam provehatur ad epiſcopatum ejuſdem loci, ne forte occaſione epiſcopatus monaſterium damnum patiatur; inde pauliſper demutatis verbis contextus eſt can. *hinc eſt etiam*, 16. qu. 1.

Eadem pœna apponitur privilegio monaſt. S. Medardi Sueſſionenſis, infr. lib. 12. epiſt. 32. ubi plura.

Si quis vero Regum, ſacerdotum, judicum, ac perſonarum ſæcularium, hanc conſtitutionis noſtræ paginam agnoſcens, contra eam venire tentaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat. Privilegio conceſſo monaſterio, & Xenodochio Auguſtodunenſi apponitur clauſula pœnalis, ut ſi quis Regum, ſacerdotum, judicum, vel privatorum, privilegium, & emunitatem hujuſce monaſterii perfregerit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, ideſt amittat omnem prærogativam & poteſtatem, quam habebat in monaſterio: patronus ſeu fundator eccleſiæ, vel monaſterii violans ejus jura & privilegia, amittit jus patronatus, & excommunicatur; can. *filiis*, 16. qu. 7. can. *generali*, *de elect. in 6.*

Epiſt. 20. *Latorem ſi quidem præſentium, Hadrianum chartularium noſtrum ad regendum eccleſiæ noſtræ patrimonium, Syracuſanarum partium dirigentes, fraternitati veſtræ neceſſario duximus commendandum.* Chartulariorum non unum erat officium: aliquando mittebantur in provincias, ut legationes obirent, & de cauſis eccleſiaſticis cognoſcerent, vice ſedis apoſtolicæ, ut obſervatum eſt ſupra ex epiſt. 32. lib. 10. ſæpius etiam eis committebatur cura & adminiſtratio patrimonii eccleſiæ Romanæ, ut Adriano chartulario hic & infr. epiſt. 23. h. lib. *Hadriano itaque chartulario noſtro, quem illuc ad regendum eccleſiæ noſtræ patrimonium direximus, de præſenti injunximus quæ vobiſcum exinde loqui debeat.*

Epiſt. 29. *Hoc quoque ejus culpis adjungitur, quod ita quotidie deſpectus eum uno, aut duobus clericis dicitur ad mare deſcendere, ut & apud ſuos in fabula ſit, & extraneis ſic vilis, ac deſpicabilis videatur, ut nihil habere epiſcopalis vel ingenii, vel reverentiæ judicetur.* Paſchaſius Epiſcopus Neapolitanus notatur, quod

cum

Source : BIU Cujas

tum uno aut duobus clericis ſpatiandi gratia ad oram maris deſcenderet, quia Epiſcopus non debet videri in propatulo ſine honeſto comitatu, ne in oculis hominum vileſcat dignitas epiſcopalis; Jo: Diac. lib. 3. cap. 40. Modus tamen imponendus eſt ſtipatui & evectionibus ſeu equitaturis, quibus Epiſcopi utuntur in viſitatione: his modum impoſuit concil. Lateranenſe, cap. *cum Apoſtolus, de cenſib.*

Et ideo quoniam eruptionem ſanguinis patientibus, jejunia medici omnino dicunt eſſe contraria. Epiſt. 32. Mariniano Epiſcopo Ravennati, eruptionem ſanguinis patienti, jejunium remittitur, quod ex conſilio medicorum jejunium pernoxium eſſet eruptionem ſanguinis patientibus.

Experientia tua, quod vel quale apud ſacratiſſimum corpus beati Petri Apoſtoli jusjurandum præbuerit, memor eſt. Epiſt. 39. A Clemente I. inſtituti ſunt notarii per ſeptem regiones urbis, qui geſta martyrum exciperent, quibus ſeptem diaconi imminebant: ſed pace a Conſtantino eccleſiæ reddita, notariis vacantibus ab hujuſmodi officio, his uſi ſunt Pontifices ad alia, puta ad regimen patrimonii eccleſiæ Romanæ, de quo recte regendo jurabant ab initio ad corpus B. Petri, ut patet & ex epiſt. 70. lib. 1.

Unde eum auctore Deo diaconum feci, & ſub celeritate tranſmittere ſtudui. Epiſt. 43. Phoca ad imperium devecto, diaconus apocriſiarius de more miſſus eſt Conſtantinopolim, cui nomen fuit Bonifacius. De quo infr. hoc lib. ind. 6. epiſt. 47. 56.

De vobis in veſtra pietate Pulcheriæ Auguſtæ clementiam, quæ pro zelo catholicæ fidei in ſancta ſynodo Helena nova vocata eſt. Epiſt. 44. Leontiæ Auguſtæ Phocæ conjugi gratulatur de adepta dignitate, & eam hortatur, ut æmuletur pietatem Pulcheriæ Auguſtæ: hæc fuit ſoror Theodoſii junioris, uxor Marciani, perpetuam virginitatem coluit, & catholicam fidem acerrime defendit, unde in ſynodo Chalcedonenſi Helena nova vocata eſt, ut patet ex actis ſynodi.

Quidam, qui in magna civitate Alexandrina medicinali arte erat imbutus, collectorem ſe apud ſophiſtam ſuum habuiſſe perhibuit, ſummæ pravitatis puerum, quem repente dixit eſſe diaconum ordinatum. Epiſt. 46. Alexandriæ claruit ſtudium medicinæ; Gregor. Nyſſen. in vit. Gregorii Thaumaturgi: ὅσης δὲ αὐτῷ τῆς διαγωγῆς, ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸ μεγάλῳ τῇ Ἀλεξάνδρᾳ πόλῃ, εἰς ἣν, ἡ πανταχόθεν συρρέει νεότης, τῶν περὶ φιλοσοφίαν τε καὶ ἰατρικὴν ἐσπουδακότων: *Cum autem degeret in Ægypto, in magna Alexandri urbe, in quam undique philoſophiæ & medicinæ ſtudioſa juventus confluebat.* Inde ſumma laus medicorum, ſi Alexandriæ medicinam didiciſſent; Ammian. lib. 22. *Pro omni experimento ſufficit medico ad commendandam artis auctoritatem, ſi Alexandriæ ſe dixerit eruditum.* Non diſpari laude, jam a multis ſæculis, ſtudiis medicinæ floruit Monſpeſſulana civitas, in Gallia Narbonenſi; Matth. Pariſ. ad ann. 1254. de reditu B. Ludovici e Syria in Galliam: *Applicuit in partibus Marſiliæ, quæ non multum diſtant a Montepeſſulano, ubi floret phyſica.* Et fama peritiæ medicorum hujus loci, Herefordenſem Epiſcopum in Anglia conſilium accepiſſe, ut medelæ cauſa Montempeſſulanum proficiſceretur, refert idem ſcriptor ad ann. 1258. *Epiſcopo Herefordenſi polypo laborante in naſo, dicebatur tamen ab aliquibus, ut apud Montempeſſulanum curreret, ab infirmitate, qua laboravit, ſanandus.* Cæſarius de miracul. lib. 7. cap. 26. *Unde in Montepeſſulano, ubi fons artis phyſicæ, &c.* Medicus ille dicebat, ſe dum ſtudio medicinæ Alexandriæ operam daret, collectorem ſe apud ſophiſtam ſuum habuiſſe. In ſcholis doctores ſeu magiſtri habebant vicarium ſeu adjutorem & promagiſtrum, a quo juvarentur in docendi munere. Hic proſcholus dicebatur; Auguſtin. de verb. apoſtol. ſerm. 23. *Dicam quid fecerit pauperrimus homo, nobis apud Mediolanum conſtitutis, tam pauper, ut proſcholus eſſet grammatici.* Quod iiſdem fere verbis repetit idem homil. 9. Sic Victorinum ſubdoctorem ſive proſcholum inter profeſſores Burdigalenſes memoria celebrat Auſon. carm. 23. Idem eſſe videtur quem collectorem vocat Gregorius

Source : BIU Cujas

hoc loco, quia ejus munus erat colligere mercedes menſtruas, quæ magiſtro pendebantur. Sic collectarii dicuntur exactores vectigalium, vel argentarii, quia pecunias colligunt, quas exerceant fœnori; L. *quiſquis*, C. *ſi cert. petat*. De his Auguſtin. de civit. Dei, lib. 22. cap. 8. *Irenei cujuſdam collectarii filius*. Collectanos vocat Symmach. lib. 10. epiſt. 43. *Vendendis ſolidis, quos plerumque publicus uſus expoſuit, collectanorum corpus obnoxium eſt, quibus arca vinaria ſtatutum pretium ſumminiſtrat*. Ait apud Sophiſtam, ideſt magiſtrum philoſophiæ, vel medicinæ. Sophiſtæ ſunt, qui profitentur ſapientiam, oſtentationis, vel quæſtus cauſa; M. Tull. in Lucullo: *Sophiſtæ appellantur ii, qui oſtentationis, aut quæſtus cauſa philoſophantur*. Et id nomen traductum eſt ad rhetores, unde ſermo ſophiſticus dicitur oratio verbis culta & ornata; Auguſtin. de doctr. Chriſtian. lib. 2. cap. 31. *Quamquam etiam ſermo non captioſus, ſed tamen abundantius, quam gravitatem docet, verborum ornamenta conſectans, ſophiſticus dicitur*. Sophiſtæ etiam dicti quilibet magiſtri litterarum; Doroth. doctrin. x. ὡς ἐν ἀπέλυεν ἡμᾶς ὁ Σοφιστὴς καὶ ἐλεύθερους: *Cum igitur nos dimiſerat Sophiſta lavabar*.

Inde & argentarii coactores dicti, L. ſticho, §. argentarius, ff. de ſtatu liber.

Eulogias vero ſancti Marci, a beatiſſima fraternitate veſtra tranſmiſſas, cum ea caritate, qua ſunt directæ, ſecundum notitiam earum ſuſcepimus. Eulogias ſancti Marci vocat munuſcula accepta ab Eulogio Epiſcopo Alexandrino. Eadem benedictiones ſancti Marci, quod idem eſt latine, vocat ſupr. lib. 6. epiſt. 37. quaſi accepta ab eccleſia ſancti Marci, quæ eſt eccleſia Alexandrina, ſic dicta a Marco ejus fundatore. Eulogiæ ſunt panes, vel alia edulia benedictionis cauſa ab amicis mitti ſolita; Paulinus epiſt. ad Severum: *Panem campanum de cellula noſtra tibi pro eulogia miſimus*. Idem epiſt. ad Alipium: *Panem unum ſanctitati tuæ unitatis gratia miſimus, in quo etiam Trinitatis ſoliditas continetur, hunc panem eulogiam eſſe, tu facies dignatione ſumendi*. Auguſtin. lib. 5. contr. litteras Petiliani cap. 16. *Eulogias panis ſimpliciter & hilariter datas, ridiculo nomine & venenoſæ turpitudinis, ac furoris infamet*.

Epiſt. 49. *Primum, ut de reditibus eccleſiæ quartam in integro portionem, eccleſiæ tuæ clericis ſecundum meritum, vel officium, ſive laborem ſuum, ut ipſe unicuique dandum proſpexeris, ſine aliqua præbere debeas tarditate*. De reditibus eccleſiæ quarta debetur clericis, dividenda inter eos non æquis portionibus, ſed ſecundum ordinem & dignitatem cujuſque. Qui enim major eſt ordine, potior eſſe debet in portione percipienda; cap. *ſtatuimus, de majorit. & obedient.*

De hoc vero, quod ex fidelium oblatione acceſſerit, quartam partem in ſolidis, vel cellario eis juxta priſtinam conſuetudinem dare non differas. Æque de oblationibus fidelium quarta debetur clericis, in ſolidis, ideſt in nummis, vel in cellario, ideſt in annonis & ſpeciebus, quæ promuntur e cellario. Eadem analogia Auguſtin. epiſt. 109. ad monachas quaſdam: *Et ſicut paſcimini ex uno cellario, ſic induamini ex uno veſtiario*.

Tabularium una cum conſenſu ſeniorum, & cleri memineris ordinandum, qui annis ſingulis ad amputandam fraudis ſuſpicionem ſolemniter ſuas debeat rationes exponere. Præcipit Joanni Epiſcopo Panormitano, ut adhibito conſenſu cleri ordinet tabularium, ideſt diſpenſatorem, qui ſingulis annis rationes reddat actus ſui, ideſt adminiſtrationis, quæ verſabatur in diſtributione quartæ redituum eccleſiæ, & oblationum facienda inter clericos; Jo: Diacon. lib. 4. epiſt. 34. Tabularium vocabant, quia is penes ſe habebat matriculam clericorum, juxta quam fiebat diſtributio portionum, quæ tabula dicebatur; Auguſtin. in ſerm. 2. de vit. commun. cleric. *Quiſquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat teſtamentum, ſed delebo eum de tabula clericorum*, can. *nolo*, 12. qu. 1.

Vindemiarum autem tempore, idem clerus emendi vinum de poſſeſſionibus eccleſiæ tuæ, ad juſta pretia, in quantum vendendum eſt, remedium conſequatur. Clericis datur jus, ut tempore vindemiarum liceat eis vinum emere juſto pretio de poſſeſſionibus eccleſiæ.

Glo-

Source : BIU Cujas

Glorioſus autem Comitiolus, quicquid prædictus Epiſcopus per violentiam, atque inſecutionem ipſius expendiſſe, vel damnum pertuliſſe dato ſacramento firmaverit, eidem Epiſcopo reſtituere compellatur. Januarius Epiſcopus Malachitanus in Bœtica, non jure depoſitus, & rebus ſuis ſpoliatus a Comitiolo Comite: jubet Pontifex, ut de cauſis ejus depoſitionis cognoſcatur, & ut ſpoliator præſtet æſtimationem rerum ex jurejurando Epiſcopi. Si quis res alienas per vim occupaverit, tenetur interdicto unde vi, quanti actor juratus litem æſtimaverit; L. *ſi quis in tantam*, C. *unde vi*. Idem repetit infra in fine h. epiſt. in cauſa Stephani Epiſcopi. Epiſt. 50.

Aut ſi eo præſente ſub jurejurando, contra eum teſtimonium dictum eſt, injungit, ut quæratur an teſtes producti ſint contra Epiſcopum eo præſente, & ſi jurati teſtimonium dixerint. Optime, quia teſtes producuntur, & recipiuntur palam utraque parte præſente, ſed non audiuntur niſi ſecreto; L. *ſi quando*, & auct. *ſed ſi quis*, C. *de teſtib.* can. *in primis*, 2. qu. 1. cap. *in nomine*, *de teſtib.* quæ deſumpta ſunt ex hoc loco. Ait ſub jurejurando, quia teſtes non audiuntur, niſi jurati; L. *jurisjurandi*, C. *de teſtib.*

Sed, & de perſonis accuſantium, ac teſtificantium ſubtiliter quærendum eſt. Cujus vitæ, cujus conditionis, cujuſve opinionis, an inopes ſint. Injungit, ut quæratur an teſtes auditi contra Epiſcopum ſint idonei, an eſſent inimici, vel pauperes. Conditio teſtium diligenter examinanda eſt, an ſint locupletes, vel egentes, an inimici, an amici; L. 3. ff. *de teſtib.* Apulejus apolog. 1. *Nam patrimonium omne jam pridem abligurivit, nec quicquam ei de bonis paternis ſupereſt, niſi una domus ad calumniam venditandam, quam tamen nunquam carius, quam in hoc teſtimonio locavit.*

Si ſcriptis judicatum eſt, & partibus præſentibus ſententia recitata eſt. Injungit præterea, ut quæratur an ſententia contra Epiſcopum ex ſcripto dicta ſit & recitata coram partibus: & hoc de jure, quia ſententia non valet, niſi ex ſcripto pronunciata ſit, & recitata coram partibus; L. 1. & 3. C. *de ſentent. ex pericul. recit.* L. *ab eo*, C. *quomodo, & quand. judex:* quod conſtitutione regia ſancitum eſt. Auguſtin. in brevicul. collat. *Et utriſque exeuntibus ſententiam ſcripſit, quam rurſum intromiſſis partibus recitavit.*

Et eccleſiæ res ſuæ omnes reſtituantur. Joanni defenſori injungit, ut ſi liqueat Epiſcopum recte depoſitum, ejus depoſitio confirmetur, & eccleſiæ res hac occaſione ablatæ reſtituantur, addita optima ratione, quia delictum perſonæ non eſt in damnum eccleſiæ convertendum. Inde ſumptus eſt can. *ſi Epiſcopum*, 16. qu. 6. concil. Tolet. 11. can. 5. *Et qui nihil proprietatis habere videntur, magnæ diſcretionis arte medendi ſunt, quo nec auſus illicitos eccleſiarum facultatibus redimant, nec ipſi penitus extorres a pœna perſiſtant, nec enim juſtum eſt, ut pro pravis actibus ſacerdotum, eccleſiæ, quibus præminent, ſuſtineant damnum, & pro exceſſibus talium ſatisfactio ab eccleſiis exigatur, cum eccleſia cultores ſuos non ad litem, ſed honeſtatem informet.* Sic tempore Friderici I. Hartuicus Bremenſis Archiepiſcopus, & Ulricus Halberſtadenſis Epiſcopus in diem vitæ regalibus multati ſunt, quod defuiſſent Principi in tranſalpina expeditione; Otto Friſingenſ. de geſt. Frideric. lib. 2. cap. 12. *Hunc morem Principe ſecuto, non ſolum laicorum feuda, ſed & quorumdam Epiſcoporum, ideſt Hartuici Bremenſis, & Ulrici Halberſtadenſis regalia perſonis tantum, quia nec perſonis, ſed eccleſiis perpetualiter a Principibus tradita ſunt, a Principibus adjudicata fuere.* Quod metro expreſſit Gunther. Ligurin. lib. 2.

Quin & Pontifices Halberſtadenſis, & ille,
Sub quo Brema fuit, talia regalia jura
Amiſere nota, perſonæ ſcilicet ipſæ,
Non tamen eccleſiæ, neque enim quod paſtor inique
Geſſerit, eccleſiæ fas eſt in damna refundi.

Source : BIU Cujas

Epiſt. 54. *Contra hæc ſi dictum fuerit, quia nec Metropolitam habuit, nec Patriarcham dicendum eſt, quia a ſede apoſtolica, quæ omnium eccleſiarum caput eſt, cauſa audienda, ac dirimenda fuerit.* Metropolitanus eſt judex omnium Epiſcoporum ſuffraganeorum ſuæ provinciæ; can. *quia cognovimus*, 10. qu. 3. cap. *pro illorum, de præbend.* cap. *ſicut unire, de exceſſ. prælat.* ſed ſi Epiſcopus Metropolitam, vel Patriarcham non habeat ſuper ſe, puta ſi ſit exemptus, & immediate ſubſit ſedi Apoſtolicæ, de ejus cauſis cognoſcit ſolus Romanus Pontifex, quia eſt ordinarius exemptorum.

Epiſt. 56. *Quia ergo ita eſt poſitus, ut ad aliquam ordinationem eſſe non poſſit idoneus, œconomum ejus eccleſiæ, atque Epiphanium archipresbyterum, ex noſtra diſtricte auctoritate commonemus, ut eadem Xenodochia, ſine periculo ſuo, ſollicite ac utiliter ſtudeant ordinare.* Ægrotante Januario Epiſcopo Calaritano, cura Xenodochiorum demandatur œconomo eccleſiæ, & archipresbytero. Quilibet Epiſcopus debet ſibi conſtituere œconomum de proprio clero, qui gubernet res eccleſiæ cum arbitrio Epiſcopi, ne ſine teſtimonio ſit gubernatio rerum eccleſiaſticarum; concil. Chalced. can. 26. can. *quia in quibuſdam*, 89. diſt. Synodi 7. quæ eſt Nicæn. 2. can. 11. can. *cum ſimus*, 9. qu. 3. L. *omnes qui*, §. *hoc nihilominus*, Cod. *de Epiſcop. & cleric.*

De hoc igitur, quod ſcripſiſti, fratrem & Coepiſcopum noſtrum Januarium, tempore, quo ſacrificium celebrabat, tantam pati frequenter anguſtiam, ut vix poſt longa intervalla ad locum canonis redire valeat, quem reliquit. Januarius Caralitanus Epiſcopus ita graviter ægrotabat, ut cum miſſam celebraret, propter infirmitatem vix poſſet redire ad locum canonis, a quo ſemel receſſerat: unde quia multi dubitabant, an communionem ab eo percipere deberent, conſultus hac de re Pontifex, reſpondit admonendos eſſe, ne quid timerent, & ut ſecure communicarent. Locus canonis eſt locus medius altaris, ubi ſtat presbyter cum pronunciat ſolemnia verba conſecrationis corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti. Canon eſt oratio ſeu tenor verborum ſolemnium, quibus corpus, & ſanguis Domini Jeſu Chriſti conſecratur; ordo Romanus de offic. miſſæ cap. 12. *Orationem, quam canonem ſive actionem, propter regularem ſacramentorum confectionem, Romano more appellamus, quis compoſuerit aperte non legimus.* Petrus Cluniacenſ. de miracul. lib. 1. cap. 8. *Ventum eſt ad miſſam, & more ſuo veſtibus ſacris exterius paratus, interius ſpiritu & fide repletus, ad altare acceſſit, cumque cæteris expletis ad canonem perveniſſet, & verba divina panis & vini ſubſtantiam, in Chriſti carnem & ſanguinem commutantia, conſumaſſet &c.*

AD LIBRUM DUODECIMUM.

Epiſt. 1. *OPORTET ergo, ut ſacerdotes vel clerus Iſauriæ civitatis ab antefati Caſſiopi caſtri habitatione nullatenus repellantur, ſed & beati Donati ſanctum ac venerabile corpus, quod ſecum detulerunt, in unam eccleſiarum ante dicti loci quam elegerint, ſive intus, ſive foris habeant recondendi debita cum veneratione licentiam.* Barbaris per Illiricum, & Dalmatiam late ferro & igni graſſantibus, corpus S. Donati ab Epidaurienſi Epiſcopo tranſlatum in Corcyram inſulam, & in caſtro Caſſiopi collocatum, & clerus Iſaurienſis eodem ſe recepit. Hac occaſione reſcripto Mauricii Imperatoris, caſtrum Caſſiopi traditum Iſaurienſi Epiſcopo, ita ut principalem ſeu epiſcopalem juriſdictionem ibi haberet interim loco exempto a juriſdictione Corcyrenſis Epiſcopi; de quo agitur prox. epiſt. & 8. infr. h. lib. De excidio Illyrici, Ambroſ. in Lucam lib. 10. cap. 21. *Hunni in Alanos, Alani in Gothos, Gothi in Taifalos, & Sarmatas inſurrexerunt.*

Source : BIU Cujas

texerunt. Nos quoque in Illirico, exules patria, Gothorum exilia fecerunt.

Addentes etiam ita illum tenacem existere, ut in domo ejus amicus ad caritatem nunquam introeat. Florentinus archidiaconus ecclesiæ in Episcopum electus, a Gregorio rejectus ob senium ætatis, quod propter decrepitam ætatem officio episcopali non sufficeret, & propter tenaciam, ideſt sordidulam parcitatem, domus ejus nemini pateret; hinc sumptus est can. *archidiaconum*, 81. dist. Hospitalem Episcopum esse oportet; Augustin. serm. de vit. comm. cleric. *Perveni ad episcopatum, & vidi necesse habere Episcopum exhibere humanitatem assiduam quibusque venientibus, sive transeuntibus, quod si non seciſſem, Episcopus inhumanus dicerer &c.* Hujusmodi ingenio Melas Rhinocurtensis Episcopus Arianos sicarios, cum ferro in se submissos, domum episcopalem deduxit, eosque honeste & liberaliter epulis excepit; de quo Sozomen. lib. 6. cap. 31. αὐτίκα δὲ τοὺς ἄνδρας οἷα γε ἐξ ὁδοῦ κεκμηκότας, εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν καταγώγιον ὁδηγήσας, καὶ τράπεζαν παραθεῖναι: *Ex templo vero homines eos de via fessos, in hospitium episcopale deduxisse, mensam apposuisse.* Æterna laude celebratur Acacius Berroensis Episcopus, quod ejus domus civibus & peregrinis semper patuerit; Idem lib. 7. cap. 27. τεκμήριον δὲ μεγίστης ἔδωκεν ἀρετῆς, παρὰ πάντα τὸν χρόνον τὸ ἐπισκοπικὸν καταγώγιον ἀνεωγμένον ἔχων: *Argumentum maximæ virtutis dedit, quod omni tempore apertum habuerit episcopium.* Unde domus Episcopi Græcis vocatur ἀσπάσιον; Theod. lib. 5. cap. 18. ἐν τῷ ἀσπαστικῷ οἰκῷ: *In salutatorio seu hospitio episcopali.* *Epist. 6.*

Rusticus autem diaconus ejusdem ecclesiæ, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur, sed quantum asseritur psalmos ignorat. Rusticus diaconus in Episcopum electus, pariter rejectus, quod psalmos ignoraret, ideſt memoriter non teneret: & hoc est quod ait proximis verbis: *De eo inquirendum esse quantos psalmos minus teneat.* Eadem de causa Joannes presbyter repulsus ab episcopatu Ravennati, quod psalmos nesciret, supr. lib. 4. epist. 45. ubi dixi.

Excellentissimo autem filio vestro Adulowaldo Regi transmittere philacteria curavimus, ideſt crucem cum ligno sanctæ crucis Domini, & lectionem sancti evangelii theca Persica inclusam. Gratulatur Theodelindæ Reginæ Longobardorum de nato filio ejusque optima educatione in fide catholica: huic nomen fuit Adovaldus, eique transmittit duo philacteria, ideſt amuleta adversus maleficia, seu lamiarum incantationes, quæ pueris maxime nocent, nimirum crucem cum ligno sanctæ crucis, & sacrum evangelium theca Persica inclusum. Mulieres & pueri solebant gestitare evangelium collo appensum philacterii, seu amuleti vice; Jo: Chrysostom. homil. 19. ad Antiochenos: ἀχ ὁρας πῶς ἀν γυναῖκες, καὶ τὰ μικρὰ παιδία ἀντὶ φιλακῆς μεγάλης εὐαγγέλια ἐξαρτῶσι τῷ τραχήλῳ, καὶ πανταχῆ περιφέρουσιν ὅπου περ ἂν ἀπίωσιν: *Non cernis, ut mulieres, & parvi pueri, pro magna custodia evangelia collo suspendunt, & ubique circumferunt, quocumque abierint.* Idem in Matth. homil. 73. in hæc verba philacteria sua dilatant: ἃ φυλακτήρια ἐκάλεν, ὡς πολλαὶ νῦν τῶν γυναικῶν εὐαγγέλια τῶν τραχήλων ἐξαρτῶσαι ἔχουσι: *Hæc philacteria, ideſt conservatoria vocabant, sicuti multæ mulieres modo faciunt evangelia ex collo dependentes.* Idem Isidorus Pelusiot. lib. 2. epist. 150. Hieronym. in Matth. lib. 4. cap. 23. Ægris evangelium, ad caput apponi solebat, curationis causa; Augustin. in Joan. cap. 7. *Quid ergo eum caput tibi dolet, laudamus si evangelium ad caput tibi posueris, & non ad ligaturam concurreris. Gaudemus quando videmus hominem in lectulo suo constitutum jactari febribus, & doloribus, nec alicubi spem posuisse, nisi ut sibi evangelium ad caput poneret, non quia ad hoc factum est, sed quia prælatum est evangelium ligaturis.* Moris erat quoque sacrum evangelium custodiri in singulis ædibus, dæmonis arcendi causa; Jo: Chrysostom. in Joan. cap. 31. εἰ γὰρ ἐν οἰκείᾳ ἔνδα ἐν εὐαγγέλιον ἢ κείμενον ἐ τολμήσει προσελθεῖν ὁ διάβολος: *Nam si in quacumque domo evangelium est, illuc diabolus ingredi non audet.* Sacrum evangelium præsens remedium adversus incendia; Gregor. Turon. de vit. patrum cap. 6. de sancto Gallo Arvernensi Epi- *Epist. 7.*

Augustin. de nupt. lib. 6. cap. 9. *Huc accedunt quidem illa, quæ non quidem omnes parvulos, sed tamen plurimos cernimus perpeti, multa & varia mala usque ad dæmonum incursus.*

Source : BIU Cujas

ſcopo : *Surgenſque evangeliis comprehenſis , apertiſque obviam ſe igni obtulit* . Evangelium inter inſignia imperii fuit . Lotharius a Ludovico Pio patre ſuo Imperator deſignatus traditione coronæ, enſis, & evangelii, in vita Ludovic. Pii : *Lothario coronam, enſem, evangelium auro gemmiſque redimitum ea lege habendum miſit, ut fidem Carolo, & Judith ſervaret* .

Filiæ quoque meæ ſorori ejus tres annulos tranſmiſi , duos cum hyacinthis , & unum cum albula . Albula eſt genus gemmæ , quod eſt album ; Anaſtaſ. in Sylveſtro : *Altare argento, & auro cluſum cum gemmis prainis* (L. Praſinis) *& hyacinthinis, & albis* . Idem in Joanne 2. *Ipſis diebus obtulit Chriſtianiſſimus Imperator Juſtinianus Auguſtus beato Petro Apoſtolo ſcyphum aureum circumdatum de gemmis praſinis & albis* .

Epiſt. 9. *Utile judicavimus eandem maſſam, quæ aquas ſalvias nuncupatur* . Maſſa ad aquas ſalvias , quo loco martyrium paſſus eſt B. Paulus Apoſtolus , a Gregorio conceſſa eſt baſilicæ B. Pauli in ſumptum luminarium eccleſiæ , & donatio relata in ſcrinio eccleſiæ Romanæ . Aquæ ſalviæ monaſterium memorat Anaſtaſ. in Leone III. *Immo, & in oratorio ſanctæ Mariæ , quod ponitur in monaſterio Aquæ ſalviæ fecit ſimiliter* .

Epiſt. 10. *Enunciaturus ex more , nihil illic conditori juris ulterius jam deberi , niſi proceſſionis gratiam, quæ Chriſtianis omnibus in commune debetur* . Præcepit Felici Meſſanenſi Epiſcopo , ne ante dedicet baſilicam , quam ex more denunciet fundatori , nihil illic juris ulterius habiturum , præter proceſſionis gratiam , quæ Chriſtianis omnibus in commune debetur : & hoc eſt quod Gelaſius ſimpliciter dixit *proceſſionis aditum* in can. *piæ mentis* , & can. *Frigentius* , 16. qu. 7. Quod enim fundatori eccleſiæ reſervatur proceſſionis aditus , non ſine aliqua gratia & prærogativa intelligendum , alioquin fruſtra , & inepte reſervaretur , ſi non alio jure fundatori competeret , quam ut cuilibet e plebe . Hac ætate patronus , ſeu fundator non habuit jus præſentandi , ſed nudum jus ſolemnis proceſſus , ſeu proceſſionis , ita ut haberet proceſſionis aditum , cum aliquo jure , & prærogativa , qui cæteris fidelibus debetur in commune in turba , ſine prærogativa ordinis , vel honoris : de quo fuſius obſervatum eſt a nobis , lib. 1. de Ducib. & Comit. cap. 17.

Epiſt. 13. *Maleficio, quod vulgo canterma dicitur* . Notat clericos quoſdam Siculos , qui male audiebant de maleficiis , quæ vulgo cantermata dicuntur . Malefici utuntur malis carminibus , incantationibus , & ligaturis ; Auguſtin. in Joan. cap. 7. *Fingunt enim ſpiritus mali umbras quaſdam honoris ſibi metipſis , ut ſic decipiant eos , qui ſequuntur Chriſtum , uſque adeo fratres mei , ut illi ipſi , qui ſeducunt per ligaturas , per præcantationes , per machinamenta inimici , miſceant præcantationibus ſuis nomen Chriſti* . Idem in pſalm. 70. *Quid enim etiam & filios habere malum eſt , quia quando eis caput dolet , malæ & infideles matres ligaturas ſacrilegas & incantationes quærunt* . Maleficium canterma , noſtris *charme* , quod fiat per carmina , & incantationes .

Epiſt. 14. *Pueros vero Epiſcopo ſimiles non tranſmitto* . Datianus Metropolitanus Armeniæ , qui in aula Conſtantinopolitana verſabatur , erat enim cognatus Imperatoris , petiit a Gregorio ſimiles forma pueros , ut eos offerret Imperatori , in obſequium cubiculi . Pontifex reſcribit , ſe non mittere Epiſcopo ſimiles pueros. Pueri pares forma & ætate erant in deliciis apud veteres in obſequium & miniſterium ; Senec. epiſt. 95. *Tranſeo agmina exoletorum , per nationes , coloreſque deſcripta , ut eadem omnibus civitas , eadem primæ menſura lanuginis , eadem ſpecies capillorum , ne quis cui rectior eſt coma criſpulis miſceatur* . Quo reſpiciens Virgil. 1. Æneid. *Pares ætate miniſtri* . Etiam vinctorum greges per ætatum & colorum paria diſtinguebantur ; Senec. de brevit. vit. cap. 11. *Qui vinctorum ſuorum greges in ætatum & colorum paria deducit* .

Quando enim me apud me ipſum invenero , tunc foris me ſimiles videlicet deſor-

deformes quæro. Eunuchorum & servulorum mores magis, quam formam spectari debere voluit Hieronym. ad Demetriadem: *Eunuchorum quoque tibi, & puellarum ac servulorum mores magis eligantur, quam vultuum elegantia, quia in omni sexu & ætate & truncatorum corporum violenta pudicitia animi considerandi sunt, qui amputari nisi Christi timore non possunt*. Pari ingenio Gregorius servis deformibus utebatur ad obsequium, ne qua esset suspicio de formæ delectu.

Ita ut per loca singula duodecim Episcopos ordines. Anglis recens conversis ad fidem, prædicante Augustino & sociis, Gregorius duas Metropolitanas sedes constituit in Britannia, unam Londini, alteram Eboraci, ita ut per singulas metropoles ordinarentur duodecim Episcopi, de quo Beda lib. 1. cap. 29. Certa provincia est, quæ habet duodecim Episcopos, ex constitutione Gregorii, vel saltem decem aut undecim, & unum Metropolitanum ex instituto Pelagii II. can. *Scitote*, 6. qu. 3. sed postquam Cantuaria, quæ erat caput regni Cantii, & sedes regia, ab Ethelberto Rege concessa est Augustino, qui sedem sibi & successoribus suis hic locavit, ibique diem obiit, & sepultus est in basilica beati Petri Apostolorum Principis, metropolitica dignitas, quæ a Gregorio statuta fuerat Londini, Cantuariam translata est, ut patet ex epistola Kenulfi Regis Merciorum ad Leonem III. Pontificem, quæ est apud Willelm. Malmesbur. de Regum Anglor. gest. lib. 1. cap. 4. *Epist.* 15.

Sit vero inter Londoniæ, & Eboracæ civitatis Episcopos in posterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus. A Gregorio duæ Metropolitanæ sedes in Britannia statutæ, una Londini, altera Cantuariæ, ita ut singulæ haberent duodecim Episcopos, & qui prior esset ordinatus, prior haberetur, unde de primatu Britanniæ diu certatum inter Cantuariensem & Eboracensem Episcopos, sed Cantuariensis judicio Romanorum Pontificum pronunciatus totius Britanniæ Primas, & velut alterius orbis Papa. Anselmum Cantuariensem, Angliæ finibus exulantem, in concilio Barensi sedere jussit Urbanus II. juxta Romanum archidiaconum, cui ante Pontificem sedere moris est: *includamus*, inquit, *hunc in orbe nostro, quasi alterius orbis Papam*; de quo Willel. Malmesb. de gest. Pontif. Anglor. lib. 1. Eadmerus lib. 2. pag. 52. Nec solum Primas totius Britanniæ est Cantuariensis, verum etiam legatus natus sedis apostolicæ, cap. 1. de offic. legat.

Filio nostro Simplicio renunciante cognovimus, lectos vel lectisternia in gerontocomio, quod illic ab Isauro constructum est, deesse. Frequens fuit peregrinatio ad montem Sinai. Inde Rusticianæ patriciæ Pontifex gratulatur de reditu a monte Sina, seque socium itineris, non reditus optat lib. 3. epist. 44. *Excellentia vestræ scripta suscipiens libenter agnovi, qualiter ad montem Sina perrexit, sed mihi credite, ego quoque voluissem vobiscum ire, sed vobiscum minime redire*. Inter loca, quæ se adiisse religionis causa refert Posthumianus apud Sulpit. Sever. dialog. de virtutibus monachorum orientis, percenset montem Sina: *Jugum Sina montis ascendi, cujus summum cacumen, cælo pene contiguum, adiri non potest*. Varias peregrinationes patrum ad montem Sina refert Sophron. in prat. spiritual. cap. 100. 170. 180. Hac occasione constructum esse gerontocomium ab Isauro in monte Sina credibile est, pro quo mittit pecuniam & certas vestes in usum peregrinorum eo confluentium, qua de re scripta est hæc epist. Joanni abbati de monte Sina. *Epist.* 16.

Vel naula dedimus. Naulum est quod pro vectura magistro navis solvitur; Juvenal. satyr. 8.

Furor est post omnia perdere naulum.

Papias: *Naulum merces, quæ datur de nave, qua quis transvehitur*.

Mercedis causas. Ideſt eleemosynas & alia bona opera, quorum certa est merces in cælo, & ita merces pro præmio cœlestis vitæ, infra hoc lib. epist. 30. *Epist.* 17.

Source : BIU Cujas

Magis ſuis utilitatibus, quam mercedibus occupatus fuit.

Hanc ſibi quodammodo nobilitas legem imponit, ut debere ſe quod ſponte tribuit, æſtimet. Viri honeſti credunt ſe debere, quod ultro donant, ideſt non conferunt beneficium, ut repetant: & hoc eſt quod ait Senec. de benefic. lib. 1. cap. 2. *Nemo beneficia in kalendario ſcribit, nec avarus exactor ad horam & diem creditorem appellat.*

Vobis adminiculantibus impleatur, ut veſtrum poſſit eſſe quod poſcimus. Aſclepiodoro commendat patrimonium eccleſiæ Romanæ, quod erat in Galliis, ut eo adminiculante, ideſt juvante, tutum ſit patrimonium, quod erat ſub tuitione Regum Francorum. Adminiculare eſt adjuvare defendere: hac voce uſus eſt & Gregor. 26. moral. cap. 2. *Quid enim ejus defenſionibus adminiculatur, quod etſi tacenti nulla intulit recta, tamen incohanti prava reſpondit.* Vox nota latinis ſcriptoribus, M. Tullium Tyrone liberto *adminiculatore* in ſtudiis litterarum uſum ſcribit Aulus Gell. lib. 7. cap. 3. Papias: *Adminiculor, ideſt adjuvo, quaſi ad manum pono, unde adminiculum, ideſt adjutorium.*

Epiſt. 18. *Sed ſicut Romanis vivere legibus permittuntur.* Vetat ne Judæi graventur, ſed ſicut Romanis legibus eis permittitur ſuo ritu vivere; L. *Judæos*, C. *de Judæis:* ſic actus ſuos, ideſt rationem ſacrorum, ut norunt, nullo impediente diſponant. Judæi non ſunt prohibendi ſuos ritus & ſolemnitates colere, ut tradidit Gregor. ſupr. lib. 11. epiſt. 15. unde ſumptus eſt can. *qui ſincera*, 45. diſt.

Epiſt. 20. *Monachos ipſos retrudi ſine dilatione faciatis.* Monachi fugitivi requirendi, & in Monaſterium compellendi; reg. Benedict. cap. 29. cap. *ult. de regular.*

Aſſeruit autem prædictus abbas, presbyterum prædictæ Maſſæ, novas monaſterio ipſi velle imponere conſuetudines, quæ ex tempore conditionis monaſterii, per triennale tempus hactenus non fuerunt. Quæſtus eſt abbas monaſterii ſancti Georgii, quod ſitum erat in finibus Maſſæ, cui nomen Marato, presbyterum Maſſæ novas monaſterio velle imponere conſuetudines, quæ ab initio conditionis, ideſt fundationis monaſterii, per triennium hactenus uſu receptæ non fuerunt, ideſt portionem oblationum velle percipere: reſcribit Pontifex, ne quod novum onus imponatur monaſterio, præter ea quæ ab initio inſtituta fuerant. Concordat can. *Eleutherius*, cum can. *ſeq.* 18. qu. 2. Conditio monaſterii pro fundatione & conſtructione, alias conditio pro creatione; Hieron. in Marcum: *Neque enim montes & terra nativitatem parturitionemque recipiunt, ſed conditionem.* Conditio teſtamenti pro ſcriptione & confectione; Gregor. Tur. lib. 8. cap. 22.

Epiſt. 23. *Aut certe ſcultas, quos mittitis ſollicite requirant.* Mauricium, & Vitalianum magiſtros militum hortatur ad defenſionem provinciæ adverſus Longobardos, & ut ſcultas miſſos ſollicite requirant. Scultæ ſunt exploratores, ut notat Gloſſ. in can. *ſuppliciter*, 23. qu. 8. qui deſumptus ex hac epiſt.

Epiſt. 25. *Quæſivi autem, qui vobis adhæreant in lectionis ſacræ collegio, & neminem reperi, & vehementer ingemui paupertatem boni.* Epiſcopus debet habere ſocium ſacræ lectionis. Dolet, quod Junio Cathanenſi Epiſcopo quæſivit ſocium ſacræ lectionis & non invenit. Tanta infelici ſæculo erat inopia litteratorum.

Epiſt. 27. *Honores enim non habet, & chartas exconſulatus petiit, pro quibus triginta auri libras tranſmiſit, ut ei debeant comparari.* Sub Imperatoribus alii erant conſules ordinarii, alii ſuffecti & honorarii, qui fiebant codicillis Principis, ſine actu & adminiſtratione, alii conſulares, qui conſularia tantum ornamenta accipiebant, codicillis Principis; L. *ult.* Cod. *de decur.* L. *pen.* Cod. *de conſulib.* nov. Juſtinian. 71. cap. 1. alii accipiebant codicillos exconſulatus, quæ omnia erant nuda honoris nomina, ſine actu, non tamen ſine pretio concedebantur. Venantium nepotem Opilionis patricii commendat Honorato Diacono, ut per eum impetret litteras ſeu codicillos exconſulatus, quam in rem ſcribit miſſas 30. libras. Hujuſmodi codicillares dignitates ſuſtulit Alexander Severus; de quo Lamprid. in ejus vit. *Jurejurando deinde conſtringit, ne quem aſcriptum, ideſt vacantium haberet, ne annonis rempublicam gravaret.* Qua-

Source : BIU Cujas

Quatenus oblatis in facella consuetudinibus honores mereantur accipere. Commendatur Venantius, quatenus oblatis in saccello pecuniis, honorem exconsulatus per codicillos Principis accipiat. Pecuniæ offerebantur fisco in sacculo, de quo supr. lib. 4. ind. 13. epist. 34.

De qua rei per latorem præsentium, in excepto quæ mihi visa sunt relegenda dictavi. Exceptum est epistola, quæ a notario notis excepta erat, dictante Pontifice. Epist. 28. lege, re ei

Qualem necessitatem diversa officia palatii urbis Romæ, de annonis suis sustineant, experientiam tuam credimus non latere. Annonæ delegabantur a Principe officiis sacri palatii; L. *pen.* C. Th. *de erogat. milit. annon.* & ideo præcipit Romano defensori, ut se interponat apud Leontium, quatenus eis annonæ, ut moris erat, a Principe præstentur. Epist. 29.

Coram populo, & clero eum perduxi, presbyterium ei auxi, in loco superiori inter defensores posui. Cyriaco Diacono in præmium rerum bene gestarum, presbyterium auxit, idest honorem & dignitatem, & eum inter defensores ecclesiæ Romanæ posuit. Epist. 30.

In Panormitana, autem parte loci servatorem tui me sufficit elegisse. Loci servator, locum tenens, vicarius, ut infr. h. epist. *Loci tui servatoribus deputa, ut parum aliquid xenii offerant.* Et rursus: *loci servatoribus tui præcipe, ut per omnia impleant.* Græcis τοποτηρητὴς. Suidas, τοποτηρητὴς ἀδ' ἀξιώματος: *Loci servator dignitatis genus.* In conciliis τοποτηρηταί; Balsamoni in proem. synod. Carthaginens. sunt τόπους ἀναπληροῦντες τῶν μὲ δυνηθέντων συνελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον: *Locos implentes eorum, qui non poterant in synodos convenire*, a Græco τηρεῖν, quod est conservare, idest implere locum alterius. Defensores patrimonii ecclesiæ Romanæ in Sicilia habebant loci servatores, seu vicarios certis locis præcipue, apud Panormum & Syracusas, ut patet ex hoc loco. Et duæ erant stationes patrimonii ecclesiæ Romanæ in Sicilia, una Panormi, altera Syracusis, supr. lib. 10. epist. 49.

Stude si Deo placuerit, ut in hanc urbem ante natalem B. Cypriani transeas, ne ex signo, quod diebus istis semper imminet, quod absit, aliquod periculum possit imminere. Petrum subdiaconum monet, ut e Sicilia in urbem redeat, ante natalem beati Cypriani, propter periculum maris, quod eo tempore mare sit procellosum. Idem observat Procop. de bell. Vandal. lib. 1. & ex eo Evagr. lib. 4. cap. 16.

Eumque a me tristem, amaricatumque repuli. Amaricatus est, cum quo amare, & asperioribus verbis actum est; idem moral. lib. 5. cap. 2. *Sed hoc amaricatum cor ad gaudium suum quandoque reducitur.*

Venientibus scribonibus, nam sicut audio jam illi tyrones colligunt, loci tui servatoribus deputa, ut parum aliquid xenii offerant, quatenus sibi eos placabiles reddant. Tyronum collatio, erat onus provincialium propter possessiones & prædia; L. 7. C. Th. *de tyronib.* Veget. lib. 1. cap. 7. *Dum possessoribus indicti tyrones, per gratiam, aut dissimulationem probantur.* Ammian. lib. 21. *Indictis per provincias tyrociniis, omnis ordo & professio vexabatur.* Scribonum munus erat in provinciis tyrones legere & probare. Quocirca Petro subdiacono defensori Siciliæ mandat, ut loci sui servatoribus, idest vicariis suggerat, ut scribones xeniis sibi conciliet, quo in exigendis tyronibus sint mitiores.

Ut legata, quæ ex tenore Antonini defensoris a nobis debentur monasteriis, vel aliis solverentur. Idest ut legata, quæ debentur de rebus, quas tenet possidet Antoninus defensor, monasteriis, vel aliis solvantur. Tenor pro tenemento seu possessione rerum.

Cautiones vero, quæ in ejusdem Antonini substantia sunt inventæ, pariter defer. Cautiones sunt chirographa seu instrumenta debiti; L. *lecta, de reb. credit.* L. *titius, quæ res pign.* supr. lib. 7. epist. 59. ind. 2. *Et a cunctis debitis cautio-*

Source : BIU Cujas

nibus reſtitutis. Anaſt. in Vigil. *Cautionem manus ſuæ ei oſtendentes, quomodo promiſerat eum in ordinem ſuum revocare.*

Quia fabrica in Prætoriano monaſterio, ne ad medietatem quidem adhuc perducta eſt. Prætorianum monaſterium fuit apud Panormum in Sicilia. Ejuſdem meminit infra in calce hujus epiſt. *Codicem autem Heptatici, de ſubſtantia Antonini dari volumus in monaſterio Prætoriano.*

Præterea unum nobis caballum miſerum, & quinque bonos aſinos tranſmiſiſti, caballum illum ſedere non poſſum, quia miſer eſt, illos autem bonos non poſſum, quia aſini ſunt. Reſpuit caballum ideſt æquum, quia miſer ideſt vilis erat, reſpuit aſinos etſi bonos, quia aſini erant. Romanis placuere æqui, Judæis mulæ, Afris aſini potius quam æqui; auctor qu. utriuſque teſtam. cap. 115. *Nam Regibus Judæorum mulæ placuerunt ad ſeſſum, Romanorum autem non mulæ, ſed æqui, Garamantum autem, qui ſupra Tripolim Afrorum ſunt, Regibus tauri placent ad ſeſſum, Perſarum vero Reges vehiculis feruntur, nam veteres Reges Perſarum non videbantur a populis, & Reges Madiam camelis delectabantur ad ſeſſum, ita ut & colla eorum aureis exornentur torquibus, & per Africam aſinis magis volunt inſidere, quam equis, &c.*

Progeniem vero ſuam unumquemque, uſque ad ſeptimam obſervare decernimus generationem. Nuptiæ vetantur inter cognatos & affines uſque ad ſeptimum gradum. Ex diſpenſatione nuptiæ Anglis permiſſæ ſunt a Gregorio inter cognatos quarto & quinto gradu, ne recens converſi metu auſterioris legis avocarentur, ut patet ex reſponſo ejus ad conſultationes Auguſtini, quod extat in can. *quædam*, 35. qu. 2. & refertur in can. *ad ſedem*, ead. cauſ. qu. 5. Hodie ex concil. Lateranenſi nuptiæ vetitæ ſunt inter cognatos & affines uſque ad quartum gradum incluſive; cap. *pen. de conſang. & affinit.* cap. *licet ex quadam, de teſtib.*

In privilegium monaſt. B. Medardi Sueſſionis, quod extat in calce hujus operis in edit. veteri Pariſ. & in edit. Vaticana ponitur lib. 2. poſt Epiſt. 38.

Auctoritate igitur divina, vice beati Petri Apoſtolorum Principis, conſenſu omnium Romanorum Pontificum, & voluntate totius ſenatus Romani, ſuadente nobis viro apoſtolico Anſerico Sueſſorum urbis Pontifice, & omnium Galliæ Epiſcoporum favente judicio decernimus, ut nullus Archiepiſcoporum, vel archidiaconorum fratres præfatæ baſilicæ de ordinatione ſui abbatis, vel eccleſiaſticorum graduum aſſumptione inquietet. A Gregorio confirmatur privilegium exemptionis monaſterio S. Medardi Sueſſionenſis a Joanne III. conceſſum, & hoc ne invidioſum videatur precibus Brunichildis Reginæ, & Theodorici Regis ejus nepotis, ſuadente & inſtante Anſerico Sueſſionenſi Epiſcopo, & judicio ideſt conſenſu omnium Epiſcoporum Galliæ. Pari inſtantia Brunichildis, & Theodorici monaſterio S. Martini Auguſtodunenſis privilegium exemptionis conceſſit Gregor. ſupr. lib. 11. epiſt. 10. Gregorius confirmat privilegium a Joanne III. Papa conceſſum monaſterio S. Medardi Sueſſionenſis, quod exſcripſit Aubert. Miræus orig. benedictin. cap. 12. Idem confirmavit privilegium per Vigilium Papam conceſſum monaſterio Arelatenſi lib. 7. epiſt. 115. indict. 2. Inter privilegia monaſterii Sueſſionenſis, hæc ſunt præcipua, primum quod electio & ordinatio abbatis tribuitur monachis ex privilegio ſpeciali, de quo ſupr. lib. 4. epiſt. 43. & lib. 7. epiſt. 18. can. *abbatem*, can. *quam ſit neceſſarium*, 18. qu. 2. reg. Benedict. cap. 64. ſecundum eſt, ut monachi ejuſdem monaſterii ordinationem, & benedictionem chriſmatis a quocumque petant Epiſcopo.

Viginti manſos ingenuos, & totidem ſerviles. In dote monaſterii Sueſſionenſis, cenſentur certi manſi ingenui, & ſerviles. Manſus eſt fundus certum terræ modum continens, quem jugum bovum per annum excolere poteſt; Gloſſ. in cap. 2. *de cenſib.* Triplex manſi genus conſtituitur, dominicatus, ingenuus, ſervilis; capitular. Carol. Calv. tit. 42. *Unuſquiſque Epiſcopus, qui habet abbatiam, aut abbas, qui ſimiliter habet abbatiam, aut Comes, qui æque habet abbatiam, de ſuo manſo indominicato ſimiliterque & de vaſſallorum accipiat, de manſo indominicato denarios duodecim, de manſo ingenuili quatuor denarios de cenſu dominicato,*

Source : BIU Cujas

nicato, & quatuor de sua facultate, de servili vero duos denarios de censu, & de sua facultate duos. Mansus dominicatus est mansus dominicus, quem dominus ipse possidet, ingenuilis & servilis distinguuntur ratione diversę conditionis personarum, quibus conceduntur. Ingenuilis est quem dominus in feudum seu beneficium concessit vassallo, quem ingenuum & nobilem esse oportet, sub certo servitio & censu: servilis est quem dominus concessit rustico colendum sub certo censu & servilibus conditionibus, quæ onerant personam, puta sub certis operis. Et hæc omnia mansuum genera vectigal pendebant Principi, præter censum dominicum: in hanc rem memorabile est quod refert Aimoin. monach. lib. 5. cap. 34. Carolum Calvum de Francia & Burgundia vectigal exegisse e mansis indominicatis solidum unum, de unoquoque manso ingenuo denarios quatuor de censu dominico & totidem de facultate mansuarii, de manso servili denarios duos de censu dominico & duos de facultate mansuarii. Mansos dominicatos & serviles memorat Baldricus Noviomens. chronic. Camerac. lib. 1. cap. 52. ex veteri charta: *Mansum dominicatum cum casticiis, mansi si serviles sex, est ibi camba.* Unum mansi genus est liberum ab omni censu & onere, quod conceditur singulis ecclesiis in sumptum sacri ministerii; concil. Wormac. can. 50. *Sancitum est, ut unicuique ecclesiæ unus mansus integer & absque ullo servitio tribuatur.* Can. *sancitum*, 23. qu. 8. cap. 1. *de censib.*

De altaribus quoque juxta institutionem domini Papæ Joannis apostolica auctoritate confirmamus, ut qui fuerit rector præfati monasterii, fiat præterea altarium præsul & omnium ecclesiarum sibi pertinentium. Confirmat monasterio Suessionensi altaria, ut qui abbas fuerit monasterii sit etiam præfectus altarium. Altaria sunt ecclesiæ seu capellæ pertinentes ad monasterium; Urban. II. in concil. Arvern. can. 7. *Ut ecclesiæ vel decimæ, quæ vulgari vocabulo apud eos altaria nuncupantur, monasteriis datæ, sæpius ab Episcopis sub palliata avaritia vendantur.* Can. *quæsitum*, 1. qu. 3. de quo Goffrid. Vindoc. lib. 3. epist. 12. Ivo Carnot. epist. 12.

Si quis autem Regum, Antistitum, judicum, vel quarumcumque sæcularium personarum hujus apostolicæ auctoritatis & nostræ præceptionis decreta violaverit, honore suo privetur, &c. Nonnullis viris eruditioribus pro falso habetur hoc privilegium, hoc argumento: quod si quis violaverit privilegium cujuscumque dignitatis sit, Pontifex dixit, ut honore suo privetur, non exceptis personis Regum, vel judicum, quod valde abhorrens & alienum videtur a discretione Gregorii, qui cum Regibus & Principibus reverentius agere solet. Utuntur & alio argumento, quod inter Episcopos, qui subscripsere privilegio, ponuntur Eulogius Alexandrinus Episcopus, & Dominicus Carthaginensis Episcopus, de quibus non legitur uspiam quod Romæ fuerint. Verum non desunt contraria argumenta ad tuendum privilegium. Primum moveor auctoritate illustrissimi viri Cardinalis Baronii, qui hoc privilegium laudavit in martyrol. 8. jun. ex fide registri ipsius Gregorii lib. 12. ind. 7. cap. 32. Secundo privilegium extat in registro Gregorii, etiam in 2. editione Vaticana, nimirum lib. 2. post epist. 38. Vix est ut dubitari possit de fide registri epistolarum Gregorii, quod prodit ex scrinio ecclesiæ Romanæ, in quo depositum est cum aliis ejusdem operibus; teste Joanne Diacono lib. 4. cap. 71. Tanti est auctoritas archivi ecclesiæ Romanæ, ut nequaquam suspecta sint monumenta Pontificum, quæ illic inveniuntur; cap. *ad audientiam, de præscr.* Tertio non est idoneum falsi argumentum clausula postrema privilegii, qua indicitur, ut honore privetur quisquis privilegium temeraverit, quia si æquis animis interpretemur verba Pontificis, privilegii violatoribus non alia pœna indicitur quam anathematis, ut probatur his sequentibus verbis: *Et ut catholicæ fidei depravator, vel sanctæ Dei ecclesiæ destructor, a consortio Christianitatis, & corpore ac sanguine Domini nostri Jesu Christi sequestretur, &c.* Privilegiis apostolicis anathematis pœna injici solebat, ut constat etiam hic de privilegio eidem mona-

Source : BIU Cujas

ſterio conceſſo a Joanne Papa III. privilegio Landerici Pariſienſis Epiſcopi monaſterio B. Dionyſii conceſſo, & aliis appoſitam fuiſſe pœnam anathematis, recte obſervat vir illuſtriſſimus Hieronym. Bignonius in notis in Marculfum. Et quod dicitur, ut qui privilegium violaverit honore ſuo privetur, ad ea quæ proxime ſequuntur, nimirum ad pœnam anathematis, per quam qui a communione eccleſiæ removetur, revera potiſſimo vitæ honore & dignitate privatur, ex quo inter infideles & hæreticos ablegatur. Immo illud non eo pertinet, ut Rex, vel judex privetur honore Regis, vel judicis, ſed ut careat honore patroni ſeu fundatoris, vel advocati, & defenſoris monaſterii, quo ſenſu par pœna apponitur monaſterio Auguſtodunenſi ſupra lib. 11. epiſt. 10. Quarto ne vos pungat amabo Eulogii Alexandrini, & Dominici Carthaginenſis Epiſcoporum ſubſcriptio, quia privilegium ſorte miſſum ad utrumque, & ab his ſubſcriptionibus ſuis munitum, ita deſiderante Pontifice, ut eorum honori & gratiæ indulgeret, propter arctiorem amicitiam, quæ intercedebat inter eos, ut ſatis conſtat ex lib. 2. epiſt. 39. & lib. 6. epiſt. 37. & aliis locis. Denique nihil eſt quod miremur a Gregorio conceſſum privilegium monaſterio S. Medardi Sueſſionenſis, vel confirmatum privilegium conceſſum ante per Joannem III. Papam, nam & idem Pontifex privilegia conceſſit vel confirmavit quampluribus aliis monaſteriis Galliæ, ut Arelatenſi, Auguſtodunenſi, & aliis. Et certe monaſterium iſtud fuit digniſſimum gratia Pontificis, fuit enim regiæ fundationis, nimirum fundatum a Clothario I. & Sigeberto ejus filio, de quo Gregor. Tur. lib. 4. cap. 19. Idem de glor. confeſſ. cap. 95. Et Anſericus Sueſſionenſis Epiſcopus, quo poſtulante privilegium conceſſum eſt, fuit bene meritus de eccleſia, idem interfuit concilio Rhemenſi anno Chriſti DCXXX. de quo Flodoard. hiſt. Rhem. lib 2. cap. 5.

F I N I S.

Laus Deo Optimo Maximo, Ss. Apoſtolis Petro & Paulo, & Beato Gregorio viro apoſtolico.

INDEX

Source : BIU Cujas

INDEX
RERUM NOTABILIUM
quæ in hoc Tomo continentur.

A

ABBAS presbyter, *pag.* 57. & 174. Eligi non debet presbyter sæcularis vel non professus, 174. *Abbas* priusquam monachus. 250.
Abbatissæ ætas. 174.
Absens ægritudinis causa non est deponendus, 174. *Absentes* vocantur ad electionem ex tota provincia. 163.
Absis, absida. 19. 99.
Acclamationes in electione & ordinatione Episcoporum, 104., & 208. *Acclamatum* Imperatori in auspicio imperii. 259.
Accommodare. 227.
Accubitum, lectulus triclinaris. 64.
Accusatores non audiuntur adversus Episc. nisi sint idonei, 230. *Accusatus* de hæresi Marcianistarum absolvitur postquam compertum est *accusantes* nescire quænam esset illa hæresis. 201.
Acephali. 50.
Acolythi ne tangant reliquias martyrum, 40.
Acridia dicta prima Justiniana. 185.
Acta concilii publicata, 73. *Acta* civilia & criminalia. 163.
Actio, actus, administratio, 162. *Actionarii* actores ecclesiæ. 135. 247.
Adaquare. 259.
Adjectionis commodum. 133.
Adminiculare. 268.
Adoptio per tonsuram capillorum. 51.
Adoratio S. crucis per osculum. 54.
Ægyptus caret ligno idoneo ad construendas naves. 207.
Ælia regio Italiæ. 186.
Ænea ecclesia Hierosolymit. 250.
Ætas abbatissæ, 174. *Ætas* velandarum virginum varia pro temporibus, 26.
Africa provincia proconsularis, 140. fidei initia serius cepit ab ecclesia Romana. 218.
Agatho Papa ex monaco. 206.
Agaunum oppidum Allobrogum. 69.
Agenda sacrificium pro defunctis. 50.
Agentes in rebus. 22.
Agileus martyr. 294.
Agiulfus idem Ago dictus Rex Longobardorum. 141.
Agrimensor dirimit quæstiones de finibus. 213.
Alabandinæ gemmæ. 16.
Albæ margaritæ, 90. 91. *Albulæ* gemmæ genus. 266.
Aldiberga Regina Anglorum. 252.
Alexandria urbs clara studio medicinæ, 261. *Alexandrina* tapetia. 93.
Alleluja. 229.
Almariæ sericum. 84.
Amaricatus. 269.
Amæ, vasa aquaria: unde diminutivum amulæ, 13. 14. *Amæ* amulæ onychinæ. 135.
Amen gratia, signum epistolarum Ignatii Antiocheni. 192.
Amphimalum. 257. 258.
Anaglyfa, Anaglyfa cælata. 21. 85.
Anastasius Antiochenus Episcopus sede sua pulsus, ope S. Gregorii restitutus, 117. 124. Sæculari manu depositus, a Gregorio non habetur pro deposito. 124.

Anaſtaſius biblioth. peritus utriuſque linguæ. 105.
Anathema major excommunicatio. 229.
Anax urcei genus. 193.
Ancillæ Dei, 127. & 168.
Angli ad fidem converſi prædicante Auguſtino, 252. *Anglici* pueri in monaſteriis Galliæ inſtituti in fide, 198. *Anglorum* converſio neglecta ab Epiſcopis Galliarum. 207.
Annatæ, ſeu deportus jus. 102.
Annonæ delegatæ a Principe officiis ſacri palatii. 269.
Anteropſita Salvatoris imago. 68.
Autharith Longobardorum Rex. 121.
Antigraphus. 125.
Antipemptum. 85.
Antiphonarium. 151.
A paribus. 123.
Apocriſiarii, ſeu reſponſales miſſi apoſtolici, 35. *Apocriſiarii*. 129.
Apollinaris martyr primus Epiſcopus Ravennæ. 186.
Appar, exemplum inſtrumenti. 76.
Appendiciæ appendices. 205. 257.
Appellationes ad ſummum Pontificem, 103. 104.
Appoſitum pignus. 140.
Aqua luſtralis, 253. *Aquæ* benedictæ inſtitutio & gratia. 4.
Aquimanile. 63. 85.
Aquitanica pallia. 213.
Arcarius eccleſiæ. 47.
Archiatri inter amicos Principis. 170.
Archidiaconi officium & poteſtas. 10. Munus ipſius non erat perpetuum, 119. 234. 235. Præpoſitus ærario eccleſiaſtico, 119. 146. *Archidiaconi* ordinatio, 145. *Archidiaconus* depoſitus ob faſtum, 146. *Archidiaconi* munus in eccleſia Romana extinctum, 146. *Archidiaconus* dolo presbyter ordinatus. 119.
Arcus argentei ad ornamentum ſacrarum ædium. 32.
Area ſepulturæ. 18.
Arenarium cœmeterium. *ibid.*
Argentarii, eorum tabernæ in foro. 245.
Argentum dolaticum. 16.
Argumentum, dolus, 74. *Argumentum*, argutus. 203. 204.
Ariulfus Dux Spoletanus. 258.
Armilauſa veſtis militaris. 61.
Arnulfus Dux Spoletanus. 154. 155.
Aroges Dux Longobardorum. 155.
Articuli montium. 71.
Aſinorum uſus ad vecturam. 270.
Aſpaſticum. 181. 265.
Aſteriſcus. 200.
Attica vaſa. 193.
Auctionarii ſunt nummularii. 133.
Auguſtinus Epiſcopus Anglorum ordinatus ab Epiſcopis Galliarum, 217. 218.
Auguſtudonenſis Epiſcopus primus poſt Primatem Lugdunenſem, & habet jus pallii. 133.
Aulicorum vita. 211.
Aurea virgo & martyr, eadem quæ Petronilla. 55.
Auricularis. 75.
Aurum trimme. 16.
Authari Rex Longobardorum. 154.
Authenticum. 136.
Autocephalia eccleſiæ Ravennatis, 46. 47. 50.
Aſyla eccleſiarum. 40.
Axiomatici. 104.

B

BALNEORUM uſus Chriſtianis permiſſus. 22.
Balneoregium civitas epiſcopalis Thuſciæ, 92. & 239.
Balteum, baudrier. 61.
Bandore, bannum. 75.
Bannus Chriſtianitatis. 207.
Baptiſmus unica merſione perficitur, 129. *Baptiſmi* dies ſolemnes. 219.
Baptiſterium, 17. in limine eccleſiæ, 18. *Baptiſteria* habent ſua altaria, 28. *Baptiſterium*, baptiſmalis eccleſia, 149. in monaſteriis prohibetur. 168.
Baptizandis veſtis alba dari ſolebat, 187. 220.
Barbari pro Gentilibus. 176.
Barbaria. *ibid.*
Barbaricini profugi ex Africa. *ibid.*
Barbarini genus numorum. *ibid.*
Baricis civitas Africæ olim *Barce*. 160.
Baſilica aurea, 146. *Baſilica*, eccleſia non conſecrata, vel major eccleſia, 201. *Baſilica* S. Pancratii titulus Cardinalis, 32. *Baſilica* S. Mariæ ad præſepe, hodie majoris, 44. *Baſilica* S. Ma-

Source : BIU Cujas

S. Mariæ ad martyres, hodie Rotundæ. 45.
Bauca, armillæ genus. 98.
Bellum inter Francos & Longobardos, 171.
Benedictio novarum frugum, & uvarum, 11. *Benedictio* pontificia, 37. *Benedictio* pro refectione, 65. 66. *Benedictio*, munusculum. 178.
Berbices inter excepta. 242.
Bibliothecæ in majoribus ecclesiis, 28. Ecclesiæ Romanæ *bibliotheca*. *ibid.*
Bigeriga vestis. 213.
Birrus, vestis genus. 220.
Blatta, blattea vestis. 34. 63.
Boia, vinculi genus. 42.
Bonifacius Germaniæ Apostolus. 59.
Brandeum. 179.
Brevis, *breve*. 164. 213. 227.
Britones non communicabant Anglis, 207.
Brutii, vel *Britii* populi Italiæ. 128.
Bullæ, 103. *Bullæ* aureæ. 101.
Burda, *burdatio*. 132.
Burgus, castrum. 89.
Butro, *buticula*. 84.
Byzantini, nummi genus, 82. *Byzantini* Sarracenati. 83.

C

CABALLUS, *caballarii*, *caballare*, *caballicata*, 47. & 240.
Cæcitas flagellum. 235.
Calcaria. 57.
Calcis vestigium pedis. 225.
Caldaria, 78.
Calices communicales, cum syphone seu fistula, 20. *Calices* communionis causa pro modo baptizatis, 25. *Calices* ministeriales, *calices* majores ad ornatum. 20.
Callinicus exarchus. 222.
Camelaucum, pileus Pontificis. 58.
Camerarius eccl. Romanæ. 146.
Caminata. 92.
Camisia, 211. 212. *Camisiæ* sigillatæ, 101.
Campagi. 217.
Campana datur signum ad matutinas, *campanile*. 74.
Campestria, *campestrati*. 63.
Campuli ecclesiæ. 255.
Cancellarius, ejus dignitas. 142.
Cancelli, absidæ. 78.
Canistra exaphodia, *canistra* siccaria. 60.
Canon, locus canonis, 264. *Canon* missæ, 61. *Canon* oratio qua conficitur corpus Domini. 230.
Canonici regulares. 90.
Canterma, maleficium, *charme*. 266.
Cantuarienſis Episcopus Primas Angliæ, 267.
Capella, symbolum sacrarum vestium, 20.
Capellani, clerici palatini. 76.
Capillatium. 91.
Capita, *capitationes*. 45. 52.
Capitulare, varia hujus vocis significatio. 128. 129.
Capitulum, varia hujus vocis acceptio, 47. & 137.
Capreæ insula in sinu Adriatico, 223. 232.
Captivi deportabantur in Africam, ut pro servis venirent. 160.
Captivitatis jus non desierat ætate Gregorii. 190.
Caralis metropolis Sardiniæ. 136.
Caraxare. 226.
Cardinalis sacerdos. 144. 145. 148.
Carisiacus villa regia. 69.
Carnis esus in nativitate Domini etiam si incidat in feria sexta. 5.
Carthaginenſis Episc. Primas Africæ, 143. 144. 158.
Carthago artifex litterarum Latinarum, 158.
Carsamatia. 67.
Casales, *casalia*, prædia suburbana, 46. 79. 244.
Cassare, cassa fructuum. 136.
Cassiani regula, 208. *Cassianus* fundavit duo monasteria apud Massyliam, *ibid.*
Castellum S. Angeli. 96.
Castra in urbe, 55. 56. *Castra* posita adversus Longobardos. 218.
Catabulum, equile Cæsaris, ad quod damnari solebant martyres. 13.
Catatumbas, *catatumbæ*, locus ubi condebantur corpora martyrum, 9. 179. 180.
Catenæ Petri & Pauli. 178. 254. 255.
Cathecumeni. 217.
Cathedra, insigne jurisdictionis episco-

Source : BIU Cujas

palis. 193. 206.
Cauponis interdictum clericis. 25.
Cauſæ Epiſcoporum & Primatum pertinent ad ſedem apoſtolicam. 230.
Cautiones, chirographa. 269. 270.
Cella, *cellarium*, 70. 72. 134. *Cellarium* Lateranenſe, paracellarium, 68. *Cella* pro monaſterio. 189. 224.
Centenarium, *centenarii*. 79. 234.
Cereus paſchalis, ejuſdem benedictio, 25. 246.
Ceroſtrata, vaſa quibus imponebantur cerei vel lucernæ. 14.
Ceſpes pro fundo. 215.
Chariſmos, dextrocherium. 82.
Chartarium eccleſiæ Romanæ. 167.
Chartophilax cuſtos archivi eccleſiæ. 48.
Chartularii, dignitatis genus. 151. 156. *Chartularii*, ſervi manumiſſi per *chartulam*. 138. 139. 256. 260.
Chazari. 101.
Choſroe Rex Perſarum. 170.
Chriſmatis conſecratio eſt ordinis epiſcopalis. 14.
Chriſoclabum, veſtis ornata clavulis aureis. 81.
Chriſtianiſſimi dicti Imperatores, & Reges Francorum. 121.
Chriſtianitas. 198. 199. 207.
Ciborium, operculum altaris. 31.
Cimiliarchium eccleſiæ. 165. & 257.
Cincinnorum fimbriæ. 51.
Circelli. 90.
Circuli. 206.
Circulus, locus concionum. 56.
Clades Italiæ per Longobardos. 162. 163.
Clamatorii. 2.
Claſſis oppidum ditionis Ravennæ. 188.
Claudius Dux Hiſpanicus. 234.
Claves e corpore B. Petri tranſmiſſæ Principibus, 124. *Claves* eædem miraculis claræ, *ibid.* *Claves* ſepulcri Dominici benedictionis gratia traſmiſſæ Car. M. 125. & 201. *Claves* de corpore B. Petri collo ſuſpenſæ geſtari ſolitæ, 125. 126. *Clavium* traditio. 70.
Clauſula, varia hujus vocis acceptio, 117.
Clemens R. P. ſepultus in Græcia. 2.
Clerici debent eſſe in obſequio Epiſcopi teſtes ejus converſationis, 3. Vetantur ſiſtere apud judicem laicum, 15. Tonſi in coronam, 6. Non debent procurare commatres, 181. *Clerici*, & monachi non excuſantur a vigiliis murorum, 231. An teſtes audiantur in cauſis eccleſiæ, & monaſterii, 186. *Clericis* locari ſolebant prædia eccleſiæ, 153. 154. *Clericus* alterius eccleſiæ non poteſt conſentire electioni de ſe factæ ſine juſſione proprii Epiſcopi. 187.
Cluſæ, fauces Alpium. 69.
Cocleares. 206.
Codicilli exconſulares, 268. *Codicillares* dignitates ſublatæ. *ibid.*
Cœnaculum pars domus. 160.
Cognidium, genus potionis Alexandrinum. 213.
Colatorium, *colum*. 82.
Collare, monile aureum. 63.
Collationi beneficiorum ſerius manus injecta a Rom. Pont. 149.
Collatum, genus potionis. 213.
Collecta. 248.
Collector, Proſchulus. 261. 262.
Coloni, 175. Præſtant cenſum in ſpecie, non in nummis, 136. Præſtant frumentum tranſvehendum ſuo periculo. *ibid.*
Coloſſeum, *coliſeum*. 72.
Columnæ ragiatæ, ideſt reticulatæ. 27. *Columnæ* Aquitanicæ. 28.
Comes caſtri vel civitatis, 127. *Comes* excubitorum, *ibid.* *Comites*. 208.
Comitiſæ, veſtes feſtivæ. 141.
Commendati eccleſiæ. 134. 135.
Commercium ſervorum. 67.
Communio laica, 94. 184. *Communio* peregrina. *ibid.*
Comparatio quid diſtet ab emptione. 142.
Concilia quatuor generalia priora ſpectantur ſicut quatuor evangelia, 124. & 160. *Concilia* provincialia indigent confirmatione Pont. 165. Annua in Africa, 146. Iterum quotannis, 173. *Concilia* aſſervata in ſcriniis ſed. apoſtol. 227.
Condita. 221.
Conditio. 268.
Conditionarii. 255.
Conduma, *condumia*. 143.
Confeſſores quid diſtent a martyribus. 36.
Confeſſiones ſuper ſepulcra Apoſtolorum & martyrum. 26.

Source : BIU Cujas

Confirmatio electi Rom. Pont. 99. 115. *Confirmatio*, seu consignatio baptizatorum est ordinis episcopalis, 15. & 173.
Conjungere. 73.
Constantinopolitanus Patriarcha primus post Rom. Pont. 230.
Constitutiones apostolicæ custodiæ causa depositæ in archivo ecclesiæ. 23.
Consuetudo tricesimalis, 102. *Consuetudo* de secundis auxiliis, *ibid.* *Consuetudines* aliarum ecclesiarum non dedignatur Rom. ecclesia. 230.
Consulares. 268.
Consules alii ordinarii, alii suffecti seu honorarii. *ibid.*
Consultum. 137.
Contestatio, libellus famosus. 203.
Continentia, varia hujus vocis acceptio, 116.
Contrarius. 136.
Cornua candelabri, antennarum. 99.
Corona Domini, ordo ecclesiæ, 9. *Coronæ* Deo & martyribus oblatæ, 18. *Corona* consecrata est eucharistia, 7. *Coronæ* cum delphinis. 142.
Corpora artificum, 237. *Corpora* martyrum condita in loculis plumbeis, 35. *Corpus* ecclesiæ. 88.
Correctio modica est juris Episcoporum, 253.
Cortinæ, vela. 77.
Cruce signati sub tuitione ecclesiæ, 241. *Crucis* præferendæ ubique jus habent Patriarchæ, nisi in urbe, vel ubi adest Rom. Pont. vel ejus legatus, 95. & 125. *Crucem* ubique præfert Rom. Pont. *ibid.* *Crux* in collo. 61.
Cryptæ, loca subterranea, in quibus condebantur corpore martyrum, 9. 80. 249.
Cubicularii, matricularii ecclesiæ, 26. 27.
Cubicula, oratoria. 31.
Cultus lucorum, arborum, & fontium, 53.
Cuppa, *cupella*. 78. 79.
Cymelium vestiarium ecclesiæ. 41. 42.
Cyprium æs. 84.

D

DALMATICA, vestis diaconorum, 11. 15. 233.
Damnati tacita causa, 146. *Damnatorum* corpora publice proposita ad exemplum. 42.
Datitii. 144.
Decimata, mensura vini. 78. 136.
Dedicatio ecclesiarum vel altarium non fit sine reliquiis sanctorum. 138.
Dedicatio ecclesiarum pertinet ad Episcopum, *ibid.* Sibi vindicavit Gelasius P. *ibid.* & 223. *Dedicatio* monasterii. 209.
Dedititii. 144.
Defensores, eorum officium, 215. 231. Non admittuntur absque codicillis, 143. 257. *Defensores* ecclesiæ, 188. *Defensores* ecclesiæ Romanæ, 30. 188. *Defensores* ecclesiæ Rom. patrimonii in provinciis, 113. 114. *Defensores* patrimonii ecclesiæ Rom. habebant vicarios, 269. *Defensores* initio jurant ante corpus B. Petri, 142. *Defensorum* patrimonii ecclesiæ Rom. varium officium, 118. *Defensorum* schola, 247. *Defensorum* commendatio, 224. *Defensorum* jurisdictio in clericos. 199.
Delegare pro legare, delegatum pro legato. 22. 222. 223.
Delegati sedis apostol. 145. *Delegatus* non admittitur sine mandato. 143.
Delictum Prælati non debet nocere ecclesiæ. 263.
Depositio solemnis Episcoporum, 48. *Depositio* Episcopi, vel abbatis ob lapsum carnis, 161. 162. 256. *Depositus* post pœnitentiam non restituitur dignitati, nisi ex dispensatione, 183.
Desuscептum. 165.
Detrusio in monasterium pœnitentiæ causa, pœna lapsorum Episcoporum & clericorum. 24. 46. 121. 122. 134.
Deus iratus non irritandus. 240.
Diaconi septem instituti in ecclesia Rom. 3. Divisi per septem regiones urbis, horum officium, 8. *Diaconorum* manipulum, 25. *Diaconorum* est baptizare, 40. *Diaconiæ* sunt loca, in qui-

Source : BIU Cujas

bus annonæ egentibus erogabantur, 51.
Diaconi Ravennates, 187. Arelatenſes, 233. *Diaconorum* officium, 194.
Diaconi & ſubdiaconi regionarii, 215.
Diaconis eccleſiæ Rom. & aliis nonnullis ex privilegio licet uti campagis, 215. *Diaconiæ*, 187. 188. 236.
Diaconiæ præpoſiti immunes a reddendis rationibus. 245.
Diagrapha, deſcriptiones, cenſus. 45.
Diatheca pro teſtamentis. 120.
Dictare, *dictator*, *dictata*. 202. 203.
Dies anniverſarius ordinationis Epiſcoporum. 50. 186.
Digami arcentur a ſacris ordinibus. 152.
Diligentiæ nocturnæ, 88. *Diligentia*, *indiligentia*. *ibid.*
Dinamius patricius Galliarum. 163. 213.
Diplomata Imperatoris aurea bulla obſignata. 56.
Diptycha eccleſiæ. 49.
Diſciplina temperatur miſericordia, 124.
Diſciplinæ robur non eſt remittendum, 208. Ejuſdem ſtudium requiritur in Epiſcopo. 177. 208.
Diſcretus, *diſcretio*. 212.
Diſcurſus. 144.
Diverſus. 236.
Diviſio provinciarum non mutat ſtatum eccleſiarum. 105.
Documenta. 160.
Domina pro uxore. 238.
Domni pro dominis. 152.
Domitianus Epiſcopus Melitinæ metropolis Armeniæ, 235. Unus e cognatis Mauritii A. 170. 249.
Domoculta. 67.
Domucella. 97.
Domus urbanæ ſolebant deſignari per regiones urbis, 160. *Domus* univerſæ uno pretio conducebantur, & per partes ſublocabantur, *ibid.* *Domus* variis cœnaculis diſtinctæ una clave claudebantur. *idid.*
Donariis inſcriptum nomen donantis. 90.
Donatio indiget inſinuatione. 148. 226.
Donationibus, quæ ab Epiſcopo fiunt in eccleſias, modus impoſitus, 198.
Donatio directa, 257. *Donationis* piæ ſolemnia. 76.
Donatiſtæ rebaptizabant catholicos ad ſe tranſeuntes. 153.
Dromon navis curſoria. 239.
Duces & Comites Longobardorum. 214.
Duplex pro verſipelli. 236.
Dyrrachium. 105.

E

ECCLESIA S. Angeli in monte Gargano, 30. *Eccleſiæ* tectæ plumbo, 45. 55. *Eccleſiæ* depictæ, 64. *Eccleſiæ* Rom. patrimonium in Calabria, Sicilia, Gallia & aliis provinciis, 118. 163. 242. *Eccleſia* non debet prædiis alienis titolos apponere more fiſci, 140. *Eccleſiæ* Mediolanenſis prædia in Sicilia, 145. 242. *Eccleſia* non conſecratur ſine dote, 148. & reliquiis, 172. *Eccleſia* S. Severini in urbe Arianis adempta, 161. *Eccleſia* res ſuas tueri debet, alienis abſtinere, 164. *Eccleſia* cultrix juſtitiæ, *ibid.* *Eccleſia* S. Pancratii martyris, 175. S. Agathæ in Suburra, *ibid.* Romana, 181. 182. *Eccleſiæ* & monaſteria excuſantur a metatis militum, 232.
Egumenarchium præpoſitura monaſterii. 75.
Egumenus, præpoſitus monaſterii. 74.
Electio Rom. Pont. 39. non fiebat ſine confirmatione Imperatoris, 117. libera reſtituta, 51. ſolita fieri in eccleſia Lateranenſi, 52. & per adorationem & oſculum, 53. *Electio* Epiſcopi cum acclamatione plebis, 71. debet fieri intra tres menſes, 147. erat penes clerum & plebem, 148. forma ejuſdem, 151. debet fieri ſumptu eccleſiæ, 163. 164. *Electio* Epiſcopi vel abbatis non debet fieri de alia eccleſia ſeu monaſterio, niſi in ſubſidium, 122. *Electio* abbatis penes monachos, 193. *Electio* per compromiſſum, 160. *Electi*, ideſt arbitri, 128. *Eligendus* in Epiſcopum qualis eſſe debet. 240.
Elevatio reliquiarum ſanctorum. 43.
Elogium. 238.
Emphyteuta non poteſt fundum alienare ſine conſenſu domini, 172. *Emphyteutæ* non ſunt domini, ſed poſſeſſores. *ibid.*
Epiphania. 100.
Epiſcopalis ſedes adempta Scyllitanæ civitati

Source : BIU Cujas

vitati ob cædem duorum *Episcoporum*. 218.
Episcopi Siciliæ olim immediate subjecti Rom. Pont. carentes Metropolitano, 114. *Episcopi* munus sæcularibus curis implicitum, 116. *Episcopi* & presbyteri sedent in concilio, adstant diaconi, 44. & 244. *Episcopi* munus est docere, 123. *Episcopi* sedibus suis pulsi aliis commendantur, 136. per tempora tenebantur visitare sedem apostolicam, 143. epulones vituperantur, 149. 150. Hyberni schismatici, 156. annonam accipere non debent a fisco, 194. *Episcopi* officium est purgare diœcesim ab hæreticis & paganis, 177. 182. 183. *Episcopi* nomen memoria celebratur inter missarum solemnia, 180. 181. *Episcopi* & clerici honeste paupertatem ferre non possunt, 188. *Episcopi* presbyteri & diaconi vacantes solebant incardinari in aliis ecclesiis, 199. *Episcopi* est, non modo lectioni & orationi vacare, sed & curare pauperum, 202. *Episcopi* non sunt cogendi rationem actus sui reddere, 245. *Episcopi* est sacras litteras docere, non grammaticam, 251. *Episcopis* & clericis conturbernium cum mulieribus vetitum, 225. Episcopo vel presbytero depositio datur modicum unde vivat, 166. *Episcopos* fratres & dominos vocant Gregorius & alii Pontifices, 157. *Episcopum* in foro videri turpe est, 230. *Episcopus* dat pacem, idest benedictionem, 44. *Episcopus* intercessor pro plebe apud Deum, 123. *Episcopus* non potest judicari nisi in synodo *Episcoporum*, 127. non deponitur ob ægritudinem, sed ei datur coadjutor, 147. 148. debet residere in ecclesia principali, 154. non potest quem excommunicare ob proprium dolorem, 156. non potest deponi absque concilio *Episcoporum*, 160. est executor piarum voluntatum, 173. debet esse peritus rerum agendarum, 177. de quibusdam testari non potest, 180. 244. eligendus non est qui psalterium memoriter non tenet, 196. habet jurisdictionem ordinariam in clericos & monachos, 199. non debet jurisdictionem suam præterire, 205. in monasteriis exemptis nihil juris hapet præter curam disciplinæ, 223. debet habere socium sacræ lectionis, 268. presbyteros, diaconos, & alios boni testimonii clericos secum habere debet, ut suspicione careat. 251.
Episcopium. 243. 244.
Epulæ in dedicatione ecclesiarum, vel natali die martyrum. 139. 254.
Equitii ecclesia, titulus cardinalis. 13.
Eſychius Episc. Hierosolymitanus. 250.
Etherius Episc. Lugdunensis. 260.
Evangelia prosunt adversus maleficia & incendia, 265. 266. in medio proposita in conciliis & prætorio judicum, 216. Collo suspensa gestari solita, 126. *Evangelii* lectio, ejusque solemnitas, 24. *Evangelii* codex in cista aurea, vel argentea, 33. 34. *Evangelium* unum ex insigniis imperii. 266.
Eucharistia datur clericis per Episcopum, plebi per presbyterum, 7.
Eugubium, seu Comiachum. 70.
Eulogiæ, 162. *Eulogiæ* a clericis offeruntur Episcopo. 140. 141.
Eulogium, benedictio, testamentum, 126. 238.
Eulogius Episcopus Alexandrinus, 213.
Eulogii liber adversus Agnoitas. 238.
Eunuchi, varia eorum ministeria. 210.
Eusebii liber de gestis martyrum. 217.
Exarchatus Ravennatis donatio per Pipinum. 70.
Exarchus Italiæ, 127. *Exarchi* sedes Ravennæ, *ibid.* *Exarcus* Africæ, *ibid.* & 140.
Excellentia nomen dignitatis. 127.
Excepta sunt quæ in conductionibus præstantur præter mercedem conductionis. 131. 132.
Exceptum. 269.
Exceſſus. 136.
Excommunicatio pœna canonica, 229. *Excommunicatio* repetita. 103.
Exempla, tesellæ, 83. *Exemplar*. 136.
Exilium pœna canonica. 253.
Experientia titulus honoris. 137.

Source : BIU Cujas

F

FACERE obscœnum verbum. 155.
Facies pro persona. 241.
Familia grex servorum. 52. 74.
Fana idolorum in Anglia in ædes sacras conversa mutato consilio de his destruendis, 253. *Fana*, *fanatici*, 253. 254.
Fastigia, capitella columnarum. 28.
Fatuus, *fatuitas*. 189.
Fermentum, panis *fermentatus* per ecclesias ministrari solitus vice eulogiæ, 12. 23. 24.
Fibula, *fibulatorium*. 62.
Fides Galliarum unde cepit originem, 197.
Filii ecclesiæ. 160.
Finis Mundi. 211. 252.
Fiscus pecunias accipit in sacculo. 269.
Flammula vexillum. 70.
Foralis inquietudo. 140.
Foris-maritagium vetitum rusticis. 255.
Formatæ, signa communionis ecclesiæ. 4.
Forma sabbatena. 40. 41. 79.
Formæ, aquæductus. 21.
Forum Cornelii civitas Æmiliæ, hodie Imola. 214.
Fossata, castra militum. 55.
Francia, dicta est Gallia a tempore Clodovei, 190. *Francia* olim Germania. 218.
Frascata olim Tusculum. 95.
Frontinianisti hæretici. 239.
Funda, marsupium, *fundatum*, pro auro. 78. 104.
Fundator ecclesiæ nihil sibi juris habet, præter processionis aditum. 266.

G

GABATA, patellæ genus, 62. *Gabata* Saxisca. *ibid.*
Galli cantus. 47.
Gallia de fide laudatur. 198. 199.
Gallinæ albæ, id nomen loco urbis. 25.
Gammadium. 82.
Gamelliones. 92.
Genua olim suffraganea metropoli Mediolanensis. 162. 163. 235.
Gennadius patricius. 108.
Genuculum, *genuculatio*, *geniculo*. 71.
Germania pro Francia. 218.
Gestationes. 79.
Gloria & laudes, 33. *Gloria* nomen dignitatis, 123. *Gloriosus*. *ibid.*
Gradus ecclesiarum & templorum. 31. 32.
Græca lingua utebatur universus oriens, 212.
Græci nundinatores reliquiarum, 179. imperiti latinæ linguæ, 211. impostores, falsi artifices. 200.
Grasiones judices municipales. 75.
Gregorius invitus electus Pontifex, 122. 192. sub initio pontificatus scripsit libros in Job, 129. xeniis non est delectatus, 141. solicitus de salute Longobardorum, 147. abstinuit a sanguine Longobardorum, 147. 191. 214. stultitiæ notatus a Mauritio A. ob pacem factam cum Longobardis, 155. 189. electioni Episcoporum sese non immiscuit, 162. scripsit quatuor libros de vitis patrum, 165. remissior in levioribus culpis, 167. podagra laborabat, 234. ante conversionem gessit præturam urbanam, 171. pacem redimit a Longobardis, 191. solicitus pro redemptione captivorum, 190. juris peritus, 215. in dubiis consuluit juris peritos, 221. 222. usus est vulgari sermone, 229. tabulis pacis cum Longobardis per se subscribere non sustinuit, sed per alium, 232. libros Augustini siligineos vocat, suos furfureos, 239. de humilitate laudatur, *ibid.*
Gremium basilicæ. 26.
Grossesco, *grossus*. 227.

H

HABENTE, *habere*, minusque habentes. 94.
Habitus non facit monachum. 222.
Hæretici flagellis cæsi, 33. resipiscentes recipiuntur in communionem. 120.
Hastilia. 51.
Hastula, pro modo agri. 242.
Hellas pars Græciæ. 198.
Heptaticum. 227.
Hierarchichi priores cleri. 127.
Historiæ, variæ figuræ, 81. *Historia* incapillata. 91.
Homo pro servo, vel conjuge, 181. vel pro

Source : BIU Cujas

pro ſubdito. 236.
Honorati functi muneribus. 36.
Honoratus archidiaconus Salonitanus dolo presbyter factus. 119.
Horæ canonicæ. 64. 66.
Hoſpitalitatis cura in monaſteriis, 159. ejuſdem ſtudium commendatus Epiſcopis. 265.
Hoſpitium eſt cella cubiculum. 160.
Hoſtis, manus militum, 56. *Hoſtis*, *oſt*. 257.
Hymnus Angelicus in ſacrificio miſſæ, 6. 32.
Hypante, *hypopante*, feſtum purificationis. 55. 100.
Hypogeum, locus ſubterraneus, in quo condebantur mortui. 9.

I

ICON, *iconia*, *imago*. 95. 258. *Idolorum* cultores exploduntur. 160.
Idoneus debitor. 251.
Illiterati arcentur a ſacris ordinibus, 153. 178.
Jejunium quatrageſimæ, 5. *Jejunium* ſabbati. 7. 8.
Illyrici vaſtitas. 264.
Imago urbium vel provinciarum ſpecie muliebri, 97. *Imago* ſalvatoris, ejus cultus, 228. *Imagines* Imperatorum poſitæ in ædibus ſacris, 259. *Imagines* B. Virginis & ſanctorum appoſitæ pileis peregrinantium, 228. *Imaginum* fractio vetita, 233. *Imaginum* ſublatio. 49.
Imizinum, *hemizinum*. 84.
Imminentia inſtantia, *imminere* inſtare, 192.
Imminere, obſervare quempiam. 8. 9.
Immiſſiones. 216.
Imola, olim forum Cornelii. 66.
Imperator non facit medicum, nec rethorem, 117. ſimiam leonem facere non poteſt, *ibid.* Dominus liberorum. 241.
Importunus. 227.
Incantatores. 250.
Incluſæ auro gemmæ, *incluſores*, *excluſores*. 16.
Inclyti, ſenatores. 48.
Indictionum uſus, 149. earum auctor Conſtantinus, 113. initium a 24. menſis ſeptembris. *ibid.*
Indiſciplinatus, *indiſciplinatio*. 181. 220.
Inducie. 254.
Infenſi deteriores fiunt rogati. 123.
Ingenium. 93. 203.
Ingratus pro non grato, ingratitudo eodem ſenſu. 226.
Innoteſcere active pro notum facere. 232.
Inquiſitio de vita & moribus electi debet fieri in partibus. 236.
Inſtar, imagines. 81.
Inſtare. 192.
Intartizare, *intarta*. 42.
Interceſſiones Epiſcoporum pro oppreſſis. 224.
Inter duas lauros, id nomen via Lavicana. 20.
Interraſile aurum. 62.
Introitus militiæ ſacerdotii curiæ. 237.
Inventarium rerum initio ordinationis Epiſcopi, 102. rerum vacantis eccleſiæ confici debet. 161.
Invitus non eſt promovendus ad altiorem ordinem. 119. 150. 192.
Joannes Patriarcha C. P. infenſus Gregorio, 179. ejus hypocriſis, 190. univerſalem ſe dicebat. *ibid.*
Irenei Lugdunenſis Epiſcopi geſta & ſcripta a Gregorio quæſita nec inventa, 251.
Italia diviſa per ducatus. 65.
Iter, exercitus indictum per teſſeram vel buccinam. 15.
Judæi non vetantur habere colonos Chriſtianos, 175. male audiunt de maleficiis, 214. ne quid præſumant præter leges, 217. mitius tractandi, 126. 127. *Judæis* non licet vaſa ſacra comparare, 142. nec comparare, vel habere Chriſtianum mancipium, 164. 173. converſis penſio pro parte remittitur, 185. licet ſuo ritu vivere, 268. *Judæorum* ſervi ſive *Judæi*, ſive Pagani poſſunt provocare ad libertatem, 203. converſio ſemper ſuſpecta, 185. 214.
Judex cinctus, ideſt civilis, 15. non debet cognoſcere de cauſis eccleſiaſticis, 159. *Judices* ordinarii rectores provinciarum. 158.
Judicium juxta legem Romanam. 99.
Jugales. 223.
Jugulum confeſſionis, 102. *Jugulum* cauſæ. *ibid.*

Source : BIU Cujas

Juliani constitutio ne milites in monachos recipiantur. 170. 171.
Jurisdictio delegata potest concurrrere cum ordinaria, 176. sua cuique servanda. 216. 217. 253.
Jurisperitorum ratio argumentandi a Gregorio laudatur. 136.
Juritheum. 213.
Jusjurandum super reliquiis sanctorum, 204. Principum per procuratorem, 232. clericorum & laicorum, 256. per salutem Principis. *ibid.*
Justinianus Gothis cessit jure Hispaniæ. 234.
Justitiæ B. Petri. 73.

K

KYRIE eleison cantandi ritus ad missas a Gregorio institutus. 230.

L

LABBARUM variæ accipitur. 17. 18.
Lacus & conchæ trientes. 27.
Laici ne testes audiantur adversus Episcopum, 15. ne stent intra cancellos, 94. *Laici* pueri arcentur a ministerio summi Pont. 244. 245. *Laicis* non est demandanda cura rerum ecclesiasticarum, 231. *Laicus* non est eligendus Episcopus. 151.
Lapsus corporis. 161.
Largitio in plebem. 44. 95.
Lateranensis Basilica dicta Salvatoris. 41.
Laudamentum, *laus*, *laudare*. 78.
Laudanæ, vasa ecclesiastica. *ibid.*
Leander Episcopus Hispalensis. 129.
Lectio passionis Christi semel in anno in sacrificio missæ, 3. 4. *Lectiones*, *lectio*, munus subdiaconorum, 101. *Lectiones* Græcæ & Latinæ, *ibid.* *Lectio* sacra in mensa Episcoporum & monachorum. 157.
Lectisternia. 139. 210.
Lectorium, analogium, *letrin*. 86.
Legales homines. 25.
Legare, pro donare. 224.
Legari res aliena non potest. 215.
Legati a latere. 103.
Legatorum tria genera. 219. 220.
Leges feruntur in futurum. 225.
Lentare, *lentus*. 158.
Leonina urbs. 96.
Leontius exconsul. 219.
Leva, *levæ*, prædationes in morte Pontificis. 41. 186.
Leucius martyr, cujus corpus requiescit Brundusii. 254.
Libellarius contractus. 133. 218. 219.
Libellus officialis. 57.
Liberi a patre solebant obligari pro mutuo. 168.
Liber homo non potest incarcerari ob æs alienum. 182.
Libertati ecclesia favere debet. 139.
Libri sacri custodiæ causa depositi in archivo ecclesiæ, 227. *Libri* damnati, publice cremati. 30. 104. 105.
Ligna ad construendas naves a Gregorio mittuntur ad Eulogium Episcopum Alexandrinum, 207. *Lignamina* galearum ad Sarracenos deferri vetantur. *ibid.*
Lilii pro Angelis propter candorem. 142.
Linea vestis propria sacerdotum. 15.
Litania, processio solemnis, 37. 38. ante ascentionem instituta a Mamerco in Galliis, 85. *Litania* major, 83. 146. septiformis indicta a Gregorio propter pestem, 146. 259. *Litaniæ* cum evangeliis & crucibus, 59. 84. indictæ ob varias causas. 46. 250.
Lista, ora vestis. 85.
Loculus pro feretro, *une biere*. 35.
Longobardorum ingenium, mores. 127.
Lucas evangelista callens lingua Græca, 253.
Lucernæ ardentes ante sepulcra martyrum. 19.
Lucrum est pietatis causa facere sumptum. 162.

M

MACERIA, sepes. 249.
Magistriani. 54.
Major populi, *Maire*, 232. *Majores* prædiorum fiscalium, 233. *Majordomus*. 223.
Majoricæ oleæ. 97.
Mala hora, bona hora. 84.
Mallones capillorum. 51.
Mancusi, nummi genus. 80.
Mandatum pontificium quandoque non derogat jurisdictioni ordinarii, 176.

Source : BIU Cujas

Mansionarii, æditui sacrarum ædium, 51. 179.
Mansus dominici, ingenui, & serviles. 270.
Mantum, breve pallium. 61.
Manumissiones servorum fiebant in ecclesia, 22. 144. eædem per chartulam, 138. *Manumissi* fiunt cives Romani, 200. *Manumissio* servi sub conditione ut monachetur, valet. 225.
Mappulæ, linteolæ albæ, & earum usus, *mappulati*. 58. 168.
Marcionistæ, hæretici. 201.
Mare clauditur mense novembri. 143.
Marcus fundator ecclesiæ Alexandrinæ, 262.
Marinianus, ex monacho electus Episcopus Ravennas, infensus est monachis, 196. 202. ob eruptionem sanguinis ei remittitur jejunium. 261.
Martyres sepulti cum dalmatica, vel colobio, 11. *Martyrem* non facit pœna, sed causa, 156. *Martyrum* bona fisco addicta, 20. *Martyrum* cultus, 227. 228. *Martyria* sunt oratoria posita super sepulcra *martyrum*, 10. *Martirarii*, presbyteri impositi hujusmodi oratoriis. 11.
Massa, villa, prædium, *massarii*, 130. 131.
Matricula, *matricularii*. 164. 165.
Matrimonium dissolvitur religionis causa. 249.
Matroneum, pars mulierum in ecclesis. 32.
Mauriſci, *Moriſques*. 177.
Mauritius A. laudatur de fide. 250.
Mediana. 85.
Medici de pudicitia suspecti. 183.
Medimnus continet modios sex. 17.
Memoria passionis Christi in sacrificio missæ, 3. *Memoriæ* Apostolorum & martyrum. 2. 3.
Menianum. 79.
Mennas Episcopus Tolosanus. 251.
Mensuræ & pondera. 131. 132.
Mercedis causa. 267. 268.
Meridiatio. 248.
Metallum pro marmore. 17.
Metatorium, hospitium. 181.
Metatum eodem sensu. 232.
Metreta mensura liquidorum, 17.
Metropolinanus judex suffraganeorum, 264.
Milites punctis signati, 169. 170. non recipiuntur in monasterium, *ibid.* ante triennium. 237.
Ministeria sunt vasa sacra ecclesiæ, 4. 153. debent esse argentea. 8. 26.
Missa notturna in nativitate Domini, 5. in eadem die *missæ* tres, 5. *Missæ* publicæ, 5. 39. *Missæ* publicæ vetitæ in monasteriis, 120. 200. *Missæ* in honorem martyrum. 217.
Missio Episcoporum ad conversionem infidelium. 59.
Mixum, ellychnium. 17.
Modius est 16. sextariorum. 130. 185.
Molestia. 202.
Molæ. 79.
Mollis effeminatus. 186. 187.
Momenti & proprietatis causa. 226.
Monachi non debent sibi facere commatres, 181. in Anglia clericis honoratiores, 252. non sunt ordinandi sine litteris sui abbatis, 202. primis sæculis extra clerum, 204. fugitivi requirendi, 268. obnoxii tentationibus maxime de præteritis, 227. non procedunt nisi bini, 248. non debent eulogias accipere, 250. *Monachi* majores, minores Episcopi, 196. *Monachis* semel professis testari non licet, 221. sine dispensatione, 244. *Monachorum* opera lectio, oratio, & labor manuum, 215. & jugis oratio. 293. 294.
Monasteria non subjecta titulis Cardinalibus, 64. seminaria Episcoporum, 122. in monte Soracte, 123. in insulis maris Tyrreni, 137. non possunt fieri mantiones sæcularium, 182. virginum procul sint a monasteriis virorum, 111. *Monasterio* novum opus imponi non potest, 268. *Monasteriorum* virginum cura spectat ad Episcopum, 172. 173. exemptiones, 193. *Monasterium* in clivo Scauri, 71. & 215. Græcorum Romæ, 89. S. Cassiani apud Massyliam, 208. S. Martini Augustodunensis fundatum a Brunechilde Regina, 260. 270. S. Hermetis, 204. non potest mutari sine consensu patroni, 218. Castelliense fundatore Cassiodoro, *ibid.* Lucusianum apud Panormum in Sicilia, 224. Crateras, 259. Prætorianum apud Panormum in Sicilia, 270. Arelatense, 233. S. Archangeli, 236. S.

Source : BIU Cujas

Viti ad radicem montis Ætnæ, *ibid.* aquæ salviæ. 266.
Monastria. 127. 210.
Monophysitæ hæretici Ægiptii. 258.
Monspessulana civitas clara studio medicinæ. 261.
Moyses cur non intravit terram promissionis. 252.
Moyses primus Episcopus Sarracenorum. 246.
Mulieres velatæ in ecclesia, 1. *Mulieri* licet divertere a viro ob adulterium ejus, 238. *Mulieribus* locus tabulatus distinctus in ecclesia. 1. 2.
Mundi finis. 211. 252.
Munitio. 182.
Murena, *murenulæ.* 90. 91.
Musivum opus, idest tessellatum. 28.

N

NArses ex chartulario præfectus Italiæ. 117.
Natales martyrum. 32. 61. 217.
Natalis Petri solemnis conventus fidelium. 223.
Naves commendatæ ecclesiæ, 143. *Naves* papyraceæ. 207.
Navis ecclesiæ. 81.
Navicellæ. 91.
Naulum. 267.
Naumachia Romæ. 87.
Neapolitani domini insularum adjacentium ex beneficio Imperatorum. 241.
Negotium pro negotiatione. 213.
Nepe civitas episcopalis Thusciæ. 148.
Nomenclator. 47. 57.
Non nominandus. 46.
Nonnosus abbas. 165.
Notarii per septem regiones urbis dispositi, qui gesta martyrum exciperent, 2. 261. *Notariorum* officium, *ibidem*, 180. *Notarii* regionarii unde dicti, *ibid. Notarii* inter minores ordines ecclesiæ, eorumque officium, 161. 180. *Notarii* irrisores, 186. *Notarii* assumpti e clericis, vel libertis ecclesiæ. 200.
Notæ locorum mendosorum, vel suspectorum in libris, 200. *Notæ* librorum asteriscus, obelus. *ibid.*
Notitia rerum ecclesiæ. 22. 226.
Novitii probandi per triennium in laico habitu. 195. 196.
Nundinæ epulæ. 254.
Nuptiæ solvuntur per ingressum monasterii, 210. olim vetitæ usque ad septimum, hodie ad quartum usque gradum. 270.
Nutrix cara. 182.
Nymphæum varie acceptum. 27. 35.

O

OBelus virga. 200.
Oblationarius. 65.
Oblationes Principum accedentium ad altare, 205. quæ fiunt monasterio exemptæ a lege diœcesana, 223. ad tumulos martyrum, 227. 228. *Oblata* semel monasterio non possunt revocari, 235. *Oblation.* appensæ, 248.
Obscæna onesta appellatione velantur. 88.
Observare, *observantes.* 232.
Obsides quid distent a fidejussoribus. 170.
Occursus, honor cum cereis. 45.
Octava assumptionis, 95. *Octava* martyrum. 217.
Œconomus ecclesiæ. 226. 264.
Oleum sanctæ crucis, 219. *Oleum* fluens e corporibus sanctorum curationibus ægrorum clarum. *ibid.*
Olitanum. 80.
Olovera vestis. 34.
Onera sunt peccata. 259.
Opera sine fide mortua, 180. *Operæ* rusticorum, vulgo corvatæ. 255.
Opinio, fama, existimatio. 128.
Oppressi solebant se & res suas commendare ecclesiæ. 241.
Oraculum pro oratorio. 43.
Orarium, insigne diaconorum, 15. varie acceptum. 211. 212.
Oratio clericatus, 70. *Oratio* dominica in missis recitatur post canonem ex instituto Gregorii. 230.
Oratoria in cœmeteriis, 53. *Oratoria* privata, 205. *Oratorium* est ecclesia monachorum, 139. *Oratorium* ad limen monasterii, 248. *Oratorium* consecratur absque missis publicis, 148. *Oratorium* B. Cæsarii martyris in palatio. 259.
Orca vas vel mensura liquidorum. 139.
Ordinatio non sine titulo, 3. Episcoporum

Source : BIU Cujas

rum Italiæ, & viciniorum provinciarum pertinebat ad Romanum Pontificem, 150. 151. 162. 185. 191. Mediolanensis, & Aquilejensis Episcoporum, 162. Pontificum, 227. *Ordinationes* ne fiant sine assensu cleri, & plebis, 7. per gradus, 12. 72. *Ordinationis* tempus spectatur in gradu & sessu Episcoporum, 233. *Ordinati* a Rom. Pont. 188. 189. a suo Episcopo debent obsequium *ordinatori*, 201. *Ordinator*, 57. *Ordines* ecclesiæ distincti. 6.
Ordo ecclesiasticus, 150. *Ordo* non iteratur. 155.
Originarii. 175. 176.
Osculum liminis templi, 75. 76. pedum S. Pont. 53.
Ostiensis Episcopus consecrat summum Pontificem, & ad hoc utitur jure pallii. 21. 125.

P

PAGANI tribuebant Christianis clades Imperii, 156. Idolorum cultores, 176. ætate Augusti viles & contempti, *ibid.* *Paganus* pro laico. 229.
Palergium. 51.
Pallacenis, id nomen cloacæ urbis, 21. 205.
Palladius Santonensis Episcopus. 206.
Pallium signum plenitudinis pontificalis potestatis, 65. 171. gratis dandum, 50. 195. suffraganeis conferunt Patriarchæ, postquam illud acceperint a Rom. Pont. 125. non datur nisi fortiter postulanti, 197. *Pallii* jus habet Episcopus Ostiensis, 21. 125. *Pallii* usus, 166. 167. 171. 185. 186. *Pallio* utuntur Patriarchæ dum adsunt Rom. Pont. missas celebranti, 125. *Pallio* semper & ubique utitur Rom. Pont. 125. 167. *Pallium* insigne Metropolitanorum & quorumdam Episcoporum ex privilegio. 150.
Palmatianæ vestes muneris causa. 141.
Panni de sifori. 104.
Pantheon, hodie ecclesia S. Mariæ Rotundæ. 39.
Paradisus, atrium templi. 92.
Paratura. 256.
Parentes pro cognatis. 150.
Parochiæ divisæ a Dionysio. 10.
Participium. 128.
Pascha semper celebrandum die Dominico, 6. *Paschæ* dies solebat denuntiari a Metropolitano. 222.
Paschasius Episcopus Neapolitanus contemptus ob exilem comitatum, 260. 261.
Pastorale Gregorii. 187. 196.
Patena chrismatis. 14. 20.
Pater monasterii. 212.
Patria, pro pago, *patriota*. 239.
Pax pro induciis. 221.
Patricius & Comes, 36. *Patricii* in Gallia. 163.
Pecularitas vitium monachorum. 129.
Peculium & pecus, 74. *Peculium*, 255. *Peculium* servo manumisso an hoc ipso datur, 200. *Pecus* numeratur per capita. 256.
Pelagius scripsit librum de tribus capitulis conc. Chalced. 157.
Pensum, 214. *Pensata pensum* quod præstatur a conductoribus prædiorum ultra mercedem conductionis. 131.
Pentapolis. 67.
Peregrinatio frequens ad limina Apostolorum, 42. ad montem Sina, 267.
Peregrini temere non ordinandi, 153.
Peregrini Hierosolymitani. 202.
Pergula, exedra ante altare, in qua exponebantur donaria, 61. 62. per projecta ædium. *ibid.*
Pertinentes, *pertinentiæ*. 89.
Perycliſis, limbus vestis. 81.
Petalum, corona aurea. 54.
Petia, *petiolus*. 100. 101.
Petraria. 92.
Petrus subdiaconus defensor eccl. Rom. 113. 118. 159.
Pharus, lychni genus. 14.
Pheretrum Rom. Pont. non est obtegendum dalmaticis. 195.
Philacteria. 265.
Phocas Imperator coronatus. 258.
Pia causa varie spectata a patribus, 233. 234.
Pistica nardus. 14.
Pitacium, schedula. 67.
Plagare. 59.
Plagia, *plagæ* orbis. 239.
Planeta, vestis sacerdotalis. 83.
Platinæ, *platoniæ*, tabulæ marmoreæ. 23.

Source : BIU Cujas

Plumatium, velum ſericum. 54.
Plumbatæ, flagelli genus. 9.
Pœnæ ad exemplum, 12. ingenuiles & ſerviles, 231. 241. *Pœna* certa irrogari non debet pro incerto delicto, 237. pro damno, injuria. 127.
Pœnitentes arcentur a ſacris ordinibus, 153. 178.
Pœnitentiarii. 29.
Policandelum. 85.
Pontia, inſula in ora maris Tyrreni. 36.
Pontificium. 97.
Pontigone, villa regia. 69.
Portæ urbis, ibi tribunal judicii apud Judæos. 259.
Poſſeſſor pendente lite tuendus in poſſeſſione. 118.
Poſterula. 97.
Præbendæ, beneficia eccleſiaſtica. 246.
Præpoſitus monaſterii. 159.183.230.231.
Præſcriptio, 40. annorum valet adverſus eccleſiam. 118.
Præſumere. 217.
Præſtitum pro mutuo. 251.
Præterire. 205.
Precaria, tributum quod pendebatur Longobardis pacis redimendæ cauſa, 254. 255.
Preces pro ſalute Principis. 235.
Presbyteri & diaconi Cardinales, 121. non ordinantur ſine certo titulo, 174. *Presbyteri* ſedent in concilio, diaconi ſtant, 194. *Presbyteri* urbani, & forenſes ſeu vicani, 200. *Presbyter* depoſitus celebrans excommunicatur ſalvo viatico in extremis, 183. 184. *Presbyter* unus erat plerumque in ſingulis monaſteriis, 232. *Presbyteræ* & diaconæ, 138. 221. *Presbyteræ* veſtem mutabant, 221. 233. *Presbyteria*, annonæ *presbyterorum*. 44.
Pretia rerum variant pro tempore & loco. 211.
Primates Africæ, 143. 144. *Primatus* eccleſiæ Romanæ. 29.
Principes rebus eccleſiaſticis ſe miſcere non debent. 175. 192. 202.
Privilegia eccleſiarum tueri debet ſummus Pont. 157. 158. cuſtodiuntur in ſcrinio eccl. Rom. 167. *Privilegium* monaſterii S. Medardi Sueſſionenſ. 270. a ſuſpicione falſi vindicatur. 171.172.
Proceſſio cum pſallentio, 80. *Proceſſio* Imperatoris ad baſilicam Petri. 45.
Prochyta inſula in ſinu Puteolano. 231.
Procurator monaſterii. 159.
Profeſſio fidei Imperatoris, 35. *Profeſſio* monachorum in oratorio ante altare, 138. *Profeſſionis* monachorum varium tempus. 236. 237.
Profligare. 144.
Propitiatorium altaris. 88.
Proprii presbyteri. 201.
Proprius. 248.
Provincia habet Metropolitanum & duodecim Epiſcopos. 267.
Provinciales omnes conſt. Antonini facti cives Romani. 241.
Pſalterium Romanum & Gallicanum, 23. *Pſalterii* ſtudium commendatur Epiſcopis, clericis, & monachis, 196. 255. 265.
Pſellia. 89.
Pſeudothyrum. 96.
Pueri pares forma & ætate lecti in obſequium Principum. 266.
Pulcheria altera Helena. 261.
Pulmentum. 78.
Purgationes in ambone eccleſiæ, 38. per jusjurandum ſuper reliquias ſanctorum. 152.

Q

QUARTA decimarum & oblationum clericis pro meritis. 262.

R

RACHANA veſtis genus. 254.
Ratiociniis obnoxii arcentur a ſacris ordinibus, nec recipiuntur in monaſterium priuſquam rationes reddiderint. 169.
Raptor rei alienæ tenetur quanti actor juratus litem eſtimaverit. 263.
Ravenna metropolis Æmiliæ. 102.214.
Rhecaredus Rex Gothorum ad fidem catholicam converſus & una cum eo Gothi tempore Gregorii. 129.
Recolligere. 234.
Reconciliatio pœnitentium. 13.71.72.
Redemtio clerici capti ab hoſtibus debet fieri ſumptu eccleſiæ. 174.
Redituum eccleſiæ quatuor partes. 247.
Referendarius, cancellarius Regis. 74.

Source : BIU Cujas

Reges Francorum ſolliciti de honore Epiſcoporum, 197. laudantur de fide, 198. 199. Chriſtianiſſimi dicti, *ibid.* *Reges*, domini ſervorum. 241.
Regiæ, fores majorum eccleſiarum. 40.
Regnum, pro corona, 33. 83. *Regnum* Spanocliſtum. 86.
Regradatio clericorum. 145.
Regulæ, *regulares* virgæ, 63. 73. *Regulæ* monachorum. 25.
Rejacere. 247.
Relatio pro delatione, vel conſultatione. 29.
Relaxare pro dimittere. 115.
Religio Chriſtiana per Auguſtinum a Gregorio reſtituta in Anglia. 251.252.
Reliquiarum loculis apponebatur pitacium, 67. Petri & Pauli cultus, 178. 179. *Reliquiæ* ſanctorum collo ſuſpenſæ geſtari ſolitæ, 125. 126. *Reliquiæ* ſanctorum poſſunt transferri, 178. 179. *Reliquiæ* ſanctorum, beneficia vel pignora ſanctorum. 206.
Remedium. 204.
Renunciatio ſub pœna ordinum. 256.
Repida, parva ſigna. 102.
Reſpectare. 53. 54.
Reſponſales, nuntii Epiſcoporum. 129.
Res eccleſiæ vel monaſterii non poſſunt alienari ſine cauſa. 219.
Reſculæ eccleſiæ. 255.
Reſultare pro repugnare. 122. 148.
Reticulum. 100. 101.
Revertentes ab hæreſi uti reconciliandi. 252. 253.
Roccus. 254.
Roga, erogatio ſolemnis. 39. 155.
Roma capta a Totila Rege Gothorum exulante Vigilio Papa, 157. iterum capta & direpta ab Agilulfo Rege Longobardorum, 190. litterarum latinarum artifex, 158. urbs propria Rom. Pont. ex donatione Conſtantini. 190.
Romani raſi & tonſi. 75.
Romipetæ ſunt ſub protectione apoſtolica. 43.
Romanus Pontifex non poteſt deſignare ſucceſſorem, 34. 35. a nemine judicatur, 83. deceſſorum acta revocare non debet, 161. 200. reſpuit nomen univerſalis, 190. clericis & monachis annonam erogare ſolebat, 211. varie ſpectatur, 233. vicarius B. Petri. 242.
Romanus exarchus Italiæ. 127.
Rotæ textiles. 82. 87.
Ruga, via, ſemita. 73. 77.
Ruſtici Pagani ſi non convertantur cenſu gravandi. 177. 178.
Ruſticiana Patricia. 152.

S

SABINIANUS diaconus apocriſiarius, 165. 166.
Saburra, regio urbis Romæ. 175.
Sacculus eccleſiæ. 133. 191.
Sacellarii, eorum officium. 42. 57. 191.
Sacra, reſcripta Principum, 32. 33. 137. *Sacrum* opus. 204.
Sacramentorium. 98.
Salgamum. 205.
Samaræis non licet circumcidere ſervos paganos. 204.
Sanctimoniales, vaſa ſacra, vel pallium altaris ne contingant, 6. *Sanctimoniales* Rom. profugæ. 234.
Sanctuaria, reliquiæ ſanctorum. 138.
Saracum. 101.
Sardinia inſula juris eccleſ. Rom. 20. 52. 136. 137.
Sarta tecta. 81. 82.
Saxonici, veſtis genus. 62.
Scebrum, horreum. 54.
Scara, turma equeſtris. 57. 58.
Schiſmaticus. 121. 155.
Schola cantorum, magiſter *ſcholæ*, 93. *Schola* palatina, *ibid.* 247. linguæ latinæ Conſtantinopoli, 211. *Scholæ* in monaſteriis, 94. *Scholæ* peregrinorum Romæ. 13. 97.
Scholaſtici, forenſes advocati, vel declamatores, 49. 135. *Scholaſtici* exarchi. 188.
Sclavi victi a Mauritio, 122. *Sclavi* unde nomen. 238. 239.
Sclavinia, veſtis peregrinorum. 239.
Scodra, civitas Illirici. 128.
Scribonum varium munus. 36. 239. 269.
Scrinium eccleſiæ. 165.
Scultæ, exploratores. 268.
Scutella pro annona, quæ erogatur per *ſcutellas*, ideſt per ſigna ſeu teſſeras, 34. *Scutum*, *ſcutulum*. *ibid.*
Scyphi ſtationales, 34, *Scyphus*. 92.
Secretarium eccleſiæ, 38. 122. 166. 167. *Secretarium* pro prætorio. 38.
Secundinus abbas. 202.

Source : BIU Cujas

Securitas apocha ſolutæ penſionis. 131.
Sella, *ſellare*. 58.
Seniores. 241.
Sententia fertur a S. Pont. adhibito conſilio fratrum, 244. 245. 263. ipſo jure nulla, ſine appellatione reſcinditur, 159. ex ſcripto recitatur coram partibus, deliberatur ſecreto, 244. 245. 263.
Sepulturæ vetitæ in monaſteriis, 120. permiſſæ in monaſteriis mendicantium, *ibid.* *Sepulturæ* nomine quid exigi vetatur, 215. *Sepulcra* ſanctorum teguntur palla, 195. *Sepulcrum* Imperatoris tegitur velo purpureo. *ibid.*
Septimum, palatium. 258.
Sequipedes. 74.
Serenus Epiſcopus Maſſylienſis, 233. 251.
Servi fugitivi recolliguntur, 235. magnatum ſuperbiunt ex perſona dominorum, 158. redintegrantur domino præſtita cautione juratoria, *ibid.* deformes placent Gregorio, 266. 267. *Servi* Dei ſunt monachi. 168.
Severus Epiſcopus Aquilejenſis. 121.
Sextariaticum eſt ſuperaddictum quod a ruſticis exigebatur ſuper ſingulos modios, 130. *Sextarius* Italicus & Caſtrenſis, *ibid.* & 185.
Signa inter columnas, 66. *Signa* Deorum velata. 91.
Sigilla, parvula ſigna, 17. *Sigillatæ* veſtes *ibid.* *Sigillum*, præceptum *ſigillo* munitum. 57. 68.
Silentiarius. 225.
Siliqua, 131. pars ſolidi. 66.
Silvæ inter columnas ædium.
Simoniæ labe male audiit Gallia & Germania. 197. 251.
Simplex, 240. *Simplicitas*, ſtultitia, 177. *Simplicitatis* vitium reprehenditur in Epiſcopo. 177. 240.
Sintichæ, pacta contractus, 126. *Sintichæ* Longobardorum. *ibid.*
Sitarcia, annona parata ad iter, vel navigationem. 115.
Sitones, curatores frumenti coempti in uſum reipubl. 115. *Sitonia* munus coemendi frumentum in eundem uſum, *ibid.* *Sitonicum* vectigal frumenti in ſpecie, 114. 256. *Sitodotis*, erogator militaris annonæ. 115.
Smaltum, *email*. 95.
Solarium. 79.
Solatiari. 96. 120.
Solidi Gallicani, alii majores, alii minores. 163. 164.
Solutio debiti probatur reſtitutione chirographi. 229.
Somnium vigilantis. 228. 229.
Sophiſtæ. 261. 262.
Soracte, mons vicinus urbi. 13.
Spatha, *ſpatharius*, 44. *Spatha* benedictionis gratia a Romano Pont. Principibus miſſitari ſolita. 201.
Spoliatus ante omnia reſtituendus. 226.
Spongiarum uſus varius, 60. *Spongiæ* pro notturnis diligentiis, 88. *Spongiæ* miſſæ benedictionis cauſa. 60.
Sportulæ menſurnæ, *ſportulantes*. 34. 140.
Stationes die dominica, 45. *Stationes* miniſteriales, 28. *Stationes* patrimonii eccl. Rom. in Sicilia. 118. 257. 269.
Statura pro *ſtatura* hominis. 81.
Status quæſtio majores judices deſiderat, 216. *Status* eccleſiæ vel monaſterii non poteſt mutari vacante ſede epiſcopali. 240.
Statuta juramento firmata. 237.
Staupi. 104.
Stauracis, velum ſericum. 54. 77.
Stipes ſparſæ in dedicatione eccleſiarum. 139.
Strator, protoſtrator. 169.
Subdiaconatus inter ſacros ordines poſitus a Gregorio, 134. *Subdiaconi* non ordinantur, niſi promiſſa continentia. *ibid.* 172. Defenſores patrimonii eccl. Rom. in Sicilia, 113. *Subdiaconi* ſpoliati, 229. 230. *Subdiaconis* annexum notariorum officium, 180. *Subdiaconorum* officium. *ibid.*
Sublacus prius monaſterium S. Benedicti. 96.
Subſcriptionis forma. 256.
Subtilitas, *ſubtiliter*. 164.
Suffragii redemptio. 190. 191.
Suffraganeis Epiſcopis non licet trans mare proficiſci ſine litteris Metropolitani. 222.
Suggeſtio, *ſuggerenda*, monitio. 37.
Superiſta. 98. 99.
Suppoſitorium. 134.
Surcaria. 228.
Suſcepti, 193. *Suſceptores*, 165. *Suſceptum*.

Source : BIU Cujas

ptum. 165. 236.
Syllabæ pro littteris. 75.
Synagogæ Judæis adimi prohibentur. 220.
Synodicæ epistolæ, 115. 227. *Synodi* Rom. in ecclesia Lateranensi, 43. *Synodus* in secretario ecclesiæ. 122.
Syri negotiatores, 182. *Syrum* saltationis. 238.

T

TABULA, matricula clericorum, 262. *Tabularius* præfectus matriculæ, *ibid.*
Tabellarii, *tabelliones*. 247.
Taurina civitas olim ditionis Francorum, 234.
Taurus civitas Brutiorum. 228.
Temere pro facile. 238.
Tenax, *tenacia*. 123. 124. 265.
Tenor pro tenemento. 269.
Terrula. 147.
Tesseræ frumentariæ. 34.
Testamentum pro instrumento publico, 240.
Testes recipiuntur parte præsente, audiuntur secreto, 263. audiuntur jurati, *ibid.* *Testes* idonei. *ibid.*
Testudo, camera fornicata. 92.
Textus, pro libro, seu codice. 33.
Thecæ reliquiarum obsignatæ. 54.
Theodolinda Regina Longobardorum, 226.
Theodorus unus e consiliariis Gregorii, 149. 161.
Theodosius Mauritii A. filius & consors Imperii. 117.
Theodosiani. 155.
Theotista soror Mauritii. 116. 249. 250.
Thuris suffitus. 17.
Thymiamateria. *ibid.*
Tituli, seu vela regia, 102. 103. apponuntur prædiis pignori captis, 140. 191. 247. *Tituli* Cardinales instituti in eccles. Rom. 3. 87. 147. requirunt residentiam. 97.
Tonsores plebis, *tonsores* monetæ. 257.
Tonsuratores in Sicilia. *ibid.*
Tonsura pœna deportatorum in metallum. *ibid.*
Tonsurati more Romanorum. *ibid.*
Τοποτηρητὴς, loci servator. 269.
Tractatus, *tractatores*. 30.
Transactio inter clericos de rebus ecclesiasticis non obligat successorem, nisi confirmata sit auctoritate sed. apost. 224.
Transenna. 26.
Transitus, obitus sanctorum. 85.
Translatio sedium episcopalium, 149. ecclesiæ de sæculari ad regularem, 174. *Translatio* in districtus monasterii pœnitentiæ causa. 173.
Transvectio annonæ fiebat mense septembri. 143.
Tremissis, tertia pars solidi. 147.
Tria fata, locus in urbe. 41.
Tribulum, genus vehiculi dentati, quo triturantur segetes. 225.
Tributa soluta *tribus* pensionibus. 132.
Triturandi segetes triplex modus. 225.
Trulla vas vinarium. 55.
Trullus, palatium C. P. 48.
Tultus. 229.
Tunica S. Joannis evangelistæ. 159.
Tympanum, cellula bullæ. 103. 104.
Typus, pragmaticum edictum. 43.
Tyronum collatio. 269.

V

VACANTE sede nihil innovandum. 30. *Vacantium* ecclesiarum res a plebe diripi solebant, 186.
Valeria provincia duplex. 235.
Vasa sacra non attingenda ab aliis quam a sacris ministris, 4. quibus de causa distrahi possunt. 174.
Vaticanum. 96.
Vectigal pro confirmatione S. Pont. pendi solebat Imperatori, 115. postulante Agathone remissum, 49. 115. *Vectigal* nuptiarum nomine, 133. pro nuptiis clericorum, & rusticorum, 176. Christianorum pro redemptione persecutionis, 190. paganorum pro securitate impetranda. 190. 191.
Vela, foribus appensa, 35. 36. 236. inter columnas ædium sacrarum, 66. 248. *Vela* Cilicia, 91. *Vela* Rhodiana. 89. 90.
Venantius cancellarius Italiæ exmonachus. 127. 205.
Vestes sacræ ne sint in usu quotidiano, 10. *Vestes* pretiosæ muneris causa, 141. 142. *Vestiarius*, 80. *Vestiarium* Episcopi servatur successori, 164. *Ve-*

Source : BIU Cujas

ſtitus, ideſt *veſtes*. 238.
Viaticum in extremis non denegatur pœnitentibus & excommunicatis. 229.
Vicarii ſedis apoſtolicæ in provinciis, 113. 114. 147. *Vicarius* urbis Romæ, 241. *Vicarius*, *vicaria*. 216.
Vicecomes, *vicecomitia*. 216.
Vicedominus vicarius Epiſcopi in temporalibus, 37. 119. 206. 246. *Vicedominus*, *vicedominium*, 70. *Vicedomini* majorum. 247.
Viduæ ſub tuitione Epiſcoporum, 120. retinent dignitatem mariti, *ibid.* *Viduæ* & pauperes in matricula eccleſiæ. 164. 165.
Vigiliæ non ſine jejunio, 37. 146. in cœmeteriis, 65. omnium ſanctorum celebrantur in eccleſia B. Petri. *ibid.*
Vigor epiſcopalis. 218.
Virginibus proprius locus in eccleſia, 2. *Virginum* trium millia in urbe altæ ſumptu Gregorii. 211.
Viriæ, armillæ manuum. 90.
Viſitator ſedis apoſt. datus in ſchiſmate, 31. eccleſiæ vacantis ejus officium, 120. 121. 140. 144. 145. 151. 153. 186. 240. eidem ſumptus miniſtratur de rebus eccleſiæ. 163. 164.
Viſitantes limina Apoſtolorum non diſcedebant abſque benedictione Apoſtolici. 202.
Vitia ſæpius virtutes adumbrant, 123. 124.
Vitreæ vice tectorii. 66.
Viva pecunia. 255.
Umbilicus. 100.
Uncus, *uncinum*. 91. 92.
Unio eccleſiarum ob cladem Italiæ, 117. 118. 154. pertinet ad S. Pont. 154.
Urbicus abbas. 204.
Urna eſt menſura liquidorum. 130.
Urſus pileatus, id nomen vico urbis. 24.
Uſuræ mutuæ pecuniæ vel frumenti a ruſticis leviores exiguntur. 185.
Vvactæ, excubiæ. 231.
Vulcanus, ſeu olla *vulcani* Inſula freti Siculi. 196.
Uxor reſtituitur viro, præſtita cautione juratoria de non male tractanda. 158.

X

XENIA. 141.
Xenodochia ſub diſpoſitione Epiſcopi, 176. *Xenodochi*. *ibid.*

Y

YPATI, conſules. 48.

Source : BIU Cujas